DE BONO REGIMINE

RERVM AD VNIVERSITATES SPECTANTIVM

In Bullam x. Clementis Papæ VIII.

COMMENTARIA

A IACOBO COHELLIO I. V. C. VRBEVETANO

Earundem Vniuerſitatum Ditionis Eccleſiaſticæ Agente Generali lucubrata

Multiplici doctrina, & eruditione repleta, ac diu exoptata

CAROLI CARTHARII I. V. C. VRBEVETANI

Aduocatorum Sacri Conſiſtorij Decani

Studio nunquam intermiſſo ab interitu vindicata.

ROMAE, M. DC. LVI.

Sumptibus Ioannis Caſonij Sub ſigno S. Pauli.

SVPERIORVM PERMISSV.

ALEXANDRO
SEPTIMO
PONT. OPT. MAX.

CAROLVS CARTHARIVS

FELICITATEM:

DIV latuit, diù fluctuauit Opus, quod Tibi exhibeo, Beatisſime Pater; tandem Chiſiano ſydere coruſcante, è tenebris eruitur, è procellis in portum inuehitur. Ingratitudinis ſanè notam haud euaderem, ſi Iacobi Cohellij viri integerrimi, ac in otio literario verſatiſsimi humanitati non reſponderem, qui Notitiam Cardinalatus manuſcriptam ad me transmiſit, mihi dono dedit, quique Commentaria hæc meæ tutelæ credidit: fiduciæ reſpondeo, dum, *poſt Notitiam* prælo euulgatam, hæc poſteritati committo. Tutelarem non perquiſiui, Mecenas etenim regnat ALEXANDER SEPTIMVS Pontificum Maximus, cui quicquid humanum molitur inge-

b nium,

Andr.s Lucianus

nium, tributarium debetur. Proh quantas summo rerum Opifici rependere grates debemus, dum Christiano gregi in preces effuso Pastorem tantum attribuit: quod Vrbis gaudium, qui singulorum consoni plausus, quæ Orbis vniuersi lætitia de Fabij Chisij in Alexandrum assumptione? traxit spes cunctos ad magna; nec fefellit. Ipsa Electionis die ritus aliquot immutauit in melius: vix ad thronum euectus, de morte cogitauit, & ligneum, plumbeumque monumentum, sub proprio cubili asseruandum, extrui celeritèr iussit, optimè edoctus, quòd *Mors ad Cælos iter*, quòdque

Mortalis regimen vitæ, meditatio mortis.

in nonnullis deinceps Vrbis Ecclesijs publicas preces indixit, sacro ære singulis congruè distributo: non exiguam auri copiam intra virorum, ac mulierum Claustra elargitus fuit: munera respuit: Episcopos in proprijs Ecclesijs manere iussit: Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus vsum vestium lugubrium quoad se ipsos, nec non cuiusuis generis luctus in eorum curribus, vetuit: Pontificias Triremes, Venetis contra efferum Turcarum Tyrannum auxiliarias, ad Cretensia maria transmisit, validoque peditum præsidio eosdem Venetos iuuit: solemni Coronationis die pecunia, & annona pauperes Vrbis, familiasque egestate, ac modesto rubore domi retentas recreauit: publicam Audientiam diebus Dominicis, ad subditorum, exterorumque solatium, statuit: Iubileum vniuersale, pro Diuina ope initio sui Pontificatus imploranda, pro salutari Ecclesiæ Catholicæ regimine, & pro concordia inter Principes Christianos euulgauit: Apostolicam Visitationem, in Vrbe a se indictam, supplicationibus, ac eleemosynis adiutam, ipsemet inchoauit, & prosequutus est: Cardinalium, ac Præsulum Congregationem, ad Communitatum Ditionis Ecclesiasticæ, subditorumque calamitates subleuandas, instituit: non semel tantùm Heluetios Catholicos, cum factiosissimis schismaticis dimicantes pecunia iuuit: ædificia, prædecessorum Pontificum obitu derelicta (æui decurrentis abusus) perfici iussit; hinc nedum Lateranensi Basilicæ, Capitolino Palatio, Diuæ Agnetis in foro Agonali Templo, Carceribus in via Iulia, Innocentij Decimi nondum absolutis operibus, artificum manus admotæ, sed Flaminia princeps Vrbis Porta, regnante dudum Pio Quarto inchoata, noua structuræ accessione, ornamentisque perfecta: militum in Dominio Ecclesiastico pro exteris Principibus delectionem vetuit: annonæ charitatem paterno pectore subleuauit: paupertati commiserans, Fabricæ Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe facultates, circa legata pauperibus in genere facta, moderatus fuit: Ecclesiam Deiparæ semper Virginis de Populo (in qua gentilitium Chisiæ Prosapiæ Sacellum ad stuporem extructum,

ctum cernitur) in meliorem speciem restituit: Casimirum Poloniæ Regem, a Tartaris, Moscouitis, ac Suecorum Rege armis circumdatum, pecuniario subsidio roborauit: pacis inter Catholicos Reges, ac Principes negocium totis viribus aggressus fuit: Sacræ Romanæ Rotæ Auditores Subdiaconos Apostolicos; & Prælatos, quos Votantes Signaturæ nuncupant, Acolythos Apostolicos, è Sacello Pontificio officijs huiusmodi iam venalibus amotis, creauit: ad pestilentiæ luem, alibi grassantem, arcendam, lynceus euigilauit: Ecclesiarum cultum, ac venerationem admodum dilexit, edixit: Christinam Suecorum Reginam, Catholicam Fidem professam, summisque laudibus extollendam, è patrio Regno ad Vrbem proficiscentem, munificentissima Pontificia liberalitate ad confinia Ditionis Ecclesiasticæ per Apostolicos Nuncios, deinde per Cardinales de Latere Legatos, denique in publico Consistorio per se ipsum excepit: Subdiaconi, Diaconi, ac Presbyteri (quem Archidiaconum aliqui nuncupant) in Sacello Pontificio inseruientium munera, tribus Basilicarum præcipuarum Vrbis Capitulis perpetuò attribuit, Presbyteratum nempe Lateranensi, Diaconatum Vaticano, Subdiaconatum Liberianæ, & Canonicos ad hæc selectos, inter Prælatos cooptauit: marmoreum Ecclesiæ Deiparæ de Pace (in quo Chisiorum elegans Sacellum cernitur) vacillantem prospectum, porticus accessione ab interitu vindicauit: alterum in Templo Deiparentis de Populo, prope principem Aram, a fundamentis Sacellum extrui iussit, in quo mortales ipsius essent humandæ exuuiæ. Gesta hæc (decem vix mensium decursu) mecum admiror, BEATISSIME PATER, chartisque consignata in Orbem euulgo, vt planè omnes intelligant, qualis Pontifex regnat: indulgeat singularis Sanctitatis Vestræ modestia; non enim præconia contexui, sed nudam sine fuco veritatem indicaui. Iure igitur Opus hoc augustissimo ALEXANDRI SEPTIMI Nomini exultans inscribo, cui ea quoque ratione adstringor, qui Aduocatorum Pontificij Consistorij Decanatum (etsi immeritus) ago, & documentorum, quæ in Apostolico, abditoque Arcis Hadrianæ Tabulario seruantur, custodiæ, ac studio, animi alacritate maxima incumbo. Excipe virtutum omnium fautor, & cultor debitum hoc obsequentissimæ voluntatis meæ testimonium, vt deinceps Maiorum meorum volumina, quæ in scrinijs recondita typum exoptant, nonnullasque meas Lucubrationes in lucem proferens, supra Chisianos Montes ad Sydera extollam. Bonorum Largitor Deus, a quo Sanctitas Vestra Catholicæ Ecclesiæ Clauum moderandum accepit, Principem tantum, Pastorem, ac Patrem diutissimè seruet incolumem, vt sedatis, ac repressis vndique perstrepentium armorum, ac debacchantium hæresum

fluctibus, tandem aurora votiuæ tranquillitatis affulgeat; summis hoc precibus exoptandum, deprecandum, sperandum. Et ego, dum Apostolicam veneror Maiestatem, Pontificios pedes intima demissione animi exosculor.

PE-

PETRVS PAVLVS PHOEBEVS DE VRBEVETERI EPISCOPVS BALNEOREGIENSIS

IACOBO COHELLIO I. V.D. VRBEVETANO.

VT, *quæ in Bullam super Ecclesiasticæ Ditionis Bono Regimine abs te composita, mihique visenda transmissa, Commentaria, multiplici, ne dicam (absit adulatio) omni, eruditionum genere conspersa, refertaque sunt; paritèr indicibili gustu, & multimoda in eis perlegendis oblectatione me affecerunt. Gauisus sum talem præclaris hisce laboribus te mihi commonstrasse, qualem in pertractandis, orandis, componendisque negocijs, curis, & causis, perpetuò existimaui. Tibique ex animo gratulor, dum eadem ad te remitto Commentaria, digna, quæ communi vsui tradita, te, Cognationem tuam, ac Patriam celebri extollant laude, gloria, & honore. His fortè ad hæc mea non moueris vota: mouearis tamen, publicæ vt satisfacias vtilitati, precor. Hæc edas, vt eis ad publicum bonum vti, frui quisque valeat; meque vt soles, & a me amaris, ama. Vale. Datum Balneoregij die 25. Augusti 1637.*

Com-

COmmissa mihi censura a Reuerendissimo Patre Sacri Palatij Apostolici Magistro libri *De Bono Regimine rerum ad Vniuersitates spectantium in Bullam X. Clementis Papæ VIII.* a Iacobo Cohellio I.V.C. Vrbeuetano ex varijs DD sententijs, & Sacræ Rotæ Romanæ votis, ac almæ Vrbis Sacræ Congregationis Boni Regiminis Decretis mira eruditione, & in explicando facilitate collecti; cum illum diligenti consideratione Catholicæ, & Apostolicæ Fidei, ac bonis moribus conformem inuenerim, in lucem posse prodire existimo; opus enim est valdè laboriosum, & eruditum, ac in praxi versantibus non solùm vtile, sed necessarium. Romæ hac die 15. Augusti 1652.

Franciscus Angeluccius I.V.D. & in Gymnasio dictæ Vrbis ordinarius Professor.

Imprimatur, si videbitur Reuerendissimo Patri Sacri Palatij Apostolici Magistro.

M. Oddus Vicesgerens.

Imprimatur.

Fr. Raymundus Capisuccus Sacri Palatij Apostolici Magister Ordinis Prædicatorum.

AMICE

AMICE LECTOR.

SI Vir per quadraginta annos in Romana Curia versatus occurrat tibi, Candide Lector, nonnè iustam habebis sciscitandi ab eo causam, quid tam longo tempore, quo vitæ humanæ cursus vt plurimùm absoluitur, in ea Ciuitate, quæ communis Patria dicitur, & nemini nisi volenti nouerca, gesserit? rationabilis equidem, honestaque satis postulatio, & mihi obijcienda: vt autem sibi satisfaciam, accipe.

Adolescens ad Romuleam Vrbem sub cura Dominici Cobellij I.V.D. fratris germani nomine, sed amore patris, accessi; liberalibus disciplinis addictus, & I.V. Doctoratus tandem laureola decoratus, eiusdem fratris mei, Communitatum Ditionis Ecclesiasticæ sub fel.rec. Paulo Quinto Agentis, aduersaque valetudine vt plurimùm laborantis, vices quandoque gessi, sed illo ad Patriam reuerso, Cathedralisque Ecclesiæ Archipresbytero renunciato, eiusdem Pontificis, ac Scipionis Burghesij Nepotis S.R.E. Cardinalis Ditioni Ecclesiasticæ Præpositi generalis effecit humanitas, vt in eo, quo vices gerebam, munere, fratri scilicet meo subrogatus euaderem. Paulo deinde Quinto ab humanis erepto, Gregorius Decimus quintus Romanam, Apostolicamque Sedē obtinuit, & Ludouico Ludouisio eius ex fratre Nepoti inter Vaticanos Senatores ascito, ac sacra Purpura decorato Status Ecclesiastici gubernacula in tēporalibus dedit: his Principibus viris permittentibus, Patrimonij Beati Petri in Thuscia, ac Vrbeuetanæ Ciuitatis Patriæ meæ negocijs in Vrbe pertractandis præfui. Moritur Gregorius, & in sublimi militantis Ecclesiæ Solio Vrbanus huius nominis VIII. collocatur. Huic, dum sacra Purpura redimito Sedis Apostolicæ Bononiæ de Latere Legato Dominicus frater meus negocijs in Romana Curia peragendis (vt epistolæ apud me summo cum honore retentæ testantur) inseruiendo cliens efficitur, Patronum munificentissimum eundem assequitur; at dum maiores tanto sub Principe munificentiæ fructus consequi sperat, inuidæ mortis halitu spes omnis arescit. Viuida tamen semper extitit Vrbani VIII. immortalis vrbanitas, meque licèt imparem in locum fratris mei recipere non est dedignatus, & Communitatum Ditionis Ecclesiasticæ Agentis generalis munere decoratum, in eo, sublimi ipsius patrocinio, toto eius Pontificatus decursu, quo vigesimum, & vltra annum, summa cum laude, perennique fama absoluit, & Eminentiss. ac Reuerendiss. Francisci S.R.E. Card. Barberini ex germano fratre nepotis, roboratum, manutenere placuit. Habes, mi Lector, quid per annos quadraginta, plusuè minus in Aula, & Foro Romano non sine corporis agitatione gesserim.

Sed fortasse non acquiescis adhuc, & vlterius insistis: numquid sola corporis agitatione, brutorum more, contentus, mentem, & animum omnino torpidos habuisti? minimè gentium. Sed ea, quæ ad quotidianum vsum necessaria duxi, ne ex imbecilli memoria laberentur, Repertoria quædam (vt de Ioanne XXII. testatur Gomesius[a]) quodam mihi ordine disposui; hæc autem cum ad amicorum manus peruenissent, assiduis ipsorum petitionibus tandem persuasus, typis dari vlterius denegare non valui. Verumenimuerò cum doctissimus Alciatus[b] nos erudiendo dicat, Erramus omnes, & Andabatarum more clausis oculis plerumque certamus; *quod potissimùm in rebus proprijs contingere solet, in quibus non raró hallucinamur, & specie recti decipimur, priusquam Lucubrationes istæ lucem aspicerent, Eminentiss. ac Reuerendiss. DD. S.R.E. Cardinalium, ac Illustriss. Prælatorum Congregationi Immunitatis Ecclesiasticæ præpositorum integerrimæ censuræ sistere, & sano, prudenti, peritissimoque illorum iudicio subijcere volui: non sum enim nescius, Congregationem hanc Summi Pontificis auctoritate erectam, suæque Sanctitatis viuæ vocis oraculo ea, quæ in ipsa decernuntur, approbari, & confirmari, vt fusiùs dixi in Notitia Cardinalatus,[c] itaut ab illis recedere nefas sit, & a Christiano viro alienum. Quamobrem si quæ forsitan Literæ,*

a In proœm. Reg. Cancell.

b In proœm. Paradox.

c Cap. 15. Congreg. 4.

Reso-

Resolutiones, & Decreta sacræ Congregationis Boni Regiminis in his Commentarijs, vel in alio Volumine de anno 1642. Romæ apud Impressores Camerales materno sermone a me hac inscriptione edito, Bolle di Sommi Pontefici, Risolutioni, e Decreti concernenti l'interesse delle Communità dello Stato Ecclesiastico, *legantur, vel aliquorum Doctorum non approbatam sententiam, aut opinionem sequutus sum, quæ Resolutionibus, Literis, seu Decretis sacræ Congregationis Immunitatis Ecclesiasticæ repugnare, vel quoquo modo contrarium indicare videantur, ea profectò nec in exemplum adduci, neque ad correctionem iuris communis, receptarumque* Doctorum *opinionum, ac ipsius sacræ Congregationis Immunitatis sententiarum extendi, trahi, aut allegari posse declaro, & attestor, illasque (sacræ scilicet Congregationis Boni Regiminis) ob varias singulorum casuum circumstantias cum speciali Summi Pontificis auctoritate, atque licentia emanasse fateor: oculata namque fide perspexi, in huiusmodi casibus per Eminentiss. D. Card. Præpositum, seu R. P. D. illius Congregationis Secretarium cum explicita facti relatione Sanctitatis suæ oraculum postulari, cuius suprema auctoritate Immunitas Ecclesiastica non violatur, sed ab omni præiudicio, ac læsione præseruatur, vt optimè probant Iura,* [a] *&* Doctores, [b] *quos ego sequor, & approbo. Hanc igitur, amice Lector, meæ intentionis, voluntatis, & opinionis declarationem, attestationemque recipere ne graueris, atque me Christianum, Ecclesiasticæque libertatis, & immunitatis, quam neque Imperator, neque supremi Principes moderari, aut restringere valent,* [c] *asserterem, licèt minimum, agnosce, & vale.*

a C. aduersus, de immun. Eccl.

b Card. Alban. ad Bartol. in l. hæres absens, sub n. 7. & n. 12. ff. de iudic.

c Gambacur. de immun. eccl. lib. 3. ca. 12 per tot.

Iacobus Cohellius I.V.C. Vrbeuetanus.

CI r

CLEMENS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI.

AD PERPETVAM REI MEMORIAM. Pro commissa nobis à Domino S. R. E. eique etiam in temporalibus subiectarum Ciuitatum, & Populorum, tutela, paternaque erga nostros subditos charitate, præcipuo studio tenemur prouidere, vt ad eos pertinentia bona, ea, qua decet fide, & cura, vtilitèr, & prouidè administrentur: preſertim verò tollantur praui abusus, qui in publicum & commune damnum paulatim irrepunt: Ex quibus; & hactenus graui ære alieno communia illorum bona oppressa, vel ab ipso Nostri Pontificatus initio comperimus; Et malum hoc, nisi celeriter opportuna remedia adhibeantur, quotidie in deterius prolabi videmus. Dum enim pauci sua priuata commoda, & lucra quærunt, atque illicitis modis, quod prauè ambiunt, aut concupiscunt, consequi affectant, Potentiorum, aut vulgi gratiam vanis assentionibus aucupantur, suas denique cupiditates explere satagunt, nulla vtilitatis publicæ ratione habita, ærarium publicum ipsarum Ciuitatum, & locorum exhauriunt, graui ære alieno implicant, inanibus pompis, & ostentationibus dilapidant. Quibus malis, atque incommodis (quantum nostra vigilantia, atque auctoritate, eniti possumus) occurrere cupientes, Hac nostra perpetuò valitura Constitutione, statuimus, & ordinamus, vt in qualibet Ciuitate, Terra, Oppido, Castro, & Loco dicti Status temporalis Ecclesiastici vniuersi, itaut etiam Bononien. & Beneuentan. nostræ Ciuitates sub hac Constitutione sint comprehensæ, Tabella, aut Libellus quotannis initio anni conficiatur, in quo sumptus omnes ordinarij, & extraordinarij publicè vtiles, aut necessarij, sint descripti: Et earum quidem, quæ certæ, & ordinariæ sunt, expensarum, certa etiam taxa, & summa exprimatur, quæ verò incertæ, & extraordinariæ videbuntur, earum vniuersæ summa aliqua annua taxetur, quam toto anni curriculo excedere nequaquam liceat: Sigillatim verò pro rei indigentia, ex vniuersa summa sit taxata à toto Consilio, cum interuentu Præsidis, Gubernatoris, aut Potestatis, portiones necessariæ infra annum detrahantur, eaque Tabella, aut Libellus per Gubernatorem, seu Præsidem Prouinciæ, aut Ciuitatis, & cuiuscumque Terræ, Oppidi, & Castri Prætorem, seu Potestatem, singulis annis. Hac verò prima vice non solum ab ipsis, sed etiam post eos intra triginta dies tunc proximè sequentes, à dilectis filijs S.R.E.Cam. & Thesaurario generali Cam. Apost. accuratè, & diligenter inspiciatur, corrigatur, & approbetur, expunctis inde ijs omnibus impensis, quæ præter, aut contra hanc nostram constitutionem, etiam ex statuto, vel consuetudine antiqua fieri solebant, ac retento ipsius Tabellæ, seu Libelli exemplo, seu registro penès Cameram Apostolicam gratis, & absque vllo earumdem Communitatum, seu Vniuersitatum

c dispen-

dispendio, statim intra decem dies, ab ipsius receptionis die numerandos, sic reuisa, approbata, & correcta, ad prædictas Communitates, seu Vniuersitates remittatur. Districtè autem inhibemus sub indignationis nostræ, & alijs grauissimis nostro, & Successorum nostrorum arbitrio imponendis pœnis, ne pro sigillo, vel pro scriptura, carta, atramento, cera, capsula, cordulis, alijsue rebus, ad huiusmodi expeditionem pertinentibus, seu pro labore, vel regalibus, quidpiam, ne minimum quidem obolum, hac de causa prædicti Camerarius, aut Thesaurarius, eorumue Notarij, Tabelliones, Secretarij, Familiares, aut quilibet Officialis, vel Minister exigere, vel etiam sponte oblatum, recipere præsumat, quinimò volumus, vt sine vlla mora omnia gratis, & prout in Pœnitentiaria Apostolica fieri solet, sine aliqua solutione expediantur, & mittantur. Atque in hoc Camerarius, & Thesaurarius prædicti summo studio inuigilent, & si aliquem ex suis, vel alijs Notarijs, Tabellionibus, Secretarijs, Familiaribus, Officialibus, aut Ministris, vel minimum quicquam recepisse deprehenderint, aut cognouerint, contra eos, etiam ad priuationis officiorum, & munerum, quæ obtinent, inhabilitatisque ad illa, vel alia in posterum imponenda, exilij, perpetui ab Vrbe, & eius districtu, & alijs grauioribus pœnis procedant, scientes, & consentiendo, aut tolerando, aut alias quomodolibet receptionum, & exactionum huiusmodi penes, vel illorum conscij, aut participes fuerint, se ipsos quoque nostrum, & successorum nostrorum iudicium, in hac re seuerum, vt præfertur, subituros. Verum eadem Tabella, seu Libellus, eiusue exemplum sic correctum, approbatum, & intra decem dies remissum, nedum in ipsarum Communitatum, seu Vniuersitatum Archiuio asseruetur, sed in publico aliquo, omnibus patenti, ac conspicuo loco, pro foribus Aulæ, vbi habetur publicum consilium, vel vbi Ius dicitur, & frequens populi fit concursus affigatur, & perpetuò retineatur. Nec liceat in futurum, nisi de expressa Cameræ Apostolicæ, aut si vrgens necessitas moram non patiatur, Gubernatoris, aut Præsidis Ciuitatum, & locorum, qui statim postea Camerarium, & Thesaurarium Generalem prædictos, certiores de eo reddere teneantur, licentia, cum interuentu Procuratoris Fiscalis eiusdem loci, causa cognita, etiam similiter gratis concedenda, Tabellæ ipsius, seu Libelli tenorem etiam sequentibus annis immutare, aut alterare, neque absque prædicta licentia, etiam in casibus improuisis, inopinatis, aut insolitis, aliquid, vltra contenta in huiusmodi Tabella, aut Libello, erogare. Quicquid verò vltra præscriptas summas erogatum fuerit, id volumus, vt ab eius, quibus exigendi, & soluendi computa, & rationes expensi, siue illa, vt dicitur, sindicandi cura, incumbit, nequaquam ratum habeatur, neque ipsis communibus Aerarijs dictorum locorum, aut massis, sed personis singularibus, quæ sumptus ipsos fecerint, expensum feratur, quæ etiam ad illius tanquam ab eis indebitè ablati, restitutionem teneantur. Id autem quo accuratius seruetur, & earundem Ciuitatum, & Terrarum, ac Populorum vtilitati amplius consulatur, præcipimus, vt quilibet modernus, aut pro tempore existens Gubernator, Præses, aut Potestas, tàm ex nunc, seu in ipso primo ingressu, quàm deinde statim finito tempore Magistratus per quoscumque Priores, Massarios, Camerarios, aut Officiales, gesti, intra decem dies ab ipsis Prioribus, Massarijs, Camerarijs, seu Officialibus, qui magistratu funguntur, aut fungi desinunt, respectiuè, plenariam informationem rerum, ad publicum regimen, & administrationem communium bonorum pertinentium, præcipuè verò indicem, & nomina singulorum debitorum cuiuscumque Communitatis, seu Vniuersitatis, tàm in supradictis, quàm ex alijs quibuscumque causis, accuratè, & sigillatim descripta, sibi tradi, eaque postmodum cum primum solutionis dies aduenerit, aut si iam aduenerit, intra tres, aut ad summum quatuor menses per Officiales, & Magistratus earundem Communitatum, seu Vniuersitatum, exigi, & in Aerarium Communitatis, seu Vniuersitatis referri, & si quid in fine anni

ctis expensis, in Tabella, seu Libello descriptis, supererit, id in extinctionem æris alieni publicè contracti, aut si æs alienum nullum sit, vel in Annonam subleuandam, vel pro Monte pietatis, vel in recuperationem, & redemptionem bonorum, & rerum, seu iurium per ipsas Communitates, siue Vniuersitates alienatorum, vel denique in aliorum immobilium bonorum emptionem, cum interuentu tamen Gubernatoris, seu Potestatis, & Procuratoris Fiscalis Loci conuerti curet. Quod si prædictas pecunias in Monte pietatis deponi contigerit, id ea conditione fiat, vt illas postea quandocumque eædem Communitates, & Vniuersitates inde extrahere, & si eis videbitur in vsus per hanc constitutionem permissos erogare valeant. Fisci verò cuiuslibet Loci Procurator petat omninò coram Sindicis, & Gubernatore, seu Præside, aut Potestate intra decem dies ab ijs, qui Magistratu persuncti sunt, tàm de administratione, iuxta taxam in Tabella, seu libello præscriptam, quàm de alijs supradictis, præsertim nominibus debitorum inexactis rationes, reddi. Et si quid vel in expensis excessum, vel circa exactionem neglectum; aut per negligentiam vltra tempus prædictum dilatum fuerit contra eosdē reos, Magistratu, vt præfertur, perfunctos, ad restitutionem indebitarum expensarum, necnon ad solutionem de suo proprio debitorum per negligentiam inexactorum, ac vlterius, etiam ad pœnarum in hac Constitutione contentarum, executionem procedi, quarum pars quarta ipsi Procuratori Fiscali sit applicata: Si verò post huiusmodi decem dies elapsos, Gubernator, aut Potestas in exigendis rationibus, vel in cogendo ad soluendum, vel restitutionem, aut in exequendis pœnis, siue aliàs in præmissis negligens fuerit, ad restitutionem, & refectionem damni ex indebitis impensis, vel retardata exactione communi Aerario cuiuslibet loci, illati, etiam de suo proprio integrè teneatur. Procurator autem Fiscalis eius Terræ, Oppidi, aut Ciuitatis, Generalem Cameræ Apostolicæ Procuratorem Fiscalem de huiusmodi negligentia certiorem faciat, siue etiam cuilibet de populo, id denunciare liceat, ac tam in sindicatu per eos, ad quos spectat, quàm postea per Procuratorem Fiscalem Generalem Cam. Apost. contra ipsos Gubernatores, & Potestates, siue etiam contra personas, quæ pro ipsis in sindicatu fideiusserint, procedatur, ita vt tàm ab eis, quàm ab *ipsis reis* principalibus, illatum damnum, inexacta debita, indebitaque expensæ, & quę in hac Constitutione continentur mulctæ, cum simili lucro personis prędictis applicando, exigantur. Ac proptereà tàm ipsi Gubernatores, Præsides, Potestates, quàm Procuratores Fiscales in præmissis culpabiles, officijs per eos obtentis, eo ipso priuati, & ad illa, atque alia similia de cætero obtinenda perpetuò inhabiles, & incapaces sint, & censeantur. Præfati verò Gubernatores, & Potestates, eorumque Cancellarij, Secretarij, Tabelliones, aut Ministri, vel Familiares nihil omnino, ne minimum quidem occasione sindicatus huiusmodi, vel pro sententia ferenda, aut pro Tabella, seu Libello conficiendo, reuidendo, vel licentia, vt præfertur concedenda, subscribenda, vel taxa facienda, emolumenti, aut regalium, neque etiam pro mercede, aut labore, siue aliàs, vt præfertur, percipiant; & si quid perceperint etiam tanquam huius Constitutionis violatores, pœnas, quæ in ea sunt descriptæ, ipso facto incurrant. Cæterum omnibus, & singulis Communitatibus, Vniuersitatibus, & Populis quarumcumque Prouinciarum, Ciuitatum, Terrarum, Oppidorum, Castrorum, & Locorum Status nostri temporalis Ecclesiastici, earumque Senatui Consilijs, Adunantijs, & Congregationibus, Magistratibus, & Administratoribus, eorumque singularibus personis districtè interdicimus, & prohibemus, ne quis eorum, vel earum, sub quouis prętextu, aut causa etiam vrgenti, & necessaria, contra Constitutionem fe. rec. Sixti PP. V. Prædecessoris nostri, quæ incipit, inter multiplices, quam nos harum serie approbamus, innouamus, & ampliamus, bona, aut iura sua vendat, alienet, hypothecet, aut census

ſuper illis imponat, aut pro ſe, præterquam ex cauſa locationis tantùm ad modicum tempus, & ſolutionibus non anticipatis, non autem titulo conductionis, nec vllo modo pro alijs obliget, ſiue ære alieno ſe obſtringat, neque Legatos, ſeu Oratores ad Nos, & Sedem Apoſtolicam ſumptibus publicis, aut etiam priuatis, & proprijs ipſorum Legatorum, neque etiam ſi ipſi ſpontè id munus ſuſcipere, & de ſuo proprio impenſas ſubire velint vnquam mittat, nèue ſub nomine Agentis, aut Negociorum geſtoris, vel Procuratoris, aliàs quam ad neceſſarium litium proſecutionem in Romana Curia pariter expenſis communibus, aut priuatis, retinere, aut mittere, nèue quiſpiam id munus ſuſcipere, aut obire audeat, niſi habita prius quoad obligationes, & alienationes, licentia, iuxta prædictæ Sixti Prædeceſſoris Conſtitutionis tenorem: Quo verò ad mittendos Legatos, ſeu Oratores, à Nobis, vel pro tempore exiſtente Romano Pontifice, vel ab eo, qui conſultationibus negociorum Status Eccleſiaſtici pro tempore præerit dumtaxat in ſcriptis obtenta, ſine qua, ſi quis id munus ſuſcipere auſus fuerit, præter aliàs per Sixtum Prædeceſſorem inflictas pœnas, etiam officijs per eum obtentis eo ipſo priuatus, & ad illa, & alia quæcumque obtinenda perpetuò inhabilis, & incapax, necnon infamis, & ignominia, atque infamia notatus, cenſeatur. Ad hæc prohibemus pariter, ne prædictæ Communitates, Vniuerſitates, earumue Collegia, Senatus, Adunantiæ, Congregationes, Magiſtratus, Officiales, aut ſingulares perſonæ vllo modo præſumant, ex fructibus, redditibus, & prouentibus collectis, vel contributionibus certis, vel incertis, ordinarijs, ſeu extraordinarijs, eorum Aerarij, ſeu maſſæ communis, ſiue ex pecunijs, etiam priuatis, & particularibus ſingulorum Ciuium per viam voluntariæ collectæ, ſeu contributionis in commune congeſtis, etiam cuiuſuis ſtatuti, ſeu conſuetudinis, aut veriùs corruptelæ prætextu ex quauis cauſa, etiam ſolita, & rationabili, munera, aut dona quæcumque cuius Legato, Vicelegato, Gubernatori, Protectori, Viceprotectori, Præſidi, Officiali, aut Perſonæ, etiam quauis, tàm Eccleſiaſtica, etiam Pontificali, aut alia maiori, etiam S.R.E. Cardinalatus, quàm mundana dignitate fulgenti, ſeu illius conſanguineis, affinibus, familiaribus, aut miniſtris, mittere, tradere, aut largiri, aut in alicuius, etiam Legati, Vicelegati, Gubernatoris, Præſidis, Benefactoris, aut Protectoris honorem, etiam occaſione hoſpitij, aut tranſitus, vel primi ingreſſus, aut ad beneficiorum acceptorum memoriam, gratique animi teſtificationem pro conſtituendis, ornandis, aut erigendis perpetuò, vel ad tempus portis, Arcubus, Tropheis, Porticibus, Mœnibus, aut alijs monumentis, ſeu pro prædictis perſonis, quauis dignitate, vel auctoritate fungentibus, honorificè, lautè, & opiparè excipiendis, ſeu pro quibuſuis conuiuijs, aut hoſpitijs, etiam moderatis, eiſdē, aut cuiuis alteri, quacumque occaſione, vel cauſa exhibendis, aut pro perſonis, quæ illos comitentur, aut illis miniſtrent, vel obuiam procedant pretioſis veſtibus induendis vllas pecunias erogare, vel pro congiarijs miſſilibus, aut muneribus publicis, ſeu etiam cibarijs, eſculentis, & poculentis, epulis, commeſſationibus, aut compotationibus, Populo, aut Magiſtratibus, vel Officialibus vltra eorum ſalaria, & emolumenta de iure, vel ex laudabili conſuetudine debita, largiendis, ſeu pro præſtandis pueris, vel adoleſcentibus, ſtudiorum cauſa, alimentis, vel dotibus puellarum non egentium augendis, aut pro exhibendis ſpectaculis, etiam pijs, & intra Eccleſias, vel extra eas, in quibuſuis publicis, aut priuatis, ſacris, aut profanis locis, etiam vbi Sanctorum, & Sanctarum vita, aut res piæ geſtæ Populis ſpectandæ proponuntur, ſiue etiam piorum operum, & charitatis, ſeu eleemoſynæ, prætextu, aut aliàs in prædictis, ſeu alijs rebus ſuperuacaneis in dicto Libello, ſeu Tabella non contentis, ſed ad pompam, & oſtentationem, aut ad oblectationem, vel paucorum lucrum, & priuata commoda quomodolibet pertinentibus, ſumptus, aut impenſas aliquas facere, niſi re ipſa pro Diuino cultu, & veris Chriſti pauperum indigentijs, de conſilio, &

conſen-

consensu loci Ordinarii, subleuandis, aut pro iis tantum piis ludis publicis, qui ex inueterato vsu permittuntur, & in prædicta Tabella, seu Libello exprimentur taxam à Gubernatore, seu Præside, aut Potestate ipsius Prouinciæ, Ciuitatis, aut Loci, cui subsunt præfigendam, quæ in supradicto Libello, seu Tabella cõprehensa erit, non excedentibus, sumptus huiusmodi fiant: Prohibemus insuper, ne quicumque Ciues, Oppidani, aut Incolæ, qui suæ Communitatis, aut Vniuersitatis, bonorum detentores, vsurpatores, occupatores, fuerint, quiue contra ipsas Communitates litem aliquam, seu controuersiam habuerint, quæ ad hunc effectum per solam vnicam citationem cœpta, & inchoata, censeatur, eadem lite, seu controuersia durante, nec non qui eiusdem suæ Communitatis, siue Vniuersitatis debitores, ex quacumque causa extiterint, earumue bona, aut pecunias administrauerint, antequam id quod debent integrè persoluerint, seu rationes administrationis reddiderint, cum eius residui, in quo debitores remanserint, reali restitutione, ad obtinendos, gerendos, aut exercendos aliquos in ea Ciuitate, Prouincia, Oppido, Terra, Castro, aut Loco, Magistratus, aut Munera quæcumque, vel officia publica, vllo modo eligantur, vel admittantur: Et si de facto electi, admissiuè fuerint, electio, & admissio irrita sit, & nulla: Et tàm ipsi, quàm eligentes, siue admittentes, necnon Gubernatores, Præsides, & Potestates, qui id permiserint, vel etiam exactam super his inquirendis, & prohibendis, diligentiam, prout eos teneri volumus, & decernimus, non adhibuerint, pœnis in hac Constitutione contra illius transgressores inflictis, plectantur. Porrò locationes, seu affictus tàm vectigalium, quę gabellę, aut datia dicuntur, quàm aliorum quorumcumque reddituum, prouentuum, iurium, & emolumentorum, ad commune ipsarum Ciuitatum, & Locorum Aerarium quomodolibet spectantium statuimus, & iubemus omninò seruatis seruandis, atque adhibitis solemnitatibus, quæ de iure, aut cuiuslibet Loci statuto, vel consuetudine requiruntur, cum personis fide, & facultatibus idoneis, quæ idoneas pariter in publico consilio approbatas cautiones præstent, iniri, & contrahi debere. In quibus sanè locationibus, seu affictibus, ea semper conditio, & pactio addatur, vt ipsæ Communitates, siue Vniuersitates ab omni prorsus detractione, seu remissione, & vt vulgo dicitur, defalcatione, ex quocumque, ac inopinato, & insolitissimo, belli incursus, militum depopulationis agrorum, direptionis, aut siccitatis, alluuionis, grandinis, tempestatis, incendij, aut alio quouis maximè fortuito casu, atque ex quouis capite, ac etiam legitima, & vrgenti amissionis, aut diminutionis fructuum, etiam omnium, vel maioris partis, aut sterilitatis, vel alia quauis causa cogitata, vel incogitata, cogitabili, vel incogitabili, sint prorsus immunes, nec ad id cogi possint, etiamsi de iure tenerentur, sed integrè semper responsiones, & præstationes, seu pensiones annuæ absque vlla diminutione per ipsos Conductores eis solui debeãt, & quamuis pactum huiusmodi forsan in contractibus omissum fuerit, nihilominus vigore præsentium litterarum tacitè inesse, & subintelligi debere, perinde ac si id ipsum inter contrahentes expresse cautum, & conuentum fuisset: Sublata omnibus Iudicibus, etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, ac Sacri Palatij Apostolici Auditoribus aliter iudicandi, & interpretandi facultate. Depositarios quoque pecuniarum, & introituum communis Aerarij cuiuslibet Communitatis, siue Vniuersitatis, non aliter eligi, deputari, aut admitti volumus, nisi, priusquam id munus assumant, idoneam, arbitrio Gubernatoris, Præsidis, aut Potestatis, cautionem præstent. Alioquin, tàm ipsas locationes, affictus, seu appaltus, quàm Depositariorum deputationes, siue electiones, aut admissiones cum omnibus inde sequutis etiam obligatione in forma Cameræ Apostolicæ, iuramento, aut instrumento publico, vallatas, irritas, & nullas censeri, & nihilominus Magistratus, seu Officiales, qui contractus ipsos iniuerint, Depositarios admiserint, vel in pu-

blico

blico consilio assensum dederint, vna cum cæteris consentientibus pariter pœnis in hac Constitutione expressis teneri decernimus, & declaramus. Præterea auctoritate Apostolica tenore earundem præsentium reuocamus, irritamus, & annullamus, omnes, & quascunque exemptiones, immunitates, remissiones, condonationes iurium, atque onerum realium, & personalium, aut mixtorum Cameræ Apostolicę, seu eorum communi Aerario debitorum, aut vectigalium, gabellarium, datiorum, portoriorum, dohanarum, collectarum, subsidiorum, contributionum, cuiuis particulari personæ pro rata illos quomodolibet tangenti, siue præsidijs, aut bonis, per eas possessis per quascumque Communitates, seu Vniuersitates, ex quauis causa etiam legitima, & de iure debita, seu permissa, qualis est ob numerum duodecim filiorum, & quacumque occasione, etiam sub prætextu tituli onerosi, & contractus vltro citroque obligatorij, etiam publico consilio, & communi omnium consensu, perpetuò, vel ad tempus concessas, etiam si id sine vllo Cameræ Apostolicæ damno, aut præiudicio factum fuerit, ratamque ipsam eędem Communitates, & Vniuersitates in se susceperint. Districtiùs inhibentes, ne quid tale in posterum concedere, aut attentare præsumant, ac reuocantes ex nunc in irritum quicquid circa omnia, & singula præmissa, præter, aut contra hæc nostra interdicta, prohibitiones, statuta, ordinationes, iussa, voluntates, decreta, mandata, aut præcepta, scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quod si quis coniunctim cum cæteris, seu diuisim, nostrarum huiusmodi prohibitionum, statutorum, ordinationum, iussionum, decretorum, mandatorum, voluntatum, aut pręceptorũ violator, seu transgressor extiterit; Statuimus, vt præter superius expressam restitutionem, aut solutionem, seu damni refectionem, ij, qui preeminentia, aut gradu aliquo cæteris Superiores fuerint, nisi pro viribus, id quod contra hanc Constitutionem attentatum, gestumue est, impedire tentauerint; suumque assensum omninò constanter denegauerint, omnibus, & singulis per eos obtentis dignitatibus, gradibus, muneribus, officijs, & Magistratibus, eo ipso priuati, ac tàm ipsi, quàm alij inferiores, qui id suaserint, procurauerint, petierint, proposuerint, aut ipsimet fecerint, vel ab alijs fieri iusserint, ad illa, & alia similia, vel dissimilia in futurum obtinenda, inhabiles perpetuò, & incapaces, ac perpetua infamia, & ignominia notati, & singuli eorum, si soluendo fuerint, vltra prædictam restitutionem ad duplũ eius damni, quòd communi massæ, seu mensæ illatum fuerit de suo reficiendum, obligati existant, sin minus pœna exilij, aut carceris saltem triennalis plectantur; Alij verò, qui solummodo consensum tacitè, vel expresè præstiterint, si soluendo fuerint; tantundem pecuniarum, quantum erogatum extiterit, de suo persoluant, sin autem id propter inopiam præstare nequiuerint, pœna aliqua corporis afflictiua Superiorum arbitrio puniantur, eiusmodi mulctarum quarta pars inter eos diuidatur, qui quantum in eis fuerit, contradixerint, seque opposuerint, vel post consensum præstitum, erroris pœnitentes, Superioribus id primi denunciauerint. Sed & constitutiones piæ mem. Bonifacij Octaui, & Gregorij Decimitertij Roman. Pont. Prædecessorum nostrorum contra paciscentes, promittentes, dantes, aut recipientes quicquam paruum, vel magnum pro gratia, vel iustitia pro se, vel alijs obtinenda, & contra complices, vel dantes in præmissis auxilium, consilium, vel fauorem, cum omnibus in eis contentis pœnis, censuris, & extensionibus, quæ supradictis aggrauatæ, & additæ, non autem per eas imminutæ, aut immutatæ censeantur, harum serie approbamus, & innouamus, ac ad omnes superius expressas personas, etiam speciali nota dignas, quæ contra vltimo dictas Constitutiones in quibusuis casibus per eas expressis, dando, recipiendo, promittendo, paciscendo, consentiendo, aut permittendo, non solum apud Sedem Apostolicam, sed in quibusuis Tribunalibus, & eorum quibuscumque Iudicibus etiam laicis Almæ Vrbis, ac tàm in Romana Curia, quàm extra eam, in quibuslibet temporali

ditioni

ditioni nostræ mediatè, vel immediatè subiectis Prouincijs, Ciuitatibus, Oppidis, Terris, & Locis, deliquerint, per easdem præsentes extendimus, & ampliamus prouisa alijs à iure, vel per alias Constitutiones Apostolicas, aut propria locorum statuta, vel consuetudines, contra personas, aliquid præmissorum committentes, vel omittentes, forsan decretis, vel inflictis, nihilominus in suo robore permansuris. Quocirca vniuersis, & singulis modernis, & pro tempore existentibus eiusdem S.R.E. Camerario, Thesaurario Generali, necnon Legatis, Vicelegatis, Præsidibus, Gubernatoribus, Potestatibus, ac Prioribus, Massarijs, Magistratibus, & Officialibus, cæterisque, ad quos spectat, per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi, & eorum singuli quantum ad eos pertinet, curent omni studio, diligentia, auctoritate, & vigilantia, præsentem Constitutionem firmiter, & inuiolabiliter obseruari, contra inobedientes, vel transgressores, condignis pœnis animaduerti, præcipuè verò, ipsi Legati, Vicelegati, Præsides, Gubernatores, & Potestates contra quoscumque Communitatum, siue Vniuersitatum debitores ipsorum cuiuscumque summæ, & quantitatis, quæ earum communibus Ærarijs debetur, & pro tempore debebitur, summariè, simplicitèr, & de plano, sola facti veritate inspecta sine strepitu, & figure iudicij manu Regia, in vim præsẽtis Constitutionis, etiã quauis inhibitione tã à prædicto Camerario, seu Causarum Cam. Apost. Generali Auditore, quàm à quocumq; alio Iudice ordinario, vel delegato, quauis auctoritate fungente, etiam forsan in vim specialis commissionis decreta non obstante, iuris, & facti remedijs opportunis procedant, & omni, & quacumque appellatione remota exequantur, eosdem inobedientes, necnon contradictores quoslibet, & rebelles, per opportuna iuris, & facti remedia, appellatione postposita, compescendo, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, dictarumque Prouinciarum, Ciuitatum, Terrarum, Oppidorum, & Castrorum, iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, consuetudinibus, priuilegiis quoque, indultis, & literis Apostolicis, quarumcumque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa, vel ad verbum non inserta, effectus præsentis nostræ Constitutionis impediri, quomodolibet, valeat, vel differri. Quibus omnibus, quatenus præmissis in aliquo aduersentur, prorsus tollimus, & abrogamus, cæterisque contrarijs quibuscumque. Volumus autem, vt præsentes literæ in valuis S. Ioannis Lateranen. & Principis Apostolorum de Vrbe Basilicarum, & in acie Campi Floræ publicentur, affixis inibi earum exemplis, & dimissis: Quòdque earum exempla, seu illorum compendia latino, aut vulgari sermone conscripta, in libris quorumcumque Statorum prædictarum Communitatum, & Vniuersitatum inserantur, & saltem bis quotannis, in publicis, & maioribus Consilijs, siue adunantijs cuiusque Communitatis, siue Vniuersitatis, alta, & intelligibili voce legantur, atque in publico etiam aliquo omnibus patenti loco, vbi frequenter Ciues, aut Oppidani conuenire soleant, perpetuò affixum retineatur, adeo vt si contingat exempla huiusmodi inde amoueri, aut lacerari, seu temporis diuturnitate consumi, debeant omnino Priores, Massarij, Cancellarij, siue alij earundem Communitatum, siue Vniuersitatum Officiales sub priuationis officiorum obtentorum, & inhabilitatis ad illa, vel alia postmodum obtinenda, & alijs etiam grauioribus corporis afflictiuis pœnis, ipso facto incurren. curare, vt statim eadem exempla renouentur, & denuo affigantur, & si id commodè fieri poterit in marmoreo aliquo lapide, ad perpetuam memoriam insculpantur. Demum à singulis Legatis, Vicelegatis, Præsidibus, Gubernatoribus, Potestatibus, necnon Communitatum, seu Vniuersitatum Prioribus, Massarijs, Cancellarijs, aut quocumque nomine nuncupatis Officialibus initio Magistratus, antequam ad illum exercendum admittatur, super earundem præsentium literarum obser-

ua-

uatione iusiurandum solemne publicè præstetur. Et nihilominus post triginta dies à die publicationis, vt præfertur in Ro.Cur. faciendæ, vnumquemque perinde arctet,& afficiant,ac si cuique personaliter intimatæ,& per eos iuratæ fuissent. Quódque earum transumptis, etiam impressis, manu Notarij publici subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Eccl. constitutæ, obsignatis, eadem prorsus fides in iudicio, & extra illud adhibeatur, quæ adhiberetur eisdem præsentibus, si essent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statutorum, ordinationum, inhibitionum, prohibitionum, approbationum, innouationum, ampliationum, decretorum, reuocationum, irritationis, annullationis, extensionis, declarationis, iussionis, sublationis,abrogationis, præcepti, interdicti, mandati, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit,indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ in Monte Quirinali, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo nonagesimo secundo, decimo octauo Kalen. Septemb. Pontificatus nostri Anno Primo.

L. Dat.

M.Vestrius Barbianus.

Alexius de Alexijs.

Registrata Apud Marcellum Secretarium.

Anno à Natiuitate Domini nostri Iesu Christi, Millesimo quingentesimo nonagesimo secundo, Indictione quinta,die vero vigesimaprima Mensis Augusti, Pont.S in Christo Patris, & D.N. D. Clementis Diuina prouidentia Papæ Octaui,Anno eius primo supradictæ literæ affixæ,& publicatæ fuerunt ad Valuas Basilicarum Sanctorum Petri, & Ioannis Lateranen.de Vrbe, necnon in Acie Campi Floræ, & ad valuas Cancellariæ Apostolicæ,per nos Iosephum Spadam, & Paschalem Sanctorinm prælibati S D N. Papæ Cursores.

Francifcus Baron.Mag.Curs.

INDEX

INDEX
Paragraphorum, Glossarum, & Capitum in hoc Opere contentorum.

SALVTATIO.

PROOEMIVM.

NARRATIO.

DISPOSITIO.

§. I.

§. II.

§.xiij.

§. XIV.

§. XV.

A. M. D. G.

IACOBI COHELLII
I. V. C. VRBEVETANI
COMMENTARIA
IN BVLLAM BONI REGIMINIS.

SVMMARIVM.

1 *VBI CHRISTVS Dominus non est, nullum ibi boni operis fundamentum est.*

Ex diuisione, 2 & distinctione quæstionum res clarior efficitur.

3 *Distinctio, & partitio tria operantur: animum legentis incitant, mentem intelligentis præparant, memoriam artificiose reformant.*

4 *Huius Constitutionis diuisio.*

5 *Quis fuerit auctor nostræ Constitutionis, & quibus qualitatibus præditus esset, & hac occasione breue elogium habes Clem. VIII.*

6 *Papa, & Imperator etiam in Camera, & sine aliorum consilio leges condere possunt.*

7 *Magis licet Romano Pontifici, quàm Imperatori creare Magistratus, & contrarium affirmare sapit hęresim.*

8 *Papa tenetur uti consilio Cardinaliũ in administratione vniuersalis Ecclesiæ.*

Declara hanc conclusionem, teneri ex quadam honestate. num. 9.

10 *In Papa verè, & propriè adest plenitudo potestatis, cum habeat vtrumque gladium.*

11 *Plenitudo potestatis in Papa dicitur extensiua.*

12 *Papa statim sequuta electione, habet plenitudinem potestatis, etiamsi non sit coronatus, & consecratus.*

13 *Rex Romanorum habet plenitudinem potestatis, etiamsi non sit coronatus Imperator a Papa.*

14 *Lex ab habente potestatem lata seruanda est.*

SALVTATIO GLOSSA I. CLEMENS

CAP. I.

AD explanationē Constitutionis super Bono Regimine cōmunitatum Status Ecclesiastici ac accessurus, inuocationem Diuini auxilij præmittendam censui: etenim ad ipsum confugiendū est, qui nostras curare possit animæ passiones, *c. omnis Christianus, de consecrat. distinct.* 1. & vbi Christus Dominus non est, fundamentum ibi nul-
1 lum boni operis est. 1.*quæst.* 1. *c. cum Paulus*. Et quoniam ex diuisione, & distin-
2 ctione quæstionum res clarior efficitur, *c. super literis, de rescript.* Distinctio enim, & partitio tria operantur; animum legen-
3 tis incitant, mentem intelligentis præparant, memoriam artificiosè reformant, *l.* 1.*ff.de dol.except.glos.in* §. *igitur,in verb. eosdem, in Proœm. Inst.* Ideo hanc nostram Constitutionem in quatuor partes diuidendam duxi.

In prima parte ponitur Salutatio, ibi,
4 *Clemens* 8. In secunda, Exordium, ibi, *Pro commissa*. In tertia, Narratio, ibi, *Ex quibus*. In quarta, Dispositio, ibi, *Hac nostra perpetuò valitura, &c.* Redeo ad primam.

Clemens Episcopus Seruus seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

ET exemplo *Io. Andreæ in princip. suæ glos. ad proœmium Sexti Decretalis*, relicta quæst. Rethoribus discutienda; an salutatio sit pars epistolæ, qua in re vide *Bonifac. Vital. in proœm. Clement. num.* 13.

5 Quæro, quis fuerit iste Clemens huius nostræ Constitutionis Auctor? Et dicas, fuisse Clementem Romanæ, & vniuersalis Ecclesiæ Pontificem Optimum Maximum huius nominis VIII. Natione Italum, Patria Florentinum, Gente Aldobrandinum, Syluestri I. V. Consultiss. Aulæ Consistorialis Aduocati filium, Hippolytum antea dictum; qui gentilium suorum præclarissima gesta patris, & fratrum, quorum splendidissima corona redimitus erat, virtutes imitatus, post vtriusque iuris lauream adeptam, multarum rerum experientiam ex diuersis mundi partibus peregrinatione assecutam (illi enim prudentiores habiti sunt semper, qui multorum hominum cōuersationibus probantur eruditi: Natura siquidem humana, sicut duris laboribus instruitur, ita per otia torpentia fatuatur, *teste Cassiod. lib.* 1. *variar. cap.* 39.) Romam repetens, à Pio V. P. M. Sacri Apostolici Palatij Auditor (in locum Ioannis eius germani fratris ad sacram purpuram ab eodem Pontifice promoti) toto Collegarum Collegio exultante delectus est. Fratre Michaele Alexandrino S. R. E. Cardinale vti Sedis Apostolicæ de latere Legato, Hispaniam ad Philippum Secundum, Lusitaniam ad Sebastianum, Galliam ad Carolum Nonum Reges proficiscente, inter Prælatos tantæ Legationis Consiliarios, & in grauioribus negotijs à Secretis seligitur, quo munere laudabiliter functo, in assignato, ac toto Orbe celebratissimo Tribunali, eodem Pio V. & Gregor. XIII. sedentibus, prudentia, & integritate incomparabili ingenij sui acumen, & vires ad ius suum vnicuique tribuendum accommodauit. Sixto V. ad B.Petri Sedem euecto, literis Apostolicis datandis præficitur. Die 18. Decembris 1585. ab eodem Sixto in Sacrum purpuratorum Patrum Collegium cooptatur.

Sa-

Sacræ Pœnitentiariæ muneri præficitur; &
in grauioribus Christianæ Reipublicę consultationibus adhibetur. Apud Polonos
de nouo Rege eligendo inter se dissidentes,
vt eos ad concordiam redigeret; & Maximilianum Archiducem Austriæ in bello à
Magno illius Regni Cancellario captum in
libertatem vendicaret, Apostolicæ Sedis de
latere Legatus mittitur, votique compos
reuertitur. Tandem Sixto V. mortuo, quem
biennij spatio sequuti sunt Vrbanus VII.
Gregorius XIV. & Innocent. IX. in Comitijs
quinquaginta duorum Cardinalium inter
plures Candidatos die 30. Ianuarij 1592. hic
noster Hippolytus S.R.E. Cardinalis Aldobrandinus aliorum omnium suffragia tulit,
& B. Petri successor, Iesu Christi in Terris
Vicarius, Clementis VIII. nomine renunciatus fuit. Quæ vero in Pontificatu gesserit,
vel ab historicis, vel ab illustrium virorum
monumentis, vel ab operibus post se relictis
agnoscite: noster etenim cursus aliam metam attingere necesse habet: quæ autem dicta sunt, eo progrediuntur, vt omnibus innotescat, hanc nostram Constitutionem
cum ab ipso Clemente VIII. Pont. Max. anno sui Pontificatus primo edita fuerit, ab
habente potestatem cōdendi leges emanasse. Papa enim, & Imperator etiam in Camera, & sine aliorum Consilio leges condere possunt, *Cyn. in l. humanum, C. de legib.*
quem refert, & sequitur Gomes. in reg. Cancell. regul. de infirmis, quæst. 14. circa fin. Et
hoc magis Papæ, quàm Imperatori licere,
optimè faciunt congesta per *Mastrill. de Ma-*
7 *gistr. lib. 1. cap. 2. num. 1.* dum firmat, magis
licere Romano Pontifici Magistratus creare, quàm Imperatori, & post alios adducit
*Afflict. testantem de comm. cap. 1. num. 1. de
feud. Marchion. & Tobi. Non. cons. 72. nu. 14.*
dicentem absurdissimum esse, & Catholicæ
veritati prorsus alienum, ne dicam hæreticum, contrarium affirmare, cum sit ex diametro contra determinationem *Extrauag.
vnam sanctam, de maior. & obed.* & vide quæ
congerit *Gomes. in repet. c. 1. numer. 16. de
constitut. in 6.*

8 Et licèt à Doctoribus nonnullis dicatur,
Papam teneri Consilio Cardinalium vti in
administratione vniuersalis Ecclesiæ, nec
posse sine illis aliquid statuere, vt pluribus
probant *Abbas in cap. 2. num. 3. vers. & vide, de Cler. non resid. Tiber. Decian. tract. crimin. lib. 4. cap. 15. num. 4. tom. 1. Mandos. in
glos. facult. Regens. §. habita, in verb. Consilio,
vers. Cardinalium Consilio, fol. 54.* latè *Paleott. de sacr. Consist. consult. part. 1. quæst. 3.*
9 *per tot.* Tamen concludunt, Papam ad hoc
non teneri, nisi ex quadam honestate, non
autem ex necessitate, & vt *Paleottus ait loco
citato in artic. 6.* ex quadam obligatione directiua intrinseca, non autem coactiua
extrinseca; quia Papa est omnia, & super omnia, & haber potestatis plenitudinem, *Mastril. d. cap. 2 num. 2, & 3. & latè
tradit Ludou. Rodulphin. in suo tractat. de su-*
10 *prem. Princip. potest. cap. 2. num. 1.* vbi ait in
Papa verè, & propriè adesse plenitudinem
potestatis, quia ipse habet vtrumque gladiũ,
& vtramque iurisdictionem, vnam in actu,
& aliam in habitu, vt ait *Euerard. in loco à*
11 *plenitud. potest. n. 11. in sua topic. legal.* Et ista
Papæ plenitudo potestatis dicitur extēsiua,
nam extēditur ad omnes causas, ad omnes
12 personas, ad omne ius, & ad omnem locum,
Aret. in c. ad hæc, n. 6. de rescript. Et intellige
hanc potestatē in Pōtifice adesse statim atq;
electus est, etiamsi non sit consecratus, &
coronatus, vt plenè probat, & testatur de
commun. *Iul. Lanor. in suis elucubrat. de elect.
canon. tit. 4. cap. 25. de confirmat. & consecrat.*
13 *num. 24. vers. tamen pro affirmatiua; Curt. iun.
cons. 1. num. 27.* qui loquitur in Rege Romanorũ, qui nondũ erat coronatus Imperator.
14 Ex quibus nulli dubium est, quin hæc
Constitutio seruanda sit, eoque magis cum
a viro tantarum rerum scientia, & experientia promulgata fuerit, & vtilitates,
ac commoda innumerabilia Communitatibus Status Ecclesiastici, ipsique Principi
protulerit, in diesque ferat; & ideo multò fortius, ac rationabilius amplectenda
tanquam è Cœlo delapsa, vt scrupulosa
Gentiliũ superstitio de legibus Numæ Pompilij affirmabat, teste *Plutarc. in vita d. Numæ, & in comparatione inter ipsum, & Lycurgum.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopi nomen sollicitudinis, & curæ est.*
Apud nos Christianos primam significat in Ecclesia dignitatem, a Christo Domino institutam, & Apostolis concessam nu. 2.
3 *Episcopi nomen ethnicis quoque innotuit.*
4 *Episcopus supremam in Ecclesia Dei dignitatem significat.*
5 *Duplex ordo Sacerdotij antiquitùs fuit, Episcoporum scilicet, & Presbyterorum.*

 6 Non

6 *Non mutatur Episcoporum ordo, licèt aliqui dicantur* Primates, *alij Archiepiscopi, alij verò Patriarchæ, quia hæc est Apostolica diuisio.*

7 *Ad abolendam idolorum memoriam, & priscas superstitiones, sacri Antistites ordinati sunt.*

8 *Nomina militum armatæ militiæ, etiã qui sacris militant, accomodantur.*

9 *Antiquis temporibus putabant Episcopi dignitate minui, si ad Cardinalatus dignitatem essent promoti.*

10 *Summus Pontifex, ideo se Episcopum appellat, quia in Ecclesiastica Hierarchia non est maior Ordo.*

11 *Sanctus Petrus vnà cum alijs Apostolis ordinati fuerũt Episcopi a Christo Domino, & omnes habuerũt eandem iurisdictionem essentialẽ; vsualis verò maior fuit in Petro.*
*Alia vide remissiuè num.*12.

13 *Papæ nomen solo Romano Pontifici debetur, & quare: remissiuè.*

14 *Papa in hac Constitutione an ius dicat clericis, aut laicis.*

15 *Papa potest considerari vt Papa, & vt Rex.*

16 *Gregorius* XIII. *in Bulla de datis, & promissis, loquitur vt Papa, non vt Rex.*

17 *Intentio disponentis circa subsequentia ex præcedentibus interpretationem sumit,*

18 *In claris non est opus coniecturis.*

19 *Mens, & intentio disponentis ex verbis colligitur.*

20 *Papæ intentio non præsumitur esse de eo, quod verba non important.*

21 *Ex verbis, & rebus pertractatis in hac nostra Constitutione apparet Papam loqui vti Regem.*

22 *Intentio agentis consideratur iuxta naturam subiectæ materiæ, de qua agitur.*

23 *Materia, quæ tractatur in hac nostra Constitutione, quanam sit.*

24 *Administratio rerum, & reddituum Vniuersitatum ad Ius Ciuile, & Principem laicum pertinet.*

25 *Clerici secularibus negocijs immiscere se non debent.*

26 *Obligatus ratiocinijs non potest ordinari.*

27 *Bulla super Bono Regimine ad laicos dirigitur, & negocia secularia continet.*

28 *Clerici an sint eligendi ad Magistratus seculares; vide remissiuè.*
*Soluuntur obiecta. num.*29.

30 *Sol quemadmodum est splendidior Luna, ita Ecclesiastica iurisdictio temporali præfulget.*

31 *Episcopus nõ debet esse subiectus* Principibus *secularibus, nec Imperium praeesse Sacerdotio. Nec aurum tam preciosius est plumbo, quàm Regia potestate altior est Dignitas sacerdotalis.*

32 *Papa sub nomine dignitatis concedit.*

33 *Ad cognoscendam mentem, & intentionem* Pontificis, *attenditur communis stylus.*

34 *Stylus antiquus, & communis Romanorum* Pontificum *est appellare se Episcopos; & afferuntur exempla.*

35 *Innocentius VI. in Legatione totius Italiæ commissa Cardinali Aegidio Albernotio loquitur vt Rex; & quare*

36 *Cardinalis Aegidius inhærendo facultatibus sibi concessis, multas leges, & sanctiones temporale gubernium respicientes edidit, quæ hodie seruantur.*

37 *Romanus* Pontifex *olim se Episcopum Vrbis Romæ appellauit.*

38 *Paulus V. ad exornandum Sacellum a se constructum in honorem B. Mariæ in Cælum Assumptæ, columnas preciosi marmoris ex Ecclesia sanctæ Anastasiæ in* Palatio *sumpsit.*

39 *Frontem, & Porticum S. Anastasiæ vi ventorum deiectos sanct. me. Vrbanus VIII. restituit, & ponitur inscriptio in eius laudem.*

40 *Summus Pontifex hodie non se Episcopum Vrbis Romæ appellat; & quare.*

41 *Papa est Ordinarius Ordinariorum, & totum Orbem pro sua* Diæcesi *habere dicitur.*

42 Pa-

42 *Papa reſpectu aliorum Epiſcoporum, & Eccleſiarum eſt tanquam Sol inter alios Planetas.*

Gloſ. 2.

Epiſcopus.

CAP. II.

1 SEQVITVR in ſalutatione. *Epiſcopus*. Hoc nomen eſt ſollicitudinis,& curæ, *Anaſtaſius Germon. in tract. de Indult. Card. §. Epiſc. nu. 13. & alibi*: cui poſtea beneficium ad-
ditũ fuit, ſic *Diuus Paulus in actibus Apoſto-*
lorum cap. 20. Attendite vobis, & vniuerſo
Gregi, in quo Spiritus ſanctus poſuit Epiſco-
pos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit
2 *proprio ſanguine*. Nec ſolum apud Chriſtia-
nos, penes quos Eccleſiaſticam, & quidem
primã ſignificat Dignitatem ab ipſo Chri-
ſto inſtitutam, & ſolis Apoſtolis conceſſam,
vt legitur *in Euangel. Lucæ cap. 10. & in Con-*
cil. Trident. ſeſſ. 23. cap. 4. c. in nouo, diſtinct.
3 21. Verùm etiam apud Ethnicos cognitum
fuiſſe hoc nomen, multis ex locis colligitur;
Ait enim *Cicero lib. 7. epiſt. ad Atticum. Vult*
Pompeium me eſſe, quem tota hæc Campania,
& Maritima ora habeant Epiſcopum ad quem
delectus, & negotij ſumma referatur. & in l. fin.
ff. de muner. & honor. Auguſt. Barbos. tracta.
de offic. & poteſt. Epiſ. tit. 1. cap. 2. de Epiſc. no-
min. ſignific. & Volfang. Latius in commẽt. Rei-
publ. Roma. lib. 2. cap. 2. pag. apud me 132.
Nos autem (vt ad rem noſtram redeamus)
4 hanc Epiſcopi vocem ſupremam in Eccle-
ſia Dei dignitatem ſignificare dicimus, &
ab ipſo Chriſto noſtræ ſalutis Auctore inſti-
tutam: cum enim duplex tantum ordo Sa-
5 cerdotij tunc eſſet, Epiſcoporum ſcilicet, &
Presbyterorum, primus ordo Apoſtolis, ſe-
cundus verò ſeptuaginta duobus Diſcipulis
aſſignatus fuit; *Sarnenſ. in proœm. regul.*
Cancell. tit. Epiſcoporum dignit. diminut. Ia-
cobus Syman. de dignit. Epiſc. cap. 5. & 6.
Nec mutatur Epiſcoporum ordo, licèt
6 ſint, qui Primates, Archiepiſcopi, & Patriar-
chæ vocentur, *c. loquitur, ibi, Epiſcopatus v-*
nus eſt, 24. quæſt. 1. Symanc. loco cit. cap. 4. Hæc
enim diuiſio merè Apoſtolica eſt, & non di-
uina traditio, *c. Cleros, 21. diſtinct. §. ordo*
Epiſcoporum: Pagan. de ordin. iuriſdict. & re-
ſiden. Epiſc. ſect. 3. & vt Tholoſan. ait in ſyn-
tag. iur. vniuerſ. lib. 15. cap. 2. nu. 8. Quem-
admodum & priſcæ ſuperſtitionis, ſeu ido-
7 latriæ varij fuerunt Præfectorum gradus, &
Sacerdotum, ita ad abolendam idolorum
memoriam ſubrogati ſunt ſacri Antiſtites
ferè iiſdem Sacerdotij nominibus, ſed longè
alio exiſtente Sacerdotio, vt ibi per eum, qui
hoc exemplis nititur comprobare. Nec de-
dignata eſt ſancta Mater Eccleſia à militi-
bus armatæ militiæ nomina mutuare, & Ec-
cleſiæ miniſtrantibus accommodare: Sic vi-
8 demus *in lib. 12. C. tit. 27. de Decanis, tit. 28.*
de Menſoribus, vbi de Decanis, & Primicerijs
fit mentio, quæ propriè militum nomina, of-
ficia, ſeu dignitates erant, quæ hodie Digni-
tates Eccleſiaſticas ſignificant, vt docet ple-
nè idem *Tholoſan. eod. lib. 15. cap. 21. nu. 13.*
& cap. 22. per tot. vbi de Primicerio Eccle-
ſiaſtico.
Epiſcopalis verò dignitas adeo excelſo
9 honoris, & exiſtimationis faſtigio in Eccle-
ſia Dei poſita eſt, vt retroactis temporibus,
& vſque ad Clementem V. & Ioannẽ XXII.
(qui circa ſalutis humanæ an. 1310. Sedem
B. Petri tenuerunt) dignitate deprimi, & a
gradu minui arbitrarentur Epiſcopi, ſi ad
Cardinalatus officium aſſumerentur; *Sar-*
nen. in dicto proœm. Reg. Cancell. loco citato,
vbi exemplis, & antiquis monumentis hoc
10 probat. Et ideo Summus quoque Pontifex
ſe Epiſcopum appellat; *Menoch. conſil. 52.*
nu. 56. Iul. Lauor. de elect. canon. cap. 12. nu. 5.
Quia in Eccleſiaſtica Hierarchia non eſt
maior Ordo, quàm Epiſcopalis; *Rota Roma-*
na apud Seraphin. deciſ. 606. nu. 11. Bertran.
conſ. 73. nu. 10. in princ. c. Saluator, c. ex mul-
tis, in princ. 1. quæſt. 3. & ſanctus Petrus vnà
11 cum alijs Apoſtolis à Chriſto Domino ordi-
natus fuit Epiſcopus, & omnibus eadem iu-
riſdictio eſſentialis in partem regiminis da-
ta fuit; vſualis verò in vniuerſos ſoli Petro,
c. in nouo teſtamento diſtinct. 21. Pagan. de ord.
iuriſd. Epiſcoporum ſect. 7. Gomeſ. in repet. c. 1.
num. 35. de conſtit. in 6. & alia vide apud *Vi-*
12 *talin. in proœm. Clemẽnt. a num. 24. vſque ad*
29. & quòd nomen, Papa, ſolo Pontifici
13 Romano tribuendum ſit, & cur hoc factum
fuerit, vide *Panuin. ad Plat. in vita Boniſa-*
cij III. vbi multa etiam de Epiſcopis, & Pa-
triarchis.
Cum igitur ex præmiſſis hæc dictio, Epi-
ſcopus, Eccleſiaſticam Dignitatem præfere-
rat, illaque vſus ſit Pontifex in hac noſtra
Conſtitutione, quæſitum eſt, an voluerit Ec-
cleſiaſticis, ſeu Laicis perſonis ius dicere,
cum

cum ex narratis supra in prima glossa appa-
14 reat, Papam habere vtrumque gladium, & posse secundùm hanc duplicem potestatem considerari, & aliquando vnam, aliquando alteram exercere, vt notant cõmuniter Doctores supra relati, quibus addo *Nauarr. in Comment. Bullæ Gregorij XIII. de datis, & promissis pro grat. vel iustit. impetr. notab.17.*
15 *sub n.26. vers. tertiò quod*: ait enim ibi, Papa potest cõsiderari dupliciter, vno modo quatenus est Summus Christi Vicarius in spiritualibus, & habet summam iurisdictionem spiritualem a Christo immediatè datam, & receptam, quæ habitu, & causaliter extenditur etiam ad temporalia; altero modo, quatenus est Rex, & Monarcha, habens actu iurisdictionem laicam, siue temporalem supremam Vrbis, & certæ partis Orbis, acceptam mediante donatione a Constantino, Ludouico, & alijs Imperatoribus, Regibus, & Monarchis Sedi Apostolicæ facta; & quòd Papa possit appellari Rex, pluribus probat *Gomesius in repetitione c. 1. num. 12. & seq. de Constitut. in 6. & sequitur Nauar. eodem loco*
16 *vers. ex quibus infertur*; Greg. XIII. in dicta Constit. loquutum fuisse non vti Regem, & habentem iurisdictionem temporalem, sed vti summum Christi Vicarium; siquidem illa Constitutio non ad gratiã, vel iustitiam temporalem extenditur, sed ad spiritualem tantum, vt ibi per eum. Cum igitur Gregorius eadem verba salutationis præmiserit, videlicet *Gregorius Episcopus, &c.* Iure merito dubitari potest, etiam Clementem VIII. fuisse loquutum in hac nostra Constitutione non vti Regem, & habentem iurisdictionem temporalem, sed vti summum Christi Vicarium; illiusque dispositionem, & sanctionem comprehendere spiritualia; & non tempora-
17 lia; quia intentio disponentis circa subsequentia interpretationem sumit ex præcedentibus, *Menoch.cons.442.nu.37.*

Verùm in claris non est opus coniecturis,
18 & mens, ac intentio disponentis ex verbis
19 colligitur, *Rot.apud Seraphin.decis.577.Tres fuerunt, n. 8.* nec intentio Papæ præsumitur
20 esse de eo, quod verba non importãt; *Gomes. in Reg.Cancel. de infirmis resig.par.2.quæst.13. paulò post princ. vers. accedit*; *prout in l.quod constitutum, ff. de milit.testam.l.habeo, ff. de supell. legat. idem Gomes. in regul. de annal.poss. quæst.10. circa fin.* Ex verbis autem, & tota
21 materia, quæ in hac nostra Constitutione tractatur, apparet, Papam in ea loqui vt Regem, & habentem Dominium, & Iurisdictionem in rebus temporalibus, & ius dicere velle laicis, & non Ecclesiasticis personis: hoc enim clarè demostrant illa verba in principio Bullæ. *In temporalibus subiectarum*
22 *Ciuitatum, & Populorum tutela, etc.* & iuxta naturam subiectæ materiæ: de qua agitur, consideratur intentio agentis; *Bellam. conclus.735. si in termino, num.7.* Materia verò,
23 quæ in hac Constitutione tractatur, nihil aliud est, quàm præscriptio formæ, & indi-
24 ctio legis super Bono Regimine, rectaque administratione bonorum, & redditũum cuiusque Communitatis; hæc autem omnia ad ius ciuile, & Principem laicum pertinent *Roderic.Suar.alleg.12.n.52.* & Clericis omni-
25 no prohibita, *vt toto tit. ne Clerici, vel Monac. secular. negocijs se immisce*: quod adeo
26 verum est, vt detentus aliqua seculari cura, & obligatus ad reddendum rationem de negocijs gestis, non possit ordinari, nisi depo-
27 sita cura, & reddita ratione gestorum, *c. vnico de oblig. ad ratioc. ordin.* Quare concludendum erit, Bullam hanc esse Laicis directam, negociaq. secularia respicere; & optimè faciunt, quæ congerit *Mastrill. de Magistr. lib.2. cap. 6. per tot.* vbi differit, an eligi
28 debeant Clerici, & personæ Ecclesiasticæ ad Magistratus seculares: & videndus est etiam *Petr. Gregor. Tholos. in syntag. iur. vniuers. lib.47. cap.10. nu.18.*

29 Non obstat, quod Summus Pontifex vocauerit se Episcopum, quia cum hoc nomen importet, vt diximus, preeminentiam, & dignitatem, & primum ordinem in Ecclesiastica Hierarchia, vt notat *glos. in proœm. Sexti decretal. in verb. Episcopus, prout in c. Clerus, 21. distinct.* quamuis de negocijs secularibus agat, voluit tamen a digniori denominationem sumere, iuxta ea, quæ leguntur in
30 *l.1. & 2. ff. de albo scriben.* sicut enim Sol splendidior, & nobilior est Luna, ita Ecclesiastica iurisdictio temporali præponitur. *c. so-*
31 *litę, de maior & obed.* vbi notat in summa Episcopum subiectum esse non debere Principibus secularibus, nec Imperium præesse sacerdotio: nec aurum tam preciosius est plumbo, quàm Regia potestate altior est
32 Dignitas Sacerdotalis, *c.duo. distinct. 96. & Papam semper sub nomine dignitatis* concedere, dixit *Rota apud Seraphin. decis. 1371. num.4* & ad cognoscendam mentem Papæ,
33 attenditur communis stylus, *Felin. in c. super litteris, nu.8. vers.1. regul. de rescript. Rot. penes Put. decis.45. num.2. in nouis.*

34 Communis autem, & antiquissimus Romanorum Pontificum stylus est, sese Episcopos appellare; sic Leo huius nominis Primus, qui sanctam Romanam, & Apostolicam Ecclesiam tanquam verus Iesu Christi Vicarius, & B.Petri Successor gubernare cœpit die 12. Maij 440. in eaque sanctissimè perdurauit vsque ad annum 461. in sua Constitutione, quam edidit pro confirma-

tio-

tione quarti Oecumenici Concilij Calcedonensis, in salutatione præmisit, *Leo Episcopus; &c. vt in Bullar. Cherub. tom. 1. pag. 1.* Sic etiam Vrbanus II. qui Summus Pontifex renunciatus fuit anno 1088. *in c. Saluator. 1. quæst. 3.* præmisit, *Vrbanus II. Episcopus, &c.* Et ante eum Alexander II. qui anno 1061. Clauum Ecclesiæ tenuit, *in c. ex multis, eadem caus. & quæst.* similia verba præposuit. Sic etiam Innoc. VI. in Bulla Legationis totius Italiæ in personam Ægidij Carilli Card. Albernotij posuit in salutatio-
35 ne eadem formalia verba; & tamen ibi Papa loquitur vt Rex, & Dominus temporalis, quia commisit dicto Cardinali recuperationem, & gubernium Ciuitatum, & lo-
36 corum Sedi Apostolicæ in Italia subiectorum, quibus facultatibus innixus idem Cardinalis multas Constitutiones, & Statuta pro recta administratione, & gubernio temporali dictarum Ciuitatum, & locorum promulgauit, quæ adhuc vigent, & obseruantur, & ab eo ipso auctore Ægidianæ Cōstitutiones appellantur: multa quoque alia afferri possent exempla, quæ in Bullario prędicti Cherubini videri possunt.

37 Et olim Romanos Pontifices Vrbis Romæ Episcopos se appellasse, affirmant *Volaterranus in suis Comment. Vrban. lib. 22. & Gomes. in repet. c. 1. num. 18. de Constit. in 6.* constare ex vetustissimo marmore in Ecclesia S. Anastasiæ Romæ: quod tamen mar-
38 mor (licèt ego nullis meis meritis sim dictæ Ecclesiæ Canonicus) nūquam videre potui, fortè, quia sicut & columnæ preciosissimi marmoris, *vt narrat Pompeius Vgonius de Stationibus Vrbis, in sancta Anastasia* sublatæ fuerunt, vt illas in Sacellum a se cōstructum in honorem B. Mariæ Virginis in Cœlum Assumptæ apud Basilicam sanctę Mariæ Maioris toto terrarum Orbe celeberrimum Paulus Papa V. collocaret, pari modo hoc, & alia antiqua monumenta sublata esse po-
39 tuerunt. Cum autem vi ventorum corruisset dicti Templi sanctæ Anastasiæ frons, & porticus, san. mem. Vrbanus VIII. summa pietate, & religione in pulchriorem formā restituit, vt sequens inscriptio in ipsa Ecclesia sculpta demonstrat.

VRBANVS VIII. PONT. MAX. Sanctæ Anastasiæ Templum à Summ. Pontif. SS. Damaso, Hilario, & Leone III. religiosè exornatum, meliorem in formam restituit, collapsam frontem a fundamentis extruxit, duas turres ad nolarum vsum erexit, interiora ornamenta adiunxit. Ann. Salutis M. DC. XXXVI. Pont. XIIII.

Sed & hoc, ac alijs quoque nominibus vsos fuisse Romanos Pontifices, demonstrat *Archidiac. in c. 1. num. 1. de Constit. in 6. fusiusque in repetit. eiusdem c. prosequitur Gomes. a n. 1. vsque & per tot. nu. 47.* vbi satis, superq; & varia eruditione conspersa multa scribit de Episc. de Pontif. de Summo Pōtif. & de Papa: vide etiam *Petr. Greg. Tholos. in syntag. iur. vniuers. lib. 15. cap. 2. 3. & 12.*

40 Cur autem hodie Papa, dum se Episcopum vocat, non apponit locum, seu sedem, cuius est Episcopus, *Vitalin. in proœm. Clement. in verb. Ioannes, num. 26. ait. Ne detur occasio curiosis, & pertinacibus per expressionem certæ sedis asserendi eum non esse aliarum sedium Episcopum; quod est falsum*; quia Papa in plenitudinem potestatis, reliqui verò in partem sollicitudinis assumpti sunt, *c. cuncta per mundum, & c. fin. 9. quæst. 3.* Tum etiam quia dicendo simpliciter Episcopus, debet intelligi de supremo, hoc est de Romano per excellentiam, *l. eum qui vectigal,*
41 *ff. de verb. signific.* ex quo Ordinarius Ordinariorum dicitur, & totum Orbem habere pro sua Diœcesi, *Gomes. in repet. c. 1. n. 34. de constit. in 6. Mastrill. de Magistr. lib. 1. cap. 2. num. 18.* & est tanquam Sol inter Planetas
42 respectu aliarum Ecclesiarum Episcopos, *Gomes. loco citato nu. 46.* & latius prosequitur *Iul. Lauor. var. lucubr. de elect. canon. tit. 4. cap. 2. nu. 15. & seq.* & de interpretatione nominis, Episcopi, vide *Anast. Germon. tract. de Indultis, §. Episcopus, per totum.*

SVMMARIVM.

1 *Pontificis nomen vnde deriuetur.*

2 *Pontifex dicitur, quasi factus, & creatus ad cæremonias rerum Diuinarum.*

3 *Pontifex Maximus a Numa Pompilio institutus; & quare.*

4 *Pontifex inclinare se debet, & submittere exemplo Christi omnibus inferioribus Catholicis Deo seruientibus.*

bus, & eorum infirmitatibus compati.
5 *Pontifex Summus Christi in Terris Vicarius humilitatem Deo gratissimam colere debet.*
6 *Pontifex non vocat se simplicitèr seruum, sed seruum seruorum Dei; & quare.*
7 *Iustinianus Imperator vocauit se, vltimum Dei seruum; & qua occasione.*
8 *Quis primus inter Romanos Pontifices vsus fuerit hoc epitheto, seruus seruorum Dei. Et Bulla carens hac inscriptione est suspecta de falso.*
9 *Pontifex ad maiorem humilitatem ostendendam, vocat se aliquando, Ministrum indignum.*
10 *Solus Pontifex hodie vtitur hoc epitheto, seruus seruorum Dei.*
11 *Licèt Papa appellet se seruum, non tamen est seruilis conditionis; Imò in maxima libertate constitutus.*
12 *Sanctus Gregorius Magnus primus vsus est prædicto modo scribendi, seruus seruorum Dei, secundũ aliquos; quod tamen non nihil difficultatis habet.*
13 *Sanctus Damasus, qui ante Gregoriũ Magnum Christi Vicarius in terris fuit, prædictum inscribendi modum tenuit.*
Amplia, etiam in ipso Ecclesiæ exordio, & tempore Apostolorum fuisse in vsu. num. 14.
15 *Literæ Apostolicæ si hac intitulatione careant, non probant, & falsitatis suspicionem non euitant.*
16 *Episcopi non possunt in suis literis hac verba opponere.*

Glossa 3.

Seruus Seruorum Dei.

CAP. III.

SEquitur in eadem salutatione, *Seruus Seruorum Dei*. Vtitur his verbis Romanus Pontifex iuxta opinionem *Gomes. in repet. capit. 1. numer. 8. & 9. de constit. in 6.* ex significatione huius nominis, Pontifex, quod nomen a *Ponti*, dictione Hebraica, quę latinè Inclinatio dicitur, deriuatum est. Inclinatio autem in rebus diuinis ad cærefert, quod cæremonia, quę per inclinationem, & corporis curuationem fit, *c. plerumque §. his*
2 *ista, vers. inclinatio, 2. quæst. 7.* Pontifex igitur dicitur quasi factus, & creatus ad cæremonias rerum diuinarum; quod apertè videtur innuere *D. Paulus c. 5. & 7. ad Hebræos.* Et huic Etymologiæ correspondent effectus creationis Pontificum apud ethnicos; legi-
3 mus enim Numam Pompilium ideò instituisse Pontificem Maximum, vt illi omnium sacrorum iura ac deorum cæremonias committeret, & nõ cœlestes modò cæremonias, sed vt inquit *Liuius lib. 1. ab Vrbe cond.* iusta quoque funebria, & quædã alia ad placandũ Manes Pontifici maximo concessit, quod etiã testantur *Plutar. in vita ipsius Numæ Pompil. & Alex. in diebus genialibus lib. 2. cap. 8.*

Et ista inclinatio non solùm ad sacrorum cæremonias, sed ad illud etiam hoc tempore referri potest, vt Pontifex inclinare se debeat, & submittere exemplo Christi omnibus inferioribus Catholicis Deo seruientibus, *vt in d. cap. plerumque, §. his, vers. inclinatio*, ibi, *quia spirituales nonnumquam carnalibus condescendunt, & eorum infirmitati compatiuntur*; iuxta illud Apostoli. *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* Qua ratione seruum seruorum Dei se Pontifex appellat; alias quoque rationes affert *glos. in proœm. 6. decretalis*, vt scilicet Iesu Christi præceptum exequatur in *Euang. Matth. cap. 23. Marc. 1. & Luc. 22.* quibus in locis humilitas in primis commendatur, & præcipitur. Quare
5 eum Pontifex Summus Christi vices in terris gerat humilitatem Deo gratissimam colere debet. Et correspondet illud *D. Pauli ad Corinth. 1. capit. 9. ibi cum liber essem, ex omnibus omnium me seruum feci, vt plures lucri facerem.*
6 Et notandũ ait *glos. in d. proœm. 6. Decretal.* quòd Pontifex non vocat se simplicitèr seruum, sed addit, seruorum Dei, quasi de his, qui foris sunt nihil ad eum pertineat, *2. quæst. 1. c. multi, §. quid enim mihi*: vel quia ijs non seruit Pontifex, qui Deo non seruiũt sed illos iudicat, *c. 1. de offic. legat. in 6.* vel dicitur, seruus seruorum Dei, idest Apostolorum Petri, & Pauli, quorum vicesgerendo ipsis seruire dicitur, *c. quoties, 11 p. 1 qu. 7.* alia quoque videre poteris *in glos. proœm. Decretal. Greg. in verb. seruus.*

Et alia etiam ratio desumi potest ex *Martin. Becano in sua disputatione Theologica, de Antechristo reformato cap. 5. an Papa ostendat se tanquam sit Deus, n. 4.* contra argumentum Potcelli, & aliorum hæreticorum, Caluini-

sta-

furum, qui inter cœtera falsa eorum dogmata eo potissimum decipiunt pauperes, & ignaros viros, vt ostendant, Papam esse Antechristum, & extollere se tanquam sit Deus; quorum impudentissima falsitas præter alia argumenta, & rationes, quibus a b ipso Becano,& alijs doctissimis viris apertè detegitur, hoc etiam addi potest, Summum Pontificem, vt ipsos hæreticos confundat, nedum non extollit se tanquam sit Deus, quòd imò Seruum Seruorum Dei se vocat: vide omnino (si tibi detur facultas) *Polyd. Virgil. de rerum inuentor. lib.8.cap.2.*

7 Cuius etiam exemplo Iustinianus Imperator scribens Archelao Præfecto Prætorio Aphricæ,dum Deo gratias agebat de victoria contra Vandalos, qui nonagintaquinque annos Aphricæ libertatem occupauerant, se vltimum Dei Seruum appellat *in l.1. post princ. ibi, Quo ergo sermone, aut quibus operibus dignas Deo gratias agere valeamus, qui per me vltimum seruum suum Ecclesiæ suæ iniurias vindicare dignatus est C. de off. Præf. Prat. Aphric. vbi glos. in verb. vltimum, notandum ait, quia Imperator in hoc imitatur Papam, qui in rescriptis Seruus Seruorum Dei dicitur: vide Panuin. in addit. ad Platin. in vita Bonifacij III. circa finem.*

8 Quis verò primus inter Romanos Pontifices hunc loquendi modum instituerit. *Ioannes Andr. in addit.ad glos.proœm.6. decret.* ait ex Chronica Martiniana colligi Beatum Gregorium primum fuisse, qui se ita scripsit,de cuius humilitate plura refert *Pelagius lib.2.cap.3. Moscon. de Maiest. milit. Eccles. lib.4. de Romano Pontifice, cap. 1. circa finem; Paris. de resignat. Benef.lib.8. cap.7. n.112.* & seq. qui ait, quòd si in Bulla non adesset talis inscriptio, posset de eius falsitate suspicari.

9 Aliquando etiam, vt maius humilitatis signum ostendat Romanus Pontifex, se ministrum indignum appellat; sic Alexan. II. Ecclesiæ Lucẽsis Clero scribens *in c.ex multis, vers. quapropter, 1. quæst.3.* per parentesim dixit,*imò minister indignus, &c.*

10 Verùm hodie non licere alijs Episcopis se Seruos Seruorum Dei appellare,dicit *Gomes. in d. cap.1. num.10. de Constit. in 6.* vt ostendatur differentia capitis ad membra, vt *ibi vers. & licet.*

11 Et est etiam notandum, quòd licèt Pontifex dicatur habere officium seruitutis, ex suprascriptis, *& inc. nisi cum pridem, §. alia verò, de renunc.* non tamen Papa est seruilis conditionis, quia in maxima libertate est, & legibus solutus, *l. Princeps, ff. de legibus; Vitalin. in proœm. Clement. n.30.& 31.*

12 Primum verò inter Romanos Pontifices (vt innuimus) hoc salutationis genere sanctũ Gregorium vsum fuisse testatur *Polyd. Virgil. de rer. inuent. lib.8. cap.2.* nam ait, facto idem æquè præstitit, sexcentas enim à Longobardis passus est iniurias, contra quos tamen non arma mouit, aut aliunde quæsiuit, sed sola patientia, & humanitate dimicauit. Sed ante Gregorium Magnum, alios Summus Pontifices se Seruos Seruorum Dei appellasse constat, inter quos fuit

13 sanctus Damasus, D. Hieronymi contemporaneus, vt ex eius Epistola tertia ad Stephanum Archiepiscopum, & alios Aphricę Episcopos conscripta, apparet, quæ tom.1. Conciliorum habetur, & refert *Germonius tract. de indult. Card.§. Seruus Seruorũ Dei, num.2.3. & seq.* quem vide, nam hanc in-

14 scribendi formam etiam ab initio nascentis Ecclesiæ,& tempore sanctorum Apostolorum initium habuisse demonstrat. Et adeo hæc verba vsui sunt, & apponi solent in li-

15 teris Apostolicis, vt nisi apponantur, literæ ipsæ fidem non faciant, & argui possint falsitatis,vt est sententia *Mandos. in glos. facult. Regen. in verb. Seruus Seruorum Dei,* quem refert & sequitur *Germonius loco citato n.24.*

16 *& seq.* vbi etiam quærit, an Episcopus valeat in suis literis hæc verba apponere, & negatiuè respondet.

SVMMARIVM.

1 *Non est potestas, nisi a Deo, hæc autem omnium maxima in Romano Pontifice collata est.*

2 *Solus Pontifex est Christi Domini in Terris Vicarius.*

3 *Pontificis potestas non solum ad spiritualia, sed etiam ad temporalia porrigitur.*

4 *Vacante Imperio, ad Papam Imperij potestas deuoluitur.*

5 *Potestas eligendi Imperatorem ab ipsa Ecclesia Dei prouenit.*

6 *Cum Principem Religiosum esse, ac Deum vereri putant homines, minus iniuriarum ab eo metuunt, minusque insidiantur ei, qui Deum auxiliantem habere videatur.*

7 *Proœmium hoc diuiditur in duàs partes.*

8 *Potestas Pontificis cum a Deo immediatè proueniat, ideo Summus, & Maximus appellatur.*

9 *Romanus Pontifex præter cæteros Principes voluntarios debet appetere labores, ac sollicitudinem maximam, & vigilantiam habere pro quiete subditorum, & Reipublicæ Christianæ.*

10 *Papæ officium dicitur onus, quia verba à Christo Domino dicta Petro, Pasce oues meas, laborem, & ministerium denotant, non fastum, & superbiam.*

11 *Superior debet vt currus onera populi vehere, & vt auriga viam alijs demonstrare, non sibi, sed alijs natus.*

12 *Principis thesaurus non est Fiscus, sed subditi benè se habentes.*

13 *Principis opera alia esse non debet, quàm inter subditos institiã ministrare, vt boni inter malos quietè viuant, & mali coerceantur: Vide alia in Principibus requirenda, & hic descripta.*

14 *Homo si est virtutibus præditus, est optimus animalium, si sit a legibus & iustitia alienus, pessimus omniũ erit.*

15 *Leges factæ sunt; vt humana coerceatur audacia, & tuta sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrænetur nocendi facultas.*

16 *Omnis humana creatura prona est ad malum ab adolescentia sua.*

17 *Malorum Ciuium petulantia legibus, & edictis Principum retundi debet.*

18 *Si homines sine legibus viuerent, nihil a feris discreparent.*

19 *Stulta, indomita, & ferina libertas est eorum, qui legum benè docentium præcepta excutiunt, & dissoluunt.*

20 *Causa finalis ex proœmio regularitèr desumitur.*

PROOEMIVM

GLOSSA I.

PRO COMMISSA

CAP. IV.

1 PRO *commissa nobis à Domino, &c.* Nõ est potestas nisi a Deo, vt ait *Apost. ad Roman. cap. 13.* Hæc autem omnium maxima Romano Põtifici collata, & commissa est, quia ipse solus Dei
2 in terris Vicarius appellatur; *c. quanto §c. inter corporalia, de translat. Episc.* nec ad spiritualia tantùm restricta est, vt legitur in dictis iuribus, in quibus de coniugio spirituali inter Episcopum, & Ecclesiam,
3 eiusque translatione tractatur, sed etiam ad temporalia extenditur, vt plenè docet *doctiss. Card. Belarmin. in suo tractat. de potest. Summ. Pontif. in temporal.* & optimè faciunt congesta per *Mastrill. de Magistr. lib. 1. cap. 2. num. 10.* & *alibi.* dum
4 ait, vacante Imperio, ad Papam deuolui, *c. licet, de foro competen.* Et potestas
5 ipsa eligendi Imperatorem ab Apostolica Sede peruenit ad Electores, *c. per venerabilem, de Elect.* Optima igitur ratione huius nostræ Constitutionis proœmium præmittit originem suæ facultatis a Deo descendere, nam vt *Aristot. lib. 5. cap. 11.*
6 *Polit. ait cum Principem Religiosum esse, ac Deum vereri putant homines, minus iniuriarum ab eo metuũt, minusq; insidiantur ei, qui Deum auxiliatorem habere videatur.*

7 Di-

7 Diuido autem hoc procemiū in duas partes: in prima considero causam impulsiuam ex duplici fonte manantē, hoc est intrinsecè respectu personæ ipsius Pōtificis, & extrinsecè prouenientem ex parte subditorum, qui malè administrabant bona Communitatum; in secunda causam finalem.

Redeo ad primam, & pondero illa verba. *Pro commissa nobis a Domino S. R.E. eique etiam in temporalibus subiectarum Ciuitatum, & Populorum tutela, paterna erga nostros subditos charitate præcipuo studio tenemur prouidere, &c.* Ex quibus summa Principis prudentia elucet; siquidem primo loco potestatem, quam habet, agnoscit, quæ vt diximus
8 cùm immediatè a Deo proueniat, summa, & maxima est; hinc Summus Pontifex appellatur a *Gomes. in c. 1. num. 16. & seq. de constit. in 6.* quia in eo est omnis summitas, & celsitudo, & non habet superiorem in hoc mundo: Secundo lo-
9 co onus illi annexum; quia Romanus Pontifex præter cæteros Principes voluntarios debet appetere labores, ac sollicitudinem maximam, & vigilantiam habere pro quiete subditorum, & Reipub. Christianæ commodis, vt legimus *in proœm. 6. Decret. in c. frequens, de restit. spoliat. & latius in c. plerumq. §. de his quæst. 7. & Abb. in c. mandamus, in secūdo notab. de præsumpt.* ait merito officiū
10 Papæ in illo textu appellari onus, quia illa verba, *Pasce oues meas*, per quæ Petro collata fuit a Christo Dignitas, laborem, & ministerium denotant, non fastum, & superbiam, vt ibi per eum, quem refert, & sequitur *Gomes. in repetit. c. 1. num. 11. de constit. in 6.* Vnde Eliseus 4. *Regum, cap. 2.* vocat Eliam superiorem Currus Israel, & Aurigam eius, eò quia
11 superior debet vt currus onera populi vehere, & vt Auriga viam alijs demonstrare; & ad multa quidem tenetur Princeps, vt publica persona: alijs enim, non sibi natus est, *Mastrill. de Magistr. lib. 3. cap. 1. num. 72.* Et optimam formam, bonamq; regulam perfecti Principis describit *Iob. cap. 29. dum ait. Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi, eò quod liberassem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non esset adiutor; benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum, iustitia indutus sum, & vestiui me sicut vestimento, & diademate iudicio meo. Oculus fuit cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & causam, quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam.* Quæ verba refert etiam *Mastrill. loco citato sub n. 85.* Et thesaurus Principis non
12 est Fiscus, sed subditi benè se habentes, *Bald. cons. 404. num. 5. vers. quædam ergo, lib. 5.* quem refert *Mastrill. loco citat. n. 66.* sed in meo lib. non inueni hoc dictum.
13 Etenim opera Principis alia esse non debent, quàm inter subditos iustitiam ministrare, vt boni inter malos quietè viuant, & mali coerceantur, *c. non frustra, 23. quæst. 5. l. quidam existimauerunt, ff. si cert. pet.* Quies enim suauissima populi, & tranquilla dispositio regionum, præconium probatur esse regnantium, *Cassad. lib. 5. variar. cap. 39.* Et optimus dicitur Princeps, qui cum iustitia clementiam coniungit, *Senec. de Clement. cap. 3. & D. Petr. Chrisog. serm. 145. dicit, Aequitas sine bonitate sæuitia est, & iustitia sine pietate crudelitas: & in Prouerb. Salam. cap. 20. Misericordia, & veritas custodiūt Regem, & roboratur clementia thronus eius.*

Et Bonifacius Pontifex huius nominis VIII. *in proœm 6. Decret. ait. Vt iuxta creditæ nobis dispensationis officium subditorum commodis, in quorum prosperitate vtique prosperamur, &c. Et Cassiod. lib. 1. variar. cap. 39. Quid est enim dignius, quod die, noctuq; assidua deliberatione voluamus, nisi vt Rempublicam nostram, sicut arma protegunt, æquitas quoque inuiolata custodiat. Et Machabæorum 2. cap. 4. Communem vtilitatem apud te vniuersæ multitudinis considera: atque Claudian. in Panegir. 4. Consulat. Honorij.*

Te Ciuem, Patremque geras, te Consule cunctis,
Nec tibi, nec tua te moueant, sed publica vota.

Atque hæc de causa intrinseca, respiciēte personam Principis; venio ad extrinsecam positam in malitia subditorum, & est
14 ibi, *Præsertim verò, &c.* Homo enim, vt *Arist. ait lib. 1. Polit. cap. 13.* si est virtutibus præditus, est optimus animalium, si sit a legibus, & iustitia alienus, pessimus omnium erit, & ideo appetitus noxij sub regula iuris limitandi sunt, vt genus humanum honestè viuat, alterum non lædat, ius suum vnicuique tribuat, vt legimus *in proœm. Greg. decret. versic. ideoque, vbi glos. in verb. lex proditur, refert verba text.*
15 *in c. factæ, distinct. 4. dicentis, factæ sunt autem leges, vt humana coerceatur audacia, & tuta sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur nocendi facultas:* & hæc desumpta sunt in

in lib. etymolog. Isidor. cap. 20, vt refert *Mastrill. de Magistr. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 5. *Dum enim*(vt verbis nostræ Constitutionis vtar) *pauci sua priuata commoda, & lucra quærunt, atque illicitis modis, quod praue ambiunt, aut concupiscunt, consequi affectant, potentiorum, aut vulgi gratiam vanis assentationibus aucupantur, suas denique cupiditates explere satagunt, nulla vtilitatis publicæ ratione habita, Aerarium publicum ipsarum Ciuitatum, & locorum exhauriunt, graui ære alieno implicant, inanibus pompis, & ostentationibus dilapidāt.* Quibus consonant, quæ docet *Arist. lib.* 5. *polit.* dum caussas recenset, ex quibus Reipublicæ status mutatur, & corrumpitur. Licet enim Rex pacificus pia miseratione disposuerit sibi subditos fore pudicos, pacificos, & modestos, effrænata tamen cupiditas sui producta pacis æmula, mater litium, materia iurgium, noua quotidie litigia generat, vt ait *Greg. XI. in proœm. decretal. in principio*, & consonat *l.* 2. §. *sed quia Diuinæ, C. de vet. iur. enucl. Vnde Ouidius lib.* 1. *Fastor.* hanc cœcam hominum cupiditatem eleganter descripsit.

Tempore creuit amor, qui nunc est summus habendi
Vix vltra quod iam progrediatur habet.
Pluris opes nunc sunt, quàm prisci temporis anni,
Dum populus pauper, dum noua Roma fuit.
At postquam fortuna loci caput extulit huius,
Et tetigit Summos vertice Roma Deos
Creuerunt & opes, & opum furiosa cupido
Et cum possideant plurima, plura petunt.
Quærere vt absumant, absumpta requirere certant,
Atque ipsæ vitijs sunt alimenta vires.
Sic quibus intumuit suffusa vēter abunda,
Quò plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.
Et Lucanus in 4.
Nam faciunt homines plerumque cupidine cæci
Et tribunt ea, quæ non sunt sibi commoda vere.

Et faciunt, quæ tradit *Guliel. de Bened. in repet. c. Raynutius,* 2. *par. in verb. mortuo itaque testatore, il primo, num.* 116. *de testam. videndus.* Hæc autem indomita cupiditas, quæ agit ad corrumpendum animum, & corpus, flagitium vocatur, quod verò agit, vt alteri noceat, facinus dicitur, & hæc duo sunt genera omnium peccatorum, vt ait *S. August. de doctr. Christian.* & sequitur *Luc. de Penn. in l.* 1. *num.* 21. *in verb. flagitiosa, C. de desertoribus & occult. lib.* 12. & *Ouid. lib.* 2. *de Pont. Eleg.* 3.

Turpe quidem dictu, sed si modo vera fatemur,
Vulgus amicitias vtilitate probat.
Cura quid expediat prior est, quàm quid sit honestum,
Et cum fortuna statque, caditque fides.
Nec facile inuenies multis in millibus vnum
Virtutem pretium qui putet esse sui.
Ipse decor recti, facti si præmia desint,
Non mouet, & gratis pænitet esse probum.
Nil, nisi quod prodest, carum est, en detrahe menti
Spem fructus auidæ, nemo petendus erit.
At reditus iam quisque suos amat, & sibi quid sit
Vtile, sollicitis computat articulis.

16 Et omnis humana creatura prona est ad malum ab adolescentia sua, vt ait *Apostol. ad Rom. cap.* 8. Coercenda igitur est vesana cupiditas, & vt idem *Apostol. ad Thimot.* 1. *cap.* 5. *ait, Peccantes coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeant: & in lib. Prouerb. cap.* 19. *Pestilente flagellato stultus sapientior erit; si autem corripuerit sapientem, intelliget sapientiam.*

17 Hæc autem malorum Ciuium petulantia nulla meliori via retundi potest, quàm legibus, & edictis Principum; vt reorum vinculis humana coerceatur audacia; si 18 enim sine legibus viuerent homines, nihil à feris discreparent, *Mastrill. de Magistrat. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 3. & *alibi*, vbi plura de legibus, & edictis Principum; imò vitiorum mancipij in sæuissima seruitute manerent, vt latè prosequitur Gregorius Tholosanus *in syntag. iur. vniuer. lib.* 11. *cap.* 1. *per tot. signanter nu.* 17. ibi. & *stulta est illa libertas,*
19 *seu verè perniciosa seruitus eorum, qui legum benè docentium præscripta excutiunt, & dissoluunt, nam illa est libertas ferina, & indomita.*

Atque hæc fuit causa finalis Clementis
20 VIII. qua motus hanc nostram Constitutionem edidit; regulariter enim ex proœmio colligitur causa finalis, & intentio agentis, *Auth. de consang. & fratr. vter. in princip. Abb. in c. aduersus, sub numer.* 11. *vers. tum quia ex verbis, de immun. Eccles. Caball. in proœm. Constit. Aegid. lib.* 1. *glos.* 1. Et in hac nostra Constitutione verbis apertis legitur, ibi, *vt ad eos* (idest Communitates, & populos) *pertinentia bona, ea, quæ decet fide, & cura vtiliter, & prouidè ad-*

administrentur: præsertim verò tollantur praui abusus, qui in publicum, & commune damnum defluunt. Horum enim magis, quàm fisci curam habere debet Princeps, *l. 1. C. de secund. nupt. Bonifac. Vital. in quæst. proœmial. Clem. num. 18. & 19.*

SVMMARIVM.

1 *Nisi necessitas vrgeat, leges non sunt promulgandæ.*

2 *Leges in ijs dicendæ sunt, in quibus consideratur excessus.*

3 *Princeps sine matura consultatione leges promulgare non debet; & quare.*

4 *Ratio Ius facit, & dispositionem inducit.*

NARRATIO.
GLOSSA I.
EX QVIBVS
CAP. V.

TERTIA pars principalis huius nostræ Constitut. est Narratio, quæ incipit, ibi, *Ex quibus, &c.* & hæc quoq; duas habet partes; in prima asignãtur mali effectus, qui ex praua hominum cupiditate prouenerunt, & hoc ab initio sui Pontificatus comperisse affirmat, dum ait. *Ex quibus, & hactenus graui ære alieno communia illorum bona oppressa, vel ab ipso nostri Pontificatus initio comperimus*: in secũda verò parte ponitur necessitas occurrendi celeritèr huiusmodi malis, ibi, *Et malum hoc nisi celeritèr oportuna remedia adhibeantur, quotidie in deterius prolabi videmus &c.*

Et hinc etiam colligimus rationem, ex qua inducitur quarta pars huius Constitu-
1 tionis, quæ est dispositio; nisi enim necessitas vrgeat, leges promulgandæ non sunt,
2 & de his tantùm leges fieri debent, in quibus consideratur excessus, *Mastrill. de Ma-*
3 *gistr. lib. 3. cap. 3. num. 113. in fin.* Nec Princeps sine matura consultatione ad leges promulgandas induci debet, vt latè probat *Paleott. de Sacr. Consist. consult. part. 1. quæst. 2. per tot.* Et nihil reddit Principum leges tam contemptibiles, mandataque eorum minus reuerenda, & timenda, quàm si populus aduertat nullo consilio fuisse stabilitas; *D. de Ponte tract. de potest.* Proregis, *tit. 12. de delegat. caus. nu. 22.*

Cum igitur ex ipsa Naratione appareat necessitas, & matura deliberatio, quia ab initio sui Pontificatus excessus, & abusus circa administrationem bonorum Communitatum considerauerat, & compererat, sequitur, vt ab omnibus absque vlla hæsi-
4 tatione recipiatur, & seruetur: quia ratio ius facit, & dispositionem inducit, vt latè probat *Tiraqu. in tract. Cessante causa, parte 1. num. 134.*

SVMMARIVM.

1 *Dictio, perpetuò, multis modis accipitur.*

2 *Actiones personales, quæ dicuntur perpetuæ, vltra 30. annos non protrahuntur.*

3 *Dictiones quandocumque, perpetuò, in infinitum, sine præfixione termini, & similes appositæ in venditione cum pacto redimendi, non extenduntur vltra 30. annos.*

4 *Dictio, perpetuum, intelligenda, quamdiù quis viuat.*

5 *Dictio perpetuò, in contractu locationis, intelligitur, quamdiù pensio soluatur.*

6 *Perpetuò, interpretatur aliquando vsque ad decem annos.*

7 *Excommunicatio dicitur perpetua, quousque quis pœniteat.*

8 *Perpetuum dicitur esse vsque ad tertiam generationem.*

9 *Dictio, perpetuum, quandoque exponitur, idest generale, quandoque sine interuallo, & continuè.*

10 *Perpetuò, in hac nostra Constitutione nullam temporis determinationem significat.*

11 *Quæ ad ius rescribuntur, perennia esse debent.*

12 *Flu-*

12 *Flumina appellantur perennia, quando nunquam fluere desinunt.*

13 *Papa quando intendit tollere materias perpetuas, de illis specificam mentionem facere solet, & è contra quando vult esse perpetuas, ita illas appellat.*

14 *Verbum perpetuum, sæpe accomodatur subiectæ materiæ.*

15 *Princeps dum subditorum excutit onera, dum scandala remouet, in eorum quiete quiescit, & fauetur in pace.*

16 *Rex eligitur, non vt sui ipsius curam habeat, sed vt per ipsũ qui eũ elegerunt, in fœlicitate viuant.*

17 *Actiones, quæ ex Legibus, Senatus consultis, Sacrisque Constitutionibus, proficiscuntur, sunt perpetuæ.*

18 *Effectus sequitur naturam suæ causæ.*

19 *Actiones hodie non porriguntur vltra 30. vel 40. annos; & quare.*

20 *Præscriptio 30. vel 40. annorum non erat cognita de iure Digestorum.*

21 *Restrictio temporis, ad 30. vel 40. annos ab Imperatoribus sancita fuit, ne Dominia vagarentur in incerto.*

DISPOSITIO
§. I. GLOSSA I.
PERPETVO VALITVRA
CAP. VI.

QVarta, & vltima huius Constitutionis pars est Dispositio, & Sanctio, quæ tota hac Constitutione continetur, & incipit ibi; *Hac nostra perpetuò valitura Constitutione statuimus, & ordinamus. &c.*

1 Hæc dictio, perpetuum, multipliciter accipitur a Doctoribus nostris, vt notat *glos. in c. ea enim, §. perpetua, 10. quæst. 2. vbi text.* loquitur de perpetua emphyteusi, &

2 gloss. pluribus modis hanc dictionem exponit: Primò ait, perpetuò, idest vsque 30. annos, sic actiones personales, quæ dicuntur perpetuæ, vltra 30. annos non protrahuntur, *l. omnes, C. de præscript. 30. vel 40. annorum; Tiraquell. de retract. conuention. §. 1. gloss. 2. num. 11. vers. & id de dictione, per tot. in l. minor, §. pater sciens, ff. de euict.* vbi dictio, perpetuò, ad 30. annos restringitur, & est etiam *tex. iuncta glos. in l. Prætor ait, §. hoc interdictum perpetuò, ff. de oper. nou. nunc. Instit. de perpet. & tempor. actio. tot. tit.* Sic in venditione cum pacto

3 retrouendendi, vt liceat semper, quandocũque, perpetuò, omni tempore, in infinitum, sine præfinitione temporis, vel quid simile, huiusmodi pactum non protrahit retrouenditionem vltra 30. annos; *Surd. decis. 2. per tot. & signantèr num. 7. Rot. Rom. apud Seraphin. decis. 1360. num. 11.*

4 Secundo modo dicitur perpetuum, quamdiù quis viuat, *l. 1. ff. pro socio*; Sic etiam in successionibus hæc dictio intelligitur, quamdiù quis ex vocatis erit superstes, *Seraph. decis. 874. fuerunt inita, num. fin.*

5 Tertio si hæc dictio locationis apponatur, intelligitur, quamdiù pensio soluatur, *§. adeo, Instit. de locat. & conduct. glos. in d. §. perpetuò*,

6 Quarto dicitur, perpetuò, vsque ad decem annos tantùm, *glos. in l. nam Imperator ff. de legib. Tiraquell. loco supra citato nu. 8. Francis. Munnozz. tract. de ratiocin. cap. 41. num. 19. 20. & 21.*

7 Quinto dicitur perpetuum, quousque quis pœniteat; sic excommunicatio dicitur perpetua, quousque excommunicatus pœniteat, *10. quæst. 1. c. quia, & 27. quæst. 1. c. de viduis; Archid. c. quicunque hæreticos, num. 9. vers. perpetuò, de hæret. in 6.*

8 Sexto dicitur perpetuum, vsque ad tertiam generationem, *in Auth. de non alien. aut permutan. §. emphyteusim, & §. seq.* quos ad hoc probandum adducit *glos. in d. §. perpetua*;

Septimo significat hæc dictio, perpetuum, idest generale, sic *l. edita, C. de edendo*, dici-

dicitur edictum perpetuum, ideſt generale,
vt exponit ibi *gloſ. & idem repetit in l. 1. ff.*
pro ſocio, & pro generalitèr verum ponitur
in §. 1. *Inſtit. de ſatiſdat. tutor.*

Octauò dicitur ſine interuallo, ſiue con-
tinuè, *l. humanitatis, C. de impub. & alijs*
ſubſtit. gloſ. in d. l. 1. Ex quibus,& alijs, quæ
adduci poſſent, oritur dubitatio, iuxta quā
acceptionem intelligenda ſit in caſu noſtro
hæc dictio, & an Clemens VIII. voluerit
hanc ſuam Conſtitutionem eſſe perpetuam,
ideſt ſine vlla temporis præfinitione, an
verò ad tempus.

10 Et ſine vlla dubitatione puto dicendum
in caſu noſtro, hanc dictionem accipien-
dam eſſe purè, & ſecundùm proprietatem,
iuxta quā acceptationem nullam temporis
determinationem ſignificat, *l. purè, §. fin.*
ff. de except. doli, gloſ. in §. 1. in verbo, per-
petuum, in fin. Inſtit. de ſatiſdat. tutor. gloſ.
in l. 1. in fin. ff. pro ſocio, Archid. in c.
quicumque hæreticos, num. 9. verſ. perpetuò
de hæret. in 6. Pute. deciſ. 110. incip. Die 28.
Maij, num. 3. lib. 1. in nouis.

Et in hanc ſententiam adducor primò,
11 quia, quæ ad Ius reſcribuntur, perennia
eſſe debent; *l. falſo, C. de diuerſ. reſcript.*
vbi gloſ. in verb. perennia, exponit, ideſt
12 ſine fine, & ait eſſe metaphoram deſum-
ptam a fluminibus, quæ tunc appellantur
perennia, quando nunqam fluere ceſſant.
l. 1. in princ. ff. de fluminib.

Secundò quia contrariorūm eadem eſt
diſciplina, *Inſtit. de his qui ſunt ſui, vel*
alien. iur. in princ. Surd. decis 272. nu. 31.
Sed quando Papa intendit tollere mate-
13 rias perpetuas, de illis ſpecificam mentio-
nem facere conſueuit, *Put. deciſ. 45. Nico-*
laus V. num. 2. & 3. lib. 1. in nouis, vbi po-
nit exemplum in regulis reuocatorijs vnio-
num &c. Igitur ſimili modo quando Papa
vult ſuas Conſtitutiones eſſe perpetuas,
ſpecialem mentionem facit de perpetuita-
te, prout videmus in caſu noſtro hanc di-
ctionem pluriès repetitam.

14 Tertiò hoc verbum, perpetuū, ſæpiſſimè
accomodatur ſubiectæ materiæ, itaut in
ſucceſſionibus intelligatur, quamdiù aliquis
ex vocatis ſuperſit, *gloſ. in §. 1. ver. perpetuū,*
Inſtit. de ſatiſdat. tutor. Seraph. deciſ. 874.
n. fi. per tot. in l. 1. ff. pro ſocio, & ibi gloſſ.
Sed cum materia, de qua agitur in hac no-
ſtra Coſtitutione, ſit Bonum Regimen, &
Gubernium rerum, & bonorum Commu-
nitatum, hoc ſine dubio abſque aliqua præ-
finitione tēporis durare debet; Quia Prin-
15 ceps dum ſubditorum excutit onera, dum
ſcandala remouet, in eorum quiete quie-
ſcit, & fouetur in pace, *c. 1. in princ. de of-*
fic. leg. in 6. & D. Thomas opuſc. 20. de re-
gimine Principis, lib. 1. cap. 15. ait in hoc
præcipuè inuigilandum eſſe Principi, vt
multitudo ſibi ſubdita benè viuat; quem
refert *Maſtrill. de Magiſtr. lib. 3. cap. 1. n.*
78. & in ſequen. num. Xenophon. adducit di-
16 *centem. Rex eligitur, nō vt ſui ipſius curā ha-*
beat, ſed vt per ipſum qui eum elegerunt, in
fælicitate viuant; quod etiam legimus *in*
Auth. vt Iudic. ſine quoq; ſuffrag. in princ.
Coll. 2. & in Auth. vt Diuin. Iuſſion. ſub-
ſcript. habe. in princ. ab ipſo Iuſtinia. Imper.
factū dum ait. *Noſtræ ſerenitatis ſollicitudo*
remedijs inuigilat ſubiectorum. Nec ceſſamus
inquirere, ſi quid ſit in noſtra Republica corri
gendum: ideo namque voluntarios labores ap-
petimus, vnde ad vniuerſarum vtilitatē per-
tinere perſpeximus; & faciunt congeſta per
Caball. in gloſ. ad Conſtit. Aegid. in proœm.
verbo, pacis.

17 Quartò actiones, quę ex Legibus, Sena-
tus conſultis, ſacriſque Conſtitutionibus
proficiſcuntur, perpetuæ ſunt, *§. 1. Inſtitut.*
18 *de tempor. & perpet. action.* Sed effectus
ſequitur naturam cauſæ, *l. 2. §. accepta. ff. ſi*
cert. pet. Tiraq. in tract. Ceſſant. cauſ. 1. par.
n. 13. & 17. & alibi. Et filius dicitur vnum
eſſe cum patre, *c. iam itaque, & ibi gloſ. in*
verb. vnus, 1. quæſt. 4. & eandem naturam
habet, *l. fi. in fin. C. de impub. & alijs ſub-*
ſtit. Cum igitur actiones ſint effectus legū,
& Conſtitutionum, & ab illis tanquam fi-
liæ à patre proficiſcantur, ſicut actiones
perpetuæ ſunt, ita etiam leges, & Conſti-
tutiones, quia nemo dat, quod non habet,
Maſtrill. de Magiſtr. lib. 1. cap. 2. n. 17.

19 Nec dicatur, actiones hodie non porrigi,
nec extendi vltra 30. vel 40. annos, vt dixi-
mus ſupra: quia hoc non prouenit ex natu-
ra ipſarum actionum, ſed ex poſt facto: ſi-
quidem ab initio quando inuentæ fuerunt
actiones, verè erant, & dicebantur perpe-
tuæ, nec aliqua præfinitione temporis con-
20 cludebantur. De iure enim Digeſtorum,
& ante, quo tempore fuerunt actiones in-
uentæ, non erat cognita præſcriptio 30. vel
40. annorum, vt not. *in l. Iulianus, ff. ex*
quib. cauſ. maior. & ideo appellabantur per-
petuæ, licèt poſtea per iura *Cod. vt in tit. de*
præſcript. 30. vel 40. ann. fuerit reſtrictum
tempus. Tamen ex quo illud nomen habe-
bant antea, non fuit illis poſtea ademptum,
& ideo vbi dicitur perpetuò competere, in-
telligitur ſine temporis præfinitione: ita
Rota Romana dixit apud Iac. Put. deciſ. 110.
nu. 4. & 6. Et hæc temporis reſtrictio ab Im-
peratoribus ſancita fuit, ne rerū Dominia va
garentur in incerto, *l. 1. ff. de vſcap. Put. d. de-*
ciſ. 110. n. 5.

Hæc

Hæc autem ratio non militat in nostra Constitutione, & ideo nec debet militare restrictio, *Tiraq. in tract. cessant. caus. par. 1, num. 229. & alibi sæpe.*

SVMMARIVM.

1 *Constitutio est, quam Rex, vel Imperator constituit, vel edicit.*
2 *Papa etiam leges, & Constitutiones facit.*
3 *Quæ sit differentia inter Constitutionem, & Statutum.*
4 *Clausula, non obstantibus Statutis, non tollit Ius commune, nec appellatione Statuti comprehenditur Constitutio.*
5 *Constitutio, seu lex ad sui validitatẽ non requirit scripturã, quia potest probari per testes.*
6 *Gesta Principum realitèr per scripturam probantur; & quare.*
7 *Motus proprius Principis non probatur per testes.*
8 *Constitutio priuilegiatiua, & habens decretum irritans ligat ante publicationem.*
Futura, & non præterita respicit, nec se extendit ad ea, super quibus lis pendet. nu. 9.
10 *Constitutio quando dicatur fauorabilis.*
11 *Constitutio hæc super Bono Regimine est fauorabilis.*
12 *Constitutio quomodo publicanda, ad hoc vt omnes teneantur ad sui obseruantiam.*
13 *Constittio ad hoc vt seruetur, duo requirũtur.*
14 *Constitutiones an, & quando reuocari possint.*

§. I.

Glossa 2.

Constitutione.

CAP. VII.

1 Constitutione. Quæro, quid sit Constitutio; & dicas Constitutionem esse illam, quam Rex, vel Imperator constituit, vel edicit, *tex. est ad literam in c. Constitutio, distinct. 2.* & idem significat, quod lex, *c. lex est, eod. c. & distinct. 2.* Sed cum in his iuribus fiat solùm mentio de Rege, Imperatore, & populo, penès quos dicitur adesse facultas edicendi Constitutiones, dubitabit forsan aliquis,
2 an Papa possit Constitutiones, & leges facere, subditosque ad illarum obseruantiam adstringere; sed hæc difficultas sublata est ex ijs, quæ diximus supra in *salutatione glos. 1. in verb. Clemens, num. 6. vers. quæ autem dicta sunt.*

3 Quæ autem sit differentia inter Constitutionem, & Statutum, ponit *Gomes. in c. Statutum, num. 2. de rescript. in 6.* dicens Statutum propriè ad inferiores pertinere, & in hoc a iure communi distingui, Constitutio autem dicitur illa, quam facit Princeps: & respondet ad opinionem Dom. Io. Andr. & aliorum, qui voluerunt, quòd appellatione Statuti comprehẽdatur ius commune, & contra eos adducit dictum notabile *Dominorum de Rota in decis. 3. si statutum, tit. de rescript. in nouis*, vbi notabilitèr concludunt, quòd per clausulam, non obstanti-
4 bus statutis, &c. non censeatur sublatum ius cõmune, ergo manifestè apparet, quod appellatione Statuti non comprehenditur Cònstitutio, vt ibi per eum latius. An autem Coustitutio, seu lex requirat ad sui
5 validitatem scripturam, & quòd in scriptis redacta sit, hæc difficultas fuit excitata in Auditorio Rotæ Romanæ, & Domini negatiuam partem tenuerunt; & quòd possit probari per testes, licèt tutius sit, quando adsit scriptura, propter labilem hominum memoriam, vt videre est *decis. 1. num. 2. de constit. in nouis; & idem tenuit ead. Rota decis. 5. aliàs 96. per tot. de probat. in antiq.* vbi
6 ponit etiam argumenta probantia contrarium; quòd scilicet facta, & gesta Principis realitèr per scripturam probantur, vt est *tex. apertus in l. 1. C. de mandat. Princip. & in l. probatorias, C. de diuers. offic. lib. 12.* Quia Princeps negocijs occupatus non potest facta sua sic verbo exprimere, sicut per scripturam probantur. Et quòd Motus proprius Principis non probatur per testes, tenuit
7 eadem *Rota decis. 6. aliàs 132. eodem tit. de probat. in antiq.*
8 Sed an Constitutio priuilegiatiua, & habens decretum irritans, vt hæc nostra, liget ante publicationem, affirmatiuè tenuit *Rota apud Put. decis. 141. fuit resolutum, per tot. lib. 2. in nouis.*
9 Et quòd det solùm formam futuris, non præteritis negocijs, nec se extendat ad ea, super quibus lis pendet, *Rota coram Ludouis. decis. 401. num. fin.*
10 Quando verò Constitutio dicatur fauorabilis, dicas, quando edita est ad obuiandum fraudibus, *Felin. in c. 4. num. 15. de præsumpt.* Rota coram *Caputaq; decis. 215. statutum dicitur fauorabile, num. 1, par. 3.* quia est conformis iuri naturali, *Bald. in Auth. ingressi, num. 24. in fin. C. de sacros. Eccles.*

Che-

Cherub. iun. ad Constit. 62. Paul. V. Schol. 1. *& 2. tom. 3. pag. 55.*

Dicitur etiam fauorabilis Constitutio, quando est cōdita ad publicam vtilitatem, vt ad dirimendas lites, *d. decis. 215. Capuaq. num. 3. & 4.*

Item quæ emanauit ad tollendum ea, quæ fiebant contra Dei præcepta, & ad cōsulendum animæ, quo casu nedum est fauorabilis, sed extendibilis, etiamsi esset pœnalis, *glos. in c. sciant cuncti, in verb. alios, de elect. in 6. Ioan. Andr. & Abb. in c. ex tenore. qui fil. sint leg.* quos refert *d. decis. 215. n. 5.*

11 vbi etiam alia referuntur. Cum autem omnia, quæ supra diximus, conueniant huic nostræ Constitutioni, nulli dubium est, quin fauorabilis sit appellanda.

Quomodo autem publicanda sit Consti-
12 tutio, ad hoc vt ad sui obseruantiam teneātur omnes, vide *in Auth. vt factæ nou. Constit. coll. 5. & c. 1. de postul. Prælat. & ibi Abb. num. 9. 10. & 11.* Et quando incipiat ligare, vide *Anton. Gabriel. conclus. 4. per tot. tit. de legib. & Constit.* & alia multa de legibus, seu edictis Principum ponit *Mastrill. de Magi-*
13 *strat. lib. 3. cap. 3. per tot.* Duo autem requiri, & esse necessaria, ad hoc vt Constitutio seruanda sit, solemnem editionem, & publicam promulgationem, respondet *Abb. in cons. 35. n. 1. in fin. vers. sed his non obstantibus, part. 1.*

14 Et Constitutiones secundùm tempus, & ipsius Constitutionis mutationē confirmari debent, ideoque si incipiunt esse nociuæ, reuocandæ sunt; *Zab. in Clem. 1. num. 10. vers. cum omnis Constitutio, de Regular. per textum expressum in c. non debet, de consangu. & affinit.* & de hac materia plenisſimè *Mutius Carthariu Conciuis meus in suo aureo tractatu nondum edito, cui titulum præfixit, Aliud de iure, aliud de consuetud. in præfatio.*

SVMMARIVM.

1 *Ciuitas quid sit.*
2 *Ciuitas hodie propriè dicitur, quæ habet Episcopum.*
3 *Ciuitas in tres partes diuiditur; & quid sub eius appellatione contineatur.*
4 *Quid agendum, si dubitetur, an aliqua Villa, seu locus sit de Territorio Ciuitatis.*
5 *Qui nascitur in Vico, non desinit esse Ciuis.*
6 *Ciuitas quomodo efficiatur.*
7 *Castrum ad hoc vt fiat Ciuitas, requiritur auctoritas Principis.*
8 *Castrum* Plebis *in Aetruria creatum fuit Ciuitas a Clemente Octauo.*
9 *Solus* Papa *facit Ciuitates, quia ipse solus creat Episcopos.*
10 *Ciuitatum tria sunt genera, minores, maiores & maximæ.*
11 *Ciuitas Veneta, maxima dicitur, quia non habet Superiorem.*
12 *Ciuitas* Ianuensis *a Carolo Quinto an.* 1529. *libertatem consequuta est.*
13 *Ciuitates possunt præscribere merum, & mixtum imperium, & multò fortius acquirere precio interueniente: & nu. 68.*
14 *Ciuitas Lucensis redemit suam libertatem a Rodulpho* Primo *Imperatore precio scutorum 12. mille, & Ciuitas Florentina precio scutorum sex mille.*
15 *Ciuitates magnæ quæ dicantur.*
16 *Qualitas magnæ, & paruæ Ciuitatis non mutat prærogatiuam Regis.*
17 *Eandem dignitatem habet Defensor magnæ Ciuitatis, ac Defensor paruæ.*
18 *Metropolis dicitur Ciuitas mater, hoc est maior cæteris, seu ex qua Coloniæ deductæ sunt.*
19 *Metropolitanus a mensura Ciuitatum, quibus præest, dictus est, & decem, vel vndecim Ciuitates, & totidem Episc. sub se habere debet.*
20 *Ciuitates habentes Archiepiscopum dicuntur Metropolitanæ.*
21 *Ciuitates minores, quæ dicantur.*
22 *Ciuitates minores differunt inter se, quia nonnullæ habent iurisdictionem.*
23 *Ciuitates regulariter non possunt confiscare bona, cum hoc sit meri imperij.*
24 *Ciuitas insignis dicitur arbitrio Iudicis.*
25 *Ciuitatum distinctio in maximas, magnas, & paruas antiquitus etiā aderat, & ante assignationem Episcoporum, seu Archiepiscop.*
26 *Ciuitas denuò construenda quas habere debeat qualitates.*
27 *Ciuitas, Vrbs,* Municipium *idem important.*
28 *Quæ sit differentia inter Oppidum, Castrum, Villam, Vicum, Burgum, & Terram.*
29 *Quid sit Oppidum.*
30 *Quid Castrum; & an vendito Castro, censeatur vendita eius iurisdictio.*
31 *Quid Villa, & an, & quando subiaceat Ciuitati viciniori.*
32 *Quid Vicus.*
33 *Quid Burgus.*
34 *In Burgis Romanis adest particularis Gubernator, & multas habet facultates, ac priuilegia.*
35 *Qui habitant in Burgis, dicuntur habitare in Ciuitate.*
36 *Burgi aliquando appellantur* Pomeria, *& horum idem est iudicium.*
37 *Qui vult ædificare iuxta muros, debet dimittere spacium quindecim pedum.*
38 *Arbores intra* Pomerium *nascentes officio Iudicis excidendæ sunt.*
39 *Arbores per 15. pedes extendunt radices, & vbi ædificijs noxiæ sunt, euelli debent.*

 40 *Nul-*

40 *Nulla læsio remouetur, cuius origo non tollitur.*

41 *Referuntur exempla incisionum arborum, & demolitionum domorum, vt fortilitia magis tuta reddantur.*

42 *Continentiæ, & Suburbia Ciuitatum dicuntur arbitrio Iudicis.*

43 *Statuta, & Constitutiones, quæ loquuntur de Aedificijs ad ornatum Vrbis, an habeant locum in Suburbijs.*

44 *Muri Ciuitatum sunt quasi Diuini Iuris, & delinquentes in eis capitali pœna mulctantur.*

Declara in muris Romanæ Vrbis, nam in alijs Ciuitatibus delinquentes extra ordinem puniuntur. num. 45.

46 *Muri Ciuitatum qui propriè dicantur.*

47 *Muros municipales sine Principis, vel Præsidis auctoritate reficere nõ licet, nec aliquid eis coniungere, vel superimponere.*

48 *Incolæ Ciuitatum conferre debent pro rata sui æstimi ad constructionem nouorum murorum, seu veterum firmiorem renouationem.*

49 *Opinio, & doctrina Lucæ de Penna refertur circa constructionem murorum.*

50 *Ecclesia, vel Ecclesiasticæ persona an concurrere debeant in constructione, & reparatione murorum; & quo pacto.*

51 *Quid seruatum fuit in constructione murorum Ciuitatis Hierusalem.*

52 *Quando instat bellum, an custodia Ciuitatum communis sit Clericis, & Laicis, & nemo excusetur.*

53 *Melius est in ocio, & pace murorum constructioni vacare, quàm bellis instantibus.*

54 *Munitio tractanda est semper in ocio, quia tunc male quæritur, quando necessaria iudicatur.*

55 *Mergi, & Delphini, qui tempestates naturalitèr præuident, antequam superueniant, in tuto se recipiunt.*

56 *Si imponatur collecta pro refectione murorum, an possit Clericus, vel alius ad effugiendam collectam petere, vt assignetur sibi portio operis reficiendi.*

57 *Clerici non tenentur ad munera sordida, nec ad hospites recipiendos, puta birruarios, vel alios Curiæ executores missos ad inquirendos, & capiendos exules, & bannitos.*

58 *Milites non tenentur præstare seruitia personalia in reparatione viarum, &c. sed tantùm ad mercedem artificum, & emptionem cæmentorum.*

59 *Ciuitas quomodo, & quibus circumstantijs construenda sit.*

60 *Ciuitas, seu Castrum diminutum quomodo reparandum, & sarciendum.*

61 *Castra, seu Oppida plura, si simul vniantur, quid seruandum erit in iuribus cuiusque ipsorum.*

62 *Ciuitatis in constructione quis ordo seruandus, & quid primo loco ædificandum.*

63 *Ciuitates, & Castra ædificari non possunt ad æmulationem.*

64 *Sub nomine Ciuitatis, & Castri non comprehenduntur Vniuersitates.*

65 *Ciuitas, & Oppidum non potest vendi, seu alienari a Domino, inuitis subditis, & vasallis.*

66 *Ciuitas, vel Oppidum non potest in præiudicium sui Superioris alium sibi Superiorem eligere.*

67 *Lapus reprehenditur, dum scribit Ciuitatem Tudertinam non esse subiectã Ecclesiæ, nec potuisse illius homines se illi subijcere.*

68 *Ciuitas subiecta an, quomodo, & quanto tempore possit acquirere, & præscribere libertatem, & merum, ac mixtum imperium contra Superiorem.*

§. I.

Glossa 3.

Ciuitate.

CAP. VIII.

1 CIVITAS dicitur hominum multitudo societatis vinculo coadunata, murorum ambitu terminata, & mille passuum ab ipsis muris protendens, *l. mille 154. ff. de verb. signific. c. si Ciuitas, & ibi Doctor. de senten. excommu. in 6. Archid. in c. in illis, distin. 80.* vide *Virgil. de Boccat. Comm. in Constit. Picen. glos. 6. num. 72. & seq.*

2 Propriè verò dicitur hodie Ciuitas, quæ habet Episcopum, *d. c. in illis, dist. 80.* & sicut Ciuitatis nomine non cõprehenditur Diœcesis, ita etiam nec è contra; latè *Hieron. de Monte tract. de finib. cap. 5. n. 2. & per tot. Nicol. Losæus tract. de iur. vniuers. part. 1. cap. 2. nu. 13. & seq. Marsil. tract. bannit. in verb. Ciuitate, nu. 1. & alibi, vbi ad satietatem; Lucas de Penn. in l. 1. num. 3. C. de Metropol. Berit. lib. 11.* vbi assignat differentiam inter Ciuitatem, Vrbem, & Oppidum.

3 Ciui-

3 Ciuitas in tres partes diuiditur; prima est Ciuium; Secunda Districtualium, Tertia Oppidanorũ separatorum ab illo territorio Ciuitatis. *Menoch. cons. 75. num. 24. Hiero. de Mont. tract. de finib. regund. cap. 5. num. 6.* vbi quòd aliquando Ciuitas largius accipitur, etiam quòd tractetur de muneribus subeundis, & iurisdictione exercenda; & sub eius appellatione continentur Casalia, Vicus, Territorium, Districtus, & habitatores eorum, *l. Mediterraneæ, C. de annon. & trib. lib. 10. l. qui ex vico, ff. de municip. l. fin. ff. de iurisd. omn. iud.* ac etiam comprehenditur Portus, & Mare illi adiacens, secundùm *glos. in c. vbi periculum, §. porrò, vers. cum sua Curia, de elect. in 6.* Et quan-
4 do dubitatur, an aliqua Villa, seu locus sit de Territorio Ciuitatis, considerandam esse opinionem vulgi, & qualitèr à vulgo appelletur, *Bald. in cons. 183. num. 2. & per*
5 *tot. lib. 2.* Et qui in vico nascitur, non definit esse Ciuis, *l. qui ex vico, ff. ad municip. Menoch. cons. 75. num. 97.* & ita *fuit dictum ab hac Sac. Congregatione in causa Viterbien. mense Maij 1635.*

6 Efficitur autem Ciuitas, si Papa, vel Imperator scribat Castro, vel Oppido vt Ciuitati; *Inn. in c. cum ab Ecclesiar. in 1. colum. in fin. de off. ordin. & ibi Io. Andr. quos refert Marsil. tract. de bannit. in verb. ciuitate, n. 3.*
7 & requiritur auctoritas Principis, ad hoc vt Castrum fiat Ciuitas, *Bart. in l. fin. ff. de Coll. illicit. & alij relati à Marsil. loco citato*
8 *num. 4.* Et ita vidimus annis retroactis ab eodem Pontifice Clem. VIII. in Ciuitatem erectum Castrum Plebis in Ætruria, & hodie vocatur Ciuitas Plebis; *Nicol. Losens de iur. vniuer. par. 1. cap. 2. nu. 70. & 71.* vbi non
9 ab alio, quàm à Summo Pontifice, quia ipse solus creat, & facit Episcopos.

10 Ciuitatum verò tria sunt genera, aliæ minores, aliæ maiores, aliæ maximæ, vt legitur *in l. si duas, ff. de excusat. tutor.* Maximas Ciuitates illas esse puto, quæ ad modum Reip. gubernantur, & superiorem non recognoscunt, & regalia iura habent ad instar Impe-
11 ratoris, & in Italia nũc sunt Respub. Veneta, quæ vt omnimoda libertate fruitur, sic Imperatorem ipsum non recognoscit, *Menoch. cons. 2. num. 63. & alij per eum adducti.* Ita Respub. Ianuensis, cuius Dux, & Consilium in temporalibus in Terris suis, & toto suo Districtu nullum Regem cognoscit Superiorem, est enim Princeps ibidem, & quicquid inter suos subditos statuit, & decernit, legis habet vigorem, *Comard. in l. vnic. lim. 22. C. si de moment. possess. nu. 12. & seq. Bald. cons. 182. num. 3. & per tot. lib. 5. Menoch. cons. 2. num. 49. & seq.* vbi varios illius Ciui-
12 tatis status enumerat, & tandem a Carolo Quinto Imperatore anno 1529. libertatem consequutam fuisse dicit.

Pari ratione Respub. Lucensis appellari poterit Ciuitas maxima, cum nec ipsa superiorem recognoscat, quia si Ciuitates, quæ subtrahunt se de facto ab obedientia superioris, vsucapiunt sibi iura Principis, nec patiuntur disputari de validitate suorũ statutorum, *Abb. in c. in nostra, nu. 5. vers. nam communitèr, de iniur. & damno dat. Felin. in c. quæ in Ecclesiarum, num. 33. vers. tertius casus, de constit.* & quòd Ciuitas possit præscribere merum, & mixtum imperiũ
13 de communi testatur *Marsil. in verb. Ciuitate, num. 55.* multò fortius hoc poterunt, quando prætio interueniente in libertatem se vindicarunt, quia hoc prouenit ex contractu vltro citroque obligatorio, ad cuius obseruantiam etiam Princeps tenetur, cum sit de iure gentium, *c. 1. de probat. Abb. in d. c. in nostra, num. 6. vers. nam & ipse Princeps, de iniur. & damno dat. Gomes. in c. 1. num. 141. de constit. in 6.* Ciuitas verò Lucẽ-
14 sis redemit suam libertatem a Rodulpho I. Imperatore precio scutorum duodecim mille auri; & Ciuitas Florentina scutorum sex mille, vt refert *Platina in vita Honorij Quarti, & Petrus Messias in vita dicti Imperatoris*; & hoc factum fuit circa Salutis annũ 1288. vide *Menoch. cons. 2. n. 66. & 67.*

15 Magnæ verò Ciuitates illæ dici possunt, quæ licèt superiori, puta Papæ, Imperatori, Regibus subsint; tamen in illis ipsemet Princeps sua collocauit Sedem, ibiq; ius, & iustitiam administrat, exempli gratia Roma, Florentia, Neapolis, Mediolanum; Bononia, Ferraria, vbi licèt non resideat Princeps ipse supremus, adsunt tamen Legati de Latere, & Proreges, quorum auctoritas, & potestas magna est, vt de potestate Legati scripsit *Gambar. & alij multi: de potest. Proregis, Franc. a Ponte Neapolitanus,* & aliæ huiusmodi Ciuitates, quæ licèt non habeant iura regalia, & superiorem recognoscant, tamen inter cæteras magis elucent, *l. vnica, C. de priuileg. Vrbis Constant. lib. 11. l. Roma, ff. ad municip.* Honorẽ enim semper suscipit, qui colloquia Principis decentèr acquirit, & quęque Dignitas tantum clara est, quantum ipsius Principis conspectus illustrat, vt ait *Cassad. lib. 6. variar. cap. 17. in formula Referendariorum.*

16 Quamuis ista qualitas magnæ, vel paruæ Ciuitatis Regni prærogatiuam non mutet, *c. penult. dist. 96. Decia. respon. 19. num. 209.*
17 *volum. 3.* subdens eandem habere dignitatẽ Defensores magnæ Ciuitatis, & æqualem, quam habet Defensor paruæ. *§. quæ igitur,*

Auth.de defensor. Ciuit.quem refert *Mastrillus de Magistrat. libr. 4. capit. 14. num. 21. & 22.*

18 Magna etiã Ciuitas appellatur Metropolis; nã Metrop.diciturCiuitas mater,hoc est maior cæteris,vt notat *Alciat. in l.vnica C. non lic.habit.metrop.lib.10.& secundũ Budæũ* Metropolis dicitur Vrbs, ex qua Coloniæ deductæ sunt, quales multæ Athenis, & ab Vrbe Roma; sic enim se habet Metropolis

19 ad Coloniam, vt mater ad filiam. Hinc Metropolitanus a mensura Ciuitatum, quibus præest, dictus est,*21. dist.c.Cleros*; & decem, vel vndecim Ciuitates, totidemque Episcopos sub se habere debet, *6.quæst.3.c.scitote; Luc. de Penn. in l.vnica num.2. C.de Metrop.Beryt.lib.11. quamuis glos. in d.l.si duos, in verb. maximæ,ff. de excusat. tutor.* Metro-

20 politanas ponat inter maximas, vt ibi. Sed potest etiam concordari, quia Ciuitas Venetiarum est Metropolis,quamuis non omnes Ciuitates Metropolitanæ possint appellari maximæ, vt patet in Regno Neapolitano, vbi multæ sunt Ciuitates, quæ habent Archiepiscopum, qua ratione dicuntur Metropolitanæ, & tamen vix inter minores Ciuitates connumerari possunt.

21 Minores verò Ciuitates omnes illas appellare possumus, quæ habent Episcopum, iuxta hodiernum modum loquendi, *c. in illis,distinct.8.*& ideo Ciuitates dicuntur, quatenus cum iustitia; & Magistratuũ ordinanatione gubernantur; *Luc.de Penn. in l.vnica num.3. C. de Metropol. Beryt. lib. 11.* etsi careant Episcopo, & muris debito more cinctæ fuerit, strictè loquendo Vrbes dici poterunt, *l. 2.ff. de verb.signif.l. pupillum, §.oppidum,ff.eod. tit. Luc.de Penn.loco citato & vide Felin. in c.Rodulphus, num.1.& alibi de rescript.*

22 Verùm etiam inter istas Ciuitates minores aliqua differentia collocanda est, nam multæ ex illis, vel ex præscriptione, vel priuilegio, vel consuetudine, aliquando etiã titulo emptionis habẽt potestatem eligendi officiales, & iustitiam administrandi, ac merum, & mixtum imperium, vt bene probat *Nicol. Lose.tract. de iur. vniuers. par. 1. cap.2. num.22.& notat Mastrill. de Magistr. lib.1.cap.7. num.fin. & alibi*; Et inter cœteras, Ciuitas Vrbeuetana Patria mea cum decem Castra, tanquam illorum Baronissa possideat, ibique officiales ad ius, & iustitiam administrandam ponat, & amoueat ad nutum, & omnimodam gladij potestatem in subditos, & vassallos exerceat, quàmuis Sedi Apostolicæ subdita, & quidem libentissimè maneat, tamen ab alijs Ciuitatibus, quæ has prærogatiuas non habent, differre debet, & aliqua specialiori nota digna erit, *Marsil. tract.bannit.in verb. mihi patria, num.1. & latius in verb.Ciuitate, num.140.& 141. & faciunt quæ congerit*

23 *Mastrill. de Magistr. lib. 4. cap.16. de Baron. iurisdict. & eod.lib.4.cap.14.de iur.prærogat. inter titulatos; vide etiam Nicol. Loseum loco supra citato num. 22. & 23.* vbi facit illatiotionem, Ciuitates regulariter non posset confiscare bona, nam hoc est meri imperij, *l. 1. C.de bon.vacant. lib.10.* nisi tamen hoc habeant ex priuilegio, vel consuetudine, nam ista paria sunt, *Innocen. in c. postulasti, de foro competent.*

24 Quæ autem censeatur Ciuitas insignis, in qua habeat locũ dispostio *c.statutum, de rescript. in 6.* dicas, iudicis arbitrio relinquẽdum esse, *ex Menoch. de arbitr. lib. 2. cent.2. cas.158. Bonifat.VIII.num.3.& 4.*

Hanc eandem Ciuitatum distinctionem, idest maximarum, magnarum, & paruarum affert *Nicol. Loseus tract.de iur. vniuers. par.1. cap.2. num.20.* dicens huiusmodi di-

25 stinctionem habuisse locum antiquitus, & antequam essent Episcopi, & Archiepiscopi, tunc enim maximæ Ciuitates dicebantur illæ, in quibus erat forus causarum, cui suberant multæ aliæ Ciuitates etiam habentes merum imperium: magnæ Ciuitates dicebantur, quæ habebant merum imperium, non tamen habebant alias Ciuitates sub se: paruæ autem Ciuitates erant, quæ non habebant merum imperium, sed solùm iurisdictionem,quæ datur Defensoribus Ciuitatum, vt ibi per eum, & adducit *tex. in d.l.si duas, ff.de excusat. tutor.* subdens,quòd illa Ciuitas, quæ erat maxima, vocabatur metropolitana; & hoc respectu inuentum est, vt Ciuitas, cuius sedes sit Archiepiscopalis, dicatur metropolitana, quia habet sub se plures Episcopos habentes merum imperum, illa verò, quæ habet Episcopum, dicitur Ciuitas non metropolis, *Bart. in l. vnica num.2. C.de metrop. Beryt.lib.11.nu.1. & 2.& idem in Constit. qui sint rebelles, in verb.Lombardiæ, num. 7. & alij adducti per Loseum loco citato num.21.latè Franc.Marc. quæst. 366.ferè per tot.* vbi agit de Prouinciæ, Patriæ, & Ciuitatis diffinitione, & differentia; ac inter *Constitutiones Aegidianas* habes in Prouincia Marchiæ quæ dicantur, & sint Ciuitates maiores, magnæ, mediocres, paruæ, minores, *in cap. 54. lib. 2. eiden.*

26 At si cognoscere cupis situs opportunitatem, terræ fœcunditatem, commercij facilitatem, quibus ex causis homines magis alliciantur ad habitandum in vna, quàm alia parte, quò citius bona mercimonia

trans-

transferātur ex vno in alium locum, & alia multa nedum ad construendam Ciuitatem sed etiam ampliandam, & conseruandam, vide *Io. Boter. in suo breui tractat. qui vulgari idiomate circumfertur. Delle cause delle grandezze, e magnificenza della Città* in tres partes diuisus, & vt plurimùm legitur post eius tract. *della ragion di stato*.

27 An autem differant inter se Ciuitas, Vrbs, Municipium, dicas nullam adesse differentiam, nisi verbalem, *l. si quis, l. singulorum, C. de ædific. priuat. l. præscriptio, C. de operib. publ. Bart. in Auth. quibus modis natur. effic. sui, §. 1. num. 4. & 5. l. 1. ff. ad municip. glos. 2. in l. legatis, ff. ex quibus caus. maior.* quàmuis Municipium magis latè pateat, nam potest accipi pro Villa, & Castro, vt notat *Loseus loco supra citato a n. 24. vsque ad 33. & viden. est Sigon. de antiq. iur. Italia, lib. 2. cap. 6. 7. 8. & 9.*

28 Quæ autem sit differētia inter Oppidum, Castrum, Villam, Vicum, Burgum, ac Terram, dicās Oppidum ex eo appellari, quatenus in eo sit copia incolarū, *Luc. de Penn. in l. vnica, num. 3. C. de Metrop. Beryt. lib. 11.* verùm *I.C. in l. pupillus, §. Oppidum, ff. de verb. signific.* ait Oppidum ab ope dictum,
29 cuius rei causa mœnia sunt constructa, & dicitur Terra muris cincta, quæ fert opem cōtra hostes, *Ias. in l. si hæres, §. 1. num. vltim. ff. de legat. 1.* & hoc de stricta significatione vocabuli, largè enim, & generaliter Oppidū dicitur quælibet Ciuitas præter Romam, *Marcus decis. 366. num. 29. vol. 1. Loseus loco citat. num. 44. & 45. Greg. Tholos. syntag. iur. vniuers. lib. 2. cap. 29. num. 1. Alciat. in l. pupillus, 239. §. Oppidum, ff. de verb. signif.* qui putat nihil aliud esse, quàm propugnaculum aduersus hostes.

30 Castrū dicitur quasi Casa alta, seu fortis, & munita muris, seu vallo; vel dicitur Castrū quasi Casa stricta, quia habitatio Castri nō debet esse diffusa, & nimis spaciosa, ne multa egeat custodia, *l. quicūque, C. de fund. limitroph. lib. 11. Doct. in c. si Ciuitas, de sen. ten. excom: in 6. Andr. Gail. obseru. 62. Castrum dicitur, n. 1. lib. 2.* vbi tractat de iurib. Castro competentibus, & eius pertinentijs: sed nunquid vendito Castro, censeatur vendita iurisdictio illius, affirmatiuam tenet *Fabian. de Monte tract. de empt. & vend. 6. quæst. princ. sub nu. 12. & 13.*

31 Villa dicitur locus sine muris, *Marsil. in tract. bannit. in verbo Ciuitate, num. 2.* & de Villa facit mētionem *I.C. in l. 83. § qui fundum, ff. de legat. 1.* & ponitur pro ædificio posito in Rure, *l. fundi appellat. ff. de verb. signific. glos. in l. 8. §. vltimo in verb. villam, ff. solut. matrimon.* & iuxta hanc significationem diuiditur in vrbanam, rusticam, & fructuariam, vt notat *Spicileg. in lexi. iur. in verb. villa diuiditur.* Sed nos accipimus Villam, prout est congregatio hominum, & vnitas quædam domorum sine muris, vt dicit *Marsil. loco citato*, & dicitur quasi vallata, & circumdata, & quæ sit extra muros Ciuitatis, *l. 1. C. ne rustican. ad vllum obseq. deuo. lib. 11. Nicol. Losaus in tract. de Vniuers. par. 1. cap. 2. num. 39.* & Villam, quæ non habet corpus Vniuersitatis, non mereri nomen Castri, nec vllam habere iurisdictionem, sed subesse Ciuitati viciniori, probat *tex. in l. nulli, §. fin. C. de Episcopis, & Clericis, & apertè scribit N. Baldella in Theolog. moral.* è Societate Iesu, & Magister meus semper honorandus *tit. de leg. lib. 5. disput. 4. num. 5. vers. similitèr enim.*

32 Vicus est nomē generis, & de eo facit mētionem *I.C. in l. qui ex Vico, ff. ad Municip. & in l. si hæres. 76. §. cuius ff. de leg. 1.* & Vicus est, qui nulla Ciuitatis dignitate decoratur, sed quia vice Ciuitatis, cui subest, regitur: Ideo Vicus dicitur, quia vijs, & non muris clauditur, *glos. 1. in dicto §. vicus; Loseus loco citato num. 43.* & Vicum esse partem Ciuitatis, siue Vrbis, quæ ex multiplicatis domibus sit, & ex pluribus Vicis Vrbem constare: diuiditur enim Vrbs in Vicos, quasi in membra minora, & hunc esse Vicum Vrbanum ad differentiam Vici Rustici, qui dicitur, cum plures simul Villæ quæ Pagi dicuntur, hoc est plures rusticanæ domus coniunctæ sunt, & aliquo spacio ab Vrbe remotæ, dummodo non sint mœnibus clausæ, ait *Spicileg. in lexi iur. in verb. Vicus. vbi se remittit ad notata in l. si in Ecclesijs, C. de Episc. & cleric. l. si hæres, 76. §. vicis, ff. de leg. 1.*

33 Burgus etiam est nomen Vniuersitatis, *l. penult. C. de fundis rei priuatæ, lib. 11.* vbi *Luc. de Penn. nu. 1.* dicit Burgos esse Castra, idest crebra per limites habitacula constituta, quæ Burgi vulgò vocantur, & inde Burgundiorum genti nomen inhæsit, quos quōdam subacta Germania vlteriori Adriano, & Tiberio filijs adoptiuis Cæsaris per Castra dispositos in magnam creuisse gentem, atque ita nomen ex opere præsumpsisse, quia crebra per limites habitacula constructa Burgus vulgò vocatur, *Paul. Orosius lib. 7. ad August.* & hoc nomen ex locis assumpserunt, vt tradit *Isydor. lib. etymolog.* Et regularitèr apud nos Italos Burgus dicitur collectio domorum Ciuitati cohærens, licèt sint extra muros; & habemus in Vrbe totam illam partem existentem vltra Pontem S. Angeli (quæ aliàs a Leone IV. Summo Pontifice dicta fuit Vrbs Leonina) &

hęc

34 hæc appellatur Burgus, & in plures etiam Burgos diuiditur, itaut quælibet via faciat suum Burgum, hinc Burgus vetus, Burgus nouus, Burgus Pius, qua in re vide *Constit.* 101. *Pij IV. in Bullar. nouo tom.* 2. *pag.* 155. vbi habes priuilegia inibi ædificautium, & habitantium: Omnes tamen isti sub vno Iudice reguntur, qui priuatiuè iurisdictionem exercet in dicto Burgo, & cumulatiuè per totam Vrbem vigore *Constit.* 4. *Iulij* 3. *in Bullar. nouo Cherubin. tom.* 1. *pag.* 694. vbi videre poteris eius facultates, & aliqua etiam *in Constit.* 58. §. 23. *Pij IV. d. Bulla. tom.* 2. *pag.* 80. quod quidem gubernium regulariter conceditur a Summis Pontificibus eorum Consanguineis vnà cum Custodia Castri S. Angeli: sic fecit ipse Iulius III. & Successores sequuti sunt: Ipse verò Gubernator deputat Iudicem I. V. D. qui in ipso Burgo continuè residet, & ius, iustitiamque administrat, vt notum est: Alius quoque Burgus in Vrbe in Monte Quirinali tendens versus Portam Nomentanam, aliàs Piam, & hic Burgus appellatur Felix a Sixto Quinto, qui ante Pontificatum Felix vocabatur, & dicitur etiam Burgus S. Bernardi, ab Ecclesia in ipso Burgo existente in honorem huius Sancti dicata, siue vt *Cherub. iun. vult in Schol.* 1. *Constit. d. Sixti*, a locis, vbi hic Burgus est spectatibus ad Confraternitatem S. Bernardi; & habitantes in d. Burgo multis gaudent priuilegijs *ex Constit.* 103. *dicti Sixti V. in Bull. Cherub. tom.* 2. *pag.* 679 *vbi dictus Cherub. iun. schol.* 2. quærit, qui dicantur propriè habitatores dicti Burgi, ad hoc vt priuilegijs gaudeant, & ait, qui in aliqua dicti Burgi domo faciunt focum, tenent lectum, comeduntque, & bibunt, *ex Bal. in conf.* 242. *quia veritas, lib.* 1. *num.* 8. *& conf.* 198. *statutum Ciuitatis, lib.* 2. *num.* 3. vel qui in ea tenet familiam, licèt ipse seorsum habitet, idem *Bald. conf.* 234. *lib.* 1. *in princ.* vbi ad finem ampliat etiam in habitante de nocte, vel de die tantùm; et facit *Thomat. de collect. §. non obstant. numer.* 31. *vers. si aliquis clericus*, vbi quærit, an clericus habens domum in Ciuitate, et moretur in Burgo, seu Vico, teneatur ad refectionem murorum Ciuitatis, & affirmatiuam tenet, non solùm ratione domus sitæ in Ciuitate, sed etiam quia Vicus, & Burgus est pars Ciuitatis, quæ tamen intellige cum declarationibus, de quibus intra *cap.* 28. *nu.* 77.

35 Et qui habitant in Burgis, dicuntur habitare etiam in Ciuitate, *Marcus decis.* 365. *num.* 41. *lib.* 1. *quem refert Losæus de iur. vniuers. par.* 1. *cap.* 2. *num.* 46. *Thomat. loco proximè citato vers. Quod si Clericus.*

Quod autem notat *Luc. de Penn. d. l. eum qui, num.* 1. *vers. cæteris corporibus, C. de fund. rei priuat. lib.* 11. Burgum scilicet esse corpus per se, & sic posse facere Syndicum per se, cum sit quædam Vniuersitas; id certè in Burgis Romanis non militat, quia ibi habitantes faciunt vnum corpus cum alijs Ciuibus Romanis, & conueniunt in Capitolio, ibique sicut cæteri Ciues recipiunt honores, dum illis digni sunt.

36 Et isti Burgi aliquando appellantur Pomeria, & Suburbia, *glos. in l. cui, in verbo pomerio, ff. de ser. expor.* quam refert *Hieronym. de Monte tract. de finibus regun. cap.* 5. *num.* 12. & cui interdictum est Pomerium, Ciuitas ipsa interdicta esse videtur, *glos. in c. latorem, in verb. nisi prius,* 33. *quæst.* 2.

Et quòd idem sit iudicium de Pomerio, & muris Ciuitatis, itaut sicut in istis non potest habitari, neque arari, & qui vult

37 ædificare iuxta muros Ciuitatis, debeat dimittere spacium quindecim pedum, *prout in l. mæniana, & l. si cui, & ibi glos. C. de ædific. priuat.* ne quid mali, vel sinistri excogitari possit, vel etiā propter incēdij, & ruinæ periculū, ita etiam hoc idē in Pomerio seruandū putat idē *Hieron. de Monte tract. de finibus cap.* 5. *a n.* 13. *vsque ad fin. &*

38 *nu. final.* ait, Iudicis officio excidendos esse arbores intra Pomeriū nascentes, aut pullulantes, ne earum radices muros offendant, *l.* 1. *C. de aquæd. lib.* 11. *vbi Bar. in fin.*

39 notat arbores per quindecim pedes extendere radices; & vbi ædificijs noxiæ sunt, euelli debeur, nam vt *Cassiodorus, ait lib.* 5. *variar. cap.* 38. *quæ nunc virgulta sunt, erunt, si negligantur, & robora, & lib.* 7. *cap.* 6. *In primis noxias arbores, quæ inferunt fabrica-*

40 *rum ruinas, dum sunt quidam mœnium importabiles arietes censemus radicitùs amputari, quia nulla læsio remouetur, cuius origo non tollitur:* quem etiam refert *Luc. de Penn. d. l.* 1. *nu.* 1. *vers. vnde Cassad. C. de aquæd. lib.* 11. ipse verò *Hieron. de Monte loco citato num. final.* ponit casum sub Paulo Quarto de anno 1556. occursum in Vrbe, vbi plu-

41 res priuatorum vineæ, ac parietes propè mœnia existentes demolitæ fuerunt, ad effectum muniendi Vrbem, quæ a militibus Cæsarianis, & Philippi Regis Neapolitani obsessa fuerat. Et idem annis proximè elapsis, hoc est 1629. multæ quoque vineæ, & domus eradicatæ, & solo æquatæ fuerunt existentes circa Castrum sancti Angeli, vt scilicet Castrum ipsum tutius redderetur, & apertiorem haberet prospectum: verùm a san. mem. Vrbano VIII. Dominis dictarum vinearum, & domorum iustum pretium solutum fuit, quia de iure solui debet, licèt de facto male seruetur, vt ait

Luc.

Luc. de Penn. in l. hac prouidentissima, n.10. videndum C. de quibus mun. nemin. liceat, lib.10. Sed in Vrbeueteri quia multi Ciues circa illius Ciuitatis mœnia hortos conclusos, & Oliueta plantauerant, tanquam in loco ex supradictis prohibito, & intra quindecim pedes, aperta fuit via, & horti, oliuetaque sublata de mandato eiusdem san. mem. Vrbani VIII. anno 1624. nec aliquid prætensis Dominis, seu potius occupatoribus solutum.

42 Quæ autem dicantur continentia, & suburbia Ciuitatis, arbitrio iudicis relinquẽdum esse dicit *Menoch. de arbitr. lib.2. cent. 2. cas.155. ædificia, num.12.*

43 Sed an Constitutiones, quæ in multis Ciuitatibus sunt, concedentes volentibus ædificare lautè posse alium priuatum sibi contiguum cogere ad vendendam domum locum, vel aream, an inquã istæ Constitutiones locum habeant, cum quis vult ædificare in suburbijs; *Menoch. loco proximè citato num. 9.* mouet hanc quæstionem, & post adductas opiniones contrarias, ipse affirmatiuam tenet, quia huiusmodi Constitutiones fauore publico editæ sunt, vt Ciuitates ædificijs ornentur, *l.1. & 2. C. de ædific. priuat.* quare lata interpretatio faciẽda est, vt comprehendat etiam suburbia, *vt ibi per eum num.10.*

Et in Vrbe Roma Constitutiones ad ornatum Vrbis ediderunt *Sixtus Quartus, & Leo Decimus,* quas innouauit *Pius Quartus constit. 102. Bull. nouo tom. 2. pag. 158.* Sed per non vsum fortè sublatas illas restituit *Greg. XIII. constit. 22. d. Bullar. & to. pag. 387.* & ad vineas, & viridaria extenduntur: quæ autem sint necessaria, vt dictarum Constitutionum dispositioni locus sit, vide *Gratian. discept. forens. 752. num. 1. & per tot.*

Sed cum de muris Ciuitatis, Oppidorũ, Castrorumque inciderit sermo, non ab re fore putaui, aliquid etiam de huiusmodi muris adducere.

44 Et primò sciendum est, Ciuitatis muros esse quasi Diuini Iuris, *Tholos. in syntag. iur. vniuers. lib.2. cap. fin. num. 1.* Vnde in eis delinquentes capitali afficiuntur pœna, *l. fin. ff. de rer. diuis. §. sanctæ, Instit. de rer. diuis. Misinger. ibi. num. 68.* quod tantùm de

45 muris Romanæ Ciuitatis exaudiendum esse dicit; nam Remus ob id occisus fuit, *Liuius lib. 1. ab Vrb. condit. & alij multi;* qui verò muros aliarum Ciuitatum, & Castrorum violant, extra ordinem puniuntur pœna iudicis arbitraria, *glos. in l. 1. in fin. ff. ne quid in loco pub. Angel. & Misinger. dicto §. sanctæ; Hieron. de Mont. d. tract. de finib. reg. cap.5. num.11.* quem refert, & sequitur *Losens de iur. vniuers. par.1. cap. 2. num.19.* sed melius *Menoch. de arbitr. iud. lib.2. cent.5. cas. 483. Ciuitatis, num.6. & per tot.* tractat hanc materiam.

46 Qui verò propriè dicantur muri Ciuitatum, tradit *Luc. de Penn. l. hac prouidentissima, num. 1. C. de quib. muner. nemin. lic. se excus. lib.10.*

Sed quod magis ad rem nostram pertinet, illud aduertendum est, quod *Vulpianus in l. sacra loca, in fin. ff. de rerum diuis.*

47 sanciuit, nimirum muros municipales nec reficere licet sine Principis, vel Præsidis auctoritate, nec aliquid eis coniungere, vel superimponere, vbi *glos. in verb. licet,* exponit non licere alicui priuato, sed Vniuersitati licere, prout *in l. omnes, l.2. & l. intra, C. de oper. pub. Luc. de Penn. l.3. nu.11. vers. vnde possint, C. de quib. mun. min. liceat lib. 10.*

48 At in ipsa *l. omnes,* legimus, incolas Ciuitatis debere pro rata sui æstimi conferre ad constructionem nouorum murorum, seù veterum firmiorem renouationem, vt notat ibi *Salicet. in summa, & Petr. Greg. Tholos. in syntag. iur. vniuers. lib.2. cap.29. nu.2.* omnes certatim facta operarum collatione ad murorum instaurationem, seu extructionem instare debent; & idem ius erit de Portu, & Aquæductu, *l. ad Portus, & d. l. omnes, l.2. C. de oper. pub.* facta tamen peræquatione facultatum, vt quisque secundùm vires patrimonij contribuere cogatur *d. l. omnes, l.2. Io. Franc. a Pont. de potest. Proreg. tit.3. de elect. official. §.1. num.35.*

49 Verùm *Luc. de Penn.* qui in hac materia videtur mihi magistraliter loqui *in sua repetitione l. 3. hac prouidentissima, num. 13. C. de quib. muner. nem. lic. lib.10.* ait committendum esse Decurionibus Ciuitatum, seu Consiliarijs, qui hodie loco Decurionum sunt, & vicem Populi repræsentant, vt dicemus infra, vt hæc publicis impendijs exequantur; & si in Ciuitate sit pecunia publica, hæc omnino eroganda erit, remoto in his publicis administrandis Præsidis officio, quia eius auctoritas est plerumque venalis, *l. si quos, C. de Decurion.* quod puto intelligendum de quibusdam ministris, qui regulariter operibus publicis præficiuntur, nec manus mundas habere solent.

Secundò de vectigalibus publicis, & redditibus prædiorum Ciuitatum, qui fisco, seu in fiscum sunt deferendi, statutum est, duas tamen partes fisco præstãdas, tertiam verò remanere ipsis Ciuitatibus in suorum Decurionum, incolarumuè libera potestate pro his mœnijs, & operibus publicis cõstruen-

struendis, & reparandis, *l. ne splendidissimæ C. de oper. pub. l. 3. C. de diuers. præd. vrb. & rust. l. 11. l. fin. C. de vectig. & commis.* quod tamen & ipse Lucas ait, malè ex cupiditate fisci seruari.

Tertiò si quis vellet pecuniam propriam vel alienam liberalitèr erogare pro aliquo opere publico extruendo, potius est ista pecunia conuertenda in reparationem veterum, quàm ad nouorum incohationem, si Ciuitas eius operis non indigeat, & pro ipsa reparatione pecuniæ de facili non possunt haberi, *l. fin. in princ. ff. de oper. pub. & optimus tex. in l. legatam, ff. de admin. rer. ad Ciuitatem pertinen.* vbi decisum habes, pecuniam legatam Vniuersitati, si non sufficiat ad opus a testatore designatum, erogandam esse in eo, quod maximè necessarium iudicatur ipsi Ciuitati.

Quartò, si pecunia legata fuit Ciuitati pro ludo instruendo, vel alia causa delectationis, deberet ipsa pecunia conuerti potius in constructione murorum, *l. vnica, C. de expens. lud. lib. 11.* quia vtilitas voluptati præferenda est, vt ibi notatur, *& in d. l. legatam, §. sed municipio, ff. de admin. rer. ad Ciuitat. pertin.*

Quintò, si Ciuitas habeat aliquas domos vel redditus, licet ea distrahere, vt pecunia exinde redacta ad publica mœnia instauranda dispensata proficiat, *l. fin. in princ. C. de venden. reb. Ciuit. lib. 11.*

Sextò, vbi in Ciuitate non sit pecunia publica, vel alia, quæ in hoc possit cum facilitate conuerti, facienda erit descriptio pro viribus singulorum, vt in *d. l. omnes, C. de operib. publ.* videlicet, vt assignetur vnicuique separatim, si commodè procedere potest, aliàs pluribus coniunctim singulis portio, quæ illos (attentis viribus omnium) exinde iuxta ratione contingit, vt *in d. l. omnes*, in assignatione verò operis illud seruandum, si fieri poterit, vt vnicuique locus contra domum suam assignetur, vt legimus *in 2. Esdr. cap. 3. Sursum autem ad portam equorū ędificauerunt Sacerdotes vnusquisq; contra domum suam*: hoc enim modo facilius, & cōmodius poterunt ad loca ipsa deferri materia cementorum, & alia opportuna, *facit l. Modios, ad fin. C. de suscept. prœp. & archar. lib. 10. l. 2. C. de priuil. domus August. lib. 11. l. nemo, C. de annon. & trib. lib. 10.*

Hæc autem procedunt in refectione magno sumptu indigente, aliàs si paruo expediri commodè potest, non de publico est agendum, sed ad eum, qui terrulam coniunctam habet, nam qui consequutus est commoditatem ex loco, reficere debet, *l. Turres C. de oper. publ. Thomat. de collect. §. non obst. num. 30.*

Septimò, si talis descriptio, seu distributio non potest commodè procedere, nec est in Ciuitate pecunia publica, tunc imponenda erit collecta, *l. 1. §. quibus, & ibi glos. ff. quod cuiusque vniuers. nom.* a qua nemo erit immunis, *l. 1. C. de oper. pub.* quæ etiam celerem cursum habere debet, idest vt cito imponatur, & exigatur, ne murorum instans necessitas impediatur, *dict. l. omnes, C. de oper. publ.* Verùm in ipsa collectarum impositione singulorum vires attendendæ erunt, vt dicemus infra, dum erit de collectis agendum, & vide *Luc. de Penn. loco citato num. 15.* Ex his igitur patet, tunc esse deueniendum ad collectas, quando alitèr fieri non potest; *& d. Lucam sequitur Thomat. loco citato nu. 29. & seq.*

50 Sed nunc quæro, an ad huiusmodi collectam pro refectione murorum, pontium, viarum, aggerum, pontis, aut fontis expurgatione; concurrere debeant etiam Ecclesia, & Ecclesiasticæ personæ. Hæc quæstio a multis exagitatur; inter alios *Aegid. Thomat. tract. de collect. §. non obstant. n. 22. & seq. fol. 160.* iuxta paruam impress. satis abundè illam pertractat; vbi post adductas opiniones Doctorum pro vtraque parte, & facta responsione ad contraria, præsertim ad ea, quæ dicit *Abbas Panorm. in c. non minus, de immun. Eccles. & alibi*, tandem *nu. 27. in fin.* concludit communem opinionem esse, quòd Ecclesia, & Ecclesiasticæ personæ teneantur; & esse veram, & magis ęquam, & hanc sententiam corroborat alijs quoque argumentis; in *n. 28.* concludit tandem tunc Ecclesiam teneri, quādo non sufficiat tertia pars Canonis, quæ debetur de redditibus fundorum iuxta assignationem factam *in l. ne splendidissimæ, C. de oper. pub. l. restaurationi, C. de diuers. præd. vrban. lib. 11. & nos adnotauimus supra ex Luc. de Penn. in vers. 2. de vectigal.*

Et pro dicta opinione affirmatiua, quòd Ecclesiastici teneantur contribuere, addo *d. Io: Franc. de Pont. tract. de potestat. Proreg. tit. 3. de elect. offic. §. 1. num. 40.* qui sequutus *Luc. de Penn. in l. fin. C. de exact. trib. dicit* dd. Ecclesiasticos non teneri ex vi legis, sed ex vi rationis, iuxta cōmunem distinctionē Doctorum ab ipso adductorum, & signantèr *Surd. cons. 301. cui primum per tot. vol. 3.* & videtur etiam hoc seruatum fuisse in veteri Testamento, *vt in lib. 2. Esdræ cap. 3.* vbi de ędificatione murorum Ciuitatis Hierusalem agitur, ibi. *Et post eum ædificauerunt Sacerdotes viri de Campestribus*
51 *Iordanis*: & paulò infra; *Sursum autem ad Por-*

Portam Equorum ædificauerunt Sacerdotes vnusquisque contra domum suam. & *cap.* 4. *Et factum est à die illa media pars iuuenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum, & lancea, & scuta, & arcus, & loricæ, & Principes post eos in omni domo Iuda ædificantium muros, & portantium onera, & imponentium; vna manu sua f[...]t opus, & altera tenebat gladium: [...]ficantium enim vnusquisque gladio [...] accinctus renes.* Quæ tamen inte[...] debent cum declarationibus, de [...]bus infra *cap.* 28. *num.*77.

Sed dicet aliquis supradicta probare, quando instat bellum, quia tunc commu-
52 nis est necessitas laicis, & clericis, & à custodia Ciuitatis, & murorum nemo excusatur, vt est *text. expressus in c. peruenit, de immunit. Eccles.* qui videtur desumptus *ex d.lib.2. Esdræ cap.7. in princ. Postquam autem ædificatus est murus, & posui valuas, & recensui ianitores, & cantores, & leuitas, præcepi Hanani fratri meo,* &c. *Thomat. de collect. d. §. non obstant, n.*24. quamuis Eminētiss. *Card. Alban. in tract. de immunit. Eccles.* contrariū teneat, Sacerdotes scilicet vacare debere orationibus, non armis, & operibus laicos; & ego huic *Albani* & *Abbat. in c. non minus, num.* 20. me opinioni subscribo; eoque magis, quia *Sacra Cōgregatio Immunitatis ita censuit in causa Ferrarien.* 11. *Augu.* 1631. *in Mutinen.* 10. *Decēb.* 1634. ea ratione, quia concernit commodum in vniuersum, ad quod tenentur laici in temporalibus, prout clerici in spiritualibus, scilicet in orationibus, in diuinis, & similibus; & ab hac opinione non recessit *Rota in Brundusina gabellæ,*
53 inferius alleganda.

Verùm melius est in ocio pacis, cum libera, & habilia membra sunt, tali murorum constructioni vacare, quàm bellis instantibus, quo tempore vix fieri pos-
54 sunt, & difficilis redditur constructio, vt *Cassiod.* ait *lib.3. variar. cap.*48. ibi, *Munitio tractanda est semper in otio, quia tunc*
55 *malè quæritur, quando necessaria iudicatur* vbi adducit exempla Mergi, & Delphini, qui tempestates naturalitèr præuidentes, antequam superueniant, in tuto se recipiunt: & hoc etiā affirmat *Luc. de Penn. d. l. hac prouidentissima, n.*4. *C. de quibus mun. nemin. lic. lib.*11. & refert etiam *D. Greg. in registr. lib* 6. *cap.* 4. dicentem: *Necesse est fraternitas vestra, dum licet, Ciuitatem suam, vel alia loca fortius muniri prouideat; atque immineat, vt abundanter in eis condita procurentur, quatenus cum hostis illuc Deo sibi irato accesserit, non inueniat, quod lædat, sed confusus abscedat.* & idem quoque affirmat *Thomat. d. tract.* & *§. supra cit. n.*29.

Ex quibus videtur concludendum, tunc Ecclesias, & ecclesiasticas personas teneri ad constructionem, & reparationem murorum, pontium, viarum, aggerum, aquæductus, & similium, quando deficientibus supra narratis sex casibus, ex quibus pecuniæ quæri possint aliunde, necessariò deueniendum erit ad collectas.

Quia sicut in supra narratis sex casibus non sunt collectandi laici, multò minus Ecclesia, & ecclesiastici, vt de se patet, & *tot. tit. de immun. Eccles. c. quāquam, de censib. in* 6. Sed quoniam articulum hunc fusius examinabimus *infra §.*11. *glos.* 2. *in verb. taxa, à n.*42. *vsque ad n.*87. ideo hic plura non addimus.

Vlterius quæsitum est in hac materia refectionis, & reparationis, aut constru-
56 ctionis murorum, si ad hoc indicta sit collecta in pecunia soluenda, si aliquis clericus, seu laicus, aut vniuersalitèr pro toto Clero diceret Principi, aut Communitati, assignate nobis partem nostrā istius fabricæ, & constructionis mensuratam pro rata oneris legitimè spectantem; an audiendus sit iste clericus, seu laicus, & videtur affirmatiuè responden. quia non est curandum de modo, dummodo sequatur effectus, *l.* 3. *C. de instit. & substit. l. non sunt liberi, C. de stat. homin.* & sufficit d. onus adimplere cum effectu, & per æquipollens, & facit quod diximus supra ex *Luc. de Penn. in d. l.* 3. *n.*13. *C. de quibus muner. nemin.* videlicet huiusmodi refectionem murorum esse committendam Decurionibus, seu Consiliarijs Ciuitatum, pari ergo ratione a suo Ordinario, quādo de iure licebit, cōmitti poterit vniuersitati clericorum, seu vni ex clericis, cum Princeps per se ipsū hæc expedire nequeat, & committenda sint subditis, remoto etiam Præside, seu alijs ministris, quorum superintendentia, vt plurimum venalis est, vt diximus.

Verùm quod non sint audiendi, dicit *Rebuff. in l. fin. C. de quib. muner.* quem refert *Thomat. de collect. §. non obst. num. fin. vers. postremo in hac materia*; ea ratione, quia expedit omnibus, vt fiat cōmunitèr; quæ ratio desumitur ex *l. ad Portus, C. de oper. pub.* dum ait, ab huiusmodi cōsortio constructionis murorum nullū esse excusan. & *l. fin. C. de vectigal.* ibi,

ibi, *Consortium designatæ portionis*, ponderando dictionem, consortium; vult enim lex, quòd sit consortium, seu communio, vbi omnes pro rata ex forma legis vocantur, secundùm adscriptionem operis, *l. omnes, C. de oper. pub.* siquidem aut huiusmodi onus est odiosum, & tunc

Solatium est miseris socios habere pœnarum,

aut est fauorabile, & tunc audiant Principem dicentem

Viuite concordes, & nostrum discite munus.

Et ista procedūt, nedum quando omnes ad pecuniam vocantur pro viribus singulorum, sed etiam si esset indictum opus non ad pecuniam, sed ad ipsum opus construendum; nam tunc etiam non potest quis pro parte sibi spectante soluere pecuniam pro opere faciendo, quia sunt vocati a lege æqualitèr pro sua rata, & per indictionem operis ad ipsum opus construendum; ita *Thomat. d. tract. de collect. in §. non obstat, nu. fin. vers. postremo in hac materia*; & faciunt quę retulimus supra *ex lib. 2. Esdræ cap. 2* ibi; *Et principes post eos in omni domo Iuda ædificantium muros, & portātium onera, & imponentium; vna manu faciebant opus, & altera tenebant gladium.*

Attamen quoad secundam partē puto non posse compelli ecclesiasticas personas, nisi in casu magnę necessitatis iuxta disposita *in c. peruenit, de immunit. eccles.* & tradita a nobis infra *cap. 28. n. 77* & facit *tex. in l. vnica, C. de Alexand. Primatib. lib. 11.* vbi Primates illi eximuntur ab onere purgandi fluminis, & tenētur tamen ad solutionem vectigalis; vt ibi *Luc. de Penn. in princ.* & clarius *in l. in honoribus, §. Philosophis, ff. de vacat. & excus.* vbi Philosophis, qui se frequētes, atque vtiles per eandem studiorum sectam contendentibus præbentur, tutelæ, & munera sordida corporalia
57 remittuntur, non ea, quæ sumptibus expediūtur, vt ibi. Nec extraordinaria munera subire clericos, nec ad hospites recipiendos teneri; est *tex. in l. 1. C. de episc. & cler.* vbi *Castrens. num. 3.* extendit, vt non teneantur ad hospitandum birruarios, vel alios executores Curiæ missos ad quærendum bannitos, malefactores; & vide *Card. Alban. in tract. seu consil. de immunit. eccles. ad Iulium III.* Et hodie clara est conclusio in militibus armatæ
58 militiæ, vt non teneantur ad opera similia; sed tātùm ad soluendum in pecunia mercedes artificum, & emptionem cementorum, vt *in priuileg. milit. Status Eccles. concessis a Paulo V. & san. mem. Vrbano VIII. cap. 2.* ergo multò fortius in militibus cælestis militiæ, vt sunt clerici. An autem Baro, cuius non est castrum, vel villa, sed habet in illis commodum iurisdictionis, teneatur aliquid dare in refectionem murorum, negatiuè respōdeas, quia lex disponit refectionem pertinere ad incolas, *l. omnes, C. de oper. pub.* Verùm si Baro habet patrimonium in illo castro, seu villa, tenebitur pro viribus patrimonij: *d. l. omnes, Thomat. d. §. non obstant, n. 31.*

Sed cum ex supra narratis appareat, quinam concurrere debeant ad constructionem, & reparationem murorum Ciuitatis, & quo tempore construendi, & reparandi sint, nunc videndum erit, quæ sint attendenda circa præmissa; & iuxta doctrinam *eiusdem Luc. de Penn. in d. l. 3. n. 5. vers. tertio quæritur, C. de quib. muner. nemin. lice. lib. 10.* cuius di-
59 cta breuiter colligam; sciendum est, Ciuitatē iuxta incolarum numerum mœnijs cingendam esse, non effusè, aut nimio, & vasto murorum spatio, itaut benè possit ab incursu hostium per incolas sine exterorum præsidio custodiri, tueri, pariterque defendi; vt est *tex. ad literam in l. in nomine Domini, §. interea, C. de offic. Præfect. Prætor. Aphrica.* Item attendatur, in quantum fieri potest, vt cōgruo, & interiecto spatio mœnia distent ab ædibus, & alijs ædificijs Ciuitatis, vt ab insidijs, & incēdijs magis tuta sit ipsa Ciuitas, *l. ædificia, C. de oper. pub.* Non directa etiam, sed angulosa construenda sunt mœnia, vt *Veget.* ait *lib. 4. de re milit.* sed cum hæc magis militaria, quàm legalia sint, vt dicit *Luc. de Penn. loco cit.* qui plura ex his cognoscere cupit, *Vitruuium de Architectoria, Boter.* quem supra retulimus, & alios multos, qui hāc rem luculentèr tractarunt, perquitere studeat.
60 Illud auten non omittam, siquidem apud dictos milites, sicut etiā apud ecclesiasticos pro regula haberi, si propter belli cladem, vel alia de causa incolarum numerus est imminutus, itaut ibi sine periculo habitari nequeat, tunc duo, pluraque loca vniri solent, ne omnia hostibus, cædisque periculo exponantur. *c. & temporis, & c. seq. 16. quæst. 1. d. l. in nomine Domini, §. interea*; prout factum est a Carolo huius nominis Primo Siciliæ Rege, qui ex Amiterno, & Forconio Aquilam

lam

lam Ciuitatē apud Samnites ędificauit; & a Desiderio Longobardorum Rege, qui tria, seu quatuor Castra Longulam, Tuscam, Vetuloniam, & Turrenam, seu Volturnam muris circumdata voluit, Ciuitatē construxit,& Viterbiū appellauit, sicut etiā ex alijs duobus Castris Ciuita, & Rota antea dictis Balneum regium in Aetruria appellari voluit, vt narrāt *Volater.& Leander Albert.& alij*, quamuis *And.Baccius tract.de termis,lib.4. cap.9. in verb.Bullicanum Viterbij* dicat, hoc
61 nomen, Viterbium, a Vico Elbij deductum, & hanc esse primam genuinā eius denominationem. Quibus sic præmissis, quærit *Luc.de Penn.loco supra cit. nu.6.* quid erit, si casus similis nunc eueniat de nominibus, & territorijs eorum, aut de ijs, quæ fuerunt in eis communia, prius de muneribus indicendis, aut honoribus, quos prius habebant, puta iurispatronatus,& similium; & respondet, si nouum nomen a Rege fuerit impositum, cum ad hoc potestatem habeat, *l.1.C.de rei vxor.act.* retinendum erit,& omnia,quæ erāt singulorum Castrorum, incolis communia confundentur, si indiuisibilia sint; si verò diuisibilia, tunc quilibet poterit tollere partem suam. *l.1.§.fin. ff.de colleg.illic.* sed territoria cuilibet propria remanebunt, quæ sua erant, quod verum erit, si in aliquem nouum locum, vt de Amiterno, & Forconio dirutis in tertium, & nouum locum Aquila nuncupatum euenit: vbi verò ex pluribus locis vna Ciuitas construitur, vt de Viterbio, & Balneo regio diximus,de territorijs,& bonis inter eos communibus idem erit dicendum,quòd similitèr confundantur,cum reputentur vnum corpus: de muneribus verò indicendis, & honoribus, & iuribus, dicas, aut plura loca transferuntur in vnum, & tunc iura translatorum in corpus eius loci, vbi translata sunt, omnia transeunt, itaut esse desinant priorum locorum, 21. *quæst.2.c. si quis iam translatus,l.translatio, ff.de adim. legat.* aut plura loca vniuntur, & subijciuntur vni, tunc subiecta, & vnita erunt vt filiæ: locus verò, cui subijciuntur, & vniuntur vt mater, *c.penul.quod metus caus.c.colentes, circa fin.de stat.monach.*& vide *Host.in summ. ne sede vacant.§.vlt.*vbi ponit quinque modos Ecclesias vniendi; *Gail. pract.obser.lib.2.obser.61.Castrum,n.11. Bart.in l.vnica num.10.& 11.C.de metrop.Beryt. lib.11.*

Quid autem dicendum erit, si auctoritate Papæ, vel Imperatoris eximatur Castrum a territorio alicuius Ciuitatis, prout exēptum,& liberatum fuit Castrū Schifanoiæ a territorio, & iurisdictione Ciuitatis Perusij, & in Comitatum perpetuum erectum; quæritur,an huiusmodi Castrū seruare debeat statuta Ciuitatis Perusinæ,a qua fuit exemptum, & liberatum;& seruanda esse statuta Ciuitatis, non obstante exemptione, & liberatione, consuluit *Honded. in casu illius consilij, 13.n.44.& seqq.lib.1. viden.*

In his autem Locorum vnionibus, ex quibus noua Ciuitas resultare solet,& re
62 gularitèr quando nouūm Oppidum ędificandum, & construendum erit. Primo loco construendus est furnus. Secundo loco statuenda sunt mœnia, seu muri. Tertio loco Ecclesia,siue Templum: *Luc. de Penn.in d.l.3.n.2.C.de quib.muner.nō lice.lib.10.*vbi hanc formam desumptam esse ait ex *lib.3.Esdræ cap.3.*

63 Ciuitates autem, Castra, Oppida,&c. ædificari non posse ad æmulationem alterius, *tex.in l.opus, ff.de oper. pub.gloss. in l. quicumque,in verb. antiquitus, C.de fund.limitroph.lib.11.Menoch. de arbitr. cas.156.n.6.* qui ampliat, vt neque Princeps ad ęmulationem Castrum ędificare debeat.

De significatione verò dictionum, Prouincia, Ciuitas, Terra, Oppidū, Castrum, &c. quæ non rarò in hac nostra Constitutione repetita inuenies, vide *Nicol.Losc. tract. de iur. vniuers. par. 1. cap.2. per tot. Marsil. tract. de bannit.in verb.ciuitate;Luc.de Penn.in l.3.per singulos,n.4.C.de discuss.lib.10.Frāc.Marc. quæst 366.quæritur quid dicatur,per tot.*
64 Et sub nomine Ciuitatis,& Castri nō cōprehendi Vniuersitates,dicit idem *Luc. in l.1.n.2.C.ne rustic.ad vllum obseq.lib. 11.*vide *Aul.Gell.lib.18.noct. attic.cap.7. post med.*

65 An autem dominus vendere possit Ciuitatem, vel Oppidum, inuitis subditis, eosque alijs dominis subijcere, negatiuè respondet *Capel. Tholos. quæst.485.* quam refert *Hieron.de Mont.tract. de finib.cap.11. iurisdictio dicitur, num.12.* reddens rationem, quia subditorum interest non mutare dominos, vel habere plures dominos: prout etiam interest domini non mutare vasallos: viden. est *Corn.in cons.321. nu.3. & per tot. lib.4. Cassan.in cathalog.glor.mund.par.1.cōclus.44.vers.ex quo infertur,& vers.facit ad hoc.*

66 Nec etiam vice versa Ciuitas, vel Oppidum

didum poteſt recognoſcere in ſuperiorẽ alium dominum in præiudicium ſui ſuperioris; *Bald.in l.2. verſ.ſed numquid ciuitas,C.de oper. libert.* quem refert, & ſequitur *Gozzadin.conſ.9.in hac cauſa, n.70.* faciunt, quæ congerit *Lapus alleg. 85.viſis omnibus,n.1. & ſeqq.* dum agit, an Ciuitas Tudertina potuerit eximere
67 ſe a dominio Imperatoris, & redire ſub poteſtate Sedis Apoſtolicæ, prout nunc eſt;licèt Lapus dicat Ciuitatem Tudertinam non eſſe ſub dominio Eccleſiæ: & ideo reprehenditur ferè ab omnibus, vt notat ibi *Mandoſ.in verb.Tuderti.* vide *Nicol.de Vbald.tract.de ſucceſſ.ab inteſt. par.1.n.83.verſ non obſt. & n.84.*

68 Sed an Ciuitas ſubiecta poſſit ſibi præſcribere libertatem., & eximere ſe a ſuperioritate, & quanto tempore: vide *Cynum in l.1.n.1.& ſeq.C.de emancip.liber.& in l.more maiorum,n.23.ff.de iuriſd.omn.iudic.Io.de Platea in l.quæcumque,n.1.C. de fund. limitroph. lib.11.* qui loquuntur de præſcriptione iuriſdictionis tam voluntariæ, quàm contentioſæ, *Dec.conſ.85.diligentèr pro tenui,n.2.lib.1* Curt.iun.conſ.158.*præſupponitur in facto,n.12.Io.Franc. Balbus tract. de præſcript.in 2.par.quintæ principalis quæſt. 3.per tot. pag.apud me 405.iuxta paruã impreſſion. Coloniæ,1573. & alij relati a Mandoſ.in addit.ad Lapum alleg. 85. litera E.& F.& diximus ſupra n.13.*

SVMMARIVM.

1 *Dictio,qualibet,eſt vniuerſalis includens caſus,qui aliàs non includerentur.*
2 *Interpretatio ſemper facienda eſt,vt verba diſponentis aliquid operentur.*
3 *Bononia habet multa priuilegia, & multas prærogatiuas, & interpretatur, quaſi Bona ſuper omnia, Monarchiamque legalis ſtudij obtinet.*
4 *Bononia ſculpſit in numiſmate, Mater ſtudiorum, & quare.*
5 *Decretum Gratiani Bononiæ compilatum eſt anno Chriſti 1151.*
6 *Gratianus fuit Monachus, natione Tuſcus,patria Cluſinus.*
7 *Ius Canonicum Bononienſi ſtudio commendatum eſt.*
8 *Corpus Iuris Canonici anno 1582.emẽdatius quàm antea impreſſum eſt typis Vaticanis,Gregorio XIII.mandante,*
9 *Bononia eſt tutrix, & mater legentium, & penès infinitos Cardinales,& lumina Mundi genuit.*
10 *Habens multa priuilegia non comprehẽditur ſub generali diſpoſitione,ſed indiget ſpecifica mentione.*
11 *Priuilegia ſtudij Bononienſis ſunt inſerta in corpore Iuris, & ideo non comprehenduntur ſub generalitate.*
12 *Clauſula generalis appoſita in priuilegio, non ſufficit ad tollendum aliud priuilegium.*
13 *Bononia eſt Ciuitas Regia,quia fuit ædificata a Theodoſio Imperatore iuſſu B. Ambroſij, & ideo habet excuſationem ab omnibus muneribus.*
14 *Bononia hodie eſt Ciuitas Papalis,non autem Regia, quia Sedi Apoſtolicæ ſubeſt.*
15 *Bononia ſita eſt in confinio Prouinciæ Lombardiæ, Romandiolæ, Marchiæ Treuiſanæ, & Aetruriæ.*
16 *Ciues Bononienſes ſunt præferendi ciuibus multarum Ciuitatum nõ habentiũ priuilegia, quę habet Bononia.*
17 *Melius eſt quem eſſe ciuem mediocrem vnius nobilis Ciuitatis,quàm eſſe ciuẽ maiorem vnius mediocris Ciuitatis.*
18 *Popularis vnius nobilis Ciuitatis plus debet honorari, quàm magnus ciuis mediocris Ciuitatis.*
19 *Ciues medij Bononienſes ſunt præferendi maximis alicuius paruæ Ciuitatis.*
20 *Beneuentum olim Maleuentum, propter horribilem,& peſtilentem ventum illuc è Dalmatia, e regione poſita, flantem, dictum fuit.*
21 *Huius nominis mutatio, quomodo, & quando facta.*
22 *Beneuẽtum a Longobardis Ducatus nomine decoratur.*
23 *Beneuentum ſubeſt Eccleſiæ Romanæ ex donatione Pipini, & aliorum Principum.*
Varias depopulationes, & excidia ſuſtinuit. nu.24.
25 *Beneuentum eſt Ciuitas Metropolis apud Samnites, & habet ſub ſe xxiiij.Epiſcopos ſuffraganeos.*
26 *Eius quod tacitè ineſt, nihil operatur expreſſio.*
27 *Beneuentum ratione Sedis Archiepiſcopalis dicitur conſtituere vnam Prouinciam.*
28 *Lex pro vtilitate publica promulganda debet eſſe clara, & manifeſta.*
29 *Quod ſemel demonſtratum eſt, fruſtra demonſtratur amplius. Declara, vt ibi.*

§.I.

§.I.

Gloſſ.4.

Bononienſis, & Beneuentanenſis.

CAP. IX.

POSTQVAM
Sũmus Pon-
tifex decla-
rauit ſuam
intẽtionẽ eſ-
ſe ſub diſpo-
tione huius
Bullæ com-
prehẽdere
omnes Ciui-
tates, Ter-
ras, Oppida, Caſtra, loca Status eccleſia-
ſtici, addidit vlterius hæc verba; *Itaut*
Bononienſis, & Beneuentanenſis noſtræ
Ciuitates ſub hac Conſtitutione ſint com-
prehenſæ, &c.
Hæc autem ſpecifica mentio harum
1 duarum Ciuitatum videtur ſuperflua,
quia cum dixerit, in qualibet Ciuitate,
& hęc ſit dictio vniuerſalis, & includens
caſus, qui aliàs non includerentur, *l.1.ff.*
de legat.1.Cacher.decis.94.n.10.Surd.de-
ciſ.96. quamuis Mantuano, n.10. & in
conſ.73.n.63. intelliguntur etiam com-
prehenſæ Bononia, & Beneuentum, &
ideo non opus erat alia ſpecificatione.
2 Verùm ſemper facienda eſt interpre-
tatio, vt verba diſponentis aliquid ope-
rentur; *Tiraquel.de retract.conuent.* §.1.
gloſſ.2.n.22. & 43. per tex. expreſſum in
c.ſi Papa, de priuileg. in 6. & verba cum
effectu ſunt intelligenda; *Gomes in c.*
ſtatutum, n.28.de conſtitut.in 6. & late
Felin.in c.Rodulphus, n.5.de reſcript.
Quapropter non ſine ratione facta
3 fuit iſta ſpecifica mẽtio: Et primò quoad
Bononiam; cum huiuſmodi Ciuitas ha-
beat multas prærogatiuas, & priuilegia,
ſiquidem, vt ab ipſius nominis etymo-
logia incipiam, ſic appellata eſt, quia eſt
bona ſuper omnia, vel bonorum notitia
nimis amabilis. *gloſſ.in Clem.1.in verb.*
Bononia, de magiſtr. Monarchiam lega-
lis ſtudij obtinet. *Accurſ.in rubr.C.de*
ſtud.lib.Vrbis Romæ, lib.11.Horat.Lut.
in tract.de priuil.ſchol.in vltimo tit. de
his, qui gaudent priuil.ſchol.nu.23.Che-
rub.iun.ad Conſtit.2.Innoc.VI.ſchol.1.
4 vbi quærit, cur in Numiſmate ſculpſerit,
Mater ſtudiorum Bononia docet, & ſu-
pradictam aſſignat rationem; & adde
gloſſ.in l.fin.C.de teſtam. & Greg.IX.librũ
Decretalium, Bonifac.VIII. librũ 6.Ioan.
XXII. librum, quem refert Clem. V. eius
immediatè Prædeceſſor compilauerat,
5 Doctoribus, & Scholaribus vniuerſis Bo-
noniæ commorantibus direxerunt; &
Decretum ipſum Gratiani Bononiæ cõ-
pilatum eſt, vt in Chronico, quod inſcri-
bitur *Pomerium Eccleſiæ Rauẽnatis*, qui
6 liber in Bibliotheca Vaticana ſeruatur,
vbi hæc leguntur: *Anno Chriſti* 1151.
Gratianus Monachus de Cluſio Ciuitate
Tuſciæ natus Decretum compoſuit apud
Bononiam in Monaſterio S.Felicis. Vn-
7 de totum Ius canonicum Bononienſi
ſtudio commendatum apparet, & ſi quid
in hoc deſiderandum erat, Gregorio
XIII.ſummo, & optimo Pontifici Patri-
tio Bononienſi reſeruatum fuit; quan-
doquidem apud ipſum huius perfecti
operis, quemadmodum & aliarum ma-
8 ximarum rerum laus fuit, dum emenda-
tius, quàm antea anno 1582. iuſſu ipſius
Romæ excuditur, typiſque mandatur,
9 & priuilegijs decoratur: atque hanc Ci-
uitatem eſſe nutricem, & matrem legen-
tium, & penè infinitos Cardinales, & lu-
mina Mundi genuiſſe, dicit *Bald. in*
proœm.Digeſtorum, §.hæc autem tria, &
in Auth.habita, in 3.col. C. ne filius pro
patre, relatus a Marſil.in tract. bannit. in
verb.Bononia, num.3. & viden.eſt Card.
*Tuſcus in pract.concluſ.*120. vbi multa
de Bononia, & illius factis colligit. Cum
10 igitur tot habeat prærogatiuas, & priui-
legia, in generali diſpoſitione non com-
prehenditur; ſed ſpecifica mentio faciẽ-
da eſt, *arg.tex.in l.Decurionibus, C.de*
11 *ſilentiar. lib.*12. & cum priuilegia ſtudij
Bononienſis ſint ex præmiſſis inſerta in
corpore Iuris, non comprehenduntur
ſub generalitate, *Felin.in c.nõnulli, n.*26
de reſcript. Sicut etiam non ſufficere ge-
12 neralem clauſulam appoſitam in priui-
legio ad tollendum aliud priuilegium,
dixit *idem Felin d.c.nonnulli, n.*4.
13 Secundò fuit rationabilis iſta ſpecifi-
catio; quia cum *Accurſ.in proœm.Dige-*
ſtorum, §. hæc autem ſua, in verb. Regijs
Vrbibus, dicat Ciuitatem Bononiæ eſſe
Regiam, quia eam denuò ædificauit
Theodoſius Imperator iuſſu B. Ambro-
ſij, quando per proditionem illam de-
ſtruxerat, & ideo habere excuſationem
ab omnibus muneribus, vt ibi per eum,
quem etiam refert *Marſ. in tract.bannit.*

in

in verb. Bononia, nu. 3. & in verb. mihi patria, in princip. Ideo vt tolleretur om-
14 nis dubitatio, Bononiam non esse Ciuitatem Regiam, sed Papalem, & Sedi Apostolicæ in temporalibus subiectam, optima fuit ista specificatio.

Tertiò; cum Bononia sita sit in con-
15 fioni Prouinciæ Lombardiæ, Romădiolæ, & Marchiæ Triuisanæ, ac etiă Aetruriæ, si fiat mentio de habitantibus in Lombardia, in Romandiola, in Marca Treuisana, vel in Aetruria, non comprehenduntur habitantes Bononiæ, quę est in cőfinio. *Marſ. in trac. bănit. in verb. Bononia, n. fin. in fin. & repetit in singul. 238. differüt habitătes; Pelin. in c. Rodulphus, n. 20. verſ. & omnino adde, de reſcri.* Vt igitur euitaretur huiusmodi dubitatio, optima fuit specificatio prædicta.

Quartò; ciues Bononienses sunt præ-
16 ferendi ciuibus aliarum plurium Ciuitatum non habentium prærogatiuas, quas habet Bononia: quia melius est, quem
17 esse ciuem mediocrem vnius nobilis Ciuitatis, quàm esse ciuem maiorem vnius mediocris Ciuitatis. ita *Bart. in l. vnica, num.* 1. *C. de Alexand. Primat. lib.* 11. subdens in num. seq. quòd popularis
18 vnius nobilis Ciuitatis plus debet honorari, quàm magnus ciuis mediocris Ciuitatis; quem refert, & sequitur *Marſ. d. tract. bannit. in verb. mihi patria, nu.* 1. *& in verb. Ciuitate, n.* 141. ait Ciues me-
19 dios Bononiæ esse præferendos maximis alicuius paruæ Ciuitatis, vt ibi per eum; & citat ad hoc *Lud. Roman. in l. si verò, §. de viro, in* 14. *col. ff. solut. matr.*

Iure igitur fuit facta specialis mentio
20 de Bononia. Sed quid dicendum de Beneuento, olim Maleuento, ob horribilem, & pestilentem vĕtum illuc è Dalmatia, è regione posita flantem, teste *Procopio lib.* 1. *belli Gothorum*, quem refert *Volater in Paralippom. lib.* 38. *de populis a Romanis debellatis, & Liuius lib* 9. *histor.* de eo meminit, his verbis: *Et omisso certamine cædi, capique Samnites, nisi qui Maleuentum, cui nunc Vrbi Beneuentum nomen est perfugerüt, &c. & Volater. in geographi. lib. 6. de Samnio tractans: Nunc verò Beneuentum præpollet, olim Maleuentum.*

Huius verò nominis mutatio colligi
21 potest *ex eod. Liuio lib.* 24. *histor.* dum Beneuentanorum humanitatem in Romanos milites narrat his verbis: *Beneuentani omnes turba effusa cum obuiam ad portas exissent, complecti milites, gratulari, vocare in hospitium, &c.* ponderando illa verba, complecti, & gratulari, quæ apud nos significant, *Beneuenga, & Benuenuto, &c.* quod apertè dicit *Frater Leander Albertus in descriptione Italiæ*, licètipse adducat *Liuium lib.* 14.

Sed ad rem nostram redeundo: Ciui-
22 tas hæc Beneuentana post multas clades, & excidia passa, etiam postquam a Longobardis restaurata fuit, & Ducatus nomine decorata, teste *Bald. in lib. 6 histor.* ac varijs quoque dominationibus agnitis, suaue Sedis Apostolicæ iugum suscepit prima vice; vt *ex Bibliothecario colligit Platin. in vita Adriani Primi*, vigore donationis factæ a Pipino Rege Gregorio III. Pontifici; sed ab Imperatoribus occupata ex noua donatio-
23 ne Henrici Imperatoris II. Hic enim vt Ecclesiam S. Gregorij Bambergensem ab annuo censu marcarum centum auri, & equi phalerati liberaret, Leoni Papæ huius nominis IX. compensationis ergò Beneuentanam Ciuitatem concessit: *ex Platina in vita dicti Leonis IX & Petr. Messia in vita dicti Henrici*; quem ipse III. appellat. Postmodum Saracænorum
24 rabies in Italiam sæuiens, Beneuentum depopulatur, incendio traditur, & solo æquatur, a nonnullis tanto excidio euasis ciuibus, expulsis immanissimis hostibus ex Italiæ oris restitutum, & in meliorem formam a Gulielmo Normando redactum; qui dum ab Adriano IV. Pontifice in Ecclesia S. Martini prope dictam Ciuitatĕ vtriusque Siciliæ Rex declaratur, eiusdem Pontificis, & Sedis Apostolicæ dominio redditur: *Blondus lib.* 15. *histor. Platin. in vita Hadriani IV.*. Neque adhuc cladium, & miseriarŭ finis; vafer enim ille, & simulator egregius Federicus II. Imperator spe dilaniandi Romam elusus, quotquot in eius sæuissimas manus inciderunt, captiuitati, necique tradidit, & Beneuentanæ Ciuitatis muros euertit, Gregorio IX. Pőtifice Maximo sedente: *Platin. in eius vita*. Sicque

Post varios casus, post tot discrimina rerum

nunc Metropolis Ciuitas est apud Sam-
25 nites (quos vocant, Terra di lauoro) & habet Episcopos suffraganeos vigintiquatuor, iuxta Prouincialem omnium Ecclesiarum Cathedralium in libro Căcellariæ Apostolicæ existentem, a Ciuitate Neapolitana per 30. milliaria distans', sub dominio Sedis Apostolicæ in
26 temporalibus, vt dictum est. Atque ita superflua videtur dicĕda huiusmodi speci-

cificatio, eius enim, quod tacitè inest, expressio nihil operatur, *l.3.ff.de legat.1. Surd.dec.119 num.28.& dec.114.nu.15. ad fin*

27 Verum tum ratione Sedis Archiepiscopalis preeminentiæ, cum ex hoc vnam Prouinciam per se continere dicatur, vt notat *Bart.in l.vnica, n.4. C. de metrop. Beryt.lib.11.*

28 Cum autem Summus Pontifex pro commodo, & vtilitate publica legem dicere decreuisset, hæc manifesta, & clara esse debuit, ne aliquid captionis propter obscuritatem contineret, *ad text.in l.erit autem lex, dist.4. Mastrill.de magist. lib.3.cap.3.de legib.seu edict.Princ.n.78.*

28 *& 79.* Nam licet quod semel demonstratum est, frustra demonstretur amplius, *l.1.S.vlt.ff.de dote praleg.* tamen quando fit causa ampliandi, & melius, & clarius demonstrandi, non dicitur frustra, vt ait *Bart.l.2.n.2.vers.nam potest videri, ff. de verb. signific.*

SVMMARIVM.

1 *Ciuitatis appellatione an comprehendatur etiam Territorium.*

2 *Aedificia omnia, quæ sunt in continentijs Ciuitatis, videntur esse in Ciuitate.*

3 *Natus in continentijs Vrbis Romæ dicitur natus Romæ.*

4 *Ciuitatis appellatione veniunt suburbia, & Comitatus in gratiosis, & fauorabilibus, secus autem in pœnalibus; & in contractibus.*

5 *Ciuitas propriè loquendo est illa, quæ muris cingitur.*
Declara hoc verum, quando Ciuitas ponitur pro loco. ibid.

6 *Ciuitas si ponatur pro populo, non solùm comprehendit Ciues intra muros existentes, sed etiam comitatiuos.*

7 *Ciuium appellatione veniunt non solùm illi de Comitatu, sed etiam qui sunt de Territorio.*

8 *Populi existentes in Castris, quæ sunt de Comitatu alicuius Ciuitatis, possunt dici Ciues Ciuitatis dominantis.*

9 *Legatum, seu priuilegium factum Ciuitati extenditur ad Comitatenses.*

10 *Gratia facta a Clemente VIII. Ciuitatibus de vectigali Archiuij, & foglietta extenditur ad Comitatenses.*

11 *Ad sumptus, & incommoda, quæ patitur Ciuitas, debet etiam concurrere Comitatus.*

12 *Ciuibus condemnatis, censentur condemnati etiam Comitatenses, nisi aliud appareat ex verborum dispositione.*

13 *Natus in Villa propriè Ciuis non est.*

14 *Beneficia sunt latissimè interpretanda.*

15 *Priuilegia contra Ius strictam recipiunt interpretationem.*

16 *Diœcesis non comprehenditur appellatione Ciuitatis in literis impetratis ad beneficia.*

17 *Priuilegia tunc debent strictè interpretari, quando sunt odiosa contra Ius, vel vtilitatem tertij.*

18 *In pœnalibus fit extensio, ne per indirectum eludatur sententia superioris.*

19 *Aedificans in loco publico non potest cogi ad demoliendum, ne Ciuitas deformetur.*
Limita, si ædificauit aduersus edictum Pratoris, quia tunc compellitur tollere, ne Pratoris imperium reddatur elusorium, & inane. nu.20.

21 *Statutum prohibens exerceri aliquam artem in Ciuitate extenditur ad Suburbium, ne statutum sit elusorium.*
Declara, inspiciendam esse rationem prohibitionis, & an militet eadem ratio in Ciuitate, & in Suburbijs; & afferuntur exempla. nu.22.

23 *Ciuis morbosus, & scandalosus potest expelli a Ciuitate, & a Suburbio propter identitatem rationis.*

24 *Leprosi iussi intra octo dies exire Ciuitatem sub pœna excommunicationis, si vnus ex ijs remaneat in Hospitali existente in Suburbio, non euadit pœnā.*

25 *Extensio pœnalis sicuti fit pro salute animarum, ita etiam pro salute corporum, quando viget eadem ratio.*

26 *Verba semper intelligenda sunt cum effectu, & vt aliquid operentur.*

27 *Extensio pœnalis fit ad Suburbia, quàmuis de facto detineantur ab aliqua Ciuitate, ne dispositio reddatur elusoria, & vt verba aliquid operentur.*

28 *Papa imponens onus bonis Religiosorum extenditur etiam ad bona, quæ ipsi Religiosi tenent de facto.*

29 *Ciuitas non excommunicatur, sed interdicitur.*

30 *Ciuitate interdicta, Missa, & Diuina officia celebrantur in Ecclesijs ianuis clausis, & hoc extēditur ad Suburbia.*

31 *Religiosi etiam exempti fortius ligantur censuris, quàm Clerici seculares; & quomodo.*

32 *Clementina prima de sententia excommunicat. comprehēdit Religiosos cuiuscumque Ordinis, etiam Mendicantes, & fœminei sexus.*

Concil.

33 *Concil.Trident.sess.25.cap.12.cõprehendit etiam Regulares.*

34 *Interdictum sepelliendi excommunicatos in loco sacro comprehendit nedum clericos, sed alios facientes foueas, & comitantes funus.*

35 *Masculinum concipit fœmininum, etiam in pœnalibus, propter identitatem rationis.*

36 *Appellatione* Comitatiuorum *non veniunt* Ciues.

37 Ciues *qui sunt in* Ciuitate, *non cõprehẽduntur appellatione eorum, qui sunt in Diœcesi.*

38 Ciues *non dicuntur nisi illi, qui sunt de* Ciuitate, *non autem de Castris.*

39 *Repræsaliæ concessæ contra* Ciues *extenduntur ad* Comitatiuos.

40 Ciuitate *condemnata, intelligitur condemnatus* Comitatus, *sed non è contra.*

41 Comitatiui *coguntur deferre victualia ad Vrbem.*

42 *Repræsaliæ concessæ ab aliqua* Ciuitate *non possunt exerceri cõtra* Ciues *ipsius* Ciuitatis *concedentis.*

43 Castra, & Comitatus *subijciuntur statutis* Ciuitatis *dominantis, sed non è contra; & nu 46.*

Declara tamen conclusionem. n.44.

45 *Populus Romanus hodie non potest condere leges, quia eius iurisdictio translata est in Romanum Pontificem.*

47 *Par in parem non habet imperium, & multò minus inferior in superiorem.*

48 *Villa, seu Castrum de iure communi nullam habet iurisdictionem, sed subsunt* Ciuitati, *in cuius territorio sunt.*

49 *Electus in Potestatem alicuius* Ciuitatis *intelligitur electus etiam ad* Comitatũ, & Territorium, *sed non è contra.*

50 *Dominus non potest alienare feudum in inferiorem dignitatem sine voluntate vasalli, quia non tenetur vasallus iurare fidelitatem minori, vel minus nobili.*

51 Ciuitatis *appellatione comprehensum est mare, & portus illi adiacens.*

52 *Mare comprehensum est ratione contractus, vel quasi, & ratione delicti, vel quasi sub iurisdictione illius* Ciuitatis, *cui propinquior est.*

53 *Barones habentes iurisdictionem in Castro, illam quoque habent in mari ipsi Castro adiacente; & quare. Declara tamen, vt ibi.*

54 *Baro non potest ædificare portum in suo Territorio absque licentia Principis, quia hæc inter regalia computantur.*

55 *Dux Bracchiani quàmuis sit Dominus Castri Pali positi ad littus maris, non tamen potest ibi ædificare portum.*

56 *Habens iurisdictionem in mari extendit illam ad centum milliaria.*

57 *Veneti indebitè vsurpant iurisdictionem in toto mari Adriatico.*

Nec possunt probibere Regem Hispaniarum, quin liberè vadat, & reuertatur per dictum mare. nu.58.

59 *In mari tria considerantur; proprietas, vsus, & iurisdictio. Proprietas est in nullius bonis. Vsus omnium communis. Iurisdictio Imperatoris.*

60 *Licitum est ædificare in mari, dummodo vsus publicus non impediatur.*

61 Ciuitas *Venetiarum dicitur libera quoad dominium, non quoad iurisdictionem Imperij.*

62 *Insulæ in mari natæ, vel constructæ quoad iurisdictionem sunt* Ciuitatum *propinquiorum per* 100. *milliaria, si verò sint in alto mari, erunt Imperij.*

63 *Tota Diœcesis dicitur territorium Episcopi, & Ecclesia ibi ædificata erit sub iurisdictione ipsius Episcopi.*

64 Contractus *celebrati, seu delicti commissi in mari inter duas* Ciuitates *punctualitèr distantes, cognitio ad quem pertineat: & reo ab vno punito, an is possit etiam ab alio puniri.*

65 *Vectigal an possit exigi a transeuntibus per mare, sicut a transeuntibus per terram.*

66 Ciuitates *etiam priuilegiatæ non habent ius confiscandi.*

67 *Actio iniuriarum datur contra prohibẽtem piscari in mari.*

68 *Bannitus a territorio* Ciuitatis *non censetur bannitus a mari distincto per illud territorium.*

69 *Quæ sit differentia inter territorium, & districtum.*

70 *Vectigalia possunt imponi transeuntibus per mare, & bona confiscari, si cadant in commissum; quæ tamen procedunt in Principibus non recognoscentibus Superiorem; & referuntur quinam sint isti Principes.*

71 *Magnus Dux Aetruriæ quare non recognoscit Superiorem.*

72 *Subrogatus debet esse eiusdem iuris, & conditionis, cuius est ille, in cuius locum subrogatur.*

Magni Ducis Aetruriæ prærogatiuæ.

73 *Quinam dicantur habere plenitudinem*
74 *potestatis.*

75 *Princeps sicut tenetur purgare loca terrestria malis hominibus, ita etiam mare a piratis.*

Maio-

76 *Maiores impensæ fiunt in construendis, & manutenendis triremibus, quàm in vijs, & pontibus.*

77 *Collecta particularis in Ditione Ecclesiastica est pro manutentione triremium.*

78 *Portus ratione ædificiorum sunt ædificantium, quoad vsum sunt publici, & omnes possunt in illis se recipere, vbi tempestates vrgent.*

79 *Portus dicitur locus conclusus, vbi rates, & triremes se recipiunt, & morantur.*

80 *Impensæ facta a marito in reparatione, & manutentione Portus, & Ciuitatis, quas habuit in dotem, dicuntur necessariæ.*

81 *Vectigalia, & redditus ex Portubus prouenientes inter Regalia computantur.*

82 *Dominium Maris, Portus, & Regalium acquiri potest præscriptione.*

83 *Feudatarius non potest absque priuilegio exigere gabellas, & ius pedagij, & quare.*

Limita, si hoc ex antiqua possessione præscripsit, nam id est loco priuilegij. nu.84.

Hæc præscriptio requirit spatium centum annorum, & cuius hominum memoria non sit in contrarium. nu.85.

86 *Agitur de Regalibus, remissiuè.*

87 *Summus Pontifex habet intentionem fundatam in iurisdictionalibus super Vrbe Romana, & toto eius territorio, non solùm ex donatione Constantini, sed Ludouici, & aliorum Imperatorũ.*

88 *Dux, Marchio, Comes, Baro possidentes Castra, & bona iurisdictionalia in Ecclesiastica ditione, præsumuntur possidere iure feudi ab ipsa Ecclesia, vt excludatur titulus vsurpatiuus.*

§.I.

Gloss.5.

Comprehense.

CAP. X.

1 DISPVTANT Doctores nostri, tam Cæsariani, quàm Pontificij, an appellatione Ciuitatis cōprehendatur Ciuitas cum suo territorio, & *Felin.*
in c.Rodulphus, n 6. vers. limita 2. de rescript. sequutus Abb. super eod. c. Rodulphus, n.4. in fin. dicunt, quòd in materia larga, seu indifferenti comprehendatur, & adducunt *tex. in l.1. §. cum Vrbem, ff. de offic. Præfect. Vrbis, vbi Vulpianus hæc ait. Cum Vrbem nostram fidei tuæ commiserimus, quicquid intra Vrbem admittitur, ad Præfectum Vrbi pertinere videtur, sed etiam si quid intra centesimum lapidem admissum sit, ad Præfectũ Vrbi pertinet, &c.* facit *l. ædificia, ff. de*
2 *verb. signif.* vbi omnia ædificia, quæ sunt
in continentibus Ciuitatis, videntur esse
in Ciuitate; *& in l. qui in continentibus,*
ff. eod. tit. habemus, natum in continen-
tibus Vrbis, Romæ natum censeri: Et
3 plura congerit *Marsil. in tract. bannit. in*
verb. Ciuitate, n.19. firmans communem
4 conclusionem, videlicet in beneficijs, &
gratijs appellatione Ciuitatis cōprehen
di Suburbia, Comitatus, Districtus; &
vide *Marcum quæst. 365. quæritur, an*
appellatione, n. 38. & alibi sæpè. In con-
tractibus verò, & pœnis, quæ strictè sunt
5 accipiendæ, non veniunt appellatione
Ciuitatis, quæ propriè loquendo est illa,
quæ muris finitur, *l. nam quod liquidè, §.*
si ita, ff. de pœn. legat. c. si Ciuitas, de sent.
excomm. in 6.
Hoc autẽ ita intelligendum erit, quan-
6 do Ciuitas ponitur pro loco; quando
verò ponitur pro populo, tunc non so-
lùm comprehendit ciues intra muros
existentes, sed etiam comitantes; & ita
loquitur *tex. in l. qui in continentibus,*
147. ff. de verb. signif. Bar. in l. 2. n.4. ff.
de verb. signif. Abb. in c. Rodulphus, nu.6.
de rescript. vbi plus dicit, videlicet quòd
7 appellatione ciuium veniunt non solùm
illi de Comitatu, sed etiam illi de Ter-
ritorio; & vide omninò *Franc. Mar.*
quæst. 365. ferè per tot. Et secundùm
8 hunc intellectum populus existens in
Castris, quæ sunt de Comitatu alicuius
Ciuitatis, puta si quis natus sit in Castro
subiecto Ciuitati Perusinæ, dicitur ciuis
Perusinus, *Bar. in l. 1. n. 5. & alibi, ff. ad*

municip Felin.d.c.Rodulphus, n.6. verſ. & hic eſt,quod Caſtra, de reſcript. Et ideo
9 ſi factum ſit legatum, ſeu conceſſum ſit priuilegium alicui Ciuitati, tale priuilegium, & legatum extenditur etiam ad Comitatenſes, *Bart.in l.2.n.4. verſ. breuitèr dicamus, ff. de verb. ſignific. & in ſuo conſ. 196. incip. Ciuitati Camerinen. n.6.verſ.prætere a quando aliquid*; quem refert, & ſequitur *Marſil. loco ſupra cit. n.19. verſ.ideo ſi legatum.*

Et hoc eſt notandum pro liberatio-
10 ne, quam fecit Clem. VIII. dum Ferrariam a ſe recuperatam petebat, & per multas Ciuitates Sedi Apoſtolicæ ſubiectas tranſiens liberauit illas a ſolutione taxarum Archiuij, Damni dati, & Foglietttæ, vt ſcilicet talis liberalitas Principis extendatur etiam ad habitantes in Comitatu, cum ſit beneficium, & gratia larga, vel ſaltem indifferens ex ſupra narratis, & ideo largè accipienda, *l fin. ff.de mand. Princip.l. ſi quando,C.de bon.*
11 *vacan.lib.10.Alciat. conſ.33. non eſt dubium, n. fin.* Sicut etiam contra in ſumptibus, & incommodis, quæ patitur Ciuitas, debet etiam concurrere Comitatus, *ex eod. Bart.d.l.2. n.6. ff.de verb. ſi-*
12 *nif.* dum ait, quòd condemnatis Ciuibus cenſentur condemnati etiam Comitatiui, niſi aliud appareat ex verborum diſpoſitione, quem refert, & alia adducit pro hac opinione *Felin. in c. Rodulphus,n.6.verſ.& inducit etiam Bart de reſcript. & vide etiam Abbat.in eodem c.Rodulphus,n.6. ad fin.* vbi intelligit opinionem Bart. poſſe procedere in materia communi Ciuibus, & Comitatiuis.
13 Nec obſtat *tex in Auth.quib.mod.nat. eff.leg.§. ſi verò non ciuis*, vbi natus in Villa propriè ciuis non eſt, *& c. ſi.Ciuitas,de ſent.excom.in 6.* quod licèt loquatur in pœnalibus, tamen extenditur ad
14 Suburbia, & continentia ædificia. Quia reſpondet *Marſil. loco ſupra cit.nu.*108. & pro concordia diſtinguit; aut loquimur in beneficijs, quæ ſunt latiſſimè interpretanda, & tunc procedit ſupra po-
15 ſita concluſio; aut loquimur in priuilegijs contra ius, quæ ſunt ſtrictè interpretanda, & intelligenda, *l. ſi quando, C. de inoffic.teſtam.c.ad audien.de decim.* & in hoc procedit *Auth. in d §. ſi verò non ciuis.* & optimè faciunt, quæ tradit *Abb. in d.c.Rodulphus,n.5. verſ. & eis inſer-*
16 *tur*, vbi firmat, quòd in literis impetratis ad beneficia appellatione Ciuitatis non comprehenditur Diœceſis, & dicit hanc ſententiam eſſe communem, & veriorem per *tex.expreſſum cum ſua gloſſ. in c. quamuis, de priuileg. in 6.* & addit
17 priuilegia tunc eſſe ſtrictè interpretanda, quando ſunt odioſa contra ius, vel vtilitatem tertij. Ad tex.verò *in c. ſi Ciui-*
18 *tas,de ſent.excom. in 6.* reſpondit idem *Marſil.n.109.* ideo eſſe factam ibi extenſionem in pœnalibus, ne ſcilicet per indirectum eluderetur ſententia Superioris, quod dicit etiam ibi *tex.* & notat
19 *gloſſ.in verb. vilipendij*; & vide pulchrũ *tex.in l. fin. ff.ne quid in loco publico*; vbi ſi quis in loco publico ædificauerit, non poteſt cogi ad demoliendum, ne Ciuitas deformetur ruinis: at ſi ædificauerit
20 aduerſus edictum Prætoris, tollere tenetur ædificium, ne Prætoris imperium reddatur eluſoriũ, & inane; & latè tradit *Felin.in d.c. Rodulphus, n.4. verſ. limita dupliciter,de reſcript.* vbi inter alias illa-
21 tiones, quas facit, ponit; ſi Statutum prohibeat exerceri aliquam artem in Ciuitate, ne diſpoſitio huiuſmodi Statuti reddatur eluſoria, erit intelligenda etiam de prohibitione facta in Suburbio; verùm quoad hanc illationem dicit ibi *Felin.verſ.crederem tamen*, inſpiciendam
22 eſſe rationem prohibitionis, & an militet eadem ratio in Ciuitate, & in Suburbijs: videmus enim in pluribus Ciuitatibus prohibitam eſſe artem faciendi coria propter fœtorem, & tamen hæc ars exercetur in Suburbijs, vt in Patria mea Vrbeuetana. Et aliquando prohibentur vendi certæ carnes intra Ciuitatem, vel in macellis publicis, quæ tamen permittuntur vendi extra Ciuitatem, vel in certis locis ignobilibus, vt videmus Romæ permiſſum vẽdere inter Hebreos carnem bubalinam, quæ venditio in alijs locis prohibita eſt; concludit igitur *Felin.ibi* inſpiciendam eſſe cauſam prohibitionis.

Sed ego pono alium caſum deſumptum ex *Marſil d.tract.de bannit.in verb. Ciuitate,n.32.& 33.* vbi confirmat, quòd
23 ciuis propter morbum contagioſum poteſt expelli de Ciuitate, ſicut etiam poteſt expelli ciuis, qui malè agit, & eſt ſcandaloſus in Ciuitate; quæro inquam, an huiuſmodi expulſio comprehendat, & intelligenda ſit de Ciuitate tantùm, an etiam de Suburbio: Et dicas etiam de Suburbio propter identitatem rationis, & ne ſententia Superioris reddatur eluſoria, vt in *d. c. ſi Ciuitas, de ſent. excom.in 6.& optimè facit Bald.in c.ſignificauit,ad fin.de reſcript.* quem refert *Felin.d.c.Rodulphus,nu.4.verſ.vnde ſingulariter*;

24 *lariter*; quod si Episcopus excommuni-
cauerit leprosos, nisi intra octo exierint
Ciuitatem, si aliquis ex ipsis leprosis re-
ducat se in Hospitali existente in Subur-
bio, non dicitur paruisse; quia sicut pro-
25 pter salutem animarum fit extensio, quæ
aliàs non fieret, vt in *d.c.si Ciuit.is*, *&*
proximo præcedenti, ita pro salute cor-
porum licita erit extensio, ne alij ciues
inficiantur; nam

Morbida facta pecus totum corrumpit
ouile;

& hac ratione præsumitur factum præ-
ceptum, vt ibi per eum, qui firmat etiam
in pœnalibus aliquando faciendam esse
extensionem, quando scilicet militat ea-
dem ratio, vt in casibus supra narratis,
ac etiam quando dispositio redderetur
elusoria; & ad hoc probandum adducit
duas regulas communitèr in iure recep-
26 tas [illegible] a est, quòd verba semper de-
be[illegible] telligi cum effectu, *c.relatum*, *de*
[illegible] *r.non* [illegible] *sident.c.in his, de priuil. Gomes*
n repet [illegible] *Statutũ, n.28. de rescript. in 6.*
[illegible] a [illegible] ula, quòd verba intelligenda
sin[illegible] a [illegible] uid operentur, *c. si Papa, de*
priuil.in 6

Et ex istis duabus regulis multas eli-
cit conclusiones *ipse Felin.* quas rescri-
bere non est necesse, duas tamen ad rem
nostram magis facientes non omittam.
27 Altera est, ad hoc ne dispositio reddatur
elusoria, & verba intelligantur cum ef-
fectu, & aliquid operentur, vt fiat ex-
tensio pœnalis ad Suburbia, quàmuis nõ
essent sub dominio Ciuitatis, seu illius
Domini, sed tenerentur de facto, & non
de iure, *Archidiac. & alij in c.in senten-*
28 *tia, n.2. de sent.excom.in 6.* Et si Papa im-
ponat onus bonis Religiosorum, istud
onus extenditur etiam ad bona, quæ ipsi
Religiosi tenent de facto, & citat *Petr.*
de Anchar. in cons. 104. contra fratres,
vel ordines, prout in c.recolentes, de stat.
monachor.& in Clem.1.in verb. Præsidē-
tes, de rescript.& gloss.1.vers.in Religioso,
in Clem.1.de decimis.

29 Alius etiam casus ponendus est, in
quo facienda erit extensio pœnalis; tu
scis, quòd Ciuitas non excommunica-
tur, sed interdicitur, *c.Romana, §. Vni-*
uersitatem, de sent.excom.c. Clericis laic.
§. nos igitur, vers. Vniuersitates, & ibi
gloss.in verb.interdicto, de immun. Eccl.
in 6. Gail.de pac. pub.cap.9.n.18. Si Ciui-
30 tas ergo interdicta fuerit, quo casu Mis-
sæ, & Diuina officia in Ecclesijs ianuis
clausis celebranda sunt, *c.alma mater, de*
sent.excom.in 6. sciendum est sub huius-
modi interdicto esse comprehensas om-
nes Ecclesias existentes in Ciuitate, &
in Suburbijs, tam sæculares, quàm etiam
regulares, etiamsi ipsi regulares ex alio
capite sint priuilegiati, vt est *tex. apertus*
in Clem. 1. de sent.excom. & ibi *Vitalin.*
31 *n. 12.* vbi notat fortius ligari Religiosos
etiam exemptos, quàm Clericos sæcu-
lares; siquidem isti solam irregularitatẽ
incurrunt, *c.is cui, de sent. excom. in 6.*
Religiosi verò præter irregularitatem
etiam in excommunicationem incidunt,
vt ibi per eum, qui firmat sub illa Cle-
32 ment. esse comprehensos omnes cuius-
cumque ordinis etiam Mendicantes, &
fœminei sexus Religiosos: quod etiam
sancitum est a Sacro Conc. Trid. *sess. 25.*
33 *cap.12.* dum ait: *Censuræ, & Interdicta*
nedum a Sede Apostolica emanata, sed
etiam ab Ordinarijs promulgata mandā-
te Episcopo a Regularibus in eorum Ec-
clesijs publicentur, atque seruentur, dies
etiam festi, quos in Diœcesi sua seruan-
dos idem Episcopus præceperit, ab exem-
ptis omnibus etiam Regularibus seruen-
tur, &c.

Quæ quidẽ extensio fit propter iden-
titatem rationis, vt dicitur *in d.Clement.*
1.ibi. Nos igitur in Sancta Dei Ecclesia,
quæ vnica est, & vnum Deum prædicat,
atque colit, vnam fidem firmitèr, & sim-
plicitèr confitetur, vniformitatem con-
seruare volẽtes, &c. & videndus est *tex.*
in c.de ijs, distinct.12. & optimè facit *gloss.*
34 *in Clem.1.de sepultur.in verb. sepelliri*,
vbi post excitatam quæstionem, an sub
Interdicto sepelliendi excommunica-
tos in loco sacro, comprehendantur ne-
dum Clerici, & alij facientes foueas, &
comitantes funus, & post pro vtraque
parte rationes adductas, tandem in fine
dicit, ne dispositio textus reddatur elu-
soria, omnes esse comprehensos; & hanc
gloss. refert, & sequitur *Felin.in d.c.Ro-*
dulphus, n.6. vers.tamen aduerte; & Vi-
tali.in d.Clem.1.n.31. & 32. vbi propter
35 identitatem rationis masculinum conci-
pit fœmininum etiam in pœnalibus; &
vide *Mathesilan.in tract. de interpret. &*
extens.leg.num.46. & seq.

Quod autem dictum est supra, appel-
latione ciuium esse comprehensos, qui
sunt in Comitatu, sciendum est, huius-
modi propositionẽ non esse conuertibi-
36 lem. Quia appellatione comitatiuorum
non veniunt ciues, *Bar.in cons.196. n.6.*
in fin.vers.in proposito, qui ex dispositio-
ne *c.Rodulphus, de rescript.* fatetur appel-
37 latione eorum, qui sunt in Diœcesi, non

E 2 esse

37 esse comprehensos ciues, qui sunt in Ciuitate, *arg. tex. in l. 1. C. ne rustic. ad vllum obseq. lib. 11.* vbi Comitatiui sunt obligati ad strictiora onera, vt dicit *Ab. d. c. Rodulphus, n. 7.* & hoc idem dicit *Bart. in l. 2. num. 4. ff. de verb. signific.* Er quòd ciues non dicantur, nisi illi, qui
38 sunt de Ciuitate, non autem de Castris, & Villis, *Marsf. d. tract. de bannit. in verb. Ciuitate, n. 149.*

39 Et ex hoc notandum erit, quòd licèt repræsaliæ, quæ conceduntur contra ciues, extendatur etiam ad Comitatiuos, vt dicit *Bald. in l. si in aliquam, vers. & prædicta faciunt, ff. de off. Proconsf.* quem refert *Alex. in addit. ad Bart. d. l. 2. lit. F. verb. probatur, vers. & an repræsalia, ff. de verb. signific. Abb. & Felin. in d. c. Ro-*
40 *dulphus, n. 6.* vbi condemnata Ciuitate, intelligitur condemnatus Comitatus; *idem Abb. in consf. 52. n. 7. par. 2.* Hoc tamen non procedit è contra, quando scillicet repræsaliç sunt concessæ contra comitatiuos, non comprehenduntciues: quia, vt dictum est, ad strictiora onera obligati sunt comitantes, quàm ciues, vt
41 *in d. l. 1. C. ne rustic. ad vllum obseq. lib. 11 & in l 2. ff. de nundin.* vbi comitatiui coguntur deferre victualia ad Vrbem; & facit *Bart. in tract. repræsal. in 7. principali quæst. n. 4.* vbi quærit, an repræsaliæ
42 possint exerceri contra ciues Ciuitatis concedentis, & post multa negatiuè respondet.

43 Et facit etiam, quia Castra, & Comitatus subijciuntur Statutis Ciuitatis dominantis, *Abb. d. consf. 52. tom. 2. incip. in quæst. Raynerij de Tuscanis;* quem refert *Felin. d. c. Rodulphus, n 6. circa fin. vers. ex quib. infert.* licèt ipse dicat esse *consf. 147. nu. 6. lat è Roman. consf. 218. præsens casus* ? *per tot.* vbi loquitur de Ciuitate Pisana subiecta Florentiæ, quòd debeat subijci Satutis Florentiæ dominantis; & plura ibi congerit *Mandosf.* licèt ipse in vlt. additione teneat contra Romanum, quòd scilicet deficiente Statuto Pisano non sit recurrendum ad Statutum Florentinum; sed ad ius commune, ex pluribus per eum ibi adductis; & hanc opinionem puto sequutam fuisse *Rotam Romanam apud Seraphin. in decisf. 1161.* dum voluit in sententia lata apud Tiburtinam Ciuitatem, quæ est in districtu Vrbis, potius recurrẽdum esse ad ius commune, examinando iustitiam sententiarum, quàm ad Statuta Vrbis dicentia, quòd duæ sententiæ conformes faciant rem iudicatam; & videndus est *Hon-ded. consf. 13. defunctio, a n. 2. vsque ad 12. lib. 1.*

44 Verùm quòd vbi deficit Statutum Castrorum, & Comitatus, recurrendum sit ad Statuta Ciuitatis dominanris, validis meo iudicio probar rationibus *Abb. d. consf. 52. n. 6. par. 2. & Honded. d. consf. 13. a n. 12. vsque ad 26. & a n. 3. vsque ad fin.* vbi respondit ad contraria; & videtur *text. apertus in §. fin. in vltimis verbis Instit. de satisdat.* quem tex. ad hoc extollit *Roman. d. consf. 218. n. 1.* & vbi Castra, & Comitatus sint intra Territoriũ, quòd procedat indistinctè conclusio, tenet *Gail. pract. obseru. lib. 2. obseru. 124. n. 8. & seq.* & de magis communi testatur *Alex. consf. 16. n. 1. lib. 1.* nec contrariũ dicit *Rota in d. decisf. 1161.* quia alternatiuè loquitur, idest ad Statutum Ciuitatis dominantis, vel ad ius commune, vt ibi. Nec potest propriè dici, quòd Ciuitas Romana sit Domina Ciuitatis Tiburtinæ, vt olim fuit, nec multis ab hinc annis, videlicet sub Paulo IV. quia hodie immediatè subiacet Romano Pontifici,
45 non autem Vrbi, & Populo Romano, qui hodie non potest cõdere leges, quia eorum iurisdictio translata est tota in Papam, *Roman. d. consf. 218. n. 2. vbi de comm. & ibi Mandosf. adducit Socin. consf. 118. circa primum, n. 3. lib. 2.* testantem similitèr de communi.

46 Vt autem ad rem nostram redeamus, posita conclusio, quòd scilicet Castra, & Comitatus subijciuntur Statutis Ciuitatis eis dominantis, non militat è contra, vt scillicet quando deficiat Statutum Ci-
47 uitatis, recurrendum sit ad Statuta Castrorum, & Comitatus; quia hoc esset absurdum, & inconueniens, nam si par in parem non habet imperium, *l. nam Magistratus, ff. de receptis arbitr. & ibi gloss. l. ille a quo, §. tempestiuum, ff. ad S. consf. Trebell. & ibi etiam gloss. in verb. Impera; Gail. tract. de arrest. cap. 4. tria potissimum, n. 3. & seq.* multò minus inferior in superiorem, *l. 3. Labeo, §. vlt. ff. de recept. arbit.* & de iure communi Villa,
48 seu Castrum nullam iurisdictionem habent, sed subsunt Ciuitati, in cuius Territorio consistunt, *Innoc. in c. cum ad Sedem, de restit. spoliat. Bart. in l. 1. num. 3. vers. est tertia Vniuersitas minima, ff. de damn. infect.* vbi tres species Vniuersitaris ponit, largam scilicet, minus largam, & minimam, quem per te vide; *Abb. d. consf. 52. n. 7. vers. quia probato, par. 2.*

Et ideo dicit *Bald. in l. 1. §. initio, in princ. ff. de off. Præfect. Vrb.* quòd commissa

49 missa iurisdictione Ciuitatis, includitur Comitatus, idest proprium illius Ciuitatis Territorium; & idem dicit de electo in Potestatē alicuius Ciuitatis, quòd intelligatur electus etiam ad Comitatū, & Territorium; quod dictum refert, illique assentiri videtur *Felin. in c. Rodulphus, n. 6. in fin. de rescript. & est tex. in l. 1. §. cum Vrbem, ff. de off. Praefe. Vrbis*; & hoc nota pro Potestate Ciuitatis Vrbisueteris, qui censetur electus etiam pro Comitatu, & ideo indebitè recusat Castrum Ficullis concurrere ad stipendia dicti Potestatis, cum hoc Castrum sit in Comitatu, & Territorio: quare optima ratione Sacra Congregatio Boni Regiminis mense Iulij 1635. mandauit dictū Castrum cogendum ad solutionem pro rata sibi tangente.

Quae tamen non procedunt è contra, ex his, quae supra retulimus; & vide etiam *Ruin. cons. 40. n. 15. lib. 1. & optimè facit tex. in l. si vnus, 28. §. ante omnia, ff. de pact. Ruin. cons. 45. n. 1 eod. lib. 1: & viden. est Alciat. in cons. 34. tam subtilitèr, nu. 3.*
50 dum ait Dominum sine voluntate vasalli non posse alienare in inferiorem dignitatem, quia non tenetur vasallus iurare fidelitatem minori, vel minus nobili, & citat *tex. in c. 1. §. è contrario, de inuest. de re alien. fact. lib. 2. feud.* Et faciunt, quae dicit *Luc. de Penn. in l. 2. n. 3. vers. indignum est, C. de iur. Reipub. lib. 11*

Aliam conclusionem ponit idē *Felin. d. c. Rodulphus, n. 7. de rescript.* videlicet appellatione Ciuitatis comprehensum
51 esse portum, & mare illi adiacens, sequutus *gloss. in c. vbi periculum, §. porrò, vers. cum sua Curia, de elect. in 6.*

Et quòd mare dicatur comprehensum
52 ratione contractus, vel quasi, & ratione delicti, vel quasi sub iurisdictione illius Ciuitatis, cui propinquior est illa particula maris, in qua aut negocium, aut delictum fuerit commissum, dicit *Bart. in l. insulae, n. 1. ff. de iudic. & ibi etiam Angel. & facit l. Caesar, & ibi Doctor. ff. de publican. & vectig.*

53 Et quòd Barones habētes iurisdictionem in Castro, illam pariter habeant in mari ipsi adiacenti; nam Princeps concedendo Baroniam cum Territorio videtur concedere Territorium in mari ipsi adiacenti, & sic omnem iurisdictionem in eo, *Mastrill. de magistr. lib. 4. cap. 16. de Baron. iurisdict. n. 162. & 163.* vbi alios multos adducit, & *n. seq.* ait hoc fortius procedere, vbi Baro solitus esset ea iurisdictione vti, vel ex priuilegio sibi expressè concessa fuisset, aliàs difficile esset in practica id obtinere; cum sit de Principi reseruatis, vt ibi per eum; & facit *Franc. de Pont. tract. de potest. Proreg. tit. 10. de diuers. prouision.* §. 1. *n.* 1. *&* 2. vbi dicit Baronem non pos-
54 se aedificare portum in sua Terra absque licentia Principis, quia haec inter regalia computantur.

55 Et sic nota, quòd Dux Bracchiani, qui est Dominus Castri Pali positi in littore maris, non poterit ibi aedificare portum, tum quia, vt dictum est, inter regalia hoc computatur, tum etiam quia esset praeiudicialis portui Centum cellarum, seu Ciuitatis Vetulae, qui est portus ipsius Principis. Et si non licet Principi aedificare ad aemulationem, *Menoch. de arbitr. casu 156. n. 6.* multò minus inferiori, & vasallo Sedis Apostolicae.

Sed posito, quòd Baro, vel Princeps habeat huiusmodi iurisdictionem in
56 mari, quaesitum est, quousque protendatur, & dicas vsque ad centum milliaria, *Bart. in Tyber.* vbi agit de insula; *in §. nullius, n. 1. Capoll. de seruit. rustic. praedior. cap. 26. de mari, n. 14. Felin. in c. Rodulphus, n. 7. vers. declaratio quarta, de rescript. Hieron. de Mont. trac. de finib. cap. 7. n. 13. Osasch. decis. Pedemont. 154. n. 3.* & alij per eum adducti. Ex quo capite *Capoll. loco citato* dicit fecisse liberare quendam Mercatorem Ianuensem captum a Venetis in mari, sed vltra centum milliaria, vltra quae eorum iurisdictio non extenditur; & hunc sequitur *Felin. loco citato vers. de quo facit.*

Qua ratione *Luc. de Penn. l. vnica, C. de Classicis lib. 11. vers. & sic facit*, tenet,
57 quòd Veneti indebitè sibi vsurpant iurisdictionem, & proprietatem in toto mari Adriatico; cuius opinionem verissimam dicit *Franc. de Pont. de potest. Proreg. tit. 14 de triremib. nu. 19. & seq.*
58 vbi latè prosequitur hunc articulum, vt scilicet probet, nullo modo Venetos posse prohibere Regem Hispaniarum, quin liberè vadat, & reuertatur per dictum mare Adriaticum; & *n.* 28. ait tria
59 esse cōsiderāda respectu maris, videlicet proprietatem, vsum, & iurisdictionem; seu protectionem: Proprietas est in nullius bonis; vsus est omnium communis; iurisdictio Populi Romani, seu Imperatoris, *gloss. in l. littora, ff. ne quid in loco publico*, quam singularem dicit ipse *D. de Ponte*, & addit ita esse intelligendam aliam *gloss. in l. 2. ff. de rer. diuis.* prout illam ita declararunt *ibi Bald. & Alberic.*

Qua-

37 esse comprehensos ciues, qui sunt in Ciuitate, *arg.tex.in l.1.C.ne rustic.ad vllum obseq. lib.* 11. vbi Comitatiui sunt obligati ad strictiora onera, vt dicit *Ab. d.c. Rodulphus, n.7.* & hoc idem dicit *Bart.in l.2.num.4.ff. de verb.signific.* Et quòd ciues non dicantur, nisi illi, qui
38 sunt de Ciuitate, non autem de Castris, & Villis, *Marf.d.tract.de bannit.in verb, Ciuitate, n.*149.

39 Et ex hoc notandum erit, quòd licèt repræsaliæ, quæ conceduntur contra ciues, extendãtur etiam ad Comitatiuos, vt dicit *Bald. in l.si in aliquam, vers. & prædicta faciunt, ff.de off.Proconf.* quem refert *Alex.in addit.ad Bart. d.l.2. lit.F. verb.probatur, vers. & an repræsaliæ, ff. de verb. signific. Abb.& Felin.in d.c.Ro-*
40 *dulphus, n.6.* vbi condemnata Ciuitate, intelligitur condemnatus Comitatus; *idem Abb.in conf.52. n.7. par.2.* Hoc tamen non procedit è contra, quando scilicèt repræsaliç sunt concessæ contra comitatiuos, non comprehendunt ciues: quia, vt dictum est, ad strictiora onera obligati sunt comitantes, quàm ciues, vt
41 *in d.l.1.C.ne rustic.ad vllum obseq.lib.*11 *& in l. 2.ff. de nundin.* vbi comitatiui coguntur deferre victualia ad Vrbem; & facit *Bart.in tract.repræsal.in 7. principali quæst.n.4.* vbi quærit, an repræsaliæ
42 possint exerceri contra ciues Ciuitatis concedentis, & post multa negatiuè respondet.

43 Et facit etiam, quia Castra, & Comitatus subijciuntur Statutis Ciuitatis dominantis, *Abb. d.conf.52.tom.2. incip. in quæst.Raynerij de Tuscanis;* quem refert *Felin.d.c.Rodulphus, n 6. circa fin. vers. ex quib.infert.* licèt ipse dicat esse *conf.* 147.*nu.6.latè Roman. conf.* 218. *præsens casus, per tot.* vbi loquitur de Ciuitate Pisana subiecta Florentiæ, quòd debeat subijci Statutis Florentiæ dominantis; & plura ibi congerit *Mandos.* licèt ipse in vlt.additione teneat contra Romanum, quòd scilicet deficiente Statuto Pisano non sit recurrendum ad Statutum Florentinum; sed ad ius commune, ex pluribus per eum ibi adductis; & hanc opinionem puto sequutam fuisse *Rotam Romanam apud Seraphin.in decis.* 1161. dum voluit in sententia lata apud Tiburtinam Ciuitatem, quæ est in districtu Vrbis, potius recurrẽdum esse ad ius commune, examinando iustitiam sententiarum, quàm ad Statuta Vrbis dicentia, quòd duæ sententiæ conformes faciant rem iudicatam; & videndus est *Honded.conf.13.defunctio, a n.2. vsque ad* 11. *lib.*1.

44 Verùm quòd vbi deficit Statutum Castrorum, & Comitatus, recurrendum sit ad Statuta Ciuitatis dominantis, validis meo iudicio probat rationibus *Abb. d. conf.52.n.6. par.2.& Honded. d.conf.13. a n.12.vsque ad 26.& a n.3. vsque ad fin.* vbi respondit ad contraria; & videtur *text. apertus in §.fin. in vltimis verbis Instit.de satisdat.* quem tex.ad hoc extollit *Roman.d.conf.*218. *n.*1. & vbi Castra, & Comitatus sint intra Territoriũ, quòd procedat indistinctè conclusio, tenet *Gail. pract. obseru.lib.2.obseru.*124. *n.8. & seq.* & de magis communi testatur *Alex.conf.16.n.1.lib.1.* nec contrariũ dicit *Rota in d.decis.*1161. quia alternatiuè loquitur, idest ad Statutum Ciuitatis dominantis, vel ad ius commune, vt ibi. Nec potest propriè dici, quòd Ciuitas Romana sit Domina Ciuitatis Tiburtinæ, vt olim fuit, nec multis ab hinc annis, videlicet sub Paulo IV. quia hodie immediatè subiacet Romano Pontifici,
45 non autem Vrbi, & Populo Romano, qui hodie non potest cõdere leges, quia eorum iurisdictio translata est tota in Papam, *Roman.d.conf.*218. *n.2. vbi de comm.& ibi Mandos.adducit Socin.conf.* 118.*circa primum, n.3. lib.2.* testantem similitèr de communi.

46 Vt autem ad rem nostram redeamus, posita conclusio, quòd scilicet Castra, & Comitatus subijciuntur Statutis Ciuitatis eis dominantis, non militat è contra, vt scilicet quando deficiat Statutum Ci-
47 uitatis, recurrendum sit ad Statuta Castrorum, & Comitatus; quia hoc esset absurdum, & inconueniens, nam si par in parem non habet imperium, *l. nam Magistratus, ff. de receptis arbitr. & ibi gloss.1.l.ille a quo, §.tempestiuum, ff.ad S. conf. Trebell. & ibi etiam gloss. in verb. Impera. Gail.tract.de arrest.cap.4.tria potissimum, n.3. & seq.* multò minus inferior in superiorem, *l.3.Labeo, §.vlt.ff.de recept.arbit.* & de iure communi Villa,
48 seu Castrum nullam iurisdictionem habent, sed subsunt Ciuitati, in cuius Territorio consistunt, *Innoc.in c.cum ad Sedem, de restit.spoliat.Bart. in l.1. num.2. vers.est tertia Vniuersitas minima, ff. de damn.infect.* vbi tres species Vniuersitatis ponit, largam scilicet, minus largam, & minimam, quem per te vide; *Abb. d. conf.52.n.7.vers.quia probato, par.2.*

Et ideo dicit *Bald.in l.1. §.initio, in princ. ff.de off.Præfect.Vrb.* quòd commissa

49 missa iurisdictione Ciuitatis, includitur Comitatus, idest proprium illius Ciuitatis Territorium; & idem dicit de electo in Potestatē alicuius Ciuitatis, quòd intelligatur electus etiam ad Comitatū, & Territorium; quod dictum refert, illique assentiri videtur *Felin. in c. Rodulphus, n.6. in fin. de rescript. & est tex. in l.1. §. cum Vrbem, ff. de off. Praef. Vrbis*; & hoc nota pro Potestate Ciuitatis Vrbisueteris, qui censetur electus etiam pro Comitatu, & ideo indebitè recusat Castrum Ficullis concurrere ad stipendia dicti Potestatis, cum hoc Castrum sit in Comitatu, & Territorio: quare optima ratione Sacra Congregatio Boni Regiminis mense Iulij 1635. mandauit dictū Castrum cogendum ad solutionem pro rata sibi tangente.

Quae tamen non procedunt è contra, ex illis, quae supra retulimus; & vide etiam *Ruin. cons. 40. n.15. lib.1. & optimè facit tex. in l. si unus, 28. §. ante omnia, ff. de pact. Ruin. cons. 45. n.1 eod. lib.1: & viden. est Alexand. in cons. 34. tam subtilitèr, nu.3.*

50 dum ait Dominum sine voluntate vasalli non posse alienare in inferiorem dignitatem, quia non tenetur vasallus iurare fidelitatem minori, vel minus nobili, & citat *tex. in c.1. §. è contrario, de inuest. de re alien. fact. lib.2. feud.* Et faciunt, quae dicit *Luc. de Penn. in l.2. n.3. vers. indignum est, C. de iur. Reipub. lib.11*

Aliam conclusionem ponit idē *Felin. d. c. Rodulphus, n.7. de rescript.* videlicet appellatione Ciuitatis comprehensum

51 esse portum, & mare illi adiacens, sequutus *gloss. in c. vbi periculum, §. porrò, vers. cum sua Curia, de elect. in 6.*

Et quòd mare dicatur comprehensum

52 ratione contractus, vel quasi, & ratione delicti, vel quasi sub iurisdictione illius Ciuitatis, cui propinquior est illa particula maris, in qua aut negocium, aut delictum fuerit commissum, dicit *Bart. in l. insulae, n.1. ff. de iudic. & ibi etiam Angel. & facit l. Caesar, & ibi Doctor. ff. de publican. & vectig.*

53 Et quòd Barones habētes iurisdictionem in Castro, illam paritèr habeant in mari ipsi adiacenti; nam Princeps concedendo Baroniam cum Territorio videtur concedere Territorium in mari ipsi adiacenti, & sic omnem iurisdictionem in eo, *Mastrill. de magistr. lib.4. cap.16. de Baron. iurisdict. n.162. & 163.* vbi alios multos adducit, & *n. seq.* ait hoc fortius procedere, vbi Baro solitus esset ea iurisdictione vti, vel ex priuilegio sibi expresse concessa fuisset, aliàs difficile esset in practica id obtinere, cum sit de Principi reseruatis, vt ibi per eum; & facit *Franc. de Pont. tract. de potest. Proreg. tit.10. de diuers. prouision. §.1. n.1. & 2.* vbi dicit Baronem non pos-

54 se aedificare portum in sua Terra absque licentia Principis, quia haec inter regalia computantur.

55 Et sic nota, quòd Dux Bracchiani, qui est Dominus Castri Pali positi in littore maris, non poterit ibi aedificare portum, tum quia, vt dictum est, inter regalia hoc computatur, tum etiam quia esset praeiudicialis portui Centum cellarum, seu Ciuitatis Vetulae, qui est portus ipsius Principis. Et si nōn licet Principi aedificare ad aemulationem, *Menoch. de arbitr. casu 156. n.6.* multò minus inferiori, & vasallo Sedis Apostolicae.

Sed posito, quòd Baro, vel Princeps habeat huiusmodi iurisdictionem in

56 mari, quaesitum est, quousque protendatur, & dicas vsque ad centum milliaria, *Bart. in Tyber.* vbi agit de insula; *in §. nullius, n.1. Cepoll. de seruit. rustic. praedior. cap.26. de mari, n.14. Felin. in c. Rodulphus, n.7. vers. declaratio quarta, de rescript. Hieron. de Mont. trac. de finib. cap.7. n.13. Osasch. decis. Pedemont. 154. n.3.* & alij per eum adducti. Ex quo capite *Cepoll. loco citato* dicit fecisse liberare quendam Mercatorem Ianuensem captum a Venetis in mari, sed vltra centum milliaria, vltra quae eorum iurisdictio non extenditur; & hunc sequitur *Felin. loco citato vers. de quo facit.*

Qua ratione *Luc. de Penn. l. vnica, C. de Classicis lib.11. vers. & sic facit*, tenet,

57 quòd Veneti indebitè sibi vsurpant iurisdictionem, & prōprietatem in toto mari Adriatico; cuius opinionem verissimam dicit *Franc. de Pont. de potest. Proreg. tit.11. de triremib. nu.19. & seq.*

58 vbi latè prosequitur hunc articulum, vt scilicet probet, nullo modo Venetos posse prohibere Regem Hispaniarum, quin liberè vadat, & reuertatur per dictum mare Adriaticum; & *n.28.* ait tria

59 esse cōsiderāda respectu maris, videlicet proprietatem, vsum, & iurisdictionem, seu protectionem: Proprietas est in nullius bonis; vsus est omnium communis; iurisdictio Populi Romani, seu Imperatoris, *gloss. in l. littora, ff. ne quid in loco publico*, quam singularem dicit ipse *D. de Ponte*, & addit ita esse intelligendam aliam *gloss. in l.2. ff. de rer. diuis.* prout illam ita declararunt *ibi Bald. & Alberic.*

Qua-

37 esse comprehensos ciues, qui sunt in Ciuitate, *arg. tex. in l. 1. C. ne rustic. ad vllum obseq. lib.* 11. vbi Comitatiui sunt obligati ad strictiora onera, vt dicit *Ab. d. c. Rodulphus*, *n.* 7. & hoc idem dicit *Bart. in l. 2. num.* 4. *ff. de verb. signific.* Et quòd ciues non dicantur, nisi illi, qui
38 sunt de Ciuitate, non autem de Castris, & Villis, *Mars. d. tract. de bannit. in verb. Ciuitate, n.* 149.
39 Et ex hoc notandum erit, quòd licèt repræsaliæ, quæ conceduntur contra ciues, extendãtur etiam ad Comitatiuos, vt dicit *Bald. in l. si in aliquam, vers. & prædicta faciunt, ff. de off. Procons.* quem refert *Alex. in addit. ad Bart. d. l. 2. lit. F. verb. probatur, vers. & an repræsaliæ, ff. de verb. signific. Abb. & Felin. in d. c. Ro-*
40 *dulphus, n. 6.* vbi condemnata Ciuitate, intelligitur condemnatus Comitatus; *idem Abb. in cons.* 52. *n.* 7. *par.* 2. Hoc tamen non procedit è contra, quando scilicèt repræsaliç sunt concessæ contra comitatiuos, non comprehendunt ciues: quia, vt dictum est, ad strictiora onera obligati sunt comitantes, quàm ciues, vt
41 *in d. l. 1. C. ne rustic. ad vllum obseq. lib.* 11 *& in l. 2. ff. de nundin.* vbi comitatiui coguntur deferre victualia ad Vrbem; & facit *Bart. in tract. repræsal. in 7. principali quæst. n. 4.* vbi quærit, an repræsaliæ
42 possint exerceri contra ciues Ciuitatis concedentis, & post multa negatiuè respondet.
43 Et facit etiam, quia Castra, & Comitatus subijciuntur Statutis Ciuitatis dominantis, *Abb. d. cons.* 52. *tom.* 2. *incip. in quæst. Raynerij de Tuscanis*; quem refert *Felin. d. c. Rodulphus, n* 6. *circa fin. vers. ex quib. infert.* licèt ipse dicat esse *cons.* 147. *nu.* 6. *l. ue Roman. cons.* 218. *præsens casus* *per tot.* vbi loquitur de Ciuitate Pisana subiecta Florentiæ, quòd debeat subijci Satutis Florentiæ dominantis; & plura ibi congerit *Mandos.* licèt ipse in vlt. additione teneat contra Romanum, quòd scilicet deficiente Statuto Pisano non sit recurrendum ad Statutum Florentinum; sed ad ius commune, ex pluribus per eum ibi adductis; & hanc opinionem puto sequùtam fuisse *Rotam Romanam apud Seraphin. in decis.* 1161. dum voluit in sententia lata apud Tiburtinam Ciuitatem, quæ est in districtu Vrbis, potius recurrẽdum esse ad ius commune, examinando iustitiam sententiarum, quàm ad Statuta Vrbis dicentia, quòd duæ sententiæ conformes faciant rem iudicatam; & videndus est *Honded. cons.* 13. *defuncto, a n.* 2. *vsque ad* 12. *lib.* 1.

44 Verùm quòd vbi deficit Statutum Castrorum, & Comitatus, recurrendum sit ad Statuta Ciuitatis dominantis, validis meo iudicio probat rationibus *Abb. d. cons.* 52. *n.* 6. *par.* 2. *& Honded. d. cons.* 13. *a n.* 12. *vsque ad* 26. *& a n.* 3. *vsque ad fin.* vbi respondit ad contraria; & videtur *text. apertus in §. fin. in vltimis verbis Instit. de satisdat.* quem tex. ad hoc extollit *Roman. d. cons.* 218. *n.* 1. & vbi Castra, & Comitatus sint intra Territoriũ, quòd procedat indistinctè conclusio, tenet *Gail. pract. obseru. lib.* 2. *obseru.* 124. *n.* 8. *& seq.* & de magis communi testatur *Alex. cons.* 16. *n.* 1. *lib.* 1. nec contrariũ dicit *Rota in d. decis.* 1161. quia alternatiuè loquitur, idest ad Statutum Ciuitatis dominantis, vel ad ius commune, vt ibi. Nec potest propriè dici, quòd Ciuitas Romana sit Domina Ciuitatis Tiburtinæ, vt olim fuit, nec multis ab hinc annis, videlicet sub Paulo IV. quia hodie immediatè subiacet Romano Pontifici,
45 non autem Vrbi, & Populo Romano, qui hodie non potest cõdere leges, quia eorum iurisdictio translata est tota in Papam, *Roman. d. cons.* 218. *n.* 2. *vbi de comm. & ibi Mandos. adducit Socin. cons.* 118. *circa primum, n.* 3. *lib.* 2. testantem similitèr de communi.
46 Vt autem ad rem nostram redeamus, posita conclusio, quòd scilicet Castra, & Comitatus subijciuntur Statutis Ciuitatis eis dominantis, non militat è contra, vt scilicet quando deficiat Statutum Ci-
47 uitatis, recurrendum sit ad Statuta Castrorum, & Comitatus; quia hoc esset absurdum, & inconueniens, nam si par in parem non habet imperium, *l. nam Magistratus, ff. de receptis arbitr. & ibi gloss.* 1 *l. ille a quo, §. tempestiuum, ff. ad S. cons. Trebell. & ibi etiam gloss. in verb. Impera; Gail. tract. de arrest. cap. 4. tria potissimum, n.* 3. *& seq.* multò minus inferior in superiorem, *l.* 3. *Labeo, §. vlt. ff. de recept. arbit.* & de iure communi Villa,
48 seu Castrum nullam iurisdictionem habent, sed subsunt Ciuitati, in cuius Territorio consistunt, *Innoc. in c. cum ad Sedem, de restit. spoliat. Bart. in l. 1. num.* 3. *vers. est tertia Vniuersitas minima, ff. de damn. infect.* vbi tres species Vniuersitatis ponit, largam scilicet, minus largam, & minimam, quem per te vide; *Abb. d. cons.* 52. *n.* 7. *vers. quia probato, par.* 2.

Et ideo dicit *Bald. in l. 1. §. initio, in princ. ff. de off. Præfect. Vrb.* quòd commissa

49 missa iurisdictione Ciuitatis, includitur Comitatus, idest proprium illius Ciuitatis Territorium; & idem dicit de electo in Potestatē alicuius Ciuitatis, quòd intelligatur electus etiam ad Comitatū, & Territorium; quod dictum refert, illique assentiri videtur *Felin. in c. Rodulphus, n.6. in fin. de rescript. & est tex. in l.1. §. cum Vrbem, ff. de off. Præf. Vrbis;* & hoc nota pro Potestate Ciuitatis Vrbisueteris, qui censetur electus etiam pro Comitatu, & ideo indebitè recusat Castrum Ficullis concurrere ad stipendia dicti Potestatis, cum hoc Castrum sit in Comitatu, & Territorio: quare optima ratione Sacra Congregatio Boni Regiminis mense Iulij 1635. mandauit dictū Castrum cogendum ad solutionem pro rata sibi tangente.

Quæ tamen non procedunt è contra, ex iis, quæ supra retulimus; & vide etiam *Rusin. cons. 40. n. 15. lib. 1. & optimè facit tex. in l. si cónus 28. §. ante omnia, ff. de pac. Rusin. cons. 45. n. 1 eod. lib. 1: & viden. est Al... in cons. 34. iam subtilitèr, nu. 3.*
50 dum ait Dominum sine voluntate vasalli non posse alienare in inferiorem dignitatem, quia non tenetur vasallus iurare fidelitatem minori, vel minus nobili, & citat *tex. in c. 1. §. è contrario, de inuest. de re alien. fact. lib. 2. feud.* Et faciunt, quæ dicit *Luc. de Penn. in l. 2. n. 3. vers. indignum est, C. de iur. Reipub. lib. 11*

Aliam conclusionem ponit idē *Felin. d. c. Rodulphus, n. 7. de rescript.* videlicet appellatione Ciuitatis comprehensum
51 esse portum, & mare illi adiacens, sequutus *gloss. in c. vbi periculum, §. porrò, vers. cum sua Curia, de elect. in 6.*

Et quòd mare dicatur comprehensum
52 ratione contractus, vel quasi, & ratione delicti, vel quasi sub iurisdictione illius Ciuitatis, cui propinquior est illa particula maris, in qua aut negocium, aut delictum fuerit commissum, dicit *Bart. in l. insulæ, n. 1. ff. de iudic. & ibi etiam Angel. & facit l. Cæsar, & ibi Doctor. ff. de publican. & vectig.*

53 Et quòd Barones habētes iurisdictionem in Castro, illam paritèr habeant in mari ipsi adiacenti; nam Princeps concedendo Baroniam cum Territorio videtur concedere Territorium in mari ipsi adiacenti, & sic omnem iurisdictionem in eo, *Mastrill. de magistr. lib. 4. cap. 16. de Baron. iurisdict. n. 162. & 163.* vbi alios multos adducit, & *n. seq.* ait hoc fortius procedere, vbi Baro solitus esset ea iurisdictione vti, vel ex priuilegio sibi expresse concessa fuisset, aliàs difficile esset in practica id obtinere; cum sit de Principi reseruatis, vt ibi per eum; & facit *Franc. de Pont. tract. de potest. Proreg. tit. 10. de diuers. prouision. §. 1. n. 1. & 2.* vbi dicit Baronem non pos-
54 se ædificare portum in sua Terra absque licentia Principis, quia hæc inter regalia computantur.

55 Et sic nota, quòd Dux Bracchiani, qui est Dominus Castri Pali positi in littore maris, non poterit ibi ædificare portum, tum quia, vt dictum est, inter regalia hoc computatur, tum etiam quia esset præiudicialis portui Centum cellarum, seu Ciuitatis Vetulæ, qui est portus ipsius Principis. Et si non licet Principi ædificare ad æmulationem, *Menoch. de arbitr. casu 156. n. 6.* multò minus inferiori, & vasallo Sedis Apostolicæ.

Sed posito, quòd Baro, vel Princeps habeat huiusmodi iurisdictionem in
56 mari, quæsitum est, quousque protendatur, & dicas vsque ad centum milliaria, *Bart. in Tyber.* vbi agit de insula; *in §. nullius, n. 1. Cæpoll. de seruit. rustic. prædior. cap. 26. de mari, n. 14. Felin. in c. Rodulphus, n. 7 vers. declaratio quarta, de rescript. Hieron. de Mont. trac. de finib. cap. 7. n. 13. Osasch. decis. Pedemont. 154. n. 3.* & alij per eum adducti. Ex quo capite *Cæpoll. loco citato* dicit fecisse liberare quendam Mercatorem Ianuensem captum a Venetis in mari, sed vltra centum milliaria, vltra quæ eorum iurisdictio non extenditur; & hunc sequitur *Felin. loco citato vers. de quo facit.*

Qua ratione *Luc. de Penn. l. vnica, C. de Classicis lib. 11. vers. & sic facit,* tenet,
57 quòd Veneti indebitè sibi vsurpant iurisdictionem, & proprietatem in toto mari Adriatico; cuius opinionem verissimam dicit *Franc. de Pont. de potest. Proreg. tit. 1 de triremib. nu. 19. & seq.*
58 vbi latè prosequitur hunc articulum, vt scilicet probet, nullo modo Venetos posse prohibere Regem Hispaniarum, quin liberè vadat, & reuertatur per dictum mare Adriaticum; & *n. 28.* ait tria
59 esse cōsideranda respectu maris, videlicet proprietatem, vsum, & iurisdictionem; seu protectionem: Proprietas est in nullius bonis; vsus est omnium communis; iurisdictio Populi Romani, seu Imperatoris, *gloss. in l. littora, ff. ne quid in loco publico,* quam singularem dicit ipse *D. de Ponte,* & addit ita esse intelligendam aliam *gloss. in l. 2. ff. de rer. diuis.* prout illam ita declararunt *ibi Bald. & Alberic.*

Qua-

37 esse comprehensos ciues, qui sunt in Ciuitate, *arg. tex. in l. 1. C. ne rustic. ad vllum obseq. lib. 11.* vbi Comitatiui sunt obligati ad strictiora onera, vt dicit *Abb. d. c. Rodulphus, n. 7.* & hoc idem dicit *Bart. in l. 2. num. 4. ff. de verb. signific.* Et quòd ciues non dicantur, nisi illi, qui
38 sunt de Ciuitate, non autem de Castris, & Villis, *Marsf. d. tract. de bannit. in verb. Ciuitate, n. 149.*
39 Et ex hoc notandum erit, quòd licèt represaliæ, quæ conceduntur contra ciues, extendantur etiam ad Comitatiuos, vt dicit *Bald. in l. si in aliquam, vers. & prædicta faciunt, ff. de off. Procons.* quem refert *Alex. in addit. ad Bart. d. l. 2. lit. F. verb. probatur, vers. & an repræsaliæ, ff. de verb. signific. Abb. & Felin. in d. c. Ro-*
40 *dulphus, n. 6.* vbi condemnata Ciuitate, intelligitur condemnatus Comitatus; *idem Abb. in cons. 52. n. 7. par. 2.* Hoc tamen non procedit è contra, quando scilicèt repræsaliæ sunt concessæ contra comitatiuos, non comprehenduntur ciues: quia, vt dictum est, ad strictiora onera obligati sunt comitantes, quàm ciues, vt
41 *in d. l. 1. C. ne rustic. ad vllum obseq. lib. 11 & in l 2. ff. de nundin.* vbi comitatiui coguntur deferre victualia ad Vrbem; & facit *Bart. in tract. repræsal. in 7. principali quæst. n. 4.* vbi quærit, an repræsaliæ
42 possint exerceri contra ciues Ciuitatis concedentis, & post multa negatiuè respondet.
43 Et facit etiam, quia Castra, & Comitatus subijciuntur Statutis Ciuitatis dominantis, *Abb. d. cons. 52. tom. 2. incip. in quæst. Raynerij de Tuscanis;* quem refert *Felin. d. c. Rodulphus, n 6. circa fin. vers. ex quib. infert.* licèt ipse dicat esse *cons. 147. nu. 6. latè Roman. cons. 218. præsens casus per tot.* vbi loquitur de Ciuitate Pisana subiecta Florentiæ, quòd debeat subijci Statutis Florentiæ dominantis; & plura ibi congerit *Mandos.* licèt ipse in vlt. additione teneat contra Romanum, quòd scilicet deficiente Statuto Pisano non sit recurrendum ad Statutum Florentinum; sed ad ius commune, ex pluribus per eum ibi adductis; & hanc opinionem puto sequutam fuisse *Rotam Romanam apud Seraphin. in decis. 1161.* dum voluit in sententia lata apud Tiburtinam Ciuitatem, quæ est in districtu Vrbis, potius recurrendum esse ad ius commune, examinando iustitiam sententiarum, quàm ad Statuta Vrbis dicentia, quòd duæ sententiæ conformes faciant rem iudicatam; & videndus est *Honded. cons. 13. defuncto, a n. 2. vsque ad 12. lib. 1.*

44 Verùm quòd vbi deficit Statutum Castrorum, & Comitatus, recurrendum sit ad Statuta Ciuitatis dominantis, validis meo iudicio probat rationibus *Abb. d. cons. 52. n. 6. par. 2. & Honded. d. cons. 13. a n. 12. vsque ad 26. & a n. 3. vsque ad fin.* vbi respondit ad contraria; & videtur *text. apertus in §. fin. in vltimis verbis Instit. de satisdat.* quem tex. ad hoc extollit *Roman. d. cons. 218. n. 1.* & vbi Castra, & Comitatus sint intra Territoriũ, quòd procedat indistinctè conclusio, tenet *Gail. pract. obseru. lib. 2. obseru. 124. n. 8. & seq.* & de magis communi testatur *Alex. cons. 16. n. 1. lib. 1.* nec contrariũ dicit *Rota in d. decis. 1161.* quia alternatiuè loquitur, idest ad Statutum Ciuitatis dominantis, vel ad ius commune, vt ibi. Nec potest propriè dici, quòd Ciuitas Romana sit Domina Ciuitatis Tiburtinæ, vt olim fuit, nec multis ab hinc annis, videlicet sub Paulo IV. quia hodie immediatè subiacet Romano Pontifici,
45 non autem Vrbi, & Populo Romano, qui hodie non potest cõdere leges, quia eorum iurisdictio translata est tota in Papam, *Roman. d. cons. 218. n. 2. vbi de comm. & ibi Mandos. adducit Socin. cons. 118. circa primum, n. 3. lib. 2.* testantem similitèr de communi.
46 Vt autem ad rem nostram redeamus, posita conclusio, quòd scilicet Castra, & Comitatus subijciantur Statutis Ciuitatis eis dominantis, non militat è contra, vt scilicet quando deficiat Statutum Ci-
47 uitatis, recurrendum sit ad Statuta Castrorum, & Comitatus; quia hoc esset absurdum, & inconueniens, nam si par in parem non habet imperium, *l. nam Magistratus, ff. de receptis arbitr. & ibi gloss. 1 & ille a quo, §. tempestiuum, ff. ad S. cons. Trebell. & ibi etiam gloss. in verb. Impera. Gail. tract. de arrest. cap. 4. tria potissimum, n. 3. & seq.* multò minus inferior in superiorem, *l. 3. Labeo, §. vlt. ff. de recept. arbit.* & de iure communi Villa,
48 seu Castrum nullam iurisdictionem habent, sed subsunt Ciuitati, in cuius Territorio consistunt, *Innoc. in c. cum ad Sedem, de restit. spoliat. Bart. in l. 1. num. 2. vers. est tertia Vniuersitas minima, ff. de damn. infect.* vbi tres species Vniuersitatis ponit, largam scilicet, minus largam, & minimam, quem per te vide; *Abb. d. cons. 52. n. 7. vers. quia probato, par. 2.*

Et ideo dicit *Bald. in l. 1. §. initio, in princ. ff. de off. Præfect. Vrb.* quòd commissa

49 missa iurisdictione Ciuitatis, includitur Comitatus, idest proprium illius Ciuitatis Territorium; & idem dicit de electo in Potestatē alicuius Ciuitatis, quòd intelligatur electus etiam ad Comitatū, & Territori um; quod dictum refert, illique assentiri videtur *Felin. in c. Rodulphus, n. 6. in fin. de rescript. & est tex. in l. 1. §. cum, Vrbem, ff. de off. Praef. Vrbis*; & hoc nota pro Potestate Ciuitatis Vrbisueteris, qui censetur electus etiam pro Comitatu, & ideo indebitè recusat Castrum Ficullis concurrere ad stipendia dicti Potestatis, cum hoc Castrum sit in Comitatu, & Territorio: quare optima ratione Sacra Congregatio Boni Regiminis mense Iulij 1635. mandauit dictū Castrum cogendum ad solutionem pro rata sibi tangente.

Quæ tamen non procedunt è contra, ex [illegible] quæ supra retulimus; & vide etiam *Ru[illegible] ons. 40. n. 15. lib. 1. & optimè facit t[illegible] si vnus, 28. §. ante omnia, ff. de pac. Ruin. cons. 45. n. 1 eod. lib. 1: & viden. est A[illegible] in cons. 34. tam subtilitèr, nu. 3.*

50 [illegible]m ait Dominum sine voluntate vasalli non posse alienare in inferiorem dignitatem, quia non tenetur vasallus iurare fidelitatem minori, vel minus nobili, & citat *tex. in c. 1. §. è contrario, de inuest. de re alien. fact. lib. 2. feud.* Et faciunt, quæ dicit *Luc. de Penn. in l. 2. n. 3. vers. indignum est, C. de iur. Reipub. lib. 11*

Aliam conclusionem ponit idē *Felin. d. c. Rodulphus, n. 7. de rescript.* videlicet appellatione Ciuitatis comprehensum 51 esse portum, & mare illi adiacens, secutus *gloss. in c. vbi periculum, §. porrò, vers. cum sua Curia, de elect. in 6.*

Et quòd mare dicatur comprehensum 52 ratione contractus, vel quasi, & ratione delicti, vel quasi sub iurisdictione illius Ciuitatis, cui propinquior est illa particula maris, in qua aut negocium, aut delictum fuerit commissum, dicit *Bart. in l. insulæ, n. 1. ff. de iudic. & ibi etiam Angel. & facit l. Cæsar, & ibi Doctor. ff. de publican. & vectig.*

53 Et quòd Barones habētes iurisdictionem in Castro, illam paritèr habeant in mari ipsi adiacenti; nam Princeps concedendo Baroniam cum Territorio videtur concedere Territorium in mari ipsi adiacenti, & sic omnem iurisdictionem in eo, *Mastrill. de magistr. lib. 4. cap. 16. de Baron. iurisdict. n. 162. & 163.* vbi alios multos adducit, & *n. seq.* ait hoc fortius procedere, vbi Baro solitus esset ea iurisdictione vti, vel ex priuilegio sibi expresè concessa fuisset, aliàs difficile esset in practica id obtinere, cum sit de Principi reseruatis, vt ibi per eum; & facit *Franc. de Pont. tract. de potest. Proreg. tit. 10. de diuers. prouision. §. 1. n. 1. & 2.* vbi dicit Baronem non pos- 54 se ædificare portum in sua Terra absque licentia Principis, quia hæc inter regalia computantur.

55 Et sic nota, quòd Dux Bracchiani, qui est Dominus Castri Pali positi in littore maris, non poterit ibi ædificare portum, tum quia, vt dictum est, inter regalia hoc computatur, tum etiam quia esset præiudicialis portui Centum cellarum, seu Ciuitatis Vetulæ, qui est portus ipsius Principis. Et si non licet Principi ædificare ad æmulationem, *Menoch. de arbitr. casu 156. n. 6.* multò minus inferiori, & vasallo Sedis Apostolicæ.

Sed posito, quòd Baro, vel Princeps habeat huiusmodi iurisdictionem in 56 mari, quæsitum est, quousque protendatur, & dicas vsque ad centum milliaria, *Bart. in Tyber.* vbi agit de insula, & *in §. nullius, n. 1. Cepoll. de seruit. rustic. prædior. cap. 26. de mari, n. 14. Felin. in c. Rodulphus, n. 7 vers. declaratio quarta, de rescript. Hieron. de Mont. trac. de finib. cap. 7. n. 13. Osaseb. decis. Pedemont. 154. n. 3.* & alij per eum adducti. Ex quo capite *Cepoll. loco citato* dicit fecisse liberare quendam Mercatorem Ianuensem captum a Venetis in mari, sed vltra centum milliaria, vltra quæ eorum iurisdictio non extenditur; & hunc sequitur *Felin. loco citato vers. de quo facit.*

Qua ratione *Luc. de Penn. l. vnica, C. de Classicis lib. 11. vers. & sic facit*, tenet, 57 quòd Veneti indebitè sibi vsurpant iurisdictionem, & proprietatem in toto mari Adriatico; cuius opinionem verissimam dicit *Franc. de Pont. de potest. Proreg. tit. 1 n de triremib. nu. 19. & seq.* 58 vbi latè prosequitur hunc articulum, vt scilicet probet, nullo modo Venetos posse prohibere Regem Hispaniarum, quin liberè vadat, & reuertatur per dictum mare Adriaticum; & *n. 28.* ait tria 59 esse cōsiderāda respectu maris, videlicet proprietatem, vsum, & iurisdictionem, seu protectionem: Proprietas est in nullius bonis; vsus est omnium communis; iurisdictio Populi Romani, seu Imperatoris, *gloss. in l. littora, ff. ne quid in loco publico*, quam singularem dicit ipse *D. de Ponte*, & addit ita esse intelligendam aliam *gloss. in l. 2. ff. de rer. diuis.* prout illam ita declararunt *ibi Bald. & Alberic.*

Qua-

municip Felin.d.c.Rodulphus, n.6. vers. & hic est,quod Castra, de rescript. Et ideo
9 si factum sit legatum, seu concessum sit priuilegium alicui Ciuitati, tale priuilegium, & legatum extenditur etiam ad Comitatenses, *Bart.in l.2.n.4. vers. breuitèr dicamus, ff. de verb. signific. & in suo cons. 196. incip. Ciuitati Camerinen. n.6.vers.præterea quando aliquid*; quem refert, & sequitur *Marsil. loco supra cit. n.19. vers.ideo si legatum.*

Et hoc est notandum pro liberatio-
10 ne, quam fecit Clem. VIII. dum Ferrariam a se recuperatam petebat, & per multas Ciuitates Sedi Apostolicæ subiectas transiens liberauit illas a solutione taxarum Archiuij, Damni dati, & Foglicttæ, vt scilicet talis liberalitas Principis extendatur etiam ad habitantes in Comitatu, cum sit beneficium, & gratia larga, vel saltem indifferens ex supra narratis, & ideo largè accipienda, *l. fin. ff.de mand.Princip.l. si quando,C.de bon.*
11 *vacan.lib.10.Alciat. cons.33. non est dubium, n. fin.* Sicut etiam contra in sumptibus, & incommodis, quæ patitur Ciuitas, debet etiam concurrere Comitatus, *ex eod. Bart.d.l.2. n.6. ff.de verb. si-*
12 *nif.* dum ait, quòd condemnatis Ciuibus censentur condemnati etiam Comitatiui, nisi aliud appareat ex verborum dispositione, quem refert, & alia adducit pro hac opinione *Felin. in c. Rodulphus,n.6.vers.& inducit etiam Bart. de rescript. & vide etiam Abbat.in eodem c.Rodulphus,n.6. ad fin.* vbi intelligit opinionem Bart. posse procedere in materia communi Ciuibus, & Comitatiuis.
13 Nec obstat *tex in Auth.quib.mod.nat. eff.leg.§. si verò non ciuis*, vbi natus in Villa propriè ciuis non est, *& c. si.Ciuitas,de sent.excom.in 6.*quod licèt loquatur in pœnalibus, tamen extenditur ad
14 Suburbia, & continentia ædificia. Quia respondet *Marsil. loco supra cit.nu.*108. & pro concordia distinguit; aut loquimur in beneficijs, quæ sunt latissimè interpretanda, & tunc procedit supra po-
15 sita conclusio; aut loquimur in priuilegijs contra ius,quæ sunt strictè interpretanda, & intelligenda, *l. si quando, C. de inoffic.testam.c.ad audien.de decim.*& in hoc procedit *Auth. in d §. si verò non ciuis.* & optimè faciunt,quæ tradit *Abb. in d.c.Rodulphus,n.5. vers. & eis inser-*
16 *tur,* vbi firmat, quòd in literis impetratis ad beneficia appellatione Ciuitatis non comprehenditur Diœcesis, & dicit hanc sententiam esse communem,& verioremper *tex.expressum cum sua gloss. in c. quamuis, de priuileg. in 6.* & addit
17 priuilegia tunc esse strictè interpretanda, quando sunt odiosa contra ius, vel vtilitatem tertij. Ad tex.verò *in c. si Ciui-*
18 *tas,de sent.excom. in 6.* respondit idem *Marsil.n.*109.ideo esse factam ibi extensionem in pœnalibus, ne scilicet per indirectum eluderetur sententia Superioris, quod dicit etiam ibi *tex.* & notat
19 *gloss.in verb. vilipendij*; & vide pulchrũ *tex.in l. fin. ff.ne quid in loco publico*; vbi si quis in loco publico ædificauerit, non potest cogi ad demoliendum, ne Ciuitas deformetur ruinis: at si ædificauerit
20 aduersus edictum Prætoris, tollere tenetur ædificium, ne Prætoris imperium reddatur elusoriũ, & inane; & latè tradit *Felin.in d.c. Rodulphus, n.4. vers. limita dupliciter,de rescript.* vbi inter alias illa-
21 tiones, quas facit, ponit; si Statutum prohibeat exerceri aliquam artem in Ciuitate,ne dispositio huiusmodi Statuti reddatur elusoria, erit intelligenda etiam de prohibitione facta in Suburbio; verùm quoad hanc illationem dicit ibi *Felin.vers.crederem tamen,*inspiciendam
22 esse rationem prohibitionis, & an militet eadem ratio in Ciuitate, & in Suburbijs: videmus enim in pluribus Ciuitatibus prohibitam esse artem faciendi coria propter fœtorem, & tamen hæc ars exercetur in Suburbijs, vt in Patria mea Vrbeuetana. Et aliquando prohibentur vendi certæ carnes intra Ciuitatem, vel in macellis publicis,quæ tamen permittuntur vendi extra Ciuitatem,vel in certis locis ignobilibus, vt videmus Romæ permissum vẽdere inter Hebreos carnem bubalinam,quæ venditio in alijs locis prohibita est; concludit igitur *Felin.ibi* inspiciendam esse causam prohibitionis.

Sed ego pono alium casum desumptum ex *Marsil d.tract.de bannit.in verb. Ciuitate,n.32.& 33.*vbi confirmat,quòd
23 ciuis propter morbum contagiosum potest expelli de Ciuitate, sicut etiam potest expelli ciuis, qui malè agit, & est scandalosus in Ciuitate; quæro inquam, an huiusmodi expulsio comprehendat, & intelligenda sit de Ciuitate tantùm, an etiam de Suburbio: Et dicas etiam de Suburbio propter identitatem rationis, & ne sententia Superioris reddatur elusoria, vt in *d. c. si Ciuitas, de sent. excom.in 6.& optimè facit Bald.in c. significauit,ad fin.de rescript.*quem refert *Felin.d.c.Rodulphus,nu.4.vers.vnde singulariter;*

24 *lariter*; quod si Episcopus excommunicauerit leprosos, nisi intra octo exierint Ciuitatem, si aliquis ex ipsis leprosis reducat se in Hospitali existente in Suburbio, non dicitur paruisse; quia sicut pro-
25 pter salutem animarum fit extensio, quæ aliàs non fieret, vt in *d.c.si Ciuitas, & proximo præcedenti*, ita pro salute corporum licita erit extensio, ne alij ciues inficiantur; nam

Morbida facta pecus totum corrumpit ouile;

& hac ratione præsumitur factum præceptum, vt ibi per eum, qui firmat etiam in pœnalibus aliquando faciendam esse extensionem, quando scilicet militat eadem ratio, vt in casibus supra narratis, ac etiam quando dispositio redderetur elusoria; & ad hoc probandum adducit duas regulas communitèr in iure recep-
26 tas: prima est, quòd verba semper debent intelligi cum effectu, *c.relatum, de cler.non resident.c.in his, de priuil.Gomes in repet. c. Statutũ, n.28.de rescript. in 6.* secunda regula, quòd verba intelligenda sint, vt aliquid operentur, *c. si Papa, de priuil.in 6.*

Et ex istis duabus regulis multas elicit conclusiones *ipse Felin.* quas rescribere non est necesse, duas tamen ad rem nostram magis facientes non omittam.
27 Altera est, ad hoc ne dispositio reddatur elusoria, & verba intelligantur cum effectu, & aliquid operentur, vt fiat extensio pœnalis ad Suburbia, quàmuis nõ essent sub dominio Ciuitatis, seu illius Domini, sed tenerentur de facto, & non de iure, *Archidiac. & alij in c.in sententia, n.2.de sent.excom.in 6.* Et si Papa im-
28 ponat onus bonis Religiosorum, istud onus extenditur etiam ad bona, quæ ipsi Religiosi tenent de facto, & citat *Petr. de Anchar. in cons. 104. contra fratres, vel ordines, prout in c.recolentes, de stat. monachor. & in Clem.1.in verb. Præsidẽtes, de rescript. & gloss.1.vers.in Religioso, in Clem.1.de decimis.*

29 Alius etiam casus ponendus est, in quo facienda erit extensio pœnalis; tu scis, quòd Ciuitas non excommunicatur, sed interdicitur, *c.Romana, §. Vniuersitatem, de sent.excom.c. Clericis laic. §. nos igitur, vers. Vniuersitates*, & ibi *gloss.in verb.interdicto, de immun. Eccl. in 6.Gail.de pac.pub.cap.9.n.18.* Si Ciui-
30 tas ergo interdicta fuerit, quo casu Missæ, & Diuina officia in Ecclesijs ianuis clausis celebranda sunt, *c. alma mater, de sent.excom.in 6.* sciendum est sub huiusmodi interdicto esse comprehensas omnes Ecclesias existentes in Ciuitate, & in Suburbijs, tam sæculares, quàm etiam regulares, etiamsi ipsi regulares ex alio capite sint priuilegiati, vt est *tex. apertus in Clem. 1. de sent.excom.* & ibi *Vitalin.*
31 *n.12.* vbi notat fortius ligari Religiosos etiam exemptos, quàm Clericos sæculares; siquidem isti solam irregularitatẽ incurrunt, *c.is cui, de sent. excom. in 6.* Religiosi verò præter irregularitatem etiam in excommunicationem incidunt, vt ibi per eum, qui firmat sub illa Cle-
32 ment. esse comprehensos omnes cuiuscumque ordinis etiam Mendicantes, & fœminei sexus Religiosos: quod etiam sancitum est a Sacro Conc.Trid.sess.25.
33 *cap.12.* dum ait: *Censuræ, & Interdicta nedum a Sede Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinarijs promulgata mandãte Episcopo a Regularibus in eorum Ecclesijs publicentur, atque seruentur, dies etiam festi, quos in Diœcesi sua seruandos idem Episcopus præceperit, ab exemptis omnibus etiam Regularibus seruentur, &c.*

Quæ quidẽ extensio fit propter identitatem rationis, vt dicitur *in d.Clement. 1.ibi. Nos igitur in Sancta Dei Ecclesia, quæ vnica est, & vnum Deum prædicat, atque colit, vnam fidem firmitèr, & simplicitèr confitetur, vniformitatem conseruare volẽtes, &c.* & videndus est *tex. in c.de ijs, distinct.12.* & optimè facit *gloss. in Clem.1.de sepultur.in verb.sepellire*,
34 vbi post excitatam quæstionem, an sub Interdicto sepelliendi excommunicatos in loco sacro, comprehendantur nedum Clerici, & alij facientes foueas, & comitantes funus, & post pro vtraque parte rationes adductas, tandem in fine dicit, ne dispositio textus reddatur elusoria, omnes esse comprehensos; & hanc *gloss.* refert, & sequitur *Felin.in d.c.Rodulphus, n.6. vers.tamen aduerte; & Vitali.in d.Clem.1.n.31. & 32.* vbi propter
35 identitatem rationis masculinum concipit fœmininum etiam in pœnalibus; & vide *Mathesilan.in tract.de interpret. & extens.leg.num.46.& seq.*

Quod autem dictum est supra, appellatione ciuium esse comprehensos, qui sunt in Comitatu, sciendum est, huiusmodi propositionẽ non esse conuertibi-
36 lem. Quia appellatione comitatiuorum non veniunt ciues, *Bar.in cons.196. n.6. in fin.vers.in proposito*, qui ex dispositione *c.Radulphus, de rescript.* fatetur appel-
37 latione eorum, qui sunt in Diœcesi, non

 esse

37 esse comprehensos ciues, qui sunt in Ciuitate, *arg.tex.in l.1.C.ne rustic.ad vllum obseq. lib.11.* vbi Comitatiui sunt obligati ad strictiora onera, vt dicit *Ab. d.c. Rodulphus, n.7.* & hoc idem dicit *Bart.in l.2.num.4.ff. de verb.signific.* Et quòd ciues non dicantur, nisi illi, qui
38 sunt de Ciuitate, non autem de Castris, & Villis, *Mars.d.tract.de bannit.in verb. Ciuitate, n.149.*

39 Et ex hoc notandum erit, quòd licèt repræsaliæ, quæ conceduntur contra ciues, extendãtur etiam ad Comitatiuos, vt dicit *Bald.in l.si in aliquam, vers. & prædicta faciunt, ff.de off.Procons.* quem refert *Alex.in addit.ad Bart. d.l.2. lit.F. verb.probatur, vers. & an repræsaliæ, ff. de verb. signific.Abb.& Felin.in d.c.Ro-*
40 *dulphus, n.6.* vbi condemnata Ciuitate, intelligitur condemnatus Comitatus; *idem Abb.in cons.52. n.7. par.2.* Hoc tamen non procedit è contra, quando scilicèt repræsaliæ sunt concessæ contra comitatiuos, non comprehendunt ciues: quia, vt dictum est, ad strictiora onera obligati sunt comitantes, quàm ciues, vt
41 *in d.l.1.C.ne rustic.ad vllum obseq.lib.11 & in l.2.ff. de nundin.* vbi comitatiui coguntur deferre victualia ad Vrbem; & facit *Bart.in tract.repræsal.in 7. principali quæst.n.4.* vbi quærit, an repræsaliæ
42 possint exerceri contra ciues Ciuitatis concedentis, & post multa negatiuè respondet.

43 Et facit etiam, quia Castra, & Comitatus subijciuntur Statutis Ciuitatis dominantis, *Abb. d.cons.52.tom.2. incip. in quæst.Raynerij de Tuscanis;* quem refert *Felin.d.c.Rodulphus, n 6. circa fin. vers. ex quib.infert.* licèt ipse dicat esse *cons. 147.nu.6.latè Roman. cons. 218. præsens casus [illegible] per tot.* vbi loquitur de Ciuitate Pisana subiecta Florentiæ, quòd debeat subijci Statutis Florentiæ dominantis; & plura ibi congerit *Mandos.* licèt ipse in vlt.additione teneat contra Romanum, quòd scilicet deficiente Statuto Pisano non sit recurrendum ad Statutum Florentinum; sed ad ius commune, ex pluribus per eum ibi adductis; & hanc opinionem puto sequutam fuisse *Rotam Romanam apud Seraphin.in decis. 1161.* dum voluit in sententia lata apud Tiburtinam Ciuitatem, quæ est in districtu Vrbis, potius recurrẽdum esse ad ius commune, examinando iustitiam sententiarum, quàm ad Statuta Vrbis dicentia, quòd duæ sententiæ conformes faciant rem iudicatam; & videndus est *Honded.cons.13.defuncto, a n.2. vsque ad 12. lib.1.*

44 Verùm quòd vbi deficit Statutum Castrorum, & Comitatus, recurrendum sit ad Statuta Ciuitatis dominantis, validis meo iudicio probat rationibus *Abb. d. cons.52.n.6.par.2.& Honded. d.cons.13. a n.12.vsque ad 26.& a n.3.vsque ad fin.* vbi respondit ad contraria; & videtur *text.apertus in §.fin. in vltimis verbis Instit.de satisdat.* quem tex.ad hoc extollit *Roman.d.cons.218. n.1.* & vbi Castra, & Comitatus sint intra Territoriũ, quòd procedat indistinctè conclusio, tenet *Gail. pract. obseru.lib.2.obseru.124. n.8. & seq.* & de magis communi testatur *Alex.cons.16.n.1.lib.1.* nec contrariũ dicit *Rota in d.decis.1161.* quia alternatiuè loquitur, idest ad Statutum Ciuitatis dominantis, vel ad ius commune, vt ibi. Nec potest propriè dici, quòd Ciuitas Romana sit Domina Ciuitatis Tiburtinæ, vt olim fuit, nec multis ab hinc annis, videlicet sub Paulo IV. quia hodie immediatè subiacet Romano Pontifici,
45 non autem Vrbi, & Populo Romano, qui hodie non potest cõdere leges, quia eorum iurisdictio translata est tota in Papam, *Roman.d.cons.218. n.2. vbi de comm.& ibi Mandos.adducit Socin.cons. 118.circa primum, n.3. lib.2.* testantem similitèr de communi.

46 Vt autem ad rem nostram redeamus, posita conclusio, quòd scilicet Castra, & Comitatus subijciuntur Statutis Ciuitatis eis dominantis, non militat è contra, vt scilicet quando deficiat Statutum Ci-
47 uitatis, recurrendum sit ad Statuta Castrorum, & Comitatus; quia hoc esset absurdum, & inconueniens, nam si par in parem non habet imperium, *l. nam Magistratus, ff. de receptis arbitr. & ibi gloss. 1.l.ille a quo, §.tempestiuum, ff.ad S. cons. Trebell. & ibi etiam gloss. in verb. Impera; Gail.tract.de arrest.cap.4.tria potissimum, n.3. & seq.* multò minus inferior in superiorem, *l.3.Labeo, §.vlt. ff.de recept.arbit.* & de iure communi Villa,
48 seu Castrum nullam iurisdictionem habent, sed subsunt Ciuitati, in cuius Territorio consistunt, *Innoc.in c.cum ad Sedem, de restit.spoliat.Bart. in l.1. num.7. vers.est tertia Vniuersitas minima, ff. de damn.infect.* vbi tres species Vniuersitatis ponit, largam scilicet, minus largam, & minimam, quem per te vide; *Abb. d. cons.52.n.7.vers.quia probato, par.2.*

Et ideo dicit *Bald.in l.1. §.initio, in princ. ff.de off.Præfect.Vrb.* quòd commissa

49 missa iurisdictione Ciuitatis, includitur
Comitatus, idest proprium illius Ciuitatis Territorium; & idem dicit de electo in Potestatē alicuius Ciuitatis, quòd intelligatur electus etiam ad Comitatū, & Territorium; quod dictum refert, illique assentiri videtur *Felin. in c. Rodulphus, n.6. in fin. de rescript. & est tex. in l.1. §. cum Vrbem, ff. de off. Praefe. Vrbis*; & hoc nota pro Potestate Ciuitatis Vrbisueteris, qui censetur electus etiam pro Comitatu, & ideo indebitè recusat Castrum Ficullis concurrere ad stipendia dicti Potestatis, cum hoc Castrum sit in Comitatu, & Territorio: quare optima ratione Sacra Congregatio Boni Regiminis mense Iulij 1635. mandauit dictū Castrum cogendum ad solutionem pro rata sibi tangente.

Quae tamen non procedunt è contra, ex iis, quae supra retulimus; & vide etiam *Ruin. cons.40. n.15. lib.1. & optimè facit tex. in l. si unus, 38. §. ante omnia, ff. de pact. Ruin. cons.45. n.1 eod. lib.1: & viden. est Alexat. in cons.34. tam subtilitèr, nu.3.*
50 dum ait Dominum sine voluntate vasalli non posse alienare in inferiorem dignitatem, quia non tenetur vasallus iurare fidelitatem minori, vel minus nobili, & citat *tex. in c.1. §. è contrario, de inuest. de re alien. fact. lib.2. feud.* Et faciunt, quae dicit *Luc. de Penn. in l.2. n.3. vers. indignum est, C. de iur. Reipub. lib.11*

Aliam conclusionem ponit idē *Felin. d.c. Rodulphus, n.7. de rescript.* videlicet appellatione Ciuitatis comprehensum
51 esse portum, & mare illi adiacens, secutus *gloss. in c. vbi periculum, §. porrò, vers. cum sua Curia, de elect. in 6.*

Et quòd mare dicatur comprehensum
52 ratione contractus, vel quasi, & ratione delicti, vel quasi sub iurisdictione illius Ciuitatis, cui propinquior est illa particula maris, in qua aut negocium, aut delictum fuerit commissum, dicit *Bart. in l. insulae, n.1. ff. de iudic. & ibi etiam Angel. & facit l. Caesar, & ibi Doctor. ff. de publican. & vectig.*

53 Et quòd Barones habētes iurisdictionem in Castro, illam paritèr habeant in mari ipsi adiacenti; nam Princeps concedendo Baroniam cum Territorio videtur concedere Territorium in mari ipsi adiacenti, & sic omnem iurisdictionem in eo, *Mastrill. de magistr. lib.4. cap.16. de Baron. iurisdict. n.162. & 163.* vbi alios multos adducit, & *n. seq.* ait hoc fortius procedere, vbi Baro solitus esset ea iurisdictione vti, vel ex priuilegio sibi expressè concessa fuisset, aliàs difficile esset in practica id obtinere, cum sit de Principi reseruatis, vt ibi per eum; & facit *Franc. de Pont. tract. de potest. Proreg. tit.10. de diuers. prouision. §.1. n.1. & 2.* vbi dicit Baronem non pos-
54 se aedificare portum in sua Terra absque licentia Principis, quia haec inter regalia computantur.

55 Et sic nota, quòd Dux Bracchiani, qui est Dominus Castri Pali positi in littore maris, non poterit ibi aedificare portum, tum quia, vt dictum est, inter regalia hoc computatur, tum etiam quia esset praeiudicialis portui Centum cellarum, seu Ciuitatis Vetulae, qui est portus ipsius Principis. Et si non licet Principi aedificare ad aemulationem, *Menoch. de arbitr. casu 156. n.6.* multò minus inferiori, & vasallo Sedis Apostolicae.

Sed posito, quòd Baro, vel Princeps habeat huiusmodi iurisdictionem in
56 mari, quaesitum est, quousque protendatur, & dicas vsque ad centum milliaria, *Bart. in Tyber.* vbi agit de insula; *in §. nullius, n.1. Cepoll. de seruit. rustic. praedior. cap.26. de mari, n.14. Felin. in c. Rodulphus, n.7. vers. declaratio quarta, de rescript. Hieron. de Mont. trac. de finib. cap.7. n.13. Osasch. decis. Pedemont. 154. n.3.* & alij per eum adducti. Ex quo capite *Cepoll. loco citato* dicit fecisse liberare quendam Mercatorem Ianuensem captum a Venetis in mari, sed vltra centum milliaria, vltra quae eorum iurisdictio non extenditur; & hunc sequitur *Felin. loco citato vers. de quo facit.*

Qua ratione *Luc. de Penn. l. vnica, C. de Classicis lib.11. vers. & sic facit*, tenet,
57 quòd Veneti indebitè sibi vsurpant iurisdictionem, & proprietatem in toto mari Adriatico; cuius opinionem verissimam dicit *Franc. de Pont. de potest. Proreg. tit.1 n de triremib. nu.19. & seq.*
58 vbi latè prosequitur hunc articulum, vt scilicet probet, nullo modo Venetos posse prohibere Regem Hispaniarum, quin liberè vadat, & reuertatur per dictum mare Adriaticum; & *n.28.* ait tria
59 esse cōsiderāda respectu maris, videlicet proprietatem, vsum, & iurisdictionem, seu protectionem: Proprietas est in nullius bonis; vsus est omnium communis; iurisdictio Populi Romani, seu Imperatoris, *gloss. in l. littora, ff. ne quid in loco publico*, quam singularem dicit ipse *D. de Ponte*, & addit ita esse intelligendam aliam *gloss. in l.2. ff. de rer. diuis.* prout illam ita declararunt *ibi Bald. & Alberic.*

Qua-

60 Quapropter etsi licitum est ædificare in mari, *l. repar. in fin. & seq. ff. de rer. diuis.* hoc tamen procedit, dummodo vsus publicus non impediatur, *l. in littore, ff. ne quid loco publico*, & ideo dixit *Bald. in l. 1. §. quòd si quis in mare, ff. de oper. nou. nunciat.* quòd etsi Ciuitas Venetia-
61 rum, quia ædificata est in mari, dicatur libera, hoc intelligitur quoad dominiũ, non autem quoad iurisdictionem Imperij; Quam decisionem punctualem, & indubitatam appellat ipse *Dom. de Pont. loco cit. n. 30. & seq.* & hinc elicit conclusionem, quòd insulæ in mari natæ, vel ædificatæ, quoad iurisdictionem vel erunt Prouinciæ propinquioris per centum
62 milliaria, vel si in alto mari, de iurisdictione Imperij; quam quidem conclusionem ante eum posuit *Bart. in tract. de Insula, in princ. in verb. nullius enim, n. 1. & seq. & ipse Dom. de Ponte* dicit esse communitèr receptam; & vide *Capoll. de seruit. rustic. prædior. cap. 26. de mari, n. 15. 16. & 17. Et pro doctrina Bald. supra citata videndus est Abb. in cōsil. 82. Conditoris omnium, num 7. vol. 1.* qui dicit totam Diœcesim esse Territorium Episcopi *16. quæst. 7. c. omnes Basilicæ*. Et ideo quanquam alius Episcopus ibi Ec-
63 clesiam ædificet, nihilominus iurisdictio pertinet ad illum Episcopum, in cuius Territorio est ædificata Ecclesia, vt ibi per eum.

Posito igitur, quòd quis habeat dominium, & iurisdictionem per centum milliaria intra mare, ponamus casum in Ciuitatibus Anconæ, Fani, Senogaliæ, Centum cellarum, quæ Ciuitates sunt ædificatæ in littore maris, vt notum est, & Gubernatores, qui ibi mittuntur a Sede Apostolica, possunt exercere iurisdictionem non solùm in terra, sed etiam vsque ad centum milliaria intra mare, *Felin. d. c. Rodulphus, n. 7. vers. declaratio quarta; Hieron. de Mont. tract. de finib. cap. 7. num. 1. 2. & alij supra relati*. Si inter duas Ciuitates punctualitèr distantes sit factus contractus, vel commissum de-
64 lictum in mari, aut in eadem particula maris plures habitent, tunc dicetur factum in confinibus, iuxta *tex. in l. arbor, §. de vestibulo, ff. com. diuid.* & ideo ad vtrumque dictarum Ciuitatum Gubernatorem pertinebit cognitio delicti, & contractus, vt dicit *Bald. in d. l. arbor, in princ.* atque erit inter ipsos locus præuentioni capturæ delinquentis, vel iudicij moti super contractu, vt ait *Felin. loco citato, vers. & subdit, sequutus Angel. in l. sanè si maris, ff. de iniur.* quem etiã sequitur *Capoll. d. tract. ser. rust. præd. cap. 26. de mari, n. 20. & 21.* Sed reo per alterum punito, alteri potestas puniendi præclusa est, quia non iudicabit bis Deus in idipsum, *c. Presbyter, dist. 81. Luc. de Penn. in l. 3. euectiones, n. 3. C. de curs. pub. lib. 12. viden.* quia alios ponit casus ad rem facientes.

Vlterius quæsitum est, an quemadmodum imponuntur gabellæ transeuntibus per Territorium alicuius Ciuitatis, liceat etiam illas imponere transeuntibus per mare, & confiscare merces, quæ
65 cadunt in commissum, vt faciunt Veneti, Dux Sabaudiæ, & cæteri Principes habentes iurisdictionem, & dominium in mari: Et videtur negatiuè respondendum, quia vectigalia sine iusta causa imponi, & exigi non debent, *l. 1. & toto tit. C. vectig. nou. instit. non debet*; iusta verò causa non videtur considerari posse in mari, sicut in terra; siquidem in terra necessaria est reparatio viarum, fontium, pontium, murorum, & similium, & tenentur etiam saluare soluentem in persona, & bonis intra suum territorium; *Host. in sum. tit. de censib. n. 10 vers. sed numquid sine causa; Guid. Pap. cons. 65. in princ. com. opin. lib. 4. tit. 39. nu. 42. tom. 1.* cuius causa vt ab huiusmodi sumptibus subleuentur Communitates, Imperator, & Summus Pontifex concedunt huiusmodi vectigalium impositiones, vt legitur *in l. 10. vectigalia, &*
66 *l. fin. C. de vectigal. & commiss.* Et quoad confiscationem Ciuitates etiam priuilegiatæ non habent ius confiscandi, vt legitur in *l. 1. C. de bonis vacant. lib. 10.*

Accedat, quòd maris communis est vsus omnibus hominibus, sicut & aeris, & littorum, *§. 1. ff. ne quid in loco public. & Instit. de rer. diuis. §. 1. & l. iniuriarũ, §. si quis me prohibeat, ff. de iniur.* vbi di-
67 cit text. quòd datur mihi actio iniuriarum contra prohibentem me piscari in mari; latè *Capoll. de seruit. rustic. præd. cap. 26. de mari, n. 2. vers. & ideo si quis; vide Greg. Tholos. syntag. iur. vniuers. lib. 1. par. 1. cap. 4. per tot.* & faciunt tradita per *Felin. c. Rodulphus, n. 7. in 1. & 2. declaratione*, dum ait in pœnalibus nõ
68 esse faciendam extensionem; & ideo bannitus de territorio Ciuitatis, non censetur bannitus de mari distincto per illud territorium; vt ibi, qui assignat dif-
69 ferentiam inter territorium, & districtum, vt scilicet hic dicatur locus iurisdictione munitus tam in terra, quàm in mari;

mari, illud verò terram tantummodo comprehendat; de quo vide latius apud *Hieron.de Mont.tract.de finib.reg.cap.6. & 7.*

70 Quibus tamen non obstan. cõtrarium est verius; ita tamen, vt liceat huiusmodi vectigalia exigere, & confiscare bona, quæ cadunt in commissum Principibus non recognoscẽtibus superiorem; prout de Repub.Veneta dicit *Capoll.d.cap.6.de mari,n.*10.de Repub.Ianuensi, Florentina, Lucana, seu Lucensi, ac etiam Veneta, *Menoch. consi.2. ferè per tot.* qui pro Republica Ianuensi consuluit; & vide etiam *Bald.co*[illegible]. *Casus est Rex Cypri, lib.5* vbi [illegible]am consuluit pro hac Republica, & affirmat non recognoscere superiorem in temporalibus in suo Dominio. De Duce Sabaudiæ, quòd in suis dominijs, & territorijs ea possit, quę Imperator, & in puncto loquitur de huiusmodi vectigalibus maritimis, *Ossasch. decis.*154.*cum nauis, per tot. Mastrill.de Magistrat.lib.1.cap.6.n.2.* & alij per eum adducti. De Ducibus Mediolani, & Mantuæ *Curt.iun.cons.1.n.* 29. *&* 30. *& cons.6.n.8.& 9.Paris.cons.1. n.*15. *&* 26. *lib. 1. Mastrill. loco citato*. De Cosmo nunc Magno Duce Aetruriæ, qui præest Reipub. Florentinæ, Pisanæ, & Senensi aliqua dicit *Menoch. d.cons.2. n.65.* Et quòd Respublica Florentina superiorem non agnosceret, *ibi n.66.* & alij per eum adducti. quibus adde *Roman. cons.*310. *per tot. Mastrill.d.tract.lib.1.cap.7. n.4.5.*

71 *& 6.* Atque ita nec ipse Magnus Dux debet superiorem recognoscere; quia subrogatus debet esse eiusdem iuris, &

72 conditionis, cuius est ille, in cuius locum subrogatur; *Mastrill.d. tract. lib.2. cap.7. num.76.* Et Florentiæ, & Senatum Dux

73 appellatur a Pio IV. dum ad eius petitionem Militiam Sancti Stephani Papæ, & Martyris confirmat in sua *Constitutione 60.Bullar.nou.tom.2.pag.*87. Nec superiorem in suo Dominio recognoscere affirmat Pius V. dum Magni Ducis Aetruriæ titulo ab eo decoratur, *in Constitut.* 88. *§.7.* Eumque vti Regem Magnum Ducem, & Principem ibi præesse. *Bullar.nou.tom.2.pag.*289. *vbi Cherub. iun.* recenset beneficia per d. Cosmum in Ecclesiam collata *in schol.1.& 2.*

Et tandem de Papa, Imperatore, Re-

74 gibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Vicario, seu Comite Palatino, qui Superiorem non habent, vel sunt perpetuò inuestiti, & habent Regalia, & ornamenta, seu Coronam cum gemmis, & lapidibus pretiosis, tenet *Ludou.Rodulphin.de absolut.Princip.potest.cap.2. per tot.* dum firmat omnibus supradictis cõpetere plenitudinem potestatis.

75 Neque ista conclusio ratione caret, quia sicut Princeps debet purgare Regnum malis hominibus, *l.congruit, ff.de off. Præsid.* ita etiam mare a piratis, *l.vnica, & ibi Bart.& Luc. de Penn. C.de Classic.lib.*11. Et maiores impensæ fiunt

76 in construendis, vniendis, & conseruandis triremibus, quàm in construendis pontibus, vijs, &c. vt de se patet, & faciunt, quæ tradit *Io.Franc.a Ponte, tract. de potest.Proreg.tit.*11.*de triremibus, cap.1.in princ.*& vide, quæ dixi in mea *Notitia Cardinalatus, in Congregatione xviij. de Classe paranda, & seruanda ad Status Ecclesiastici defensionem, iuxta Constit.74.Sixti V. Bullar. nou. tom.2.* Et hic idem Pontifex pro manutentio-

77 ne Triremium taxam in toto Statu Ecclesiastico tam clericis, quàm laicis imposuit, quæ ab ipsa origine nomen retinet, & *delle Galere*, nuncupatur.

Secunda ratio est, quia Principes cu-

78 stodiunt etiam, & muniunt portus, qui licèt ratione ædificiorum sint ædificantium, quoad vsum tamen sunt publici, itaut omnes possint in illos propter tẽpestatem seipsos, suasque merces recipere, & condere, *Bald. in rubr. ff. de rer. diuis.in 6.columna in princ.l.nemo, in fin. ff.de rer.diuis.* Et ideo dicitur locus conclusus, vbi Rates, & Triremes se reci-

79 piunt, & morantur, *l.portus*, 59. *& ibi gloss. ff. de verb. signific.*

Et quoniam pro illorum custodia, & manutentione maximæ fiunt impensæ, & moles in mare proijciuntur, vt anno 1630. factum est in portu Ciuitatis Veterę, vbi lapides immensi ad construendum antemurale proiecti fuerunt, & apud illos dicitur, *la scogliera*, & istæ di-

80 cuntur impensæ necessariæ, itaut si maritus habeat in dotem Ciuitatem, vel Territorium iuxta mare, & iaceret moles in mare pro portu faciendo, vel muniendo, vel pro muniendis muris Ciuitatis, vel Castelli dotalis, diceretur impensa necessaria, *l.1.§. inter necessarias, ff.impens. in reb. dot.fact.* quem *text.* ad hoc allegat *Capoll.de seruit.rustic.præd. cap.28.de portu, in final.*

81 Ideo vectigalia, seu redditus portus prouenietes ex mercibus sunt de Regalibus, & dicuntur publica vectigalia, *c.1. in tit.quæ sint regalia in vsib.feud. l.inter publica, §.fin. ff. de verb. significat.*

60 Quapropter etsi licitum est ædificare in mari, *l. repar. in fin. & seq. ff. de rer. diuis.* hoc tamen procedit, dummodo vsus publicus non impediatur, *l. in littore, ff. ne quid loco publico*, & ideo dixit *Bald. in l. 1. §. quòd si quis in mare, ff. de oper. nou. nunciat.* quòd etsi Ciuitas Venetia-
61 rum, quia ædificata est in mari, dicatur libera, hoc intelligitur quoad dominiû, non autem quoad iurisdictionem Imperij; Quam decisionem punctualem, & indubitatam appellat ipse *Dom. de Pont. loco cit. n. 30. & seq.* & hinc elicit conclusionem, quòd insulæ in mari natæ, vel ædificatæ, quoad iurisdictionem vel erunt Prouinciæ propinquioris per centum
62 milliaria, vel si in alto mari, de iurisdictione Imperij; quam quidem conclusionem ante eum posuit *Bart. in tract. de Insula, in princ. in verb. nullius enim, n. 1. & seq. & ipse Dom. de Ponte* dicit esse communiter receptam; & vide *Cepoll. de seruit. rustic. prædior. cap. 26. de mari, n. 15. 16. & 17. Et pro doctrina Bald. supra citata videndus est Abb. in cons. 82. Conditoris omnium, num 7. vol 1.* qui dicit totam Diœcesim esse Territorium Episcopi *16. quæst. 7. c. omnes Basilicæ*. Et ideo quanquam alius Episcopus ibi Ec-
63 clesiam ædificet, nihilominus iurisdictio pertinet ad illum Episcopum, in cuius Territorio est ædificata Ecclesia, vt ibi per eum.

Posito igitur, quòd quis habeat dominium, & iurisdictionem per centum milliaria intra mare, ponamus casum in Ciuitatibus Anconæ, Fani, Senogaliæ, Centum cellarum, quæ Ciuitates sunt ædificatæ in littore maris, vt notum est, & Gubernatores, qui ibi mittuntur a Sede Apostolica, possunt exercere iurisdictionem non solùm in terra, sed etiam vsque ad centum milliaria intra mare, *Felin. d. c. Rodulphus, n. 7. vers. declaratio quarta; Hieron. de Mont. tract. de finib. cap. 7. num. 12. & alij supra relati*. Si inter duas Ciuitates punctualitèr distantes sit factus contractus, vel commissum de-
64 lictum in mari, aut in eadem particula maris plures habitent, tunc dicetur factum in confinibus, iuxta *tex. in l. arbor, §. de vestibulo, ff. com. diuid.* & ideo ad vtrumque dictarum Ciuitatum Gubernatorem pertinebit cognitio delicti, & contractus, vt dicit *Bald. in d. l. arbor, in princ.* atque erit inter ipsos locus præuentioni capturæ delinquentis, vel iudicij moti super contractu, vt ait *Felin. loco citato, vers. & subdit, sequutus Angel. in l. sanè si maris, ff. de iniur.* quem etiã sequitur *Cepoll. d. tract. ser. rust. præd. cap. 26. de mari, n. 20. & 21.* Sed reo per alterum punito, alteri potestas puniendi præclusa est, quia non iudicabit bis Deus in idipsum, *c. Presbyter, dist. 81. Luc. de Penn. in l. 3. euectiones, n. 3. C. de eurs. pub. lib. 12. viden.* quia alios ponit casus ad rem facientes.

Vlterius quæsitum est, an quemadmodum imponuntur gabellæ transeuntibus per Territorium alicuius Ciuitatis, liceat etiam illas imponere transeuntibus per mare, & confiscare merces, quæ
65 cadunt in commissum, vt faciunt Veneti, Dux Sabaudiæ, & cæteri Principes habentes iurisdictionem, & dominium in mari: Et videtur negatiuè respondendum, quia vectigalia sine iusta causa imponi, & exigi non debent, *l. 1. & toto tit. C. vectig. nou. instit. non debet*; iusta verò causa non videtur considerari posse in mari, sicut in terra; siquidem in terra necessaria est reparatio viarum, fontium, pontium, murorum, & similium, & tenentur etiam saluare soluentem in persona, & bonis intra suum territorium; *Host. in sum. tit. de censib. n. 10 vers. sed numquid sine causa; Guid. Pap. cons. 65. in princ. com. opin. lib. 4. tit. 39. nu. 42. tom. 1.* cuius causa vt ab huiusmodi sumptibus subleuentur Communitates, Imperator, & Summus Pontifex concedunt huiusmodi vectigalium impositiones, vt legitur *in l. 10. vectigalia, &*
66 *l. fin. C. de vectigal. & commiss.* Et quoad confiscationem Ciuitates etiam priuilegiatæ non habent ius confiscandi, vt legitur *in l. 1. C. de bonis vacant. lib. 10.*

Accedat, quòd maris communis est vsus omnibus hominibus, sicut & aeris, & littorum, *§. 1. ff. ne quid in loco public. & Instit. de rer. diuis. §. 1. & l. iniuriarũ, §. si quis me prohibeat, ff. de iniur.* vbi di-
67 cit text. quòd datur mihi actio iniuriarum contra prohibentem me piscari in mari; latè *Cepoll. de seruit. rustic. præd. cap. 26. de mari, n. 2. vers. & ideo si quis; vide Greg. Tholos. syntag. iur. vniuers. lib. 2. par. 1. cap. 4. per tot.* & faciunt tradita per *Felin. c. Rodulphus, n. 7. in 1. & 2. declaratione*, dum ait in pœnalibus nõ
68 esse faciendam extensionem; & ideo bannitus de territorio Ciuitatis, non censetur bannitus de mari distincto per illud territorium; vt ibi, qui assignat dif-
69 ferentiam inter territorium, & districtum, vt scilicet hic dicatur locus iurisdictione munitus tam in terra, quàm in mari;

mari, illud verò terram tantummodo comprehendat; de quo vide latius apud *Hieron. de Mont. tract. de finib. reg. cap. 6. & 7.*

70 Quibus tamen non obstan. cõtrarium est verius; ita tamen, vt liceat huiusmodi vectigalia exigere, & confiscare bona, quæ cadunt in commissum Principibus non recognoscẽtibus superiorem; prout de Repub. Veneta dicit *Cepoll. d. cap. 6. de mari, n. 10.* de Repub. Ianuensi, Florentina, Lucana, seu Lucensi, ac etiam Veneta, *Menoch. cons. 2. ferè per tot.* qui pro Republica Ianuensi consuluit; & vide etiam *Bald. cons. 182. Casus est Rex Cypri, lib. 5.* vbi etiam consuluit pro hac Republica, & affirmat non recognoscere superiorem in temporalibus in suo Dominio. De Duce Sabaudiæ, quòd in suis dominijs, & territorijs ea possit, quę Imperator, & in puncto loquitur de huiusmodi vectigalibus maritimis, *Osasch. decis. 154. cum nauis, per tot. Mastrill. de Magistrat. lib. 1. cap. 6. n. 2.* & alij per eum adducti. De Ducibus Mediolani, & Mantuæ *Curt. iun. cons. 1. n. 29. & 30. & cons. 6. n. 8. & 9. Paris. cons. 1. n. 25. & 26. lib. 1. Mastrill. loco citato.* De Cosmo nunc Magno Duce Aetruriæ, qui præest Reipub. Florentinæ, Pisanæ, & Senensi aliqua dicit *Menoch. d. cons. 2. n. 65.* Et quòd Respublica Florentina superiorem non agnosceret, *ibi n. 66.* & alij per eum adducti. quibus adde *Roman. cons. 310. per tot. Mastrill. d. tract. lib. 1. cap. 7. n. 4. 5.*
71 *& 6.* Atque ita nec ipse Magnus Dux debet superiorem recognoscere; quia subrogatus debet esse eiusdem iuris, &
72 conditionis, cuius est ille, in cuius locum subrogatur; *Mastrill. d. tract. lib. 2. cap. 7. num. 76.* Et Florentiæ, & Senarum Dux
73 appellatur a Pio IV. dum ad eius petitionem Militiam Sancti Stephani Papæ, & Martyris confirmat in sua *Constitutione 60. Bullar. nou. tom. 2. pag. 87.* Nec superiorem in suo Dominio recognoscere affirmat Pius V. dum Magni Ducis Aetruriæ titulo ab eo decoratur, *in Constitut. 88. §. 7.* Eumque vti Regem Magnum Ducem, & Principem ibi præesse. *Bullar. nou. tom. 2. pag. 289. vbi Cherub. iun.* recenset beneficia per d. Cosmum in Ecclesiam collata *in schol. 1. & 2.*

Et tandem de Papa, Imperatore, Re-
74 gibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Vicario, seu Comite Palatino, qui Superiorem non habent, vel sunt perpetuò inuestiti, & habent Regalia, & ornamenta, seu Coronam cum gemmis, & lapidibus pretiosis, tenet *Ludou. Rodulphin. de absolut. Princip. potest. cap. 2. per tot.* dum firmat omnibus supradictis cõpetere plenitudinem potestatis.

75 Neque ista conclusio ratione caret, quia sicut Princeps debet purgare Regnum malis hominibus, *l. congruit, ff. de off. Præsid.* ita etiam mare a piratis, *l. vnica, & ibi Bart. & Luc. de Penn. C. de Classic. lib. 11.* Et maiores impensæ fiunt
76 in construendis, vniendis, & conseruandis triremibus, quàm in construendis pontibus, vijs, &c. vt de se patet, & faciunt, quæ tradit *Io. Franc. a Ponte, tract. de potest. Proreg. tit. 11. de triremibus, cap. 1. in princ.* & vide, quæ dixi in mea *Notitia Cardinalatus, in Congregatione xviij. de Classe paranda, & seruanda ad Status Ecclesiastici defensionem, iuxta Constit. 74. Sixti V. Bullar. nou. tom. 2.* Et hic idem Pontifex pro manutentio-
77 ne Triremium taxam in toto Statu Ecclesiastico tam clericis, quàm laicis imposuit, quæ ab ipsa origine nomen retinet, & *delle Galere*, nuncupatur.

Secunda ratio est, quia Principes cu-
78 stodiunt etiam, & muniunt portus, qui licèt ratione ædificiorum sint ædificantium, quoad vsum tamen sunt publici, itaut omnes possint in illos propter tẽpestatem seipsos, suasque merces recipere, & condere, *Bald. in rubr. ff. de rer. diuis. in 6. column. in princ. l. nemo, in fin. ff. de rer. diuis.* Et ideo dicitur locus conclusus, vbi Rates, & Triremes se reci-
79 piunt, & morantur, *l. portus, 59. & ibi gloss. ff. de verb. signific.*

Et quoniam pro illorum custodia, & manutentione maximæ fiunt impensæ, & moles in mare proijciuntur, vt anno 1630. factum est in portu Ciuitatis Veterę, vbi lapides immensi ad construendum antemurale proiecti fuerunt, & apud illos dicitur, *la scogliera*, & istæ di-
80 cuntur impensæ necessariæ, itaut si maritus habeat in dotem Ciuitatem, vel Territorium iuxta mare, & iaceret moles in mare pro portu faciendo, vel muniendo, vel pro muniendis muris Ciuitatis, vel Castelli dotalis, diceretur impensa necessaria, *l. 1. §. inter necessarias, ff. impens. in reb. dot. fact.* quem *text.* ad hoc allegat *Cepoll. de seruit. rustic. præd. cap. 28. de portu, in final.*

81 Ideo vectigalia, seu redditus portus prouenientes ex mercibus sunt de Regalibus, & dicuntur publica vectigalia, *c. 1. in lit. quæ sint regalia in vsib. feud. l. inter publica, §. fin. ff. de verb. significat.*

Cepolla

Capolla vbi supra, nu.2. verſ. & ideo.
82 An autem dominium in Mare, Portus,
& Regalia inde prouenientia acquiri
poſſint præſcriptione, affirmatiuam tenet
Felin. in c. Rodulphus, n.7. in fin. verſ. ve-
83 *nio ad 4. de reſcript.* & quàmuis feuda-
tarius in territorio non poſſit abſque
priuilegio exigere gabellam, vel ius pe-
dagij, quia regalium appellatione venit
gabella, & ius pedagij, *Rolan. conſ.1. nu.*
18. *vol.2. Luc. de Penn. in l.2. n.3. verſ. in-*
*dignum eſt enim, C. de iure reſpub lib.*11.
84 attamen ſi ex antiqua poſſeſſione illa
præſcripſerit, vim priuilegij habere dici-
tur, vt eſt *text. apertus in c. ſuper qui-*
buſdam, §. præterea, de verb. ſignificatio-
ne, Menoch. conſ.2. n.71. & 72. vbi verio-
rem, & crebriorem ſententiam appellat;
Maſtrill. de magiſtr. lib.1. cap.11. n.3.
85 Quæ tamen præſcriptio ſpatiũ centum
annorum, & cuius nõ eſt memoria homi
nũ in contrarium, requirit, vt in iuribus
ſupra adductis, & latè dixit *Maſtrill. d.*
tract. de Magiſtrat. lib.1. cap.19. per tot.
86 quem vide, nam apud eundem habes d.
lib.1. cap.12. qui concedere poſſint Re-
galia; cap.13. Regalia quando poſſint a-
lienari; cap.14. Quando in generali con-
ceſſione veniant Regalia; cap.15. In
conceſſione feudi cum Regalibus quæ
veniant; cap.16. Regalium conceſſio an
comprehendat reſeruata Principi; cap.17
Quando valeat Regalium infeudatio;
cap.18. Quando poſſint a Principe, vel
eius ſucceſſore reuocari Regalia; cap.19.
Quanto tempore Regalia præſcribantur;
& hæc omnia ſatis elegantèr, & eruditè
tractat.

Et ne contingat dubitari, quo titulo
quis poſſideat Caſtrum, Ciuitatem, vel
alium locum cum iuriſdictione in Ditio-
ne Eccleſiaſtica, dicendum erit, poſſide-
re iure feudi, & præuia cõceſſione Sum-
mi Pontificis, vt latè probat *Abb. in conſ.*
82. *n.2. verſ. ſed his non obſtantibus, &*
87 *n.4. verſ. ex quibus omnibus, lib.1.* vbi fir-
mat Romanum Pontificem habere in-
tentionem fundatam in iuriſdictionali-
bus ſuper Vrbe Romana, & toto ſuo
Territorio, non ſolùm ex donatione
Conſtantini facta B. Syluestro, ſed etiam
ex approbatione, & diſpoſitione Ludo-
88 uici, & aliorum Imperatorum; & ideo
ſi quis Baro dicat ſe iuſto titulo poſſide-
re Caſtrum, vel Oppidum, præſumẽdum
eſt poſſidere iure feudi ad excludendam
vſurpationem, quæ non eſt præſumenda,
ex eod. Abb. d. conſ.82. n.5. verſ. certũ eſt.

SVMMARIVM.

1 *Tabella quid ſit, & illius partes examinantur.*
2 *Stylus Datariæ in concedendis ſumptibus Breuium, & ſcripturarum qualis ſit ad occurrendum fraudibus.*
3 *Fraudibus ſemper eſt occurrendum.*
4 *Adminiſtrator rei alienæ obligatus ad ratiocinia, exhibere debet Calculatoribus Codicem dati, & accepti, et ſi neget, malitioſè occultaſſe præſumitur, & contra eum iuratur in litem.*
5 *Datum, & acceptum in ordinarium, & extraordinarium diuiditur; & declaratur quid ſit.*
6 *Quomodo erogandum ſit, quod aſſignatur in Tabella,* Per le ſpeſe ſtraordinarie.
7 *Ordinarium acceptum quid ſit, & quid extraordinarium.*
8 *Datum, & acceptum proueniens ex collectis an dicatur ordinarium, ſeu extraordinarium.*
9 *Collecta impoſita per as, & libram, eſt magis æqua, quàm quæuis alia.*
10 *Qualibet Vniuerſitas Sedi Apoſtolicæ ſubiecta quolibet anno conficere debet Tabellam.*
11 *Lata culpa æquiparatur dolo quoad pœnam pecuniariam.*
12 *Bulla, & Congregatio Boni Regiminis quare fuerit inſtituta.*
13 *Vniuerſitates mediatè ſubiectæ non ligantur Bulla, niſi ſe voluntariè ſubiecerint.*
14 *Quomodo ſubijciantur Bullæ dictæ Vniuerſitates.*
15 *Factum ſingulorum non cenſetur factũ Vniuerſitatis, nec è contra.*
16 *Si dubitetur de vera, & legitima acceptatione Bullæ quid agendum.*
17 *Plus obeſt contemptus vnius, quàm contradictio multorum, quando quis eſt vocandus ad explendum actum; & non fuit vocatus.*
18 *Tabella quotannis renouanda eſt, & ad Vrbem tranſmittenda pro confirmatione, neque in ſumptibus augeri poteſt ſine licentia.*
19 *Tabellæ vbi Romam tranſmiſſæ ſunt, quid agendum pro illarum expeditione.*
20 *Tabella tanquam lex ab Vniuerſitatibus ſeruanda eſt, & ideo promulganda, & locis publicis retinenda.*
21 *Edicta ad hoc vt afficiant, ſufficit in publico proponi, nec requiritur perſonalis intimatio,*

Qua

22 *Quæ differentia sit inter Citationem, Edictum, & Constitutionem.*
23 *Tabella consignanda est Quæstori, seu Depositario Vniuersitatum; & quare.*
24 *Tabella inuiolabilitèr est obseruanda.*
25 *Consultatio non cadit in casibus inopinatis, quia prudentia humana prauideri non possunt.*
26 *Satius est initijs mederi, quàm fini.*
27 *Regularitèr Collecta non est imponenda Ciuibus; fallit, si necessitas vrget.*
28 *Necessitatibus qualitèr consultum sit per hanc nostram Constitutionem.*
29 *Congregatio Boni Regiminis in locum Cameræ, & Præfectus in locum Camerarij successerunt quoad executionem huius Bullæ.*

§. II.

Gloss. 1.

Tabella.

CAP. XI.

1 TABELLA est folium continens datũ, & acceptum, ordinarium, & extraordinariũ quot annis a Cõmunitatibus Status Ecclesiastici necessariò conficiendum, ad Vrbem transmittendum, a Sacra Congregatione Boni Regiminis approbandum, ab Officialibus quorumcumque locorum publicè exponendum, retinendum, & inuiolabilitèr obseruandum, eiusque exemplum Depositario consignandum. Hæc Tabellæ descriptio desumpta est ex verbis ipsius Bullæ, vt legẽtibus apparere potest; vt autem clariùs innotescat, illius partes examinabimus.

Dicitur, folium, quia regularitèr in charta aperta, & ampla, & vt dicunt, reale scribitur, vt illius in publicum expositio facilior sit, & ictu oculi percurri possit; ac etiam vt difficilior sit in ea diminutio, vel additio, absque eo quòd innotescat adulteratio: & huiusmodi stylum propter eandem rationem S. D. N.
2 Dataria obseruat, dum publicarum scripturarum, aut Breuium sumptus concedit; ne scilicet ex complicatione, ac multiplicitate foliorum pateat, vel saltem facilior sit improbis occasio immutandi, seu adulterandi Pontificum concessiones, & gratias; fraudibus enim semper est
3 occurrendum, *l. fraudis, ff. de reg. iur. l. 1. & toto tit. ff. & C. de his quæ in fraud. credit. l. 1 in princip. & ibi gloss. in verbo daretur, ff. naut. caup. stab. Surd. decis. 30. num. 7.*

Annuum datum, & acceptum continens, &c. Quia folium supradictum in duas partes, seu columnas discriminatur, quarum altera pars continet datum, idest omnes expensas, & onera Communitatum; altera verò continet acceptum, idest quotquot eædem Communitates habent redditus, & prouentus singillatim descriptos. Ex eo enim introitus, & exitus patefiunt, *l. fin. §. inter cætera, & ibi notat Bart. ff. de liber. legat. l. si ita fuerit, §. quæstio, ff. de manum. testam.* Et
4 ideo omnis Administrator rei alienæ obligatus ad ratiocinia debet exhibere Calculatoribus Codicem, seu librum, quo scriptum sit datum, & acceptum, quòd si non exhibeat, malitiosè occultasse præsumitur, & aduersus eum iuratur in litem, *arg. tex. in l. tutor, qui repertorium, ff. de adminis. tutor. gloss. & Bart. in l. 1. §. Officia, ff. de tutel. & ration. distrah. Ruin. cons. 54. n. 13. in fin. & nu. 14. volum. 1. Munnoz. de Excobar. tract. de ratiocinijs, cap. 10. n. 1. & seq.*

5 Cum autem datum, & acceptum duas habeant inspectiones, ordinariam scilicet, & extra ordinem; sciendum est illud esse datum ordinarium, quod quolibet anno, & debitis temporibus soluitur, vt sunt onera Cameralia, Officialium stipendia, Census, & locorum Montium fructus, & alia huiusmodi, & optimè faciunt, quæ congerit *Tholosan. in tract. de Repub. lib. 3. c. p. 2. n. 11. & seq.* dum ait pecunias publicas in duas partes diuidi, vt faciliùs intelligantur ea, quæ inde colliguntur, & cuius generis, & compendij sint, vt scilicet aliæ sint ordinariæ, aliæ extraordinariæ, vt ibi per eum videndum.

Extra ordinem verò erit, si soluatur
6 noua Collecta, si pecuniæ erogentur in reparationem pontium, fontium, viarũ, in transitu militum, & similium: Et illud quoque in datum extraordinarium ponitur, quod vnicuique Communitati assignatur in Tabella sub illa nota, *Per le*

 spese

spesæ straordinariæ. Quæ quidem expensæ in ijs rebus, quæ dilationem non patiuntur, aut tempus petendi licentiam a Congregatione non datur, erogari solent, licèt Officialis loci assensus in scriptis, & quòd in fine anni distincta notula, quibus in rebus erogatio facta fuerit, requiratur, vt *in Bulla §.6.* & huiusmodi clausula in ipsius Tabellæ rescripto apponi solet.

7 Hęc eadem consideratio facienda erit in accepto: itaut ordinarium acceptum dicatur quicquid ex certis Communitatum redditibus percipitur quotannis, vt sunt munera, seu collectæ, quæ a ciuibus per æs, & libram exiguntur, redditus locationum, fructus prædiorum, & alia huiusmodi; & vide ad hoc quæ scripsit *Tholosan. in syntag. lib. 3. cap. 5. num. 3. & alibi.* Extraordinarium verò acceptũ dicere possumus in casu nostro, si vendatur sylua cædua, quæ a multis annis vendita non fuerat, si interpollatis vicibus aliquis prouentus Communitatibus obueniat, quia etiam hæc in Tabella describenda erunt.

8 Sed an datum, & acceptum prouenniens ex collectis dicatur ordinarium, seu extraordinarium, vide apud *Aegid. Thomat. tract. de collect. §. exactionum, n. 21. & seq. vbi latè.*

9 Et quòd collecta imposita per æs, & libram, magis æqua, quam quæuis alia sit, affirmat *Mar. Ant. variar. resolut. lib. 2. resolut. 60. cas. 34.*

10 Dictum est, *quotannis, &c.* quia quælibet Ciuitas, & Vniuersitas Sedi Apostolicæ subiecta quolibet anno conficere debet Tabellam, *§. 1.* Et si hoc neglexerint, puniuntur, vt *in §. 21.* Quòmuis in hac parte conniueri soleant, vel quia negotiorum multitudo non sinit omnia

11 sigillatim perscrutari, vel quia si differatur in annum, ad biennium tamen sine lata culpa, quæ dolo æquiparari solet quoad pœnam pecuniam, *Ossasch. decis. 104. n. 5.* differri non debet. Et in hoc Agentibus est inuigilandum, vt dicemus infra, cum de officio Dominorum Agentium sermo erit.

12 Diximus, *a Communnitatibus Status Ecclesiastici,* quia ad illarum fauorem, & pro earum bono regimine, rectaque administratione ædita fuit hæc Bulla, & Congregatio erecta; nec excipiuntur Bononia, & Beneuentum, vt dictum est supra §. 1. *gloss. 4.*

13 Quod tamen intellige de immediatè subiectis; nam Communitates Baronum quæ mediatè subiacent, executionem Bullæ, & Congregationis Tribunal declinare possunt, dummodo sese illi spontè aliquando non subiecerint, tunc enim pedem retrahere nequeunt; nam quod semel placuit, amplius displicere non

14 debet, *l. quod semel, ff. de reg. iur.* Hoc tamen intellige, quãdo acceptatio Bullæ facta sit in publico Consilio, & legitimè conuocato; nam aliàs diceretur facta acceptatio a priuatis, non a Communitate, iuxta ea, quæ tradit *Mohed. decis. 125. aliàs est prima, tit. de furtis;* & est repetita inter *decis. diuers. part. 3. lib. 3. tit. de naufragio, decis. 1123.* factum enim singulorum non censetur factum Communitatis, sicut nec è contra, *l. sicut municipium, §. si quid, ff. quod cuiusque Vniuers. Affl. d. decis. 400. num. 2. Surd. decis. 236. num. 10. Lud. a Peguer. decis. 71 num. 1. & seq. Put. decis. 84. num. 2. lib. 1.* plura congerit *Anton. Gabriel. conclus. 1. quod cuiusque Vniuers. nomin. per tot. lib. 6. & nos dicemus infra in verb. Consilijs.*

16 Et ideo si dubitari contingat, prout non tarò dubitatum vidi, an ab aliqua Communitate mediatè subiecta fuerit, nec ne acceptata Bulla, de qua agimus, seu oriatur super hoc dissensio inter ciues, & habitatores illius Communitatis, ad hoc vt veritas elucescat, transmittitur Commissarius, qui conuocato generali Consilio, omnium voluntates explorat per secreta suffragia; & ista conuocatio Consilij generalis facienda erit per Capita domorum, iuxta doctrinã *Bart. in l. fin. num. 16 ff. de decret ab ordin. facien. Thesaur. decis. 257. num. 3.* Quia regulariter ista loca mediatè subiecta Sedi Apostolicæ habent suos Decuriones, seu Consiliarios, qui nec Doctores sunt, nec viri graues, & sagaces, quorum cõsilio cæteri regendi sint, & ideo fit conuocatio per capita domorum, vt præter *Bart. & Thesaur. locis citatis dicunt Cravett. cons. 581. num. 8. vers. quartò; Cagnol. in l. 2. n. 145. ff. de orig. iur.*

17 Et est aduertendum, quòd si vnus ex illis, qui debuit interuenire, non fuerit vocatus, hic poterit prosequendo contemptum personæ suæ agere pro retractatione actus, quia plus obest contemptus vnius, quàm contradictio multorum, *Abb. in c. 1. num. 16. vers. dico tamen, de his quæ fiunt a maior. par. capit. & in c. cum omnes, num. 12. de constit. per tex. in c. quod sicut, & c. bona, de elect.*

18 Ad Vrbem verò transmittenda, & a

Sacra

Sacra Congregatione, siue Eminentissimo D. Cardinali Congregationis Præfecto hodie Tabella confirmanda, & approbanda est; ita decisum habes ab hac Sacra Cōgregatione Boni Regiminis ad instantiam Prouinciæ Marchiæ in petitione 12. sub die 4. Octobris 1614. pag. 5. a tergo, ibi. *Renouentur quotannis per Gubernatorem locorum Tabellæ, & sic renouatæ transmittantur sine vlla alteratione ad Sac. Congregationem, vt possint quamprimum expediri, & si Communitates prætendunt augere aliquam impensam, procurent licentiam ab eadem Sacra Congregatione ante renouationem dictarum Tabellarum, &c.* & aliud decretum in materia Tabellarum magis pingue, & extensum habes in eodem libro pag. 7. a tergo incipit. *Denique Sacra Congregatio.* Quia licèt Clemens VIII. ante erectionem Cōgregationis huiusmodi curam approbandi Tabellam intra 30. dies. & pro prima vice tantùm S.R.E. Cardinali Camerario, & generali C. A. Thesaurario commisisset, vt legitur in §. 3. hæc verò; attamen postquam eiusdem Bullæ executio nonnullis ex S.R.E. Cardinalibus partim ab ipso Clemente, partim a Paulo V. electis commissa fuit, quos etiam alij Romani Pontifices sequuti sunt, tam in hoc, quàm etiam in declarando per Breue particulare eiusdem Congregationis Præfectum Cardinalem eiusdem Pontificis regnantis Nepotem cum facultatibus amplissimis, vt in copia Breuis Eminentissimo, ac Reuerendissimo D. Cardinali Frácisco Barberino fan. me. Vrbani VIII. Nepoti directi, quæ forsan in calce operis ponitur, videndum est, apparet, ipsa quoque Tabellæ confirmatio quolibet anno ab ipso fit modo infra dicendo.

19 Postquam Tabellę a Communitatibus Romam eius Agentibus transmissæ sunt, Ratiocinatori, seu Calculatori generali Communitatum Status Ecclesiastici (de cuius officio dicemus infra) consignantur. Hic nouas Tabellas cum antiquis, annorum scilicet præcedentium, cōfert, & si quid in dato additum, vel in accepto diminutum inueniat, postulata prius mutationis huiusmodi causa ab ipsis Agentibus, si congruam dederint responsionem, Reuerendissimo Domino Congregationis Secretario illam repræsentat; ipse verò Reuerendissimus D. exquirit, an de licentia Congregationis talis mutatio facta fuerit, nec ne; si adest licentia, firmantur, sin minus, expungun-tur. Mox facto calculo dati, & accepti, si hoc dato non suppetat, per Collectas, vel quid simile in calce eiusdem Tabellæ sarciendum indicitur: Si verò acceptum superat, vel in extinctionem æris alieni, vel in redemptionem bonorum, & iurium ipsarum Communitatum, aut in reparationem viarum, fontium, & pōtium, aliquando in Pij Montis, & Annonæ augumentum conceditur erogandū; sique nulla harum rerum causa subsit, in ipso Pietatis Monte deponitur, conditione adiecta, vt quandocunque voluerint, liceat Communitatibus illud Depositum recipere, & in supra narratos, vel alios vsus a Sacra Congregatione approbandos erogare; *vt in* §. 8.

His peractis, in forma signandi ponitur Tabella, & primo loco, in extrema scilicet illius parte, videlicet vbi datum descriptum est, manum suam Ratiocinator apponit, vt omnia debita circumspectione præcessisse significet. Inde ab Illustrissimo D. Thesaurario generali signādam defert, qui in ea parte, vbi adest Tabellæ decretum, manum apponit, relicto tamen spatio, vt supra suam Eminentissimi Cardinalis Præfecti nominis subscriptio fieri possit: deinde ad Secretarium reportatur. Hic post Thesaurariū suum quoque nomen inscribit, & statutis diebus, Mercurij scilicet, vel Sabbati Eminentissimo D. Cardinali Præfecto easdem Tabellas exhibet, vt per supremam Eminentiæ suæ manus, & nominis appositionem, sigilloque maiori, quod *Patentale* vocant, munita firmissimum confirmationis, & auctoritatis robur obtineat. Ac tandem a Ratiocinatore in libro ad hoc specialitèr designato exemplatur. Quilibet Agens suas recuperat, & ad Communitates suæ Curæ commissas remittit.

20 Dictum est, *ab Officialibus locorum publicè exponendam, & retinendam, &c.* quia cum hæc tanquam lex seruanda inuiolabilitèr sit ab ipsis Communitatibus, ac tot diligentijs, vt patet ex supra narratis, processerit eius confirmatio, iuxta tradita per *Bald. in l. in ambiguis, ff. de legib.* & præsentibus, ac absentibus loco, & tempore deseruire debeat, vt dicit *Mastrill. de Magistr. lib. 3. cap. 3. num. 24* ad hoc, vt obtineat obligandi virtutem, debuit promulgari, & ad omnium notitiam deduci, *c. 1. de postul. Prælator. Auth. vt fact. nou. Constit. Coll. 5. Gabr. comm. opin. conclus. 4. tit. de legib. & alij adducti per Mastrill. loco cit. num. 99.* &

ità etiam præcipit nostra *Constitutio in §.5.his verbis. Tabella, seu libellus, eiusque exemplum sic correctum, & approbatum nedum in ipsarum Communitatũ, seu Vniuersitatum Archiuio asseruetur, sed in publico aliquo omnibus patenti, ac conspicuo loco pro foribus Aulæ, vbi habetur publicum Consilium, vel vbi Ius redditur, & frequens Populi sit concursus, affigatur, & perpetuò retineatur.*

21 Sufficit enim edicta proponi in publico, nec requiritur, quòd personalitèr intimentur, vt notat *glos. in d. c.1. in verb. publicè promulgauerit, de postulat. Prælator. vbi Abb.n.9.* notat differentiam in-

22 ter citationem, & edictum, seu Constitutionem, quia scilicet citatio non potest publicè proponi, sed debet personalitèr fieri, *Clem.1. de iudic.* nisi ignoremus illum, qui citandus est, nec pateat ad eum tutus accessus, vt notat. *in dicta Clem.1. de iudic. & ibi Vitalin.nu.45. & seq.* Constitutio verò, seu edictum potest promulgari per affixionem; & ratio est, quia Constitutio est generalis, ideo sufficit, vt generalitèr proponatur; vt ibi per eum. Et hic mos figendi leges in publicis parietibus antiquissimus est, vt patet ex *Plaut.in trinumm.circa fine*, dum Stasimum senem cõtra malos mores inuehentem introducit his verbis.

Mores leges perduxerunt iam in potestatem suam,
Eæ misere etiam ad parietem sunt fixæ clauis ferreis,
Vbi malos mores affigi nimio fuerat æquius.

Et Virgil.in 6.Aeneid.de Theseo ait.
Fixit leges pretio, atque refixit.

Eiusque exemplum Depositario consi-

23 *gnandum, &c.* Hoc additum est in descriptione Tabellæ, quia hoc loco accipitur Depositarius loco Quæstoris. Solent enim Communitates appellare Depositarium, qui curam habet exigendi introitus, & redditus, soluendique stipendia, & debita ipsarum Communitatum; necesse est igitur consignare dicto Depositario, seu Quæstori copiam Tabellæ, vt sciat nomina debitorum, & creditorum, quæ regularitèr in Tabella adnotantur, ac etiam vt possit librum iuridico modo conficere, illum in fine administrationis exhibere pro rationibus a Calculatoribus dispungendis, vt notat *Bart.in l.fin.§.inter cætera, ff. de libert. legat. per text.in l.81. cum seruus, vers. nam non vtique, ff. de condit. & demonstrat. Munnoz. de Excobar.tract.de ratiocin.cap.10.n.1.* Verùm quia de officio Depositarij, seu Quæstoris dicendum erit latiùs infra, hic plura non addam.

24 Tandem, *inuiolabilitèr obseruandum, &c.* diximus. Quia *in §.6.nostræ Constitutionis* id cautum reperitur his verbis. *Tabellæ ipsius, seu libelli tenorem immutare, aut alterare etiam in casibus improuisis, & inopinatis, aut insolitis, vel aliquid vltra contenta erogare non possint, sub pœnis cõtentis in §.10.vers. Ac propterea.*

25 Verùm quia in casibus inopinatis, improuisis, aut insolitis non cadit consultatio, quia prudentia humana præuideri non possunt, *l.2.§.si eo tempore, ff. de administr.rer ad Ciuitatem pertinen. Menoch.cons.353.n.9. & 15.* Nec datur tempus mittendi ad Vrbem pro licentia impetranda, iuxta illud; *Dum Romæ consulitur, Saguntum expugnatur.* Etenim si ædificium ruinam minatur, eiusque reparatio si statim fiat, decem sufficiant, si verò differatur, sumptus in duplum augetur, cur non erit in simili reparatio-

26 ne statim manus admouenda? est etiam satis notum adagium. *Satius est initijs mederi, quàm fini*: Vnde Persius

Elleborum frustra, quum iam cutis ægra tumebat
Poscentes videas: venienti occurrite morbo.

27 Et videndus est *Mastrill.de Magistr.lib.3.cap.4.n.446.* vbi postquam posuit regulam, non posse Vniuersitatem imponere collectas ciuibus pro emendis frumentis, reficiendis pontibus, & similibus, limitat conclusionem, si necessitas esset talis, ex qua maximum detrimentum pateretur Vniuersitas, si Princeps adiretur, quo casu etiam sine licentia poterit collecta imponi, & negotium expediri, sed interim petenda est, & curanda a Principe dicta licentia, vt ibi per eum, quem vide, & nos dicemus infra latiùs.

Quapropter satis prudentèr hac no-

28 stra Cõstitutione in eodem §.6.in princ. sancitum est, vt si vrgens necessitas moram non patiatur, Gubernatores, aut Præsides Ciuitatum, & locorum licentiam concedere possunt, argumento eorum, quæ habemus *in c.39.nullus res, 17. quæst.4.* Verùm onus est illis impositum statim Sacram Cõgregationem, seu Cardinalem Præfectum certiorem reddendi, nec possunt simplicitèr, & inconsultè huiusmodi licentias concedere, sed cum interuentu Procuratoris Fiscalis, cuius

cuius loco puto suffectos esse Decuriones, & Syndicum Ciuitatum, & locorũ, & causa cognita, videlicet cum inspectione loci laborantis, ac relatione Peritorum, ad tradita per *Menoch. in consil. 726.n.19.& 20.*

Alia quoque via prouisum est, si necessitas vrgeat, nec summa notabilis requiratur, vt scilicet ex ijs pecunijs, quæ in Tabella sub nota, *Per le spese straordinarie*, sunt assignatæ, accipiantur, & tandem in fine anni in calculo ponantur, iuxta ipsarum Tabellarum rescriptũ; & habes etiam Decretum Sacræ Congregationis sub die 4. Octobris 1614. emanatum, quod a nobis infra §.8. *glos. 1. in verb. expensis, nu.*14. *& §.*18. *glos.* 1 *in verb. Depositarios, n.*14. relatum est.

29 Quod autem in d. *§.6.* dicitur, non licere in futurum, nisi de expressa Cameræ Apostolicæ licentia Tabellam immutare, sciendum est in locum Cameræ Apostolicæ suffectam esse hanc nostram Congregationem super Bono Regimine, sicuti etiam in locum Camerarij successit Præfectus eiusdem Congregationis per Breue Summi Pontificis specialitèr deputatus, vt diximus.

SVMMARIVM.

1 *Communitas quid sit, & vnde dicatur.*

2 *Dominia distincta fuerunt iuregentiũ, & Regna diuisa, nam a principio omnia erant communia.*

3 *Communio rerum discordias excitat.*

4 *Perpetua rerum communio a iure non probatur.*

5 *Communio habet rerum gerendarum difficultatem.*

6 *Naturale vitium est negligi, quod communitèr possidetur.*

7 *Qui totum non habet, se nihil habere arbitratur, & suam quoque partem corrumpi patitur, dum inuidet alienæ, quod exemplis comprobatur.*

8 *Diuisio gentium a Deo processit.*

9 *Communio facta inter duas Vniuersitates, quàmuis per tempus immemorabile durauerit, rescindi tamen potest, & quare.*

10 *Diuisio facta est, vt iurgia tollantur.*

11 *Respublica, vt benè regatur, res debent esse propriæ Ciuium, sed illarum vsus communis.*

12 *Aequalitas seruanda est in diuisionibus faciendis inter Ciues.*

13 *Communitates habere debent proprium peculium pro constructione, & manutentione rerum publicarum.*

14 *Communitatibus quod debetur, singulis non debetur.*

15 *Communitas non tenetur soluere collectas, & onera pro particularibus debitoribus, qui illa soluere possunt. Et declaratur ista conclusio. nu.* 16.

17 *Priuatus non soluit pro priuato. Fallit regula ad fauorem Fisci. nu.*18.

19 *Onera Cameralia non sunt imposita Cõmunitatibus, sed priuatis personis.*

20 *Dictio,* ipsis *personalitatem denotat.*

21 *Papa volens comprehendere Communitates solet hoc exprimere.*

22 *Camera Apostolica hodie exigit onera Cameralia a Communitatibus ratione concordiæ initæ anno* 1543. *sedente Paulo III.*

23 *Hieronymus Saulius Archiepiscopus Barensis, & C. A. Clericus iniit concordiam cum Communitatibus super solutione Subsidij triennalis.*

24 *Communitates an vigore dictæ concordiæ potuerint obligare suos ciues ad represalias.*

25 *Ciuitates habentes potestatem legis condendæ tenent locum Principis, & tantum possunt in sua Republica, quantum Imperator in Imperio.*

26 *Obligare singulas personas ciuium non respicit vtilitatem publicam, neque Principis.*

27 *Cassiodori sententia de repræsalijs.*

28 *A commissione repræsaliarum abstinendum est tanquam a re odiosa, & iniqua.*

29 *Multæ impietates committuntur ab exercentibus repræsalias nedum apud Germanos, sed etiam apud nos Italos.*

30 *Ciuitates, & Oppida multa antiquis temporibus florentia hodie depressa iacent; & quare.*

31 *Repræsaliæ tanquam graues legibus, & æquitati naturali contrariæ ciuili Cõstitutione probibitæ sunt.*

32 *Repræsalias exercentes contra personas Ecclesiasticas excommunicantur.*

33 *Repræsaliæ cur fuerint inuentæ, & a quibus antiquitùs concederentur.*

34 *Repræsaliæ dicuntur quadam potestas in pignorando quemlibet de Terra debitoris data creditori pro iniurijs, & damnis, quæ non videntur verificari posse in subditis Sedis Apostolicæ.*

35 *Repræsaliæ concedi non possunt contra subditos. Contraria sententia verior, & multis probatur argumentis. nu.*36.

37 *Obligatio soluendi collectas ad fauorem Prin-*

Principis radicata est in ipsis ciuibus, & subditis.

38 *Repræsalia, quæ exercentur in Ditione Ecclesiastica, non veniunt ex conuentione inita inter Communitates, & Cameram Apostolicam, sed ex ipsa subditorum, & ciuium obligatione.*

39 *Subditi recusantes, vel negligentes soluere collectas statuto tempore, si patiantur repræsalias, id non prouenit ex cōuentione inita inter Cameram, & Cōmunitates, sed ex propria culpa.*

40 *Repræsaliæ iustis de causis etiam de Iure Diuino permissæ sunt.*

41 *Dies certa ad aliquid faciendum assignata non currit, nisi petatur.*

42 *Solutio collectarum intimanda est Communitatibus, antequam veniat tempus exactionis.*

43 *Intimatio ad soluendum collectas regulariter fit Cōmunitatibus per 15. dies ante, tum ex dispositione iuris, tum etiam bannimentorum.*

44 *Repræsaliæ habentes debita requisita dicuntur licitæ; quæ autem sint ista requisita, hic vide.*

45 *Ciuitas negligens, seu recusans iustitiam facere, efficitur debitrix illius, qui iustitiam postulat, & ideo homines illius capi possunt.*

46 *Dominus alicuius loci si sit negligens in administranda iustitia, potest indici bellum contra totam Terram, & omnes subditos illius.*

47 *Grauatus ob repræsalias debet releuari ab eo, qui causam, & culpam admisit, etiā quoad damna, & interesse, imò ad quadruplum.*

Limita conclusionem, vt nu. 48.

49 *Damna prouenientia ex repræsalijs iniustè exequutis sarcienda sunt per Exactores, & Thesaurarios Prouinciales.*

50 *Communitates potuerunt obligare ciues suos sub repræsalijs pro collectis ad fauorem Principis.*

51 *Appellatio non admittitur pro debitis fiscalibus, seu Cameralibus.*

52 *Communitates an possint obligare ciues sub repræsalijs ad fauorem priuatæ personæ; & affirmatiuè deciditur.*

53 *Repræsaliarum vsus antiquissimus, & apud Romanos sub Numa Pompilio extitit, & quomodo.*

54 *Ius pignorandorum hominum est antiquissimum.*

55 *Vsus pignorandorum hominum, quem modò repræsalias appellamus, est legitimè introductus, & est species iusti belli, ne iustitia pereat.*

56 *Id licere dicimus, quod legibus, quod more maiorum, & institutis conceditur.*

57 *Communitates habent iurisdictionem, & possunt statuere super prædijs sitis in suo Territorio, & quod importet hoc Statutum.*

58 *Onus proueniens hinc ad mille annos ita habet prædia obligata, sicut si hodie euenisset, & est æs alienum contractum eum Communitate.*

59 *Communitates licèt non habeant neque velle, neque nolle, tamen negligentia eorum, qui illas regunt, imputatur ipsis Ciuitatibus.*

60 *Officiales, ad quos spectat onus exigendi collectas, si negligant, & non soluant debito tempore, etiam quòd non sint nominati in instrumento ad fauorem priuatæ personæ, poterunt tamen pignorari, & repræsaliari.*

61 *Instrumenta Camerali obligatione vallata qualitèr exequenda contra Communitates.*

62 *Repræsaliæ exercentur non solùm contra personas, sed etiam contra res, & bona.*

63 *Repræsaliæ exequuntur non solùm contra Officiales, sed in solidum contra omnes, seu maiorem partem Vniuersitatis.*

64 *Obligatio facta a Communitatibus de conueniendo suos ciues in solidum, tūc valet, quando Syndicus, seu Procurator habet potestatem ab Vniuersitate, penès quam sit facultas legis cōdendæ.*

65 *Ciues quando sub pœna repræsaltarum obligari possint.*

66 *Cardinalis Camerarius, & Clerici Cameræ non possunt ad cuiusuis instantiam concedere repræsalias, etiam pro debitis fiscalibus, nisi de mādato Papæ.*

67 *Repræsaliæ exequuntur etiam contra illos, qui nullam partem habent in administratione rerum publicarum.*

Et cum exequantur etiam in Vrbe contra forenses pro fructibus Locorum Montium, præsumūtur missæ à Principe, & quòd consuetudo sit legitimè introducta. nu. 68.

69 *Consuetudo habens annexam publicam vtilitatem firma debet esse.*

70 *Non est recurrendum ad Iudicem populi, contra quem relaxandæ sunt repræsaliæ.*

71 *Publica vtilitas in repræsalijs quomodo consideretur.*

72 *Statutum, quòd pro debito Vniuersitatis quilibet de Vniuersitate capi possit, est validum.*

Con-

73 *Consuetudo fauorabilis est, vt instrumenta habeant executionem paratam; & quare.*
Limita respectu censurarum, & quare. nu.74.

75 *Repræsaliarum consuetudo extenditur, vt non solùm capi possint in ipsa Ciuitate, sed etiam alibi habitantes, si per se, vel alios subeant onera in illa Ciuitate, contra quam relaxata fuerint repræsalia.*
Declara hanc consuetudinem non habere locum in Clerico, & personis Ecclesiasticis, siue iusta, siue iniusta sint repræsalia. nu.76.
Limitatur hæc declaratio duobus modis, vt n.77. Et declaratur, vt ibi.

78 *Repræsalia exerceri non possunt contra Magistratum, & Officiales durante eorum Officio, & Magistratu. Declara tamen hanc regulam, vt ibi.*

79 *Repræsalia exerceri non possunt contra Milites, tam equites, quàm pedites.*

80 *Repræsalia non exercentur contra personas mulierum.*

81 *Mulieres capiuntur in bello, & habent postliminium.*

82 *Repræsalia licèt videantur introducta de iure gentium, tamen debent ciuilitèr intelligi.*

83 *Repræsalia concessæ ab vna Ciuitate non exercentur contra ciues eiusdem Ciuitatis.*
Amplia vt num.85.

84 *Ciuitas tenetur defendere suum ciuem; interest enim Ciuitati suos ciues esse locupletes.*

85 *Repræsalia concessa alicui Pisano contra Perusinum non possunt exerceri contra Perusinum habentem incolatum Pisis; & quare.*

86 *Repræsalia exerceri non possunt tempore nundinarum contra venientes ad locum, vbi sunt nundinæ; & quare.*
Limita, si venientes ad nundinas sint hostes Reipublicæ, & diffidati; & redditur ratio. nu.87.

88 *Repræsalia non exercentur contra Oratores, seu Ambasciatores.*

89 *Offendens Legatos est reus læsæ Maiestatis.*

90 *Repræsaliæ exerceri non possunt in bobus aratorijs, plaustris, & instrumentis fundi instructi, & contrafacientes pœna quadrupli, & infamia notantur.*

91 *Militibus in necessitate positis quàmuis permissum sit deprędari, non possunt tamen impunes capere boues aratorios; & quare.*

92 *Ciuitas in necessitate posita ad euitandas repræsalias potest cogere suos ciues ad mutuandum sibi pecuniam, quousque exigatur collecta.*

§.III.

Gloss.1.

Communitatum.

CAP. XII.

Communitas
est nomen
1 generale pertinens ad Vniuersitatem
Ciuitatis, Castri, Villæ, & cuiuslibet Municipij, eò quia ab ipsa hominũ Cõmunitate principalitèr regatur, *Bart. in extrauag. ad reprimendum, in verb. Communitas.*

Dicitur autem Communitas, quasi multorum hominum vnitas, quæ ab initio sine certa lege, sine certo iure agere instituit.

Aurea prima sata est ætas, quæ vindice nullo
Sponte sua, sine lege fidem, rectumque colebat.

Ouid. 1. Metamor. & habetur in *l.2. ff. de*
2 *origin. iur.* etenim omnia a principio erant communia, quousque iure gentium distincta fuerunt Dominia, & Regna diuisa, *l. ex hoc iure, ff. de iust. & iur. c. ius gentium, dist. 5.*

Nec solùm publica Dominiorum, & Regnorum diuisio ab ipso iure gentium processit, sed etiam priuata, agrorum scilicet, & aliarum rerum priuatarum distinctio, *d. l. ex hoc iure*, iunctis, quæ ibi a Doctor. notantur *ff. de iustit. & iur. Hieron. a Mont. tract. de finib. cap. 2. n. 1.*

3 Nec sine iustis de causis ad huiusmodi diuisionem deuentum fuisse dicendũ est. Primò, quia communio rerum discordias excitare solet, *l. cum pater, 79. §. dulcissimis, in fin. ff. de leg. 2.* & plura docet *Arist. lib. 2. polit. cap. 3. vers. probãs autem;* & ideo perpetua rerum communio

nio a iure non probatur, vt est *tex. in*
4 *l.in hoc iudicium,§. si cōueniat, ff.comm. diuidun.& l.vlt.C.eod.tit. Alex. cons.29. nu.2.lib.5.Menoch.cons.202.nu.75.Azoguid.inter comm.opin. diuers.lib.2. cap.7. nemo cogitur stare in communione .*

Secundò, quia communio habet rerum gerendarum difficultatem, *Arist v-*
5 *bi supra,ibi,communes igitur habere res , has, & alias huiusmodi difficultates;l.qui neque,* 8.*ff. de reb. eorum*; & naturale vitium est negligi,quod communitèr possidetur, *l.2.§.naturale, C. quan. & quib.*
7 *quarta pars,lib.*10.Qui enim totum non habet, se nihil habere arbitratur,& suam quoque partem corrumpi patitur , dum inuidet alienæ,*d.l.2.vers.sed multi.*Quod etiam exemplis,& quidem multis comprobari posset , sed illa proborum virorum Abraham, & Loth, qui diù in communione sine iurgijs viuere nequiuerunt, sufficiant, vt in *Genes. cap.* 13.*ibi* ; *Ne quæso sit iurgium inter me , & te , & inter Pastores meos , & tuos , &c.* neque Iacob cum Socero suo Laban , vt in *eod. lib.Genes.cap.*30.Sed & ille Opifex rerum Sapientissimus Deus , piscibus aquam , auibus aerem , alijs terram pro diuersa diuisit natura , vt *in cap.* 1. *Genes.* quod elegantèr complexus est *Ouid.lib.*1.*Metamor.in princ.*

Hanc Deus, & melior litem natura diremit ,
Nam Cœlo terras , & terris abscidit vndas ,
Et liquidum spisso secreuit ab aere Cœlum .
Quæ postquam euoluit, cœcoque exemit aceruo ,
Dissociata locis concordi pace ligauit.

Et paulò inferiùs

Cesserunt nitidis habitandæ piscibus vndæ ;
Terra feras cepit, volucres agitabilis aer .

Diuisio quoque gentium ab ipso Deo
8 processit, vt *in cap.*10. *Genes.* & separauit filios hominum *Deuterono n.cap.*32. distribuique voluit terram subactam a filijs Israel,vt *in libro Iosue cap.*18.*& cap.* 21. Hinc de iure gentium esse diuisionē Doctores nostri tradunt in *l.hoc iure, ff. de iustit. & iur.* & dictum est supra ; ac vide apud *Greg Tholos.in syntag. iur. vniuers. par.*1.*lib.*2. *cap.*14. *n. fin.* & præ-
9 missa adeo vera sunt, vt communio facta inter duas Vniuersitates super aquis,pascuis , & lignis , etiam quòd durauerit per tempus immemorabile, potest altera parte reclamante rescindi, & irritari , non solùm si opponatur,quòd in ea non interuenerit auctoritas Superioris , sed etiam quia nemo cogitur inuitus in communione viuere, *l.in hoc iudicio, §. si conueniat, ff.com.diuid. Corn. cons.*48. *vol.*3. quem refert *Vrsill.ad Afflict.decis.* 254.*n.*1.*&* 2. vbi ait ita fuisse decisum in Regia Camera ; & vide etiam *Auend. de exequen.mandat par.*1.*cap* 4.*n.*20.*vers.in qua communione, ac etiam n.*21.*& seq.*

10 Patet igitur iustis de causis factam esse diuisionem , vt scilicet iurgia tollantur, ex quo Virgil.

Limes agro positus , lites vt discerneret agri .

quem refert *tex.in c forus,de verb.signif.*
11 Verùm vt benè Respublica gubernetur, propriæ debent esse ciuium res, sed illarum vsus communis; quomodo autē hoc fiat, Legislatoris est prouisio , vt ait *Arist.lib.*2. *polit.cap.*3.& vide quæ scribit *Mastrill.de Magistr.lib.*3. *cap.*3. *de legib. & edict. Princip.per tot.* & ideo *in l. de modo, & ibi gloss.in figuratione casus , & in verb. arbitri, ff. fin.regund.* habemus in diuisionibus faciendis inter ciues æqualitatem seruandam esse,vt scilicet tātum habeat pauper, quantum diues ;
12 quod etiam adnotauit *Amannell. sing.* 255.*inter singular.diuers. pag.mihi* 365.

Sed quoniam de publico multæ quoque impensæ faciendæ sunt , pro construendis , & manutenendis Prætorijs , vbi iudicia instituenda , & exercenda sunt, *l.Prætoria,C.de operib.pub.vnde Virgil.lib.*5.*Aeneid.*

Indicitque forum,& Patribus dat iura vocatis .

13 & alia huiusmodi , quæ omnibus per se nota sunt,propterea sancitum est vt Cōmunitates quoque habeant proprium patrimonium , & proprium peculium distinctum, & separatum ab illo priuatorum, & particularium personarum,etiāsi non habeant fiscum, *Peregrin.de iur.fisc.*
14 *lib* 1.*tit.*1.*n.*5. adeout quod Communitatibus debetur , singulis non debetur , nec è contra,*l sicut municipiū,§.si quid, & tot. ff. quod cuiusque vniuers. nom. Ant. Gabr. conclus.* 1.*quodcumque Vniuers.nom.per tot.lib.6.*

15 Et hoc ita verum est, vt Communitas non teneatur soluere collectas, & onera pro particularibus debitoribus, qui illa soluere possunt, *Bart.in l.fin.§.vlt. ff.de muner.& bonor.& in l.semel,C.de apoch. lib.*10. quem refert *Menoch. cons.*726.*n.* 22. Sed quomodo sit intelligēda huiusmodi

modi conclusio, vide *Thomat. de collectis*, §. *retenta*, *n.* 11. vbi post relatam, & examinatam distinctionem *Bart. in d. l. semel*, *n.* 2. suam affert distinctionem in vers. ideo videtur dicendum; quæ talis
16 est; aut agitur de publico debito conuento inter subditos, & Principem de certis prædijs, vel generalitèr de toto territorio, tunc portio deficientium grauat alios, quia subditi pro territorio erant obligati ad certam summam, si aliqui desunt, diuiditur onus deficiẽtium per totum territorium, & prædia obligata, *l. omne*, C. *de censib. lib.* 11. *& l.* 1. *C. de om. agro. desert. eod. lib. l. Imperatores*, *ff. de publ. l. cum possessor, ff. de censib.* Et hoc procedit in summa conuenta, quæ debetur Principi annuatim, vt est subsidium triennale, & sunt alia onera Cameralia in Statu Ecclesiastico; & idem etiã esset, si imponatur collecta, & fiat diuisio, quæ vulgò dicitur, *Ripartimento*, per totum Statum ad instar subsidij triennalis, prout regularitèr fit, superuenientibus necessitatibus, puta trãsitus militum Principum, custodia certorum locorum tempore belli, & pestis, quæ quidem collecta ab initio non habuit certam quantitatem, sed ex post facto declaratur, & facto calculo a Calculatoribus Cameræ Apostolicæ, seu Ratiocinatore Communitatum Status Ecclesiastici, fit diuisio, seu partitio pro rata soluenda a qualibet Communitate; ipsa verò Communitas partitur onus inter ciues æqualitèr pro modo facultatum, & bonorum, & viribus patrimonij, nec vnus potest pro alio grauari, *l. fin. C. quemad. ciuil. mun. indic. lib.* 10. & omnes huiusmodi onera talitèr indicta sustinere debent, *l.* 1. *& fin.* C. *de mun. patrim. l. vacuatis. C. de Decurion. l.* 1. C. *de nau. non exonera. l.* 1. C. *vt in empt. speci. l.* 1. C. *de apoc. pub. l. iubemus*, C. *de Sacros. Eccles.*

Aut est Canon conuentum per aliquẽ priuatum cum fisco soluendum pro certis fundis, & fundi in tertium possessorem transierunt, tunc quilibet possessor, ad cuius manus peruenerit fundus, tenetur fisco, vt in *l. Imperatores*, *ff. de publicã.* & si sint plures correi ad fauorem fisci
17 obligati, licèt priuatus non soluat pro priuato, *l. vnica*, C. *vt nullus ex Vicarijs*, tamen qui causam communem possessoris habet, cõuentus a fisco pro tota summa
18 cessionem, & actionem contra alios reportabit, *l. eam possessor*, *ff. de censib. & ibi glos. in verb. cõueniretur*, *Bart. in l. semel, circa fin.* C. *de apoc. pub. lib.* 10.

Sed quoniam dictum est supra, quòd in imponendis collectis Calculatores Cameræ Apostolicæ faciant diuisionem ratæ soluendæ a qualiber Communitate Status Ecclesiastici, nulla habita ratione bonorum a ciuibus possessorum, itaut quilibet soluat pro viribus patrimonij, sed hæc secunda pars relinquitur facien-
19 da ab ipsis Communitatibus; sciendum est, hoc non esse ex dispositione iuris, seu Constitutionum Summorum Pontificum, quia hæ non comprehendunt Communitates, sed subditos, quorum appellatione nõ comprehenduntur Cõmunitates, vt diximus, & in puncto de subsidio triennali notat *Cherub. iun. ad Constit.* 20. *Pauli IV. schol.* 1. motus, quia in Bulla Pauli III. qui hoc triennale subsidium imposuit, sæpè facit mentio-
20 nem de subditis, & vtitur dictione, *ipsis*, quæ personalitatem denotat, *Roland. cons.* 59. *n.* 28. *lib.* 3. & quando Papa voluit comprehendere Communitates in
21 reuocatione exemptionum expressit, vt fuit dictum *in hac Sac. Congreg. in causa Perusina inter Communitatem, & Clerũ d. Ciuitatis die* 28. *Septembris* 1613. *proponente R. P. D. Iulio Benigno.*

22 Vnde ergo, quòd Camera Apostolica hodie exigit hoc subsidium a Communitatibus, dicas hoc esse ratione Concordiæ initæ inter Cameram, & Cõmunitates, quæ onus in se susceperunt soluendi Cameræ, & a singulis exigendi, vt fuit dictum in dicta Causa Perusina. Et supradicta Concordia inita fuit de anno 1543. Dum enim Paulus III Parmæ moram traheret, Commissarios ad hoc pro toto Statu Ecclesiastico deputauit, & in Prouincia Vmbriæ, Ciuitate Perusina, Ducato Spoletino, Prouincia Patrimo-
23 nij, & Ciuitate Vrbeuetana fuit deputatus Reuerẽdissimus D. Hieronymus Saulius Archiepiscopus Barensis electus, & Cameræ Apostolicæ Clericus, vt in eius Breui dat. Parmæ die 6. Iunij 1543. & cũ Ciuitate Vrbeuetana Patria mea inita fuit huiusmodi concordia die 26. Iulij 1543. ex tabulis Hieronymi Ceuoli de Tarano eiusdẽ Cameræ Apostolicæ Notarij.

Sed hinc oritur alia dubitatio, An
24 Communitates potuerint in huiusmodi Concordia obligare suos ciues sub represalijs in casu non solutionis, prout quotidie videmus cõtra illos a Thesaurarijs Prouincialibus, & Exactoribus cõmitti, & exequi. Hanc quæstionem mouẽt inter alios Doctores nostros *Andr.*

G *Gail.*

Gail.in tract.de arrestis,cap 9.sæpè videmus, per tot.& in princ. sequutus opinionem Doctorum, qui hanc materiam tractant *in l.Ciuitas, ff.si cert.pet.& l.si se non obtulerit, ff.de re iud.in l.sicut, ff. quod cuiusque Vniuers. & l.si is qui bona, ff. de pignor. & hypoth.* facit distinctionem inter Ciuitates habentes pote-
25 statem legis condendæ, vt sunt secundùm ipsum Ciuitates Imperiales; & quia hæ tenent locum Principis, & tãtum possunt in sua Republica, quantum Imperator in Imperio; poterunt etiam obligare ciues suos sub pœna repræsaliarum; secus autem est in alijs Ciuitatibus municipalibus, quę superiorem recognoscunt, nec potestatem legis condendæ habent, vt ibi per eum n.1. & 2. Sed omnes Ciuitates Status Ecclesiastici sunt huius secundi ordinis recognoscentes superiorem, vt notum est: Ergo non potuerunt, vt latè prosequitur idem *Gail. a num.*8.
26 *vsque ad fin. videndus*; dum rationem assignat, quia obligare singulas personas ciuium nõ respicit vtilitatem publicam, neque Principis; cui optimè adstipulatur *Cassiod. lib.4. variar. cap.* 10. dum
27 Theodorici Regis iussu repræsaliæ prohibentur, vbi inter cætera hęc leguntur.

O iniquum persuasionis errorem, diuiduntur causæ germanis, filius obligationibus paternis si non sit hæres exuitur, vxor maritalibus debitis, nisi per successionis vincula non tenetur, & audacia ad solutionem trahit extraneos, cum absoluant Iura coniunctos; &c. Et prosequitur *Andr. Gail. loco citato num.* 11. a concessionibus talium repræsaliarum
28 tanquam odiosis, & iniquis abstinẽdum esse, quia ex illarum licentia; & concessione vidit sub opinione iustitiæ, & sub specie recti multa in Imperio euenisse scandala, & occasiones multis rapinis, latrocinijs, & varijs direptionibus datas fuisse: quos sua omnium exulceratissima ætate nouo vocabulo, & splendido epitheto *Frenbeuters* appellat, idest im-
29 punitos latrones, siue grassatores dignos omni suppliciorum genere, & publica, communique Statuum Imperij vindicta. Quæ licèt ipse Gail. apud Germanos non sine magna infamia fieri, & exerceri affirmet; hæc etiam omnia apud nos Italos, qui in ventoso ciuilitatis, & humanitatis nomine præter cæteras Orbis Terrarum gẽtes, & nationes gloriamur, maximè vigent, & sunt in vsu, præcipuè contra pauperes rusticos; *Gail. tract. de arrest. cap.9.num.20.vers.sed rigorosi*; & quod peius est, vt plurimùm contra innocentes, itaut aliorum culpa in extremum ipsi, eorumque tota familia deducantur exitium; & ideo cum eorum clamores velut iusti Abel sanguis ad Omnipotentis Dei penetralia ascendant, nil mirum, si iusto ipsius Dei iudicio multę Communitates, quæ nostrorum paren-
30 tum, & gentilium ætate florentissimo, & opulentissimo nobilitatis splendore micabant, nunc verecunda, plebeia, & immunda suorum ciuium paupertate (quæ mater criminum a Cassiodoro appellatur) depressæ vilescant. Et repræsalias tanquam graues legibus, & æqui-
31 tati naturali contraria. ciuili Constitutione prohibitas esse dixit *Greg. X. in c. vnico de iniur. & damn. dat. in 6.* dum
32 pœnam excommunicationis indicit in eos, qui contra personas Ecclesiasticas huiusmodi repræsalias committerent, & si sit Vniuersitas, Ecclesiastico subijcit Interdicto; *vide Mauson. de caus. execut. ampl.33. per tot.*

Adde etiam, quòd repræsaliæ inuentę
33 fuerunt, & frequentari cœperunt, quando de iniustitijs ad Superiorem non potest haberi regressus, vt dicit *Bart. in suo tract. repræsal. in præfat. n.1.* & concedebantur antiquitùs a Principe, vel Magistratu merum, & mixtum imperium habente ob iustitiam denegatam, *Andr.*
34 *Gail. de pignor. obseruat. 2. n.1.* & quòd sit quædam potestas in pignorando quẽlibet de terra debitoris data creditori pro iniurijs, & damnis, *Mysinger. singul. obseru. cent.6. obseru.1. n.1. per tex. in c.1. de iniur. & damn. dat. in 6.*

Quæ quidem in subditos Sedi Apostolicę verificari minimè posse videntur: Primò, quia si a ciuibus negentur collectæ Communitatibus, hæ possunt sine dubio, & absque vlla difficultate habere regressum ad Principem, & Superiorem: Secundò, non potest dici denegata iustitia, quamdiu non fuerit petita; sed exactores nulla facta petitione coram iudice de facto repræsalias committunt, vt experientia docet. Tertiò, nulla iniuria, seu damnum illatum a subditis præcipuè non obligatis considerari potest erga Principem, & Superiorem, si soluere recusant; & ex quocumque iure nemo debet alieno odio prægrauari, vt dictum est supra; & in terminis, repræsalias non
35 posse concedi contra subditos, *Bart. tract. de repræsal. quæst. 7. nu.4. vers. in contrarium, & alij relati a Menoch. cons. 244. num.54.*

Verùm

36 Verùm præmiſſis non obſtantibus, Ciuitates potuiſſe obligare ſuos ciues ad fauorem Principis, & pro ipſarum Communitatum indemnitate, etiam ſub repræſalijs, communitèr ab omnibus affirmandum eſſe puto. Primò, quia obliga-
37 tio ſoluendi Collectas ad fauorem Principis radicata eſt in ipſis ciuibus, licèt poſtea ratione facilioris exactionis ſeſe Communitates obligauerint, vt dictum eſt ſupra: Quare poſſumus dicere, quòd
38 repræſaliæ in caſu noſtro non veniant ex conuentione inita inter Cameram, & Communitates, ſed ex ipſa obligatione ciuium, qui bona, & perſonas habent obligatas ad fauorem Principis, *l.2. ff. de origin. iur. l.1. ff. de conſtit. Princip.* & plura congerit *Maſtrill. de Magiſtrat. lib.3. cap.2. de ſuprema Principis iuriſdictione:* & magis ad rem noſtram de Collectis, quas Princeps poteſt imponere ſubditis, quando poſitus eſt in indigentia, & ſubditi tenentur illas ſubire, *Thomat. de collect. §. neſcientèr, n.6. & 8.* Quæ omnia fortius procedunt in Papa, qui eſt Dominus omnium, *Hoſt. in ſum. tit. de cenſib. n.10. verſ. & breuitèr.*

Si ergo ſubditi recuſant, vel ſaltem
39 ſtatuto tempore non ſoluunt collectas, ſi relaxentur repræſaliæ, id non prouenit ex facto Communitatis, ſed ex propria culpa, quia dies interpellat pro homine, & ſtatim ac dies ſolutionis ceſſit, conſtitutus eſt debitor in mora, *Surd. deciſ. 57. Caſtri Gifredi, n.7.* & ſic ex iuſta cau-
40 ſa; quo caſu etiam de Iure Diuino permiſſas eſſe repræſalias tradunt *Doctor. præcipuè Bart. tract. repræſal. in princ. n.3 per text. in c. Dominus noſter, 23 quæſt.2. Guid. Pap. quæſt. 32. n. 1.* Et ſi dicatur,
41 quòd etiamſi præfixa ſit certa dies ad aliquid faciendum, intelligitur tamen, ſi fuerit petitum, *Socin. in regul. 299. in fin.* qui teſtatur de communi, & alij relati
42 per *Surd. d. deciſ. 57. n.4.* & in terminis de ſolutione collectarum faciendam eſſe Communitatibus intimationē ad ſoluēdum, antequam veniat tempus exactionis, & ſolutionis, eſt *text. in l.2. C. de indict. lib.10.* Reſpondetur, quòd iſta intimatio fieri debet, & regularitèr fit per
43 quindecim, vel ſaltem decem dies ante ab exactoribus, non ſolùm ex diſpoſitione *præd. l.2.* ſed etiam bannimentorum, & ordinationum Eminentiſſimi Cardinalis Camerarij ſub pœna nullitatis, & refectionis damnorum, & intereſſe, vt in dictis ordinamentis n.1. cuius copia fuit aliàs impreſſa in meo libro Bullarum vulgarium Summorum Pontificum, & Reſolutionum pag. 160.

44 Secundò, repræſaliæ, quæ conceduntur contra Communitates, ſeu illorum ciues, cum habeant requiſita tradita per *Bart. in d. tract. quæſt.1. nu.4. verſ. primò requiritur,* dicuntur licitæ; duo autem ſunt requiſita: Primò auctoritas Superioris: ſecundò, quòd auctoritas Superioris interponatur ex cauſa, vt ibi per eum, quem ſequitur *Guid. Pap. quæſt.32. num. 1.* De primo requiſito patet, quia ab ipſo Principe ſunt indictæ, ſeu conceſſæ, licèt poſtea ab exactoribus onerum fiſcalium extendantur contra hunc, vel illum particularem, vt notat *gloſſ. in c. vnico in verb. extendi, de iniur. in 6.* De ſecundo ſimilitèr patet, quia pro indigentijs Sedis Apoſtolicæ collectæ exiguntur.

Nec facit, quòd plerumque in huiuſmodi repræſalijs iuſtus pro iniuſto, innocens pro nocente grauatur, contra omnes iuris, & æquitatis regulas, vt dictum eſt ſupra; quibus adde, quæ congerit *Gail. de pignor. obſeru.2. num.2. & alibi.* Quia reſpondetur ex doctrina *Bart. d.*
45 *tract. & quæſt. n.7.* dicentis Ciuitatem negligentem, ſeu recuſantem iuſtitiam facere, effici debitricem illius, qui iuſtitiam poſtulat, & ideo homines ſubditi illi Dominio, vel populo capi poſſunt, *per tex. in l. pro hærede, §. ſi quid tamen, ff. de acquir. hæred.* Sicut etiam propter
46 delictum domini negligentis facere iuſtitiam poteſt indici bellum cōtra totam Terram, & omnes gentes ſubditas ſibi; & ad hoc citat *tex. in Auth. ſi verò dominus temporalis, C. de hæretic. & manich.* qui tex. hoc dicit ad literam; concludit tandem *ipſe Bart.* repræſalias eſſe licitas ex cauſis legitimis.

Minus etiam attendendum eſt, quod diximus, in huiuſmodi repræſalijs, vt plurimùm iuſtos pro iniuſtis, & innocē-
47 tes pro noxijs grauari: Quia ab huiuſmodi grauamine liberantur, cum ex diſpoſitione iuris, & bannimentorum (de quibus meminimus ſupra) ab eo, qui culpā admiſit, & cauſam repræſaliarum dedit, omne damnum ſarciendum ſit, vnà cum intereſſe, *Iaſ. in l.2. §. fin. verſ. extra gloſſ. ff. de verb. oblig. & de comm. Matth. Cbgrian. inter comm. opin. diuerſ. lib. 4. tit.39. de vectig. & com. num.47. Myſing. ſingul. obſeru. cent. 6. obſeru.1. num.10.* & quòd exactus per repræſalias agat ad quadruplum contra eum, cuius cauſa conceſſæ fuerunt repræſaliæ, *tex.*

eſt in § 1. *auth. vt non fiant pignor. Menoch.* & *alij per eum adducti in conſ.* 244. *n.* 75. *lib.* 3. *Hier. de Mont. var. iur. quaeſt. in q.* 27 *n.* 38. & *ſeqq.*

Et quàmuis communis regula recipiat
limitationem, quando iniuſtè, & contra
48 æquum repræſaliæ eſſent conceſſæ reſpe-
ctu alicuius, ſine tamen culpa ipſius, quia
tunc nihil tenetur reſarcire; vt docent
*Doctor. ſupra relati per tex. in l. ſi per
imprudentiam, ff. de euiction.* Hoc tamen
49 in caſu noſtro non videtur poſſe locum
habere, quia ſi Communitas non fuit in
mora ſoluendi, & ſic non potuerint cō-
tra ipſam extendi repræſaliæ; tunc, & eo
caſu tenentur Theſaurarij, & Exactores
Prouinciarum ex vi bannimētorum ſu-
pra relatorum, & *vide text. in l.* 1. *C. de
executor.* & *exactor. lib.* 12.

Et ita ex præmiſſis videtur concludē-
50 dum, potuiſſe Communitates obligare
ſuos ciues ſub pœna repræſaliarum pro
ſoluendis collectis a Principe legitimè
indictis, & ad fauorem ipſius Principis;
nec puto in hoc hæſitandum; & opti-
mè facit *tex. in l. abſtinendum, C. quor.
appell. non recip.* vbi pro debitis fiſcalibus,
51 ſeu Cameralibus nulla venit admitten-
da appellatio.

Verùm alia maior oritur dubitatio; an
52 Communitates poſſint obligare ſimili
modo ſub repræſalijs ſuos ciues in con-
tractibus initis cum priuatis: Puta Com-
munitas pro ſua particulari indigentia
imponit cenſum ad fauorem Franciſci;
& niſi ſoluat fructus conuentos debito
tempore, obligat ſuos ciues ſub repræ-
ſalijs, an inquam huiuſmodi obligatio
ſubſtineatur; Et pro negatiua in fortio-
ribus terminis procedunt, quæ diximus
ſupra; quibus adde *Lud. a Peguer. deciſ.*
11. *Io. Rubert. num.* 1. Sed omiſſo multi-
loquio; quotidianus vſus, & experientia
docent affirmatiuam partem eſſe tenen-
dam; quem quidem vſum antiquiſſimum
53 eſſe, & legitimè introductum, Doctores
noſtri pluribus probant, licèt *Bart.* no-
uitèr inuentum dicat *in princ. ſui tract.
de repræſal. Zaſius tamen in l.* 2. §. & *ita
leges, in verb. latas, circa fin. ff. de orig.
iur.* quem referunt *Gail. tract. de pignor.
obſer.* 2. *n.* 6. *Myſinger. obſeru.* 1. *n.* 2. *cen-
tur.* 6. repræſaliarum vſum (licèt ſub alio
nomine) putat extitiſſe ſub Numa
Pompilio Secundo Romanorum Rege,
qui primus Fecialium formā, & ſolem-
nitates inſtituit, vt videre eſt apud *Li-
uium Feneſtell. Plutar. Dionyſ. Halicarn.*
& *alios.* Horum autem Fecialium offi-
cium erat cuſtodire, ne alicui confœde-
ratæ Vrbi bellum iniuſtum inferretur,
quòd ſi fortè fœdera violarentur, res re-
petebant, & ſi non redderentur, bellum
decernebant, & niſi paruiſſent (Dijs fœ-
54 derum inſpectoribus inuocatis) bellum
comminabantur. Et ius pignorandorum
hominum antiquiſſimum affirmat *Bu-
dæus ad l. aut facta, §. euentus, ff. de pœn.*
quē refert, eiuſque verba reſcribit *Gail.
loco cit. num.* 7. quem vide; & vide etiam
Peguer. deciſ. 11. *nu.* 2. & 3. qui hoc idem
dicit, nulla facta mentione Budæi, aut
Gail.

55 Et huiuſmodi vſum pignorandorum
hominum, quem modò repræſalias ap-
pellamus, eſſe legitimè introductum; &
eſſe ſpeciem iuſti belli, ne iuſtitia pereat;
tradunt *Bar. Mart. Luden.* & *Iacob. a Ca-
nib. in ſuis tract. de repræſalijs*, apud
quos ad ſaturitatem videre poteris: Et
nonnullos caſus, quibus repræſaliæ de
iure permiſſæ ſunt, refert *Myſing. d. cent.*
6. *obſer.* 1. *a num.* 4. *vſque ad* 9. & id licere
dicimus, quod legibus, quod more
56 maiorum, & inſtitutis conceditur, vt
ait *M. Tull. in Philip.* 13. quem refert
Luc. de Penn. in l. ſi Diuina, nu. 19. *verſ.
vnde Tullius, C. de exact. trib. lib.* 10. &
Peguer. d. deciſ. 11. *a n.* 2. & *ſeq.*

Sed magis ad rem noſtram. De Com-
munitatibus non ſolùm habentibus iu-
riſdictionem, vt ſentit *Gail. in ſæpè cit.
tract. cap.* 9. *de arreſt. Imper.* ſed etiam de
illis, quæ nullam habent iuriſdictionem,
quando immineat publica neceſsitas,
poſſe ſuos ciues ſub repræſalijs obligare,
videtur velle *Thomat. de collect. §. ſubij-
57 ciunt, n.* 26. dum ait, Communitates ha-
bere iuriſdictionem, & poſſe ſtatuere
ſuper prædijs ſitis in ſuo territorio, &
tale Statutum nihil aliud eſt, quàm ſim-
plex adminiſtratio ſoluendi æs alienum,
ad quod tenebatur Communitas prop-
ter euentum oneris, & indigentiæ, vt
ibi per eum, quem vide etiam in nume-
ro præcedenti circa finem dum ait; onus
58 eueniens hinc ad mille annos ita habe-
re prædia obligata, ſicut ſi hodie eueniſ-
ſet, & eſt æs alienum contractum cum
Cōmunitate; & citat *Angel. in conſ.* 206.

Nec dicatur ſupradicta reſpicere po-
59 tius obligationes reales, quàm perſona-
les, vt ſunt repræſaliæ; Quia reſpondetur
Communitates per ſe ſumptas non
habere neque velle, neque nolle, & eſſe
perſonas fictas, *Myſing. cent.* 4. *obſeru.* 78.
n. 7. & tamen negligentia eorum, qui
regunt Ciuitates, imputatur ipſius Ciui-
tati-

tatibus, *Capyc.decif.*130. *n.*70. repræsentatam per Officiales, & Magistratus,*arg. l.offa,in fin.ff. de relig. & sumpt.fun.* & plura congerit *Loseus de iur. vniuers.*
60 *par.*1.*cap.*1.*n.*41.*& per tot.* Quapropter si dicti Officiales, ad quos spectat onus exigendi collectas non exigant, & non soluant debito tempore, etiam quòd nõ sint nominati in instrumento, & obligatione facta per Communitates ad fauorem priuatæ personæ, poterunt ipsi Officiales pignorari, & repræsaliari, *Bar.in l.*4.*§.actor,num.*5.*vers.tamen illi,ff. de re iudic. per tex.in l.*1.*ponderando verbum, Decem primatus, qui secundùm gloss.ibi, Exactorem significat, ff. de muner. & honor.* ipsi tamen Officiales exigent ab alijs de Vniuersitate, & a se ipsis pro rata tangente, *Bart. loco cit. & vide tex. in l. missi Opinatores, C. de exactor. trib.lib.* 10. & vide etiam *Salust. a Cor-*
61 *neto in sua praxi A. C. lib* 1.*cap.* 35. vbi assignat modum exequendi instrumenta contra Communitates. Secundò re-
62 sponderur repræsalias exerceri nõ solùm *contra personas*, sed etiam contra res,& bona, vt *in c.vniuers.de iniur. in* 6. *ibi, seu bona ipsorum,&c.* & experientia demonstrat.

63 Sed neque hæc responsio tollit totam difficultatem,quia repræsaliæ non solùm exequuntur contra Officiales, sed in solidum contra omnes, seu maiorem partem Vniuersitatis, contra id, quod docet *Bar.d.§.actor,n.*7. *& melius num.* 9. vbi determinat, tunc valere obligationẽ factam a Communitatibus de conueniẽ.
64 do suos ciues in solidum, quando Syndicus,seu Procurator habeat potestatem ab Vniuersitate, penes quam sit facultas legis condendæ: Et tunc demum ciues
65 sub pœna repræsaliarum obligari posse, quando ipsi in forma Ciuitatis legitimè conuocati consentiant, quia tunc scientium, & consentientium ciuium voluntatem iniuriosam non esse censendam, aliàs extra publicam, & extremam necessitatem Ciuitatis parcendum,& a cõcessione talium repræsaliarum tanquam odiosa, & iniqua abstinẽdum putat *idem Gail.d. cap.*4.*n.*11.*de arrestis;*& optimè facit *Constit.*55.*in* §. 10. *Pij V. Bullar.*
66 *nou. tom.* 2. *pag.* 75. vbi prohibitum est Cardinali Camerario, & Clericis Cameræ ad ciusuis instantiam concedere repræsalias,etiam pro debitis fiscalibus,nisi de particulari, & expresso mãdato Papę.

67 Sed contra hanc doctrinam, vt dixi, capiuntur ciues nedum Ciuitatum habentium facultatem legis condendæ,sed & pauperes incolæ cuiusuis Villæ,& Castri, nec solùm Ciues, qui in Consilijs interuenerunt,& se ipsos obligauerunt,sed qui nullam rerum publicarum notitiam habent, nec in numero Consiliariorum sunt: prout ego vidi inter cæteros captum quendam Nepesinum in Vrbe ad instantiam Montistarum Mõtis Aratrorum pro fructibus dicti Montis; & in Ciuitate Viterbij, vbi residet Thesaurarius Prouinciæ Patrimonij, & Vrbis veteris, fuerunt pro ære alieno Ciuitatis Vrbis veteris retenti,& repræsaliati Mutiones, & alij Vrbeuetani, qui nec ipsi, nec eorum aui publica Consilia vnquam viderunt. Et quòd huiusmodi repræsaliæ licitæ sint, tenet etiam *Bar. in tract. repræsaliarũ,quæst.*6.*principali nu.*6.*&* 7. & licèt iure ciuili, & canonico prohibitæ sint, sunt tamen permissæ de Iure Diuino, *Guid.Pap. quæst.*32. *repræsalia, n.* 1.*& per tot.*

68 Quapropter cum hæc quotidie videamus in vsum deduci etiam in ipsa Vrbe, vbi Princeps supremus residet,fatẽdum erit, inductas esse repræsalias de scientia Principis, *Capyc.decis.*4. *num.*30. ex stylo, seu consuetudine, quæ vim legis obtinet, & ex tacito populi consensu introducitur, *Mysinger.obseru.*41.*num.*12. *cent.*6.

69 Quæ consuetudo cum habeat annexã publicam vtilitatem, firma debet esse, *Guid. Pap.*in terminis de stylo concedẽdi repræsalias, absque eo, quòd adeatur Superior, *quæst.*33. *Sed quæro, vers. tamen quicquid;* & vide *Bald.in cons.* 107.
70 *quando quis,n.*1.*lib.*4. vbi firmat non esse recurrendum ad iudicem populi,contra quem relaxandæ erunt repræsaliæ.

71 Publica verò vtilitas in eo versatur, quia Communitates non ita de facili inuenirent pecunias mutuas, vel sub vsuris, nisi daretur facultas creditoribus procedendi in solidum contra omnes de Vniuersitate, nec etiam Camera suas pensitationes fiscales consequi de facili posset, quando hæc sibi via præclusa esset, vt animaduertit *Io. Franc. de Ponte in tract. de potest. proreg.tit.*10.*de diuers. prouis.§.*6.*de alienat.fun.solita bonorum Vniuersitatis, nu.*2. vbi ita declarat doctrinam *Bart.in d.l.*4.*§.actor,n.*9.*ff. de re iudic.& supra n.*1. refert consuetudinem Curiæ Neapolitanæ, vt scilicet per Collaterale Consilium expediantur passim prouisiones, quibus tales, & tales ciues cogantur, & aliquando in eorum

contu-

contumaciam vt habeantur pro obligatis. Et de validitate Statuti disponentis,
72 quòd pro debito Vniuersitatis quilibet de Vniuersitate capi possit, vt est *in Vrbe veteri lib. 2. rubr. 37. tenet Trentacinq. var. resol. tit. quod cuiusque Vniu. resol. 2. lib. 1.*

73 Et quòd instrumenta habeant executionem paratam, esse consuetudinem fauorabilem, tanquam commune bonum continentem, dicit *Bald. in l. de quibus, col. 2. ff. de legib.* quem sequitur *Roccus Curt. in c. fin. sect. 2. gloss. 1. nihil habetur, n. 20. vers. item quod instrumenta, de consuetud. Galles. de oblig. Cam. quaest. 1.*
74 *num. fin.* licèt ipse contrarium sentiat respectu Censurarum, quae in obligatione Camerali suscipiuntur; harum enim pudor, & reuerentia multitudine, ac frequentia peccantium vilescit.

75 Et extenditur ista consuetudo repraesaliarum, vt non solùm capi possint ciues in ipsa Ciuitate, sed etiam alibi habitantes, puta si sint concessae repraesaliae contra Vrbeuetanos, poterit capi Vrbeuetanus non habitans in Vrbe veteri, si per se, vel alium subeat onera in Vrbe veteri, & de communi testatur *Petr. Rauen. in suo alphab. aureo in verb. repraesalia*, quem refert *Bonac. inter commun. opin. lib. 4. tit. 39. de vectig. & com. nu. 48.* & vide *Bart tract. de repraesal. in 7. quaest. principali, n. 2. & 3.* quem sequitur *Menoch. cons. 1060. n. 40. 41. & 42. lib. 11.*

76 Declaranda tamen est primò huiusmodi regula, seu consuetudo repraesaliarum, vt non habeat locum in clerico, & personis Ecclesiasticis; & si fuerint concessae a singulari persona, & intra mensem non reuocauerit, poenam excommunicationis incurrit; si verò concessio, seu relaxatio fuerit a Communitate, nec reuocauerit vt supra, Ecclesiastico subiacet Interdicto, vt est *text. ad literam in c. vnico, de iniur. & damn. dat. in 6.* & hoc habere locum, tam in repraesalijs, quae iustè conceduntur contra gentem, seu Ciuitatem, vndè est clericus, vel Ecclesia, quàm in his, quae iniustè, *Nauar. in commen. de censur. cap 27. de excomm. lib. 6. Decret. num. 136. excomm. 31.* vbi duas affert limitationes; primaest, si quis concedat
77 repraesalias contra bona alicuius clerici propter sibi debita, iudicans hoc conuenire, non incurreret poenam excommunicationis, sequutus *Archidiac. in d. c. vnico in 1. & Caietan. & alios per eum adductos*; quibus adde *Guid. Pap. quaest. 34. incipit, sed accidit, n. 1.* vbi firmat contra clericum debitorem concedi posse repraesalias, & dispositionem *d. c. vnic. de iniur. in 6.* habere locum, quando repraesaliae concederentur ob culpam laicorum, non autem quando contra clericum debitorem; & testatur ibi de communi: & circa hanc conclusionem aduerte, quòd procedit quoad poenam excommunicationis; non autem quoad iurisdictionem, itaut Iudex laicus possit concedere repraesalias contra clericum, nam relaxandae sunt a Iudice Ecclesiastico, vt censuit Sacra Congregatio Immun. in Asculana 10. Martij 1643.

Secunda limitatio est, quando requisitus Episcopus negat iustitiam administrare contra suos clericos; tunc enim committi possunt repraesaliae contra clericos debitores, nec habet locum dispositio, *d. c. vnic. secundùm Petr. de Anchar. ibi in 2. col. vers. 3. quae refert Addit. ad d. quaest. 34. Guid. Pap. in verb. hominesque, vers. sed do. Petr. Bart. verò tract. de repraesal. quaest. 7. principali, nu. 6.* mouet hoc dubium, sed illud decidendum relinquit Canonistis, prout ego quoque relinquo. . . .

Haec tamen limitatio si vera est, quod non puto, declaratur, vt propter debita clerici vnius Episcopatus non possint concedi repraesaliae contra bona alterius clerici eiusdem Episcopatus; *gloss. in d. c. vnico in verb. concedi, Nauar. loco supra citato; & vide Bart. loco prox. citato.*

78 Declaranda est secundo loco consuetudo repraesaliarum non habere locum, nec exerceri posse contra Magistratum, & Officiales, durante eorum Officio, & Magistratu, *Menoch. cons. 244. n. 53. qui citat Bart. in tract. repraesal. quaest. 6. principali in princ.* Ipse tamen *Bart. loco cit.* tria genera Officialium assignat, & in omnibus distinguit, & docet, quando, & quomodo procedi possit, quem videas. Cum tamen tertio loco loquatur de Consulibus, seu Prioribus Ciuitatum, & locorum, contra quos diximus supra posse exerceri repraesalias, si fuerint negligentes in exigendis creditis, & soluẽdis debitis Ciuitatum, & locorum, quibus praesunt, *Bart. hoc loco num. 5.* dicit hoc verum in Prioribus, & Consulibus praesentibus, non autem absentibus, contra quos absentes non possunt concedi repraesaliae tanquam Consules, & Priores, sed tanquam contra quoslibet alios de populo, vt ibi per eum.

79 Declara tertiò, non habere locum cõsuetudinem repraesaliarum in militibus vigore

vigore priuilegiorum sibi a Summo Pōtifice concessorum, *cap. 15. ibi. Di più vogliamo, che li Soldati à piedi siano esēti, come anche le robbe loro dalle represaglie per qualsiuoglia causa.* Quæ immunitas extenditur etiam a fortiori ad Equestrem militiam, vt in ijsdem priuilegijs cap. 1. *facit tex. in l. stipendia, C. de execut. rei iudic. l. vlt. §. sicut autem, ibi, exceptis militibus, & veteranis, ff. de muner. & bonor.*

80 Declara quartò, non habere locum in mulieribus, quoad personas scilicet earum, *tex. in Auth. sed hodie, C. de offic. diuers. iud. & in Auth. hodie nouo iure, C. de custod. reorum, Bart. in tract. repra-*
81 *sal. quæst. 7. principali, n. 5.* vbi ait, quòd licèt represaliæ videantur introductę de iure gentium, sicuti introductum est bellum, & in bello mulieres capiuntur, & habent postliminiū, *l. 1. C. de postl. reuers.*
82 tamen represaliæ debēt ciuiliter intelligi, *vt in l. si cui simpliciter, ff. de seruitut.*

Declara quintò, quando represaliç es-
83 sent concessæ puta a Ciuitate Vrbeuetana, *vt in eius lib. statut. lib. 2. rubr. 37.* vt non extendantur cōtra suos ciues, *Bart. loco cit. n. 4. Bald. cons. 106. incip. quod dictus Graff. n. 1. lib. 4.* vbi reddit rationem, quia Ciuitas tenetur suum ciuem ab alijs
84 defendere, *l. 1. §. per hanc, ff. de rei vendic. l. de iure, ff. ad municip.* & cum interfit Ciuitati suos ciues locupletes habere, si contra eos repræsalias concederet, ageret etiam contra se ipsam, vt firmat ibi *Bald. in d. cons. 106.* quem refert, & sequitur *Menoch. cons. 144. n. 54.* vbi ampliat, etiamsi ciuis Vrbeuetanus esset etiā ciuis Viterbiensis, & represaliæ essent
85 cōcessæ cōtra Viterbiēses; & refert ita dixisse *Iacob. a Canib. tract. de repræsal. par. 1. n. 34. & ante eum Bart. eod. tract. quæst. 7. principali, nu. 4. vers. licèt sit ciuis alterius Ciuitatis:* qui quidem ampliat conclusionem, etiam si talis ciuis esset particeps criminis, nam vigore talium repræsaliarum simpliciter concessarum nō posset capi, sed debent specialiter concedi, vel contra talem ciuem ordinariè procedi per Ciuitatem concedentem repræsalias. Et quāmuis *Iacob. a Canib. d. par. 1. nu. 35. relatus a Menoch. vbi supra* teneat in hoc contrarium; tamen opinio Bart. mihi magis probatur: quia, vt pluriès dictum est, repræsaliæ dantur in subsidium, & quando est denegata iustitia, quæ duo in ciue respectu suæ Ciuitatis verificari non possunt; & videndus est *Bald. in c. 1. de form. fidelit. nu. 3.* dicens, quòd si concessæ sint repræsaliæ alicui Pisano contra Perusinos, non poterunt exerceri contra Perusinum habentem incolatum Pisis, quia participat duas qualitates, videlicet Pisanorum, & Perusinorum, & ideo inspicienda est illa qualitas, quæ magis fauorabilis est in hac materia repræsaliarum, quæ est odiosa, *vt notat. c. 1. de iniur. & damn. dato in 6. & in l. extat, ff. de eo, quod met. caus.* & licèt aliquando permissæ sint, nunquam tamen fauorabiles sunt, sed semper restringendæ, quantum est possibile absque eorum subuersione, vt ibi per eum.

86 Declara sextò, vt non posśit quis capi vigore repræsaliarum tempore nundinarum, *Bart. d. quæst. 7. principali, nu. 13.* vbi declarat hoc esse verum in venientibus ad locum, seu territorium, vbi quis nundinas tenet, & exercet, *per text. in l. vnica, C. de nundin.* quem sequitur *Bald. licèt de eo nullam faciat mentionem in d. cons. 106. n. 3. lib. 4.* reddens rationē, quia in nundinis publica versatur vtilitas, & fauore publicæ vtilitatis cessant
87 interim repræsaliæ; præcipuè si venientes ad nundinas non sint hostes Reipub. nec diffidati, nam isti propter publicam vtilitatem, quæ est, vt malis hominibus purgetur Prouincia, capi possunt, cum generali securitas non patrocinetur eis; ita *Bald. ibi per text. in Auth. de mand. Princip. §. sed neque, vers. neque autem homicidis.*

88 Sed an contra Oratores (quos Ambasciatores appellant) concedi posśint repræsaliæ, *Bald. d. cons. 107. num. 2. lib. 4.* negatiuam tenet; & ante eum *Bart. d. quæst. 7. principali n. 11. & 13.* quem vide etiam in sequentibus numeris, vbi ponit alias declarationes, seu limitationes, quas rescribere supernacaneum duxi.

89 Et quòd offendens Legatos, seu Ambasciatores incidat in pœnā læsæ Maiestatis, *Decian. tract. crimin. lib. 7. cap. 5. n. 10. & seqq.* vbi ampliat, & limitat: vide etiam *Farinac. in pract. crimin. tom. 3. quæst. 112. inspect. 3. per tot.*

90 Nec silentio prætereundum censeo, repræsalias exerceri non posse in bobus aratorijs, plaustris, & instrumentis fundi instructi, *tex. est pulcher in l. agricultores, C. quæ res pignor.* vbi contrafacientibus
91 pœna quadrupli, & infamiæ imponitur, quem tex. extendit ad militarem licentiam, vt scilicèt quāmuis militibus in necessitate positis licitum sit deprædarī impunè, illis tamen denegatum est capere

pere boues aratorios, & alia supradicta, *Iul. Ferret. de milit. inst. & de pœnis desertor. n. 158. vers. quid de bobus*, vbi reddit rationem, quia Reipub. interest, ne capiantur; *Tholos. de Repub. lib. 11. cap. 5. n. 10.* qui adducit tex. in terminis in iure canonico, videlicet *c. 2. de tregu. & pace*; in subsidium verò, quando executio fieri non possit in alijs bonis, posse etiam boues aratorios capi, *Giurb. decis. 40. num. 12. Mauson. de caus. execut. lib. 1. ampl. 15. n. 15 & seq.*

92 Tandem nota, Ciuitatem in necessitate positam ad euitandas represalias posse cogere suos ciues ad mutuandum sibi pecunias, quousque exigatur collecta pro solutione facienda, *Thomat. de collect. §. exposuimus, n. 3. pag. apud me 522. Io. de Plat. in l. 1. n. 1. C. de omn. agri desere. lib. 11. Andr. Gail. pract. obseru. lib. 2. obseru. 5. num. 18. Auendag. de exeq. mand. par. 2. cap. 14. num. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Vniuersitatis nomen generale est aptum comprehendere tam homines, quàm cætera animalia ratione carentia.*

2 *Vniuersitas est tanquam genus habens sub se species.*

3 *Duo faciunt Cõgregationem, tres faciunt Collegium.*

4 *Ius Collegij etiam in vno retinetur, ideò vno tantùm Cardinali superstite, in eo remanent iura sacri Collegij, & potest eligere Papam.*

5 *Decem homines faciunt populum, & plures quàm decem, aut quindecim faciũt turbam.*

6 *Statutum prohibens conuocare populum, vel gentem, verificatur, si conuocati fuerunt decem homines.*

7 *Constitutio Sixti Quinti contra coadunantes homines armatos quare promulgata, & cur seruanda.*

8 *Qui coadunauerit sex homines ad malum finem, incidit in pœnam dictæ Constitutionis Sixti Quinti.*

9 *Pœna coadunantium conuenticulum est vltimi supplicij, & confiscationis bonorum; coadunatorum verò quæ sit.*

10 *Bulla hæc Sixti Quinti fuit confirmata a Paulo Quinto, a quo etiam declaratur, seu limitatur in quibusdam casibus hic relatis.*

11 *Vniuersitatibus licitum est pro conseruãdis terminis liquidis, & certis in eorũ territorijs, vi, & armata manu resistere volentibus illos amouere.*

12 *Congregatio in bonam partem, conuenticula verò in malam regulariter accipitur.*

13 *Vniuersitas nihil aliud est, quàm ipsimet homines de Vniuersitate.*

14 *Vniuersitati si quid debetur, singulis non debetur; quæ regula declaratur, ampliatur, & limitatur.*

15 *Procurator constitutus ab Vniuersitate non est idoneus in causis singulorum de Vniuersitate.*

16 *Procurator constitutus contra omnem personam, & si quis iurauerit defendere aliquem contra omnem personam, non comprehenditur sub huiusmodi Constitutione, & Iuramento Vniuersitas.*

17 *Vniuersitas, & Ciuitas non continetur sub nomine personæ.*
Limita in appellatione interposita a declaratione excommunicationis latæ ob contumaciam Vniuersitatis. n. 18.

19 *Vniuersitas si sit negligens in prosequenda appellatione, singuli de Vniuersitate possunt illam prosequi.*

20 *Procurator quando dicatur constitutus pro Vniuersitate, & pro singulis de Vniuersitate.*

21 *Possessio Vniuersitatis acquiritur, & retinetur per homines de Vniuersitate. & nu. 26.*
Hac tamen conclusio declaratur, vt num. 22.

23 *Possessio Vniuersitatis quomodo probetur ex actibus singulorum, remissiuè.*

24 *Ad acquirendum, & retinendum requiritur animus.*

25 *In seruitutibus discontinuis, vt ius pascendi, & lignandi, requiritur factum hominis, nempe quòd animalia ducantur, & reducantur ad pascua.*

27 *Ius pascendi, & lignandi acquiritur tãto tempore, cuius memoria non extet in contrarium.*
Declara sufficere decem, seu quadraginta annos, si interueniat aliqua præstitio. nu. 28. 30. & 31.

29 *Seruitus iuris pascendi dicitur realis.*

32 *Seruitutes discontinuæ nedum per sententiam iudicis, sed etiam per prohibitionem, & acquiescentiam illorum, quibus prohibetur, sũt præscriptibiles.*

33 *Prohibitio facta de non coquendo pane nisi in certis furnis, quando noceat, & acquiratur ius contra Vniuersitatem.*

34 *Ius non soluendi vectigalia qualiter, & quando præscribatur ab vna Vniuersitate contra aliam Vniuersitatem.*

35 *Scientia Vniuersitatis præsumitur in nego-*

negocio arduo, & propalato propter multa scandala.

36 *Vniuersitas, seu illius homines possunt propria auctoritate resistere volentibus impedire seruitutes iam acquisitas.*

37 *Rectores Vniuersitatũ non possunt probibere seruitutes iam introductas, vt sũt pascua, & alia supradicta, nec claudere limitibus agros, & probibere vsum pascendi.*

38 *Ciuitates possunt tollere ius alteri quasitum per statutum generale, non autem per statutum particulare, seu speciale committendo causam ad arbitrium alterius.*

39 *Pascua acquisita in Territorio alieno si non sufficiant pro Terrigenis, tunc possunt nõ obstante quocumque titulo probiberi forensibus.*

40 *Vniuersitas habens ius pascendi in pradijs, & agris ciuiũ, an possit illis probibere clausuras, vt in eis vineta, & olineta fiant.*

41 *Mala fides singulorum de Vniuersitate an noceat Vniuersitati in prascribendo; & declaratur conclusio.*

42 *Vniuersitas est capax iurispatronatus, & quomodo.*

43 *Ecclesia constructa ex eleemosynis singulorum de Vniuersitate non efficitur de iurepatronatus Vniuersitatis, sed est libera.*

44 *Ius prasentandi in iurepatronatus Vniuersitatis ad quem spectet, & quomodo seruandum.*

45 *Vniuersitas an possit eligere sepulturam. & nu.66.*

46 *Supremum sepultura bonos nedum a Christianis, sed etiam ab ethnicis magnifactus.*

47 *Inbumana consuetudo sequestrandi cadauera debitorum reijcienda est tanquam barbara.*

48 *Sepultura prophana nec etiam publicis vsurarijs deneganda.*

49 *Sepelire mortuos nedum priuatorum honor, sed Reipublica vtilitas exigit.*

50 *Sepultura adinuenta est non solùm propter mortuos, sed etiam propter viuos, ne horum oculi ex turpitudine cadauerum offendantur, & corpora fœtoribus inficiantur.*

51 *Pacto induci non potest, ne cadauer inbumatum sit, quoad creditori sit satisfactum.*

52 *Creditor impediens sepeliri cadauer sui debitoris amittit creditum, bæredibus defuncti tantumdem rependit, & infamia notatur.*

53 *Electio sepultura est actus propria voluntatis, qui non cadit in Vniuersitate.*

54 *Materia priuilegiata est strictè interpretanda.*

55 *Pater non potest eligere sepulturam filio puberi, quia huiusmodi electio est quid spirituale.*

56 *Electio sepultura potest quandocumque reuocari vsque ad vita finem.*

57 *Electio sepultura facta ab Vniuersitate non poterit reuocari a singulis ciuibus.*

58 *Contractus perfecti non reuocantur ab Vniuersitate etiam respectu lucri.*

59 *Decreta, & resolutiones facta ab Vniuersitate conuocato Consilio, & cum consensu duarum partium ex tribus firma sunt.*

60 *Ex electione sepultura infertur praiudicium Ecclesijs Parochialibus.*

61 *Ius eligendi sepulturam est ius speciale contra ius commune.*

62 *Confraternitates eligentes sepulturas pro suis confratribus nõ praiudicant Ecclesijs Parochialibus; & quare.*

63 *Priuilegia Principis non sunt interpretanda in praiudicium tertij, sed quòd minus quàm fieri possit, ladant ius commune.*

64 *Si aliquis ex Confratribus eligat sepulturam in sua Confraternitate, quomodo intelligenda, & obseruanda erit talis electio.*

65 *In Tertiarijs S. Francisci, S. Dominici, & similibus eligentibus sepulturam quid seruandum.*

66 *Declaratur conclusio in electione sepultura facta ab Vniuersitate.*

67 *De sepulchrorum materia agitur, remissiuè.*

68 *Vniuersitas qualitèr acquirat superioritatem in Castrum, seu Villam, & quomodo probetur Castrum, seu Villam subiacere Ciuitati.*

69 *Vniuersitates tenentur parare locum, in quo Officialis ius reddere possit.*

70 *Officialis, cui assignata sit domus ab Vniuersitate pro iure reddendo, non potest aliam domum conducere.*

§.III.

Gloss.2.

Vniuersitatum.

CAP. XIII.

1 VNIVERSITATIS nomen generale est, & aptum cõprehendere, tã homines, quàm cætera animalia ratione carentia, de his loquitur *Iuris Cõsultus in l. si grege, ff. de legat. 1. & in l. rerum mistura, ff. de vsucap.* De Vniuersitate hominum loquitur idẽ *Iuris Consultus lib. 3. Pandect. tit. 4. quod cuiusque*
2 *Vniuersitatis nomine*; & iuxta hanc secundam acceptionem quoque Vniuersitas potest appellari genus continens plures species sub se, quarum vna dicitur larga, quæ facit Prouinciam, secunda minus larga; quæ facit Ciuitatem, tertia minima, vt Castrum, & Villa, *Bart. in l. 1. n. 3. ff. de damn. infect.* & hic etiam adduci possunt Societates, Collegia, Cõuenticulæ, Adunantiæ, Capitula, & alia huiusmodi, de quibus habemus titulos particulares in corpore vtriusque iuris, ex quo *gloss. in c. 1. in verb. dico, de*
3 *electione* notat duo facere Congregationem, vt ibi *in text.* tres Collegium, *l. Neratius, ff. de verb. signific.* quàmuis etiam
4 in vno retineatur ius Collegij, *l. sicut, §. vlt. ff. quod cuiusque Vniuers. nom.* notãt scribentes *in Clem. ne Romani, de elect.* dicentes, vno tantùm superstite Cardinale in eo remanere iura sacri Collegij,
5 & posse eligere Papam. Decem quoque homines faciunt populum, 10. *quæst. 3. c. vnico*; & plures quàm decem, aut quindecim faciunt turbam, *l. Prætor ait, la seconda, §. 1. ff. vi bonorum rapt. & ibi Bart. in princ. & n. 5.* quærit, quot homines faciant gentem, & concludit, idem esse, ac de populo, quia in vno loco dicitur gens, in alio loco, populus. Et ex hoc soluit quæstionem, quam de facto
6 contigisse ait in Ciuitate Perusina, vbi adest Statutum contra coadunantes gẽtem, & interrogatus ipse Bart. quot homines constituerent gentem, respondit tot, quot populum, & sic decem.

Placet autem hic addere, Statutum prædictum Perusinum esse extensum ad totum Statum Ecclesiasticum *a Sixto Quinto in sua Constitutione 75. dum pro communi, Bull. nou. tom. 2. pag. 617.*
7 Quæ Constitutio loquitur de coadunantibus homines armatos occasione adipiscendæ, recuperandæ, vel retinendæ possessionis; & ratio prohibitionis est, ne tumultus fiant; & ad euitanda scandala, quapropter cum publicam respiciat vtilitatem, inuiolabilitèr seruanda erit, *c. 1. & 2. distinct. 4. Mastrill. de Magistr. lib. 3. cap. 3. de legib. in princ.* Sed cum in ea Constitutione non exprimatur numerus hominum armatorum, ad hoc, vt dici possit coadunatio, & dicatur contrauentum legi, & veniat imponenda pœna in ea contenta, ideo in bannimentis, seu edictis generalibus in toto Statu Ecclesiastico, & die 16. Februarij 1588. pro-
8 mulgatis sub num. 38. hæc leguntur. *Dichiarando, che sarà tenuta conuenticola, & coadunatione, ogni volta che saranno insieme più di sei persone con arme, e più di diece senz'arme, riseruato l'arbitrio*:
9 pœna autem coadunantium est vltimi supplicij, & cõfiscationis bonorum, coadunatorum verò trium funis ictuum publicè inflingen. & scutorũ 200. auri in auro pro vice qualibet, vt in dictis bannimentis *cap. 37.*

Et prædicta Sixti Quinti Constitutio
10 anno 1615. die 14. Iulij a Paulo Quinto confirmata fuit, vt in eius Bulla, quã omissa a *Cherub. senior.* eius filius in Compendio post illam Sixti Quinti cam collocauit, vt videre est *pag. 133. tom. 2.* & ibidem habes declarationem, Constitutionem scilicet prædictam non habere locum

Pro tollenda infestatione bannitorum, vel tuitionem locorum maritimorum aduersus Turchas, & Piratas, quæ tamen causa debet esse vera, & non ficta.

Excipitur etiam causa necessaria ad vim vi repellendam, cùm moderatione inculpatæ tutelæ defensionis non tamen violentèr, aut de facto adeptæ, vel recuperatæ possessionis, *vt in d. Bull. Pauli V. §. 3.* & vide plenè ad hanc materiã. quæ scribit *Farinac. in pract. crim. quæst. 113. n. 174.* & alibi, & pulchrum *cons. D. Io. Baptistæ Spadæ senioris Sacræ Aulæ Consistorialis, ac Fisci, & Cameræ Apo-*

Apostolicæ Aduocati celeberrimi impress. in 3.vol.consiliorum D.Farinac. & est cō-
11 *sil.*229.*pag.* 145. quos refert *d. Cherub. iun.ad præd. Bullam Sixti V. schol.*2. & in puncto de Vniuersitatibus, quòd possint pro conseruandis terminis liquidis, & certis in eorum Territorijs, vi, & armata manu resistere volentibus illos amouere, *Auend.de exequen.mand.par.*1 *cap.*4.*n.*26.*vers.tertium notat*, quem vide, nam docet, quomodo sit intelligenda hæc conclusio.

12 Sciendum est differre inter se Congregationem, & Conuenticulam, vt scilicet Congregatio regularitèr in bonam partem accipiatur, Crauet.*cons.*4. *nu.*18. *& per tot.lib.*1. & faciunt tradita per *Io. Baptistam Cost. tract. de fact. scient. & ignor.cent.*1. *distinct.*56. *n.*3. *&* 4. Conuenticula verò ad malum finem censeatur, & ideo punienda, *Crauet. loco cit.* & plenè *apud doctiss. Decian.tract. crim. lib.*7.*cap.*20.*de Colleg.illicit.& conuenticulis,nu.*16.*& plurib.seqq.& per tot.* vbi more suo multa cum eruditione loquitur; vbi etiam habes, quæ Collegia dicantur licita, & quæ illicita, & idem de societatibus, quò te lectorem remitto; videre etiam poteris *Bald.c.*1.*§.Conuenticulas, in princ. de pace iuram. firm.*

13 Et ad Vniuersitatem tedeo, quæ nihil aliud est, quàm ipsimet homines Vniuersitatis,iuxta opinionem *gloss. in l. sicut, §.*1. *in verb. non debetur, ff. quod cuiusque Vniuer.nomin.* quàmuis personam propriam non habeat, sed fictè aliã personam a particularibus, & singularibus repræsentet, *l. mortuo, ff. de fideius. Roman.cons.*436.*n.*3.4.*& seq. Mysinger. cent.*4.*obseru.*78.*n.*7. & latè *Felin.in c.eã te,n.*14.*vers.secunda declaratio,& n.seq. de rescript.*

14 Et ideo si quid Vniuersitati debetur, singulis non debetur, & è contra, *l. sicut municipium, §. si quid, ff. quod cuiusque Vniuers.nom. Afflict. decis.* 400. *num.*2. *Surd.decis.*236.*n.*10.*Peguer.decis.*71.*n.*1 *& seq. vsque ad num.* 5. vbi optimè distinguit, quæ res dicantur singulorum, vti singuli, quæ dicantur Vniuersitatis vti talis, & quæ sint Vniuersitatis,vt singulorum, videndus, qui iuxta hanc distinctionem decidit, quando sententiæ latæ contra Vniuersitatem afficiant etiam singulas personas; *Put. decis.*84. *num.*2. *lib.*1.*in nouis; latè Anton. Gabr.conclus.* 1.*quod cuiusque Vniuers. nomin. lib.*6. *num.*6.

Quàmuis hæc regula suas etiam habeat limitationes, & fallentias, & multæ etiam fiant illationes, quæ videri possũt apud *Felin.in c.eam te, sub num.*12.*vers. mandatum factum capitulo, vsque ad versic. scriptum fuerat, sub n.*16. *de rescript.* vbi multa notatu digna ponit; vide etiam *Alex. cons.*217. *n.*11. *lib.*2. qui ait suspensionem immunitatis factam priuatis personis non extendi ad immunitatem concessam Vniuersitati, rationibus per eum adductis.

15 Vt tamen aliqua magis singularia ad rem nostram facientia referam,sciendum est primò procuratorem constitutum ab Vniuersitate non esse idoneum in causis singulorum hominum de Vniuersitate, *l.*2.*ff.quod cuiusque Vniuer. Felin d. c.eam te, sub n.*14.*vers.item fuit consultũ,* vbi quatuor notabiles declarationes ad hanc illationem adducit, quas vide *in tit. de rescript.*

16 E' contra si constitutus sit procurator contra omnem personam, non comprehenditur Vniuersitas, *Bald. in rubr. C.ad Treb.* quem refert *Felin.loco citato sub eod. nu.*14. *vers. similitèr dicit Bald.* huius dicti ratio colligitur *ex eod. Bald. in c.*1. *§.conuenticulas, nu.*2. *de pace iur. firm.* vbi notat ex verbis illius tex. quòd nomine personæ Vniuersitas, & Ciuitas non continetur, *Alex.cons.*217. *num.*11. *vers & si constituo, lib.*2.

18 Hæc tamen conclusio declaratur, non procedere in casu interpositæ appellatio, nis a declaratione excõmunicationis latæ ob contumaciam Vniuersitatis cõtra nonnullos de Vniuersitate, *Rota coram Bisinger.in antiquiorib.decis.*1.*nu.*2.*&* 3. *de dolo, & contum.* & si Vniuersitas sit
19 negligens in prosequenda appellatione, quòd singuli de Vniuersitate possint illam prosequi, *Vrsill.ad Afflict.decis.*175 *num.*4.

Declaratur secundò, quando apparet procuratorem fuisse constitutum ab Vniuersitate, & a singulis personis, ac ho-
20 minibus per dictionem copulatiuam, puta si dicatur, *constituunt, creant, & solemnitèr ordinant suum,& dictæ Vniuersitatis, & hominum verum, & legitimum procuratorem, &c.* vt in his terminis tenet *Ruin.cons.*129.*in causa, & lite,n. fin.lib.*4. quem refert *Gabr.d.conclus.n.*9.

Declaratur tertiò, vt possessio Vni-
21 uersitatis acquiratur per homines de Vniuersitate,quæ declaratio licèt habeat multos contradictores, quos vide apud *Gabr.d.com.opin. conclus.*2. *num.*1. *quod*

cuiusque Vniuers. nomin. tamen idem Gabr. illos ad inuicem concordat, vt scilicet tunc procedat conclusio, quando singuli possiderunt nomine Vniuersitatis, & scientibus Officialibus dictæ Vniuersitatis, & ratio est, quia possessio Vniuersitatis retinetur per vsum particularium, *Paris.cons.3.in causa in præsenti num.64.& seq.lib.1.Ruin.d.cons.129.nu.11.viden.lib.4.Honded.cons.17.num.8.9.77.& 78.lib.1.* vbi etiam habes, qualitèr possessio Vniuersitatis probetur ex actibus singulorum de Vniuersitate.

Sed hanc vltimam partem, quòd scilicet possessio Vniuersitatis retineatur
22 per vsum particularium, intellige, si hæc processerit ex voluntate tacita, nempe præscriptione, seu expressa, idest concessione, nam cessante consensu, vel interueniente violentia, possessio non acquiritur, *Auend.de exeq. mandat.par.1.cap.4.n.22.vers.& ex superioribus*, vbi etiam declarat, si violentia sit modica, non impedire prescriptionem, & ad hoc citat *Bart.in l.1.§.in operis, circa fin. ff. oper.nou. nunc.* & repetit hoc idem circa ius pascendi, & lignandi, vt scilicet acquiratur ab hominibus vnius populi, si consentiat tacitè, vel expressè alter populus; imò quòd ista voluntas etiam cum aliqua violentia introduci possit, *d.Auend.in d.par.1.cap.12.n.10.*

Et quòd huiusmodi quasi possessio iuris lignandi, & pascendi acquiratur, & retineatur per singulares personas nedũ in territorio proprię Vniuersitatis illarũ singularum personarum, sed etiam in alieno territorio, nedum probat *Auend. locis citatis, sed Balb. de præscript. in 2. par.4. par.princ. quæst.3. 4. & 5. Guid. Pap.quæst.573.supra quæst. &c. num.2. & per tot.*melius autem omnium *Cæpoll. de seruit.rustic.præd.cap.9.de seruit. iur. pascend.n.26.& n.seq.* vbi dicit, si decẽ, vel viginti homines vnius Vniuersitatis vsi sunt iure lignandi in aliquo nemore, & dicant hoc egisse nomine Vniuersitatis, & interrogati respondeant, ideo vsi sumus, quia Vniuersitas habet ius, vtique acquisitum est Vniuersitati, vt ibi per eũ latè, quem etiã refert, & sequitur *Honded cons.17. egit Vniuersitas, n.78. lib.1.*
23 vbi plenè habes, quomodo possessio Vniuersitatis probetur ex actibus singulorum, & ita etiam declaratur *Bellon.in cons.49. dum in nu.7. & seq.* ait singulares, vt singulares non posse præscribere, seu acquirere pro Vniuersitate: ergo si isti singulares homines agant nomine Vniuersitatis, poterunt, etiamsi non constet de expresso mandato ipsius Vniuersitatis acquirere, & probare; *Honded. d.cons.17.n.78. & alij per eum adducti.*

24 Imò cum Vniuersitas vt sic accepta non habeat neque velle, neque nolle, & sit persona ficta, vt diximus, ad acquirendum verò, & retinendum requiratur animus, *l.licet, C.de acquir.possess. l.quẽadmodum, ff.eod.tit.Bar.in l.1.§. in operis, n.1.in 4.oppos. ff.oper.nou.nunc.* Et in
25 seruitutibus discontinuis, vt est ius pascendi, & lignandi etiam factum hominis requiratur, vt scilicet animalia ducantur, & reducantur ad pascua, vt docet *Guid.Pap. d.quæst. 573. n 1.* vtique
26 concludendum erit, quod diximus in hac tertia declaratione, videlicet possessionem Vniuersitatis acquiri per homines Vniuersitatis, vt est *tex.in l.2. ff.de acquir.possess.& in l. vnica, & ibi gloss. in verb.per alium, ff.de libert.municip.& Vniuersit.* aliàs nunquam Vniuersitas acquireret, vt patet.

27 Quanto autem tempore acquiratur huiusmodi ius lignandi, & pascendi, dicas cuius non est memoria in contrariũ, *Cæpoll.d.cap.9.nu.2.* *Couar.var.resolut. lib.1 cap.17.n.11.qui testatur de com. Auend.d.cap.12.n.10.Socin.sen. cons.15. in causa, & quæst.per tot.lib.3.* Surd. *decis. 236.ius pascendi, per tot.*

Verùm si homines pascentes eorum animalia præstitissent dominis fundorũ aliquod tributum, puta vnum nummum
28 pro capite pecorum, per quam præstationem potest corroborari tacitus consensus domini fundi, tunc sufficerent decem anni; ita *Guid.Pap. d. quæst.573. n.2. vers. si tamen homines*, vbi ait ita fuisse determinatum in Camera Consilij die 28.Martij 1561.

Sed *Auend.loco cit.cap.12 nu.10.vers. tutius tamen*, dicit tutius credere ad huiusmodi acquisitionem cum titulo, vt supra sufficere 40.annos, & exceptis quatuor casibus idem probari *in l.fin. C. de Sacros.Eccles.& innuit Couar.loco supra citato ibi, vel 40. annorum cum titulo;* eò quia ista seruitus maximi sit præiudicij, & prescribens habet contrariam iuris præsumptionem, vt ibi per eum, quẽ
29 vide; nam vtilitèr quærit, & examinat, an huiusmodi seruitus sit realis, seu personalis: si enim realis, immemoriale tempus ad præscribendum requirit; si verò personalis, non erit exigenda tanti temporis vsucapio; sed post relatas opiniones pro vtraque parte, concludit esse serui-

seruitutē realem. *vers. verū seruitutē;* sed descendens ad practicam dicit, si quis in
30 iudicium deducat, se vsum fuisse decennio hoc iure pascendi, sciente, & patiente domino ex titulo donationis, alioue sufficienti ad constituendam seruitutem, etiamsi nō probet hunc titulum, tamen omnino prçsumitur, donec oppositum probetur, neque tunc ratione præscriptionis seruitus acquiritur, sed titulo ex vsu decennij probato, *gloss. communiter recepta in l. seruitutes prædiorum,* 14. *in verb. certam, circa fin. vers. sed quomodo, ff. de seruit. & ibi etiam Bart.* Castrens. *& alij, quos refert Couar. loco citato, & testatur de commun. vers. nam etsi.*

31 Adducit etiam alios duos casus practicabiles idem *Couar. ibi vers. secundò animaduertendum,* desumptos *ex Petr. Iacob. in pract. tit. de seruit. pecor. de præscript. & Guid. Pap. d. quæst.* 573. *primus casus est,* quem supra retulimus de aliqua præstatione, seu solutione facta pro quolibet capite animalium depascentium domino fundi in singulo anno, vel mense; *hæc* enim *solutio* cum patientia domini, & vsu decennij inducit præsciptionem, vt diximus.

Secundus casus est, si intra decēnium, quo quis vsus est hac seruitute iuris lignandi, pascendi, seu alia seruitute discontinua, fuerit iudicium super hoc intentatum, & mota lis, & a iudice pronunciatum fuerit pignora capta a domino fundi esse restituenda vsucapiēti, aut ipse vsucapiens super hoc iudicio contra dominum fundi sententiam ad sui fauorem reportauerit; ex quibus sententijs saltem bis latis, & decennij vsu simul iunctis, legitima resultat acquisitio, vt ibi per eum, qui tamen non videtur in hoc figere pedem; imò satis dubitat, an in praxi obtineri possit, vt ab hac frequentissima omnium sententia recedatur, & quòd decennium non sufficiat, sed triginta annorum spatium requiratur; *Thesaur.* qui alios multos adducit *decis.* 16 *n.7. vers. dissentiunt tamen; & vide Alciat. cons.* 364. *n.* 5. *vers. præterea respondetur,* vbi ait, si sententia non habuit effectum, nō sufficit 30. annorum spatium; & quòd 40. requirantur contra Vniuersitates, *Mastrill. de Magistr. lib. 4. cap. fin.*
32 *n. vlt. Couar. pract. quæst. cap.* 37. *num.* 8. Verùm quòd huiusmodi seruitutes, & iura pascendi, lignandi, venandi, piscandi, & similium nedum per sententiam iudicis, vt supra, sed etiam per prohibitionem, & acquiescentiam illorum, quibus prohibetur, sint præscriptibilia, notat *Fabr. in §. flumina, n.2. instit. de rer. diuis.* quem sequitur *Auend. d. par. 1. cap.* 12. *n.* 11. subdens ad rē nostram, ad hoc, vt istud ius venandi, & piscandi acquiratur nomine Vniuersitatis, interuenire debent ea, quæ notat *Bellon. in præcitato cons. 49. n.8. & nos diximus etiam supra in 3. declaratione:* sed vt hæc melius cognoscas, vide omnino *Capyc. decis.* 209 *n.* 28. *&* 29. qui etiam loquitur in prohi-
33 bitione facta de non coquendo pane, nisi in certis furnis, quando noceat, & acquiratur ius contra Vniuersitatem; *Thesaur. decis.* 16. *n.7.* & de iure non soluendi vectigalia per concordiam ini-
34 tam, seu laudum latum inter duas Vniuersitates, qualitèr, & quando præscribatur, vide pulchrum *cons.* 18. *vol.2. D. Abb.* soluit pro Communitate Auximi contra Communitatem Recineti, inter quas adest laudum bis latum super libertate non soluendi vectigalia, seu gabellas ab hominibus, & districtualibus Auximanis in territorio Recanati, & *sub n.6. &* 7. ait, quòd licèt huiusmodi vectigalia fuissent soluta a quibusdam hominibus Auximi, ac etiam quòd licèt ipsi homines non fuerint vsi huiusmodi immunitate, nec duxerint aliqua per territorium Recineti per mille annos, non tamen fuit illatum præiudicium ipsi Ciuitati, & Vniuersitati Auximi. Verùm post multa concludit, si probetur, quòd maior pars populi Auximi soluerit, & quòd ita palàm per maiorem partem populi fuerit facta solutio, ex qua scientia verisimilitèr peruenisset ad ipsam Communitatem, apud quam consistebat istud ius, quòd eo casu per 30. annos fuerit præscriptum istud ius, vt ibi per eum circa finem, *vers. concludo ergo,* quem
35 refert etiam, & sequitur *Capyc. d. decis.* 209. *n.* 29. subdens, quòd in negocio arduo, & propalato propter multa scandala presumitur scientia Vniuersitatis, *per c. quoniam, & c. quanto, de præsumpt.* & ad rem vide quæ scribit *Bart. de Capua super Constit. Regn. lib. 3. rubr. de animalib. in pascu. assign. per tot.*

36 At si postquam inductæ sunt huiusmodi seruitutes, voluerit quis prohibere, vel vsum illarum impedire, quòd tunc, & eo casu possint homines de Vniuersitate propria auctoritate tollere huiusmodi impedimenta, consuluit *Crauet. cons.* 4. *pro Vniuersitate Gomellini, per tot. lib. 1. Couar. loco citato d. num.* 11. *vers. sed & quoties;* & faciunt quæ diximus

mus supra *de conuenticula in ea exceptione ad Bullam* Sixti *Quinti, vers. excipitur etiam*.

Quibus adde non posse Rectores V-
37 niuersitatis contra morem iam vsu receptum in huiusmodi seruitutibus, vel ex consensu omnium, aut ad publicam vtilitatem, vel ex Principis permissione, pascua, & alias seruitutes omnibus ciuibus communes ad tempus, vel in perpetuum interdicere, nec ex eisdem agris partem aliquam certis claudere limitibus, & prohibere pascendi vsum; ita *Couar. d. c. 17. n. 11. in fin. vers. sic Rector; sequutus Bart. in l. toties, §. 1. per tex. ibi, ff. de pollicitat. & in l. ambitiosa, num. 12. ff. de decret. ab ordin. faciend.* vbi firmat
38 Ciuitates posse tollere ius alteri quæsitum per Statutum generale, non tamen per Statutum speciale, vel committendo causam ad arbitrium alterius, vt ibi per eum; & vide eundem *Couar. pract. quæst. cap. 37. n. 6. & per tot.* vbi particulariter, & benè tractat hanc materiam iuris pascendi.

39 Tandem in hac materia iuris pascendi notandum est, quòd si huiusmodi seruitus fuerit acquisita in territorio alieno, & pascua non sufficiunt pro terrigenis, tunc, & eo casu poterunt interdici forensibus, *Afflict. decis. 290. nu. 8. & ibi Vrsill. n. 9. per text. in l. præses, C. de seruitut. Surd. de alim. tit. 7. quæst. 8. nu. 7. & idem in decis. 236. n. 20 vers. & confirmatur; Couar. loco cit. vers. his verò; & alij per eum adducti*. An verò Vniuersitas,
40 quæ huiusmodi seruitutem habet in prędijs ciuium, possit illis prohibere clausuras, vineta, & oliueta facere, & vt Doctores dicunt, nouellare, negatiuè respondeas *ex Couar. pract. quæst. cap. 37. n. 4. vers. sic denique, quem tamen videas in num. seq. vsque ad fin.* quia hanc conclusionem declarat. Et ego habui de facto pro Communitate Vetrallæ contra quendam illius Terræ ciuem, qui ad hoc vt nouellare posset, necesse habuit impetrare licentiam ab hac Sacra Congregatione; Vniuersitas enim per se ipsam non potest, quia est species alienationis, posito quòd ipsa habeat facultatem vendendi pascua in toto eius territorio; optimè facit *decis. 97. Rotæ Romanę coram Mantic. n. 1. & per tot. & nos diximus infra §. 19. gloss. 1. in verb. immunitates, declarat. 16.*

Sed numquid in prædictis seruitutibus præscribẽdis mala fides singulorum noceat Vniuersitatibus, affirmatiuè re-
41 spondendum est, ex congestis *per Gabr. com. conclus. lib. 6. tit. quod cuiusque Vniuers. conclus. 1. n. 14. & 15.*

Hoc autem intellige, viuentibus illis, qui malam fidem habent, illis verò mortuis, tunc incipit currere præscriptio, *Vrsill. ad Afflict. dec. 67. n. 5. Seraphin. de priuil. iuram. priuil. 83. n. 29. Capyc. decis. 4. n. 15. & seq.* quem vide.

Licèt cõtrarium teneat *Paris. consil. 27. n. 107.* qui loquitur in præscriptione iuris pascendi, & melius *n. 138. 139. & seq. lib. 1. & cons. 104. n. 133. d. lib. 1.* quòd scilicèt mala fides singularum personarum, etiamsi primi mortui sint, noceat etiam successoribus; *Gabr. d. conclus. num. 13. idem Paris. cons. 101. n. 100. d. lib. 1.*

Sed numquid Vniuersitas possit ac-
42 quirere iuspatronatus, videndus est *Lambert. hoc tract. de iurepatronat. lib. 1. art. 15. quæst. 7. principali par. 1. & seq.* vbi post adductas opiniones in contrarium facientes sub n. 5. firmat Vniuersitatem esse capacem iurispatronatus, & hanc esse veriorem, & communem opinionem affirmat, rationibus comprobat, & ad contraria respondet vsque ad n. 9.

Hæc tamen conclusio ita intelligenda erit, vt habeat locum, quando Ecclesia, in qua Vniuersitas prætendat habere ius patronatus, est fundata, constructa, vel dotata a Ciuitate, Populo, Plebe, Vniuersitate, Capitulo, vel Collegio ratione Communitatis eius nomine, secus si per Populum eleemosynalitèr, & singularitèr, non pro parte Vniuersitatis, sed ob-
43 lationum particularium, & per singulares de Vniuersitate, quia tunc non esset iuspatronatus Vniuersitatis, nec singulorum, sed Ecclesia erit libera, quia ex eleemosynis fabricata est, ita *Lambert. loco cit. n. 9. Mar. Anton. var. resolut. lib. 1. resol. 47. Vniuersitas loci, n. 4.* Et nisi ostẽdatur verus titulus fundationis, & dotationis, vltra immemorabile requiruntur continuatæ præsentationes per spatium quinquaginta annorum, quæ fuerint sortitæ effectum, & probentur per authenticas scripturas. *Marescot. var. resolut. lib. 2. cap. 52. n. 1.* & hoc ad excludendum præsumptiones vsurpationis, ex Cõcilio Tridentino, vt ibi per eum in n. seqq.

44 Posito igitur, quòd Vniuersitas acquirere possit iuspatronatus, quæsitum est, ad quem spectabit ius præsentandi in dicto patronatu; ratio dubitandi resultat ex ijs, quæ dicit *Lambert. loco cit. d. n. 9. vers. est etiam circa, & plurib. num. seqq.* cuius verba rescribere necessarium

non

non existimo, sed ad solutionem strictè deueniendo, sciendum est, iuspatronatus esse quæsitum non vti singulis, sed vti vniuersis, licèt ipsa singularitas attendatur in danda voce, vel actu explicando, nam quilibet dat vocem, vel actum explicat, sed tamen in communi, & conueniendo cum alijs; *Lambert. loco citato n.20.vers.& intellige; & latiùs in 2. par. 2.lib.artic.8.quæst.2. principali, num.10. & latiùs artic.immediatè seq. vers. vnde dicerem*; & quòd huiusmodi præsentatio, seu nominatiõ fiat per Vniuersitatẽ legitimè congregatam, *Abb. in c.in Genesi, n.7.de elect. Io.Baptista Cost. de fact. & iur.ignor.cent.1.dist.36. n.14. & nos dicemus infra, cum de Consilijs tractabimus*; & ita etiam fuit dictum a Sacra Congregatione Boni Regiminis in causa Ferentinen. quæ habet ius præsentandi ad quoddam Beneficium de iurepatronatus ipsius Communitatis, & quia præsentatio fuerat facta a Prioribus tantùm, Sacra Congregatio mandauit faciendã esse a toto Consilio de more cõgregato, & ita fuit scriptum Gubernatori Prouinciæ Campaniæ die 22. Februarij 1640. instante Excellenti D. Nicolao Leto Agente illius Prouinciæ, & Collega meritissimo. Sed qualis probatio requiratur, quando Vniuersitas prætendit habere ius præsentandi superiorem in Ecclesia Conuentuali, aut Collegiata; vide eundem *Marescot. d.cap.52. n.6.vers.sed hic pulchra, & num.seq.*

45 Sed fuit etiam aliquando dubitatum, an Vniuersitas possit eligere sepulturam in aliqua Ecclesia, itaut omnes de Vniuersitate debeant in ea sepeliri. Et pro affirmatiua faciunt, quia nedum Christiana pietas, sed etiam ethnicorum superstitio supremum sepulturæ honorem magnifecisse exempla demonstrant, siquidem Annibal Pauli Aemilij cadauer

46 sepeliuit, & Machabæus interfectorum corpora inimicorum sepeliri mandauit; tantæque pietatis est corpora inhumata tumulo dignari, vt *Regum.2.cap.2.* benedicti a Deo dicantur, qui Saul sepelieruntẽ & plura ad hanc rem colligit *Pollid.Rip.in comm.de act.in mort.artic.cap. 99.de iust funer.Fran.Leon.thesaur. fori Eccles.par.4.cap.2. num.48. & pluribus seqq.*

47 Et inhumana, ac barbara Anglorum consuetudo, quam approbare videtur *Angel.in Auth.vt defuncti, seu funera eorum, in princ. relata a Lancell. tract. de attent.par.2.cap.4.limit.13. n.6. & alibi,* dicens, quòd debitor vigore instrumenti guarentigiati obligatus si moriatur, illius cadauer a sepultura possit sequestrari, atque a creditoribus ne sepeliatur tamdiù impediri, quamdiù satisfiat, vt cadauer sit interim loco pignoris, quæ quidem opinio tanquam barbara, & inhumana, vt dixi, damnata est a Felin. Guliel. de Bened. Marsil. Gram. & alijs multis adductis *a Polyd. Rip.in dd. com. de act.in mort.artic.cap.39.nu.14.& seq.* vbi de communi affirmat: imò nec in

48 crimine vsurariæ prauitatis defunctum a sepultura prophana sequestrandum esse dicit *Gram.decis.82.relatus a d.Rip. sub n.16.* & vide latius apud *Iul.Lauor. de prisc.recent. fun.more, tit.2.cap.1.nu.123 & seq.*

Nec solus priuatorum honor, sed etiã

49 Reipublicæ vtilitas exigit, vt mortuorũ cadauera sepeliantur; ita *Bald. in l. fin. C.de negoc.gest.Cassan. in cathalog. glor. mund. par. 2. consid. 5.* huius dicti ratio colligitur ex *D.Thom.in 3.sent. distinct.*

50 *46.quæst.2.ar.3.* dicente sepulturam adinuentam esse non solùm propter mortuos, sed etiam propter viuos, ne eorum oculi ex turpitudine cadauerum offendantur, & corpora fœtoribus inficiantur; & vide latius apud *Iul. Lauor. de prisc. recen. funer.mor.tit.2 cap.14.n.37.& seq. Gram. decis.82.n.3.in fin.* vbi plus addit, vt neque per pactum induci possit, ne

51 corpus debitoris sepeliatur, quousque debitum non sit creditori satisfactum, quia ex tali pacto læderetur ius publicũ, vt ibi per eum; & creditor impediens,

52 ne corpus sui debitoris sepulturæ tradatur, amissione sui crediti mulctatur, *Boer. decis.287.& in d.n.2. per tex. in l. fin. & in Auth.ibi seq.C.de sepulc.violat.* vbi nedum amissione crediti, vt diximus, sed alterum tantundem exigitur ab hæredibus iniuriati publicanda tertia parte bonorum, ipsoque infamia notato, *vt ibi in tex.Iul.Lauor.d. cap.1. num. 123. in fin.*

53 Sed quòd Vniuersitas non possit eligere sepulturam, suadetur primò, quia electio sepulturæ est actus propriæ voluntatis cuiusque, *c.licet, & ibi scribentes de sepult.in 6.Cæsar de Grass.decis.1. de sepult.n.1.Natt.cons.432.n.6.& seq. Nauarr.d.tit.de sepult.cons.1. n.4.* cum autẽ Vniuersitas non habeat neque velle, neque nolle, & sit nomen fictum, vt plu-

54 riès dictum est supra, non poterit ergo sepulturam eligere, tantò magis, cum simus in materia priuilegiata, quæ strictè inter-

interpretanda est, *Mar. Anton. var. resol. lib. 1. resol. fin. cas. 59. incip. Communitas loci, vers. 1. nam; Rota Rom decis. 333. n. 5. par. 1. diuers.*

55 Secundò, pater non potest eligere sepulturam filio puberi, *in d. c. licet, de sepult. in 6. Gul. de Bened. in repet. c. Raynutius, in verb. si absque liberis, n. 3. par. 2. de testam. Natt. d. conf. 1. n. 1. & seq.* vbi reddit rationem, quia eligere sepulturam est quid spirituale, & propterea multò minus poterit eligi ab Vniuersitate, quæ tantam non habet potestatem in suos ciues, sicut pater in filios.

56 Tertiò, quia electionẽ sepulturæ quilibet potest reuocare vsque ad finem vitæ, *Nauar. d. conf. 1. in fin. Anchar. conf. 214. n. 5. Cæsar de Graff. d. decis. 1. de sepult. n. 5.* sed si Communitas, seu Vni-
57 uersitas eligat sepulturam, non poterit a singularibus ciuibus reuocari, quia quod ab Vniuersitatibus fit iuxta suam Statutorum formam, firmum esse debet, *l. fin. de iur. reip. ab. lib. 11.* sicut etiam cõ-
58 tractus perfecti locationis, seu venditionis non reuocantur ab Vniuersitatibus, licet maior pensio offeratur, *l. 1. & 2. C. de vend. reb. Ciuit. eod. lib. 11.* & faciunt tradita *per Capyc. decis. 4. num. 1. & alibi;*
59 Et Vniuersitatum resolutiones, & decreta congregato Consilio, & quando duæ partes Consiliariorum consentiunt, firma esse debere, est *tex. ad literam in l. 45. nominationum, C. de Decurion. lib. 10.*

60 Quartò, quia ex hoc posset inferri prę iudicium Ecclesijs Parochialibus, quatum ius inter cætera consistit in iure funerandi, *c. 1. & 2. de sepult. Clem. dudum, S. verùm, eod. tit. Iul. Lauor. de prisc. & recent. funer. mor. cap. 12. n. 54. vers. quare Parochus;* & quòd quisque in sua Parochiali Ecclesia sepeliri debeat, *c. 1. 13. quæst. 1. Rota Rom. decis. 333. nu. 5. par. 1.*
61 *diuers.* dum ait, ius eligendi sepulturam esse ius speciale contra ius commune; plura congerit *Mar. Anton. loco cit.*

Verùm cum quotidie videamus Cõfraternitates, & Congregationes tam laicorum, quàm Regularium eligere sepulturas pro Confratribus, & Congregatis,
62 dubitare contigit, an huiusmodi electiones præiudicent Ecclesijs Parochialibus, & negatiuè respondendum est, si isti Cõfratres decedant, non electa sepultura, etiamsi Confraternitas haberet in hoc particulare Statutum, vt scilicet sepeliãtur in Ecclesia Cõfratrum, vbi adsit par-
63 ticularis sepultura, quia priuilegia Principis non sunt interpretanda in præiudicium tertij, & quòd minus quàm fieri possit, corrigant ius commune, *l. 2. §. si quis a Principe, ff. ne quid in loc. pub. Prax. Archiep. Neapol. cap. 76. n. 5. & 6.* & alia multa congerit *Iul. Lauor. de prisc. & recent. funer. mor. cap. 11. n. 106.* subdens, quòd etiamsi aliquis ex Confratribus eligat sibi sepulturam in sua Con-
64 fraternitate constructam, & erectam in Oratorio Confraternitatis, hoc erit semper intelligendum sine præiudicio iuriũ Parochialium, & super cadauere fiet officium a Curato illius Parochiæ, intra cuius fines Oratorium situm est, non autem a Capellano Confraternitatis; & ita fuisse decisum a Sacra Congregatione super negoeijs Episcoporum, & Regularium, referente Ludouico Card. Taberna affirmat in num. 107.

65 Sed ista procedunt in Congregationibus laicorum, & vniuersitatibus artiũ, quas in Vrbe, & in alijs etiam Ciuitatibus multas videmus, sed in Congregationibus Regularium, vt sunt Tertiarij Sancti Francisci, Sancti Dominici, & similes, vide resolutiones factas in prædicta Congregatione super negocijs Regularium, quas refert idem *Lauor. dicto cap. 11. n. 102. 103. & 104.*

Quæ autem dicta sunt pro parte affirmatiua, vt scilicet Vniuersitas possit eligere sepulturam, poterunt verificari, vt
66 habeant locum pro illis tantùm, qui interfuerunt in Consilio, quando talis electio facta fuit, iuxta ea, quæ tradit *Gail. tract. de arrest. cap. 9. n. 11. Bald. in l 1. de Magistr. con. in princ. relatus a Capyc. decis. 4. n. 6.* sed neque hoc erit simpliciter verum, quia licèt ex tali actu possit dici electa sepultura, non tamen potuerunt dicti Consiliarij id sub voto, vel iuramẽto, vel alio modo adeo rarum habere, quin aliam electionem facere possint, vt voluit *Rota apud Cas. de Graff. d. decis. 1. n. 6. de sepult. & est tex. in c. 1. & ibi Archid. n. 2. de sepult. in 6.*

Secundò poterunt etiam habere locum, si procedant sine præiudicio iurium Ecclesiæ Parochialis, ex adnotatis per *Iul. Lauor. in d. c. 11. n. 106. & alibi, & ex ijs etiam, quæ dicta sunt supra.*

De sepulchrorum materia, eorumque
67 violatoribus, pœnis, de atrocitate huius criminis, de legib. ciuilibus, & criminalibus concernentibus hanc materiam sepulchrorum, de excusationibus eorum, qui sepulchra violauerunt, alijsque multis hanc materiam concernentibus, vide latè apud *doctiss. Decian. tract. crim. lib. 6.*

lib.6. cap.39. vsque ad fin. d. lib.6. videm. Bstiam Rip. de remed. preseruat. contra pestem, a n.108. vsque ad n.142. qui multa scitu digna refert.

68 Tandem si scire cupis, qualitèr Vniuersitas, seu Ciuitas acquirat superioritatem in Castrum, seu Villam, & qualitèr probetur, Castrum, seu Villam subiacere Ciuitati, vide *Alex. cons.43. de celerrima, n.3. & per tot. lib.1. & cons.35. n.4. lib.4. Menoch cons.21. n 18. lib.1. & cons. 147. n.53 & alibi Hieron. de Mont. de finib. cat. 52. n.8. & 9. Corn. cons.333. n.2: lib.1. Fellas, de collect. par.3. c.7. n.39. &* 45. qui firmant per solutiones collectarum factas a Castro, seu Villa in aliqua Ciuitate præsumendam esse subiectionē Ciuitati, in qua fuit facta solutio; & ita fuit dictum ab hac nostra Congregatione in causa Vrbeuetana Salis inter ipsam Ciuitatem Vrbis veteris, & Castrum, seu Villam Carnaiolæ proponente R. P. D. Muto die 19. Iunij 1638. vbi etiam fuit dictum, duplicem esse subiectionem, alteram quoad iurisdictionem, alteram verò quoad territorium, *iuxta cons. 64. n.22. lib.1. Rimin. sen.*

69 Vniuersitatem verò obligatam esse parare locum, in quo Officialis ad ipsam Vniuersitatem regendam missus ius reddere possit, ac domum pro eodem Officiale conducere sumptibus publicis, dicit *Mastrill. de Magistr. lib.3. cap.9. n.44*

70 Vbi verò constituta, & assignata est domus publica Officiali, illam inhabitare tenetur, nec potest aliam domum conducere, *tex. pulcherrimus in l. nulli iudicum, C. de offic. Rect. prouin. viden. & diximus infra in verb. Officialis.*

S V M M A R I V M.

1 *Pœna quid sit, & quare constituta, & quotuplex.*
2 *Pœna præsupponit delictum, & delicta præcesserunt quascumque actiones humanas.*
3 *Delicta quatuor modis committuntur, facto, dicto, consilio, scriptura.*
4 *Vniuersitas an possit delinquere, itaut contra ipsam pœnæ locus sit.*
5 *Vniuersitas in quibus delinquere possit.*
6 *Vniuersitas est persona ficta repræsentans aliam personam abstractam a particularibus, & singularibus animo, & capite carens, & est nomen iuris.*
7 *In delictis requiritur verus dolus, voluntas, & sensus delinquentis.*
8 *Vniuersitas dicitur impropriè delinquere, & pœnis subijcitur.*
9 *Vniuersitas tunc ex delicto obligatur, quando omnes de Ciuitate, vel maior pars, conuocato Consilio, & præcedente deliberatione progressi sunt ad delinquendum.*
10 *Amplia non esse semper necessariam conuocationem Consilij, sed sufficere aliai circumstantias relatas. nu.10.*
11 *Vniuersitas si neget tributum Principi, committit delictum rebellionis, & læsæ Maiestatis.*
12 *Delictorum genera tria sunt, grauissima, grauia, & leuia; & hæc declarantur.*
13 *Delictum grauissimum est velut genus habens sub se tres species vt hic.*
14 *Apostasia quid sit propriè, vel impropriè loquendo.*
15 *Nefandum sodomiæ crimen præter deuastationes, & incendia Ciuitatum reddit etiam homines mutos.*
16 *Quot modis possit quis ob aliorum crimina puniri.*
17 *Pœna duplex est, altera spiritualis, altera temporalis.*
18 *Pœna spiritualis, quæ salutem animarum respicit, non cadit in Vniuersitatem.*
19 *Vniuersitas si violauerit iuramentum, non ex hoc singulares personæ dicuntur periuræ.*
20 *Vniuersitas non potest excommunicari, sed excommunicantur ciues, qui fuerunt in culpa.*
21 *Omnes de Collegio possunt excommunicari vti singuli, & quomodo.*
22 *Diuersitas inter Collegia, & Vniuersitates.*
23 *Vniuersitas potest subijci Ecclesiastico Interdicto; sed quando procedi possit ad huiusmodi Interdictum.*
24 *Pœna temporalis non semper eadem, & eiusdem generis esse debet, sed iuxta delictorum qualitatem infligenda.*
25 *Vniuersitas in heresim lapsa qualitèr puniatur.*
26 *Vniuersitas in hæresim lapsa antequam puniatur, debet præcedere sententia supremi Principis.*
27 *Ordo Templariorum destructus a Bonifacio Octauo, siue Clemente Quinto, eò quia in hæresim lapsus erat.*
28 *Ciuitas, siue Vniuersitas quando dicatur in hæresim lapsa.*
29 *Ciuitas in hæresim lapsa nedum ipsa punitur deuastatione, & igne, sed etiam ipsius ciues, & singulares personæ.*
30 *Pœna ignis quare datur hæreticis, & quo*

quo iure inuenta.

31 *Haeretici ex dispositione iuris canonici quadruplici poena puniuntur.*

32 *Vniuersitas si crimen perduellionis contra suum Principem committat, damnatur aratro: requiritur tamen prius sententia Principis.*

33 *Poena in dubio intelligitur imposita non ipso iure, sed per sententiam.*

34 *Ciuitas rebellis poterit depraedari, & deuastari ab omnibus, prius quàm illi inferatur aratrum.*

35 *Aratrum quando antiquitùs inferebatur Ciuitatibus rebellibus.*

36 *Ciuitas si aratrum passa est, desinit esse Ciuitas.*
Amplia, vt semel amissa iura Ciuitatis, illa non recuperet in praeiudicium tertij. nu.37.

38 *In similibus poenis Principes mitius agere solent; & quare.*

39 *Fridericus cognomento Barbarossa damnauit aratro Mediolanum, Placentiã, & Brixiam.*

40 *Paulus Tertius mitius egit contra Ciuitatem Perusinam rebellantem, quàm delictum requireret; & quid tunc actũ.*

41 *Ciuitas, siue Vniuersitas, quae curauit, vel consilium, vel auxilium dedit, vt Cardinalis interficiatur, crimen laesae maiestatis incurrit.*
Et quibus puniatur poenis ob huiusmodi delictum. vide nu.42.

43 *Ciuitas occidens Cardinalem, siue suum Episcopum praeter alias poenas priuatur in perpetuum Episcopo, etiam interdicitur.*

44 *Interdicta Ciuitate, an intelligatur etiam interdicta Dioecesis.*

45 *Roma non est comprehensa sub dispositione c. felicis, de poen. in 6. & quare.*
Afferuntur aliae limitationes ad praedictum c. felicis.

47 *Cardinalis expressè, vel tacitè rebellans a Papa potest impunè occidi.*

48 *Ciuitas, quae ausa fuit impedire electionẽ Romani Pontificis, non longè est a crimine laesae maiestatis, & qua poena puniantur, tam ipsa, quàm eius Rectores, & Officiales.*

49 *Ciuitas, siue Vniuersitas laesae maiestatis crimen admittens potest a Principe condemnari sine citatione.*

50 *Spoletini fuerunt condemnati ab Vrbano Pontifice sine citatione, eò quia occupauerant quandam Terram Ecclesiae Romanae.*

51 *Poena quando exequi possit sine citatione; vide remissiuè.*

52 *Ciuitas, vel Vniuersitas resistens Officialibus Principis negando illi obedire, poterit illi bellum indici, vti rebelli.*
Declara hanc conclusionem, vt nu.53.

54 *Andreas de Isernia dum in Consistorio Regio militabat, fuit occisus a quodam Gallo, & hic fuit reus laesae maiestatis.*

55 *Vniuersitas, siue Ciuitas recusans recipere Officiales SS. Inquisitionis incidit in crimen laesae maiestatis.*

56 *Ciuitas Neapolitana tanquam rebellis condemnata fuit a D. Petro de Toledo, quia noluit acceptare Officiales SS. Inquisitionis.*

57 *Poena pecuniaria si sit soluenda ab Vniuersitate ob delictum publicum, an sint collectandi etiam immunes, & qui contradixerunt.*

58 *Vniuersitas non tenetur ex delicto commisso a Magistratu, vel Primatibus Ciuitatis.*
Limita, si Vniuersitas ratum habuerit, signantèr in delictis continuatis, & habentibus causam successam. nu.59.
Amplia limitationem, quando ex praetensa ratificatione Vniuersitas fuit condemnata, & punita, vt possint etiam singulares personae eiusdem Vniuersitatis puniri. nu 60.

61 *Vniuersitas incidit in poenam laesae maiestatis, si offendat Legatos, & Oratores alicuius Principis.*

62 *Poena quae sit violantibus Legatos, & Oratores.*

63 *Crimen laesae maiestatis quot modis committatur.*

64 *Delicta grauia dicuntur, pro quibus imponitur poena mortis naturalis, vel ciuilis, aut membri abscissio.*

65 *Vniuersitates verò pro huiusmodi delictis puniuntur extra ordinem, idest arbitrio iudicis.*
Declara, & distingue, vt hic per D. Luc. de Penn. ex Quintiliani sententia. num.66.

67 *Ob multitudinem delinquentium poena potest commutari.*

68 *Causa, & origo omnis furoris penès authores est, multitudo autem contagione insanit.*

69 *Populus si tanquam bellua sine capite, absque Decurionum ordinatione delinquit, poena pecuniaria per collectam exigenda damnabitur.*
In huiusmodi collecta non sunt taxandi absentes, infantes, furiosi, & innocentes. nu.70.

71 *Ciues, & incolae occupando possessionem alterius sub nomine Vniuersitatis grauitèr*

uitèr delinquunt.
Amplia, si violentèr, & armati hoc egerint, & vt dicitur, per caualcatam. num. 72.

73 *Caualcatæ probibentur, nedum ex dispositione iuris communis, sed etiam ex Constitutionibus Summorum Pontificum, & bannimentis generalibus.*

74 *Pœna caualcatæ quando, & quibus casibus non incurratur.*

75 *Caualcata, & adunantiæ neque etiam ad bonum finem hodie sunt faciendæ, ne tumultus commoueantur.*
Declara, vt num. 78.

76 *Communitatibus tolerantibus bannitos in eorum territorijs imponitur præter alias pœna confiscationis quorumcumque bonorum, non obstantibus inuestituris, & fideicommissis.*

77 *Communitates, & Barones tenentur ad refectionem damnorum, & alias pœnas pro furtis, & criminibus in eorum territorijs commissis.*

78 *Vniuersitates, & Barones, nedum ex Cõstitutionibus Summorum Pontificum, sed etiam de iure communi tenentur purgare sua territoria malis hominibus.*
Amplia, quòd teneantur ad insequendum latrones, qui rapuerunt res naufragatas sub pœna refectionis. nu. 79.

80 *Communitates an incidant in prædictas pœnas, si non capiunt homicidas, latrones, &c.*

81 *Vniuersitas an teneatur resistere, & acclamare latronibus.*

82 *Dominus, siue Baro an possit cogere vasallos ad se armandos pro capiendo bannitos, &c.*

83 *Communitates tenentur ad sarciendum damna, & interesse damnum passo, si malefactores euaserint impunes.*

84 *Consanguinei tenentur cauere, ne banniti ingrediantur Statum Ecclesiasticũ; vide remissiuè.*

85 *Vniuersitas, in qua non sint ad minus quinque patres familias, nõ tenetur ad supradictas pœnas.*

86 *Damnum datum in confinibus duarum Vniuersitatum, a qua erit sarciendum; declara non esse idem ius in homicidio.*

87 *Damnum passus in Statu Ecclesiastico eligit quam Vniuersitatem voluerit cõuenire.*

88 *Valor rerum ablatarum existimandus est a Clericis Cameræ Apostolicæ, consideratis circumstantijs, & recepto iuramento ipsius damnum passi.*

89 *Contra iuramentum damnum passi admittitur probatio in contrarium.*

90 *Qui damnum patitur in territorio suæ patriæ, tenetur ad collectam imponendam pro refectione sui damni.*

91 *Vniuersitates an teneantur ad refectionem damnum passi in eorum territorio, si damnificatus per viam insolitam transierit.*

92 *Territorij significatio lata est cõprehendens Vniuersitatem agrorum intra fines cuiusque Ciuitatis.*

93 *Vniuersitatibus ideo permissum est exigere pedagia a transeuntibus per eorũ territoria, vt tutum iter præbeant, & aspera, & difficilia complanent.*

94 *Vniuersitates sicut cogere possũt transeuntes ad soluendum gabellas, quàmuis non vadant per viam rectam, ita debent custodire totum territorium.*

95 *Vniuersitas non tenetur sarcire damnum illatum a multitudine hominum, cui ipsa Vniuersitas non potuit resistere.*

96 *Pœna absque culpa non irrogatur.*

97 *In delictis nocturnis præsumitur ignorantia.*

98 *Ignorans nec contemnere, nec pati, nec consentire dicitur.*

99 *Mulieres non ligantur Statutis, & Constitutionibus loquentibus de capiẽdis, & insequendis delinquentibus.*

100 *Communitates tenentur ad emendam damni incisionis vinearum, etiamsi fiat de nocte.*

101 *Vitium incisio grauissimum, & atrocissimum est facinus, præsertim in agro Vrbeuetano, vbi vina preciosa colliguntur.*

102 *Qui vini Vrbeuetani generositatem negat, nulla alia pœna, quàm perpetua illius priuatione mulctandus.*

103 *Omnis abstemius asinus, idest vesanus; & Athenienſiũ lex in conuiuijs erat, aut bibe, aut abi.*

104 *Vniuersitas, seu Villa condemnata ad refectionem damnorum, an habeat regressum contra bona fructuum delinquentis.*

105 *Vniuersitas concedens Campum liberum ad duellandum pœna Interdicti, & scutorum quatuor milliũ mulctatur.*

106 *Duellum est probibitum nedum ex iure ciuili, & canonico, sed etiam Diuino.*
Amplia, quòd quæcumque consuetudo in cõtrarium introducta dicitur corruptela. num. 107.

108 *Pœna contra prouocantes ad duellum non habet locum, quando prouocatio processit calore iracundiæ.*

109 *Delicta leuia continent dolum, metum, & alia crimina, quibus imponitur pœna relegationis, & infra.*
110 *Delicta leuia quomodo considerentur in Communitatibus.*
111 *In contractibus etiam consideratur dolus.*
112 *Dolus est machinatio quædam alterius decipiendi causa, cum aliud agitur, & aliud simulatur.*
113 *Dolus duplex est, alius verus, alius præsumptus; hic in omittendo, ille verò in faciendo consistit.*
114 *Dolus verus est, qui solùm in malã partem interpetrari potest.*
115 *Dolus præsumptus est, quando coniecturæ extant, sed nõ adeò vehementes, quæ iudicem in certam credulitatẽ inducant.*
116 *Dolus verus nõ videtur considerari posse in Vniuersitatibus, & quare.*
117 *Nemo præsumitur immemor salutis æternæ.*
118 *Qualibet causa etiam iniusta excusat a dolo.*
119 *Ignorantia, & imperitia solemnitatum requisitarum, potius quàm dolus in contractibus Vniuersitatum præsumitur.*
120 *Per ignorantiam, aut imperitiam delinquentibus parcendum est.*
121 *Mitius punitur dolus præsumptus, quã verus.*
122 *Vniuersitates mittentes Oratores ad Principem leue delictum committunt.*
123 *Delicta leuia dicuntur, quando iudicis arbitrio coerctio relinquitur.*
124 *Pœna arbitraria non potest excedere relegationem.*
125 *Ciuitas, siue Vniuersitas an possit pœnas remittere, & quibus casibus.*
126 *Ciues conuocati ad Consilium sub certa pœna, an illi, qui non venerint, excusentur, si ad Consilium venerit maior pars, a qua publica negocia expleri potuerunt.*
127 *Confiscationes, pœnæ, mulctæ quibus veniant applicandæ, Principi scilicet, vel alteri, pendet ex priuilegijs.*
128 *Vniuersitas exigens pœnas a committentibus delicta in pontibus, & vijs, debet illas pœnas erogare in reparationem pontium, & viarum.*
129 *Declaratur Bulla Pij IV. super applicatione pœnarum maleficiorum.*
130 *Vniuersitates ex quocumque delicto audiuntur per procuratorem.*

§. III.

Gloss. 1.

Pœnis.

CAP. XIV.

1 POENA est delicti, vel delictorum satisfactio, quę a lege, vel Ministro legis imponitur, notatur *in l. 1. ff. de pœn. & est tex. in l si pœna, 20. eodem tit. ibi, quia pœna constituitur in emendationem hominum; Azo in sum. C. de pœn. n. 1.* Pœna verò aut est pecuniaria, aut corporalis, aut respiciẽns famam, & existimationem alicuius, *Losæus de iur. vniu. in par. 4. cap. 1. n. 45. per tex. in l. congregationum, in princ. ff. de var. extraord. cognit. Menoch. de arbit. cẽt. 2. casu 185. n. 4.*

Ex quibus patet pœnam præsuppone-
re delictum, quia delicta præcesserunt
2 origine quascumque actiones humanas.
Nam Lucifer primò damnatus crimine
læsæ maiestatis, vt habetur *Isai. cap. 14. &*
S. Ioannes in Epistola 1 cap. 3. ab initio
diabolus peccat, & quoad homines
Deus Omnipotens prohibuit Parẽti nostro Adam esum pomi, & spreto pręcepto, Adam comedendo deliquit, vt in
Genes. cap. 3. quòd optimè aduertit *eruditiss. Decian. tract. crim. lib. 2. cap. 1. nu. 2.*
vbi disertissimè loquitur; est etiam præ-
3 mittendum, delicta quatuor modis cõ-
mitti, videlicet facto, dicto, consilio, &
scriptura; notat *Bald. in l. data opera, n. 9. vers. præmittendum est, C. de ijs qui accus. non poss. Ferrett. de milit. iustit. & pœn. n. 168.* addens in quolibet istorum modorum dari casus, in quibus veniat imponenda pœna mortis; & a n. *169.* vsque ad n. *226.* enumerat casus, quibus pœna mortis infligitur.

Hoc posito fundamento, non leuis oritur quæstio, an scilicet Vniuersitas possit delinquere, adeut etiam contra Vniuersi-

uersitatem pœnæ locus sit. Quamquidem
4 quæstionem ponit *Mysing. sing. obser. cent.4.obser.78 per tot.* vbi adductis pro vtraque parte rationibus,& argumentis, in affirmatiuam residet partem; & *sub n.5.& seq.*distinguendo delictorum genera, nonnulla assignat, in quibus Vniuersitas delinquere potest, videlicet in
5 faciendis Statutis, dandis iurisdictionibus, in imponendis collectis, & similibus, vt in *Auth. nulla Communitas, & in Auth.cassa,C.de Sacros.Eccles.*nec potest dici, quòd aliquis priuatus hoc faciat, sed ipsa Ciuitas, & Vniuersitas, in qua residet illud Ius, *l.omnes populi, ff.de iust.& iur.l.fin.C. de iurisd.omn. iudic. Menoch.de arbitr.cent.6.casu.*498. *nu.*16.
6 qui alios citat,licèt ipse contrarium sentiat, rationibus per eum adductis. Verùm cum Vniuersitas non sit vera persona, sed ficta, repræsentans aliam personam distinctam a particularibus,& singularibus, *l. mortuo, ff. de fideiuss. Lud. Rom.cons.*436. & animo, & capite caret, & est nomen iuris, quod nec animum, nec intellectum habet, vt notat *Gail. de pac.publ.cap 9.n.*11.*&* 12.*lib.*2. latè *Eugen.in cons.*86.*tria sunt,per tot. par.*1.vbi consulit pro Vniuersitate Ciuitatis Plebis, quæ permiserat Appaltatoribus Salariæ emere, & vendere Sal exterum côtra formam Motus proprij Iulij Tertij,& respondet, Vniuersitatem non incidisse in pœnas, rationibus per eum adductis.

Propterea nec delinquere, nec puniri potest,*l.*1.*S.*1.*ff. si quod paup. fecis. dicat.l.infans,C.ad l.Cornel. de sicar.* quia
7 in delictis requiritur verus dolus,voluntas, & consensus delinquentis,*l.* 1. *ff. de furt.* & faciunt congesta per eundē *Gail. eod.tract.de pac. pub.cap.*7.*lib.*1. *Menoch. de arbitr.lib.*2.*cent.*6.*cas.*598.*n.*12.*&seq.*
8 Attamen impropriè etiam Vniuersitas delinquere dicitur, & pœnis subiacet, *Bart.in l. aut facta, §.vlt. ff.de pœn. Menoch.cons.*28 *a n.*1. *vsque ad* 11.& alibi, quem refert *Farin. in pract.crimin.par.*3.*quæst.*112.*inspect.*7.*in princip. Mysing. d. obser.*78 *n.*8.*Gail d.cap.*9.*num.*13. Qui
9 omnes concludunt, Vniuersitates tunc ex delicto obligari, quando omnes de Ciuitate,vel maior pars conuocato Côsilio, & præcedente deliberatione progressi sunt ad delinquendum, *Mysing.d. cent.4.obser.79.n.1.& alij per eum adductis; Decian.tract.crim.lib.*7.*cap.*8. *num.*9. *& seq.Gigas de crim.les. maiest.lib.*3.*rubr. de prodit.cap.*12.*per tot.Gail.d.cap.*9.*n.*4.
10 qui testatur de communi. Imò nec semper requiritur conuocatio Consilij, ex quo expressa voluntas apparet, sed sufficit etiam aliquãdo tacita ratificatio populi, siue Vniuersitatis, aut regentium eam, quæ quidem tacita ratificatio satis apparet, si auctores seditionum non puniantur, in exilium non mittantur, aut illis non resistatur; ex hac enim taciturnitate, & conniuentia delicti particeps Vniuersitas redditur, *Mysing.de obser.*79 *n.*5.*Felin.in c.dilectus,il secondo, num.*8. *de simon. Menoch. de recuper. poss.remed.* 9.*n.*129.*& de arbitr.iud.d.casu* 598.*nu.*7 *Luc.de Penn.in l.*3.*n.*10.*vers.itaque si Vniuersitas, C. de exactor. & executor. lib.*12.

Et hæc secunda pars præcipuè locum habet in delictis cõtinuatis, & actu permanentibus, vt est crimen rebellionis, quo casu Vniuersitas sine vlla Consilij deliberatione, vel multitudinis conuocatione delinquit, *Gail.d.cap.*9.*nu.*5. *&* 31.*Vrsill.ad Afflict. decis.*376.*nu.*6. latè *Menoch. de arbitr. lib.*2. *cent.*6. *cas.*598. *per tot. signantèr n.*6.*& seq.Gigas d.trac. lib.*3.*tit.de rebell.quæst.*12.*n.*4.*vers.quinimò*; ad huiusmodi enim delicta totus populus tanquam bellua multorum capitum furiosè concurrit;& vt *Virg.lib.*1. *Aeneid.*ait

Ac veluti magno in Populo cum sæpè coorta est
Seditio, sæuitque animis ignobilis vulgus:
Iamque faces, & saxa volant, furor arma ministrat.

Quæ carmina refert *Decian d lib.*7.*cap.*7. *de coniurat. faction.& sedit.n.*16. vbi etiã habes, quid sit, & vnde dicatur seditio.
11 Et sub hac specie delicti rebellionis, & læsæ maiestatis cadit, si Vniuersitas neget tributa suo Principi soluere, *Farinac. pract.crimin.tom.*3.*quæst.*113.*nu.*55.*Gig.de læs maiest.lib.*1. *rub. qualitèr, & a quib. crim.les. maiest. quæst.*36. *per tot.* vbi docet, quando initium habuit tributorum solutio; *Decian. d. lib.*7. *cap.*33. *nu.* 1. vbi enumerat damna, quæ ex huiusmodi tributorum denegatione Principibus inferuntur;& numeris seqq. nonnullas affert declarationes, & limitationes, ex quibus euitatur pęna huius delicti; quæ etiam videre poteris apud *Farinac.& Gig. locis citatis; Menoch. d. cas.*508.*n.*33.

Vt autem hæc nostra quæstio melius intelligatur, afferam distinctionem delictorum sumptam ex *Luc. de Penn. in l.*3.*n.*7.*C.de exact.& executor. lib.* 12. vbi tria

12 tria esse genera delictorum affirmat, alia
scilicet grauissima, alia grauia, aliqua
denique leuia; in primo genere est crimen apostasiæ; in secundo sunt homicidia, & omnia crimina, quibus imponitur pœna mortis naturalis, vel ciuilis, aut membri abscissionis; in tertio autem genere sunt dolus, metus, & omnia crimina, in quibus imponitur pœna relegationis, & infra hanc pœnam.

13 Genus verò delictorum grauissimorum, nempe apostasiæ tres habet species sub se, hoc est à Deo, à Natura, à Principe. Prima, & tertia species satis notæ sunt; quia prima vocatur crimen hæresis; secunda læsæ maiestatis, de quibus in vtroque iure satis dispositum fuit;
14 & hoc intellige de apostasia propriè loquendo; nam aliàs omnis transgressor, & violator suæ legis dicitur apostata, 3.quæst.4.c.Beatus: quàmuis *gloss. in c. 1. in verb. apostasia, de apostat.* aliam afferat distinctionem, licèt ipsa quoque dicat triplicem esse apostasiam, idest perfidiæ, quando quis recedit à Fide, inobedientiæ, quando transgrediuntur præcepta, irregularitatis, quando quis recedit ab ordine suo, siue sumptæ religionis, vt ibi per eum.

Tertia verò species apostasiæ, quæ à natura dicitur secundùm *Luc. de Penn.* est nefandum sodomiæ crimen, contra quod licèt multa dicat ipse Lucas, nun-
15 quam tamen satis detestandum, impugnandumuè puto, cum hæc luxuria diabolica dicatur, proptèr quam Ciuitates cum hominibus paritèr perierunt, & pestilentiæ, terræmotus, & fames oriuntur, vt *in Auth.vt non lux.contra natur. post. princ.& in §.propterea.* Sed quoniã hoc peccatum (*vt idem Luc. de Penn.* aduertit, & pluribus probat) reddit hominem mutum, nos quoque deo eo plura dicere omittamus.

Et ad alia delicta, quorum causa contrà Vniuersitates, & ob aliorum crimina aliquando pœnæ sunt impositæ, transeamus.

16 Septem verò causas esse affirmat in hoc *Luc.de Penn.d.l.3. num.11.* propter quas punitur quis ob aliorum crimina, & est *tex.in cauf.1.quæst.4. §.bis ita respondetur; & ibi Archid.* sed fusius apud Conciuem, & Consanguineum meum Mutinm Cattharium in suo tractatu de pœn.innocen.pro noxa nocent. typis dato à Carolo Carthario eius Nepote, & Consistorialis Aulæ Aduocato.

Posita igitur delictorum distinctione, vt supra, & circa quam poteris etiam videre, quæ congerit *Decian.tract.crim. lib. 1. ferè per tot.* Veniendum nunc est ad distinctionem pœnarum; hanc autem
17 duplicem esse dicit *Menoch. de arbitr. iud.lib.2.cent.6.cas.598. num.17.* itaut alia dicatur pœna spiritualis; alia verò tẽporalis.

Pœna spiritualis, quæ salutem animæ
18 respicit, nulla ratione indici potest contra Vniuersitatem, quia vt dictum est supra ex *Gail.de pac. pub.cap.9.n.11.& 12* Vniuersitas nec animam, nec intellectũ habet, & in specie dicit *Corrad. Brun. tract.de heretic.lib.5.cap.16. n.28.* quem refert *Menoch.d.cas.598.n.17.*

19 Et ob violatum iuramentum ab ipsa Vniuersitate, seu Decurionibus, & Consiliarijs illam repræsentantibus præstitũ, singulares personas non incidere in periurium, *Curt.iun.in l.si quis maior, nu.2. C.de transact.& ibid.Parpal. nu.86. Cagnol.n.17.Bolognett. n.19.20.* vbi declarat hoc verum in Vniuersitatibus naturalibus, quæ continent pupillos, viduas, & furiosos, & naturalitèr crescunt, & decrescunt, vt sunt Ciuitates, & Oppida; sed in Vniuersitatibus artificialibus, vt sunt Collegium Doctorum, Scholarium, Capitula Ecclesiarum, & similium, dicit rem habere maiorem difficultatẽ: sed ipse putat idem dicendum in omnibus, vt *in vers.ideo ego puto, Scraph. de priuil.iuram. priuil.83.n.28.*

20 Sicut etiam nec excommunicari potest Vniuersitas, vt *Innocentius Quartus statuit in c.Romana, §.vlt.de sent. excom. in 6.c.clericis laicos, §.nos igitur, vers. Vniuersitates quoque, & ibi gloss. in verb. interdicto, de immun. Eccles. eod. lib. 6. Gail.de pac.pub.cap.9.n.18.lib.2. Decian. tract.crim.lib.5.cap.5.n.7.*

Licèt excommunicari possint ciues, & illi, qui fuerunt in culpa, *d.c.Romana, §.caueant, de sent. excom. in 6. Abb. in c. aduersus, n.8.de immun. Eccles. Hostien. in summ. de contum. §.fin. vers. si ergo*
21 *constat*, vbi ait, si constat, quòd omnes de Collegio deliquerint, omnes possunt excommunicari, vt singuli; quem refert *Felin.in c.dilectus, il secondo, num.6. vers. autem, de simon.* Sed quomodo practicanda erit huiusmodi excommunicatio, dicas post citatam Vniuersitatem, eaque contumace, tunc singuli sub nomine collectiuo excommunicantur, videlicet Excommunico Priores, & omnes de tali Ciuitate, vel Vniuersitate, vt per *Hostien. loco citato*, quem refert *Decian. tract.*

tract. crimin. lib. 5. cap 50. num. 8. quem vide. Quamuis diuersa sit ratio in Collegio, puta Doctorum, Mercatorum, Artificum, & similium, in quibus intersunt viri perfectæ ætatis, & ingenij; & ideo si eo conuocato collegialitèr fuit commissum delictum, omnes dicuntur in culpa, quod non est in Vniuersitatibus consistentibus ex masculis, & fœminis, pupillis, & minoribus, qui in Consilijs non intersunt, vt animaduertit *Iul. Clar. in pract. crim. § fin. quæst* 16. *vers. vlterius quæro*, & alij relati a *Menoch. d. cas.* 598. *n.* 9. quod etiam colligitur ex verbis *tex. in d. c. Romana, §. vlt. ibi, cum nonnunquam contingeret innoxios huiusmodi sententia metiri. Luc. de Penn. in l.* 1. *n.* 6. 7. & 8. *C. de pasc. pub. lib.* 11. Sed in alijs etiam Vniuersitatibus consistentibus ex viris perfectæ ætatis, vt sunt Collegia Doctorum, Vniuersitates Mercatorum, Capitula Ecclesiarum Collegiatarum, idem dicendum putat *Bologn. in d. l. si quis maior, n.* 20. *vers. ideo ego puto, C. de transact.*

25 Potest autem Vniuersitas Ecclesiastico Interdicto subijci, *Gail. d. cap.* 9. *nu.* 18. *Seraph. de priuil. iur. priuil.* 83. *num.* 28. Sed tunc etiam ad huiusmodi Interdictum procedi poterit contra Vniuersitatem, quando potuit prohibere delictum, & non fecit, *Aretin. cons.* 163. *n.* 18. *in fin. Socin. sen. inter cons. Curt. sen. cons.* 20. *col. antepenult. vers. circa quintam, & vltimam dubitationem*; quos refert *Menoch. d. cas.* 598. *n.* 8. & ad hæc etiam vide integrum *consil. Hieron. de Tort. insertum inter consil. canonic. diuers.*

24 Quod autem attinet ad pœnam temporalem, non semper eadem, nec eiusdē generis esse debet, sed iuxta delictorum qualitatem infligenda erit, vt notat *in l.* 3. *§.* 1. *ff. de re milit. Felin. d. c. dilectus, il secondo, n.* 4. *vers. vlt. in quantum, & n.* 5. *de simon. Luc. de Penn. in l.* 3. *nu.* 7. *C. de exact. & executor. lib.* 12. vbi tria delictorum genera enumerat, hoc est grauissima, grauia, & leuia.

25 Sed in crimine læsæ Maiestatis Diuinæ, quando hæreses amplexa est Vniuersitas, adest pœna ab ipsa Diuina Lege inducta, & in *Deuteron. cap.* 13. *relat. in c. si audieris,* 23. *quæst.* 5. cuius verba sūt. *Si audieris in vna ex Ciuitatibus, quas Dominus Deus tuus dabit tibi inhabitare, illic dicentes. Eamus, & seruiamus Dijs alienis, quos Deos non nouisti, interficiens necabis omnes, qui sunt in Ciuitate eade gladij, & incendes Ciuitate & igne, & erit sine habitaculo in æternum; & non readificabitur etiā nunc, vt auertatur Deus ab indignatione iræ suæ, & dabit tibi misericordiam, & miserebitur tibi, & multiplicabit te, si audieris vocem Domini Dei tui, & obseruaueris præcepta eius.* Hactenus Lex Diuina relata a *Menoch. d. cent.* 6. *cas.* 598. *sub nu.* 21. quæ tamen a *Decian. tract. crim. lib.* 5. *cap.* 50. *Vniuersitas hæretica an, & quomodo puniatur, sub n. fin.* sub alijs verbis refertur, sed idem importantibus; & ideo *in princ. d. cap.* ait, Ciuitas, Castrum, Villa, & quælibet Vniuersitas si labatur tota in hæresim, potest contra eam inquiri, condemnari, comburi, & destrui, iuxta *tex. & ibi gloss. in c. si audieris,* 23. *quæst.* 5. *Bart. in l. aut facta, §. nonnunquam, ff. de pœn. Menoch. d. cas.* 598. *n.* 21. *& alij per*

26 *eos relati.* Hoc autem procedit, dummodo sententia lata sit a Principe supremo, puta a Papa, quia nullus auctoritate priuata, & ante sententiam poterit Ciuitatem deuastare, & destruere, etiam quòd hæretica esset, vt latè concludit *Gundisal. de hæretic. quæst.* 24. *per tot. relatus a Decian. d. cap.* 50. *n.* 2.

27 Et sub hac forma Bonifacium Papam VIII. destruxisse Ordinem Tēplariorum, quia illi Equites in hæresim erant lapsi, *Felin. in c. dilectus, il secōdo, n.* 2. *de simon. post Anchar. ab eo cit.* sed *Luc. de Penn. in l.* 3. *n.* 6. *C. de exact. & executor. lib.* 12. ait hoc factum fuisse a Clem. Papa V. & ita etiam refert *Platin. in vita huius Pontificis.*

28 Et tunc dicetur Ciuitas in hæresim lapsa, quando omnes, vel maior pars habitantium esset hæretica, & quòd sæpè ad tractandas hæreticales materias conuenerit in vnum, communicando Consilium, & nomine Vniuersitatis agendo, *Gundisal. d. quæst.* 24. *num.* 2. *Decian. dict. cap.* 50. *n.* 3.

29 Et est etiam notandum, quòd licèt deuastata esset Ciuitas, puta igne combusta, priuata nomine Ciuitatis, & omnibus priuilegijs, & facultatibus, alias d. Ciuitati concessis, poterunt nihilominus singulares omnes eiusdem Ciuitatis puniri de hæresi, vt per *Gundisal. relatus a Decian. d. cap.* 50. *n.* 4. & quòd pœna ignis plectantur hæretici homines sicut & Ciuitas, pluribus probat idem *Decian. d. lib.* 5. *cap.* 42. *pœn. corporal. num.* 4. vbi habes, quare pœna ignis puniantur hæ-

30 retici, & ex quibus sumatur Auctoribus, pœna ignis quare hæreticis detur, & in quibus alijs casibus, & quo iure inuenta sit

ſit pœna ignis, & an poſſit moderari, vt ibi per eum latius. Et quadruplicem
31 pœnam ſecundùm Canones inuentam eſſe contra hæreticos, videlicet excommunicationis, depoſitionis bonorum, oblationis, & militaris perſecutionis, voluerunt *Hoſtienſ.in ſumm. de hæretic. §.qua pœna feriatur, Archidiac.in c. ad Apoſtolicæ,n.3.verſ.& nota quòd hæreticus, de ſent.& re iudic.in verb.hæreſi*, in *addit*.

32 Sed & non abſimili pœna mulctatur Vniuerſitas, ſi crimen læſæ maieſtatis humanæ committat, puta ſi rebellionem faciat, & Principem, eiuſque Miniſtros recognoſcere, illiſque obedire negauerit, quo caſu damnatur aratro, prout Carthagini contigiſſe teſtatur *Modeſtin. in l.ſi vſusfructus Ciuitatis,ff.quib.mod. vſusfruct.amitt.Gig. de crim. læſ. maieſt. lib.3.tit.de rebell.quæſt.*12.*n*.7. nec ſemel tantùm, ſed iterum, ac tertiò hanc pœnam fuiſſe paſſam affirmat *lyric. Poet. Florent.in triumph.amor.cap.*2.

Pon, diſſe il cuore, o Sofonoisba in pace;
Che Cartagine tua per le man noſtre
Tre volte cadde, & alla terza giace.

Hoc etiam Bononiæ ſemel contigiſſe dicunt *Io.Andr.& Abb.in c. dilectus, il 2.n.*11.*de ſimon. Gig. de crim.læſ. maieſt. lib.3.rubr.de rebell.quæſt.*12.*n*.6.*Decian. d.lib.7.cap.40.n.48.* & plura congerit, aliaque adducit exempla *Menoch. d. caſ. 598.n.26.& 27.*

Verùm ſicut diximus in crimine hæreſis, antequam contra Ciuitatem inferatur aratrum, declaratio, ſeu ſententia Principis præcedere debet, & ſolum Principem poſſe huiuſmodi declarationem facere, dicit *Bart.tract. qui ſint rebelles,in verb.rebellando, n.*24. quem ſequitur *Boſſ.tit.de crim.læſ.maieſt.nu.*132
33 & in dubio pœnam intelligendam eſſe impoſitam non ipſo iure, ſed per ſententiam ferendam, *Alex. conſ.*103. *num*.16. *verſ.& ita in dubio, lib.*1. *Maſtrill. de Magiſtr.lib.3.cap.4.n.379.&* 380.

Et antequam aratrum inferatur, Ciui-
34 tas rebellis poterit ab vnoquoque deprædari, vaſtari, omniaque igni, ac neci tradi, quia contra rebelles ea omnia fieri poſſunt, quæ contra legitimos hoſtes, *l.3. in fin.ff.de acquir.rer.domi.Bart. loco proximè citato,n.23.Gig d.rubr.de rebell. quæſt.*10. *num* 2.*Capyc. deciſ.*130. *num*. 23. *Menoch. dict. caſ.*598. *num*.31. *&* 32.

35 Sed quomodo euertendis olim Vrbibus aratrum inferretur, *Horat.lib.*1.*Carmin.ode* 16. ſic ait,

Et altis Vrbibus vltimæ
Stetere cauſæ, cur perirent
Funditus, imprimeretque muris
Hoſtile Aratrum exercitus inſolens.

*Cœlius quoque Rhodigin.antiq.lect.lib.*14 *cap.*5. nonnulla ad propoſitum adducit,
36 ex noſtris verò *Decian.d.lib.7.cap.40,nu.* 48. ſic ait. *Deſolantur muri, & effodiuntur aratro*; videndus eſt etiam *Petr. Greg. Tholoſ. in tract. de Repub. lib.* 21. *cap.*11. *in princ. ibi. Si aratrum inducatur, Ciuitas eſſe deſinit, vt paſſa eſt Carthago, & ita deſinit etiam iura ſua (quæ prius ei erant) habere, &c.* Et hæc adeo vera ſunt, vt ſi ex gratia reſtituatur, ea
37 non recuperat, ſi adſit præiudicium tertij, *Bald.conſ.*321. *n*.4. *verſ. huic reſpondetur,lib.4.Maſtrill. de Magiſtr. cap.*22. *n.*134.*in comm.ad Iud. gener.*

Solet autem Principis clementia in
38 huiuſmodi delictis eluceſcere, parcendo ſcilicet Vniuerſitati, ne innocentes, vt infantes, pupilli, cæterique doli minimè capaces cum nocentibus, & criminoſis pereant, *Luc.de Penn in l.3. num.5.C. de exact. & executor. lib.*12. ſic Brixienſi Ciuitati pepercisse Henricum Imperatorem teſtatur *Bart.in l.aut facta,§.nõnunquam,n.6.ff.de pœn.Abb.d.c.dilectus il ſecondo,n.*11. *de ſimon*. Et quamuis Fe-
39 dericus Imperator Primus cognomento Barbaroſſa contra Mediolanenſem, Placentinam, & Brixienſem Ciuitates ſententiam tuliſſet, quatenus eorum mœnia euerterentur, ſolo æquatis Vrbibus, aratrum in eas induceretur, & ſal in perpetuam damnationem ſeminaretur, vt refert *Menoch.d.caſ.*598. *n.*27. cum hodie huiuſmodi Ciuitates florentiſſimæ ſint, & ita a multis ab hinc annis fuerint, credendum eſt, dictam ſententiam fuiſſe ab eo reuocatam, vel ſaltem ſub mitiori forma exequutam: & quædam exẽpla de clementia Principum erga multitudinem delinquentium refert *Luc.de Penn.d.l.3.n.*12.*&* 13.*C.de exact.& execut.lib.*12.

40 Sicuti ſub Auorum noſtrorum ætate Peruſinæ Ciuitati contra Paulum III.Põtif.Max.rebellanti, eique tributa ſoluere deneganti, idem Pontifex pepercit, nec ad aratrum damnata fuit, ſed tantùm iniuncta ea, quæ tradit *Gail. de pac. pub. lib.2.cap.9.n.*27. ſublata enim fuit poteſtas, & iuriſdictio illis, penès quos Ciuitatis gubernium erat, priuilegijs, & immunitatibus priuati, redditus imminuti,

nuti, Oratores cum laqueis ad collum alligatis delictum agnoscentes, & detestantes ad pedes eiusdem Pontificis missi, & noua quædã tributa indicta; prout erga Ciuitates rebelles, mitius cum illis agendo, fieri solere ait *Decian. d. tract. crim. l.b.7.cap.40.n.50.& 51. ac etiam in num seq.* alias pœnas recenset, quæ contra Ciuitates rebelles iniunctæ fuerunt.

Si verò Ciuitas, vel Vniuersitas inter-
41 fici curauerit Cardinalem, auxilium, seu consilium dederit, vt Cardinalis occidatur, crimen læsæ maiestatis incurrit, vt pluribus probat *Gig tract. de crimin. les. maiest. lib. 1. rubr qualitèr, & a quib. &c. quæst.5.n.1. vers. communis tamen, & in num. seqq.* huius conclusionis rationes reddit; illa tamen magis ab eo probatur, quia Cardinales sunt pars corporis Papæ, & læso Cardinali, læditur Maiestas Papæ, *vt ibi n.3.& 4.*

42 Et hoc læsæ maiestatis crimen habet etiam annexum sacrilegium, vt probat *tex.in c. felicis, de pęn.in 6.* imò ante dispositionem huius *c. felicis*, sola pœna sacrilegij imposita erat offendentibus Cardinales, vt probat *tex.in c. ad Apostolicæ, §. perpetrauerit, de sent. & re iudic.in 6. vbi Innoc.IV. cuius sunt verba d.tex.* declarat Federicum Imperatorem in sacrilegij crimen incidiss, capi facien do Cardinales, & alios Prælatos euntes ad Concilium, *vbi gloss. in verb. Cardinales*, notat *per d. c. felicis*, hoc etiam esse crimen læsæ maiestatis, & in eam incidisse etiam Imperatorem; quam gloss. refert, & sequitur *Gig. loco citato nu. 10. & vide Constitut. Leon. X. in Bull. nou. tom. 1. Constit. 6. pag. 494.*

Sed ad rem nostram, videlicet ad Ciuitates, & Vniuersitates redeamus; hæ namque talia facientes, vel si facientibus, seu præsumentibus in his consilium, vel auxilium dederint, aut fauorem, vel infra mensem saltem talitèr delinquentes (prout tanti facinoris enormitas exegerit, & facultas eis affuerit) non duxerint puniendos, Pontificali, & supra, sint eò ipso dignitate priuatæ, & nihilominus remaneant interdictæ, vt sunt verba *tex. in d. c. felicis, §. fin. de pęn in 6. Menoch. d. cas. 598. n. 32.*

43 Et quoad priuationem Episcopi, idem erit, & eadem pœna plectuntur Ciuitates, quæ suum occiderint Episcopum, vt est *tex. in c. ita nos, 25. quæst. 2. ibi, egeat ergo Episcopalibus subsidijs sibimet aliunde pensandis, quæ sacram in suo gremio collocatam fuso crudelitèr maculat sanguine dignitatem.*

Quod autem attinet ad interdictum,
44 quærit *Archidiac. in d. c. felicis, n. 19.* an talis pœna extendatur ad Diœcesim, & negatiuam tenet, quia in pœnalibus stricta facienda est interpretatio, *Mars. in tract. de bannit. in verb. Ciuitate, num. 19. Abb. in c. Rodulphus, n. 5. vers. & ex his infertur, de rescript.* & faciunt quæ diximus supra §. 1. *gloss. 5. in verb. comprehensa.*

Sicuti nec etiam Romana Ciuitas cõ-
45 prehensa est sub dispositione, & pœna contenta in *d. c. felicis, de pęn.* vt dicit *tex. in d. §. Ciuitas, ibi, quæuis alia præter Vrbem, & gloss. vlt.* reddit huius dicti rationem, quia Vrbs quoque priuaretur, omnes aliæ inferiores priuatæ essent, cum totius Orbis Episcopus sit Romanus Pontifex; secundò quia ibi promptiorem habemus Iudicem, scilicet Papam, qui huic rei potest adhibere remedia, & pœnas imponere, & ad hoc probandum adducit pulchrum *tex. in l. vltima in princ. C. de his, qui confug. ad Eccles.* cuius verba sunt. *Præsenti lege decernimus per omnia loca valitura (excepta hac Vrbe Regia, in qua Nos Diuinitate propitia degentes, quoties vsus exegerit, inuocati, singulis causis, atque personis præsentanea constituta præstimus)* hactenus Leo Imperator, cuius est illa lex.

46 Alias quoque limitationes ad *d. c. felicis*, de offendentibus malo animo, detinentibus, insequentibus, occidentibus Cardinales, consilium, siue auxilium dãtibus affert *Gig. de crim læs. maiest. d. quæst. 5. nu. 14. & alys seqq. signantèr num. 19.*
47 vbi firmat, si Cardinalis sit rebellis Papæ apertè, vel occultè, vel si sit proditor ipsius Pontificis, reuelando eius secreta inimicis, poterit impunè occidi, vt ibi per eum, afferendo exemplum Francisci Mariæ Ducis Vrbini, qui Franciscum Alidosium Cardinalem Papiẽsem occidit, quia secreta Exercitus Ecclesiastici Ducibus Gallis inimicis reuelabat; ac etiam Vrbani VI. Põtificis, qui Cardinales septem, eò quia cum Clemente secum in Pontificatu cõtendente conspirauerant saccis inclusos in mare demergi iussit, vt ibi per eum: *Et nos diximus alias in tract. de Cardinalib. signantèr priuil. 23.* & pro supradicto Duce Vrbini, non incidisse scilicet in crimen læsæ maiestatis, consuluit *Ruin. con. 4. vol. 5. relatus a Decian. tract. crim. lib. 6. cap. 34. de excusat. reor. sacril. n. 9.*

48 Nec longè abest a crimine læsæ maiestatis, eamque pœnam meretur Ciuitas, vel Vniuersitas, quæ Summi Pontificis electionem ausa fuerit impedire, siquidem Interdicto subijcitur, & Pontificali Dignitate priuatur, vt est *text. ad literam in c.vbi periculum*, §. *Ciuitas verò, de elect. in 6. Felin. in c. dilectus, il secondo, n. 4. vers. 1. si turbat, de simon. Menoch. de arbitr. cent. 6. cas. 598. n. 14.* & si Domini, aliique Rectores, & Officiales Ciuitatis illius, in qua huiusmodi Pōtificis electio celebranda sit, quæ *in d. c. vbi periculum*, a Greg. X. tradita sunt, nō obseruauerint, obseruarique inuiolabiliter non fecerint, & Cardinales, vltra quàm permittitur, arctauerint, & de his seruandis coram Clero, & populo illius Ciuitatis iuramētum non præstiterint, quocumque priuilegio cessante, excommunicationis, infamiæ, priuationis omnium bonorum, & feudorum incurrunt pœnam, vt *in d. c. vbi periculum*, §. *præterea, de elect. Iul. Lauor: in suis elucubr. tit. 1. de comit. cap. 9. num. 18.*

49 Et est valdè notandum, quòd si Ciuitas, vel Vniuersitas læsæ maiestatis crimen committat, poterit Papa contra eã procedere sine citatione, & ad sententiam condemnatoriam deuenire; est singulare dictum *Io. Andr. in c. eum olim, de sent. & re iudic. per tex. iuncta gloss. ibi in verb. absenti*; sed ante eum hoc voluisse *Host. en.* affirmat *Felin. qui testatur de communi in d. c. eum olim, nu. fin. vers. vlt. nota dictum*; vbi refert Vrbanū Pontificem absque citatione condem-
50 nasse Spoletinos, qui de facto quandam Terram Ecclesiæ occupauerant; & alios citat *Gig. de crim. læs. maiest. lib. 1. rubr. quis de crim. cogn. possit, quæst. 6. num. 8.* & vide *Lud. Roman. & illi addentes in sing. 671. tu scis, quòd nedum iudex, &c.*

51 Sed quando pœna exequi possit absque citatione, plura congerit *Marsil. de bannit. in verb. mortui, n. 78.* & vide *Mohedan. decis. 4. de probat. num. 3.* qui videtur contrarium sentire, dum firmat, quando quis tenetur aliquid facere sub certa pœna, non sufficit sola notitia, sed requiritur intimatio ei facta.

At si Ciuitas, vel Vniuersitas resistat
52 Officialibus Principis, & Dominis, negando illis obedire, poterit tanquam contra rebellem Indici bellum, *Bart. in l. hostis, n. 15. vers. circa prædicta ff. de captiu. & postlim. reuer. Gig. de crimin. læsæ maiest. lib. 3. tit. de rebell. quæst. 11. nu. fin.*
53 vbi declarat, conclusionem procedere, quando Ciuitas neget obedire Ministris propter Principem, secus autem si recusaret obedire Officiali propter ipsum Officialem, & citat *Capye. decis. 130. n. 42*
54 *& n. 43.* qui ait, quòd quidam Gallus, qui occidit Andream de Isernia militātem tunc in Consistorio Regio, incidit in crimen læsæ maiestatis.

Sicuti etiam non incidit Ciuitas in hoc delictum, quando non vult obedire Officialibus Principis ob malos eorum Officialium mores, & tyrannidem, malè tractando ipsos ciues, *Farin. in quæst. crim. quæst. 24. n. 124. relatus a Menoch. d. cas. 598. n. 33. Capye. & alij per eum adducti in d. decis. 130. n. 42.* & optimè faciunt tradita per *Mastril. tract. de Magistr. lib. 4. cap. 18. n. 22. & seqq.*

55 In idem quoque crimen læsæ maiestatis incidit Vniuersitas, si Officiales SS. Inquisitionis recipere, illisque obedire recuset, seu illos eorum officium exercere impediuerit, *c. ad abolendam*, §. *Ciuitas, de hæretic. Felin. in c. dilectus, il secondo, n. 4. vers. tertiò si impediat, de simon. Menoch. d. cas. 598. n. 23.*

56 Quod in Neapolitana Ciuitate contigisse sub Petro Toleto Prorege narrat *Vbert. Fogliett. in eo libro, quem vocat, Tumultus Neapolitani*; ex quo delicto Ciuitas ipsa centum millibus aureorum nummum mulctata est, ac centum ex Neapolitanis, quorum in prælijs, & tumultibus insignior ardor animorum fuerat, exilio damnantur, quæ tamen mulcta paulò post ab Imperatore Ciuitati remissa fuit, numerusque exulum ad viginti redactus; qui etiam haud multò post Patriæ sunt restituti, præter tres relatos ab *eod. Foglietta* in fine operis.

57 Sed si antedicta pecuniaria pœna soluenda fuisset a Ciuitate, numquid colligendi erant innocentes, & qui contradixerunt, negatiuè respondet *Gig. de crim. læs. maiest. lib. 3. tit. de rebell. cap. 12. n. 5. & alij per eum adductis & vide Luc. de Penn. l. 3. num. 15. C. de exact. & exeeutor. lib. 12.*

Verùm si Magistratus, principalisque
58 Ciuitatis, vel Præsidentes etiam nomine Vniuersitatis hoc crimen committerent, non tamen ideo teneretur Vniuersitas, *Decian. & alij per eum adducti d. lib. 7. cap. 8. n. 13.* optimè facit *Luc. de Penn. d. l. 3. n. 4. C. de exact. & exeeut. lib.*
59 *12.* nisi ratum haberet, vt diximus supra, signanter in delictis continuatis, & causam successiuam habentibus, vt in rebellione, guerra, & similibus; propter tole-

toleratiam enim Vniuersitatis delictum quasi tacitè ratificatur, *G.g.d.tract.lib.3. tit.de rebell.quæst.12.n.4.& alij per eum adducti*.

Imò si appareat de huiusmodi prætē-
60 sa ratificatione, ex quo contra Vniuersitatem processum, illaque condemnata, & punita fuerit, adhuc tamen puniri possunt singulares personæ dictæ Vniuersitatis, sicut dictum est supra in crimine hæresis, *Gig.dict.lib.3.tit. de rebell. quæst.12. n. 9.sequutus Io. Monach. & Io. Andr.in c.fin. de pœn.in 6*. Et hoc in Ciuitate Viterbij seruatum dicunt; tu vide *Luc. de Penn.in d.l.3.nu.16.17.& 18.* vbi hanc quæstionem pro vtraque parte disputat, & argumenta adducit, ac tandem concludit, etiamsi mulctata sit Vniuersitas, puniendos tamen esse etiam singulos de Vniuersitate, qui deliquerunt, vt ibi per eum latè; imò nec solùm singulares personæ, sed interficiuntur etiam paruuli, & cuncta bona delentur vsque ad pecora, & Vrbs succenditur igne, *c.si audieris,23.quæst.5.& originaliter in Deuteron.cap.13*. Imò plus etiam ad res inanimatas extenditur pœna, vt *lib.4.Reg.cap.3. ibi: Percutietis omnem Ciuitatem munitam, & Vrbem electam, & vniuersum lignum fructiferum succidetis, cunctosque fontes aquarum obturabitis, & omnem agrum egregium operietis lapidibus*. Et alia quoque vide apud eundem *Luc.de Penn. d.l.3.nu.11. C.de exact.& execut.lib.12.*

Incidit etiam Vniuersitas in crimen
61 læsæ maiestatis, si Legatum, seu Ambasciatorem alicuius Principis offendat, vt latè probat *G.g. de crim. læs. maiest. lib.1. rubr. qualiter, & a quib. committatur, quæst. 16. in princ. & per tot.* vbi habes limitationes, & declarationes, quas vide apud ipsum; & alia quoque multa videnda sunt apud *Decian.tract. crim.lib. 7.cap.5. quando contra Consiliarios & adhærentes Principum,n.11.& seq.vsque ad 17*.vbi multas affert limitationes, & *sub ipso num.17.vers. pœnæ autem*, dicit,
62 violantes Legatos, vel eos impedientes de iure canonico excommunicandos,& ab Ecclesia arcendos esse, *c. si quis,& ibi gloss. distinct. 94.& facit c. nobilissimus, dist.97.* de iure autem ciuili non esse directò pœnam læsæ maiestatis, idest capitalem, sed deditionem hosti, vel Principi Legati offensi, vt est *tex. in l.fin. ff. de legation.*& idem dixit *Gig. d.tract. lib. 1.rubr.qualiter, & a quib.quæst 33. n.5.* vbi exempla Romanorū,& aliorū affertit.

63 At si scire quis cupiat, quot modis committatur crimen læsæ maiestatis, videat *Lancell.Corrad.de offic.Prat. in criminal. sub tit. de læs. maiest. reis*, vbi sexaginta & vnum modum enumerat.

Atque hæc de primo, & grauissimo delictorum genere, videamus nunc de secundo, idest de graui.

64 Secundum genus delictorum est graue, vt diximus, videlicet homicidium, & omnia crimina, quibus imponitur pœna mortis naturalis, vel ciuilis, aut membri abscissionis, de qua etiam agit *Menoch.d cent.6.cas.598. n.34.* dicens graue delictum appellari solitum, homicidium, violentiam, rapinam, & similia, vbi con-
65 cludit, iure nostro huiusmodi delicta ab Vniuersitate perpetrata puniuntur extra ordinem, hoc est pro iudicis arbitrio, qui poterit indicere pœnam pecuniariā, vt affirmant *Doct. per eum adducti, signantèr Ossasc.decis.90 nu.9. Iul. Clar. §. fin.quæst.16.in fin.*

Sed *Luc.de Penn.d.l.3.n 11.vers. vidi-*
66 *mus de apostasia*, distinguendo procedit; aut delictum fuit commissum de consilio, & ordinatione Rectorum, seu Decurionum, & Principalium, & hi pœna legitima puniendi sunt; morte enim authorum expianda sunt peccata imitantium populorū, *23.quæst.4.c.Guilisarius, §. sed & hic in palea : & ipse Lucas de Penna* affert illud *Quintil. in diuis. accusat. prodit.* dicentis, *Fallitur Iudex quisquis vllum facinus in rebus humanis publicum putat: persuadentium vires sunt quicquid Ciuitas facit, & quodcumque facit populus, secundum quod exasperatur, irascitur, sicut corpora nostra motū, nisi de mente non sumunt, & ociosa sunt membra, donec illis animus citatur, &c. & in eod.ca. Quid æquius excogitari, quid iustius potest? Grassatus est aliquis ferro, præbeat & ipse ceruices: miscuit noxium virus, refundat in suum facinus authorem, oculos rapuit, & effodit, reddat de sua cœcitate solatium verissima iustitia vindicta, cum facinus mensura pœnæ est*: hactenus Quintilianus.

67 Prædicta tamen limitanda putat, quādo esset magna delinquentium multitudo, & ex eorum punitione graue scandalum timeretur; tunc enim ob multitudinem delinquentium poterit habere locum commutatio pœnæ, *vt ibi per eū n.12.*& idem voluit *Felin.in c.dilectus, il secondo, nu.3. de simon.* vbi septem affert fallentias ad regul.parcitur multitudini;
68 nam vt *Tit.Liu.lib.8. de secund. bell. pu-*

nic. ait; *causa, & origo omnis furoris penes auctores est, multitudo autem contagione insanit.*

Atque ità si Rectorum, aut Decurionum ordinatio, siue Cōsilium ad perpetrandum delictum non interfuit, sed populus ipse tanquam bellua multorum capitum deliquit in modum Collectæ procedendo; pœna pecuniaria damnabitur, *Cacher. decis. Pedem. 90. nu. 9. Menoch. & alij per eum adducti d. cas.* 598. *num. 36.*

69

An autem pro huiusmodi pœna soluenda collectandi sint absentes, infantes, furiosi, & innocentes; *Luc. de Penn. d. l. 3. nu. 15. & seq.* ponit argumenta pro vtraque parte, & tandem negatiuam tenet; & alia ad hoc idem adducit *Cacher. d. decis. 90. num. 9. Menoch. d. cas.* 598. *num. 37.*

70

Graue quoque delictum reputabitur, si omnes ciues, & incolæ sub Vniuersitatis nomine occupent possessionem alterius, quo casu incidunt in pœnam *l. si quis in tantam, C. vnde vi; & voluit Menoch. de recuper. poss. remed. 9 nu. 123. & seq.* vbi post firmatam conclusionem tres affert extensiones, ex quibus Vniuersitas dicitur incidere in hanc pœnam.

71

Quæ fortius procederent, si violētèr, & armati hoc egerint, nedum ex dispositione iuris communis, iuxta quam loquitur *Menoch.* licèt afferat etiam Statutum Papiæ; *vt ibi nu.* 125. Sed in Statu Ecclesiastico *ex pluribus Cōstitutionibus Summorum Pontificum*; & in specie cōtra Prouinciam Marchiæ adest *Constitutio x. Ioann. 22. Bull. nou. tom. 1. pag.* 163: qua Marchiani prohibentur sibi ius dicere, & caualcatas, nisi de licentia Rectoris Prouinciæ facere, vbi *Cherub. iun.* declarat, non habere locum hanc Constit. quando caualcata incidentèr facta esset, puta, quia Petrus interficit Vincentium, *Felin. in rubr. de treg. & pac. n. 6.* & alij per eum adducti;

72

73

74

Et contra omnes subditos eiusdem Status est *Constit. 1. Alex. VI. d. Bull. & tom. pag. 391. vbi idē Cherub. iun. schol.* 1 dicit, Bullam recipere interpretationem passiuam a iure communi; & ideo non habere locum, si furem nocturnum propria auctoritate quis capiat, cum permissum sit a *lege ait Prætor, 10. §. si debitorē, ff. quæ in fraud. credit. Lancell. Corrad. de offic. Prætor. in caus. crim. tit. de furib. n. 26.*

Sicuti nec etiam militat dispositio huius Bullæ, si fiat hominum coadunatio, & caualcata ad bonum finem, puta ad securè ineundam pacem inter duos inimicos, *Boss. in tit. de crim læsæ maiest. n. 23. Bertazzol. cons. 223. n. 2. lib. 1. & in cons. 76. n. 30. eod. lib. Aim. cons. 4. num. 26. ad fin. Menoch. cons. 28. n. 12. lib. 1. Alciat. cons. 364. n. fin. versic. fallit rursus; Farinac. pract. crim. quæst. 113. nu. 159.* quos refert *Cherub. iun. ibi schol. 2.*

75 Qui tamen *Farinac. in num. seq.* ait, nec etiam ad bonum finem hodie faciēdas esse adunantias, & caualcatas, ne tumultus commoueantur, ex dispositione *Constit. 75. §. 1. & 2. Sixti V. Bull. nou. tom. 2. pag.* 617. & facit etiam *Constit. 6. eiusdem Pontificis* contra exules, & bannitos *eod. tom. 2. pag. 491. vbi in §. 9.* Cōmunitatibus tolerantibus bannitos in eorum Territorijs imponitur pęna (pręter alias) confiscationis quorumcumque bonorum, nō obstantibus quibuscumque inuestituris, & fideicommissis. Et si in dictis territorijs furta, & crimina admissa, & perpetrata fuerint, vltra alias pœnas, ad refectionem damnorum, & tantundem Camerę Apostolicæ soluendum dictæ Communitates tenentur, *vt ibi in §. 7.* Et quoad hanc partem de refectione damnorum per Communitates facienda, vide quæ congerit *Io. Baptista Cost. de fact. & iur. ignor. cent. 2. dist. 88. Statuta quòd Vniuersitas, per tot.* & vide etiam *Constit. 28. Leon. X. Bull. nou. tom. 1. pag.* 521.

76

77

Sed redeundo ad caualcatas, & adunantias, *Cherubin iun. ad d. Constitut. 1. Alex. VI. schol.* 2. putat interpretationē Farinacij, hodie scilicet non licere etiam ad bonum finem facere caualcatas; veram esse, quando clarè non constaret de bono fine, pro qua facta esset coadunatio; tunc enim non esset locus pœnæ impositæ a Sixto V. sed alteri mitiori, prout se vidisse affirmat, & sentit etiam *Farinac. d. quæst. 113. n. 174* & alia multa congerit Conciuis, & Consanguineus meus *Iulius Carthariùs dec. crim. 1. n. 5*

78

Alias quoque Constitut. prohibentes coadunantias, & caualcatas habes, nempe *Iulij II. Constit. 6. §. 4. d. Bull. tom. 1. pag. 408. Clem. VII. Constit. 10. §. 4. d. Bul. & tom. pag. 574. Pij IV. Constit. 27. tom. 2. pag. 38. 39. & 40. vbi in* §. 5. iubet Territoria per Barones, & Communitates malis hominibus expurgari sub pœna Interdicti, ac duorum millium ducatorū per Communitates, & mille per Vniuersitates soluendorum; & ante hanc Constitutionem vide aliā *Leon. X. Bull. nou. tom. 1.*

*tom.1.pag.521. Constit.*28. quod etiam de iure communi procedit, vt scilicet Barones, & Vniuersitates teneantur expurgare eorum Territoria a latronibus, & malis hominibus, vt notat *Mastrill. de Magistr.lib.4.cap.16.nu.213.* vbi alios citat, & teneri etiam Communitates, &
79 Barones ad insequendos, & capiendos latrones, qui bona naufragata surripiunt, sub pœna refectionis damnorum, sancit *Pius V.Constit.7.§.7.Bull. nou.tom. 2. pag.183.* vbi plura de rebus naufragatis, & vide *Luc.de Penn.in l.2. n.9. C.de naufrag.lib.11.*

80 Sed numquid Communitates incidant in has pœnas, quandocumque non capiant homines facinorosos, & malos; negatiuè respondit *Bar.cons.102 n.2.lib.1.* nisi probetur earum scientia, & negligentia, & qualitèr probetur talis negligentia, idē *Bart.docet d.cons.* prout etiam docet, quid probare debeant Cōmunitates pro earum defensione; & vide *Io. Bapt. Coll. d.tract. de fact. & iur. ignor.cent.2.dist.88.num.2.& 4. & alibi,*
81 vbi loquitur de incendio ab hostibus excitato; & vide etiam *Vrsill.ad Afflict.decis.165.n.5.* qui loquitur iuxta *Pragma-*
82 *ticam Regni*; an scilicet Vniuersitas teneatur resistere, & acclamare latronibus, & an dominus possit vasallos burgenses cogere ad se armandos pro capiendo bannitos, & malefactores, & affirmatiuam tenet; & idem firmat *Mastrill. de Magistrat. alios adducens lib. 4. cap.16.ampl.39.n.205.* & pro hac opinione est *Constit. 10. §. 20. Pij V. d. tom.2.*
83 *pag.188.& 190.* vbi Communitates teneri declarat ad damna, & interesse farcienda damnum passi, si impunè euaserint homicidæ, & sicarij; & hoc idem dicit *Constit.6.in §.7. & 9. Sixti V. supra citat.* post quam quidem Cōstitutionem *Cherub.iun. in suo compendio* nonnullas
84 posuit resolutiones, & decreta Sacræ Cōgultæ circa fideiussores dandos a cōsanguineis bannitorum, de non ingrediendo scilicet Statum Ecclesiasticum, quæ quidem resolutiones sub Paulo V. Pont. Max. emanarunt, & de illarum validitate vide *Farinac.tract.crim.quæst.24.n.156 & seq. Caball.resol.crim. cas. 149. per tot. relat.a Cherub.iun.loco cit.*

85 Sed quoniam diximus, Vniuersitates teneri ad refectionem damnorum in eorū Territoriis, & ad alias quoque pœnas, quæsitum est, an hæc habeant locum in illis Vniuersitatibus, in quibus non sint ad minus quinque patres familias, & negatiuè respondet *Bald.in c.1.n.8. de elect. Marsil. singul.232. Baiard.quæst.82. n.1.* quos refert *Cherub.iun. ad Const.2. Iul.II.schol.2.*

86 At si damnum datum sit in confinibus duarum Communitatum, quænā earum tenebitur? & dicas vtramque, iuxta cōmunem Doctorum sententiam, de qua testatur *Alber.in tract. de statut.par.2. quæst.75. Clar. pract.crim.§.fin.quæst.82 de Statut. in verb. Statutum primum circa dam.dat. vers. sed quid si damnum, post Afflict. super Constit.Regn.lib.1.rub. 27.num.23.*

Quæ tamen non procedunt in homicidio, nam si medietas cadaueris reperiatur in vno Territorio, & alia medietas in altero, illa Communitas tenetur, in qua reperitur medietas cum capite, *Afflict. vbi supra n.22. post. Isern. ibidem in addit.n.80.* vbi sic iudicatum audiuisse refert *Baiard.quæst.82.n.5.*

87 Verùm prædicta locum habent iuxta dispositionem iuris communis, sed in Statu Ecclesiastico damnum passus eligit, quam voluerit Communitatem conuenire, *ex Bull.28.§.4.Leon.X.in Bull.nou. tom. 1.pag.521.*

88 Vbi præter confirmationem *supradictæ Constitutionis 2.Iul.II.in §.3.* declarar, rerum ablatarum valorem æstimandum esse a Clericis Reu. Cameræ Apostolicæ, considerata qualitate personarū, furtorum, & alijs circumstantijs, & coniecturis, receptoque iuramento parris, contra quam commissum est furtum, vt ibi; *& in alia eiusdem Leonis X.Const.36.* vbi extendit etiam ad non capiētes, *§.3. d.Bull.pag.526.*

89 Ad quam *Constit.Cherub.iun.* quærit, an contra supradictū iuramentum damnum passi, admittenda sit probatio in contrarium, & affirmatiuè respōdet, nisi alitèr expresè caueatur, & de communi testatur, sequutus *Angel.de malefic. in §.nec non ad denunciationem, num.16.& 17. Clar.d.§.fin.quæst.82.in verb. statutum primum, vers. quæro numquid statur; Menoch.de arbitr. lib.1. quæst.76.n. 17. Baiard.qui alios congerit d. quæst.82. num.25.*

90 At si qui damnum passus est, de illa Vniuersitate sit, in cuius Territorio dam num sequutum est, ac pro refectione d.damni imponenda sit collecta, an in quam teneatur ipse quoque contribuete, affirmatiuè respondet *Paul. de Castr. in l.ab omnibus, 107.§. Titio, ff. de leg.1. n.3. post Bart.ibidem n.1. Socin.in c.dilecta,*

lect.14.n.53.de excess.Prælat. Baiard.d. quæst.82.n 37.Aretin tract.de malefic.ver. bo,& Andr.Marc.n.29.

91 Quærit etiam *Cherub.iun.in d.Constit.* 36.an Communitates teneantur ad refectionem damnorum, quando damnificatus per viam insolitam iter faceret, & post adductum *tex.in l.1.§.summa,ff. de his qui eiecer.& effudit.* qui tex. pro negatiua videtur facere; tandem concludit Communitates teneri; quia prædictæ Constitutiones tam Iulij, quam Leonis non dicunt tenenda esse itinera communia secura, quo casu solùm iter facientibus prouidere voluisse viderentur,& ita loquitur *Prætor in d.§.summa,* sed præcipiunt custodienda esse Terri-
92 toria secura, & libera a latronibus, & sicarijs; & alijs delinquentibus; & cum lata sit significatio Territorij,cõprehendens vniuersitatem agrorum intra fines cuiusque Ciuitatis, *l.pupillus, §.si Territorium; ff.de verb.signific. Hieron. de Mont.tract.de finib.regũn.cap.6. num.1.* sequitur, vt in quacumque parte Territorij committatur delictum,Ciuitas tene-
93 bitur;& hoc iusta quidem lege sancitum esse videtur, quia Vniuersitatibus ideo concessum est pedagia a transeuntibus per eorum Territoria exigere, vt tutum iter præbeant, & aspera, difficiliaque complanent; *Dec.cons.534. n 6. & cons. 74.n.4.relatus a Menoch.cons.21. nu.28. Tholos.in syntag iur.lib.3.n.7.*

Et sicut possunt cogere transeuntes
94 per Territorium ad solutionem pedagij, etiamsi non vadant per viam rectam, *Bald.in l.3.n.4 C.de priuil fisc.* ita debet custodire etiam totum Territorium, iuxta illud *Hostien.in sum.de Eccles.ædific.n 1.*

Commoda qui sentis,iungas onus emolumentis.

Quid autem si Statuto alicuius Ciuitatis cautum sit, Plebatum,Castra, & Vniuersitates teneri ad emendationem damnorum datorum in eorum Territorijs, & Districtu,extendatur ad furtum in aliqua domo rurali intra dictum Territorium existentem: & affirmatiuè determinat *Conciuis meus Magonius in decis. Florentin.123.Dominus Ioannes,per tot. viden.*

95 Quid si damnum illatum sit a multitudine hominum,cui Communitas non potuit resistere, an teneatur? negatiuè respondeas, quia ad impossibile nemo
96 tenetur,& pœna absque culpa non irrogatur; ita in terminis *Bart.in l.1.§.Occisorum,ff.ad S.C.Syllan.n.7.Ossasch.decis. Pedem.138. n.34.* vbi extendit, etiamsi
97 damnum illatum sit de nocte,quia delictorum noctis tempore commissorũ præsumitur ignorãtia; ignorans autem
98 nec contemnere, nec pati, nec consentire dicitur, *vt ibi per eum n.24. 25.&*
99 *26.*quem vide. Sed neque mulieres esse comprehensas sub huiusmodi Statutis,& Constitutionibus tenet *Deci. in l.fœminæ, nu.92. ff.de reg.iur.sequutus Ioidè Plat. in l.patrimoniorum, C. de muner.patrim. lib.10. vers si autem*; Verùm pro omnimoda huius quæstionis intelligentia recurre ad *Polyd. Rip. in suo tract. de de noct. temp. cap.30. de damn.dat.per tot.*vbi Doctorum discrepantes opiniones inter se conciliare distinguendo procurat, & nititur:quãuis in præcedenti *capitulo 29.n.fin.* fir-
100 met vineas etiam noctu succidentem obligare Communitates ad damni emendationem; est enim grauissimum, atque atrocissimum facinus vites succidere, vt patet *ex toto tit. ff. arbor.*
101 *furt.cæsar. præsertim in l.2. & ibi gloss.* & hoc signanter verum erit in agro Vrbeuetano, vbi vitium eximia qualitas viget, iuxta illud, *a fructibus earum cognoscetis eos*: quis enim vini Vrbeuetani excellentiam, & generositatem (nisi abstemius sit) non agnoscat, &
102 publicè fateatur? & si quis quis contrarium ausus fuerit affirmare, nulla alia pœna, quàm illius perpetua priuatio-
103 ne mulctandus, & vulgari Græcorum prouerbio irridendus erit, nempe.*Omnis abstemius auus*; idest vesanus: Et si amico propinanti non respondeat, Atheniensium legem in conuiuijs latam, *aut bibe*, scilicet, *aut abi*, relatam *a Cœlio Rodig. lib.7.cap.26. antiq.lect.* sibi dictam pateat. Et quod scribit *Horat.lib.3.carmin.Ode* 21. ad amphoram, ideo scripsisse puto, quia Vrbeuetano mero plena erat; libet carmina referre.

Tu lene tormentum ingenio admoues
Plerumque duro: tu sapientium
Curas, & arcanum iocoso
Consilium retegis lyæo.
Tu spem reducis mentibus anxijs,
Viresque & addis cornua pauperi,
Post te neque iratos trementi
Regum apices,neque militum arma.

104 Sed hęc missa faciamus,ad rem nostram redeundo. Quæsitum est, an stante Statuto,quòd Villa negligens in capiẽdo malefactorem, si condemnata fuerit, an inquam habeat regressum contra

tra bona fratrum delinquentis: quomodo sit intelligẽdum huiusmodi Statutum, vi le *Roman. conf.* 508. *præsens consultatio, per tot.*

Prohibentur etiam Communitates, & Vniuersitates sub pœna Interdicti
105 Ecclesiastici, & pro qualibet vice scutorum quatuor mille, Cameræ Apostolicæ applicandorum pœna, si locum, seu campum liberum ad duellandum, seu aliàs ad pugnandum tutũ, aut quomodolibet assignent, concedant, seu tradant, aut assignari, concedi, seu tradi faciant, vel permittant, vt in *Constit.* 19. §. 3. *Iul. II. Bull. nou. tom.* 1. *pag.* 434.

106 Et duellum esse prohibitum, nedum iure canonico, & ciuili, vt *in c.* 1. *& ibi gloss. vlt. de purgat. vulg. l.* 1. *C. de gladiat.* sed etiam Iure Diuino, eruditè demonstrat *Barbat. conf.* 62. *n.* 8. *lib.* 1. *Lancell. in suo templ. iudic. lib.* 1. *cap.* 1. *§.* 3. *nu.* 7. *vbi alias congerit; Ioseph Ludou. decis. Lucen.* 11. *n.* 2.

107 Et quæcumque consuetudo in contrarium corruptela dicenda esset, *Barbat. d. conf.* 62. *Grat. conf.* 3. *lib.* 2. *nu.* 5. *& seq.* & alij relati *a Cherub. iun. ad dict. Bull. Iul. II. schol.* 2. *quibus adde Concil. Trident. de reformat. sess.* 25. *cap.* 19. *& Pij IV. Constit.* 21. *Bull. nou. tom.* 2. *pag.* 31. & ad supradictã Concilij Tridentini declarationem, & extensionem ad duella etiam priuatim ex condicto cõmissa, vide *Greg. XIII. Constit.* 78. *ad tollendum, d. Bull. & tom.* 2. *pag.* 461. *& ibi Cherub. iun schol.* 1. & 2. Et prædictas omnes Cõstitutiones in hac duellorum materia innouauit *Clem. VIII. in sua Constit.* 11 *illius iurisd Bull. tom.* 3. *pag.* 13. *vbi Cherub. iun. schol.* 1. ait,
108 non habere locum has Constitutiones, quando calore iracũdiæ inuitaret quis inimicum ad duellandum; ponderando verbum Bullæ, *ex composito*, quod animum deliberatum innuit, & idem tenet *Ioseph Ludou. decis. Lucen.* 11 *nu.* 10. *&* 11. *& per tot.* videndus; & plura ad materiam duellorum vide apud *Greg. Tholos. in syntag. iur. vniuer. lib.* 48. *cap.* 16 *Claud. Cotber. de re milit. lib.* 3. *cap.* 24. *Iul. Ferret. tract. de duell.*

Atque hæc de delictis, quæ grauia dicuntur, & in quibus Communitates incidere, & puniri possunt, enarrasse sufficiant. Veniendum nunc est ad tertium genus, nempe leuium, iuxta doctrinam *Luc. de Penn. supra pstam.*

109 Tertium genus delictorum leuium appellatum continet dolum malum, & omnia crimina, quibus imponitur pœna relegationis, & infra, iuxta opinionem *Luc. de Penn. in d. l.* 3. *num.* 7. *C. de exact. & execut. lib.* 12.

110 Possunt autem huiusmodi delicta in Communitatibus considerari, si faciant locationes ad longum tempus, quæ sine licentia Papæ sustineri nequeunt, *ex Constitut.* 42. *inter varias, Sixti V. Bull. nou. tom.* 2. *pag.* 545. *& Clem. VIII. hac nostra Constit. §.* 12. *& videndus est tex. in l. fin. C. de vend. reb. com. lib.* 11.

111 Idem erit in venditionibus, & alienationibus, quæ sine certis solemnitatibus fieri non possunt, vt dicemus infra suo loco, quibus solemnitatibus renunciari non potest, *Afin. de execut. §.* 5. *cap.* 13. *nu.* 2. & in contractibus quoque considerari posse dolum, dicit *tex. in l.* 1. *in fin. ff. de dolo mal. & met. except.*

112 Et ideo in dolo videntur, quia dolus est machinatio quædã alterius decipiẽdi causa, cum aliud agitur, & aliud simulatur, vt docet *tex. in l.* 1. *§.* 1. *ff. de dol. Lancellott. Corrad. de off. Præt. tit. de falsar. n.* 4. *Decian. tract. crim. lib.* 1. *cap.* 4. *de dol. n.* 1.

113 Sed cum iuxta Doctorum opinionẽ precipuè *Bart. in l. quod Nerua, nu.* 14. *ff. deposit.* dolus duplex sit, alius verus, alter verò præsumptus, itaut verus dolus in faciendo, præsumptus verò in omittendo consistat, vt latè docet *Alex. conf.* 103. *videtur prima consideratione, n.* 13. *vers. nam differentia est, lib.* 1. *relatus a Decian. tract. crim. lib.* 1. *cap.* 4.
114 *de dolo, n.* 14. *vers. alij tamen,* licèt ipse aliam afferat distinctionem *in n.* 16. videlicet verum dolum esse, qui nonnisi in malam partem interpretari potest, nullaque ratione, aut prætextu tergiuersari valet, itaut reus se ipsum excusare, quin dolosè admiserit, non possit.

115 Præsumptus verò dolus est, cum eius quidem coniecturæ extant, sed non tã vehementes, quæ iudicẽ in certam credulitatem inducant, vt non possit etiam in bonã partem interpretari, vt ibi per eum.

116 Iuxta quam doctrinam existimo, in Vniuersitatibus non posse considerari verum dolum, quia semper iudex certam habere credulitatem potest, administratores scilicet rerum publicarum noluisse decipere contrahentes cum Communitatibus, ne dum alienæ student vtilitati, & commodo, propriæ conscientiæ obliuiscantur, cum nemo præ-

117 præsumatur immemor salutis æternæ, *c.iuuenis,de sponsal.cum simil.l.vlt.C.ad leg.Iul.repet.Menoch.cons.37.nu.113.& cons.491.n.15.*

Imò contrarium vt plurimùm videmus seruari in practica, vt scilicet Administratores rerum publicarum magis propriæ, quàm publicæ vtilitati inuigilent, vt legitur *in princ. huius nostra Constitutionis, & alibi sæpe,* & animaduertit *Lancell. Corrad. tract. de Decurion.nu.56.*

118 Accedit, quamlibet causam etiam iniustam excusare quem a dolo, *l.igitur, §.1 ff.de liber.caus. l.1.in fin. vbi Bart. ff.de ambig. Lācell Corrad.de offic.Præt. in crim.tit.de falsar.n.6.*

119 Quapropter potius præsumenda erit ignorantia, & imperitia solemnitatum requisitarum, quàm dolus in contra-

120 ctibus supra narratis: per ignorantiam verò, aut imperitiam delinquentibus parcendum esse, pluribus demonstrat *Tiraquell.de pœn.temper.caus.10.& alijs seq.caus.* vbi rationibus, & iuribus per eum adductis probat mitiùs agendum esse in delictis per ignorantiam, inscitiam, vel imprudentiam commissis. Et

121 mitius quoque puniendum esse dolum præsumptum, quàm verum, *gloss. not. in l.si mora, ff. sol. matr.* quam refert, *alios quoque adducens Decian. d. lib.1. cap.4. de dol. n.17.* & ad hoc vt incurratur pœna grauis, requiritur scientia vera, non præsumpta, *Alex.cons.52.nu.1. lib.7 Corn.cons.313.n.9.lib.4. Rot.diuer. decis.578.n.3.par.1.*

122 Inter leuia quoque delicta connumerari possunt, si Oratores, Agentes, & Priores ab Vniuersitatibus ad Vrbem mittantur sine licentia sacræ Congregationis, etiamsi tales Legati, Oratores, Agentes, & Priores sumptibus proprijs tale munus suscipere velint: hoc enim expressis verbis prohibitum est *a Sixto V.in sua Constit.42. §. 8. ac ne easdem, Bull.nou.tom.2.pag.546. & innouatum a Clem.VIII.in hac nostra Constit.§.13. & 14. & nos dicemus infra latius.*

123 Dixi hæc esse leuia delicta, quia pœna arbitraria iudicis plectenda sunt in *dicta Constit. Sixti V. & §. 9. quòd si*

124 *quis;* pœnam verò arbitrariam non posse excedere relegationem, dicit *Menoch.de arbitr. cas.300. n.5.sequutus Cepoll.cons.72.vol.1 in crim.* Verùm Clemens VIII. alias mulrò grauiores pœnas expressit, videlicet qui huiusmodi munus suscipere ausus fuerit, officijs per eum obtentis eò ipso priuatus, & ad illa, & alia quæcumque obtinenda perpetuò inhabilis, & incapax, necnon infamis, & ignominia, atque infamia notatus censeatur, vt *in citato §. in fin.* Attamen cum omnes istæ pœnæ sint legales, sub arbitrio iudicis positæ sunt, itaut illas augere, & minuere valeat, iuxta facti, & personarum qualitatem, vt est *tex in terminis casus nostri de infamia in l. etsi. & ibi gloss. C. ex quibus caus.infam.l.bodie,13. ff de pœn.Bar. in l.quid ergo,§.pœna grauior,num.9. & n.fin.ff.de ijs, qui not. infam.Tiraq. de pœn.caus.31.n 35.& clarius supra in præfat.n.16.17.& seq. Mar.Ant.var.resolut.lib.3.resol.12.Reuerendissimus,n.5 Menoch.de arbitr.lib.quæst.96.n.14.*

Sed quoniam infra latius suis locis dicemus de delictis, quæ tam in omittendo, quàm committendo contra formam præscriptam in hac nostra Cōstitutione ab Vniuersitatibus perpetrati possunt, seu de facto perpetrantur, quibusuè pœnis plectenda sint, hic plura non addam.

125 An autem Ciuitates possint huiusmodi pœnas remittere, dicas posse quidem, si pœna pecuniaria sit, & si sit pœna infamiæ, & non pecuniaria, non posse, *Bart. Raph. & alij multi adducti a Mars.de bannit.in verb.Ciuitate,n.84. vbi limitat*

Primò, si pœna infamiæ a Statuto lata sit, quia illa per contrarium Statutū tolli potest.

Secundò fallit in Ciuitatibus non recognoscentibus Superiorem; tunc omne, quod potest Princeps, possunt tales Ciuitates.

Tertiò fallit, quādo quis iniustè erat damnatus, nam poterit eo casu pœna remitti ab ipsa Ciuitate, secus autem, si iustè damnatus vellet illi Ciuitas remittere per viam indulgentiæ, & gratiæ, vt ibi per eum latiùs.

126 Pulchram quoque excitat quæstionem *Ioannes de Platea in l.in filijs,n.4. C.de Decurion. lib.10. in hac verba.* Pone, quòd Potestas fecit conuocare Consiliarios Ciuitatis sub certa pœna, & venerunt duæ partes, quæ sufficiunt ad explenda negocia, *l.quod maior, ff. ad municip.* vtrum illi, qui nō venerunt excusentur a pœna, cum sine ipsis legitimè factum sit, quod erat agendum, & negatiuè respondet, non esse scilicet excusandos, quia licèt eorum præsentia

non

non esset necessaria, tamen pœna, qua prius erant alligati, non remittitur, *ex notatis in d.l.in filijs*.

127 Confiscationes, pœnæ, & mulctæ quibus verò sint applicandæ, Principi, vel alijs, pendet ex priuilegijs, vt obseruat *Gratian. discept. forens. cap.642. pœnæ prouenientes, tom.4. qui loquitur* §.4. in Ciuitate Anchonæ habente in hoc priuilegia Summ. Pont.

128 Et quod Vniuersitas exigens pœnas a committentibus delicta in pontibus, & vijs, teneatur has pœnas erogare in reparationem horum pontium, & viarum, scribit *Ruin.cons.116.visa,& bene intellecta,n.16.& 17. vol.4.*

129 Quomodo autem intelligenda sit *Constit.Pij IV. quæ est 43. in ordine*, su per applicatione pęnarum maleficiorum Cameræ Apostolicæ, & fuit confirmata *a Sixto V. & Clem.VIII.* vt dictum est supra; ac etiam *Bulla 52. eiusdem Pij IV.* de pęna conuentionali de non offendendo; vide *Fabium Timeũ in addit.ad vlt. decis. Lucen. Magonij*, qui dicit habere locum in causis, quæ concernunt dictam Cameram, & eius fiscum, non autem quando pęna conuentionalis ad d.Cameram non spectaret, nec spectare posset, & adducit exẽplum in Patria Vrbeuetana, quæ cum habeat merum, & mixtum imperium, sitque superior, & domina, cum omnimoda gladij potestate multorum Castrorum in eius territorio existentium, quoties contingit fieri pax, vel dari fideiussores de non offendendo inter incolas dictorum Castrorum, & ditioni Ciuitatis subiectorum, semper pęna stipulatur pro Cõmunitate eiusdem, non autem pro R. Camera, & ideo in illis habebit locum ius commune. non autem dicta Constitutio Pij IV. *Hæc Timeus, qui citat Thob.Noricum hoc idem dicentem in cons.110. n.9.* quos ambos refert *Guazzin.tract. ad defensam, defens.11. cap.1. nu. fin. ad fin.*

Et licèt cõtrarium videatur scribere *Cherub.iun.ad d.Cõst.43. Pij IV. schol.2* Attamen opinio supradictorum magis æqua, & iuridica videtur, ponderando etiam *d.Const. in §. 4.* vbi limitat dispositionem in pęnis concessis titulo oneroso, & pecunia actualitèr numerata: cum autem Ciuitas Vrbeuetana emerit hæc Castra ab ipsa Camera, pręuia actuali solutione pecuniarum; & pęnæ sint fructus iurisdictionis, *Boss. tract. de pœnis, n.32.* ideo in casu nostro pęnæ non erunt applicatæ Cameræ, sed Ciuitati debentur.

Excipit etiam dicta Bulla pęnas concessas, & applicatas pro reparatione pontium, & viarum, & in primis Ecclesiarum, & piorum locorum, & alijs rebus publicis, *vt in d. §. 4. in fin. confirmata, vt diximus, a Sixto V. in eius Bulla 93.* §.8. Cum assignatione tamen termini ad docendum de titulo oneroso, seu publico in plena Camera Apostolica, vt ibi latius, &c.

Vniuersitates autem delinquentes in
130 quocumque crimine audiũtur per procuratorem, & Syndicum, *Mysin. cent.4. obser.76.n.4. & per tot. Guazzin. ad defensam defens.12. cap.1. n.29 vers.& etiã; Bald.in l.reos, n.27.C.de accusat.* reddens rationem, siue Vniuersitates accusaurint, siue se ipsas defendant, vt ibi per eum.

SVMMARIVM.

1 *Camerarij Dignitas secunda est in Vrbe post Papam; prima enim penès Viceca̋cellarium est; tertia verò Summi Pœnitentiarij dicitur.*

2 *Camerarius vnde, & qua ratione sic fuerit appellatus.*

3 *Camerarius ante Gregorium VII. anno salutis 1073. Archidiaconus dicebatur.*

4 *Sanctus Laurentius anno 257. Sixto Papa II. sedente Archidiaconus Romanæ Ecclesiæ fuit.*

5 *Sanctus Laurentius fuit Cardinalis Sãctæ Romanæ Ecclesiæ.*

6 *Camerarij Dignitas Cardinalatui annexa reperitur annis hinc 431.*

7 *Camerarij munus, & officium quale fuerit, & cur etiam mortuo Papa non expiret.*

8 *Spiritualia diù esse non possunt sine redditibus Ecclesiasticis.*

9 *Camerarius hodie non habet amplius curam eleemosynarum; & quare.*

10 *Camerarius totius Vrbis gubern iũ olim habebat.*

11 *Vrbis gubernium exercet hodie vnus ex Prælatis a Summo Pontifice deputatus, qui Vicecamerarius dicitur.*

12 *Hieronymus Grimaldus Patritius Ianuensis Gubernato Vrbis.*

13 *Camerarius hodie recipit iuramenta a Prælatis ad gubernia missis.*

14 *Camerarius est caput supremi Tribunalis Cameræ Apostolicæ, eiusque nomine resolutiones fiunt.*

15 *Camerarius in Vigilia SS. Apostolorum*

 Petri,

Petri, & Pauli in plena Camera residet, feudatarios requirit, & census, ac feuda recipit.
Contra piratas, & noua pedagia imponentes procedit, & arma ad Saracenos deferentes punit; & hanc facultatem cumulatiue habet cum Auditore Cameræ. nu.16.
Omnes causas interesse Cameræ concernentes summariè cognoscit. nu.17
Adornandam Vrbem, eiusque deformitatem tollēdam cum Magistris viarum procedit. nu.18.
19 *Venditio domus alteri quàm vicino facta non est nulla ipso iure, sed tantùm vicino volente; & quare.*
Amplia, quàmuis in Bulla dicatur eò ipso, & ipso iure, quia hæc clausula semper intelligitur, si ille voluerit, ad cuius fauorem posita fuit.
21 *Venditor non tenetur requirere vicinum ex Bulla Sixti IV. sed ex Bulla Gregorij XIII.*
22 *Camerarius cognoscit causas dohanarum, gabellarum, & illarum conductorum.*
23 *Camerarij, & Clericorum Cameræ facultates, & priuilegia confirmauit Leo Papa X.*
24 *Thesaurarij Prouinciales Cardinali Camerario subsunt.*
25 *Camerarius compellere potest Officiales Vrbis, & Ecclesiasticæ ditionis ad obediendum mandatis suis in concernentibus tamen officium ipsius Camerarij.*
26 *Computa tam solidata reuidere, contractus Cameram lædentes rescindere, detentores ad dimittendum compellere manu regia, & appellatione remota procedere potest Camerarius.*
27 *Contractus præsumitur læsiuus, si fuit omissa forma tradita in Constitutionibus Apostolicis.*
28 *Præsumptio læsionis cessat, si hæc a futuro euentu pendeat, quia læsio inspicitur solùm tempore contractus.*
29 *Camerarius, & Clerici auocant causas concernentes interesse Cameræ a quibuscumque Iudicibus, & Tribunalibus, etiam S.R.E. Cardinalibus, absque alio Papæ mandato cum facultate inhibendi.*
Limita, si adsit commissio Papæ cum derogatione Constitutionis Pij Quarti. num.30.
31 *Signatura Iustitiæ non rescribit in causis Cameralibus, & ipsamet Camera cognoscit, an causa sit Cameralis.*
32 *Camerarius est executor priuilegij concessi a Clemente Octauo Vniuersitati hebræorum circa pensiones domorum.*
33 *Camerarius cognoscit venditiones pignorum hebræorum, & fructuum priuatiuè quoad omnes.*
Licentias tamen fœnerandi, medendi, duas vxores habendi, nummulariam exercendi hebræis concedere non potest num.34.
Monetas reprobatas ad Vrbem deferri non concedit. nu.35.
A concessione moratoriarum, siue dilationum cōtra prohibitiones Summorum Pontificum abstinere debet. n.36
Saluos conductos ad impediendas executiones mandatorum aliorum iudicum non concedit; & quid si Nautis concedatur? num.37.
Tractas annonam, vel grasciam respicientes, nisi sub certa lege concedere non potest. num.38.
39 *Exactiones annonæ, & grasciæ intra quadragesimū lapidem concedunt Præfecti annonæ, & grasciæ sub nomine, & sigillo Camerarij.*
40 *Licentias emendi frumenta, illaque in solutum recipiendi non concedit Camerarius.*
Indulta, ne quis teneatur in solidum, soluta rata sibi tangente, nisi ad fauorem conducentium grasciam ad Vrbē, concedere non debet. num.41.
Pœnas statutarias ad fauorem certarum personarum alterare non potest. num.42.
Licentias vendendi stabilia, siue accipiendi pecunias ad censum, faciendi nūdinas, & mercata Vniuersitatibus ne concedat. num.43.
44 *Licentias prædictas alienandi hodie concedit Congregatio Boni Regiminis absque vlla impensa.*
45 *Vniuersitates mediatè subiectæ, quæ Bullam Boni Regiminis non agnouerunt, licentias prædictas expediunt in Camera Apostolica, soluta mercede.*
46 *Camerarij officium, & iurisdictio, Sede vacante circa quæ versetur.*
47 *Conclauis constructio, & ornatus ad Cameram pertinet.*
48 *Camerarius cum alijs tribus Cardinalibus, quos Ordinum Capita dicunt, alios Cardinales conuocandi facultatem habent.*
49 *Ordinariam iurisdictionem, quam habet Camerarius viuente Papa, retinet etiā Sede vacante.*
50 *Quid agat Camerarius cum alijs Clericis in administratione rerum, & bonorū cameralium.*

Car-

51 *Cardinales ingerere se in officio Camerarij non debent, etiam vacante Sede, nec tenetur illis obedire, præterquam in certis casibus.*

52 *Camerarius erogãdo pecunias Cameræ de mandato Cardinalium tenetur ad restitutionem arbitrio Pontificis futuri.*

53 *Cardinales non possunt aliquem Camerario adiungere, nisi manifesta necessitas exigat.*

54 *Camerarius est iudex ordinarius, eiusque Tribunal est maius Auditorio Rotæ. Inhibitiones tamen huius Tribunalis ad impediendam exactionem creditorum Vniuersitatum non attenduntur. num.55.*

56 *Cencius Sabellus fuit Camerarius insignis, & celeberrimus, postea S. R. E. Cardinalis, demum B.Petri Successor Honorij III. nomine.*

57 *Guido Bisemius Regulus Vrbeuetanus fuit S.R.E.Cardinalis Archidiaconus, & Honorio III. insignia Pontificia Perusiæ contulit.*

§.IV.

Gloss.2.

Camerarius.

CAP. XV.

1 CAMERARII Dignitas secunda est in Vrbe post Papam; prima enim penès Vicecancellarium residet, *Sarnen. in proœm. Reg. cancell.quæst.* 1. dum ait, primam Dignitatem, Vicecancellarij scilicet a Ioanne XXII. in lucem reductam,& summo splendori redditam fuisse: hanc verò secundam, idest Camerarij ab Eugenio IV. auctam; Summi autem Pœnitentiarij, quæ tertia est, & perfectum Triumuiratum in Ecclesiastica hierarchia constituit, Benedicto XII. sedẽte in lucem prodijt, quæ postea a prædicto Eugenio IV. & Sixto IV. locupletior reddita fuit.

2 Camerarij nomen a Camera dictum putat *Vestr.in pract.lib.2.cap.1. in princ.* ea motus ratione, quia Pontifici in audientia domestica assisteret. Hoc etiam voluit *Panuin.* aliam assignans rationẽ, quia scilicet pecuniarum Ecclesiasticarũ, quæ in Cameris seruabantur, curam gereret, vt in eius *libro de interpret. nom. obscur.Eccles.relatus a Moscon.de maiest. milit.Eccles.lib.1.cap.6.pag.* 133. addens hoc nomen Camerarij sub Gregor. VII.
3 qui anno salutis 1073.Summus Pontifex renunciatus fuit, originem habuisse; siquidem antea Archidiaconus S.R.E.dicebatur, quo nomine suppresso, in eius locum Camerarius succẽssit: ita *Moscon. loco citato sub litera B.*

Hinc notant scribentes Sanctum Lau-
4 rentium anno salutis 257. Sixti Papæ II. Camerarium (sub Archidiaconi nomine) custodem scilicet, & dispensatorem Ecclesiasticarum facultatum fuisse, de quibus a tyranno requisitus, respondit. *Facultates Ecclesiæ, quas requiris, in Cœlestes thesauros manus pauperum deportauerunt. Grauat.ad Vestr. in pract.*
5 *d.lib.2.cap.1.* & D.Laurentiũ S.R.E. Cardinalem fuisse affirmat *Manfred.de Card. cap.4.vers.his quidem*, cuius opinio licèt
6 habere possit difficultatem, Officium tamen Camerariatus multis ab hinc annis Cardinalitia dignitate decoratum fuisse colligitur *ex c.ad audientiam, de præscript.ibi. Considerantes etiam librum censualem, quem non suspectum habuimus, licèt non in nostra, sed in Card.Sãcti Adriani Camera fuerit inuentus, qui eum, quando Camerarius fuerat, de Camera B.Petri susceperat:* hæc autem Decretalis est Innocentij III qui die 22.Februarij 1198.Pont.Max.renunciatus fuit, *ex Cronol.Panuini.*

Cardinalis verò Camerarij officium, & munus fuisse, Ecclesiasticos redditus pauperibus erogare, notat *gloss. in c.1.*
7 *verb.aut ligandi,* 8. *quæst.*1. addens Apostolorum tempore officium hoc Diaconos ab ipsis Apostolis electos exercuisse; & ideo Camerarij officium, etiam mortuo Pontifice non expirat, ne scilicet interim pauperes, qui alendi sunt, fame pereant, *c. pasce,80.distinct.* ac etiã, ne redditus Ecclesiastici, sine quibus spiritualia diù esse non possunt, negligãtur,
8 *1.quæst.3.c.si quis obierit; c.cum secundũ, de probat.Cherub.iun. ad Constitut.* 41. *Pauli III.schol.2.in compend.Bullar.*
9 Hodie tamen Camerarius eleemosynas pauperibus non erogat, sed ipsemet Papa per manus Prælati, siue alicuius ex

 suis

ſuis intimis Cubicularijs,qui Summi Pō-
tificis Eleemoſynarius dicitur, eleemo-
ſynas in pauperes, loca pia, miſerabileſ-
que perſonas, præſertim in eos, qui vl-
tra montes ad hæc ſacra Vrbis loca ve-
neranda accedunt, erogare facit: pecu-
niæ tamen ab Aerario vigore mandati
ab ipſo Camerario Card. & Theſaurario
generali ſubſcripti recipiuntur, vt ſcribit
*Flau.Cherub.in compend.Bullar.ad Bul.
penult. Vrbani VI.ſchol.2.*

Gubernium quoque Vrbis, ac totius
10 Excleſiaſticæ ditionis in temporalibus
habuiſſe Card.Camerariū affirmat *Veſtr.
lib.2.cap.1.verſ.hinc enim,ſuæ pract.* Sed
11 hodie,& multis ab hinc annis Guberna-
torem Vrbis eligit Summus Pontifex,&
hic nedum Gubernator, ſed Vicecame-
rarius quoque dicitur, & ad ipſius Pon-
tificis beneplacitum in Officio perma-
net; ex ipſa tamen Vicecamerarij de-
nominatione, & prærogatiuis, quibus
decoratus eſt, apparet in locum Came-
rarij ſucceſſiſſe, illiuſque vices gerere:
cui etiam muneri præfuerunt Viri præ-
clariſsimi, & ad Cardinalatus Dignita-
12 tem euecti, ac inter alios, Hieronymus
Grimaldus Patricius Ianuenſis, vir qui-
dem caſtigatiſsimi ingenij, & ad quæcū-
que publica munia pertractanda, ſum-
ma, incomparabilique prudentia orna-
tiſsimus, qui denique apud Chriſtianiſ-
ſimum Francorum Regem Sedis Apo-
ſtolicæ Nuncius, ſacra Purpura decora-
tus, & inter Vaticanos Senatores ab Vr-
bano VIII. die 13. Iulij 1643. aſſumptus
fuit. Sed alia quoque Eccleſiaſticæ ditio-
nis gubernia per Prælatos, proboſque
Viros ab ipſo Pontifice, & Sacra eius
Conſulta electos, deputatoſque regun-
tur; itaut penès Cardinalē Camerarium
13 de benè, fideliterque commiſſa guber-
nia adminiſtrando iuramētorum recep-
tio nunc ſolùm remanſerit, *vt idē Veſtr.
obſeruat.d.lib.2.cap.1.n.1. verſ. hic etiam
Pontifex.*

14 Sed Cameræ Apoſtolicæ (ſic dicta,
quia in Apoſtolico Palatio celebratur)
caput eſt Eminētiſsimus Cardinalis Ca-
merarius, eiuſque nomine reſolutiones,
expeditioneſque omnes celebrantur *ex
Conſtit.3.§.9.Iulij III.Bull.nou. tom.1.
pag. 692.* Hæc autem Camera, ſeu Tri-
bunal in Romana Curia ſupremum ex
ipſo Card. Camerario, alijſque multis
Prælatis, & viris egregijs conſtituitur,vt
*diximus aliàs in Notitia Cardinalatus
ſecunda parte*, quibis in hebdomada (ſi
ceſſent impedimenta) inſimul ad cauſas
decidendas conueniunt, iuxta formam
traditam a *Pio IV. Conſtit. 87. per tot.
Bull.nou.tom.2. pag.* 122. licèt ipſe Car-
dinalis Camerarius grauioribus deten-
15 tus negocijs rarò interueniat: in Vigilia
tamen recurrentis anni Principis Apo-
ſtolorum, quo die feudatarij, cenſuarij-
que omnes S.Sedis Apoſtolicę certo or-
dine, & proprio nomine vocati ad cen-
ſus, Canoneſque ſoluendos, ſub pœna
caducitatis per ſeipſos, ſeu eorum legi-
timos procuratores accedere tenentur
ad ipſos cenſus, canones, & tributa re-
cipiendos, pro Tribunali ſedendo vna
cum alijs Clericis, & Cameralibus mini-
ſtris, vt res tanti momenti eius auctori-
tate, & præſentia rectius, validiuſque
geratur, & legitimum recipiat firmamē-
tum, ſemper adeſſe ſolet: quod autem
ad ipſius facultates attinet,nonnullas ex
Conſtitutionibus Summorum Pontifi-
cum deſumptas breuitèr enarrabimus.

Contra piratas, & noua pedagia im-
16 ponentes, & deferentes arma ad Tur-
chas, & Saracenos procedit *ex Conſtit.
1. Vrbani Quinti Bull. nou. tom. 1. pag.
219. vbi Cherub. iun.ſchol.1.* ait, hanc
iuriſdictionem Camerarij eſſe cumula-
tiuè cum Auditore Cameræ *per nouam
Conſtit.28.aliàs 20.Pauli V.incipit, exi-
miæ,§.14.d.Bull.pag.212.tom.3.*

17 Omnes,& quaſcumque cauſas intereſ-
ſe Cameræ concernentes ſummariè co-
gnoſcit *ex Conſtit.1.Vrbani VI.d. Bull.
tom.1.pag.227.*

18 Vicinos non habitantes domos illas
vendere alijs vicinis reficere volentibus
cogit, idque cumulatiuè cum Magiſtris
viarum Vrbis, *Sixti Quarti Conſtit. 20.
per tot. vbi* hoc ad tollendam Vrbis de-
formitatem, eiuſque ornatum amplian-
dum agitur, *d.Bull.pag. 364.tom.1. vbi*
19 *Cerub. iun.ſchol.1.* firmat, venditiones
domorum factas alteri quàm vicino nō
eſſe nullas ipſo iure, ſed tantùm vicino
volente, quia de eius commodo Papa
cogitauit; & ita tenuit *Rota apud Put.
deciſ.8.lib.2.in nou.*vt in ſimili dicitur de
emphyteuta, & feudatario *per Iaſon. in*
20 *l.2.in 5.notab.C.de iur.emphit.*& ampliat
concluſionem, etiamſi in Bulla dicatur,
eo ipſo, & ipſo iure ſit nulla, qnia hæc
clauſula ſemper intelligitur, ſi ille, ad
cuius fauorē eſt poſita, voluerit,*Caſſad.
deciſ.2.n.6.de locat.& cōduct.Rot.diuerſ.
deciſ. 21.n.3.de conceſſ. præben. in antiq.*
21 Imò nec tenetur venditor ex forma
huius Bullæ requirere vicinum, vt dixit
*Pariſ.cōſ.123.n.4.l.4.*Hodie tamē ex alia
Con-

Constit. 22. *§.8. Gregor. XIII. Bullar.*
*nou.tom.2.pag.*387.venditor tenetur re-
quirere vicinum, & hac Constitutione
continentur etiam facultates ipsius Ca-
merarij, & Magistrorum viarum in exe-
quendo iure congrui.
22 Causæ de gabellis, dohanis, datijs, eo-
rumque Officialibus tam in Vrbe, quàm
extra tractantes Camerarij, Præsidentis,
Clericorumque Cameræ iurisdictioni
subijciuntur *a Leone X.Const.*24.*§.6.dict.*
*Bull.pag.*514. *&* 515. *tom.*1. *vbi etiam*
23 habes ab eodem Leone cõfirmatas fuisse
facultates, & priuilegia Camerario, &
Cameræ Clericis a Predecessoribus Pon-
tificibus concessas, vt *in §.2. & seq. alte-*
rius Bullæ annexæ, quę 27.statuta, & pri-
uilegia continet per te ipsum videnda,
vnà cum alia *Constit.*3. *Iulij Tertij pag.*
692.tom.1.& Constit.87.Pij Quarti eodē
Bull.tom. 2. *pag.* 122. Thesaurarii per
24 Prouincias ditionis Ecclesiasticæ com-
morantes Camerario, & Cameræ Apo-
stolicæ Clericis subijciuntur *ab eodem*
25 *Lone X. Const.*24. §.6. Sicut etiam Offi-
ciales omnes Vrbani, & per Prouincias,
& loca ditionis Ecclesiasticæ deputati ei-
dem Camerario obedire tenentur, & cõ-
pelli possunt; habet enim Summi Ponti-
ficis viuæ vocis oraculum, vt legitur in
*Constit.*41. *Pauli Tertij pag.*680. *tom.*1.
& Constitut.3.§.7.Iulij Tertij d.Bull.&
tom. pag. 692. quæ tamen intelligenda
sunt in concernentibus officium Came-
rariatus, *vt in Constit.55.§.1.2. & 3. Pij*
*Quarti d.Bull.tom.2. pag.*74.
26 Potest etiam Camerarius computa iã
solidata iterum videre, contractus lęsio-
nem Cameræ continentes rescindere,
detentores bonorum eiusdem Cameræ
excutere manu regia, & appellatione re-
mota procedere vigore *Constit.26. Pij*
Quarti d.Bull.tom 2.*pag.*36. præsumitur
27 autem contractus læsiuus, si forma data
in Constitutionbus Apostolicis, siue ab
ipso iure seruata non fuerit in contracti-
bus, *c.qui contra iura*, 82.*de reg.iur.in 6.*
*Roman.cons.*54.*n.*5. *Rota apud Caputaq.*
28 *decis.*200.*n.*2.*par.*3. Sed cessat hæc læsio-
nis præsumptio, si a futuro pendet euẽ-
tu, læsio enim inspicitur solùm tempore
initi contractus, *l.si voluntate*, 8. *C. de*
rescinden.vendit.Aim. Crauett. qui alios
*citat in cons.*114.*n.*16. *Rot. coram Penia*
in vna Interamnen. mercium, 14. *Iunij*
1597. *Cherub.iun.ad præd. Const.26. Pij*
*Quarti schol.*2.
29 Camerarius, & Cameræ Apostolicæ
Clerici quascumque causas ipsius Came-
ræ interesse concernentes ab omnibus
Tribunalibus, & quibusuis Iudicibus etiã
30 Cardinalibus sine alio Papæ mandato a-
uocant, cum facultate inhibendi sub cẽ-
suris, & pœnis, nisi Commissio fuerit sub-
scripta manu ipsius Pontificis cum de-
rogatione *Constit.*35. *Pij Quarti tom.*2.
*pag.*51.*& Clem.Octaui Constit.65.tom.3.*
pag.90.& 93.vbi in §.38.*& seq.*habes, Si-
31 gnaturam Iustitiæ non rescribere in cau-
sis Cameralibus, & ab ipsa Camera co-
gnoscendum esse, an causa sit Cameralis,
nec ne.
Est etiam Camerarius executor priui-
32 legij a Clemente Octauo Vniuersitati
hebræorum concessi circa pensiones do-
morum eis locatarum, qua in re vide
Cherub.iun.ad hanc Constit.65.dicti Pō-
*tificis schol.*2. vbi particulam dicti priui-
33 legij refert. Facultatem quoque habet
Camerarius super venditione pignorum
hebræorum; ac eorum fructus cogno-
scẽdi priuatiuè quoad omnes, vt in Mo-
tu proprio eiusdem Clem. VIII. imme-
diatè *post dictam Constit.65.impress.tom.*
3.*pag.*93.
Quædam verò sunt Camerario dene-
gata, & interdicta, nec sine certa licen-
tia Papæ exequi valet, nempe
34 Licentias fœnerandi, medendi, duas
vxores habendi, sinagogas erigendi, nũ-
mulariam, seu telonium exercendi he-
bræis concedere nequit, *dicta Constitut.*
65.*§.*14.
35 Monetam, seu quatrenos reprobatos
ad Vrbem deferri non concedit §.15.
36 A concessione moratoriarum, siue di-
lationum contra Summorum Pontificum
prohibitiones abstinere debet §.16.
37 Cedulas, quas nõ grauetur, seu saluos
conductos vocant, ad impendiendam
executionem mandatorum aliorum iu-
dicum ne concedat. In saluis conductis
verò pro Naui, aut alijs quibuscumque
non potest apponere clausulam, *quòd im-*
petrans non molestetur ex causa etiam
Religionis, nisi eadem causa Romano
Pontifici collata fuerit §.17.
38 Tractas frumentorum, aliarumque
rerum tam annonam, quàm grasciã con-
cernentes, nisi certa lege seruata, con-
cedere nequit §.18.
39 Extractiones autem prædictorum in-
tra quadragesimum lapidem Præfectus
annonæ, & grasciæ Præses, sub nomine,
& sigillo Card.Camerarij expediunt. §.
19.& *§.*20.
40 Abstinere debet a concessione licen-
tiarum emendi frumenta, & alia supra-
dicta,

dicta, necnon eadem insolutum accipiendi *in* §.21.

41 Indulta quoque, vt quis soluta rata sibi tangente non teneatur pro alijs, ne concedat, præterquam ad fauorem condiscentium grasciam ad Vrbem, & in quibusdam casibus alias permissis, §.22.

42 Pœnas quoque statutarias ad fauorem certarum personarum augere, seu alterare non potest. §.23.

43 Licentias vendendi bona stabilia, imponendi census, faciendi nundinas, & mercata Vniuersitatibus ne concedat. §.26.

44 Quod autem attinet ad licentias vendendi bona stabilia, aut imponendi census, &c. sciendum est; si Vniuersitas fuerit Sedi Apostolicæ immediatè subiecta, siue sit mediatè, & Bullam Boni Regiminis agnouerit, acceptaueritque, licentias huiusmodi expediendas esse ab ipsa Sac. Congregatione Boni Regiminis nulla soluta mercede, sed omni ex parte gratis, *vt in d. Bulla*.

45 Si verò Vniuersitas sit mediatè subiecta, nec Congregationem Boni Regiminis agnouerit, tunc prædictæ licentiæ in plena Camera expediuntur, certa quadã mercede soluta Notario expedienti iuxta taxam Paulo V. sedẽte renouatã, vt in eius *Cõstit.72. super reformat. Tribunal. Vrbis, tom. 3. pag.287.* vbi etiam habes, quid soluẽdũ sit Camerario pro sigillo cuiusuis expeditionis.

46 Verùm quia diximus supra, Camerariatus officium, & iurisdictionem non expirare etiam Pontifice defuncto, quæritur, quibus in rebus hoc tempore (quo Sedes vacare dicitur) eius officium, & iurisdictio versetur.

47 Construendi igitur, & ornandi Conclaue (vbi noui Pontificis electio celebranda erit) primo loco Camerarius curam gerit, *Iul. Lauor. teste, tract. de cõc. cap. 1. in princ.* apud quem videre poteris, quid sit Conclaue, eius originem, & constructionem.

48 Camerarius, & cũ eo alij tres Cardinales, quos Capita Ordinum vocant, quia ex quolibet Ordine nempe Episcopali, Presbyterali, & Diaconali eliguntur, ius habent vacante Sede reliquos Cardinales conuocandi, occurrentes necessitates in Congregationibus proponendi, & vt Conclaue vndique benè claudatur curandi, *ex Constit 63. §.7. Pij IV. d. Bull. nou. tom. 2. pag. 91.*

49 Vltra iurisdictionem, quam proximè diximus habere cum Capitibus Ordinũ, retinet etiam suam ordinariam, quam habet viuente Pontifice, ex quo illa nunquam expirat, vt probat *tex. in Clem. 2. §. porrò, de elect. & in præcitata Constit. 63. §. 9. Pij IV.*

50 Debet etiam Camerarius vnà cum alijs Clericis, & Ministris Cameræ exactionibus pecuniarum ipsi Cameræ debitarum, & prouisionibus Sedis vacantis incumbere, a solidationibus tamen computorum, extractionibus frumentorum, gratijs delictorum, alijsque similibus interim abstinere debet, *vt in præcitata Constit. 63.* §. 9. cuius rei rationem reddere nititur *Iul. Lauor. de Conclau. cap. 3. num. 37.* ne scilicet nimium suæ amplissimæ iurisdictioni intentus temporales Ecclesiæ redditus, sine quibus spiritualia diu esse non possunt, paruifaciat, & necessaria pauperum substentatio retardetur, *c. pasce, 86. distin.* cum ad eumdem Camerariũ spectet temporales Ecclesiæ facultates pauperibus erogare, vt diximus supra, & est *gloss. in d. Clem. 2.* §. *eo tamen, in verb. Camerarium, de elect.* quæ subdit hodie magnum esse officium, & habere iurisdictionem in omnes debitores Cameræ, & Auditorem quoque habet ad hoc, & putat, quòd etiam possit habere vacante Sede, ponderando verba *text.* vbi etiam *Vitalin. in proœm. huius Clem. n.* 45. ait Cardinales non se

51 intromittere in officio Camerarij Sede vacante, licèt si mors illius contingat, poterit Cœtus Cardinalium in eius locũ alium sufficere, prout etiam dicit ibi tex. & adeo verum est, Cardinales non posse vacante Sede ingerere se in officio Camerarij, vt hic non teneatur obedire Cardinalibus contra ea, quæ *a Pio IV.*

52 *d. Constit. 63.* sancita leguntur: quinimò si eis obtemperauerit, de proprio Cameræ Apostolicæ integrè satisfacere, pecunias erogatas restituere, & quæuis damna ad eligendi Pontificis arbitrium resarcienda cogi poterit, *vt ibi* §. *6. vers. neque Camerarius*; *Iul. Lauor. loco citato*

53 *nu.* 21. Nec posse sacrum Purpuratorum Patrum Senatum vacante Sede aliquem Camerario in officio administratione adiungere, nisi manifesta necessitas impelleret, quia scilicet Camerarius bona Ecclesiæ dilapidaret, scribit *Gãbar. tract. de legat. lib. 9. n. 53. & seq.* qui hanc quæstionem in facto contigisse ait vacante Sede per obitum Leonis X. quem vide; nam loquitur etiam de Castellano Arcis, cui nec etiã adiungere possunt Cardinales alium, nisi ipse Castellanus esset suspe-

ſuſpectus de proditione ipſius Arcis, ponderando verba *tex. in c. vbi periculũ, de elect. in 6.* & hæc quidem limitatio, ſi Camerarius ſcilicet dilapidaret, & Caſtellanus eſſet ſuſpectus, vt poſſint illis dari adiuncti, adeo vera eſt, vt ſi eſſet lex, quæ contrarium diſponeret, non eſſet attendenda, quia lex, quæ ducit ad iniquum, non valet, per ea, quæ ſcribit idem *Gambar. loco cit. ſub n. 54.*

Alia de Camerario peti poſſunt *a Veſtrio in pract. lib. 2. cap. 6. Greg. Tholoſ. in ſyntag. iur. vniuer. lib. 15. cap. 42. nu. 6. & ſeq. Mandoſ. in gloſſ. facult. Regent. §. vo-*
54 *lentes, verb. Camerariatus*, vbi eſſe Iudicem ordinarium firmat, ſequutus *Hoſtienſ. in ſumm. de offic. ordin. verſ. ideo Camerarium; Archid. in c. experientiæ, nu. 3. verſ. vnde Camerarium, 11. quæſt. 1. gloſſ. 1. in Clem. Auditor, verſ. item ſcias, de reſcript. Rota apud Tho. Faſtol. dub. 39.* vbi in fine legitur Tribunal Camerarij eſſe
55 maius Auditorio Rotæ. Verùm inhibitiones ab hoc Tribunali, ſiue Auditore Cameræ, vel alio quocumque iudice ordinario, ſeu delegato emanatæ ad impediendas exactiones, & iura Communitatum non ſunt attendendæ, *vt hac noſtra Conſtitutione §. 24.* ſancitum eſt.

Sed inter S.R.E. Camerarios celebris extat memoria Cencij Sabelli, qui ſub
56 Clemente Tertio primùm, deinde Cęleſtino Tertio Camerariatus officium geſſit, & ob egregiam in eo nauatam operam Cencius Camerarius appellatur. Hic enim anno 1192. vt teſtatur *Baron. tom. 12. annal. pag. 859.* rebus temporalibus Romanæ Eccleſiæ conſulturus aggreſſus eſt opus valdè vtile; & cenſus, qui tũc Romanæ Eccleſiæ a diuerſis perſoluebantur, ſcriptis mandauit, cui volumini in eius argumento ita pręfatus eſt. *Incipit liber Cenſuum Romanæ Eccleſiæ a Cencio Camerario compoſitum ſecundũ antiquorum Patrum regeſta, & memorialia diuerſa, anno Incarnationis Dominicæ* 1192. *Pontif. Cæleſtini Papæ III. anno* 2. Hæc Baronius.

Et ab eodem Pontifice Cæleſtino fuiſſe Cẽcium ex Canonico S. Mariæ Maioris inter Purpuratos Patres anno ſequẽti in ſecunda eius promotione relatum, teſtãtur *Ciacon. & Panuin. in vita præfati Pontificis*, vbi *Florauantes Martinellus* quædam alia ſcitu digna reſcribit.

Demum Pontificem Maximum Honorij III. nomine Cencium fuiſſe renunciatum, *idem Ciacon.* in hæc verba refert. *Anno Dominicæ Incarnationis* 1216 *die Dominico 9. Kal. Auguſti Peruſij in*
57 *Cathedrali Eccleſia Honorius III. Coronationis ſuæ inſignia conſequutus eſt per manus Guidonis de Biſentio Vrbeuetani S.R.E. Archidiaconi; ſedit imperante Federico II. Auguſto annos* 10. *menſes* 8.

SVMMARIVM.

1 *In exordio Eccleſiæ Theſaurarij nomen effulſit in S. Laurentio.*
2 *Cameræ Apoſtolicæ Collegium cur feſtum S. Laurentij colat.*
3 *Eugenius Papa IV. multa de Cameræ Apoſtolicæ Tribunali edidit.*
4 *Poſt Vicecamerarium Theſaurarius locum obtinet.*
5 *Collegium omne, cui Apoſtolici fiſci incumbit cura, quibus perſonis conſtituatur.*
6 *Theſaurarij dignitas in Auditorio Cameræ prima eſt poſt Camerarium.*
7 *Qui in Cœlo Dei proximior eſt, altius ſedere dicitur; ita etiam in terris magis honoratur, qui propior Principi eſt.*
8 *Ordo ſeruandus in ſeſſionibus qualis ſit.*
9 *Theſaurarij Officiũ apud Romanos Quæſtorum erat, qui ab inquirenda, & conſeruanda pecunia nomen habebant.*
10 *Quæſtorum origo antiquiſſima eſt.*
11 *Quæſtores xx. a Romanis creati, ſed non omnes inquirendæ pecuniæ cauſa, ſed ad alia peragenda negocia.*
12 *Cardinalis Vicecancellarius etiam Quæſtor dici poteſt.*
13 *Quæſtores parricidij quinam eſſent.*
14 *Quæſtores candidati quinam eſſent.*
15 *Exactiones tributorũ vbi completæ erant ad Quæſtorem, ſeu Theſaurarium mittebantur, & quomodo conſignabantur.*
16 *Theſaurarios Prouinciales etiam hodie habemus, & Suſceptores olim dicebantur.*
17 *Suſceptores per annum tantùm permanebant in officio, vel ad ſummum per biennium, & quare.*
18 *Suſceptores vltra modum, & tempus exactiones exercentes qua pœna mulctarentur.*
19 *Pecuniæ exactæ diù apud Exactores permanere non debent.*
20 *Solutio onerum fiſcalium facienda eſt illis, qui tempore ſolutionis exactores erant, non autem illis, qui fuerant, quando facienda erat ſolutio, & ab officio remoti fuerant.*
21 *Noui exactores tenentur ad exactionem tributorum non ſolùm intra annum*

officij

officij debitorum, sed etiam ad reliqua praeteritorum.

22 *Exactor recusans recipere a soluere volente, debitorem liberat, & se ipsum in duplum fisco adstringit.*

23 *Exactores onerum Cameralium quem ordinem, & modum in exactionibus seruare debeant.*

24 *Exactores onerum Cameralium etiam Agentes in rebus dicti sunt.*

25 *Thesaurarius generalis totius minoris laterculi curam gerit.*

26 *Thesaurarij prouinciales dignitatem quandam habere dicuntur.*

27 *Thesaurarius generalis est Vir Illustris, habet culmen iudicij, & amplissimae sedis administrationem.*

28 *Thesaurarius generalis circa bona temporalia S Sedis Apostolicae versatur, & ideo nõ requiritur, vt sit clericus, pront multi laici fuerunt.*

29 *Thesaurarij generalis, Praesidentis, & Commissarij Camerae officia quandoque in laicos collata.*

30 *Thesaurarius generalis hodie debet esse Clericus; & quare.*

Est verus ipsius Pontificis familiaris, imò familiaribus ipsis praepositus. n. 31.

Habitum verè Clericalem, & Praelatorum S. R. E. cum superpelliceo, & cappa defert, & Episcopis, alijsque Praelatis antecedit.

33 *Gubernator Vrbis licèt insignia, & ornamenta Ecclesiastica deferat, laicus tamen esse potest.*

34 *Gubernator Vrbis non vti Gubernator, sed tantum vt Vicecamerarius praecedit Thesaurario, & alijs.*

35 *Thesaurarius habet multa priuilegia clericalia, quae referuntur.*

36 *Thesaurariatus Officium, vel per promotionem ad Cardinalatum, vel per mortem expirat.*

37 *Cardinalatus Dignitatē obtinere nō potest qui Clericali charactere insignitus non est, & per annum saltem habitum, & tonsuram Ecclesiasticam non gestauit.*

38 *Thesaurarij Officium a Sixto V. supra modum illustratum, & vsque ad Cardinalatus Dignitatem euectum fuit.*

39 *Alexander Farnesius Thesaurarius fuit sub Alexandro VI. a quo Sacra Purpura decoratus, B. Petri Successor, & Christi vices Pauli Tertij nomine postea gessit.*

40 *Thesaurarius locum in Camera Apostolica, in capella Pontificis, & in alijs publicis functionibus habet.*

In Signatura Gratiae coram Pontifice etiam adest. num. 41.

De locationibus, & Camerae redditibus cum ipso Pontifice agit. num. 42.

Pro pensione domus scuta 200. & quotidianum victum pro se, & octo familiaribus habet. nu. 43.

Spoliorum bonorum vacantium, relictorum illegitimis, & aliorum similium causas cognoscit. nu. 44.

Officiales Camerae ad reddendam rationem, testes ad subijciendum se examini, & cogendum, occupatores spoliorū coercendum, delinquentes puniendum, & componendum in facultatibus habet. nu. 45.

Summariè procedit, a Nunciorum, & Collectorum sententijs appellationes cognoscit. nu. 46.

Cessiones, & resignationes locorum Montium admittit, Officiales ad hac pera enda necessarios ad nutum eligit, & remouet. nu. 47.

Ciuitatis Terracinae introitus curat, eiusque reparationi inuigilat. nu. 48.

Sortes (quas lottos vocant) certa lege permittit. nu. 49.

Notarium sibi benè visum, ex ijs tamen, qui Camerales sunt, eligit. nu. 50.

Habentes instrumenta, & iura ad iuritdictionem suam pertinentia compellit ad exhibendum. nu. 51.

Si quid ex pecunijs Camerae acquirit, ipsi Camerae acquirit, vel ad pretium rei acquisitae tenetur nu. 52.

53 *Tutor, seu Administrator quod ex pecunijs pupillaribus acquirit, pupillo cedit.*

54 *Depositarius rei frumentariae a Communitatibus deputatus pecuniam ad hoc sibi consignatam in alium vsum conuertere non potest.*

55 *Thesaurarius generalis de verè exactis tantùm decimas capit.*

56 *Commissarij, qui ab hac Sac. Congregatione mittuntur ad exigendum credita Vniuersitatum, de verè exactis tātummodo decimas consequi debent.*

57 *Commissarij transmittendi ad praedicta negocia peragenda quas habere debeant qualitates.*

58 *Thesaurarius generalis amplas habet facultates circa locationes, & alia iura Camerae, mandatum tamen Papae per eius Chirographum adesse solet.*

Et quamuis latas habeat habenas in materia locorum montium Romanae Curiae, Congregationis tamen ad hoc institutae votum exquirit. nu. 59.

Congregatio quoque Baronum in eius aedibus,

edibus, & coram ipso celebratur; & quæ sit huius Congregationis iurisdictio. num.60.

61 *Paulus V. particularem Congregationem egregiorum virorum instituit, vt in ea discuteretur de validitate, & iuribus Bullæ Baronum.*

62 *Bulla Baronum est generaliter intelligẽda; & quare.*

63 *Bulla Baronum comprehendit nedum maiores, sed etiam minores, pupillos, mulieres, ac etiam S. R. E. Cardinales, Camera Apostolica tantùm excepta.*

64 *Bulla Baronum dicitur realis, quia principalitèr disponit circa rem, & circa materiam, in qua minores, & alij non sunt priuilegiati.*

65 *Bulla Baronum comprehendit nedum casus futuros, sed etiam præteritos, & ante Bullam; derogat regulæ de iure quæsito non tollendo.*

Amplia comprehendere etiam successores ex quocumque titulo in bonis Baronum; & exequitur mandata relaxata nedum in vita debitorum, sed etiam post eorum mortem. nu.66.

Amplia secundò, comprehendere etiam Barones, qui Castra, & loca iurisdictionalia vendiderunt, & quare. num.67.

68 *Dictiones*, quorumcumque, & quoscumque, *sunt vniuersales, & effrgnatæ, comprehendẽtes omnem significationem verbi, cui adijciuntur etiam impropriam.*

69 *Barones etiam post venditionem Castri retinent priuilegia, & effectus dignitatis.*

70 *Episcopus, qui resignauit Episcopatum, retinet nomen, & dignitatem, & ea quæ sunt Ordinis Episcopalis.*

71 *Bulla Baronum licèt loquatur de venditione bonorum Iurisdictionalium, non excludit, imò comprehendit etiam alia bona, in quibus nulla cadit iurisdictio.*

72 Congregatio *quoque computorum coram Thesaurario generali celebratur.*

73 Cardinalis *Camerarius, & Thesaurarius generalis videntur subrogati in locum Duumuirum publico Aerario ab Octauiano Cæsare institutorum.*

74 *Cardinalis Camerarius quia maioribus detinetur negocijs, assistendo Summo Pontifici in administratione vniuersalis Ecclesiæ, ideo multa Thesaurario generali in rebus Cameralibus permittit.*

75 *Redditio computorum in rebus Cameralibus quomodo facienda, & qua pœna mulctentur integra computa non reddentes.*

76 *Ratiocinatores, seu Computistas Pius IV. instituit pro interesse Cameræ.*

77 *Ratiocinatores antequam ad exercendum officium admittantur, quid agere debeant.*

78 *Calculatores antequam incipiant calculare, indistinctè iurare debent; declara tamen, vt hic.*

79 *Thesaurario, & alijs Cameræ Apostolicæ Ministris prohibitum est participare in locationibus, & affictibus Cameræ sub pœna excommunicationis.*

80 *Cardinalis Camerarius eximitur ab hac prohibitione, & pœna; & quare.*

81 *Cardinales cum sint partes corporis Papæ non ligantur Constitutionibus Papalibus.*

82 *Augusta cum sit vxor, & pars corporis Imperatoris, non ligatur legibus.*

§.IV.

Gloss.3.

Thesaurarius.

CAP. XVI.

1 HOC Thesaurarij nomen in Ecclesia Dei tunc nascente receptum fuisse patet ex ijs, quę leguntur de S.Laurentio, qui Thesauri Ecclesia-

2 stici custos, & dispensator fuit: atque hinc deductum nonnulli putant, vt a sacro Cameræ Apostolicæ Collegio S. Laurentij Martyris dies festus præcipuè colatur, *Cherub.iun.hoc scribente ad Cõstit.13.Eugen.IV.schol.2.*

3 Verùm auorum nostrorum tempora respiciendo, Eugenius ipse Põtifex huius nominis IV. qui anno 1451. hanc supremam in Ecclesia Dei Dignitatem adeptus fuit, *in Constit. prædicta 13. §. omne Collegium, Bull.nou.tom.1.pag.*280.post præfinitum numerum Clericorum septenarium, & alia multa ibi sancita, pro

recta huius Tribunalis administratione, assignata etiam forma loquendi, & sedendi in ipsa Camera post Cardinalem Camerarium, eiusque substitutum, qui, vt diximus, est Gubernator Vrbis, Thesaurario locum assignat, *vt in §.5. Nihil est*, dum ait: *Omne Collegium, cui Apostolici fisci incumbit cura, his personis concluditur, Primum illorum caput est Reuerendissimus D. Camerarius, tum Reuerendus Thesaurarius, post Assistentes, qui ex Patrum Clericorum Collegio ad ampliorem dignitatem euecti sunt, post eos Clerici, septem numero tantùm, vt Sanctissimus D.N. Eugenius IV. Pontifex instituit*. Quibus ex verbis colligimus, post Card. Camerarium nullam esse in ipsa Camera digniorem personam Thesaurario generali, quia sicut in Cęlo qui proximior Deo est, ille altius sedere dicitur, *gloss. in §. aliam, verb. altiore, Instit. de bon. possess.* ita in terra is magis dicitur honorari, qui prope Principem sedit; *vt eadem gloss. tradit loco cit. Gram. decis. 64. num. 30. Mastrill. de Magistr.* qui alios refert *lib. 5. cap. 4. de Magistratuum praecedentijs, num. 2. & 3.* Et ordinem seruandum esse in sessionibus docet nos *Imperator in l. 3. C. de Tyronib. lib.* 12. vbi Tyronibus locum assignans posteriores sedere mandat, & alia multa congerit *Menoch. cons. 126. nobilis certè, num. 1.* & hoc maximè procedit in locis publicis, *ad tex. in l. 2. C. de statu. & imaginib.*

4
5
6
7
8

9 Ad ipsum verò Thesaurarij generalis officium redeundo, quod apud Romanos Quæstoris erat, *Gellius lib. 13. cap. 24. noct. atticar. & in Pandectis habemus tex. in l. 2. §. deinde cum ærarium, ff. de orig. iur. in hæc verba. Deinde cum Aerarium populi auctius esse cœpisset, vt essent, qui illius curam gererent, constituti sunt*

10 *Quæstores, dicti ab eo, quòd inquirendæ, & conseruandæ pecuniæ causa creati essent, &c.* Et antiquissimam esse Quæstorum originem testatur *Vulpian. in l. vnica, ff. de offic. quæstor. in princip. Pompon. Lætus de Magistr. Roman. tit. de quæstor.* qui plures fuisse scribit; *& si Cornel. Ta-*

11 *cit. credamus lib. 11. & 16. annal.* viginti Quæstores creati fuerunt, quamuis non omnibus inquirendæ pecuniæ munus iniunctum erat; *Greg. Tholos. in syntag. iur. vniuer. lib. 3. cap. 2. num. 12. & 13.* atque hinc *Cassiod. lib. 10. variar. cap. 6. & 7.* Officium Quæstoris fuisse dicit ius dicendi, & ornate loquendi; *& Luc. de Pennan rubr. C. de Magist. sacr. scrin. &*

12 *in rubr. C. de quæst. lib. 12.* Existimat officium Quæstoris hodie penès Cardinalem Vicecancellarium esse; videndus est etiam *tex. in d. l. vnica, ff. de offic. quæst.* Legitur enim ibi varium Quæstorum munus; alij siquidem mittebantur in Prouincias, vt fisci pecunias, & vectigalia curarent; alij erant Quæstores a populo creati, qui capitalibus rebus præessent,

13 & hi Quæstores parricidij dicebantur, quorum meminit *lex 12. tab. & est text. in l. 2. §. quæstor, ff. orig. iur.* alij verò can-

14 didati Principis erant, qui solis libris principalibus in Senatu legendis vacabant: de secundis loquuntur *Cassiod. & Luc. de Penn. locis citatis, & in l. neminè, num. 2. C. de Decurion. lib. 10. & in l. omne, num. 2. C. de petit. bon. sublat. eodem lib. 10. Tholos. in syntag. iur. lib. 47. cap. 27. num. 7. cap. 28. num. 7.* de prioribus verò habemus *tex. in l. 1. C. de canon. largit. lib.* 10. vbi hæc leguntur. *Omnem summam auri, vel argenti, & reliquarum specierum, quæ sacris largitionibus ex more penduntur, statim vt exactio fuerit celebrata, ad Thesauros vniuscuiusque Prouinciæ, vel ad proximos referri sub*

15 *obsignatione tabularij, cæterorumque, quos sollicitos esse debere præcedentia iussa decreuerunt, & Thesaurorum præpositis consignari præcipimus, vt exinde ad sacrum Comitatum integer omnium titulorum numerus dirigatur.* Alia quoque de Thesaurorum origine docet *Cassan. in Cathal. glor. mundi, par. 6. consid. 18.* quem vide, si lubet.

16 Hi autem Thesaurarij prouinciales, & Susceptores, quos etiam nunc habemus in vnaquaque Prouincia Status Ecclesiastici (Exactores, & Commissarij canalcantes nuncupati) si minus idonei erant, Thesaurariorum damno cedebat, vt habetur *in l. 2. C. de susceptor. lib. 10. & in l. 1. in fin. C. de execut. & exact. lib. 12.* ibi, *& suo periculo rem peragant, & im-*

17 *pleant vniuersam*. Qui quidem susceptores, seu exactores per annum tantùm, ad summum per biennium, huiusmodi munere fungi poterant, ne scilicet in continua vexandorum Prouincialium potestate velut concussionum, dominatione permanerent, *vt in l. 4. vers. non perpetui, C. de susceptor. & facit tex. in l. siue, §. quod si exactor, C. de execut. & exactor. lib. 12.*

18 Et si horum quispiam vetito, ac temerario ausu exactionem exercere audebat, hunc Prouincię Moderatori correptum ad Thesaurarium generalem remit-

remittere sub fida custodia licebat, *l. contra, & l. fin. in fin. C. eodem.*

19 Pecuniæ verò exactæ diù penès ipsos exactores manere non debent, sed statim quodcũque a prouincialibus fuerit exolutum, sacris Thesauris inferendum est, *l. diu, C. de suscept.* Solutio autem a pro-

20 uincialibus illi facienda est, qui tempore solutionis exactor erat, non ei, qui fuit, quando facienda erat solutio, & ab officio remotus fuerat, vt notat *Bar. in l. susceptores*, C. *de suscepter. lib. 10. vbi*

21 *Luc. de Penn.* obseruat nouos exactores teneri nedum ad exactionem tributorũ intra annum sui officij debitorum, sed etiam reliquata, idest residua præteritorum. Verùm si susceptores a soluere vo-

22 lente neglexerint recipere, debitor ipse liberatur, & susceptor in duplum fisco inferre cogitur, *l. 1. C. eodem tit. de susiep. ad cuius tex. intelligentiam vide Luc. de Penn. num. 2. & seqq.* vbi plura congerit de oblatione debiti facta creditori, an, & quando debitor censeatur liberatus. Quo verò ad tributorum exactionem, & negligẽtiam Susceptorum, vide *Cassiod. lib. 12. variar. cap. 10.*

23 Quis autem modus, & ordo seruandus sit in Ecclesiastica ditione a susceptoribus, seu exactoribus onerum Cameralium, legitur in edicto ab Eminentissimo Cardinali Camerario materna lingua alias promulgato, & in calce operis, seu aptiori loco a nobis reponendo; plura si de Quæstoribus, seu Thesaurarijs co-

24 gnoscere cupis, vide *Tholos. in syntag. iur. lib. 3. cap. 2. a n. 12. vsque ad fin.* & faciunt quæ scribit *Io. de Plat. in rubr. de Agentib. in reb. lib. 12.* Siquidem horum Agentium officium referens, exactores Camerales describere videtur.

25 Verum enimuerò ad ipsum Thesaurarium generalẽ redeundum est, ad cuius sublimitatis solicitudinem totius minoris laterculi cura pertinebat, *l. 1. C. de off. quæstor.* laterculi autem significatio eadem est, ac scrinij, vt exponit *Alciat. lib. 1. prætermissorum*: cura autem prædicta licèt aliquando in totum, vel in partem ad Magistratum Militum deuoluta esset, ipse tamen Theodosius vetusti temporis more renouato, omnes minoris laterculi dignitates Illustri Viro Quæstori subesse voluit, *l. 2. C. de offic. quæst.* ex qua lege duo præcipuè colligenda videntur, primum est, Thesaurarios prouinciales,

26 quos minoris laterculi vocat, habere dignitatem; secundum est, Thesaurarium

27 generalem esse Virum Illustrem, habere culmen iudicij, & amplissimæ Sedis administrationem, *l. fin. C. de execut. & exact. lib. 12. Cassador. viden. in Cathal. glor. mundi, par. 6. consid. 18. in princ. & alibi.*

Sed omissa iam veterum monumen-

28 torum inuestigatione, & ad hæc nostra tempora accedentes, licèt Thesaurarij generalis Cameræ Apostolicæ munus circa bona temporalia S. Sedis Apostolicæ versetur, nec requiratur, vt Clericali charactere sit insignitus, ex quo *Nicolaus de Vbaldis*, qui Rotæ Romanæ Auditor ante annos 160. plusuè minu s fuit, *in suo tractatu de success. ab intest. cleric. regul in verb. finita tandem, n. 22. vers. vnde ego considerabam; & Quintil. Mandos.* qui parentum nostrorum ætate in Romana Curia Aduocatus erat, *in sua glos. facult. Regen. §. volentes, in verb. Camerariatus*, dixerunt se vidisse Thesaurarij,

29 Præsidentis, & Commissarij Cameræ officia in personas laicas a Summis Pontificibus collata. Hodie tamen & si horum

30 opinio, & dicta verificari possint in Præsidente, & Commissario Cameræ, in Thesaurario tamen generali alitèr dicẽdum existimo. Moueor primò, quia in supra citata *Constit. 13. Eug. IV. §. 3. Reu. Thesaurarius*, legitur; Reuerendi autem attributum regularitèr clericis ex approbato loquendi vsu concessum est.

31 Secundò, quia verus ipsius Pontificis familiaris est Thesaurarius generalis, vt in *Const. 1. Calist. III. Bull. nou. tom. 1. pag. 309.* imò familiaribus omnibus eiusdem Pontificis præpositum esse innuit *Card. Papien. in suis commentarijs lib. 7. in princ.* dum Federici Imperatoris huius nominis Tertij Vrbem ingredientis pompam describit.

32 Tertiò, quia habitum verè clericalem violaceum more Prælatorum cum superpelliceo, seu rocchetto, & cappa ad instar Episcoporum defert, quinimò ante Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & Patriarchas immediatè post Auditorẽ Cameræ in Capella Pontificis, eoque præsente, & in aliis quoque publicis functionibus, excepto Tribunali Cameræ, vbi ante ipsum Auditorem sedet, & incedit, ex concessione *Sixti V. in Constit. 100. §. 3. Bullar. nou. tom. 2. pag. 670.*

33 Absurdum verò videtur, laicum principalioribus in Ecclesia Dei Dignitatibus præferri: nec dicatur Gubernatorem quoque Vrbis esse laicum, & tamen supradictis omnibus Dignitatibus, & ipsimet Thesaurario generali anteferri;

M 2

ri, quia respondetur, hoc non prouenire ex persona, seu officio ipsius Gubernatoris, sed ratione excellentiæ Eminentissimi Cardinalis Camerarij, cuius ipse vices gerit, vt notat *Tuscus in suis concl. verb. Cancellarium*, & colligitur *ex Bulla* 18. §. 6. *Iul. II. Bull. nou. tom.* 1. *pag.* 448. *& Leonis X. Constit.* 8. §. 1. *eod. Bull. & tom. pag.* 479.

35 Quartò, pensiones vsque ad summam ducatorum mille auri de auro transferre potest, de rebus Ecclesiasticis acquisitis testandi facultatem habet, literas Apostolicas pro se, Vicethesaurario, Locumtenente, & duobus familiaribus gratis expedire potest, ita *Sixto V. permittente in Bulla* 100. §. 46. 47. *&* 48. *d. Bull. nou. tom.* 2. *pag.* 673. hæc autem priuilegia, nisi Thesaurarius sit clericus, frustra videntur concessa.

36 Quintò, Thesaurariatus officium per mortē (vt annis proximè lapsis in personam Cōstantij Patritij, & Io. Baptistæ Lomellini, contigisse vidimus) aut per promotionem ad Cardinalatus Eminētiam vacat, vt multa testantur exempla: Cum igitur adeo proximus sit Eminentissimæ huic Dignitati, cuius nulla maior in Ecclesia Dei (Pontificem excipias) respectu administrationis, *c. quamquā, 2. quæst.* 7. *Roman. in sermon. seu consil. vlt. nu.* 19. vtique fatendum videtur, Thesaurarium generalem esse clericum, ne scilicet ab vno extremo ad aliud sine medio ascendisse dicatur, *argum. textus in c. cum in cunctis, de elect. & optimus tex. in l. fin. C. de Tyron. lib.* 12. vbi Imperator hæc ait: *Nec enim patimur quemquam celsiorem gradum obtinere, nisi cui & laborum assiduitas, & stipendiorum prolixitas suffragantur*. Sed apertis quoque verbis

37 legimus *in Constit.* 50. §. 15. *Sixti Quinti* non esse vllatenus aliquem ad Cardinalatus honorem assumendum, nisi qui antea clericali charactere non sit insignitus, & in quatuor minoribus Ordinibus constitutus, per annum saltem habitum, & tonsuram gestauerit clericalem, *Bull. nou. tom.* 2. *pag.* 562.

Et quamuis ab ipso Sixto V. Thesau-

38 rariatus Officium supramodum fuerit illustratum, *vt in præcitata eius Bulla* 100 & ad Cardinalatus honorem, vt diximus euectum, quem postea alij Pontifices ad hæc nostra tempora sequuti sunt,

39 noua tamen institutio non fuit. Nam Alexander Farnesius Cameræ Apostolicę, & Alexandri Papę VI. Thesaurarius generalis fuit, & ab eodē Alexandro Pontifice Cardinalis creatus, & ad Pontificatum denique euectus Pauli III. nomine, vt apud eos, qui eius gesta, & vitam scripsere. Et antiquissimum esse Thesaurarij Officium, *ex citata Bulla* 13. *Eugenij IV. Bull. nou. tom.* 1. *pag.* 279. *apparet*; & esse ipsius Pontificis familiarem, diximus etiam *supra ex Cōstit.* 1. *Calixti III. eodem Bull. & tom. pag.* 309.

Atque hæc de dignitate, & præeminentia Thesaurarij generalis dicta sufficiant; de facultatibus, & iurisdictione dicendum superest, quæ licet in multis diuersorum Pontificum Constitutionibus contineantur, omnes tamen in vnū collegisse videtur *Sixtus V. in præcitata Constit.* 100. vbi post electum in Thesaurarium generalem anno 1590. R. P. D. Bartholomæum Cæsium Romanum, quē postea Clemens VIII. Cardinalem creauit, prærogatiuas, & facultates infrascri-

40 ptas illi concessit.

Locum in Camera Apostolica, in Capella Pontificis, & in alijs actibus, vt supra narrauimus, assignat in §. 3.

41 In Signatura Gratiæ coram Pontifice celebrari solita interesse potest, & locum habet. §. 4.

42 De locationibus, & redditibus Cameræ Pontificem consulere, eiusque beneplacitum in celebratione instrumentorū requirere debet §. 6.

43 Pro pensione domus scuta ducenta, victum quotidianum pro se, & octo famulis assignantur in §. 7.

44 Spoliorum bonorum vacantium, redditųum beneficiorum, literis Apostolicis non expeditis, illicitæ negociationis, relictorum illegitimis contra formā Bullæ Pij V. malè acquistorum, relictorum a Religiosis extra claustrum degentibus, acquisitorum ex fructibus Ecclesiasticis, de quibus legitimè dispositum non sit, bonorum non residentium, fructuum Beneficiorum reseruatorum pro tempore, quo vacant, & malè perceptorum, cognitionem cum facultate etiam procedendi ex officio contra exemptos cōcessit, *a* §. 8 *vsque ad* 22.

Officiales Cameræ, vt rationes reddant, testes, vt examini se subijciant, co-

45 gendi, spoliorum occupatores coercendi, eademque suo arbitrio vendendi, delinquentes in præmissis puniendi, & cum illis componendi, facultatem habet, *a* §. 23. *vsque ad* 28.

Spoliorum causas, cum annexis, &

46 connexis a quibusuis Iudicibus auocare, & priuatiuè quoad omnes cognoscere, & sum-

summariè procedere; a Nunciorum, Collectorum, aliorumuè sententijs super præmissis latis, appellationes interpositas ipsi tantùm Thesaurario committendas esse, a suis verò sententijs deuolutiuè tantùm, & non retardata executione appellari posse concessum, & respectiuè permissum est, *a* §.*29. vsque ad 34.* ac etiam *in* §.38.*&* 39.

47 Concessiones, & resignationes locorum montium admittit, eademque vendit, literas patentes suo sigillo munitas expedit; Secretarios, Capellanos, Ratiocinatores, aliosque Ministros, & Officiales ad nutum eligere, & remouere valet §.35.

48 Ciuitatis Terracinen. introitus curat, illamque reparandi, & salubriori loco reædificandi licentiam habet in §.36.

49 Sortes, quas lottos vocant, soluta Cameræ rata, & portione benè sibi visa, ac sibimet decima, permittit. §.37.

50 Notarium proprium ex ijs, qui Tribunali Cameræ Apostolicæ inseruiunt, ad causas coram se vertentes, quæuè quoquo modo vertere possunt, eligit, & deputat. § 40.

51 Instrumenta suam iurisdictionem cōcernentia, si quis habeat, vt illa edat, sibique tradat, compellere potest: prædictorum omnium prouentuum decimas præcipit: Bannimenta promulgat, Cameræ debitores ad soluendum impellit, proprio sigillo vtitur, eiusque emolumēta percipit, *vt in* §.41.*vsque ad* 45. *prædicta Constit.* 100. *Sixti V. vbi Cherub. inn.* duas excitat quæstiones, easdemque soluit.

52 Prima est. Thesaurarius generalis si quid cum pecunijs Cameræ acquirat, nō sibi, sed Cameræ acquirit, vel ad pretium

53 rei acquisitæ tenetur, exemplo Ecclesiæ, militis, & minoris, quibus tutor (quàmuis proprio nomine negocietur pecunias minoris) illi acquirit, *l. si vt proponis, C. de rei vendicat. Bald. in l. si cum seruum, 23. ff. si cert. pet. Peregrin. de iur. fisc. lib. 6. tit. 3. num* 12. *& optimè facit decisio Rotæ coram Ludouisio dec.* 106.

54 quæ loquitur in Depositario rei frumentariæ a Communitate deputato, vt non possit vti pecunia destinata ad dictum vsum, nec in aliam rem conuertere: videndus est *Petr. de Auendag. de exequen. mand. 2. par. cap. 10. n. 33. & seq. & nos dicemus infra latius suo loco.*

55 Secunda quæstio, & solutio est. Thesaurarius, qui super aliquo spolio fecerit inuentarium, exequutionem, sequestrū, vel quid simile, nisi pretium inde redactum fuerit, decimas habere non debet, sed ad successorem pertinent; ratio est, quia de verè exactis tantùm debetur decima, vt in facti contingentia decisum habes *in Cam. coram Reu. D. Tudertino anno 1589. in causa Parisiana Subcollectoris in Regno Hispaniarum; & alia coram R. P. D. Matthæio 23. Martij 1605 verten. inter D. Ginum Capponum Thesaurarium Prouinciæ Marchiæ, & D. Cardinalem Tabernam eiusdem Prouinciæ tunc Legatum.*

56 Et hinc etiam colligi potest decisio contra quosdam Commissarios ab hac nostra Sacra Congregatione quandoque missos ad exigendum credita antiqua, & residuata Communitatum, cum assignatione decimi eorum, quæ exiguntur; nempe decimas istas ex illis tantùm pecunijs percipiendas esse, quæ realitèr, & cum effectu fuerint exactæ: & ideo tolerandus non est abusus ab istis Commissarijs introductus capiendi decimas etiam illarum pecuniarum, quæ (licèt descriptæ, sequestratæ, vel etiam super quibus executiones factæ fuerint) nondum tamen in Arca Communitatum reconditæ sunt, ex iuribus supradictis.

Quas autem qualitates habere debeāt
57 huiusmodi Commissarij, docet *Franc. a Ponte de potest. Proreg. tit. 10. cap. de donis, & expens. commun. num. 5. & 6. post Auendag. in tract. de exequend. mand. par. 2. cap. 10. num. 30. & seq.* vbi loquitur de ratione exigenda ab istis Commissarijs, & Exactoribus redditum Vniuersitatū. De Commissarijs verò spoliorum, & ad spolia, decimasque, & alia Cameræ Apostolicæ regalia exigenda deputatis, quid isti seruare debeant, videnda est *Constit. 71. Pauli V. §. 14. de commiss. nu. 4. Bull. nou. tom. 3. pag.* 274. Facultates etiam amplas habet D. Thesaurarius generalis
58 in locationibus, venditionibus, & concessionibus Cancellatiarum ciuilium, & criminalium, in toto Ecclesiastico Statu consistentium, & à quocūque quantumuis exempto, & priuilegiato (causa tantùm onerosa excepta) auocandi, & auferendi, & quibusuis idoneis notarijs locandi, & disponendi, ac præmissorum occasione Cameræ Apostolicæ bona obligādi; quàmuis vt magis sibi præcaueat, priusquàm ad præmissorum determinationem deueniat, Chirographum Summi Pontificis, quo sibi locationes, & venditiones prædictas fieri mandatur, ipse D. Thesaurarius habere curet. Lites verò,

tò, & controuersias in præmissis occurrentes simpliciter, & de plano, omni, & quacumque appellatione remota, cognoscit, decidit, & determinat. Emptoresque dictarum Cancellariarum in pacifica possessione manutenendi vnà cum generali eiusdem Cameræ Auditore in solidum, & eorum quilibet facultatem habet, vt in *Constit.83.& in alia seq. Pij IV. Bullar. nou. tom.2. pag.113.& 118.*

59 Latas quoque habet habenas circa locorum montium Romanę Curię erectiones, ampliationes, resignationes, reductiones, suppressiones, & extractiones, aliaq; huiuscemodi, quibus tamen in rebus vigore Chirographi, ac specialis Summi Pontificis mandati, procedere solet. Vtque maturius in re tanti momenti, in qua nedum priuata, sed publica versatur vtilitas, magna circumspectione (vt res ipsa postulat) procedatur, in ædibus iisdē D. Thesaurarij generalis statis diebus, plerumque die Iouis, interuenientibus nonnullis Cameræ Apostolicæ Clericis, Præsidente, Commissario, & fisci Aduocato, aliisque peritis in arte, congregatio celebratur *iuxta Sanctionem fel. rec. Pauli Quinti, quæ incipit, Inter cæteras, die 4. Aprilis 1615. Pontificatus sui x. tunc Reuerendiss. D. Iacobo Card. Serra Prothesaurario existente, promulgatam.* vbi multa ad hanc montium Romanæ Curiæ materiam (scitu quidem digna) leguntur: *& nos quædam fusius infra dicemus, cum de Agente generali Cōmunitatum Status Ecclesiastici, eiusque munere tractabimus.*

60 Cum autē fel. rec. Clemens VIII. Congregationem egregiorum virorum super bona feudalia, & iurisdictionalia Baronum Status Ecclesiastici, qui ære alieno cum diuersis creditoribus contracto, illis satisfacere minimè curant, instituisset, vt in eius *Bulla 41. Iustitiæ ratio, Bullar. nou. tom.3. pag. 55.* Quā sancitum habes.

Expeditis per creditores Baronum mandatis executiuis a Iudicibus Romanæ Curiæ, hæc in ipsa Baronum Congregatione exhibeantur, ipsa verò Congregatio nomine Cameræ ad commodum creditorum dicta mādata super illorum Castris exequi facit, & statim Baronum iurisdictio cessat. Elapso mense pro Castrorum subhastatione proponit edicta, & absque imperfa plus offerenti concedit, adiudicatq. pretium inde redactum creditoribus consignari mandat: Oblatore non reperto, ipsi Cameræ pro pretio æstimando fit adiudicatio, vt creditoribus satisfiat. Et idem ordo seruatur in Barones, qui super fructibus, & responsionibus castrorum mōtes Romanæ Curiæ erexerint, sub certo tempore extinguendos, nec statuto tempore extinxerint, nec fructus soluerint, aut alia in erectione dictorum Mōtium promissa non adimpleuerint. Executiones verò, venditiones, & alienationes prædictæ fiunt ab hac Congregatione fideicōmissis, primogenituris, & prohibitionibus quibuscumque non obstantibus, siquidem his omnibus derogatum est, & eorum loco, alia bona libera eorundē Baronum supponuntur. Si quid ex pretio superest, in emptionē bonorum stabilium erogatur.

Castra verò si a Camera Apostolica emanant, Pij V. constitutioni 35. De non infeudandis, &c. minimè subiiciantur, vt plenius videre est *in præcitata Constit. 41. Clementis VIII.* qui huius Congregationis Præfectum constituit D. Bartholomæum Cæsium Sanctæ Mariæ in Portico Diaconum Cardinalem antea Thesaurarium generalem, additis Tiberio Cerasio Cameræ Apostolicę Clerico, Paulo Coperchio sacri Consistorij, fisci, & Cameræ Aduocato, Paulo Aemilio Zacchia Commissario generali, Rodulpho Bonfiolo Senatore Bononiensi.

Et hæc eadem Congregatio hodie quoque statis diebus in domo D. Thesaurarij generalis celebratur, interuenientibus, qui in prænarratis Officiis successerunt, iisdemque facultatibus vtuntur. Cum autem de validitate, & facultatibus huius Bullæ, & Congregationis

61 aliquando dubitarum esset, Paulus Papa Quintus in causa Sabinen. Castri Montis Rotundi quandam particularem Cōgregationem ordinauit, quæ celebrata fuit die 27. Nouembris 1617. coram bo. me. Card. Lancellotto, in qua interfuerunt N. Monterentius Vrbis tunc Gubernator, Constantius Patritius Thesaurarius generalis, Io. Baptista Coccinus Rotæ Decanus, Io. Baptista Pamphilius tunc eiusdem Rotę Auditor, deinde Eminentissimus Cardinalis, denique Diui Petri in suprema Sede successor, Innocentij X. nomine, N. Sanuitalis Archiepiscopus, Lælius Biscia Cameræ Clerici, Io. Baptista Spada fisci, & eiusdem Cameræ, ac sacri Consistorij Aduocatus, Hortentius de Rubeis Commissarius generalis. In qua quidem Congregatione, præter alia scitu digna, hæc fuerūt discussa, & decisa.

62 1 Bullam Baronum esse generaliter intel-

intelligendam, quia loquitur generalitèr de omnibus, & quibuscũque Castris, & alijs bonis immobilibus quorũcumque Baronum, cuiuscumque status, gradus, conditionis fuerint.

63 2 Comprehendere nedum maiores, sed etiam minores, pupillos, mulieres, & S.R.E.Cardinales, Camera Apostolica tantùm excepta.

64 3 Esse realem, quia principalitèr disponit circa rem, & de personis non facit mentionem, nisi in consequentiam, & de eorum iuribus derogando: nec dicitur pœnalis, disponitque circa materiam, in qua minores, & alij non sunt priuilegiati.

65 4 Comprehendere nedum casus futuros, sed etiam preteritos, & ante Bullam.

5 Derogare etiam regulæ de iure quæsito non tollendo.

66 6 Comprehendere etiam successores ex quocumque titulo.

7 Exequi mandata relaxata, nedum relaxata in vita, sed etiam post mortem ipsorum Baronum.

Et cum die 8. Februarij 1627. hæc eadem causa Sabinen.castri Montis Rotundi discussa esset in Rota Romana coram bo. me. R.P.D. Coccino eiusdem Rotæ Decano, fuerunt reassumpta ferè omnia motiua contenta in præcitata Congregatione, & magis distinctè procedendo discussæ fuerunt quinque inspectiones, in quibus elucidantur facultates, & disposita in hac Bulla Baronum, vt videre est in d.decisione.

67 *Numquid autem comprehendat Barones, qui Terras, Castra, Oppida, Ciuitates, aliaque loca (super quibus iurisdictionem exercebant) vendiderunt: & nomine tantùm sunt Barones,* & affirmatiuè videtur dicendum: quia cum a principio haberent dignitatem, & iurisdictionem, per venditionem iurisdictionis, remanet dignitas, licèt iurisdictio expiret, *Isern.cap.1.de feud. march.nu.2. in fin. vers. ipsos tamen depositos; & ibi Afflict.n.13.Io. Franc. a Ponte consl.31. n.10.& 11.& de potest.Proreg.tit.3.nu.8. 9.& seq.*Capiblanc.*de Baronib.tom.2.cap. 57.n.13. & 14* & ponderanda sunt verba *Bullæ* §.2.& §.3. *in illis dictionibus,*

68 *quorumcumque, & quoscumque,* quæ sunt vniuersales, & effrenatæ, cõprehendentes omnem significationem verbi, cui adijciuntur, etiam impropriam, vt in terminis huius Bullæ Baronum dixit *Rota in eadem Sabinen. Castri Montis Rotundi decis.36. num.4. 5. & 28. par.5 recent.*

69 Et Barones etiam post venditionem Castri remanere priuilegiatos, & retinere effectus dignitatis, probant *tex.in l 1. & 2.C. de Præfect. Prætor. lib.12. & ibi And.de Barul.Io.de Platea, Rebuff. & alij, & in l.fin.C.de priuil.cor.qui in sacr. Palatio milit. lib.12. Steph. Gratian. discept. forens. discept.834.n.3.tom.5.* Quod etiam procedit in Episcopo, qui resignauit Episcopatum, itaut retineat adhuc

70 nomen, & dignitatem, & ea, quæ sunt ordinis Episcopalis, licèt exercitium cesset in loco resignato absque licentia Episcopi resignatarij, & successoris, *c.1. de ordinat.ab Episc. qui renunc.Paris. de resignat.lib.1.quæst.17.num.5. & seq.latè Ruitus super Pragmat.1. de titul.seu inscript.abus.n.29.36.41.43. 46. 48. 51. & 52.* Et quàmuis ex proœmio Bullæ videatur colligendum, Papam fuisse motũ ad promulgationem huius Constitutionis propter potentiam Baronum, eorũque iurisdictionem, ac vasallorum numerum, existentiamque, quibus fictionibus creditores irridebant, & debita soluere recusabant; attamen licèt hæc dici possit causa impulsiua, non tamen est finalis, vt obseruat *Rota in Sabinen. Castri Montis Rotundi, d.decis.36.nu.57*

71 *par.5.recent.* Et quàmuis Bulla loquatur de venditione Terrarum, & Castrorum, non excludit, imò comprehendit etiam venditiones aliorum bonorum, in quibus nulla cadit iurisdictio.

Et quoniam in sæpe citata *Constit.100 Sixti V. a §.23. vsque ad* 28. data est Thsaurario facultas compellendi Officiales Reu. Cameræ Apostolicæ ad rationes reddendas, in hac quoque redditione rationum constituta est Congre-

72 gatio, quæ in ædibus eiusdem Thesaurarij celebratur vt plurimùm die Lunæ. Et quàmuis *in Pij IV.Constit.87. §.37. Bullar.nou.tom.2. pag.* 122. dicatur huiusmodi computorum solidationes faciendas esse in domibus Clericorum, hodie tamen vsu receptum est, vt corã, & in domo ipsius Thesaurarij fiat, interuenientibus nonnullis ex ipsius Cameræ Clericis, Præsidente, & Commissario generali, qui quidem vsus in ipsa Sixti V. posteriori Bulla (ni fallor) fundamentum habet: siquidem ante illam Thesaurarij generales nec Romanæ Curiæ Prælati, nec aliqua dignitate decorati, sed viri priuati, & mercatores erant, quamobrem rectè quidem coram digniori, & anti-

ita & controuersias in præmissis occurrentes simpliciter, & de plano, omni, & quacumque appellatione remora, cognoscit, decidit, & determinat. Emptoresque dictarum Cancellariarum in pacifica possessione manutenendi vnà cum generali eiusdem Cameræ Auditore in solidum, & eorum quilibet facultatem habet, vt in *Constit. 83. & in alia seq. Pij IV. Bullar. nou. tom. 2. pag. 113. & 118.*

59 Latas quoque habet habenas circa locorum montium Romanę Curię erectiones, ampliationes, resignationes, reductiones, suppressiones, & extractiones, aliaq; huiuscemodi, quibus tamen in rebus vigore Chirographi, ac specialis Sūmi Pontificis mandati, procedere solet. Vtque maturius in re tanti momenti, in qua nedum priuata, sed publica versatur vtilitas, magna circumspectione (vt res ipsa postulat) procedatur, in ædibus eiusdē D. Thesaurarij generalis statis diebus, *plerumque die Iouis*, interuenientibus nōnullis Cameræ Apostolicæ Clericis, Præsidente, Commissario, & fisci Aduocato, alijsque peritis in arte, congregatio celebratur *iuxta Sanctionem fel. rec. Pauli Quinti, quæ incipit, Inter ceteras, die 4. Aprilis 1615. Pontificatus sui x. tunc Reuerendiss. D. Iacobo Card. Serra Prothesaurario existente, promulgatam*, vbi multa ad hanc montium Romanæ Curiæ materiam (scitu quidem digna) leguntur: *& nos quædam fusius infra dicemus, cum de Agente generali Communitatum Status Ecclesiastici, eiusque munere tractabimus.*

60 Cum autē fel. rec. Clemens VIII. Congregationem egregiorum virorum super bona feudalia, & iurisdictionalia Baronum Status Ecclesiastici, qui ære alieno cum diuersis creditoribus contracto, illis satisfacere minimè curant, instituisset, vt in eius *Bulla* 41. *Iustitiæ ratio, Bullar. nou. tom. 3. pag.* 55. Qua sancitum habes.

Expeditis per creditores Baronum mandatis executiuis a Iudicibus Romanæ Curiæ, hæc in ipsa Baronum Congregatione exhibeantur, ipsa verò Congregatio nomine Cameræ ad commodum creditorum dicta mādata super illorum Castris exequi facit, & statim Baronum iurisdictio cessat. Elapso mense pro Castrorum subhastatione proponit edicta, & absque imperisa plus offerenti concedit, adiudicatq. pretium inde redactum creditoribus consignari mandat: Oblatore non reperto, ipsi Cameræ pro pretio æstimando fit adiudicatio, vt creditoribus satisfiat. Et idem ordo seruatur in Barones, qui super fructibus, & respōsionibus castrorum mōtes Romanæ Curiæ erexerint, sub certo tempore extinguendos, nec statuto tempore extinxerint, nec fructus soluerint, aut alia in erectione dictorum Mōtium promissa non adimpleuerint. Executiones verò, venditiones, & alienationes prædictæ fiunt ab hac Congregatione fideicōmissis, primogenituris, & prohibitionibus quibuscumque non obstantibus, siquidem his omnibus derogatum est, & eorum loco, alia bona libera eorundē Baronum supponuntur. Si quid ex pretio superest, in emptionē bonorum stabilium erogatur.

Castra verò si a Camera Apostolica emanarint, Pij V. constitutioni 35. De non infeudandis, &c. minimè subijciuntur, vt plenius videre est *in præcitata Constit. 41. Clementis VIII.* qui huius Congregationis Præfectum constituit D. Bartholomæum Cæsium Sanctæ Mariæ in Porticu Diaconum Cardinalem antea Thesaurarium generalem, *additis Tiberio* Ceraseo Cameræ Apostolicę Clerico, Paulo Coperchio sacri Consistorij, fisci, & Cameræ Aduocato, Paulo Aemilio Zacchia Commissario generali, Rodulpho Bonfiolo Senatore Bononiensi.

Et hæc eadem Congregatio *hodie* quoque statis diebus in domo *D.* Thesaurarij generalis celebratur, interuenientibus, qui in prænarratis Officijs successerunt, ijsdemque facultatibus vtuntur. Cum autem de validitate, & facultatibus *huius Bullæ*, & Congregationis
61 aliquando *dubitatum esset*, Paulus Papa *Quintus in* causa Sabinen. Castri Montis Rotundi quandam particularem Cōgregationem ordinauit, quæ celebrata fuit die 27. Nouembris 1617. coram bo. me. Card. Lancellotto, in qua interfuerunt N. Monterentius Vrbis tunc Gubernator, Constantius Patritius Thesaurarius generalis, Io. Baptista Coccinus Rotæ Decanus, Io. Baptista Pamphilius tunc eiusdem Rotę Auditor, deinde Eminentissimus Cardinalis, denique Diui Petri in suprema Sede successor, Innocentij X. nomine, N. Sanuitalis Archiepiscopus, Lælius Biscia Cameræ Clerici, Io. P[illegible] sta Spada fisci, & eiusdem C[illegible] sacri Consistorij Aduoca[illegible] de Rubeis Commiss[illegible] qua quidem Cong[illegible] scitu digna, hæc f[illegible]
62 1 Bullam P[illegible]

intelligendam, quia loquitur generalitèr de omnibus, & quibuscúque Castris, & alijs bonis immobilibus quorúcumque Baronum, cuiuscumque status, gradus, conditionis fuerint.

63 2 Comprehendere nedum maiores, sed etiam minores, pupillos, mulieres, & S.R.E. Cardinales, Camera Apostolica tantùm excepta.

64 3 Esse realem, quia principalitèr disponit circa rem, & de personis non facit mentionem, nisi in consequentiam, & de eorum iuribus derogando: nec dicitur pœnalis, disponitque circa materiam, in qua minores, & alij non sunt priuilegiati.

65 4 Comprehendere nedum casus futuros, sed etiam pręteritos, & ante Bullam.

5 Derogare etiam regulæ de iure quæsito non tollendo.

66 6 Comprehendere etiam successores ex quocumque titulo.

7 Exequi mandata relaxata, nedum relaxata in vita, sed etiam post mortem ipsorum Baronum.

Et cum die 8. Februarij 1627. hæc eadem causa Sabinen. castri Montis Rotundi discussa esset in Rota Romana coram bo. me. R.P.D. Coccino eiusdem Rotæ Decano, fuerunt reassumpta ferè omnia motiua contenta in præcitata Congregatione, & magis distinctè procedendo discussæ fuerunt quinque inspectiones, in quibus elucidantur facultates, & dispositа in hac Bulla Baronum, vt videre est in d. decisione.

Numquid autem comprehendat Barones, qui Terras, Castra, Oppida, Ciuitates, aliaque loca (super quibus iurisdictionem exercebant) vendiderunt: & nomine tantùm sunt Barones, & affirmatiuè videtur dicendum: quia cum a principio haberent dignitatem, & iurisdictionem, per venditionem iurisdictionis, remanet dignitas, licèt iurisdictio expiret, *Isern. cap. 1. de feu[...]arch. nu. 2. in fin. vers. ipsos tamen* [...] *& ib[...] Afflict. n. 13. Io. Fra*[...]*ons*[...] *n. 10. & 13. & de pot*[...]*3*[...] *9. & seq. Capiblanc*[...]*om*[...] *57. n. 13. & 14 &* [...] *bs Bullæ §. 2. &* [...]

Rotundi decis. 36. num. 4. 5. & 28. par. 5 recent.

69 Et Barones etiam post venditionem Castri remanere priuilegiatos, & retinere effectus dignitatis, probant *tex. in l. 1. & 2. C. de Præfect. Prætor. lib. 12. & ibi And. de Barul. Io. de Platea, Rebuff. & aly, & in l. fin. C. de priuil. eor. qui in sacr. Palatio milit. lib. 12. Steph. Gratian. discept. forens. discept. 834. n. 3. tom. 5.* Quod etiam procedit in Episcopo, qui resignauit Episcopatum, itaut retineat adhuc

70 nomen, & dignitatem, & ea, quæ sunt ordinis Episcopalis, licèt exercitium cesset in loco resignato absque licentia Episcopi resignatarij, & successoris, *c. 1. de ordinat. ab Episc. qui renunc. Paris. de resignat. lib. 1. quæst. 17. num. 5. & seq. latè Ruitus super Pragmat. 1. de titul. seu inscript. abus. n. 29. 36. 41. 43. 46. 48. 51. & 52.* Et quamuis ex procemio Bullæ videatur colligendum, Papam fuisse motũ ad promulgationem huius Constitutionis propter potentiam Baronum, eorúque iurisdictionem, ac vasallorum numerum, existentiamque, quibus fictionibus creditores irridebant, & debita soluere recusabant; attamen licèt hæc dici possit causa impulsiua, non tamen est finalis, vt obseruat *Rota in Sabinen. Castri Montis Rotundi, d. decis. 36. nu. 57*

71 *par. 5 recent.* Et quàmuis Bulla loquatur de venditione Terrarum, & Castrorum, non excludit, imò comprehendit etiam venditiones aliorum bonorum, in quibus nulla cadit iurisdictio.

Et quoniam in sæpe citata *Constit. 100 Sixti V. a §. 23. vsque ad 28.* data est Thsaurario facultas compellendi Officiales Reu. Cameræ Apostolicæ ad rationes reddendas, in hac quoque redditione rationum constituta est Congre-

72 gatio, quæ in ædibus eiusdem Thesaurarij celebratur vt plurimùm die Lunæ. Et quàmuis *in Pij IV. Constit. 87. §. 37. Bullar. nou. tom. 2. pag. 122.* dicatur huiusmodi computorum solidationes faciend[...] in domibus Clericorum, ho[...] vsu receptum est, vt corã [...] ipsius Thesaurarij fiat, inter[...] nonnullis ex ipsius Cameræ [...]dente, & Commissario ge[...] quidem vsus in ipsa Sixti V. Bulla (ni fallor) fundamen[...]: siquidem ante illam Thesau[...]erales nec Romanæ Curiæ Pra[...] aliqua dignitate decorati, sed [...]uati, & mercatores erant [...] rectè quidem coram dignior[...]

antiquiori Cameræ Apostolicæ Clerico celebranda erat ista Congregatio; quia magis dignus trahit ad se minus dignũ: Cum autem præfatus Pontifex Sixtus V. adeo splendentibus priuilegijs, & facultatibus Thesaurarium generalem decorauerit, & Octauianum Cæsarem imitatus, qui anno ab Vrbe condita 720. duos Prætorios viros publici Aerarij administratores præfecit, *Dione teste lib.43. hist. circa fin. & ex nostris Tholos. in syntag.*
73 *iur. vniuer. par.1. lib.3. cap.2. in fin.* Eminentiss. Card. Camerarium, & Thesaurarium generalem Cameræ Apostolicæ Aerario præfecit; ipse verò Card. Camera-
74 rarius grauioribus detentus negocijs, cũ his vacare nequeat, ad ipsum Thesaurarium hanc deuolui curam permittit. Coram igitur Thesaurario tanquam digniori ministro ipsius Cameræ (post Camerarium tamen) celebranda erit hæc Cõgregatio, ita tamen, vt ipso Camerario volente, apud ipsum, & coram Eminentissima eius persona, & non alibi fieri debeat, vt videmus non rarò tam ipsum Thesaurarium, quàm reliquos Cameræ Clericos, & Officiales ad nutum Cardinalis Camerarij apud ipsum conuenire, & conuocari.

75 Quomodo autem præfata computorum redditio concipienda sit, sancitum habes *a Pio IV. in dicta Constit.87. §.35 & seq. videlicet.* Omnes, & singuli Thesaurarij, Depositarij, Commissarij, & alij quicumque rerum, & pecuniarum Cameræ administratores, & exactores rationes, & computa vera esse, nec habere diuersa, iurare omnino tenentur: & si præsentes in Vrbe, nec legitimè fuerint impediti, per se ipsos, non autem per procuratores iurent: at si absentes, & legitimè impediti, procurator cum speciali mandato admittatur: si verò principalis sit in Vrbe, & legitimè impeditus, transmittatur ad eum notarius, qui simile iuramentum ab eo recipiat coram testibus, & publicum conficiat instrumentum.

Si verò quis ex supra narratis integra computa non exhibuerit, vltra periurij reatum excommunicationis quoque, & falsi, ac dupli cuiusuis partitæ pœnam incurrere *Paulus III. in sua Bulla 40. sanciuit Bullar. nou. tom.1. pag.679. vbi Cherub. tun.* notat, præmissa procedere nedum in partitis omissis, sed etiam duplicatis, *& ita fuisse iudicatum in Camera die 5. Ianuarij 1606. contra Tiberium Ceulum ipsius Cameræ Depositarium.*

Rationes, & cõputa, vt præmittitur iurata notarius ad Calculatores, seu Computistas Cameræ statim deferat, vt inde ad Præsidentem, & Thesaurarium generalem ab ipsis Computistis asportentur, & celeritèr discutiantur, vt in *§.36.*

Vbi verò Thesaurarius generalis hanc computorum solidationem aggredi voluerit, schedulam notarius in officio omnibus patentem exhibeat, videlicet,

Die 19. Augusti 1641. erit Congregatio Computorum in domo Illustrissimi Domini Thesaurarij generalis.

& nihilominus per Nuncium particularem omnibus, qui adesse debent, insinuatur: ab ipsis verò Administratoribus computa solidare volentibus, citandus est omnino D. Commissarius generalis ipsius Cameræ ad interessendum dictæ solidationi, ipso enim absente, solidatio fieri nequit: tenetur tamen ipse Commissarius adesse sub pœna priuationis officij, vt videre est latius in *§.37.*

Omnes autem rerum Cameræ conductores, iurium administratores, & pecuniarum exactores librum corio, vel membrana coopertum habeant, in quo quibusdam ex primis folijs albis relictis, literas suarum facultatum, mandata, atque rescripta quæcumque, cõtractus denique ipsos ad verbum, quibus huiusmodi curæ, & exactioni præpositi fuerint, administrationem ipsam gesserint, transcribere, & deinde rationes ipsas modo, & forma infra dicenda conscribere, & scriptas edere teneantur.

Qui liber postea a notario recipiatur, & primo folio albo nomina administratorum, genus administrationis, rationũ qualitas, temporis spatium, quo reddũtur, iurisiurandi substantia breui cõpendio describantur.

Thesaurarius verò, & Cameræ Præses quicquid a Clericis iudicibus in ipsis rationibus animaduersum fuerit, annotare, adnotationesque manu propria subscribere debent, vt in §.38.

Sed harum rationum iustificationes in eodem, si id commodè fieri poterit, sin autem, in alio libro, ab eo, qui illas redditurus est, registrentur: literæ verò, ac mandata Cameralia quæcumque fides, ac instrumẽta, & reliquæ omnes scripturæ ad rẽ pertinentes rescribantur ad verbũ, & ad earum singulas, singulæ rationes, & particulæ, seu partitæ referantur, adiecto vnicuique eorum folio, nec non citato eiusdem libri chartarum numero, in quo iustificatio quælibet descripta fuerit.

Et

Et hic liber, priusquàm in Camera Apostolica vnà cum altero proferatur, ab ipso Cameræ Ratiocinatore legatur, & cum originalibus scripturis, si rationem reddens eas penès se retinere voluerit, diligentèr conferatur: collatione autem facta, & scriptura fideli reperta, id manu propria confirmet, tam in libro iustificationum, quàm in quauis ipsarum partiū his verbis. *Cum originale, &c.* in scripturis verò originalibus a tergo illarum. *Cum registro concordant, &c.* nomenque proprium subscribant, vt in §.39.

Libri quoque præfati rationum, eorumque singulæ partitæ tam dati, quàm accepti, personas, causas, locum, annum, mensem, diem, & summam adeo claros, & distinctos habeant, vt qualis, quantusque sit introitus, & exitus omnibus innotescat; quod etiam in iure cautum inuenies, *l.*81.*cum seruus, & l* 110. *quod sub conditione, ff. de condit. & demonstr.* & videndi sunt *Garz. de expens. cap.* 20. *n.*22.*vers. hic autem, Munnoz. de excob. tract. de ratiocin. cap.*10.*num.* 34. *Petrus de Auendag. de exeq. mand. par.*2. *cap.*10. *num.* 30. *& seq.* In qualibet exactione commissa præponatur taxa; deinde scribatur quantitas exigenda, & à quibus, ad hoc vt omnibus appareat omnis ipsius Cameræ introitus, & sciat debitor, quid sibi soluendum fuerit: potest enim, qui ad soluendum collectas requiritur, petere ab officiali, vt ostendat sibi librum, ne scilicet indebitè grauetur, *ad tex. in l.* 1. *& ibi Bar. C. de exact. trib. lib.*10. *Corsett. in singul. in verbo colletta, il primo num.*1.

Solidationes verò, quandocumque modo præmisso celebratæ fuerint, in Archiuio Cameræ Apostolicæ, vt ibi perpetuò conseruentur, reponendæ erunt: omissa verò forma iam supra præscripta, nec libri sunt admittendi, nec fidem vllam faciunt; ipsi autem Ministri, si minus legalitèr præmissa egerint, grauissimis pœnis mulctantur, §.40. *vsque ad* 44.

Insuper rationum redditio (quàmuis administratio longiori tempore concessa fuerit) singulo quoque anno in fine, vel in principio sequentis facienda est, sub pœna ducatorum mille, & ipsius administrationis priuatione, §.45. *& facit tex. in l.*7.*C. de susceptorib. lib.*10. *& l. missi opinatores, C. de exact. tribut. eod. lib.*10. Neque a præmissa rationum redditione eximuntur Thesaurarius ipse generalis, nec alij Summi Pontificis, & Romanæ Curiæ Magistratus. §.46.

Et quoniam, vt rationes rectè dispungantur, & calculentur, necessaria est Ratiocinatorum, seu Calculatorum opera,
76 vt scribit *Munnoz. de excob. tract. de ratioc. cap.*8. *per tot.* ideo *idem Pontifex Pius IV. hac eadem Constit.*87.§ 48. Ratiocinatores, seu Calculatores Cameræ vnà cum Substituto ab ipsis Cameræ Clericis constitutos approbauit, certamque legem per eos obseruandam præscripsit, *vt in d.*§.48. *& alijs seqq.* ex quibus etiā cognoscere licet, quid agere debeant, & circa quę versetur ipsorū Ratiocinatorū officium & munus: quod quidē cum sit magni ponderis, & momenti, priusquàm ad illud exercendum admittantur, iure-
77 iurando adstringi, & idoneè cauere debent; *se rectè, & fidelitèr exequuturos omnia, & singula ad eorum officium, & munus pertinentia, eademque custodire, ac diligentèr obseruare,* §.53.

Quale autem iuramentum in Regnis Hispaniarum a Calculatoribus pręstetur, antequàm calculare incipiant, docet *Munnoz. de excob. d. cap.*8. *nu.*21. *& seq.* declarans sententiam *Bald. in l. hac edictali, §. his illud, C. de secund. nupt.* dum
78 ait, Calculatores indistinctè iurare debere, antequàm incipiant calculare; vt scilicet hæc Baldi opinio procedat, quādo calculum fit de mandato iudicis, non autem ad instantiam priuatorum, nisi id esset inter ipsas partes conuentum; & hoc etiam voluit *Garz. de expens. cap.*24 *num.*18.

79 Prohibitum quoque est Thesaurario, & Cameræ Apostolicæ Clericis, Procuratori fiscali, alijsque ipsius Cameræ Ministris partem habere, & participes esse in conductionibus, locationibus, & contractibus rerum, ac bonorum Cameræ sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, nec non officiorum, dignitatum, atque emolumentorum priuationis: & qui præmissorum notitiam habuerint, nec reuelauerint, in easdem incidunt pœnas; ita *Iulio II. sanciente in sua Constit.*9. §.1. *&* 2. *Bullar. nou. tom.*1. *pag.* 411. *facit l. vnica, C. quibus ad conduct. præd. fiscal. acceder. non licet lib.*11. *vbi Io. de Plat.* rationem reddit, quia in Officiali, vel Curiali cadit præsumptio impressionis metus, & notat etiam hanc prohibitionem extendendam esse, non licere nec per se, nec per aliam interpositam personam, *ad tex. in l. si per impressionem, C. quod met. caus.*

Vetitum quoque est Thesaurario generali,

recta huius Tribunalis administratione, assignata etiam forma loquendi, & sedẽdi in ipsa Camera post Cardinalem Camerarium, eiusque substitutum, qui, vt
4 diximus, est Gubernator Vrbis, Thesaurario locum assignat, *vt in §.5. Nihil est,* dum ait: *Omne Collegium, cui Apostolici fisci incumbit cura, his personis
5 concluditur, Primum illorum caput est Reuerendissimus D. Camerarius, tum Reue-
6 rendus Thesaurarius, post Assistentes, qui ex Patrum Clericorum Collegio ad ampliorem dignitatem euecti sunt, post eos Clerici, septem numero tantùm, vt Sanctissimus D.N. Eugenius IV. Pontifex instituit.* Quibus ex verbis colligimus, post Card. Camerarium nullam esse in ipsa Camera digniorem personam Thesaurario generali, quia sicut in Cęlo qui proximior Deo est, ille altius sedere dicitur, *gloss. in §. aliam, verb. altiore, Instit. de bon. possess.* ita in terra is magis di-
7 citur honorari, qui prope Principem sedit; *vt eadem gloss. tradit loco cit. Gram. decis. 64. num. 30. Mastrill. de Magistr.* qui alios refert *lib. 5. cap. 4. de Magistratuum precedentijs, num. 2. & 3.* Et ordinem seruandum esse in sessionibus do-
8 cet nos *Imperator in l. 3. C. de Tyronib. lib. 12.* vbi Tyronibus locum assignans posteriores sedere mandat, & alia multa congerit *Menoch. conf. 126. nobilis certè, num. 1.* & hoc maximè procedit in locis publicis, *ad tex. in l. 2. C de statu. & imaginib.*
9 Ad ipsum verò Thesaurarij generalis officium redeundo. quod apud Romanos Quæstoris erat, *Gellius lib. 13. cap. 24. noct. atticar. & in Pandectis habemus tex. in l. 2. §. deinde cum ærarium, ff. de origi. iur.* in hæc verba. *Deinde cum Aerarium populi auctius esse cœpisset, vt essent, qui illius curam gererent, constituti sunt
10 Quæstores, dicti ab eo, quòd inquirendæ, & conseruandæ pecuniæ causa creati essent, &c.* Et antiquissimum esse Quæstorum originem testatur *Vulpian. in l. vnica, ff. de offic. quæstor. in princip. Pompon. Laetus de Magistr. Roman. tit. de quæstor.* qui plures fuisse scribit; *& si Cornel. Ta-
11 cit. credamus lib. 11. & 16. annal.* viginti Quæstores creati fuerunt, quamuis non omnibus inquirendæ pecuniæ munus iniunctum erat; *Greg. Tholos. in syntag. iur. vniuer. lib. 3. cap. 2. num. 12. & 13.* atque hinc *Cassiod. lib. 10. vari. ar. cap. 6. & 7.* Officium Quæstoris fuisse dicit ius dicendi, & ornatè loquendi; *& Luc. de Penn. in rubr. C. de Magist. sacr. scrin. &
12 in rubr. C. de quæst. lib. 12.* Existimat officium Quæstoris hodie penès Cardinalem Vicecancellarium esse; *videndus est etiam tex. in d. l. vnica, ff. de offic. quæst.* Legitur enim ibi varium Quæstorum munus; alij siquidem mittebantur in Prouincias, vt fisci pecunias, & vectigalia curarent; alij erant Quæstores a populo creati, qui capitalibus rebus præessent,
13 & hi Quæstores parricidij dicebantur, quorum meminit *lex 12. tab. & est text. in l. 2. §. quæstor, ff. orig. iur.* alij verò can-
14 didati Principis erant, qui solis libris principalibus in Senatu legendis vacabant: de secundis loquuntur *Cassiod. & Luc. de Penn. locis citatis, & in l. nemini, num. 2. C. de Decurion. lib. 10. & in l. omne, num. 2. C. de petit. bon. sublat. eodem lib. 10. Tholos. in syntag. iur. lib. 47. cap. 27. num. 7. cap. 28. num. 7.* de prioribus verò habemus *tex. in l. 1. C. de canon. largit. lib. 10.* vbi hæc leguntur. *Omnem summam auri, vel argenti, & reliquarum specierum, quæ sacris largitionibus ex more penduntur, statim vt exactio fuerit celebrata, ad Thesauros vniuscuiusque Prouinciæ, vel ad proximos referri sub
15 obsignatione tabularij, cæterorumque, quos sollicitos esse debere præcedentia iussa decreuerunt, & Thesaurorum præpositis consignari præcipimus, vt exinde ad sacrum Comitatum integer omnium titulorum numerus dirigatur.* Alia quoque de Thesaurorum origine docet *Cassan. in Cathal. glor. mundi, par. 6. consid. 18.* quem vide, si lubet.
16 Hi autem Thesaurarij prouinciales, & Susceptores, quos etiam nunc habemus in vnaquaque Prouincia Status Ecclesiastici (Exactores, & Commissarij canalcantes nuncupati) si minus idonei erant, Thesaurariorum damno cedebat, vt habetur *in l. 2. C. de susceptor. lib. 10. & in l. 1. in fin. C. de execut. & exact. lib. 12.* ibi, *& suo periculo rem peragant, & im-
17 pleant vniuersam.* Qui quidem susceptores, seu exactores per annum tantùm, ad summum per biennium, huiusmodi munere fungi poterant, ne scilicet in continua vexandorum Prouincialium potestate velut concussionum, dominatione permanerent, *vt in l. 4. vers. non perpetui, C. de susceptor. & facit tex. in l. fine, §. quod si exactor, C. de execut. & exactor. lib. 12.*
18 Et si horum quispiam vetito, ac temerario ausu exactionem exercere audebat, hunc Prouinciæ Moderatori correptum ad Thesaurarium generalem remit-

remittere sub fida custodia licebat, *l. contra, & l. fin. in fin. C. eodem*.
19 Pecuniæ verò exactæ diù penès ipsos exactores manere non debent, sed statim quodcūque a prouincialibus fuerit exolutum, sacris Thesauris inferendum est, *l. diu, C. de suscept.* Solutio autem a pro-
20 uincialibus illi facienda est, qui tempore solutionis exactor erat, non ei, qui fuit, quando facienda erat solutio, & ab officio remotus fuerat, vt notat *Bar. in l. susceptores*, C. *de suscepter. lib. 10. vbi*
21 *Luc. de Penn.* obseruat nouos exactores teneri nedum ad exactionem tributorū intra annum sui officij debitorum, sed etiam reliquata, idest residua præteritorum. Verùm si susceptores a soluere vo-
22 lente neglexerint recipere, debitor ipse liberatur, & susceptor in duplum fisco inferre cogitur, *l. 1. C. eodem tit. de suscep.* ad cuius tex. intelligentiam vide *Luc. de Penn. num. 2. & seqq.* vbi plura congerit de oblatione debiti facta creditori, an, & quando debitor censeatur liberatus. Quo verò ad tributorum exactionem, & negligētiam Susceptorum, vide *Cassiod. lib. 12. variar. cap. 10.*
23 Quis autem modus, & ordo seruandus sit in Ecclesiastica ditione a susceptoribus, seu exactoribus onerum Cameralium, legitur in edicto ab Eminentissimo Cardinali Camerario materna lingua alias promulgato, & in calce operis, seu aptiori loco a nobis reponendo; plura si de Quæstoribus, seu Thesaurarijs co-
24 gnoscere cupis, vide *Tholos. in syntag. iur. lib. 3. cap. 2. a n. 12. vsque ad fin.* & faciunt quæ scribit *Io. de Plat. in rubr. de Agentib. in reb. lib. 12.* Siquidem horum Agentium officium referens, exactores Camerales describere videtur.
25 Verumenimuerò ad ipsum Thesaurarium generalē redeundum est, ad cuius sublimitatis solicitudinem totius minoris laterculi cura pertinebat, *l. 1. C. de off. quæstor.* laterculi autem significatio eadem est, ac scrinij, vt exponit *Alciat. lib. 1. prætermissorum*: cura autem prædicta licèt aliquando in totum, vel in partem ad Magistratum Militum deuoluta esset, ipse tamen Theodosius vetusti temporis more renouato, omnes minoris laterculi dignitates Illustri Viro Quæstori subesse voluit, *l. 2. C. de offic. quæst.* ex qua lege duo præcipuè colligenda videntur, primum est, Thesaurarios prouinciales,
26 quos minoris laterculi vocat, habere dignitatem; secundum est, Thesaurarium
27 generalem esse Virum Illustrem, habere culmen iudicij, & amplissimæ Sedis administrationem, *l fin. C. de execut. & exact. lib 12. Cassador. viden. in Cathal. glor. mundi, par. 6. consid. 18. in princ. & alibi*.

Sed omissa iam veterum monumen-
28 torum inuestigatione, & ad hæc nostra tempora accedentes, licèt Thesaurarij generalis Cameræ Apostolicæ munus circa bona temporalia S. Sedis Apostolicæ versetur, nec requiratur, vt Clericali charactere sit insignitus, ex quo *Nicolaus de Vbaldis*, qui Rotæ Romanæ Auditor ante annos 160. plusuè minu s fuit, *in suo tractatu de success. ab intest. cleric. regul in verb. finita tandem, n. 22. vers. vnde ego considerabam; & Quintil. Mandos.* qui parentum nostrorum ætate in Romana Curia Aduocatus erat, *in sua glos. facult. Regen. §. volentes, in verb. Camerariatus*, dixerunt se vidisse Thesaurarij,
29 Præsidentis, & Commissarij Cameræ officia in personas laicas a Summis Pontificibus collata. Hodie tamen & si horum
30 opinio, & dicta verificari possint in Præsidente, & Commissario Cameræ, in Thesaurario tamen generali aliter dicēdum existimo. Moueor primò, quia in supra citata *Constit. 13. Eug. IV. §. 3. Reu. Thesaurarius*, legitur; Reuerendi autem attributum regulariter clericis ex approbato loquendi vsu concessum est.
31 Secundò, quia verus ipsius Pontificis familiaris est Thesaurarius generalis, vt in *Const. 1. Calist. III. Bull. nou. tom. 1. pag. 309.* imò familiaribus omnibus eiusdem Pontificis præpositum esse innuit *Card. Papien. in suis commentarijs lib. 7. in princ.* dum Federici Imperatoris huius nominis Tertij Vrbem ingredientis pompam describit.
32 Tertiò, quia habitum verè clericalem violaceum more Prælatorum cum superpelliceo, seu rocchetto, & cappa ad instar Episcoporum defert, quinimò ante Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & Patriarchas immediatè post Auditorē Cameræ in Capella Pontificis, eoque præsente, & in aliis quoque publicis functionibus, excepto Tribunali Cameræ, vbi ante ipsum Auditorem sedet, & incedit, ex concessione *Sixti V. in Constit. 100. §. 3. Bullar. nou. tom. 2. pag. 670.*
33 Absurdum verò videtur, laicum principalioribus in Ecclesia Dei Dignitatibus præferri: nec dicatur Gubernatorem quoque Vrbis esse laicum, & tamen supradictis omnibus Dignitatibus, & ipsimet Thesaurario generali anteferri;

ri; quia respondetur; hoc non prouenire ex persona, seu officio ipsius Guber-
34 uatoris, sed ratione excellentiæ Eminentissimi Cardinalis Camerarij, cuius ipse vices gerit, vt notat *Tuscus in suis concl. verb. Cancellarium*, & colligitur *ex Bulla* 18. §. 6. *Iul. II. Bull. nou. tom.* 1. *pag.* 448. *& Leonis X. Constit.* 8. §. 1. *eod. Bull. & tom. pag.* 479.

35 Quartò, pensiones vsque ad summam ducatorum mille auri de auro transferre potest, de rebus Ecclesiasticis acquisitis testandi facultatem habet, literas Apostolicas pro se, Vicethesaurario, Locumtenente, & duobus familiaribus gratis expedire potest, ita *Sixto V. permittente in Bulla* 100. *§.* 46. 47. *&* 48. *d. Bull. nou. tom.* 2. *pag.* 673. hæc autem priuilegia, nisi Thesaurarius sit clericus, frustra videntur concessa.

36 Quintò, Thesaurariatus officium per mortē (vt annis proximè lapsis in personam Cōstantij Patritij, & Io. Baptistæ Lomellini, contigisse vidimus) aut per promotionem ad Cardinalatus Eminētiam vacat, vt multa testantur exempla: Cum igitur adeo proximus sit Eminentissimæ huic Dignitati, cuius nulla maior in Eccl. sia Dei (Pontificem excipias) respectu administrationis, *c. quamquā, 2. quæst. 7. Roman. in sermon. seu consil. vlt. nu.* 19. vtique fatendum videtur, Thesaurarium generalem esse clericum, ne scilicet ab vno extremo ad aliud sine medio ascendisse dicatur, *argum. textus in c. cum in cunctis, de elect. & optimus tex. in l. fin. C. de Tyron. lib.* 12. vbi Imperator hæc ait: *Nec enim patimur quemquam celsiorem gradum obtinere, nisi cui & laborum assiduitas, & stipendiorum prolixitas suffragantur*. Sed apertis quoque verbis
37 legimus *in Constit.* 50. §. 15. *Sixti Quinti* non esse vllatenus aliquem ad Cardinalatus honorem assumendum, nisi qui antea clericali charactere non sit insignitus, & in quatuor minoribus Ordinibus constitutus, per annum saltem habitum, & tonsuram gestauerit clericalem, *Bull. nou. tom.* 2. *pag.* 562.

Et quamuis ab ipso Sixto V. Thesau-
38 rariatus Officium supramodum fuerit illustratum, *vt in præcitata eius Bulla* 100 & ad Cardinalatus honorem, vt diximus euectum, quem postea alij Pontifices ad hæc nostra tempora sequuti sunt,
39 noua tamen institutio non fuit. Nam Alexander Farnesius Cameræ Apostolicæ, & Alexandri Papę VI. Thesaurarius generalis fuit, & ab eodē Alexandro Pontifice Cardinalis creatus, & ad Pontificatum denique euectus Pauli III. nomine, vt apud eos, qui eius gesta, & vitam scripsere. Et antiquissimum esse Thesaurarij Officium, *ex citata Bulla* 13. *Eugenij IV. Bull. nou. tom.* 1. *pag.* 279. *apparet*; & esse ipsius Pontificis familiarem, diximus etiam *supra ex Constit.* 1. *Calixti III. eodem Bull. & tom. pag.* 309.

Atque hæc de dignitate, & preeminentia Thesaurarij generalis dicta sufficiant; de facultatibus, & iurisdictione dicendum superest, quæ licèt in multis diuersorum Pontificum Constitutionibus contineantur, omnes tamen in vnū collegisse videtur *Sixtus V. in præcitata Constit.* 100. vbi post electum in Thesaurarium generalem anno 1590. R.P.D. Bartholomæum Cæsium Romanum, quē postea Clemens VIII. Cardinalem creauit, prærogatiuas, & facultates infrascri-
40 ptas illi concessit.

Locum in Camera Apostolica, in Capella Pontificis, & in alijs actibus, vt supra narrauimus, assignat in *§.* 3.

41 In Signatura Gratiæ coram Pontifice celebrari solita interesse potest, & locum habet. *§.* 4.

42 De locationibus, & redditibus Cameræ Pontificem consulere, eiusque beneplacitum in celebratione instrumentorū requirere debet *§.* 6.

43 Pro pensione domus scuta ducenta, victum quotidianum pro se, & octo famulis assignantur in §. 7.

44 Spoliorum bonorum vacantium, redditum beneficiorum, literis Apostolicis non expeditis, illicitæ negociationis, relictorum illegitimis contra formā Bullæ Pij V. malè acquisitorum, relictorum a Religiosis extra claustrum degentibus, acquisitorum ex fructibus Ecclesiasticis, de quibus legitimè dispositum non sit, bonorum non residentium, fructuum Beneficiorum reseruatorum pro tempore, quo vacant, & malè perceptorum, cognitionem cum facultate etiam procedendi ex officio contra exemptos cōcessit, *a* §. 8 *vsque ad* 22.

Officiales Cameræ, vt rationes reddant, testes, vt examini se subijciant, co-
45 gendi, spoliorum occupatores coercendi, eademque suo arbitrio vendendi, delinquentes in præmissis punire, & cum illis componendi, facultatem habet, *a* §. 23. *vsque ad* 28.

Spoliorum causas, cum annexis, &
46 connexis a quibusuis Iudicibus auocare, & priuatiuè quoad omnes cognoscere, & sum-

summariè procedere;a Nunciorum,Collectorum, aliorumuè sententijs super præmissis latis, appellationes interpositas ipsi tantùm Thesaurario committendas esse, a suis verò sententijs deuolutiuè tantùm, & non retardata executione appellari posse concessum, & respectiuè permissum est, *a* §.*29.vsque ad* 34. ac etiam *in* §.38.& 39.

47 Concessiones, & resignationes locorum montium admittit, eademque vendit, literas patentes suo sigillo munitas expedit; Secretarios, Capellanos, Ratiocinatores, aliosque Ministros, & Officiales ad nutum eligere, & remouere valet §.35.

48 Ciuitatis Terracinen.introitus curat, illamque reparandi, & salubriori loco reædificandi licentiam habet in §.36.

49 Sortes, quas lottos vocant, soluta Cameræ rata, & portione benè sibi visa, ac sibimet decima, permittit. §.37.

50 Notarium proprium ex ijs,qui Tribunali Cameræ Apostolicæ inseruiunt, ad causas coram se vertentes, quæuè quoquo modo vertere possunt, eligit,& deputat. § 40.

51 Instrumenta suam iurisdictionem côcernentia, si quis habeat, vt illa edat, sibique tradat,compellere potest: prædictorum omnium prouentuum decimas præcipit: Bannimenta promulgat, Cameræ debitores ad soluendum impellit, proprio sigillo vtitur,eiusque emolumẽta percipit, *vt in* §.41.*vsque ad* 45. *prædictæ Constit.* 100. *Sixti V. vbi Cherub. iten.* duas excitat quæstiones,easdemque soluit.

52 Prima est. Thesaurarius generalis si qoid eum pecunijs Cameræ acquirat,nô sibi,sed Cameræ acquirit,vel ad pretium

53 rei acquisitæ tenetur,exemplo Ecclesiæ, militis, & minoris, quibus tutor(quàmuis proprio nomine negocietur pecunias minoris) illi acquirit, *l. si vt proponis,C.de rei vendicat. Bald. in l. si eum seruum,23. ff. si cert. pet. Peregrin. de iur. fisc.lib.6.tit.3.num* 12. *& optimè facit decisio Rotæ coram Ludouisio dec.*106.

54 quæ loquitur in Depositario rei frumentariæ a Communitate deputato,vt non possit vti pecunia destinata ad dictum vsum, nec in aliam rem conuertere: videndus est *Petr.de Auendag.de exequen. mand.2.par.cap.*10.*n.*33.*& seq.& nos dicimus infra latius suo loco*.

55 Secunda quæstio, & solutio est. Thesaurarius,qui super aliquo spolio fecerit inuentarium, exequutionem, sequestrũ, vel quid simile, nisi pretium inde redactum fuerit, decimas habere non debet, sed ad successorem pertinent; ratio est, quia de verè exactis tantùm debetur decima, vt in facti cötingentia decisum habes *in Cam.coram Reu. D. Tudertino anno* 1589. *in causa Parisiana Subcollectoris in Regno Hispaniarum; & alia coram R.P.D. Matthaio* 23. *Martij* 1605 *verten.inter D.Ginum Capponum Thesaurarium Prouinciæ Marchiæ, & D. Cardinalem Tabernam eiusdem Prouinciæ tunc Legatum*.

56 Et hinc etiam colligi potest decisio contra quosdam Commissarios ab hac nostra Sacra Congregatione quandoque missos ad exigendum credita antiqua, & residuata Communitatum, cum assignatione decimi eorum, quæ exiguntur; nempe decimas istas ex illis tantùm pecunijs percipiendas esse, quæ realitèr, & cum effectu fuerint exactæ: & ideo tolerandus non est abusus ab istis Commissarijs introductus capiendi decimas etiam illarum pecuniarum, quæ (licèt descriptæ, sequestratæ, vel etiam super quibus executiones factæ fuerint) nondum tamen in Arca Communitatum reconditæ sunt, ex iuribus supradictis.

57 Quas autem qualitates habere debeât huiusmodi Commissarij, docet *Franc. a Ponte de potest. Proreg.tit.*10. *cap.de donis,& expens.commun. num.*5. *& 6.post Auendag.in tract.de exequend.mand.par.* 2.*cap.*10.*num.*30. *& seq.* vbi loquitur de ratione exigenda ab istis Commissarijs, & Exactoribus redditum Vniuersitatũ. De Commissarijs verò spoliorum, & ad spolia, decimasque, & alia Cameræ Apostolicæ regalia exigenda deputatis, quid isti seruare debeant, videnda est *Constit.* 71.*Pauli V.*§.14.*de commiss. nu.*4. *Bull. nou. tom.*3. *pag.* 274. Facultates etiam amplas habet D. Thesaurarius generalis

58 in locationibus, venditionibus, & concessionibus Cancellariarum ciuilium, & criminalium,in toto Ecclesiastico Statu consistentium,& à quocũque quantumuis exempto, & priuilegiato(causa tantùm onerosa excepta) auocandi, & auferendi,& quibusuis idoneis notarijs locandi, & disponendi, ac præmissorum occasione Cameræ Apostolicæ bona obligâdi;quàmuis vt magis sibi præcaueat, priusquàm ad præmissorum determinationem deueniat, Chirographum Summi Pontificis,quo sibi locationes,& venditiones prædictas fieri mandatur, ipse D.Thesaurarius habere curet. Lites verò,

rò, & controuersias in præmissis occurrentes simpliciter, & de plano, omni,& quacumque appellatione remota, cognoscit, decidit, & determinat. Emptoresque dictarum Cancellariarum in pacifica possessione manutenendi vnà cum generali eiusdem Cameræ Auditore in solidum, & eorum quilibet facultatem habet, vt in *Constit.83.& in alia seq. Pij IV. Bullar.nou.tom.2.pag.113.& 118.*

59 Latas quoque habet habenas circa locorum montium Romanę Curię erectiones, ampliationes, resignationes, reductiones, suppressiones, & extractiones, aliaq; huiuscemodi, quibus tamen in rebus vigore Chirographi, ac specialis Sũmi Pontificis mandati, procedere solet. Vtque maturius in re tanti momenti, in qua nedum priuata, sed publica versatur vtilitas, magna circumspectione (vt res ipsa postulat) procedatur, in ædibus eiusdẽ D. Thesaurarij generalis statis diebus, plerumque die Iouis, interuenientibus nõnullis Cameræ Apostolicæ Clericis, Præsidente, Commissario, & fisci Aduocato, alijsque peritis in arte, congregatio celebratur *iuxta Sanctionem fel.rec. Pauli Quinti, quæ incipit, Inter cæteras, die 4. Aprilis 1615. Pontificatus sui x. tunc Reuerendiss. D. Iacobo Card. Serra Prothesaurario existente promulgatam.* vbi multa ad hanc montium Romanæ Curiæ materiam (scitu quidem digna) leguntur: *& nos quædam fusius infra dicemus, cum de Agente generali Cõmunitatum Status Ecclesiastici, eiusque munere tractabimus.*

60 Cum autẽ fel.rec. Clemens VIII. Congregationem egregiorum virorum super bona feudalia, & iurisdictionalia Baronum Status Ecclesiastici, qui ære alieno cum diuersis creditoribus contracto, illis satisfacere minimè curant, instituisset, vt in eius *Bulla 41. Iustitiæ ratio, Bullar. nou. tom.3.pag. 55.* Qua sancitum habes.

Expeditis per creditores Baronum mandatis executiuis a Iudicibus Romanæ Curiæ, hæc in ipsa Baronum Congregatione exhibeantur, ipsa verò Congregatio nomine Cameræ ad commodum creditorum dicta mãdata super illorum Castris exequi facit, & statim Baronum iurisdictio cessat. Elapso mense pro Castrorum subhastatione proponit edicta, & absque impensa plus offerenti concedit, adiudicatq. pretium inde redactum creditoribus consignari mandat: Oblatore non reperto, ipsi Cameræ pro pretio æstimato fit adiudicatio, vt creditoribus satisfiat. Et idem ordo seruatur in Barones, qui super fructibus, & responsionibus castrorum mõtes Romanæ Curiæ erexerint, sub certo tempore extinguendos, nec statuto tempore extinxerint, nec fructus soluerint, aut alia in erectione dictorum Mõtium promissa non adimpleuerint. Executiones verò, venditiones, & alienationes prædictæ fiunt ab hac Congregatione fideicõmissis, primogenituris, & prohibitionibus quibuscumque non obstantibus, siquidem his omnibus derogatum est, & eorum loco, alia bona libera eorundẽ Baronum supponuntur. Si quid ex pretio superest, in emptionẽ bonorum stabilium erogatur.

Castra verò si a Camera Apostolica emanror, Pij V. constitutioni 35. De non infeudandis, &c. minimè subijciuntur, vt plenius videre est *in præcitata Constit. 41. Clementis VIII.* qui huius Congregationis Præfectum constituit D. Bartholomæum Cæsium Sanctæ Mariæ in Portica Diaconum Cardinalem antea Thesaurarium generalem, additis Tiberio Cerasco Cameræ Apostolicę Clerico, Paulo Coperchio sacri Consistorij, fisci, & Cameræ Aduocato, Paulo Aemilio Zacchia Commissario generali, Rodulpho Bonfiolo Senatore Bononiensi.

Et hæc eadem Congregatio hodie quoque statis diebus in domo D. Thesaurarij generalis celebratur, interuenientibus, qui in prænarratis Officijs successerunt, iisdemque facultatibus vtuntur. Cum autem de validitate, & facultatibus huius Bullæ, & Congregationis

61 aliquando dubitatum esset, Paulus Papa Quintus in causa Sabinen. Castri Montis Rotundi quandam particularem Cõgregationem ordinauit, quæ celebrata fuit die 27. Nouembris 1617. coram bo.me. Card. Lancellotto, in qua interfuerunt N. Monterentius Vrbis tunc Gubernator, Constantius Patritius Thesaurarius generalis, Io. Baptista Coccinus Rotæ Decanus, Io. Baptista Pamphilius tunc eiusdem Rotę Auditor, deinde Eminentissimus Cardinalis, denique Diui Petri in suprema Sede successor, Innocentij X. nomine, N. Sanuitalis Archiepiscopus, & Lælius Biscia Cameræ Clerici, Io. Baptista Spada fisci, & eiusdem Cameræ, ac sacri Consistorij Aduocatus, Hortensius de Rubeis Commissarius generalis. In qua quidem Congregatione, præter alia scitu digna, hæc fuerũt discussa, & decisa.

62 1 Bullam Baronum esse generaliter intel-

intelligendam, quia loquitur generalitèr de omnibus, & quibuscúque Castris, & alijs bonis immobilibus quorúcumque Baronum, cuiuscumque status, gradus, conditionis fuerint.

63 2 Comprehendere nedum maiores, sed etiam minores, pupillos, mulieres, & S.R.E.Cardinales, Camera Apostolica tantùm excepta.

64 3 Esse realem, quia principalitèr disponit circa rem, & de personis non facit mentionem, nisi in consequentiam, & de eorum iuribus derogando: nec dicitur pœnalis, disponitque circa materiam, in qua minores, & alij non sunt priuilegiati.

65 4 Comprehendere nedum casus futuros, sed etiam preteritos, & ante Bullam.

5 Derogare etiam regulæ de iure quæsito non tollendo.

66 6 Comprehendere etiam successores ex quocumque titulo.

7 Exequi mandata relaxata, nedum relaxata in vita, sed etiam post mortem ipsorum Baronum.

Et cum die 8. Februarij 1627. hæc eadem causa Sabinen.castri Montis Rotundi discussa esset in Rota Romana coram bo. me. R.P. D. Coccino eiusdem Rotæ Decano, fuerunt reassumpta ferè omnia motiua contenta in præcitata Congregatione, & magis distinctè procedendo discussæ fuerunt quinque inspectiones, in quibus elucidantur facultates, & disposita in hac Bulla Baronum, vt videre est in d.decisione.

67 Numquid autem comprehendat Barones, qui Terras, Castra, Oppida, Ciuitates, aliaque loca (super quibus iurisdictionem exercebant) vendiderunt: & nomine tantùm sunt Barones, & affirmatiuè videtur dicendum: quia cum a principio haberent dignitatem, & iurisdictionem, per venditionem iurisdictionis, remanet dignitas, licèt iurisdictio expiret, *Isern.cap.1.de feud. march.nu.2. in fin. vers. ipsos tamen depositos; & ibi Afflict.n.13.Io. Franc. a Ponte cons.31. n.10.& 11.& de potest.Proreg.tit.3.nu.8. 9.& seq.*Capiblanc.*de Baronib.tom.2.cap. 57.n.13. & 14* & ponderanda sunt verba *Bullæ* §.2.& §.3. *in illis dictionibus,*

68 *quorumcumque, & quoscumque*, quæ sunt vniuersales, & effrenatæ, cõprehendentes omnem significationem verbi, cui adijciuntur, etiam impropriam, vt in terminis huius Bullæ Baronum dixit *Rota in eadem Sabinen. Castri Montis Rotundi decis.36. num.4. 5. & 28. par.5 recent.*

69 Et Barones etiam post venditionem Castri remanere priuilegiatos, & retinere effectus dignitatis, probant *tex.in l 1. & 2.C. de Præfect. Prætor. lib.12. & ibi And.de Barul.Io.de Platea, Rebuff.& alij, & in l.fin.C.de priuil.eor.qui in sacr. Palatio milit. lib.12. Steph.Gratian. discept. forens. discept.834.n.3.tom.5.* Quod etiam procedit in Episcopo, qui resigna-

70 uit Episcopatum, itaut retineat adhuc nomen, & dignitatem, & ea, quæ sunt ordinis Episcopalis, licèt exercitium cesset in loco resignato absque licentia Episcopi resignatarij, & successoris, *c.1. de ordinat.ab Episc. qui renunc.Paris. de resignat.lib.1.quæst.17.num.5. & seq.latè Ruitus super Pragmat.1. de titul.seu inscript.abus.n.29.36.41.43. 46. 48. 51. & 52.* Et quàmuis ex procemio Bullæ videatur colligendum, Papam fuisse motũ ad promulgationem huius Constitutionis propter potentiam Baronum, eorũque iurisdictionem, ac vasallorum numerum, existentiamque, quibus fictionibus creditores irridebant, & debita soluere recusabant; attamen licèt hæc dici possit causa impulsiua, non tamen est finalis, vt obseruat *Rota in Sabinen. Castri Montis Rotundi, d.decis.36.nu.57*

71 *par.5.recent.* Et quàmuis Bulla loquatur de venditione Terrarum, & Castrorum, non excludit, imò comprehendit etiam venditiones aliorum bonorum, in quibus nulla cadit iurisdictio.

Et quoniam in sæpe citata *Constit.100 Sixti V. a §.23. vsque ad 28.* data est Thsaurario facultas compellendi Officiales Reu. Cameræ Apostolicæ ad rationes reddendas, in hac quoque redditione rationum constituta est Congre-

72 gatio, quæ in ædibus eiusdem Thesaurarij celebratur vt plurimùm die Lunæ. Et quàmuis *in Pij IV.Constit.87. §.37. Bullar.nou.tom.2. pag. 122.* dicatur huiusmodi computorum solidationes faciendas esse in domibus Clericorum, hodie tamen vsu receptum est, vt corã, & in domo ipsius Thesaurarij fiat, interuenientibus nonnullis ex ipsius Cameræ Clericis, Præsidente, & Commissario generali, qui quidem vsus in ipsa Sixti V. posteriori Bulla (ni fallor) fundamentum habet: siquidem ante illam Thesaurarij generales nec Romanæ Curiæ Prælati, nec aliqua dignitate decorati, sed viri priuati, & mercatores erant, quamobrem rectè quidem coram digniori, & anti-

antiquiori Cameræ Apostolicæ Clerico celebranda erat ista Congregatio; quia magis dignus trahit ad se minus dignũ: Cum autem præfatus Pontifex Sixtus V. adeo splendentibus priuilegijs, & facultatibus Thesaurarium generalem decorauerit, & Octauianum Cæsarem imitatus, qui anno ab Vrbe condita 720. duos Prætorios viros publici Aerarij administratores præfecit, *Dione teste lib.43. hist. circa fin. & ex nostris Tholos. in syntag.*
73 *iur. vniuer. par.1. lib.3. cap.2. in fin.* Eminentiss. Card. Camerarium, & Thesaurarium generalem Cameræ Apostolicæ Aerario præfecit; ipse verò Card. Camera-
74 rius grauioribus detentus negocijs, cũ his vacare nequeat, ad ipsum Thesaurarium hanc deuolui curam permittit. Coram igitur Thesaurario tanquam digniori ministro ipsius Cameræ (post Camerarium tamen) celebranda erit hæc Cõgregatio, ita tamen, vt ipso Camerario volente, apud ipsum, & coram Eminentissima eius persona, & non alibi fieri debeat, vt videmus non rarò tam ipsum Thesaurarium, quàm reliquos Cameræ Clericos, & Officiales ad nutum Cardinalis Camerarij apud ipsum conuenire, & conuocari.

75 Quomodo autem præfata computorum redditio concipienda sit, sancitum habes *a Pio IV. in dicta Constit. 87. §. 35 & seq. videlicet.* Omnes, & singuli Thesaurarij, Depositarij, Commissarij, & alij quicumque rerum, & pecuniarum Cameræ administratores, & exactores rationes, & computa vera esse, nec habere diuersa, iurare omnino tenentur: & si præsentes in Vrbe, nec legitimè fuerint impediti, per se ipsos, non autem per procuratores iurent: at si absentes, & legitimè impediti, procurator cum speciali mandato admittatur: si verò principalis sit in Vrbe, & legitimè impeditus, transmittatur ad eum notarius, qui simile iuramentum ab eo recipiat coram testibus, & publicum conficiat instrumentum.

Si verò quis ex supra narratis integra computa non exhibuerit, vltra periurij reatum excommunicationis quoque, & falsi, ac dupli cuiusuis partitæ pœnam incurrere *Paulus III. in sua Bulla 40. sanciuit Bullar. nou. tom. 1. pag. 679. vbi Cherub. tun.* notat, præmissa procedere nedum in partitis omissis, sed etiam duplicatis, *& ita fuisse iudicatum in Camera die 5. Ianuarij 1606. contra Tiberium Ceulum ipsius Cameræ Depositarium.*

Rationes, & cõputa, vt præmittitur iurata notarius ad Calculatores, seu Computistas Cameræ statim deferat, vt inde ad Præsidentem, & Thesaurarium generalem ab ipsis Computistis asportentur, & celeriter discutiantur, vt in §. 36.

Vbi verò Thesaurarius generalis hanc computorum solidationem aggredi voluerit, schedulam notarius in officio omnibus patentem exhibeat, videlicet,

Die 19. Augusti 1641. erit Congregatio Computorum in domo Illustrissimi Domini Thesaurarij generalis.

& nihilominus per Nuncium particulatem omnibus, qui adesse debent, insinuatur: ab ipsis verò Administratoribus computa solidare volentibus, citandus est omnino D. Commissarius generalis ipsius Cameræ ad interessendum dictæ solidationi, ipso enim absente, solidatio fieri nequit: tenetur tamen ipse Commissarius adesse sub pęna priuationis officij, vt videre est latius in §. 37.

Omnes autem rerum Cameræ conductores, iurium administratores, & pecuniarum exactores librum corio, vel membrana coopertum habeant, in quo quibusdam ex primis folijs albis relictis, literas suarum facultatum, mandata, atque rescripta quæcumque, cõtractus denique ipsos ad verbum, quibus huiusmodi curæ, & exactioni præpositi fuerint, administrationem ipsam gesserint, transcribere, & deinde rationes ipsas modo, & forma infra dicenda conscribere, & scriptas edere teneantur.

Qui liber postea a notario recipiatur, & primo folio albo nomina administratorum, genus administrationis, rationũ qualitas, temporis spatium, quo redduntur, iurisiurandi substantia breui cõpendio describantur.

Thesaurarius verò, & Cameræ Præses quicquid a Clericis iudicibus in ipsis rationibus animaduersum fuerit, annotare, adnotationesque manu propria subscribere debent, vt in §. 38.

Sed harum rationum iustificationes in eodem, si id commodè fieri poterit, sin autem, in alio libro, ab eo, qui illas redditurus est, registrentur: literæ verò, ac mandata Cameralia quæcumque fides, ac instrumẽta, & reliquę omnes scripturę ad rẽ pertinentes rescribantur ad verbũ, & ad earum singulas, singulæ rationes, & particulæ, seu partitæ referantur, adiecto vnicuique eorum folio, nec non citato eiusdem libri chartarum numero, in quo iustificatio quælibet descripta fuerit.

Et

Et hic liber, priusquàm in Camera Apostolica vnà cum altero proferatur, ab ipso Cameræ Ratiocinatore legatur, & cum originalibus scripturis, si rationem reddens eas penès se retinere voluerit, diligentèr conferatur: collatione autem facta, & scriptura fideli reperta, id manu propria confirmet, tam in libro iustificationum, quàm in quauis ipsarum partiū his verbis. *Cum originale, &c.* in scripturis verò originalibus a tergo illarum. *Cum registro concordant, &c.* nomenque proprium subscribant, vt in §.39.

Libri quoque præfati rationum, eorumque singulæ partitæ tam dati, quàm accepti, personas, causas, locum, annum, mensem, diem, & summam adeo claros, & distinctos habeant, vt qualis, quantusque sit introitus, & exitus omnibus innotescat; quod etiam in iure cautum inuenies, *l.*81.*cum seruus, & l* 110. *quod sub conditione, ff. de condit. & demonstr.* & videndi sunt *Garz. de expens. cap.* 20. *n.*22.*vers. hic autem, Munnoz. de excob. tract. de ratiocin. cap.* 10. *num.* 34. *Petrus de Auendag. de exeq. mand. par.*2. *cap.*10. *num.* 30. *& seq.* In qualibet exactione commissa præponatur taxa; deinde scribatur quantitas exigenda, & à quibus, ad hoc vt omnibus appareat omnis ipsius Cameræ introitus, & sciat debitor, quid sibi soluendum fuerit: potest enim, qui ad soluendum collectas requiritur, petere ab officiali, vt ostendat sibi librum, ne scilicet indebitè grauetur, *ad tex. in l.* 1. *& ibi Bar. C. de exact. trib. lib.* 10. *Corsett. in singul. in verbo colleíta, il primo num.* 1.

Solidationes verò, quandocumque modo præmisso celebratæ fuerint, in Archiuio Cameræ Apostolicæ, vt ibi perpetuò conseruentur, reponendæ erunt: omissa verò forma iam supra præscripta, nec libri sunt admittendi, nec fidem vllam faciunt; ipsi autem Ministri, si minus legalitèr præmissa egerint, grauissimis pœnis mulctantur, §. 40. *vsque ad* 44.

Insuper rationum redditio (quàmuis administratio longiori tempore concessa fuerit) singulo quoque anno in fine, vel in principio sequentis facienda est, sub pœna ducatorum mille, & ipsius administrationis priuatione, §.45. *& facit tex. in l.*7. *C. de susceptorib. lib.*10. *& l. missi opinatores, C. de exact. tribut. eod. lib.* 10. Neque a præmissa rationum redditione eximuntur Thesaurarius ipse generalis, nec alij Summi Pontificis, & Romanæ Curiæ Magistratus. §.46.

Et quoniam, vt rationes rectè dispungantur, & calculentur, necessaria est Ratiocinatorum, seu Calculatorum opera,
76 vt scribit *Munnoz. de excob. tract. de ratioc. cap.*8. *per tot.* ideo *idem Pontifex Pius IV. hac eadem Constit.*87. § 48. Ratiocinatores, seu Calculatores Cameræ vnà cum Substituto ab ipsis Cameræ Clericis constitutos approbauit, certamque legem per eos obseruandam præscripsit, *vt in d.* §.48. *& alijs seqq.* ex quibus etiã cognoscere licet, quid agere debeant, & circa quę versetur ipsorũ Ratiocinatorũ officium & munus: quod quidẽ cum sit magni ponderis, & momenti, priusquàm ad illud exercendum admittantur, iure-
77 iurando adstringi, & idoneè cauere debent; *se rectè, & fidelitèr exequuturos omnia, & singula ad eorum officium, & munus pertinentia, eademque custodire, ac diligentèr obseruare*, §.53.

Quale autem iuramentum in Regnis Hispaniarum a Calculatoribus pręstetur, antequàm calculare incipiant, docet *Munnoz. de excob. d. cap.*8. *nu.*21. *& seq.* declarans sententiam *Bald. in l. hac edictali, §. his illud, C. de secund. nupt.* dum
78 ait, Calculatores indistinctè iurare debere, antequàm incipiant calculare; vt scilicet hæc Baldi opinio procedat, quãdo calculum fit de mandato iudicis, non autem ad instantiam priuatorum, nisi id esset inter ipsas partes conuentum; & hoc etiam voluit *Garz. de expens. cap.* 24 *num.*18.

79 Prohibitum quoque est Thesaurario, & Cameræ Apostolicæ Clericis, Procuratori fiscali, alijsque ipsius Cameræ Ministris partem habere; & participes esse in conductionibus, locationibus, & contractibus rerum, ac bonorum Cameræ sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, nec non officiorum, dignitatum, atque emolumentorum priuationis: & qui præmissorum notitiam habuerint, nec reuelauerint, in easdem incidunt pœnas; ita *Iulio II. sanciente in sua Constit.*9. §.1. *&* 2. *Bullar. nou. tom.*1. *pag.* 411. *facit l. vnica, C. quibus ad conduct. præd. fiscal. acceder. non licet lib.*11. *vbi Io. de Plat.* rationem reddit, quia in Officiali, vel Curiali cadit præsumptio impressionis metus, & notat etiam hanc prohibitionem extendendam esse, non licere nec per se, nec per aliam interpositam personam, *ad tex. in l. si per impressionem, C. quod met. caus.*

Vetitum quoque est Thesaurario ge-

nerali, & Cameræ Apostolicæ Clericis in ipsa Camera interesse, vbi ipsorum parentum, & coniunctorum causæ discutiuntur, & deciduntur, ita *Paulo III. mandante Constit.18.Bullar..nou. tom.1. pag.641 & Iulio III.Constit.3.licet ea §.4.& 5.eodem Bullar.& tom. pag.692.*

80 Eximitur tamen ab hac prohibitione Eminentissimus D.Card.Camerarius, vt *in d.Constit.3.§.6.Iulij III.* quod fortè factum est, non ratione Camerariatus, sed quia Cardinalis est, siquidem nullus Cardinalium comprehenditur sub generali Pontificum Constitutione, nisi fiat de illis specialis mentio, etiamsi Constitutio esset reuocatoria priuilegiorum, *ex Io.Monacho,Io.Andr.& alijs in c. vnico de schismatiin 6.Gigas de pensionib. quæst.59.n.11.* reddens rationem, quia

81 scilicet Cardinales sunt partes corporis Papæ,& sicut Papa suis Constiturionibus non ligatur, ita nec etiam Cardinales, *ad tex. in l.penult. C.de donat. inter vir.*

82 *& vxor.* vbi Augusta, quæ est vxor, & pars corporis Imperatoris, non ligatur legibus; & quod attinet ad Cardinales, cessat hodie omnis difficultas *ex regula 67.Cancell. qua primo loco edita fuit a Clem.VII. & postea ab alijs Summis Põtificibus confirmata, & nos diximus plenius in Notitia Cardinalatus par.1. priuil.26.§.5.*

SVMMARIVM.

1 *Quid sit Archiuium, & vnde dicatur.*

2 *Archiuia scripturarum stare debent in Palatijs Magistratuum.*

3 *Archiuiorum claues a Consulibus Ciuitatum retinendæ sunt, nec vna tãtum, sed duæ, & diuersæ, nec ab vno, sed a duobus custodiendæ.*

4 *Claues capsarum, in quibus seruantur instrumenta notarij vrersus, quis debeat custodire.*

5 *Notarij tenentur dare copias instrumentorum conductori Archiuiorum.*

6 *Archiuia in qualibet Ciuitate esse Iustinianus Imperator edixit.*

In Ecclesiastica ditione hoc etiam renouatum, & sancitum habes a Sixto V. num 7.

8 *Archiuiorum Regens à Sixto V. institutus cum certa iurisdictione sublatus est a successoribus; & quis in eius locum successerit.*

9 *Archiuium in Vrbe a quibus institutum, & quomodo gubernetur.*

10 *Iura ex Archiuio desumenda, vt fidem in iudicio faciant, quid requirant.*

11 *Archiuium non dat robur scripturæ non authenticæ, & quare.*

12 *Consuetudine induci potest, vt scripturis priuatis in Archiuio repertis fides adhibeatur.*

Allleganti talem consuetudinem incumbit onus probandi. num.13.

14 *Cautela tradita per Felinum pro soluentibus collectas.*

15 *Consuetudo non ligat eos, qui non sunt subditi loco, in quo viget ipsa consuetudo.*

16 *Instrumenta Archiuij fidem faciunt inter subditos, etiam extra territorium & inter Ciuitates confœderatas.*

17 *Archiuista an possit extendere instrumentum rogatum extra Statum, sed in Archiuio repertum.*

18 *Instrumentum rogatum extra Statum a notario, & in Archiuio Status Ecclesiastici reconditum, non potest extendi nisi ab illo notario, qui fuit de illo rogatus, & si mortuus fuerit, a iudice loci, in quo instrumentum fuit rogatum; & quare.*

19 *Archiuistarum priuilegium est strictè interpretandum.*

20 *Archiuista nõ potest mihi denegare scripturam in Archiuio existentem, quãuis nullum in ea habeam interesse.*

21 *Creditum contentum in duabus scripturis, quarũ vna sit in Archiuio, alia verò extra, præualet existens in Archiuio, licèt maiorem summam contineat.*

22 *Scriptura, quæ infra 15. dies non fuit in Archiuio exhibita, nullam fidem facit in Statu Ecclesiastico.*

23 *Scriptura Archiuij publici magis creditur, quàm testium depositionibus.*

Declara tamen conclusionem, vt nu.24.

25 *Apoca etiam nullo teste suffulta, in Archiuio reperta plenè probat, & quare.*

Declara conclusionem, vt n.26.

27 *Instrumentum de falsitate suspectum non facit fidem, licèt in Archiuio repertum.*

28 *Rota Romanæ Tribunal dat fidem relationi Archiuistarum, iunctis tamen alijs probationibus de iure requisitis.*

29 *Citatio non requiritur in extractione scripturæ ex Archiuio facienda.*

Declara conclusionem vt num.30.

31 *Scripturæ extracta ex Archiuijs particularibus Ciuitatum an probent, & n.33.*

32 *Archiuia in Ecclesiastica ditione spectant ad Communitates eiusdem Status ex titulo emptionis, & annuæ præstationis.*

Com-

34 *Communitas, quæ vendidit Archiuium, si velit ex ipso Archiuio scripturam publicam ad sui commoditatem, non tenetur soluere mercedem Archiuistæ.*

35 *Notarij non possunt conficere instrumenta, nisi descripti sint in Archiuio, & matricula sub pœna falsi.*
Limita conclusionem tempore pestilentiæ. num.36.

37 *Notarius, qui per multos annos non dedit instrumenta in Archiuium, an possit allegare huiusmodi non vsum, & illo se tueri.*

38 *Venditio Archiuiorum plus offerenti ex dispositione Bullæ quomodo in praxim deducenda.*

39 *Instrumenta nondum perfecta a notario morte præuento, an, & quando possint extendi, & perfici ad Archiuista, itaut fidem faciant.*

§.V.

Gloss.1.

Archiuio.

CAP. XVII.

1 ARCHIVIVM ab archa dicitur, & est locus, seu armarium publicũ, in quo libri, & instrumenta, seu acta ponũtur, *Authen. ad hæc, C. de fid. instr. c. peruenit, & ibi gloss. in verb. archiuijs, 30. quæst.1.* Nec esse archiuium, nisi sit locus publicus, dixit *Rota coram Puteo decis.384.n.3.lib.3.*

Dicitur etiam aliquando locus, in quo sacra vasa reponuntur ad custodiam, *vt in Auth. quib. mod. nat. eff. legit. §. illud quoque, vers. si verò, & ibi gloss. in verb. archiuijs; & eadem gloss. in Auth. de Defensor. Ciuit. §.1. in verbo archiuium; Vitalin. in Clement. vnica, §. porrò, nu.42. de iureiuran.*

2 Archiuia autem scripturarum stare debent in Palatijs Magistratuum, vt notat *Mastrill. de Magistr. lib.3. cap.9. de Palatijs magistrat. n.53.* & colligitur ex *Auth. de Defensor. Ciuit. §.1. ibi. Deinde cum nullum habeant archiuium, in quo gesta apud se reponant, deperit quod conficitur, &c.* pondera verbum *apud se*, quæ particula ad personam, vel locum simplicitèr refertur, *Spicileg. in lexicon iuris, verb. apud; & facit tex. in l. id apud se, 143. ff. de verb. signific. & plenius in l.63. penes se, vbi Alciat. ff. eod. tit.*

3 Claues verò Archiuiorum a Consulibus Ciuitatum retinendę sunt, vt probat *Guid. Pap. cons.1. n.4. Rip. in tract. de peste, in 2. par. n.415.* quos refert *Auendag. de exeq. mandat. par. 1. in princ.* Nec vna tantum clauis, sed duæ ad minus, & diuersæ, non vniformes, nec ab vno, sed a duobus retinendæ sunt, vt legitur, & notatur *in Clem. vnica, § sanè, de hæretic. ibi, Erunt duæ claues diuersæ, quarum vnam vnus, aliam alius tenebit:* & licèt textus hic loquatur de carceribus hæreticorum, tamen ad Archiuium extendit *Auendag. loco citato num.1. vers quæ claues.*

4 Et cum aliquando orta esset differentia inter hęredes notariorum prędefunctorum, & custodes Archiuiorum super retentione clauium, siquidem hæredes prætendebant retinere claues capsarum, in quibus instrumẽta suorum auctorum seruantur, ideo hæc sacra Congregatio ita rescripsit. *Non obstante quacumque prouisione contraria, seruentur ordines pluriès dati per Sacram Congregationem, quòd solus conductor Archiuij retineat claues Archiuiorum, & scripturarum in eo existentium, & sibi per inuentarium consignatarum; & Prætor Prouinciæ vltra pœnas cõtra dictos conductores iniunctas, casu quo appareat fraudasse dictos hæredes, prouideat pro sua prudentia eorundem indemnitati, &c.*

5 Insuper cum ex forma bannimentorum notarij teneantur tradere conductori Archiuiorum copias instrumentorum rogatorum, recepta competenti mercede, quam quidem recipiebant, copias verò non dabant, eadem Sacra Cõgregatio censuit vt infra. *Notarij vel tradant cum effectu copias instrumentorum Archiuio; vel puniantur, si pro copijs a partibus mercedem recipiant, & illas non consignent Archiuistæ, quacumque prouisione, seu concessione in contrarium facta non obstante, vt in dictis petitionibus, & responsionibus respectiuè factis Prouinciæ Marchiæ pag.6.*

6 Et huiusmodi Archiuia in qualibet Ciuitate instituenda esse sanciuit *Iusti-*

nianus Imperator in Authen. de defensor. Ciuitat.§. penult.vers. preterea verò,vbi Angelus, & alij notant, & colligunt hoc ex verbis ipsius textus.

7 Et hanc Iustiniani sanctionem non dedignatus fuit imitari *recol. mem. Sixtus V.Pont.Max.* dum & ipse Constitutionem edidit,quæ legitur impressa *in Bul. nou.tom.2.pag.636. & 637. Constit.83.*

8 *incipit, Sollicitudo*; vtque maturius, & maiori cum diligentia res tanti ponderis exequeretur, ipsius Archiuij Regentem multis priuilegijs decoratum, & iurisdictione suffultum instituit, & ordinauit, *vt in alia eiusdem Pontificis Constitutione immediatè sequenti, quæ pariter incipit, Sollicitudo Ministris, &c. vide Quarant. in summ. bullar. verb. Archiuium.*

9 Sed hodie hoc munus ab Eminentissimo Cardinali Camerario, & ab vno ex Reuerendissimis Dominis Cameræ Apostolicæ Clericis quolibet anno sorte extrahendo, regitur, & sustinetur,vt aduertit *Cherubin Sen.in princ.d.Bullæ 83. Sixti V.* addens, supradictum officium Regentatus Archiuij fuisse iam suppressum: Quo verò ad electionem in Camera sorte faciendam, legitur *in ead. Bulla §.5.in fine.*

Dictorum autem Archiuiorum capita, & ipsius Regentis facultates, ac priuilegia, cum publicè circumferantur, & nota sint omnibus, hic plura non addã: si quis autem illorum desiderio teneatur, sciat, hæc vltimo loco impressa fuisse apud Impressores Camerales die 8. Martij 1630 Hieronym.Bonuisio Cameræ Apostolicæ Clerico, & Regente.

Verùm in Vrbe licèt *Iulius II in sua Constitut.15.Bullar.nou. tom.1.pag. 87. & Leo X.* priuilegia quædam Scriptoribus Archiuij Romani concessissent, *Pius tamen V.in sua Constit.87.d.Bull.tom.2. pag.287* præmissa confirmatione dictorum priuilegiorum, notarios causarum ciuilium cuiuscumque Iudicis commissarij,etiam S. R. E. Cardinalis eosdem scriptores deputauit, vt ibi.

Sed cum in erectione Archiuiorum in Ecclesiastica ditione a Sixto Quinto, vt diximus, facta, alma Vrbs excipiatur, san. me. Vrbanus VIII. animaduertens graue hoc negocium vbicumque necessarium esse, etiam in Vrbe *Archiuium* de suo nomine *Vrbanum* certis capitulis, & priuilegijs instituit, & ordinauit. Ea potissimùm ratione, vt in eo testamenta, donationes, legata, vltimæ voluntates, instrumenta denique omnia habentia tractum successiuum, & quæ futuris temporibus vsui esse poterunt, vel saltè eorum copiæ reponantur, & collocetur. Vtque in præmissis debita circumspectione procedatur, vt par est, Eminentissimum Card. Antonium Barberinum eius ex fratre Nepotem huic Archiuio Vrbano præfecit cum facultatibus necessarijs, & opportunis, præcipuè eligendi, & deputandi Ministrum, & Ministros pro receptione,& custodia scripturarum illuc delatarum, & ferèdarum. Quæ quidem electio, & deputatio Ministri necessaria dicitur, ad hoc vt Archiuiorum scripturæ fidem faciant.

10 Quatuor enim requiruntur,ad hoc vt iura, & scripturæ ex Archiuijs desumptæ fidem faciant in iudicijs, & probent.

Primum est, vt Archiuio præpositus sit Officialis publicus.

Secundum,vt scriptura sit reposita inter alias scripturas authenticas.

Tertium, vt consuetudine detur eis fides.

Quartum, vt habeat testimonium officialis, eam scilicet scripsisse, vel attestetur esse scriptutam Archiuij publici. Ita notantèr scribit *Crauett. de antiq. tẽpor.in prima par.principali.vers. quartò limitatur,n.1.pag.apud me,82.*quem refert, & sequitur *Menoch.cons.708.n.13.*

Et quod attinet ad quartum requisitum, vt scilicet in scriptura apposita sit manus Præfecti Archiuij attestãtis scripturam esse extractam ex Archiuio,voluit *Rota Romana apud Put decis.384. in causa Toletana, num.fin. lib. 3. in nouis post Pelinum*, qui rem hanc latius prosequitur *in e.ad audientiam,num.11.de præscript.*

11 An autem Archiuium det robur scripturæ non authenticæ, negatiuè respondit *eadem Rota in d.decis.384.Put.nu.2.* & magis apertè *decis.430.eiusdem Putei in causa Britoniensi lib.2 per tot.*vbi quæritur, an instrumenta concessionis in emphyteusim de anno 1355.& 1466.reperta in Archiuio Rauennaten. sint in forma probanti,& negatiuè fuit responsum; primò quia erat simplex copia,nec notarius apposuerat *Ego talis Notarius rogatus præmissis interfui, &c.* Secundò, quia non adetat signum notarij, nec sufficit simplex subscriptio notarij, sed requiritur, vt dicat, *Rogatus, &c.* Nec etiam sufficit, quòd officialis Archiuij, seu notarius exhibens scripturam in Archiuio, dicat illam inuenisse inter rogitus,

tus, & protocolla notarij publici, quia vltra atteſtationem notarij requiritur, vt per alios teſtes recognoſcatur ſcripturā eſſe ex rogitibus illius notarij, ex cuius protocollo deſumptam fuiſſe affirmatur, prout *in d.deciſ.430. viden. per tot.* quæ fuit confirmata *in alia deciſ.441.eiuſdem Putei num.1.lib.2.& coram Gregor.XV. deciſ.389.num.4. & ibi Beltram. in vltima addit.*

12 Sed numquid conſuetudine induci poſsit, vt ſcripturis priuatis in Archiuio repertis adhibeatur fides, affirmatiuè reſpondet *Felin.in c.ad audientiam, nu.11 verſ.tertio quod, de præſcript.& eſt optimus tex.in c.cum dilectus, de fid.inſtrum.* vbi ex conſuetudine induci poteſt, vt adhibeatur fides ſcripturis etiam ſine illa qualitate, quòd ſint in Archiuijs publicis recondit. prout etiam aduertit *Felin.loco citato, declarans d.c.cum dilectus,* procedere etiam in conſuetudine validante ſcripturam aliàs ſimpliciter inualidam; opinionem verò *Io.And.Bald. Innoc.locis ab eo citatis* contrarium inuentem habere locum, quando cōſuetudo approbat ſcripturam aliàs inualidam, concurrentibus duobus, videlicet loco Archiuij, & auctoritate officialis, vt ibi per eum.

Sciendum tamen eſt, alleganti talem
13 adeſſe conſuetudinem ineſſe illi onus probandi; ita *Felin.loco citato n.18.verſ. nona concluſio;* qui ponit caſum de quodā̃m fideiuſſore certi datij, dicente ſe exactum a fiſco, & ſoluiſſe pro debitore, & oſtendebat ſcripturam factam ab officiali *de receptione*, in qua non erat ſub-
14 ſcripſio notarij ipſius officialis, & oportuit probare, quòd de conſuetudine tales ſubſcriptiones non erant in vſu, & quòd cautiones factæ ab officiali faciebant plenam fidem, vt ibi per eum, & ait eſſe menti tenendum pro ſoluētibus collectas: *videndus eſt etiam Puteus d. deciſ.441.n.2.lib.2.in nouis.*

15 Sciendum ſecundò, huiuſmodi conſuetudinem non ligare eos, qui non ſunt ſubditi illius loci, vbi talis viget conſuetudo, *Alex. conſ. 16.num. 5. & conſ.23. num. 6.lib.5.Put.d.deciſ.441.num.2.verſ. & ſi probaretur; Felin.d.c.ad audientiam num.12. in ſecunda concluſ. de præſcript. videndus Maſcard.de probat.concluſ.976 num.51.& 52.Rota apud Caputaq. deciſ. 42.Archiuium, par.2.*

Sed hodie in Statu Eccleſiaſtico contrarium erit dicendum, vt ſcilicet comprehendantur omnes S.Sedi Apoſtolicę, tàm mediatè, quàm immediatè ſubiecti propter *Conſtit.83 Sixti V.Bullar.nou. tom.2.pag.637.* quia hæc habet vim legis, & ligat omnes S. Sedi Apoſtolicæ ſubiectos, vt obſeruat *Cherub.iun.in compend.ad hanc Bullam ſchol.1.* optimè facit *Felin.d.c.ad audientiam, nu.12.verſ. contra iſtam concluſionem*, vbi videtur
16 firmare, inſtrumenta Archiuij fidem facere inter ſubditos etiam extra territorium, & inter Ciuitates confęderatas. Quibus ita firmatis, non ab re putaui quoſdam caſus referre, qui de facili euenire poſſunt.

17 Quidā̃ notarius fuit rogatus de quodam contractu in loco extra Statum Eccleſiaſticum, hic portauit matricem abſque extenſione inſtrumenti in vnum ex Archiuijs Status Eccleſiaſtici, vbi Archiuiſtæ ex præcitata Conſtitutione Sixti V. facultatem habent extendendi inſtrumenta aliorum notariorum, quęſitum eſt, an hic Archiuiſta poſſit extendere hoc inſtrumentum, & negatiuè reſpondit *Rota coram Put.deciſ.414.per tot.in-*
18 *cipit Archiuiſta*, vbi concludit, quòd tale inſtrumentum erit extendendum per notarium, qui de eo rogatus fuit, vel ſi hic mortuus erit, de mandato iudicis loci, in quo inſtrumentum rogatum fuit; & ita etiam diſponitur *in bannimentis generalibus Archiuiorum editis, vt di-*
19 *ximus, die 8.Martij 1630. cap. 13.* Ratio poteſt eſſe, quia hoc Archiuiſtarum priuilegium eſt ſtrictè interpretandum, *vt in d.deciſ.Put.414.in fine.*

Alius caſus erit. Volo ex Archiuio
20 ſcripturam, in qua nullum habeo intereſſe, numquid Archiuiſta poterit illam mihi denegare? & negatiuè, non poſſe inquam ſcribit *Angel. in Auth. de defenſor.Ciuit.§.penult. num.3.* quem refert *Cherub. iun. ad Bullam 87. Pÿ Quinti ſchol.2.*

21 Tertius erit caſus. Si duæ ſcripturæ concurrant ambo priuatæ, quarum altera reperiatur extra Archiuium, altera verò in Archiuio, quænam iſtarum habebit potiorem fidem? dicas illa, quæ reperitur in Archiuio, quàmuis maiorē contineat ſummam, & obligationem eiuſdem perſonæ; ita *Roman. conſ. 319. per tot.* qui loquitur de quodam fideiuſſore ad fauorem cuiuſdam Communitatis; & idem tenet *Felin. d.c. ad audientiam, n.15.verſ. octaua concluſio, de præſcript.Marſil.in rubr.C.de probat. n.293.*

Quæ concluſio abſque vlla hæſitatione procedit in Eccleſiaſtica ditione ex diſpo-

dispositis *in Bulla Sixti V. & Bannimẽtis in vim illius emanatis.* Cautum enim
22 in illis habes *cap.8. & 9.* scripturam esse nullam, & inualidam, quæ intra 15.dies non fuerit in Archiuio exhibita.

23 Et scripturam Archiuij publici potiorem habere fidem quàm testes, & eorum depositioni præferendam, probatur *in l.census, & monumenta, ff. de probat. Roman. d.cons.319. vers. hæc quidem,* quem sequitur *Bartholom. Cassan. cons.16. viso processu, vol.1. vers. & dicit Ludouicus;* vt obseruat *Mandos. ad hoc cons. Roman. in verb. præferri.*

24 Hanc tamen conclusionem intelligẽdam puto iuxta opinionem *Felin. in d. c. ad audientiam, n.15. in 5. conclus. vers. sed de mente, extr. de præscript.* dicentis tunc scripturas priuatas ex Archiuio publico desumptas plenam fidem facere, quando loci consuetudo ita disponit, & quando res agitur intra territorium, & inter subditos illius territorij, in quo positum est Archiuium, *ex Caputaq. decis. 42. per tot. par.1.* Quia tunc consuetudo, & authoritas officialis facient scripturam de non authẽtica authenticam; vt ibi per eum; qui quidem *Felin.* nititur concordare *Abb. & Aretin.* de hac re loquentes *in c. cum causam, de probat.* Et fortius procedet hæc opinio, si concurrant illa quatuor, quę supra retulimus ex *Crauett. & Menoch. & Caputaq. decis.41 in princ. per tot. par. 1.* Quamuis in Ecclesiastica ditione hanc quęstionem euanescere putamus propter Cõstitutiones Pontificias supra relatas, quæ vt diximus faciunt ius.

25 An autem apocha nullo suffulta testiũ adiumento, reperta tamen in Archiuio publico, plenè probet, affirmatiuè scribit *Mascard. de probat. conclus. 111. incipit, Reliquum est, n.9. & 10. arg. tex. in Auth. ad hæc, & ibi scriben. C. de fide instrum. Bart. & alij multi per eum adducti, Roman. cons.265. per tot.* & reddit rationẽ, quia Archiuium dat robur scripturæ nõ authenticæ; quod etiam videtur cautum in præcitatis *Bannimentis cap.23. Che a tutti gl'instrumenti.*

Contrarium tamen videntur sentire
26 *Felin. Crauett. & Menoch.* maximè quando ageretur de maximo præiudicio illius, contra quem exhiberetur talis apocha, per ea, quæ notabilitèr docet *Abb. in d. c. cum causam, n.1. vers. dico ergo, de probat.* Quæ *Mascard.* quoque videtur admittere *conclusio, 976. n.61. & supra n.51. & 52.* prout etiam expresse decisum habemus *in Rota coram Put. d. dec.430. post Zabb. cons.41. cum præsupponatur, num.2.*

Nec me mouent dicta Bannimenta, quia hæc recipiunt interpretationem a iure communi, & optimè facit *decis.249.*
27 *par.3. lib.3. diuers. per tot.* vbi instrumentum de falsitate suspectum non recipit fidem, licèt in Archiuio sit repertum; &
28 *decis.318. d. par.3. lib.3.* vbi Rotæ Tribunal dat fidem relationi Archiuiliarum, iunctis tamen alijs probationibus de iure requisitis, *Caputaq. decis.41. par.1.*

29 Sed numquid in extractione scripturę ex Archiuio facienda requiratur citatio partis, ad hoc vt fidem faciat, negatiuè respondet *Felin. in d. c. ad audientiam, sub n.15. vers. sexta conclusio, de præscrip. sequutus Bald. in c.1. in fin. de fid. instr. Card. cons.72. incipit, sigillatim ad singula, num.6. vers. in contrarium, & num.7.* ait tunc esse propriè necessariam citationem, quando de actu debet fieri scriptura, de quo prius non fuit facta, *vt in c. significauit, de testib. & attestat.* vel quãdo scriptura priuata fieri debet authentica, *ad notat. in c. penult. & c. fin. de fid. instrum.*

Hoc tamen puto verum, quando scri-
30 ptura esset extracta ante litem, vt dixit *Rota coram Seraph. decis.1481. & in dec. 1. n.1. de fid. instr. in nouis.* Item quando esset extracta ab eodem notario, qui de tali scriptura, seu instrumento esset rogatus, & qui dedit semel vnam copiam, & ex causa vult facere aliam copiam, talis exemplatio valet etiam parte non citata, quia censetur pro vna, vt scribit *Card. Zabb. d. cons.72. n.7. vers. sed si notarius;* & ita etiam dixit *Rota in d. decis. 1. num.1. de fid. instrum. in nouis,* vbi expresse legitur, instrumenta extracta in partibus, parte ad hoc non vocata, nullam fidem facere, si fuerunt extracta, siue exemplata per alium notarium, quàm per illum, qui illa aliàs recepit, & confecit; si verò ab eodem notario, secus dicendum, quia illis standum esset tanquam originalibus sine partis vocatione; & hoc idem habetur *in decis.4. de fid. instrum. in antiq. viden.*

Cum autem in multis Ciuitatibus, & locis adsint Archiuia particularia, in quibus ipsæ Communitates custodiunt, & seruant proprias scripturas, & de quibus Archiuijs videtur loqui hæc nostra Constitutio, dum præcipit, Tabellas in Archiuijs ipsarum Communitatum, & Vniuersitatum esse seruandas, quæsitum est, an

an scripturæ ex istis Archiuijs extractæ fidem faciant in iudicio.

31 Et absolutè loquendo negatiuè respódetur per ea, quæ dixit *Rota coram Seraph. decis. 320. n. 2. & decis. 642. nu. 1. & coram Puteo decis. 186. n. 1. lib. 3. in nouis*, quæ loquuntur in Archiuijs Capitulorũ, & Monasteriorum. Cum autem Capitula, & Monasteria veniant sub nomine Vniuersitatum, vt per *Nicol. Losæum trac. de iur. vniuers. par. 1. cap. 1.* benè fit illatio.

32 Cum autem hodie Cómunitates Ecclesiasticæ ditionis sint Dominæ, & sub earum dispositione maneant Archiuia ex concessione, titulo tamen emptionis *a fel. rec. Clem. VIII. facta, vt legitur in eius Constit. nuncupata, super extinctione recentiorum vectigalium sexto Idus Maij 1592. Pontif. anno primo edita*: *In qua* præuia reuocatione concessionis olim de ipsis Archiuijs a Sixto V. factæ Paulo Falconerio, & iniuncto Communitatibus onere soluendi certam pecuniarum summam in ipsa concessione expressam, ac deinde quolibet anno fructus Montium ab ipso Sixto iam erectorum, eisdem Communitatibus Archiuia, & illorum emolumenta concessit, vt latius in dicta Constitutione, quæ cum in volumine aliarum Constitutionum, & Bullarum non reperiatur, illam in calce operis forsitan habebis.

Et cum in possessione prędictę Communitates iugitèr existant, propterea in Bannimentis iniunctum est illis onus prouidendi domos, & ministros ad hoc necessarios, & idoneos, *vt in cap. 18. Che Communità, &c.* Videtur igitur dicendum,

33 omnes scripturas ex Archiuijs Cõmunitatum desumptas plenam fidem facere, quod etiam innuunt *eadem Bannimenta cap. 23. Che a tutti gl'instromenti, &c.*

Cui obiectioni respondendum erit: aut loquimur de Archiuijs particularibus, quæ nonnullæ Communitates habẽt ad custodiam suarum scripturarum, in quibus terminis loquuntur *decis. Rotæ apud Put. Seraph. & Caputaq. locis citatis*, & tunc non faciunt fidem, signantèr inter non subditos, & non existentes in Territorio dd. Ciuitatum; nã si sint subditi, & existant in territorio, & adsit cõsuetudo, vt talibus scripturis fides adhibeatur, tunc habebit locum, quod dictũ *est supra num. 12. vers. sed numquid ex consuetudine, &c.* & adde *decis. 183. in fine, & per tot. par. 2. diuers.* vbi scripturæ desumptæ ex Archiuio Capituli fidẽ faciunt contra ipsos Capitulares; aut loquimur de Archiuijs publicis, quæ ab Vniuersitatibus locantur notarijs idoneis plus offerẽtibus, & pro quibus Archiuijs ipsæ Vniuersitates tenentur parare mansiones ipsas cum armarijs, & alijs requisitis, iuxtà disposita *in dictis Bannimentis cap. 18. Che le Communità, &c.* quæ quidem Bannimẽta emanarunt in executionem *supracitatæ Constit. 83. Sixti V. §. 6. vers. Communitates verò, & alterius Constitutionis immediatè sequẽtis §. 5.* & tunc nulli dubium esse potest, quin huiusmodi scripturis plena fides in iudicio, & extra sit adhibenda, vt communitèr concluditur in iuribus superius allegatis, & legitur apertè in *d. Constit. 83. & in Bannimentis cap. 23.*

Sed pulchra oritur quæstio. Commu-

34 nitates Ecclesiasticę ditionis sunt dominæ Archiuiorum, vt diximus, illaque notarijs locant, qui quidem notarij certum quid recipiunt ab ijs, qui volunt scripturas, vt notum est; contingit aliquando, vt ipsa Communitas, quæ locauit Archiuium sub certa annua respõsione, velit instrumentum publicum ex ipso Archiuio, cum solito signo Archiuistæ, numquid Communitas tenebitur soluere solitam mercedem? & negatiuè respondendũ puto, ad tradita per *Boer. decis. 213. num. 1. & 2.* vbi ait, hanc esse magis communem contra *Bart. in eius cons. 226. cauetur statuto Montis politiani, per tot. lib. 1.* videndus est etiam *Afflict. decis. 319. nu. 8.* quem sequitur *Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 44. egregia, & celebris, num. 11.* vbi concludit, quòd conducens gabellam a Ciuitate, quæ sit immunis pro rebus a se emptis, non tenetur Ciuitas soluere gabellam, cum non præsumatur vendidisse ius suæ immunitatis, atque ita ius exigendi gabellam contra se ipsam.

35 Notandum quoque erit, *in sæpe citatis Bannimentis cap. 15. Et perche, &c.* caueri notarios omnes describendos esse in Archiuio, & Matricula aliorum notariorum sub certa forma ibi assignata, aliàs falsitate notandos, &c.

36 Hæc tamen dispositio limitanda erit in notario conficiente instrumenta tempore magnæ pestilentiæ, prout decisum habes *in Rota Romana in causa Tudertina, decis. 67. lib. 2. par. 3. diuers.*

Quæritur etiam. Præfectus Archiuij, vel eius officiales distulerunt cogere notarios portare scripturas ad Archiuiũ, prout

prout cogendi sunt ex dispositis *in dicta Bulla Sixti V. §.6.* & ipsi notarij per
37 multos annos non portarunt, nec consignarunt suas scripturas in Archiuio, vtrũ posſint allegare non vsum dictæ Bullæ, & se ipsos ab ipsa delatione exonerare? Negatiuè respondeas: Quia legem, cui Papa apposuit decretum irritans, non potest officialis non vtendo, imò neque ex contrarijs actibus, illam eludere sine expresso Papæ consensu, vel scientia cum lapsu 40. annorum, prout censuit *Rota coram Caputaq decis.104. par.3. per tot.* quam refert, & sequitur *Cherub.iun. ad præd.Sixti V.Constit.83.schol.2.*

Verùm cum supra dictum sit, prouentus omnes Communitatum ex dispositis
38 in hac nostra Bulla super Bono Regimine locandos esse plus offerenti ad extinctionem candelæ, inter prouentus verò ponuntur Archiuia, & Cancellariæ, quęritur propterea, si persona minus apta licitando obtineat, numquid locatio concedenda sit? Et cum in facti contingentia id aliquando venisset, *Sacra hæc nostra Congregatio die 14.Octobris 1614. instante Prouincia Marchiæ respondit. Conductores Archiuiorum per Consilium esse eligendos, dummodo electi per Gubernatorem Prouinciæ approbentur, & caueant iuxta formam Constitutionis super Bono Regimine de soluendo pēsionem conuentam, quæ nullo modo possit esse minor ea taxa, quam Communitates soluunt Monti Archiuiorum, &c.*

39 Quid si notarius morte præuentus quædam non perfecerit instrumēta, quæ in nota redacta tamen fuerant ab eodē, numquid Archiuista poterit illas abbreuiaturas extendere? dicas, ad petitionē illorum, ad quos pertinet, & interueniente auctoritate Iudicis ordinarij vtique posse, vt est *tex.in c.cum P.Tabellio, de fid. instrum.* & ad pleniorem intelligentiam huius conclusionis vide *Alex. conf.152.videtur prima considerat.nu.12 & 13.lib.2.Afflict.ad Constit.Regn. lib.1. de ferijs, & salarijs iudicijs. &c. in verb. baiulos omnes, n.37. & alibi, Anton. Tassar.de notar.excessib. & error.cap.115. per totum.*

Et abbreuiaturas notarij mortui extendi posse per alium notarium, & instrumentum ita extensum esse validum etiam quoad fideiussores in abbreuiaturis contentos, censuit *hæc Sac. Congreg. Boni Regim. in causa Vrbeuetana Mōtis Pietatis proponēte R.P.D. meo Muto die 11.Septembris 1638.*

SVMMARIVM.

1 *Collegia, Societates, Monasteria, Vniuersitates habentes corpus; possunt habere Arcam, seu Bursam communem, & Syndicum.*

2 *Communitates, & municipia debent habere Aerarium, & Arcam communem, ad quam in publicis necessitatibus recurrant; quia pecuniæ obediunt omnia.*

3 *Non est Ciuitas, seu Castrum adeo munitum, quod expugnari non valeat, si ingredi possit asellus auro onustus.*

4 *Aerarium ab ære dictum est, & quare, & quæ sit differentia inter Aerarium, Fiscum, & Marsupium, quæ tamen sæpe confunduntur. & nu.16.*

5 *Aerarium dici potest locus, ad quem ex omni loco subiecto pecuniæ publicæ deferuntur.*

6 *Castrum S. Angeli dici potest Aerarium ditionis Ecclesiasticæ, & quare.*

7 *Sixtus V. magnam pecuniæ quantitatem collegit, & in Castro S. Angeli certa lege recondidit.*

8 *Antiquum Romanorum Aerarium quibus pensitationibus ditaretur.*

9 *Fiscus, seu Arca fiscalis quænam dici possit hodie apud nos, & quid Marsupium.*

10 *Ciuitates, & loca recognoscentes superiorem regularitèr non habent fiscum, nec succedunt in bonis vacantibus.*

11 *Communitates Romanæ Ecclesiæ subiectæ non habent pœnas maleficiorum, nec confiscationes.*
Amplia positam conclusionem procedere etiam de iure communi. num.12.

13 *Episcopi an dicantur habere fiscum in earum Diœcesibus; & quomodo applicare debeant pœnas maleficiorum, vide remissiuè.*

14 *Pœnæ damnorum datorum in Ecclesiastica ditione sunt Communitatum ex titulo emptionis. & num.15.*

17 *Aerario S.R.Eccles. præsunt hodie Eminentissimus D.Cardinalis Camerarius, & Illustriss.D. Thesaurarius generalis, qui repræsentant binos viros Aerarios Prætorios.*

18 *Binis viris Prætorijs suberant Tribuni Aerarij, seu Quæstores prouinciales.*

19 *Quæstorum prouincialium, quos hodie dicimus Thesaurarios, quodnam esset officium.*

20 *Exactores tenentur facere quietantias de receptis.*

21 *Exactores recusantes recipere pecunias fisca-*

industria sit necessaria in Ciuitate: num.65.

66 *Vniuersitas, quæ per multos annos ex proprijs redditibus soluit onera fiscalia, si deficiant redditus, poterit collectare ciues, quocumque titulo non obstante.*

67 *Omnia prædia pro oneribus fiscalibus subijciuntur Vniuersitatibus.*

68 *Onus eueniens hinc ad mille annos ita habet prædia obligata, sicut si hodie euenisset; & dicitur æs allenum contractum cum Vniuersitate.*

69 *Præscriptio non habet locum aduersus Vniuersitatem habentem hypothecata prædia ciuium pro collectis.*

70 *Consuetudo reijcitur non solum quando est aduersus obligationem, sed etiam quando absorbet ius alterius.*

§. VI.

Gloss. 1.

Aerarijs.

CAP. XVIII.

1 QVIBVS permissum est habere corpus, vt Collegia, Societates, Vniuersitates & alia huius generis ad exemplum Reipublicæ proprium est habere res communes, Arcam communem, Actorem, seu Syndicum, per quem tanquam in Republica, quid communiter agi, fieriuè oporteat, agatur, & fiat, vt est *Caij I. Consulti responsum in l. 1. §. quibus autē, ff. quod cuiusque Vniuers. nomine.*

2 Ex quibus verbis *Petr. Greg. Tholos. colligit in syntag. iur. vniuers. lib. 3. cap. 2* Vniuersitatibus, & Municipijs omnibus permissum esse habere ærarium, & arcā communem ad pecuniam publicam pro ipsarū Vniuersitatum necessitatibus seruandam; quia pecuniæ obediunt omnia, *Eccles. cap.* 10. & sicut protegit sapientia,

3 ita etiam pecunia, *idem Eccles. cap.* 7. nec esse Ciuitatem, seu Castrum inexpugnabile quantumuis munitum, quod ingredi possit asellus auro onustus, dicere solebat Philippus Macedo a *Demosthene relatus in Eschir.* & ad rem faciunt, quæ refert *Arrius Pinellus ad l. 2. par. 1. cap. 3. n. 10. ad fin. C. de rescind. vendit.* & fusius *Nicol. Losæus de iur. vniuers. par. 3. cap. 1 in princ. & per tot.*

4 Aerarium igitur ab ære dictum est, quo olim antiqui loco pecuniæ vtebantur, nondum signato auro, vel argento, teste *Plin. lib. 34. cap. 1.*

Differunt autem inter se Marsupium, Fiscus, & Aerarium, nam vt fiscus maior est marsupio, sic ærarium maius, & capacius fisco.

5 Aerarium enim appellare possumus locum, ad quem ex omni parte Regni pecuniæ publicæ, & fiscales deferuntur:

6 In Vrbe erit Castrum S. Angeli, in quo Sixtus V. primo sui Pōtificatus anno decies centena millia reposuit, *vt in eius Bulla.* 31. *Bullar. nou. pag.* 529. Anno secundo alia decies centena millia, *vt in Constit.* 69. *pag.* 599. In quarto verò anno alia decies centena millia, ea conditione

7 locauit, & deposuit, vt inde amoueri nequeant, nisi pro recuperatione Terræ Sanctæ, generali expeditione contra Turchas, vel recuperatione Regnorum a quibusuis Catholicæ Romanæ Ecclesię hostibus occupatorum, & in expeditione contra eos decernenda, *vt in alia eiusdem Pontificis Constitut.* 80. §. 2. *in fin. d. Bull. pag.* 627.

Cuius exemplo alij quoque Pontifices Maximi, licèt non adeo solemni lege, aut ritu pecunias publicas reposuerunt, & modò reponunt: prout antiquitus, vigente tunc Romana Republica, in Aede Saturni Aerarium erat, ibique pecuniæ publicæ locabantur, vt refert *Iustinus in hist. lib.* 43. & fusius *Macrob. in Saturnal. lib. 1. cap.* 8.

8 Et quæ mitterentur in Aerarium Romanum, colligere possumus ex *Lucano dum lib. 2. de bell. ciuil.* expilationem totius Aerarij factam a Iulio Cæsare, his verbis describit.

Tunc conditus imo
Eruitur tēplo, multis intactus ab annis
Romani census populi, quem Punica bella,
Quem dederat Perseus, quem victi præda Philippi,
Quod tibi Roma, fuga Pyrrhus trepidante reliquit,
Quo te Fabricius Regi non vendidit auro,

Quic-

Quicquid parcorum mores seruastis auorum,
Quod dites Asiæ populi misere tributũ,
Victorique dedit Minora Creta *Metello,*
Quod Cato *longinqua vexit super æquora Cypro,*
Tunc orientis opes, captorumque vltima Regum,
Quæ Pompeianis prælata est Gaza triumphis,
Egeritur, tristi spoliantur templa ruina.

9 Fiscum verò, seu Arcas fiscales appellare possumus Thesaurarias prouinciales, ad quas collectiones minutatim factæ ex Pagis, Oppidis, Ciuitatibus deferuntur, vt colligitur *ex l.4.C.de numer.& actuar.lib.11.vbi Iustin.Imper.* decernit in singulis Prouincijs esse Arcas fiscales, *in quibus* tamen pecunias collectas diù manere vetitũ erat, sed statim quicquid a prouincialibus solutum erat, sacris Thesauris, seu Aerarijs inferendum; vt legitur *in l.diù.C.de susceptor.lib.* 10.

Marsupium dicemus exactiones, seu *redditus* cuiuscumque Ciuitatis, Oppidi, & Vniuersitatis, vt aduertit *P. Gregor. Tholos.in syntag.iur.vniuers.lib.3.cap.2. n.*11. vbi latè de ærarijs; & magis fusè *in tract.de Repub.lib.3.cap.3.per tot.& in alijs seq.capit.* & Marsupium dici etiã peculium priuatorum, legimus *in parabol.Salamon.cap.1.ibi.Marsupium vnum sit omnium nostrum.*

10 Oppida enim, & Ciuitates recognoscentes superiorem regularitèr non habere fiscum, nec propterea succedere in bonis vacantibus, sancitum est *in l.* 1. C. *de bonis vacantib. lib.* 10. *scripserunt Roman.cons.*111.*viso pũcto,per tot.Peregrin. de iur.fisc.lib.1.tit.1.tit.1.n.5.ibi. Municipia, Castra, & Ciuitates subditæ, quæ summum imperium non habent, fisco carent, Bursam tamen communem habent, seu habere possunt.* latè *Mastrill.de Magistr.lib.3.cap.10.n.*391.

11 Et in Ecclesiastica ditione nec etiam pœnas, & confiscationes maleficiorum habent, quia hæ sunt Cameræ Apostolicæ applicatæ per Summorum Pontificum Constitutiones, & post alios *Sixti V. Constitut.93.Bullar.nou. tom.2.pag.* 655.*vbi Cherub.iun.in schol.1.& 2.* ampliat, & extendit hanc conclusionem etiam ad mulctas, bonorum confiscationes, & compositiones, rationibus, & iuribus per eum adductis.

12 Verùm circumscriptis etiam Summorum Pontificum constitutionibus, etiam de iure communi pœnarum applicatio facienda est Cameræ Apostolicæ, vt docet *Bart.in l.item veniunt,§.ait Senatus, n.2.ff.de petit.hæred.ibi. & ideo in Marchia, & in alijs prouincijs Ecclesiæ omnia, quæ dicuntur de fisco, intelliguntur de Ecclesia:* & in Romana Curia nulla particularis persona est fiscus, sed ipsamet Sedes Apostolica, & qui hodie gerit in Curia officium fisci, non appellatur fiscus, sed Aduocatus, vel Procurator fisci, ita notantèr scribit *Gomes in proœm. Reg.Cancell.tit.Episcop. dignit. diminut. vers. solutio.*

13 Sed an sola Romana Ecclesia gaudeat hoc priuilegio, an verò aliæ quoque inferiores, & earum Episcopi habeant fiscum, videndus est *Felin.in c. irrefragabili,n.*11. *vers. quarta conclusio, de offic. iud.ordin.* vbi etiam habes, quid agendum sit ab Episcopis circa pœnarum applicationem, *signantèr n.8.9.& seq.*

14 Pœnæ autem damnorum dictorum licèt *Pius IV.in sua Constitut.*43.*tom.2. pag.* 56. exceperit ab applicatione Cameræ Apostolicæ, *Sixtus tamen V.* super eorum emolumentis officium particulare instituit, illudque Horatio Burgio Maceratensi precio scutorum trium millium monetæ, vt legitur *in eius Bulla sub datum Romæ apud Sanctum* Petrum *Nonis Aprilis anno* Pontificatus 4. *Quæ tamen in Bullar.nou.* non reperitur, & ideo illam imprimi curaui in alio volumine Bullarum Summorum Pontificum

15 *pag.*39. vt ex illa, & alia edita *a fel. rec. Clem. VIII. super extinctione recentior. vectigalium,* quæ paritèr habetur impressa *in eod. tomo Bullar.pag.*53. cognoscatur, quo iure, & quibus facultatibus gaudeant Communitates circa huiusmodi pœnas damnorum datorum.

Verũ quia de huiusmodi pœnis damnorum datorum alibi fusiùs agendum erit, hìc plura non addimus; sed ad rem redeundo; dicimus quod attinet ad su-

16 pra positam distinctionem de Aerario, & Marsupio, sciendum esse, non raròinter se confundi: & hoc nomen Aerarium etiam de Marsupio cuiusuis Ciuitatis dici, vt in hac nostra Constitutione pluriès repetitum videmus, ibi *in communibus Aerarijs dictorum locorum;* & paulò infra, *in Aerarium Communitatis, &c.* & nomine Aerarij intelligendum esse omnem locum, in quo reponitur cuiuslibet generis pecunia, siue aurea, siue argentea, vel ærea, scribit *Tholosan.*

tractat. de Repub. lib. 3. cap. 3. num. 2.

In regendis verò Aerarijs, colligendisque pecunijs parua, aut nulla videtur adesse differentia ab ea, qua antiquitùs vsi fuerunt antiqui, & modò moderniores vtuntur, vt obseruat *idem* P. *Gregor. Tholos. in syntag iur. vniuers. lib. 3. cap. 2. n. 11.* & fusius *in tract. de Repub. lib. 3. per plura capita, videndus*.

17 Aerario quippè Sanctæ Romanæ Ecclesiæ præsunt hodie Eminentiss. Cardinalis Camerarius, & Illustriss. D. Thesaurarius generalis, quemadmodum antiquitus in Romana Repub. & sub. Imperat. ex decreto Octauiani Cæsaris annò ab Vrbe côndita 720. præfuerunt bini viri Prætorij, *teste Dione lib. 5.* quem refert *Tholos. in syntag. iur. d. lib. 3. cap. 2. num. fin.*

18 Quibus quidem binis viris Prætorijs quemadmodum suberant Tribuni Aerarij, seu Quæstores prouinciales, *l. 1 & 2. C. de off. quæstor.* ita hodie Cardinali Camerario, & Thesaurario generali subsunt Thesaurarij prouinciales, qui ad exigenda tributa, & collectas per Ciuitates, & loca cuiusque Prouinciæ particulares exactores mittunt; facta autem exactione, ad ipsos Thesaurarios prouinciarum pecunias deferunt, prout etiam antiquitùs fieri notum est, *ex l. 1. C. de canon. largition. lib. 10.* ipsi verò Thesaurarij prouinciales tenebantur etiam, sicut hodie

19 tenentur, singulis quatuor mensibus pecunias exactas consignare, cum nomine eorum, qui soluerunt, die, consule, mense, causa, & summa, prout *a Theodos. & Honor. Impp. sancitum apparet in l. 1. C. de apoc. pub. lib. 16.*

20 Vlterius chirographũ securitatis (quod nos quietantias, seu receputas appellamus) facere tenebantur exactores isti, sicut hodie tenentur illis, a quibus pecunias fiscales recipiunt, nulla interposita mora, *vt l. placuit, 4. C. de collat. fund. patrim. lib. 10. & in Bannimẽt. Eminentiss. Card. Camerarij.*

21 Et si soluere volens a suscipiente fuerit contemptus, testibus adhibitis, contestationem debebit proponere, vt hoc probato, & ipse securitatem debitam, commissi nexu liberatus, cum emolumentis accipiat; & qui suscipere neglexerit, eius ponderis, quod debebatur, duplum fisci rationibus per vigorem officij Præsidis inferre cogatur: Ita *Antonius Imperator edixit in l. 1. C. de suscep. torib. lib. 10. vbi Bart. & Salycet. relat. a 10. de Plat. num. 1. vers. & hoc dicit Bart.*

22 quòd sola oblatio eius, quod debetur, nõ attenta ammissione liberat ipso iure odio exactorum, qui sine causa recusant recipere solutiones, & vexant soluere volentes, vnde illi debitores liberantur oblatione, & exactores succedunt in debitum, & vltra hoc condemnantur in duplum, & hoc etiam Antonini rescriptum retulit *Martian. in l. fin. §. si quis*

23 *professus, ff. de publican.* dum ait. *Si quis professus apud publicanum fuerit, non tamen vectigal soluerit, hoc concedente publicano, vt solent facere, diui Seuerus, & Antoninus rescripserunt, res in commissum non cadere. Cum enim (inquiunt) professiones recitantur, commissum cessat; cum poterit satisfieri fisco ex bonis publicanorum, vel fideiussorum*, ex quo quidem responso resultat ampliatio, ad exactores etiam gabellarum, & vectigalium.

24 Delicta verò ab ipsis exactoribus cõmissa Thesaurariorum periculo sarciuntur, *vt in l. exactores, C. de susceptor. lib. 10 ibi. Et animaduertant quicumque nominauerint, ad discrimen suum vniuersa, quæ illi gesserint, redundare*; & hoc idem repetitum inuenies *in l. 1. in fin. & l. 11. eod. tit. de susceptor.* Et ita decisum fuit ab Illustrissimo Domino Thesaurario generali Stephano Duratio, deinde Cardinali Eminentissimo, Ferrariæ Legato de latere, & Archiepiscopo Ianuẽsi, ad fauorem Communitatum Tusculi, & Veliterni contra D. Franciscum Lãceum Thesaurarium Prouinciæ Latij, Campaniæ, & Maritimæ: cum enim exa-

25 ctor dicti D. Lancei post exactionem fugam arripuisset, quamuis Communitates ostenderent Chirographum securitatis, idest quietantias in eorum libris adnotatas, recusabat tamen Lanceus has habere ratas, eò quia non fuerat adimpleta quædam subtilis forma ab ipso inuenta, nempe, vltra quietantias Communitates debere esse sollicitas, vt solutiones notarentur a tergo literarum patentium, seu mandati, quod exactores secum deferre solent, quam quidem cautelam tanquam onerosam Communitatibus, & nimis subtilem seruandam non esse, & sufficere Chirographum securitatis penes ipsas Communitates repertum dixerunt *Domini in vna Congregatione habita in ædibus dicti D. Thesaurarij generalis, interuenientibus Illustrissimis Dominis .... Serra Cameræ Apostolicæ Clerico, Antonio Cicalotto Eminentiss. Card. Camerarij Auditore, Ful-*

Fuluio de Fuluijs Benigno huius Sacræ Congreg. Boni Regim. Secretario, Felice Contelorio Cam. Apost. Commissario, & quatuor ex Dominis Agentibus prouincialibus, nempe D. Matthia Nardino Capranicense, D. Carolo Margaruccio de Sancto Seuerino, D. Nicolao Leto Spoletano, meque Iacobo Cobellio Vrbeuetano. In qua etiam Congregatione habita die 14. Aprilis 1631. fuit actum de renouatione, & noua publicatione Bannimentorum aliàs ab Eminentiss. Cardinali Camerario editorum super exactione onerum Cameralium, & fructuum Locorum montium, quæ quidem Bannimenta ferè in desuetudinē abierant; & ideo mandatum, vt de nouo imprimerētur, prout habemus impressa *in libro variar. resol. & Bull. a me edito fol.* 160.

26 *Differre* tamen videtur hodierna exactio in Statu Ecclesiastico ab illa antiqua, nam exactores antiqui exigebant a subditis collectas, & tributa, habito respectu ad res, & bona per ipsos subditos possessa, vt *in l.1. & 2. ac toto tit. C. de ann. & trib. lib.* 10. *l.1. C. de indict. & alijs multis in locis:* imò nec ipsas particulares personas per seipsos exigere poterant, sed apud iudices ordinarios locorum pro exactione instabant, *vt in l.2. C. de canonic. largit. lib.* 10. nec personam, sed pignora, vt debitorem ad soluendi necessitatem inducerent, capiebant, *l. fin. C. de capien. & distrahen. pignor. lib.* 10. nec pro debitis publicis aliquem carcerare, vel nouitatem in personam faciebant, *l.2. C. de exactor. trib. lib.* 10. *vbi Io. de Platea in princ. vers. & ista lex*, notat, debitores fiscales capi non posse, nisi in soluendo fuerint contumaces, & si in contumacia persistant, bona capiuntur, & distrahuntur, vt fisco satisfiat.

Moderni verò exactores non priuatas personas, sed Vniuersitates exigunt ex quadam conuentione inita inter Cameram, & Communitates, seruata tamen forma in præcitatis Bannimētis tradita; præcedente scilicet intimatione ad soluendum per quindecim dies ante, quibus elapsis, coram officialibus locorum exhibent exactores suas, quas habent facultates exigendi; non enim possunt exactores exigere, nisi habeant extractū eis traditum manu publici notarij ad scripturam talis impositionis deputati; & ideo debitores, qui putarēt se grauatos in solutione, possunt petere ab exactore, vt ostendat eis librum, vel extractum, seu breues, in quibus sunt descripti, vt videant debiti quantitatem, vt notat *Plateanus in l.1. nu.1. C. de exactor. trib. per tex. apertum in Auth. de collat. §. hoc autem iubemus.*

Vbi verò Communitates debitam solutionem distulerint, tunc ab exactore relaxantur repræsaliæ contra homines, animalia, & bona cuiusuis de ipsa Vniuersitate, nulla habita ratione, an sint verè, & realitèr debitores illi, contra quos repræsaliæ exercentur; satis esse putans exactor, si sint homines illius Vniuersitatis.

Verùm hoc prouenire non ex iuris dispositione, sed ex pacto, & conuētione inita inter ipsas Cōmunitates, & Cameram Apostolicam, *diximus supra §.3. gloss.1. in verbo Communitatum, nu.* 19.
27 *vers. sed quoniam dictum est.* Imò posse etiam incipi a captura pro debitis publicis, seu fiscalibus etiam ante condemnationem, scribit *Io. de Platea in d.l.2. n.15 vers. sed colligo, C. de exactor. tribut. lib.* 10
28 Quapropter sicut de stylo Galliæ testatur *Tholosan. in syntag. iur. vniuers. lib.3. cap.2. n.*15. in conquirenda pecunia publica seruetur ordo, vt Consules, & Decuriones locorum exigant iuxta portionem, & titulos sibi assignatos a suis priuatis ciuibus, ita etiam fiat, & idē ordo seruetur in Terris Ecclesiæ, vbi etiā Consules, & Decuriones, vel per se ipsos, vel mediante persona exactorum pecunias fiscales exigunt a suis ciuibus, iuxta portiones, & collectas inter eos factas; exactas verò pecunias ad prouinciales Thesaurarios mittunt, vel ad Vrbem, vbi Depositarius generalis rerum fiscalium residet.

Cum autem exactores ex iuris præ-
29 sumptione dicantur malas artes adhibere in exactionibus sibi commissis, & in Sacra Pagina multis in locis exactorum ministerium detestatur. *Exod. cap.22. ad fin.* & pro maximo beneficio populo suo collato recenset Deus illum scilicet ab exactoribus liberasse. *Iob cap.3. post med. cap.39. Zaccar. cap.9.* è contra verò in signum iræ suæ eūdem populum exactoribus exposuisse *per Isaiam cap.3. & Luc. cap.12. ad fin.* ideo ciuili quoque lege hos tributorum exactores correctioni subiectos esse legimus, *vt in l.2. C. de exactor. trib. lib.* 10. & si vetito, & temerario ausu exactionem fecerint, Prouinciæ Moderator illos correptos sub fida custodia ad Quæstorem generalem mittebat, *l. cuncta, C. de execut. & exact. lib.* 12. *l. fin. C. de suscept. lib.* 10.

Et

30 Et ideo per annum, vel ad summum per biennium hoc munere fungi poterant, ne scilicet in cōtinua vexandorum prouincialium potestate, velut concussionum dominatione permanerent, *l.4. C. de susceptor. vers. nam perpetui, & ibi gloss. in verbo per biennium*, dicit non esse vltra biennium, etiamsi ordo voluerit:& hoc idem *a Theod.& Valen.Impp. certa pœna sancitū legimus in l.3.§.quod si, C.de execut.& exact.lib.12.* Quod etiā insinuat *Cassiodor. lib. 7. var. cap.2. formula Præsidatus*, dum ait. *Prudentèr omnimodis inspexit antiquitas. Prouinciarum dignitates annua successione reparari, vt nec diuturna potestate vnius insolesceret, &c.*

31 At si vltra debitum ab ipsis exactoribus elicitum fuerit, in duplum condemnantur prouincialibus restituere, & si exactorum superexactionis crimine fuerint conuicti, capitali periculo cupiditas eorum emouenda, & prohibenda est, prout *ab Arcbid.& Honor.sancitum est in l.vnica, C.de superexactionsb.lib.10. & ibi scribentes. & in Edicto Theodosij Gothorum Regis ab Apoll.Sydon.cap.149 relato, & inter opera Cassiod. pag. apud me 369. impress. hæc leguntur. Si quis exactorum, vel susceptorum maiorem mensuram, vel maius pondus adhibuerit, dum fiscales traduntur species, quàm publicæ ordinationis moderatio antiquitus prouisa constituit, ad iudicem continuò cum ipsius mensuris, & ponderibus deducatur, vt si fuerit de eorum iniquitate conuictus, inde quadruplum pro vtilitate illius, quem grauauit, malè susceptarum specierum damna sustineat.*

32 Licèt enim Princeps horum exactorū opera multùm egeat, vt fiscales pecuniæ ad æraria deferantur, ad notata *per Tholosan.in syntag.iur. vniu.lib.3.cap 2.& 3 & in tract.de Repub.lib.3.cap.3.4. & seq. & nos diximus aliàs in tract de Præfecto Pontificalis ærarij, cap.25. de exactor.tribut.* Tamen eorum rapacitatibus, & concussionibus occurrere debet, *vt ab Imp. Anastasio sancitum apparet in l.contra nostra, C.de exactor.& execut.lib.12. vbi Bar. & And. de Barolo notant*, facienti

33 exactiones contra modum præscriptum posse licitè resisti, & si probetur crimen in hoc commissum, puniri poterit; & facit *tex.in l. fin.C.de susceptor. lib.10.*

34 Expedit enim Reipub.& Principi subditos in pace quiescere, nam quies suauissima populi, & tranquilla dispositio Regionum præconium probatur esse Regnanrium, *Cassiod.teste lib.5. variar. cap.39.* Nec Principis thesaurus est fiscus, sed subditi benè se habentes, vt ait *Mastrill.de Magistr.lib.3.cap.1. n.66. & diximus etiam nos supra latius in proœmio gloss.1.in verbo, pro commissa, & Iustinianus Imper in l.1.prope fin.C.de caduc. tollen. sic effatus est. Nostrum esse proprium subiectorum commodum imperialitèr existimamus. & in Auth. vt iudic.*

35 *sine quoq. suffr. §.1. ibi. & Imperium, & fiscus abundabit vtens subiectis locupletibus.& Marc.Tull.lib.3.de off.Singulorum facultates, & copia diuitiæ sunt Ciuitatis*; & alia congerit *Luc. de Penn. in l.prouincialium, n.1.C. de erog. milit. annon.lib.12.& in l.1.n.45.& 6.C.de superindict.lib.10.*

36 Nec verbis tantùm, sed re ipsa hæc a multis Principibus comprobata fuisse docet *Tholosan. in syntag. iur. vniuers. lib.3.cap.3.n.10.* dum ait, M.Antoninum Philosophum, ne exactionibus vectigalium, & tributorum, Aetario ob bella exhausto, populum oneraret, auctionem vestium Imperialium fecisse, & pocula aurea, christallina, myrrhina, & vasa Regia, vestem vxoriam sericam, & auratam, & gemmas vendidisse:& hoc idem confirmarunt *Iulius Capitol.in Marco Philosopho, & Platin.in vita Aniceti Pontificis; videndus est etiam Panuin. in vita Sixti IV.& Innocētij VIII.* Boni quip-

37 pe Pastoris est pecus tondere, non deglubere, vel ad viuum vsque radere; vt apud *Dion.Cassio. lib.57.* scriptum fuisse legimus a Tiberio Cæsare Aemilio Rectoti, qui Aegypto prgerat, maioremque summam, quàm esset constituta, ad Vrbem mittebat; & ex nostris scribit *Luc. de Penn.in l.1. num.6. C. de superindict. lib.10.*

38 Et licèt aliquando in ipso exordio iusta possint esse vectigalia, vrgente quippe causa bellorum, vel quid simile maximas Reipublicæ impensas affetens; attamen vbi causa cessauerit, iniusta sunt, si exigantur, & populus, qui in necessitate conferr, etiam spontè, dum sine causa onera perseuerant, calcitrat, vel res incultas abijcit; *Tholosano teste in syntag. iur.vniuer.d.lib.3.cap.3.n.10. vers.iusta*

39 *aliquando*; & comprobat exemplo Chilperici Francorum Regis, qui descriptiones nouas, & graues in Regno fieri iussit, ex quo multi relinquentes Ciuitates, quas incolebant, alia Regna petierunt, satius ducentes peregrinari, quàm tali subiacere periculo. *Et Apollon.Thián a* Philo-

Philostrato in eius vita praecepta de Regno administrãdo tradens lib.5. pag.apud me 231. sic ait. *Diuitias igitur primùm magnifacies, non quae in occulto repositae iacent: quidenim hae ab arena cumulo differunt? nec ea, quae ex collatione tributorum a gementibus hominibus proueniunt; atrum enim, sordidumque putandum est aurum, quod ex lacbrimis oritur, &c. Diuitijs autem supra Reges omnes optimè vteris, si eum egentibus eas communicaueris. Diuitibus verò permittes, vt facultatibus suis tuto frui possint, &c.* videndus est *Archidiu repet. quia, n.3. caus.10. quaest.111.* cuius verba rescribit *Luc. de Penna loco cit.*

40 Quoniam verò supra facta est mentio de canone, sciendum est, dictionem hãc importare exactionem, quae perpetuò, & eodem modo fit a Principe, seu fisco ex rebus, vel personis, *l. placet, C. de sacrosan. Eccles. ibi. postremò nihil prater canonicam illationem, &c. vbi gloss. in verb. canonicam*, exponit, *idest regularis*, quia canon regulam significat.

Et ab hac praestatione nemo, qui res canonis possidet, immunis esse debet, aequa tamen lance facienda est exactio pro ratione rei possessae, *l. fundos, 10. C. de fund. patrim. l. nemo, 7. C. de fund. rei priuat. lib.11. l.1. C. de immun. nem. cõced. lib.10.* & ideo si minuatur res, etiam canonis praestatio minuenda erit, vt scribit *Thomat. de muner. patrim. §. retenta, num.7.*

41 Et hanc pensitationis speciem possumus in Ecclesiastica Ditione appellare subsidium triennale, & alia onera, quae ad instar illius imposita, vel ratione rerum immobilium, mobilium, & se mouentium, ac etiam personarum iuxta cuiusque loci partitionem quolibet anno, & in eadem quantitate a subditis exiguntur, prout antiquitùs apud Romanos habito ciuium Romanorum censu, & facultatibus descriptis pro quantitate patrimonij imponebantur onera, *teste Liuio lib.1. Histor. Romana, Dion. Alicarnas. lib.4. & alijs.* Triplicem tamen distinctionem munerum patrimonialium refert *Bart. in l.1. n.22. & seq. C. de mulier. & in quo loco. lib.10.* De materia autem canonis multa refert *P. Greg. Tholos. in syntag. iur. vniuers. lib.3. cap. 5. per tot. & in tract. de Republ. lib.3. cap.4. & 5.*

42 Alia quoque species pensitationis est, quae dicitur oblatio, quae etiam datium, gabella, subsidium vulgò dici solet, vt in Ecclesiastica ditione habemus datia vini, carnis, & similium, quae minutatim venduntur a cauponis, & lanionibus, & a mercatoribus Ripae, & Ripettae in Vrbe, & a quibus inducitur vinum exterũ; & in foro Boario, qui vendunt animalia, praecipuè sues, agnos, & boues, imò etiã & equos; prout etiam Parisijs seruari testatur *Tholosan. in syntag. iur. vniu. lib.3. cap.6. in princ.*

43 Et ab ipsa praestatione regularitèr sunt immunes, qui aliquo Principis, seu legis priuilegio gaudent, vt clerici, milites, &c. nisi tamen ab ipso Principe fuerit d. priuilegio specialitèr derogatum, *Bar. in l.1. nu.29. C. de mulier. & in quo loco, lib.10. Tholosan. loco cit. cap.8.*

44 Propriè tamen loquendo, illa dicitur oblatio, quae a subditis, Principe, & Republica indigente, spontè datur, prout annis retroactis Communitates Ecclesiastici Status Camerae Apostolicae indigenti pro manutentione exercitus, vt barbarorum inuersiones reprimeret, magnam pecuniarum summam eidem Camerae obtulerunt: cuius exemplo moti Curiales, & in Romana Curia commorantes, quantumuis priuilegiati, hoc idẽ quoque praestiterunt viritìm, & iuxta vires patrimonij, & facultatum.

45 Verùm quòd attinet ad Communitates si pro huiusmodi oblationibus faciẽdis partiendum sit onus, & imponenda sit collecta inter ciues, id sine Principis licentia fieri nequit, *Ruin. in cons. 107. viso processu, n.8. lib.5.* sequutus *Bart. in l.1. n.4. vers. vnde si quaedam Ciuitas, C. de mulier. & in quo loco, lib.10.* Quitamen ait hoc procedere de iure, sed de facto poterit etiam sine licentia imponi, quemadmodum imponitur a ciuibus nõ recognoscentibus superiorem, ac etiam ab illis, qui superiorem recognoscunt, quando imponitur ob necessitatem eiusdem Ciuitatis, *vt ibi per eundem Bartol. vide etiam in l.1. nu.2. C. de superindict. lib. 10.* Alia si cupis circa propositam materiam de oblatione, videndus est *Tholosan. in syntag. iur. vniuers. lib. 3. cap.6.*

46 Tertia species pensitationis est indictio, quae vulgò talea, seu collecta dicitur, vt habemus titulum particularem in *C. de indiction. lib.10. vbi gloss. in rubr.* docet differentiam inter indictum, & munera patrimonialia, vt haec principalitèr imponantur ratione, & contemplatione bonorum; indictum verò principalitèr personis, contemplatione bonorum.

Dici-

Dicitur autem indictio, eò quod ante solutionem, & exactionem faciendam admonerentur prouinciales, quomodo collectio indicti facienda esset, & ad indictionem faciendam se pr̨pararent, *ut est tex. in l.2.C.de indict.lib.10.*

47 Post indictionem verò quid ageretur, & quomodo fieret exactio, & quanto tempore duraret, quiduè penderetur, docet *gloss. in d.rubr.de indiction.Tholos.in syntag.iur.vniu.lib 3.cap.7.qui sub n.10.& seq.* ad rem nostram de Communitatibus loquens ait. *Si a Communitate extra ordinem imponatur collecta, ad ipsius Communitatis onera, & angustias subleuandas, conuocandum est Consilium, & omnium, seu maioris partis, quorum interest, requiritur consensus; ex Guid. Pap. decis.424.in taleis.*

48 Verùm si negocia non omnes de Vniuersitate tangunt, & pro illis imponatur collecta ad eam soluendam nō sunt cogendi qui in tali negocio nullum habēt interesse, sed solùm illi, qui adhæserunt, & consenserant: nempe si Vniuersitas litem moueat ex consilio aliquorum, & propter sumptus litis, vel si Vniuersitas succumbat, necessaria sit collecta, illi tantùm collectandi erunt, & contribuere debent, qui in Consilio adfuerunt, & comprobarunt litem esse mouendam: & ita sæpe iudicatum in Senatu Tholosano affirmat se vidisse *idem P.Gregor.Tholos.*

49 *loco cit.* reddens rationem, ne scilicet ambitiosa Decurionum decreta non consentientes onerent, *l.ambitiosa, ff.de decret.ab ord.facien.Guid Pap.d.dec.*424 vbi ponit aliud exemplum, quando imponeretur collecta, vt Officialibus visitantibus Ciuitates donaretur; quod est notandum pro abusu (vt audio) introducto ab Officialibus militiæ Status Ecclesiastici, qui in visitatione militum cohortalium, & eorum resignatione, recipiunt in singulis diebus huiusmodi negocio vacantes duos aureos, vel quid amplius a Cōmunitatibus ex ambitioso decreto nonnullorum ciuium, qui cogendi erunt ad restitutionem, ex prædicta doctrina *Guid.Pap.ac etiam ex dispositis in hac nostra Bulla §.14.* vbi fusiùs hanc rem tractabimus.

50 At si collecta veniat imponenda pro negocijs, & causis, quæ omnes de Vniuersitate tangunt, puta pro restitutione mutui, nomine, & ad vtilitatem Vniuersitatis accepti; hanc Officiales, & Decuriones Ciuitatum pro modo patrimonij imponere possunt, & si detrectent, iudex poterit cogere municipales, vt ad hanc rem explendam conueniant insimul, imponant, distribuant, & exigant collectā, prout quotidie mandat hæc Sacra Congregatio in expeditionibus Tabellarum, vbi datum superat acceptum, & redditus

51 non sufficiunt pro soluendo ære alieno: Et si Decuriones, & alij, ad quos pertinet, id agere negligant, tunc iudex, & hæc Sacra nostra Congregatio ex officio imponent, *ex doctr.Bart.in l.4.§. actor, n.6.ff.de re iudic. per tex.in l.fin.C.de muner. patrim.lib.10.& in n.seq. quærit idem Bart* an pro tali debito possit quis capi in solidum, & negatiuè respondet; sed quilibet conueniendus est pro parte sua, reddens rationem, quia non est debitum cuiusque proprium, sed Vniuersitatis; *qua de re nos quoque fusiùs aptiori loco tractabimus*

52 Quarta pēsitationis species, qua Principis, & Vniuersitatū Aerarium ditatur, est ipsius Principis, & Vniuersitatis patrimonium, & quod attinet ad Pricipem, eius patrimonium ex multis bonis constituitur, quæ quidem bona, generaliter loquendo, sunt in duplici differentia, & consideratione; alia enim possidet, vt priuatus, quæ propriè fiscalia non dicuntur, sed patrimonialia, & apud antiquos Imperatores, qui huiusmodi bonis præpositi erant, Procuratores, vel Comites rerum priuatarum dicebantur, vt est *tex.*

53 *in l.1.ff.de offic. Procur.Cæsar.& in l 1. C.de offic.Com rer. priuat.* & in Romana Curia poterit esse exemplum quicquid Summi Pontifices ex Dataria in expeditione literarum Apostolicarum percipiunt; siquidem huiusmodi emolumenta propria ipsius Pontificis sunt, & de illis potest ad libitum disponere, ad tradita per *Gomes in Com.ad regul.Cancell. de valore exprimen. Mand. in tract. annal. casib.num.*168.

54 Alia bona Principes habent, quæ vel iure Diadematis possident, & quæ annexa Coronæ dicuntur, vel iure potestatis, & auctoritatis cōcessa; veluti quæ ex confiscatione veniunt, cum ista sine ipsius Principis iussu non fiant, vt est *tex. viden.in l.vnica, C. ne sine iussu Principis*. Et hæc iura fiscalia dici solent, quiuè hæc curant, Aduocatus, & Procurator fisci dicuntur, *l.1.& tot.tit. C.de Aduocat.fisc.*

Et quoniam hæc omnia Principis arbitrio, quamdiù imperat, reguntur, patrimonium quodammodò ipsius Principis dicuntur, *argum.text.in l.2.§.hoc interdi-*

terdictum, ff. ne quid in loco pub. Pet. Greg. Tholosan syntag. iuris vniuers. lib. 3. cap. 2. n. 8. & seqq.

55 Posita tamen Principis, & Aerarij indigentia, nedum supradictæ quatuor pensitationum species in subditos exercentur; sed alijs quoque modis vsos fuisse Principes, & Respublicas, docet *idem Tholosan. tract. de Repub. lib. 3. cap. 6. & nos quoque diximus in tract. de Præfecto Pontificalis Aerarij cap. quibus pensita-*
56 *tionibus ditetur ærarium*. Et si quis a prædictarum pensitationum solutione per contemptum se ipsum, vel alios subtrahere attētauerit, in crimen lesæ maiestatis incurrit, vt probat *Gigas tract. de crim. læs. maiest. par. 2. cap. 36. per tot.* Atque hæc de patrimonio Principis dicta sint.

57 Vniuersitatum verò patrimonium possumus appellare id, quod Vniuersitati debetur, nam hoc singulis de Vniuersitate non debetur, *l. sicut municipium, §. siquid, ff. cuiusq; Vniuers. Afflict. dec. 400. Surd. decis. 236. ius pascendi, nu. 10. Lud. Peguer. decis. 71. facti species, nu. 1. & seq.* vbi bene distinguit, quod est proprium Vniuersitatis, quod singulorum, & quod Vniuersitatis, & singulorum simul.

58 Sed hic non inutile quæritur, an Vniuersitas habens proprium patrimoniū, & peculium teneatur ad soluendum collectam impositam a Principe pro suis ciuibus? & quòd teneatur, consuluit *Natt. cons. 150. per tot. & faciunt tradita per Nicolaum Losæum tract. de iur. Vni-*
59 *uer. par. 3. cap. 9. nu. 5. & 9.* vbi ait, Vniuersitates tūc imponere posse collectas, si nulla habeant bona, nec bursam communem, quæ in primis executienda est, deinde bona mobilia, immobilia, & nomina debitorum distrahi debent, antequam veniatur ad bursam singularium personarum; *Franc. Marc. decis. Delphin. 805. quæritur de modo, n. 1. & seq. & supra decis. 490. nu. 5. 10. & 11. lib. 1. & nos diximus infra §. 14. gloss. 1. de collectis, n. 19. & 20.*

Pro solutione quæstionis puto distin-
60 guendum. Aut collecta imponitur Vniuersitati, sub nomine Vniuersitatis, ita ut ex verbis appareat, Principem velle collectare Vniuersitatem, prout Vniuersitas est, quo casu debitum dici potest ipsius Vniuersitatis, & hoc casu vera erit opinio *Natt. d. cons. 150. Nicol. Losæi, & aliorum supra relatorum*, nempe Vniuersitatem teneri pro suis ciuibus, ex quibus Vniuersitas constituitur.

61 Aut collecta imponitur singulis de Vniuersitate, prout regularitèr fit, signātèr in impositione subsidij triennalis a Paulo III. cuius intentio colligitur ex verbis *Bullæ ab eo super hoc editæ in Bullar. nou. tom. 1. pag. 678.* nempe voluisse imponere onus soluendi non Communitatibus, sed singularibus personis, quia in dicta Bulla sæpè fit mentio de subditis, quorum appellatione non veniunt Communitates, vt diximus, & tenuit *Rota coram Puteo decis. 84. n. 2. in nouis, & fuit etiam ita decisum ab hac Sacra Congregatione in causa Perusina die 28. Septembris 1613. proponente R.P.D. Iulio Benigno d. Congregationis Consultore,*
62 *prout testatur Cherub. iun. ad hanc Bullam Pauli III. schol. 1.* & magis clarè *ad Bullam 20. Pauli IV. schol. 1.* ponderando dictionem, *ipsis*, in ipsa Bulla pluriès repetitam, quæ personalitatem denotat, *Roland cons. 59. lib. 3. n. 28.* Tunc, quando
63 scilicet collecta imponitur subditis, vti singularibus personis, Vniuersitas non tenetur soluere pro ciuibus, ex iuribus superiùs adductis.

64 Verùm vbi Vniuersitas non sit ære alieno grauata, & habeat redditus nedum sufficientes ad explendum sumptus necessarios pro sua, suorumque Officialium manutentione, sed etiam superabundantes, tunc non esse imponendas collectas in ciues, illosque nouo onere grauandos, respondit *hæc nostra Congregatio die 4. Octobris 1614. instante Prouincia Marchiæ, in 19. petitione.*

65 Quod fortiùs procederet, vbi ciues essēt pauperes, & eorum industria esset necessaria in Ciuitate ad alimenta, nam hi non debent concurrere ad onus impositæ collectæ, *Ias. l. 34. nu. 13. ff. de pactis, Marc. d. decis. 490. nu. 6.* vbi ait, *Quando aliquis excusatur a solutione collectæ, seu tabellæ propter paupertatem, tunc Communitas tenetur soluere collectam; addens supra n. 3. Vniuersitas æquanimitèr debet sufferre modicam læsionem.*

Vlterius quæro, Vniuersitas habens
66 bona propria, & redditus sufficiētes per multos annos, soluit collectas impositas a Principe pro suis ciuibus, postea deficientibus redditibus, vel superuenientibus impedimentis, & alijs impensis non vult amplius soluere dictas collectas, numquid poterint ciues se tueri consuetudine, vel alio titulo? & puto non posse, præcipuè quando collecta, seu onera soluenda sunt ratione bonorum, & vt dicitur per æs, & libram.

67 Quia, vt ſcribit *Aegid.Thomat.in trac.*
de collect.§.ſubijciunt,n.15. ad fin. om-
nia prędia ſunt Vniuerſitatibus pro one-
ribus fiſcalibus ſubdita, *Innoc.in c. poſtu-*
laſti,num.3. verſ ſed ſi poſſeſſiones,de for.
68 *compet.* & onus çueniens hinc ad mille
annos ita habet prædia obligata, ſicut ſi
hodie eueniſſet, & eſt æs alienum con-
tractum cum Vniuerſitate, *vt per eundē*
Thomatum, qui ad hoc citat Angel. in
conſ.206.

Et hæc quæſtio hodie agitatur (vt audio) inter Ciuitatem Fani, & Clericos eiuſdem Ciuitatis; ſiquidem Ciuitas ab impoſitione ſubſidij triēnalis, quod fuit anno 1544. ſoluit vſque in hanc diem onera Cameralia ex proprijs redditibus, quibus hodie deficientibus, vult exigere collectas per æs, & libram, ad quas ratione bonorum prædialium petit, vt pro rata concurrant etiam clerici, qui recuſant, allegantes eſſe in quaſi poſſeſſione non ſoluendi ab annis fermè cētum, &c. Quæ quidem lis adhuc ſub iudice eſt; videnda tamen ſunt quę ſcribit idem *Thomat.d.tract.de collectis,§. exactis, nu.27.*
vbi nititur probare, quòd aduerſus Vni-
69 uerſitatem, & obligationem hypothe-
cæ nullum habet locum præſcriptio, ſicut
etiam reijcitur conſuetudo, non ſolùm
70 quando eſt aduerſus obligationem, ſed
etiam quando abſorbet ius alterius, vt
idem Thomat. hoc loco n.23. per tex. quē
dicit hoc expreſsè probare *in l.venditor,*
§. ſi conſtat, ff.comm. prædior.

SVMMARIVM.

1 *Curatores Ciuitatum quid potiſſimùm ſeruare debeant.*
2 *Curatores Ciuitatum dicuntur Abundantiarij, & Graſcerij.*
3 *Officialis nomen ſatis latè patet, & quid comprehendat.*
4 *Officialis quis propriè dicatur.*
5 *Officialis debet eſſe aſpectu grauis, & ſpecioſus.*
6 *Dignitas formæ plurimùm auget auctoritatis, & deformitas minuit.*
7 *Barbari neminem putant magnarum rerum capacem, niſi a natura ſint eximia ſpecie donati.*
8 *In officialibus eligendis conſideranda eſt qualitas, & exercitium, & ideo publicani reijciendi ſunt.*
9 *Publicani dicuntur audaces, & temerarij, & inter viles perſonas reputantur.*
10 *Decurio prohibetur conducere redditus ſuæ Ciuitatis, ſi tamen conduxit, non prohibetur retinere.*
11 *Multa prohibentur a principio, quæ poſt recepta permittuntur.*
12 *Debitores Ciuitatum non poſſunt eſſe officiales; quinam ſint iſti debitores, & pro qua ſumma.*
13 *Tutor repellitur a cura pupilli, cuius ſit debitor.*
14 *Debitum magnum, vel paruum quomodo iudicetur.*
15 *Pauperes non ſunt admittendi ad officia publica.*
16 *Pauperes in officijs ſunt veluti in militia debiles, qui magis officiunt, quàm proſint.*
17 *Impoſſibile eſt pauperem benè principari, & corruptio Ciuitatum eſt dominium pauperum.*
18 *Pauperibus non eſſe committendum Magiſtratum Vulpianus docet; & quare.*
19 *Indigniſſimum eſt iuſtitiam auro vendi.*
20 *Decuriones Ciuitatum ex dignioribus, & ditioribus ſunt eligendi, nec electi recuſare poſſunt ſine pœna.*
21 *Officiales Eccleſiaſticæ Ditionis quid agere debent ex forma noſtra Bullæ.*
22 *Iudex non impartitur officium niſi petenti, & ſi vltra petita condemnet, dicitur fatuus.*
23 *Actor debet inſtare coram iudice pro expeditione cauſæ.*
24 *Iudex etiam irrequiſitus fauore Vniuerſitatis tenetur impartiri officium ſuum.*
25 *Naturale vitium eſt negligi, quod communitèr poſſidetur.*
26 *Ciues cupiditates ſuas explere ſatagentes, Aerarium publicum exhauriunt, & multa inferunt Reipub. damna.*
27 *Ciues boni quandoque recuſant munera publica adminiſtrare, ne perditorum rete illaqueantur.*
28 *Ciues boni cogendi ſunt ad acceptandum munera publica, & de facto contra eos in hoc proceditur.*
Amplia, etiam ſi quis data opera debitū contraxit cum Vniuerſitate. nu.29.
Amplia ſecundò, cogi etiā poſſe ad exercendum officium Depoſitarij, vel Exactoris. num.30.
31 *Iuſta cauſa excuſandi a muneribus publicis quanam ſit.*
32 *Milites non coguntur acceptare officia publica.*
33 *Militum priuilegia in corpore iuris clauſa hodie non ſunt in vſu, ſed ſeruantur conceſſa a principibus hodiernis.*
34 *Milites hodierni propter anguſtiam loci, in quo domicilium contraxerunt, &*
ori-

originem habent, coguntur gerere officia publica ex rescripto Principis.

35 *Admissi ad munera publica, nempe priuatus, gaudere debent priuilegijs aliorum ciuium tam ipsi, quā successores.*

36 *Priuilegium ciuilitatis transit ad filios, etiam nulla facta de eis mentione.*

37 *Officiales transmissi ad regendas Vniuersitates, & populos tenentur inhabitare palatia publica, nec possunt cōducere domos priuatas; & hoc seruatur in praxi.*

38 *Officiales in regendis populis, & Vniuersitatibus quid agere, quidue prætermittere debeant.*

39 *Officiales durante officio accusari non possunt, eo tamen finito, tenentur stare syndicatui, & reperti culpabiles, sunt remouendi.*

40 *Quid seruandum sit in syndicatu Officialium, vide remissiuè; nec retardatur sententia executio contra eos late.*

41 *Officiales consequuntur decem pro centenario ex pœnis maleficiorum.*

42 *Pœnæ, & mulctæ pertinent ad Cameră, nec possunt alijs applicari.*

43 *Tractantes alienationes, seu infeudationes Terrarum S. Sedis Apostolicæ qua pœna plectantur, remissiuè.*

44 *Officiales non possunt concedere licentias portandi pugiones, & arma breuiora.*
Curare debent, ne Monasteria Monialium molestentur in hospitandis militibus. num. 45.
Quando reos absoluere, vel habilitare queant, & quid iurare debeant in ingressu officij. nu. 46.
Tabellas Cōmunitatum quolibet anno reuidere, & exequi debent, & munus suum negligenter exercentes qua pœna puniantur. num. 47.
Non possunt cogere subditos ad deferendū sibi paleas, ligna, & similia. n. 48.

49 *Constitutio impressa in volumine aliarū Constitutionum ligat, licèt non appareat de eius publicatione.*

50 *In confirmatione Officialium non sufficit consensus maioris partis, sed requiritur, vt omnes consentiant; & est notandum.*

51 *Officiales non possunt a se ipsis sua salaria exigere; & quare.*

52 *Officiales multa possunt agere, si publica vtilitas, seu necessitas postulet.*

53 *Officialibus Principis credendum non est, nisi literas ipsius Principis mittentis ostendant; & nisi ostendant, potest illis licitè resisti.*

54 *Officiales non possunt in loco sibi commisso nouum opus incohare, nec ornamenta ædium de suo loco transferre; possunt tamen horrea, & stabula construere.*

55 *Officiali quando liceat impune resisti, vide remissiuè.*

56 *Officialis capiens delinquentem non debet habere præmium promissum capientibus delinquentes, & quare.*

57 *Homines de Vniuersitate si non vltrò, sed excitati capiant bannitum, an consequantur præmium.*

58 *Officialis ducens vxorem, & habens consanguineos in loco officij remouendus est.*

59 *Nemo debet esse iudex in patria.*

60 *Officiales durante officio nec agere, nec conueniri possunt, etiam in vim obligationis Cameralis.*

§. VII.

Gloss. 1.

Officiales.

CAP. XIX.

1 DEFENSORES Ciuitatū possunt etiam Officiales appellati, quale autem sit horum munus, describit *Cassiodor. lib. 7. var. formul. 11. de defensor. cuiuslibet Ciuitatis, & in seq. formul.* agit de Curatoribus Ciuitatum, quorum curam in eo repositam ait, vt laudabiles ordines Curiæ sapientèr gubernent, moderata pretia ab ipsis, quorum interest, faciant custodiri; ne sit merces in sola potestate vendentium, æqualitas grata custodiatur in omnibus, opulentissima siquidem hinc gratia ciuium colligitur, si pretia sub moderamine seruentūr.

2 Quos verò Curatores Ciuitatum *Cassiodor.* appellat, in multis Italiæ locis Abundantiarij, seu Grascerij dicuntur, de quibus nonnihil *diximus in 2. par. Notitiæ Cardinalatus tit. de Grascia Præfect.* & alia multa congerit *Aueudag. de exeq. mand. par. 1. cap. 19. n. 30. & seq.*

3 Verùm quia hoc nomen officialis satis latè

latè patet, itaut ad quemlibet quodcumque munus exercentem referri possit, siue iurisdictionem habeat, siue non, *vt ex verbis nostræ Constit.* colligitur ibi. *Officialibus, qui Magistratu funguntur, aut fungi desinunt*: & tam laicos, quàm clericos comprehendit *ex. Auendag. loco proximè cit. num.* 28. *vers. sub quo voca-*
4 *bulo.* Propriè tamen loquendo illi dicuntur officiales, qui aliquam habent superioritatem cum iurisdictione; & ideo debent esse potentes, & non abiecti, *Mastrill. qui alios cumulat tract. de Magistr. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 52. de quibus etiam agere videtur *hac nostra* Constitutio *in illis verbis. Intra decem dies ab ipsis Prioribus, Massarijs, Camerarijs, seu Officialibus, qui Magistratu funguntur, &c.*
5 Aspectu graues esse debent officiales, *ex Platonis sententia lib.* 7. *de Repub. Grauissimos,* inquit, *homines decet eligere, &*
6 *quoad fieri poterit speciosissimos;* nam formæ dignitas plurimùm auget auctoritatis, & deformitas minuit; est enim in corporis maiestate maxima quædam veneratio, qua quidem ducti barbari ho-
7 mines nullos putãt magnorum operum capaces, nisi illos, quos eximia specie natura donauerit, vt *Franc. Patricius scribit lib.* 2 *tit.* 3. *de Regno.*

Nec sola corporis deformitas omitenda est in electione officialium, sed considerando est etiam qualitas, & exercitiũ
8 personarum; siquidem publicani, seu gabellarum conductores non sunt ad officia publica promouẽdi, vt notant *Scri-*
9 *bentes in l. decurio, ff. de decurion.* hi namque audaces, & temerarij dicuntur *a Vulpiano in l.* 12 *quantæ, ff. de public. & vectigal.* & inter viles personas referuntur, P. *Gregor. Tholos. in syntag. iur. vniuers. lib.* 27 *cap.* 1. *nu.* 14. *Mastrill. de Magistr. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 34. *Petr. de Auendag. de exeq. mand. par.* 2. *cap.* 12. *num.* 13 *vers. octauuum requisitum,* qui tamen concludit *vers. item licet,* quàmuis De-
10 curio prohibeatur conducere redditus suæ Ciuitatis, non tamen prohibetur retinere, quando successit conductori, *per tex. in l. decurio, ff. de decurion. vbi gloss. in verb. remanet,* reddit rationem, quia melius est remanere, quàm ad interesse iure hæreditario teneri, *l.* 3. §. *cum quin-*
11 *quennium, in fine, ff. de iur. fisc. & Auendag.* subdit, multa prohibentur a principio, quæ post recepta permittuntur, vt est dictum *gloss. in l. longa, vers. item in eo, ff. de mortuo inferen.*
12 Prohibentur etiam fieri officiales, qui sint debitores Ciuitatum, *in l. rescripto, vers. debitores, ff. de muner. & honor.* vbi habes, quòmam debitores sint ab officijs publicis arcendi, *l.* 1. *C. de debitor. Ciuit. lib.* 10. alia congerit *Mastrill. de Magistr. lib.* 2. *cap.* 12. *n.* 39. & ita cautum est etiam *in hac nostra Constit.* §. 12.

Quæ conclusio procedit, etiamsi electus ad officium soluat debitum ante acceptationem officij, quia requiritur, vt tempore electionis, & extractionis non sit debitor, *ita decisum habes ab hac nostra Congregatione in causa Amerina die* 30. *Ianuarij* 1630.

Quanta autem sit debiti quantitas repellens ab officio, videndus est *Menoch. de arbitr. casu* 196. qui licèt loquatur de
13 tutore repellendo a tutela sui creditoris. eius doctrina poterit etiam adaptari casui nostro, quia Communitates, & pupilli pari passu ambulant; & quàmuis debitores rei modicæ non arceantur a tutela, & cura; quæ tamen dicatur magna, vel parua res, arbitrio iudicis relictum est *ex eodem Menoch. ibi.* & debitum ma-
14 gnum, vel paruum æstimatur respectu interesse communis, non autem singularis; ita *Bald. in Auth. minoris, nu.* 5. C. *qui tutor. dari poss.*
15 Nec pauperes ad officia publica sunt admittendi, *ex Boet. de discipl. scholar. cap.* 4. dum ait. *O quã absurdum est Magistratus egestas.* & *Innoc. III. Cantuariensi Episcopo respondit in c. quod super,*
16 *de voto; sunt pauperes in officijs sicut in militia debiles, qui magis officiunt, quàm prosint. & Aristot. lib.* 2. *Polit. Impossi-*
17 *bile est,* inquit, *agentem benè principari, & lib.* 3. *Corruptio Ciuitatis est dominiũ pauperum.*

Et hanc veritatem agnouisse etiam *Vulpianum, eius responsum demonstrat in l. rescripto, ff. de muner. & honor.* dum ait. *Cæterùm si ita quidem tenues, &*
18 *exhausti sunt, vt non modò publicis honoribus pares non sint, sed & vix de suo victum sustinere possint, & minus vtile, & nequaquam honestum est talibus mandare Magistratum:* Cuius rei rationem affert *P Greg. Tholos. in syntag. iur. vniuer. lib.* 47. *cap.* 10. *num.* 14. ne officiales pauperes prædandi occasionem ex offi-
19 cio capiant: indignissimum quippe est iustitiam auro vendi, *Petr. Bimius cons.* 103. *num.* 1. *l. vltima, C. ad l. Iul. repet. l.* 1. *&* 2. *ff. eod. tit. Mastrill. de Magistr. lib.* 2 *cap.* 12. *num.* 9. *vsque ad* 30. *Franc. a Põt. de potest. Proreg. tit.* 11. *lib.* 1. *de abund. Ciuit. num.* 2. qui scribit, & probat Decurio-

20 curiones Ciuitatum ex dignioribus, & ditioribus eligendos esse, nec posse sine pœna recusare munus, ad quod eliguntur, *vt ibi per eum n.3. & seq.* multa de electione officialium rescribentem.

21 Verùm ad rem nostram; ad sancita quippe in hoc §. mandat Summus Pontifex officialibus quorumcumque locorum; vt in principio officij nomina debitorum Vniuersitatis a Prioribus, Massarijs, cæterisque rerum publicarum Administratoribus recipiant, eosque intra tres menses, aut quatuor ad soluendum cogant: quæ cum fuerint exacta, in Aerarium Communitatum inferri per eosdem officiales, & Magistratus.

Et cum aliquando hæc Sanctio frigesceret, Sacra hæc Congregatio ita Commissario Terræ Vetrallæ rescripsit. *S'intende, che in danno publico, e contro la probibitione della Bolla di Bono regimine si sia tralasciato il far render conto da' Priori in fine dell' offitio loro. Onde al riceuer di questa con particolar decreto da registrarsi in Cancellaria ordinarete, che ciascun Priore, che esca d'offitio debba da quì auanti nel termine d'vn mese hauer reso conto del suo maneggio; sotto quelle pene, che à voi pareranno conuenienti, & inuigilarete poi all'osseruanza di esso, e Dio vi guardi. Roma li 25. Aprile 1635.*

Vostro Amoreuole

Il Card. Barberino.

Giulio Donati Secretario.

22 Notandum tamen videtur per hanc Sãctionem recessum a dispositione iuris communis, quo cautum habes iudicem non impartiri officium suum, nisi petenti, *l.4.§.hoc autem, & ibi Sribentes, ff. de damn.infect.* adeut si iudex vltra petita aliquem condemnet, stultus dicitur, *Afflict.decis.3.n.1.vers.imò stultus*; & alia congerit *Luc.de Penn.in l.2. n.22. vers. secundò quæritur, C. de naufrag. lib. 11.*

23 vbi expresse docet, actorem debere instare coram iudice pro expeditione causæ.

24 Sed hoc fauore Communitatum introductum esse cõstat, ne scilicet eorum iura, & credita pereant, negligentia, seu malitia eorum, qui publica gerunt officia, & redditus administrant: Naturale

25 quippe vitium est negligi, quod communiter possidetur, vtque se nihil habere arbitretur, qui non totum habet, *l.2. §.naturale, C.quand.& quib. quar. pars, lib.10.& in princ. huius nostræ Constitutionis legimus. Dum Ciues suas cupiditates explere satagunt, nulla vtilitatis publicæ ratione habita, Aerarium publi-*

26 *cum ipsarum* Ciuitatum, *& Locorum exhauriunt, graui ære alieno implicant, inanibus pompis, & ostentationibus dilapidant, &c.*

27 Verùm sicut in malis ciuibus ambitiosa viget auiditas consequendi officia, & Magistratus, ita qui bonis sunt imbuti moribus, & a malo declinant, & iniqua fugiunt, agnoscentes perdifficile quidẽ esse perditorum hominum insidijs, prauisque eorum conatibus resistere, libẽtèr pro viribus contendunt a rebus publicis abstinere: itaut ad officia publica electi,

28 exercere recusant. Quapropter quæsitũ est, an hi cogi possint ad acceptandum, & exercendum officium, & affirmatiuè respondit *Auendag.de exeq.mand. par.1 cap.19.num.24.post Io. de Plat.in l. si ad Magistratum, C. de decur. lib.10.* Itaut possit etiam de domo propria extrahi; & de facto procedi, vt officium acceptet; *idem Plat.in l.ex omnibus, eodem tit. Paris.de syndic.in verb.officium, n.final. pag.apud me 193. a tergo*: Subdens; qui

29 debitum contraxit data opera, ne Magistratum consequatur, hoc non obstante, officium habebit, ex doctrina *Bar. & Roman.locis ab eo cit.*

Nec solùm ad Magistratus acceptan-

30 dos cogendi sunt ciues, sed etiam vt pecuniæ publicæ Collectores fiant, notat *Alber.in d.l.munerũ, ff. de muner. & honor.* Neque ab huiusmodi acceptatione excusat ætas, dignitas, vel etiam infamia, *ex Bartol.in l.1. n.8.C. de mulier. & in quo loco, lib.10.* & contra nolentes acceptare officia statutæ sunt pœnæ *in l.si ad magistratum, & in l. ex omnibus domibus, C.de decur.lib.10.* Quibus quidem pœnis locus erit, nisi iusta causa interce-

31 dat: quæ verò sit iusta causa, idem *Auendag. scribit loco citato, vers. primus casus est*, quem vide etiam *num. 17. & alibi*; multa enim de electione, prælatione, & prærogatiua officialium refert, & quindecim cõsiderationes ad hanc rem benè perficiẽdam assignat, quibus omissis electio poterit periclitari, *vt ibi per eum n.28.vers.bis quindecim*; alia quoque scitu digna de electione officialium scribit *Carolus Sigonius de Regn. Italiæ, lib.10. in princ. de Bononia Ciuitate loquens, ibi, circa Idus Decembris.*

32 Quod autem diximus, officiales cogi posse ad acceptandum officium, limitãdum est in militibus, nedum in expeditione, & militia existentibus, *l. 42. militari-*

*taribus,C.de decurion. lib.*10. Sed etiam
in ijs, quos vocant, *del Battaglione*, ad
33 nullum certum bellum, seu exercitium
descriptis,& stipendia nulla habentibus;
& hoc non ex dispositione iuris, nam
hodie huiusmodi priuilegia iuris non
sunt in vsu, vt scribit *modernus Reatinus*
post Angelum in suis casibus militaribus
cas.36.n.11.sed ex priuilegio Summi *Pō-*
tificis,cap.13.& nos diximus infra latius
§.19.exemptiones, & immunitates,decla-
rat.13.n.14.n.210.& seq.

34 Verùm quia in multis Castris, & par-
uis Locis ferè omnes habitatores sūt in
albo militum descripti, & si omnes hoc
gauderent priuilegio, nemo esset, qui
publica gereret negocia;ideo *Sacra Cō-*
sulta die 21. *Martij 1626.* respondit co-
gendos esse huiusmodi milites ad officia
publica acceptanda, si alij inueniri ne-
queant idonei.

Quod fortius procedit in officijs Prio-
ratus, quia hoc ad honorem magis,quā
ad munera pertinet, *Abb. in c.aduersus,*
num.10.de immunit. Eccl. & facit tex.
in l.1.& l.munera,ff.de muner.& honor.

35 Admissi verò ad Prioratum per gene-
rale Consilium (quod totum populum
repræsentat) nedum ipsi, sed etiam eius
hæredes gaudere debent omnibus pri-
uilegijs, quibus gaudent alij ciues origi-
narij, vt dixit *Rot. Maceraten.apud Tho-*
*mat.decis.7. per tot.& n.*10. habes priui-
legium ciuilitatis transire ad filios, etiā
quòd de illis non sit facta mentio,*Greg.*
36 *XV. decis.372. num. 6.* imò filij dicuntur
ciues originarij, quando nati sunt in illa
Ciuitate, qua eorum patres donati fue-
runt, vt dicemus infra.

37 Officiales autem transmissi a Principe
ad regendum Ciuitates,& ciues ibidem
existentes, si adsit Palatium, in quo sint
soliti inhabitare officiales, non possunt,
eo relicto, domos alienas conducere,
vt est *tex.ad literam in l.14.nulli iudicū,*
C.de off.Rector.Prouin. cuius sunt verba
sequentia. *Nulli iudicum, qui Prouin-*
cias regunt, in Ciuitatibus, in quibus sa-
cra Palatia, aut Prætoria sunt,liceat his
relictis, priuatorum sibi domos ad habi-
tandum veluti Prætoria vindicare; sed
sacratissima modis omnibus inhabitare
Palatia, seu Prætoria cogantur, vt hac
necessitate compellantur eorum reparatio-
ni prouidere. Vbi verò Palatium sit, &
Prætorium, Palatium quidem habitatio-
ni Præsidis; Prætorium autem vel susci-
piendis, conseruandisque speciebus publi-
cis horreorum vice, vel alij necessaria rei
deputetur. Quod si quis aliquando dissi-
mulare tentauerit, protinus eum, atque
officium eius quinquaginta librarum au-
ri multam ad reparandum sacrum, quod
neglexerit, Palatium, soluere sancimus.
Dat.6.Idus Februarij, Clementino, &
Probo Coss.videndus est Mastrill. & alij
per eum adducti tract. de Magistr. lib.3.
cap.9.num.37.& 38.

Et cum in facti contingentia mihi ali-
quando velut Agenti Cōmunitatis Ci-
uitatis Castellanæ id contigisset, *die*
vltima Maij 1634. Sacra Consulta man-
dauit Gubernatori eiusdem Ciuitatis, vt
relicta domo priuata, a se conducta, Pa-
latium, siue Aedes publicas habitaret.
at si propria pecunia aptauit Cameram
in dicto Palatio publico, posse repetere
impensam, illamque retinere de pecu-
nijs Communitatis impunè post *Bart.in*
l.diuus, n. ff. de bonis damnat. scribit
*Ferrett.de militar.iust.num.*160.

38 Vbi verò officiales ad locum regendū
peruenerint,quid agere,quiduè præter-
mittere debeant, nedum ex Iurisconsul-
torum responsis, Imperatorum sanctio-
nibus, sed etiam ex Summorum Ponti-
ficum Constitutionibus cognosci po-
test; siquidem

Gubernatores, & officiales, seu Ma-
gistratus Ecclesiasticæ Ditionis, & Ius-
dicentes non possunt conferre officia
solita conferri a Papa, ita *Pauli II.*
*Constitut.4.Bullar.nou. tom.1.pag.*328.
§.3.

Nec etiam reos capitalitèr condem-
natos, & bannitos sine licentia Papæ re-
mittunt, nec illis pœnas pecuniarias cō-
donant, *d.Constit.4.§.4.& 5.*

Munera etiam recipere prohibentur
in eadem Bulla §.1. Constitutiones Ae-
gidianas obseruare tenentur, *Sixto IV.*
in Constit.15.§.2.tom.1.pag.354.& Six-
to V.Constit.93.§.19.tom.2.pag.652.ita
mandantibus.

Quid autem iurent se obseruaturos,
antequam ad officia admittantur,*Sixtus*
IV.d.Constit.15.& Paulus V.Constit.88
§.4.tom.3.pag.130. præscripserunt; &
vide omnino *Auth.iuramen quod præ-*
stat.ab ijs, qui adminis. per tot.

De viaticis, & prouentibus iudicum,
qui pro cognitionibus causarum decer-
nuntur, participare non possunt; *d.Con-*
stit.15.Sixti IV. §.6.

Pœnas, & mulctas delictorum apud
Thesaurariū deponere tenentur, *d. Con-*
stit.15. Sixti IV. §.8.

Causas in prima instantia non auo-
cent,

cent, nisi in casibus ibi expressis; *d.Constit.15. §.9.*

In causis ab Apostolica Sede sibi cōmissis nihil recipiant; *vt ibi §.10.*

39 In fine eorum officij (nam officio durante accusari non possunt, *l. 32. ff. de iniur. Decian. tract. crim. lib. 3. cap. 38. nu. 15. & seq.*) syndicatui stare tenentur; ita *Clem. VII. iubente in Constit. 25. §. 2. eod. Bull. pag. 593. & vide tex. in l. vnica, C. vt omn. iud. tam ciuil. quàm milit. teneātur.* Culpabiles autem in syndicatu reperti, non possunt in officio perseuerare;

40 *d. Constit. 25. §. 15. quid verò seruandum sit in syndicatibus;* qualitèr, & coram quibus fiant, *habes in seqq. §§. & apud Cherub. iun. ibi in compendio:* nec posse retardari sententias a Syndicatoribus latas cuiusuis inhibitionis prætextu, & a quocumque iudice obtentæ, *Sacra Consulta die 30. Martij 1607. Gubernatori Prouinciæ Marchiæ rescripsit in hæc verba. E' stato fatto sapere alla Sacra Consulta, che con Inbibitioni ò di Roma, ò de' Tribunali maggiori delle Prouincie, e Gouerni dello Stato Ecclesiastico s'intorbidano i Sindicati, che si fanno degli offitiali, poiche questi appellano sempre dalle sentenze de' sindicatori, e ben spesso i querelanti per l'incommodo, e spesa, che apporta loro l'hauere ad andare ne' Tribunali, doue sono interposte le appellationi, lassano correr le cause senza speditione: il che essendo parso poco conueniente al seruitio della Giustitia, s'è risoluto, che tutte l'Inibitioni, che si otterranno in auuenire in materia de' sindicati, non habbiano a suffragare quanto all' effetto suspensiuo, se non in quei casi, che la medesima Consulta dichiararà in contrario; nella cōformità di che prouederà V.S. che venga eseguito. Roma li 3. Marzo 1607.*

Il Cardinal Borghese.

Nec posse Principem de plenitudine potestatis remittere syndicatum officiali, docet *Lud. Rodulph. de absol. Princip. potest. cap. 6. num. 69 septima conclusio, videndus.*

41 Consequuntur autem officiales ex pœnis maleficiorum decem pro centenario, *Pio IV. Constit. 43. pag. 58. & Sixti V. Constit. 93. pag. 656. tom. 2. permittentibus.*

42 Dictarum verò pœnarum emolumenta ad Cameram pertinentia Vniuersitatibus, vel alijs applicare non possunt, *vt ibi.*

43 Officiales tractantes de alienatione, seu infeudatione Terrarum, & Locorum S.R.Ecclesiæ quas pœnas incurrant; *Pius V. edixit in Constitut. 35. pag. 222. dicto tom 2.*

44 Licentias portandi pugiones, & arma breuiora concedere nequeunt; *eodem Pio V. mandante Constit. 145.* Qui etiam

45 ijsdem officialibus onus, & curam iniunxit, ne Monialium Monasteria molestentur in hospitandis militibus; *in Constit. 148. pag. 360. tom. 2.*

In ingressu officij iurant se seruaturos,

46 *Constit. Sixti V. 93. & Pauli V. Const. 93.* Quibus præcipuè cauetur, quando reos absoluere, seu habilitare valeant.

47 Tabellas, seu libellos expensarum Vniuersitatum diligentèr perscrutari, & exequi debent, *ex decreto Constit. 10. §. 9. Clem. VIII.* qui paritèr contra eosdem pœnas indixit, si munus suum neglegentèr exerceant.

Nihil etiam ex condemnatione, seu syndicatu illorum, qui bona Vniuersitatum administrarunt, recipiant, *vt in eadem Constit. 10.* quam nos præ manibus habemus.

48 Nec possunt officiales locorum cogere subditos ad portandum sibi ligna, granum, & similia absque solutione iusti pretij; *vt Constit. 5. Greg. 11. Bullar. nou. tom. 1. pag. 222. vbi Cherub. iun schol. 2.*

49 notat, hanc Constitutionem ligare, quàmuis non appareat de eius publicatione, quia est impressa in volumine aliarum Constitutionum Marchiæ cap. 38. lib. 1. Quæ quidem Constitutiones sunt in viridi, & communi obseruantia apud omnes, *Gabr. de clausc. conclus. 4. num. 64 Rota coram Ortembergo in Valentina Baroniæ, 4. Iulij 1603. & coram Marcomontio in Hortana locationis, 14. Aprilis eiusdem anni.*

Quædam alia ad rem facientia cognosci poterunt ex *Auendag. de exeq. mand. par. 2. cap. 11. per tot. & vide tex. in l. 2. & ibi Io. de Plat. Luc. de Penn. & alios, C. ne rusti. ad vll. obseq. deuocent. lib. 11.*

50 Et in confirmatione officialis in Consilio alicuius Ciuitatis electi, non sufficere consensum maioris partis, sed requiri, vt omnes consentiant, adeout vno contradicente confirmatio non teneat, *Francus decis. Neapol. 2. num. 21. per tex. in §. si verò nondum biennium, in Auth. de defensor. Ciuit. ibi: Nisi cuncta Ciuitas, reluctante nullo, elegerit eum.* Quod est notandū pro multis Ciuitatibus Status Ecclesiastici, & signantèr pro Ciuitate Vrbeuetana Patria mea, quæ habet ius eligendi Prætorem in pleno Consilio ad sex menses; si petatur confirmatio,

hæc

hæc debet concedi nemine reluctante, aliàs non tenet, ex dictis iuribus.

51 Nec esse permittendum officialibus, vt salaria sua a se ipsis exigant a prouincialibus, *vt in l.15.annonas, C.de erogat. milit.annon,lib.12.& l.nulli,eodem tit.* ex quibus iuribus colligitur huius decisionis ratio, quam ita explicat *Ioannes de Plat.in d.l.annonas,n.1.quia*,inquit,*præsumptio legis est, vt pro tali exactione eos grauent, & euiscerent, & superlucrari velint*; vbi etiam *Andr. de Barolo* addit obuiandum esse malitijs hominum.

52 Multa denique permittuntur officialibus non seruato iuris ordine propter publicam vtilitatem, vt notat, & scribit *Paris.de Puteo tract. de syndicat.in verb. iudicis suprema potestas,nu.2. & seq. per tot.* itaut ex hoc non possit conueniri in syndicatu, quem vide.

53 Et officialibus Principis non esse credendum sine literis, quando mittuntur de vna Prouincia in aliam, probat *text. in l.probibitum,vbi Bar.n.1.& alij.C.de iur.fisc.lib.*10. quod est notandum pro Commissarijs, qui mittuntur per Prouincias, vel ad inquirẽdos malefactores, vel ad obuiandum, nec extrahatur frumentum de vno loco ad alium, vt teneanturisti Commissarij exhibere literas,quas vocant,patentes,& si non exhibeant, potest illis licitè, & sine pœna resisti, *vt in d.l. probibitum*.

54 Vetitum est etiam officialibus locorũ propria auctoritate nouũ opus inchoare, seu ornamenta ædium de suo loco transferre; possunt tamen horrea,& stabula suo arbitratu construere, *vt est tex. in l. nemo, C. de oper. pub.* sed hodie ex dispositis in Bulla nihil omnino impendere possunt de redditibus Vniuersitatum sine licentia huius Sacræ Congregationis.

55 Quando autem liceat officialibus impunè resistere,vide *Io.de Plat. in l. probibitum,n.4.C.de iur.fisc.Pari.de syndic. §.pone quod Vniuersitas, n.3. Petr. de Auendag de exeq.mand. par.2.cap.14.n.7 .& seq.Andr. de Barolo in d.l. probibitũ, n.5.C.de iur. fisc.lib.*10.

56 Sed oritur pulchra dubitatio.Statutũ, vel proclama concedit scuta centum capienti exulem, seu bannitum, aut facinorosum, officialis alicuius loci illum capit in loco suæ iurisdictionis,quæritur, an debeat habere præmium scutorum centum a Statuto, siue proclamate promissum? & negatiuè respondet *Bart.in l.3.§.vtrum,num.2. ff.ad Syllanian.*red-dens rationem, quia officialis ad hoc tenetur coarctatione iuris, & extendit decisionem ad executores, & birruarios eiusdem officialis, propter identitatem rationis, quia ipsi quoque tenentur ad hoc ratione officij; sequuntur *Bart Aegid.Boss.tit. de captura, num.76.* qui ait ita vidisse seruatum, & decisum contra officialem Nouocomensẽ; *Clarus pract. crim.§. fin.quæst.29.vers. cæterùm in multis; Io. Mõtag.in addit.ad tract.Boer. de auth.magnæ Curiæ,num.146. vers. & ibi dicunt omnes; Petr. Gerard. in singul. vlt.num.20. & ita etiam decisum in Regno Cataloniæ affirmat Peguer. decis.67. in hoc Principatu,per tot* qui licèt concludat ita seruari per Regium Cõsilium, subdit tamen aliquando per viam gratię Præsides Prouinciæ aliquibus Regijs officialibus dictum prēmium concessisse; & Camera Apostolica solet etiam huiusmodi præmia dare Præfecto vigilum (quem Barisellum vocant) & militibus Corsis,quàmuis isti ratione officij teneātur capere delinquentes, & exbannitos, & ideo de iure non debentur, sed per viam gratiæ conceduntur. Et in hoc stãdum esse consuetudini, concludit *Boss. loco supra cit.* qui refert *Decium in cons. 691.num.11.vers.& supradicta omnia*, qui licèt loquatur in alijs terminis,nempe de talia soluta pro redemptione militis capti in bello ab hostibus,vt scilicet repeti possit per soluentem, quam ille, qui libertatem consequitur, denegasset, & in hoc adesse cõsuetudinem affirmat, quæ seruanda est, vt ibi per eum.

Vlterius quærit *Bart.d.§.vtrum, n.1.*

57 Si homines de Vniuersitate excitati ab vno, qui insequebatur bannitum, illum capiant, an inquam dicti homines consequantur præmium,si adsit aliud Statutum, quòd ipsi teneantur insequi, & capere delinquentes? & negatiuè etiam respondet, quia isti non vltrò prosilierunt ad insequendum, sed excitati ab alio,quo casu non intrat dispositio illius §.volentis spontaneam, & non excitatã voluntatem; sequitur *Alban. in additionib.ad eundem Bart.in d.§.vtrum,nu.1.* qui alios adducit; & vide *eundem Bart. in l.nulla,n.2.C.de debitor.lib.*10.

58 Sed quoniam aliquando euenit, vt Cancellarij criminales, & birruarij, qui ducunt vxorem, & contrahunt domicilium in loco exercitij, ab officijs remoueantur, quæritur,an hæc decisio sit iuridica? & affirmatiuè respondeas, per *tex.apertum,& clarum in l.38. si quis officium,*

ficium, ff. de ritu nupt. & amplia conclusionem, non solùm in ipso officiali, sed etiam in filijs, & nepotibus, vt nec ipsi ducere possint vxores, & contrahere domicilium, quousque eorum patres officium gerant, vt est *text. in l. 57. qui in Prouincia, ff. eodem, l. vnica, C. si Rector Prouinciæ; Capiblanc. de baron. pragm. 3. num. 40. alia cumulat Mastrill. de Magistr. lib. 5. cap. 6. num. 121. & seq.* reddens ibi rationem, ne scilicet propter officij auctoritatem subditos concutiat, & vexet; & alia ratio reddi potest, quia officialis contrahens domicilium in loco
59 dicitur ciuis illius loci; ciues autem de iure communi prohibentur esse iudices, & officiales in patria, *l. si eadem, ff. de off. assess. l. 3. de diuers. off. & appar. lib. 12. vbi Luc. de Penn. & Io. de Platea;* latè *Mastrill. de Magistr. lib. 2. cap. 7. a nu. 1. vsque ad 26.* nam in sequentibus numeris ait, in Regno Siciliæ seruari contrarium, & nititur probare, hanc consuetudinem habere iuris assistentiam, vt ibi per eum viden. Ego tamen opinor supradictam opinionem procedere de iure ciuili, non autem de iure canonico.

Verùm in Ecclesiastica Ditione a prima conclusione non erit recedendum, *per Aegidianam Constitutionē lib. 4. cap. 47. Bertrand. Episcopus, &c. & ibi Gasp. Caball. in gloss. verb. sacrilegij.*

Imò nec posse contractus per se, vel alios facere iudices, & officiales in loco officij, *est tex. in l. non licet, ff. de contrahē. empt. l. vnica, C. de contract. iud. l. quisquis C. de postuland.*

60 Adde nec posse conuenire aliquem in iudicio, nec ab alijs conueniri, etiamsi agatur de obligatione Camerali, durante eorum officio, *decisum habes a Sacra Consulta in causa Ciuitatis, & Priorum Perusij in hæc verba ad Perusij Gubernatorem. Come è parsa conueniente la domanda, che con il memoriale aggiunto è stata fatta da cotesta Città, che li Priori pro tempore non possino cōuenire alcuno, ne esser cōuenuti da altri anco nelle cause, doue si tratta d'obligo Camerale, così la Sacra Consulta vuole, che ne riceuano la gratia. Onde sarà contenta V. S. d'ordinare, che si metta in esecutione, dandone auuiso; e Dio la conserui. Di Roma li 5. Giugno 1624.*

Di V. S.

Come fratello
Il Card. Barberino
M. Ginetto Secretario.

SVMMARIVM.

1 *Expensa nomen latinum, & antiquum est a permutatione rerum deriuatum.*
2 *Expensæ nomine pecunia, quæ consumpta est, significatur.*
3 *Expensæ, & impensæ idem designant; magis forense est, expensæ.*
4 *Expensæ sunt in quadruplici differentia, necessariæ, vtiles, voluptuariæ, & quæ fiunt fructuum colligendorum gratia.*
5 *Expensæ necessariæ, vtiles, voluptuariæ quæ sint.*
6 *Fructus intelliguntur, deductis impensis.*
7 *Pro recuperandis impensis datur retentio.*
8 *Res, quæ pignori data non est, retineri non debet regulariter, quandoque tamen datur retentio rei magni valoris pro paruo credito.*
9 *Impensæ factæ gratia colligendorum fructuum in quibus casibus non detrahantur.*
10 *Decima ex quibus rebus, & causis debeatur.*
11 *Quota fructuum Fisco soluenda, nulla habita ratione expensarum, soluitur. Declaratur tamen conclusio. num. 12.*
13 *Expensæ factæ vltra summam in Tabella contentam in calculo recipiendæ non sunt.*
14 *Summa descripta in Tabella pro expensis extraordinarijs quomodo sit eroganda.*
15 *Sola Congregatio Boni Regiminis erogare potest pecunias Communitatum, vel erogandi licentiam concedere; & quare.*
16 *Collectas nouas imponere solus Princeps potest.*
17 *Collecta imposita a non habente potestatem solui non debet, & soluta repeti potest.*
18 *Collectas imponens absque licentia incidit in excommunicationem; & absolutione indiget; & affertur exemplum.*

§. VIII.

Gloss. 1.

Expensis.

CAP. XX.

1 HOC verbum, *expensum*, siue *expensa* latinum est, & antiquissimũ esse contendit, eiusque deriuationẽ a permutatione rerum, quæ ante pecuniarum inuẽtionem inter homines fiebat, deducit *Garzias tract. de expensis, & melioram.cap.*1.*num.*1.*vsque ad* 8. Verùm expensæ nomine pecunia,
2 quæ consumpta est, significatur, quicquid enim consumitur, vel expenditur siue circa res, siue circa personas, quocumque modo expendatur, expensæ dicuntur; & hoc nomen *expensæ* idẽ quod
3 *impensæ* designat, magis tamen forense est, *expensæ*, quàm *impensæ*, *vt idẽ Garz. scribit loco cit.num.*7.

4 Sunt autem expensæ in quadruplici differentia, necessariæ, vtiles, voluptuariæ, quartum genus earum, quæ fiunt colligendorum fructuum gratia. De primis tribus loquitur, illasque benè declarat *Paulus I.C.in l.impensæ*, 79. *ff.de verb. signif.* dum ait. *Impensæ necessariæ*
5 *sunt, quæ si factæ non sint, res aut peritura, aut deterior futura sit.*

Vtiles impensas esse Fulcinius ait, quæ meliorem dotem faciant, deteriorem non esse sinant; ex quibus redditus mulieri acquiratur; sicut arbusti, pastinationes, vltra quam necesse fuerat: item doctrinã puerorum, quorum nomine onerari mulierem ignorantem, vel inuitam non oportet, ne cogatur fundo, aut mancipijs carere. In his impensis, & pistrinum, & horreum insulæ dotali adiectum plerumque dicemus.

Voluptuariæ impensæ sunt, quæ speciem dumtaxat ornant, non etiam fructus augent, vt sunt viridaria, aquæ salientes, incrustationes, loricationes, picturæ. Hæc Paulus I.C. tantùm expensarum species enumerat hic.

De quarta autem specie expẽsarum, quæ gratia colligendorum fructuum fiunt, tractant communitèr *Doctores in l.fundus qui*, 52. *ff.famil.ercisc.* Has etiã *Paulus I.C.* declarat, & deberi ait, nedum bonæ fidei possessoribus, sed etiam prædonibus, *in l.si a patre*, 39. §. *fin.ff. de petit.hæred.* his verbis. *Fructus in-*
6 *telliguntur, deductis impensis, quæ quærendorum, cogendorum, conseruandorumque eorum gratia fiunt: quod non solùm in bonæ fidei possessoribus naturalis ratio expostulat, verùm etiam in prædonibus; sicut Sabino quoque placuit.* Hæc Paulus, quibus videntur contraria quæ scribit *Vulpian.in l.si seruus seruũ*, §. *si oliuam, ff.ad leg.Aquil. ibi: nulla enim iniuria est, cum tibi etiam impensas donauerit, quæ in collectione huiusmodi fructuum impenduntur, &c.* Hanc tamen contrarietatem optimè conciliat *Garzias tract.de expens.cap.*1.*num.*13.*videndus.*

7 Et pro recuperandis huiusmodi expensis, dandam esse retentionem, apertè respondet *Pomponius in l.si necessarias*, 8. *ff. de pignor. action.* qui tamen loquitur de impensis necessarijs.

8 Regularitèr enim retineri non potest res, quæ pignori tradita non sit, *l.fin.C. commodat. prætextu debiti* (inquit Imperator) *restitutio commodati non probabilitèr recusatur.* & *in l. si non inducta, C.in quib.caus.pig.vel hyp. tacit.contrah.ibi. Non enim prætextu debiti pensionum restitutionem eorum morari potest; vbi gloss.in verb.morari potest*, notat sua auctoritate possidentem non habere retentionem.

Quandoque tamen datur retentio rei magni valoris pro modica re *l.quandiu*, 6.*C.de distract.pignor.l.creditoris, ff eod. tit.l.moschis, & ibi gloss. in verb. possessorum, ff.de iur. fisc.* Quæ tamen conclusio declaratur procedere, quando creditor possidet rem indiuisibilem, puta gemmam valoris scutorum decem millium pro mille, vel prædium maioris valoris, cuius non possit priuari parte quin priuetur toto, vt tenuit *Rota in Romana Legatorum de Columnis, coram Sacrato* 27. *Ianuarij* 1614. *quæ est dec.*69 *num.*8.*impress. post tract.Cenc. de censib. & num.*9. *& seq.* determinat, si res erit diuisibilis, vt pecuniæ, & nomina debitorum, omnis æquitas suadet, vt creditor, retenta summa sibi debita, residuum

resti-

restituat, quia aliàs retineret sine causa, & contra notata *in l. ex conducto, in princ. ff. locat. Tiraq. in tract. Cessante causa, par. 1, n. 189.*

Quod autem diximus, detrahendas esse impensas, quæ gratia colligẽdorum fructuum fiunt, non procedit

9 Primò in solutione decimarum, *c. tua nobis, de decim.* Cuius rei rationem legimus in Concilio Triburicẽse anno salutis 895. Formoso Pontifice, & Arnoldo Rege celebrato, teste *Baronio in annal. lib. 10. pag. 638. verba Concilij in cap. 13. de decimis*, referente, dum ait. *Decimæ ex debito requiruntur; Quid si diceret Deus, nempe meus es o homo, mea est Terra, quam colis, mea semina, quæ spargis, mea animalia, quæ fatigas, meus est Solis ardor; & cum omnia mea sint, tu qui minus accommodas, solam decimam merebaris, sed seruo tibi nouem; da mihi decimam; si non dederis decimam, auferam nouem; si dederis mihi decimam multiplicabo nouem. Si ergo quærat aliquis, cur decimæ dantur, sciat, quòd ideo dandæ sunt, vt hac deuotione Deus placatus, largiùs præstet, quæ necessaria sunt.* Hactenus Concilium (quod etiam legitur impressum *tom. 3. Cõcilior. pag. 559.*) a Garzia relatum, vnà cum alia ratione desumpta *ex Dominico Soto apud ipsum viden. dicto tract. de expens. cap. 1. nu. 17.* & videre etiam poteris *Tiraquell. de retract. lignag. gloss. 1. §. 15. n. 10.*

11 Secundò non detrahuntur expensæ, si debeatur quota fructuum fisco, prout in aliquibus Ciuitatibus Ecclesiasticæ Ditionis fieri solet, dum ciues soluunt collectas, & onera Cameralia ratione fructuum, quos colligunt ex prædijs; & hoc fieri a ciuibus Spoletanis retulit mihi D. Nicolaus Letus vnus ex Dominis Agentibus prouincialibus Collega meus, & Patritius Spoletanus. Hæc inquam solutio facienda erit, nulla habita ratione expensarum in recolligendis fructibus factarum; conueniunt in hoc Hispani, vt *Auendag. de exeq. mand. par. 2. cap. 14. nu. 15.* & Galli, vt *Tiraquell. de retract. lignag. gloss. 1. §. 15. num. 11. qui tamen in num. seq.* contrarium tenet etiam in decimis; ex Italis verò habes *Bald. Angel. Imol. Cuman. Roman. Alex. Salycet. Castrens. Socin. Iason.* quos refert *Afflict. in decis. 252. n. 7.* dum ait expensas non esse detrahendas, vbi agitur de fauore Diuino, vel de iure publico; quæ duo æquiparantur, *vt in l. fin. C. de sacrosanct. Eccles.*

12 Verùm contrariam sententiam, vt scilicet fiat detractio expensarum, etiam in solutione collectarum, præter *Tiraquel. loco proximè citato nu. 12.* firmat *Garz. tract. de expens. cap. 11. num. 60.* ex eo, quia fructus semper intelliguntur deductis expensis, vt ibi per eum. Hanc tamen conclusionem circa solutionem decimarum benè distinguit *Moneta tract. de decimis, cap. 6. quæst. 4. num. 28. 29. & 30. & seq.* videlicet, Ex decimis prædialibus non esse detrahendas impensas: in decimis verò personalibus vtique detrahendas esse; qui etiam reddit rationẽ huius distinctionis *sub n. 34. videndus*; nam ex eius verbis possunt reduci ad concordiam Doctores, qui ex iam dictis videntur inter se contrarij, vt scilicet ex collecta soluenda de fructibus prædiorum non detrahantur impensæ, de collecta verò personali detrahantur.

13 Sed magis ad rem nostram ponderando verba Bullæ ibi, *Deductis expensis in Tabella, seu libello descriptis, &c.* Hinc enim colligimus, expensas factas vltra id, quod est descriptum in Tabella, non esse admittendas: quod etiam cautum est *in §. 6. vers. quicquid verò.*

Sed quoniam multæ possunt occurrere expensæ, quæ in Tabella non sunt descriptæ, & specificatæ, quamobrem ponitur in ijsdem Tabellis certa quantitas, & pecuniarum summa, quæ dicitur, *Pro extraordinarijs*, neque hæc relinquitur eroganda arbitrio Decurionum; quæritur propterea, quomodo sit expendenda, & qualitèr de ista quantitate exigenda sit ratio? *Et hoc decisum fuit ab hac Sacra Congregatione die 4. Octobris 1614 in hæc verba.* [*Sacra Congregatio* prohibuit, ne summa in Tabella cuiuslibet Communitatis assignata pro occurren-
14 tijs extraordinarijs expendatur absque vrgenti necessitate, per generale Consilium, & per Gubernatorem, seu Officialem loci approbanda, & præuia cognitione, quòd moram non patiatur, nec possit expectari particularis licentia a Sacra Congregatione, & mandauit, quòd Priores proponentes in Consilio, quòd expendatur vltra dictam summam, seu de dicta summa in casibus prohibitis per Constitutionem super Bono Regimine, & Cancellarius scribens tales propositiones, & decreta, & Camerarius acceptans mandata contra formam præsentis decreti, teneantur soluere de proprio omnes impensas factas contra præsentem ordinationem, vltra alias pęnas

Q 2 per

per d. Constitutionem Consiliarijs impositas: Et sub ijsdem pœnis prohibuit Syndicis, & Reuisoribus, ne Camerarijs prædictis admittāt in solidatione Computorum huiusmodi partitas, etiamsi in Instrumento Camerariatus fuerit appositum pactum, quòd teneatur acceptare, & soluere omnia mandata Officialium, quia voluit intelligi de legitimè expeditis. Et huiusmodi declarationē mandauit per Cancellarium intimari singulis, ad quos spectat, & ad omnem propositionem circa expensas pro tempore faciendas recitari per eum præsentem ordinationem, & in casu contrauentionis in quolibet supradictorum capitum, vltra pœnas in ipsa Constitutione contētas ad integrum salarium illius anni restituendum, cogi debere mandauit: Et nihilominus voluit, quòd finito anno fiat notula supradictarum expensarum per extensum, & transmittatur ad Congregationem cum noua Tabella, prout etiam si consumpta dicta summa intra annum aliqua necessitas occurrat, nec illius vrgentia patiatur expectari responsum, & licentiam, vt supra, voluit prouideri per Gubernatorem Prouinciæ, transmissa postmodum incontinenti dicta notula cum informatione expensarum, quæ superuenerunt; & ita voluit, prohibuit, & respectiuè mandauit. Datum Romæ 4. Octobris 1614.]

Odoardus Sanctarellus Secretarius.

Quæ quidem decisio iuridica dicitur, per ea, quæ colligit *Petr. de Auendag. de exeq. mand. par. 2. cap. 10. a num. 3. vsque ad num. 29.* vbi viginti enumerat exempla, ex quibus licitum sit vniuersitatibus, & eorum Officialibus pecunias publicas erogare: Neque ad sola exempla relata se restringit, sed extendit etiam ad alios casus, in quibus æqua, vel maior ratio insit; ex auctoritate *gloss. in l. ob æs, in verb. tantum, C. de prædijs minor.* & latè *Ias. in l. 1. num. 7. C. de bonor. poss. contra tabul.* addit tamen *Auendag. sub nu. 16.* hæc notanda verba [*Caueat* tamen Iudex, ne hanc pecuniam ipse eroget proprio mandato, quia hodie non potest, cum ad solum Regem spectent harum publicarum pecuniarū ergationes, &c.]

15 Quæ quidem verba etiam ad iudices, & officiales locorū Status Ecclesiastici optimè adoptantur; sola enim hæc Sacra Congregatio, quæ Principis personam repræsentat, publicas Communitatum pecunias erogare potest, & erogandi licentiam impartiri: Et ratio est, quia expensæ vltra Tabellam faciendæ, aut fiunt ex pecunijs, quæ supersunt, aut ex pecunijs per collectam inter ciues partiendam recolligendis: Si ex pecunijs, quæ supersunt, cum in fine cuiusque Tabellæ Sacra Congregatio rescribat, quid agendum sit de huiusmodi pecunijs, neque Decuriones, neque Officiales, & Iudices locorum possunt de illis absque licentia in scriptis ab ipsa Congregatione obtinenda disponere; sola enim Principis voluntas lex est, *Luc. de Penn. in l. nulli, num. 1. C. de cond. in pub. horre. lib. 10.* Si

16 verò pecunia redigenda sit ex collecta inter ciues partienda, neque id agere iudex poterit, quia nouas collectas imponere solo Principi permissum est, *c. super quibusdam, 26. & ibi gloss. in verb. padagia, de verb. signific. l. vectigalia, ff.*

17 *de pub. & vectig.* & si a Ciuitate, quæ sub Principe sit, imponatur, solui non debet, & soluta vi, aut simplicitate, restituenda erit, vt notat *Bald. in d. l. vectigalia, & l. non solet, C. vectigal. nou. instit. non poss. & nos dicemus infra latius in §. 11. gloss. 2. verb. taxa facienda, & in §. 14. gloss. 1. in verb. collectis.*

18 Et cum aliquando nonnullæ Communitates pro eorum indigentijs absque licentia Papæ imposuissent, & exegissent collectas, necesse fuit petere absolutionem a Censuris, quæ ita concessa fuit. [*S. D. N.* annuit, quòd absoluantur pro præterito, & mandauit in futurum examinari huiusmodi gabellas, earumque naturas, & si repertæ fuerint iustæ, confirmentur: & interim permisit illas exigi iuxtà solitum vsque ad renouationem Tabellæ pro anno futuro.]

De expensis, quæ fiunt ab Oratoribus & Syndicis, si mittantur ad aliquem locum pro defensione iurium Vniuersitatum, dicemus infra *in verb. Oratores, & in verb. Consilijs*; Interim vide *Guid. Pap. quæst. 68. & quæst. 625. Garzi. de expens. cap. 20. num. 15. Auendag. de exeq. mand. par. 2. cap. 10. n. 7. in 5. exempl.*

Alia quoque de sumptibus, & impensis dicemus infra *in §. 15. gloss. 6. in verbo sumptus.*

S V M M A R I V M.

1 *Vbertas, & frumenti copia plurimùm valet ad pacem, & tranquillitatem ciuium conseruandam.*

2 *Saturo populo nihil potest esse latius.*

3 *Theodosius, & Valent. Imperatores certam auri quantitatem ad perpetuam*

fru-

frumenti coemptionem dedicarunt.

4 *Sixtus V. horum exemplo scuta ducenta millia ad vsum annonæ destinauit.*

5 *Clemens VIII. quod superest ex redditibus Communitatum, deductis expensis, in subleuationem annonæ erogandum duxit.*

6 *Necessitate impellente, nedum quod superest, sed etiam pecuniæ sub vsuris pro annona accipiendæ sunt.*

7 *Cautela, ne Vniuersitates accipientes pecunias sub vsuris pro subleuanda annona, patiantur damnum.*

Cautela hæc habet iuris assistentiam, & quomodo. num.8.

9 *Sanctio Valentin. & Valent. Imperatorũ de frumento condito in publicis horreis.*

10 *Abundanzerij tenentur ad refectionem damni, si frumentum corrumpatur in horreis.*

Mixtio frumenti corrupti cum bono facienda, ne annona publica sit in damno. ibid. & n.9. & 34.

Amplia, quòd possunt etiam ciues cogi ad illud emendum. num.11.

Amplia secundò, cogendos esse tam diuites, quàm pauperes, & redditur ratio. num.12.

13 *Ciuitas non dicitur perfecta sine pauperibus.*

14 *Ciuitatũ Rectores ordinare possunt quid expediat circa emptionem, & venditionem frumenti.*

15 *Frumentum quod superest, nedum in Ciuitate, sed etiam in Comitatu diuidi potest.*

16 *Ciuitates non habentes, nec inuenientes pecunias pro subleuanda annona, quid agere debeant, & possint.*

17 *Ciuitas cogere potest suos ciues ad vendendum frumentum soluto iusto pretio; & quodnam dicatur iustum pretium.*

Quid actum sit anno 1621. in Statu Ecclesiastico ad subleuandam annonam. num.18.

19 *Eminentissimus D. Cardinalis Laurẽtius Magalottus Florentinus debitis laudibus cumulatur.*

20 *Vniuersitates quandoque cogunt ciues suos ad collocandum in horreis publicis decimam partem frumenti.*

21 *Quæ personæ eligendæ sint ad æstimandum frumentum conditum in publicis horreis.*

22 *Pauper ita est idoneus ad modicum, sicut diues ad multum.*

23 *Si non inueniantur conductores furnorum, & qui furnariam exerceant quid agere debeant Decuriones Ciuitatum.*

24 *Damnum resultans ex mala administratione annonæ ab administratoribus sarciendum est.*

25 *Vniuersitates constituentes vnum, vel plures ciues ad comparandam annonam possunt etiam illis assignare certum salarium.*

26 *Nemo tenetur proprijs stipendijs militare.*

27 *Depositarius rei frumentariæ si vertat pecunias in alium vsum, grauitèr puniendus.*

Amplia, quòd neque sit audiendus, si opponat compensationem. num.28.

29 *Annonæ priuilegium est, vt cogi possint domini animalium, curruum, nauicularum ad mutuandum huiusmodi instrumenta pro euectionibus faciendis.*

30 *De fraudãtibus, & onerantibus annonã, & qua pœna puniantur, vide remissiuè.*

31 *Seruus contra dominum potest esse testis in causa annonæ; item mulier.*

32 *Statuta fauore annonæ non admittunt exceptionem ex defectu potestatis; & declara vt hic.*

33 *Statutum, ne quis emat in foro, nisi certam quantitatem frumenti, valet, & quare.*

34 *Ciuitas, vel Respublica potest miscere frumentum corruptum cum bono, ne sit in damno.*

35 *Ordinatio, vt quilibet locuples teneatur vendere certam quantitatem frumenti, est valida etiam cum certo, & viliori pretio.*

36 *Episcopis demandata fuit aliquando cura, ne merces, vel annona cariùs venderentur.*

37 *Princeps quibus remedijs vti debeat, si maxima annonæ charitas vrgeat.*

38 *Princeps, & Vniuersitates ordinare possunt, ne forenses, regatterij, dardanarij emant in foro, nisi certa bora iam transacta, & quare.*

39 *Incantantes frumentum, vel merces ad hoc, vt cariùs vendantur, stellinatus crimine tenentur.*

40 *Sitocomia potest merces corruptas de facto proijcere, & perdere.*

Amplia, etiamsi merces sit tantùm in parte corrupta, vel mixta. num.41.

Amplia secundò, si mixtio fiat in vino, si apponantur in eo medicamenta, ne appareat corruptio. num.42.

43 *Statutum, ne vindemiæ fiant, nisi tempore*

pore certo, est validum, & quare.

44 *Piscatores proijcientes in fluminibus taxum, vel alias herbas mortiferas ad capiendos pisces, puniendi sunt, & quare.*

45 *Pistores lauantes manus cum aceto, & laniones inflantes animalia mortua, sunt etiam puniendi.*

46 *Vniuersitates possunt statuere, ne merces vendantur, nisi in certa platea, vel loco sub pœna amissionis.*
Declara conclusionem vt num. 47.

48 *Damnari quis non potest, vt negotietur.*

49 *Qui incœpit exercere furnariam, carnicinam, hospitium, vel quid simile publicam vtilitatem respiciens, non auditur, volens deserere artificium, sed potest cogi ad exercendum.*
Amplia conclusionem in Aduocato, Procuratore, Notario, Syndico. n. 50.

51 *Contrahi potest etiam cum incertis, vt inter caupones, & diuertentes ad eorũ hospitia.*

52 *Hasta salutis apud Romanos hodie in aliquibus Ciuitatibus Status Ecclesiastici reperitur, & quid sit.*

53 *Dilatio ad restituendum frumentum mutuatum quando sit concedenda, vel non.*

54 *Creditores rusticorum, qui studiosè differunt petere frumentum mutuatum, tempore fertilitatis repelluntur, si petant tempore sterilitatis.*

55 *Cognitio fraudum, quæ fiunt in venditione rerum victualium cumulatiuè pertinet ad Rectores Ciuitatum, & ad Iudices ordinarios.*

56 *Statuta Ciuitatum disponentia, quòd Rectores Ciuitatum taxent pretia rerum, intelliguntur sine præiudicio Iudicis ordinarij.*

57 *Iurisdictio Rectorum in taxando pretia, cum sit inferior, non extinguit iurisdictionem Iudicis superioris.*
Taxæ prædictæ quo tempore sint faciendæ, & qua puniantur pœna qui illas non seruant. n. 58.

59 *Ciuis, qui habita notitia de taxa, ante illius publicationẽ cariùs vendidit frumentum, venditio rescinditur tanquã facta in fraudem taxæ.*

60 *Supprimentes annonam coemptam, vt illam cariùs vendant, qua pœna puniantur.*

61 *Vniuersitas non est condemnanda ob irruptionem singulorum in horreum priuatum, nisi appareat id factũ fuisse conuocato Consilio.*

62 *Famis effectus quamplurimi referuntur, videndi.*

63 *Vniuersitas obligata subministrare alteri Vniuersitati certam annuam quantitatem frumenti, intelligitur, quando frumentum superest.*
Extende, vt num. 64.

65 *Iustum pretium frumenti quodnam dicatur, quando quis cogitur vendere pro necessitate; & supra num. 17.*

66 *Res tanti valet, quanti vendi potest.*

67 *Non omnia, quæ licent, honesta sunt.*

68 *Quicquid plus iusto appetit homo, turpe lucrum est.*

69 *Clerici vendentes frumentum plusquàm laici, an peccent mortalitèr, & ad restitutionem teneantur.*

70 *Clerici magis, quàm laici tenentur ad opera charitatis.*

71 *Beneficia Ecclesiastica principalitèr instituta sunt ad opera pietatis.*

72 *Indecens est, qui Diuino ministerio sunt adscripti, in sæcularibus negocijs nimiùm esse implicitos, & quæstuosas artes exercere.*

73 *Religiosi quicumque probibentur exercere artes quæstuosas, & præcipuè armatarias, pistoriam, lanificium, textinum, & similia; vt in Decreto Sacræ Congregationis Apostolicæ Visitationis.*

74 *Extrahens frumentum extra Statum, postea pœnitens, recedat, & in recessu sit comprehensus, an incidat in pœnas. Quid si extrahat farinam, an incurrat in eandem pœnam. num. 75.*

§. VIII.

Gloss. 2.

Annonam.

CAP. XXI.

1 AD pacem, & tranquillitatẽ ciuium conseruandã frumenti copia, & vbertas plurimùm valet; nihil enim (vt Aurelian. Imperator aiebat) saturo
2 populo potest esse lætius, *teste Vopisco in eius vita ad finem*; quò etiam respexisse viden-

videntur *Theod.& Valent.Imperat.* dum
3 certam auri quantitatem ad coemptionem frumenti perpetuò dedicatam esse voluerunt, prout sancitum legimus *in l.2.C.de frum Vrbis Constantin.lib.*11.

Et quod Impp. ad iuuandam Ciuitatē Constantinopolitanam, vbi Sedes Imperialis erat, statuerunt, hoc idem à Summis Pontificibus pro Ciuitate Romana factitatum fuisse constat: siquidem
4 Sixtus V. scuta ducenta millia ad vsum annonæ Vrbis assignauit in sua *Constit.* 78. *Bullar. nou. tom.* 2. *pag.* 624. Paulus quoque V. alijque Successores in hanc potissimùm curam incubisse satis constat. Verùm Clementis VIII. prouidentia nō ad Vrbem tantùm restringitur, sed ad omnes *Ciuitates*, omniaque Oppida, & *Loca S.Sedi Apostolicæ* subiecta diffunditur, dum in hoc §. mandat, quòd superest ex redditibus Communitatum,
5 deductis expensis, in subleuationem annonæ totum erogari.

Verùm si necessitas instet, periculumque
6 immineat, ne frumentum pro substentatione ciuium, & incolarum sufficiat, nedum quod superest in tabella, sed etiam conceditur licentia Vniuersitatibus accipiēdi pecunias sub vsuris, ex quibus ematur frumentum, in publicis horreis collocandum, vt inde certa lege diuidatur inter ciues, vt millies ab hac Sacra Congregatione factitatum scimus,
7 præsertim dum hæc scribo: Ego enim pro Communitatibus Vrbeuetana, Ciuitate Castellana, & Viterbiensi, hanc licentiam obtinui; prout etiam alij domini mei Coagentes pro suis Communitatibus obtinuerunt in hæc verba. *Al Gouernatore di Ciuità Castellana.* [*Si contenta* la Sacra Congregatione, che cotesta Communità pigli à censo scudi mille per imprestarli all' Appaltator de' forni per seruitio dell'Abondanza: onde voi le ne darete l'oportuna licenza, con fare obligare il medesimo Appaltator de' forni, e fargli dare idonea sigurtà d'estinguere il censo in fine dell'Appalto, e pagarne ancora i frutti del suo, senza che la Communità ne senta alcun danno, ò interesse. E Dio vi guardi. li 22. Ottobre 1636.]

Vostro Amoreuole

Il Card. Barberino

Giulio Donati Secretario.

7 Cum autem ex hac acceptatione pecuniarum sub vsuris Vniuersitatum nomine, nō rarò Vniuersitatibus ipsis damnum emerserit; vel ob ministrantium incuriam, vel quia frumentum corrumpitur, aut aliquid simile contingit, itaut consumpto iam frumento, pecuniæ ex ipsius venditione redactæ, & quæ in extinctionem æris alieni hac de causa cōtracti eroganda fuerunt, in alios vsus distrahebantur; vt huic malo oportunū nostra Congregatio afferret remedium, mandauit per Abundantiarios, Grascerios, vel alio nomine nuncupatos, Administratores inquam annonæ infrascriptam fieri obligationem, videlicet. [*Personalitèr* constituti N. N. specialitèr electi, & deputati pro manutentione, & seruitio annonæ Ciuitatis N. parentes, & parere volentes ordinibus Sacræ Congregationis super Bono Regimine spōte, &c. omni, &c. vti principales, principalitèr, & in solidum etiam proprijs, & particularibus nominibus promiserunt, & se obligarunt, & quilibet ipsorum in solidum promisit, & se obligauit mihi Notario, &c. præsenti, stipulanti, & solemnitèr acceptanti vice, & nomine Cōmunitatis dictæ Ciuitatis, & omnium, & singulorū quorum interest, intererit, vel interesse poterit quomodolibet in futurum, quòd benè, diligentèr, ac fidelitèr officium annonæ, eiusque negociū gerent, & administrabunt, & de gestis, & administratis bonum, & fidele computū, ac rationem reddent, ac reliquatum restituent finito eorum munere, atque etiā ante, ad omne mandatum Sacræ Congregationis, aliàs, &c. Necnon fructus censuum impositorum, ac imponendorum, societatum officiorum creatarum, & creandarum, pecuniarumque super quibuscumque locis montium vacabiliū, & non vacabilium, seu etiam ad cambiū, aut aliàs quomodolibet receptarum, & recipiendarum pro seruitio eiusdem annonæ, vsque ad illorum effectualem extinctionem, restitutionem, & integralē satisfactionem in suis debitis terminis, & paghis illorum creditoribus, & habere debentibus, soluere, & exbursare. Nec non dictos census impositos, & imponendos, Societates super quibusuis officijs contractas, seu contrahendas, & pecunias vt supra quomodolibet receptas, & recipiendas extinguere, cassare, restituere, respectiuè illorum, & illarum dominis, & creditoribus per totum mensem Augusti proximi futuri sequētis anni... vt supra, cum fructibus decursis, & quibuscumque alijs fructibus, & expensis vsque ad totalem pecuniæ restitutionem faciendam, decursam, & decurrendam.

dam. Dictamque Communitatem, eiusque res, bona, iura, fructus, redditus, & prouentus semper, & omni tempore ab impositione dictorum censuum, constitutione dictarum Societatum, & receptione vt supra pecuniarum, fructuum, illorum solutione, & ab omnibus damnis, expensis, & interesse, quæ occasione præmissorum quomodocumque, qualitercumque, & quacumque de causa pati, & substineri posset, indemnem, & penitus sine damno conseruare, & releuare, a molestijs quibuscumque eximere, & liberare omnibus ipsorum sumptibus, & expensis liberè, &c. omni, &c. aliàs, &c. supra præcisam obseruātiam, &c. ad omnia damna, &c. pro quibus, &c. obligarunt seipsos, &c. bona insolidum sub arctiori forma R. Cameræ Apostolicæ, &c. consentien. &c. vnica, &c. citra, &c. renunciantes, &c. iurantes, &c. rogantes, &c. super quibus, &c.]

8 Quæ quidem obligatio præterquam quòd habet iuris assistentiam, non solùm quia Vniuersitates sunt ad instar pupillorum, quorum bona, & iura per tutores administranda sunt, recepta obligatione de benè, & fideliter administrando, vt *in §. 18. & concordat tex. in l. 2. C. de administr. rer. publ. lib.* 11. & alia multa cōgerit *Nicol. Los. tractat. de iur. Vniuers. par. 3. cap. vlt. per tot. post Luc. de Penn. in l. 1. n. 14. C. de condit. in pub. horre. lib.* 10.

Sed etiam quia si Vniuersitas tāquam pia mater erga suos ciues se ipsam, & bona sua propria obligat, nam aliàs non ita de facili inueniretur pecuniæ, non debet propria sentire damnum, & incommodum.

Et huc etiam respexisse videntur *Valentin. & Valens Impp. scribentes ad Volusianum Præfectum Vrbis in l. 1. C. de*
9 *conditor. in publ. horreis, lib.* 10. his verbis. [*Omnia*, quæ in horreis habentur, expendi volumus, itaut non prius ad frumentum extendatur expensa, quod sub Præfectura tua Vrbis horreis infertur, quàm vetera condita fuerint erogata: & si fortè vetustate species ita corrupta est, vt per semet erogari sine querela non possit, eidem ex noua portione misceatur, cuius adiectione corruptio velata damnum fisco non faciat. Ad istud autem negotium arbitratu, ac iudicio suo nobilis prudens, fidelis, optimè sibi conscius pro integritate mentis apponatur custos, ac mensor, qui vel frumenta modio metiatur, vel iustis æstimationibus colligat quanta habeantur *in condito*, &c.

10 Et hos Abundantiarios teneri etiam ad refectionem damni, si frumentum conditum in horreis pluuia corrumpatur, *ijdem Imperatores sanxerunt in l. 2. C. de condit. in publ. horre. eod. lib. 10. ibi.* [*Nam* si per incuriam officij grauitatis tuæ sartorum tectorum neglecta procuratione, aliqua pluuijs infecta perierint, ad damnum tuum *referentur*, &c.] *Rip. de remed. ad conser. ann. num.* 11. 12. & 13 Et si frumentum hoc pro annona publica conditum in horreis dd. Abundantiarij in vsum proprium conuertant, deportationis, & confiscationis bonorum pœna mulctantur, *vt in l. fin. C. eod. tit. Rip. loco citato num.* 15. *Gabr. Berat. in specul. Visit. cap. 22. de Decurion. num.* 31. *& alibi*.

Quod autem dictum est, faciendā esse mixtionem frumenti corrupti cum bono, vt *in d. l. 1. & scribunt Auendag. de exeq. mand. par. 2. cap. 19. num. 20. vers. hæc & alia, Fran. de Pont. tract. de potest. Proreg. tit. 11. de abundantia Ciuit. in princ. num. 17. & seq. pag. apud me 33. Itē Anton. de Burgos in repet. c. quod hoc, num. 32. & seq. de empt. & vendit.* Adde posse etiā cogi ad illud emendum, si su-
11 perfit (per modum gabellæ, iuxta sufficientes facultates); vt notant *Bart. & alij in l. vnica, C. vt nemin. lice. in empt. speci. se excus. lib. 10. qui quidem Bart. n.* 3 ait, licèt emptio frumenti videatur prin-
12 cipalitèr facta in fauorem pauperum, & indigentium, tamen onus est patrimoniale, & sic compellendi sunt etiam di-
13 uites, quia ad publicam vtilitatem pertinet, & sine pauperibus Ciuitas non est perfecta, *l. fin. ff. de nundin. Felin. in c. peruenit. de iud.* quem refert, & sequitur *Anton. de Burgos in repet. c. quod hoc, nu. 19. de empt. & vendit. pag. iuxta paruam impress. apud me 32. Anton. Corsett. in singul. 1. in verb. fiscus.*

14 Et circa hanc emptionem, & venditionem respectiuè posse Ciuitatum Rectores ordinare, quod magis vtilitati publicæ expedire viderint, *idem Corsett. scribit singul. in verb. frumentum, num. 2 post Bart. in l. 3. ff. ad l. Iul. de annon.* sed pleniùs *Tiberius Decian. tract. crim. lib. 7 cap. 22. de fraudant. annon. num. 22. 23. 36. & alibi:* videndus est etiam *Franc. de Pont. loco citato num.* 13. qui ait in Ciui-
15 tate Neapolitana quandoque seruatū, vt inter ciues, & per eius Casalia fuerit frumentum pro certo pretio distributum, vt Ciuitas minus esset in damno.

Si

16 Si verò Ciuitas, vel Vniuersitas non inueniat pecunias ad emendum frumẽtum, vel alia victualia, quòd possit inducere onus huiusmodi comparationis frumenti suis ciuibus, vt vnusquisque pro modo suæ substantiæ frumentum, & species annonales emat, illasque in Ciuitate ipsa vendat, vel vt pecuniam mutuẽt, ex qua frumenta ipsa comparari possint, ne tam ipsi, quàm alij pauperes fame pereant, notant *Luc. de Penn. & alij in l. 1. num. 2. & alibi*, C. *de quib. mun. nem. liceat se excus. lib. 10. Auendag. de exeq. mandat. par. 2. cap. 14. num. 9. vers. quartus casus*; & quòd cogi possint ciues ad
17 vendendum frumẽtum soluto iusto pretio, & prout annona exigit, *vide tex. in l. 8. non debere, ff. ad municipal. faciunt Menoch. cons. 264. interrogatus, num. 35. lib. 3. Surd. cons. 203. bona omnia, num. 38. lib. 2.* imò viliori pretio, dicit *Luc. de Penn. loco citato videndus*.

An autem iustum pretium dicatur, quod venditur in Ciuitate, vel quod haberi potest, si vendatur extraneis, vide *Menoch. cons. 137. num. 8. vers. cæterùm; qui ait*, illud esse iustum pretium, quod venditur in Ciuitate, vbi est frumentum, & pecunia.

18 Verùm in Ecclesiastica Ditione seruatum vidi de anno 1621. & 1622. sedente Gregorio XV. vt transmittatur Prælatus aliquis summa prudentia præditus, & maximo rerum vsu probatus per Ciuitates, & loca, cum facultatibus amplissimis compellẽdi quoscumque, ad exhibendum notam distinctam continentem summam frumenti, ordei, leguminum, bladarum, &c. recollectarum, vnà cum hominibus, & familiaribus suis, quibus alimenta præstare tenentur, ac etiam quantitatem, quam volunt, & intendunt seminare; & habetur etiam ratio operariorum, qui dietim conducendi sunt ad laborandum in agris, vineis, & alibi; ita ut facta proportionabili diuisione in capita cuiusque ipsorum, quod superest, ad horrea publica deferatur in subuentionem indigentium: qua in re videri poterunt quæ scribit *D. de Sola in suis comment. ad edictum Ducis Sabaudiæ de annon.* quod quidem edictum tresdecim glossis exornat.

19 Ad prædicta verò peragenda in dictis annis 1621. & 1622. electus fuit, & transmissus ferè per totam Ecclesiasticam Ditionem Reuerendissimus tunc D. Laurentius Magalottus Patritius Florentinus Sacræ Consultæ Auditor, postea Eminentiss. ac Reuerendiss. S.R.E. Cardinalis, & Episcopus Ferrariensis, vbi summa cum laude diem clausit extremum; fuit enim vir omni virtutum genere, nõ mediocritèr cultus, rerum vsu, & bonarum artium eruditissimus, ad maxima quæque munia pertractanda, perficiendaque natus, vt res, & negocia ab eo domi, forisque peracta palàm faciunt; & ego testis sum, siquidem per multos annos inter familiares suos adscriptus fui, & oculis vidi, & auribus audiui quod refero.

Quandoque etiam vnaqueque Ciuitas
20 per se ipsam ciues suos compellit ad supradictam frumenti, & bladarum assignationem, & decimam partem capit, quam in publicis horreis condit, soluto tamen pretio ab ipsis Decurionibus statuto; ad quod pretium statuendum *Franc. de Pont.* scribit, non esse eligen-
21 dos solùm ditiores, sed etiam alios mediocris fortunæ, ac etiam pauperes, quia ita est idoneus pauper ad modicum, si-
22 cut diues ad multum, & hæc tam diuites, quàm pauperes, imò magis pauperes respiciunt, & tangunt, vt latiùs in *suo tract. de potest. Proreg. tit. de abundant. Ciuit. in princ. cap. nu. 9.* sed clariùs *Decian. in tract. crim. lib. 7. cap. 22. nu. 21. videndus*.

23 Est etiam in hoc aduertendum, diligentias prædictas tunc faciendas esse a Communitatibus, & Rectoribus, siue officialibus ad hoc specialitèr deputatis, quando non inueniantur conductores furnorum, qui furnariam nomine proprio exerceant, quiuè assumant in se onus emendi, & prouidendi frumentum necessarium, & sufficiens ad pascendum ciues, & incolas locorum; hoc enim casu Communitates assument in se onus hæc omnia necessaria prouidendi, seruata forma *ab hac nostra Sacra Congregatione aliàs die* 10. *Septembris* 1596. tradita in hæc verba. *A Monsig. Gouernatore della Marca*. [*Se bene* altre volte per ordine di N. Sig. è stato comandato, che quando non si possino fare appalti de' forni, o che per altri rispetti le Communità doueranno pigliare sopra di loro il far prouisione de' grani, si aggiusti in modo il Calmiero, o Tariffa del Pane, che la Borsa publica non habbia da guadagnar, nè perdere, regolandosi il peso del pane secondo il prezzo, che sarà costato il grano, computatoui tutte le spese, & interessi, che possa pagar la Communità del danaro, che si piglia per im-

piegarlo in questo seruitio. Tuttauia perche in alcuni luoghi si è visto poco osseruarsi, e le Communità sono perciò entrate in debito, per essersi dato il pane à miglior mercato di quello, che costasse il grano: si è risoluto di rinouare a tutti quest'ordine, & incaricare a' Gouernatori, & altri Officiali l'osseruanza di esso, e che per quanto stimano la gratia di N. S. si ricordino di prouedere in modo, che li Popoli non habbiano à patir di pane, e le Communità non sentino danno: e doue siano finiti gli Appalti, e non si troui, o non paia di rinouarli, mentre si prouede di fuori il grano, che bisogna, si vagliano dell'autorità loro in farlo leuare a chi ne hauerà, pagandolo, e facendolo lauorare secondo il prezzo, che a lei parerà conueniéte, hauendo consideratione al tempo, & à tutto quello, che si conuiene. Si compiaccia V.S. di mostrare, per quanto ne tocca alla sua giurisdittione, la solita diligenza, facendo registrar la presente in coteste Cancellarie, acciò costi alli successori, e me li raccomando. Di Roma li 10. di Settembre 1596.]

DI V.S.

Come fratello

Il Card. Aldobrandino.

Satis igitur prouisum videtur indemnitati Communitatum, si seruentur hæ litteræ, & fiant etiam obligationes certorum ciuium iuxta formam supra a nobis positam. Sic enim seruatum vidi pro incolumitate Ciuitatis Castellanæ, ac illius Montis Pietatis; siquidem eum Rectores rei frumentariæ minus diligentes se gesserint in distributione frumenti códiti in horreis publicis, iuxta formam eorum obligationis, ex quo ipsius frumenti corruptio imminebat, *Sacra hæc*

24 *Congregatiò anni 1633.* rescripsit Episcopo dictæ Ciuitatis, vt dictos Rectores cogeret ad refectionem damni. Et hoc quoque seruatum pro Ciuitate Fulginei, ad quam transmissus fuit R.P.D. Saulius eiusdem Congregationis Auditor, Rectores, & Administratores annonæ condemnauit, vt supra; & hæc condemnatio iuridica est, *vt in Auth. de collat. §. Ciuitatű, vers. scientibus, Berat. in specul. cap. 32. num. 32. & 33.*

Verùm cum isti Rectores, & ciues deputati subijciantur huiusmodi periculis, quæsitum est, an debeat illis assignari, &

25 constitui certum salarium ex publica pecunia detrahendum? & affirmatiuè respondet *Io. de Platea in l. 1. num. 1. C. de*

26 *frument. Alex. lib. 11.* quia, vt ipse ait, nemo tenetur stipendijs proprijs militare, *vt in Auth. de iudicib. §. ne autem circa;* & sequitur *Auendag. de exeq. mand. par. 2 cap. 10. num. 16. vers. duodecimum exemplum; & vide omnino Rip. de remed. præser. contra pest num. 186.*

27 Depositarium verò rei frumentariæ vtentem pecunijs, in vsum annonæ destinatis, posse carceribus mancipari, dixit *Rota Romana coram Greg. XV. in decis. 106. per tot. & viden. est Tiber. Decian tract. crim. lib 8 cap. 31. nu. 3. Auendag. de exeq. mand. par. 2. cap. 10. num. 33. & seqq. Rip. de remed. ad conser. vbert. nu. 15. Excobar. de ratiocin. cap. 14. n. 31.*

28 Neque audiendum esse, si opponat, se esse creditorem Vniuersitatis ex alia causa, ac propterea faciendam esse compensationem, *tex. in l. 46. aufertur, §. vt debitoribus. ff. de iur. fisc. l. 2. § ad frumenti, ff. de admin. rer. ad Ciuit. pertinen. l. in ea, C. de compensat. Ripa loco proximè citato n. 34. & alibi.*

Si verò transportandum sit frumentum

29 de vno ad alium locum, & Communitas ad hoc egeat animalibus, curribus, nauiculis priuatorum, an possit dominos harum rerum cogere ad hanc conductionem, & transportationem? affirmatiuè respondet *Luc. de Penn. in l. 2. nu. 6. C. vt rustic. ad null obseq. lib. 11. arg. tex. in l. 1. §. 1. ff. de muner. & honor. ibi. Sitonia (vel vt Alciato placet Sitocomia) idest annonæ, & similium curæ prædiorum publicorum frumenti comparandi, &c.* vbi Hermogenianus I.C. firmat hoc esse munus personale, quod corporibus labore cum sollicitudine animi, ac vigilantia principaliter existit, sed melius, ni fallor, hæc conclusio probat r *in l. 1. & 2. C. de nauib. non excusan. l. b. 10. in l. vnica, C. de nautis Tyber. eod. l. b & nos dicemus infra § 12, gloss. 2. in verbo consilijs.*

30 Et si quis nauem, nauamuè retineat, aut dolo malo faciat, quò magis, quàm sit opus, detineatur, pœna viginti aureorum mulctabitur, *ex Vulp responso l. 2. ff. ad leg. Iul. de annon. videndus est Decian. tract. crimin. lib. 7. cap. 22. de fraudantib. aut onerant. ann. nu. 2. 3. & seq.* vbi perbellè declarat, quomodo, & qualiter quis dicatur fraudare, & onerare annonam, & qua pœna sit puniendus.

Multa quoque inducta sunt specialia in fauorem annonæ, & in pœnam fraudantium, & onerantium illam, quia ex hoc vitæ totius populi insidiatur.

31 Primum speciale est; quia licèt seruata

non admittatur ad accusandum eius dominum, *l. seruus, C. de iudic.* in hoc tamen iudicio fraudatæ annonæ admittitur, *l. 1. ff. ad leg. Iul. de annon. l. vix, ff. de iudic.* Mulier quoque ab accusatione repellitur, & in hoc casu admittitur propter publicam vtilitatem, *l. mulierem, ff. de accusat. l. vltima in fin. ff. ad leg. Iul. de annon.*

32 Statuta, quæ ex defectu potestatis regulariter non valent, *Rota diuers. decis. 780. num. 1. & coram Greg. XV. dec. 267. num. 7 & 14.* attamen si fiant pro vbertate annonæ, sustinentur; etenim si Magistratus inferiores (qui statuta condere non valent) statuant ad subleuandam annonam, vt portantes frumentum, & bladas capi, aut detineri non possint, nec vllam soluant gabellam, vel quid simile, vtrique Statutum erit seruãdum, *ex Caccialup. in repet. l. omnes populi, num. 17. vers. & ideo infertur quòd officiales, & ibidem Crot. num. 24. ff. de iustit. & iur.* Quod quidem Statutum debet esse vniuersale contra omnes, non autem contra singularem personã, *Iason l. 1. n. 6. ff. de legib.* & expirat finito officio statuentium, & voluit *Crot. loco citato*, quem refert, & sequitur *Decian. tract. crim. lib. 7. cap. 22. num. 18.*

33 Statuere etiam possunt, qui annonæ curam habent, ne vllus emat in foro vltra duo sextaria grani, tum ne quis locuples omne frumentum comparet, tum etiam vt omnes de frumento venali participes esse possint; *Marsil. post Salycet. & Angel.* quos allegat, *in singul. 441 licet de iure, vers. adde tamen:* nec solùm in frumento, sed etiam in pane hoc idẽ procedere scribit *Auendag. de exeq. mãd. par. 1. cap. 19. num. 35. vers. item stante penuria.*

Et quod diximus supra, si frumentum
34 conditum in publicis horrei corrumpatur in aliqua sui parte, poterit hæc pars corrupta misceri cum incorrupta, cum declaratione, de qua *sup. num. 10.* & vlterius compelli ementes, vt hoc frumẽtum ita mixtum emant, ne fiscus, aut Respublica damnum patiatur, *ita Decian. d. lib. 7. cap. 22. n. 13. intelligit, & interpretatur tex. in d. l. 1. C. de condit. in publ. horre. lib. 10.*

35 Sustinetur etiam ordinatio facta ab ijs, qui curam gerunt annonæ, vt quilibet locuples teneatur vendere certam frumenti quantitatem pretio currenti, etiãsi non instet necessitas, nam si vrgeret necessitas, etiam viliori pretio cogi poterit ad vendendum, *Bart. in l. annonam ff. de extraord. crimin. & in l. 1. §. cura carnis, ff. de offic. Præfect. Vrb. Alex. cons. 190. num. 3. in secundo dubio, Decian. loco citato num. 36. Auendag. de exeq. mand. par. 1. cap. 19. num. 33. & seq. Luc. de Pen. in l. 1. num. 3. in fin. C. vt nem. lic. in empt. spec. se excus. lib. 10. Menoch cons. 137. n. 8 vers. cæterùm, & alibi; & vide Rip. de remed. præseruat. contra pestem. num. 187. & seq.*

Et ne merces, vel annona cariùs ven-
36 derentur, datam aliquando fuisse curam Episcopis, *patet ex l. 1. C. de Episcop. audien. vbi Valentinian. & Valens Impp. ita sanxerunt.* [*Negotiatores* si qui ad domum nostram pertinent, ne modum mercandi videantur excedere. Christiani (quibus verus cultus est adiuuare pauperes, & positos in necessitate) prouideant Episcopi. *Dat. xv. Kal. Mart. &c.*

37 Si verò maxima caritas annonæ premat, quid agere, & quibus vti debeat remedijs Princeps, docet *Franc. a Ponte de potest. Proreg. tit. 11. §. 11. per tot.* videndus; nam præter alia, de expellendis forensibus, mendicantibus, alijsque similibus de Ciuitate agit.

38 Posse etiam ad vbertatem, & penuriã melius regendam statui, ne forensea, ragatterij, dardanarij emant victualia, donec transeat hora certa, vt interim ciues possint emere; nam cessantibus emptoribus vilescit pretium rerum, vt post *Io. de Platea in l. septem diebus, num. 1. C. de erog. milit. ann. lib. 12. scribit Auendag. de exeq. mand. par. 1 cap. 19. nu. 35. vers. & ob vbertatem videmus.* Prout etiam scimus pluriès hoc idem in Vrbe sancitum, & malè seruatum esse; & videndus est *Marsil. d. singul. 441. vers. Angel. de Aretio*, qui ait, contra istos, qui vulgariter dicuntur, incantare frumentum, vel
39 mercantias, vt si quis in foro vadit, & de frumento plus debito offert, vt alij plus emant, quòd talis committit crimen stellionatus; *ita Marsil. post Aret. ab eo allegatum in §. final. ad fin. instit. de donation. & facit optimè text. in l. 3. stellionatus, §. item si quis impostruam, & ibi notat Bart. ff. de crim. stellionat,* & alia multa colligit ad rem *P. de Auendag. loco citato num. 30. Boss. tract. crim. tit. de crimin. stellionat. num. 6.*

40 Primò enim colligit, & infert *Auendag.* quòd officiales annonæ possũt merces corruptas de facto proijcere, & perdere, *arg. text. in l. cætera, §. mala, ff. famil. hercisc. in l. item quæritur, §. si quis*

mensuras, ff. locat. & in l. Lectos, ff. de perio. & commod. rei vend. & docet expresse *Put. tract. de syndicat. in verb. iudicis suprema potestas, num. 30. & seqq.* videndus, qui subdit, licet fisco permissum sit miscere res corruptas cum incorruptis, vt diximus etiam supra cum declarationibus *num.* 10. hoc tamen est omnino
41 prohibitum priuatis hominibus: itaut si aromatarius misceat ceram antiquam cum noua, poterit officialis illam frangere, & igni ad comburendum tradere, vel in pauperes distribuere, *vt ibi per eu num.* 24. qui allegat *Angel. hoc dicentem in l. 1. C. de condit. in pub. horre. lib. 10. Io. tamen de Plat. in d. l. 1. nu. 4.* videtur concludere, quòd liceat etiam priuatis viris miscere bladum corruptum cum incorrupto, ex eo quia apparet, & discerni potest ista commixtio fumēti boni cum malo, & minus vendetur; in alijs verò rebus, in quibus mixtio dignosci nequit, vt in vendente currum fœni, vel paleæ, qui apponit desuper bonum fœnum, vel paleam, in medio autem fœtidum, aut in vendente rem in sacco, in cuius summitate ponit bonam speciem, in fundo autem corruptam; hic etenim puniendus erit extra ordinem, *l. saccularij, ff. de extraord. crimin.* & hoc idem scribit *Angel. in l. annonā, ff. eod. tit. de extraord. crimin.* puniendos scilicet esse illos, qui vendunt sal, & miscent cum eo lapillos
42 albos, & vinum in maluatico: nam hæc hæc nocent humanæ saluti, *Auendag. loco cit. vers. sextò infertur.*

Et vtinam hæc fieret animaduersio in Vrbe, vbi caupones nedum vini mixtiones multas faciunt, sed varijs vtūtur medicamentis, vt vinum citiùs clarescat, & illius corruptio non appareat, in maximam salutis humanæ perniciem. Nam si ex *Cepoll. de seruit. rustic. præd. cap. de*
43 *messe, & vindemia,* licitum est, & valet Statutum, vt nisi certo tempore fiant vindemiæ, & colligantur vuæ, ne scilicet vinum sit acerbum, quantò magis inuigilandum erit, ne ex medicata mixtione corrumpatur vinum, & noceat humanis corporibus? Videndus est *Fræc. à Ponte de potest. Proreg. tit. 2. de abundant. Ciuit. in princ. nu. 21. & alibi, Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 4. cas. 382. qui corruptam annonam, per tot. qui num. 2. edit. im. in hoc legem a Platone dialogo 11. de legib. circa princ.* refert in hæc verba. [*Eum vero*, qui legi non obtemperauerit, remque adulteratam vendiderit, quicumque aduertit, potestque arguat, & quicumque coram Magistratu redarguerit; seruus quidem, aut inquilinus rem adulteratam secum asportet: ciuis verò si accusare neglexerit, quasi dijs sustulerit, improbus habeatur; sin accusauerit, conuinceritque, dijs si qui in foro sunt, dedicet. Huius autem rei qui deprehēsus fuerit manifestè venditor, non solùm re ipsa priuetur, verùm etiam tot verberibus publicè cedatur, quot drachmis vēdebat, præconum voce causa cur verberetur, declarata; sed vendentium omnem malitiam, adulterationesque ipsi rerum venalium curatores, custodesque legum, ab hominibus harum rerum peritis diligentèr inquirant, & in columna conscriptus in foro proponant, vt planè ex his pateat, quid oporteat, quid non *vendentes facere.*] Hæc Plato, qui certam pœnam fustigationis contra committētes huiusmodi delicta declarauit. Verùm hodie apud nos arbitrio iudicis puniūtur. *ex Menoch. loco citato, num. 3. post Boss. tract. crim. in tit. de extraord. crimin. num. 4.*

44 Possunt etiam puniri piscatores proijcientes in flumina taxum, vel alias herbas mortiferas ad capiendos pisces; solent enim huiusmodi pisces esse nocumenti, & eorum pastu homines infirmari; *Andr. de Isern. in Constit. Regn. Sicil. cap. de venditore veneni, lib. 4.* quem refert *Auendag. loco citato, vers. octauò infertur.*

Et diebus retroactis vidimus in Vrbe factam animaduersionem contra quosdam piscatores, qui vt pisces a corruptione melius præseruarent, in eorum ventre posuerunt calcem, ex cuius mala qualitate infecti pisces, qui ex illis comederunt, grauitèr infirmati sūt, & ideo fuit dictum, huiusmodi piscatores puniendos pœna arbitraria.

45 Pistores quoque, qui cum aceto solēt lauare manus, vt panis exaletur, & appareat maior; Carnifices, qui inflant animalia mortua, vt pinguiores, & crassiores appareant, & alijs huiuscemodi Artifices vendentes res comestibiles, si in officio delinquant, puniendi sunt, ex traditis per *D. Parid. de Puteo d. tract. de syndic. in verb. iudicis suprema potest. n. 20. & seq. Auendag. loco cit. vers. decimò infertur.*

46 Et vt in præmissis, alijsque fraudibus occurratur, poterit iudex, & officialis Ciuitatum statuere, vt aliquo certo loco & in certa platea vendantur merces, & si alibi vendentur, res cadat in commissum,

ſum, & perdatur; hanc concluſionem
ſingularem, & quotidianam in practica
dicit *Auendag. loco cit. num.* 31. & per
*multa iura probatam a Luc. de Penn. in
l.*1.*C. ne ruſtici ad vllum obſeq.lib.*11.*quæ
quidem Lucas* in meo Codice vtique
ponit hanc concluſionem, eamque pro
vtraque parte examinat *a n.*3.*vſque ad* 9
& ponit caſum in quadam Ciuitate, vbi
forum rerum venalium certo loco iuxta
47 Eccleſiam ſpatio 40. annorum fuerat, &
Prælatus illius Eccleſiæ, & incolæ dicti
loci prohibebant omnibus, ne venderent,
aut mercarentur alibi, quàm in iſto
loco, aſſerentes hoc Ius illis deberi ex
conſuetudine iam introducta; & poſt relata
iura ſcientia pro Prælato, alia multa
in contrarium adducit atque ipſum
videnda; & breuitèr ſicuti non poteſt
48 quis damnari, vt negotietur, *l. moris*, 9.
*§. ſed & damnari, ff. de pœn. ita nec vt
certo loco negotietur; hæc Luc. de Penn.*
49 *qui ibi num.* 9.*addit: vbi quis negotiari
cœpit, puta lanio facere carnes, & publicè
vendere, non auditur volens deſerere
artificium, ſed illud perfectè agere compellitur;
facit tex. & ibi Bart. & alij in*
l.*vnica,§.namque,ff.de furt.aduerſ.naut.
caupon. ſtab. & idem Bart. in l.*1.*§. maximè,
ff. naut. caupon. ſtab. Archid. in
c. quartam, num.*2.*in fin.*11. *quæſt.*3. *Couar.
var. reſol. lib.*3.*cap.*14.*in princ. Polyd.
Rip. in tract. de nocturn. tempor. tit. de naut.
caup ſtab. cap.*81. *num.*24. *& alibi*, qui
licèt loquatur in nauta, & caupone, adaptatur
etiam eius dictum lanioni: ſicut
etiam ex paritate rationis hanc conclu-
50 ſionem extendit ad Aduocatos, & Procuratores,
vt cogantur patrocinari; ad
ſyndicum Ciuitatis, qui cogi poteſt ad
acceptandum officium, ad Notarium, vt
conficiat inſtrumentum, ad Doctorem,
vt conſilium reddat *Aſynius tract. de
excuſation.§.*6.*cap.*11.*a num.*5. *vſque ad*
13. reddens rationem, quia etiam cum
51 incertis contrahi poteſt, & ſicut inter
caupones, & diuertentes ad eos contrahitur,
itaut etiamſi multo tempore
poſt diuertant, recipiendi tamen ſunt,
ita etiam inter alios prænominatos publica
exercentes officia; *vide Morlam
in emporio par.*1 *de contrahen. emption.
quæſt.*1.*num.*12.*& alibi.*

Adſunt etiam in multis Ciuitatibus
Status *Eccleſiaſtici* horrea publica, quæ
tèr, vel quatèr in anno aperiuntur, &
venditur, mutuatur, & diuiditur frumen-
52 tum pauperibus; qui mos antiquiſſimus
eſt, & in Romana Republica viguiſſe, &
haſtam ſalutis appellatam ſcribit *Alex. ab
Alex. dierum genial. lib.*3. *cap.* 16. *ad finem
his verbis*. *Præter quas* (multas enim
haſtarum ſpecies, & nomina refert) *fuit
haſta ſalutis, vbi in ſumma inopia ad leuandam
famem haſta poſita publicè frumentum
venijt; vbi Tiraquell.* aduertit,
huius haſtæ mentionem eſſe apud Quintilianum
in declamationibus in hæc verba.
*Sed ſi ſemel ponis haſtam ſalutis, &
redemptores vitæ admittis, & nos admone
melius vendes*: hoc etiam ſcribit *Aſinius
d. §.*6.*cap.*1.*num.*14.

Cum autem aliquando contingat, vt
pauperes, qui ad hanc haſtam confugientes
nonnihil frumenti mutuo acceperunt,
& eueniente tempore reſtitutionis
ob ſterilitatem, & annonæ inopiam red-
53 dere non poſſunt; ſupplicatione porrecta
in hac Sacra Congregatione, vidi
aliquando reſponſum, & ſcriptum Officialibus
locorum; *Conſtito de paupertate,
& præſtita cautione de reſtituendo,
quando fiet noua recollectio, non moleſtari*;
& ita dictum pro pauperibus Ciuitatis
Caſtellanæ *in Congregatione habita
die* 13. *Auguſti* 1636. *referente R. P. D.
Muto*.

Verùm ſi pauper, qui mutuum frumentum
accepit, voluitque illud reſtituere
tempore vbertatis, & Adminiſtratores
noluerunt illud recipere, & poſtea
tempore ſterilitatis cogere ad reſtituendum,
ſciendum eſt hoc caſu de iure concedendam
eſſe dilationem, *text. eſt notandus
in l. nulli, C. de erogat. milit. annon.
lib.*12. *vbi Theodoſ. Arcbad. & Honor.
Impp. ita reſcripſerunt*. [*Nulli militariũ*
pro his annonis, quæ in Prouincijs delegantur,
repudiata ad tempus ſpecierũ
copia, & inopiæ occaſione captata, pretia
liceat poſtulare: itaut ſi quis propter
anni abundantiam ſuſcipere oblata neglexerit,
ac poſtea impoſitis pro neceſſitate
rerum pretij, repudiata taxauerit,
neque id, quod contra hanc legem expetit,
ſinatur exigere, neque id, quod
accipere diſsimulauerit, *conſequatur,
&c.* vbi *gloſſ. in verb. expedit, & Io. de
54 Platea*, qui eam refert, & ſequitur, inducunt
hunc textum contra creditores ruſticorum,
qui ſtudiosè differunt tempore
fertilitatis petere frumentum, & blada
eis debita, & expectant tempus careſtiæ,
vt habeant tunc pretium, prout
faciebat quidam Albertus Caluus tempore
Accutij Gloſſatoris, quod hoc facere
non poſſunt.

Prætera notandum eſt: taxa victualium,

lium, quæ in foro venduntur, & quam
eſſe faciendam ex Platone loco ſupra re-
lato didicimus, ſi hæc inquam fiat a Re-
ctoribus Ciuitatum vigore Statuti, vel
55 conſuetudinis illius loci, intelligitur ta-
men, exequendam eſſe cumulatiuè cum
Correctore, vel Iudice ordinario, cum
ipſe quoque poſsit taxare pretia, & re-
uidere fraudes, maximè ad querelam
vendentium, vel Procuratoris populi, vt
poſt *Bald. in l. ſi in aliquam, ff. de offic.
Proconſ. ſcribit Auendag loco ſupra cita-
to num.37. addens ex eodem Bald. in l. ſæ-*
56 *pe audiui, ff. de offic. Præſid.* quòd Statu-
ta confirmata, vt Rectores taxent, in-
telliguntur ſine præiudicio iuris Iudicis
ordinarij.

57 Atque ita iuriſdictio Rectorum in ta-
xando cum ſit inferior, non extinguit
iuriſdictionem Iudicis ſuperioris, *Bald
in proœm. Gregor. in princ. hæc Auendag.*

Ex quibus notandum putaui, malè
cõqueſtos eſſe aliquãdo Rectores (quos
Graſcerios etiam appellant) Viterbien-
ſes, & Nepeſinos contra Gubernatores
illarum Ciuitatum, volentes apponere
manus in huiuſmodi taxis, & cognoſce-
re ſuper fraudibus illarum occaſione fa-
ctis: quia iuriſdictio Rectorum eſt cumu-
latiua, vt diximus, cum Gubernatore:
niſi fortè Rectores præſcripſerint tale
ius, quo caſu concluſio redderetur val-
de dubia.

Si verò facta ſit taxa ſuper pretio fru-
58 menti vendendi, de qua habuerit noti-
tiam aliquis ciuium, & antequam publi-
cetur, vendat frumentum ſuum cariori
pretio, deinde publicetur taxa, per quã
fiat reductio dicti pretij, vtrum ſit re-
ſcindenda venditio, veluti facta in frau-
dem legis? & affirmatiuè reſpõdet *Bart.
in l.28. num.2. ff. de legib. & in l.40. ff. de
action. empt. Nicol. Loſæ. de iur. Vniuerſ.
par.1. cap.3. num.65.*

Quo verò tẽpore faciendę ſint huiuſ-
59 modi taxæ, præcipit *Frideric. Imp. in
vſib. feud. tit.27. lib.2. de pace tenenda*,
§. *poſt Natalem, vbi hæc habes. Poſt
Natalem Sanctæ Mariæ vnuſquiſque
comes ſeptem boni teſtimonij viros ſibi eli-
gat, & de qualibet Prouincia cum ipſis
ſagacitèr diſponat, & quanto pretio ſe-
cundùm qualitatem temporis ſit annona
vendenda, vtilitèr prouideat, &c. vbi
Bald. Iſern. & alij.*

Qui verò vltra taxatum pretium rem
vendiderit, pœna iudicis arbitraria fe-
riendus eſt, vt poſt *Rip. in tract. de peſte,
tit. de remed. præſeruat. contra peſtem,
num.202. cenſuit Menoch. de arbitr. caſ.
384. n.4. quãuis in d. §. poſt natalẽ*, dica-
tur puniendum eſſe tanquam pacis vio-
latorem, & teneri in conſcientia ad re-
ſtitutionem illius, quod vltra prædictam
taxam accepit, *Morla in emporio iuris,
par.1. de contrahen. empt. quæſt.6. num.7.*

Si quis autem, non ex prouidentia, vt
60 Tales ille Mileſius, qui, vt in illius vita
ſcribunt *Diogen. Laertius, & Ariſtot. lib.
1. polyt. cap.7.* olearum inopiam præui-
dens omnes coemit, & anno ſequenti
vendidit, qua prouidentia maximè di-
ues factus eſt; ſed auaritiæ ſtimulo agi-
tatus annonam, merceſque coemptas
occultat, vt carius illas vendendi occa-
ſio veniat, pœna extraordinaria iudicis
arbitrio plectendus erit, *l. annonam, vbi
Bart. & Angel. ff. de extraord. crim. Me-
noch. de arbitr. in d. caſu 384. n.1.*

Denique ſi frumentum Titij exiſtens
61 in horreo ſuo, vel appulſus ad portum,
ſeu littus alicuius Ciuitatis, ſinguli ho-
mines illius Ciuitatis impetum faciant,
& accepto frumento, inter ſe illud di-
uiſerint, ex hac tamen diuiſione non
poterit Titius agere contra Ciuitatem,
neque ex delicto ſingulorum condem-
nanda erit Ciuitas, niſi appareat, diuiſio-
nem, & diſtributionem fuiſſe factam
conuocato Conſilio, vt tenuit *Rota Ro-
mana apud Mohedan. deciſ.1. de furtis,
aliàs eſt dec. 125.* quã etiam impreſſam
inuenies inter *deciſ. diuerſ. par. 3. lib. 3.
D. Tholomæi, tit. de naufrag. deciſ. 1123.*

Imò nec ſingulares perſonas mulctã-
62 das eſſe, ſed tantùm conueniendas eſſe
ad ſolutionem iuſti pretij dicendum vi-
detur; nam vt *Symmachus in epiſtol. ait.
Patriam alimentorum defectu laborantẽ
periculoſum eſt inhabitare, crudele verò
eſt, & impium deſerere, & propter neceſ-
ſitatem famis digna præbetur excuſatio
a furto; 47. diſt. c. ſicut hi, c. diſcipulos, de
conſecr. diſt.5. & in c.3. de furt. & Luc.
de Penn. in l. comparationi, num.3. C. de
quib. muner. nem. liceat ſe excuſ. lib. 10. &
num.4.* Horribilia mala ex fame proue-
nientia refert: ait enim. *Felix peſtilen-
tia, felix præliorum ſtrages, denique om-
nis mors facilis: fames aſpera vitalia hau-
rit, præcordia carpit, animi tormentum,
corporis tabes, magiſtra peccandi, duriſſi-
ma neceſſitatum, deformiſſima malorum,
hæc ad humile corpus nobiles manus mittit,
hæc alienis pedibus mendicantes proſter-
nit, hæc ſæpe ſociorum fidem fregit, hæc
venena populis publicè dedit, hæc in par-
ricidiũ pios egit:* ita Lucas, qui ex Quin-

tiliano

tuliano desumpsit: *ex Diuo autem Hieronymo lib.3. super . . . .* ita subdit. *Nil fame durius, quæ sæpe compellit obsessos humanis vesci carnibus, & in suam sæuire naturam, ita nec parentes paruulis parcant liberis, & maritalis affectus uxoris dudum amatæ membra dilaceret, &c*

Quibus adde, si aliqua Vniuersitas ex
63 conuentione teneatur subministrare alteri Vniuersitati frumentum in certa annali quantitate, talis conuentio tunc habebit locum, & seruanda erit, quando frumẽtum superest, vt post *Bart. & Luc. de Penn. scribit Mastrill. de Magistr. lib.5. cap.9. num.60.61. & 62.*

Et hanc conclusionem extendit etiam
64 ad pascua animalium, *Paris. cons.27. nu. 134. lib.1. Afflict. decis.290. num.9. & alibi; Rip. de remed. praser. contra pestem, num.29. Io. de Plat. in l. si quis, n.3. vers. & nota, C. de aquæduct. lib.11. vide infra cap.50. de immunit. declarat.30. num.318. & seqq.*

Sentiunt aliquando detrimentum Vniuersitates, dum facta congrua frumẽti comparatione, ne populus egeat, insurgunt personæ priuilegiatæ non inuenientes qui emant eorum frumenta propter vbertatem annonæ, quapropter minitantur aperire furnos, & panem ex eorum frumentis confectum minutatìm vendere in præiudicium eorum, qui furnos a Communitatibus sub certa pensione conduxerunt; quod quidem præiudicium redundat etiam in ipsas Communitates, vel quia tenentur remittere mercedem, vel quia non ita facilè inueniunt conductores prouentuum, prout contigisse vidimus anno 1634. qua in re ad supremum Principem, qui talia priuilegia concessit, recurrendum est, vt illa reuocet.

Quæ quidem reuocatio habere iuris
65 assistentiam videtur ex ijs, quæ scribit *Menoch. in cons.137. nu.8. vers. cæterùm,* vbi etiam habes, quodnam dicatur iustũ pretium, & quando quis cogatur vendere pro necessitate annonæ; & iustum pretium in dubio censetur, quod in foro rerum venalium vendi solet; *Morla in empor. par.1. de contrah. empt. quæst.6. num.3.*

Facit etiam, quòd licèt quis possit de
66 re sua ad libitum disponere, & res tanti valeat, quanti vendi potest, *l. si seruus, la secunda in fin. prin. vbi Bart. ff. de condit. furt. l. prætor, §. in eum, ff de bon. auctor. iudic. poss. l.2. & l.3. C. si propter publ. pensit. Iacob. a S. Georgio in inuestitura feudali in verb. & cum pacto de non alienando, num.38.* Attamen vera, & proba-
67 ta est communitèr regula, non omnia, quæ licent, honesta esse; *l. semper in contractibus, ff. de reg. iur. vbi Dec. Cagnol. & alij* multa lectu digna referunt. Quapropter, quàmuis nonnullis licitum sit aperire furnos, & triticum in panem redactum minutatìm vendere, prout Sacra Congregatio Immunitatis pluriès declarauit in Ciuitate Castelli 6. Nouembris 1627. in Bononien. 16. Decembris 1645. & de Mense Ianuarij 1646. & in alijs, attamen multi dicunt hoc non esse de honestate; & esse quandam speciem negociationis, quæ non omnibus permissa est, *vt in rubro, & nigro, ne clerici, vel monach. sæcular. negoc. se immisce. vbi in c.1. hæc habes; quicquid plus iusto*
68 *appetit homo, turpe lucrum est;* ex quibus colligunt argumentum: si iustum ergo pretium frumenti recipi potest, turpe lucrum est aperire furnos, *c.6. eodem tit.* & vide quæ scribit *Petrus Morla in empor. iur. par.1. de contrahen. empt. quæst. 10. n.1. & per totam quæst.*

69 Dicunt etiam aliqui clericos mortalitèr peccare, & ad restitutionem teneri, si vendant frumentum carius, quàm laici, licèt non videatur deduci posse iustũ pretium frumenti Ecclesiasticorum ex communi taxa facta ab officialibus laicorum, quia hoc frumentum maius priuilegium habet, vt nota *Graff. de effect. Cler. eff.2. num.291.* & a pœnis iuris, quę sunt corporales, sint exempti clerici; ita *Sot. in 4. sent. dist.25. quæst.2. art.2. in col.5 vers. quarta conclusio;* quem refert, & sequitur *Vinc. de Franch. decis.9. nu.5. &*
70 *6.* & quòd clerici magis quàm laici tenentur ad exercendum opera charitatis, dicit *Abb. in c.1. num.8. vers. primo casu,*
71 *de empt. & vend.* reddens rationem, quia ad opus pietatis sunt principalitèr instituta beneficia, *12. quæst.1. c. videntes, 16. quæst.1. c. fin. c. de Monachis, de præben. vide Nauarr. in manual. cap.23. num.88. vers. qua in re, Azor. in summ. lib.5. cap. 12. ad fin. vers. quartò quæritur, tom.1. & alij relati a Leonio in thesaur. for. Eccl. par.4. cap.1. num.133.*

Et huc respexisse videtur *decretum vltimo loco in Vrbe emanatum sub die 29. Augusti anni 1637. a Sac. Congreg. Apostolicæ Visitationis,* quo sancitum est; ne Congregationes, Monasteria, Conuentus, Collegia, Domus, aut Loca Regularium in Vrbe, eiusque districtu existentia, ac etiam particulares Religiosi, & Eccle-

Ecclesiastici quicumque in posterum, siue Religionis nomine, siue particulari audeant, & præsumant per se, vel alios exercere in suis Conuentibus, aut alibi quocumque loco vllam venalem Artem, seu Aromatariam, Pistoriam, Lanificium, Textrinum, seu aliam quamlibet, prætterquam suis Religiosorum, aut Alumnorum vsibus, nec vllo modo sæcularibus, aut alijs Religiosis, & Ecclesiasticis pharmaca, panem, carnes, aut alia quælibet opificia quomodocumque elaborata, & ornata vendere, etiam prætextu amicitiæ, & familiaritatis absque speciali licẽtia in scriptis obtinenda, etiam ab ijs Religiosis, quibus ex particulari suæ Religionis instituto id aliàs liceret, sub pœna suspensionis a Diuinis, alijsque pęnis, &c. & vt Thesaurarius generalis procedat contra eos, tanquam contra illicitos negociatores, vt latiùs in dicto Decreto, cuius copia est, quæ sequitur. [*Decretum* Sacræ Congregationis Visitationis Apostolicę S.D.N. Vrbani Diuina Prouidentia Papæ Octaui constitutæ, contra Religiosos, & Ecclesiasticos quoscumque, quæ suas artes exercentes pro *sæcularibus.*]

72 [*Cum* nõ deceat eos, qui Diuino ministerio adstripti sunt, in sæcularibus negocijs nimium esse implicatos, quæ suas artes exercendo, Sacra Congregatio Apostolicę Visitationis ad tollendos varios abusus, qui in diuersis Vrbis, eiusque Districtus Monasterijs irrepserunt, dum ijdem Religiosi per se, vel a Communitatibus, aut alijs sæcularibus requisiti diuersas mechanicas, seu venales artes exercere student, quod omnino ab Ecclesiastica disciplina alienum esse debet, cum præsertim in graue hoc artium, & pauperum artificum, eorumque familiarum in Vrbe, eiusque districtu existentiũ præiudicium *cedat.*]

73 [*Statuit,* decreuit, atque inhibendo mandauit omnibus tã superioribus quorumcunque Ordinum, vel Congregationum, Monasteriorum, Conuentuum, Collegiorum, Domorum, ac Locorum Regularium in Vrbe, eiusque districtu existentium; quàm particularibus Religiosis, & Ecclesiasticis quibuscumque, ne in posterum, siue Religionis nomine, siue particulari audeant, & præsumant per se, vel alios exercere in suis Conuẽtibus, aut alibi in quocumque loco vllã venalem artem, siue Aromatariam, Pistoriam, Lanificium, Textrinum, aut aliã quamlibet, prætetquam pro suis Religiosorum, aut Alumnorum vsibus, nec vllo modo sæcularibus, aut alijs Religiosis, & Ecclesiasticis pharmaca, panem, carnes, aut alia quælibet opificia quomodocumque elaborata, & ornata vendere, etiam prætextu amicitiæ, & familiaritatis, absque speciali licẽtia in scriptis obtinenda, etiam ab ijs Religiosis, quibus ex particulari suæ Religionis instituto id aliàs *liceret.*]

[*Si quis* verò ipsorum aliquid contra hoc decretum quoquo modo facere, vel moliri præsumpserit, ipso facto pœnam suspensionis a Diuinis, priuationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebit, ac perpetuæ inhabilitatis ad alia de cætero obtinenda, vocisque actiuæ, ac passiuæ absque alia declaratione *incurrat.*]

[*Et nihilominus* contra eos generalis Thesaurarius procedat tanquam contra illicitos negociatores, confiscando omnia lucra, & capitale ad dictas artes & opificia *spectantia.*]

[*Non obstantibus* quoad suprascripta, & singula in præsenti decreto contenta, Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis in fauorem quarumcumque personarum, atque Ordinum, siue Congregationis Cassinensis, Fratrum Prædicatorum, Societatis Iesu, Minorum, aut aliorum quorumcũque tam Mendicantium, quàm non Mendicantium, Congregationum, Societatum, ac cuiuslibet alterius Instituti, etiam necessariò, ac in indiuiduo exprimendi Ecclesiarum, Monasteriorum, Conuentuum, Collegiorũ, & aliorum quorumcumque Regularium locorum, nec non illorum etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus, priuilegijs quoque, indultis, & literis Apostolicis, quibus quoad ea, quę præsentibus aduersantur, illis aliàs in suo robore permansuris, Sacra Congregatio S.Suæ auctoritate specialitèr, & expressè derogat, cœterisque contrarijs *quibuscumque.*]

[*Et* ne pręmissorum ignorãtia a quoquam prætendi possit, voluit eadem Sacra Congregatio, vt præsentes ordinationes in valuis Basilicarum S. Ioannis Lateranensis, & Principis Apostolorum de Vrbe, & in acie Campi Floræ, vt moris est, affixæ, omnes, ad quos pertinet, ita arctent, & afficiant, ac si vnicuique personalitèr intimatæ fuissent. Vtque earundem præsentium transumptis etiã impressis manu alicuius Notarij publici sub-

subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eadē prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ die 29. Augusti 1637.

I.B.Episc.Cam.Vicesg.& Secret.

Odoardus Tibaldescus eiusdem Visitationis Apostolicæ Not.

Die, & anno supradictis affixum, & publicatum fuit supradictum Decretum ad valuas Cam.Apost. & in Acie Campi Floræ, & alijs locis solitis, & consuetis, ut mos est, per me Petrum Paulum Desiderium Apost.Cursorem.

Pro D. Magistro Cursorum Andreas Scalmanus Cursor.Romæ ex Typograph. Reu.Cam.Apostolicæ 1637.Et huiusmodi decretum maximam habere iuris assistentiam colligitur ex ijs, quæ congerit *Steph.Quar.in Sum.Bullar. verbo vectigal,vers.limitatur denique: Nauar.Azor. & alij relati a Leonio in thesaur.for.Eccl.par.4.cap.1.num.133.* tu tamen vide *Crass.de effect.Cler.effect.2.nu.290. 291. & 293.* qui conclusionem declarat, & distinguit: & Doctori distinguenti magis adhærendum est.

74 Quæsitum fuit; si quis extraxit granū extra Ditionem Ecclesiasticam, quod est prohibitum sub grauissimis pœnis *per Constitutiones Summorum Pontificū Pij IV.Pij V.Gregorij XIII. Clementis VIII.* quas omnes enumerat *Paulus V. in sua Constit. 12.seu 10.Bullar. nou. tom.3.fol.190.& san.me.Vrbanus VIII. in Constitut.28.§.16.d.Bullar.tom.4.fol. 283.* Sed postea pœnitentia ductus, retrocedat, & in recessu sit deprehensus cum grano, quod extrahere volebat, numquid incidisse dicatur in pœnas cōtentas in dd. Constitutionibus? Dicas non incidisse, si talis extrahens erat in via, secus autem si erat in tugurio, & ibi requiescebat cum animalibus, & grano, & asserit pœnituisse, quia ei non creditur, nisi alia extarent indicia: ita singulariter docet *Io.Andr.ad Speculat. in tit.de Constitut.§.1.in apostill.ad nu.9. & seq.* & sequitur *Bertachin. de gabellis, par. 9.sub num.* 18. subdens, quòd hoc nemo alius dixit præter Io.Andr.

75 Quid si extrahat farinam, & non granum, an incidat in eandem pœnam? videtur affirmatiuè respondendum, quia appellatione frumenti venit farina,quādo agitur de vitanda penutia, *Bar. in l. quæsitū,76.§.illud, ff.de legat.3. Bertach. de gabell.par.8.membr.2. num.15. & 16.* *qui nititur saluare Bald. dicentem contrarium in l.si conuenerit,18. §.fundus ff.de pignorat.action.in fin.* vt scilicet dictum Baldi habeat locum in alijs dispositionibus, puta in legatis, & contractibus, & similibus, non autem in fraudātibus annonam.

SVMMARIVM.

1 *Mons Pietatis quid sit; & num.3.*

2 *Mons Pietatis quibus conditionibus, ac legibus regatur.*

3 *Mons Pietatis quibus modis instituatur ex Nauarro.*

4 *Hanc institutionem nonnulli tanquam vsurariam improbarunt.*

5 *Caietani, & aliorum opinio reijcitur a Leone X. dum Montes Pietatis licitos declarat.*

6 *Caietanus edidit tractatum de Monte Pietatis ante Bullam Leonis X.*

7 *Montem Pietatis in Vrbeueteri iam institutum confirmauit Pius II.suo diplomate; & hanc Papa confirmationem esse necessariam; & quare.*

8 *Tria requisita ad Montem Pietatis ex Toleto desumpta referuntur.*

9 *Dominium pecuniæ Montis Pietatis est penes pauperes, & qua lege.*

10 *Pecunia, vel triticum relictum Vniuersitati pro erectione Montis Pietatis non dicitur relictum Ciuitati, sed ad commodum pauperum, quorum periculo cedit diminutio, vel amissio.*

11 *Administratio Mōtium Pietatis quāmuis sit penès laicos, superioritas tamen penès Episcopos est ex Concilio Tridentino.*

Declara qualitèr intelligatur huiusmodi superioritas. num. 12. Vide num.15.

13 *Mons Pietatis si fundatus sit a Titio in vltima eius voluntate, Episcopus non dicitur habere intentionem fundatam super illius visitatione, & quare.*

14 *Priuata persona non potest facere locum pium, & religiosum.*

15 *Episcopus quando possit reformare loca pia, ob negligentiam, vel dilapidationē bonorum.*

16 *Congregatio Boni Regiminis corrigit, & punit malos administratores Montium Pietatis.*

17 *Episcopus quo casu nullam habeat iurisdictionem super huiusmodi Montibus.*

18 *Episcopus potest concedere licentiam celebrandi in aliquo loco, qui tamen non rema-*

remaneat sacer, nec religiosus; neque in illo Episcopus ullam habeat iurisdictionem.

20 *Pecuniæ ad usum Montis Pietatis destinatæ non possunt ab eorum primæua assignatione diuerti.*

21 *In alijs bonis, ex quibus constituitur Mons, non militat eadem ratio.*

22 *Pecunia Montis exuberans vtrum erogari possit in alios vsus absque licentia Papæ.*

23 *Quidam excusētur a crimine peculatus ex dispositione iuris communis.*

24 *Pecuniæ destinatæ ad vsum rei frumentariæ non possunt in alium vsum conuerti.*

25 *Pecuniæ in Monte Pietatis depositatæ si pereant, vtrum qui deposuit, teneatur iteratò deponere.*

26 *Mons Pietatis an, & quando obligetur ex facto sui administratoris.*

27 *Depositarius Montis non tenetur restituere pecunias ei, a quo non accepit, licèt sit verus dominus.*

28 *Pecuniæ si furto, vel casu fortuito pereāt, an, & quando agi possit contra Montē, vel eius Rectorem.*

29 *Depositi pecuniæ facti in sacculo obsignato dominium remanet penès deponentem.*

30 *Depositum factum in pecunia numerata transfert dominium in recipientem, qui vti potest pecunijs, & assumit periculum in se, sicut in mutuo.*

31 *Genus perire non potest.*

32 *Depositum factum in pecunia numerata non dicitur propriè depositum, sed mutuum.*

33 *Priuata persona vtrum possit ex pecunijs proprijs exercere opus pietatis, prout faciunt Montes ad hoc publicè instituti.*

34 *Licitum est dare pecuniam mercatori ad aliquod honestum lucrum.*

35 *Priuata persona non potest exercere opera, quæ exercet Mons Pietatis; & quare.*

36 *Mutuans pecuniam Monti Pietati nihil recipere potest, licèt Mons aliquid recipiat, & quare.*

38 *Ministri Montium Pietatis non possunt vti, & negociari pecunias ipsorum Montium.*

37 *Pecunia publica non potest mutuo accipi, vel alio titulo in vtilitatem priuatam conuerti.*

Declaratur conclusio duobus modis, num. 39.

40 *Officium suum nemini debet esse damnosum.*

41 *Ciues coacti mutuare pecunias Montibus Pietatis possunt aliquod honestum lucrum petere; licèt aliqui contrarium dicant.*

Conciliantur inter se contraria opiniones ope distinctionis personarum mutuantium. num. 42.

43 *Diues, qui habet pecunias otiosas, si cogatur mutuare Regi, siue Ciuitati, non potest aliquid petere pro vsuris.*

Declara hoc verum, si principalitèr petatur, secus si aliquid remunerationis causa donetur. num 44.

45 *Montes Pietatis habent priuilegium electionis, & variationis fori.*

§. VIII.

Gloss. 3.

Pro Monte Pietatis.

CAP. XXII.

1 MONS Pietatis est quædam summa pecuniæ, aut rerū pecunia æstimabiliū, quæ in pauperum refugiū, vel ab vno diuite, vel a multis, aut Principe, aut Republica, aut Vniuersitate reposita, & condita est, vt pauperibus mutuetur gratis; ita *Toletus in instit. Sacerdotali, lib. 5. cap. 38. num. 1.* qui etiam ibidem docet, quibus conditionibus, &
2 legibus isti Montes regantur. *Primò scilicet, vt detur mutuum ad breue tempus, puta ad annum, plusuè, minus, nec excedat, vt possit pecunia multis mutuari, & per eam multis subueniri.*

Secundò, vt mutuetur sub pignore, ne pauperes in soluendo negligentes sint, & Mons consumetur.

Tertiò, vt si intra tempus signatum nō soluatur mutuum, pignus vendatur, & detur Monti, quod ei debetur, vt possit subueniri alijs.

Quartò, vt cui mutuum datur, singulis mensibus, quibus mutuum acceptum possidet, aliquam breuem, & paruam summam pecuniæ eroget Monti pro expensis.

pensis, quas Ministri faciunt. Hæc Tolet. qui ita describit Montes Pietatis.

Aliam descriptionem non longè ab hac dissimilem affert *Bartholom. Vgolin. in tract. de vsur. cap. 4. §. 1. num. 1* in hæc verba. [*Mons Pietatis* nil aliud est, quã pecunia ex priuatis eleemosynis, aut ex alicuius Reipublicæ, vel Principis donatione, relictoue ad vsus pauperum, ne vsuris eorum facultates exhauriantur, destinata, quo ipsis ea præstetur muruo sub leui fœnore dando pro sumptibus Custodum, & Ministrorum, & Conseruatorum pignorum ipsius Montis, necnon *eius pecuniæ*:] quam quidem descriptionem idem Vgolinus examinat videndus.

3 Nauarrus autem *in repet. c. 1. 14. quæst. 3. aliàs est Comment. de vsur. in 20. notabil.* sic Montis Pietatis erectionẽ, seu institutionem describit. [*Instituitur* (Mons, scilicet Pietatis) hoc modo. Prælatus aliquis, aut Dominus, aut opulẽtus homo, aut Ciuitas donat, aut relinquit aliquã quantitatem tritici, vel pecuniæ numeratæ alicui loco, vel Reipublicæ, ea lege, vt mutuo dentur pauperibus, pignoribus acceptis, vt exiguum aliquod soluant singulis mensibus pro quantitate accepta, & pro tempore, quo eam non soluerint, pro victu, & salario Ministrorum, qui sunt habituri curam custodiendi dictum triticum, aut pecuniam mutuandi, & recuperandi, seruandi, & restituendi pignora tempore oportuno: ita quòd aliquid amplius vltra sortem mutuo datam singulis mensibus capitur, ad prædicta onera sustentanda.] *Ita Nauarrus*: videndus est etiam *Munnoz. de ex. obar. tract. de ratiocin. cap. 7. nu. 54.* qui horum Montium institutiones, & qualitates in illis requisitas enumerat.

4 Verùm hanc Montium Pietatis institutionem ea lege, vt ex mutuo aliquid recipiatur, vsurarium dixit. *Thomas de Vio Card. Caietanus in tract. de Monte Pietatis*, quem 15. capitibus compilatũ edidit, & inter huius auctoris opuscula legitur, *pag. apud me* 36. cuius opinionem sequutus est *Sotus lib. 6. quæst. 1. art. 6. de iust. & iur.*

Et horum auctoritas in causa fuit, vt etiam Nauarrus in Cathedris legendo, & extra illas respondendo contrarium asserere per aliquod temporis spatium nõ

5 sit ausus. Postquam autem vidit *in Lateranensi Concilio sess. 10. & in Constit. 11. Leonis X. Bull. nou. tom. 1. pag. 483.* hos Pietatis Montes declaratos esse validos, & contrarium asserentes pœna excommunicationis mulctari, mutata in melius sententia, a Caietano, & Soto discessit, eorumque argumentis respondet, & diluit.

6 Toletus verò loco supra relato miratur Caietanum, & Sotum in contrarium scripsisse: Verùm cessasset illius admiratio, si obseruasset Toletus, Caietanũ, & Sotum ita scripsisse ante Concilium Lateranense, & eorum scripta in causa fuisse, vt huius conclusionis veritas, & falsitatis redargutione lucesceret: ex hoc enim prædicti Concilij Lateranensis decisio potissimùm emanauit, vt legitur *in præcitata Constitutione Leonis X. §. 1.* ibi. [*Sanè* cum olim inter nonnullos dilectos filios Sacræ Theologiæ Magistros, & I.V.D. controuersiam quandam non sine populorum scandalo, & murmuratione exortam, & nuper his diebus innouatam esse comperimus, circa pauperum releuationem in mutuis eis publica auctoritate faciendis, qui Montes Pietatis vulgò appellantur, *&c.*]

Caietanum verò suum edidisse tractatum ante Concilium, & Bullam apertè scribit *Cherub. iun. in compendio ad ipsam Bullam schol. 2.* dum quærit, quis primus hos Montes Pietatis instituerit, & ita respondit. [*De certo* Auctore mihi non constat, sed certissimum est, quòd Diuini verbi Prædicatores compatiẽtes inopiæ multorum pauperum, qui pecunia in suis necessitatibus indigentes, ab vsuris hebræorum vexabantur; efficacibus persuasionibus induxerunt populũ, vt pietatis intuitu quisque voluntariè quod sibi placeret, offerret, vt ex multis oblatis vna pecuniarum summa constitueretur integrè conseruanda, vt cuique pauperi mutuari posset. Adunataque fuit pecunia sub publicis Custodibus reposita, & Mons Pietatis nuncupari cœpit, prout recenset *Thomas de Vio in suo tract. de Monte Pietatis in principio, quem ipse edidit anno* 1498. *& ante Bullam*:] hæc Cherub. iun. licèt in meo Codice impressoris errore legatur 1548. Sed ipsemet Caietanus locum, diem, & annum, quibus ipse tractatum hunc perfecit, palàm scribit *cap. 15. in fine*, dum ait: *Papiæ in S. Apolinare completo hodie idest die 13. Iulij* 1498. *per infinita sæcula, &c.* atque ita proculdubio ante Bullam, quæ fuit edita *die 4. Maij* 1515. Dũ autem in hac Bulla recensentur §. 3. Sũmi Pontifices, nempe Paulus II. Sixtus IV. Innocent. VIII. Alex. VI. Iulius II. qui

hanc sententiam super validitate horum Montium laudauerunt, nescio, quo pacto fuerit omissus Pius II. qui anno Incarnationis Dominicæ 1463. die 3. Iunij suo Diplomate, sub Annulo Piscatoris expedito, Montem Pietatis in Ciuitate Vrbeuetana Patria mea iam erectum confirmauit: Cuius Diplomatis, seu Breuis tenor est, qui sequitur,

Dilectis filijs Conseruatoribus, & Communi Ciuitatis nostræ Vrbeuetanæ

Pius Papa II.

Dilectis filijs salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum dilecti filij Bartholomæi de Colle Ordinis Minorum relatione didicerimus, Vos a maledicta vsurarum voragine liberos esse cupientes, in generali vestro Consilio, ne iudęi in Ciuitate ista nostra damnabile fœnus exerceant, vnanimitèr statuisse. Hinc est, quòd tam laudabile, pium, ac sanctum propositum vestrum approbantes, Consilium, & Statutum vestrum super hoc confectum præsentium tenore ratificamus, & confirmamus, volentes, & præcipientes, ab omnibus tam vestris ciuibus, quàm etiam forensibus in Vrbe ista inuiolabilitèr obseruari. Insuper vt ijs omnibus, & singulis, qui apud vos paupertate grauatis præeonsulere cupiétes, in vnitate fidei, & S.R.E. ac Sedis Apostolicæ obedientia persistentibus, Monti Christi per vos fiendo, pro mutuo dando pauperibus infra mensem in vnum terminum a publicatione præsentium decem ducatos donabunt, & liberè tradent de facultatibus suis, vt sibi Sacerdotem sæcularem, vel regularem, qui semel in vita de reseruatis in mortis articulo cum plenaria remissione omnium peccatorum suorum eum absoluat; Qui verò minus, secundùm facultates suas, septem annos, & septem quadragenas verarum Indulgentiarum; Qui verò non donabunt, sed prædicto Monti aliquid iuxta possibilitatem suam mutuabunt, singulis annis, quibus mutuabunt, septé similitèr annos, & septem quadragenas Indulgentiarum auctoritate Apostolica concedimus. Præcipientes tamen sub pœna excommunicationis, & districtè mandantes, vt pecuniam dicti Montis ad alios vsus, quàm ad mutuum pauperum minimè conuertatis. Datum Romę apud S. Petrum sub Anulo Piscatoris die 3. Iunij 1463. Pontificatus Nostri Anno 5.

G. de Piccolominibus.

Et cum pro recta huius Montis administratione Statuta quædam, & Capitula in publico generali Consilio Ciuitatis facta essent, & in supra relato Breui de solo decreto super erectione ij sius Mótis fiat mentio, ne super dictorum Capitulorum, & Statutorum validitate dubitari contingeret aliquando, quia Cómunitates immediatè subiectæ S. Sedi Apostolicæ non habent facultates condendi Statuta, nec ligant, nisi sint confirmata a Papa, *Rota diuersor. decis. 536. num. 1. & decis. 780. num. 1. Gregor. XV. decis. 267. num. 7. & 14. in puncto de Statutis Montis Pietatis. Thomat. decis. Macerat. 94. num. 1.* Ideo hæc eadem Statuta fuerunt exhibita in plena Camera Apostolica, ibique a Clericis, & Cardinali Rothomagensi tunc Camerario confirmata, & approbata de mandato ipsius Pontificis; Quapropter de illorum validitate amplius dubitari non poterit, & Statuta Papalia dici possunt, quia cum Cardinalis Camerarius habeat viuæ vocis oraculum, illius attestationi standum omnino est, vt *in d. decis. 94. Maceraten. num. 3. 4. 5. 6. & 7.*

Placuit autem Breue prælibati Domini Pontificis Pij II. hic inserere, vt appareat antiquissimum esse hoc institutú erigendi Montes Pietatis (& fortasse hic inter primos fuit) ac etiam vt innotescat, prohibitionem conuertendi pecunias destinatas ab hoc pium opus in alium vsum, etiam sub pœna excommunicationis, esse paritèr antiquam. Quapropter Paulus V. Prædecessorú vestigijs inhærendo, illam quoad laicos innouauit, & extendit ad omnes Montes Pietatis vbicumque existentes, quoad verò Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos suspensionis a Diuinis, vt legitur in eius Diplomate, quod Motum propriú vocant impressum *in Bull. nouo tom. 3. pag. 316. Constit. 82.*

Sed videnda est etiam antiquior Sanctio *Iustiniani Imperatoris in Auth. de collat.* §. *Ciuitatum, tit. 14. coll. 9.* cuius verba, cum optimè adaptentur casui nostro, rescribere non piget: ita enim se habent. [*Ciuitatum* verò nostræ Reipublicæ, & habitantium eos perfectè prospicientes, iubemus nullam omnino esse licentiam fiscalium exactoribus communicare pecunijs, quæ operibus, & frumentis Ciuitatum, & aquæductibus, aut alijs quibuslibet solemnitatibus, aut salarijs deputatæ sunt; aut retinere aliquid ex ijs, aut ad proprium lucrum redigere, sed sine aliqua dilatione, aut imminutione has præbere, vt proficiant ab

tra-

initio, in quibus deputatæ sunt operibus; sed neque possessores, aut habitatores Ciuitatum præsumere quolibet modo auferre aliquid ex ipsis pecunijs, aut nomine descriptionum, aut pro sportulis dare aliquid ex his, aut expendere. Si quis autẽ dare, aut accipere ex his præsumpserit, iubemus eum de suo in duplici quantitate hoc Ciuitati reddere. Sed neque Prouinciarum Iudices, aut eorum officia, aut alium quemlibet omnino participium habere aliquod ad prædictas pecunias, aut earum dispensationi semetipsum miscere: sed Ciuitatis Sanctiss. Episcopum, & Primates, nec non & eius possessores constituere quidem patrem Ciuitatis, & frumentarios, & alios huiusmodi dispensatores, *&c.*] hęc, & alia Iustinianus ibi videnda.

Et cum temerarium, ne dicam fatuum sit hodie in dubium reuocare validitatẽ, & iustitiam horum Montium, vt videre est ex sancitis *in Concilio Lateranensi Bulla Leonis Decimi ex Nauarro, & Tolet. locis citatis*; *Bart. Vgolin. tract. de vsur. cap.4. §.1. num.2. & alijs ab ipsis relatis, Io. Maria Nouar. de elect. fori, sect.2. quæst.57. num.6.* supposita illorum validitate, & existentia, alias conditiones necessarias, vt a calumniatoribus sint omnino tuti, referamus, ex Toleto desumptas.

8 Prima est, vt ex mutuo nihil lucri accedat Monti vltra id, quod habebat.

Secunda, vt quod a mutuatario accipitur, sit pro obligatione, qua Mons obligatur mutuare indigenti, & pro expẽsis, quæ necessarię sint pro Montis conseruatione, & hoc vocat Leo Decimus *pro indemnitate*: Nam Mons debet mutuare sic, vt non patiatur damnum, *Nauarrus vbi supra quæst.58. num.3.*

Tertia, vt nihil accipiatur vltra expẽsas, & causas prædictas, quæ debent esse moderatæ, puta quantum necessarium est, vnde non sunt plures Ministri constituendi in Monte, quàm sint necessarij, nec aliæ expensæ superfluæ fieri debent; pro his enim accipere aliquid vsura est. *Hæc Toletus.*

9 *Nauarrus autem loco citato in responsione ad 2. argumentum* firmat conclusionem; dominium scilicet pecuniæ Mõtis Pietatis esse penes Vniuersitatem pauperum, aut penes alium, ea lege, vt tota eius vtilitas pauperibus cedat, per quod in effectu fit sua, & Administrator Montis habet officium, & obligationem mutuandi, & ad id cogi potest.

In responsione autem ad tertium argumentum negat custodiam Mõtis Pietatis ad alios, quàm ad pauperes principalitèr pertinere, cum saltem principalitèr sola ipsorum vtilitas in eo respiciatur. Quod & *Concilium Lateranense d. sess.10.* exprimit illis verbis. *Cum pauperes commodum sentiant, etiam impensam, quæ parua est, sentire debent.*

10 Ex quibus, & alijs ab eo deductis infert idem Nauarrus pecuniam, vel triticum relictum Ciuitatibus pro erectione horum Montium non esse datum, vel relictum Ciuitatibus, vel ciuibus ad cõmodum eorum, quatenus tales; sed ad commodum pauperum, & si perirent, aut imminuerentur, illis solis perirent, aut diminuerentur, & non alijs: nam secundùm ius est, vt ad illum pertineat custodia rei, ad cuius commodum custoditur, & cui perit, aut lucrifit, *l. 1. & l. necessario, ff. de peric. & commod. rei vend.*

11 Ne autem culpa regentium, seu administrantium hos Montes pecunia, & triticum pereat, vel minuatur, *Sacrosancta Tridentina Synodus sess. 22. cap.8.* Episcopis tanquam S. Sedis Apostolicæ delegatis, etiamsi illorum cura, & administratio ad laicos pertineat, & exemptionis priuilegio munita sint, ius visitãdi concessit, ac omnia, quæ ad Dei cultum, aut animarum salutem, seu pauperes sustentandos instituta sunt, vt ipsi ex officio suo iuxta sacrorum Canonum statuta cognoscant, & exequantur, non obstantibus quacumque consuetudine, & immemorabili priuilegio, aut statuto, *vt in d. cap.8. in fine*; cui valdè fauẽt, quæ *Iustinianus Imperator edixit in Auth. de collat. §. Ciuitatum, vers. singulis autem annis*, in hæc verba. [*Singulis* autem annis impletis Sanctiss. Episcopum cum quinque Primatibus Ciuitatis rationes exigere eos, qui ab ipsis ordinati sunt, & si quid ex talibus ratiocinijs apparuerit debitum, aut remansisse; exigi huiusmodi dispensatores periculo eos constituẽtium, & vtilitatibus, quibus deputata sunt, reseruari. Si quis autem ex prædictis dispensatoribus inefficax inueniatur, repentè hunc remoueri iubemus, aliumque pro eo a Sanctiss. Ciuitatis Episcopo, & reliquis possessoribus (sicut prædictum est) ordinari: Scientibus ijs, qui denominant eos, quia si quod damnum Ciuitati contigerit, ex proprijs substantijs hoc medebuntur, *&c.*]

12 Cum autem in supra citata Sacri Cõcilij

cilij Tridentini Sanctione (quæ hodie seruanda est) Episcoporum superioritas, cognitio, & executio restringatur ad Sacrorum Canonum statuta, quæsitum est, quòd sibi velint huiusmodi statuta? Et solùm in casu negligentiæ eorum, qui ministrant, posse Episcopos cognoscere, scribit *Martha* cum facultate legendus *tract. de iurisdict. par. 2. cap. 10. nu. 31. & seq.* qui ponderat etiam ad hoc sancita in eodem *Concilio Tridentino sess. 7. cap. 15. in princ. ibi. Curent Ordinarij, vt hospitalia quæcumque a suis Administratoribus, quocumque illi nomine censeantur, etiam quomodolibet exemptis, fideliter, & diligentèr gubernentur, &c.* vim faciunt illa verba; *fideliter, & diligentèr:* quæ si deficiant, tunc Episcopus cognoscet.

13 Aliud quoque fundamentum habet superioritas, & ius visitandi huiusmodi Montes Episcopis concessum; quia Mõtes isti dicuntur loci religiosi, & pij, potissimùm ad pauperes subleuandos instituti, vt notat *Gutier. canon. quæst. lib. 1. cap. 35. num. 23.*

14 Quamobrē si Mons Pietatis fundatum sit a priuata persona absque auctoritate Episcopi, non dicitur locus pius, & religiosus, *c. ad hæc, de relig. domib. vbi gloss. in verb. authoritate Pontificis,* notat hęc verba fuisse posita, quia priuatus non facit locum sacrum, *l. in tantum, §. sacræ, ff. de rer. diuis. l. 3. §. si quis in sepulchro dolo malo, & §. si quis in sepulchro, ff. de sepulchr. violat. Marta, loco cit. n. 22.*

Et consequentèr cessabit Episcopi superioritas, & facultas visitandi, ad tradita *per Paris. cons. 34. n. 9. lib. 4. & Card. Zabar. cons. 13. num. 2. vers. contrarium est verum; Bened. Capra cons. 97. num. 4. vers. tamen derelicto; Bellencin. de charit. subsid. quæst. 38. num. 5. & seq.*

15 Attamen quia huiusmodi Mõtes cum (ex ijs, quæ supra diximus) ad pauperes subleuandos erecti sint, & quotidie ea lege erigantur, quàmuis a priuata persona, & absque auctoritate Episcopi fiãt, nihilominus cum negari non possit, quin sint opus pium, & bona ad hoc in vnum collata distrahi non possint, neque in alium vsum conuerti, quàm in pauperum subleuatione, vt *in dd. Leon. X. & Pauli V. Constitutionibus,* non videtur negari posse in illis Episcoporum superioritas, & visitatio ad præscriptum *Sac. Cõc. Trid. sess. 22. de reform. cap. 8. & 9. vbi Barbos. & alij, ac idem Barbos. alleg. 75. num. 6. & seqq.* vt argumentatur *Ioann. Gutier. canon. quæst. lib. 6. cap. 35. num. 23. & melius num. 28. post Menoch. de recuper. possess. remed. 15. nu. 36. vers. si verò locus,* vbi ait; Si bona eo animo congesta sint, vt ad pauperes subleuandos perpetuò sint destinata, tunc bona illa, & is locus iudicandus est religiosus, etiamsi Episcopi consensus non accesserit: ideoque bona illa ad libitum distrahi non poterunt, nisi accedente consensu Confraternitatis, & auctoritate Episcopi: & semel Deo dicata ad vsus humanos conuerti non possunt, *§. sacræ, §. religiosū, Instit. de rer. diuis.*

Quando autem Episcopi possint reformare pia loca ob negligentiam, vel dilapidationem bonorum, & exigere rationem ab Administratoribus locorum, etiã merè laicorum, docet *idem Mart. d. tract. de iurisdict. par. 2. cap. 18. num. 5. 6. & 9. Gutier. canon. quæst. lib. 1. cap. 35. num. 19.* vbi firmat, superioritatem cõcessam a Concilio Tridentino Episcopis extendendam etiam esse, & habere locum in hospitali, quod cum tali conditione sit extructum; & in his etiam terminis loquuntur *Capra, & Bellencin. locis citatis,* vt non teneantur Administratores rationem reddere Ordinario loci: Et ita ait declaratum *a Sacra Congregat. dicti Sacri Concilj Cardinalium Interpretum declarat. 159.* quę tamen procedere declarat quoad visitationem, & rationis redditionem quolibet anno faciendam, *vt in præcitata Auth. de collat. §. Ciuitatum, vers. singulis autem annis, Munnoz. de exsobar. tract. de ratiocin. cap. 1. num. 53.* qui tamen bonam affert distinctionem ad rem nostram faciẽtem *in num. 54. & 55.* nempe quando frumẽtum, vel pecuniæ testamento, vel alia vltima voluntate sunt relictæ, vt tempore indigentiæ, & caristiæ in vsum pauperũ, & pro eorum substentatione diuidantur, tunc Episcopus poterit ex dispositione prædicta Concilij Tridentini rationem exquirere, & cogere administratores ad illam reddendam.

Si verò pecunia, vel triticum conditum sit in publicis horreis per Consules, & Proceres Ciuitatum, non poterit Episcopus hoc opus visitare, neque eorum Administratores, & Depositarios ad reddendam sibi rationem astringere, quia hoc ad Iudices ordinarios loci, & Decuriones in suis Oppidis pertinet, *vt in l. 1. & 2. C. de condit. in pub. horre. & ibi gloss. & scribentes lib. 10. & in toto titulo, C. de frumen. Vrbis Constantinopol.* quod

etiam

etiam correſpondet diſpoſitioni noſtræ Bullæ ſuper Bono Regimine, vt dictum eſt ſupra præcedenti *gloſſ. in verbo annonam*.

16 Quandoque etiam hæc noſtra Cógregatio cognoſcit cauſas ad hos Pietatis Montes pertinentes, adminiſtratores negligentes, & doloſos punit, & mulctat, locorum Ordinarijs modum in his rebus procedendi præſcibit; ſic enim contra Rectorem Montis Pietatis in Ciuitate Caſtellana exiſtentis, dum hæc ſcribo, ex eo quia debitis temporibus iuxta formam Capitulorum non diuiſerat frumentum, ex quo nonnihil corruptum videbatur, mandauit totum damnum ſarciendum, & periculum cedere ipſi Rectori, itaut Mons omnino ſeruaretur incolumis, & ſine damno, per ea, quæ leguntur *in l.cum duobus, §. venit, l.ſocius ſocio, ff.pro ſocio*: vbi I. C. determinat huiuſmodi Rectores non eſſe audiendos, ſi vellent compenſare diligentiam, quam antea abhibuerunt, cum negligentia, qua poſtea vſi ſunt, cuius determinationis rationem reddit *Munnoz.de excobar tract.de ratiocin. cap. 36. n.fin.* dum ait; *de natura Societatis eſt, vt diligentia per Adminiſtratorem adhibeatur in acquirendo, & eius negligentia puniatur*: Huius verò decreti executio contra Rectorem dicti Montis Pietatis Ciuitatis Caſtellanæ commiſſa eſt Ordidinario loci.

17 Fuit etiam in hac Sacra Congregatione porrectũ memoriale pro parte cuiuſdam Vniuerſitatis, quo continebatur, quendam ſuum ciuem velle certam frumenti quantitatem donare Communitati, ea lege, vt erigatur Mons Pietatis, & frumentum mutuetur pauperibus, Epiſcopus verò nullam in hoc habeat ſuperioritatem, neque cogere poſſit Adminiſtratores ad reddendam rationem de geſtis, ſed hæc penes Communitatẽ, & homines ab ipſa eligendos reſideat; quæſitum eſt, an hæc petitio recipienda eſſet? & pro negatiua dicebatur; nemo priuatus efficere poteſt, quin leges in ſuis actibus locum habeant, *c. ſi diligẽti, de foro compet.Abb.in c.inter dilectos, n. fin.verſ.quia non video, de donation.* Cum autem in Concilio Tridentino ſancitum ſit, vt diximus, Epiſcopos habere huiuſmodi ſuperioritatem, non poterit priuatus cõtra hanc legem diſponere, itaut in ſuis actibus locum non habeat.

Verùm placuit Sacræ Congregationi petitionem recipere, & Communitatem ad ea, quæ ciuis in legato appoſuit, ſe obligare. Ratio conceſſionis forte erit, quia hic dici poterit locus priuatus, licèt ad pium opus deſtinatus, ad tradita *per Abb. in c.officij, num.7. verſ. ſed hæc loca, de teſtament. & in c.fin. in 1. notab.num.3.de cenſib.* vbi aſſignat differentiam inter loca priuata, & religioſa; & facit *Menoch.de recuper.poſſeſſ.remed.15 num.24.& ſeq.Card.Zabar. in conſil. 13. num.3.& ſupra conſil.11.num.2.* vbi firmat poſſe fieri conceſſionem de cele-
18 brando in certo loco, qui tamen locus non remaneat ſacer, nec religioſus, neque in illo Epiſcopus vllam habeat iuriſdictionem.

Et hoc fortius procedit, quouſque viuat ille, qui legatum ſub hac lege, & conditione fecit, cum poſſit illud reuocare, vt docet *Abb.in d.c.officij,n.7.verſ. ſed vtrum, de teſtament.* quem ſequitur *Pariſ.conſ.34.num.38.& 44. lib.4. Capra*
19 *d.conſ.97.num.4.verſ.cum ſit locus*. Secus autem, vbi mortuus ſit, quia tunc Epiſcopus poteſtatem habet videndi, & inquirendi, an cuncta ſecundùm voluntatem defuncti procedant, *text. pulch. in Auth.de Eccleſiaſticis titul.§.ſi quis ædificationem,coll.9.tit.6.* quem citat *Abb. in c.inter dilectos,nu. fin.verſ. item ſcias, de donat.Pariſ.d.conſ.34 num.44.Bellencin.tract.de charit.ſubſid.quæſt.38.nu.7. & vide plenum conſ.88.Eugenij in cauſa Viſitationis,lib.2.* vbi de quodam Hoſpitali Peruſino: qui licèt loquantur in Hoſpitalibus, & Oratorijs, alijſque locis pijs, eorum tamen dicta poſſunt adaptari ad Montes Pietatis, vt obſeruat *Gutierez canon.quæſt d.lib.1.cap.35.num.28. Munnoz. de excobar. de ratiocin. cap.7. num.53.*

Sed alia melior ratio erit, ſi dicamus, Montem hunc Pietatis quàmuis exemptum a iuriſdictione Ordinarij, non tamen eſſe liberum a ſuperioritate, & iuriſdictione huius noſtræ Congregationis, quæ Pontificem ipſum Ordinarium omnium Ordinariorum repræſentat: Et ideo non eſſe receſſum a regulis iuris, & a diſpoſitione Sacri Concilij Tridentini.

20 Diximus etiam ſupra, pecunias ad hos pietatis vſus aſsignatas non poſſe a primeua ipſorum deſtinatione dimoueri, vel erogari ſub pœnis contentis in præcitata *Conſtit.82. Pauli V. Bullar. nou. tom.3.pag.316.* Quo loci quærit *Flauius Cherubin. in compend.* an ſub iſta prohibitione diſponendi de pecunijs, comprehendatur etiam, ſi depoſitarius, vel

alij

alij ministri disponant de alijs rebus, ex quibus pecunia redigi posit? & pro af-
21 firmatiua videtur *text.in l.nam quod,14. §.final. ff.ad Trebell.& ibi gloss. in verbo bona*, quæ notandum dicit, hoc nomen, bona, largè accipi. Contrarium tamen dicit *Cherub.* esse respondendum, ponderando verba Bullæ ibi (*mutuo dāda*) quæ pecuniam dumtaxat numeratam significant, vt in simili censuit *Rota apud Seraphin. decis. 965. num.2. iuncto princ.*

22 Præterea quæsitum est. Si ante hanc prohibitionem officialis aliquam pecuniæ Montis partem, quam vltra quantitatem verisimilitèr pauperibus mutuandam superesse credebat, in aliquod aliud beneficium Montis expendisset, erit ne exusatione dignus? Et affirmatiuè respōdet *idē Cherubin.* sequutus *Franc. Curt. iun.in cons.19.lib.1.num.fin.vers.nam illa iura*, si tamen hoc bona fide egerit, & sine dolo, cui etiam adhæret *Tiber.Decian.tract.crimin.lib.8.cap.32.num.9.* vbi agit de excusandis reis a crimine pecu-
23 latus, & ita loquitur. *Excusabitur etiam, quòd recepit pecuniam publicam ad hunc vsum in specie, vt expenderet, puta in tali ædificio faciendo, vel ad tantam quātitatem frumenti emendam, & ipse ædificium fecit, vel frumenti quantitatem decretam emit, sed superfuit pecuniæ aliqua quantitas, quam tamen ipse expendit in alios vsus vtiles ipsi Reipublicæ, & hoc ostendat clarè; nam hoc casu licèt partem dictæ pecuniæ in alios vsus consumpserit, & sic contra l.2. & 3. ff.ad l. Iul. peculat. attamen quia non in vsus suos conuertit, neque dolo expendit, sed bona fide, & in beneficium Reipublicæ, credens id sibi licere, non tenebitur de peculatu, neque de residuis*; ita respōdit *Curt.iun. d.cons.19.nu.13.14.& 15.lib.1.* Hæc Decianus. Quæ tamen de iure communi procedere puto, nam si standum est verbis *prædictæ Bullæ Pauli V.* contrarium puto dicendum, si licentia Papæ non interuenerit, ponderando illa verba, *absque nostra, & Sedis Apostolicæ licentia sub quouis prætextu, vel quæsito colore, &c.* & Cherubin. ponit casum ante prohibitionem contentam in hac Bulla.

24 Et quod etiam procedit, quando pecuniæ sunt destinatæ ad vsum rei frumētariæ; adsunt enim multis in locis Italię, vt *Munnoz. de excobar.* obseruat *tract. de ratiocin. cap.7. num.53. ad fin.* Montes Pietatis consistentes in frumento pauperibus certis anni temporibus mutuādo; etenim si pecuniæ ad hunc vsum destinatæ, fuerint a depositario, seu administratore in alium conuersæ, carceribus mancipandus, alijsque pœnis mulctandus erit: Ita *Decian.d.tract.crimin.lib.8. cap.31.de residuis,num.9.& 30. Petr. de Auenda.de exequen.mandat. par.2. n.33. & seq.& voluit etiam Rota coram Greg. XV.decis.106. per tot.*

25 Sed pulchra oritur quæstio. Deponuntur de mandato iudicis pecuniæ penès Rectores, vel Administratores horum Montium, quorum aliquando superuenit inopia, itaut depositi restitutio fieri nequeat; numquid ille, qui semel deposuit, teneatuur iterum deponere? & negatiuè decisum habes apud *Afflict. dec. 172.per tot.Giurb.in decis. Regn. Siciliæ decis.98 num.3. vers. nec eo decocto*; qui addit, si iniustè recusauit creditor accipere. Sed an huiusmodi depositū pereat totum periculo creditoris; *vide dec.298 impress. post tract.Cenc.de censib.* vbi in casu illius decis. fuit dictum, periculum cedere tam debitori, quàm creditori, rationibus ibi deductis; nempe quia depositum non erat omnino legitimè factum, sed quasdam habebat difficultates.

26 Secundò quæritur, an Mons ipse obligetur ex deposito facto in manibus Rectoris, vel Administratoris? & si fuit seruata forma Capitulorum ipsius Montis de depositis loquentium, vtique Mons obligatur; secus autem si fuit omissa forma dictorum Capitulorum; ita decisum inuenies *in Rota Maceraten.coram Thomato decis 94.n.25.& 26.*

27 Ponamus etiam, quòd Titius deponat in Monte pecunias Caij, vtrum depositarius teneatur illas restituere Caio vero domino? & negatiuè fuit resolutū coram *Caualer.decis.331.num.5.* nempe, quòd depositarius non tenetur restituere pecunias ei, a quo non habuit, licèt sint ipsius, cessante tamen mala fide, & scientia, quòd essent alterius, *l.quod seruus,11.l.bona fides,31.ff. depositi*; similitèr si deponens post depositum efficiatur furiosus, vel demens, *Guid. Pap.*
28 *quæst.152.num.3.* Si verò pecuniæ depositatæ furto fuerint substractæ, vel casu fortuito pereant, vtrum agi possit contra depositarium, vel Montem? & dicas negatiuè, quoties absit dolus, & lata culpa; quia depositarius ex causa depositi non obligatur, nisi de dolo, & lata culpa, *l. si vt certo, §.interdum, ff.cōmod. l. quod Nerua, 32.ff. deposit. Curt. iun. cons.*

*consil.270.num.11. Fab. Timeus in addit. ad Magon.decis.Lucens.2.sub num.13.litera E.Peguer.decis.*38.*Titius mercator, num.3.& 4.* qui hanc conclusionem distinguit. Nempe si depositum fiat in sacculo obsignato, vt in Monte custodia-
29 tur, quod propriè dicitur depositum, & ita regularitèr fiunt deposita in Montibus Pietatis, *l.1.in princ.ff.depositi*. quo casu dominium rerum depositarum remanet penes deponentem, *l.licet, S.rei, ff.deposit.l.in naue Saupbeij, 34.ff.locati, gloss.in l. Lucius,24.in verbo terminos,ff.deposit.* & hoc casu procedit conclusio præmissa;depositarium non obligari,nisi de dolo, & lata culpa.

Si verò pecuniæ deponantur ad nu-
30 merum, non obsignatæ, neque clausæ, *sed vt tantundem restituatur*, prout regularitèr fit in Romana Curia penes Nũmularios, quos vocant Banchieri, tunc quia illud depositum notissimos depositi terminos egreditur, non potest dici propriè depositum,& dominium rei depositatæ transit in Banchetium depositarium,qui vti potest pecunijs ita depositatis,*gloss.in l.3. in verb. obnoxium, C.depositi,& text.in l.die sponsaliorum, S.qui pecuniam, ff.eodem, ibi, qui pecuniam apud se non obsignatam, vt tantundem redderet,depositam, in vsus proprios conuertit*; & depositarius ipse non tenetur restituere eandem pecuniam in specie, sed aliam in eodem genere, sicut in mutuo, *vt in d.l.in naue Saupbeij, ff.locati.* Et hoc casu si pecuniæ pereant etiã
31 casu fortuito, depositarius tenetur restituere; quia genus perire non potest, *l.incendium, C.si cert.pet. Dec. in regul. contractus,num.5. ff.de reg.iur. Peguer. d.decis.*38.*num.*7.*Giurb. dec.s.*98. *num.*3. *vers. proinde si Bancherij*, qui per totam hanc decisionem satis clarè demonstrat, quæ sint necessaria ad legitimum depositum. Prædictam distinctionem de deposito facto in sacculo obsignato, vel in numerata pecunia, ponit etiam *Marius Antonin.var.resolut.lib.2. resolut.13. per tot.* & illud idem, quod Pegueta (licèt de eo nullam faciat mentionem) determinat, vt ibi: & vide *Io.Bapt. Costam, de fact.scient.& ignorant.dist.69.cent.1. per totam; sed melius num. fin. Marcus*
32 *decis.*889.*num* 5. qui ait depositum factum in pecunia numerata, non depositum, sed mutuum esse.

33 Denique quæsitum est. An quemadmodum Vniuersitates possunt habere Montes Pietatis, in quibus adest pecunia patata ad mutuandum pauperibus, hoc etiam licitum sit priuatæ personæ, habere pecuniam paratã in vsum pauperum, & aliquid vltra sortem accipere, vt faciunt ipsi Montes Pietatis? Et pro affirmatiua videtur *tex.in c.per vestras,de donat.inter vir. & vxor.* vbi *Innoc. III. Pontifex* mandat assignari dotem viro sub ea cautione, quam poterit præstare, vel saltem alicui mercatori committi, vt de parte honesti lucri dictus vir onera possit matrimonij sustentare: ex quibus
34 verbis colligunt Doctores licitum esse dare mercatori pecuniam ad honestum lucrum;vt post multos ab eo relatos scribit *Marcus decis.*889.*nu.*1.*& seq.* Con-
35 trarium tamen determinat *Bartholom. Vgolin.tract.de vsur.cap.4.§.2.nu* 1.motus, quia non habet qualitates Mõtium Pietatis, nẽpe vt pecunia sit pauperum, vt diximus ex Nauarro;sed remanet sub dominio priuatæ personæ, quæ ad arbitrium suum potest denegare mutuum, & cum pecunia sit sua,eius iura ad ipsum pertinent, & non ad pauperes, *vt toto tit.ff. de peric.& com.rei vend.* & sic ratione custodiæ nihil accipere potest, aliàs vsura esset, vt notat *ibi Vgolin. ex Nauar.loco ab eo citato.*

36 Secundò quæritur; an mutuans pecuniam Montibus Pietatis possit aliquid accipere, sicut ipsi Montes? & negatiuè etiam respondetur; quia Montes si quid recipiunt, ideſt ratione custodiæ accipiunt; mutuans verò pecuniam nullam habet custodiam;ita *Vgolin.ibi n.2.*

37 Tertiò quæritur; an liceat Montistis Montium vti pecunijs ipsius Montis? & negatiuam partem probauimus supra; & habemus *textus claros; & ibi etiam Bart.& scribentes notant in l.1.& tot.tit. C.de ijs, quæ ex pub.collation.illata sunt,*
38 *lib.*10.vbi Constantin Imperator expressè prohibet, pecuniam publicam a quoquam accipi mutuo, vel alio titulo, vel in suam vtilitatem alitèr conuerti; quod maximè procedit in casu nostro, ne scilicet pecuniæ destinatæ ad commodum pauperum, ipsis deficiant in suis necessitatibus.

39 Limitat tamen Vgolin.conclusionem, si ministri ita vtantur pecunijs, vt inde pauperes damnum non patiãtur;quemadmodum dicimus, depositarium posse aliquando vti pecunia depositata sine damno deponentis; cui limitationi non acquiesco, per ea, quæ diximus *supra n.* 23.*vers.qua tamen.*

40 Limitat secundò, si ministri sint pau-

peres,

peres,& conditiones Montis obseruent; quia non debet officium suum cuiquam esse damnosum,iuribus vulgaribus;quod fieret, si tanquam ministri excluderentur a beneficio, alijs pauperibus concesso.

41 Quartò quæritur, si Ciues cogantur ad mutuandum his Montibus, prout diximus cogi posse, quando imminet necessitas publica, an possint hoc casu aliquid recipere absque vsuraria nota? Affirmatiuam partem tenuit *Abb.in c.in Ciuitate,num.8.de vsur.* qui ait posse dictis ciuibus taxari lucrum ad rationem quinque pro centenario, quando non potest reperi capitale; sed potest alteri vendi, & ait,hanc esse communem opinionem *Scribentium in d. c.in Ciuitate, & in c.fin.infra eodem tit. Alex. in l.isem quia.§.1.num.2.ff. de pact. Ias. in l.cunctos populos,in 2.lectura,num.40. C.de sum.Trinit.& fid.Catholic.* Negatiuam verò videtur defendere *Nauarr. in 7. præcepto Decalog. non furtum facies, cap. 17.tit.de vsur.circa Cambia,n.302. quod est finale d.cap.17.* Has tamen contrarias opiniones concordare non videtur val-

42 dè durum, per ea, quæ notat *Vgolinus de vsur.d.cap.4.§.2. nu.4. vers. quid igitur concludendum.* Aut enim qui cogitur mutuare, est mercator solitus negociari cum sua pecunia, vel est ciuis, qui vult soluere debitum, vel emere prædiū, vel quid simile, & hoc casu licitum est aliquid petere,non sub ratione vsuræ,sed interesse damni emergentis,propter fructus,quos dominus pecuniæ percepisset, si non fuisset coactus mutuare, iuxta ea, quæ notant *Scribentes in l. curabit, C.de act.empt.Franc. Purpur.in l.cunctos populos,num.56. vers. & ratio per Bart. C. de sum.Trinit.& fid.Cathol.* & hæc quoque fuisse intentionem *Abbatis in d.c.in Ciuitate,num fin.de vsur.* eius verba demonstrant.

43 Si verò qui coguntur mutuare Regibus, Ciuitatibus,& Montibus Pietatis, sunt personæ diuites, quæ pecunias otiosas retinere, & conseruare solent in arca, si quid ex huiusmodi mutuo petant, vsura est; & ita intelligendus est *Nauar.* vt ex eis verbis colligitur, dum ait. [*Quare consulendum* videtur viris pecuniosis non exercentibus mercaturam,neque intendentibus emere prædia, vel census, etiamsi non mutuarent, vt sine vllo temporali auctario gratis principalitèr mutuent suas pecunias dictis Regibus, pro spirituali virtutis, & meriti: spetantes minus principalitèr aliquam remunerationem antidoralem: aut certè emant ab eis census iusto pretio cum pacto redimendi, constitutos super redditibus publicis illarum, vel illarum Ciuitatum,vel Statuum habentibus verò pecunias destinatas ad lucra prædicta mutuent sub interesse verisimili *lucri cessantis.*] Hæc Nauarrus.

44 Ex quibus probatur nedum suprapositam distinctio,sed etiam licitum esse illis,qui pecunias otiosas habent, aliquid remunerationis non principalitèr, sed secundariò sperare ex mutuo,nec vetitum esse aliquid recipere, si a Principe gratitudinis ergo illis donetur, vt notat *Vgolin.loco citato,vers.item si vltro;*sed fusius *eodem tract.cap.8.§.2. per tot.*

45 An autem huiusmodi Montes Pietatis gaudeant priuilegio electionis,& variationis fori? affirmatiuè determinat *Io Maria Nouarius in tract. de elect. & variat. for. sect. 2.quæst.57. per totam.*

SVMMARIVM.

1 *Petitio Procuratoris fisci qualiter olim, & coram quo institueretur.*

2 *Episcopi hodie regularitèr nō se ingerunt in negocijs sæcularibus, & quare.*

3 *Quid agatur in Statu Ecclesiastico, si exigenda sit ratio administrationis rerum publicarum.*

4 *Baro potest in locis sibi subiectis huiusmodi rationes exigere.*

Declara, nisi adsit consuetudo in contrarium. num.5.

Consuetudo hæc non potest opponi contra hanc nostram Congregationem, & quare. num.6.

7 *Forma exigendi, & reddendi rationes assignatur.*

8 *Confessio introitus nunquam præiudicat, nisi acceptetur expensum.*

9 *In erogationibus exprimenda est causa, & dies, aliàs non dicitur reddita ratio perfectè.*

10 *Ratio non dicitur reddita,quæ non potest intelligi.*

11 *Administrator rerum publicarum in solutionibus notabilis quantitatis debet ostendere apocam de recepto: in minutis verò erogationibus sufficit liber priuatus cum iuramento.*

12 *Administrator omittens scribere accepta, & recusans exhibere librum, asserens amisisse, quando credendum illi sit, & quando præsumēda sit potius occultatio, & suppressio, quàm amissio.*

13 *Quando quis tenetur rem custodire, non suffi-*

sufficit iuramentum; sed debet probare illam amisisse.
14 *Dolus nihil aliud est, quàm falsa asseueratio cum animo fallendi.*
15 *Vniuersitas iurat in litem contra administratorem dolosum, & qualitèr præstetur tale iuramentum.*
16 *Administratores conuertendo pecunias in proprios vsus prædones dici possunt.*
17 *Tutor ne dicatur dolosus, in confectione libri rationum quid agere debeat.*
18 *Syndici, seu Rectores Vniuersitatum quando, & quomodo ferre possint sententiam contra administratorem.*
19 *Contra debitores fiscales proceditur ad capturam personæ, & ad tenutam bonorum pro eorum debito liquido.*
20 *Sententia lata contra administratores exequitur appellatione non obstante; & quare.*
21 *Obligatus ratiocinij ad fauorem Cameræ non est tutus in Ecclesia de iure ciuili. Sed hac opinio non est vera. ibid.*
22 *Noua computorũ ratio cuius sumptibus sit reddenda.*
23 *Iudex habens salarium a publico, tenetur visitare loca suæ iurisdictionis proprijs sumptibus.*
24 *Congregatio Boni Regiminis quandoque mittit Ratiocinatores per Prouincias pro solidatione computorum.*
25 *Reuerendissimi DD. Lælius Falconerius, & Carolus Perbenedictus ab ipsa Congregatione transmissi Commissarij per Prouincias, & sumptibus proprijs militarunt: ijque laudantur.*
26 *Quandoque mittuntur Commissarij inferioris ordinis, nempe viri priuati, quibus licèt assignetur certa merces, & stipendium, sunt tamen vt plurimum damnosi; & ideo ab illis cauendum.*
27 *Commissarij prædicti non debent habere mercedem, nisi de effectualitèr exactis.*
28 *Administratores dolosi rerum publicarũ vtrum corporali pœna sint puniendi, vel alia.*
29 *Exactor non reddens bonam rationem, vel occultans pecunias exactas pœna amputationis manus est puniendus.*
30 *Pœna amputationis manus hodie est communis, quoties amputandum est aliquod membrum.*
31 *Iudex subtrahens publicas pecunias tẽpore administrationis capitalem pœnam sustinet, & nihilominus ad restitutionem cum interesse condemnandus.*
32 *Congregatio Boni Regiminis pœnas criminales imponit contra malos administratores rerum Vniuersitatum.*
33 *Consentientes tacitè, vel expressè in præiudicium Vniuersitatum, qua pœna plectendi sunt.*
34 *Contra administratores dolosos nedum ex claris probationibus, sed etiam ex præsumptionibus proceditur.*
35 *Pauper si post administrata bona publica euasit diues, præsumitur ditatus ex bonis ipsius Vniuersitatis, & lucrum potest illi auferri.*
36 *Vulcasij Gallicani pulchrum dictum cõtra malos Rectores Prouinciarum, & rerum publicarum.*
37 *Pœnæ a prædictis delinquentibus exactæ qualitèr, & quomodo diuidendæ.*
38 *Pœnarum applicatio, quæ fit delatoribus, & instigatoribus, est antiquissima.*
39 *Rationes redditæ, & subscriptæ quanto tempore retractari possint, tam contra principalem, quàm eius hæredem.*
40 *Consuetudo multum obtinet in reuisione, & redditione computorum.*

§.IX.

Gloss. I.

Fisci Procurator.

CAP. XXIII.

QVAE in hoc §.9. disponuntur, ferè omnia desumpta vidētur ex diuersis titulis in corpore Iuris contentis, nempe *ex tit.75. C. de magistrat. conueniend. tit.2. C. de conueniend. fisci debitor. lib.10. l.2. C. de administr. rer. pub. lib.11. l.2. C. de debitor. Ciuitatum; & videndus est Nicol. Losæus tract. de iur. vniuers. par.1. cap.3.*

1 Cum autem hìc agatur de petitione facienda a Procuratore fisci, sciendum est, hanc esse instituendam coram Syndicis, & Gubernatoribus locorum, vt exigantur rationes, an benè, vel malè pecuniæ, & bona Vniuersitatum fuerint administrata, quæ olim coram Episcopo

loci cum quinque Primatibus fieri solebant, idque singulis annis ex *Iustiniani Imperatoris sanctione in Auth. de collat. §. Ciuitatum. vers. singulis annis*, cuius verba habes supra relata *in cap. 22. immediatè praeced. num. 11.*

2 Sed hodie Episcopi negocijs saecularibus (nisi quid pietatis annexũ habeant, vt de Montibus Pietatis, & locis pijs dictum est supra) immiscere se non assolent: Sed Gubernatoribus, alijsque locorum Officialibus id negocij demandatum videmus, ex dispositis in Bulla, quam prae manibus habemus.

Quandoque tamen Sacra haec Congregatio iudices speciali facultate munitos transmittit, ad has rationes exigendas: quod etiam in Hispania seruari affirmat *Auendagn. de exeq. mand. par. 2. cap. 10. num. 29.* ibi, licèt aliquando hoc adimatur Iudicibus ordinarijs per Sacrũ Concilium Regium, & committitur alicui speciali Iudici, qui exigat rationes, quem vulgus appellat *Iuez de Cuentas de Ciudad*, nos Itali *Commissarij, ò Cõpotisti*: In omnibus verò Ciuitatibus Regnii Siciliae de mandato Tribunalis Regij Patrimonij exiguntur praedictae rationes per tres Magistros iuratos a Regia Maiestate pro reuisione computorum nominatos, vt affirmat *Mastrill. de Magistrat. lib. 5. cap. 9. num. 85. & seq.*

3 In Ecclesiastica verò Ditione Vniuersitates, vt plurimùm in publicis Consilijs eligunt duos, vel plures viros peritos bonae opinionis, & famae, qui visis computis, dati scilicet, & accepti, ad eorundem computorum solidationem veniunt; & stylus hic laudatur, probaturque *a Io. de Platea in l. securitates, vers. nota quod redditio, C. de susceptor. praepos. & arcar. lib. 10.* & alia multa congerit *Nicol. Losaeus tract. de iur. vniuers. par. 3. cap. fin. per totum, cuius titulus est: De redditione rationum fienda per administratores Vniuersitatum; videndus.*

4 In locis autem mediatè subiectis, vt sunt Vniuersitates Baronum, poterit ipse Baro, & Domicellus ratione iurisdictionis ordinariae cogere administratores loci sibi subiecti ad reddendam rationem, & computum pecuniae publicae, & cognoscere in quam causam fuerit erogata, vel consumpta, vt est sententia *Guid. Pap. quaest. 631. num. 9. Munnoz. de excobar. tract. de ratiocin. cap. 42. nu. 1. & aliorum apud Mastrill. de Magistrat. lib. 4. cap. 16. n. 134.* qui in numeris sequ.

5 limitat conclusionem, nisi adsit consuetudo in contrarium, quae tamen sit legitimè introducta, puta si a Ciuitate, vel Consilio loci (Barone id agere volente) emanauerit prohibitio, ne fiat talis computorum redditio coram Barone, & ipse consentiat, vel acquiescat, pet ea, quae notat *gloss. in l. qui luminibus, ff. de seruit. vrban. praed. Munnoz. loco citato num. 2.*

6 Hanc tamen consuetudinem opponi minimè posse existimo contra nostram Congregationem, quae quibuscumque non obstantibus computa semel, & pluries reddita, iterum reddenda esse mandat; vt mensibus proximè lapsis vidimus contra administratorem Annonae Ciuitatis Fulginatensis, qui iterum, ac tertiò rationes reddiderat in partibus, & nihilominus iterum in Vrbe reddendas mandauit: & hoc potissimùm procedit, vbi aliqua suspicio superueniat, malè redditam fuisse rationem, vt notat *Mastrill. d. lib. 5. cap. 9. num. 86. & supra lib. 4. cap. 16. num. 136.*

Cuius autem expẽsis haec noua computorum redditio facienda sit? *Munnoz. de excobar. loco citato num. 6. docet, videndus.*

7 Forma autem exigẽdarum rationum, haec esse solet. Exhibetur liber publicus, in quo debent esse nominatim descripta omnia, quae Camerarius recepit, & ex qua causa, *l. apparitores, C. de exact. tot. trib. lib. 10.* & notant *Bart. Io. de Plat. & Luc. de Penn. in l. 2. C. de nauicul. lib. 11. sed fusius Nicol. Losa. tract. de iur. vniuers. par. 3. cap. vlt. num. 16. & per tot.* & prius faciendum esse computum introitus, quàm expensarum, seu erogationis, notat *gloss. in l. Thais ancilla, §. libertatem, ff. de fideicom. liber.* sunt enim ista adeo

8 connexa ad inuicem, vt nunquam praeiudicet confessio introitus, nisi acceptetur expensa, *l. cum quaeritur, ff. de administ. tutor. Io. de Plat. in l. 1. num. fin. C. de apoc. pub. lib. 10.*

9 In erogationibus verò debet exprimi causa, & dies, *l. neminem, C. de susceptor. lib. 10.* neque aliter videtur reddita perfectè ratio, nisi haec omnia clarè exprimantur, *l. cum seruus, 81. ff. de condit. &*

10 *demonstr.* Nec etiam sine tali expressione comprehendi potest, an aliquid fraudis admissum sit; neque dicitur reddita ratio, quae non potest intelligi, *l. argentarius, §. edi, ff. de edend. l. qui sub conditione, 110. ff. de condit. & demonstrat. Losa. loco cit. num. 16: Auendag. de exeq. mand. par. 2. cap. 10. num. 30. 31. & seq.* qui ait, in

11 in solutionibus notabilis quātitatis ostēdendam esse per Camerarium, seu Administratorem apocam de recepto, quæ sufficit, quāmuis sit priuata; in minutis verò erogationibus sufficere librum ipsius Camerarij eum iuramento, *l. si quis pro redemptione, §. eandemque, vers. quod si aliqua, C. de donat. ibi; quòd si aliqua dubitatio orta fuerit, vtrum tota quantitas, an pars eius in ædificijs expensa sit, hæc domini domus sacramēto dirimetur, &c. Lucas de Penna in l. 2. num. 2. C. de nauicular. lib. 11. Excobar. de ratioc. cap. 10. num. 45. & seq.*

12 Quòd si Administrator, seu Camerarius Vniuersitatis omiserit scribere acceptum, & librum exhibere recusauerit, allegando illum amisisse, illi credendum non est, nisi probet, hunc casu fortuito perdidisse: ratio est, quia cum ad officium Administratoris (ex natura officij) pertineat rationis librum conficere, & illum diligentèr custodire, potius præsumitur occultatio, & supptessio, quàm amissio, *Anibar. conf. 316 num. 4. Socin. conf. 159. col. 3.* quos refert *Munnoz. de Excobar. trac. de ratiocin. cap. 10. n. 3. & 4.*

13 vbi ampliat dictum, etiamsi Administrator iuret, librum amisisse, quia quando quis tenetur tem aliquam custodire, non statur eius iuramento, sed tenetur probare, *Felin. in c. accepit, de fid. instr. Grat. conf. 23. num. 10. Socin. d. conf. 159. vers. primò quia.*

Quapropter nisi liber hic rationum exhibeatur ab Administratore, vel eius hærede, præsumuntur esse in dolo, *Losæus de iur. Vniuers. par. 3. cap. vlt. nu. 20*

14 nam dolus nil aliud est, quàm falsa asseueratio cum animo fallendi, *l. 1. ff. de dolo;* & contra eos in litem iurari potest, *Franc. Marc. decis. 628. num. 2.*

15 Hoc autem iuramentum præstabit Vniuersitas mediante persona eorum, qui ipsam regunt, *Losæus d. tract. & cap. nu. 18.* qui idem iuris esse affirmat, si exhibeatur liber, qui non sit legirimè confectus, vt quia multa omiserint scribere, quæ ad ipsos Administratores peruenerunt; vel scripserint, se soluisse pecunias,

16 quas verè non soluerunt, ex quibus arguitur in eis dolus, & falsitas in præiudicium Vniuersitatis, conuertendo pecuniam publicam in proprios vsus, prædones dici possunt; *hæc Losæus.* Et in quadruplum sunt condemnandi; *Paris. in tract. de syndicat. §. redditio rationum officialium, in verb. officialis, num. 2. vers. & ideo Administratores, per tex. in l. excellentia, C. de erogat. milit. annon. lib. 12.* vbi in meo Codice lego, *in duplum; ibi memorati in duplum reddere compellantur, &c.* & ita etiam notant ibi *Andr. de Barulo num. 1. & Io. de Plat. vers. in secūdo dicto, Capolla in Auth. sed nouo iure, num. 15. C. de seru. fugitiu.* quem refert, & sequitur *Auendag. d. par. 2. cap. 10. nu. 34. de exequend. mandat. Excobar. de ratiocin. cap. 10. num. 47.* qui ait; ad hoc, vt

17 tutoris, vel alterius administratoris dolus, culpa, vel negligentia circa libri cōfectionem argui non possit, debet esse cautus, omnia scribendo sigillatim, singularitèr, & de die in diem, ratione respectu eius, quod recipit, quàm illius, quod expendit, dicens sic; *Tali anno collegi ex tali fundo tot modios tritici, vel ordei, & expendi in collectione tantum tali die, in tot operarijs, &c.* vel si soluerit aliquid pro minore, dicat causam, ex qua soluit, vel recipit, quia rationes etiam causam habere debent, ex qua acceptum, datumque sit. *Ita Excobar. qui infra sub num. 69.* assignat formam singularem ad hoc, vt liber rationum benè dicatur cōpositus, ideo videndus.

18 Facta igitur exhibitione, & viso libro rationum dati, & accepti, tunc Syndici, seu Reuisores, etiam ipso Administratore absente, & non citato, cōtra ipsum ferre sententiam valent, vt notat *gloss. in l. 2. in verb. inanis,* & post eam *Bart. ff. ad administr. rer. ad Ciuit. pertinen. & alij multi relati a Iasone in l. ne quicquam, num. 45. ff. de offic. Proc. & Legat.* & huius conclusionis rationem reddit *Losæus loco citato num. 22.* dicens non esse requirendam aliam cognitionem, nisi ipsius rationis computationem; & hoc idem scribit *Peregr. de iur. fisc. lib. 6.*

19 *tit. 7. n. 6. & 7.* vbi ait, quòd ita cōsuetudo obseruat, vt contra debitores fiscales pro eorum debito liquido procedatur ad capturam personæ, & ad renutam bonorum, *l. nemo carcerem, C. de exact. trib. lib. 10. vbi Angel. hoc notat; Marant. in spec. par. 4. distin. 9. num. 181. vers. decimoseptimò dicitur causa summaria; & legitur in tex. d. l. 2. ff. de administr. rer. ad Ciuitat. pertinen. ibi. idque & si contra absentem pronunciatum est, inanis querela est, &c. Hieron. de Mont. de finib. regund. cap. 32. num. 6.*

20 Lata verò sententia statim exequi debet, appellatione non obstante, *argum. tex. in Auth. de Sanctis. Episc. §. Oeconomos, coll. 9. ibi, non enim concedimus prædictis personis pro memoratis causis ante exa-*

examinationem, & exactionē debiti pro-prios Episcopos declinare, & ad alia venire iudicia, &c. & ita declarat ibi *gloss. in verb. repetitionem*; & post eam *Ang. ibi & alij relati ab Auendagn. d. par. 2. cap. 10. num. 36. Excobar. tract. de ratiocin. cap. 4. num.* 5. dicens, hoc sancitum esse in odium malè administrantium bona aliena: & alia multa congerit *Lancellot. tract. de attent. in 2. par. cap. 12. limit. 19. num. 2. & per tot.*

21 Et quòd obligatus reddere rationem fisco Regio, & apud nos Cameræ Apostolicæ non gaudeat immunitate Ecclesiastica, itaut ad eam confugiens ante redditam rationem extrahi possit, colligitur *ex text. in Auth. de mand. Princip. §. publicorum, coll. 3. tit.* 4. cuius verba sunt hæc. *Publicorum verò Tributorum exactiones etiam intra Templa decentèr fieri procurabis: quoniam fiscalium ratio, & militibus, & priuatis, ipsisque Templis, & cunctæ Reipublicæ vtilis, & necessaria est. &c.* Verū hæc conclusio non est tuta; neque de iure gentium, vt notat *Gambacurta de immunit. Eccles. lib. 1. cap. 15. num. 11. dicens.* De debitoribus tributorum an eodem asyli iure apud gentes vsi sint, in neutram partem aliquid reperio: probabile est tamen fuisse omnino tutos; & melius, & fusius hanc quæstionem examinat idem auctor eodem *tract. lib. 4 cap.* 15. De obæratis confugientibus ad Ecclesiam, & relatis hinc inde opinionibus, tandem concludit gaudere immunitate etiam in terminis Constit. Greg. XIV. ad quem me remitto, eoque magis quia ita etiam declarasse audio Sacram Immunitatis Congregationem, & alia quædam *dicemus infra gloss.* 2. §. 11. *nu.* 134. 135. *&* 136.

22 Sed quoniam supra dictum est, posse hanc nostram Congregationem, prout non rarò facit, rationes iam redditas iterum reuidere, præsertim vbi aliqua superueniat suspicio contra Reuisores primæ visionis, & calculi, & Communitates fuisse læsas, quæsitum est, sumptibus cuius hæc secunda visio facienda sit? Hanc quęstionem post multos examinat *Munoz. de Excobar. tractat. de ratiocin. cap. 42. num. 6. & seq.* & affert distinctionem desumptam *ab Aymone Crauet. in cons. 236. num.* 15. dicente. Aut administratores, quorum rationes iterum sunt expungendæ, sunt in dolo; & hoc casu expensis ipsorum, quia iniquum esset grauare Vniuersitates in expensis, etiāsi ad eorum instantiam iudex reuisionem impartitus esset; quia pœna suum debet sequi auctorem, *l. sancimus, C. de pœnis.* Aut sit reuisio ad instātiam alicuius particularis, qui tanquam vnus de populo hoc petijt (quod petere potest, *vt dicemus infra §. 10. gloss.* 2.) tunc noua reuisio facienda erit sumptibus petentis, donec exitus causæ aliud moneat, ex vulgata regula, quando quis petit aliquid fieri, eius expensis fieri debet, *l. quoniam liberi, C. de testib.* Si verò Iudex ex officio publicas rationes iterum reuidere mandat, & vult, tunc Iudex suis expensis vsque ad exitum causæ reuisionem faciet, quemadmodum sumptibus

23 proprijs tenetur visitare loca publica sui territorij, quando habet salarium publicum, vt notat *Io. de Platea in l. Præsidibus, num. 1. vers. nota ergo. C. de cursu pub. lib. 12. & in l. fin. num. 5. C. de canon. largit. lib. 10. Auendag. de exeq. mand. par. 1. cap. 4. num.* 45. Consuluit denique *Crauett. d. cons. 236.* ad euitandas huiusmodi expensas transportandos esse libros rationum ad domum Iudicis, qui citatis citandis, rationes iterum videat, errores corrigat, reliqua, si quæ sunt, cum effectu restitui curet, itaut Respublica illæsa, & incolumis a fraudibus malè administrantium conseruetur. Prout ab hac nostra Congregatione quandoque seruatum vidi, vt scilicet Depositarij Vniuersitatum rationes reddant hic in Vrbe coram Prælato illius Prouinciæ, vbi sita est Vniuersitas Ponente, adhibito etiam Communitatum Status Ecclesiastici Ratiocinatore, seu Computista generali.

Quandoque etiam, cum ad eandem Congregationem pertineat Vniuersita-

24 tum defensio, quia per se ipsas non valent se defendere, *Auth. vt ij, qui oblig. se habere, § fin. vers. hæc lex; & notant Archidiac. ac alij in c. quorum vices, dist.* 68. *Guid. Pap. decis. 631. nu. 9.* transmittit Commissarios per Prouincias, & Vniuersitates, qui Statum, & Regimen cuiusque Vniuersitatis videant, adiuuent, & indigentijs consulant: prout anno 1632. ad Ciuitatem Perusinam primò, deinde ad Aemiliam Prouinciam transmissus

25 fuit Reuerendissimus D. Lælius Falconerius, postea Coloniæ pro S. Sede Apostolicæ Nuncius, denique S. R. E. Cardinalis, tunc eiusdem Cōgregationis Auditor; & anno 1636. Reuerendissimus D. Carolus Perbenedictus Camers (illius Eminentissimi Cardinalis de Camerino nuncupati, & cuius memoria semper viuida esse debet apud omnes Vniuersita-

tes

tes Ecclesiasticę Ditionis, hic enim apud Sanctissimum Pontificem Clem. VIII. præcipuus promotor, & excitator extitit, vt hæc Bulla super Bono Regimine ederetur, Nepos meritissimus) in Vmbriam præter ordinarias ipsius Congregationis facultates, speciali quoque Sũmi Pontificis Vrbani VIII. diplomate munitus, ac suffultus ad omnium Ciuitatum, & Locorum illius Prouinciæ statum, & regimen examinan. & dispungendum profectus est: & ambo sumptibus proprijs militantes; prout etiam fecerunt Illustrissimi, & Reuerendissimi Domini Stephanus Saulius Patritius Ianuensis, deinde Prouinciæ Patrimonij Gubernator, & Prosper Mutus Patritius Romanus, nedum huius nostræ Cõgregationis, sed Sacræ Consultæ Auditor, & huius deinde Secretarius, Basilicæque Principis Apostolorum Canonicus, per

26 alia loca Ditionis Ecclesiasticæ: licèt aliquando assignari soleat Commissarijs huiusmodi (sed tamen inferioris ordinis, puta si sint priuati viri) certum stipendium, decem scilicet pro centenario, detrahendum ex bursa debitorum Vniuersitatis, qui morosi fuerunt in soluendo quicquid ipsis Vniuersitatibus debebant: Qui tamen stylus improbatur, & valde inhumanus dicitur *a Bobadill. lib. 5. politic. cap. 1. num. 251. nec etiam placet Munoz. de Excobar. d. cap. 42. n. 11. & 12.* dum ait. *Isti Iudices Commissarij ne pro eorum salarijs deficiat, subditos (ob leuissimam etiam culpam) excoriare solent, quod norint melius versati, & practici Senatores Regij Consilij*: ita Excobar. quibus nos addimus, & oculata fide testamur, nonnullos ex istis Cõmissarijs adeo proprium quæstum appetere, vt posthabito munere ipsis iniuncto, nihil curantes exigere credita Vniuersitatum, receptis tantummodo stipendijs sibi constitutis, debitores vlterius ad soluendum cogere non curant: quapropter iniungendum esset, & declarandum, nullo modo posse huiusmo-

27 di Commissarios recipere stipendia, nisi realitèr, & cum effectu exigant, & pecunias in marsupium Ciuitatum, & Locorum prius reponant: *prout diximus supra §. 4. gloss. 3. num. 55. de Thesaurario Papæ*, fuisse decisum in plena Camera; non posse inquam ipsum Thesaurarium habere decimam, nisi de verè exactis.

Præterea quæsitum est, vtrum Administratores rerum publicarũ si malè administrasse, & dolosè pecunias publicas, & bona occultasse, ac in proprios vsus

28 conuertisse reperti fuerint, Procurator fiscalis valeat coram Iudicibus ordinarijs instare, vt aliqua corporali pœna puniantur, & licèt negatiuè videatur respondere *Munoz. de Excobar. d. cap. 42. num. 14. 15. & 16.* sumpto argumento a tutore, & curatore, qui in duplum tantùm puniuntur; imò idem quoque ius statuitur in Administratoribus Ciuitatũ, *vt in l. excellentia, C. de erogat. milit. annon. lib. 12. & dictum est supra*. Contraria tamen opinio magis placet, ponderando *textum in Auth. de mandat. Princip. §. coges*; vbi Thesaurarius, vel Exactor, qui aliqua bona, vel pecunias a se collectas occultauerit, & dolosè retinuerit, non reddendo integram rationẽ, pœna amputationis manus mulctatur; vbi *Accursius in verb. manus amputationem*, addit; hanc pœnam hodie esse generalem contra quemcumque, cui sit amputandum aliquod membrum; & videtur sentire *Socin. cons. 46. col. 5. vers. 5.*

30 *& vlt. quod est repetitum cons. 213. lib. 2. relatus ab Ossasch. decis. 70. num. 9.* licèt antea dicat teneri ad pœnam quadrupli, & ad restitutionem retentorum: & si Decurio, vel alius Officialis hoc admiserit delictum plumbatorum ictibus subijciẽdus erit, vt est *Theod. & Valent. sanctio in l. quilibet, 40. C de decurion. lib. 10.*

31 quinimo & capitalem pœnam legimus iniunctam, si quis Iudex tempore administrationis publicas pecunias subtraxerit; *§. Item lex Iulia peculatus, Instit. de public. iudic. & alia multa congerit Excobar. d. cap. 42. num. 17. & seq. videndus*; qui ait, vltra pœnas prædictas ad restitutionem eius, quod vsurpauerat, cum maiori interesse condemnandus erit, *ex gloss. in l. cum quidam, §. eos qui, in verb. notum est, ff. de vsur.*

32 Et nos habemus legem satis claram in *Constit. 38. aliàs 25. cupientes, Pauli V. Bullar. nou. tom. 3. pag. 227.* qua cautum est, posse hanc nostram Congregationẽ non solùm per se ipsam, sed etiam per alios ab ea delegatos causas criminales meras, & mixtas, vbi de interesse Communitatum Status Ecclesiastici mediatè, vel immediatè subiectarum agitur, cognoscere, & terminare, præcipuè circa computorum redditionem, tam annonæ, quàm pecuniarum, rerum, & bonorum.

Et contra transgressores, inobedientes, & Constitutionis super Bono Regimine

mine violatores ſtatutæ ſunt ab eodem
Clem. VIII. pœnæ, vt præter reſtitutio-
nem, ſolutionem, & damni refectionem,
qui preeminētia, aut gradu aliquo cęte-
ris ſuperiores fuerint, omnibus Officijs,
& Magiſtratibus ſint eò ipſo priuati, &
in futurum incapaces ad illa iterum ob-
tinenda, & tam ipſi, quàm alij inferio-
res perpetua infamia, & ignominia no-
tati; & vltra reſtitutionē in duplum eius
damni, quod communi maſſæ illatum
erit, ſi ſoluendo fuerint, ſin minus, pęna
exilij, ac carceris ſaltem triennalis ple-
ctantur; vt plenius habetur in *Bulla* §. 21
concordant etiam, quæ ſcribit *Excobar.*
33 *loco citato, verſ. quinimò*. Qui verò con-
ſenſum tacitè, vel expreſsè in præiudi-
cium Vniuerſitatis præſtiterint, ſi ſoluē-
do fuerint, tantundem pecuniarum,
quantum indebitè conſenſerint, erogan-
dum, de ſuo perſoluant; quòd ſi propter
inopiam præſtare nequiuerint, pœna
aliqua corporis afflictiua ſuperiorum ar-
bitrio puniantur, *vt in eod.* §. 21.
34 Nec tantùm ex claris probationibus
contra huiuſmodi Adminiſtratores pro-
ceditur, verùm etiam præſumptionibus;
puta ſi tempore officij ſuſcepti pauper-
tate laborabant, & finito officio diuites,
& opulenti exiſtant, præſumuntur ex bo-
nis Reipublicæ, & Vniuerſitatum ditati:
35 & lucrum, ſeu augumentum hoc poſſe
Fiſco, vel Reipublicæ applicari, notat
Bald. in l. 1. ante fin. C. de hæred. vel act.
vend. Neuiz. in ſylua nupt. lib. 5. nu. 110.
verſ. ſit etiam, & alij multi relati ab Ex-
cobar. d. cap. 42. nu. 17. verſ. ſi verò ſemel;
& faciunt quæ ſcribit *Vulcaſius Gallica-*
nus in Auidium Caſſium *ad finem*, dum
de Miniſtris ad regendas Prouincias, &
36 Ciuitates miſſis loquitur his verbis: *An*
ego Proconſules, an ego Præſides putem
qui ad hoc ſibi a Senatu, & ab Antonino
Prouincias datas credunt, vt luxurien-
tur, vt diuites? Audiſti Præfecti Præto-
rij noſtri philoſophi ante triduum quàm
fieret mendicum, & pauperem, ſed ſubitò
diuitem factum: Vnde quæſo, niſi de
viſceribus Reipublicæ, Prouincialium-
que fortunis?
Additur etiam *in d.* §. 21. *ſed melius*
37 *hoc noſtro* §. 9. *in fine*: vt præmiſſa om-
nia promptius exequantur, qualitèr ſit
pœnarum a delinquentibus exigēdarum
facienda diuiſio; nempe quartam partē
Procuratori fiſcali applicandam, reliquas
verò tres Cameræ Apoſtolicæ cedere
ex Pauli V. declaratione, quæ legitur in
præcitata Conſtit. 38. *aliàs* 25. §. 2. & hanc
38 partis pœnarum applicationem delato-
ribus, & inſtigatoribus antiquam eſſe
conſtat *ex Alex. ab Alex dier. genial. lib. 4*
cap. 22. verſ. eademque lege, vbi Tiraq.
viden. Petr. Greg. Tholoſ. in ſyntag. iur.
vniuer. lib. 32. cap. 4. num. 8.
Quanto autem tempore rationes red-
ditæ, & ſubſcriptæ aduerſus eum, qui ad-
39 miniſtrauit, vel eius hæredes retractari
poſsint, dicas contra principalem ſpatio
viginti annorum, contra hæredem verò
ſpatio decem annorum, *l. 13.* §. *1. ff. de*
diuerſ. & tempor. præſcript. l. 9. ff. de ad-
min. rer. ad Ciuit. pertin. l. 2. cum gloſſ. C.
de iur. fisc. lib. 10. Nicol. Loſa. de iur. vni-
uerſ. par. 3. cap. vlt. nu. 23. ſed plenius hanc
conclusionem examinat Excobar. de ra-
tiocin. cap. 41. per tot. vbi quærit, quibus
ex cauſis rationes ſemel calculatæ ite-
rum poſsint fieri, reuideri, & retractari.
40 Verùm in materia hac reuiſionis com-
putorum, & redditionis rationis pluri-
mùm eſſe deferēdum cōſuetudini cuiuſ-
que loci, vbi ratio reddenda eſt, *præter*
tit. in C. lib. 3. tit. 21. vbi *de ratiocinijs tam*
publicis, quàm priuatis agi oporteat, &
ibi Scribentes, vide eundem Excobar. d.
tract. cap. 2. nu. 10. vbi etiam docet, quid
ſeruandum ſit ab ijs; qui veram, & rectā
rationem adminiſtrationis reddere vo-
lunt.

SVMMARIVM.

1 *Vniuerſitates poſſunt agere, & conueniri*
in iudicio mediante perſona Syndici,
vel Actoris.
2 *Syndicus propriè dicitur ille, qui conſti-*
tuitur ab Vniuerſitate, vel Collegio.
3 *Syndicus dicitur quaſi ſingulorum cau-*
ſas dicens.
4 *Vniuerſitas cogi poteſt officio iudicis ad*
conſtituendum Syndicum.
5 *Syndicus electus ab Vniuerſitate non po-*
teſt recuſare officium, præcipuè in Ci-
uitate parua.
6 *Non ſolùm patri, ſed patriæ naſcimur;*
nec eſt laudandus, qui ſe, vel alios ſub-
trahit vtilitatibus patriæ.
7 *Syndicus non excuſatur, quòd in Ciui-*
tate ſint magis idonei.
8 *Coactus ad acceptandum officium publi-*
cum, non tamen liberatur a præſtandis
ſolitis cautionibus in fauorem Reipu-
blicæ.
9 *In conſtitutione Syndici multa requirun-*
tur, quæ hic referuntur.
10 *Decretum iudicis neceſſariò requiritur*
in conſtitutione Syndici facti ad alie-
nandum:

nandum: quæ conclusio examinatur.

11 *Specificatio nominum eorum, qui interueniunt in constitutione Syndici quãdo requiratur.*

12 *Syndicus ad defendendum iura Vniuersitatis potest ab vno tantùm constitui, & quare.*

13 *Syndicus constitutus ad soluendum, debet inquirere diligentèr, an Vniuersitas sit debitrix, aliàs dicitur in lata culpa.*

14 *Massarius Communitatis non debet soluere debita Vniuersitatis, nisi de mandato Procerum.*

15 *Syndicus non præsumitur constitutus ad soluendum quod non debetur, licèt habeat mandatum cum libera.*

16 *Officialis publicus non potest soluere vnam nummum ex æquitate sui capitis.*

17 *Confessio de recepto facta a Syndico, quando, & quomodo præiudicet Vniuersitati.*

18 *Debitor Ciuitatis soluens ei, qui communitèr putabatur Exactor ipsius Ciuitatis, benè soluit.*

19 *Confessio non admittitur, quando est prohibita alienatio.*

20 *Confessio Prælati non præiudicat Ecclesiæ, neque procuratoris præiudicat domino.*

21 *Citatio contra Syndicum an sufficiat agere volenti contra Vniuersitatem.*

22 *Vniuersitas quando citanda sit.*

23 *Syndicus mittendus ad aliquem locum pro defensione iurium Vniuersitatis, non potest petere salarium, sed expensas tantùm.*

24 *Decuriones Ciuitatum habent generale mandatum ad agendum, vel secundũ alios Potestas ipsius Vniuersitatis.*

25 *Syndicus potest etiam iurare de calumnia.*

26 *Vniuersitas contraueniens iuramento, an, & quando periura dicatur, & fiat.*

27 *Vniuersitas obligata per Syndicum in forma Cameræ, an, & quando possit excommunicari.*

28 *Syndici electi ab Vniuersitatibus ad syndicandum officiales habent iurisdictionem.*

29 *Syndicus an, quando, & quomodo possit obligare bona, & personas singulorum ciuium in solidum.*

30 *Ex obligatis in solidum, si vnus soluat ratam suam, non tamen liberatur pro rata aliorum.*

31 *Ciuitas tenetur indemnes conseruare particulares personas, quæ pro ipsa soluerunt, vel ex publico ærario, si extet, vel per collectam imponendam.*

§. IX.

Gloss. 2.

Syndicis.

CAP. XXIV.

1 NVLLI dubium est, Vniuersitates posse in iudicijs esse agendo, & excipiendo, *l.1.§.1.l.2.3.7.& 9.ff.quod cuiusque Vniuers.nomin.l. procuratores, C.de decurion.lib.10.* Cum autem per se ipsas in iudicio esse non possint, necesse habent constituere Syndicos, & actores, a quibus ipsa Vniuersitas repræsentetur, *d.l.2.& 3.ff. quod cuiusque Vniuers.l.8. ff.de pollicit. ibi, actores constituti, qui legitimè pro Ciuitate agere possunt nomine publico, adire aduersus eum Iudices poterunt, &c.* Et Syndicus propriè dicitur ille, qui est constitutus ab Vniuersi-
2 tate, & Collegio, *l.1. §. quibus, ff. quod cuiusque Vniuers.nomin.* & dicitur Syndicus, quasi singulorum causas dicens,
3 *c.1.de Syndic.gloss.in l.1.§.quibus autem, in verb. Syndicum, ff. quod cuiusque Vniuers.nomin.*

4 Et quemadmodum Vniuersitas cogi potest officio Iudicis ad constituendum Syndicum, vt ipsam Vniuersitatem defendat, & qui nomine ipsius conueniri possit a creditoribus, vt causæ facilius, & melius agantur, *ex Rip l 1. § si autem Collegium, num.9. ff. ad S.C.Trebell. & alijs a Loseo relatis tract.de iur. vniuers. par.2.cap 1 num.3.Io.de Plat.in l.1.nu.3.*
5 *C.de iur. Reip.lib.* 11.ita qui fuerit electus in Syndicum, non poterit officium recusare, *Mastrill. de Magistr. lib.1. cap. 30.num.88.& seq.* & ampliat hoc magis procedere in Ciuitate parua; & pluribus exornat hanc conclusionem *Petr. Greg. Tholos. tract.de repub.lib.4.cap.5. num.4.vers.contrarium tamen*; Nam vt

Vlpianus ait in l.1.§.apparet itaque,verſ. quia non tantum, ff. de ventre in poſſeſſ.
6 *mittend.* non ſolùm patri, ſed patriæ naſcimur, nec eſt laudandus qui ſe, vel alios ſubtrahit vtilitatibus patriæ, *l.3. §. quod pater,ff.de mun.& hon.* Nec valeret
7 excuſatio, quæ diceret, magis idoneos in eadem Vniuerſitate reperiri, qui tale munus exercere valeant, *ex mente gloſſ. vlt.in c.quid ergo,11. quæſt.3. & optimè facit tex. in l.ſi quis Magiſtratus, ff. de muner.& honor.*

8 Notandum quoque eſt, licèt quis cogatur acceptare officium, non tamen liberatur a præſtandis ſolitis cautionibus in fauorem Reipublicæ, vt eſt *tex.ad literam in l.fin.ff.ad municip.in fine: ibi. Imperatores Verus, & Antoninus reſcripſerunt non minus eos, qui compulſi Magiſtratu funguntur, cauere debere, quàm qui ſponte officium agnouerunt.*

9 In conſtitutione autem Syndici multa requiruntur, vt valida dicatur, vt notat *Marc.deciſ.781.& 782.per tot.* Horum aliqua ſunt generalia ad omnes alios actus, qui fiunt ab Vniuerſitatibus; alia verò ſunt ſpecialia reſpicientia modum, & formam conſtituendi Syndicum.

Primò igitur requiritur, vt Vniuerſitas, ſeu ipſius Conſilium conuocetur mandato Superioris, *l.obſeruare, C.de decurion.lib.10. vbi Io.de Plat.num.1. & nos dicemus infra latius §.12.gloſſ.2. in verb.Conſilijs.*

Secundò requiritur, vt Conſilium cōgregetur in loco publico, ſolito, & conſueto, ad ſonum Campanæ, vel Tubæ, ſeu Præconis vocem iuxta conſuetudinē cuiuſque loci, *d.l.obſeruare, & ibi Plateanus num.2. Marc.dict.deciſ.781. in princip.*

Tertiò requiritur interuentus, & præſentia ſaltem duarum partium ex tribus, quæ interuenire debent, & ſolent in Conſilijs, *l.3.& 4.ff.quod cuiuſque Vniuerſ. nomin. l.quod maior, ff. ad municipal.l.45.nominatorum,C.de decurion.lib. 10.* Nec ſatis eſſet ſola præſentia duarū partium, niſi omnes Conſiliarij eſſent vocati per ſonum Tubæ, vel Campanæ, ad tradita *per Marcum d.deciſ.782. n.5.*

Quartò, ſiue omnes Decuriones, ſiue maior eorum pars interueniat, neceſſe eſt, vt maior pars congregatorum conſentiat, *gloſſ. in l.30. procuratores, in verb.Reipublicæ, vbi etiam Io.de Plat. C. de decurion. lib. 10.* Et hæc requiruntur generalitèr ad omnes alios actus, & in electionibus ferè omnium officialium, quæ fiunt ab Vniuerſitatibus; *Marcus,& alij ab eo relati d.deciſ.782.*

10 Quintò, ſpecialitèr in conſtitutione Syndici requiritur, vt præmittatur, & adſit decretum, & auctoritas Iudicis, Prætoris, ſeu alterius Officialis, qui Præpoſitus ſit gubernatio illius Vniuerſitatis: Quæ concluſio licèt a quibuſdam non recipiatur, volentibus in conſtitutione Syndici ſufficere decretum Decurionum, abſque alia Superioris auctoritate; verùm magis tutum eſſe dicit *Bar. in l.3. num.7.ff. quod cuiuſque Vniuerſ. nomin.* ſi vltra decretum Decurionum interueniat etiam Superioris auctoritas: vide *Boccacc.ad Conſtit.Piceni, gloſſ. 6. num.21.& ſeqq.*

Et Syndicum electum præſentandum eſſe iudici, vt ab eo confirmetur, & in eius manibus iuramentum præſtet, ait *Marcus d.deciſ.781.num.5. & deciſ. 789. per tot.Nicol.Loſæus de iur.vniuerſ.par. 2.cap.1. num.22.* qui poſt multa refert opinionem *Caſtrenſ.in l.3. nu.6.ff.quod cuiuſque vniuerſ.nomin. & in l.6. §.ſed ſi ita, n.vlt. cū §.quid ſit actor,ff.eodem,* diſtinguentis. Si conſtituatur Syndicus ab aliqua Ciuitate non recognoſcente ſuperiorem, tunc non requiritur auctoritas, ſeu confirmatio iudicis; ſi autem conſtituatur ab Vniuerſitate recognoſcente ſuperiorem, tunc erit neceſſaria auctoritas, & confirmatio iudicis, præſertim quia in iſtis Vniuerſitatibus ſubditis non poteſt conuocari, nec congregari Conſilium ſine licentia, & interuentu officialis, qui Principem repræſentat. Verùm *Io.de Plat.in l.procuratores, verſ.ſed veritas, C. de decurion. lib. 10.* aliam affert diſtinctionem, quæ non mihi diſplicet. Ait enim ille; aut conſtituitur Syndicus ad iudicia, quo caſu quilibet de populo poteſt pro ſua patria comparere, vt *in d. l. procuratores,* & hoc caſu non requiritur decretum iudicis; aut conſtituitur Syndicus ad alienādum bona Vniuerſitatis, & hoc caſu requiritur decretum iudicis. Ita *Plateanus, & Boccaccius loco citato.*

11 Præterea requiritur, vt in inſtrumento deſcribantur, & exprimantur ſingillatim nomina omnium Conſiliariorum, qui in conſtitutione Syndici interfuerunt, vt notant *Scribentes, & præcipuè Io.de Plat.in l.vlt.num.4.verſ.item facit, C.de vend.reb.Ciuit.lib.11. Loſæ. d.tract. de iur. vniuerſ.par.2.cap vnic. num.23.* vbi hanc concluſionem diſtinguit; tunc ſcilicet habere locum, quando agitur de

re

re magni ponderis, vt est alienatio bonorum Vniuersitatis; si verò agatur de re parui momenti, non esse necessariam expressionem: & ita dicit esse intelligendos *Ias. in l. placet, num. 15. C. de sacros. Eccles. post Bart. in l. 1. num. vlt. ff. de alb. scriben. Bal. in l. 3. num. 3. ff. quod cuiusque vniuers. nomin. Roland. cons. 90. num. 16. 21. & 55. lib. 1. & omnium plenius Mysinger. obseru. 18. cent. 3.* dicentes, non sufficere, si dicatur, *Decuriones constituunt, & faciunt talem Syndicum*, vel nominare duos, vel tres ex ipsis Decurionibus, & postea subijcere, *& omnes alij, qui faciunt maiorem partem*. Oldradus autem in cons. 100. ita distinxit: Aut constituitur Syndicus sub nomine collectiuo certam iuris determinationē habente, vt est Capitulum, Vniuersitas, *Ciuitas*, Collegium, Conuentus, & similia, tunc non est necesse nomina Canonicorum, vel singulorum de Vniuersitate, Ciuitate, vel Collegio exprimere. Aut constituitur per nomina singularia corpora designantia, puta, si dicatur, Canonici talis Ecclesiæ, Ciues talis *Municipij*, tunc exprimenda sunt nomina singulorum, ea ratione, quia talis sermo potest verificari de duobus tantùm *l. inter illam, §. vlt. ff. de verb. signific. & hanc opinionem sequutam fuisse Camerā Imperialem testatur Mysinger. d. obser. 18. cent. 3. & supra obser. 76. cent. 1. vers. cœterùm quando*.

12 Et Syndicum ad defendendum iura Vniuersitatum etiam ab vno cōstitutum procedere posse dixit *Rota coram Crescentio decis. 6. num 4. de procurator. aliàs est 117.* ea ratione, quia Vniuersitas vtitur iure minoris, & gesta cum minus legitimo procuratore minoris in defensione valet. *l. non eo minus, 14. C. de procurat. ibi: Minoribus enim ætas in damnis subuenire, non in rebus prosperè gestis obesse consueuit*. Quibus addi potest, quòd in ijs, quæ defensionem Vniuersitatum respiciunt, quilibet de populo, etiam sine mandato in iudicio stare potest, *l. procuratores, vbi Ioan. de Plat. vers. sed veritas*, C. *de decur. lib. 10.* vbi addit hoc etiam fieri posse sine decreto iudicis, quando constituitur Syndicus ad *iudicia*; secus si ad alienandum, vt diximus supra.

13 Vbi verò Syndicus fuerit constitutus pro Vniuersitate ad soluendum debita, & satisfaciendum creditoribus; si antequam soluat, non inquirat diligentèr, an verè Vniuersitas sit debitrix, & ad illius solutionem teneatur, & ex qua causa, & an benè probata sit; dicitur in lata culpa, si soluerit; quod maximè locum habet, nisi iudicis, & decurionum iussus præcesserit, vt est doctrina *Bart. in l. quoties, notab. 3. ff. ad municipal.* qui ait, Massarium Communitatis soluere non

14 debere debita Vniuersitatis, nisi de mādato Prioris, & Procerum; *Munnoz. de Excobar. tract. de ratiocin. cap. 23. nu. 20. & 21. sequutus Bald. de Vbald. in tract. de constitut. num. 1. vol. 1.* dicentem; licèt Syndicus Vniuersitatis habeat mandatū generale cum libera a lege circa negotia Vniuersitatis, adhuc sine iudicis mādato bonam fidem soluendo agnoscere

15 non potest, *arg. text. in l. si is cui, §. Flauius, ff. de solution. ibi: quia non est verisimile dominum ad eam speciem soluendis pecunijs seruum præposuisse, quæ solui non debuerint. & Bald. in rubr. C. de*

16 *constit. pecun.* scripsit; Officialem publicum non posse soluere vnum nummum ex æquitate sui capitis. *Nicolaus tamen Losæus d. tract. de iur. Vniuers. par. 1. cap. vlt. num. 116.* voluit; quòd licèt Syndi-

17 cus, & Administrator rerum publicarum non possit gratis debitum liquidum Vniuersitatis remittere, si tamen confiteatur solutum esse Vniuersitati, & habeat facultatem recipiendi solutiones, talis confessio præiudicat Vniuersitati, & illi statur; & hanc esse opinionem *Castrens. in l. 38. num. 3. ff. de pact.* quæ tamen opinio si vera est, puto eam intelli-

18 gendam, vt scilicet præiudicet Vniuersitati, quoad eum, qui soluit; nam debitor Ciuitatis soluens ei, qui communitèr putabatur Exactor ipsius Ciuitatis, benè soluit, & liberatur, quāmuis non esset verè procurator, & exactor, *l. eius qui in Prouincia, ff. si cert. pet. l. si quis seruo, ff. de solut. & alia adducit Curt. iun. cons. 310. num. 94. & seq. lib. 3.* Non autem præiudicare, quin Vniuersitas agere possit contra Syndicum, qui talem

19 fecit confessionem; nam confessio non admittitur, quando est prohibita alienatio, *Put. decis. 7. & 55. ferè per tot. lib. 3. in nouis; Greg. XV. decis. 188. num. 7.* sicut etiam confessio Prælati, & Admini-

20 stratoris non præiudicat Ecclesiæ, *Seraphin. decis. 292. nu. 2.* Et confessionem procuratoris, se recepisse pecuniam non præiudicare domino, nisi habeat speciale mandatum ad confitendum, *idem Seraphin. decis. 987. fuit dubitatum an Didaco, nu. 5.*

21 An verò sufficiat citare Syndicum, quando

quando quis agere velit contra Vniuersitatem? videtur affirmatiuè respondendum, per ea, quæ dixit *Rota coram Put. decis.448. in causa Spoletana, seu Nursina Territoriorum*; quo loci habetur, citandum esse Syndicum, quando agitur de translatione bonorom accatastarorũ de vno ad alium locum propter præiudicium, quod potest afferri Vniuersitati. Sed contrariam partem tuentur *Bald. in l.5. num.4. & 15. C. de execut. rei iudic. & in l.1. in 2. lect. num.1. ff. quod cuiusque Vniuers. nom.* vbi ait, Vniuersitatem citandam esse in Consilio congregato; nec

22 sufficere, si citetur Potestas, vel alius Officialis, quia eius contumacia non nocet Vniuersitati, *Castrens. in l.1. §.1. nu.5 ff quod cuiusque Vniuers. nomin.* vbi ait, Vniuersitatem citari debere in Arrengo, idest quando sunt simul congregati Officiales in loco publico; citatio enim facta in persona Syndici non sufficeret, vt Vniuersitas dicatur in dolo, & contumacia: ita *Castrens. relatus a Losæo dicto tract. de iur. Vniuers. par 2. cap. vnic. nu. 63. videndus*, quia alia multa ad hanc rẽ adducit. Verùm quòd non sufficiat citare Syndicum, puto verum, quando Syndicus esset generalitèr constitutus, secus autem, quando specialitèr ad petitionem volentis agere contra Communitatem; quia cum hic petere possit a iudice, vt constituatur Syndicus, cum quo agat, si citatio contra hunc facta non valeret, inanis esset petitio, ad tradita per *Io. de Plat. in l.1. nu.3. C. de iur. Reipub. lib.11. & facit gloss. in l.6. §. actor, in verb. de rato, ff. quod cuiusque vniuers. nomin.*

23 Si verò mittendus sit Syndicus ad aliquem locum pro defensione iurium Vniuersitatis, non posse Syndicum petere salarium, sed tantùm expensas victus, scipsit *Guid. Pap. decis.68. num.2. & 4. & in annotat. ad cons.109. Alex. in verb. non potest petere, lib.6.* qui tamen putat, limitandam hanc conclusionem in viro, qui quotidie lucraretur ex opera sua, *vt in d. decis.68. num.6.* vbi loquitur non solùm in Syndicis, sed etiam in omnibus, qui mittuntur ab Vniuersitatibus ad aliquem locum; ideo nota, quia hoc frequentèr in facti contingentia potest euenire: licèt *idem Guid.* videatur concludere, attendendam esse consuetudinem cuiusque loci.

24 Denique si Ciuitas, vel Vniuersitas discordet in cõstitutione Syndici, vel Procuratoris, quis interim sine mandato agere poterit? Hanc quæstionem ponit *Roman. in singular.658.* ponè, quòd Collegium, qui ait in hoc casu adesse duas *gloss.* altera est in *l. procuratores, C. de decurion lib.10.* quæ vult, Decuriones Ciuitatum habere generale, aliàs speciale mandatum, ad agendum; altera verò *gloss. est in l. nulli, in verb. ea lege, ff. quod cuiusque Vniuers. nom.* quæ dicit, Potestas Ciuitatis potest pro Ciuitate agere sine mandato, quando pro ea non est constitutus procurator: *Hæc Roman. vbi Nicol. Pig. in annot. adducit Bart. Angel. Aret. & Alex.* hoc idem tenentes: qua de re nos etiam dicemus aliquid infra *§.16. gloss.3. in verb. administrauerint.*

Et alia multa ad materiam constitutionis Syndici, Procuratoris, Actoris, Oeconomi, & his similium, quæuè sit inter illos differentia, collegit *Losæus videndus d. tract. de iur. Vniuers. par.2. cap.1. per tot. post Papiensem, & alios ab eo relatos; videri etiam poterit Luc. de Penn. in l. vltima num.4. & 5. C. de legation. lib.10. Boccacc. ad Constit. Piceni, gloss.6. num.18. & alijs seqq.*

25 An autem Syndicus iuret de calumnia; dicas affirmatiuè, *vt est tex. in l.2. §. quod obseruari, C. de iur. iur. propter calumn. & notat Io. de Platea in l. Rempublicam, num.3. vers. quia* Syndicus, *C. de iur. Reipubl. lib.11.*

26 Et quòd Vniuersitas contraueniens iuramento præstito per Syndicum habentem ad hoc speciale mandatum, efficiatur periura, *Curt. iun. in l. si quis maior, num.22. C. de transaction.* quem refert, & sequitur *Boccac. in comment. Constit. Piceni, gloss.2. n.90.*

27 Vniuersitas verò obligata per Syndicum in forma Cameræ an possit excommunicari? dicas, si obligatio fuit facta, seu ratificata per singulares personas nominatas, quæ obligarunt Vniuersitatem, & se ipsos; tunc illi particulares obligati poterunt excommunicari loco Vniuersitatis; ita *Boccac. in d. comment. gloss.6. num.58. & melius supra num.44.* Si verò Vniuersitas sit obligata sub nomine collectiuo, tunc non poterit excommunicari, *vt ibi per eum*, sed fusius *per Galles. de oblig. Cam. quæst.36. num.22. iuxta nouam impress. & ibi Zacchias n.4.*

28 Eliguntur etiam Syndici, seu Syndicatores ab Vniuersitatibus ad syndicandum Officiales, & videndum rationes eorum, quæ in officio gesserunt; & hi habent iurisdictionem iudicandi, & condem-

demnandi, si malè gesserint, iuxta formã
Statutorum Prouinciæ, vel singulorum
Locorum, *Natt. cons. 636. num. 136. Virg. Boccac. ad Constit. Picen. gloss. 6. num. 20.* & in Statu Ecclesiastico habes *Constit. Clem. VII. in ord. 25. Bullar. nouo tom. 1. pag. 593.*
29 Et posse Syndicum a publico deputatum singulorum bona obligare; & si fiat
obligatio cum clausula, *in solidum*, quòd
30 hæc afficiat singulos pro tota summa,
itaut eo casu vnus soluendo partem suã
non liberetur, cum totum soluere teneatur, *Bart. in l. 4. §. actor, num. 10. in fin. ff. de re iud.* quem refert, & sequitur *Mangil. de euict. q. 132. num. 12. & 13. & num. 14.* subdit, quòd licèt præmissa ve-
31 ra sint fauore creditorum, debebit tamen Ciuitas indemnes conseruare istas
particulares personas, quę soluerunt pro ea, vel ex communi ærario, si extet, vel ex collecta imponenda per æs, & librã; vt ibi latius apud ipsum.

S V M M A R I V M.

1 *Metus cuncta componit, si reus crimen in iudicante non inueniat.*
2 *Culpa negligentia iudicis esse probatur, quoties coguntur homines legum beneficia postulare.*
3 *Instantia, & diligentia sicut in suo quoque opere artium mater inuenitur, ita nouerca eruditionis est negligentia.*
4 *Ob negligentiam datur ius agendi.*
5 *Negligentia, & contemptus æquiparantur.*
6 *Negligens quandoque punitur pœna fustigationis, interdum tenetur crimine falsi, quandoque vt præuaricator, & contemptor.*
7 *Iurari potest in litem contra Vniuersitatem propter culpam incolarum, qui fuerunt negligentes in custodiendo, & purgando territorium a malis hominibus.*
8 *Rectores Prouinciarum puniendi sunt, si facinora vindicare neglexerint.*
9 *Negligentia correctionis perdit disciplinam in subditos.*
10 *Quæ malè vsurpantur, si negligentèr omittimus, excessibus alijs viam aperimus.*
11 *Gubernatores, & Officiales negligentes puniuntur non solùm quoad refectionem damni illati, sed etiam priuationis, & inhabilitatis ad alia officia.*
12 *Actio, quæ datur contra Officiales negligentes, licèt sit subsidiaria, extenditur tamen ad hæredes.*
13 *Officiales negligentes recipere fideiussores a conducentibus prouentus Vniuersitatis qualitèr puniantur.*
14 *Negligentes colere agros, & vineas suas, & equos mundos habere, qua pœna punirentur antiquitùs.*
15 *Promoti ad Beneficia Ecclesiastica, & ad regimen bonorum Vniuersitatum, quid agere debeant ratione iuramenti per eos præstiti.*
16 *Tutores negligentes qua actione conueniantur.*

§. X.

Gloss. 1.

Negligens.

CAP. XXV.

IN præcedẽti §. sancitum, est, quid agere debeat Procurator fiscalis cuiusq; loci, quippe qui cogere debeat administratores ad reddendam rationem de gestis, & instare coram Officialibus locorum, vt pręfigatur terminus debitoribus ad soluendum, & restituendum Vniuersitatibus quidquid in manibus habent. Verùm si hæc Procuratoris fiscalis instantia negligatur ab ipsis Officialibus, graue ex hoc damnum ipsis Vniuersitatibus resultaret

Ideo pergit Summus Pontifex in hoc
§. 10. declarare, & statuere pœnas contra
ipsos Officiales negligentes; siquidem
vt *Cassiodor. ait lib. 9. var. c. 19. ad fin. Me-*
1 *tus cuncta componit, si reus crimen in*
iudicante non inuenit; & in seq. cap. ad
vniuersos iudices Prouinciarũ scribens.
2 *Culpa siquidem vestra probatur esse ne-*
gligentiæ, quoties a vobis coguntur ho-
mines legum beneficia postulare. Et Ana-
cletus Papa relatus a Gratian. dist. 83. c.
3 *nihil, Sicut artium* (inquit) *in suo quo-*
que opere inuenitur mater instantia,
& diligentia, ita nouerca eruditionis est
4 *negligentia:* & propter negligentiam
amitti

amitti ius agendi, notat *Luc. de Penn. in*
l. 2. ff. si quis nauicularius, num. 16. C. de
5 *naufrag. lib. 11.* Aequiparantur enim ne-
gligentia, & contemptus *in Auth. vt cũ*
de appell. cognosc. §. si vnum de prædictis, &
in §. præcedenti, vbi multa contra negli-
gentes sancita inuenies. Et ideo punitur
6 interdum negligens pœna fustigationis,
l. 1. §. quies, ff. de offic. Præfect. vigil. quã-
doque negligens tenetur crimine falsi,
l. 1. §. sed & si videre, ff. de falsi. aliquan-
do etiam, vt contemptor, & præuarica-
tor, *c. cum ad monasterium, §. penult. de*
statu monachor. & alia ad rem congerit
Luc. de Penn. in l. 2. num. 9. C. de naufrag.
lib. 11. qui notat etiam in vers. videtur
igitur, posse contra Vniuersitates iurari
7 in litem, si propter culpam incolarum
fuerint negligentes in custodiendo, &
expurgando eorum territoria a malis
hominibus; & hanc quæstionem dispu-
tat pro vtraque parte, videndus; & vide
etiam quæ diximus supra §. 4. *gloss. 1. in*
verbo pœnis.

Et *Constantinus Imperator in l. 1. & l.*
8 *Christianos, C. de pagan.* puniendos esse
præcipit Rectores Prouinciarum, si fa-
cinora vindicare neglexerint; negligen-
9 tia enim in corrigendo disciplinam per-
dit in subditis, *23. quæst. 3. c. iustum*; &
si negligentèr ea, quæ male vsurpantur,
10 omittimus, excessibus alijs viam aperi-
mus, *dist. 93. c. peruenit ad nos*. Iure igi-
tur merito statuta est pœna ab hac no-
11 stra Constitutione cõtra Gubernatores,
& alios Officiales negligentes, nõ solùm
quoad refectionem damnorum, sed etiã
priuationis, & inhabilitatis ad alia offi-
cia obtinenda, *facit tex. in l. 3. C. de Ma-*
gist. conuen. l. 2. & 3. in fin. C. de conuen.
fisci debitor. lib. 10. & optimus tex. in
Auth. de collat. §. Ciuitatum, vers. singu-
lis annis; viden. est etiam l. 2. C. de admin.
rer. publ. lib. 11. & Instit. de satisd. tutor.
vel cur. §. sciendum autem, vbi licèt Im-
12 perator dicat hanc actionem esse subsi-
diariam contra Magistratus, & Admini-
stratores rerum publicarum, illa tamen
ad hæredes extendendam esse voluit.

13 Et Officiales negligentes exigere fi-
deiussiones idoneas a conductoribus
prouentuum Vniuersitatum, illasque
per generale Consilium approbari, an-
tequam ad exercitium, & possessionem
rei conductæ admittantur, teneri ad
omnia damna, expensas, & interesse,
quæ resultare possunt Vniuersitatibus,
dixit pluriès hæc Sacra Congregatio,
signantèr instante Prouincia Marchiæ
petitione 6. quæ decisio desumitur a
iure communi, *vt in Auth. de collat. §.*
Ciuitatum, vers. scientibus ijs, l. quod se-
mel, ff. de decret. ab ord. facien. l. vt gra-
datim, ff. de mun. & honor. l. Exactores,
C. de suscepto. præpos. & arcar. lib. 10.
Solon etiam in negligentes, & segnes
mulctam, & pœnam constituit, *authore*
Plutarc. in Solone; & in veteribus moni-
mentis inuenisse pœnas iniunctas negli-
gentibus, testatur *Gellius lib. 4. cap. 12.*
his verbis. [*Si quis* agrum suum for-
14 descere passus fuerat, eumque indiligē-
tèr curabat, ac neque arauerat, neque
purgauerat, siue quis arborem suam, vi-
neamque habuerat derelictui, non is si-
ne pœna fuit, sed erat opus censorium:
item si quis Eques Romanus equum
habere gracilentum, aut parum nitidum
visus erat, impolitiæ notabatur: id ver-
bum significat quasi tu dicas *iniuriæ*.]
Hæc Gellius.

Et magis ad rem nostram *Card. in*
Clem. 2. num. 2. de religios. domib. qui licèt
loquatur de ijs, qui negligunt recupera-
re bona Ecclesiæ, benè tamen adaptan-
15 tur ad bona Vniuersitatum, quia si-
cut promoti ad Beneficia iurant, quòd
alienata, & occupata iniustè pro posse
repetent, & ad ius, & proprietatem sui
Beneficij reducent; ita etiam Magistra-
tus sæculares iurant seruare contenta in
Bulla super Bono Regimine, quæ pari
modo præcipit recuperationem bono-
rum malè alienatorũ, & expressè prohi-
bet illorum alienationem, & vt diligen-
tes sint in gubernio, & conseruatione
rerum publicarum, sub pœnis nedum
pecuniarijs, & corporalibus, sed etiam
Censurarum.

Et argumentum hoc de Prælatis Ec-
clesiasticis circa regimen Ecclesiarum
ad Rectores Ciuitatum, & Prouinciarũ,
itaut in ambobus requiratur eadem di-
ligentia, & cura, ponit *Tholosan. tract.*
de Repub. lib. 13. cap. 3. n. 11. & 12.

Et cum pluriès dictum sit, Admini-
stratores, & Officiales Vniuersitatum
habere se ad instar tutorum, pari etiam
iure sunt iudicandi, & ideo intrat dispo-
sitio *textus in l. quicquid, C. arbitr. tutel.*
vbi Diocletia. & Maxim. A A. rescripse-
runt. [*Quicquid* tutoris dolo, vel lata
16 culpa, aut leui, seu curatoris minores a-
miserint, vel cum possent, non acquisie-
rint, hoc in tutelæ, seu negociorum ge-
storum vtile iudicium venire non est in-
certi iuris.] & faciunt *tex. viden. in c. 1.*
& 2. 12. quæst. 4. & ibi Archidiac.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Reipublicæ intereſt habere plures, qui ſuas cauſas defendant.*

2 *Syndico non exiſtente, ſeu legitimè impedito, quilibet de populo admittitur pro defenſione Reipublicæ.*

3 *Vniuerſitas æquiparatur pupillo, & Eccleſiæ, quæ non poſſunt eſſe indefenſæ.*

4 *Sententia lata contra Vniuerſitatem, pupillum, & Eccleſiam indefenſas eſt ipſo iure nulla, etiamſi appareat de citatione, & non habuerit actorem.*
Declara, vt num ſeq.

5 *Vniuerſitates habent reſtitutionem in integrum, ſiue ſint læſæ in iudicio, ſiue extra; & læſio in iudicio quotuplex ſit.*

6 *Diſpoſita in l. Rempublicam, C. de iur. Reipub. habet locum in vnaquaque Vniuerſitate.*

7 *Beneficium reſtitutionis in integrum quibus Vniuerſitatibus competat.*

8 *Vniuerſitates ideo gaudent priuilegijs, quia in illis reperiuntur minores, pupilli, viduæ, & miſerabiles perſonæ.*

9 *Quilibet de populo admittitur ad defendendam Vniuerſitatem ſub cautione de rato, nec requiritur de ſoluendo iudicatum.*

10 *Ad denunciandum negligentias officialiũ quilibet de populo admittitur, & quare non requiratur deputatio delatoris.*

11 *Quilibet de populo poteſt petere in iudicio, vt adminiſtratores rerum publicarum reddant rationem, & detur copia calculi.*

12 *Delatores, qui curioſi etiam dicuntur, neceſſarij sũt pro recta Reipublicæ adminiſtratione.*

13 *Delatores quartam partem bonorum præſcriptorum habebant, & ideo dicti ſunt Quadruplatores; & ex lege Papia præmia recipiebant.*

14 *Delatorum audacia, & præſumptio compreſſa; & quare; & quomodo.*

15 *Delationibus hodie præpoſiti ſunt Rationales, & fiſci Procurator.*

16 *Delatores eſſe qui non poſſunt; & execrabiles dicuntur.*

17 *Delationes fiſco faciendæ ad 16. capita reducuntur.*

18 *Delatorum pœnis quinam ſubiecti non ſunt.*

19 *Quilibet de populo poteſt defendere iura fiſci, & Reipublicæ.*

20 *Denunciatores maleficiorum in Villis, & Caſtris deputati, quid agere debeant ratione officij; vide remiſſiuè.*

21 *Ciuis ſuſcipiens defenſionem iurium ſuæ Vniuerſitatis pater patriæ appellandus eſt.*
Amplia, eſſe tam ipſum, quàm ſucceſſores eius perpetuæ ciuium memoriæ commendandos. num. 22.
Amplia ſecundò, eſſe in honoribus, & prærogatiuis præferendos. num. 23.

24 *Ciues infideles, & qui contra publica commoda laborant, & machinantur, perpetua nota ſignandi, & ab honoribus vnà cum ſucceſſoribus arcendi ſunt.*

25 *Ciuis qui aſſumit munus defendendi patriam, cogere poteſt Vniuerſitatem ad ſubminiſtrandum litis expenſas; & redditur ratio.*

§. X.

Gloſſ. 2.

Cuilibet de Populo.

CAP. XXVI.

1 REIPVBLICÆ intereſt quã plurimos habere, & iudicio admitti, qui ſuas cauſas defendãt, vt eſt *Pauli I. C. reſponſum in l. 4. ff. de oper. nou.*
2 *nunciat.* & ideo ſi nullus Syndicus ſit ab Vniuerſitate conſtitutus, per quem defendi valeat, vel ſi ſit conſtitutus, abſit, aut valetudine, alioue legitimo impedimento detentus, quilibet de populo, & extraneus ad ipſius Vniuerſitatis defenſionem admittitur, vt *Nicol. Loſæus ſcribit tract. de iur. Vniuer. par. 2. cap. 1.*
3 *num. 7.* Aequiparatur enim Vniuerſitas pupillo, qui indefenſus eſſe non debet, *l. Rempublicam, C. de iur. Reipub. lib. 11. & ibi Luc. de Pen. & alij Scribentes, Bar. in l. 2. num. 1. C. de fid. inſtr. & iur. haſt. fiſcal. lib. 10.* Aequiparatur etiam Ciuitas Eccleſiæ, vt in *l. vt inter Diuinũ,*
4 *C. de Sacroſ. Eccleſ.* & ſententia lata contra pupillum, Eccleſiam, Rempublicam, Ciuitatem indefenſam, eſt ipſo iure nulla,

nulla, *vt in l.1.& ibi Io. de Plat. num.2. C.de iur.Reipub. lib.11.* & habere etiam
5 restitutionem in integrum, siue sint lęsæ in iudicio, siue in contractu, notat *gloss. in d. l.Rempublicam.C.eodem*. Læsio autem in iudicio dupliciter esse potest, vel quia non fuerit vllo modo defensa; & tunc sententia est ipso iure nulla, vt diximus, etiamsi fuisset citata, dummodo non habuerit actorem, vt dixit *Rota coram Crescent. decis.9. de sent. & re iudic.* quæ quidem decisio procedit in sententijs diffinitiuis, non autem in interlocutorijs, *Seraph.decis.1028. num.4.& 5.* Aut habuit defensorem, & tunc valet sententia, verùm si ex ea fuit læsa, habet restitutionem in integrum; ita *Io. de Plat. post gloss.in d.l.1.num.1.& l. Rempublicam, in princ.C.de iur.Reipub.* sub-
6 dens, hoc habere locum, non solùm in Republica Romana, sed etiam in alijs Ciuitatibus priuatis, & hoc priuilegium durare per quadriennium a tempore lęsionis, *vt ibi n.2.vers.itẽ intra quantum, post gloss.*

An autem omnes Ciuitates priuatæ,
7 & Vniuersitates habeant hoc priuilegiũ restitutionis, *Plateanus* distinguit; aut sunt Vniuersitates magnæ, quæ reguntur per administratores, & affirmatiuè respondet, aut sunt paruæ, quæ per ipsas reguntur, & negatiuè dicit. Ratio huius diuersitatis fortè erit, quia administratores Vniuersitatum magnarum plerũque sunt annales, & quandoque menstrui, & vt plurimùm negligunt, vt obseruat *Rota in causa Bononien.obligationis Cameralis, coram Robusterio, quæ est decisio 93. impress. post Galles. de obligat. Cam. num. 16.* & in istis Vniuersitatibus
8 adsunt pupilli, viduæ, minores, & miserabiles personæ, quibus clarum est competere huiusmodi, & alia priuilegia, vt *in d.decis.d.num.16. & alibi, & in d.dec. Crescen.9.de sent.& re iud.per totam.* Vniuersitates verò paruæ, quæ ex viris perfectæ ætatis constituuntur, & dicuntur etiam Collegia, vt *C.de priuil.corpor. lib.11.l.1.* §. *item collegia, ff. quod cuiusque vniuers. nomin. & ibi Bald. & alij, Mayn in l.aliud,§.refertur, n.18.ff.de reg. iur.* Si tales iura sua negligant, nil mirum, si restitutionem non habent, quia contra negligentes, & sua iura contemnentes iura clamant, *l.pupillus, 24. § si verò iustè, ff.quæ in fraud.cred.Tholos. in syntag.iur.vniu. lib.4. cap.11. num.2. in fin.*

Quæ autem dicantur Vniuersitates magnæ, paruæ, vel minimæ, docet *Boccac.in comment.ad Constit.Picen.gloss.6. n.4. & seq.* Ad rem autem nostram redeundo, de defensione scilicet Vniuer-
9 sitatum, sciendum est, quoties de mandato, aut Decreto Decurionum non cõstat, quilibet de populo admittitur sub cautione de rato, *l.2.§.hoc etiam, C.de iure iur. propter calum.* Hæc enim cautio de rato datur, quando dubia res est, neque constat de mandato, *l.6.§. actor Vniuersitatis, ff. quod cuiusque vniuers. nom.* Sed an vltra hanc cautionem requiratur etiam de soluendo iudicatum, negatiuè respondet *gloss.in d.§.actor.in verb.rato; Ias.in l.4.n.19.ff.de re iud.* qui tamen loquitur in actore generalitèr constituto, itaut secus dicendum sit in procuratore, *per tex.in l.1.C.de satisdat. & ibi gloss.final.* Quæ tamen procedunt, vbi Vniuersitates defensione indigent; vbi verò de denunciatione negligentiarum Officialium, & eorum, qui Respublicas administrant, agendum erit, *quibus in terminis loquitur nostra Bulla*,
10 nulli dubium esse potest, quin possit ad hoc quilibet de populo admitti; quia omnis, qui admittitur ad accusandum, admittitur etiam ad denunciandum, & è contra, *ad tradita per Lancell.Corrad. in breuiario, lib.1.cap.9.§.3.de offic.Prætor.in crim.tit.de denunciatione, num.7. & num.anteced.* respondit ad Angelum, volentem necessariam esse deputationẽ, vt quis possit denunciare, sicut (vt ipse ait) in Castris, & Villis fiunt Syndici, & Massarij ad denunciandum maleficia; quam quidem Angeli opinionem non esse veram concludit *ibi Lancellott.nu.8.* ea ratione, quia interest Republicæ, vt quilibet tanquam vnus de populo admittatur ad denunciandum, *l.in prouinciali, §.fin.ibi, si in publico aliquid fiat, omnes ciues opus nouum nunciare possũt; & in l.seq.ibi: nam Reipublicæ interest quãplurimos ad defendẽdum suã causam admitti; ff.de oper.nou. nunciat.* quod etiam legitur *in textu nostræ Bullæ, ibi; cuilibet de populo id denũciare liceat, &c.* Alia multa de denunciatione, & denunciatoribus scribit *Angel. de malefic. verbo nec non ad denunciationem, videndus*,
11 Et quemlibet de populo petere posse in iudicio, etiam sine mandato, vt administratores rerum publicarum reddãt rationem, scripserunt *Bart. in l. vbi pactum, num.11.C.de transact.Innoc.Host. Felin.in c.dilecti, de maior. & obed.* quos refert, & sequitur *Munnoz. de Excobar. tract.*

tract. de ratiocin. cap. 7. num. 62. & 63. addens, si quilibet de populo petat copiam rationum redditarum, eò quia velit excipere de errore, seu dolo, vel fraude commissa ab ijs, qui huiusmodi rationes reddiderunt, non poterit illi denegari, sed concedenda erit. & huiusmodi inquisitores, seu delatores, qui in Romana Republica Curiosi dicebantur,
12 teste *Alex. ab Alex. dier. genial. lib. 4. cap. 22. vers. eademque lege; & ibi Tiraquell. Tholos. in syntag. iur. vniu. lib. 33 cap. 4. n. 8. & ferè per tot.* necessarios esse demonstrat pro recta ipsius Reipublicæ ad-
13 ministratione. Et hos etiam Quadruplatores, quòd quarta pars delatorum bonorum reorum, & proscriptorum ipsis daretur ex Neronis præscripto dictos fuisse, *idem Tholosan.* affirmat: Et certa delatoribus præmia constituta fuisse à *Lege Papia refert Suetonius in Nerone cap. 10. Præmia (inquit) delatorum Papia lege ad quartas redegit, diuisis populo viritim quadringentis nũmis:* sed clarius *Alex. ab Alex. d. cap. 22.* sic ait, [Eadéque Lege Papia certa delatoribus præmia cõstituta sunt: nam cum facinorosi, & perditi homines clandestina facinora admitterent, quæ ad aliorum perniciem, & commune tendebant exitium, vtileque videretur plures debitores esse, qui offensas specularentur in Principem, ne quid impunè perditissimi homines moliri possent, delatoribus certa præmia constituit, eaque cum dimidium illatæ multæ antea fuissent, Nero Princeps delatorum licentiam volens comprimere, eadem præmia ad quartas reuocauit, quare Quadruplatores dicti, quòd quartam partem de proscriptorum bonis, quos detulerant *consequerentur.*] Hæc Alex. & alia multa ad rem apud ipsum videnda.

14 Cæterùm successu temporum cũ hoc genus hominum abuteretur concessa sibi licentia, & potestate, sæpe ob leue, vel simulatum, vel confictum crimen, ira, vel odio, vel pretio proborum hominum mores, vitam, & patrimonium in discrimen adducerent, sublatum fuit omnino è Republica: quin & Tiberius ipse, qui multùm antea illis fauebat, omnes, qui inter delatores præcipui erant, vno die occidi iussit; Titus omnes Vrbe expulit; Aurelianus alioquin seuerus Quadruplatores, & delatores ingenti seueritate prosequutus, & tabulas publicas ad priuatorum securitatem exuri in Foro Traiani simul iussit; Traianus Cæsar omnes in nauibus, maris, & periculorum misericordiæ commissos, sine temis, & velis naufragio exposuit; quos etiã alij Imperatores imitati sunt, adeout
15 hodie regulariter Rationalis, idest Præpositus rationibus reddendis, vel Procurator Fisci, vel Syndicus Vniuersitatum huic muneri sint præpositi. *& in l. 18. deferre, ff. de iur. fisci,* enumerantur,
16 qui deferre non possunt, videlicet,

Clarissimi Viri	) propter honorem,
Veterani	) & merita militiæ.
Milites. propter honorem stipendiorum, quæ merent.	
Tutores)	Causas pupillorũ, vel adolescentium suorum, quorum negocia gerunt.
Curatores)	
Negociorũ gestores)	
Qui rem aliquam vendidit.	
Mulieres propter sexus infirmitatem.	
Damnati)	Ne desperati ad delationem facilè
Fustibus cæsi)	
In opus publicũ dati)	sine causa confu-
In metallũ damnari)	giant.

Denique execrabiles delatores appellat *Philippus Imperator,* qui Fisco deferunt, *l. ex varia, C. de delator. lib. 10. vbi gloss.* addit, hoc maximè vetum, si fiat spe præmij: & hodie apud nos isti delatores, vulgò, *Spioni,* sunt infames, & tanquam morbosi vitantur: atque hinc factum quoque puto, vt Aduocati, & Procuratores, & alij, qui præter necessitatem officij Fisco adhærent, malè sentiant apud omnes.

17 Quæ autem Fisco regulariter deferũtur, ad sexdecim capita redegit *Calistratus in l. 1. ff. de iure fisci;* & qua pœna puniantur præcipites delatores, *textus in*
18 *l. 5. C. de delatorib. lib. 10.* Verùm qui prosequendæ causæ suæ gratia aliquid Fisco denunciat, delator non est, *l. 44. delator, ff. de iure fisci*: Nec etiam delator dicitur, qui ad sui defensionem alium nominat, *l. nulla macula, C. de delatorib. lib. 10.* Sed illi quoque, qui ad defensionẽ Reipublicæ deferunt, pœnam delatorum nõ incurrunt, *l. ex varia, C. eodem tit. vbi Io. de Plat. in princip.* notat ad rem nostram,
19 quemlibet de populo posse tueri, & defendere ius fisci, & Reipublicæ, tam in iudicio, quàm extra; si enim quis occupat terminum publicum ædificando, potest quilibet Fisci nomine, vel etiam tanquam quilibet de populo nunciare nouum opus, *l. in prouinciali, §. fin. & ibi Bart. ff. de oper. nou. nunc.* hæc Plateanus, apud quem etiam habes, quinam propriè dicantur delatores, quot, & qui-

X bus

bus pœnis puniantur non probantes de-
lationes;& vide quæ ſcribit *Angel.tract.*
30 *de malef.in verb.nec non ad denunciatio-*
nem, apud quem præter alia multa col-
liges ad rem noſtram,quale ſit officium,
& ad quę teneantur denunciatores ma-
leficiorum, qui regularitèr conſtituun-
tur in Villis, & Caſtris, ad hoc, vt de-
nuncient maleficia Iudicibus, & Officia-
libus Ciuitatum, & maioris Curiæ.

31 Nec prætereunda cenſeo, quæ ſcribit
Capiblan.tract. de baronib. par.1.pragm.
11.*num.*249. ciuem ſcilicet ſuſcipientem
defenſionem iurium ſuæ Vniuerſitatis,
& coram Superiore denunciantem vſur-
patores bonorum Communitatum, di-
gnum eſſe non ſolùm appellari patrem
patriæ,& honorari, *per tex. ſingularitèr*
in l.3.C.de his, qui ſponte pub.mun. ſub.
lib.10.ibi,eum pro ſua liberalitate patrem
32 *vocari mereatur*: ſed etiam vt talia geſta
perpetuæ ciuium memoriæ commen-
dentur; ipſumque, ac eius ſucceſſores
tanquam fideles rerum publicarum, &
33 patriæ zelantes in honoribus, & præro-
gatiuis præferendos: Sicut è contra In-
34 fideles ciues, qui contra publica cōmo-
da laborant, & machinantur, perpetuò
notandos, & ab honoribus vnà cum ſuc-
ceſſoribus arcendos,*ad tex.in l.ſi cohor-*
*talis,C.de cohortalib.lib.*12. ibi,*cui malo-*
rum ſuorum exempla praiudicant ,ita
quòd omnis honor, atque militia a con-
tagione huiuſmodi ſegregetur. Et ciuis,
35 qui aſſumit munus defendendi patriam,
ne ſuo ſumptu laboret,& militet, coge-
re poteſt Vniuerſitatem de iure ad ſub-
miniſtrandas litis expenſas: nam quod
commune eſt, iuſtum, ac congruum re-
putatur, vt ab omnibus approbetur, &
communibus expēſis ſubſtineatur, *Bald.*
in l.ab omnibus, §. ſi Titio, ff.de legat.1.
Auendag.de exeq.mand. par.2.cap.10.nu.
19.Capiblanc.loco cit.n.250.& ſeq.

SVMMARIVM.

1 *Sententiarum ſpecies quot, & quæ ſint.*
2 *Sententia generalitèr ſumpta quid ſit, & vnde dicatur?*
3 *Contra ſolitum iudiciorum ordinem quomodo procedatur, & quid ſit iudiciorum ordo.*
4 *Sententia diffinitiua quænam ſit, & quæ interlocutoria.*
5 *Acta declarant ſententiam.*
6 *Sententia interloquutoria vim diffinitiua habens quænam ſit.*
7 *Iudices ſiue interloquutoriam, ſiue diffinitiuam proferant, in cauſis Communitatum nihil recipiunt.*
8 *Iudex quando excuſetur recipiendo aliquid pro ſententia.*
9 *Poculenta,& eſculenta,quæ triduo prodiguntur, propriè donum, vel munus non dicuntur, ſed xenium.*
10 *Inhumanum eſt a nemine accipere, ſed paſsim viliſſimum,& omnia auariſſimum.*
11 *Iudices hodie neque munera, neque dona, neque xenia recipere debent; & quare.*
Limita, niſi ob defectum ſalarij; & hoc a ſponte dantibus, aliàs pœnis inuoluuntur. num.12.
13 *Quæ ſunt inhoneſta, non quaſi illicita, ſed quaſi pudenda vitare debemus.*
14 *Iudices, qui in acceptandis officijs acquieſcunt ſtipendijs, & emolumentis ſolitis,nō poſſunt poſtea dilatare fimbrias, & accipere munera ſub prætextu tenuitatis ſalarij.*
15 *Iudex, qui pecuniam ob ſententiam, vel decretum accepit, vel quò magis, aut minus quod ex officio ſuo eſt, non faciat, lege Iulia repetundarum tenetur.*
Amplia, hoc fortius procedere, ſi hæc faciat in cauſis Vniuerſitatum, & pauperum. num.16.
17 *Qui rectè iudicat, & præmium inde remunerationis expectat, fraudem in Deum committit; & quare.*
18 *Acceptio munerum præuaricatio veritatis eſt.*
19 *Qui excutit manus ſuas ab omni munere, iſte in excelſis habitat.*
20 *Dans pecuniam iudici, vt rectè iudicet, an, & quando peccet: vide remiſſiuè.*
21 *Iudex, qui pro ferenda ſententia aliquid accipit, & hoc in Cameram Vniuerſitatis repoſuit, an dicatur feciſſe contra Bullam.*
22 *Animam ſuam quis impendere nō debet commodis alienis.*
23 *Iudex, qui pro ferenda ſententia pecunias extorſit, qualitèr excuſetur.*
24 *Iudex recipiens hodie ſportulas dimidiatas pro ſententia ferenda ad fauorem Vniuerſitatis, excuſatur: & quare.*
25 *Officiales nihil recipere poſſunt pro exequutione literarum Sacræ Congregationis.*
26 *Vniuerſitates cogi poſſunt ad imponendū ſibi collectas pro ſalario Officialium.*
Hæc collecta exigitur in Ciuitate Vrbeuetana, & toto eius Comitatu. n.27.

Sen.

28 *Sententia lata contra Vniuersitatē quando sit valida, & quando detur restitutio in integrum.*

29 *Sententia lata contra Vniuersitatem an possit exequi contra Syndicum, & quomodo sit exequenda.*

30 *Legatum factum ciuibus alicuius Ciuitatis dicitur factum Ciuitati.*

31 *Exequutio fieri potest contra bona mobilia, & immobilia Vniuersitatum.*

32 *Vniuersitas, quæ nihil habet in bonis, cogitur imponere collectam pro satisfaciendo creditoribus, & si Vniuersitas recuset, Iudex ex officio illam imponet. Vide post num.45.*

33 *Deficiente emptore bonorum, super quibus sit facta exequutio ad fauorem Vniuersitatum, coguntur consanguinei debitoris ad emendum, nec possunt Vniuersitates recipere bona stabilia in solutum.*

34 *Officiales locorum compellentes emere bona bannitorum primo loco cogunt proximos consortes.*

35 *Proximiores coguntur ad acceptandum tutelam.*

36 *Frumentum si sit transportandum de vno loco ad alium, primo loco coguntur viciniores.*

37 *Vniuersitas, quæ coegit consanguineos, ad emendum bona debitoris, an teneatur de euictione.*

38 *Euictio in emptione, & venditione venit ex natura contractus, etiamsi non sit promissa.*
Amplia habere locum & in datione in solutum. num.39.

40 *Creditor, qui pro suo iure obtinet subhastari, & deliberari pignus, regularitèr non tenetur de euictione, sed tantùm docere se esse creditorem.*
Limita hanc conclusionem duobus modis. num.41.

42 *Fiscus an, & quando teneatur de euictione.*

43 *Vniuersitas conuenta vigore obligationis cameralis, an possit declinare forum vigore l. vnicæ, C. quando Imp. inter pupill. & viduas.*
Et quid in terminis Bullæ de Bono Regimine. num.44.

45 *Exequutio facta in bonis debitoris Vniuersitatis, an, & quando suspendatur per inbibitionem obtentam ab vxore ipsius debitoris.*

§.XI.

Gloss.1.

Sententia.

CAP. XXVII.

1 SENTENTIARVM species sũt tres; prima dicitur merè diffinitiua; secunda interloquutoria; tertia mixta, quam Doctores interloquutoriam vim diffinitiuæ habentem appellāt; *Anton. Butr. cons. 6. per tot. Roman. in rub. ff. de re iud. num. 2. & seq. Imol. similitèr in rub. n. 3. de sent. & re iud. Tholos. in partition. iuris canon. lib. 5. tit. 14. cap. 1. n. 2. eod. tit. qui sub lit. B.* ait. *Sententia generalitèr sumpta dicitur id, quod*
2 *per sensus corporis comprehenditur: a sensibus enim dicitur sensio, & a sentiendo sententia. Franc. de Acceptan. Aretin. tract. de sent. n.16.* & Iudex ex allegatis visis, auditis, & intimatis, ac probatis suũ colligit, & instituit iudicium; *l. illicitas, §. veritas, ff. de off. præsid.* & sententia lata sine instantia est nulla, *Card. in cons. 29 n. 5.* qui ad hoc probandum adducit *text. in l. prolatam, C. de sent. & interloc. omnium iudic. vbi Imp. ait. Prolatam a Præside sententiam contra solitum iudiciorum ordinem, auctoritatem rei iudicatæ non obtinere certum est.* vbi *gloss.*
3 recenset, quid sit contra solitum iudiciorum ordinem procedere; & *vers. dic ergo,* docet, quisnam sit iudiciorum ordo; quam vide, si placet,

4 Sententia diffinitiua est illa, quæ iudiciario ordine seruato, condemnationē, absolutionem, vel quod simile æquipollens id quod principalitèr in iudicio deducitur, a nullo alio dependens directò finit; hanc diffinitionem, seu descriptionem, alijs multis reiectis, firmat *Marchesan. tract. de sent. cap. 7. n. 1.*

Interloquutoria sententia est omnis iudicis pronunciatio, præter diffinitiuã, seu diffinitiuę vim habentem: *Franc. de*

Accept.ant.de Aretio in tract.de sent.n.17 inter tract. diuers.antiq. tom. 14.pag.6. Marches.eod.tract. de sent.in prælud.cap. 9.n.2.& 3. & Purpur. cons. 151.per tot. lib. 1. qui benè examinat, quando sententia dicatur interloquutoria, & quo-
5 modo dignoscatur a diffinitiua, præcipuè ex actis; acta enim declarant sententiam, *l.quarta, §.prætor ait, ff. de re iud.*

6 Sententia mixta, quę dicitur interloquutoria, vim diffinitiuæ habens, est quę in modo proferendi est interloquutoria (nam sicut interloquutoria profertur) in effectu autem est diffinitiua, quia eundem parit effectum, *Felin. in rubr. de re iudic.n.3.Anton.de Butr.cons.6. nu.4. vers. quadam est mixta; & alij relati a Marchesan.d.tract.de sent.cap.10.*

7 Quamlibet igitur harum sententiarum ferant iudices, nihil omnino, nec minimum quid recipere debent, ex dispositis *in hac nostra Constit.* §.11.cuius vigore videtur etiam restricta dispositio *l.18.Plebiscito, ff. de off. Præsid.* vbi licèt prohibeatur iudici recipere munera, &
8 dona pro sententia ferenda, permittitur tamen poculentum, & esculentum, quod intra tres dies proximos prodigatur, vbi *gloss.in verbo poculentum*, ait, hoc esse
9 permissum, quia non est propriè donum, vel munus, sed xenium, teste *Vlpiano in l.solet, ff. de off.Proconf.& legat.*ibi.[*Nã*
10 valdè inhumanum est, a nemine accipere, sed passim, vilissimum est, & omnia, auarissimum; & quod mandatis continetur, ne donum vel munus ipse Proconsul, vel qui in alio officio erit, accipiat, ematuè quid, nisi victus quotidiani causa, ad xeniola non pertinet; sed ad ea, quæ edulium excedunt vsum; sed nec xenia perducenda sunt ad munerum qualitatem.] hæc Vlpianus, *gloss. tamen in d.l.Plebiscito, in verb. poculentum* sub-
11 dit: [*Hodie* iudices nec xenium accipere debent, nisi in defectum sui *salarij:*] tunc enim melius est a spontaneis accipere, quàm ab inuitis extorquere, vt est *textus in Authen.scriptum est*, quæ apud me legitur *sub tit.vt iudices sine quoque suffrag. §. scriptum est exemplar huius dominico, vers.quapropter, collat.* 2. cuius verba referre non inutile duxi; cum & ipse Imperator tanquam Deo dicata, & ad salutem ab eo factorum hominum scripta in sanctissima Ecclesia, cum sacris Vasis recondi, vel in Tabulis, aut Lapidibus in porticibus Ecclesiarum insculpi mandauerit, sunt autè hæc. [*Quapropter* dum codicillos dederis administrationes accipientibus a re, aut præsente, hoc eis tuam denunciare volumus Sedem, vt Curialibus omnem ferant fauorem, nihil penitus ab eis accipientes: Prohibeatur autem & ab alijs eis afferri damna, & agnoscant per te, quia si præter hoc aliquid egerint, pœnis subiacebunt grauissimis: Sicut enim Curialibus parcere volumus, ita & defensorum castigate, & retinere auaritiam sancimus, & ab eis præsumere accipere a nostris subiectis, nisi secundùm quod eis administrat Res-
12 publica: aut si non est aliquod eis publicum solatium, quantum inculpabilis antiquitas definiuit, vt a spõtaneis ipsis magis quàm ab inuitis accipiant, & hoc parù, & quantum eis ad mediocrem sufficit vitæ gubernationem: sciant enim, quia si citra hæc aliquid acceperint, non solùm quadrupli subiacebunt pœnæ, sed etiam exilium habitabunt continuum; prius eis plagis corporeis *infligendis.*] *gloss. autem ibi in verbo auaritiam*, notat per hanc Authen.esse correctas *alias* supra relatas leges, nempe *l.solet, ff. de off.Proconf.& l.plebiscito, ff.de off.Præt.* quia ibi permittitur aliquo modo accceptare esculentum, & poculentum; hic autem est expressè prohibitum, quando adsit salarium, ex quo viuere possint: hoc enim casu nec etiam a sponte dantibus recipere debet iudex, quia quando a pluribus recipit, inducitur consuetudo, ex qua erubescunt illi, qui nihil dant: Ita notauerit scribit *Felin. in c.tua nos, nu. 1. vers. notarius Antianorum salariatus, extra de homicid.* quem refert, & sequitur *Anton.Tassata de errorib. notar. cap. 38. per tot.* Salario autem deficiente, excusatur Officialis aliquid recipiens pro sui, & familiæ substentatione, quando aliter se alere non posset; *Decian. tract. crim.lib.8.cap.40.num* 7. addens, modò non accipiat ob iniustitiam faciendam: Et notanda sunt quæ scribit *Plinius iun. ad Valerian.lib. 1.epist.14. circa finem* in hæc verba. [*Quàm* me iuuat, quòd in
13 causis agendis non modò pactione, dono, munere, verùm etiam xenijs semper abstinui: oportet enim quæ sunt inhonesta, non quasi illicita, sed quasi pudenda *vitare.*] Quò etiam respexisse videtur *Capiblanc.in tract.de Baronib. pag.4 num. 15.* dum ait, non licere Officialibus se pinguius dilatare circa receptio-
14 nem xeniorum, sub velamine, quòd careant debita prouisione, quandoquidem illis imputandum erit, qui huiusmodi sala-

salario, & emolumentis contenti, ad officia promoueri affectant, & illa accipiunt; & ad hoc probandum ait desumendum esse argumentum ex verbis, &
15 ratione *l.3.& 4.ff. ad l. Iuliam repetun. vbi Martellin. & Venuleius I.I. CC.* ita responderunt. [*Lege* Iulia repetundarũ tenetur, qui cum aliquam potestatem haberent, pecuniam ob iudicandum, decernendumuè acceperint. Vel quò magis, aut minus quid ex officio suo nõ *faceret.*] Quæ quidem conclusio vt melius intelligatur, recurrendum est ad ea, quæ scribit *Decian. in tract.crimin. lib.8. cap.35.36.& seq.* vbi ad saturitatem hęc, & alia multa scitu dignissima cognosces.
16 Præmissa autem magis obseruanda essent in Officialibus, qui ab Vniuersitatibus (quæ regulariter sunt pauperrimę) talia dona, & munera, seu xenia extorquent, & salaria, seu propinas pro sententia ferenda accipiunt; nedum ex dispositis hic in textu nostræ Bullæ; sed etiam ex ijs, quæ scribit *Paris. de syndic. in 3. par. § expensa, num. 2. Petr. Bim. cons. 103. & tex pulch. in c. qui rectè, 11. quæst. 3.* cuius verba sunt. [*Qui* rectè iudicat, &
17 præmium inde remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat; quia iustitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendidit: bonis male vtuntur, qui iustè pro temporali lucro iudicant; tales quippe ad veritatem non iustitiæ defensio, sed amor præmij prouocat: quibus si spes nummi subtrahatur, confestim a iustitiæ defensione rece-
18 dunt: acceptio nummorum præuaricatio veritatis est. Vnde & pro iusto dici-
19 tur; qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit.] vbi *gloss. in verbo expectat,* quærit, si quis det pe-
20 cuniam iudici, vt rectè iudicet, an peccet; & distinguendo procedit. vt ibi per eam; vide etiam *cons.92. Iacob. Gall. per totum;* qui licèt loquatur in teste, idem quoque ius esse in iudice dicit *num.4.*
21 Sed quæro, iudex aliquid pro sententia ferenda recipit, sed illud idem in Cameram Communitatis reponit, seu in eius vtilitatem conuertit; numquid dicatur fecisse contra ea, quæ disponuntur in textu nostro? & puto, affirmatiuè respondendum, quia non debet quis impen-
22 dere animam suam commodis alienis, vt colligitur *ex c.1.& 2.& ibi gloss. in figuratione casus dist.14.* & alia congerit *Abbas in c.non magno, num.12. vers. pri-*
23 *mo casu, ne cleric. vel monach.* Verùm excusandum esse hunc iudicem in syndicatu, & a pœna per hanc nostram Constitutionem irrogata colligitur *ex Bart. in l.2.§. grani, ff. de administrat. rerum ad Ciuitat. pertinen.* vbi ait, datum Camerario per Officialem, qui indebitè exegit per sententiam condemnatoriam, nõ potest a Communi repeti: sequitur *Cathald. de syndic. quæst.11.* & ibi *Rondinell.* quos refert *Mastrill. de Magistr. lib.6. cap.10. num.46.*

Secundò excusabitur etiam Officialis inquisitus, quòd extorserit pecunias, vel quid simile pro sententia ferenda, si ante litis contestationem, vel sententiam, non animo confitendi delictum, sed ad redimendam propriam vexationem in syndicatu, pecunias, aut res extortas deponat; ad notata per *Doctores in l.si reus, ff. de procur. Paris. de synd. in verbo oblatio; Boer. decis.153. num.22. Tiber. Decian. lib.8. cap.40. num.10. per tot. Mastrill. de Magistr. lib.6. cap.10. nu.34.* apud quos inuenies etiam multas alias excusationes in fauorem Officialium, & Iudicum.

24 Tertiò excusabitur iudex, si pro sententia ferenda ad fauorem Vniuersitatis, recipiat sportulas dimidiatas; quia dispositio huius Bullæ ita fuit declarata *a Sacra Congregatione sub die 11. Septembris 1613. per has literas A Monsig. Gouernatore della Marca.* [*Dal vedersi* date molte sententie contro le Communità in cause, che reuiste poi quà, si trouano poco giustificate, si è fatto argomento, che non si osserui più in luogo alcuno la prohibitione fatta dal principio del Pontificato di Papa Clemente VIII. santa mem. di non pigliarsi sportole in cause, nelle quali si tratti d'interesse delle Communità; e se bene si è fatta istanza per la reuocatione di tale ordine, parendo conueniente, che per esser li Giudici per lo più salariati dalle stesse Communità doueßero anco seruirle gratis, nondimeno si è risoluto di permettere più presto, che anco le Communità paghino quando occorra di sententiarsi a fauor loro: cõ questo, che le sportule in caso si tratti d'interesse publico, si riduchino alla metà meno di quello, che si paga nelle cause, de' priuati; & che si restituiscano con le altre spese a chi vincerà la causa; e così piacerà a V.S. di fare osseruare per tutta la sua giurisdittione: Auuertendo, che non s'intende però reuocata la prohibitione fatta vltimamente di non pigliarsi sportule, o altro emolumento per l'ammissione, & essecutione delle lette-

lettere, & ordini, che escano dalla Congregatione, mentre le cause di loro natura non richiedano questa spesa: e Dio la feliciti. Di Roma li 11. di Settembre 1613.

Di V.S.

Come fratello

Il Card. Borghese,

95 Ex quibus quidem literis duo notanda occurrunt. Primum est, licere iudicibus recipere sportulas dimidiatas in caußis ad Vniuersitates spectantibus. Secundum est, vetitum iisdem esse aliquid recipere pro executione literarum Sacræ Congregationis, & quoad hoc remanet in suo robore, quæ sancita sunt in hoc §. Si plura de salarijs, Magistratibus debitis, & quando sint eis danda, cognoscere cupis, *Mastrill. legito in tract. de Magistr. lib. 1. cap. 11. per totum*; vbi multa ad rem congerit; videri etiam poterit *Luc. de Penn. in l. fin. quæst. 12. num. 19. C. de quib. mun. nemin. liceat se excus. lib. 10.* vbi

96 firmat, Vniuersitates cogi posse ad imponendam sibi collectam pro salario Officialis; prout est imposita in Ciuitate

97 Vrbeuetana, & toto eius Comitatu pro salario Prætoris, seu Potestatis residentis intra Ciuitatem, vbi non solùm ciuibus, sed etiam commorantibus in toto Comitatu ius reddit: & hæc vocatur, *la Tassa del Podestà*. Quam cum Castrum Ficullis soluisset per annos centum, & vltra, de anno 1627. seu alio veriori tempore, tentauit illis solutionem effugere, & causa introducta in hac Sacra Congregatione Boni Regiminis, tandem anno 1635. fuit dictum, cogendum esse dictum Castrum Ficullis, eiusque homines ad solutionem huius taxæ, & ita in hæc verba scriptum Gubernatori. *A Monsig. Gouernatore di Oruieto*. [La Sacra Congregatione hà risoluto, che la Communità di Ficulle paghi la tassa, ouero honorario al Podestà, che risiede in cotesta Città, sì come la pagano gl'altri Castelli del Territorio: Onde V. S. sarà contenta notificarglielo, & astringerla, in caso di repugnanza: e Dio la conserui. Roma li 2. Maggio 1635.

Di V.S.

Come fratello

Il Card. Barberino,

Giulio Donati Segretario.

98 Lata verò sententia contra Vniuersitatem, quando valeat, & quando non, & an detur illi restitutio in integrum, *dictum est supra §. 10. gloss. 2 num. 5. & seq.* quibus adde *Catel. Cottã in memor.*

99 *in verb. Vniuersitas*. Sed an sententia contra Vniuersitatem exequi possit cõtra Syndicum, Actorem, seu Defensorem ipsius Vniuersitatis, vel contra singulares personas, negatiuè respondeas; sed exequenda erit contra ipsam Vniuersitatem, *l. 4. §. actor Vniuersitatum. ff. de re iud.* quem textum ita interpretatur *Ias. ibi, num. 18. Ripa num. 23.* vbi declarat, & limitat, nisi sit Actor in rem propriam, *l. item eorũ, §. actor, ff. quod cuiusque vniuers. nom.* Quis autem dicatur Actor in rem suam, seu propriam, vide *tex. in l. 34. si quis in rem, ff. de procur. & l. 4. in princ. ff. de re iud.* quæ loquitur etiam, quando actor se liti obtulit; & hæc est secunda limitatio *Ripæ*, *quem vide etiam in num. 39. & seqq.* Tertia limitatio est, quando quis mentitur se esse actorem, cum non sit: tunc enim datur actio de dolo ad damna, expensas, & interesse; *ita post Alber. idem Ripa loco citato, arg. l. 40. si te Titio, ff. de d lo, l. nouissimè, ff. quod falso tutore*. Sed quoniã cessantibus præmissis, *tex. in d. l. 4. §. actor*, dicit actorem municipum posse rem iudicatam recusare, & in municipes actio iudicati dabitur; quærunt hic Doctores, præsertim *Ripa num. 24.* num executio sententiæ facienda sit contra municipes collectiuè, aut distributiuè? & ait, omnium Doctorum sententiam esse, vt collectiuè fiat, itaut verbum municipes hoc loco capiatur pro Municipio, siue Vniuersitate; & probatur hoc *ex Vlpiani responso l. si ut, 7. §. fin in fin. ff. quod cuiusque vniuer. nom. & facit l. 2. ciuibus, ff. de reb. dubijs*; vbi legatum, vel fideicommissum relictum ciuibus Ciuitatis, ipsi

30 Ciuitati relictum videtur: *& Paulus de Castro hic n. 1. & 2.* notat relictũ administratoribus Ciuitatum censeri relictum Vniuersitati, non ipsis administratoribus, vnde qui legat Antianis Communis Bononiæ, vel Prioribus Communis Florentiæ, non debet legatum distribui inter eos, sed applicatur Communitati, & Cameræ Fiscali: & hæc secundùm intellectum illius textus; secundùm autem alium intellectum, relictum ciuibus indefinitè, & sic omnibus censetur relictũ Communi, seu Vniuersitati, non ipsis tanquam singularibus, & sic non est distribuendum inter eos; vt notatur *in l. 125. Ciuitatibus, in princ. ff. de legat. 1. vbi idem Castrens. post. Bart. notat nu. 4* quòd honor est Ciuitatis, si fiat legatum, itaut pauperes, infirmi, & carcerati recipiant eleemosynas; & est verecundia, si non

si non reperiant, aut recipiant: & hac de causa ad huiusmodi legata admittitur Syndicus Ciuitatis pro publico interesse, vnà cum Episcopo, qui est Pater pauperum.

31 Ad rem autem redeundo; fieri poterit executio in bonis Vniuersitatis mobilibus, immobilibus, & nominibus debitorũ, *l.8.& ibi Castren. & alij, ff.quod cuiusque vniuer.nom.* vbi verò deueniẽdum erit ad subhastationem dictorum bonorum, quid obseruare debeat in hoc iudex, vide *tex.in l. magis puto, §. si pupillus, ff.de reb.cor. quæ sub tutel.* ad securitatem verò vide *Afinium tract. de execut.* §.6.pag.apud me 137. vbi per plura capita hanc rem satis eruditè pertractat: nouissimè autem *tract. de subhastatione* edidit *D.Antonius Niger*, in Romana Curia Causarum Patronus valdè diligens, & accuratus: & nonnulla quoque diximus *infra cap.32. de alienationibus, & cap.46. de locat.& conduct.*

32 Si autem Vniuersitas nihil habeat in commuhi, an exequi possit contra particulares distributiuè?& negatiuè respõdeas; sed cogenda est Vniuersitas, vt imponat collectam inter suos ciues, itaut omnes concurrant ad solutionem debiti; *ita gloss. Bart. & alij in l.1. §. quòd si nemo, ff.quod cuiusque vniuersit.nomin. Ripa d.l. si se non obtulit, num.26. ff.de re iud.& alij multi*, quos refert *Losa. de iur. vniuersi. par.2.cap.fin.num.93 94. & 95.* subdens; si Vniuersitas nolit imponere collectam, iudex eitatis ipsis de Vniuersitate, eam imponet; *Oynotimus in §. Vniuersitatis, num.4. Instit. de rer. diuis.*

33 At si lata fuerit sententia ad fauorem Vniuersitatis, quæ postea fuit executa in bonis sui debitoris, & non inueniantur oblatores, & emptores dictorum bonorum, numquid poterit Vniuersitas capere in solutum pro suo credito bona sui debitoris? & pro affirmatiuâ facit *textus in l. cum Rempublicam, 3. C. qui potior. in pign. hab.* Sed negatiuè rescripsit Sacra Congregatio Boni Regiminis, imò expressè prohibuit, vt in literis sequentibus, *A Monsig. Gouernatore della Marca.* [*Si è risoluto* in Congregatione sopra l'accluso memoriale della Terra di San Quirico, che sia auuertita V.S. dell'errore, che fanno molte Communità, pigliando da'loro debitori in pagamento beni stabili, mentre gl'è stato prohibito tante volte; affinche ella proueda, che non trouandosi à vendere detti beni ad altri, si astringhino li parenti di essi debitori à ricomprarli, come sarà contenta di procurar, che segua: & io me li offero. Di Roma li 18. di Nouẽb. 1609

Di V.S.

Come fratello

Il Card. Borghese.

Ex quibus literis duo collige, prohibitionem scilicet recipiendi bona stabilia in solutum, & cogendos esse consanguineos debitoris ad redimendum dicta bona, & soluendum pretium Vniuersitati.

Quod attinet ad secundam partem; quæritur, vnde hoc desumatur, cum in Bulla Boni Regiminis non legatur, & huiusmodi priuilegium nec etiam fisco competere scribit *Natta cons. 500. vtrũ ditiores, num.6.& per totum*, quem refert, & sequitur *Peregrin. de iur. fisc. lib. 6. tit.4. num.44.* Responde, hoc sancitum esse *ab eodem Clem. VIII. in declaratione ipsius Bullæ Boni Regiminis, quam quidem declarationem habes impressam in Bullario nouo immediatè post ipsam Bullam. §. Præterea*: Et hoc idem sanci-

34 tum inuenies ad fauorem Cameræ Apostolicæ, quando reorum bona confiscata vendi nequeunt, vt cogantur consanguinei, & affines vsque ad quartum gradum emere, & non extantibus consanguineis, etiam Vniuersitates, in quorum territorijs bona sita sunt, *per Sixtum Papam IV. in sua Constit. 24. Bull. nou. tom.1. pag. 371.* Et pro hac Constitutione faciunt, quæ notat *Ioannes de Platea in l. quicumque, nu.2. vers. & est etiam lex, C. de omni agro. deser. lib.11.* dum vult, hanc legem esse notandam pro Potestatibus compellentibus emere possessiones bannitorum, vt primò compellant proximos consortes, quàm alios, & si

35 non sunt idonei, possunt compellere alios proximiores, sicuti coguntur proximiores ad tutelam acceptandam, *l. dèni, ff. de tutor. & curat. dat. ab ijs.* Sicut etiam ad portandam annonam ad limites proximiores coguntur, *l. pro locis, C. de annon. & trib. lib.10.* & addit *Platean. post Bart. in d. l. quicumque*, quòd

36 ad portandum granum de Clusio Perusino ad Ciuitatem Perusij, primò debent grauari Clusini, postea viciniores Clusio, tertiò alij, si hi sint impotentes, *l. cum nauarcorum, C. de nauicular. seu &c. lib.11.*

37 Quæritur vlterius, vtrum Vniuersitates teneantur de euictione in huiusmodi venditionibus factis consanguineis debi-

debitorum ipsarum Vniuersitatum? & videtur affirmatiuè respondendum, quia
38 euictio in emptione, & venditione venit ex natura contractus, & debetur, etiamsi non sit promissa, *Surd. decis. 99.*
39 *num. 9.* & venit etiam in assignatione, seu datione, quã facit iudex in solutum, *Afflict. decis. 8. num. 4. & alia notat Asin. tract. de exeeut. §. 7. cap. 288. num. 2. & 3.* Sed in contrarium vrget *textus in l. 1. & 2. C. credit. euict. pignor. non debere:* vbi
40 Doctores notant, creditor, qui pro iure suo obtinet subhastari, & deliberari pignus, non tenetur regulariter de euictione, sed tantùm docere se esse creditorem; quod etiam voluit *Rota dec. 281 plures fuerunt, num. 33. part. 2. diuers.*
41 Quæ tamen limitat conclusionem duobus modis; primò quando is, qui vendit, aut obtinet subhastationẽ, est sciens, & prudens, & occultat vitium, seu seruitutem; quæ limitatio sumitur ex ipso *textu l. 2. C. credit. euict. pig. non deb. ibi. nam sicut genus huiusmodi contractus in Seium creditorem periculo euictionis nõ adstringit, ita eum, qui fraudem admisit, vel decepit, non excusat.*

Secundò limitat Rota, quando in limine contractus superuenit periculum euictionis; tunc enim causatiuè per viam exceptionis potest retineri pretium, donec sit factus securus; & idem iuris est in venditione pignoris per subhastationem facta, vt si ante solutionem pretij superuenerit quæstio, aut lis super re subhastata, & deliberata, potest emptor vti remedio, *l. si post perfectam, 24. C. de euict. hac Rota ibi num. 34. & 35.*

Cum autem in Bulla nostra dicatur, procedendum esse in venditione horum
42 bonorum ad instar confiscatorum, & ad instantiam fisci venditorum, videndum erit, an, & quomodo fiscus teneatur de euictione; & ne aliorum dicta rescribam, vide *Peregrinum de iur. fisci, lib. 6. titulo 4. num. 36. & seq. Mangil. de euictione quæst. 168. num. 12. & seq. & quæst. 181. num. 28. & seq. Caballin. eodem tractatu de euictione §. 5. num. 88.* qui ait, in contractibus fiscalibus non teneri fiscus de euictione vltra simplum, etiamsi sit expressè promissum, *l. si procurator Cæsaris, in princ. de iur. fisci, Bald. in l. 5. num. 5. C. de hæred. vendit.* & alios multos ab istis relatos.
43 Quid si Vniuersitas conueniatur vigore obligationis Cameralis coram Auditore Cameræ; an pupilli in ipsa Vniuersitate existentes gaudeant priuilegio *l. vnica, C. quãdo Imp. inter pupill. & vid.* Et negatiuè respondet *Gratian. discept. forens. lib. 1. cap. 182. num. 19. relatus a Cherub. iun. in compend. Bullar. ad Bull. 28. Pauli V. schol. 1.* qui ait ita fuisse resolutum *in Signatura Iustitiæ die 12. Maij 1594. in vna Bononien. coram Robusterio, qua resolutio legitur impressa post tract. de oblig. Cameral. decis. 93. n. 16. videnda etiam per totam:* cuius licèt maximum, & præcipuum fundamentum sit in facultatibus amplissimis Auditori Cameræ concessis, etiam contra Vniuersitates, & Communitates, *vt in nu. 2. & 17.* videtur etiam addi posse, quia, vt dictum est supra, pro debito Vniuersitatis non conueniuntur singuli de Vniuersitate distributiuè, sed collectiuè: imo creditor Vniuersitatis non cogitur recipere solutionem particularem a particularibus pro rata, quia particularis solutio multa parit incommoda, vt notat *Ripa in d. l. si se non obtulit, num. 27. ff.*
44 *de re iudic.* Attamen hoc procedere, & habere locum existimo in illis Vniuersitatibus, quæ non subiacent nostræ Bullæ Boni Regiminis, quia hæ procul dubio declinant forum, & faciunt reassumere causas ab ipsa Congregatione Boni Regiminis vigore facultatum *in Bulla Pauli V. in ordin. 38. aliàs 25. §. 3. Bull. nou. tom. 3. pag. 227.* coram quocumque iudice vertentes: Et contra ipsam Congregationem non rescribit Signatura Iustitiæ, sed recurrendum est ad Signaturam Gratiæ; cum nullæ attendãtur inhibitiones per quoscumque iudices concessæ, nisi sint expeditæ in vim Commissionis manu Sanctissimi Papæ signatæ, *vt in §. 24. & clariùs in Bulla eiusdem Clementis super erectione Congregationis, §. 1. circa finem;* & ita passim seruatur in facto.
45 Vlterius quæsitum est, si postquam relaxatum fuit mandatum ad fauorem Vniuersitatis, & exequutum super bonis sui debitoris, an possit talis executio impediri ab vxore ipsius debitoris vigore suæ dotis, & hipothecæ in bonis viri? Et omisso multiloquio, habes huiusmodi difficultatem ita decisam. *Al Gouernatore di Ciuita Castellana. [Non* essendo giusto, che cotesta Communità sia impedita nel fare l'esecutione sopra i beni del Croti suo debitore per l'inibitione dotale, che oppone la moglie di lui; la Sacra Congregatione vuole, che veduto da voi, se il credito di essa è giustificato, & anteriore alla Communità,

e le

le facciate assegnare beni equiualenti alla sua dote ; e nel rimanente di essi poi permettiate alla Communità, che eseguisca: Così però farete, che segua, non ostante qualsiuoglia inibitione, che si presentasse da detta Donna, purche non sia spedita in virtù di Commissione segnata di mano di N. Sig. e Dio vi guardi. Roma li 3. di Settembre 1636.

Vostro Amoreuole
Il Card. Barberino
Giulio Donati Segretario.

Sed quoniam *diximus supra num.* 31. sententiam latam contra Vniuersitatem non posse exequi contra singulares personas de ipsa Vniuersitate, hanc conclusionem limitatã inuenies apud *Bald. in l. etiam, num.* 11. *vers. modò ergo quæritur, C. de execut. rei iud.* qui scribit, capiendos esse Consules populi, qui quadam fictione sunt populus, & capiuntur, non quia sunt personalitèr debitores, sed quia habent facultatem soluendi, vel quia populus rubore confusus soluit; & hoc repetit *in l.* 1. *§. quòd si nemo, nu.* 3. *vers. vnde pro debito, ff. quod cuiusque vniu. nom.* quoad Administratores, Camerarium, & Massarios ratione moræ, & negligentiæ, qui tamen se ipsum declarat, nisi statutum, aut consuetudo dictaret contrarium: & vide *Ripam in l. si se non obtulit, num.* 39. *vsque ad finem, ff. de re iudic.;* qui optimè hanc conclusionem examinat; & post eum *Manson. tract. de causæ execut. lib.* 1. *ampl.* 3. *in princ. & ferè per tot. Rot. decis.* 143. *ver. dicto officio, num.* 18. *par.* 6. *recent.* Quoad statutum *habes in Vrbe Veteri lib.* 1. *rubr.* 1 *vers. qui domini*, vbi Domini Conseruatores durante officio, nec agere, nec conueniri possunt; quod quidem statutum habet assistentiã iuris *in l.* 2. *ff. de in ius vocand. c. probibentur,* 2. *q.* 1. *vbi Archi. n.* 5. reddit rationẽ, ne scilicet ob hoc impediti vtilitatem Reipublicæ prætermittant, & periurium incurrant, cum in ipsa acceptatione Officij iurent diligentèr iura Vniuersitatis defendere, & administrare; & ita etiam scripsit *Sacra Consulta* 12. *Nouembris* 1622. pro obseruantia prædicti Statuti; & ita etiam viget consuetudo in Ditione Ecclesiastica, vt non capiantur, qui Magistratum gerunt, ne scilicet vtilitas publica, vt diximus, patiatur: licet aliquando ista consuetudo etiam fuerit interrupta, signantèr in executionibus, quæ fiunt pro oneribus fiscalibus, seu Cameralibus; & præcipuè in Vniuersitatibus paruis.

Quærit etiam *Bald. d. l. etiam, num.* 16. numquid iumenta singulorum possint capi pro debito Vniuersitatis ? & se remittit ad Statuta, & cõsuetudines; quem vide, si lubet.

SVMMARIVM.

1 *Verbum, taxare, quid significet, & quid taxatio.*

2 *Vsurarum taxatio a lege facta eas licitas reddit, & vt licitè percipiantur, efficit.*

3 *Fructus societatum officiorum quomodo, & ad quam rationem taxentur, & quando licitè percipiantur.*

4 *Consuetudo in vsuris non excusat a peccato: & quomodo Summus Pontifex circa illam dispenset.*

5 *Cõtractus Societatis officiorum sub Paulo IV. cœperunt.*

6 *Fructus censuum non taxantur in Bulla Pij V. sed pro Communitatibus taxãtur a Clem. VIII. ad rationem 7. pro centenario; & datur interpretatio huius Bullæ circa census ante ipsam creatos.*

7 *Litium expensa quomodo, & quando a iudice taxentur.*

8 *Signatura Iustitiæ quomodo rescribat circa taxationem expensarum.*

9 *Iudex quomodo exequatur huiusmodi rescripta.*

10 *Verbum* Taxa, *quid significet in textu nostro.*

11 *Munera ordinaria habent certam, & determinatam præstationem.*

12 *Vniuersitates habent prædia suorum ciuium obligata tanquam æs alienum cum ipsis Vniuersitatibus contractum. Amplia, nedum bona, & prædia, sed etiam personas singulorum; & eas obligat sub represalijs. num.* 13.

14 *Collectarum species tres, virium corporum, animi, & facultatum, & harum specierum consideratio quomodo facienda.*

15 *Vniuersitas, quæ habet in bonis, non debet onerare suos ciues collectis.*

16 *Vniuersitatibus licet vendere domos, & redditus ad publica mœnia instauranda.*

17 *In collectarum impositione inspiciendæ est causa, propter quam imponuntur; & quæ ratio habenda sit.*

18 *Causa imponendæ collectæ si nõ appareat, per æs, & libram exigenda erit; & quare.*

19 *Vniuersitates non possunt taxare ciues suos, nisi necessitate vrgente: qua stante,*

stante, an possint sine licentia Principis.

20 *Vectigalium impositio, taxa, & collecta indictio soli Principi tanquam de regalibus reseruatur.*

Vniuersitates autem, & priuati viri hoc attentantes, nedum temporali, sed etiam spirituali pœna mulctãtur. n.21

22 *Vniuersitatibus quãdo, & quomodo permissum sit inconsulto Principe indicere taxas.*

23 *Quatuor casus enumerantur, quibus permissum est Vniuersitatibus taxare ciues sine licentia.*

24 *Vniuersitas potest taxare ciues pro soluendis debitis, pro prosequẽdis litibus, & similibus sine licentia Principis.*

25 *Qui non potest taxare ex vi legis, potest aliquando ex vi pacti.*

26 *Vniuersitas imponens taxam pro sustinenda lite cum suo ciue, non potest illũ ciuem, cum quo litem habet, cogere ad soluendam taxam.*

27 *Vniuersitas si conuocet ciues pro taxa imponenda, debet habere licentiam sui Officialis.*

28 *Ciues possunt aliquando se ipsos conuocare ad bonum finem*

29 *Officialis excedens fines suæ iurisdictionis, & officij, censetur priuata persona.*

30 *Licentia Superioris non requiritur in taxa pro rebus in magna necessitate positis, & periculo, vt est aggerum, pontium, molendinorum reparatio.*

31 *Renuncians beneficio aquæductus, & putei, an possit pro illarum reparatione taxari.*

32 *Vniuersitas non potest taxare ciues pro donatione facienda; & quare.*

33 *Parochiani alicuius parochiæ quãdo possint, & qua occasione se ipsos taxare.*

34 *Oblatio in quo differat ab eleemosyna.*

35 *Pistores Vrbis opera pietatis exercent apud Aedem Lauretanam ipsius Vrbis.*

36 *Vniuersitas potest taxare ciues, & vicinos pro reddenda pecunia in mutuum accepta pro necessitatibus publicis, & communibus.*

37 *Mutuantes pecunias si aliquod damnum ex mutuo passi sunt, possunt vltra sortem aliquid accipere; quomodo, & qua occasione.*

38 *Vniuersitates possunt taxare etiam animalia ciuium, & vicinorum, soluta tamen mercede.*

Amplia, si ciues non habeant, cogi possunt ad illa emenda; & si pereant, aut infirmentur, Vniuersitas tenetur ad damna. num.39.

Limita, quando animalia tolluntur iussu Principis, vt in transitu militum, quia tunc vel ad Principem, vel ad milites pertinet refectio damni; licèt malè seruetur in praxi. num.40.

41 *Mutuans pecuniam Vniuersitati, an, & quando debeat esse sollicitus de versione.*

42 *Nemo debet duplici oneri prægrauari.*

43 *Fauendum est in necessitate posito, dummodo se ipsum in illam nõ se posuerit.*

44 *Versio pecuniæ satis probatur, si tempore mutui aderat necessitas illius, qui pecunias accepit.*

Exemplum huius rei affertur. nu.45.

46 *Taxarum indictio, & exactio odiosa est, & ideo fugienda.*

47 *Vniuersitatum redditus conseruantur, & augentur, si superuacanei sumptus resecentur.*

48 *Parsimonia magnum vectigal; quid sit parsimonia; & in quo differat a frugalitate.*

49 *Parsimoniæ aduersantur luxus, & superuacaneæ impensæ; frugalitati gula, & voracitas.*

50 *Taxam pro reparatione pontium, fontiũ, viarum, & similium quilibet tenetur soluere.*

51 *Emphyteuticarij possessores tenentur ad reparationem pontium, fontium; & quare.*

52 *Quæ communitèr, & generalitèr in omnium vtilitatem sãciuntur, potius valere debent, quàm ea, quæ circa aliquos studentur agi.*

53 *Feuda, bona feudalia, & demania Baronum tenentur ad refectionem pontium, & viarum; quia nec Domus Augusta ab hoc munere excusatur.*

54 *Constructio, & reparatio viarum, &c. non connumeratur inter munera sordida; & quare.*

55 *Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ personæ an sint immunes a reparatione viarum, &c. Allegationes D. Matthiæ Nardini. post num.55.*

56 *Immunitas clericorum est a iure Diuino, ideo a nemine violanda, sub pœna excommunicationis.*

57 *Immunitas competit Ecclesiasticis ex cõmuni Legistarum, & Theologorum voto.*

58 *Regulares ex speciali Summorum Pontificum rescripto sunt immunes ab oneribus laicalibus.*

59 *Mendicantibus communicata sunt omnia priuilegia Religiosorum cuiuscũque Ordinis.*

Men-

60 *Mendicantibus multa, & amplissima privilegia concessit Pius V. in Bulla, Dum ab vberes.*

61 *Mendicantium privilegia executioni demandata fuerunt a Rota, nec reuocata sunt a Gregorio XIII.*
Sed contrarium videtur. infra.

62 *Exactores viarum, qui cogunt Mendicantes ad soluendas taxas, sunt excommunicati ex aliquorum sententia; qui ampliant, etiam a sponte dantibus, & recipientibus.*

63 *Ecclesiastici sunt membra, & ciues Republicæ, & ideo sentire debent commoda, & incommoda ipsius Reipub.*

64 *Ecclesiastici licèt sint ciues, & membra Reipublicæ, sunt tamen alijs spectabiliores, & magis priuilegiati; & quare.*

65 *Ecclesiastici quando, & quomodo concurrere debent pro bono communi Reipublicæ.*

66 *Gubernatores Vrbiū, & publicani multi petierunt absolutionem a Censuris anno Iubilæi 1575.*

67 *Dispositio l. ad instructiones, est correcta: & bonus intellectus Bart. ad illam. Quem declara, vt infra.*

68 *Priuilegia, an, & quando per non vsum amittantur.*

69 *Solutio facta ab vno de Vniuersitate non præiudicat Vniuersitati.*

70 *Priuilegio per consuetudinem acquisito per vnicum actum non præiudicatur, nisi actus contrauentionis sit collegialitèr, & capitularitèr factus.*

71 *Priuilegium tanquam bonum quid Religionis non amittitur, nisi per lapsum centum annorum.*

72 *Solutio contra formam Constitutionum, & iurium, si præiudicat, id est tantùm circa pecuniæ amissionem.*

73 *Priuilegium Eugenij IV. Monachis cōcessum canonizatum in Rota, non intelligitur amissum per negligentiam, seu ignorantiam ministrorum.*

74 *Mendicantes ex eo quòd hodie possident bona stabilia, non desinunt propterea esse tales.*

75 *Reuocatio exemptionum san. me. Vrbani VIII. & aliorum Pontificum quomodo intelligenda sit.*

76 *Mendicantes sunt speciali nota digni, & ideo non comprehenduntur sub generali dispositione.*

77 *Congregatio Immunitatis dixit, priuilegia Mendicantium non esse reuocata per supradictas Bullas.*

78 *Constructio, & reparatio viarū, & pontium gaudet priuilegio piæ causæ.*
Amplia, quòd habens priuilegiū a publicis muneribus, non excusatur ab hac taxa, & quare. num. 79.

80 *A communi bono omnibus profuturo nemo debet excusari; & quare.*

81 *In exactione taxæ viarum proceditur executiuè, & non datur appellatio.*

82 *Gregorius XIII facultates Magistrorum viarum cōcessit Card. Camerario, ita ut hic procedat contra Ecclesiasticas personas; Magistri viarum contra laicas.*

83 *Idem Gregorius reuocat omnia priuilegia, & exemptiones a superioritate Magistrorum viarum, & Card. Camerarij, etiam quoad Ecclesias, Ecclesiasticas personas, regulares, &c.*
Hæc reuocatio videtur comprehendere etiam Mendicantes; & quare. num. 84.

85 *Clausulæ, ex certa scientia, motu proprio, de plenitudine potestatis, & quibuscumque non obstantibus, simul iunctæ operantur etiam in præiudicium cuiusuis tertij.*

86 *Princeps quando possit ius alteri quæsitum tollere.*

87 *Restitutio in integrum nō datur aduersus rescriptum Principis emanatum ob publicam vtilitatem.*

88 *Viæ publicæ sunt de regalibus Principis.*

89 *Princeps in regalibus non potest ius suū remittere, vel minuere.*

90 *Princeps non valet se priuare suprema potestate Principatus inseparabili ab eius Corona, & Imperio, etiam ex voluntate præcisa.*

91 *Papa potest indicare successoribus, non autem imponere legem.*

92 *Fratres Mendicantes, vt quibusdam placet, possunt acquirere, non vt retineāt, sed vt vendant, & in eorum eleemosynas conuertant.*

93 *Bulla Gregorij XIII. super facultatibus, & iurisdictione Magistrorum viarum est localis quoad Vrbem, & illius Suburbia.*

94 *Ecclesiæ, & Ecclesiastici non tenentur ad fabricaturam viarum, & pontium, cū sit munus sordidum, sed ad solutionē taxæ ratione bonorum, quæ possident.*

95 *Fratres Minores, qui nihil possident, non tenentur ad refectionem viarum; & idem, si bona essent sterilia.*

96 *In refectione murorum Ciuitatis non versatur publica vtilitas, prout in refectione viarum.*
Declara hanc conclusionem. vt n. 97.

98 *Bartoli distinctio circa solutionem taxæ pro reparatione viarum, & pontium,*

ad hoc, vt ad illam concurrant Ecclesiastici.

99 *Regula generalis, quando Ecclesiastici tenentur ad soluendũ taxas pro vijs, & pontibus; & adducitur consideratio Barbatiæ.*

100 *Iura canonica sunt fundata non solùm super eo, quod licet, sed etiam super eo, quod decet.*

101 *Responsio Barbatiæ ad cons. Abbatis pro Monasterio Montis Oliueti; & quòd contra hoc consilium sit communis opinio Canonistarum, & Iuristarum.*

102 *Vbicumque tractatur de generali vtilitate clericorum, & laicorum simul, & mixtim, clerici tenentur contribuere cum laicis; & hæc conclusio quomodo procedat.*

103 *Taxa pro securitate Ciuitatis, & Reipublicæ, pro reparatione pontium, viarum, vel pro simili causa, soluenda est ab Ecclesiasticis in foro conscientiæ, ac etiam ab Ecclesia.*

104 *Ecclesia tempore belli potest incastellari, seu ad formam Castri reduci.*

105 *Nulla maior iustitia est, quàm defendere patriam, infirmos, & debiles a prædonibus, & hostibus. & n.138*

106 *Ecclesia, & clerici magis quàm laici tenentur ad exercendum opera pietatis; & quare. & n.139.*

107 *A Iure Diuino deducunt aliqui clericos teneri ad reparationem murorum Ciuitatis tempore belli.*

108 *Clerici, & Ecclesiastici non excusantur a vigilijs, & custodia murorum Ciuitatis; & hoc factum fuisse demonstrant Historici.*

109 *Ad euitandas rapinas, incendia, captiuitates, & alia huiusmodi, quæ non minus clericis, quàm laicis esse possũt nocumento, clerici tenentur contribuere.*

110 *Ecclesia tenetur conferre oneribus bellicis, vel a bello dependentibus; & ita censuit Sacra Congregatio Boni Regiminis sub die 29. Nouembris 1642 facto prius verbo cum Papa.*

111 *Ecclesiæ immunitas non læditur, vbi interuenit licentia, & auctoritas Papæ.*

112 *Ecclesiastici licèt non pareant exhortationi iudicis laici, non tamen possunt ab eo cogi; sed conueniendi sunt corã iudice competenti.*

113 *Clericis imponi non potest tributum, & onus a laica potestate, nisi simul Pontificis consensus accedat; nec sufficit solus consensus Episcopi; & adducitur exemplum.*

114 *Quæ requirantur ad hoc, vt clerici taxari possint.*

115 *Quando laicorum facultates non suppetunt, tunc collectantur clerici in subsidium, & vice versa; declara tamen vt hic.*

116 *Examinatur textus in c. aduersus, de immunit. Eccles. iuxta sensum Barbatiæ.*

117 *Consensus Episcopi, & Cleri, non solũ Ecclesiæ Cathedralis, sed etiam Collegiatarum suæ Ciuitatis, & ex Diœcesi saltem Vicariorum Foraneorum requiritur in taxandis Ecclesiasticis.*

118 *Necessitas reparationis requiritur, antequam taxentur clerici.*

119 *Necessitas maior requiritur, & consideratur in reparatione viarum, & pontium, quàm murorum Vrbium; & quare.*

120 *Sacerdotes non fuerunt exclusi a reparatione muri Hierusalem.*

121 *Reparatio murorum melius fit tempore pacis, quàm bello instante.*

122 *Quando sufficiat sola licentia Episcopi in taxandis Ecclesiasticis.*

123 *Qui sentit commodum, par est, vt incõmoda subeat.*

124 *Clerici quibus in casibus magis ratione mercedis, & contributionis, vt operarijs satisfiat, quàm titulo onerum collectentur.*

125 *Clerici tenentur ad taxam pro salario Medici, & similium impositam, quãdo illius opera vtantur. Declara, vt num. 132.*

126 *Clerici coguntur ad solutionem taxæ ex vi directiua, non coactiua; & quare.*

127 *Clericorum immunitas in rebus politicis, saltem quoad bona iure humano introducta est ex Theologorum sententia contra Canonistas.*

128 *Causa qualibet, licèt iusta nunquam dat auctoritatem, & iurisdictionem Principi sæculari supra clericos.*

129 *Clerici non sunt tradendi exactoribus laicis, sed arbitrio Ordinarij.*

130 *Calices, & alia Vasa, & ornamenta Diuino cultui dicata, non sunt in executionem capienda.*

131 *Taxæ imponuntur pro manutentione Triremium, & in Statu Ecclesiastico soluuntur a clericis.*

132 *Auctoritas, & licentia Papæ in impositione taxarum clericis, firmat regulã, hoc nõ licere Principibus sæcularibus.*

133 *Milites armatæ militiæ soluunt taxas pro medico, ludimagistro, Concionatore, & similibus.*

Debi-

134 Debitor onerum Camenaliũ an gaudeat immunitate Ecclesiæ.
135 Cæsarũ sanctiones Iuri canonico aduersantes non sunt seruandæ.
136 Sacrarum ædium immunitas apud omnes gentes obseruata fuit.
137 Allegationes D. Nicolai Læti Agentis Prouinciarum.
140 Clerici non tenentur concurrere in communi, seu publica tantùm vtilitate, vbi laicorum facultates suppetunt.
141 Clerici tenentur concurrere cum laicis in vtilitate particulari, & priuata Ecclesiarũ, & laicorũ simul; & mixta.
142 Clerici, & laici simul concurrere debent in expensis, quæ fiunt pro reparatione aggerum, fluminum, & maris, ob particularem, & priuatam vtilitatem. Amplia in salario Saltuarij, seu Custode agrorum. num.143.
Amplia 2. in expensis pro capiendis vermibus, locustis, & bruchis. n.144
145 Commoda qui sentit, ad incommoda quoque ex eadem causa prouenientia tenetur.
146 Commoditas vtenda est cum suis qualitatibus.
147 Mendicantium specialis mentio faciẽda est, quia sub generali dispositione nõ comprehenduntur.
148 Ratio præcipua, qua Mendicantes non tenentur ad taxas.
149 Mendicantes quinam propriè dicantur.
150 Mendicantes sunt, quibus victum præbet incerta mendicitas, & qui probibentur habere redditus, vel possessiones pro victu, & hæc copulatiuè requiruntur.
151 Fratres S. Mariæ Seruorum non sunt propriè Mendicantes; & quare.
152 Mendicantes si de facto possideant bona, pro illis tenentur soluere collectas; & redditur ratio.
153 Transgressores suarum Regularum amittunt priuilegia sui Ordinis, & tenentur subire cum alijs similem legis disciplinam.
Afferuntur quædã sententiæ desumptæ ex Sacra Pagina ad hoc probandum. num.154.
155 Mendicitas, & diuitiæ non possunt simul iungi.
156 Immobilia possidere repugnat statui Mendicantium.
157 Fratres Prædicatores non sunt propriè Mendicantes; & quare.
158 Mendicantes tenentur ad collectas, & alia onera pro bonis, quæ contra eorum Regulam possident.
159 Onera imposita per Papam super bonis Religiosorum habent effectum in illis bonis, quæ aliqui Religiosi possident de facto.
160 Mendicantes ex eo quòd possident bona, non desinunt esse Mendicantes, quia in hoc non consistit perfectio Regulæ.
161 Priuilegium Principis, quod resultat in præiudicium tertij, strictè debet intelligi.
162 Priuilegium, quod ex post facto incipit esse nociuum tertio, reuocandum est. Extende etiam hoc ad Constitutiones, quæ incipiunt esse nociuæ; & quare. num.163.
Amplia, etiamsi Constitutio sit iurata; & redditur ratio. num.164.
165 Priuilegium non soluendi taxas quare sit nociuum tertio.
166 Facultates populi quare hodie diminuantur.
167 Priuilegia dispensatiua, qualia sunt cõcessa Mendicantibus, strictè sunt interpretanda.
168 Mendicantes licèt sint habilitati ad possessiones habendas, ex hoc non sunt habilitati ad alia, nec liberati ab alijs iuribus loquentibus de Mendicantibus.
169 Mendicantes non videntur habilitati a solutione taxæ indictæ pro communi vtilitate; & quomodo: intellige, vt ibi.
170 Naturalis æquitas in omnibus militare debet.
171 Clerici non tenentur, nec cogi possunt ad hospitandum milites.
172 Officialis, qui inuito clerico vult hospitari in eius domo, tenetur in syndicatu.
Hæc conclusio quomodo intelligenda. num.173.
174 Quando imminet publica necessitas, cui Princeps prouidere non potest, nisi taxando etiam exemptos, tunc isti quoque taxandi sunt, & quare.
175 Princeps ex causa potest ius subdito auferre.
176 Ob bellorum insolitam atrocitatem omnibus notoriam, cessant immunitates aliàs concessæ.
177 Taxa imposita pro custodia Arcis, seu Castri, licèt cesset custodia; si tamen durat causa, durat etiam exactio taxæ.
178 Munus hospitandi milites, an sit patrimoniale, & rei annexum; & an solis incolis, & municipibus impositum; vide remissiuè.

§.XI.

§.XI.

Gloss.2.

Taxa facienda.

CAP. XXVIII.

1 TAXARE pro pretio æstimare apud *Plinium lib. 17.cap.1. inuenies illi, qui frugiferas tanti taxauerat*:hinc taxatio, idē quod æstimatio significat: & certæ summę determinatio, vt apud *eundem Plinium lib. 13. cap.15. quam Cethegus decedens lib. 14. permutauerat latifundij taxatione*: &
2 vsurarum taxatio a lege facta,eas licitas facit, vt licitè percipiantur, ad notata per *Scribentes in l.placuit,29.ff.de vsur. Tholos.in synt.g.iur.lib.22.cap.3,nu.24.* Exemplum habes in societatibus officiorum, quorum fructus regularitèr taxantur ad 12. pro centenario, & ita licitè
3 percipiuntur, & datur pro illis actio; vt scribit *Zacchias post alios, quos allegat in tract.de societ.offic. num.346. & 347.* licèt contrarium videatur sentire *in num.* 348. quando officium, super quo contracta est societas,non redderet tantam quantitatem, sed minus; tunc enim huiusmodi taxatio ad 12.licita non esset; nec excusaret a peccato consuetudo,
4 quæ in vsuris de iure Diuino prohibitis non excusat; nec potest Summus Pontifex circa illam dispensare, nisi per viā declarationis, vti ibi per eum: & hoc idem sentit *Card.Tolet. in instruct. Sacerd.lib.5.cap.40.relat.ab Hector. Felicio tract.de societ. cap.9. num.68. & seq.* vbi
5 refert originem, & principium contractus societatis officiorum: videlicet sub Paulo Papa IV. & eadem quoque ratio militare videtur in censibus,iuxta formā *in Bulla Pij V.* traditam creandis, in qua licèt non taxentur fructus ad certā
6 quantitatem quoad singulares personas; attamen quoad Communitates, & Vniuersitates Status Ecclesiastici habes taxatos, & vbi erant maiores, reductos ad septem pro centenario ex *Bulla Clemēt. VIII.in ordine 6. Bull. nou. tom.3.* quæ licèt videatur loqui in censibus creatis ante publicationē dictæ Bullæ, attamen habere locum etiam in ijs, qui postea creati fuerunt, pluries declarauit *Sacra Congregatio Boni Regiminis*, vt probat *Cenc.tract. de censib. in addit. ad artic.4. part,2.quæst. 1.num.9.pag. apud me 25.col.1.*quē vide:& ante eū hoc idem voluit *Vgolin.tract. de vsur. cap.51. §.2. num.3.vers.excipiuntur tamen*, vbi ponit etiam verba *d.Bullæ Clement. VIII.*
7 Sic etiam taxantur litium expensæ per iudices,etiam post principale negocium definitum, *l terminato, C.de fruct. & lit. expen.* Et in sententijs passim iudices victum victori condemnant in expensis, addita clausula: *Quarum taxationem nobis,vel cui de iure, reseruamus.* quam
7 quidem clausulam si iudex omittat, & partes acquiescant sententiæ, vlterius peti non possunt, vt fuit dictum *in Romana vineæ 12.Iunij 1609.coram Ortembergo,& vide Thesaur.decis.67.victus in causa,&c. per tot.*

Quandoque etiam taxantur impensæ in principio litis,nempe si pauper litem habeat cum diuite, probata tamen prius paupertate, & præsumptione boni iuris, vt dixit *Rota corā Greg XV.dec.189. n.1 & 7.& in decis.543.num.1.* Quæ quidem taxatio in Rota fieri solet, præcedente
8 rescripto Signaturæ, & hoc rescriptum quandoque concipitur in hæc verba, *Subministratis expensis arbitrio Rotæ;* quo casu arbitrium intelligitur, prout de iure, itaut non sint taxandæ expensæ, nisi docto de paupertate, & præsumptione boni iuris, *vt in d.decis.189. n.2. & 3.* Quando autem Signatura rescribit, *Subministratis expensis arbitrio Rotæ taxandis;* tunc iudex tenetur taxare, nec dicitur habere iurisdictionem, nisi
9 prius facta subministratione, vt ibi *nu.5. & 9. & ita tenuisse eandem Rotam in Imolen. discussionis, 8 Februarij 1608. coram Coccino Decano,obseruat Beltramin.* ibi. Sciendum tamen est,huiusmodi expensas, seu litis sumptus, qui lite pendente, seu in principio illius subministrantur, non minuere sortem, nec reficiendas esse in casu succumbentię; *Valas.consult.1.num.7.Vinc.de Franc.decis. 614.num.1.& seq Marescot.var. resolut. lib.2.cap.83.num. 26. & alij relati a Beltram.d.decis.189.num.7.vers.sciendum est autem, &c.*

Verùm

10 Verùm quia in textu nostro hæc dictio, *Taxa*, non accipitur pro taxatione expensarum, & fructuum, de quibus hactenus loquuti sumus, sed significat certam summam, quam quilibet de Vniuersitate soluere debet pro indigentijs ipsarum Vniuersitatum, quæ tamen extra ordinem occurrunt: nam quæ sunt
11 munera ordinaria, habent certam, & determinatam præstationem, per ea, quę docet *Bart. in l. 1. num. 4. C. de mulier. & in quo loco, lib. 10.* ideo omissis illis, quæ ad rem nostram faciunt, percurramus: & pro intelligentia præmittendum erit,
12 Vniuersitates habere prædia suorum ciuium obligata tanquam æs alienum cum ipsis Vniuersitatibus contractum, *Angel. cons. 206. relatus ab Aegid. Thomat. trac. de muner. patrim. §. subijciuntur hoc loco, nu. 16. pag. apud me* 207 imò nedum
13 bona, & prædia, sed etiam personas singulorum; itaut pro indigentijs publicis possint Vniuersitates taxare, & obligare suos ciues etiam sub represalijs, *Bart. in l. 4. si se non obtulit, §. 1. ff. de re iudic. Trentacinq. var. resolut. tit. quod cuiusque vniuer. nom. resolut. 2. Gail. tract. de arrest. cap. 9. per tot. & melius Lucas de Penna in l. fin. num. 15. & seq. C. de quib. muner. nemin. liceat se excus. lib. 10.* qui
14 ait tres esse species collectarum, nempe virium corporum, animi, & facultatum; corporum vires ideo considerantur, quia opera vnius sæpè quantum pecunia valet, *l. 5. §. 1. ff. pro socio;* vires animi considerandæ, quantum scilicet ex industria acquirat, nam personalia munera dicuntur, quæ animi prouisione, & corporalis laboris intentione sine aliquo generis pecuniario detrimento perpetrantur, *l. fin. post prin. ff. de muner. & honor.* tertiò considerandæ sunt vires facultatum, quia pro modo ipsarum, & substantiæ facienda est descriptio, seu collecta, *c. ad hoc, de vita, & honest. cleric. c. quantum, de censib.* Hæc, & alia *Luc. de Penn. apud ipsum videnda; Ripa d. l. 4. si se non obtulit, num. 42. ff. de re iud.* quæ tamen
15 intelligenda sunt, quando Vniuersitas nihil habet in bonis, nam si habeat bona sufficientia, non debet onerare, nec taxare suos ciues; *Natta cons. 150. per tot. lib. 1. Lucas de Penn. d. l. hac prouidentissima, num. 13. vers. quin etiam, C. de quib. mun. nemin. liceat, lib. 10.* vbi ait:
16 [Si Ciuitas habeat aliquas domos, seu redditus, licet ea distrahere, vt pecunia exinde redacta ad publica mœnia instauranda dispensata *proficiant*; & ita etiam rescripsit *hæc Sacra Congregatio die 4. Octobris 1614.* in hæc verba. [*Vbi* Communitates non erunt ære alieno grauatæ, redditus erunt sufficientes, & gabellæ non erunt iniustæ, non imponatur noua *collecta.*]

17 Si verò necessitas vrgeat, inspicienda est causa, propter quam imponitur collecta: nam si pro onere patrimoniali, vel mixto, tunc imponenda, & partienda erit taxa per æs, & libram; *l. omnes prouinciarũ, 11. vbi Salyc. & alij, C. de oper. pub.* Si verò pro onere personali, tunc fiat taxatio per capita. At si onus ferendum sit per fumantes, seu domos, tunc vnaquæque domus taxanda erit, & vulgò dicitur, *Tassa per fuoco.* Ratio prædictorum est, quia collecta, seu taxa regulanda est secundùm naturam oneris, in cuius locum subrogatur, *l. si eum, §. qui iniuriarum, ff. si quis caution. Bart. in l. 1. num. 22. & seq. C. de mulier. & in quo loco, lib. 10. Ripa d. l. si se non obtulit, num. 30. & seq. ff. de re iud. qui num. 31. vers. si verò,* subdit; si non appareat, pro
18 quo onere fuerit imposita collecta, tunc taxandi sunt ciues per æs, & libram; quia in dubio collecta dicitur onus mixtum, quod imponitur personis pro rebus; *l. rescripto, §. sciendum, & ibi Bart. ff. de muner. & honor. prout dicemus infra latius, §. 14. gloss. 1. in verb. collectis; & vide Bald. in l. etiam, num. 17. vers. modo videndum est de collecta, C. de execut. rei iud.* vbi hanc rem optimè discutit, & docet.
19 Firma sit ergo conclusio, Vniuersitates non posse taxare suos ciues, nisi necessitate cogente.] Quare præsupposita huiusmodi necessitate, quæritur, an possit Vniuersitas hoc agere sine licentia Principis? & absolutè loquendo, concludunt omnes, non posse, *per text. in l. placet, C. de excus. mun. lib. 10.* quia indi-
20 ctio taxæ, seu collectæ non differt ab exactione, & præstatione vectigalium, quæ soli Principi tanquam de regalibus reseruantur, *l. quicquid, C de vectig. l. vectigalia, C. vectig. nou. inst. non poss. Afflict. super feud. tit. de regalib. §. vectigalia; Thomat. de collect. in §. sanè si negotium, num. 3. & seq. vsque ad fin. quæst. Mastrill. de Magistr. lib. 3. cap. 4. nu. 446.*
21 & si quis id attentare præsumpserit, nedum temporali, sed spirituali quoque mulctabitur pœna, vt legitur *in Bulla Cœnæ Domini*; & Summi Pontificis absolutione indigebit. Et nedum particulares viri, vt Barones, Comites, &c. huius-

huiusmodi laqueis subijciuntur, sed etiã Vniuersitates, & ipsæ quoque indigent absolutione, prout pluriès obtinuerunt, signantèr sub die 4. Octobris 1614. nonnullæ Vniuersitates Marchiæ.

Verùm si talis vrgeat necessitas, quæ Principem adire, & licentiam ab illo im-
22 petrare non sinat, tunc posse Vniuersitatem, præsente Præfecto, seu Officiali taxam facere, & ciues, æquitate seruata, taxare, exinde Principem certiorem reddere, & confirmationem impetrare, *Abbas in c. non minus, nu. 19. de immun. Eccles. Thomat. & Mastrill. locis proximè citatis per textum in l. placet, C. de excusat. mun. lib.* 10. cuius verba sunt hęc. [*Placet* nullum omninò iudicem de cętero prouincialibus inferendum aliquid indicere, vt ea tantùm sedulo eunctorũ studio pensitentur, quæ canonis instituti formam complectitur, vel nostra clementia decreuit inferenda, vel delegatione solemnitèr sanciente, vel epistolis præcedentibus; sed si quid vrgere forsitan cœperit, referri ad celsitudinem tuã statuimus, & auctore te fieri, & eo persoluto referri ad scientiam nostram, vt nobis iubentibus roboretur. *&c.*] Ad cuius textus interpretationem videndi sunt *Io. de Plat. & Lucas de Penna*: nec sunt spernenda quæ scribit *Franc. à Pōte de potest. Proreg. tit. 10. de diuers. prouis. & licent. §. 6. num. 2.* sed, ni fallor, melius *Auendag. tract. de exeq. mand. par. 2. cap. 14. sub num. 7. & seq.* qui quatuor enumerat casus, in quibus permittitur Vniuersitatibus taxare ciues suos sine licentia Principis.

23 Primus casus est, quando collecta, seu taxa imponitur non virtute, aut vigore iurisdictionis, sed in vim pacti; puta si plures homines insimul conueniant, & omnes præstent mutuum consensum de facienda inter se collecta, seu taxa ad bonum finem; nam virtute talis consensus valet pactum, & taxa potest exigi, *Bald. in l. etiam, C. de excep. rei iud. nu. 16. vers. nam contractus; Guid. Pap. dec. 631.*
24 *num. 5.* qui dicit Vniuersitatem taxare posse ciues pro soluendis debitis ipsius Vniuersitatis. vel ad prosequenda litigia, vel quid simile, & hoc casu non requiritur consensus, seu licentia Superioris, vel Officialis; *Bart. in l. 1. num. 24. C. de mulier. & in quo loco, lib. 10. Ripa d. l. si se non obtulit, num. 28. ff. de re iud.* requiritur tamen congregatio, & consensus ciuium, per ea, quæ notantur *in l. 1. in vltimis verbis ibi; quæ volentium ce-*
lebrentur impensis, C. de spectacul. lib. 11 rationem reddit *Auendag. loco cit.* quia
25 qui non potest aliquando taxari ex lege, poterit tamen ex pacto.; & huiusmodi pactum valet; vt in simili scribit *Bald. in c. venientes, num. 7. de iureiur.*

26 Verùm si fiat taxa pro substinenda lite, quam habet Vniuersitas cum suo ciue, vel rustico, numquid ciuis, vel rusticus sit etiam pro sua rata taxandus, & ad solutionem cogendus? & negatiuè respondit *Rota Romana coram Ludouisio in decis. 263. dubitauit, num. 3. & alibi* reddens rationem, quia nemo tenetur pecuniam propriam, aut proprios redditus colliziganti in sumptibus litis subministrare, *l. Imperatores, ff. de tut. & rat. distrahen.* per quem textum *Alberic.* dicit, rusticum litigantem cum suo Communi non esse cogendum ad solutionem taxæ, seu gabellæ impositæ pro expensis dictæ litis, *& apud Scraphin. decis. 1092. num. 6. Crescen. decis. 8. de iudic.*

Animaduertit tamen *Guid. Pap. dict. decis. 631. n. 5. vers. ad vnum*; quòd quà-
27 uis homines de Vniuersitate possint sine licentia Superioris, & non vocatis Officialibus facere taxas pro necessitatibus ipsius Vniuersitatis, attamen non possunt insimul conuenire, & se ipsos congregare ad hoc peragendum sine licentia Officialis, *l. 2. C. de decurion. lib.* 10 *l. si quid, C. de legation. eodem lib.* 10. Ratio est, quia sub specie boni posset dari occasio malignandi, & per tales congregationes posset machinari, & plura mala fieri: quamobrem regularitèr prohibentur congregationes, vt ibi per eu-

Verùm *Auendag. loco citato* dicit, etiã
28 aliquando permissum esse ciuibus ad bonum finem se ipsos congregare absque licentia, & interuentu Officialis: exemplum ponit, si fiat ad euitandas oppressiones, ad tuendam Rempublicam, ad propulsanda grauamina; si fortè exactores onerum fiscalium committãt repræsalias; tunc si aliqui de Vniuersitate se congregent pro redimendis ciuibus, & bonis Vniuersitatis ab huiusmodi molestijs, & expensis, non erit congregatio illicita, nec erunt ciues in hoc molestandi, argumento eorum, quæ notat *Bart. in l. prohibitam, n. 3. C. de iure fisci, lib.* 10. *& ibi etiam Ioann. de Plat. num. 4.* qui docent, licitum esse, nedum ijs, de quorum interesse agitur, resistere, & propulsare iniuriam, sed etiam conuocare
29 vicinos, & amicos; nam Officialis excedens formam, & iurisdictionem sui officij,

uj, censetur priuatus, & licet illi resistere, *l. deuotum, C. de metat. & epidem. lib. 12 l. 33. omnes iudices, in fin. C. de decurion. lib. 10. Paris de Puteo tract. de syndic. in princ. §. pone quòd Vniuersitas, n. 2.*

Secundus casus, in quo permissum est
30 Vniuersitati taxare suos ciues sine licẽtia superioris, si magna præmat necessitas, vt est reparatio pontis, aquæductus, molendini, & similium, quæ reparatio si differatur, damnum valde magnum accidere posset, & omnis mora periculosa esset; hoc etenim casu permissum est taxare ciues, & incolas, non expectata licentia Superioris, *Luc. de Penn. in l. hac prouidentissima, num. 31. vers. & idem puto, C. de quibus mun. nem. lic. se excus. lib. 10. & in l. ad reparationem, n. 2. & 4. C. de aquad. lib. 11.* vbi quærit, an
31 possit taxari pro refectione aquæductus, qui vult renunciare, & cedere vsui, quẽ habet ex aqua, seu fonte? & pro solutione quæstionis, licèt plures referat casus, apud ipsum videndos, nobis sat erit vnum referre; si aqua scilicet seruit solùm personis, de qua seruitute loquitur Vlpianus *in l. 14. mela, §. vlt. ff. de alim. & cib. legat.* & non est alibi, vbi talis renuncians possit habere aquam; non est audiendus, sed taxandus cum alijs; quia in hoc aut est insania, aut malitia manifesta, *arg. tex. in c. nimium, 33. & c. displicet, 23. quæst. 4.* multa enim bona præstantur inuitis, quando ipsorum consulitur vtilitati, non voluntati; quia sibi ipsis inueniuntur esse inimici, *vt D. August. ait in enchirid. cap. 72. a Gratian. relatus dist. 45. c. & qui emendat, in fine; & vide Addent. ad singul. 404. Guid. Pap.* qui distinctionem affert.

Et posse Vniuersitates in necessitatibus positas suos ciues sine licentia Superioris taxare, respondit *hæc Sacra Congregatio Boni Regimin. die 4. Octob. 1614* in hæc verba. [*Mancano* alle volte tra l'anno à qualche Communità li assegnamenti delle spese straordinarie concessi loro nelle Tabelle, si desidera, che esaminato il bisogno da' Gouernatori de' luoghi, possino aggiungerle.

Transmissa copia expensarum factarũ prouidebitur quandocumque per Sacrã Congregationem: & nihilominus si quę impensæ occurrant, quæ non sint contra Bullam, & moram non patiantur, possit Gubernator, præuio decreto Consilij, concedere super hoc licentiam: dummodo quamprimùm iuxta formam dictę Constitutionis de ea Sacram Congregationem certioret, &c.

32 Et pro publica vtilitate, & necessitate sua posse Vniuersitatem suos taxare ciues, non autem pro donatione facienda, scribit *Ripa in l. si se non obtulit, num. 28. vers. quod verum est, ff. de re iudic.* tunc enim requiritur licentia Principis, & cõsensus omnium, per *l. ambitiosa decreta, ff. de decret. ab Ord. faciend. Geminian. cons. 116. quia prædicti, nu. 1.* qui bonam affert distinctionem; aut Vniuersitas vult imponere collectam generalem, Cameræ fiscali applicandam, & non potest, quia ad hoc requiritur licentia Principis, *l. 1. C. de exact. trib. lib 10.* aut vult imponere collectam specialem pro necessitatibus sibi incumbentibus; & hoc potest quælibet Ciuitas, & Vniuersitas, vt ibi per eum; quem sequitur etiam *Ripa loco citato, vers. item verum pro publica.*
33 Tertio loco permissum est taxare ciues, & incolas, non expectata licentia Superioris, si Parochiani alicuius parochiæ insimul congregati per modum parochiæ, non per modum Vniuersitatis, pro ornamentis Ecclesiæ parochialis; aut pro fabrica, vel constructione campanæ, & similium indicunt inter se taxas per capita, vel fumantes, illasque exigunt: id enim sine licentia Superioris fieri potest, cum hoc agatur de consensu, & voluntate omnium, & potest appellari oblatio in honorem Dei, non vigore iurisdictionis, *vt post Cassan. in consuet. Burgun. rub. 13. §. 6. in gloss. de peste, scribit Auendag. de exeq. mand. par. 2. cap. 14. sub num. 8.* Et differt talis obla-
34 tio ab eleemosyna, quia hæc fit secretò, iuxta illud, *nesciat dextera tua quid faciat sinistra*, oblatio verò publicè fit; *Anchar. cons. 429. sub num. 3.* quem refert *Cherub. iun. ad Bull. 3. Clem. VII. schol. 1.* Et dum hæc scribo, quæ est dies 8. Septembris in honorem Natiuitatis Sanctiss. Virginis Mariæ dicata, video insimul congregatos pistores Vrbis, qui ex taxa inter ipsos partita, non vulgarem, aut contemnendam pecuniarum summam, publicè obtulerunt Ecclesiæ
35 Sanctæ Mariæ Lauretanæ, vbi dicti Pistores insimul conueniunt, hospitalitatẽ & alia pietatis opera exercent, vt scribit *Theod. Amydenus in Romana Curia Aduocatus in opusculo, seu libello, de Pietate Romana, cap. 3. de hospitijs ægrotorum communibus, pag. 61.*

Quartò permittitur Vniuersitatibus ta-
36 xare ciues, incolas, & vicinos, vt viritim aliquid mutuent, si adsit necessitas emen-

di frumentum ad propellendam famem, si exercitus in territorio commoretur, & bona, agrosque ciuium, & vicinorum populetur, vt milites illinc discedant, donandum est illis aliquid; tunc enim Vniuersitas, quamuis Superiorem agnoscat, poterit sine eius licentia taxare vicinos, eosque compellere ad mutuandũ, & multò magis ciues, quibus postea reddatur pecunia mutuata, vel ex bursa communi, si Vniuersitas habeat, vel ex collecta in ipsos ciues partiẽda, pro qua postea imponenda erit necessaria licentia Principis; indicando necessitatem, quam Vniuersitas, siue eius decuriones habuerunt taxandi vicinos, incolas, & ciues ad mutuandum: & si illi, qui mu-
37 tuarunt, passi sunt aliquod damnum ex tali mutuo, aliquid vltra sortem recipere possunt, non ratione mutui, sed lucri cessantis, & damni emergentis; *Andr. Gail. pract. obser. lib. 2. obser. 5. num. 18. Io. de Plat. in l. 1. num. 1. C. de omn. agr. desert. lib. 11. Bart. Vgol tract. de vsur. cap. 4. §. 2. num. 4. Auendagn. d. part. 2. cap. 14. nu. 9. viden.*

Et posse Vniuersitates taxare ciues, &
38 incolas, nedum in bonis, & personis, vt dictum est, sed etiam quoad animalia, vt cum illis faciant asportare frumẽtum, sal, & similia, dixerunt *Bart. Alex. Roman. & alij multi relati a Tiraquel. trac. de pœnis temp. in præfat. num. 39 Roman. cons. 352. nu. 21. Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 48. num. 9. Luc. de Penna in l. 2. n. 6 C. ne rust. ad vll. obseq. deu. lib. 11.* qui addit, soluendam esse mercedem mutuãtibus, *arg. text. in l. 2. C. de lucr. Aduoc. lib. 12. & l. 2. C. quib. ex causis seru. pro præm. lib. accip. And. de Isern. super feud. tit. quæ sint regalia, num. 53. vers. & plaustrorum; Ripa de pest. tit. de remed. præseru. contra pestem, num. 121 & seq. addens,* si subditi non habeant animalia,
39 cogi possunt ad illa emenda, & mutuanda; sequutus *Bart. & Io. de Plat. in l. non videntur, circa fin. C. de muner. patrim. lib. 10.* Adde si per incuriam, & negligentiam Magistratus animalia pereant, vel infirmentur, teneri Vniuersitatem ad refectionem damni, *textus est in l. 29 quemadmodum, §. Magistratus municipalis, ff. ad l. Aquil. Luc. de Pen. d. l. 2. n. 6. vers. item scias, C. n. rust. ad vll. obseq. lib. 11.*

Quod est notandum pro facti contingentia anni 1642. in quo Vniuersitates cogerunt ciues, & incolas ad mutuandum equos, mulos, & iumenta quæcumque pro asportandis rebus, *Arnesis* nuncupatis ab vno ad alium locum in transitu militum: & in itinere multa ex dictis iumentis perierunt, seu infirmata sunt; itaut ex iam dictis, ad huiusmodi
40 damnorum refectionem videantur obligatæ Vniuersitates: sed tamen hoc mihi non placet, quia huiusmodi coactio nõ processit primò, & principalitèr de mãdato Vniuersitatum, sed Principis, qui milites conuocauit de vno ad alium locum, & iussit, vt animalia prædicta subministrarentur, ideo damnum ab ipso Principe mandante, vel a militibus, qui talia perpetrarunt, sarcienda videntur, argumento eorum, quæ notantur *in l. 128. non videtur, §. qui iussu iudicis, ff. de reg. iur. & ibi Scribentes; & in l. 130. is damnum, ff. eod.*

Quod autem diximus, Vniuersitates posse taxare ciues, & vicinos, vt viritim certam pecuniæ summam mutuent, necessitate instante; quæsitum est, an illi,
41 qui mutuarunt, teneantur esse solliciti de versione pecuniarum? quemadmodum tenetur ille, qui spontè mutuat Cõmunitatibus, siue eius administratori, *vt in l. 27. Ciuitas, ff. si cert. petat. & ibi gloss. 1. & 2.* dum ait, onus probandi versionem spectare ad creditorem; *Castren. in Auth. hoc ius porrectum, num. 8. C. de sacros. Eccles. Menoch. de arbitr. casu 432* qui licèt loquatur in Ecclesia, idem erit in Vniuersitate; *Nicol. Losæ. de iur. vniuers. part. 3. cap. 4. num. 16. & 17. Mauson. de causis executiu. lib. 1. ampliat. 3. nu. 18. & seq. Molina de contr. disp. 300.*

Et breuitèr respondendo, ad negatiuam flector, & huiusmodi ciues, vicinosque non esse onerandos, neque ar-
42 ctandos ad hanc sollicitudinem, quia nemo debet duplici onere prægrauari, *Menoch. cons. 80. num. 32. l. iure succursũ, ff. de iur. dot. Marcab. ab Anguill. cons. 88 num. 33. & seq.* etenim si grauantur mutuare, non video, quomodo grauandi sint etiam probare versionem, *l. si fideiussor, §. si necessaria, ff. qui satisd. cogãt; vbi Bart.* ait, fauendum esse ei, qui est in
43 necessitate, si ipse se in ea non posuit; *Dec. in reg. 121. quapropter, num. 2. vers. item excusatur, ff. de reg. iur. & faciunt tradita per Facbin. in contr. iur. lib. 2. cap. 76. per tot.* & multa priuilegia habere necessitatem scribit *Luc. de Penn. in l. 25. curiales, C. de decur. lib. 10. & in l. 1. nu. 4. & alibi, C. de comment. lib. 12.*
44 Et satis probata dicitur versio pecuniarum, si constet tempore mutui adesse neces-

necessitatem illius, qui accipit pecunias, & sequutum esse effectum, ob quem fuerunt acceptæ pecuniæ; *Fed. de Sen. cons. 119 num. 4. Bald. cons. 253. num. 2. lib. 3. Roman. in l. Ciuitas, sub nu. 8. & ibi etiã Alex. nu. 11. & 12. ff. si cert. pet. Castren. d. Auth. hoc ius porrectum, n. 5. 7. & 8. C. de sacros. Eccles. Surd. decis. 156. egregiè ortæ est, per tot. Ripa in l. si ventri, §. fin. n. 10. ff. de priuil. cred.* quem refert, & sequitur *Rota coram Ludouisio decis. 31. n. 2. & 3. & ibi Beltram. in addit. num. 11*

45 qui ait: si Monachi prius indigebant victo, & vestitu, & postea constet vixisse, & fuisse vestitos, præsumendum esse versionem pecuniarum in eorum vtilitatem; *Surd. decis. 55. vbi Nicolæ. nu 8. & fuit dictum in Romana pretij grani, 28. Iunij coram Vbaldo Seniore.* & alias præsumptiones, ex quibus colligi potest versio pecuniarum in vtilitatem accipientis, enumerat *Menoch. præsump. 55 per multi sunt casus, num. 4. & seq. vsque ad 10. & in tractat. de arbitr. casu 432. per tot. Nicolaus Losæus de iur. vniuers. part. 3. cap. 4. num. 18. 19. & 20. Mausson. de causis executiu. lib. 1. amplia. 3. nu. 22. & seq.*

46 Sed quoniam taxarum indictio, & exactio res admodum odiosa est, *Corneus cons. 199. num. 5. lib. 1. Mar. Anton. var. resol. lib. 1. resol. 97. n. 8.* ideo quoad fieri potest, fugienda; & hæc Sacra Cõgregatio Boni Regiminis cùm non possit per se ipsam omnia perscrutari, Gubernatoribus locorum hanc curam demandat, vt pro posse inuigilent, ne redditus Cõmunitatum in Tabellis assignati vltra præscriptum vsum expendantur, vt dixi-

47 mus *cap. 11. de Tabella, & cap. 20. de expensis.* Ex hac enim prohibitione faciendi sumptus, & expensas superuacaneas, & inutiles, nulli dubium est, redditus Vniuersitatum conseruari, & au-

48 geri; vt exclamat *Cicero in paradoxis*. [O Dij immortales, non intelligunt homines, quàm magnum vectigal sit parsimonia; quæ a Philosophis definitur. Parsimonia est, qua cauemus, ne quod dispendium, vltra modum fiat, & res familiaris sine cuiusquam iniuria conseruetur.] *vt ex Seneca notat Luc. de Penn. in l omnes, num. 15. vers. sed secundum, C. de castr. omnium palat. pecul. lib. 12.* Differt autem a frugalitate, quia hæc propriè cibi, potusque mentis frugi, ac benè compositæ moderatio est: illa autem facultates, & bona respicit; vnde illud Hesiodi

Adde paruum paruo, paruo superadde pupillum,
Fiet & hoc magnum, infelix pelletur egestas.

Et ex nostris Latinis *Lucretius lib. 5. post medium:*

Diuitiæ grandes homini sunt viuere parcè
Aequo animo; neque enim est vnquã penuria parui.

49 Et sicut parsimoniæ aduersantur luxus, & superuananeæ impensæ, ita frugalitati gula, & voracitas; vnde Græcum Distichon,

Aedificare domos, & pascere corpora multis,
Ad paupertatem proximus est aditus.

Sed quoniam parcis quoque, & frugalitate addictis viris redditus ordinarij aliquando non suppetunt, & coguntur quoquo modo pecunias inquirere, vt superuenientibus necessitatibus consulant; non rarò etiam Vniuersitates sunt in eadem naui; quo casu permissum est illis, deficiente communi marsupio, ciuium peculium excutere; præcipuè si de ipsorum ciuium vtilitate, & commo-

50 do agatur, vt in refectione, & constructione pontium, fontium, & viarum, vel quid simile; etenim si in præmissis fiat partitio, seu taxa, nemo ab illius solutione erit immunis, *vt in l. ad portus, & ibi Scribentes, C. de oper. pub. l. ad reparationem, C. de aquaduct. lib. 11. l. hac prouidentissima, C. de quib. mun. nem lic. se excus. lib. 10. l. 1. C. de collat. fund. patrim.*

50 *lib. 11.* vbi decisum habes, emphyteuticarios possessores teneri ad reparationem, & refectionem viarum; & redditur ratio, quia hæc refectio in commune omnibus profutura est; *& gloss. ibi in verb. prodest, adducit textum in Auth. de non alien. reb. Ecc. §. quia verò verisimile vers. oportet enim, vbi Imperator hæc ait:*

52 [Oportet enim ea, quæ communitèr, & generalitèr in omnium vtilitatem sanciuntur, potius valere, quàm ea, quæ circa aliquos studetur agi, &c.] & *Luc. de Penn. in d. l. 1. C. de coll. fun. patrim. in verb.* nulla, scribit ad huiusmodi munera, reficiendi scilicet vias, pontes, &

53 simil. teneri nedum feuda, & bona feudalia, sed etiam demania Comitum, & Baronum; tum nec ipsa Domus Augusta ab hoc munere sit immunis; *l. al sit, §. igitur, C. de priuileg. Dom. August. lib. 11* Quo loci Imperatores Honor. & Thod. determinant, reparationem, & constructionem viæ publicæ, pontium, & strata-

rum non esse inter sordida munera recensendam; & *Io.de Plat.ibi* notat, quæ differentia sit inter viam, & stratam; vt hæc dicatur, quæ lapidibus sternitur; via autem, quę aperitur in terra; & probat etiam *textus in l.1.§. si quis in specie, ff.de via pub.*

54 Et notat etiam *idem Ioan.de Plat. ibi vers.nam huius;* quòd licèt reparatio, & constructio pontium, & viarum sit munus reale extraordinarium, *l. cui muneris, ff. de muner. & honor.* non computatur tamen inter munera sordida, quia quod a Principe indicitur, non est munus sordidum, *l.nemo, in fin. C.de dignit. lib.*11. & ideo nemo excusatur, nisi sit ei specialis immunitas concessa a publicis muneribus, *d.l.cui muneris, ff.de muner.& honorib.*

Et ideo cum Ecclesiæ, clerici, & Ecclesiasticæ personæ habeant specialem immunitatem a publicis muneribus, dixerunt multi, hos taxari, & collectari non posse pro reparatione, & constructione
55 pontium, fontium, & viarum, vt in iuribus infrascriptis a Domino meo Collega Matthia Nardino Capranicensi in Congregatione viarum aliàs datis, & exhibitis.

Romana exemptionis a contributione, & taxa viarum.

ILlustrissimi Domini. Licèt aliàs Exactores viarum huius almæ Vrbis per plures vices, & præsertim in principio nouorum Magistratuum acerrimè institerint grauare Fratres, & Moniales Ordinis Mendicantium meos principales ad contribuendum in quibuscumque taxis pro reparatione viarum, & pontiũ extra Vrbem factis, & semper fuerint reiecti; nihilominus quia hodie eadem prætensio reuiuiscit, intersitque meis principalibus ab istis vexationibus quanto citiùs liberari; propterea ne de exemptionibus principalibus meis competẽtibus vlterius dubitari contingat

56 Præmittendum putaui, huiusmodi exemptiones a Iure Diuino exordium habuisse, vt benè probat *Card. Belarm. tom.1.controu. tit. de cleric. lib.1. cap.28. num.4.& 5.* & meminit *Ioseph.de antiq. iud.lib.2.cap.28.* & fuit etiam obseruatũ a Tyrannis, vt legitur de Pharaone *in Genes.cap.47.* qui iussit, omnem Terram Aegypti præter Terram Sacerdotum tributis subijci: *& text.in c.tributum, §. quàmuis, 23.quæst.8.* eandemque exemptionem peculiari edicto sanciuit *Iustin.Imp.in l.sancimus, C.de sacros. Eccl. & Frideric.in Auth.item nulla* Communitas, *C. de sanctis. Episc.* de qua etiam tanquam ab Imperatoribus obseruata ab ipso initio propagationis nostrę Fidei, & Religionis, meminit *Baron. in annal. tom.3.anno* 387.

Quam exemptionem nequaquã violandam esse decreuit *Concilium Lateranense sub Alex.III.part.1. cap. 19. & sub Innocentio III.cap.46.regist.in c.non minus, & in c.aduersus, de immun. Eccl.* vbi speciali anathemate feriuntur Magistratus imponentes huiusmodi collectas.

57 Et indubitantèr communi omnium Legistarum, & Theologorum voto competit d.exemptio Ecclesiasticis, ad tradita per *Squill.de priuil.cler.cap.8. nu.2. Barbos.in collect.cap.2.de immunit. Eccl. & de off.& potest.Episcop. alleg.13. nu.6.* & fusius *in tract. iuris Ecclesi. vniuers. cap 39.§.5 per totum, Carol.de Grass.de effect.cleric.effect.3.num.230, Bellet.disq. cleric.tit.de immun.cleric.§.5.* & nouissimè *Philib.Marchin.in tract.belli Diuin. pestis Florentiæ, cap.4. tit. an Ecclesiastici possint collectari pro expensis pestis, n.15.*

Ob quam communem omnium opinionem non dico mihi licitum esse arguere ad instar *Io. Lupi relati ab Eman. Roderiq.in quæst.regul.tom.2. quæst.65. art.2.* qui ausus fuit dicere *in suo tract. de potest. Eccles. quæst. 2.* Papam contra hanc exemptionem simplicitèr venire non posse; sed benè cum *Præposito in c.si tributum, num.5. de vita, & honest. cleric.* dicam, quòd si bona ecclesiastica omni tempore etiam Tyrannorum semper fuerunt libera ab omni exactione, quantò magis sunt in eadem libertate manutenenda hodie in hoc felicissimo tempore Christianorum, & præsertim in hac alma Vrbe, aliarum omnium totius Orbis Magistra, & a qua Principes sæculares exempla, & dogmata capiunt.

58 Vnde non ab re Sanctissimi pro tempore Pontifices videntes fructus vberes, quos Ecclesia Dei ex vinea tot Religionum in dies percipit, prædictorum exemplis, & iuribus moti, eosdem Regulares specialibus fauoribus prosequi volentes, peculiaribus etiam priuilegijs decorarunt; mandantes Regulares vtriusque sexus pro quibusuis oneribus, impositionibus, & collectis etiam pro reparatione viarum, pontium, & fontium non molestari. Ita *Eugen.IV. in*

Motu

Motu proprio dat. Florentiæ anno 1434. a Roder. in suo Bullar. tom. 1. Bull. 7. fol. apud me 81. impresso; qui quidem Motus proprius, seu Bulla licèt emanauerit ad fauorem Monachorum Cassinēsium; nihilominus quia meis principalibus
59 communicantur omnia priuilegia quarumuis aliarum Religionum *ex Bulla Clem. VII. a Confecto in collect. priuileg. Mendican. impressa*, etiam non Mendicantium priuilegijs gaudent: *Roderiq. quæst. regul. 55. art. 7. tom. 1. Portells in dub. regul. verb. communicatio; Fr. Io. de Cruce tract. de stat. relig lib. 2. cap. 4. Hieron. Roderiq. in compend. quæst. regul. resol. 116. a num. 36. vsque ad 60. Miranda in manual. Prælat. tom. 2. quæst. 46. art. 5. concl. 1. & 2. & nouissimè Lezan. in sum. quæst. reg. cap. 3. tit. de priuileg. n. 17.*

Et præter has priuilegiorum commu-
60 nicationes amplissimum, & speciale priuilegium vtriusque sexus Mendicantibus concessit *Pius V. Const. 11. dum ad vberes, Bull. nouo tom. 3. pag. 191.* vbi inter alia habemus *in §. 1. ad fin. vers. nec non etiam*, exemptionem a taxa, seu cōtributione sumptuum, & expensarum, quæ aliquando pro pontibus, vijs, aquis ducendis, muris, mœnibus, alijsque machinis struendis, & reparandis, seu reficiendis, ac Ciuitatum, Terrarum, & Locorum quorūcumque fortificationibus, nec non etiam aliàs in omnibus, & per omnia, ac tam in dicta Vrbe, quàm extra eam vbilibet, penitus, & omnino liberi, immunes, & exempti, ac liberæ, & exemptæ, liberaque, & immunia, & exempta sint, & esse censeantur, & pro talibus teneantur, & reputentur, &c. additis pœnis in ære, & anima, cum decreto irritanti, & clausula sublata, &c. De quarum Bullarum viridi obseruantia nō est dubitandum, quia fuerunt exequutioni demandatæ *ab ipsa Rota in Bonon. exemptionis, 5. Maij 1618. coram*
61 *Eminentissimo Verospio*; prout nec prædicta Bulla Pij V. reuocata fuit, seu ad terminos iuris communis reducta per *Gregor. XIII. in sua Constit. 9. Bull. nou. tom. 2. pag. 370. vt aliqui gratis asserebant, sed in suo robore viget, ex Quaranta in sum. Bull. verb. priuileg. Regul. in fin. Cherub. iun. in compend. Bull. ad prædictam Const. 9. Gregor. XIII. schol. 1. & nouissimè Portell. in suis dub. regul. in verb. tributum, num. 2. vers. 3. in fin. Barbos. in collect. Concil. sess. 25. cap. 13. num. 5 & Lezan. in sum. quæst. regul. cap. 3. nu. 14*
62 Imò dispositio dictæ Bullæ est adeo certa, vt Doctores, qui postea scripserunt, firment, exactores subiacere pœnis maledictionis æternæ, & anathematis, si illi ausi fuerint contrauenire: ita *Hieron. Roder. in dicto moderno compend. quæst. regul. resolut. 63. tit. de exempt. quoad tributa, & exactiones, num. 29. qui num. 32 in fine* ampliat, & extendit ad exactores, qui etiam a spontè dantibus recipiant; *ex Suarez de censur. disp. 21. sess. 2 num. 69. Regin. in praxi fori pœnit. lib. 9. num. 379. in fin.*

63 Non obstat vnicum fundamentum ex aduerso deductum contra meos principales, quòd etiam Ecclesiastici sint ciues, & membra Reipublicæ, ac sentiant commodum æquè principalitèr, & immediatè, sicut laici; & propterea etiā incommoda taxæ pro reparatione viarū, & bono publico subire debent; *ad text. in l. ad instructiones, C. de sacros. Eccles. vbi Imper.* ob bonum publicum sanciuit, ad instructionem itinerum, pontiū, & viarum etiam Ecclesias teneri: quia dictæ rationi, & legi plures a Theologis, Canonistis, & Legistis dantur responsiones.

64 Primò, licèt Ecclesiastici sint ciues, & membra Reipublicæ, attamen sunt alijs spectabiliores, & priuilegiati, tanquam pro communi Reipublicæ bono in spiritualibus laborantes, orantes, ac Templa ædificantes; ergo si laici huiusmodi cōmoda bonorum spiritualium sentiunt, ita debent sentire incommoda contributionū; vt ex *Theolog. respondet Marcb. de bello Diuin. alleg. cap. & tit. a num. 4. vsque ad 10.*

Secundò, & est communis Doctorum distinctio. Aut bonum illud commune
65 tangit Ecclesiasticos solùm in genere, vt reparatio viarum, murorum, & pontium, distans ab eorum bonis, & tunc ad illorum contributionem non tenentur; quia si hoc casu tenerentur, nunquā esset dare casum, in quo Ecclesiastici nō essent taxandi, cum non imponantur onera, nisi pro bono publico: sed oportet, vt hoc bonum publicum, & commune tangat illos in particulari; vt datur exemplum in reparatione viæ ante eorum portam, quo casu taxantur Ecclesiastici: ita *Molin. de iust. & iur. tract. 2. tit. de tributis, disp. 672. conclus. 1. Roderic. in addit. ad summ. tom. 4. cap. 166. concl. 17. & in summa in verb tributum, cap. 73. concl. 12. Petr. Ledesma in summa tract. 7. de iust. distrib. Regin. lib. 9. sua summa num. 376. & seq. Sot. in Bulla*

Cœn.

Cœnæ,cap.19.disp.92.& 93.Hieron. Roderic.in sum.quæst.regul.resol.63.tit.de exempt.regul.num.32. Portell. in dub.regul.in verbo tributa, in addit. num. 18. vbi allegat Nauarr. tanquam testem oculatum tempore Iubilæi Gregorij XIII. vidisse multos Gubernatores Vrbium

66 Italiæ Romam intrantes, & multos publicanos petentes absolutionem a Summo Pontifice pro Censuris incursis ob impositionem, & exactionem similium taxarum a personis Ecclesiasticis.

67 Tertiò respondet ad d.l.Ad instructiones, allegatus Marchin.de bello Diuino, loco citato num. 3. dicens illam esse correctam per Auth. item nulla Communitas,C.de episc.& cler.vbi Ecclesiastici fiũt immunes ab omni onere imposito, & imponendo; vide c. Ecclesia S. Mariæ,de Constit. Et ad rem nostram optima est distinctio Bart. in d.l. ad instructiones, num.2.& 3. dum ait, aut onus imponitur personæ pro rebus, videlicet pro cõstruenda via, vel ponte longè a bonis Ecclesiasticis, & tunc non possunt taxari Ecclesiastici; aut onus est reale tantùm, quia refectio viæ fit ante domum propriam Ecclesiasticorum ; & tunc tenentur.

Minusque facit assertio exactorum, exegisse scilicet aliquando ab ipsis priui-

68 legiatis pro reparatione viarum,& ideo ex hac solutione priuilegia in desuetudinem abijsse, vel per non vsum amissa fuisse, ex Bart.in l.1.C. de his, qui spont. lib.10.& ibi etiam Io.de Plat.num. fin.& in l.2. num. 1. vbi refert And.de Barol. in eadem l.2. dicentem,se vidisse in facto quæstionem, videlicet Ianuenses, seu Pisani habebant priuilegium immunitatis vectigalium, soluerunt per vnũ,vel duos annos, vel etiam per decem contra priuilegium, an ex tali reiteratione actus illud amiserint, itaut teneantur soluere in futurum? & negatiuè respondet, quia talis solutio respicit reiterationem; secus autem esset, si talis solutio vnica actu expleatur, quia tunc sibi præiudicassent, & hic videtur casus noster, quia taxa viarum vnica solutione fit.

Quia respondetur hoc habere locum in priuilegio habente actum momentaneum, & priuatæ personæ concesso, non autem in priuilegio habente tractum successiuum, & cõcesso Vniuersitati Ecclesiæ ; quia tunc etiamsi aliquando soluatur, nõ tamen amittitur priuilegium; idem Bart.l.fin.nu.6.ff.de consl.Princip. Armilla in summ. verb. priuilegia; & latè Fr.Io.de Cruce de stat.relig. lib.2. cap.3. dub.3.concl.1.Vide c.quanquam,de censib. in 6.cum simil. concord.

69 Secundò respondetur, solutionē prædictam non potuisse fieri, nisi per vnum Fratrem particularem, aut Ministrum Modialium, qui non poterant præiudicare priuilegio toti Religioni concesso; ita in terminis dixit Rota in Hispalen. quarta funer.4.Iunij 1590.coram Pamphilio ; & quidem optima ratione, quia vsus contrarius non debet esse particularis personæ, sed illius, cuius est priuilegium,vt est totum Capitulum,seu corpus Religionis; Roderiq.quæst.5. artic.5. tom.3.Portell.verb.priuilegij cessatio per non vsum,num.60.& facit in simili,quod dicitur de priuilegio consuetudine acquisito, cui per vnicum actum non de-

70 rogatur , nisi actus contrauentionis sit collegialiter,& capitulariter factus; Bar. & Bald.in l.1.C.de his, qui spont. lib.10. Suarez lib.7.de legib. cap.20. num 20. & 21. latè Hieron.Roderic.loco cit.num.63. & hoc casu requiritur etiã voluntas non vtendi dicto priuilegio; Suarez lib.8.de legib.cap.38.num.22.Fr.Ioann.de Cruce loco cit.

71 Tertiò, & fortius respondetur : Quia cum priuilegium dicatur bonum quoddam Religionis, non dicitur amissum, nisi per lapsum temporis centum annorum,ex Constitutionib.Pontificijs ad fauorem mebrorum principalium ad præscribendum definiti; Hieron.Roderic. in summ.quæst. regul. resolut.116. num.61. & Fr.Io.de Cruce citato lib.2.cap.3.dub. 2.concl.2.Portell.vbi supra num.58.Confect.in sum.priuileg: Mend.tit.12. cap.1. de præscript.actiua, & passiua Regular.

72 Quartò respondetur : Si aliquod præiudicium considerari posset ob dictam solutionem , id esset solùm quoad amissionem pecuniarum contra formam supradictorum iurium,& Constitutionum solutarum; sed in alijs futuris solutionibus, de quibus nunc agitur , nullatenus dicitur præiudicatum ex decreto irritãti in Constit. apposito , per quod nullo temporis spatio potest dicto priuilegio renunciari per actus contrarios;Roderic. in sum.quæst.resol.116.num.62.post Rot. decis.294. in antiq. alias est decis.3. de priuileg. Imò ob dictum decretum irritans omnis prætensa possessio exigendi inficitur; Gabr.concl.3.tit.de clauſ. lib.6. num.57.Cassad.decis.1. num.7. de restit. spol.Gonzal. ad regul.8. Cancell. gloss.97. num.12.

Qui- [illegible]

73 Quintò tollitur omnis difficultas, quia mei principales præter alia priuilegia habent allegatum Eugenij IV. a Rota canonizatum, in quo specificè indulgetur, priuilegium hoc non intelligi amissum, etiamsi per negligentiam, vel ignorantiam ministrorum fuerit illi per vnā, vel plures vices contrauentum.

74 Nec facit leue obiectum aduersariorum, dicentium, Fratres Mendicantes hodie possidere bona, & ideo non gaudere priuilegio Mendicantium; Quia etiam tempore concessionis priuilegiorum possidebant, & nihilominus fel. rec. Pius V. indulsit; quamuis bona in communi possideant, adhuc Mendicantium vocabulo contineri, & priuilegijs gaudere, *vt in eius Constitutione 44.tom.2. pag. 240.*

Prout neque applicatur Bulla S.D.N. Vrbani VIII. qua confirmantur alię Prędecessorum, & signanter Pauli V, *Const. 11. Bull. nouo tom.3. pag. 168.* quibus reuocantur omnes, & quęcumque exemptiones, & immunitates, &c.

75 Primò, quia prædictæ Constitutiones loquuntur de exemptionibus prętensis, se concessis contra Cameram Apostolicam.

Secundò quia in ipsis Constitutionibus præseruantur illæsæ immunitates, & exemptiones de iure Ecclesiasticis competentes, *vt in d. Pauli V. Constit. §. 8. & S.D.N. §. 18.*

76 Tertiò cessat omnis amaritudo, quia dictæ Constitutiones non loquuntur de Mendicantibus, qui sunt speciali expressione notandi; neque intelliguntur cōprehensi, nisi de eorum Mendicantium Ordine expressa, & specifica mentio habeatur, *ex Bonifacij IX. & Innocentij IV. sanctionibus; Fed. de Senis cons. 233. ferè per totum.*

77 Denique adest Decretum Sacræ Cōgregationis Immunitatis Ecclesiasticum, seu Controuersiarum Iurisdictionalium ad petitionem Fratruum Prędicatorum 11. Augusti 1631. emanatum, & declarans, prædictis exemptionibus non fuisse derogatum per dictam Constitutionē S.D.N. Vrbani VIII. quæ legitur *in Bullar. nou. tom 4. Const. 28. pag. 280.*

Quare, &c.

Matthias Nardinus.

Pro parte verò Exactorum viarum contra Ecclesias, Ecclesiasticas personas, & Mendicantes infrascripta iura deducebantur: quæ tamen sunt intelligenda, vt non iudices laici cogant clericos, sed in defectum virium laicorum Episcopus consulto Romano Pontifice, cogere possit, *in terminis c. non minus, de immunit. Eccles.*

78 Constructio, refectio, seu reparatio pontium, fontium, & viarum inter opera pietatis recensentur, & priuilegio piæ causæ gaudent, *ex Bertach. tract. de Episcop. in 4. part. lib. 4. quæst. vltima, nu. 57. post gloss. in l. 1. §. ad municipium, in verbo Deo, vbi etiam Angel. & Alex. ff. ad l. falcid. & alij multi relati a Tiraq. de priuileg. piæ causæ, in præfat. vers. item legatum factum ad constructionem, &c.* qui addit hanc rem adeo fauorabilem esse, vt licèt quis habeat priuilegium immunitatis a publicis muneribus, te-

79 netur tamen ad taxam indictam pro cōstructione pontium, fontium, & viarum; sicut etiam tenetur Ecclesia, licèt sit priuilegiata, nisi specialitèr huius rei concessa fuerit immunitas, *l. 1. & ibi Io. de Platea, & And. de Barolo, C. de collat. fund. patrim. lib. 11,* qui notant, licèt emphyteutæ patrimonialium prædiorū sint exempti a cœteris muneribus, in re-

80 fectione tamen viarum debent conferre, quia ab hoc communi bono, quod est omnibus profuturum, eos non conuenit excusare, nam publica vtilitas pręfertur priuatæ; & in Constitutionibus Regni Franciæ hæc causa ponitur inter eas, quarum sententia mandatur executioni, non obstantibus quibuscumque oppositionibus, & appellationibus: hęc

81 *Tiraq.* Et has Constitutiones executiuas habes etiam in Vrbe, & toto eius Districtu ex Constitutionibus, & Bullis Summorum Pontificum, quas enumerat, & recenset *Marcus Anton. Bard. in suo tract. de facultat. Magistratus Curatorum viarum, & ædificiorum ad interpretationem Bullæ Martini V. quæ in Bullar. nouo tom. 1. Bulla 9 legitur pag. 260. & in §. 4.* quoad iurisdictionem hęc habes; [*vt absque* cuiusuis vocatione, seu citatione, sed per viam regiam, iuxta datam vobis a Domino prudentiam, etiam per demolitionem quorumcumque ædificiorum, aut rerum aliarū, &c. absque lite, sed summariè, simpliciter, & de plano (oppositione, seu contradictione, aut quacumque temporis, etiam centennali præscriptione, legibus, consuetudinibus generalibus quibuscumque, cęterisque contrarijs non obstantibus) releuandi, restituendi, & etiam reponendi; contradictores quoque quoslibet, & rebelles puniendi, bādiendi,

diendi, arrestandi, *incarcerandi,*]&c. Et cum hæc iurisdictio *a Gregorio XIII.in sua Bulla 22. d. Bullar. tom.2.pag.*387. vnita esset sub directione Eminentissimi Card.Camerarij, collocata, & aucta etiã quoad personas Ecclesiasticas in §. 22.
82 cum distinctione proceditur, vt scilicet Camerarius cognoscat causas inter Ecclesiasticas personas; Magistri autẽ viarum inter laicas, dum ait.

[*Nos* enim ad supradicta omnia, & singula faciendum, & exequendum, inque illis,& pro illis summariè, simpliciter, & de plano, solaque veritate inspecta, ac manu regia, etiam ex officio procedendum plenam,expeditam,liberamque auctoritatem, & potestatem, Camerario scilicet in Ecclesiasticas,eidemque, & Magistris viarum prædictis in laicas, ac quoad pœnas prædictas Vicario, ac singulis Vrbis, vel Curiæ iudicibus huiusmodi in quascumque personas, de eadem potestatis plenitudine præsentis Constitutionis auctoritate tribuimus, & *demandamus.*]

Et in §.*seq.* 23. habes *clausulam sublata, &c.* & decretum irritans: *in* §.*verò* 24.legitur quoad hanc causam viarum, *&c.* reuocatio omnium, & quorumcũ-
83 que priuilegiorum quibusuis personis, quauis ex causa concessorum, cum expressione Ecclesiarum, Monasteriorum, & Locorum religiosorum,siue piorum, Ordinumque, quorum bona huiusmodi fuerint; statutis, consuetudinibus,necnõ testantium voluntatibus, alijsque dispositionibus, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis alia firmitate roboratis; priuilegijs quoque, & literis Apostolicis eisdem Ecclesijs,Monasterijs,& Locis, eorumque Superioribus, Capitulis, Conuentibus, seu Populo Romano, alijsque quibuscumque cõcessis, & quibusuis alijs S.Sedis Apostolicæ Indulgentijs, per quæ præsentium exequutio, & per eas tributæ iurisdictionis explicatio posset quomodolibet impediri, vel retardari: Quibus omnibus, eorum tenores pro plenè, & integrè expressis habentes, de potestatis plenitudine prædicta derogamus, cæterisque contrarijs quibuscumque, *&c.*

84 Quæ verba cum sint effrenata, & nullis terminis coarctata, non videtur dubium comprehendere etiam Mendicantes, quia cum derogatum sit Ecclesiis, quæ nihil aliud sonant, quàm Collectio fidelium; & exprimantur loca religiosa, non est inquirenda alia maior expressio Mendicantium, quia hi quoque nomine fidelium, & Religiosorum sunt comprehensi: clausula enim generalis tollit singulares consuetudines, & statuta locorum *: c.* 1. *de Constitut. in* 6. *c.quia sæpè,*§. *non obstantibus, de elect. c. vnico,de cler.non resid.eod.lib.6.Feder.de Sen. cõs.*233.*n.*7.quæ fortius procedunt,
85 quando in rescripto Principis adsunt clausulæ, ex certa scientia, motu proprio, de plenitudine potestatis, & quibuscumque non obstantibus, vt in hac Gregorij XIII.adsunt; & operantur in præiudicium cuiuslibet tertij. *Curt.iun. cons.*184.*a num.*8.*vsque ad* 14. *& fere per totum*.

Eoque magis, quia constructio, refectio, & reparatio viarum piam causam, vt diximus,nec nõ publicam vtilitatem respicit, *l.ædificia,& toto tit. C.de operib. pub.* quo casu Princeps potest etiam ius
86 alteri quæsitum tollere; *Bart. in l. quæcumque,in fin.* C.*de fid.instr.& iur. hast. fiscal.lib.*10.*Castrens. cons.*229. *visis, & ponderatis, num.*2. *vers.nisi vel legem, par.*1. vbi tres enumerat casus,in quibus Princeps potest dominium, & ius quæsitum tollere, videlicet legem condendo, iurisdictionem exercendo, & publica vtilitate subsistente; *Viu.& alij ab eo relati com.opin.* 635. *Princeps de plenitudine, num.* 5. qui de magis communi
87 testatur; & quòd in casu publicæ vtilitatis non detur restitutio in integrum aduersus Principis rescriptum, scribit *Oddus de rest. in integr. part.*2. *quæst.* 99. *artic.*8.*Facbin.controu.iur.lib.*8. *cap.*63.

88 Accedit, quòd viæ publicæ sunt de regalibus Principis, *vt in vsib. feud.tit. quæ sint regalia,*§.*viæ publicæ,& ibi Afflict. & alij*: ideoque non potest Princeps in illis ius suum remittere,vel mi-
89 nuere; *Bald. in Extrauag.de Pace Constant. in gloss. amplius, & alij multi relati a Peregr.de iur.fisc.lib.*1.*tit.*3.*nu.*70. *facit Menoch.cons.*604.*a num.*2. *vsque*
90 *ad.*16. vbi quòd Princeps non valet se priuare suprema potestate Principatus inseparabili ab eius Corona,& Imperio, etiam ex voluntate præcisa: & Pius V. potuit quidem indicare Successoribus
91 suis, non autem imponere legem,*c.fin. in fin.de rescrip.in* 6.*c.innotuit,*§.*quàmuis,de elect.*& per consequens Gregorius XIII.potuit derogare priuilegijs, & indultis Mendicantibus concessis, per ea, quæ dicta sunt.

Quod autem dicitur, Mendicantes tempore obtenti priuilegij possedisse

bona

bona stabilia, & pro illis esse immunes a taxis pro vijs, & pontibus; licèt possit responderi, quod scribit *Zabarel. in Clement. exiui, §. proinde, de verb. signif. & Fed. de Sen in cons. 165. quando remitteris, per totum*, vbi loquitur de Fratribus Prædicatoribus, & sequutus *Archid.* di-
91 cit, posse quidem acquirere, non vt retineant, sed vt vendant, & in eorum eleemosynas conuertant; tamen in hoc non est nobis immorandum, sed sufficit, quòd immunitas fuerit moderata in præcitata Constitutione Gregorij XIII. Concedimus tamen hanc esse localem, & restrictam ad Vrbem Romam, eiusque Suburbium, seu districtum, prout exten-
93 ditur iurisdictio Eminentis. Card. Camerarij: qua in re vide *Bardum de iure protomis. ad Bullam Sixti IV. §. 1. n. 4.*

Tota igitur difficultas restringitur ad taxas, quæ fiunt extra Vrbem, & in hoc fideliter referam Iuristarum, & Canonistarum opiniones; subijcientes hæc nostra scripta correctioni purgatorijs ingenij viri, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Sanctionibus, quibus verba, mentemque meam conformem esse semper, & omni tempore profiteor, & volo.

Interpretes igitur iuris ciuilis *ex tex. in l. ad instructionem, C. de sacros. Eccles.* colligunt, & obseruant, Ecclesias, Ecclesiasticasque personas non esse excusandas ab onere, seu taxa imposita pro reparatione, reaptatione, & constructione
94 viarum; Iacob de Arena, dum vult Ecclesias non teneri ad ipsam fabricaturã, cum sit mundus sordidum, sed benè ad soluendum pecuniam ratione bonorum, quæ possident: ex quo *Bald. ibid. scribit*
95 *nu. 2.* Fratres Minores, & eorum Ecclesias non teneri, quia nihil possident, & hoc est onus ratione fructuum, qui colliguntur ex bonis, quæ bona si sint sterilia, non taxantur, vt ibi per eum; *Castrens. num. 2. Cynus, qui cum gloss. & Petro de Bellaper.* concludit teneri ad refectionẽ
96 pontium, & viarum, non autem murorum Ciuitatis, quia in his non versatur publica vtilitas, sicut in reparatione pontium, & viarum, per quas deuehuntur victualia intra Ciuitates; verùm si in
97 refectione murorum consistat etiam, & cõsiderari possit publica vtilitas, vt propulsentur hostes, & tyranni vicini, putat *Cynus*, Ecclesia quoque hoc casu teneri: verùm *Bart.* distinguendo sic ait; si
98 taxa imponatur ratione bonorum, & dicitur onus reale, tunc Ecclesia, & Ecclesiastici tenentur; si verò taxa imponatur personis pro rebus, tunc non tenentur & hæc *lex ad instructiones*, dicitur correcta *per Auth. item nulla Communitas, C. de episc. & cleric. videndi sunt Ripa in l. si se non obtulit, num. 31. ff. de re iud. & in tract. de peste, tit. de remed. præser. contra pest. num. 43. & 44. Trentacinq. var. resol. tit. de iure fisci, resol. 5. num. 13. lib. 1, Marc. quæst. 101. per tot. par. 2. Cauall. pract. quæst. com. contr. com. quæst. 415.* vbi multos refert Doctores tenentes, Ecclesias, & Ecclesiasticas personas non teneri; Ipse tamen concludit primam opinionem esse magis veram; *Guttier. alleg. 10. num. 2. & pract. quæst. lib. 1. quæst. 3. per tot. Rimin. iun. cons. 4. nu. 19. lib. 1. & alij multi ab eo relati; & supra cons. 2. ferè per tot. Anchar. cons. 96. num. 4. 5. & 6. Abbas verò, & alij Canonistæ in c. non minus, de immun. Eccles.* generalem doctrinam tradunt, videlicet: Vbicumque agatur de generali vtilitate clericorum, & lai-
99 corum simul, & mixtim, clerici teneantur contribuere, vt ad aggeres iuxta mare, & flumina timore inundationis: *Natta cons. 311. n. 4. Corn. cons. 72. n. 15. lib. 4. Barbat. cons. 1. nu. 72. lib. 3. & n. 86. & seq.* benè respondet ad ea, quæ adducuntur a nonnullis *ex c. non minus, de immun. Eccles.* videlicèt; quòd hodie Ecclesia, & Ecclesiasticæ personæ sint deterioris conditionis, quàm erant sub infidelibus, idest sub Pharaone, qui legis Diuinæ notitiam non habebat, & nunc adsit tempus lamentationis Hieremiæ, Princeps prouinciarum (quæ interpretatur Ecclesia) facta est sub tributo, &c. respondet inquam Barbatia, quòd hæc vera essent, si Principes laici imponerent noua onera, quæ non essent communia laicis, & clericis, & ex quibus tam laici, quàm clerici cõmune insimul commodum non reciperent; sed vbi vtilitas, aut necessitas respicit communitèr laicos, Ecclesias, clericos, & pauperes Christi, non est iustum, nec decens, quòd laici soli teneantur ad onera tam pro suis rebus, quàm pro bonis Ecclesiarum, & clericorum, & pau-
100 perum; nam iura canonica sunt fundata non solùm super eo, quod licet, sed etiam super eo, quod decet, *c. cum non liceat, de elect. lib. 6. c. licet, de immunit. Eccles. eodem lib.* & alia multa adducit *Barbat.* apud ipsum videnda; & respondet etiam ad quoddam consilium *Abbatis, quod fortè c. ... ne hunc casum, par. 2.* vbi quòd clerici nullo modo tenentur

nentur ad taxas, & collectas impositas a laicis, & ad ea quoque, quæ *idem Abbas dicit in c.non minus,nu.*18. *vers. ego in hac Ciuitate Senarum,de immun. Eccles.* vbi dicit, se de facto habuisse quæstionem tangentem Monasterium Montis Oliueti, contra quod instabat Communitas, vt contribueret ad expensas murorum certæ Villæ, in qua Monasterium habebat multas possessiones, & ipse Abbas consuluit, Monasterium non teneri, & ita mediante eius consilio Monasterium fuit ab illo onere absolutum; & ad hoc etiam respon-
101 det *Barbatia in d.cons.*1.*sub n.* 92. dicens, quòd D.Abbas non vidit multos patres tenentes contrarium, & certè verecundum fuit tanto Doctori, quia turpe est patritio viro ignorare ius, in quo versatur, *l.*1.§.*sed neque*, *C.de veter.iur.enucle. iuxta illud D. Hieronymi:* [Hæc doctus Plato nesciuit, Demosthenes eloquens ignorauit; sæpenumerò Deus aperit ingenium vni minimo in aliquo passu, quod maiori non reuelauit: & *in Euangelio*, abscondisti hæc sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis;] & alia multa prosequitur *Barbatia*, quæ nos omittimus; sed tandem cum illo *sub num.*94.*vers. cum ergo Archid.&c.* dicimus, communem opinionem Canonistarum, & Iuristarum esse contra dictum consilium
102 Abbatis; & veram esse conclusionem supra positam, quòd vbicumque tractatur de generali vtilitate clericorũ, & laicorum simul, & mistim, clerici tenentur contribuere cum laicis.

Et hæc conclusio procedit, nedum in reparatione pontium, & viarum, sed aggerum iuxta mare, vel flumina, pro refectione murorum, si ob necessitatem ad propulsandas hostium iniurias tempore belli, & ad redimendos agros ab incendijs, & inuasionibus facienda sit taxa; *August. Bero.in c.*1.*num.* 224. *&* 225.*de constit.* dum firmat, taxam factã
103 pro securitate Ciuitatis, & Reipublicę, pro reparatione pontium, refectione murorum, vel ob aliam similem causã soluendam esse nedum ad Ecclesiasticis personis in foro conscientiæ, sed e-
104 tiam ab ipsamet Ecclesia; quæ tempore belli potest etiam reduci in formam Castri; seu vt *Anchar. post Innoc. & Io. Andr.dicit in cons.*96. incastellari; quia
105 nulla maior iustitia, quàm defendere patriam, infirmos, & debiles a prædonibus, & hostibus, *c. fortitudo, c. si quis, c.non inferenda, c.qui potest,*23.*quæst.*3
106 & Clerici, & Ecclesia magis, quàm laici tenentur ad opera pietatis exercenda, vt post *Abbat. dicit Vinc.de Franc. decis*9.*num.*6 *Io.Fran.Leo.in thesaur. fori Eccles.part.*1.*cap* 9.*n.fin.* vbi quòd bona Ecclesiæ non sunt nostra, sed pauperum, quorum procurationem gerimus, & sunt patrimonium Iesu Christi, ac propterea in opera pia eroganda, *Nicol.Bal.inter decis.Oscsch.post dec.*68 *num.*5.6.*&* 29.*Thesaur. decis.*234. *Ecclesia regularitèr,num.fin.Tholosan.* qui
107 a Iure Diuino deductum putat, vt clerici, & Ecclesiastici teneãtur ad instaurationem, & extructionem murorum Ciuitatis, dum *in tract. de Repub. lib.*2. *cap.*3 *num* 5.*vers.Nehemias*, & repetit *in syntag.iur.vniu lib.*2.*cap.penult.nu. fin.vers confert Ecclesia, & cap.fin.n.*2. adducit exemplum Nehemiæ *ex lib.*2. *Esdra cap.*4. qui multa diligentia curauit reædificari muros Hierusalem, ibi. [*Et reuersi* sumus omnes ad muros, vnusquisque ad opus suum. Et factum est a die illa, media pars iuuenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum; & Principes post eos in omni domo Iuda ędificantium muros, & portantium onera, & imponentium: vna manu sua faciebat opus, & altera tenebat *gladium:*] Nec solùm in veteri, sed etiam in nouo Testamento, & apud sanctos Patres hoc legimus, signantèr *apud Gregorium Sanctissimũ, & Magnum Ecclesiæ Doctorem, ac Pontificem in epist.*20.*lib.*7.*Angelo Episcopo Terracinẽsi scripta* in hæc verba. [*Quia* verò cõperimus multos se a murorum vigilijs excusare; sit fraternitas vestra sollicita, vt nullum neque per nostrum, vel Ecclesiæ nomen; aut quolibet alio modo defendi a vigilijs patiatur, sed omnes generalitèr compellantur, quatenus cunctis vigilantibus melius auxiliante Domino Ciuitas valeat custodia *procurari.*] Et cum hæc verba in corpore iuris canonici relata, *vt in c. peruenit, de immunit Eccles.* legimus,
108 hic Doctores nostri colligunt, clericos, & Ecclesiasticas personas non excusari a custodia murorum, & a vigilijs, prout obseruatum fuisse in obsidione Parisiẽsi anno 1590. testatur *Philippus Pigafetta in sua relatione*, dicens, quòd clerici, & religiosi ferè omnes Christum Crucifixum sinistra, gladium verò dextera gestabant: *& Anastas.Germonitis tract.de immunit. Sacrorum lib.* 3. *cap.*

17.

17,*num.18.vers.item ad euitandas rapinas, &c.* post enumeratos casus, in quibus clerici cum laicis concurrere
109 debent, hæc ait: [*Item* ad euitandas rapinas,incendia,captiuitates,& huiusmodi alia pericula, quæ non minus clericis, quàm laicis esse possunt nocumento, idque ciuilis, & naturalis ratio suadet, vt qui sentit commodum, sentiat *incommodum.*] & & habes integrum *cons. D. Riminaldi iunioris.* Pro Illustriss. Domino Alphonso Estense, D. & Marchione Castri Monticoli de clericis Parmēsibus bona possidentibus in Territorio Monticoli obligatis contritribuere refectioni murorū, & fouearū dicti Castri: & *est cons.2. per tot.viden. lib.1.* Et quòd etiam Ecclesia teneatur
110 pro bonis, quæ possidet, contribuere in oneribus bellicis, vel a bello dependentibus, *Guido pap. quæst.78. an Ecclesia, per totam, & illi addent. Purpur. cons.485. præmitto,num.1.vers. verùm præmissis, Aug.Caput.de regim. Reipub. cap.7.§.27.num.23.& seq.& alij multi,* quos refert *Crass.de effect.cleric.effect. 3.num.*200.prout etiam tenent omnes prænarrati Doctores relati *a Rimin. iun.d.cons.2. num.26.* dum ait, *l. ad instructiones,* in hoc esse correctam,vt nō per impositionē laicorum conferāt Ecclesiæ,sed per Episcopos taxentur, cōsulto Papa,*c.aduersus, de immun. Eccl. Bald.& alij relati a Panormit. d.c.non minus,num.17.& 18.& in cons.3.nu.2. vers.item præsumpto, lib.1. D. Albanus ad Bart.in l.heres absens, num.7.& 12. ff.de iudic.* reddens rationem, quia v-
111 bi interuenit consensus Papæ,immunitas Ecclesiæ non violatur; *Anast. Germon. de sacr.immun.lib.3.cap.17.nu.35.* & alibi, *Purpur.cons.50.periculosa,n.6 Rota Rom.coram Merlino in Alben.gabella, decis.339. num.70. part.6. recent. Guido pap. decis.78. an Ecclesia;* qui ait fuisse vocatos R.P.D. Episcopum Gratinopolitanum,& Canonicos facientes Capitulum in Ecclesia B.Mariæ,& S.Andreæ illius Ciuitatis,quibus expositum fuit instans, & periculosum bellum,nec non damna,quæ Ciuitati, & Patriæ obuenire possent, nisi repararentur mœnia, ac propterea exhortati, & requisiti, vt pro aliqua parte munirent ipsam Ciuitatem,prout fecerunt, & cum non esset satis, postea per compositionem Episcopus B.Mariæ soluit flor.60. Epi-
112 scopus S.Andreæ composuit in floren. 12. & subdit, si viri Ecclesiastici non paruissent exhortationi iudicis laici, non potuissent ab eo cogi, sed conueniendi erant coram iudice competenti; *Purpur. cons.335. viso themate, n.9. vers.circa tertium dubium; & cons.485 præmitto,num.3.vers.est verum; Lessius de iust.& iur.lib.2.cap.33.de trib.& vectigal.dubit.3. vers. tertio quando contributio; Bonacin.de censur. in Bulla Cœnæ disp.1.quæst.19. punct.3.§.3. nu. 16. rogabis vtrum;* qui benè hanc quæstionem examinat, & putat non sufficere solum consensum Episcopi,sed requirendum esse clericorum quoque,& nomine cleri intelligit diœcesanam Synodum; & tandem ita concludit: Ex
113 dictis igitur constat, clericis imponi non posse tributum, & onus a laica potestate, nisi simul Pontificis consensus accedat, nec sufficit solus consensus Episcopi, *c.aduersus,de immunit. Eccles.* Et ita fuisse seruatum in Ducatu Ferrariensi cum clericis Diœcesis Rauennæ stantibus in districtu Ferrariæ, scribit *Rimin.iun.cons.4. qui sub num.15.vers. secundo confirmatur,* enumerat Breuia Pauli II.Sixti IV.Alexandri VI.Iulij II. Clementis VII.Pauli III. Iulij III. & Pij V. quibus concessum fuit Ciuitati Ferrariæ cogere clericos ad solutionem collectarum, &c. & de simili concessione facta per Clementem Papā VIII. Populo Pisano anno 1600.pro reparatione fluminis Arni, scribit *Modernus de iurisdict. part.4.cent.1.casu 1. in fin. Barbos.de offic.Episc.alleg.13. sub nu.7. in fin.* & a Gregorio XV. indultū fuisse Magno Duci Aetruriæ, vt clericos in sua ditione commorantes taxaret ad fluminum reparationem, prout *in Breui die 25.Februarij 1622. expedito* & similem concessionem fecisse san. me. Vrbanum VIII. in Ducatu Mediolanēsi sub die 10.Maij 1624. ad petitionem Regis Catholici, testatur *Philip. Marchin.in tract.de bello Diuino, part.4.tit. de potest.Decurionum in Eccles. cap.4. num.28.29.& 30.* vbi etiam referuntur verba Indultorum Gregorij XV. & Vrbani VIII.

Ex quibus Indultorum verbis plura, quæ supra diximus colliguntur necessaria esse ad taxandos clericos, & Ecclesiasticas personas. Primò exquiren-
114 dæ sunt laicorum facultates;& quando non sufficiunt istæ, recurrendum est ad illas clericorum, *c.non minus, & c.aduersus,de immun.Eccles.Purpur.consil. 335.num.3.* quemadmodum vice versa

115 in refectione, & reparatione Ecclesiarum, quando clerici ipsius Ecclesiæ nō habent redditus sufficientes, taxantur laici, & tenentur concurrere, vt notat *Guttier. in allegat. 10. num. 3. viden.*

Licèt *Barbat. d. cons. 1. num. 91. vers. respondeo, lib. 3.* videatur velle, necessa-
116 riam non esse huiusmodi excusionem bonorum laicalium; quia *text. in c. aduersus*, tria genera personarum enumerat, nempe Ecclesias, clericos, & pauperes, & certè si ponderentur hæc tria genera, apparebit (vt ipse ait) quòd vel habent plus, vel tantùm, quantum habeant laici, & maximè hodie, quo laici sunt pauperiores, & Ecclesiæ, & clerici ditissimi; hæc sunt formalia verba Barbatiæ.

Secundò interuenire debet consensus Episcopi, & cleri, non solùm Ecclesiæ Cathedralis, sed etiam Collegiatarum suæ Ciuitatis, & ex Diœcesi sal-
117 tem Vicariorum Foraneorum; ex *Bonacina loco supra relato:* Cum enim omnes concurrere debeant in solutione taxæ; monendi quoque sunt, vt ius suum dicant, & referant; & ita seruatum fuisse anno 1624. Mediolani, & Nouariæ, antequam exequutioni demandatum esset Indultum san. mem. Vrbani VIII. testatur *Marchin. loco cit.*

Tertiò imminere debet necessitas
118 reparationis, *ex Corn. cons. 72. num. 15. Guid. pap. d. quæst. 78. Cyn. in l. ad instructiones, C. de sacros. Eccles.* qui obseruat maiorem adesse necessitatem in reparatione viarum, & pontium, quàm murorum Ciuitatis; nisi enim (ait ipse) reparentur viæ, & pontes, impe-
119 ditur publica vtilitas, nam victualia deferri non possunt, quod non accidit in muris; sæpe enim contingit, vt sine muris Ciuitates in pace maneant, *vt in cap. 2. Zaccharia; absque muro habitabitur Hierusalem præ multitudine hominum in medio eius:* sed certè hoc procedit tempore pacis, non autem belli, vt diximus supra de Nehemia, qui instaurare fecit mœnia Hierusalem,
120 & ab hac instauratione nec etiam Sacerdotes fuerunt exclusi, vt legitur *lib. 2. Esdræ. cap. 3. in princ. ibi: Surrexxit Eliasib Sacerdos magnus, & fratres eius Sacerdotes, & ædificauerunt portam gregis ipsi sanctificauerunt eam, & statuerunt valuas eius, &c.* & *circa finem eiusdem cap. Sursum autem ad portam Equorum ædificauerunt Sacerdotes, vnusquisque contra domum suam.*

Quod autem dicitur de imminenti necessitate, quæ requiritur, antequam clerici taxentur; *ex Diuo Gregorio in supracitata eius epist. 20. lib. 7. c. vos autem, 16. quæst. 1. quem text. ad hoc allegat Lucas de Penn. in l. hac prouidentissima, num. 16 C. de quib. mun. nem. lic. se excus. lib. 10.* sciendum est, quòd *idem Beatiss. Pontifex Gregorius lib. 6. cap. 4. in regist. ab eod. Luca de Penna ibid. n. 4 relatus,* hæc ait: [*Necesse* est, Frater-
121 nitas vestra, dum licet, Ciuitatem suam, vel alia Loca fortiùs muniri prouideat, atque immineat, vt abundantèr in eis condita procurentur; quatenus cum hostis illuc Deo tibi irato accesserit, nō inueniat, quod lædat, sed confusus abscedat, *&c.*] munitiones enim in ocio sunt tractandæ; nam tunc malè quæruntur, quando necessariæ iudicantur; *Cassiodor. teste lib. 3. variar. epist. 48.*

122 Et si magna adsit, & immineat necessitas, quæ moram non patiatur, & recursum, & aditum ad Papam sine periculo non permittat, nec Summus Pontifex commodè consuli possit, Episcopus vnà cum Clero poterit in impositionem, & exactionē prædictarum collectarum, & onerum consentire; quia hæc facultas eis datur *in c. non minus, de immunit. Eccles.* & ita communitèr tenere Doctores, testatur *Bonaccin. in Bull. Cœnæ Domini, disput. 1. quæst. 19. punct. 3. §. 3. sub num. 16. vers. hoc tamen limitatur, Gratian. discept. forens. cap. 390. nihil referre, num. 18. tom. 2.*

Sed posito, quòd clerici in prænarratis casibus, & cum cautelis, & condi-
123 tionibus supradictis sint taxandi, ex regula, qui sentit commodum, par est, vt onera subeat, *c. qui sentit, de regul. iur. in 6.* ac etiam quia non propriè coguntur titulo onerum, & collectarum, sed potius titulo mercedis, & contri-
124 butionis, vt operarijs satisfiat, vt sunt, Saltuario, idest Campanario, seu Guardiano, qui curam prædiorum laicorum, & clericorum habet; *Natta cons. 311. num. 2. & 3. & per totum;* Medico a
125 Communitate conducto, quando illius opera vtuntur; *Castrens. cons. 424. nu. 2. vers. breuitèr aduertendum, & in medico, ibi: & similitèr soluere medicos, qui ipsis clericis medentur, part. 2. Crass. de effect. cler. effect. 3. num. 251.* Rursus ad expensas in purgando puteo communi factas; *Barbat. cons. 1. num. 39. & seq. lib. 3.* Denique ad onera in vtilitatem

cleri-

clericorum immediatè, & principalitèr imposita, non quidem titulo onerum, & collectarum præcisè, sed potius titulo mercedis, & contributionis, vt diximus; *Alterius de censuris, & excom. Bullæ Cœna, lib.5.disp.19. cap.6. 8.dub. princip. Filiuccius tract.16.& 6.de censuris in partic.cap.11.tabell.18.nu.296. vers.tertiò, de onerib. Marcb.de bel.Diu. part.4.cap.4.num.23.* qui refert ita sentire quoad medicū, *Bellett. disquis.cler. tit.de immun.cler.§.6.num.6.*

126 Quærunt hic Doctores, qua actione compellendi sunt Ecclesiastici ad hanc solutionem, & concludunt, vi directiua, quia clarum est, clericos cogi non posse a laicis, qui nullam habent in personas, & bona Ecclesiastica iurisdictionem, *c.clericis, de immunit.Eccl. in 6. Bonaccin. de censur. Bullæ Cœnæ, disp.1.quæst.19. punct.3.quæst.3.nu.17. Eminentiss.* Card. *Bellarm. in suis controuers.lib.1 tit. de clericis, cap.28. vers.*

127 *quarta propositio*, & in quinta propositione probat, immunitatem clericorū in rebus politicis, saltem quoad bona iure humano introductam esse, non Diuino; contra Canonistarum sententiam: & causa quæuis licèt iusta, nunquam dat auctoritatem, & iurisdictionem Principi sæculari supra clericos,

128 *Bald.in l.cunctos populos, sub num.55. quæst.5.C.de sum.Trin. & fide Cathol. benè Purpur.consf.485. in princ. videndus, Mauson.de causis execut.lib.1.ampl. 2.in princip.& alibi.*

Quartò principalitèr nota, Clericos,

129 & Religiosos non esse tradendos exactoribus laicis, sed a personis paritèr Ecclesiasticis arbitrio Ordinarij exigēdos esse, *vt in d.literis Vrbani VIII. vers. volumus tamen, vt exactio; bonus text. in c.Ecclesia Sanctæ Mariæ, de constit. & ibi Scribentes, Butr. num.20. Decius num.23 5.*

Quintò si præmissorum occasione

130 facienda sit executio, vel pignora capienda, per ea, quæ in Concilio Viennensi sancita fuerunt, Calices, libri, cœteraque Ecclesiarum ornamenta Diuino cultui dicata capi, percipi, vel distrahi, aut aliàs quomodolibet occupari non debent; *vt in eisdem literis, vers. quodque iuxta.*

Hæc sunt, quę pro vtraque parte adduci possunt; cœterùm remitto me iudicio Eminentissimorum Cardinalium Sacræ Cōgregationis Immunitatis, &c.

Habent etiam Principes portus, & maria, quę a piratis expurganda sunt, & habent triremes armatas, non vulgari sumptu ad hæc peragenda paratas, vt diximus alias *in notitia Cardinalatus part.1.Congregat.19.de classe paranda*: & pro illarum manutentione taxantur

131 subditi, quæritur, an ètiam clerici ad hæc taxari possint? & licèt ex iam dictis possit etiam hæc quęstio determinari; tamen in Ecclesiastica Ditione habes hoc clarè decisum *a Sixto V. in sua Constit.74.Congregat.VI.Bullar. nouo tom 2. pag.613.* quòd teneantur etiam

132 clerici: Quæ decisio firmat contrarium in Ditionibus Principum laicorum, nisi interueniat licentia Papæ.

Et quia diximus supra, milites Cælestis militiæ, vt sunt clerici, soluere taxam impositam ab Vniuersitatibus pro soluenda mercede medici, ludimagistri, concionatoris, & similium, quando illorum opera vtuntur: hæc conclusio intelligenda est iuxta ea, quæ alias declarauit Sacra Congregatio Immunitatis in causa Pisauren. seu Feretrana 22.Iunij 1627.& in alijs, *& Craff. de effect. cleric. effect. 3. num. 251.* & hoc

133 fortius procedit in militibus armatæ militiæ, quorum priuilegia a iure ciuili, vel a Principe proueniunt, *Bero. consil. 152. num. 13. lib.3. relatus a D.Franc. Corona in quodam eius voto post casus militares D.Tullij Chrysfpolti impresso.*

134 Si quis autem, ne cogatur ad solutionem taxarum supradictarum, confugiat ad Ecclesiam, numquid gaudere debeat immunitate? & negatiuè videtur respondendum *per text.in Auth.de mand.Princip.§. sed neque, vers. publicorū, Collat.3, l.nemo, C.de exactor. trib. lib.10.& ibi Scribentes; D.Oldrad.consf. 54. an fugiens, num. 1. & per tot. Galganett.de iur.pub.lib.3. tit.69. num.43.* licèt ipse huic decisioni non acquiescat, prout nec etiā nos acquiescimus; quia Cæsarum Sanctiones iuri canoni-

135 co aduersantes, præcipuè vbi agitur de immunitate Ecclesiarum, non sunt seruandæ, vt in terminis *ad supradictam Auth. de mandat. Princip.* respondet *Couar.var.resol.lib.2. cap.20. num.14. vers. sed profectò, post Cyn.in l. præsēti. num.2.vers. aut quæritur, C. de his qui ad Eccles.confug.* cuius opinionem cōmendat *Abb.in c.inter alia, nu.24. vers. Cynus videtur, de immun.Eccles. & legitur in Sacra Pagina lib. 1. Machab. cap.10.circa med.* ibi. *Et quicumque confugerint in Templum, quod est in Hie-*

Hierosolymis, & in omnibus finibus eius
obnoxij Regi in omni negocio dimittã-
tur, & vniuersa, quæ sunt eis in Regno
meo, libera habeant, &c. plura petenda
sunt *ab Anast. Germonio in suo tract. de*
immunit. sacror. lib. 2. cap. 15. per tot. vbi
136 non magis luculentèr, quàm eruditè
demonstrat; sacrarum ędium apud om-
nes gentes immunitatem, tutumque
ad eas, delinquentium, damnatorum,
ac obæratorum perfugium fuisse: & ad
hoc videnda omninò est *Constitutio*
Gregorij XV. in qua casus enumeran-
tur, quibus confugientes ad Ecclesiam
gaudere debeant, necne illius immu-
nitate, inter quos iste, de quo agitur,
nequaquam describitur; & *Ambrosi-*
num perlege, qui Commentarium in
d. Bullam edidit: & de obæratis fugien-
tibus ad Ecclesiam diximus etiam su-
pra *ex Gambacurta de immunit. lib. 4.*
cap. 15. viden.

Cum autẽ supra dictũ sit, ex multorũ
Doctorũ opinione, quòd clerici, & Ec-
clesiasticæ personę concurrant vnà cum
laicis in expensis factis ad obuiandum
inuasionibus, agrorum deuastationi-
bus, incendijs, & rapinis, quæ anno 1643
imminebant Ditioni Ecclesiasticæ, &
multæ etiam Communitates, & Loca
talia passæ sunt, placet hic referre alle-
gationes D. mei Nicolai Læti Agentis,
& Collegæ meritissimi, quæ ad ipsam
Congregationem excitandam datæ
fuerunt.

Status Ecclesiastici.

EMinentissimi, ac Reuerendissimi
Domini. Non videtur dubium,
137 quòd Ecclesiastici teneãtur pro eorum
rata concurrere ad expensas instantis
belli, quòd iustè geritur a S. Sede Apo-
stolica, ad arcendas hostium inuasio-
nes, depopulationes agrorum, incen-
dia, & rapinas, subditis eiusdem S. Se-
dis imminentes, & ex parte passas, quia
tam Ecclesiastici, quàm laici habent
prædia rustica, & vrbana, amicos, con-
sanguineos, & propinquos in ipsa Di-
tione Ecclesiastica, quibus consulẽdum
est, illorumque defensioni, & tutelæ
138 inuigilandum: nulla enim maior iusti-
tia est, quàm defendere patriam, infir-
mos, & debiles a prædonibus, & hosti-
bus, *c. fortitudo, c. si quis, c. non inferen-*
da, c. qui potest, 23. quæst. 3. & clerici, &
139 Ecclesia magis quàm laici tenentur ad
exercendum opera pietatis, vt post
Abbat. scribit *Vinc. de Franc. decis. 9. n.*
6. Franc. Leo in thesaur. for. Eccles. par.
1. cap. 9. num. fin. vbi quòd bona Eccle-
siastica non sunt nostra, sed pauperum,
quorum procurationem gerimus, &
sunt patrimonium Iesu Christi, ac pro-
pterea in huiusmodi opera pietatis
eroganda: attenta præsertim Commu-
nitatum paupertate.

140 Eoque magis, quià non sumus hodiè
in communi, seu publica tantùm vtili-
tate, in qua clerici non tenentur, nisi
vbi facultates laicorum nõ suppetunt,
ex dispositis *in c. aduersus, & c. non mi-*
nus, de immun. Eccles. sed sumus in vti-
litate æquè principalitèr respiciente,
& de directo Ecclesiasticos, & laicos,
itaut possit dici priuata vtilitas etiam
Ecclesiasticorum, dum imminet peri-
culum deuastationis bonorum cõmu-
141 nium; tam laicis, quàm clericis; quo
casu cessant disposita in dictis capitulis;
& simplicitèr absque vlla distinctione
tenentur concurrere Ecclesiastici, sicut
laici, *gloss. in c. non minus, de immunit.*
vers. releuandus; Abb. in d. c. non minus,
num. 20. Castren. cons. 423. num. 4. lib. 2.
Natta cons. 63. num. 9. cons. 203. num. 2.
cons. 311. num. 4. Osasch. decis. 181. num. 7.
Anchar. cons. 96. num. 5. Siluest. in ver.
immunitas, q. 4. num. 20. Azor. inst. mor.
par. 3. lib. 5. cap. 19. quæst. 11. ver. sed est:
Sanch. cons. moral. lib. 2. cap. 4. dub. 55.
num. 5. & 6. Bonaccin. de censur. in Bul-
la Cœnæ, disp. 1. quæst. 19. punct. 3. §. 3.
n. 16. & 17. vers. respondeo primò, Crass.
de effect. cleric. effect. 3. num 200. & 234.
Dian. tract. 2. de immunit. resol. 41. par. 1
Duar. in Bull. Cœnæ can. 18. q. 12. nu. 3.
& ibi Add.

142 Sicut etiàm ex eadem ratione, ob
particularem, & priuatam vtilitatem
tenentur clerici concurrere cum laicis
in expensis, quæ fiunt pro reparatione
aggeris fluminis, & maris, *Surd. consil.*
301. num. 3. Menoch. cons. 800. Natta
d. cons. 311. num. 4. Azor. vbi supra dicto
ver. sed est, Crass. d. effect. 3. num. 207.
Bonac. d. quæst. 19. part. 3. §. 3. num. 17.
Dian. tract. 2. de immun. resol. 75. part. 1.

Ad salarium, quod soluitur Saltua-
143 rio, seu Custodi agrorum, ne damnum
inferatur agris clericorum, & laicorũ,
Bonac. loco citato, Natta d. cons. 311. n. 1.
& ferè per totum, Castrens. d. cons. 423.
num. 2. qui extendit etiam ad salarium
medici, quando clerici illius opera v-
tantur.

144 Ad expensas quoque pro capiendis
ver-

vermibus, locustis, bruchis, & his similibus animalibus, quæ damnum inferunt territorijs Ciuitatum, & Locorum, ad quas quidem expensas pro eorum bonorum in illo territorio existẽtium rata; *Molin.d.iustit.& iur.tom.3 tract.2.disp.261.num.6.Diana d.resolut.*
145 *76.* Qui omnes mouentur ex naturali iure, vt qui sentit commodum, ad incommodum quoque ex eadem causa proueniens teneatur, *c.qui sentit, de*
146 *reg.iur.in 6.l.secundum, ff. eod. tit.* Et quilibet vti debet commoditate cum suis qualitatibus; *Natta.d.cons.311.n.3 Aym. cons.135. num.26. Dec. cons.532, num.7.& 8.*

Neque idem ius naturale eximit Ecclesiasticos a personali custodia murorum, vt melius Ciuitas defendatur ab hostibus tẽpore belli, per *tex.in c.peruenit, vbi Doct.de immun. Eccles.emanatũ secundũ Io.Andr, ibi in princ.& Sanch, cons.moral.lib.2.cap.4. dub.55. num.13.* ad tuendam ditionem temporalem Ecclesiæ, vt in præsenti; & auctoritate Sacræ Paginæ roboratum, *Esdr.lib. 2, cap.3.& 4.* vbi procurante Nehemia Sacerdote, muri Hierusalem per Sacerdotes præsertim, & Leuitas reædificati leguntur, inuitis, & repugnantibus hostibus, itaut dicatur de ædificatoribus ipsis, vna manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium; & luculentèr exornat ad rem nostram *Lucas de Pen. in l.cum ad felicissimam, C.de quib.muner.vel præstat.lib.10. Couar. in Clem. si furiosus, de homic. par.2.§.3. nu.2. ver. sed si quis; Azor.inst.moral. par.2.lib.9, cap.11, ver. tertiam; Prax. Arch. Neap. cap.42.num.16.Bellett. disquis. clerical. de discipl.cleric.§.5.num.158. Castr.Palao tom.2.tract.12.par.9.num.11.*

Si ergo tenentur Ecclesiastici ad hęc personalia cum periculo vitæ, quando necessitas est communis, a fortiori tenebuntur in casu nostro ad realia in pecunia soluẽda, quæ minus statui clericali repugnant, vt benè arguit *Sanch. cons.moral.lib.2.cap.4.dub.55.sub n.13 sequendo gloss.in c.non minus, ver. releuandis, de immun. Pelin.in c.Ecclesia num.106.de const.Rip. de munerib. & bonor.resp.1.num.3.& seq. Guid. pap. decis.7.& decis.78. vbi add.cum multis alijs per ipsum Sanch.cumulatis;* & cum simus in subleuandis pauperrimis Cõmunitatibus, facit, quod *D.Greg.hom. 14.in Euang.* dicit ad Ecclesiasticos, [*Gregis* Domini Ductores, primùm nobis est exteriora nostra misericorditèr ouibus eius impẽdere, postremum verò, si necesse sit, etiam mortem nostram pro ouibus ipsis ministrare; sed qui non dat pro ouibus substantiam, quomodo pro his daturus est animam *suam?*

Et non obstant auctoritates, quæ ex aduerso allegari possunt, quia prædictis non contradicunt, sed tantùm aliqui discrepant circa forum, in quo Ecclesiastici in præfatis casibus sint cogendi, nempe laicali, quod tanquam falsissimum, vt latè probat *Sanch.d.dub, 57.num.31.Dian. par.1. tract.2. de immun.resol.76. & Rot. in Brundusina Gabellæ, quæ est decis.42. num.9. part.4. recen.* Communitates non prætendunt, quinimò modò instant pro obtinendo Sedis Apostolicæ beneplacito.

Hæc scribo ex publico munere mihi a Sanctissimo iniuncto pro Communibus, non tamen contra immunitatem Ecclesiasticam, sed potius pro ipsa etiã immunitate scribo, dum defendo populos pugnantes pro temporali Sedis Apostolicæ Ditione tuenda, quæ eiusdem immunitatis quàm sit grande pręsidium, quàm forte propugnaculum, nemo ignorat; scimus enim, qualis fuerit Ecclesiastica immunitas ante Magnum Constantinum dictæ Ditionis liberalem largitorem, & qualis fuerit postea; competebat prius Ecclesiæ de Iure Diuino immunitas, sed eius vsus, & exercitium emanauit postea, *c.Constantinus, 96. distinct. c. futuram, 12, q.1. c. fundamenta, de elect. in 6. obseruauit Rota in Alben.gabellæ, quæ est decis. 339. num. 3. & 28. part. 6. recent.*

Quare, &c. Quæ omnia disputationis gratia dicta sint.

Nicolaus Latus Agens.

Sed quoniam dubitari fortasse poterit, an iura superius adducta comprehendant etiam Mendicantes, cum de illis non legatur facta specialis mẽ-
147 tio, prout requiritur, *ad tradita per Fed.de Senis cons.233.casus talis est, in princ. & ferè per tot,* vbi loquitur de Monasterijs S. Claræ, pro quibus Monialibus vide etiam *Capyc. decis.10. per tot.Bursatt.cons.160.& 161.* & in Bullis Summorum Pontificum; quædam etiam de ipsis Mendicantibus subijciã, ea tamen reuerentia, & obsequio, quod Christianum virum in gremio S. R. E. natum, educatum, & mori cupientem decet.

Et

Et potissimum argumẽtum ipsorum
Mendicantium est, quod legitur in
procemio Constitutionum, & Priuile-
giorum Summorum Pontificum, præ-
cipuè fel. rec. Pij V. in sua Constit. 11.
dum ad vberes; enumerat enim ibi v-
148 beres fructus, quos Sacri Mendicantiũ
Ordines in Agro Dominico quotidie
faciunt; ipsorum Religionis sinceri-
tatem, voluntariæ paupertatis habitum,
in quibus sub humilitatis spiritu deuo-
tum Altissimo præstant famulatum; ac
propterea dignos esse, vt semotis qui-
buslibet grauaminibus, promptiores
eiusdem Altissimi inhæreant seruitijs:
Quæ omnia nemo quidem, nisi a recta
via, & a veræ, sanctæque Christianæ
Religionis semita aberrans, in dubium
reuocabit; sed quoniam inter prima-
rios Sacrorum Canonum Interpretes
nonnulli scripserunt, illos propriè dici
149 Mendicantes, quibus ex constitutio-
ne, vel regula prohibetur habere pro-
prium in communi. Io. Andr. in c. 1.
de relig. dom. in 6. relatus a Calder. cons.
17. an ordo, sub eod tit. qui ait, hanc esse
veram ponderationem illius textus in
150 d. c. 1. quod etiam voluit Anchar. in
cons. 321. præmittenda sunt, num. 2. di-
cens, illos esse Mendicantes, quibus
victum præbet incerta mendicitas; &
sunt verba ipsius v. 1. desumpta ex Con-
cilio Lugdunensi sub Gregorio X §. con-
firmatos, & ibi gloss. in verbo publicum;
& melius Philip. Franc. in hoc §. con-
firmatos, num. 1. dum ait, Mendicantes
propriè dicuntur, qui prohibentur ha-
bere redditus, vel possessiones pro vi-
ctu; & in num. 4. addit, duo copulati-
uè requiri; ad hoc vt propriè dicantur
Mendicantes, nempè quòd non quæ-
rant solum victum per quæstum, sed
etiam quòd sit eis prohibitum habere
proprium ex Regula, vel Constitutio-
nibus: & hinc inferunt præfati Scriben-
151 tes Fratres Seruorum S. Mariæ non es-
se propriè Mendicantes; quia nec Re-
gula, nec Constitutiones arctant eos
ad mendicandum; ita Anch. r. d. consil.
321. Calder. d. cons. 17. de relig. domib.
Card. Zab. in Clem. 1. num. 10. de regular.
vbi ait, propriè Mendicantes dici Præ-
dicatores, Minores, & Heremitas; Be-
ned. Capra cons. 24. & si viso, num. 10. &
152 12. & alibi; Qui si de facto bona im-
mobilia possideant, tunc pro illis bo-
nis tenentur soluere; ita Petr. de An-
char. cons. 109. contra Fratres, num. 2.
vers. qua non obstante, quem commen-
dat Dec. cons. 456. consului alias, num. 2
vers. & facit, quod voluit P. de Anch.
Phil. Prob. in addit. ad Monach. c. vnic.
num. 10. vers. item si contingat, de relig.
domib. qui mouentur, ex eo, quòd in
tali casu Mendicantes transgrediuntur
Regulam, non confidentes in Deum,
qui volucres Cœli pascit, ad textum in
Clem. exiui de Paradiso, & ibi Card. &
alij in §. nos autem, & § proinde, de ver-
bor. signific. Crass. de effect. cleric. effect. 3
num. 28. limitat. 20.
153 Transgressores verò suarum Regu-
larum amittere priuilegium sui Ordi-
nis, & teneri subire cum alijs similem
legibus disciplinam, cum agant in frau-
dem Regulæ, & de facto, non autem
de iure possideant, & ob id teneri ad
taxas, & collectas super bonis posses-
sis impositas, habemus Alexand. Papa
III. Sanctionem in c. recolentes, de statu
Mon. & ad hũc casum allegat Thomat.
de muner. patrim. §. si quispiam, num. 1.
Parpal. ab eo relatus in l. placet, C. de
154 sacrosan. Eccles. Nec sunt audiendi tan-
quam claudi ingredientes terram dua-
bus vijs, quod est reprehensibile; sicut
& cor ingrediens duas vias non habe-
bit successus, Eccles. cap. 3. c. in noua, 16.
quæst. 7. c. cum causam, de elect. vbi legi-
tur illud Deuteron. cap. 22. non arabis cũ
boue simul, & asino, nec indues vestem
lino, lanaque contextam; nec possunt
simul iungi mendicitas, & diuitiæ; ita
155 Anch. d. cons. 109. vers. præterea ista de-
fensio, quem videtur sequi Felin. in
c. Sancta Maria, nu. 105. de constit. Au-
gust. Bero. c. in præsentia, num. 540. 541.
& 542. de probat. Feder. de Senis cons. 12.
Fratres Prædicatores; iunctis alijs dua-
bus respõsionibus duorum Doctorum
156 in eadem materia, concludentium,
quòd possidere immobilia repugnat
statui Mendicantium; licèt ipse Feder.
videatur velle, Fratres Prædicatores nõ
esse propriè Mendicantes, quia Regu-
157 la, quam ipsi profitentur, hoc non di-
sponit; sed hoc habent ex eorum Con-
stitutionibus per Sedem Apostolicam
confirmatis: Mandos. ad reg. 23. Cancel.
de Mendicant. quæst. 3. num. 3. & 4. &
melius num. 5. vers. qui videre voluerit,
158 vbi allegat Anch. in d. cons. 109. & alios
tenentes, quòd Mendicantes teneantur
ad collectas, & contributiones pro
bonis, quæ contra eorum Regulam, &
constitutiones possident; Felin. in
c. ex tenore, num. 10. de rescript. & repe-
tit in c. Rodulphus, num. 5. in 2. regula
vers.

verſ.pro quo facit,eodem tit.de reſcript. vbi cõcludit, quòd onera impoſita per Papam ſuper bonis Religioſorum ha-
159 bent etiam effectum in illis bonis, quæ aliqui Religioſi poſsident de facto; *Craſſ.de effect.cler.effect.2.num.282.*

Nec videtur obſtare, ſi dicatur, quòd Mendicantes hodie non poſsident de facto, nec contra eorum Regulas, & Conſtitutiones, quia hoc habent ex priuilegio Summi Pontificis, *vt d.Bulli Pij V.dum ad vberes*. Nec tamen ex eo, quòd poſsident bona, deſinunt eſſe Mendicantes, vt obſeruat *Lap. in*
160 *allegat.4.an diſpoſitio, num.4. & 5. Zabar.in Clem.exiui de paradiſo, num.10. de verbor. ſignif.* dum ait, quòd perfectio Regulæ Mendicantium non conſiſtit in hoc, quòd poſsideant, vel non poſsideant bona.

Quia reſponderi poſſe videtur, ſi di-
161 camus, quòd priuilegium Principis, quod reſultat, vel reſultare poteſt in præiudicium tertij, ſtrictè debet intelligi, *Abb.in c.dilecti filij,num.2.& 4.& c.ſuggeſtum, n.1.3.& 4. de decim.* vbi
162 firmat, priuilegium, quod ex poſt facto incipit eſſe nociuum tertio, reuocandum eſſe; imò nedum priuilegia, ſed etiam Conſtitutiones, quãdo incipiunt
163 eſſe nociuæ, reuocari poſſunt, quia ſecundùm tempus, & conſtitutionis mutationem retractabilis eſt de ſui natura omnis Conſtitutio, *c.non debet,de conſang.& affin.c.ſi peccauerit, 2. quæſt.1. cum ſimilib.* qui ampliat, etiamſi Conſtitutio ſit iurata, quia præſtans iura-
164 mentum iurat ſecundùm naturã Conſtitutionis, cui accedit, nec iurantes videntur cogitaſſe de tali tempore, & iuramentum non extenditur ad non cogitata; *c.Quintauallis,de iure iur.*

165 Quòd autem priuilegium non ſoluendi taxas ſit nociuum tertiò, patet, quia onus, quod a multis ſuffertur, minus grauat; & portio, quę tangit Mendicantibus, accreſcit laicis, & alijs non priuilegiatis, *Anchar.conſ.389. num.4. & 5. Feſtas.de collect.part. 2. quæſt.1. num.19.benè Felin.in c. Eccleſia Sanctæ Mariæ, num. 76. verſ.ſed dic, de conſt.* dum ait; *Facultates populi diminuuntur præter multa prædia, quæ acqui-*
166 *runt Eccleſiæ; nam ſi non poſſunt collectari, remanet populus minus potens ad ſubeundum onera communia, a quibus ſubleuatur per collectas æqualitèr diſtributas.*

167 Vt in terminis, quòd priuilegia diſpenſatiua, prout ſunt hæc Mendicantium, vt contra Regulam poſsideant bona, ſint ſtrictè interpretanda, ac limitanda, *Bonif.Vital.in Clem.1.nu.88. & 89.de regular.* quem refert, & ſequitur *Mandoſ.ad reg.23.Cancell.de Mendicant. quæſt.4. num.5. verſ. & de priuilegijs: & benè Lapus in ſupradict. alleg.4. num.5. ibi, dato ergo, quòd priuilegio ſint habilitatæ ad poſſeſſiones ha-*
168 *bendas, ex hoc non videntur habilitatæ ad alia, nec liberatæ ab alijs iuribus loquentibus de Mendicantibus, &c.*

Ex quibus infero, quòd licèt *Bulla Pij V. dum ad vberes*, habilitet Mendicantes ad poſſeſsiones habendas, & pro illis etiam a ſolutione collectarum,
169 non tamen ex hoc videntur habilitati a ſolutione taxarum, quæ indicuntur pro communi vtilitate, quæ æquè principalitèr tangit clericos, laicos, & Mẽdicantes, vt dictum eſt ſupra, cum cautelis tamen, & conditionibus iam dictis; naturalis enim æquitas in omnibus militare debet; ſaluis etiam de-
170 cretis, & reſolutionibus Sacræ Congregationis Immunitatis, quatenus hæc a me dicta illis aduerſentur.

Sed dicet fortaſſe aliquis. Clerici nõ
171 tenentur, nec cogi poſſunt ad hoſpitandum milites, *l.1. & ibi gloſſ. C.de epiſc.& cleric.Franc. a Fonte de poteſt. Proreg.tit.1.§.6.num. 14. Paris de Put. tract.de ſyndic.in verb.clericus,cap.2.an apparitor,nu.3.* vbi ſi officialis, vel miles
172 velit inuito clerico in eius domo hoſpitari, tenetur in ſyndicatu; *Squillant. & alij ab eo relati,de priuileg.cleric.cap. 9.num.1. & nu.2.* ait; qui autem gaudeant hoc priuilegio, vel ne, colligi poteſt ex cap.præcedẽti, cum hoc priuilegium ſit ſimile priuilegio immunitatis, de quo ibi fit ſermo; & nos quoque diximus ſupra.

Sequitur ergo, quòd quemadmodũ clerici ſunt immunes ab onere hoſpitandi milites, pari ratione gaudere debent immunitate a muneribus bellicis: cum in hoc non videatur aſsignari poſſe ratio differentiæ. Accedit quoad Mendicantes hoc expreſsè indultum reperiri *in d.Bulla Pij V. dum ad vberes:* Verùm in hoc adeſſe differentian puto; quia Doctores loquentes de
173 prædicta immunitate clericorum al hoſpitatione militum, hoc volunt procedere in militibus ſtationarijs, qui cõtinuò retinentur a Principe pro neceſſitatibus, quæ accidere poſſunt, vt ſunt

Birruarij, & milites Corsi, in Statu Ecclesiastico, in Regno vocantur Guidati, apud Venetos Cappelleti, & alij huius generis, qui potius ad terrendos grassatores, bannitos, & facinorosos homines, quàm ad præliandum iusto prçlio detinentur; ita *D.Ripa in resp.1.n.3 & seq.tit.de muner.& honor.* Nos autẽ loquimur de militibus conuocatis ob imminens periculum inuasionis, & deprędationis hostium: quo casu cum liceat *ex Ancharano, & alijs ab eo relatis in cons.96.num.4. & 5.* incastellare Ecclesias, & illas ad formam Castri reducere, multò magis videtur cogi posse clericos, vt in eorum domibus recipiãt milites: & si hoc agere commodè non poterunt, cogentur contribuere in pecunia: argumento eorum, quæ scribit seruari in praxi apud Regnicolas *idem Squillantes d.cap.9.num.4. & 5. Curt. iun.cons.61.num.14.vers.præterea dato,* vbi ex Doctoribus ab eo allegatis col-
174 ligit, quando imminet publica necessitas, cui per Superiorem non potest prouideri, nisi etiam exemptis imponatur collecta, tunc exemptis potest imponi; quia nulla concessio eximit a dicto casu propter publicam vtilitatẽ; & quandocumque superuenerit neces-
175 sitas valdè insolita, talis concessio non eximit, & Princeps ex causa potest ius subdito auferre: ita *ex Socino colligit Curtius in d.cons.61.num.14.* & concludit, quòd stante insolita bellorum atro-
176 citate, quæ omnibus notoria sit, cessãt immunitates, quæ alijs temporibus concessæ fuerant; *Rolan.a Vall.cons.13. num.68.lib.3.Paris.cons.68.num.22.& 24.lib.1.* quos refert *Bursat. cons. 16. num.77. lib.1. & vide D. Ripam in respon.1.num.7. & alibi de muner. & honor.* Hæc tamen quoad clericos, intellige cũ declarationibus, de quibus hoc eodem *cap.num.77.* & iuxa ea, quæ sensit, & declarauit aliàs Sacra Congregatio Immunitatis, ad quæ me remitto, & illarum determinationi me subijcio.

177 Quid si taxa fuit imposita pro custodia alicuius Castri, quæ tamen custodia non fiat continuè, vtrum pro tempore, quo cessat custodia debeat etiã cessare exactio taxæ? negatiuè respondit *Marian.Socin.cons.49. num.32. lib.1.* quia licèt cesset effectus, non tamen cessat causa: & sufficit, quòd illi, qui debent custodire, sint parati ad custodiam, quando opus erit. Et ita etiam fuit iudicatum *a Sacra Congregatione Boni Regiminis die 23 Decembris 1617.* referente Reuerendiss. Domino Angelo Cæsio tunc eiusdem Congregationis Auditore, nunc verò dignissimo, & meritissimo Episcopo Ariminensi, pro Ciuitate Vrbis Veteris contra Castrum Ciuitellæ Agliani, quod Castrum soluit d.Ciuitati quolibet anno scuta sexaginta pro custodia Arcis in d.Castro existentis, & quia cessauerat custodia, volebat etiam cessare a solutione taxæ; sed non potuit obtinere; per ea, quæ deducuntur *in dicto cons.49.num.32.& seq.a prædicto Socino viden.* Sed quoniam supra *num.171.& seq.* quædam diximus de militibus hospitandis, & an clerici ad hoc teneantur,
178 superest dicendum, quodnam munus sit hoc, personale scilicet, an patrimoniale, & rei annexum, & an solis incolis, & municipibus, in quorum domibus hospitantur, incumbat? qua in re, ne aliorum dicta rescribam, videatur *Lancell. Gallia in patrocinio pro Repub. Alexandrina Patria sua contra vniuersum Statum Mediolani,* vbi satis eruditè, & luculentèr hanc rem pertractat.

SVMMARIVM.

1 *Clausula,* ipso facto, *idem importat ac clausula,* ipso iure.
2 *Iura imponentia pœnam ipso facto intelligenda sunt, vt præcedat sententia iudicis.*
3 *Hæretici grauius, horribilius, & detestabilius delinquunt, quàm alij; & quomodo contra eos procedatur.*
4 *Excommunicatus, aut hæreticus non dicitur quis ante denunciationem.*
5 *Statutum disponens contumacem haberi pro confesso, quomodo intelligendum.*
6 *Statutum mandans, derobantem territorium esse ipso facto rebellem, intelligitur, lata sententia.*
Declara.num.11.
7 *Emphyteuta, & feudatarius quando dicantur cecidisse in commissum.*
8 *Rebellis non dicitur, antequam præcedat declaratio.*
9 *Iura omnia Mundi disponentia, pro aliquo crimine ipso iure pœnam imponi, quomodo intelligenda.*
10 *Clausula, ipso iure, & ipso facto, in contractibus quid operetur. & n.seqq.*
12 *Facinorosos homines euellere, & extirpare de terra necesse est, & expedit Reipublicæ.*
13 *Bullæ Summorum Pontificum contra banni-*

bannitos, & facinorosos, illosque receptantes, &c. quomodo sunt intelligendæ.

14 Contra facientes caualcatas, & receptantes bannitos, proceditur ipso facto, absque alia iudicis sententia.

Amplia, esse procedendum, ac si per lapsum temporis, & lineam finitam feuda essent deuoluta. num.15.

16 *Constitutiones super præmissis sunt in vsu, & in viridi obseruantia.*

17 *Clausula, ex nunc prout ex tunc, quid operetur.*

18 *In delictis notorijs proceditur de facto, nullo iuris ordine seruato, & incipi potest ab executione.*

19 *Princeps volens mouere bellum contra suum rebellem, non tenetur illum citare.*

20 *Papa contra inuadentes bona Sanctæ Romanæ Ecclesiæ potest de facto procedere.*

21 *In feudis Ecclesiasticis ob non solutionē canonis, seu census, incurritur caducitas ipso facto absque alia declaratione.*

22 *Iudicis sententia, seu declaratio requiritur, antequā quis dicatur verus exul, & facinorosus.*

23 *Citatio requiritur in vnoquoque actu præiudiciali.*

24 *Bannitus captus licèt vigore Constitutionum non possit dicere de nullitate sententiæ, non est tamen prohibitus dicere de nullitate euidenti ex iisdem actis, & processu.*

25 *Banniti nostri temporis non amittunt ea, quæ sunt iuris communis, illiusque beneficia, minusque iuris gentium, & naturalis, vt est defensio.*

26 *Iudex non potest exequi sententiam, in qua quis est condemnatus in pœnam, ad quam condemnari non poterat, nec debebat reus.*

27 *Iudex antequam proferat sententiam contra reum, debet illius defensiones audire, & considerare pœnam, in qua est condemnandus.*

28 *Receptans bannitum non potest condemnari de ipsa receptione, nisi constito de banno receptati.*

29 *Di stilo Curiæ Romanæ prinsquam reputetur quis bannitus, & rebellis, solet præcedere sententia iudicis declaratoria; & dantur exempla.*

30 *Communitates animo, & capite carent, ideo delinquere non possunt.*

31 *In delictis requiritur verus dolus, voluntas, & consensus delinquentis.*

32 *Vniuersitates non custodientes eorum Territoria in quas pœnas incidant; quæ pœnæ a iudice sunt declarandæ.*

33 *Vniuersitates constituuntur etiam ex minoribus, & pupillis, qui ignorant, quod agunt.*

34 *Vniuersitates possunt probare ignorantiam actus per iuramentum.*

35 *Executio pœnarum etiam ipso iure incursarum requirit iudicis declarationem, parte citata.*

36 *Statuta, Edicta, Bannimenta, Constitutiones permittentes occidi bannitos impunè quomodo sint intelligenda.*

37 *Banniti, & facinorosi notorij possunt occidi, absque eo quòd contra eos fuerit lata sententia; quia notorium æquipollet sententiæ.*

38 *Mitius agitur cum lege, quàm cum homine.*

39 *Acceptatio deuolutionis requiritur, antequam procedi possit contra feudatarium, qui cecidit in commissum.*

40 *Quibus in casibus quis incidat in canonē latæ sententiæ; vide remissiuè.*

§.XI.

Gloss.3.

Ipso facto.

CAP. XXIX.

1 QVÆSITVM est, an vigore clausulę ipso facto, quæ idem importat, ac si dicatur, ipso iure, *ex Rolan. a Val. cons.62. nu. 23. lib.2.* agi possit ad pœnas contentas in nostra Bulla, absque alia iudicis sententia, vel decreto, contra transgressores, & violatores ipsius Bullæ?

2 Et breuitèr, negatiuè respōdeas. Quia vbi iura imponunt pœnam ipso facto incurrendam, intelligenda sunt, vt præcedat declaratio, seu sententia iudicis, in qua pronuncietur, delinquentem incidisse in pœnam; *Abb. cons.3. num.6. vers.*

 item

item vt ipse dicit, motus ex ijs, quæ *Bonifacius VIII. sanciuit in c. cum secundùm, de hæretic. in 6.* vbi Pontifex post enarratos nonnullos casus, in quibus bonorum amissio sequitur de facto, probat a fortiori in bonis hæreticorum (qui
3 grauius, horribilius, & detestabilius, quã alij delinquunt) confiscationes, executiones, vel bonorum occupationes cõtra ipsos faciendas non esse, antequam Episcopus loci, vel alia persona Ecclesiastica super tali crimine sententiam ferat; *facit text. in l. 29. eius qui, & ibi gloss. in verb. non pœna, ff. de iur. fisci, & ibi etiã Bart.* notat ex illis verbis, verum opor-
4 tet constare prius, & de crimine pronunciare. Nec dicitur quis excommunicatus ante denunciationem, *Anchar. cons. 189.* relatus *a Dec. cons. 522. in causa electionis, num. 13.* Ita etiam non habetur quis pro hæretico, antequam pro tali sit denunciatus; *Hieron. de Monte*
5 *quæst. 11. num. 15. & 19.* & Statutum disponens, contumacẽ haberi pro confesso, intelligitur hoc per sentẽtiam iudicis declaratoriam; *Archid. c. 1. num. 2. vers. tanquam expressiuum, de homicid. in 6. Bero. in c. super literis, nu. 11. de rescript. qui adducit Alexand. & Ias. in l. si quis maior, C. de transact.* dicentes, omnia iura Mundi disponentia, in pœnam aliquem incidisse ipso iure, intelligenda esse modo suptadicto; *Bald. in cons. 480 num. 2. vers. & est crimen, vol. 3. relatus a Mart. tract. de clausi. in 1. par. claus. 291. ipso iure, ipsoque facto, num. 3.* qui ait,
6 Statutum mandans derobantẽ territorium ipso iure, ipsoque facto esse rebellem, intelligendum, lata sententia.
7 Et de emphyteuta, & feudatario alienante sine consensu domini, vel non soluente canone, ex quo cadit in commissum ipso iure, intelligendum esse, si præcedat voluntas, & declaratio domini; *Scribentes in c. potuit, de locat. & in l. fin. C. de iur. emphyt.* & ita quoque intelligendum esse *textum in c. 1. §. 1. de probib. feud. alien. per feder. & c. 1. §. 1. de probib. feud. alien. per Lothar. idem Berous notat loco citato*; & ex his colligit, declarationem necessariam non ex-
8 cludere illum iuris effectum, qui ipso iure dicitur inesse. Sicut etiam non habetur quis pro rebelle, nisi præcedat declaratio, *Bald. tit. de pace Constan. in verb. publici latrones, in fine, Luc. de Penn. in l. 2 num. 13. vers. nemo enim, C. de desertor. lib. 12. & alij adducti per Grã.*
9 *decis. 15. num. 7. & seq.* qui ait; omnia iura Mundi disponẽtia, pro aliquo crimine ipso iure pœnam imponi, intelligenda esse, dummodo sequuta fuerit sententia declaratoria, per quam declaretur illud crimen fuisse commissum, alias pœna non poterit habere executionem, seu effectum suum; *Io. Bapt. Costa de fact. scien. & ignor. inspect. 1. num. 23. Mart. d. claus. 291. num. 4.*

Contrarium videtur velle *Rota Vall. cons. 62. num. 24. lib. 2.* vbi ait ex mente *Baldi in cons. 491. vol. 3.* ista verba, ipso
10 iure, & facto, importare latam sententiam. Verùm ipse *Rolandus* loquitur, quando huiusmodi verba, & alia pinguiora, vt in casu illius consilij, essent apposita in instrumento, & contractu emptionis, cum expressa prohibitione alienationis, itaut hæc verba, seu dictiones, & clausula importent, & habeantur loco pacti resolutiui in vim legis commissoriæ.

Sed *Bald. in d. cons. 491. num. 2. vol. 3.* loquitur in Statuto disponente, quòd omnes, qui inuadant territorium Pe-
11 rusinum, vel quomodolibet faciunt caualcatas, seu in eo aliquas offensiones, homicidia, furta, prædas, vel rapinas, statim ipso iure, & ipso facto intelligantur, & sint rebelles, & proditores Communis Perusij; & cum Statutum dispo nat per verbum substantiuum, *sint*, inducit veram rebellionem, & est crimen latæ sententiæ; eoque magis, quia hoc Statutum respicit publicam vtilitatem, & spe præmij inuitat homines ad persequendum, & capiendum nequissimos, & facinorosos homines, quorum os ma-
12 ledictione, & amaritudine plenum est, pedes eorum veloces ad effundendum sãguinem, sollicitique ad extranea Territoria deprædanda, quos de terra encidere necesse est, & extirpari; *l. congruit, ff. de off. præsid. l. impium, ff. de iurisd. omn. iud.* ex quibus, & alijs per eum adductis concludit *Bald. ibi, vers. præterea cum Statutum dicat*, non esse necessariam aliam sententiam, reddens rationem, quia in casu illius Statuti, lex efficit, quod iudex faceret per suam sententiam.

Et hæc notanda sunt pro intelligentia, & executione Bullarum, & Constitutionum Summorum Pontificum in Ditione Ecclesiastica, in quibus ferè sub ijsdem verbis disponitur contra bannitos, exules, & facinorosos inuadentes
13 dictam Ditionem Ecclesiasticam; & extenditur pœna eadem contra recepta-

tores,

tores, consulentes, adiuuantes, & non denunciantes, aut persequentes dictos exules, bannitos, & facinorosos, ac etiã facientes caualcatas, & colligentes armatos homines; vt post alias, quas omnes innuat, & reassumit, videre est in *Constit.6.Sixti V.contra bannitos; & in alia Const.75.eiusdem Pontif.*contra faciẽtes caualcatas,&c.itaut contra huiusmodi delicta perpatrantes non requiratur alia iudicis sententia,quia,vt ait Baldus, hoc efficit lex, dum ait *in d.Const.6 §.8.* vbi comprehenduntur etiam feudatarij, & Communitates, ibi. [*Fisco* nostro, & Cameræ prædictæ ipso facto, absque aliqua declaratione, citatione, iudicis sententia, seu decreto, vel alia iuris,& facti solemnitate habenda,etiam in præiudicium filiorum descẽdentium, & aliorum quorumcumque agnatorum in inuestituris, concessionibus, seu alijs dispositionibus comprehensorum, in omnibus, ac per omnia, perinde ac per lapsum temporis illorum concessionis, & finitam lineam ad ipsam Cameram aperta,seu deuoluta essent,confiscamus, applicamus, incorporamus, *&c.*]

14 modi delicta perpatrantes non requiratur (margin)

Et hoc etiam repetitum inuenies in præcitata *Bulla 75. contra conuocantes homines armatos,in* §.3. in hæc verba. [*Quòd* si quis contra præsentem nostrã prohibitionem, & interdictum directè, vel indirectè quicquam attentare, aut alijs mandare,vel transgressoribus adhærere, vel fauere præsumpserit, eum, si Dux, Princeps, Marchio, Comes, Baro, Domicellus, Vicarius, Feudatarius, aut quæuis alia singularis persona extiterit, læsæ maiestatis reatum, verum, ac nulla iuris, aut hominis fictione confictum crimen incurrisse, & eiusdem S.Romanæ Ecclesiæ rebellem,&c.Ducatus verò, Dominia, Vicariatus, Gubernia, Feuda, Ciuitates, Oppida, Terras, Castra,& Loca, cœteraque bona, necnon iura, & actiones,cum fructibus, redditibus,prouentibus, & emolumentis eorundem fisco nostro, & Cameræ prædictæ ipso facto,& absque aliqua declaratione,etiã in præiudicium filiorum,& aliorum descendentium in inuestituris, concessionibus, seu alijs dispositionibus cõprehẽ-
15 sorum, in omnibus, & per omnia,perinde ac si per lapsum temporis illorum concessionis, & finitam lineam ad ipsam Cameram deuoluta essent,confiscamus, & applicamus, *&c.*]

Et quòd huiusmodi Cõstitutiones sint in vsu, & in viridi obseruantia, colligitur ex votis trium Excellentissimorum Rotæ Romanæ Auditorum, videlicet *Seraph.*
16 *Blanchetti, & Orani*, quorum duo a fel. rec.Clem. VIII. sacra Purpura decorati, & inter Vaticanos Senatores relati fuerunt; quo quidem Pontifice instante, huiusmodi vota in causa Domini Ducis Io. Antonij Vrsini, & super eius restitutione ad honores, famam, & bona,emanarunt, & leguntur impressa inter *decis. crimin.a Farin.collectas,vol.2,voto 61.*& meminit *idem Farin.in cons.169.nu.19. vsque ad fin.lib.2.*

Adde, in prædictis Constitutionibus Summorum Pontificum adesse sententias, & declarationes contra huiusmodi delinquentes, quæ retrotrahuntur, & porriguntur ad tempus, & tempora, in quibus committitur delictum,per clausulam,*Ex nunc,prout ex tunc*,appositam pręcipuè in *Bulla Alex.VI.Constitut.1.*
17 *Bullar.nou.tom.1.pag.391.* quæ quidem clausula operatur,vt vnum tempus alteri inesse videatur, *Angel. Imol. Alex. in l.huiusmodi, 20. ff. de verb.signif. Paris. cons.26.lib.2.num.128. quos refert Cherub.iun.ad d.Bullam Alex. VI.schol. 1.* Et ideo non videtur necessaria alia declaratio, siue sententia; *Rip.resp.18.nu.4 tit.de rescript.faciunt gloss.in c.euidentia, verb.non indiget,de accusat.l. proinde, 25.§.fin.in fin.ff.ad l.Aquil.Clar.§.fin. quæst.9.Andr.Gail.de pace pub.lib.2. cap.*
18 *3.num. 16.* vbi quòd in delictis notorijs procedatur de facto, nullo iuris ordine seruato, & potest incipi ab executione.
19 Et Princeps volens bellum mouere contra rebellem, non tenetur illum citare. *Scapp.de iur.non scrip.lib.2.cap.19.nu.1.*
20 Et quòd Papa contra inuadentes bona ad Romanam Ecclesiam spectantia possit de facto procedere, scribunt *Hostien. Io.Andr.Abb.Card.& alij in c.cum olim, de re iud.& alij relati in allegati. contra Cæsarem Estensem super prætensione in Ducatu Ferrariæ*, videndi.

Adde secundò, quòd in feudis S. Ro-
21 manæ Ecclesiæ ob non solutionem canonis (quia ex hoc infertur cõtemptus Domini) incurritur caducitas ipso iure, absque alia declaratione desuper fienda, vt legitur *in Bulla 6. Alex. VI. Bullar. nou. tom.1.pag.395. & melius in Bulla 11.§.10.Pauli IV.d.Bullar.& tom.pag. 730.& in Bulla 63 Gregor.XIII.d.Bullar. tom.2. pag.* 442. Quapropter si talis præsumptus contemptus ex non solutione canonis inducit caducitatem ipso iure, multò magis inducetur ex contemptu

tempto expresso, recipiendo, consulendo, adiuuando hostes Reipublicæ, prout sunt exules,

Quibus tamen non obstantibus, puto
22 non esse recedendum a prima opinione, necessariam scilicet esse declarationem, & iudicis sententiam, antequam dicatur quis verus exul, & facinorosus, & contra ipsum sit locus pœnæ ab ipsa lege, & Bullis inflictæ.

Primò, quia citatio in vnoquoque actu
23 præiudiciali requiritur, *l. de vnoquoque, ff. de re iudic. Farin. consf. crim. 136. n. 12. par. 2.* qui loquitur in materia exulum, seu bannitorum, & affert bonam rationem, vt videatur, an sit comprehensus
24 in casum Bullæ. Et hoc adeo verum est, quòd licèt bannitus captus non possit vigore Constitutionum dicere de nullitate sententiæ, non tamen per hoc censetur illi prohibitum dicere de nullitate euidenti, & apparenti ex ijsdem actis, & processu; quia banniti nostri temporis ex forma Staturorũ volentium eos contumaces tanquam confessos posse con-
25 demnari, & impunè offendi, non amittunt ea, quæ iuris communis sunt, nec iuris communis beneficia; & multò minus ea, quæ sunt iuris gentium, & naturalis, vt est defensio sui ipsius, *Farin. quæst. 102. sub nu. 1. tit. de var. & diuers. quæstion. Andreas Lustus inter consil. criminal. eiusdem Farin. consf. 135. nu 19. lib. 2*
26 nec potest iudex exequi sententiam, in qua quis est condemnatus in pœnam, ad quam condemnari non debebat reus, *Barbat. consf. 23. n. 25. & seq. lib. 2. Clar. in pract. §. fin. quæst. 93. vers. quæro si iudex;* ergo antequam reus condemnetur, de-
27 bet iudex considerare, & audire rei defensiones, priusquam determinet pœnam, in qua reus est condemnandus, ne sententia reddatur elusoria.

Secundò in prædictis Constitutionibus imponitur eadem pœna receptantibus, auxiliantibus, & consulentibus ban-
28 nitos, quia ipsimet banniti sunt obnoxij; & tamen receptans bannitum non potest condemnari de ipsa receptatione, nisi constito de banno receptati, & hoc etiam alitèr quam per cõfessionem ipsius receptantis, *Card. Tusc. pract. concl. litera R. concl. 47. num. 17. relatus a Farin. consf. 156. num. 18. lib. 2.* ergo non poterit procedi ipso facto, vel ipso iure, vt in dictis Constitutionibus.

Tertiò: ita etiam declarat stylus Cu-
29 riæ interpretatiuus dictarum Constitutionum, vt prius quàm dicatur, & repu-
tetur quis bannitus, & rebellis, præcedat sententia declaratoria, & fiant processus ad instantiam Fisci: ita inquam sub fel. rec. Clem VIII. actum fuit contra Cæsarem Estensem, qui manu hostili, & cum militibus armatis attentauit retinere Ciuitatem Ferrariæ ad S. Sedem Apostolicam deuolutam. Ita quoque anno 1642. contra Ducem Odoardum Farnesium, qui in Ciuitate Castri, in loco Ponte dell'Abbadia, nuncupato, & in Terra Montis Alti magnam militum quantitatem collegit, & contra milites Status Ecclesiastici, & S. Sedis Apostolicæ pugnauit. Siquidem & Clem. VIII. & Vrbanus VIII. contra hos Duces processus fieri, & sententias, iuris ordine seruato, proferri mandarunt.

30 Quæ fortius procedere videntur in Communitatibus, & Vniuersitatibus, quæ cum capite, & animo careant, delinquere non possunt, *Gail. de pac. pub. cap. 9. num. 11. & 12. lib. 2.* In delictis au-
31 tem requiritur verus dolus, voluntas, & consensus delinquentis, *l. 1. ff. de furtis, & dixi supra §. 4. gloss. 1. cap. de pœnis, num. 6. & seq.*

Et faciunt, quæ leguntur *in Bulla 10. in 1. declaratione, §. 3. Pij V. Bullario nou. tom. 2. pag. 190.* dum in illa disponitur, Vniuersitates non custodientes
32 eorum Territoria teneri non solum ad refectionem damnorum parti læsæ, sed etiam ad persoluendum Cameræ Apostolicæ tantundem, quantum damna illata fuerint æstimata: pro qua re vide *cõs. 59. viso processu, per tot. lib. 1. D. Burfatti.* Siquidem *d. Pontifex Pius V. in d. Constitutione* mandat, vt pęna per Gubernatores, & Officiales, ac iustitiæ Ministros statuatur, & declaretur: ergo requiritur sententia.

Nec videntur obstare amplissima verba *Constit. Sixti V. Const. 6. §. 9.* Quia V-
33 niuersitates cõstituuntur ex minoribus, & pupillis, qui ignorãt quicquid agunt, & pro parte istorũ poterit allegari ignorantia, quòd in ipsa Vniuersitate versati fuerint banniti, quam quidem ignorantiam poterit Vniuersitas probare per iu-
34 ramentum, ad tradita per *Seraphin. de priuileg. iuram. priuil. 4. num. 14.* & ad rẽ melius *Eugen. consf. 87. quod executio, n. 6 & seq. lib. 2.* Et pœnarum etiam ipso iure incursarum executio fieri non potest, antequam declaratoria illarum incur-
35 sionis validè parte citata fiat, *Nauar. consf. 9. num. 8. lib. 5. de sent. excom. Oldrad. consf. 20. num. 58. per tex. in c. cum secundum,*

dum, de baret. in 6. & ita seruatum fuisse cōtra Cōmunitatem S. Oracchi testatur *Farinac. cons. 169.* in vltimis verbis, dum ait, hanc Communitatem fuisse condemnatam in pœnam pecuniariam, ex delicto in d. consilio enarrato, *lib. 2.*

36 Et in quibus casibus locum habeant Statuta, Edicta, seu Bannimenta, & Constitutiones, quæ permittunt bannitos impunè occidi, vide pulchrum *cons. 22. Eugenij Perusini lib. 1.*

37 Nec obstant superius adducta, quia procedunt in bannitis, & facinorosis notorijs, quæ notorietas æquiparatur sententiæ, *ex d. Eugenio cons. 22. n. 10.*

Nec etiam obstat, quòd feudatarij nō soluentes canonem, seu censum, cadunt ipso facto, & ipso iure in commissum. Primò, quia hoc prouenit ex pacto inito in instrumento inuestituræ, & dicitur
38 factum hominis; mitius autem agitur cum lege, quàm cum homine, *l. Celsus, in princip. ff. de arbitr. Bursatt. cons. 53. nobilis dominus, num. 31. lib. 1.*

39 Secundò, quia etiam in hoc casu requiritur, quòd constet de non solutione canonis, & quòd caducitas sit acceptata a Commissario Cameræ, seu alijs Ministris; & ideo seruatur quolibet anno in Vigilia Festiuitatis Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, vt ad instantiam Procuratoris Fisci publicè per affixionē edicti, & per voces Cursorum citentur, & interpellentur censuarij, & feudatarij ad soluendum, &c aliàs, &c.

40 Verùm quamplures casus, in quibus inciditur in canonem latæ sententiæ, itaut quis dicatur excommunicatus ipso iure, enumerant *Speculat. & Hostien.* quos refert *Paulus Borgasius in suo tract. de irregularitate, & dispensatione, part. 6. tit. quib. in casibus quis incidat in canonem latæ sententiæ; & in alio tit. de excommun. iuris, & ipso iure;* cuius dicta ad rem nostram parum facientia non describo, sed ad ipsum te lectorem remitto.

S V M M A R I V M.

1 *Senatus a Senioribus dictus est, & a Romulo originem habet.*
2 *Romulus censum viros elegit ex primoribus ciuibus, quos ob honorem Patres, ob ætatem Senatores appellauit.*
3 *Senes apud Lacedæmones dicebantur, qui summum Magistratum gerebant.*
4 *Optima iudicia ex ratione, & experientia prodeunt.*
5 *Viros, qui sexagesimum annum transegissent, in iudicando assumendos esse Licurgus statuit.*
6 *Senatores eligendi sunt, qui annum quadragesimum expleuerint; & quare.*
7 *Senatores appellati sunt etiam Curiales, quos hodie dicimus Consiliarios.*
8 *Curiales dicti sunt a Curia, quæ vox Senatum indicat.*
9 *Primus Senatus fuit Romæ, qui maximus dicebatur, secundus Constantinopoli.*
10 *Romana Ecclesia habet Senatum a Constantino Imperatore restitutum.*
11 *Curiales quando pessimæ conditionis esse cœperunt, & quando restituti.*
12 *Differentia inter Curiales, & Collegiatos, quæ sit.*
13 *Curiales quinam erant, & quid illis agendum in Republica.*
14 *Curialibus interdicta erat prædiorum suorum alienatio; & quare.*
15 *Curiales a quibusdam dicti sunt serui publici; & quare.*
16 *Curiales sunt nerui, & viscera Reipublicæ.*
17 *Contra deserentes Curiam, & Patriam multa sunt leges promulgatæ, & è contra alia multa ad fauorem incolensiū.*
18 *Curia Seminarium bonorum, & munerum quandoque appellata.*
19 *Præfectus Vrbi licèt honorarius præerat Curialibus.*
20 *De Curialibus multa scitu digna scribit Ægidius Columna.*
21 *Senatores quinam essent, & ex quibus procreati, & qui transmittebant ius Senatoris in successores.*
22 *Senatorum ornamenta quænam essent.*
23 *Senatores in vrbe a Censoribus eligebantur ex numero Ædilium, & Quæstorum, ac etiam ex Ordine Equestri.*
24 *Senatoris nomen quando extra Vrbem quoque fuerit vsurpatum, & quid agerent.*
25 *Senatoris nomen hodie apud paucas Ciuitates remansit.*
26 *Senatus propriè quid sit, & quid significet, & quid etiam Consilium.*
27 *Senatus per quos haberi, & cogi posset olim in vrbe. Et per quos hodie extra vrbem. num. 28.*

§. XII.

Gloss. 1.

Senatui.

CAP. XXX.

1 SENATVS a Senioribus appellatus est, vt *Fenestella lib. 2. cap. 1. de Magistrat.* placet, dum illorum originem his verbis refert. *Se-
natorum originem a Romulo institutam
2 esse nemo ambigit; quippe qui Vrbis pa-
rens, & conditor, cum iam nouam Ciui-
tatem viribus, & robore iuuenum affa-
tim a se munitam cerneret, haud mino-
ris momenti fore ratus, si eandem consilij
ope fulsisset, ex primoribus, qui tunc
aderant, ciuibus. centum numero elegit,
quos ob honorem Patres, ob ætatem Se-
natores appellauit, &c.*

3 Et apud Lacedæmones senes appella-
ri eos, qui summum quendam Magistra-
tum gerunt, testatur *Cicero*, & confir-
mat *Plutarchus in vita Romuli, & in
libello, cuius initium est, An Senibus
Respublica gerenda, &c. ex nostris verò
Petrus Gregorius Tholos. in syntag. iur.
vniuers. lib. 47. cap. 9. n. 20.* scribit, opti-
ma iudicia esse, & fieri cum ratione, &
4 experientia, quæ longè absunt a iuueni-
bus: ideo Lycurgus apud Spartiates pri-
mùm constituit iudices, & statuit in de-
mortui locum assumi eum, qui annum
5 sexagesimum transegisset, vt in eius vita
testatur *Plutarchus, & Ouidius epist. 5.
Aenonis ad Paridem*

Quid grauis Antenor Priamus, quid suadet ipse?
Consule queis ætas longa magistra fuit.

Et in lib. 2. Fastorum

Magna fuit quondam capitis reuerentia cani,
Inque suo pretio, ruga senilis erat.
Martis opus iuuenes, animosaque bella gerebant, &c.

6 Senatores verò eligendos esse post
expletum quadragesimum annum, quia
tunc verè homines incipiunt esse pru-
dentes, scribit *Menoch. de arbitr. cent. 6.
cas. 540. num. 10.* & alia multa congerit
*Mastrill. de Magistrat. lib. 2. cap. 5. a n. 19
& seq. & per tot. Tholos. in syntag. lib. 15.
cap. 21. in princip. Suarez alleg. 12. n. 22.*

7 Curiales quoque appellatos quando-
que fuisse Senatores (quos hodie De-
curiones, & Consiliarios dicimus) af-
firmat *Decian. tract. crim. lib. 4. cap. 14. in
hæc verba. Curiales autem dicebantur a
8 Curia, quæ vox Senatum significat;* sicut
autem Romæ primùm, postea Constan-
tinopoli Senatus erat, & is maximus ap-
9 pellabatur, vt in *l. vltima, circa fin. C. de
decurion. lib. 10. & in c. Constantinus,
dist. 96.* vbi Constantinus antequam in
Bizantium (de suo nomine Constanti-
nopolim) proficisceretur, constituit
10 Romanam Ecclesiam habere Senatum
cum ijsdem prærogatiuis, quibus essent
decorati Senatores Cõstantinopolitani.
Curiales autem dicebantur a Curia, quę
vox Senatum significat, vt apud *Cassio-
dorum lib. 6. var. cap. 14. & lib. 9. cap. 22.
vers. Curia Romana;* & minor Senatus in
legibus appellati sunt Curiales; *vt idem
Cassiod. ait lib. 6. var. in formul.* 111. ve-
11 rùm existimo Cassiod. loqui de tempo-
re, quo Curiales pessimæ conditionis
esse cœperunt; & a Præsidibus, Exactori-
busque tributorum inquietabantur, vt
*ex Alciato in parerg. lib. 2. cap. 26. se col-
legisse fatetur Spiceleg. in lexi. iuris, verb.
Curiales; & facit text. in l. 47. Curiales,
cũ alijs tribus seqq. C. de decurion. lib.* 10
ex quo Archad. Honor. & Impp. iusse-
runt, vt Curialium Collegio antiqua
priuilegiorum prærogatiua seruaretur,
in l. 2. C. de Curia lib. vrb. Romæ lib. 11.
signum, quòd dictæ antiquæ prærroga-
tiuæ esset iam derogatum; quia benè va-
lentibus medico non est opus.

12 Distinguebantur verò Curiales a Col-
legiatis, quia hi artifices erant, & de
humillima Ciuitatis fece, ex quibus eli-
gebantur, qui necessaria, sordidaque
munera sustinerent, qualis erat calcis,
arenæque effossio, cloacarum purgatio,
& alia huiuscemodi.

13 Curiales verò ex decurionibus, seu
principalibus Ciuitatum erant; & qui
munera omnia sustinere tenebantur, &
ab alijs exigere; & quorum conditio
pessima cœpit existimari, quia a præsidi-
bus, exactoribusque tributorum plerũ-
que inquietabantur, cogebanturque de
suo

14 suo grauiorum onera subire, & ideo prohibita erat eis prædiorum alienatio, ne solum verterent eiusdem munerum causa; ita *Alciatus pererg. iur. lib. 2. cap. 26.* quem refert *Tholos. in syntag. iur. vniu. lib. 3. cap. 18. nu. 5. & seq.* Cum
15 autem adeo cogerentur publicis astare negocijs, fuerunt qui eos dixere seruos publicos, colligentes hoc *ex Maiorano Augusto in Nouell. tit. 1. lib. 4. impress. post C. Theod. pag. apud me 615.* vbi, *Ego Neruos non seruos lego.* Licèt hinc etiam colligatur, pessimam fuisse horum
16 Curialium conditionem, dum ait. [*Curiales* neruos esse Reipublicæ, ac viscera Ciuitatum nullus ignorat, quorum cœtum rectè appellauit antiquitas minorem Senatum. Huc redegit iniquitas iudicum, exactorumque plectenda venalitas, vt multi patrias deserentes, natalium splendore neglecto, occultas latebras, & habitationem eligant iuris alieni, *&c.*] hæc Maioranus.

Quæ nostris quoque temporibus multis in locis contingere videmus; itaut ciues ex antiquioribus, & nobilioribus familijs, fiscalibus oneribus oppressi Ciuitatem, & Patriam deserere cogantur,
17 Quapropter velut olim ab Imperatoribus, vt hisce malis occurreretur, multæ fuerunt promulgatæ leges cōtra eos, qui suam dereliquissent Curiam, *l. vnica, C. si curial. relict. Ciuit. lib. 10.* domos ruinas minantes non reficerent, *vt in l. 6. si quis posthabitam, l. 8. singularum, C. de edific. priuat. & alibi.* E cōtra verò multa priuilegia concessa habitantibus, & exornantibus Ciuitates, vt legitur *in lib. 10 C. tit. de decurion. ferè per tot.* Si hæc hodie innouarentur, & Principes suis subditis officia, & munera conferrent, ex quibus emolumenta capere possent, nulli dubium esse puto, quin subditorū, & Principum splendor, & gloria reuiuisceret; adeout nos quoque appellare
18 possemus Curiam Seminarium honorū, & munerum, & ciues non fugerent Ciuitates, imò pro viribus certarent in Curijs describi, vt obseruat *Decian. trat. crimin. lib. 4. cap. 14. de Curialib. num. 1. & 2.*
19 Præerat autem Curialibus Præfectus Vrbi, licèt sine iurisdictione esset; sed tantùm honorarius ab Imperatore constitutus, vt legitur *in Auth. vt ord. Præfect. Vrban. §. si verò, & nos diximus alibi in tract. de Præfect. Vrbi, cap. 3. de dignitate, & præmin. Præfecti, circa fin.*
20 & de Curialibus, ac Curialitate multa scitu digna narrat *Aegidius Columna in tract. de regim. Princip. in 3. par. lib. 2. cap. 18.* vbi concludit, curialitatem habere in se quodammodo omnem virtutem. Verùm hactenus de Curialibus;
21 iam ad Senatores reuertamur, quorum cognitionem habere si cupis, *Budæum in ann. ad l. vltimam, de senat. Alex. ab Alex. dierum genial. lib. 4. cap. 11. & ibi Tiraq. Alciat. in l. plebs, 237. ff. de verb. signif. Aul. Gel. lib. 14. cap. 7. Vlpian. in l. fin. §. Senatores, ff. de Senatorib.* legito, qui præter alia docent, Senatores esse, qui a Patritijs, & Consulibus vsque ad omnes viros illustres descendunt; quia & hi soli in Senatu sententiam dicere possunt. *Volfangus verò Lazius in romm. Reipub. Rom. lib. 1. cap. 12. de Senatoribus* ait. [*Si aliquis* Plebei, vel Equestris Ordinis foret in Senatum adlectus, ius Senatorum ad hæredes non transferebat, nisi ornamentis Senatorum Consularibus, & Pretorijs, Quæstorijsque fuisset *ornatus.*]

Quænam autem essent hæc ornamēta, vide *Lazarum Baifium in tract. de re vestiaria, cap. 9. 10. & alibi,* vbi satis benè, & eruditè docet, & describit hanc
22 rem. Et togam præcipuè nobilium indumentum fuisse, sicut Tunica plebeiorum erat; vnde Augustus visa quondam pro concione pullatorum turba, indignabundus acclamitans, *En, ait, Romanos rerum dominos, gentemque togatam.* Et sanè fuit tempus, quum fex vulgi nō temerè vnquam Romæ toga vteretur, sed sola tunica; quamobrē *Tacitus* Plebem Romanam, tunicatum populum appellat, *in dialogo oratorum; & nos fusius de hac re loquuti sumus in tract. de Præfecto Vrbi.*
23 Verùm ante constitutum Imperium, & circa eius constitutionem in Vrbe tantùm Senatores erant, a Censoribus ex numero Aedilium, & Quæstorum Equestri Ordine passim lecti, *vt Liuius docet.* Progrediente tamen Imperio extra Vrbem quoque in Prouincijs, limitibusque Romanis hoc nomen vsurpa-
24 tum est, Senatoresque in Comitatu Augustorum, in Ciuitatibus, Colonijsque Romanis facti fuerunt. Qui partim in iudicijs assidebant, partim verò vias, pōtesque, & aquæductus curabant, & in negocijs ordinis cognoscendis (vt hodie Commissarij) Arbitri, vel a Præfecto Prætorio, vel a Præside, necnon Augusto itidem dabantur, *vt ipse Volfangus Lazius loco citato* refert, & multis

antiquorum monumentis comprobat, apud ipsum videndis.

25 Cum autem hodie in Italia pauca quædam loca hoc nomen retineant, vt sunt Ciuitates maximæ, quas vocant Respublicas, aliæ verò loco Senatorum, Decuriones, seu Consiliarios habent, omissis Senatoribus, de Consiliarijs, & Decurionibus nonnulla dicemus.

26 Et quemadmodum Senatus propriè dicebatur locus, in quo Senatores conueniebant ad decernendum quicquid pro recta Reipublicæ administratione videbatur expedire, *teste Pomponio I.C. in l. 2. §. deinde quia, ff. de orig. iur.* Ita hodie apud nos locus ille, in quo Consiliarij, seu Decuriones conueniunt, Consilium appellatur.

27 Pari quoque ratione sicut Senatus cogi, & haberi in Vrbe poterat per Dictatorem, Consules, Prætores, Tribunos plebis, Interregem, Præfectum Vrbi, neque alijs, præter hos, Senatusconsultum facere ius erat, *vt Aul. Gell. tradit lib. 14. cap. 7.* Ita etiam apud nos cogere, & cō-
28 uocare Consilia non possunt, nisi Præsides, & Gubernatores, qui supremi Principis personam repræsentant, *vt diximus supra cap. 28, num. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Dictio, seu verbum, Consilium, quid significet.*

2 *Allegationes, Responsa, seu Vota Doctorū dicuntur Consilia, & quid importet hoc casu.*

3 *Non dicitur errare, qui cum consilio Sapientis errat.*

4 *Consilium triplex est, necessitatis, perfectionis, & vtilitatis.*

5 *Consilium in casu nostro quid importet; & vnde dicatur.*

6 *Silentium, & taciturnitas maximè requiritur in Consiliarijs; & probatur exemplis.*

7 *Non solùm oculos castos seruare, sed linguam quoque debemus.*

8 *Secreta hostibus nuncians pœna capitis mulctandus est.*

9 *Consiliarij digni, & meritis, facultatibusque idonei sunt eligendi.*

10 *Curiales, & Decuriones dicebantur, quos hodie Consiliarios appellamus.*

11 *Magistratus ex Decurionibus, & Consiliarijs eligendi sunt, qui honorem cum sumptu gerant.*

12 *Consiliarij diuites, & non pauperes sunt eligendi.*

13 *Impossibile est, egenum rectè Magistratum gerere.*

14 *Necessitas dicitur mater criminum.*

15 *In electione Consiliariorum media via tenenda est; ne scilicet nimiùm diuites, ne nimiùm pauperes sint.*

16 *Viri probi quàmuis pauperes, non sunt repellendi ab administratione Reipublicæ.*

17 *Vir, qui habet dotem vxoris tantùm; ex qua viuit, an dicatur idoneus ad munera publica; & quando habendus sit respectus ad bona dotalia.*
Declaratur prædicta conclusio. nu. 18.

19 *Honor mariti ad vxorem extenditur, & mulier ignobilis nobilitatur; si nubat viro nobili; & procedit etiā post mortem viri.*

20 *Negligentes, & incuriosi reijciendi sunt ab administratione Reipublicæ.*
Extende etiam ad eos, qui vile officium exercent. num. 21.

22 *Notariatus dicitur officium vile, quia sunt serui publici.*

23 *Consuetudo locorum seruanda est in electione Decurionum.*

24 *Spurij, & ex damnato coitu nati repelluntur a Decurionatu; & quare.*
Amplia, etiamsi fuerint legitimati; quia legitimatio assimilatur Alchimiæ, quæ facit apparere, quod non est. num. 25.
In practica tamen hoc malè seruatur; & quare. num. 26.

27 *Illegitimi, si sint viri probi, prudentes, literati, religiosi, & bonis moribus ornati, possunt ad honores, etiam maximos assumi.*

28 *Spurius ad Cardinalatū assumptus, ante receptionem pilei rubri diem clausit.*

29 *Spurij ad Pontificiam, Imperialem, Regiam, & alias supremas Dignitates euecti fuerunt.*

30 *Spurius reijciendus est a dignitate, quādo cum eo concurrat legitimus: hic enim præferendus erit.*

31 *Iudæi inter Decuriones recipiendi non sunt, cum ab omnibus honoribus arceantur.*

32 *Christiana Fides tempore Vlpiani nondū recepta erat.*

33 *Vlpianus gentilis erat, & ideo nostram Fidem superstitionem iudaicam appellat.*

34 *Christiani in primitiua Ecclesia dicebantur iudæi; & quare.*

35 *Iudæi sunt infames, & ideo repelluntur ab honoribus, & debent deferre signū palàm, & publicè, vt ab alijs dignoscantur. & num. 37.*

In

36 *In Ecclesiastica Ditione, & Dominio Veneto iudæi deferunt pileum crocei coloris.*
37 *Mulieribus inhonestis habitum particularem assignarunt Romani.*
38 *Iudæi repellendi sunt a tutela Christianorum; & quare.*
39 *Iudæorum natura benè describitur a Iuuenale.*
40 *Iudæorum genus semper auarissimum fuisse constat; & vsuras, quāuis prohibitas ijdem exercuerunt, & nunc exercent.*
41 *Vsurarij Deum, & naturam offendunt.*
42 *Vsurarij sunt incapaces, & penitus excludendi a Dignitatibus.*
43 *Iudæi non possunt assumi ad Doctoratus dignitatem; & quare.*
44 *Bartolus defensus ab inculpatione Baldi.*
45 *Hæretici cum sint infames, ab omnibus vitandi; excluduntur a Decurionatu, & ab omnibus muneribus publicis, imò expellendi sunt a Ciuitatibus.*
Amplia etiam quoad filios hæreticorū etiam reconciliatorum; & quare.
47 *Filij hæreticorum priuandi sunt hæreditate, & successione nedum paterna, sed etiam auita, & legitima.*
48 *Interest Reipublicæ Christianæ, vt filij hæreticorum perpetua egestate laborent, & quare.*
49 *Relegatus ad tempus Decurio esse desinit, nec reuersus locum suum obtinet.*
50 *Bannitus desinit esse ciuis, & ideo non debet eligi in Decurionem.*
Limita, si bannitus remaneat in Ciuitate, permittente Principe, vel habeat saluum conductum. num.51.
Amplia limitationem, si bannum emanauit in contumaciam. num.52.
53 *Statutum disponens, quòd bannitus possit impunè occidi, non habet locum, si bannitus toleratur a Superiore: & si quis illum occidat, homicidij pœnam non euadit.*
Declara, pœam esse extraordinariam. num.54.
55 *Bannitus ad certum tempus, finito tēpore, Decurio erit, & quomodo.*
56 *Doctor expulsus a Collegio, si restituatur, quēm locum obtinere debeat.*
57 *Exul ad tempus ex crimine ignominiam perpetuò irrogante, in perpetuum est motus.*
58 *Inquisiti, & criminosi Decuriones esse nequeunt.*
59 *Accusatus pendente causa criminali, non potest ad honores vocari, licèt antiquos retineat.*
60 *Milites nihil commune habent cum Curialibus.*
61 *Duces, Comites, & alij milites cognoscūt causas suorum militum.*
62 *Nemo iudex debet excedere potestatem, & iurisdictionem suam vltra id, quod pertinet ad officium suum, aliàs punitur.*
63 *Milites cohortales, seu delle Cernite, non debent inter Cōsiliarios describi inuiti.*
Limita in locis paruis propter angustiam loci, & in defectum aliorum; & referuntur literæ Superiorum in hac materia scriptæ. num.64.
65 *Magistratum gerere debent etiam milites in patria propria, & quare.*
66 *Milites magistratum gerentes non debent repræsalias pati, sicut nec alij.*
67 *Ambitiosi affectantes Decurionatum repellendi sunt, præsertim suffragia pecunijs comparantes; & quare.*
68 *Ambientes, seu ambitiosi grauissimis pœnis mulctati; & alia de ambitu, vide remissiuè.*
69 *Dantes, & promittentes pro gratia, vel iustitia impetranda, sunt excommunicati.*
Amplia etiam in rebus ad Vniuersitates Status Ecclesiastici spectātibus. n.70
71 *Debitores Vniuersitatum a Decurionatu sunt arcendi, nisi in casibus expressis.*
72 *Publicani, & gabellarum conductores Magistratum gerere prohibentur.*
Extende ad omnes conductores rerum & bonorum Vniuersitatum. n.73.
74 *In Officiali cadit præsumptio impressionis metus.*
75 *Publicani, & milites quare prohibeātur Magistratum gerere.*
76 *Publicanorum factiones audaces, & temerariæ sunt; inter sordidos, abiectos, & infames ijdē numerantur.*
77 *Facilior est retentio, quàm acquisitio.*
78 *Multa prohibentur a principio, quæ post recepta permittuntur.*
79 *Publicani apud Romanos aliquando in honore habiti; quod etiam hodie seruatur in multis Italiæ Ciuitatibus.*
80 *Minores 25. annis excluduntur a Consilijs, & Decurionatu; & si creati fuerint de facto, suffragium non habent.*
Limita in duobus casibus, vt hic, cum suis declarationibus. num. 81.

82 *Annus 25. incœptus habetur pro impleto in fauorabilibus :*
83 *Filijfamilias maiores 25. annis possunt esse Decuriones de consensu patris; & quando pater dicatur consentire.*
84 *Patria potestas non attenditur in ijs, quæ sunt iuris publici.*
85 *Plures de eadē familia possunt esse Decuriones.*
Limita in quibusdam locis. ibid.
86 *Flagellis obnoxij a Decurionatu repelluntur.*
Declara, & limita, vt ibi.
87 *Medici ad Consilia publica non sunt vocandi.*
Et quare. num. 89.
88 *Medicina non derogat nobilitati.*
90 *Contrariorum est eadem disciplina.*
91 *Omnes promoueri possunt ad munera publica, & Decurionatus dignitatem, qui a Iure non reperiantur prohibiti.*
92 *Quid considerandum in electione Decurionum.*
93 *Nobiles, & ingenui sibi rationabiliter honorem arrogant; & nobilitas apud omnes in honore est.*
94 *Plebeos Romulus a Magistratibus exclusit.*
95 *Ad Rempublicam regendam quinam sint eligendi.*
96 *In electione Decurionum eadē obseruāda, quæ in electione iudicis; & quare.*
97 *Decuriones electi non possunt seruire per substitutos, nisi habeant speciale priuilegium; & substitutus debet esse eiusdem professionis.*
98 *Magistratus accepturi quid agere debeant ex Platone.*
99 *Electio Decurionum a Superiore est conconfirmanda sub pœna 25. librarum.*
100 *Decuriones electi, & approbati, coguntur subire munera Ciuitatum.*
101 *Decuriones non possunt a Ciuitate discedere sine licentia Superioris.*
Et multò fortius patriam relinquere, vt rus, seu villam inhabitent. n. 102.
103 *Decurio fugiens a Ciuitate poterit nedum a Magistratu, sed a quocumque de populo propria auctoritate capi.*
104 *Læditur Ciuitas, dum a suis ciuibus deseritur.*
105 *Non solùm patri, sed patriæ nascimur; nec est laudādus, qui se, vel alios subtrahit vtilitatibus patriæ.*
106 *Qua pœna puniantur, qui legitimo cessante impedimento, a patria absunt.*
107 *Consiliarij, qui pœnā soluerunt, an debeant in illius diuisione partē habere.*
108 *Decuriones a Magistratibus in Curiam vocandi; & qui sint hi Magistratus.*
109 *Consilia conuocari non possunt, sine auctoritate, & licentia Superiorum; & quare.*
110 *Senatus Romanus a quibus conuocabatur.*
111 *Superioris licentia in Consilijs conuocādis non sufficit, sed necessaria est etiā præsentia, & assistentia:*
Declara. vt num. 112.
113 *Ex causa licita an, & quando possit cōuocari Consilium:*
114 *Ciues, & Consiliarij in Statu Ecclesiastico quam iurisdictionem habeant in conuocandis Cōsilijs; & qualitèr illa vti possint.*
115 *Sacra Consulta quomodo concedat licētias conuocandi Consilia sine Officialibus.*
116 *Consilium debet fieri in loco solito, & consueto.*
117 *Locus publicus quis dicatur.*
118 *Ciues in platea aliquid statuentes, non dicitur hoc factum in Consilio, & quare.*
Limita tēpore belli, pestis, vel alterius legitimi impedimenti. num. 119.
120 *Consilium an possit conuocari in Ecclesia.*
121 *Ecclesia significat fidelium collectionem.*
122 *Ecclesia domus Dei est, & domus orationis, non autem negociationis dicitur.*
123 *Manumissio permittitur in Ecclesijs, quia inter pias causas connumeratur.*
124 *Clerici non debent se immiscere negocijs sæcularibus.*
125 *Collectio fidelium dicitur Ecclesia, ad effectum orandi, & laudandi Deum.*
126 *Comitia in Templis celebrare, ab ethnicis etiam improbatum.*
127 *Consiliū cōuocari debet per sonum tubæ, seu campanæ, vocem præconis, vel quid simile.*
Amplia, quòd constare debet de cōmissione facta præconi a Superioribus. num. 128.
129 *Sonus campanæ, vel tubæ si non audiatur, an arctet nihilominus Decuriones ad accessum in loco solito.*
130 *Campanæ benedicta in turribus Ecclesiæ existentes an possint pulsari pro Consilijs laicorum.*
131 *Differentia quæ sit inter Comitia, & Consilia; vide remissiuè.*

Con-

Medi-

180 *Medicus quàmuis approbatus in Consilio potest nihilominus reprobari; & quare.*

181 *Medicus, qui per imperitiam nescit mederi, non debet habere salarium.*

182 *Medici conductio omnis etiam iurata, intelligitur secundùm naturam contractus.*

183 *Salaria Medicis, & alijs Professoribus in Consilijs statuuntur.*

184 *Semel statuta, & in Tabella descripta non possunt amplius immutari in Ditione Ecclesiastica, nec etiam alibi, ex dispositione iuris.*

185 *Medicus habens salarium constitutum a Consilio, non potest sine licentia recedere a Ciuitate ad effectum medendi vicinos.*

186 *Medicis debetur salarium constitutum, etiam si ægrotus noluerit medelam, & moriatur.*

187 *Medicus habens salarium ad certum tempus, si post tempus medetur, quodnam salarium habere debeat.*

188 *Medicus conductus ad annum, qui post annum discessit, deinde reuersus est, quod salarium habebit.*

189 *Medicus conductus cum diuersis salarijs, si denuò conducatur, quod salarium consequetur.*

190 *Medicus, vel Chirurgus delinquentes in officio propter imperitiam qua pœna puniantur.*

191 *Medicus discedens ante completum tempus, an consequatur salarium; quid in alijs Professoribus.*

192 *Nihil videtur impletum, cum aliquid notabile restat implendum.*

193 *Medicus si moriatur intra annum, an hæredes habeant integrum salarium.*

194 *Decuriones non possunt concedere immunitates, & exemptiones.*
Limita, si concedatur medicis; & perturbantes illam, qua pœna puniantur. num. 195.

196 *Immunitas concessa medicis extenditur ad vxores, & filios, etiam post mortem medicorum.*
Extende dicta de medicis, ad Grammaticos, & alios Professores. num. 197.

198 *Vniuersitas egens animalibus, nauiculis, plaustris, & similibus, cogere potest habentes ad hæc mutuanda.*

199 *Munera publica quomodo diuidantur.*

200 *Ad reprimendam malorum hominum rabiem milites Corsi, & bieruarij deputentur.*

201 *Vniuersitates tenentur soluere stipendia, si cogant ciues, & forenses ad mutuandum animalia, & currus; & si nulla sit conuenta merces, quid agendum?*

202 *Permittens vti re sua, quomodo intelligatur permittere.*

203 *Equum ad vecturam conducens si malè vtatur, ad quid teneatur.*

204 *Solutio mercedis habet locum etiam inter fratres.*

205 *Vniuersitates capientes animalia pro euectionibus, illa soluunt mercedem, & postea repetunt ab alijs.*

206 *Militibus non sunt subministranda omnia alimonia sine pretio.*

207 *Vniuersitates non tenentur vendere victualia militibus viliori pretio.*

208 *Militibus quid subministrandum sit tempore belli in Statu Ecclesiastico habes Tabellam.*

209 *Milites qualitèr se gerere debeant in actu militia.*

210 *Vniuersitates cogere possunt suos ciues ad emendum equos, & currus, si insistet necessitas conducendi victualia.*
Amplia, vt cogi etiam quis possit ad commodandum asinum pro conducendo delinquente. num. 211.

212 *Subditi compelli possunt ad conducendum delinquentes ad carceres; ad sepeliendum cadauera, ratione publicæ vtilitatis, cum declaratione, de qua hic.*

213 *Vilis persona dicitur, quæ dignitate caret; & hoc etiam declaratur.*

214 *Iudex potest in defectum carnificis cogere vilem personam ad suspendendum condemnatum.*

215 *Decuriones cogere possunt viles personas ad mundandum latrinas, &c.*

216 *Latrinæ, cloacæ, & similes potius de nocte, quàm de die purgandæ; & quare.*

217 *Decuriones an statuere possint, quòd ciues relictis molendinis, & furnis priuatorum, vadant ad molendina publica.*

218 *Domus priuatorum possunt dirimi ratione publicæ vtilitatis.*

219 *Ciues quando, & quomodo cogi possint accedere ad molendina publica.*

220 *Monopolium est compellere homines ad molendum in suo molendino.*

Subdi-

Si in

266 *Si in generali* Consilio *sit statutus certus modus in eligendis Prioribus, & Officialibus, qui tamen modus si seruetur;* Ciuitas *carebit Offitialibus, quid agendum?*

267 *Ponitur quaestio super electione Officialis; & an filij adoptiui succedant in locum patris.*

268 *Filius adoptiuus gaudet priuilegio patris adoptantis, ac si esset filius legitimus, & naturalis.*
Declara tamen infra, vt num.283.

269 Communis error facit ius.
Declara, vt num.284.

270 *Filius ex matrimonio minus legitimo natus, si matrimonium reputabatur legitimum; etiam filius reputandus est legitimus.*
Declara infra. num.285.

271 *Imbussulatio ad officium an tribuat ius imbussulato ad tale officium? & infra num.286.*

272 *Turpius eijcitur, quàm non recipitur hospes.*

273 *Facilius impediuntur contrahenda, quã contracta.*

274 *Filius adoptiuus est filius imaginarius, & non verus.*

275 *Filius adoptiuus non comprehenditur in priuilegijs, neque in Statutis loquentibus de filijs.*

276 *Filij adoptiui sunt filij ficti.*

277 *Fictio non habet locum in Statutis.*

278 *Filij adoptiui si admittantur ad officia patris adoptantis, quaenam sequantur absurda?*

279 *Ciuium numerus magis ex nobilibus, quàm ignobilibus constare debet.*

280 *Subrogatus non assumit nauturam subrogantis, quando militat diuersa ratio, & quando non concurrunt eaedem qualitates.*

281 *Subrogatus non assumit priuilegia personalia subrogantis.*
Amplia, non succedere in preminentijs, & honoribus, & non debet honorari sicut is, in cuius locum subrogatur.

283 *Declaratur l.4.C.de Decurion.lib.*10.

284 *Communis error non facit ius in probatione honoris, & quãdo requiritur habilitas specialis.*

286 *Imbussulatio sola non tribuit ius ad officium, sed requiritur extractio.*

287 *Electio Decurionũ spectat ad* Cõsiliarios.

288 *Electio facta a Consiliarijs si sit indignae personae, & incapacis, Superior potest illam improbare, & inquirere, an electus sit idoneus.*

§.XII.

Gloss.2.

Consilijs.

CAP. XXXI.

1 HAEC dictio, *Consiliũ*, non rarò votum petere, vel dare significat, vt *in Prouerb.Salomon.cap.*12 *Qui sapiens est, audit consilia. & in Eccles.cap.*32. *Ante omnia opera verbum verax praecedat te, & ante omnem actum consilium stabile.*

2 Ita enim Allegationes, Responsa, & Vota a Iurisconsultis pro defensione reorum, & causarum partibus petentibus data communi vocabulo dicuntur, *Consilia*: & ita acceptum Consilium est appetitus faciendi excogitata ratione, vt Ciceroni *placet lib.*1. *Rethor.* Et consilium ab alijs petere est de operationibus hominis, & de regula bonae pruden-
3 tiae: non enim dicitur errare; qui cum consilio sapientis errat, *ex Aristot.* 3. *Ethicor.& alia multa colligit Mastrill. de Magistr.lib.*3.*cap.*3.*num.*56.

Et Consilium sub ista significatione
4 scribendum esse cum litera S. docet *Boerius in tract.de auct.mag.*Curiae, *nu.*162. addens triplex esse consilium, necessitatis, perfectionis, & vtilitatis, quam distinctionem *ex Luca de Penna in rub. C.de silentiar.lib.*12.*num.*4. desumptam existimo.

5 Verùm haec dictio, *Consilium*, in textu nostro aliud certe significat, nempe conuocationem, seu conuentum multorum ciuium in loco certo, auctoritate Superioris pro rebus ad Vniuersitates spectantibus pertractandis, *eodem Boerio teste loco citato, in* 2.*addit.n.*164. qui vult, hoc casu scribendum esse cum litera C. idest *Concilium*, quod est conuocatio prudentum ad consilium exquirendum; colligitur, & probatur *ex c. multis,* 17. *dist. l.*1. *& ibi gloss. in verbo* Con-

Concilio, C. de sacros. Eccles. Luc. de Penn. in l. si quod, num. 1. C. de legation. lib. 10.

Dicitur autem Consilium a *Con*, & *Sileo*, vt illud dicatur Consilium, quod simul aliqui plures silent, & tacent, vt *Aegid. Rom. de regim. Princip. 2. part. lib. 3.*
6 *cap. 17.* docet. [*Nam maximè* (inquit) est hoc in Consilijs attendendum, vbi tractantur negocia communia, & facta Regni, vt vnusquisque Consiliarius, abiecta dilectione priuati boni, solùm aspiciat ad cõmunem profectum, & vt Regni profectus impediri non possit secreta tenere debet, quæ ibi sunt *tradita.*] Hoc enim fuit, quod Romanam Remp. exaltauit fidelitas Consiliantium, quibus quicquid per Consilium in eorum auribus dicebatur, adeo secretum erat, ac si non audiuissent. Vnde *Valer. Maximus lib. 2. cap. 2. de Magistrat. & ordin. off. & instit. in princ.* sic ait: [*Fidum erat*, & altũ Reipublicæ pectus Curia, silentijque salubritate munitum, & vallatum vndique, cuius limen intrantes abiecta priuata charitate, publicum induebant. Itaque non dicam vnum, sed neminem audisse crederes, quod tam multorum auribus fuerat *commissum.*]

7 Nec solùm oculos castos seruare, sed linguam quoque, docet *Antherus Pontifex in c. ex merito, 6. quæst. 1.* Si quis au-
8 tem secreta hostibus nunciauerit, pœna capitis plectendus est, *ex Menandri responsi in l. omne, §. exploratores, ff. de re milit. & Vlpian. in l. 1. circa fin. ff. ad l. Iul. maiest.*

9 Et ideo *Arcbad. & Honor. Impp. sanxerunt in l. 46. C. de decur. lib. 10.* ad subeunda patriæ munera dignissimos meritis, & facultatibus Curiales eligendos esse, ne tales fortè nominentur, qui functiones publicas implere non possint, vbi *gloss. in verb. Curiales*, exponit, idest *De-*
10 *curiones*; ita enim dicebantur, quos hodie appellamus *Consiliarios*; *Bart. in rubr. ff. de decur. Suarez alleg. 12. num. 6 Lancell. Corrad. tract. de decur. nu. 2.* qui multa congerit.

11 Ex quibus Decurionibus, seu Consiliarijs eliguntur etiam Magistratus Ciuitatum, & locorum, qui honorem cum sumptu gerant, *l. 14. honor municipalis, ff. de muner. & honor.* & ideo diuites esse
12 debent, & non pauperes, qui ad Officia Ciuitatis eliguntur, *ex Bart. Io. de Plat. & alijs in d. l. 46. ad subeũda, C. de decur. lib. 10.* quos refert *Lancell. Corrad. tract. de decurion. num. 6. vers.* & ideo prodest etiam opulentia, sicut paupertas obest ad officia publica, & honores consequẽdos; nam *vt Aristot. ait lib. 2. polyt. cap. 9*
13 impossibile est ægenum rectè Magistratum gerere; & indigentes vti deiecto animo nescire Magistratum gerere; & hãc conclusionem multis comprobat *Tholos. in syntag. iur. vniu. part. 3. lib. 47. cap. 10. n. 14.* & facit illud *Horat. lib. 3. carm. ode 24.*

Magnum pauperies opprobrium, iubet
Quiduis & facere, & pati,
Virtutisque viam deserit arduæ.

14 Et matrem criminum necessitatẽ vocat *Cassiodor. lib. 9. variar. cap. 13. ibi, vt dum mater criminum necessitas tollitur, peccandi ambitus auferatur.*

Verùm mediam viam in hoc retinẽ-
15 dam esse, ne scilicet nimium diuites, neque in summa paupertate constituti eligantur, docet *Mastrill. de Magistr. lib. 2. cap. 12. a nu. 8. vsque ad 22.* qui satis luculentèr hanc conclusionem exornat: Illi enim idonei censendi sunt, quibus victus sit, & vita sufficiens, ne ludibrio habeantur, vt legitur *in Auth. de defensor. Ciuitat. post princ. coll. 3.* Nec repellẽ-
16 di sunt a Reipublicæ administratione viri probi, qui alioqui digni sunt, & probatæ, spectatæque eruditionis, & fidei; vt concludit *Tholos. loco supra cit. num. 17.* vbi Respublicas etiam a pauperibus, sed probis viris, rectè fuisse administratas, exemplis quàm multis comprobat, videndus.

Quærit autem *gloss. in d. l. 46. de decurion. in verb. curialis*, an vir dicatur ido-
17 neus ad munera publica, si habeat dotẽ vxoris, ex qua viuere possit? & negatiuè respondit per ea, quæ leguntur *in l. 21. Lucius, §. idem respondit, ff. ad municip. ibi: si ad munera municipalia accepto modo substantiæ vocetur, dotem non deberi computari, &c. vbi Bart.* explicat hoc esse verum, si Statutum Ciuitatis, vel Oppidi dicat, *nullus possit esse Praetor, nisi habeat bona æstimata mille libris:* isto enim casu non habetur respectus ad bona dotalia; & ita etiam esse intelligẽdã *d. l. 46. ad subeunda, C. de decurion. lib. 10. & hoc Statutum adest in Vrbe veteri lib. 1. rub. 2. de elect. imbussulat. & Bussulo Official.*

18 Hanc tamen conclusionem non puto adeo esse strictè intelligendam, vt excludatur vir a Magistratu, si habeat fructus dotis adeo pingues, vt præter onera matrimonij possit etiam congruè Magistratum gerere; non solùm quia maritus est dominus, & potest disponere de fru-

Dd ctibus

ctibus dotis, *l. dotis fructus, ff. de iur. dot. Gregor. XV. decis.* 80. *num.* 5. sed etiã quia gerere Magistratum ad honorem magis, quàm ad munus accedit, *Abb. in c. aduersus, num.* 10. *de immunit. Eccles.*

19 Honor autem mariti ad vxorem extenditur; vxor nàque ignobilis viri nobilitatem acquirit, vt plenè probat *Tiraq. tract. de nobilit. cap.* 18. *num.* 3. *& seq. & ferè per tot.* qui conclusionem ampliat, etiam post mortem viri, itaut vidua retineat priuilegia viri prædefuncti, *vt ibi num.* 5.

20 Reijciendi sunt etiam a Rerumpublicarum administratione, qui rebus, & domui suæ præesse nescit, *ex præcepto Apostoli ad Thimoteum cap.* 3. & hanc veritatem etiam ab ethnicis agnitam fuisse testatur *Isocrates ad Demonicum*, dum ait. *De rebus tui consulturus aliquem, vide primùm, quo pacto res suas administrauerit*; qui enim negocijs proprijs malè consulit, nunquam benè consulet alienis, *Mastrill. de Magistr. loco citato, num.* 22.

21 Nec etiam admittũtur, qui vile exercent officium; *l. cum Prætor, §. non autẽ, ff. de iudic. l. decurio, C. de decurion. lib.* 10 *l. si cohortalis, C. de cohortalib. lib.* 12. *l. ne quis ex vltimis, C. de dignitat. eodem lib. Tholos. in syntag. iur. lib.* 37. *cap.* 10. *num.* 4 *Lancellott. Corrad. d. tractat. de decurion. num.* 9. qui notat, plebeios esse prohibitos fungi honoribus decurionum; & decisum esse *in l. vniuersos, iuncta gloss. C. de decurion.* a tabellionum, & notariorum officijs decuriones temperare; &

22 redditur ibi ratio *in gloss.* quia vile est Officium notariatus, & publici dicuntur serui, *l. non alitèr, & ibi gloss. in verb. seruo publico, ff. de adoption.* & alia multa ad rem congerit *Tiraq. de nobilit. cap.* 29 *num.* 14. *& cap.* 30. *num.* 9. vbi quærit, an officium procuratoris deroget nobilitati.

23 Sed hanc conclusionem recipere interpretationem a consuetudine locorũ, scribit *Bartol. in l.* 1. *n.* 62. *&* 82. *& alibi, C. de dignit. lib.* 12. siquidem, vt ipse ait, consuetudo locorum facit nobiles, & ignobiles, itaut ex cõsuetudine quis dicatur in vno loco nobilis, & in alio loco reputabitur ignobilis; qua de re videndus est *Tiraq. d. tract. de nobil. cap.* 10. *in princ. & per tot.* Nec admittendos esse ad honores, qui viles artes exercent, nisi in casu necessitatis, & vbi alij non reperiantur, *ex Aristotelis sententia* scribit *Lancell. Corrad. de decur. n.* 12.

24 Excluduntur etiam ab honoribus publicis spurij, & ex damnato coitu procreati; quia infames infamia facti dicuntur, *teste Capyc. decis.* 32. *num.* 7. *Mastrill. loco citato, num.* 37. Hi etenim nisi timidè, demissèque rem gerere valent, quia animi spiritum deprimit genus subditicium, & adulterinum, maximè cum quis meminit scelerum parentum suorum; vt est *Plutarchi sentent. in libel. de liber. instit. in princip.* addentis hæc carmina

Hoc abijcit quantumuis altos spiritus
Probri patris, matrisue, si sint consciẏ.

25 Et amplia conclusionem, etiamsi fuerint legitimati, quia assimilantur Alchimiæ, quæ facit apparere, quod non est; *Bald. in c.* 1. *col.* 5. *num.* 23. *de constit. Cassane. in catalog. glor. mund. part.* 11. *consid.* 15. *vbi latè*; *Marsil. in tract. bannit. in verb. nobilissima, num.* 21. *&* 22. qui ait; spurium legitimatum assimilandum esse homini medicato a morbo remanente cicatrice; alia vidẽda sunt apud *Mastril. de Magist. lib.* 2. *cap.* 12. *nu.* 46. *&* 47. qui

26 concludit, hoc malè seruari in practica, fortè ex dispositione *text. in l. generalitèr, §. spurij, & in l. spurij, ff. de decurion. vbi Vlpian. & Papinian.* rescripserunt, spurios posse in ordinem adlegi, & cum spurij decuriones fiant, ideo fieri quoque poterit ex incestu quoque natos: & hanc conclusionem indistinctè veram esse putat *Couar. pract. quæst. cap.* 19. *num.* 6. *& D. Petrus Andreas Gambarus olim Rotæ Romanæ Auditor, & Episcopus Fauentinus in tract. de off. & potest. leg. lib.* 7. *num.* 84. pluribus probat,

27 illegitimos, cum quibus super natalibus dispensatum est, si sint viri prudẽtes, literati, religiosi, & bonorum morum, posse conuenienter assumi ad Cardinalatus dignitatem; licèt apertè contrariũ statuerit *Sixtus Papa V. in sua Const.* 50. *§.* 12. *Bullar. nou. tom.* 2. *& Gomes ad reg. Cancell. de trienn. poss. quæst.* 2. *post princ.*

28 refert, quẽdam spurium ab Eugenio IV. inter Cardinales assumptum, ante receptionem pilei rubri quasi miraculosè rebus humanis ereptum; & quædam alia diximus nos quoque in notitia Cardinalat. par. 1. *cap.* 9. *de Cardinalium electione.*

29 Sed Pontifices maximos, Imperatores, Reges, Duces, Iurisconsultos, Oratores, aliosque, aut belli gloria, aut literarum studijs, aut alijs vitæ generibus claros, ex damnato coitu natos, & spurios fuisse, scribit *Card. Paleot. in tract. de*

notis,

notis,& spur.n.p.66.& vlt. & magis ad rem nostram *cap.35. num.1.* Dignitates Romæ illegitimis permissas fuisse narrat: & ideo *Lancell.Corrad.de decurion.*
30 *num.9.* concludit,spurios tunc esse reijciendos, vbi legitimus concurrat competitor, nam hic præfertur *ex prædictis Vlp.& Papin.responsis in l.generalitèr,§. spurios,& in l.spurij,ff.de decurionib.*
31 Iudæi quoque in Decurionatum, & inter Decuriones Christianos recipiendi non sunt,cum ab omnibus honoribus arceantur; ex *Bart.in l.generalitèr*, *§. fin.ff.de decur.*licèt verba textus contrarium innuant,nempe, eis, qui iudaicam superstitionem sequuntur,D.D.Verus,& Antoninus honores adipisci permiserunt, &c. quamobrem *ipse Bart.* interpretatur, hoc verum esse inter ipsos iudæos; cuius interpretationem reprehêdit *Alciat.lib.3. dispunct.cap.*8. dum ait, hãc legem fuisse compositam ab Vlpia-
32 no, qui dum viuebat, Christi Fides adhuc recepta non erat; primus enim Imperator Christianus fuit Philippus,Alexandro (sub quo Vlpianus magno in honore vixerat) longe posterior: cum igitur a Christi traditionibus alienus esser Vlpianus, non mirum est, si nostram
33 Fidem superstitionem iudaicam appellauit; cum enim in Iudæa primùm Christiani fuissent, hoc nomine dicti sunt: *Hæc Alciatus,* qui alia multa, vt hanc suã firmet sententiã, eruditissimè scribit,cõ-
34 cludens prædictum textum loqui de Christianis; & hoc idem, sequutus Alciatum, voluit *Lancellott. Corrad. de decurion.num.13.& Baron.in annal. tom. 1.anno Christi 98.* dum agit de Flauia Domitilla, quæ abiecto gentilitatis errore Christi Fidem amplexa fuit,hęc ait: [*Ludibrij* enim causa in mores iudęorũ transire dicebantur, qui abiecta deorum superstitione,Christianam Religionem inciperent profiteri; tum quod è iudęis Christiani descenderent, tum etiã quòd ficut illi, idola omnia execrantes ab illis æquè impij *dicerentur*.] hæc Baronius. Et sub Decio Imp. Quintianus Siciliæ Prætor,vt B.Agatham a Christiana Fide deflecteret,sic effatus est. *Nõne*(inquit) *te pudet nobili genere natam, seruilem Christianorum vitam agere?* Cui prudentissima Virgo respondit, *Multò præstantior est Christiana humilitas, & seruitus, Regum opibus, & superbia.*
35 Præterea repelluntur iudæi a Decurionatu, quia sunt infames, *Auth. gazaros,C.de hæret.Tiber. Decian.tractat.*
crim.lib.3.cap.18.num.4.Surd. consf.123. num.9.& seq.lib.1. & ideo distinguendi sunt per habitum a Christianis, & deferre debent signum palàm,& publicè,non autem occultè, vel sub pallio, aut plicatura, vt scribit *Abb.in c.in nonnullis,n.1. in primo notab. de iudæ.* quem sequitur *Marquard.de Susan.tract. de iudæ.cap.4.*
36 *n.2.* dum ait, in Terris Dominij Veneti iudæos ferre signum in capite videlicet biretum crocei coloris, vel lutei, vt ab omnibus dignoscantur;quod etiam seruatur in Ecclesiastica Ditione tam a viris, quàm mulieribus iudæis,ex præcepto *Pauli IV.in sua Constitut.3.§.3.Bullar.nou.tom.1.pag.721.* vbi statuitur color glaucius;& cum malè forsan seruaretur,*Pius V.hanc Pauli IV.Constitutionem confirmando, aliam edidit in ordine 6.Bullar.nou.tom.2.pag. 181.& in §.3.* declarat, colorem esse, qui vulgò,*gialdo* dicitur: & deferendum esse signum a iudæis,vt a Christianis dignoscantur: nedum in prænarratis Constitutionibus legitur,sed antiquissimam esse Sanctionem *in Concilio Lateranensi sub Innocentio III.constat ex c.in nonnullis,de iudæis,& ibi Zab. Panorm. & alij*; videndus est *Gregor.Tholos.in syntag.iur.lib.10.cap.2*
37 *num.38.* vbi etiam agit de habitu a Romanis assignato mulieribus inhonestis; *& lib.12.cap.4.num.9. ad fin.* & ad probandam horum peruersam intẽtionem, & malum animum in Christianos, ac propterea repellendos esse omnino a tutela Christianorum, *idem Tholos.*mul-
38 ta superius retulit; & affert quædam Iuuenalis carmina, quæ satis elegantèr designant iudæorum naturam, ac mores, Satyra 14.

39 *Quidam sortiti metuentem Sabbata patrem,*
Nil præter nubes, & Cœli Numen adorant;
Nec distare putant humana carne suillam,
Qua pater abstinuit: mox & præputia ponunt.
Romanas autem soliti contemnere leges,
Iudaicum ediscunt, & seruant, ac metuunt ius.
Tradidit arcano quodcumque volumine Moses,
Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti,
Quæsitũ ad fõtes solos deducere verpos.
Sed pater in causa, cui septima quæque fuit lux

Dd 2 *Ignaua*

Ignaui, & partem vitæ non attigit vllam.
Sponte tamen iuuenes imitantur cætera: solam
Inuiti quoque auaritiam exercere iubentur.

40 Hæc Iuuenalis; ex cuius vltimo carmine colligimus, hoc genus hominum semper auarissimum fuisse, vt etiam nũc est, itaut non erubescat publicè, & palàm exercere vsuras, quæ cum a Diuina Lege tam veteris, quàm noui Testamenti, & ab vtroque iure canonico, & ciuili prohibeantur, & præter alias pœnas etiam infamiæ damnentur, nil mirum, si iudæi,
41 vt supra diximus, sint infames: Deum namque, & naturam offendunt, & iura violant, vt tradit *Lupus in repet. c. quamquam, in princ. de vsur.* & melius ad rem nostram *Vgolin. eod. tract. de vsur. cap. 26 num. 4. & alibi,* vbi firmat, vsurarios in-
42 capaces esse, & penitus excludendos esse a dignitatibus; *Abb. in c. cum sit, nu. 1. & 2. de iud.* qui ait, iudæos non posse
43 assumi ad Doctoratum, quia Doctoratus est dignitas; & idē dixit supra *in c. quanto, num. 1. vers. Bartol. tamen, de magistr. Iacob Benius de priuileg. I.C. par. 3. priuil 64. num. 3.* reddens rationem; quia propria culpa illorum perpetuæ seruituti summisit: & cōcordant verba *Const. 3. in princ. Pauli IV.* ibi. [*Propterea conuenire, vt quamdiù in eorum erroribus persistunt, effectu operis recognoscant se seruos, Christianos verò liberos per Iesum Christum Deum, & Dominũ nostrum effectos fuisse.*]

44 Et allucinatus est *Bald. dum ex opinione Bart. in l. 1. num. 1. C. de muner. & honor. lib. 11.* scripsit, infames habere pōsse dignitatem, & esse Anzianos, seu Decuriones in sua Ciuitate, quia Bart. de infante, non de infami loquitur, vt videre est, & obseruat *Felin. in c. querelā, num. 8. de iuretiuran.*

45 Hæretici quoque cum sint infames, & ab omnibus vitandi, excluduntur a Decurionatu, & ab omnibus muneribus publicis, imò expellendi sunt a Ciuitatibus, tanquam pestilentes, & scelesti, vt *Summorum Pontificum Sanctiones, & Imperatorum leges præcipiunt: habes enim in vtroque iure titulos integros de hæreticis; & insuper Clem. IV. Constit. 6. Bull. nou. tom. 1. pag. 113. & Const. 8. eiusdem Innocent. IV. Const 1. pag. 60. Nicolai III. Const. 2. edit. apud Vrbem veterem, 5. Nonas Martij 1280. d. Bull. & tom. pag. 124. Friderici Imper. leges habentur inter literas Apostolicas Innoc. IV. post Direct. Inquisit. fol. 17. & alia videnda sunt inter Constit. Aegidian. lib. 1. cap. 4. & lib. 3. cap. 29. & ibi Caballin. in gloss.* In Vrbe veteri, sicut in omnibus locis Ditionis Ecclesiasticę adest in hoc particulare Statutum ex præcepto *Clem. IV. Sum. Pontif. in præcitata Bulla 6. Statutum verò Vrbeuetanum est rub. 31. lib. 3. & nos diximus etiam supra cap. 14. de pœnis, num. 25 & seq.*

46 Et amplia hanc conclusionem quoad filios etiam hæreticorum, etiam reconciliatorum, nam satis mala fama redundat in filios ex hæresi, & apostasia parentum, vt docet *Simanca de institut. Cathol. tit. 50. num. 10. & pluribus seqq. Mastrill. & alij ab eo relati de Magistr. lib. 2. cap. 12. nu. 50. & 51. Farinac. in cons. 140. crim. lib. 2.* dicens, filios hæreticorum
47 priuandos esse non solùm successione paterna, sed etiam auita, ac etiam legitima; cui consilio subscripsit *D. Lucas Antonius Virilis* in Romana Curia tũc Aduocatus; & postea ob eius virtutes, & præclaras animi dotes a fan. me. Vrbano VIII. inter purpuratos Patres, & Vaticanos Senatores ascitus; qui *num. 9. & seq. circa fin.* subdit: [*Interest* Reipu-
48 blicæ Christianæ, vt filij hæreticorum perpetua ægestate laborent, cum rectius puniantur filij in casu hæresis parentum, quàm in læsæ maiestatis humanæ, cum impiè Diuina, & æterna Maiestas offenditur.] Quot autem sint hæreticorum sectæ, vide *in c. 39. quidam, 24. quæst. 3.*

49 Relegatus ad tempus Decurio paritèr esse desinit, nec reuersus locum suum obtinebit, *per tex. in l. 2 ff. de Decurion. Lancellott. Corrad. de decurion. num. 14.*
50 & multò minus erit eligendus exul, seu bannitus, quia hic desinit esse ciuis, *test. Marsil. in tract. de bannit. in verb. Ciuitate, num. 125.* qui ampliat, & extendit etiam ad filios bannitorum *in n. seq. 126. Auendag. de exeq. mand. part. 1. quæst. 19 num. 24. vers. quartus casus;* & ita etiam cautum est *in Statuto Vrbeuetano lib. 3. rub. 67. si quis in nostra Ciuitate, &c.*

51 Sed limita, si bannitus, Principe permittente, maneat in Ciuitate, & habeat saluum conductum, qui in Regno dicitur *Guidatus,* & durante tempore saluiconductus, & guidatici, habetur ac si nō esset bannitus; *Vrsill. ad Afflict. decis. 4. num. 6. & alibi.* Et hoc fortius procedit,
52 si bannum emanauit in contumaciam, nam eò ipso quòd bannitus promouetur ad Officia per Principem, vel saltem

eo sciente, & patiente, electio, & promotio valet, *Menoch.consf.275.nu.13.& seq.vers.tertius est casus, lib.3. Mastrill. loco cit.num.58,59.& 60.* & faciunt, quæ tradit *Marsil.tractat. de bannit. in verb. capti, num.* 15. dum ait, stante Statuto,
53 quòd bannitus possit impunè occidi, si bannitus toleratur a Superiore in Ciuitate, vel alio loco, non habebit locum Statutum, & si quis illum occidat, homicidij pœnam non euadet, vt ibi per eum videndum; *Menoch.tamen de arbitr. lib. 2.cent.3.cas.283.per tot.* dicit, hunc esse
54 puniendum pœna extraordinaria arbitrio iudicis.

Limita secundò in bannito de vna Ciuitate, qui poterit in alia esse Decurio, & habere honores; *Bald. in l. 2. §. præterea, ff.de orig.iur.* quem refert *Felin.in c.cum contingat, nu.1. vers. contra primum, de foro compet. Mastrill. loco cit. num.61.*

55 Limita tertiò, in bannito, seu relegato ad certum tempus, nã impleto tempore, Decurio erit, *Lancell.Corrad.de decurion. num.* 14. quem vide; declarat enim ibi, qualitèr sit intelligenda hæc limitatio: sed, ni fallor, ex *Vlpiano desumpsit in l.2.ff.de decurion.vbi Bart.* testatur, hanc legem vidisse ad praxim deductam Bononiæ contra quosdam Do-
56 ctores expulsos a Collegio, & postea restitutos, qui non recuperauerunt pristinum locum in Collegio, sed habiti sunt tanquam de nouo in Collegium recepti: & facit *Papiniani responsum in l. ad*
57 *tempus, ff. de decurion.* dum vult, relegatum, & exulem etiam ad tempus ex crimine ignominiam perpetuò irrogante esse in perpetuum motum.

58 Nec etiam decorandi sunt Decurionatus honore, qui iudicij publici quæstionem citra veniam absolutionis deseruerunt, quia Turpiliani Senatusconsulto notantur: sicut etiam, qui calumniæ causam iudicio publico damnati, *l.spurij, §.qui iudicij, ff.de decurion.* Sicut e-
59 tiam accusatus pendente causa criminali non potest ad honores vocari, licèt antiquos retineat, *l.1.C.de reo postul.lib. 10.vbi Ioan.de Plat.n.2.* declarat, quando quis dicatur reus delatus, seu postulatus, quem vide, vnà cum *Mastrill. de Magist.d.cap.12.num.53.*

60 Militaribus quoque viris nihil cõmune est cum Curialibus, *l.42.militaribus, C.de decurion.lib.10.vbi Lucas de Penn. in prin.*dicit hanc legem notandam esse pro Statutis Vrbium Tusciæ, quibus cauetur, vt nullus ex Magnatibus audeat intrare palatia Priorum, qui sunt quasi Decuriones, & Rectores sub graui pœna: *Io.verò de Plat.hanc eandem l.*inter-
61 pretatur, vt nullus Tribunus militum, Dux, vel Comes cognitionem habeat contra Decuriones, & alios Curiales, nec aliquam iniuriam dictis Curialibus inferre debeat, sub pœna decem librarum auri; quia horum cognitio contra suos milites versatur, & nemo iudex debet
62 extendere potestatem, & iurisdictionem suam vltra id, quod ad eius officium pertinet, aliàs punitur, *l.131. factum a iudice, ff.de regul iur.l. in prouincijs, C.de numer.lib.12.l.2.C. de executor. & exactor.eod.lib.*

63 Sed magis ad rem nostram, milites cohortales, quos vocant *delle Militie, o Cernite*, non esse inter Curiales recipiẽdos, cautum est in eorundem militum priuilegijs a Summis Pontificibus illis concessis, *cap.13.* his verbis. [*Non* possino essere imbossolati per Sindici, Denuntiatori de'malefitij, Massari, nè Mestrali, nè meno astretti ad esser Tutori, Curatori, o Procuratori, se non per Soldati, o figli loro. Nè ad accettare altri offitij, o carichi publici, se non di loro spontanea volontà,

Cum autem sæpe contingat in multis Oppidis, & Locis Ecclesiasticæ Ditionis, vt ferè omnes ciues, incolæ, & habitatores in albo militum (*quod Rollum vocant*) sint relati; nec adsit, qui munera publica subire possit, aut velit, idem
64 Summus Pontifex per organum suæ Sacræ Consultæ plurièss respondit in hæc verba. [*Acciò* cotesta Communità, & altre non riceuano danno nelle cose publiche per difetto di chi l'amministri, per esserui troppo numero di soldati, che in vigor de' priuilegij sono esenti da'carichi publici; commanda la Santità di N.S. che mentre i soldati eccedano il terzo delle persone habili alle funtioni publiche, in ciascun luogo, doue eccedano, deuano anch'essi astringersi a tutti li carichi de'Magistrati, come d'abondanza, Sindici, e simili, per quella parte, che eccedano detto terzo, di modo che sempre deuono rimanere esenti, e godere il priuilegio i più vecchi soldati, dentro il terzo delle persone habili in ciascun luogo: e morendo i vecchi, vadano di mano in mano sorrogandosi i più anziani, per godere il priuilegio. Non volendo S.Santità, che ne rimanghino priui, ma solo, che si differi-

sca

sca l'esecutione di esso, perche il seruitio publico cammini. Nel rimanente deuano i priuilegij hauer luogo anche a fauor de' soldati, che eccedano il numero sudetto; che serua a V.S. d'auuiso, che faccia onninamente praticare in questa forma, *&c.*]

Et adsunt etiam aliæ literæ super eadem re scriptæ Cardinali Prouinciæ Marchiæ Legato a fel.mem. Card. Burghesio, & Mario Farnesio, in hæc verba. [*In* Consulta, doue è stata letta l'instanza della Communità di San Giusto nel particolar di coloro, che per essere arrolati nelle militie, recusano d'accettare gl'offitij publici; si è preso spediente per il danno, che ne segue a quella Communità, che si debbano senz'altro astringere a pigliare, & esercitare tali cariche, quãdo riescano nelle persone loro. Così dunque restarà V.S. Illustrissima seruita di prouedere, che venga eseguito; e le bacio humilmente le mani. Roma li 9. Giugno 1607.

Di V.S. Illustriss. e Reuerendiss.
Humilissimo Seruitore
Il Card. Borghese.

Al Colonnello Antonio Frangipane.

IL priuilegio, che N. S. hà concesso a' Soldati, esentandoli dall'entrar de' Consegli, e dall'offitio de' Magistrati, nõ hà Sua Beatitudine inteso, che habbia
65 luogo, oue per esser poca gente, senza che i Soldati ancora esercitassero i Magistrati, il publico seruitio patirebbe molto. Nè io so, perche i Soldati voglino recusare quegl'offitij, che sono segni d'honoreuolezza nella Patria propria, e nelli quali, come anche ne' Cõsegli, se vi sarà sempre qualche Soldato, può ritornare ad vtile di tutta la soldatesca del luogo, potendo quelli prendere nell'occasioni la protettione degli altri, defenderli, e dire le loro raggioni. Per tanto hammi commandato l'Eccellentiss. Sig. Generale mio Signore, che io scriua a V.S. acciò faccia, che in ogni modo i suoi Soldati accettino simili offitij, e cariche de' Magistrati, e Consegli, qualunque volta ne saranno, conforme al solito, estratti. Questa essendo per hora la mente de' Padroni, e così conuenendosi per vtile publico, e per riputatione, & vtile ancora particolare de' Soldati: e perche sò, che ella non mancarà in questo del debito suo, senza stendermi in altro, me le offero, e raccomando. Di Roma li 16. Aprile 1608.

Di V.S. molto Illustre
Al seruitio
Mario Farnese.

Et hæ quidem literæ iuris assistentiam habent, nam gerere Magistratum magis ad honorem, quàm ad munera pertinet, *l. 12. cui munera, ff. de muner. & honor. l. eos qui, §. nam paucitas, ff. de decurion. l. vt gradatim, §. quoties penuria, ff. de muner. & honor*

Et cum in dubium reuocatum esset, an eo tempore, quo miles Magistratum gerit, suspendatur eius priuilegium militare, itaut contra ipsum committi, & exequi possint represaliæ, veluti contra alios ciues non priuilegiatos, *Sacra Cõgregatio Boni Regiminis rescripsit, vt*
66 *infra. Al Commissario d'Acquapendente.* [*Non deue* il Cap. Agosto Sauini di costì esser di peggior cõditione, nè perdere il priuilegio militare, per hauere accettato il Cõfaloniérato della sua Patria; essendo che questo grado sia conueniente ancora a' Soldati, come è stato deciso più volte. Però sì come non poteua esser rappresagliato per debiti Camerali di cotesta Communità prima che accettasse l'offitio, nè tãpoco potrà, doppo che hauerà finito il tempo di detto offitio, per il priuilegio militare concessogli da N.S. così voi non permetterete, che sia molestato per causa di ripresaglia, fin tanto che esercitarà il sudetto Confalonierato. E Dio vi guardi. Roma li ... Gennaro 1643.

Vostro, Il Card. Barberino,
Giulio Donati Secretario.

67 Per ambitum quoque affectantes Decurionatus dignitatem repelluntur: præsertim si pecunijs, vel muneribus suffragia comparentur; quia & infamiæ nota, & pecuniaria pœna mulctandi sunt isti, *l. vnic. ff. ad leg. Iul. de ambit. l. sancimus, C. ad leg. Iul. repetund.* & si pecuniariam pœnam soluere recusauerint, deportantur, *l. vnic. & ibi gloss. in verb. ad solutionẽ, C. eod. tit. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 5. casu 401. num. 12.* vbi multos e-
68 numerat casus ad probandum, ambientes grauissimis pœnis affectos fuisse; verùm hanc conclusionem ex omni parte absolutissimam inuenies apud *eruditiss. Decian. tract. crimin. part. 2. lib. 8. cap. 21. vbi de ambitu in genere, cap. 22. de legibus contra ambitum latis; cap. 23. quibus ex causis ambitus incurratur; cap. 24. de processu, iudicibus, & probationib. in causa ambi-*

ambitus;cap.25. de pœnis,& damnatis ob
ambitum;cap.26. ex quibus causis execu-
sentur rei ambitus: & ad hoc vltimum
caput videre poteris *Lucam de Penn. in*
l.4.n.2.C.de legation.Mastrill.de Magist.
lib.1.cap.30.
Et in Ecclesiastica Ditione habes *Bo-*
nifacij VIII.& Gregorij XIII. Sãctio-
nes de datis, & promissis pro gratia, vel
iustitia impetranda, in quibus delin-
69 quentes a communione fidelium segre-
gantur. Et licèt *Nauarr.* ad interpreta-
tionem dictæ Constitut. Gregorij XIII.
dicat hanc habere locum in rebus spi-
ritualibus; attamen quia *Clem.VIII. in*
hac nostra Constit. §.22. vbi apertè lo-
quitur de rebus temporalibus, extendit
70 pœnas contentas, & comminatas in
prædictis Bonifacij, & Gregorij Sãctio-
nibus, puto, cauendum esse ab illa distin-
ctione Nauarri: tu tamen cogita.
71 Debitores quoque Vniuersitatum a
publicis muneribus, & Decurionatu sũt
arcendi, *l.1.C.de debit.Ciuit. lib.11.l. re-*
scripto,§.debitores,ff.de muner.& honor.
Auendag.de exeq.mand.part.1. cap. 19.
num.25.vers.nonus est casus, qui ait, hãc
esse conclusionem generalem in omni-
bus Officialibus, qui sunt syndicati, nec
rationes reddiderint; *Gabriel Berart. in*
specul.visit.secul.cap.22.n.6. Mart.Laud.
tract.de dignit.quæst.27. dicens, huius-
modi debitores reuocari non posse ad
honores, nisi dederint fideiussores, vel
pignora, *per text.in l.locatio, alias licita-*
tio,§.debitores,ff. de public. & vectig. &
hoc idem scribit *Lãcell.Corrad.in tract.*
de decurion.n.18. vers. debitores Ciuita-
tis; qui tamen declarat hoc verum in
debitoribus ex reliquatione, hoc est ex
administratione officij, vel ex pollicita-
tione, secus ex alio contractu.
Sed horum opinio fallit in Terris Ec-
clesiæ, per ea, quæ sancita sunt *in nostra*
Bulla, §.16.*vbi nos plenius dicemus in*
gloss.2.verb.debitores.
72 Publicani, & gabellarum conductores
ad Magistratus honores recipi prohi-
bentur, *l.spurij,§.decurio,ff.de decurio.*
ibi. *Decurio etiam suæ Ciuitatis vectiga-*
lia exercere prohibetur, &c. vbi *gloss.in*
verb.exercere,exponit, idest conducere,
quam sequitur *Tholosan. in syntag. iur.*
vniu.lib.27. cap.1. n.14. Auend. de exeq.
mand. par.2.cap.12.num.13.vers. octauũ
requisitum, Mastrill. de Magistr. lib.2.
73 *cap.12.num.54.* Et ad omnes conducto-
tes rerum, & bonorum Ciuitatum ex-
tendendam esse conclusionem, suadent
ibra *in l.vnic. C.ne tut. vel curat. vectig.*
cond.l.51.§.Modestinus, ff.locat.qui qui-
dem,§.græce scriptus,ita ab Alciato lib.2
dispunct.cap 2.in latinum versus est. [*Qui*
tutores facti sunt, aut curatores, priui-
quam satisfecerint, conducere aliquid a
Cæsare prohibentur: quòd si quis dissi-
mulans progrediatur, & agros Cæsaris
conducat, vti contrafaciens *puniatur.*]
Sed *Arcbadij, & Honorij Sanctionẽ*
quoque babemus in l. vnic. C.quibus ad
conduct. acced. non licet, lib.11. his ver-
bis. [*Nullus* Palatinorum, qui in officio
rei nostræ priuatæ militant, conductio-
nis nomine, vel per se, vel per quamli-
bet personam possessionem huiusmodi
conducẽdarum habeat facultatem, cum
neque militi, neque curiali hoc facien-
dum *permittimus.*] *vbi Io.de Plat.* extẽ-
dit, curiales scilicet, & milites, nec pro-
curatores, neque fideiussores conducẽ-
tium vectigalia esse non posse, *vt in l.*
curiales,l.milites,l.fin. C.locati; & reddit
74 rationem, quia in Officiali, vel curiali
cadit præsumptio impressionis metus,
l.si per impressionem, C. quod met. caus.
Alia ratio desumi potest *ex l. milites, C.*
locati, vbi Leo Imp. prohibet militibus
conductionem rerum alienarum, ne o-
75 misso armorum vsu ad opus turestre se
conferant. Pari ergo ratione qui Magi-
stratum gerunt, cessare debent a condu-
ctione gabellarum, ne huiusmodi nego-
cijs impediti, Vniuersitatum, & Rerum-
publicarum negocia prætermittant, &
negligant, & in periurium incidant; si-
quidem ad Magistratus promoti iurant,
benè, & fideliter officium commissum
exercere, vt obseruat *Arcbid. c. probi-*
bentur,2.quæst.1.num.5.Rod.Suarez al-
leg.12.num.5. Et cautum reperitur ferè
in omnibus Italiæ Statutis; & in tota
Ecclesiastica Ditione habemus Bullam
hanc nostram super Bono Regimine.
76 Adde, si placet, publicanorum factio-
nes audaces, & temerarias esse, vt Vl-
pianus ait *in l. quantæ, ff. de public. &*
vectig. & ideo inter sordidos, abiectos,
infames, & malè moratos ponuntur a
Tiraquell. conductores gabellarum *in*
tract. de nobilit. cap.34. num. 32. Petrus
tamen de Auendag.part.2.cap.12.nu.12.
vers.ex quo sequitur, testatum habet;
si vectigalium conductor sit admissus,
non prohibetur vti arrendatione, quia
77 facilior est retentio, quàm acquisitio, *l.*
fin.ff.vnde lib. & in terminis casus no-
stri *Martianus I.C. respondit in l.4. de-*
curio,ff.de decurion. & ibi gloss.in verb.
rema-

remanet; reddit rationem, quia melius
est remanere, quàm ad interesse iure
hæreditario teneri; & subdit *Auendag.*
78 *loco cit.* multa prohibentur a principio,
quæ post recepta permittuntur, de qui-
bus ponit exempla *Accurs. in gloss. ad l.*
longa, ff. de mortuo infer. & in l. si is qui,
ff. de acq. poss.

79 Et apud Romanos aliquando fuisse in
pretio publicanos ex multis argumen-
tis *a M. Tullio desumptis probat idem*
Tiraquel. de nobilit. loco citato, n. 33. vers.
quia scio. Et ita quoque seruatur hodie
ferè per omnes Ciuitates, & loca Italiç,
vt publicani, & vectigalium conducto-
res, nisi sint penitus plebei, & infimæ
conditionis, nisi sint debitores, & litem
habeant cum Vniuersitatibus, a Magi-
stratibus non repellantur.

80 Excluduntur etiam a Consilijs, & De-
curionatu minores 25. annis, *l. ad Rem-*
publicam, ff. de muner. & bonor. vbi *Vl-*
pianus, si creati fuerint de facto, *supplet*
gloss. suffragium in curia non ferant; &
alia cumulat *Suarez in d. alleg. 12. n. 1. 2.*
& seq. Nicol. Losæ. de iur. Vniuers. par. 1.
cap. 3. num. 26. 27. 28. & 29. vbi duas af-
81 fert ad hanc regulam limitationes. Pri-
ma est, ob defectum maiorum possunt
admitti minores 25. annis. Secunda,
quando longa consuetudine introductũ
est, vt etiam minores admittantur; & hç
limitationes desumuntur *ex Callistrati*
responso in l. 11. non tantum, ff. de decu-
rion. iuncta gloss. in verb. ex causa, &
verb. consuetudo.

Has tamen limitationes declarat *Sua-*
rez d. alleg. 12. num. 3. quando minor es-
set etiam pupillus, quia tunc neque ex
causa, neque in defectum admittitur, *l.*
bi qui, §. impuberes, ff. de iur. immun. vbi
Vlpianus hæc habet. *Impuberes, quàm-*
uis necessitas penuriæ hominum cogat, ad
honores non esse admittendos, &c. Sed
huic Vlpiani responso aduersari videtur
Seueri, & Antonini Sanctio in l. 1. §. pro
infante, C. de muner. & bonor. vbi *Bart.*
ex verbis ipsius textus notat, etiam in-
fantes ad honores, & Decurionatum
admitti posse; sed soluitur ista contrarie-
tas *ex eodem Vlpiano in d. l. ad Rempu-*
blicam, ff. de muner. & bonor. vbi ait, li-
cèt creati sint, suffragium in curia non
ferent: ergo non excludit penitus ad-
missionem, & creationem; sed quoniam
rectum consilium propter ætatem ha-
bere nequeunt, suffragia non ferent.
Adde etiam, non esse admittendos, nisi
pater pro illis cauerit, *d. l. 1. vers. quam-*
quam fidem, C. de muner. & bonor. quæ
verba rescribuntur *a Paulo I. C. in l. 21.*
Lucius, §. Imperatores, ff. de municipal.
Quid si admittatur Petrus, qui 25. annũ
non expleuit, sed tantùm attingat, an
82 suffragium dare poterit? affirmatiuè re-
spondeas *ex eodem Vlpiano d. l. ad Rem-*
publicam, ibi. [*Annus* autem 25. cœptus
pro completo habetur; hoc enim in ho-
noribus fauoris causa constitutum est,
vt pro plenis inchoatos *accipiamus*.]
Quod etiam sacri Canones in promo-
uendis ad Sacrum Presbyteratus ordi-
nem obseruant, vt attingẽtes 25. annum
promoueantur.

83 Filij familias autem maiores 25. pos-
sunt esse Consiliarij, & si patres eorum
consenserint, vel ratum habuerint, te-
nentur pro eis, *l. 6. §. pater, l. 7. §. vltimo,*
ff. de decurion. l. 2. ff. ad municip. l. 1. C. de
filijs fam. & quemad. pater, lib. 10. Bart.
in l. 1. nu. 2. & seq. C. de decurion. & tunc
pater dicitur consentire filio, quando
scit, & non contradicit, vt notat *gloss. 1.*
in d. l. 1. quam ibi sequuntur *Bart. num. 4*
& 10. de Plat. num. 1. in fin. Losæ. de iur.
vniuers. part. 1. cap. 3. num. 26. & seq. In
84 ijs enim, quæ sunt iuris publici, patria
potestas non attenditur, *l. nam quod, ff.*
ad S. C. Macedon.

Imò plures de eadem familia, vt pa-
85 ter, filius, & plures fratres possunt esse
simul Consiliarij eiusdem Ciuitatis, &
alter alteri poterit dare suffragium, vt
in l. 5. & 6. ff. quod cuiusque vniuers. ait
enim ibi *Paulus I. C. Quasi Decurio hoc*
dedit, non quasi domestica persona. Quæ
tamen doctrina non habet locum in Ci-
uitate Vrbeuerana ob specialem Sãctio-
nem Pij IV. Pont. Max. qua datur forma
creandi Decuriones illius Ciuitatis; &
post multa sancitum est, ne plus quàm
duo ex eadem familia, qui etiam seor-
sim habitent, possint esse Consiliarij, seu
Decuriones: Et huic simili decretum
a Duce Mediolanensi emanasse, scribit
Lancellott. Corrad. tract. de decurion. n. 20
vers. cum aliàs, addens, ciuile esse, vt
plures participes sint Magistratuum.

86 Inhonestum quoque videtur, perso-
nas ictibus flagellorum subiectas, vt erant
olim, qui victualia negociabantur (&
vtinam hodie etiam hoc esset in vsu; nã
cessarent fortasse tot monopolia, & fla-
gitia, quæ quotidie in his rebus cõmit-
tuntur) in ordinem Decurionum reci-
pi, vt *Callistrati responsum in l. eos qui,*
§. inhonestum, ff. de decurion. licèt hanc
conclusionem declaret *idem Callistr.*

habere

habere locum in illis Ciuitatibus, in quibus honestorum virorum copia reperiri possit: vbi verò talium virorum inopia laboratur, & ferè omnes victualia tractant, non prohibentur in patria exercere munera publica, & esse consiliarios: nam *vt idem Callistr. ait in d.l. eos, ad fin.* paucitas eorum, qui muneribus publicis fungi debeant, necessariò hos etiam ad dignitatem municipalem, si facultates habeant, inuitat: & facit *l. vt gradatim, § quoties pennuria, ff. de muner. & honor.* vbi Doctores notant, necessitatem legi præiudicare, &c.

87 Nec etiam Medici ad consilia publica pro administratione rerum publicarũ vocandi sunt, *l. placet, & ibi gloss. in verbo parabolani, C. de Episc. & cleric. & in d.l. vt gradatim, §. quoties, ff. de mu-*

88 *ner. & honor.* Verùm hoc non ratione exercitij, seu artis medicæ procedit, quia hæc nobilitati non derogat, vt latissimè probat *Tiraquel. de nobilit. cap. 31. per*

89 *totum, signantèr num. 76. & seq.* sed ideo a rebus publicis abesse debent, vt melius ægrotis curandis vacare possint, *Castr. & alij in d. l. placet, num. 1. & 3. vers. item nota; & facit l. 1. C. de profess. & medic. lib. 10. & l. medicos, eod. tit.*

Alia possent adduci impedimenta, propter quæ repellendi sunt homines à munere Decurionatus, sed ex hactenus dictis, & ijs, quæ videri possint apud auctores superius citatos, non videtur vlterius insistendum: sed ad eos, qui promouendi sunt, deueniendum erit: nam ex horum quoque numeratione facilè

90 erit agnoscere inhabiles, quia contrariorum est eadem disciplina, *l. & si contractibus, ff. de vulg. instit. de his qui sunt serui, vel alien. iur. in princ. Surd. consil. 4. num. 92. & decis. 37. num. 31.*

Constituamus ergo regulam. Omnes promoueri possunt ad munera publica,

91 & Decurionatus dignitatem, qui a iure non reperiuntur prohibiti; & ideo cuilibet de populo permissum est impugnare huiusmodi electiones, vt videatur, an sit benè facta, nec ne *l. vnus delatus, § eum, vbi gloss. in verb. appellatum, ff. de muner. & honor. Abb. & alij relati ab Auendaq. de exequen. mand. part. 1. cap. 19. nu. 27.* vbi docet, quibus, & cuius expensis prosequenda sit instantia.

92 Considerandum est igitur in electione Decurionum nobilitas, fidelitas, bona conscientia, cum mentis integritate proueniens, & rerum experientia, *l. 1. §. sed cum sit necessarium, ibi, & electis viris gloriosissimis, tam doctrina legum, quàm experientia rerum, studioque Reipublicæ indefesso, & laudabili proposito pollentibus, C. de iustin. Cod. confirm.* Nobiles enim, & ingenui, *vt Arist. ait*

93 *lib. 3. polit. cap. 8.* sibi rationabilitèr honorem arrogant; & paulò infra: Nobilitas apud omnes in honore est: *Tiraq. de*

94 *nobilit. cap. 20. nu. 51. ad fin.* & apud Romanos aliquando receptum fuisse, ne vllus ex plebe Magistratus crearetur, ad *text. in l. 2. §. iisdem temporibus, ff. de orig. iur.* & in Capitolio Romuli lex aderat in hæc verba: *Patres sacra, Magistratusque soli peragunto, ineuntoque; Plebei agros colunto, Dionys. Halicarn. teste lib. 2. antiq. Rom. pag. apud me 4. sub litera D. E. & ex nostris Balduin. in comm. ad leges Romul. l. 2. & 4. Tiraq. de nobil. cap. 2. sub num. 56.*

Et ad Rempublicam regendam eligen-

95 dos esse, qui ad honoris insignia, non ambitione, nec pretio, sed qui probatæ vitæ testimonium habent, sancitum habes ab *Impp. Theodos. & Valent. in l. sancimus, C. ad leg. Iul. repetund.*

96 Cuius etiam extimationis sint, & quo modo anteactam vitam transegerint, inquirendi sunt Decuriones, *arg. text. in l. 1. nemini licere, C. de Aduocat. diuers. iudic. Tholos. viden. in syntag. iur. lib. 47. cap. 14. num. 17. in fin. Mastrill. de Magist. lib. 2. cap. 12. nu. 16.* qui licèt loquantur in iudice, & in eis has qualitates requirant, attamen non esse minorem curam adhibendam in electione Decurionum scribit *Suar. allegat. 12 num. 11.* quia in electione iudicis cõceditur simplex iurisdictio, in electione verò decurionum conceditur iurisdictio, & administratio Ciuitatis, quæ multis interdicta est, vt diximus.

97 Nec possunt Decuriones electi seruire Curiæ per substitutos, etiamsi spectabili, vel clarissima dignitate sint decorati, nisi super hoc habeant speciale priuilegium; *ita Bart. & Ioannes de Plat. in l. nullus qui, C. de decurion. lib. 10.* quos refert *Lancellott. Corrad. tract. de decur. num. 19.* Et si detur casus, vt quis seruire possit per substitutum, hic debet esse eiusdem professionis, *l. 1. §. quod si morbo, C. de præpos. agent. in reb. lib. 12. 10. de Plat. d. l. nulli qui, num. 3. C. de decur. lib. 10. & Plato in 6. Dialog. de legib. in princ.*

98 sic ait. [*Qui rectè* Magistratus accepturi sunt, oportere primò satis ab adolescentia probatos fuisse, tam ipsos, quàm suos, vsque ad ipsam electionem: dein-

de eos etiam, qui suffragia ferunt, legitimis esse moribus educatos, vt facilè queant admittendos, & repellendos cognoscere, & erga vtrosque pro dignitate se *gerere:*] faciunt tradita a *Gabr. Berart. in specul. visit. secul. cap. 22. nu. 54. & seq.*

99 Sequuta vero Decurionum, seu Cõsiliariorum electione, hæc a Superiore confirmanda erit sub pœna 25. librarũ, *l. si quos spontaneos, C. de decurion. lib. 10. vbi Io. de Platea in princip. declarat,* nisi electus esset indignus, de quo Superior debet inquirere, & habere debet auctoritatem confirmandi a Principe, aliàs requiritur approbatio ipsiusmet Principis, vt ibi per eum. Et ita ego seruatum vidi in practica per multas vices cum Ciuitate Vrbeuetana patria mea, & alijs Ciuitatibus, & locis in mea Agentia comprehensis, in quibus quolibet quinquennio, vel alio statuto tempore eliguntur Confalonerij, Cõseruatores, vt Magistratũ gerant, nec nõ Decuriones, seu Cõsiliarij, alijq; Officiales, vt rebus publicis pręsint; hãc verò electionem (Bussulũ vulgò appellãt) & ad Sac. Consultam supremã Principẽ repræsentãtẽ pro cõfirmatione, & illius validitate trãsmittũt; qua cõfirmatione sequuta, ad Agentẽ pertinet inuigilare, vt quantò citius remittatur ad partes.

100 Post confirmationem, & approbationem prædictam coguntur Consiliarij subire munera Ciuitatis, & publicas implere functiones, *l. ad subeunda, C. de decurion.* diligentèr, & assiduè rerum publicarum administrationi vacare, Ciuitatis iura indefesso studio tueri, vt legitur *in Constit. de pace Constant. vbi Bald. in gloss. in verb. contra Ciuitatem.*

101 Nec etiam possunt a Ciuitate discedere sine licentia Superioris, *l. 1. ff. de decurion.* ibi. [*Decuriones,* quos sedibus Ciuitatis, ad quam pertinet, relictis, in alia loca transmigrasse probabitur, Præses Prouinciæ reuocare in patrium solum, & muneribus congruentibus fungi *curet.*] *& l. 16. si quis decurio, C. de decur. lib.* 10. ibi. [*Si quis* decurio, vel propriæ rei causa, vel Reipublicæ cogatur nostrum adire Comitatum, is non ante discedat, quàm insinuato iudici desiderio proficiscendi licentiam consequatur; quòd si pro sua audacia parui aliquis hanc fecerit iussionem, indignationem competentem *sortiatur. facit l. duumuirum, 53. C. eod. & ibi Bart.* subdens, quòd Magistratus municipalis non debet exire municipium; *Fran. Marc. decis. 798. n. 2. vol. 1. Gabriel Berart. in specul. visit. secul. cap. 22. num. 55.*

102 Imò nec posse Ciuitatem relinquere, vt rus, seu villam inhabitet, *Archad. & Honor. Impp. sanxerunt in l. vnic. C. si curial. relict. Ciuit. rus habit. mal. lib.* 10. in hæc verba. [*Curiales* omnes iubemus interminatione moneri, ne Ciuitates fugiant, aut deserant rus habitandi causa, fundum, quem Ciuitati prætulerint, scientes fisco esse sociandum: eoque rure se carituros, cuius causa impios se patriam vitando demonstrauerint, *&c.*] *Lancellot. Corrad. tract. de decurion. n.* 24. addens, si

103 Decurio fugiat a Ciuitate, poterit a Magistratu, & quolibet alio de eo corpore auctoritate propria capi, vbi iudicis copia haberi non possit; *per text. in l. 17. qui derelicta, & l. 54. generali. C. de decur. lib.* 10. *& ibi Io. de Platea.* Quàmuis hodie hoc malè seruetur, nam in requirendis, & cogendis Consilijs, qui abesse vult, impetrat a Superiore sui excusationem, & si numerus ab alijs expleatur, nil vltra quæritur: vidi tamen aliquando de ordine Superioris claudi portas Ciuitatum, & locorum, ne Cõsiliarij exeant, priusquam Consilium sit in sufficienti numero congregatum.

Læditur enim Ciuitas, dum a suis
104 deseritur ciuibus, & impij dicuntur ciues, qui patriam deserunt. *d. l. vnic. C. si curialis relicta Ciuit. &c. vbi Lucas de Penn. num. 3. nam, vt Vlpian. ait in l. 1 §. apparet itaque, vers. quia nõ tantùm, ff. de ventr. in poss. mitten. & in l. 3. §. quod pater, ff. de muner. & bonor.* non
105 solùm patri, sed patriæ nascimur; nec est laudandus, qui se, vel alios subtrahit vtilitatibus patriæ. Huc etiam respexisse videtur *Maior. August. in Nouell. lib. 4. tit. 1. in princ.* dum ait. [*Vrbibus* ordines deperiunt, & nonnulli prope libertatis suæ statum per contagionem consortij deterioris *amittunt.*] Et in Vrbeueteri habemus *Statum lib. 1. rub. 63. ad rem ita determinans.* [*Ciuis,* qui per quinquennium relicta Ciuitate in aliquo Castro, seu Villa habitare maluerit, ciuilitatem amittat, *&c.*]

106 Leuius tamen aliquando mulctantur, qui legitimo cessante impedimento absunt, pœna scilicet pecuniaria, vel ipsi Ciuitati applicanda, vel inter alios ciues frequentantes diuidenda, coempto pipere æqualitèr partiendo, quod in Patria mea seruatum vidi. Sed hic opor-

opportunè quæritur, an Consiliarij con-
107 tumaces coacti ad soluendum pœnam, in illius diuisione partem habere debeant? Et hanc quæstionem ponit *Angel. tract. de malef. in verb. & Andream Marci, num. 29. vers. quid è contra; & de mẽte Bart. Bald. Angel. Imol. & aliorum affirmatiuè respondet videndus.*

108 His præmissis, Decuriones electi (vbi de rebus publicis agendum erit) in Curiam, & Magistratibus conuocantur, *l. 2. C. de decurion. lib. 10. & ibi gloss. 1. Bart. & Io. de Plat.* per Magistratum intelligunt Rectores, & Præsidentes Terrarum, quorum auctoritas in conuocandis Consilijs adeo est necessaria, vt si omittatur, monupolium incurra-
109 tur, *l. 1. C. de monupol.* & pœnæ locus erit; *Marc. decis. 800. n. vlt. part. 1. Boer. decis. 60. num. 12. & 15. Guid. Pap. quæst. 106. in princ. & ferè per tot.* qui addit, hoc sancitum esse in Gallia ad euitandas fraudes, & machinationes; & habere quoque locũ in Italia, dicit *Bart. in l. actor, num. 10. vers. vos scitis, ff. rẽ rat. hab. & alios adducit Mastrill. de Magist. lib. 5. cap. 6. num. 236. Decian. tract. crim. lib. 7. cap. 20. de colleg. illicit.*
110 *num. 14.* & apud Romanos Senatus cõuocari non poterat, nisi per Dictatorem, per Consules, per Prætores, per Tribunos plebis, per Interregem, per Præfectum Vrbi; & omnibus alijs interdictum erat, *ex Aulo Gellio lib. 14. cap. 7. Nicolao Cucchio de Comitijs Roman. lib. 1. cap. 4. pag. apud me 85. sub lit. C. Alex. ab Alex. dier. genial. lib. 4. cap. 11.*
111 *& ibi Tiraquell.* Imò nec sola licentia, seu auctoritas Superioris sufficit, sed ipsius etiam interuentus, & assistentia requiritur, vbi Consilium erit conuocatum, *Barthol. Socin. in l. 1. num. 24. & 25. ff. quod cuiusque Vniu. nom.* quẽ refert *Nicol. Losæ. de iure Vniuers. par. 1 cap. 3. num. 67.* qui tamen limitat, nisi de ipsius Superioris interesse tractetur, quia tali casu permittitur Vniuersita-
112 tibus sine ipsius Superioris licentia, & interuentu conuocare Consilium, vt ibi per eum, qui ad hoc probandum citat *D. de Sola in decret. fol. 2. num. 4. & facit Paris de Put. trac. de syndic. tit. de off. syndic. §. pone, num. 3.* & ex cau-
113 sa licita posse conuocari Consilium sine licentia Superioris, scribit *Vrsill. ad Afflict. in decis. 175. num. 6.*

Verùm *Decian. tractat. crimin. lib. 7. cap. 20. de colleg. illicit. & conuentic. sub num. 30.* videtur velle etiam in causa licita, & honesta, puta si Prætor, & Officialis alicuius loci opprimat ciues, & hi velint conuocare Consiliũ, vt eligant Oratores ad Principem contra ipsum Prætorem, seu Officialem, non posse conuocari Consilium sine assensu Magistratus, & Officialis: debent enim ciues petere assensum, & si recuset, tunc audactèr, etiam ipso inuito poterunt conuocare, vt se ab eius tyrannide tueantur, per ea, quæ idem *Decian. scribit in cap. præced. 19. de seditiosis, sub num. 42. & 48. & nos diximus supra §. 11. gloss. 2. in verb. taxa facienda, nu. 21. & 22.*

114 Et hoc magis procedere puto in ciuibus S. Sedi Apostolicæ subiectis, qui nullam aliam iurisdictionem habent, quàm administrandi res, & bona Vniuersitatum sub certa lege in hac Bulla super Bono Regimine præscripta; & in rescriptis a Sacra Congregatione iuxta facti contingentiam emanatis: de quibus videtur loqui *Lucas de Pen. in l. 59. si quis, num. 1. C. de decur. lib. 10. & Bart. in l. 5. quoties, C. de legation. eod. lib. 10.*

Hi namque ciues quãmuis licitam, & honestam causam habeant conuocandi Consilium, attamen ante conuocationem si suspectum habeant Superiorem, seu Officialem loci, recurrere debent ad supremum Principem, quem Sacra Consulta repræsentat; & in Regno Neapolitano ad ipsum Proregem, per ea, quæ scribit *Mastrill. de Magistr.*
115 *lib. 5. cap. 6. num. 232. & 233.* Sacra verò Consulta, aut Prorex non solent huiusmodi licentias conuocandi Consilia concedere, nisi auditis ipsis Officialibus in loco residentibus, iuxta *Senecæ sententiam in Medea act. 2. scœna 2.*

Qui statuit aliquid parte inaudita
altera,
Aequum licèt statuerit, haud æquus
fuit.

videndi sunt *Mandel. cons. 427. Montan. super pragmat. 2. de adminis. Vniuer. nu. 265. & seq. Cancer. var. resol. lib. 3. cap. 3. num. 136. relati a Mastrillo loco cit.*

116 Sed prӕter Superioris auctoritatem, ad hoc vt Consilium dicatur legitimè conuocatum, necesse est, vt in loco publico, solito, & consueto fiat, *l. vltima, ibi; in locum Curiæ conuenire, C. de legation. lib. 10. Bart. in l. 2. num. 5. C. de decurion. eodem lib* qui declarat locum
117 publicum esse intelligendum, vbi Officiales habitant, & Curiam tenent; *Thesaur.*

saur.decis.257.num.3. vers. quare cum.

118 Et adeo est necessaria huiusmodi conuocatio in loco solito, vt etiamsi omnes homines Ciuitatis essét in platea, & aliquid statuerent, non diceretur ille actus ab Vniuersitate factus, sed a singulis; ad hoc enim, vt actus ab Vniuersitate gestus dicatur, requiritur, vt conuocatio fiat more solito; *Abb. viden.in c.cum omnes, n.7.vers. & vide gloss.de consuetud.viden. est etiã Bart. in l.omnes populi, num.18. ff.de iust. & iur.Bald.in l.3.num.2. ff.quod cuiusque vniu.nom.* vbi limitat, hoc non procedere aliquo interueniente impedimēto, puta belli, pestis, vel quid simile, relatus *a Losæo de iur.Vniuer.par.1.ca.3. num.72.*

119

Et ad rem quærit *Bald.in l.2.num.6. C.de sacrosan. Eccles.* an possit conuocari Consilium in Ecclesia? & in partē affirmatiuam inclinare videtur, *teste Losæo loco cit.num.73.* & pro hac parte adducit *text.in §.penult.iuncta gloss.1. instit.de libert.* vbi legitur, manumissiones etiam in Ecclesia fieri posse. Quibus adde, Ecclesiam nil aliud importare, quàm fidelium collectionem, *dist.1. de consecr.c.Ecclesia, 24. quæst.1.* Et ab Augusto Templa ad hoc cōstituta fuisse scribit *Aul. Gell. lib.14. cap.7.* in hæc verba. [*In Curia* Hostilia, & in Pompeia, & post in Iulia cum prophana ea loca fuissent, Templa esse per Augustū constituta, vt in ijs Senatus consulta more maiorum iussa fieri possent, *&c.*] videndus est *Iul. Lauor. de Comitijs prophanis, tit.1.cap.5.n.9. & alibi.*

120

121

122 Quibus tamen non obstantibus, contrarium puto verius, quia Ecclesia domus Dei est, & domus orationis, non autē negociationis, *Matth.21.* & ideo non sunt faciendi contractus, nec sententia, nec laudum in Ecclesia ferendum, vt probat *text. in c. decet, de immun.Eccles.in 6.Castren.in l.nemo Apostolorum, num.1.C.de sacrosanct.Eccl.*

123 Non obstat, quòd in Ecclesia fieri possit manumissio, quia cum hæc sit donatio libertatis, inter pias causas enumeratur, *Tiraq.de priuil.piæ causæ, priuileg.9.in fin.* & ideo nedum in Ecclesia, sed etiam apud Antistitem celebranda est, *l.1.& 2.C.de his, qui in Eccles.manum.* & res spiritualis ex hoc dici poterit; nam aliàs Clericis interdicta esset; quia sæcularibus negocijs nō possunt se miscere Clerici, *c.1.& tot. tit.ne Cleric. negoc.sæcular.se immisc.*

124

125 Minus obstat, quòd Ecclesia sit collectio fidelium, quia hæc ad orandum, & laudandum Deum fieri debet, *lib.2. Reg.cap.12.* ibi, *surrexit ergo Dauid de Terra, & lotus, vnctusque est; cumque mutasset vestem, ingressus est domum Domini, & adorauit, &c. & in Euang. Matth.cap.21. Domus mea domus orationis vocabitur.*

Quod autem scribunt *Aul. Gell. & alij*, responsione non eget, quia nihil commune habet sacrosācta nostra Religio cum superstitiosa gentilium insania: imò ab ipsismet ethnicis, & gentilibus improbatum fuisse Comitia cēsualia celebrare in ædibus sacris, *Valer.Max.testis est lib.1.cap.1. de relig.* dū refert, C.Figulum è Gallia Scipionem Nasicam, è Corsica Romam redeuntes iussu Senatus se Consulatu abdicasse; quia Comitia censualia in Templo celebrassent: & hunc Valerij locum notatu dignum existimat *Io. Andr.in addit.ad gloss.in c.decet, in verb.parlamēta, de immun. Eccles.in 6. videndus, & Mastrill.de Magist lib.3.cap.9. n.14.15. & alibi.*

126

Tertiò requiritur, vt Consilium legitimè conuocatum sit, & vt decreta, & resolutiones in eo facta substineantur, publica Decurionum, seu Consiliariorum vocatio per sonum tubę, seu campanæ, vocem præconis, vel quid simile, iuxta cuiusque loci consuetudinem, & stilum; *Bart.in l.2.nu.2.C.de decurion.lib.10.* addens, constare etiam debere de commissione facta præconi à Superioribus, *arg.text.in l.neminem, C.de exhiben.reis; & idem voluit Io.de Plat.in eadem l.2, num.2. & colligitur ex verbis eiusdem textus, ibi, solemnitèr in Curiam cōuocatis, &c.vbi gloss. in verbo solemnitèr, exponit, ad sonum tubæ, vel campanæ. facit etiam gloss. in c.si capitulo, in verb.factam, de concess. præben. in 6.* & de conuocatione campanæ habes *in c.in causis, vers. Capitulum verò, ibi, campanam pulsare fecerunt, de elect. vbi gloss. in verb. campanam, adducit alios text.in c.1.& 2. de off. custod.* cui iniunctum legitur onus pulsandi campanam iussu Archidiaconi; *viden.est Tholos.in syntag.iur.vniu. lib.48.cap.2.num.18.vers. vocatur Collegium, & num.19. vers. per præconem, & tubam;* quid autem si sonus campanæ, vel tubæ non audiatur, an obliget nihilominus Decuriones ad accessum in locum solitum? vide quæst.hanc optimè

127

128

129

time discussam *a Pollid. Rip. tract. de noct. tempore, cap. 5. de campana, num. 11 & seq.*

130 Sed numquid campanæ benedictæ existentes in turribus Ecclesiarum possint ad hunc prophanum vsum adhiberi, conuocandi scilicet Consilia laicorum? affirmatiuè respondit *Rota coram Seraph. decis. 223. Domini dixerunt per tot.*

Et in Romana Republica conuocatio per Coruicines fieri solebat, *Nicolao Crucebio teste, de comit. Roman. lib. 1 cap. 4. pag. apud me 84. sub litera H. vide, si lubet Iul. Lauor. de Comit. prophan. tit. 1. cap. 1. num. 12.* qui nulla facta mentione auctoris, distinctionem quandam *ab Alex. dierum genial. lib. 4. cap. 3. post med.* desumptam inter Co-

131 mitia, & Consilia refert; quam etiam scribit *Vigel. super inst. tit. de testam. ordin. & Iacob. Spicil. in lexicon iur. ciuil. in verb. Comitium.*

132 Verùm conuocationem prædictam, & modo præmisso nõ esse necessariam, si Consiliarij, qui adesse debent, sint præsentes in loco solito, scribit *Crauetta cons. 4. num. 25. lib. 1.* reddens rationem, quia iste sonus tubæ, seu campanæ, & vox præconis se habet ad instar citationis, quæ quidem citatio non requiritur, vbi citandus est præsens in iudicio; *Cassad. decis. 2. num. 3. de iudic. Beltram. qui multos cumulat ad decis. 576. num. 15. Gregor. XV.*

Quartò ad validitatem eorum, quæ

133 in Consilio geruntur, necesse est, vt præfinitus numerus Consiliariorum interueniat, *l. 2. & 3. ff. de decret. ab ord. faci. vbi Martianus I. Cita respondit. Decreta, quæ non legitimo Decurionum numero coacto facta sunt, non valent:* & alia adducit *Thesaur. decis. 257. num. 3. vers. quare cum, &c.* Et si vnus ex Con-

134 siliarijs, qui debuit interesse, non fuit vocatus, poterit hic prosequendo cõtemptum suæ personæ agere, vt actus retractetur; quia plus obest contemptus vnius, quàm contradictio multorum; *Abb. in c. 1. num. 16. vers. duo tamen, de his quæ fiunt a maior. par. cap. per text. in c. quod sicut, & c. bona, de elect. & idem Abb. in c. cum omnes, n. 12. de constit.* Sed qualitèr, & quomodo hæc Abbatis conclusio sit intelligenda, *vide Ioann. Bapt. Cost. de facti scien. & ignor. inspect. 30. num. 8. & seq.*

135 At Consiliariorum numerus in vnaquaque Ciuitate, & Vniuersitate regulariter est præfinitus, & Consiliarij in albo descripti, licèt non omnes, qui descripti sunt, interuenire cogantur pro necessitate actus: exemplum, in Ciuitate Vrbeuetana descripti sũt 130. patres, verùm si adsit medietas nempe 60. sufficiunt, ex forma tradita *in Breui Pij IV. datum Romæ 10. Decembris 1565.*

136 Postquam verò congregati sunt Decuriones in sufficienti numero, ad hoc vt gesta in Consilio substineantur, & valeant, requiritur, vt maior illorum pars consentiat, *l. quod maior, ff. ad municip. l. nulli, ff. quod cuiusque vniuers. nom. vbi gloss. in verb. duæ partes; c. 1. & ibi Abb. n. 16. de his quæ fiunt a maior. part. cap. & alia multa cumulat Losa de iur. vniuer. part. 1. cap. 3. num. 75. vsque ad num. 78. Capyc. decis. 4. n. 1. & seq.*

137 Sciendum tamen est, non semper sufficere, vt maior pars consentiat; nam cum tria sint vt plurimùm genera negociorum, quæ in Consilijs tractantur; necessaria scilicet, vtilia, & volũtaria, in primis duobus, necessarijs, & vtilibus satis est, vt maior pars consentiat: in voluntarijs autem non sufficit maior pars, sed requiritur, vt omnes expressè consentiant, & si vnus tantùm contradicat, actus non valet; *Lap. alleg. 85. num. 1. vers. in ijs enim; Capyc. d. dec. 4. num. 5. vers. tertia difficultas, Vincen. de Franc. decis. 2. num. 20. 21. & 22. Rota Rom. coram Seraph. decis. 708. num. 3. & alij relati a Io. Bapt. Costa tract. de fact. scien. & ignor. inspect. 30. num. 8. & 9.* Et ita ego obtinui pro Communitate Verrallæ cõtra D. Petrum Brosciottum, qui obtinuerat a maiori parte Consiliariorum claudere quandam terrarum quantitatem in præiudicium iuris pascendi, quod habet dicta Communitas in toto eius Territorio; & cum in dicto Consilio tres Consiliarij contradixissent, & ageretur de actu voluntario, & de concessione rei, in qua quilibet de populo recipit, vel recipere potest commoditatem, & vtilitatem, vt est ius pascendi cum suis animalibus; ideo *Sacra Congregatio die... Iunij 1636.* censuit, concessionem Consilij esse inualidam, & reuocandam: sed quoniam Brosciottus multùm quidem impenderat claudendo dictã terrarum quantitatem muro, & erat in quasi possessione prohibendi alijs ciuibus pascua in ipsa clausura, eadem Sacra Congregatio, ad æquitatem vt plurimùm propensa,

pensa, dixit, Proscriorum teneri ad refectionem damni, quod sentire potest Vniuersitas ex tali clausura pro praeterito; in futurum verò concordaret incerta pecuniarum summa, & pro concordia fuit commissa causa Eminentiss. Cardinali Alexandro Caesarino tunc Episcopo Viterbiensi, sub cuius Dioecesi continetur Terra Vetrallae.

138 Quod autem dictum est supra, non esse necessariú, vt omnes qui descripti sunt in albo Consiliariorum, interueniant pro validitate actus, intellige verum; quando est praefinitus numerus puta ad 60. vel 80. & in albo descripti sunt 100. & vltra, ad hoc vt si aliqui moriantur, vel iusto detineantur impedimento, horum vices alij suppleant; nam si in aliqua Vniuersitate statutum sit, vt omnes descripti debeant adesse, nec adsit alia numeri praefinitio, seu determinatio, tunc nisi omnes interueniant, gesta non substinentur; ita Nicol. Losa loco cit. num. 77. vers. veritas est, per textum in l. nominationum, C. de decurion. lib. 10. quae fuit etiam opinio Bart. in l. omnes populi, num. 16. vers. nec sufficit, ff. de iust. & iur. qui sic loquitur; non sufficere vocatos esse, nisi etiam sint praesentes; l. fin. C. de praed. Decur. lib. 10. Thesaur. decis. 257. num. 3. licèt de iure canonico, quando

139 Consiliarij essent vocati a Magistratu, & Superiore, & ipsi contumaces non accederent, tunc negocia Vniuersitatum expediri possent ab ijs, qui sunt praesentes: nam mandatum Superioris constituit inobedientes in contumaciam, contumacia verò priuat Decuriones facultate dandi suffragia; Abb. in c. cum omnes, num. 13. de constit. vers. quia conuocatio, 10. Andr. in c. in causis, de elect. Franc. Marc. quaest. 785. num. 2. ponentes casum in Consilio, in quo sit necessarius numerus centum Decurionum, si compareant solùm triginta, & alij sint contumaces, gesta per hos triginta valere dicunt: & addit Abb. loco cit. maximam in hoc esse differentiam inter Canonistas, & Legistas, & intellectum l. fin. C. de praed. decur. super qua

140 Bart. fundat suam opinionem, esse multiplicem, & obscurum, & intelligendum in factis, & negocijs grauissimis, in quibus non sufficit conuocare Vniuersitatem per tabellam, vel campanam, sed per nuncium, vel per literas: puta, si ageretur de mutatione dominij, & domini loci, quo casu to-

141 tius populi consensus exigitur, ita, vt vno reluctante, nihil agi possit, vt scribit Lap. alleg. 85. dicens, non potuisse Ciuitatem Tudertinam mutare dominium, nisi de omnium consensu; sequitur Thesaur. decis. 257. n. 6. vers. his accedat.

Placet tamen distinctio Abbatis in d. c. cum omnes, num. 7. vers. distingue, vbi reassumendo sententiam Bart. in d.

142 l. omnes populi, num. 17. super vocatione ciuium absentium sic ait: aut qui absunt, non habent vocem, & hi sine dubio non sunt vocandi; c. quia propter, de elect. aut habent vocem, & subdistingue; aut sunt absentes ex necessitate, aut ex voluntate; primo casu iterum subdistingue, aut absunt ex culpa propria, quia propter delictum fuerunt expulsi a Ciuitate, & non sunt vocandi, arg. l. amissione, §. qui deficiunt, ff. de cap. diminut. aut sine culpa propter tyranni timorem non audent ad Ciuitatem accedere, vel regnat ibi pars contraria, & tunc siue negocia sint grauia, vel leuia, ad hoc vt praeiudicetur absentibus, & vt actus valeat, debent isti citari, vt saltem mittant, vel constituāt procuratores, c. quia propter, §. illud autem de elect. c. quanto, 63. dist. Marc. decis. Delphi. 787. per tot. & decis. 785. n. 5. ad fin. quando autem absunt ex sola voluntate, tunc regulariter non sunt vocandi, nisi per generale proclama, c. in causis, vers. capitulum verò, de elect. Et adde, hoc verum esse, nedum quādo venire negligunt, sed etiam quando

143 venerunt, & re infecta recesserunt; quia paria sunt non venire, vel non expectare vsque ad finem, c. 1. de iudic. c. certum, 11. quaest. 3. Marc. quaest. 783. num. 3. qui declarat hoc verum, quando instaret terminus iuris, vel Statuti; si verò instaret terminus, alia minor pars non posset explere actum, quia maior pars recedendo videtur reuocare terminum praefixum: quando autem duae partes remanent, licet tertia re-

144 cedat, non est curandum de illius recessu; quia perinde est, ac si vocata noluisset venire; ita Marcus d. quaest. 783. in fine, & adductis Panormit. hoc dicentem in c. cum vobis, n. 3. de elect.

145 Sed quaero, Potestas, seu Officialis fecit conuocare Consilium sub certa pena, & venerunt duae partes, a quibus potuit expleri negocium, vtrum illi, qui fuerunt vocati, & non venerunt, excusentur a poena? & videtur affirmatiue

tiuè respondendum, qui ab ijs, qui interfuerunt, fuit legitimè actum, quod agendum erat. Contrarium voluit *Io. de Plat.in l.in filijs,nu.4 C.de decurion. lib.*10. quia pœna inobedientiæ, qua prius erant alligati, non remittitur, vt
146 ibi per eum, &c. Sed quomodo,& qua ratione anno 1106. qui fuit initiũ Imperij Henrici IV. quo tempore cœperunt Itali quandam libertatem, & dominandi initium stabilire, Consilia fieri, conuocari, & vota, seu suffragia dari, perbellè docet *Sigon.de Regn.Italiæ, lib.10.in princ.videndus.*

Postquam verò Consilium prædictis
147 solemnitatibus conuocatum est, primo loco proponitur negocium, quod expleri debet, secundo consulitur super eo, tertio capitur resolutio, & definitur negocium; ex practica, quam docet *Bart.in l.2. num. 1. ff.ad Senat. consul. Velle.& in l.omnes populi,2.quæst.principali, num.16. ff.de iust. & iur.& in l.2.num.8.& ibi etiam Io.de Plat.nu.2. vers.congregato autem, C. de decurion. lib.10.Robert.Maran. in procem.pract. num.7.*

148 Negocij autem propositio a Superiore facienda est, vt indicat *tex. in d. l.2.C.de decurion.& ibi Bart. & Io. de Plat.locis citatis*, dicentes; licèt non constet, propositionem fuisse factam a Superiore, si tamen apparet de voluntate Consilij, non irritatur actus, *l.si quod,in fin.C.de legation. lib.*10. & alia multa congerit *Losæ. de iure Vniuer. par.1.cap.3. num.*88. & idem dicas, si propositio facta sit a persona inhabili, seu infami, si tamen a Consilio sit confirmata, sustinetur, & actus valet; *Ias. in l.vniuersi,num.2.C.de precib. Imper. offer. & alij relati a Losæo loco citato, num.*89.

Sed puto in hoc seruandam esse locorum consuetudinem, nam multis in locis negocia proponuntur a seniori Iurisperito, vt in patria mea, vel a digniori Consiliario,& quandoque etiam datur licentia loquendi ob publicam vtilitatem, quo casu cuicũque ex Consiliarijs licitum est ascendere Suggestũ, seu Arrigam, & negocium proponere, ac aliorum suffragia exquirere,& actus valet.

149 Secundo loco dantur suffragia; qua in re seruandus est ordo antiquissimus vt primo loco seniores, qui maioris auctoritatis, & dignitatis existunt, votum, seu suffragia ferant; *Volater.in philolog. lib.29. sub tit. Romani Magistratus.* ibi. [*In sententia* verò dicenda is ordo erat, Princeps Senatus primùm a Consule rogabatur, deinde Cõsules designati reliqui præcipuę *existimationis*. *Lauor. de Comitijs propban. tit.1.cap.5.num.12.Marant. d. procem. num.* 8. Et si plures sint habentes eandem dignitatem, puta Doctoratus, qui primus laureola decoratus fuit, hic primus votum dabit, *l.1. C. de Consul. lib.12.Afflict.decis.1.num.8. latè Iacob Ben. de priuil. Iurisconsult. priuileg.* 10. *num.*7. vbi quærit, quis præferendus, an qui antiquior, & prior dignitatem assequutus est, & in Collegio
150 cooptatus, an verò qui ętate sit maior? & ait præferendũ esse, qui prior cooptatus: *vide Afflict. d.decis.1.nu.*7. qui hoc idem concludit, exemplo B.Iacobi Minoris, qui licèt maior ætate, cum in Collegio Apostolorum secundo loco vocatus esset, minor est appellatus: sed vide ad saturitatem *Mastrill. de Magist.lib.4.cap.14.num.16. & seq. & lib.5.cap.4.num.9.& seq.*

151 In Rota verò Romana seruatur contrarium, vt scilicet primus loquatur iunior ex ipsis Auditoribus; *Roman. singul.*82 cuius rei rationem reddit *Mastrill.d.lib.5.cap* 4. *num*,51. ne scilicet iuniores formident declinare a sẽtentia maiorum, quod facilè eueniret, si maiores primò votum darent; *Tiraq.de iur. primog.in præfat num.*114.

Sed oritur quæstio, an Doctor ex-
152 pulsus a Collegio, deinde restitutus, recuperet locum pristinum, itaut in sessione, & suffragijs dandis præferatur illis, qui medio tempore, & expulsione durante, fuerunt cooptati? & negatiuè respondet *Bart. in l.2. ff. de decur.* & colligitur ex verbis ipsius legis; & hanc decisionem seruatam fuisse *idem Bart.* affirmat in Ciuitate Bononiensi tempore Romei de Pepulis in quibusdam Doctoribus, qui fuerunt postea restituti tempore Legati, sed non recuperauerunt locum suum in Collegio, & primum gradum, sed habiti tãquam de nouo venientes in Collegiũ.

In sessionibus quoque ordo prædi-
153 ctus seruandus erit; nam sicut in Cęlo, qui Deo proximior est, is dicitur altius sedere, ita in terris ille dicitur magis honorari, qui prope Principem sedet, *gloss.in §.aliam,& ibi Io. Faber inst.de bon.possess.Mastrill. d.lib.4. cap.14. per tot.& lib.5.cap.4.num.2.& 3.Tiraq. de nobi-*

nobilit.cap.20.num.53. Et maior est ho-
nor sedere a dextris, quàm a sinistris;
Maranta in d. procem. pract. num.10.
Afflict. d.decis.1.num.8. & ibi Vrsill.n.
19. & seq. dicit considerandum, quãdo
sunt plura, & maiora concurrentia; vn-
de Marchio, & Comes simul præfertur
Marchioni tantùm, quia priuilegium
confunditur priuilegio, & dignitas ad-
dita dignitati auget dignitatem; *Bald.*
in l. sed si miles in princ. ff. de excus. tu-
tor. Boer. in trac. de auct. mag. curr. n.113.
Menoch. cons.126. num.10. Et posse im-
plorari officium iudicis ad obtinẽdum
locum suum in sedendo, dicit *Faber*
in §. aliam verò, instit. de bonor. possess.
quem sequitur *Petr. Gerard. sing. 33.*
num.3. Tiraq. de nobil. cap.20. num.56.
& seq. & licèt *Faber d.loco citato* dicat
non posse agi actione iniuriarum, si in-
ferior non cedat, *per text. in l. iniuria-*
rum actio, §. si quis in honoribus, ff. de
iniur. & fam. libel. vbi *Bart.* notat,
154 quòd ille tenetur actione iniuriarum,
qui facto facit iniuriam, non ille, qui
prohibet, ne quis ad honorem pro-
moueatur; *Bald. tamen relatus a Tira-*
155 *quell. loco cit. num.58.* scribit, quòd qui
vult ordinem turbare, tenetur actione
iniuriarum, & potest ei de facto resisti,
& armata manu; quia nemo tenetur
pati iniuriam, & contemptum proprij
honoris, *arg. text. in l.1. in princ. ff. de*
postuland. & l.19. obseruandum, ff. de
off. Præsidis; & Franc. in c. significante,
in 3. notab. vers. hinc est quod, de appel-
lat. tradit, pro honorantijs (vt ipse
loquitur) & iuribus incorporalibus, seu
156 iurisdictionalibus dari interdictum vti
possidetis, ne quis turbetur in sua qua-
si possessione, vel in suo priuilegio; &
ad hoc probandum adducit *text. in*
c.9. licèt causam, in princ. & fin. de pro-
bat. l. sicuti, §. Aristo, in fin. l. si quis
diuturno, in princ. ff. si seruit. vindicet.
Tiraq. loco proximè citato.
157 Et de Titulatis (vt vocant) in Re-
gno vtriusque Siciliæ, vbi hi corã Pro-
rege, & in omnibus sessionibus publi-
cis, & priuatis sedeant in sellis, & tecto
capite loquantur, ad differentiam alio-
rum, qui sellam non habent, sed in
scamnis sedent, & nudo capite loquũ-
tur, & suffragia ferunt, *Mastrill.* abun-
danter loquitur in *tract. de Magistr. lib.*
4. cap.13. num.169. & seq. Et de vsu Ci-
uitatis Barcinonæ, quòd Viri Illustres
Titulati, & Magnates, vti Regij Con-
siliarij Collaterales Domini Regis ha-
bent ius sedendi in scamnis tecto ca-
pite, scribit *Gabriel Berart. de visit. reg.*
tit. de Decurion. cap.23. num.11. & seq.
Et in Ciuitate Vrbeuetana, loco e-
latiori cum strato (Tapetum vocant)
sedent in sellis Reuerendissimus Do-
minus Gubernator personam Princi-
pis repræsentans, Confalonerius, &
Conseruatores Pacis, deinde in scam-
no peculiari Comites, Barones, & Do-
micelli, è regione iuris vtriusque Do-
ctores, Duces, & Equites, successiuè
alij Consiliarij.
158 Hunc autem ordinem sedendi, &
dandi suffragia dupliciter esse consi-
derandum, & ratione temporis, & ra-
tione qualitatis, itaut ordo qualitatis
prior sit ordine temporis, docet *Cas-*
san. in cathal. glor. mund. part.1. consid.
78. Lucas de Penn. in rub. C. vt dign. ord.
ser. lib.12. Gram. decis.1. num.2. & ita
videmus, Conseruatores, Anzianos,
Priores alicuius Ciuitatis, & loci, quã-
uis nulla alia qualitate, seu prærogati-
ua suffultos, ratione tamen Officij, seu
Ordinis omnibus alijs ciuibus preferri,
nobiliori loco sedere, & primo loco
suffragia dare; *Mastrill. de Magist. lib.5.*
cap.4. nu.4.5.6.7. & 8. Menoch. cons.126.
num.20.
Temporis ordo seruandus est inter
159 dignitate, & munere æquales, itaut in-
ter Consiliarios, qui prius receptus
fuit, alijs sit præferendus; *c. statuimus,*
de maior. & obed. c. si quis iusto, ibi, is
qui primo, de elect. in 6. Mastrill. loc. cit.
num.9.10.11. vbi ait, illos præferendos
esse in sedendo, scribendo, incedendo,
& loquendo, qui maiorem prærogati-
uam habent: & digniores sunt, vel ra-
tione qualitatis, vel ratione temporis
ad officium, *c. Concilia, §. hinc, in fine,*
vers. hoc quoque, 17. distin. vbi Rauen-
natensis Archiepiscopus post Medio-
lanensem subscribit se illi Concilio a
Symaco Papa celebrato.
160 Et hanc temporis qualitatem in v-
nius horæ spatio, imò in vno momen-
to considerandam esse, docet *gloss. in*
c. duobus, de rescrip. in 6. & gloss. fin. in
l. si ex pluribus, §. fin. ff. de solut. & alij
relati a Mastrill. loco cit. nu.12. qui te-
statur de communi, & assignat caute-
lam, vt de certa hora fiat annotatio.
Verùm in materia præcedentiarum
161 seruandam esse consuetudinem loco-
rum, scribit *Bald. in c. cum olim, in pri-*
mo notab. de consuet. dum ait, consue-
tudo assignat loca sedendi, & non po-
test

test præposterari; *Menoch. d.cons. 126. num.3.& cons.52. num.184. Tiraq. de nobilit.cap.20.num.55.& optimus text. in l.non tantùm, ff.de decur.* ibi. *Nonnunquam etiam longa consuetudo in ea re obseruata respicienda erit, vbi Bart.* notandum dicit, in honoribus decernendis inspiciendam esse consuetudinem, & Statuta Ciuitatis; *Mastrill.loco cit.num.30.concl.3.*

162 Et in suffragijs quoque dandis æquã esse consuetudinem, vt eo modo, quo sedent Decuriones, votum, & sententiam proferant, *l.1 in fin. ff.de alb.scrib. l.spurij, §.priuilegijs cessantibus, ff.de decurion.Tiraquell.de iur.primogen.in præfat. num.112. & seq. Alciat. de præsumpt.regula prima præsum.45.ferè per totam.*

Postquam verò lata sunt suffragia, hęc colliguntur, & examinantur pro expeditione negocij propositi, *Nicol.Lesæ. de iur.vniuer.part.1.cap.3 n.86.* Verùm quia suffragia diuerso modo lata fuisse
163 constat, siquidem Romani aliquando tabellis, quas ministri Distributores appellati populo suffragia inituro ministrabant, duas scilicet pro quolibet, in quarum altera scriptum erat *Vti rogatis*. duabus tantùm primis elementis *V.R.* in altera scriptũ erat *Antiquo*, vna etiam litera *A.* vt latè tradit *Rosin.antiq.Rom.lib.5.cap.14.vers. de suffragijs. At Alex.ab Alex.dier.genial.lib.3.cap.5 post med.vers.quod apud Romanos, & ibi Tiraquel.* tres fuisse tabellas insinuat, & in eis tres literas græcas insculptas, quas in latinum versas ita interpretatur; *A.notam absolutionis, C. condemnationis, N.L.ampliationis, idest non liquet.* Hanc verò dictionem, *non liquet* (quæ hodie etiam seruatur in Sacro Rotæ Romanæ Auditorio) expressit quoque *Vlpianus in l. idem Pōponius, §.fin. in fin. ff. de recept. arbitr.* Quandoque etiam tabellas punctis tãtùm distinctas in suffragijs adhibitas fuisse, *idem Alex. testatur lib.4. cap.3. vers.nonnunquam alia seruata est suffragiorum ratio*; vbi *Tiraquell.* obseruat hæc desumpta esse *ex Cicerone lib. 3.de legib.& ex Plin.in 2.epist.* Et decreta Magistratuum Romanorum tribus modis promulgata fuisse, verbo scilicet, sententia, discessione, *ex lib.36.Tit. Liuij collegisse ait Volater.in philologia lib.19 in verb.Romani Magistr.pag.apud me 349.* Sententiam dicere, precipuorum Senatorũ erat; discessio ignobilium, hi enim pedibus ibant, mouendo se in locum illius, cuius sententiam probabant; *hæc Volater.* & confirmat *Alex.ab Alex.dier. genial.lib.4. cap. 11. Sigonius verò initio Imperij Henrici IV.anno salutis 1106.de Reg. Ital. lib. 10.in princ.* hac de re verba faciens, sic ait. [*Suffragia verò* diuerso modo lata sunt: interdum enim sententiæ singulorum secretò exquirebantur, & a Scribis excipiebantur; aliquando apertè viua omnium voce dicebantur: sæpè fabis albis, atrisque res permissa; nonnunquam discessione, interdum consurrectione confecta: discessionem verò cum in duas partes diuersas abire iubebãtur, ac per ministrum publicum numerabantur: consurrectionem, cum alijs sedentibus alij surgere iuberentur: voluntate consilij cognita decretum pronunciabatur, atque referebatur in tabulas. *hæc Sigonius:*] cuius verba, in ea parte de fabis albis, atrisque videntur etiam ad hæc nostra tempora multis in locis retenta; & meminit *Bart.in l.omnes populi, num.19. vers.sed credo, ff.de iust.& iur.* dum quærit, an requiratur ad validitatem actus, vt populus expressis verbis consentiat? & respondet; si ille, qui negocium in Consilio proponit, interroget Consiliarios, ipsi verò iuxta stilum signis, leuando, sedẽdo, seu fabis albis, & nigris consensũm præstent, &c.

Quod autem Sigonius addit; *viua omnium voce, &c.* id etiam apud Romanos in vsu fuisse constat *ex Liuio lib. 5.decad.3.* quem refert *Tiraquell.ad Alex.dier.genial. lib.4. cap.3.* exemplum affert de Scipione Aphricano, quem vniuersus populus effuso studio fauore accensus Aedilem creauit. Licèt modus hic valde periculosus iudicatur, cũ a voluntate populi, velut mare, sempiterna agitatione fluctuantis depẽdeat;
164 & exemplo Domitiani res clarior apparet, qui *Suetonio teste in eius vita cap.10.* morte affecit Flauium Sabinum, quòd consularium comitiorum die preco illum non Consulem, sed per errorem populi Imperatorem declarauit.

Nec etiam nostrę Cõgregationi modus hic arridet; præsertim vbi ex forma Bullæ recipiendi, & comprobandi sunt fideiussores oblati a conductoribus gabellarum, & prouentuum Vniuersitatum: nam, vt ego vidi, & expertus sum semel, atque iterum, mandauit denuò

conuocari Consilia, & receptiones, & comprobationes prædictas fieri per secreta suffragia, vt magis velle suum cuiusque sit proijciendi in vrnam fabas nigras, vel albas; quem modum a Græcis fluxisse notat *Tiraq. ad Alex. dierũ gen. lib. 4. cap. 11. in verbo gracis*; & colligitur *ex Demost. in oratione de falsa legatione, post med.* dum ait, rectissimè prouisum a Legislatore, vt clam suffragia ferantur; & reddit ibi rationem, viden. si lubet.

Et licèt qui negocia in Consilijs ap-
165 probanda proponunt, cauere debeant, ne res, & materias legibus, & statutis contrarias in medium adducant, & quę Reipublicæ bono aduersæ sint, in consultationem ponant, ad tradita *per Castren. in l. 1. nu. 6. ff. ad leg. falcid.* quem refert *Losæ. de iur. Vniuers. part. 1. cap. 3 num. 90. Osasch. decis. 17. num. 8. & 11. & sancitum legitur in Sixti V. Const. 42. Bullar. nou. tom. 2. pag. 545. & in Bulla Boni Regim. §. 12.* Nihilominus
166 ipsi quoque Decuriones, & Consiliarij antequam vota, & suffragia ferant, pręcipuè in rebus dubijs, & arduis, cautè, maturè, ac prudentèr negociorum qualitates examinare debent, non autem oscitantèr, & non ad saltum vnius, velut oues, præcipitantèr currere; vt benè docet *Rolan. a Vall. cons. 90. nu. 56 & seq. vol. 1.* subdens, Consiliarijs Ciuitatum, & locorum opus esse, vt animo, & mente reuoluant, quod scriptum reliquit *Bald. in l. item veniunt, §. præter hæc, & ibi etiam Castren. num. 4. ff. de petit. hæred.* dicentes: Quando in Consilijs proponitur aliquid agẽdum, hoc fieri debet diù, antequam deliberetur; & valdè rationabilia sunt Statuta, quę mandant, vt priusquam aliquid proponatur in Consilio maiori, discutiatur prius in Consilio minori: prout fieri in Ciuitate Florẽtiæ dicit *Castren. loco citato, & Rolan. confirmat d. consil. 90. num. fin.* quod etiam seruatur in Ciuitate Vrbeuetana patria mea, vt res per Consilium generale confirmandæ, vel improbandæ, examinentur prius coram Confalonerio, & Conseruatoribus Pacis, vnà cum duodecim ciuibus ad hoc specialitèr vocatis; deinde qui senior est in Collegio Iurisconsultorum, res discutiendas in Consilijs generalibus, extendit, ac proponit, per fabas albas, & nigras comprobandas, vel infirmandas.

167 Et quamuis optimũ sit huiusmodi diligentias adhibere, nihilominus teneantur Consiliarij, si quid damnosum, & illicitum senserint, verbis expressis impugnare, & contradicere, aliàs inuoluuntur pœnis delicti, ac si consentiant, *Ias. in l. qua dotis, num. 89. ff. solut. matr. Marc. quæst. 962. num. 2. & per tot. vol. 1. Losæ. de iur. Vniuers. part. 1. cap. 3. num. 98.* quibus adde *Innocen. & Abb. in c. 1. num. 13. de his quæ fiunt a maior. par. cap.* ibi. *Qui non vult consentire, debet expressè contradicere, aliàs inuoluitur pœna, & peccato.* & hoc idẽ scribit *Paleot. de sacr. Consist. Consul. par. 4. quæst. 10. col. 4. litera C.* qui licèt loquatur de Consistorio Papæ, & Dominorum Cardinalium, extendi tamen posse ait ad omne Collegium, & Vniuersitatem; *Felin. in c. nonne, num. 18. vers. quod vbi, de præsumpt. Alban. ad Bart. in l. Caius, num. 5. 6. & seq. ff. de pignor. act.* Sed quid opus est Doctorum auctoritate, vbi Princeps ipse loquitur, & legem fixit? audi verba *nostra Constitutionis super Bono Regimine in §. 21.*

[*Si quis* coniunctim cum cœteris, seu diuisim, nostrarũ huiusmodi prohibitionum, statutorum, ordinationum, iussionum, decretorum, mandatorum, voluntatum, aut præceptorum violator, aut transgressor extiterit, statuimus, vt præter superius expressam restitutionem, aut solutionem, seu damni refectionem, ij, qui preeminentia, aut gradu aliquo cœteris Superiores fuerint, nisi pro viribus, id, quod contra hanc nostram Constitutionem attentatum, gestumuè est, impedire tentauerint, suumque assensum omnino constantèr denegauerint, omnibus, & singulis per eos obtentis dignitatibus, gradibus, officijs, muneribus, & magistratibus eò ipso priuati, ac tam ipsi, quã alij inferiores, qui id suaserint, procurauerint, petierint, proposuerint, aut ipsimet fecerint, vel ab alijs fieri iusserint, ad illa, & alia similia, vel dissimilia in futurũ obtinenda inhabiles perpetuò, & incapaces, ac perpetua infamia, & ignominia notati; & singuli eorũ, si soluendo fuerint, vltra prædictam restitutionem, ad duplum eius damni, quod cõmuni massæ, seu mensæ illatum fuerit, de suo reficiendum obligati existant; sin minus pœna exilij, aut carceris saltem triennalis plectantur. Alij verò, qui solummodò consensum tacitè, vel expressè præstiterint, si soluendo fuerint, tantun-

tantandem pecuniarum, quãtum erogatum extiterit, de suo persoluant: sin autem id propter inopiam præstare nequiuerint, pœna aliqua corporis afflictiua Superiorum arbitrio puniãtur. Et eiusmodi mulctarum quarta pars inter eos diuidatur, qui quantum in eis fuerit, contradixerint, seque opposuerint, vel post consensum præstitum, erroris pœnitentes, Superioribus, id primi denunciauerint, *&c.*]

Vidimus huc vsque, primò quid sit, & vnde dicatur Consilium. Secundò, quinam possint interesse Consilijs. Tertiò, quæ requirantur pro validitate Cõsilij. Quartò, quis ordo seruandus in proponendis, & expediendis negocijs ad Vniuersitates spectantibus. Superest, vt breuitèr videamus, quid, quæue negocia vt plurimùm in Consilijs per-
168 tractentur, & expediantur; & hæc ad tria potissimùm capita referemus, nẽpe necessaria, vtilia, & voluntaria, prout etiam obseruat post alios, quos allegat *Io. Bapt. Costa in tract. de facti scientia, & ignorant. inspect. 30. num. 6. & 7.*

169 Inter negocia necessaria primo loco se offert constitutio syndici; etenim quia Vniuersitates æquiparantur pupillis, & minoribus, qui per seipsos se defendere nequeunt, *l. 1. ff. de tutel.* ideo sicuti pupillis, & minoribus dantur tutores, & curatores, *l. 1. & tot. tit. ff. de tutor. & curat.* ita Vniuersitatibus constituuntur, & assignantur syndici, & actores, qui pro illis agere, & experire valeant, *l. 2 & 3. ff. quod cuiusque Vniuer. nom. l. 8. ff. de pollicit. diximus supra, §. 9. gloss. 2. in verbo syndicus.*

Hæc autem syndici constitutio in
170 Consilijs facienda est, cum expressione nominum Consiliariorum, qui adsunt, præsertim si constituatur ad alienandũ; *Capic. qui multos cumulat decis. 4. nu. 4. Mysing. cent. 3. obser. 18. per tot. qui distinguendo procedit iuxta opinionem Oldradi cons.* 100. in Camera imperiali, vt ipse ait, approbatam, & magis ad praxim *Papiens. part. 1. in forma interlocut. super legitimatione personarum, in verb. legitimum procuratorem, pag. apud me* 201. *& nos multa diximus supra §. 9. gloss. 2. in verb. syndicus.*

Secundo loco inter negocia necessa-
171 ria collocabimus Medicorum electionem; nam vt *Tiraq. ait tract. de nobilit. cap. 31. num. 395.* tanti medicinam Doctores nostri faciunt, vt hæc victus, & alimentorum appellatione cõtineatur, ac si sine illa viuere non valeamus, *Bart. in l. si eum dotem, §. sin autem in sæuissimo, num. 9. ff. solut. matr. Corn. cons. 286. nu. 9. vers. & est aduertendum, lib. 3. & alij multi relati ab eodẽ Tiraq. loco cit. adde Gabr. Berart. in speculo visit. secular. cap. 13. num. 49. vsque ad num. 55.*

172 Medicorum verò electiones in Cõsilijs faciendas esse docet *Vlpian. in l. 1. ff. de decret. ab ord. facien.* dum ait: [*Medicorum* intra numerum præfinitum constituendorum arbitrium non Præsidi Prouinciæ commissum est, sed ordini, ac possessoribus cuiusque Ciuitatis; vt certi de probitate morum, & peritia artis, eligant ipsi, quibus se, liberosque suos in ægritudine corporũ *committant.*] hæc Vlpianus, & post eum *Ripa de remedijs ad conser. vbertat. num. 185.*

Quibus ex verbis tria nobis notanda sunt. Primum est, vt in vnaquaque Ciuitate debeat esse præfinitus numerus medicorum, *l. si duas, §. minores, ff. de excus. tutor. ibi, minores quidem Ciuitates possunt quinque medicos immunes habere, maiores septem, maxima verò Ciuitates decem; vbi gloss.* notat, tria esse genera Ciuitatum minores, maiores, & maximæ; *vt diximus supra §. 1. gloss. 3. verb. Ciuitate.* Et seruat etiam hæc Sacra Congregatio, vt medicorum numerus sit præfinitus, quando sumptibus, & stipendijs publicis ab Vniuersitatibus conducti sunt; nec vltra duos
173 regularitèr esse solent, non ea ratione, qua *Modestinus* vtitur *in d. l. si duos, §. minores,* nẽpe vt immunes sint a muneribus, sed ne Ciuitates vltra id, quod necessarium videtur, sumptibus, & expensis onerentur.

Secundum, quod nobis *a Modestino* notandum proponitur, est, vt morum
174 probitatem in medicis requiramus, ibi, *de probitate morum*, quod etiam a Sũmis Pontificibus sancitum habemus; *Innocentius enim III. in c. cum infirmitas, de pœnit. & remiss.* hæc ait: [*Districtè* pręcipimus medicis corporum, vt cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, & inducant, vt medicos aduocent animarum, vt postquam fuerit infirmo de spirituali salute prouisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur, cum causa cessante cesset effectus: hoc quidem inter alia huic causã dedit edicto, quòd quidam in ægritu-

dinis lecto iacentes, cum eis a medicis suadetur, vt de animarum salute disponant, in desperationis articulum incidunt, vnde facilius mortis periculum incurrunt. Si quis autem medicorum huius nostræ Constitutionis, postquam per Prælatos locorum fuerit publicata, transgressor extiterit, tandiu ab ingressu Ecclesiæ arceatur, donec pro transgressione huiusmodi satisfecerit competentèr. Cęterùm cum anima sit multò preciosior corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum pro corporali salute aliquid ægroto suadeat, quod in periculum animæ *conuertatur.*] hæc Innocentius; cuius sanctionis decretum reassumendo, & innouando, *Pius V. in sua Const.3.Bullar. nou. tom.2. pag.* 178. addit vltra pœnas ab Innocentio comminatas, vt perpetuò sint infames, & a gradu medicinæ, quo insigniti erant, omnino priuentur, & a Collegio medicorum eijciantur, & pęna etiam pecuniaria Ordinariorum arbitrio, vbi deliquerint, mulctentur; & in receptione gradus Doctoratus, & in concedenda licentia medendi, medio iuramento coram notario, & testibus obseruare promittant contenta in hac Pij V. Constitutione, cuius quidem iuramenti mentio in priuilegio, & licentia medendi facienda est, quòd etiam locorum Ordinarijs ostendendum erit, prius quàm medici ab Vniuersitatibus conducti mederi, & infirmos curare incipiant, vt latius *in d. Constit. §.6. & 7.*

Et antequam ad medicinæ gradum quis promoueatur, Catholicæ Fidei professionem ab ipso emittendam esse, *Pius IV. edixit in Const.*88. *§.4. eodem Bullar.tom.2.pag.*128.

175 Insuper ne medici hebræi ad curandos infirmos Christianos adhibeantur sanxerunt *Paulus IV. Constit.3. §.* 10. *Bullar.nou.tom.*1.*pag.*721.*Greg.XIII. Const.*68. *per tot. eodem Bullar. tom.*2. *pag.* 449. Et cum iudæis non habitandum, non manducandum, non medicamentum ab eis accipiendum esse, sancitum habes *in c.nullus,*28. *quæst.*1. *vbi Archid.* limitat, quando infirmus moreretur, nisi vocetur medicus iudæus; nam attenta huiusmodi necessitate, quæ legem non habet, poterit vocari medicus iudæus; verùm si adsit tempus petendi licentiam, hæc peti debet a Summo Pontifice, prout seruatum vidi a quodam meo conciue, qui ægrotabat in loco, vbi medicorum Christianorum penuria aderat, & ibidem reperiebatur medicus iudæus magni nominis, antequam ad sui corporis curationem illum vocasset, petijt, & obtinuit licentiam a Summo Pontifice, ne Censurarum pœnas incurreret, seu magis, vt suæ ambiguæ Conscientiæ consuleret: nam multi Doctores limitant positam regulam, quãdo medici Christiani nõ essent pro tali morbo sufficientèr periti, vel medicus iudæus esset notabilitèr doctior, & multa fecerit experimenta; *ita Tabiena in sum.verb.iudæus,num.6.quæst.*5.*Felin. & alij relati a Marchin. tract. de bello diuin. par.7.cap.6. num.*14. *quibus adde Marquard.tract. de iudæis, cap.7. num.* 10. Et contra Christianos recipientes medicinas a iudæis exclamat *Ripa tract. de peste, tit. de remed. ad curand. pestem, num.*52. *& seq. vers. ego alloquor;* vbi acritèr reprehendit Christianos Auenionenses, qui sui, suosque liberos in infirmitatibus committunt iudæis perfidis, & Christianorum inimicis; nam si Christum persequuti sũt, credendum est, quòd nos etiam persequentur; & mortem profectò appetit, qui a iudæo sanitatem exquirit, quia sine auxilio Christi se sanum fieri putat: hæc, & alia scribunt *Ripa, & Marquard.loc.cit.Guiliel. de Bened.in repet. cap.Raynutius, par.*1.*verb.adiectæ im-*
176 *puberi,num.*30. qui ait, iudæis quãtumcumque in arte peritis fidem adhibendam non esse; quoniam hoc colore deceptus olim fuit Carolus Caluus Francorum Rex filius Ludouici Pij, & Caroli Magni nepos; qui epota potione a iudæo medico propinata sibi familiari, & pro excellenti habito, pauló post interijt, vt scribit *P.Aemilius de rebus Francor.in vita huius Regis,ibi, Mantuæ correptus morbo moritur, accepto veneno a Sedechia iudæo medico, &c.* Et hanc canonicam prohibitionẽ non solùm ad medicos, sed etiam ad chirurgos, & barbitonsores iudæos venas secantes, vel applicantes cucurbitulas, vel clisteria, etiam ad aromatarios, & pharmacopolas medicinas præparantes nonnulli extendunt, quos refert *Marchin. tractat. de bello Diuino, part.7.cap.6. num.7. & seq.* licèt ipse huic extensioni non consentiat, cũ hoc non reperiatur expressè prohibitum in iure: & ita consuluit *Roman.*

cons.

conſ.489. hæc domina Petra, per totum, gloſſ.in d.c.nullus,in verb. percipiat,28. quæſt.1. Azor.inſtit. moral.tit.1. lib.8. cap.12.quæſt.5.& alij ab ipſo Marchino relati loco cit.nu.10. & ſeq. vbi alias
affert limitationes ad poſitam regulã,
ne ſcilicet medici iudæi vocentur a
Chriſtianis; quem vide.

An autem medici Chriſtiani teneã-
177 tur adhibere diligentiam aſſignatam
in c.cum infirmitas,de pœnit, & remiſſ. & Conſt.3.Pij V. in qualibet infirmitate, an verò in periculoſis tantum, *Cherub.iun.ad hanc Conſt.ſchol.*2. concludit, in omnes infirmitates, ad quas medici fuerint vocati; & ſi ægroti vltra
diem tertium abſque conſilio Confeſſarij diſtulerint confeſſionem, non ſunt
amplius a medicis viſitandi; *vt in dicta Conſt.3.§.3.& 4. videndi ſunt Nauar.in manual.Confeſſ.cap.25. num.61. verſ.tertiò peccat; Tolet. inſtit.ſacerd. lib.1.cap.81.& latè Bonacin.ad 2.Decal. præcept. diſp.4. epiſt.1.punct.16. 2.propoſ.num.9.10.11.12.13.& 14.*

Tertio loco ex eodem Vlpiani re-
178 ſponſo requiritur in medicis peritia
artis. Quamobrem medici volentes
exercere artem in Vrbe, præter Doctoratus gradum, peritorũ examini ſubijciuntur, & minus idonei reperti a Prothomedico ſuſpenduntur, *ex Gregor. XIII.Conſt.40.§.2.Bullar.nou. tom.2. pag.408.* ad cuius concluſionis faciliorem intelligentiam videnda ſunt, quæ
ſcribunt *Innoc.Felin.& alij Canoniſtæ in c.tua nos,de homicid.& alij Summiſtæ pluribus in locis;* qui diligentèr examinant quæſtionem, an, & quando medicus peccet mortalitèr, ſi propter imperitiam minus legitimè curauit infirmum, & ad quid teneatur.

Ex quorum dictis ad rem noſtram
179 colligo, non eſſe attendendas literas
commendatitias Magnatum, & Principum, qoas frequentèr Vniuerſitatibus ſcribunt, vt ipſorum contemplatione eligãt medicos; nam ſi Principes iſti ſciont medicos, quos commendant, eſſe imperitos, non ſunt tuti in
conſcientia, ſi tales medici interficiant
ægrotos propter imperitiam: per ea,
quæ ſcribunt ſupra citati Canoniſtæ, &
Summiſtæ: abſtineant igitur ab huiuſmodi commẽdationibus, nec Vniuerſitates illas attendant, vel obſeruent;
non enim ſunt attendenda mendicata
ſuffragia, vbi de ſalute propria, & filiorum noſtrorum agitur, vt *Vlpianus ait in d.l.1. ff.de decret.ab Ord.facien. ibi, eligant ipſi, quibus ſe, liberoſque ſuos in ægritudine corporum committant:* &
pondera dictionem, *ipſi,* quæ non ſolũ
eſt relatiua, ſed etiam demonſtratiua
ad oculum; *Surd.deciſ.210.num. fin.&*
notat etiam gloſſ. ibi in verb. eligant,
180 poſſe reprobari medicum a Republica,
quàmuis ſemel probatus fuerit, & ſunt
verba *Modeſtini I.C. in l.vt gradatim, §.vltimo, ff. de muner. & honor.* quod
etiam *a Gordiano Imper.ſancitum habes in l.2. C.de profeſſ. & medic. lib.10. Decreto ordinis probatos ſi non ſe vtiles ſtudentibus præbeant, denuò ab eodem ordine reprobari poſſe incognitũ non eſt.*

Qui textus licèt diſponat in grammaticis, & rethoribus, multò magis
procedere in medicis fauore ſanitatis
obſeruat *Io.de Plat.ibi in princ.* & ita
planè ſcribit *Gabriel. Berart. de viſitat. temporal.cap.23.de erogat.bonor. public. Ciuit.& rat.red. num.*54. reddens rationem, quia facta conductione medici, ſi reperiatur inſufficiens, vel non
examinatus, poterit reprobari; nam
illius maxima culpa eſt immiſcere ſe
officio, quod ignorat, *l.culpa, ff.de reg. iur.* & cum non poſſit propter imperi-
181 tiam explere ex parte ſua, neque populus tenetur ei ſalarium ſoluere, quod
promiſit, cum ob cauſam, quæ non impletur, promiſſum ſit, *arg.text.in l. ſed & ædes, ff.locati:* Et medicus ſemel approbatus, ne vita hominum periclitetur, reprobatur, ſecundùm *gloſſ. & ibi Bald.in l.ſed & reprobari, §.ſemel, ff. de excuſ. tut. notat Capyc. deciſ.* 178.
182 omnis enim conductio medici etiam
iurata intelligitur ſecundùm naturam
contractus, *arg. textus in l. quæro, §. inter locatorem, ff.locat. hæc Berart.*

153 Salaria quoque a Decurionibus in
publicis Conſilijs conſtituuntur medicis, & alijs profeſſoribus, *l.ambitioſa, §. fin. ff.de decret.ab ord. facien. Auendag.de exeq.mand. part.2.cap.10. nu.8.* licèt ipſe velit, hanc ſalarij aſſignationem non eſſe faciendam a ſolis Decurionibus, ſed ab omnibus vicinis, &
habitatoribus Ciuitatis, itaut omnes
conſentire debeant tanquam in re voluntaria. Verùm hodie ſeruatur ferè in
omnibus locis, vt electio medicorum
fiat in Conſilijs, & ille dicatur legitimè
electus, qui duas partes, vel maiorem
partem ſuffragiorum tulerit, vt in negocijs neceſſarijs dictum eſt. Quod autem attinet ad conſtitutionem ſalarij,
licèt

licèt fiat ab ipsis Decurionibus, nec requiratur licētia Superioris, iuxta *Bart. in l.vnic. C. de praeben. salar. lib.* 10.*& Petr Gregor. Tholos. in syntag. 2. part. lib.18.cap.14 num.4. ex ratione text. in d.l.vnic. iuncta gloss.& in l.medicos*, C. *de profess.& medic. lib.*10. attamen in
184 Ditione Ecclesiastica propter Bullam Boni Regiminis requiritur approbatio Sacrae Congregationis, itaut quolibet anno in Tabella exprimatur salarium medicorum, & professorum. Quae praxis iuris assistentiam habet, vt legitur *in l. vnic. C. de praeben. salar. lib.*10. ibi; *nulli salarium tribuatur ex iuribus Reipublica, nisi ei, qui iubentibus nobis specialitèr fuerit consecutus, &c. vbi Io; de Plat. num.*1.*vers.& sic nota*, dicit, quàmuis alicui concedatur electio Officialis publici, non tamen conceditur salarij constitutio; & reddit rationem, ne sequatur laesio Reipublicae; licèt ipse duas afferat fallentias ad positam conclusionem, quarum vna est in medicis, quibus Decuriones possunt soluere salaria in vim *l.ambitiosa, in fin. ff. de decret. ab ord. fac.& facit l.*1.*C. de decret. decurion. lib.*10. *Lucas verò de Penna d.l.vnic. C. de praeben. salar. nu.*1. *vers. absit vt pro modico*, existimat, non solùm in medicis, & alijs exercentibus liberales artes constitui posse salaria a Decurionibus, sed etiā quibusuis alijs; & ita quoque scribit *Berart. de visit. tempor. cap.*23.*num.*50.*&* 51.

Verùm quicquid dicant isti patres, nobis seruanda est Bulla, vt dictum est supra §.8. *gloss.*1.*in verb. expensis, n.*15. & licèt verum sit, salaria medicorum, & aliorum professorum constitui posse a Decurionibus in Consilijs, attamen solui non possunt, nisi prius fuerint approbata ab ipsa Congregatione Boni Regiminis, & in Tabellis descripta; adde nec etiam augeri, vel minui posse, postquā in d. tabella fuerint taxata; vt *in d. Bulla*, §.15. *& diximus supra §.*2. *gloss.*1.*in verb. tabella, num.*18.

185 Notandum praeterea; si salarium sit constitutum a solo Consilio Ciuitatis, & ab illa soluatur, non poterit medicus sine licentia eiusdem Ciuitatis recedere ad effectum medendi vicinos, qui in solutione salarij nō concurrunt; *Gabriel Berart.& alij ab eo relati d.cap.*23.*de erogat. bon. pub. Ciuit. n.*50.

186 Vbi verò salaria constituta fuerint, possunt illa a medicis peti, & a Communitatibus soluenda sūt, etiamsi infirmus noluerit medelam, habuerit medicum exosum, & moriatur; *Vrsill. ad Afflict. decis.*123. *num.*2. *facit text. in l.*1.*§. diuus Seuerus, ff. de var.& extraord. cogn. ibi, quia per ipsum non stetit, &c. Surd. decis.*255.*ea opinio, nu.*26.*qui rationem reddit; viden. Berart. loco cit. cap.*23.*n.*53.*Magon. dec. Floren.* 11.*per tot.* qui loquitur in salario con-
187 stituto ad certum tempus, si infirmus vtatur medico post tempus conuentū absque alia determinatione, debetur tamen salarium prius conuentum, & nisi adsit conuentio, arbitrio iudicis declarandum esse; quae faciunt ad quaestionem decidendam, si Decuriones Vniuersitatum conduxerunt medicum cum certo salario ad annum, quo finito, recessit medicus, postmodum, mul-
188 tis interpositis annis, iterum conducitur, nulla factā mentione salarij, vtrum hic medicus debeat habere idem salarium, quod habuit in prima cōductione? & affirmatiuè respondit *Rolan. a Valle tract. de lucr. dotis, quaest.*75.*nu.*4 *Menoch. de arbitr. casu* 159.*per tot. qui num.*3. ait, considerandum esse, si medio tempore personae conditionem mutasset, nam si factus esset valdè doctior, tunc murari deberet praemium suae virtutis; *Magon. d. decis.*11.

Verùm si diuersa salaria fuerunt cōstituta, tunc intelligitur reconductus
189 cum salario, quod habuit vltimo loco; *Iosep. Ludou. decis. Perus.*99.*n.*18.*par.*2 *Barthol. Socin. cōs.*196.*circa praesentem, per tot. vol.*2.*Magon. d. decis.*11. *Vrsill. ad Afflict. d. decis.*123.*num.*3.*& num.*4
190 quaerit, an medicus, seu chirurgus delinquentes in officio propter imperitiam sint puniendi poena corporali? & negatiuè respondet, periura ab eo adducta; & vide *Iul. Clar. in §. homicidiū, vers. item medicus*.

At si medicus discedat ante comple-
191 tum tempus suae conductionis, & per ipsum stetit, quòd tempus non adimpleuerit, nihil illi soluendum esse scribit *Ferrett. de milit. iustit. & poenis desert. infligen. num.*113. vbi idem iuris esse ait in doctore conducto ad legendum, in aduocato, medico, & milite, *l.*1.*ff. de var.& extr. cognit.* & reddit ibi rationem *Ferrett.* quia in actu, vbi honor, & vtilitas publica versatur, vt in doctore conducto ad legendum, seu aduocandum, in milite stipendiario ad custodiam Ciuitatis, in medico ad curandos infirmos, vbi vnus casus potest valere

valere quantum mille, nihil ipsis debetur, si discesserint ante tempus, quia
192 nihil videtur impletum, cum aliquid notabile restat implendum, & per eosdem steterit, *arg.text.in l.13. si ita fuerit, in princ. ff. de manumiss.testam. & l.1. §. diuus Seuerus, ff. de var. & extraord. cognit.* stipendiarius enim conducitur propter casus fortuitos, *vt ibi*
193 *per eum*.

Si verò medicus moriatur intra annum suæ conductionis, an eius hæredes debeant habere salarium totius anni, vide *Doct.in l. diem functo, ff. de off.*
194 *assess. Io.Petr.Morl.in empor.iur.par.1. tom.2.quæst.28.*

Denique licèt Decuriones, & Consilium non possint concedere immunitates, & exemptiones in præiudiciū publici Aerarij, & Fisci, ex quibus diminuantur redditus Communitatum, *vt dicemus infra, §.19. gloss.1. in verb. exemptiones, & immunitates; & iure cautum habes in l. sunt munera, ff. de vacat. mun. l. vacuatis, C. de decurion. lib.10. l.1. & 3. & fin. C. de muner. patri. & toto tit. C. quib. mun. licc. nemin. se excus. lib.10. Ruin.cons.105. num.1. & alibi lib.5. Boer.quæst.213. n.19. Surd.*
195 *cons.278. num.6. lib.2.* Attamen si medicis concedatur immunitas, sustineri poterit, *ex l.1. C. de decret. decur. lib.10. l.1. ff. de decret. ab ord. fac. l. placet nostra, iuncta gloss. in verb. parabolani, C. de epis. & cler. vbi Paul. de Castr. n.1, & 3. vers. item nota; Alex.cons.30.nu.8. vol. 5.* & in terminis de immunitate concessa ab Vniuersitate Vercellarum medicis, sustinendam esse voluit *Senatus Pedemontan. apud Osasch. decis.39. incip. ex actis, num.14. vers. contraria verò, vsque ad fin.* Et perturbantes immunitatem medicorum qua pœna pu-
196 niantur, docet *Menoch. de arbitr. casu 379. per tot. & num.4.* extendit immunitatem medici etiam ad eius vxorem, & filios. *& est textus apertus in l. medicos, C. de profess. & med. lib. 10.* Et nedum viuente medico, sed etiam mortuo: nam vxor vidua iisdem gaudet priuilegijs, *Guid. pap. quæst. 389. Ripa de remed. ad conser. vbert. nu.214.* & alia multa de medicis cōgerit *idem Rip. de remed. ad curand. pest. in verb. medicorum auxilio*.

Hactenus de medicis, eorumque sa-
197 larijs, & priuilegijs, quæ poterunt aptari, & extendi etiam grammaticis, & alijs Professoribus, quos Vniuersitates conducunt, vt obseruat *Berart. de visit. tempor. cap.23. de erogat bon. pub. Ciuit. num.55.*

Aliud exemplum in negocijs necessarijs a Decurionibus in Consilijs explendis erit, si Vniuersitas egeat victualibus, quæ intra Ciuitatem, & Loca conducenda sunt; hoc enim casu, si Vniuersitas egeat animalibus, nauicu-
198 culis, curribus, plaustris, & similibus, cogere poterit habētes huiusmodi instrumenta, & animalia ad illa commodanda pro vtilitate publica; *Bart. & Castren. in l. iubemus, nu.3. C. de sacros. Eccles. Ias. in l. Barbarius, num.27. ff. de off. Prætor. Tiraq. de pœn. temper. in præfat. num.38.39. 40. & 41. Menoch. de arbitr. lib.1. quæst.48. num.9. Lucas de Penn. in l.2. nu.6. C. ne rustic. ad vll.*
199 *obseq. lib.11. benè facit l.1. ff. de muner. & honor.* vbi munera publica diuiduntur in patrimonialia, & personalia; & quæ corporis labore cum sollicitudine animi, & vigilantia fiunt, hæc sunt propriè personalia.

Et sub ista specie reducuntur euectiones, quæ fiunt in transitu militum, quo casu Communitates cogūtur subministrare animalia, vt vidimus in facti contingentia annis proximè elapsis, & etiam anno 1643. quo nonnulli Principes Itali non erubuerunt inuicem coniurare contra Sanctissimum Christi Domini Vicarium, & Ditionem Ecclesiasticam hostilibus armis inuadere, incendia, rapinas, deprædationes, & populationes agrorum committere: itaut licèt Deum ipsum vltorē habituri sint, qui nullum malum impunitum relinquit, nihilominus quia boni Pastoris officium est oues suæ curæ commissas defendere, luporum rabiem arcere, & animam suam ponere pro ouibus suis, san. me. Vrbanus VIII. vt hostium nostrorum superbiam elidat, & eorum contumaciam prosternat, non solùm precibus, & orationibus apud eum, cuius potentia in sua dispositione non fallitur, quotidie oblatis; sed etiam armis, ac militibus vndique collectis, prædictorum Principum coniurationē dissoluere, conatus reprimere, S.R.Ecclesiæ iura defendere totis viribus, sūmaque vigilantia insistens, inuitus, & summo animi sui mœrore compulsus fuit noua pedagia imponere, & Vniuersitates suæ Ditioni subiectas varijs

eue-

euectionibus onerare, vt victualia ad exercitum deferrentur; & in transitu militum currus, equi, & animalia subministrarentur.

Verùm nedum tempore belli, sed etiam pacis hæc eadem necessaria sint, cum improborum infinitus sit numerus, nec desinit, qui sua sorte minimè contenti, aliena malis artibus appetentes, præuaricantium vias ingrediuntur, iuxta illud

Vt iugulent homines surgunt de nocte latrones.

ad quorum audaciam, & nequitiam reprimendam, & exturbandam Sũmus Pontifex milites Corsos, & apparito-
200 res, seu birruarios certo stipendio conductos habet, & ex taxa inter Vniuersitates Ditionis Ecclesiasticæ partita soluuntur; qua in re, vide quæ scribit *Gabriel Berart. de visitat. tempor. cap. 23. num. 98. & seq.*

Quæ omnia nedum nostro æuo, sed etiam antiquiori, & sub Imperatoribus Romanis factitatum legimus, *vt toto tit. C. de cursu pub. lib. 12. & ibi Bart. Andr. de Barul. Io. de Plat. & alij signãtèr Lucas de Penna in l. 2. & penultima, & supra d. l. 2. num. 2. C. ne rustici ad vllum obsequi.* multa congerit ad præsen-
201 tis negocij cognitionem, & inter cætera dicit, soluendam esse mercedem a Communitatibus, quę pro præmissis animalia, & currus priuatorũ capiunt; itaut etiãsi nulla conuenta sit merces, soluẽda tamen erit, ea ratione, qua locationes in similibus fiunt, & attendẽda erit cõsuetudo boni patrisfamilias; nam permittens vti re sua, cẽsetur permittere eo modo, qualitate, quantita-
202 te, & loco, quibus aliàs eiusdem rei vsus habitus est, *l. 1. §. illud tamen, ff. de aquà quot. & æstiua*; itaut si quis conducat equum, vt dicitur, ad vecturam, & illum vltra modum oneret, tenetur de omni damno, & deterioratione e-
203 qui ex hac causa facta; *Bart. & Ioan. de Plat. in l. vnic. C. ne quid oner. pub. lib 11.* qui extendunt etiam ad eos, qui cum lignis, & fustibus percutiũt equos, nec illis conueniens pabulum, & bladam præbent; & sequitur *Rips de peste, cap. de remed. ad conser. vbert. n. 32. Lucas de Penna locis supra citatis*, subdens quoad solutionem mercedis habere locum etiam inter consanguineos, & fratres, *ex Genesi cap. 29. ibi, num quia frater meus es, gratis mihi seruies?*

204 quasi dicat, non: *facit text. in l. excepto, iuncta gloss. vltima, C. locati; & vide Ripam de remed. praser. contra pest. nu. 126. & 127.*

In hac autem solutione mercedis equorum, & curruum, & vtensiliorum in euectionibus ministratis, seruatur, vt illæ Vniuersitates, quæ priuatorum
205 animalia, & currus capiunt, integrè satisfaciant; ipsæ verò, ne totum sentiant damnum, ab alijs Comunitatibus eiusdem Prouinciæ, partitione æqualitèr facta inter omnes, repetant; *Cyn. in l. neminem, num. 1. vers. circa hanc quæstionem, C. de sacros. Eccles. Natt. consil. 106. n. 7. per textũ benè probantem in l. 2. ff. ad leg. Rhod. de iactu.* Habenda tamen est ratio distantiæ euectionis, vt notat *And. de Barul. in l. pro locis, C. de ann. & trib. lib. 10. Franc. a Ponte de potest. Proreg. tit. 1. § 6. num. 28. 29. &*
206 *seq.* qui ait, militibus non esse subministranda omnia alimonia sine pretio; & idem scribit *Purpur. cons. 428. num. 5 & 27.* addens hoc esse contra iustitiã, & a iure prohibitum; *l. 2. & ibi Lucas de Penn. in summario, C. de luer. Aduoc. lib. 12.* quinimò Vniuersitates non tenentur vendere militibus victualia mi-
207 nori pretio, quàm vendantur in foro publico rerum venalium, *l. septem diebus, vbi Bart. & Io. de Plat. C. de erogat. milit. anno. lib. 10. Gabriel Berart. de visit. tempor. cap. 16. nu. 34.* & in Ditione Ecclesiastica hoc tempore, quo misera Italia bellis multis ab hinc annis vexatur, habes, quid militibus in transitu, & quid in statione subministrandum est, ex præscripta lege Excellentissimi D. Thaddæi Barberini tunc Ca-
208 pitanei Generalis totius militiæ Ecclesiasticæ, & Illustrissimi D. Thesaurarij generalis D.N.P. *a nobis aliàs impressa in volumine nuncupato, Bolle di Sommi Pontefici, Risolutioni, & Decreti concernenti l'interesse delle Communità dello Stato Ecclesiastico, fol. 272. & seq.* Milites verò quomodo se gerere debeant erga Communitates, & alios
209 quoscumque; audiant *S. Io. Baptistam in actibus Apostolorum Luca cap. 3. Neminem concutiatis, neque calumniã faciatis, & contenti estote stipendijs vestris.* Neque excusantur, si non habent stipendia, quia non ex hoc obligatæ sunt illis bona ciuium; *Purpur. cõs. 428 num. 27. vers. non excusari*, scribens hoc ex sententia *Card. Caietani* volen-

tis

tis insuper, vix admittendam esse consuetudinem, quæ vult, militibus danda esse ligna, & paleas: quia ideo Principibus datur tributum a subditis, vt soluant stipendia militibus; *Purpur. dicto cons.428.num.28. latè tradit Gabr. Berart. de visit. temp. cap.23. a n.100. vsque ad num.*109.

Quod autem diximus, posse capi a-
210 nimalia, currus, & plaustra ad conducendum victualia; amplia conclusioné, vt ciues non habentes animalia, & currus, cogi possint ad illa emenda, & Reipublicæ commodanda; *Bart. & Io. de Plat. in l. non videtur, C. de muner. patrim. lib.* 10. quos refert, & sequitur *Rip. de remed. præseruati. contra pestem, num.*122.

Amplia secundò, vt ciuis cogi possit commodare asinum, vel equum pro
211 conducendo delinquente mitrato per Ciuitatem, seu raptando ad caudam equi; *Guliel. de Cuneo, Alber. & Bart. notant in l. fin. §. fin. ff. de pignor. act. & l. 2. C. de his qui latr. occul.* quem textum ad hoc inducit *Ripa loco proximè cit. num.* 124. & ad probandum, subditos
212 compelli posse ratione publicæ vtilitatis ad conducendum delinquentes ad carcerem, & pari ratione compelli etiã posse ad conducenda cadauera ad sepulturam, licèt hanc secundam partem declaret *Ripa*, sanè, & modestè intelligendam esse, nempè si nullus reperiatur, qui spontè velit tale officium exercere, nec esse cogendas personas honestas, vel cui hoc ignominiosum esset, sed personas viles, & abiectas; ita etiã *Bart. Guliel. Rayn. Bald. & alij in l. fin. §. fin. num.3. ff. de pignor. act. & repetit Bald. in l. fin. in fin. C. de execut. rei iudi.* & extenditur etiam in electione carnificis, vt sit persona vilis, & abiecta, & bonum textum ad hoc probandum existimat *Ripa loco cit. sub num.126. in l. vnic. C. de mend. valid. lib.*10. & adducit etiam, quod legitur in Passione D.N. vbi iudęi angariauerunt Cyrineũ quendam venientem de villa, vt tol-
213 leret crucem Iesu. Et vilem personam esse, quæ dignitate caret, docet *Bart. in l. tutor, §. tutores, ff. de suspect. tutor.* Verùm *Alban. in notis ad Bart. d. l. fin. §. Titius, num.2. ff. de pign. act.* impium sibi videri ait, cogere hominem, qui est finis omnium productorum, *l. in pecudum, ff. de vsur. & in l. 11. ff. de stat. homin.* & qui multoties bonæ conditionis est, & famæ, quàmuis dignitate careat, hoc tam vile, & horrendum genus exercitij suscipere; & profectò nunquam credere, bonum iudicem tantæ indignitatis auctorem esse; quibus enim filiæ illius possent vnquam nubere, qui ad talem ignominiam cogeretur? quæ vellent eius filijs etiam honestis associari? hæc *Albanus*; pro cuius opinione fulcienda, vide *text. in l.1. & 2. C. nè quis liber. lib.11. licèt Guliel. & Bart.* has easdem leges inducant a contrario sensu, vt scilicet iudex in
214 subsidium, quando sit vilis persona, quàmuis ingenua, possit illam cogere ad suspendendum homines, notat etiã *Io. de Plat. in d. l.1. num.3. vers. & istas, C. ne quis liber. &c.* confirmat *Mastrill. de Magist. lib.1. cap.30. num.*84.

Notat etiam magis ad rem nostram
115 *Io. de Plat. ibi, vers. in textu*, posse Decuriones cogere viles personas ad mũdandas latrinas, cloacas, & plateas, qua in re vide, quæ latè scribit *Ripa tract. de pest. tit. de remed. præser. contra pestem, a num.45. vsquè ad num.98. & in ipso num.45.* quærit, sumptibus, cuius faciendæ sint huiusmodi purgationes, quem vide, multa enim scitu digna refert: *& n.65.* docet potius de nocte, quàm de die aperiendas, & expurgã-
216 das esse latrinas, & cloacas, ne malus odor noceat vicinis, quibus competeret actio in factum contra vicinum in domum suam fœtorem immittentem, *l. 2. §. idem labeo, ver. idem ait si odore, ff. ne quid in loco pub.* & ita seruatur in Vrbe ab illis, qui hanc artem purgandi latrinas exercent, quos vocant *aromatarios nocturnos*, quia in nocte laborant; & ironicè aromatarios appellanr.

Hactenus de negocijs necessarijs in Consilijs per Decuriones explendis, etenim quæ dicta sunt ad similia referri possunt; nunc autem ad negocia vtilia transeamus: & primo loco quæritur, an Decuriones Vniuersitatum cõuocato Consilio, in quo maior pars consentiat, statuere possint, quòd ciues relictis molendinis, & furnis priuato-
217 rum, vadant omnes ad molendinum publicum? hanc quæstionem disputat *Natta cons.106. & 107. videndus*; nam firmat, si statutum respicit Rempublicam, & fiscalem vtilitatem, esse validũ, si verò tendat ad vtilitatem priuatam, licèt hic fuerit dominus recognoscens superiorem, nõ esse seruandum; sequutus *Bald. in cons.* 410. *sed in meo codice est cons.109. incip. quæritur vtrum,*

num. fin. verſ. aut reſpicit Rempublicã, lib. 5. Iacob. de S. Georg. ſuper feud. in verb. & cum molendinis, num. 3. verſ. ſi ergo, & verſ. in Chriſti nomine; reddens rationem, quia propter publicam vtilitatem, & neceſſitatem recedimus a priuata vtilitate, *l. munerum, §. item, ff. de muner. & honor. l. vnic. circa fin. C.*
218 *de cad. toll. Roman. conſ.* 310. *num.* 4. qui ait, ratione publicæ vtilitatis poſſunt auferri domus priuatorum, & dirimi, quamuis in obligatione non conſenſerint.

Quod autem diximus, neque dominum recognoſcentem ſuperiorem pro ſui ipſius vtilitate poſſe huiuſmodi prohibitionem facere, vide omnino *Theſaur. dec. 16. per totam,* qui ſex ponit ampliationes pro hac concluſione
219 firmanda. Quarum vna eſt; etiamſi per mille annos ſubditi iuerint ad molendinum domini, ſeu baronis, cui hoc etiam fuerit conceſſum in inueſtitura feudi, nihilominus non poſſunt compelli ſubditi ad illud molendinum accedere, quia cum hi fuerint actus merè facultatiui, nullo tẽpore potuerunt præſcribi, *Cyn. Bald. & alij in l. 1. C. de ſeruit. & aqua; Natta d. conſ. 106. nu. 9. Afflict. deciſ. 388. nu. 3. in fin. Guid. pap. quæſt. 298. per tot. Crauett. de antiquit. temp. part. 4. §. materia iſta, num.* 98. & rationem reddit *Surd. conſ. 321. ex decimo, num. 24. lib. 3.* dum ait, monopo-
220 lium eſſe compellere homines ad macinandum in ſuo molendino, *poſt Boſſ. tract. de vnion. & collegat. n. 7. verſ. ſtatutum vt non;* & plura congerit *Surd. in conſ. 137. vaſſalli, num. 81. & per tot.* qui loquitur nedum in molendino, ſed in furno, piſcatione, & alijs huiuſmodi, quæ a Baronibus prohibentur ſubditis; & poſt eum *Capibl. tract. de baron. ſuper prag. 14. cap. 86. diſpoſuit, & ca 87. ex eadem, vbi de piſcatione, & venatione, per tot. par. 2. viden.*

221 Quæ tamen cõcluſio limitatur, quãdo ſubditi fuiſſent inhibiti, & acquieuiſſent inhibitioni; nam etiam in facultatiuis prohibitione interueniente præſcribentis, & patientia illius, cui prohibetur, habet locum præſcriptio; *Crauett. loco cit. n. 99. Guid. pap. d. quæſt. 298. n. 2. ad fin. Trentacinq. var. reſol. tit. de ſeruit. reſol. 1. n. 5. vſque ad 14. lib. 1. Theſaur. d. dec. 16. n. 7. Natt. d. conſ. 107 n. 2.* qui ſubdit, huiuſmodi præſcriptionem eſſe debere lõgi tẽporis, & ſi ante completum tempus fuiſſet contradictum, & reclamatum, ſeu non præſtita patientia, tunc eſſet interrupta præſcriptio; *l. 2. & ibi not. C. de ſeruit. & aqua;* nec obſtare, ſi ſubditi contrafacientes præcepto domini, punirentur, quia hoc eſſet de facto, & ſatis eſt ad interrumpendam præſcriptionem,
222 *ibi per eum:* & ratio eſt, quia præſcriptio ex actu violento non acquiritur, *Gabr. tit. de præſcrip. concl. 1. num. 11.* & præſcriptio in hac re debet eſſe 30. annorum. *Ioſeph. Lud. deciſ. peruſ. 106. n. 15. par. 2. vide Capiblan. de baron. ſuper prag. 3. cap. 6. per tot.*

Nec ſufficere, quòd duo, vel tres ac-
223 quieuerint, ſed neceſſarium eſſe, vt omnes de Vniuerſitate prohibitioni palàm factæ non reclamauerint, ſcribit *Capyc. deciſ. 209. num. 28. & 29. Capiblan d. prag. 3. cap. 5. nu. 13 & alibi; Camill. de Larat. in thea. feud. part. 11. dilucidat. 93. num. 4. & ferè per tot. & in alijs præcedentib. dilucidation.* ſatis abundè pertractat hanc materiam molendinorum, & furnorum; *& vide Abb. conſ. 18. primò quòd Communitas Auxim. num fin. verſ. nec iudicio meo, lib. 2.*

224 Si verò dubitetur de acquieſcentia, & patientia, onus probandi incumbit domino illam allegantì, *l. ab ea, ff. de probat. Rolan. & alij adducti a Theſaur. in d. deciſ. 16. num. 8. qui ait ita etiam fuiſſe aliàs iudicatum a Senatu Pedem. de anno* 1582. *menſe Februario;* & ita etiam contra actorem non probantem ius prohibendi fuiſſe pronunciatum *per totum Conſilium Neapolit. dicit Afflict. deciſ. 388. num. 6. &* 10. vbi vult,
225 quòd in his rebus incorporalibus requiratur, & allegetur titulus.

Sed omittamus Barones, & ad Vniuerſitates reuertamur, quæ poſsũt Sta-
226 tutum condere, vt ciues omnes eant ad molendina publica, & ne aliquis noua conſtruat; *Iacob de S. Georg. trac. de feud. §. & cum molendinis, num. 3. verſ. quid dicendum, Boſſ. tract. de regalijs, n. 41. verſ. & per Iacobinum;* qui licèt loquantur de prohibitione eundi ad molendina priuatorum, idem dicendum videtur in ædificatione, & conſtructione noui molendini, ſi militet eadem
227 ratio publicæ vtilitatis; facilius enim impeditur actus, dum fit, quàm deſtruatur iam factus; *l. patre furioſo, cum ibi notatis per Iaſon. ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. Theſaur. d. deciſ. 16. n. 13 verſ. ſextò ſequitur, Oſaſch. dec. Pedem.* 17.

17.*num.*5. *& melius* 15. qui conclusionem hanc declarat, habere locum, quãdo inest vtilitas publica in vniuerso, licèt damnum aliquod paruum particularibus subditis inferatur; attamen tale statutum, siue decretum, veluti ex iusta causa factum valet, & tenet, *vt ibi per eum latius*; nec esse considerandum, quòd molendinum particularis ciuis recipiat minora emolumenta ex constructione noui molendini Communitatis, scribit *Alberic.in l. si manifestè, in fin.C.de seruit.& aqua*, quem refert *D. a Ponte, de potest.Proreg. tit.* 10. *diuers. prouision.* §.2. *paritèr non potest, num.*6 *& seq.* & hoc fortius procedere, quando Communitas præuenisset in cõstructione molendini, seu furni, vel hospitij, cum facultate, & priuilegio exercẽdi datium panis, vini, & carnium, quia tunc posset alijs prohibere, ne denuò alia molendina, seu furni construantur; ita *Bapt.Costa tract. de fact. scient. vel ignor.cent.*1.*dist.*3. *num.*7.*post Cephal. cons.*357.*vol.*3. *reprehendens Surd.in cons.*127. qui contrarium voluit, reddens rationem, quia de facili eluderetur priuilegiatus; & addit, posse etiam

228 prohiberi, ne quis nouam tabernam aperiat, & hederam appendat, quando per consuetudinem longæuam quis tenuisset hospitium solus: *Marc.decis.*38. *num.*4. *& seq.part.*2. *Clar.* §. *feudum, quæst.*30. *vers. benè verum, & illi addent. vers. posset tamen*; *Couar. in reg. possessor malæ fidei, in* 2. *par.relect.* §.4. *num.*7.*vers.quæsitres*; & melius *num.*8 & alij adducti *ab ipso Costa distinct.* 3. *num.*8.*& seq.*

Verùm quod Ciuitas non possit facere Statutum, per quod directè, vel indirectè ciues cogantur ire ad molendinũ ipsius Ciuitatis, relictis alijs priuatorum, consuluit *Anchar.cons.*298.*n.* 3.*vers.quibus non obst.* quem refert, & sequitur *Gratian.discept.for.cap.*89.*nu.* 14. & pro hac opinione benè scribit *Surd.d.cons.*127.*a num.*17.*vers.horum, vsque ad fin.Honded.cons.*84. *num.*58. *lib.*2.

229 Quæ quidem conclusio maximè extenditur, & procedit in Ecclesia, & personis Ecclesiasticis, *vt tenuit Collegium Bonon.inter cons.Anchar.*12.*Couarr.d. d.reg. possessor. loco proximè cit. Anch. cons.*155.*optimis rationibus, num.*9. *& alibi*; quem refert, & sequitur *Gramm. decis.*100.*num.*13.*&* 14.*Mar.Antonin. var.resolut.lib.*1.*resolut.*65. *per tot.* qui loquitur de quodam Edicto promulgato ab Vniuersitate Cairi, vt omnes de illa Vniuersitate irent ad molendinum ipsius Vniuersitatis, & ait non valere in præiudicium Ecclesiæ habentis aliud molendinum in eodem loco, quia per indirectum læditur libertas Ecclesiæ; *Rolan.a Vall.cons.*22.*num.*19 *vers.septimò, & vltimò, lib.*2. *Hyppol. Rim.cons.*81.*dubitatur ex pluribus, nu.* 14.*&* 15. *lib.*1. Et qui contrarium attentarent, inciderent in pœnam excõmunicationis, de qua in Bulla Cœnæ Domini, *ad tradita per Fran. Leon. in thesau.fori Eccles. part.*3.*de excom.cap.* 3.*num.* 81.*& fusius num.* 113.*& seq. Mar.Anton.loco cit. num.*15.*& nu.*16.

230 ponit casus, ex quibus Vniuersitas possit excusari ab huiusmodi incursu Censurarum, qua in re vide etiam *Nauar. cons.*9.*N.habens, per tot.de sent.excom. lib.*5.*facit Surd.cons.*2.*num.*22.*& seq. & in decis.*326.*num.*73. *vbi consuetudo excusat a culpa*; *Tiraq. de pœn. temper. casu* 42. *per tot. Gabr. com. opin. lib.*7. *concl.*8.*num.*19.*Couar. tamen in d. reg. possessor, in* 2.*parte relect.* §.4. *num.*7.

231 *vers.hinc planè*, vbi ex pluribus firmat, Statutum Vniuersitatis arctans accedere ad molendinum ipsius, nullo modo obesse molendinis Ecclesiarum; imò nec etiam laicorum, *ex Anchar. consil.* 298.*num.*3. *vers.quibus non obstan.facit Surd.cons.*127.*num.*17.*vers. horum tamen*: verùm *num.*8 declarat conclu-

232 sionem, si iuxta temporis, & publici status conditionem regimini publico, & ipsi Communitati, cuius pars est ipse Clerus, maximè conueniat hoc Statutum, sitque omnibus laicis quidem, & clericis vtile, non propter redditus maiores ipsius Communitatis, sed aliã ob causam, quę vniuersum hominum illius societatis cõuictum spectet; fortassis hoc statutum admittendum erit etiam in præiudicium Ecclesiarum habentium molendina; cum conueniat ita fieri, ne illa Ciuitas graue detrimẽtum omnibus in vniuersum nocens patiatur: *Hæc Couar.* subdens ita intelligendam esse decisionem, *Bart.in l.cũctos populos, in* 5. *quæst.num.*28. *& seq. C.de Sum.Trin.& Fide Catholica*; quæ communitèr reprobatur, sed in pluribus casibus saluari posse, scribit *Felin. in c.Ecclesia S.Mariæ, num.*81.*vers.opinio tamen Bart. de constitut.* vide quæ congerit, nihil determinans *Vincen.de Franch. decis.*380. *Vniuersitas Montis*

Sani, per tot. Maſtrill. de Magiſtr. lib. 4. cap. 18. de edictis baronum, a n. 25. vſque ad 37. Et quoad opinionem Couarruuijh æc omninò reprobanda eſt, cum tale ſtatutū ex defectu poteſtatis nullo modo ligare poteſt clericos, prout cēſuit *Sacra Congregat. Immun. in cauſa Firmana 19. Nouembris 1630.* vbi fuit allegata declaratio conformis ipſius Sacræ Congregationis Boni Regiminis; iuxta votum *Eminentiſs. Cardin. Corradi, & dixit Rota in Maſafren. 21. Iunij 1591. coram bo. me. Card. Hieronymo Pamphilio.*

Dicitur etiam negocium vtile, ſi ab Vniuerſitatibus, ſiue eius Decurionibus inſtituantur nundinæ, & mercatus: quæritur propterea, an Conſiliarij poſſint huiuſmodi nundinas, & mercatus inſtituere ſine licētia Principis? Et hęc
233 quæſtio diſtinguenda eſt. Si Conſiliarij prætendunt hęc inſtituere cum immunitatibus, & franchitijs a gabellis, ſolui ſolitis per conducentes merces ab vno in alium locum, vtique non poſſunt; vt notant *Scribentes in l. 1. ff. de nundin.* & Vniuerſitates non poſſe cōcedere immunitates, & exemptiones dicemus infra §. 19. gloſſ. 1. de immunit. quia hoc eſt de reſeruatis ſupremæ poteſtati, *Theſaur. deciſ. 264. n. 2. Natt. conſ. 512. num. 5. Reſtau. Caſtal. de Imper. quæſt. 110. priuileg. 100. pag. apud me 203. Menoch. conſ. 302. nu. 31. Tholoſ. in ſyntag. lib. 25. par. 3. cap. 3. per tot. & alij adducti per Maſtrill. de Magiſt. lib. 3. cap. 10. num. 11. & 14.* vbi ait, Principes concedere immunitates omniū vectigalium, & gabellarum mercatoribus venientibus ad nundinas pro cōmuni populorum vtilitate, vt legitur *in l. vnic. & notant ibi Bart. Bald. & alij, C. de nundin. Fran. a Ponte de poteſt. Proreg. tit. 10. de mercat. §. 2. in princ.* ſubdens hoc etiam prohibitum eſſe Baronibus in ſuis Terris. Verùm prædicti Doctores omnes videntur loqui de nundinis præcipuis, & ſolemnibus, quas ſolùm vulgus nundinas appellat; in alijs verò non ſolemnibus, quas mercatus appellamus, non eſſe neceſſarium priuilegium Principis, ex *Baldo, & Nicol. de Mattarel. in d. l. vni. C. de nund. & in l. 1. ff. eodem,* vt colligit, & notat *Reſtaur. Caſtald. de Imper. loco cit. & affert bonum textum in l. annua, §. 1. ff. de annu. leg. ibi, dies nundinarum, quas ibi poſui:* hæc enim ſunt verba priuati hominis, qui legatū feceraт, & aſſerit poſuiſſe nundinas; quas mercatus appellandas eſſe dicit *Reſtaur.* & hos adeſſe in Oppido Caſæ Caſtaldæ ſemel in hebdomada die Martis: & in Vrbe veteri die Sabbati, ac ferè in omnibus Ciuitatibus, & Oppidis aſſignata eſt in hoc certa dies, & habetur ratio, ne ſub eadem die cadant in locis vicinis, ne alter alteri ſit præiudicialis, & damnoſus, & ne fiant ad æmulationem, per ea, quæ notat *Gail pract. obſer. lib. 2. obſer. 69. num. 24. & 25. Theſaur. deciſ. 264. nu. 4. verſ. aduertendum tamen:* In quibus quidem mercatis nō videtur neceſſaria Principis licentia, ſeu priuilegium, cum ſit de iure gentium, vt homines ſimul conueniant in vno loco mercandi cauſa; *l. 1. §. conuentionis, ff. de pac. Tholoſ. in ſyntag. lib. 25. cap. 3. num. 5.* qui ponit differentiam in-
234 ter nundinas, & mercatus, vt hic dicatur locus, & dies deſtinatus vendendis rebus forum venale certis diebus deſeruiens cum modico priuilegio: nundinæ verò dicantur ſtati dies in Locis, & Ciuitatibus certis, mercandi cauſa liberè cōceſſi, cum immunitate a Principe data vectigalium, ſeu gabellarum, & pedagiorum, *d. l. vnic. C. de nundin.* ex quo textu colligit *Marc. quæſt. 268. num. 2.* nundinas eſſe debere liberas de iure communi. Et fieri poſſe mercatus ſine Principis licentia, apertè ſcribit *Theſaur. d. deciſ. 264. num. 4.*

Imò poſſe a Decurionibus, & Offi-
235 cialibus compelli ruſticos, vt conducant victualia ad vendendum in mercatis intra Ciuitatem, *l. 2. ff. de nundin. vbi Caliſtrat. I. C.* probat *ex Platonis ſententia lib. 2. ſeu dialog. 2. de Repub.* ad hoc, vt Ciuitates benè, beatèque habitari poſſint, neceſſarios eſſe huiuſmodi negociatores: verba autem Platonis e græcò in latinum ſic vertit *Alciat. lib. 4. diſpunc. cap. 8.* [*Pluribus* igitur agricolis, & alijs artificibus, & miniſtris opus eſt, qui importent, & exportent ſingulæ, ſunt autem hi mercatus: cum autem ruſticus aliquid horū, quæ ipſe facit, vel aliquis alius artifex in forum defert, ſi non eodem in tempore veniat, quo & illi, quibuſcum eſt permutaturus, ceſſabit ab opere in foro conſiſtens? minimè verò: ſed ſint, qui cum hoc animaduertant, ſeipſos ad hoc miniſterium *præparēt, &c.*] & hæc verba potius ad mercatos, quàm nundinas eſſe referenda obſeruat *Theſaur. loco proximè cit. verſ. & de mercatis;*

Ant. de Burgos in repet. c. quod bae. n. 22 de empt. & vend. Petr. de Auend. de exeq. mand. part. 1. cap. 19. num. 35. vers. & vt sit vbertas.

236 Ex quibus satis probatum putamus, Decurionum ordinem, seu Consilium non posse instituere nundinas eum immunitate vectigalium, & gabellarum; sed solùm mercatus, qui a iure gentiū ducunt originem; cum illorum finis præcipuus sit vtilitas societatis humanæ, ad tradita per *Tholosan. d. cap. 3. n. 9* ex quo quidem auctore nonnulla ad rē nostram facientia breuitèr desumere, & enarrare placuit.

Primum est, vt duo genera personarum in nundinis, & mercatis interue-
237 niant, vnum rusticorum, & habitantiū, aliud eorum, qui illis ministrant, qui euehunt, & inuehunt singula, vel vtilia, vel necessaria, ex prædicta Platonis sententia.

238 Secundum, mercaturam esse vtilissimam, quando nimia lucri cupiditas a mercatoribus absit, vt scribit *Cicero lib. 1. officior.* & mercatoribus, qui res venales, & necessarias ad quotidianum hominum vsum, & victū exposuerunt, pretium moderari posse, & moderationem vendendis mercibus adhiberi, *post multos ab ipso Tholosano relatos, scribit Stracca de merc. part. 4. num. 51.*

239 Tertium, non omnes mercatus nundinæ dici possunt; sed omnes nundinę mercatum habent, vt dictum est supra; facit *decis. 53. Delphin. apud Marc. nu. 1. 2. 3. & seq.*

Quartum, priuilegia nundinarum non solùm personas ad eas venientes, sed etiam res in loco, & tempore nun-
240 dinarum euectas, & inuectas comprehendunt, *d. l. vnic. C. de nundin.* & in multis Ciuitatum Statutis legitur; itaut durantibus nundinis, & quibusdam diebus præcedentibus, & subsequentibus nemo molestetur, nec conueniatur pro causis ciuilibus, *ad nota. in Auth. vt non fiant pignor. Bart. Bald. aliique relati a Mastrill de Magistr. lib. 3. cap. 10. nu. 18. & in Vrbe veteri habes Statutū lib. 1. rubr.* 47. quo sancitum est, tempore nundinarum, quæ fiunt ter in anno, immunitatem circa personas, & bona durare per octo dies ante, & totidem post tempus assignatum nundinis: *& Bart. in l. 2. ff. de nundin.* notat, hoc tempore represalias committi non posse.

Quintum, non sunt exercendi mer-
241 catus, & nundinæ diebus feriatis in honorem Dei, *c. eijciens, dist.* 88. *c. & hoc diximus, 16. quæst. 7. & lib. 2. Esdra cap. vlt.* legimus. *Quæ est hæc res mala, quam vos facitis, & prophanatis diem Sabbati?* & vide *Concil. Triden. sess. 25. de regul. cap. 12. Steph. Quarant. in sum. Bullar. verbo, dies festus*, qui ponit differentiam inter nundinas priuatas, & publicas; & quoad publicas refert *Decretum Sacræ Congregationis Concilij* editum occasione nundinarum, quæ fiunt in Ciuitate Recanatensi, ex indultis, & auctoritate Sum. Pontif. tenoris, vt infra. [*Præceptum* de Dominicis, & festiuis diebus sanctificandis, & obseruandis sub pretextu mercatuū, nundinarum, & feriarum nullatenus esse violandum. Cæterùm his diebus licere Agasonibus, & alijs iumentorum vectoribus, seu mercium conductoribus, baiulis, & alijs huiusmodi seruientibus, ac ministris sarcinas, & onera nundinarum causa exonerare, & deponere, inceptumque iter, Missa tamen prius audita, transeundo prosequi, & continuare. Non autem debere sarcinas componere, & iumenta onerare ad iter de nouo incipiendum: neque mercatoribus, aut alijs ciuibus, & viatoribus ijs diebus etiā clausis apothecis merces vendere, emere, aut asportare licere, nisi tantùm ad victum necessaria, aut alia minuscula, & modici momenti opera iam conflata, & elaborata, pro transeuntium hospitum, aduenarum, & exterorum vrgenti, & præsentanea necessitate, & opportunitate. In quo partes erunt Episcopi propositis edictis prouidere, vt in primis hi festi dies debita obseruatione colantur, simulque populorum eò confluentium necessitatibus, quantum sine Diuina offensione fieri potest, consulatur. Quoad iudicia autem, quę Dominicis, & festis diebus silere debent, id obseruari poterit, quod iure communi permittitur in quibusdam vrgentibus casibus, qui moram, & dilationem non patiuntur. In quibus, & alijs iurisdictionem Consulum nundinis præpositorum concernentibus, Cōstitutiones, & Summorum Pontificum, si quæ habent, priuilegia, & allegatum Breue fel. recor. Pij V. seruanda esse *statuit.*]

242 Sed huiusmodi Decretum habere locum in nundinis publicis, nō autem priuatis, nedum *Steph. Quarant. sed etiam Gratian. decis. Marchiæ, 21. nu. 20.*

deter-

determinant: In priuatis verò nundinis, non obstante consuetudine, tam de iure communi, quàm ex Decreto eiusdem Congregationis Concilij licere Episcopis illas prohibere, ijdem authores affirmant; adducentes exemplum in Archiepiscopo Neapolitano, qui prohibuit nundinas, seu mercatus, qui de consuetudine antiqua celebrabantur in Ciuitate Neapoli in festiuitatibus S. Mariæ V. Annunciatæ, & Spiritus Sancti, & cum a præfato Decreto Archiepiscopi fuisset habitus recursus ad dictam Sacram Cõgregationem per Præpositos, seu Magistros dictarum Ecclesiarum, respondit, licuisse Archiepiscopo talem prohibitionem facere; *vt in d. decis. Marchiæ, num.* 17. & meminit *Franc. a Ponte de potest. Proreg. tit.* 10. §. 2. *nu.* 10. licèt ipse dicat, huiusmodi nundinas fuisse de recenti introductas, & nulla aderat legitima præscriptio, aut consuetudo, quæ in his attenditur: sunt enim hæc ad honorem Dei, & ideo quamquam rigida seruanda, dum Põtifex omnium spiritualium dominus sic mandat.

In alijs verò diebus feriatis, non ex præcepto Ecclesiæ, sed ex deuotione loci particularis, *Sacra Congregatio Episcoporum sub die* 2. *Maij* 1581. ita rescripsit Episcopo Placentino. [*Viene* presupposto a questa Sacra Congrega-
243 tione, che per occasione della festa, e della fiera, che si fa il giorno di S. Fermo nel Castello di Carpineto di cotesta Diocese, quella Chiesa vien molto frequentata con deuotione, e con tante elemosine; onde si troua così bene ornata, e finita di fabriche, e paramẽti, che il Visitatore Apostolico non ne vidde vn' altra in quel contorno meglio instrutta, & adobbata: Ma perche il medemo Visitatore fece ordine, che nõ vi si facesse più la fiera in quel giorno, si dolgano quei popoli, che il luogo, & anche la Chiesa ne patisce molto; e perciò si domanda la moderatione di quel Decreto. Sopra di che hauendo fatto questi miei Illustrissimi Signori matura deliberatione, hanno risoluto, poiche quel dì non è veramente commandato dalla Sãta Chiesa, che andiate tollerando fino a nuouo auuiso la detta fiera; hauendo però buona cura, che non vi si faccino nel resto cose indecenti: che la Congregatione mai sentirà bene, che per qualsiuoglia emolumento, che venisse alla Chiesa, ne riuscisse scandalo, o dishonor di Dio. E per fine state sano. Di Roma li 2. Maggio 1581.]

Hæ literæ desumptæ fuerunt ex registro literarum Sacræ Congregationis Eminentissimorũ, & Reuerendissimorũ DD. S.R.E. Cardd. negocijs, & Consultationibus Episcoporum prępositę fol. 66. & in eodem registro fol. 151. sub die & anno infrascriptis, habes etiam sequentes literas Episcopo Fanensi directas, in quibus videtur permissum aliquid etiam diebus feriatis de præcepto Ecclesiæ. [*Ha inteso* questa Sacra Congregatione, che essendo stato solito per il passato farsi costì la fiera il giorno di S. Patrignano, e di S. Bartolomeo, pare, che V. S. di presente per l'honor di Dio, e de' suoi Santi faccia qualche difficultà di permettere, che si faccia in questi giorni stessi, rimettendola in giorni feriati: & a questi miei Signori Illustrissimi è piaciuto il buon zelo di V. Signoria; ma essendosi considerato il danno, che può riceuer la Città, e li poueri, che vanno a tal fiera, che non possono andare in giorni feriati, è parso alle Signorie loro Illustrissime, che possa permettersi li giorni stessi di feste; purche si faccia doppo il Diuino Offitio della mattina; e di tãto m'hanno ordinato ne scriua a V. S. rimettendo però il tutto sempre alla prudenza, e pietà sua. Et io per fine me li offero di cuore, e raccõmando, di Roma li 30. Giugno 1587.]

Ad rem verò quærit *Franc. Marc.*
244 *quæst.* 268. *num.* 1. an hic dies festus cõputetur in numero dierum, in quibus est concessa immunitas? & an die, quo non exercentur nundinæ propter festũ possint exigi pedagia? & relinquit cogitandum; quia hic articulus adhuc erat sub iudice; licet ex deductis per eũ videatur inclinare, non posse exigi pedagium, cum sit opus seruile; *c.* 1. *& fin. & toto tit. de ferijs*, *l. fin. C. eodem*; vbi expressè leguntur prohibitæ exactiones, ibi, *nec vllis exactionum vexationibus propbanari; & in d. c.* 1. *de ferijs*, prohibentur nundinæ, & mercatus, ibi, *vt in eis mercatum minimè fiat*: & cum exactio pedagiorum sit accessoria ad nundinas, & mercatus, si prohibetur principale, nec accessorium sustinendum erit, *c. accessorium, de reg. iur. in 6.*
245 Tamen quia pedagiũ propriè est præstatio, quæ fit a transeuntibus pro persona, vel rebus, quæ vehuntur, aut por-

portantur, *gloss. in c.26. super quibus, in verb. pedagia, de verb. signific.* transitus verò personarum fiat etiam diebus feriatis, si omittatur exactio, redditus fisci detrimentum patientur, cōtra id, quod disponitur *in l. publicas, C. de fer.* & quando res est tempore peritura, permittitur etiam diebus fe-
246 riatis in honorem Dei incumbere operi seruili, *c. licet, & ibi Scribentes, de ferijs*; tu tamen cogita, quia cum *Frācisco Marco d. quæst.* nihil declaro.

Quoad aliam verò partem quęstionis, an dies festus computetur in numero dierum nundinis assignatorum? puto negatiuè respondendum, non solùm ex vulgata regula, *dies termini non computatur in termino, gloss. in c. statutum, in verb. numerandum, circa fin. de præben. & ibi Scribentes, l. 134. Anniculus, ff. de verb signif.* verùm etiam, quia impeditus impedimento publico, & necessario non incidit in pœnam, *l. 2. §. 2. si quis municipalis, ff. si quis cautionibus, & in §. simili modo, ibid.* habes, impedimentum superueniens facto magistratus dat exemptionem reo; & alia ad rem congerit *Lazar. in can. quæst. seu de monitor. sect. 2. quæst. 1 num. 4. & seq.*

247 Aliam quęstionem non iniucundam ponit *Gratian. discept. forens. cap. 802. casus propositus*, videlicet, si quis in die mercati habeat tres partes pedagij, alius autem quartam partem in die nundinarum; si occurrant eadem die mercatus, & nundinæ, quomodo sit facienda distributio pedagij? & post *Bart. & Alber. in l. vlt. in fin. ff. de offic. Procons. & alios Doctores ab ipso Gratian. relatos* concludit: si ex quantitate, & qualitate exactionis pedagij dignosci poterit; quæ facta fuit intuitu mercatus, illam habebit, qui mercatus portiones assequi debet; alia verò pars dabitur habēti priuilegium nundinarū *Imol. in l. qui solidū, n. 3. vers. vlt. adducit, ff. de leg. 2. Bald. in l. qui habet, n. 2. vers. quæro modò secundùm quod statutum, ff. de tutel. Gratian. ibi num. 10. 13. 14 15. & 16.*

248 Sextam; loci etiam, & temporis certitudo, atque ordo si adhibeatur in nundinis, multæ excluduntur fraudes; ideo *inter leges Longobardor. lib. 3. tit. 16.* sancitum habes; *mercatum nullo loco haberi, nisi vbi antiquitus fuerit, & legitimum sit.* Posse autem Principē de vno ad alium locum trāsferre mercatum, scribit *Thesaur. d. decis. 264. n. 3. vers. potest enim, post Lucam de Penn. in l. 1. num. 3. vers. videtur probabilitèr, C. ne rustic. ad vll. obseq. lib. 11.* qui ita distinguit: aut locus est habilis, & nemini onerosus, aut non; primo loco nō est transferendus; secundo autem, etiamsi per longum tempus fuerit celebratus, posse transferri, non obstante etiam præscriptione, & ita fuisse iudicatum affirmat *Thesaur. loco citato.* Et
249 posse Principem auferre nundinas iam concessas alicui Oppido, quāmuis illas per longum tēpus exercuerit, etiamsi excedat hominum memoriam, scribit *Natta cons. 511. & 512. in causa mercati, seu nundinarum Pontis turræ*, quā opinionem sequutus fuit *Senatus Pedemont. apud eundem Thesaur. dicta decis. 264.* quia cum hoc sit de regalibus Principis, præscribi non potest, *Franc. a Ponte de potest. Proreg. tit. 10. §. 2. num. 10.* qui ita in Ciuitate Neapoli iudicatum fuisse dicit ab Archiepiscopo, & sententiam a Summo Pontifice confirmatam.

Verùm vbi adesset præscriptio, & nulla hominum memoria in contrarium, alitèr dicendum putat *Alciat. cons. 208. aliàs est cons. 24. tom. 2. lib. 5. per tot. Cephal. cons. 342. lib. 3. Crauett. cons. 640.* quos refert *Addens ad Thesaur. d. decis. 264.* Imò *Thesaur.* ipse non dissentit, si præscriptio cum titulo a Principe concesso processit; & hoc etiam colligi posse videtur ex *textu in d. l. vnica, C. de nundin. ibi, vel veterum indulto.* Ex indulgentia enim inducitur regularitèr præscriptio; vnde *Abb. c. cæterùm, num. 5. vers. idem videtur, de iudic.* ait, iurisdictionem posse præscribi; *& Corne. cons. 268. in hac, num. 24.*
250 *& 25. vol. 4.* firmat, iurisdictionem quęri ex consuetudine: & licèt *Bart. in quodam eius cons. 189. primò quæritur, num. 10. & alibi*, dicat, iurisdictionem non pręscribi per vtentem illa, tamen admittit, quòd perdatur per non vsum illius, qui antea vtebatur, spatio 30. vel 40. annorum; *l. sicut, l. omnes, l. cum notissimi, C. de præscript. 30. vel 40. ann. vt latius apud ipsum Corn. loco cit. n. 25 & alia adducit Aeneas de Falcon. in addit. ad Abbat. in d. c. cæterùm, num. 5. litera C. in verb. præscriptione.* Et tamen scimus, omnem iurisdictionem a Papa, vel Imperatore pendere, *c. mandata, de præsumpt. cū alijs adductis per Hier. de Mont. tract. de finib. cap. 11. n. 4.*

Potest

251 Potest etiam Princeps prohibere, ne certa Natio accedat ad nundinas, vt euitentur scādala, *Tholos.in syntag.iur. vniu.lib.25.cap.3. num.6.* qui ponit exemplum in Anglis, & Britānis prohibitis accedere ad nundinas Galliæ, & ita sancitum esse ab ipsis Regibus affirmat. Et habes ad rē *Honor. & Theod. sanctionem in l.4.& l.fin.C.de commerc. & mercat.* qua prohibentur, ne imperio ipsorum subiecti vltra certos fines mercari, & ad nundinas accedere valeant.

Aduertendum quoque putat *The-*
252 *saur.d.decis.264.sub num.4. & 5.* ne similes mercatus,& nundinæ fiant eodem, vel eisdem diebus in duabus Ciuitatibus, & locis vicinis ad decē milliaria, quia alter alteri per concursum noceret, & si hoc in facti contingentia eueniat, qui prior est tempore, poterit a Principe,vel a superiore Magistratu obtinere, vt alteri inhibeatur per *regul.in l.qui prior, ff.de iudic.*

Si verò petenda sit licentia a Princi-
253 pe conficiendi nundinas in aliqua Ciuitate, vel Oppido Regni Neapolitani, seruanda erit formula tradita a *Franc.de Ponte tract.de potest.Proreg. tit.10.§.2.num.2.* Nos verò in Ecclesiastica Ditione habemus duplicem viā, ordinariam vnam,aliam verò extraordinariam; hæc ita practicatur: Porrigitur memoriale, siue supplicatio S. D. N. Papæ, qui per literas in forma Breuis expediri mandat facultates, & licētias cōficiendi nundinas; quod vtique facere potest, quia ius suum nec quidquam alienum concedit, cum priuati in hoc nihil habeant, *vt idem D. de Ponte obseruat loco cit.num.3.per textū in l.nullus, ff.de reg.iur.& l.3. §. is tamen, ff.de lib.hom.exhiben.*

Via autem ordinaria erit, vt proponatur in Auditorio Cameræ Apostolicæ, & causa committatur alicui ex Reuerendissimis Dominis Clericis, citato R.P. D. Commissario generali eiusdem Cameræ pro suo iure,& interesse, quia agitur, vt diximus, de concedenda immunitate a solutione vectigaliū; quæ quidem vectigalia, vt scribit *Cicero pro lege Manilia,* sunt nerui Reipublicæ: vbi verò Commissarius Cameræ nihil releuans in præiudicium Fisci deduxerit, quàmuis adsit, vel adesse possit priuatorum incommodum, non attenditur,quia Princeps in huiusmodi cōcessionibus suo vtitur iure, *l. fluminis, §. fin.& l.proculus, ff.de damno infect.l.in meo fundo, ff.de aqua plu.arcen.* Et dummodo non adsit damnum emergens, non attenditur lucrum cessans, *vt idem Franc.a Ponte* scribit *loco cit.num.4.5. & seq.* ponens exempla in molendinis, tabernis, furnis, & similibus,quę licèt ex noua constructione præiudicent alijs habentibus huiusmodi redditus, tamen quia præiudicium solùm est in lucro cessante,non attenditur; *Alber.in l.si manifestè,in fin.C.de seruit.& aqua; Bart. Bald. & Ias.in l.quominus,num.33. & seq.ff. de flumin.vide Bursatt.cons.41.num.5.& alibi,Marc.Ant.de Amatis dec.120.n.2. Surd.cons.321.num.21.*

Et pro concessione nundinarum via ordinaria, facit *And.Gail. pract.obser. li.2.obser.69.regularitèr,n.24.& 25.* dū ait,Imperatorem nunquā consueuisse concedere huiusmodi licentias,& priuilegia nundinarum, nisi prius auditis Ciuitatibus, & Pagis adiacētibus,quorum interesse potest, ne fiant scilicet ad æmulationem.

Vbi verò concessæ sunt nundinæ, &
254 mercatus, si per decennium non exerceantur, amittitur priuilegium, *l.1.ff. de nundin. ibi, nundinis impetratis a Principe non vtendo qui meruit,decennij tempore vsum amittit, vbi gloss. vlt.* rationem reddens sic ait;*quia impetratio nundinarum est in præiudicium vniuersorum;* quæ quidem ratio multis non placet; ideo *Tholos. in syntag. iur.vniu.lib.25.cap.3.nu.9.* aliam affert, quia scilicet tanquam inutiles, nec cōmodū afferentes iure ciuili extinguuntur; *Hier.Gabr.cons.126.num.1.& vlt. & ferè per tot.lib.1.Franc.autē a Ponte de potest.Proreg.loco cit. nu.13.* scribit, non extingui priuilegium per decennium, si in eo sint apposita verba denotantia perpetuitatem, puta, *semper, vel perpetuò; Rimin.cons.388.n.20. lib.1.Io.Garz.de Hispan.nobilit.gloss.1. num.79.*& an præscriptio 30.vel 40.annorum intelligatur sublata per verba, *semper, & quandocumque, docet Tiraq. de retrac.cōuen.gloss.2.§.1.Couar.var. resol.cap.3.Surd.decis.2.*

Et ex his inferri poterit ad alia negocia vtilia in Consilijs pertractanda, perficiendaque. Aggrediamur nunc tertiam, & vltimam speciem negociorum, quæ voluntaria dicuntur.

255 Negocia voluntaria dicuntur, quæ voluntatem, & consensum omnium, quorum

quorum intereſt, vel intereſſe poteſt, requirunt; nec ſufficit, vt maior pars conſentiat, *vt diximus ſupra num.137 verſ. ſciendum tamen eſt*: exemplum colligi poteſt *ex D. Lapo in ſua alleg.* 85. dum ait, non potuiſſe Conſilium Ciuitatis Tudertinæ mutare dominiũ,
256 ſeu dominium,niſi de omnium ciuium conſenſu,quia in ſimilibus murationibus dominorum totius populi conſenſus exigitur, itaut vno reluctante nihil agi poſſit, *Angel.Cagnol.& alij adducti a Theſaur.deciſ.*257. *num.*4. *& 6. verſ. his accedat,Capyc.deciſ.*4.*n.*5.*ver. tertia difficultas*.

Secundum exemplum negocij voluntarij erit in confirmatione Officialis finito tempore, itaut vno tantùm diſsẽ-
257 tiente confirmatio non teneat, *textus in §. ſi verò nondum, Auth. de defenſor. Ciuitat. ibi, niſi cuncta Ciuitas, reluctante nullo, elegerit eum, &c. Rip.de remed.ad conſeru.vbertat. num.*21. qui loquitur de cõfirmatione Theſaurarij, ſeu Depoſitarij Ciuitatum, & Vniuerſitatum; & dicit *textum in d.Auth.*eſse vnicum in iure; *Franc.deciſ.*2.*num.*21. quod eſt notandum pro illis Ciuitatibus, & Locis, qui habent electionem Officialium, & finito tempore petunt confirmationem, vt hæc non intelligatur conceſſa, niſi tota Ciuitas nemine reluctante conſentiat, vt in iuribus ſuperius adductis: & tenuit *Rota Romana coram Seraph.deciſ.*708.*fuit dubitatum,an actus, nu.*3.*& aliàs coram Rubeo die* 4.*Maij*, 1582. *adde Roman. in ſing* 669. *ad eligendum*, qui ait, in electione Officialis ſatis eſse,vt maior pars Dccutionum conſentiat, ſed in confirmatione requiritur,vt fiat nemi-
258 ne diſcrepante; confirmat *in ſuo conſ.* 352.*queritur primo,nu.*11.*& ibi Mandoſ.in l.*1.*& idem Roman.ſingul.*96.*heri fui interrogatus, & illi Addentes; Auguſ.Caput de regim.Reip.cap.*12.*n.*11 *&* 12. & hoc idem videtur dicendum in remiſſione,& condonatione ſyndicatus alieni iudici facienda,vt hæc fieri non poſſit a maiori parte, nec etiam a toto Conſilio in præiudicium illorũ, qui fuerunt grauati; & dederunt petitiones in ſyndicatu,quia hoc eſſet donare rem alienam inuito domino: faciunt,*quæ dicuntur infra in* 6.*exemplo ſub num.* 262. & ponderanda eſt *Bulla* 25.*Clem.VIII.Bullar.nou. tom.*1.*pag.* 593 in materia ſyndicatus: & optimè faciunt, quæ ſcribit *Loſa. de iur. vniu. par* 3.*cap.*3.*num.*7.*&* 8.*& alibi*.

Tertium exemplum negocij volun-
259 tarij, in quo requiritur conſenſus omniũ nemine diſcrepante,erit in conceſſione nouellandi, ſeu faciendi clauſuras, ad effectum plantandi vineas, oliueta, & ſimilia in locis, vbi Vniuerſitas habeat ius paſcendi, quia neque domini poſsunt reddere ad cultutam agros, & tollere paſcua in præiudicium Vniuerſitatum; *Brun. conſ.*169. *num.*8. quem refert, & ſequitur *Hieron. de Monte tract.de finib.cap.*6.*num.*14. *Petrus de Auend.tract.de exeq.mand. par.* 1.*cap.*13.*num.*9.*Rota coram Mantica deciſ.*97.*num.*1.*& per tot.*& ita obtinui *in Sacra Congregatione Boni Regiminis ſub die* . *Iunij* 1636. pro Terrigenis Terræ Vetrallæ contra D. Petrum Bruſciottum, *vt diximus ſupra n.*137. & alia vice pro Communitate Viterbij contra nonnullos ciues, qui fecerant clauſuras, vt ſupra, in præiudicium iuris paſcendi ad ipſam Ciuitatem ſpectantis in toto ſuo Territorio,ex antiquiſſima conſuetudine,& confirmatione Summi Pontif.Pauli III.cum clauſulis ampliſſimis, vt in eius literis in forma Breuis expeditis Romæ ſub die 22. Aprilis, ſeu nono Kalendas Maij 1544. præuia etiam reuocatione cuiuſdam conceſsionis per importunitatem a quibuſdam ciuibus antea ſub 17. Kal. Septembris 1535. ab eodem Pontifice extortæ; *Capiblan.de Baron. prag.* 11. *num.*117.*& alibi*.

Quartum exemplum erit,ſi Vniuer-
260 ſitas mediatè ſubiecta S.Sedi Apoſtolicæ voluerit ſubijcere ſe diſpoſitioni,& acceptare Bullam ſuper Bono Regimine;non enim Vniuerſitates Baroniũ, & mediatè ſubiectæ coguntur ad Congregationem Boni Regiminis agendo accedere, vt diximus aliàs: & ideo ſi aliquis ex dictis Vniuerſitatibus,ciues, & terrigenæ vellent, non ſufficeret, etiamſi eſset maior pars; ſed requiritur conſenſus omnium, nemine reluctante, cum hæc ſit ſpecies ſubiectionis,vt dictum eſt ſupra in primo exemplo. Et ita ſeruatum vidi cum Vniuerſitate Leprignani,quę ſubeſt in temporalibus Monachis S Pauli de Vrbe Ordinis Sãcti Benedicti; cũ enim homines huius Vniuerſitatis vellẽt acceptare Bullam, & Monachi exciperent, hanc eſse voluntatem quorundam, ſed nõ omium; ideo fuit a Sacra Congregatione Boni Regiminis illuc trãſmiſsus vir eximius

Hh Io.

Io.Baptista Spada tunc Sacræ Consistorialis Aulæ Aduocatus, eiusdem Congregationis Secretarius, postea Sacræ Consultæ, inde Almæ Vrbis Gubernator, & Canonicus Vaticanus; deinde verò Vrbani VIII. in negocijs Status Ecclesiastici concernentibus a Secretis, & Patriarcha Constantinopolitanus, demum inter sacros Vaticanos Purpuratos Patres, Vrbe plaudẽte cooptatus, & Ferrariẽsi Legatione auctus, qui singulorum voluntatem exquireret, prout fecit, conuocato Consilio per capita domorum, vt in arduis fieri solet, & quando agitur de interesse singulorum ad tradita *per Purpur.in conf.*428. *nu.* 84.*& alibi;& conf.*488.*num.*14. *& seq. Natta conf.*215.*vers.secus si ex causa merè voluntaria,Thesaur.decis.*254.*n.*4 *& alij ab ipsis relati*, a quibus colligenda sunt alia exempla de negocijs voluntarijs, in quibus vna faba nigra impedit actum, *Corn.conf.*224.*cõsiderata forma*, *num.* 14. *vers. Franc. de Pisis*, *vol.*4.

261 Quintum exemplum esse poterit, si dominus, vel baro voluerit vendere, & alienare Castrum, Oppidum, vel Ciuitatem; cum enim in hoc versetur vtilitas, vel damnum singulorum subditorum, & vasallorum, requirendus erit etiam consensus omnium, & non sufficiet maioris partis, ad tradita *per Feli. in c.dilecti,num.*1.*vers.hominibus inuitis,de maior. & obed. Capel. Tholosan. quæst.*485.*Hieron.de Monte tract. de finib.reg.cap.*11.*num.*12.*Marcabrun.ab Anguill conf.*55.*tria sunt, num.* 35. *& 36.Purpur.conf.*548.*mouentur,num.*94 *& alibi,Curt.iun.de feud.part.*6.*quæst.* 2. *num.* 3. qui tamen limitat, quando dominus esset coactus ob aliquam necessitatem vendere, *arg.l. patronus,& l.medicus*, *ff.de oper. liber.* Quapropter cum subditi teneãtur subuenire domino in necessitate posito, *Curt.iun.de feud. par.*4. *princ.n.*8.*& 9.& alij multi ab eo relati*; ideo si ex ista causa imponenda sit collecta super bonis positis in territorio illius Ciuitatis, vel Castri, tunc requirendus est consensus etiam forensium, qui possident bona in dicto Territorio; *Thesaur.& alij ab eo relati d.decis.*257.*num.*4.*& est casus ipsius decis.* in qua tamen Senatus determinat contrarium, *vt ibi sub num.*9.

262 Sextum exemplum erit in donatione facienda aliquo Principi, vel Cardinali, vt habui in facti contingentia pro Ciuitate Viterbij, quæ donauit scuta sex millia Cardinali Scipioni Cobellutio eius Ciui, & alia sex millia donauit Ciuitas Veliterni, cum ad Sacram Purpuram, & inter Vaticanos Senatores ascitus esset suus Ciuis, in subuentione expensarũ, quæ maximæ sunt in receptione pilei rubei; hocenim casu si imponenda esset collecta, nedũ requirendus esset consensus singulorum, qui collectandi essent, *ad tradita per Corne.conf.*127. *primo aspectu, per tot.lib.*2 *& alij adducti a Thesaur. d. decis.*257. *num.*4,*sed in Ecclesiastica Ditione propter Bullam Boni Regiminis hoc expressè prohibentem in* §. 14. requiritur etiam expressa illius derogatio a Summo Pontifice petenda, prout petita fuit in præmissis, & alijs casibus huius generis.

263 Denique cum certa sit conclusio, aliud esse Vniuersitatem, aliud singulos de Vniuersitate, *l.*1.§.*si autem collegiũ, ff.ad S.C.Trebell.vbi Bart.Socin.Ripa, & alij relati a Nicolao Losæo, de iure Vniu.part.*5.*num.* 28. *& part.* 3. *cap.*3.

264 *num.*8.*& alibi*: vbicumque agatur de interesse singulorum, requirendus erit eorum consensus, nec sufficit maioris partis; *Purpur.conf.*428.*num.*84. *vers. & ita cum agitur,Alex.conf.*44.*num.*5. *vbi de communi, lib.*2.*August.Caputaq. tract.de regim.Reipub.cap.*1.*§.*2.*nu.*87.

265 qui limitat conclusionem in Vrbibus, & Vniuersitatibus populosis, vt non procedant allegata, sed sufficit, quòd administratores Reipublicæ vel in parlamento generali decernant, quod maior pars, vel duæ partes voluerint, *Garz.in gloss.*3. §.2. *num.*9. *de nobilit. ab eod.Caput.relatus*. Secundò limitat, si Vniuersitas faceret aliquid ex magna necessitate æris alieni, vt se subleuaret; tunc debet attendi sanius, & vtilius consilium, & liceret locare pascua, & alia destinata pro ciuibus, etiã aliquibus dissentientibus; *arg.l.*1.*C.com.seru. manum.Franc.in terminis deci.*197.*n.*9 *& alibi,optimè facit Nicol. Losæ.de iur. vniu. part.*3.*cap.*3.*num.*10.

Et ita vidi seruatum cum Ciuitate Vrbeuetana, quæ cum esset grauata magno ære alieno scut.71832. fuerunt imposita quædam noua vectigalia super vino minutatim vendẽdo, & super alijs rebus, & applicata ad certum tempus emolumenta quædam *delle Podestarie nuncupata*, spectantia ad ipsos ciues, quorum aliqui licèt dissentirent,

facta

sacra tamen Congregatio Boni Regiminis, attento maiori, & saniori numero, decreuit acceptandam esse oblationem Dominorũ Laurentij Gauotti, & Ambrosij Puteibonelli mercatorum in Vrbe, tanquam meliorem, & Ciuitati magis vtilem super extinctione dicti ęris alieni intra certum tempus, annorum scilicet sexdecim cum dimidio: sub obligatione eiusdem Ciuitatis soluendi quolibet anno scuta septem millia, quorum pars cederet in solutionē fructuum, alia verò in extinctionem sortis principalis, iuxta formulam, seu scalam, quæ sequitur.

Forma da osseruarsi per l'estintione di scudi 71837. con li scudi settemila annui da cominciarsi a di primo Gennaro 1610. per tutto Giugno 1627.

An.1.	*Per tutto Decembre* 1610. *deuano estinguersi sc.*	2337
An.2.	*Per tutto Decēb.*1611.	*sc.*2600
An.3.	*Per tutto Decēb.*1612.	*sc.*2800
An.4.	*Per tutto Decēb.*1613.	*sc.*3100
An.5.	*Per tutto Decēb.*1614.	*sc.*3400
An.6.	*Per tutto Decēb.*1615.	*sc.*3700
An.7.	*Per tutto Decēb.*1616.	*sc.*4000
An.8.	*Per tutto Decēb.*1617.	*sc.*4200
An.9.	*Per tutto Decēb.*1618.	*sc.*4400
An.10.	*Per tutto Decēb.*1619.	*sc.*4600
An.11.	*Per tutto Decēb.*1620.	*sc.*4800
An.12.	*Per tutto Decēb.*1621.	*sc.*5100
An.13.	*Per tutto Decēb.*1622.	*sc.*5300
An.14.	*Per tutto Decēb.*1623.	*sc.*5600
An.15.	*Per tutto Decēb.*1624.	*sc.*6100
An.16.	*Per tutto Decēb.*1625.	*sc.*6300
An.17.	*Dal* 1. *Gennaro* 1626. *per tutto Giugno detto*	*sc.*3500
		*sc.*71837

Et hoc idem dicendum puto, si sint imponendi census nomine Vniuersitatis, causa emendi frumentum pro vbertate Annonæ, itaut Syndicus possit hoc casu obligare omnes de Vniuersitate, etiam non consentientes, ex causa publicæ vtilitatis; *Loseus de iur. vniuer. part. 3. cap. 3. num.* 10. *& alibi:* siquidem statuta fauore Annonæ non admittunt exceptionem ex defectu potestatis; *vt diximus supra in verbo Annona, sub num* 32.

Quid autem dicendum erit, si in
5 generali Consilio facta sint ordinamēta, & assignatus sit certus modus in eligendis Rectoribus, & Officialibus, qui quidem modus si seruetur, Ciuitas carebit Officialibus? Tu dicas, quòd hoc casu poterunt Priores, non obstāte decreto Consilij, vel Statuto, alitèr prouidere, neque ex hoc arguendi erunt, quòd fecerint contra ordinamēta Consilij, vel Statuti, cum necessitas alitèr suadeat, & compellat agere; ita *Bart. & Io. de Plat. in l. cum nauarchorum, C. de nauicular. lib.* 11. Et cum hoc habuissem in facti contingentia de anno 1628. pro Ciuitate Vrbeuetana, quę habet legem præscriptam in electione Consiliariorum, Magistratuum, & Officialium *a Bulla, seu Breue P ij IV. sub Datum Romæ die* 10. *Decembris* 1563. & hanc si seruare voluissent Gubernator, Confalonerius, & Conseruatores Pacis Vrbeuetano populo presidentes, nunquam ad electionem Officialium deuentum esset, & ideo a prædicta forma recedendum fuit, prout de iure permissum est ex supradictis: Verùm propter clausulas amplissimas annullātes vsus in dicta Bulla appositas, ne dubitandum esset de validitate gestorum, ad maiorem cautelam petita fuit, & obtenta licentia a Sacra Consulta, in hæc verba. [*Dal contenuto* della lettera di V. S. nel particolare del nuouo Bossolo, che si deue fare in cotesta Città, si è tenuto proposito in Consulta auanti questi miei Illustrissimi Signori, i quali sono stati di parere, che quando in Conseglio per qualche discordia, & & interesse tra Conseglieri non si possa venire all'elettione de' 15. Deputati secondo la forma del Breue di Pio IV. in tal caso ella insieme con il Magistrato proceda all' elettione conforme al solito, Di Roma li 2. Decembre 1628.

Di V.S.

Affettionatiss. il Card. Barberino.

Quod etiam alias euenisse scribit *Monaldus Monaldensis in suis Commētarijs lib.* 20. *pag.* 206. *& facit Marc. quæst.* 781. *per tot.*

Habui in contingentia facti pulchrā quæstionem. De stylo fere omnium Vniuersitatum conuocantur aliqui ciues ad eligendos Priores, & Officiales certo numero, & temporibus extrahēdi, & vulgò dicitur, *fare il Bossolo:* In vna Ciuitate fuit electus inter Conseruatores, & Imbussulatus quidam filius adoptiuus, qui, licèt eius pater adop-
267 tans esset ciuis, ipse tamen ante adoptionem non erat talis; sed putabatur ciuis, & sub ista credulitate fuit imbus-

tur iste adoptiuus proprius non esset ciuis, & sic ab initio inhabilis, nihil proficit reputatio.

286 Ad tertium de iure quæsito per imbussulationem respondetur, quòd hæc sola non facit ius, sed requiritur, quòd sit extractus ex Bussula, & acceptauerit officium, *arg. text. in l. 1. §. si quis proximior, ff. unde cognat. ubi Vlpianus* nulla habita ratione illius, qui est in ventre, nec dum natus, vult ad successionem admitti, qui post ventrem proximior videbitur; *facit Io. de Plat. in l. si quis spontaneos, in princ. vers. quod intellige*, C. de

287 *decurion. lib.* 10. dum ait, electionem Decurionum spectare quidem ad Consiliarios, verùm si electio sit de persona

288 indigna, & incapace, potest Superior illam improbare, & inquirere, an electus sit idoneus; sequitur *Lancell. Corrad. tract. de decurion. num. 23. vers. verum tamen*: quare etiam si admittatur, quòd iste adoptiuus sit electus, & imbussolatus, poterit nihilominus Superior inquirere super eius idoneitate. Et cum in hoc quæsitum esset votum, & declaratio Sacræ Consultæ, noluit aliquid decidere, sed remisit causam cognoscendam, & decidendam prout de iure Gubernatori illius loci, in quo aderat controuersia.

SVMMARIVM.

1 *Alienationis verbum quid importet, & quæ dicatur propriè alienatio.*

2 *Vniuersitates Status Ecclesiastici subijciuntur Constitutionibus, & Bullis Summorum Pontificum.*

3 *Fideiussio etiam dicitur alienatio, & ideo Vniuersitates sine licentia Superioris fideiubere non possunt.*

4 *Vniuersitatibus, quæ pro alijs fideiusserunt, qualitèr succurratur in Statu Ecclesiastico per Bullam Sixti V.*

5 *Locationes vltra decennium ab Vniuersitatibus fieri non possunt sine licentia Papæ, Cameræ Apostolicæ, seu Congregationis Boni Regiminis.*

6 *Constitutionem Sixti V. confirmauit, & approbauit* Clem. *VIII. in hac materia alienationis.*

7 *Communitates tam mediatè, quàm immediatè subiectæ S. Sedi Apostolicæ liberandæ sunt ab obligationibus contemplatione alterius factis.*

8 *Solemnitates multæ requiruntur in alienatione bonorum, & rerum Vniuersitatum.*

9 *Communitates non possunt renunciare dispositioni l. vlt.* C. *de vend. reb. Ciuit. lib.* 11.

10 *Ratificatio quando possit conualidare actum.*

11 *Alienationes bonorum Vniuersitatum in Consilijs discutiendæ, & determinandæ sunt.*

12 *Solemnitates, quæ requiruntur in alienationibus, eædem quoque sunt necessariæ in constitutione Syndici ad alienandum.*

13 *Consilium generale an requiratur in alienandis bonis Vniuersitatum, vel sufficiat Consilium ordinarium.*

14 *Consilium ordinarium non potest decernere in rebus magni momenti, sed requiritur Consilium generale.*
Amplia hoc magis verum in Villis, & Locis inferioribus Ciuitate *num.* 15.
Declara tamen positas conclusiones. num. 16.

17 *Decurionum nomina in decreto alienationis describenda sunt, & quædam alia peragenda pro secundo requisito.*

18 *Bona alienanda describenda sunt in mãdato Syndici pro tertio requisito, quia simplex facultas alienandi non sufficit.*

19 *Decretum iudicis quarto loco requiritur in alienandis bonis Vniuersitatum; & hoc esse debet causa cognita.*

20 *Iudex antequam decretum interponat, quatuor considerare debet.*

21 *Principis licentia requiritur in alienatione bonorum Vniuersitatum, quæ nunquam præsumitur; & est quintum requisitum.*
Amplia, huiusmodi licentiam impetrandam esse in quacumque Vniuersitate, etiam Villa. num. 22.

23 *Principis licentia, & auctoritas sufficit ad excludendas fraudis suspiciones.*

24 *Testamentum factum coram Principe sustinetur, etiam si deficiant solemnitates.*

25 *Licentia sola obtenta a Sacra* Congre*gatione alienandi in partibus non sufficit sine alijs solemnitatibus; & quare.*

26 *Solemnitates omnes non præsumuntur, si adsit solum Decretum iudicis.*

27 *Subhastatio pro sexta solemnitate requiritur in alienatione bonorum Vniuersitatum.*

28 *Instrumentum alienationis, in quo sit mentio de subhastatione, an sit attendendum.*

29 *Subhastatio per viginti dies continuanda, & hoc tempore res venalis retinenda.*

Am-

Amplia hoc procedere, etiam in bonis Vniuersitatum, licèt aliqui contrarium sētiant, & restringant ad Ecclesias. num.30.

31 *Pendente tempore viginti dierum res vni concessa potest alteri plus offerenti dari.*

32 *Opinio Caroli Ruini, non esse necessariam subbastationem in casu nostro, reijcitur.*

33 *Qui dicunt non esse necessariam subbastationem, loquuntur contra communē, & ratio in contrarium adducta non subsistit, & quare.*

34 *Authen. hoc ius porrectum, licèt correcta sit de iure canonico, valet tamen de iure ciuili, & est seruanda in prophanis.*

35 *Solemnitates requisitas in subbastationibus, vide remissiuè.*

36 *Princeps an possit tollere solemnitatem subbastationis.*

37 *Res subbastata, si non inueniatur qui iustum illius pretium offerat, quid agendum.*

38 *Paria sunt non reperiri emptorem, vel iustum rei pretium non esse oblatum.*

39 *In subbastationibus regulariter nō potest haberi fides de pretio.*

40 *Papiensis distinctio in hac materia habendi fidem de pretio.*

41 *Creditor potest habere fidem de pretio in subbastatione, & quare.*
Quomodo procedat hæc conclusio. n.42

43 *Subbastatio sine pecunia præsente substinetur de stylo, & consuetudine locorum: quæ tamen consuetudo probanda est.*

44 *Probatio versionis pecuniarum requiritur pro validitate alienationis bonorum Vniuersitatum pro septimo requisito.*

45 *Versio pecuniarum probari potest per cōiecturas; & quenam sint.*

46 *Scriptura conficienda est de solemnitatibus requisitis in alienationibus; & est octauum requisitum.*

47 *Vniuersitates quas actiones habeant pro recuperandis bonis malè alienatis.*

48 *Solemnitates quatuor in alienationibus rerum Vniuersitatum referuntur ex Dabumer.*

49 *Solemnitates aliæ præter istas quatuor si adhibeantur, quid operentur.*

50 *Alienatione facta cum solemnitatibus requisitis, emptor non est turbandus in re empta, quàmuis alius plus offerat.*

51 *Primus licitator quando liberetur a secundo, vel tertio postea offerente; remissiuè.*

52 *Vniuersitates non possunt renunciare solemnitatibus supra narratis, & quare.*

53 *Legibus dantibus formam non potest renunciari.*

54 *Solemnitates extrinsecæ nunquam præsumuntur; & quare.*

55 *Allegans solemnitates interuenisse in alienationibus rerum Vniuersitatum debet hoc probare.*
Limita, si in instrumento appareat euidens vtilitas, quia tunc non sunt inquirendæ solemnitates. num.56.
Hac tamen limitatio redditur dubia quoad Vniuersitates Status Ecclesiastici propter Bullam Sixti V. num.57.

58 *Decretum irritans in Bulla Papali operatur, vt nemo inferior a Papa possit illam interpretari.*
Amplia, nec esse sub dispositione partiū illi renunciare. nu.59

60 *Vniuersitatis in arbitrio est, impugnare instrumentum ad sui fauorem celebratum.*

61 *Syndici, & Officiales Vniuersitatum, an teneantur de euictione finito officio.*

62 *Syndici, & Officiales potius tutoribus, quàm procuratoribus assimilantur.*

63 *Tutor finita tutela non tenetur de euictione, & quare.*
Declara, nisi aliter ex lectura instrumenti facti per tutorem appareat, & quare. num.64.

65 *Vniuersitas læsa, si per 30. vel 40. annos tacuerit, an restituatur in integrum.*

66 *Vniuersitates æquiparantur minoribus, & pupillis, quod non procedit in Collegijs.*

67 *Lapsus 30. annorum facit præsumere omnes solemnitates a iure requisitas etiam extrinsecas.*

68 *Vniuersitates probant ignorantiam per iuramentum Officialium.*

69 *Iuramentum quomodo præstetur ab Vniuersitatibus.*

70 *Impositio census est alienatio.*

71 *Fructus annui census non reperiuntur in iure taxati.*
Fallit in Vniuersitatibus Ditionis Ecclesiasticæ, ad quarum fauorem fructus census sunt taxati ad septem pro centenario per Bullam Clementis VIII.
Hac Bulla disponit etiam quoad census in futurum imponendos. num.72.

74 *Papa, & Principes non recognoscentes superiorem possunt taxare, & reducere fructus census ad certam quantitatem.*

Vni-

75 *Vniuersitas imponens census ex causa necessaria pro redimendis suis ciuibus ab hostibus, & ne fame pereant, an teneatur adhibere solemnitates superius positas; & pro affirmatiua.*

76 *In rebus Vniuersitatum non solùm attenditur, quòd aliquid rectè fiat, sed etiã quòd ritè fiat.*

§.XII.

Gloss.3.

Alienet.

CAP. XXXII.

ALIENATIONIS verbum
1 satis latè patet; nam directi, & vtilis dominij trãslationẽ, vsucapionem, pignoris nexum siue ab homine, siue a lege fiat, siue inter viuos, siue mortis causa comprehendit: licèt ea propriè dicatur alienatio, quæ dominij translationem importat; *Alciat. in l.* 28. *alienationis verbum, in princ. ff. de verb. signif. l. fin. & ibi Scribentes, C. de reb. alien. non alien. Abb. & Bero. in c. nulli, num.* 1. *&* 18. *de reb. Eccl. non alien. vbi ex Concilio apud Siluan. hæc habes.* [*Alienationis* verbum continet conditionem, donationem, venditionem, permutationem, & emphyteusis perpetuũ *contractum.*] quæ licèt disponant in bonis Ecclesiarum, & concordat *l. iubemus, §. Oeconomus, C. de sacros. Eccles. vt notat ibi gloss. vlt.* habent etiam locum in bonis Vniuersitatum, Ecclesiasticæ Ditioni subiectarum, quicquid sit in alijs; ad tradita per *Losæum in tract. de iur. vniuer. par. 3. cap. 5. in princ.* siquidem Vniuer-
2 sitates Status Ecclesiastici subijciuntur Constitutionibus, & Bullis Summorum Pontificum, inter quos *Sixtus V. in sua Constit.* 42. *inter varias, Bullar. nou. tom. 2. pag.* 545. *sanciuit,* si Communitates S. Apostolicæ Sedi subiectæ, contemplatione cuiusuis personæ fideiusserint,
3 vel se obligauerint, ab huiusmodi obligationibus infra annum liberandas esse; *§.* 1. *&* 2. & si obligationes non sint extinguibiles, facta etiam aliqua obligatione, vel solutione, expromissores in-
4 demnitatis dari iubet; *§.* 3. & pro huiusmodi liberationibus, siue expromissoribus obtinendis agere potest nedum ipsa Communitas, sed etiam quilibet priuatus, & iudex vnica citatione præcedente mandatum executiuum relaxet; §. 4.

5 Prohibitum est etiam Vniuersitatibus Status Ecclesiastici bona sua nedum in perpetuum, sed nec etiam vltra decennium alienare, absque Papæ, vel Cameræ Apostolicæ licentia, §. 5. si secus factũ fuerit, fideiussiones, obligationes, alienationes nullius sunt roboris, vel momenti; §. 6. & 7.

Et hanc Sixti *V. Constitutionem reassumpsit, & innouauit Clem. VIII. in Bulla super Bono Regimine, §.* 12. quem præ manibus nunc habemus: addens insuper. [*Districtè* interdicimus, & prohibemus, ne quis sub quouis prætextu, aut causa etiam vrgenti, & neces-
6 saria contra Constitutionem fel. rec. Sixti V. prædecessoris nostri, quæ incipit, inter varias, & multiplices, quam Nos harum serie approbamus, innouamus, & ampliamus, bona, aut iura sua vendat, alienet, hypothecet, aut census super illis imponat, præterquam causa locationis tantùm, ad modicum tempus, & solutionibus non anticipatis, non autem titulo conductionis; nec vllo modo pro alijs obliget, siue ære alieno se obstringat, *&c.*]

Præterea nedum Communitates im-
7 mediatè S. Sedi Apostolicæ subiectæ ab obligationibus per ipsas factis liberandæ sunt, vt in iuribus iam adductis; sed etiam illæ, quæ mediatè subiacent. Siquidem Vniuersitates Comitibus, Baronibus, & Domicellis subiectæ si quid pro suis dominis soluerunt, vel sese illorum contemplatione obligauerunt, pecunias solutas intra sex menses recuperare, & ab obligationibus liberari iubet *Pius IV Constit.* 18. §. 2. & de cætero obligationes istas fieri prohibet, *§.* 3. Decretum irritans, & clausulam, *sublata,* apponit; *§.* 4 *in Bullar. nou. tom. 2. pag.* 28. Et cum contra formam harum Constitutionum Communitas Proceni Duci Alexandro Sfortiæ subiecta sub die 2. Augusti 1597. annuum censum super quadam eius tenuta imposuisset, illumque D. Cornelio Maldacchino precio sc. 2700. vendidisset,

talis

talis impositio cēsus fuit declarata nulla, & inualida; reseruata tamen actione contra d. D. Ducem Alexandrum, qui bonam fidem recognouit, illumque sui contemplatione impositum declarauit, vt plenius habetur *in decis. 46. Communitas Proceni, part. 7. recentior. per tot. viden.*

8 Et certas quoque solemnitates a iure communi traditas in alienationibus rerum Vniuersitatum, quæ si omittantur, vitiant actum, habemus *in l. vlt. C. de vend. rebus* Ciuitat. *lib.* 11. & non posse

9 Vniuersitates renunciare formæ ab hac lege assignatæ, consuluit *Surd. cons.* 28. *conantur particulares, num. fin. lib.* 1. addens, nec etiam posse ratificari, per ea, quæ ponit *Bart. in l. obseruare, in fin. ff. de off. procon. & legat.* quem sequitur *Natta cons.* 262. *reddidi superius, nu.* 10.

Tunc enim ratificatio conualidat a-

10 ctum, quando peccat in ijs, quæ pendent ab animo ratificantis, non autem in ijs, quæ pendent a certa aliqua forma; *Bald. & Salycet. in l. mancipia, C. de rebus alien. non alien. Surd. d. cons.* 28. *ferè per tot. Paris. cons.* 98. *circa præsentem, & cons.* 99. *lib.* 1. Siue enim Vniuersitas per se

11 ipsam alienet, siue syndicum ad alienandum constituat, hoc in Consilijs legitimè congregatis agendum erit, & duæ partes ex tribus consentire debent, *d. l. vlt. vers. in prouincijs, C. de venden. reb. ad Ciuit. spect. lib.* 10. *Surd. d. cons.* 28. *nu.* 82. *& num.* 101. eædem namque solemni-

12 tates requiruntur in constitutione Syndici, vel procuratoris ad alienandum, quæ in ipsa alienatione sunt necessariæ; *Couar. var. resolut. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 6. *vers. quartò eadem constitutio; Rota Roman. coram Seraphino decis.* 1080. *num.* 2. *& fusius decis.* 447. *in disp. per tot. par.* 5. *in addit. recent.*

Verùm *Bart. relatus a Nicol. Losæo tract. de iure Vniu. par.* 3. *cap.* 5. *num.* 5. contrarium voluisse videtur, dum ait, hanc facultatem alienandi bona immo-

13 bilia Vniuersitatum non competere Cōsilio ordinario, seu ordini Decurionum, sed Consilio, seu adunantiæ generali; licèt enim Decuriones repræsentent totā Vniuersitatem, & populum, in arduis tamen negocijs, & rebus magni momen-

14 ti, vt est alienatio rerum immobilium, non potest Consilium ordinarium aliquid decernere, nisi congregato Consilio generali per capita domorum, a quo eidem Cōsilio ordinario hæc potestas, & auctoritas tribuatur; & præsertim in

15 Villis, & alijs locis Ciuitate inferioribus hoc locum haber, in quibus Decuriones non sunt personæ literatæ, graues, & sagaces; & hoc idem scribit *Thesaur. decis.* 257. *num.* 3. *licèt contrarium ibi num.* 9. decidatur, quod etiam vult *Losæus loco cit. num.* 5. dicens, hanc Bart. sententiam esse repugnantem *sanctioni Imperatoris in l. vlt. C. de vend. reb. Ciuit. lib.* 10.

16 Sed vt ingenuè fatear in libro meo, & loco ab istis citato Bart. hoc non dicit; & posito, quòd dicat, intelligendus erit de alienatione voluntaria, in qua, *vt diximus supra gloss. præcedenti*, requiritur consensus omnium, & non sufficit maior pars, imò si vnus tantùm contradicat, actus est nullus, vt diximus.

17 Secundò requiritur in alienatione bonorum Vniuersitatum, vt describantur nomina omnium Decurionum, qui consentiunt tali alienationi, & cum Decurionibus, seu Curialibus, interuenire etiam debet maior pars honoratorum, & eorum, qui possident bona in Ciuitate, & hi, præpositis Sacrosanctis Euangelijs, iurent simul cum Consiliarijs per relationem ad iuramentum primo loco præstitum initio officij, se credere, alienationem esse patriæ suæ vtilem, vt in *d. l. vlt. & ibi gloss. in verb. scripturis; Lucas de Pen. num.* 7. qui multa de iuramento, & illius forma scribit *Ioannes de Plat. num.* 2. *C. de vend. rer. Ciuit. lib.* 11 *& concordat textus in c. tua nuper, §. alterius etiam, de his, quæ fiunt a Prælat. sine cons. cap. & alia multa congerit Rol. a Valle cons.* 90. *num.* 17. 18. 19. 20. 21. *lib.* 1. *Menoch. cons.* 726 *num.* 4 *vers. attamen non commemorauit, num.* 10. *Io. de Plat. d. l. vlt. num.* 2. *vers. ex tertia parte; Ludouic. decis. Perus.* 93. *num.* 37. *& seq. Rota Roman. in d. decis.* 447. *n.* 13. *in addit. ad* 5. *part. recent.*

18 Tertiò requiritur, si alienatio facienda est a Syndico, seu procuratore ab Vniuersitate specialitèr constituto, vt in licentia, seu mandato sint expressa bona alienanda, aliàs simplex facultas alienādi non sufficit; *Bald. in rub. C. de contrab. empt.* vbi ait, se ita consuluisse *per l. prohibere, §. planè, ff. quod vi, aut clam*; quem sequitur *Dec. in c. cum omnes, num fin. in prima lectura, de constit. Rolan d. cons.* 90 *num.* 28. *Losæus d. cap.* 5. *nu.* 22. alia quoque cumulat *Virg. Boccac. in comment. ad Constit. Piceni, gloss.* 6. *num.* 21. *& alijs seqq. præcipuè num.* 38.

19 Quartò requiritur, vt interueniat decretum iudicis, *d. l. vlt. C. de vend. reb.* Ciuit.

*Ciuit.Lancell.Corrad.tract.de Decurion. lib.11.cap.10.num.95. Rolan. d.consil.90. nu.23. Simoncell.de decret.in præfat.casu 22.num.95. Menoch.cons.726.num.19.& ni fallor, bonus textus in l.1.C.de prædijs decur.lib.10.vbi Imper.*ait. [*Si quis* Decurionum vel rustica prædia, vel vrbana venditor necessitate coactus addicit, interpellet iudicem competentem, omnesque causas sigillatim, quibus strangulatur, exponat: & ita demũ distrahendæ possessionis facultatem accipiat, si alienationis necessitatem probauerit; infirma enim venditio erit, si hæc forma fuerit neglecta, *&c.*]

Decretum verò iudicis causa cognita interponendum esse, nemo est qui dubitet, cum habeamus legem claram *in l. magis puto, §.in primis igitur, ff. de reb. eorum, qui sub tut.vbi Bald.*docet, qua-
20 tuor esse consideranda à iudice, antequam decretum interponat in alienatione rei minoris, nempe, quid, quando, qualitèr, & quomodo, sub quibus, vt *Simoncellus ait tract.de decret.lib.1.tit.1. num.15* comprehenditur exactissima diligentia, qua iudices hac in re vti debent, & quæ rectè colligi possunt *ex d.l. magis puto, §.non passim, Surd.consil.28 num.82. vers. tertium quod iudex causa cognita suum interponat decretũ; Dabumer. de subhast. cap.2. num.12. Virgin. Boccac.ad Constit.March.gloss.4.nu.10. vers.quod prætor, Caualcan.tract.de tutor.num 129.viden.Rota Roma. dicta decis.447.nu.24.& seqq.in addit.ad 5. par. recent.*

Quintò requiritur, vt Decuriones, &
21 Consiliarij impetrent a Principe, cui subsunt licentiam, & auctoritatem alienandi bona immobilia; *Paul.Picus cons.44. num.3.&* 4. quem refert *Menoch.d.cons. 726. num.6.* quam quidem Principis licentiam, & auctoritatem nunquam interuenisse præsumitur, *vt idem Menoch.* probat *præsumpt.132.nu.71. lib.3.* & alia multa congerit *Surd.d.cons.28.a nu.98. vsque ad* 119.

Et quàmuis Imperator videatur restringere hanc solemnitatem impetrandi licentiam in alienandis rebus ad Ciuitates Romanam, & Constantinopolitanam pertinentibus, ibi, *ad hanc inclitam Vrbem, &c.vt in d.l.vltima;* attamen ex ijs, quæ docent *Scribentes, & Docto-*
22 *res supra relati,* ad omnes Ciuitates, & Vrbes, & Loca, extendam esse patet; *Surdus enim* prædictum responsum dedit pro Communitate Villæ nouæ; *Rolan. d. cons.90. lib.1.* loquitur de alienatione molendini facta a Syndico Castri Castelli. Et in Ecclesiastica Ditione res caret omni difficultate ex dispositis in *d.Constit.42.§.5.Sixti V.& in hac Bulla §.12.*

Sed hic opportunè quæritur, an im-
23 petrata licentia a Principe fieri possit alienatio, alijs solemnitatibus omissis? & pro affirmatiua facit; quia sola auctoritas Principis sufficit ad excludendam fraudis suspicionem; & hanc supplere defectum aliarum solemnitatum, quæ aliàs requirerentur, scribit *Io.de Plat.in d.l.vlt.num.1.vers.ex secundo, C.de vend. reb.Ciuit.& benè facit decis.Rotæ coram Coccino in causa Sabinen.Castri Montis Rotundi,* 8.*Februarij* 1627 *vers. rursus nihil vrget;* vbi sustinetur venditio dicti Castri, ex eo quòd præcesserit auctoritas, & licentia Papæ, quàmuis desiderarentur quædam aliæ solemnitates; *& coram* Caualerio *dec.612.dominus Dux, nu.46.vers.*vnde cum possem; *vide decis. 292.causa super decisione, num.3. & seq. part. 5. recent.* vbi quod contractus ab initio nullus validatur ex confirmatione Superioris, & sustinetur in vim nouę concessionis.

Sic etiam videmus sustineri testamē-
24 tum factum coram Principe etiam sine solemnitatibus, *vt est textus, & ibi Scribentes in l.omnium, C.de testam. Asin. de execution.§.5. cap.13. num.1. & per tot. Bart.in l.1.num.2.vers.in contrarium, ff.de reb.eorum, quæ sub tut.*

Verùm attento stylo nostræ Congre-
25 gationis concedendi huiusmodi licentias, quàmuis ipsa repræsentet immediatè Principem, cum tamen, vt plurimùm remittatur cognitio negocij arbitrio Præsidis Prouinciæ, contrarium puto verius, quia eius præsentia non supplet defectus aliarum solemnitatum, vt *in d.l.vlt.C.de vend.reb. Ciuit. lib.11.* Et pondero ad hoc *verba nostræ Bullæ in* §.17. vbi agitur de venditione, & locatione vectigalium, & prouentuum, quæ ad certum tempus fiunt, & nihilominus Summus Pontifex mādat seruari solemnitates de iure requisitas, ibi. [*Iubemus* omnino, seruatis seruandis, atque adhibitis solemnitatibus, quæ de iure, aut cuiuslibet loci statuto, vel consuetudine requiruntur, *&c.*] & benè faciunt tradita *per Rolan d.cons.90. num.42. vol 1.* vbi respondet, non esse præsumendas
26 omnes solemnitates interuenisse in alienatione bonorum Vniuersitatum, ex eo

quòd fuerit interpositum decretum; *& Paris. cons. 12. num. 54. & 57. vol. 2.* qui nec auctoritatem tutoris, nec decretum iudicis sufficere ad præsumẽdas alias solemnitates scribit; *Surd. d. cons. 28 num. 98. & seq.*

27 Sextò requiritur subhastatio ad instar
rerum minorum, & pupillorum, quibus
Respublicæ, & Vniuersitates æquiparan-
tur, *Asin. de execut. §. 6. cap. 16. per tot.*
Losæ. de iur. Vniu par. 3. cap. 5. num. 9.
28 *Rolan. d. cons. 90. num. 41.* qui addit, non
esse standum instrumento alienationis,
in quo fit mentio de subhastatione, si
tamen constet de tempore confecti in-
strumenti non potuisse interuenire; vi-
denda sunt etiam, quæ *idem Rolan. scri-*
bit cons. 99. num. 17. 18. 19. & 20. eod. lib. 1
Surd. d. cons. 28. num. 82. vers. quartum
quòd bona alienanda subhastentur, Me-
noch. d. cons. 726. num. 17. & subhastatio-
nem faciendam esse per viginti dies, *idẽ*
Rolan. cons. 33. num. 14. lib. 1. per textum
in Auth. hoc ius porrectum, C. de sacros.
29 *Eccles. ibi, per viginti dies oportet rem*
esse venalem, vt plus offerenti detur, &c.
qui textus licèt loquatur in venditione
rerum, & bonorum ad Ecclesias spectã-
tium, *& Io. de Plat. in l. si tempora, nu. 1.*
& 2. vers. quod secus est, C. de fide instr.
& iure hast. fiscal. lib. 10. extendat ad
venditiones rerum minoris, & fisci, non
autem ad Vniuersitates, *Bart. tamen*
ibi sub num. 2. vers. tu dicas, tenet con-
trarium, & cum Bartolo idem tenet *A-*
sinius, & alij ab eo relati in tract. de exe-
cution. §. 6. cap. 16. nu. 1. vers. & licèt Do-
30 *ctores; ac etiam in num. seqq.* volentes
subhastationem esse necessariam in alie-
natione bonorum Vniuersitatum, ita ut
si intra tempus assignatum subhastatio-
ni, compareat quis, & plus offerat, huic
adiudicanda sunt bona, quàmuis fuissent
alteri vendita, quia venditio censetur
31 facta sub conditione, nisi meliorem cõ-
ditionem attulerit alius intra tempus
appositum in subhastatione; *Bart. dicta*
l. si tempora, nu. 2. vers. intelligitur enim,
vbi etiam gloss. 1. quam sequitur Io. de
Plat. ibi, num. 2. vers. hic est casus notabi-
lis; & viden. est Daumer. tract. de sub-
hast. cap. 3. num. 26.

Contrariam verò sententiam, nempe in alienatione rerum Vniuersitatum nõ esse necessariam subhastationem, tuẽtur *Ruin. cons. 189 num. 19. vol. 1. & alij relati ab Asinio d. §. 6. cap. 16. num. 4. vers. cõtrarium verò: quibus adde Luc. de Pen. in d. l. si tempora, num. 20. & 21. C. de fid. instr. & iur. hast. fiscal. lib. 11. & fuit hæc opinio gloss. 1. in d. l. si tempora, in fin. vers. ad res autem,* quæ tamen limitat regulam, nisi Ciuitas habeat propriam legẽ super hoc; & supplet ibi *Io. de Plat.* ex priuilegio, vel statuto.

32 Sed non esse a prima opinione rece-
dendum, multi grauissimi patres persua-
dent, *Afflict. decis. 249. num 2. vers. octa-*
uò quòd post decretum, Corn. cons. 71. n. 1.
lib. 3. qui ait, subhastationem excludere
fraudes; *Dec. cons. 403 num. 12. Roman.*
cons. 321. num. 2. Paris. cons. 98. num. 10.
vers. necessariò enim, lib. 1. Menoch. de
arbitr. lib. 2. cent. 2. casu 171. num. 27. &
28. & supra casu 129. num. 3. & per tot.
& de recuper. possess. remed. 15. num. 147
vers. septimò quòd decretum; vbi multis
laudibus cumulat *Rolan. a Vall.* & præ-
citatum eius *cons. 33* in hac materia ap-
pellat Delphicum, & ab omnibus susci-
piendum, & alij multi relati a *Surd. cons.*
49. magnifici patres, num. 19. & 20. & do-
33 ctores, ait, qui dicunt, non esse neces-
sariam subhastationem, loquuntur con-
tra communem sententiã, & ratio, quæ
in contrarium allegatur, non est bona,
quia etsi *Auth. hoc ius porrectum*, non
sit in vsu quoad bona Ecclesiæ, id tamen
procedit, quia non potest lex sæcularis
disponere circa bona Ecclesiæ; retinet
tamen de iure ciuili vires suas, vt dicit
34 ibi *Bald. num. 3.* quia non est correcta a
iure ciuili, sed canonico; contrarium
verò procedere, quando esset a iure ci-
uili correcta; ita post *Fab. de Monte*
tract. de empt. & vend. quæst. 5. princip.
n. 83. 84. & seq. scribit Rolan. cons. 99. nu.
18. lib. 1. Quàmuis enim de iure canoni-
co eius dispositio non fuerit recepta,
habebit tamen locum de iure ciuili, &
in his, de quibus ciuile ius potest dispo-
nere: proinde in alienatione bonorum
Ciuitatis, fisci, vel minorum seruabitur
ordo datus in *illa Auth. hoc ius porrectũ,*
quia eius correctio est limitata ad bona
Ecclesiæ, & nõ potest extendi; *hæc Surd.*
loco cit. & idem scribit Marc. quæst. 566.
quæritur an in albergamento, num. 4. Pe-
35 *reg. de iure fisci, lib. 6. artic 4. nu. 5. quartò*
interuenire debent, vbi docet, quænam
requirantur in subhastationibus pro illa-
rum validitate, quem vide: *Magon. dec.*
Floren. 132. egerat Aloysia, num. 10. Tho-
mat. decis. Macer. 81. Scipio Baldassinus,
num. 2. Pute. decis. 275. die 27. Maij, nu. 2.
lib. 2. in nou. Dahumer. de subhast. cap. 2
num. 1. & 10. vers. quartò subhastatio,
& alibi, Borgnin. de tutor. num. 129. vers.

quintò

quintò quòd prædicta; Boccacc. ad Consilit. March. gloss. 4. num. 10. in fin.

36 Sed quæro, numquid Princeps possit tollere hanc solemnitatem subhastationis? affirmatiuè decisum inuenio *in Rota coram Caualerio decis. 612. dominus Dux, num. 46. vers. vnde cum postea, facit Gabr. consil. 161. num. 19. lib. 1.*

Secundò quæro, si facta sit subhastatio, & non inueniatur, qui offerat iustum pretium, an debeat nihilominus res alienanda adiudicari plus offerenti? negatiuè decisum habes *apud Afflict. dec. 358. in causa inter nobilem, num. 5. vers.*

37 *quarta ratio*, vbi ait; si in bona subhastanda non inueniatur emptor, qui emat iusto pretio; non esse vendenda viliori pretio, sed debet creditor sibi illa bona adiudicari facere pro iusto pretio, & sic præcedente æstimatione expertorum; *ad text. in l. 1. C. si in causam iudicat. vbi Salycet. hoc notat in summ.* quos refert, & sequitur *Marcab. ab Angill. consil. 3. nu.*

38 *47. ideo Bald. in l. 2. C. eodem, nu. 3.* dicit, paria sunt emptorem non reperiri, vel iustum pretium rei non offerri.

39 Tertiò quæro, vtrum in venditione facta per subhastam haberi possit fides de pretio? negatiua probatur *ex Vlpian. in l. a diuo pio, §. sed si emptor, vers. oportet enim, ff. de re iud.* vbi hæc habes. *Oportet enim res captas pignori, & distractas præsenti pecunia distrahi, non sic, vt post tēpus pecunia soluatur: & voluit Bart.* in procuratore Fisci, vt scilicet vendere debeat præsente pretio, *per text. iuncta gloss. in l. si procurator, in fin. ff. de iur. fisc. Papien. in pract. in form. executio sententen. diffin. verb. publico nuncio, num. 6. & 7.* qui benè distinguit; aut loquimur in executione iudicis, vel legis, & hic non

40 potest habere fidem de pretio, hoc est rem dare sub credentia, *vt in d. §. sed si emptor*; aut loquimur in procuratore, & tunc subdistingue; aut est procurator fisci, seu Ecclesiæ, vel minoris, & non potest habere fidem de pretio, *d. l. si procurator, in fin. iuncta gloss. fin.* aut est procurator alicuius priuatæ personæ, & tūc secundùm Bart. subdistingue; aut est procurator specialitèr constitutus ad vendendum sub certo, & limitato pretio, & non potest vendere habita fide, &c. quia sic vendendo diceretur vendere viliori pretio; *arg. d. l. si prædium, alias incipit, quod si in diem, in fin. ff. de in diem abiect.* & non seruaret fines mandati, *contra l. diligentèr, ff. mandat.* aut est procurator simplicitèr constitutus, nulla facta pretij taxatione, & tunc poterit habere fidem de pretio, *vt in l. qui fundum, §. procurator, ff. pro empt. l. 1. ff. de except. rei iud. viden. vbi Iaf. in l. 1. num. 19. & 20. & alibi, ff. de off. procur. Cæsar. Rota coram Ludouisio decis. 23. num. 4.*

41 Si verò creditor voluerit habere fidē de pretio, cum inductum sit fauore ipsius, vt subhastationes fiant cum interuentu pecuniæ, sustinetur, & valet subhastatio, vt dixit *Rota coram Ludouis. decis. 430. parte vtraque, num. 4. & decis. 23. domini non dubitarunt, num. 5. vbi Beltram. alios adducit; & sub nu. 6.* declarat, aduertendum esse huiusmodi cō-

42 sensum creditoris esse necessarium in ipso actu deliberationis, & non sufficere consensum ex post præstitū; & ratio est, quia requiritur cōsensus talis, per quem ex tunc in ipso actu subhastationis debitor liberatur a suo creditore, *vt fuit dictum in Asculana prædij, 22. Iunij 1609 coram Card. Sacrato, quæ decis. legitur impressa post Mangil. de subhastation. decis. 12.* alias affert declarationes *Neguf. de pignor. in 1. memb. 6. part. princ. nu. 37. & 38.*

43 Sustinetur etiam subhastatio facta sine pecunia præsente, si ita sit de consuetudine, & more Regionis, quæ tamen consuetudo in specie probanda est; *Gratian. discept. for. cap. 7. num. 5. & 6. relatus ab eodem Beltram. d. decis. 23. nu. 7.*

44 Septimò principalitèr requiritur in alienatione bonorum Vniuersitatū, probatio versionis pecuniarum, ex ipsa alienatione perceptarum, in vtilitatem ipsarum Vniuersitatum; *gloss. fin. in dict. l. vlt. C. de vend. reb. Ciuit. lib. 11. & ibi Io. de Plat. num. 1. vers. & tunc pretium, Luc. de Penn. num. 11. vers. sic enim non præsumitur, And. de Barul. in l. 1. num. 2. C. eod. per tex. in l. 27. Ciuitas, ff. de reb. cred. & in Auth. hoc ius porrectum, in fin. C. de sacros. Eccles. & ibi gloss. in verb. probat,* dicit, hoc esse speciale in Ecclesia, & Ciuitate; *Pacbin. controu. iur. cap. 76. lib. 2. vbi multa, Menoch. de arbitr. casu 432. qui num. 33. post gloss. citatam in d. Auth.* dicit, huiusmodi versionē pro-

45 bari posse per coniecturas, & quatuor ibi adducit *a num. 34. vsque ad 39.* Prima est, quando constat Vniuersitatem tempore alienationis eguisse pecunia; secunda, quando administratores illius sunt viri probi, qui solent vtilia facere, & inutilia prætermittere. Tertia, si statim post receptam pecuniam appareat solutum debitum, & satisfactū causæ, prop-

ter quam facta est alienatio. Quarta erit, si venditio fit rei paruæ, & pecunia in parua quantitate redacta: & hanc conclusionem probandi versionē per coniecturas amplexa est *Rota coram Gregorio XV. decis.31.n.2. & 11. & decis.511.n.9. vbi Beltram. multa congerit sub num.35. vide etiam Capibl. de baron. pragmat.1. num.296.* qui alias affert, & loquitur de concessione licentiæ, seu assensus Principis alienandi bona Vniuersitatis sub cōditione, dummodo pecunia conuertatur in causam supplicatam; & in dubio præsumendam expensam esse in illam causam; allegat *Surd. decis. 156. qui sub num.7.* vult, ostendendam esse concessionem, an importet modum, seu conditionem, quem vide.

46 Octauò requiritur, vt de prædictis solemnitatibus supranarratis tanquam de tractatu conficiatur scriptura separata ab instrumento alienationis, quod deinde sequi debet; *Menoch. d. consf.726. num.18 sed plenè de arbitr. casu 171, num.26. & per totum viden;* agit enim ibi, & plenè examinat hanc conclusionem, de alienationibus rerum, & bonorum Vniuersitatum, & minorum, *post Rolan. consf.33 nu.12. lib.1.* & alia adducit *Asin. de execut. §.5. cap.13. nu.5. Capyc. decis.113. n.6. Surd. consf.28. num.82. & seq.* vbi plenè

47 examinat, an, & quando præsumantur interuenisse solemnitates prædictæ; & quæ detur actio Vniuersitatibus ad recuperanda bona, nullitèr, & sine solemnitatibus alienata; & de alijs solemnitatibus requisitis in alienationibus minorum, quæ militant etiam in Vniuersitatibus, vt pluriès dictum est, videri etiam poterit *Simoneell. de decret. lib. 1. tit.1. num.16. & seq. Iodoc. Dabumee. tract. de subhast. cap.2. num.11.* qui vltra decem

48 solemnitates enumerat alias, quarum quatuor tantùm esse de forma, & necessariò adhibenda scribit, nempe. 1. Causa necessaria, & vrgens ad vendendum, 2. Quòd debitum vrgens ex mobilibus solui nequeat. 3. Quòd Prætori per diligentem inquisitionem hoc innotescat. 4. Quòd res minus damnosa vendatur.

49 Alię verò solemnitates si interueniāt, præseruant contractum, etiam per restitutionem in integrum irreuocabilem, cum non possit (illis seruatis) dici, quòd pupillus, seu Communitas sit læsa; *arg. l. non videtur. quæ est fin. C. de in integr. rest. min. & l.52. inter eos, §. cū inter, ibi, non enim deceptus videtur, qui iure communi vsus est, ff. de fideiuss.*

50 Et quòd facta alienatione cum solemnitatibus supradictis emptor nō sit turbandus in possessione rei emptæ, licèt alius meliorem conditionem offerat, *d. l. 1. vbi Bart Io. Plat. Luc. de Penn. & alij, C. de vend. reb. Ciuit. lib.11. & l. eos qui, C. de diuers. præd. vrb. & rustic. lib.11. Nicol. Losæ. de iur. Vniu. par.3. cap.5. nu. 23 Arri. Pinell. in 2. par. l.2. cap.2. a n.29. vsque ad 31. de rescin. vend.* vbi examinat quæstionem, de licitatore certum pre-

51 tium offerente in publica actione, si alter maius pretium offerat, an, & quando liberetur primus ex licitatione secundi; & si plures fuerint licitatores, quando primus liberetur per oblationem secundi, vel tertij; *Iodoc. Dabum. de subhast. cap.3. num.16. post Bart. & alios in l. licitatio, ff. de publ. & vectig. & dicemus infra cap.46. de locato, & conducto.*

52 Sed oritur quæstio, an Vniuersitates possint huiusmodi solemnitatibus renunciare? & negatiuè respondeas, per ea, quæ dicunt *Scribentes in d l. vlt. C. de vend. reb. Ciuit. Asin. de execut. §.5. cap.13 num.2. Losæus d. cap.5. nu.15. & 16. quia d. l. vlt.* dat formam in illis verbis, *nec aliter nisi, &c.* legibus autem dantibus for-

53 mam renunciari non potest, *l. nemo potest, ff. de legat.1. Rolan. d. consf.90. num.4. lib.1. Virg. Boceae. ad Const. Ficen. gloss.6. num.31. vers. vbi Lucas.*

54 Imò cum omnes prædictæ solemnitates sint extrinsecæ, debent apparere in ipso instrumento, aliàs nunquam præsumuntur, *Asin. d tract. §.5. cap.7. vers. solemnitas verò extrinseca;* & hanc materiā, quando scilicet solemnitates præsumantur, vel, non satis dilucidè tractat *in cap. seq. viden.*

55 Et alleganti interuenisse huiusmodi solemnitates incumbere onus probandi; quia Communitatibus sufficit negare non fuisse adhibitas, *idem Boceae. loco cit. gloss.8. num.309. Gomes ad reg. Cancell. de ann. poss. quæst.4. vers. nam deuen-*

56 *tum.* Verùm si in alienatione appareat euidens vtilitas, non esse requirendas alias solemnitates *dixit Rota coram Seraphin. decis.1174. proposui causam, nu. fin. & in Maceratsen. census, 14. Maij 1614 coram Dunozet. & in Romana saluiani interdicti, 15. Decembris 1614. coram Pamphilio, impressa in addit. Cene. de censib. decis.30. num.13.*

57 Redditur tamen dubia hæc decisio in Communitatibus, per ea, quæ sancita leguntur *a Sixto V. in præcitata Const. 42. §.7. circa finem ibi.* [*Sed neque ipsas*

Vni-

Vniuersitates, & Communitates, etiãsi id omne, quod gestum est, in eorum vtilitatem versum esse constiterit, vllo modo, aut obligationis, vel iuramenti vinculo teneri, &c. Et ita per quoscumque indicari, & diffiniri debere: Irritum quoque, & inane quidquid secus super his a quoquam, quauis auctoritate, sciẽtèr, vel ignorantèr contigerit attentari, *&c.*]

58 Cum enim in hac Papali Constitutione adsit decretum irritans, operatur, vt nemo inferior a Papa possit illam declarare, nisi prout verba sonant; *Bald. in c. ea quæ, de re iud. Imol. in l. ex facto, ff. de vulg. & pup. Barb. in Clem. 1. col. 8. de elect.* quos refert, & sequitur *Boccac. ad d. Const. Picen. gloss. 6. num. 139. vers. & hoc maximè*; Et decretum irritans appositum in literis Papæ non esse sub di-

59 spositione partium, itaut ei per pacta priuatorum renunciari possit, *Rota corã Bisignett. de iure iur. decis. 1. num. 4. vers. & potestas decreti, in antiquior. Gomes ad reg. Canc. de ann. poss. quæst. 4. vers. nam decretum; & in reg. de trienn. poss. quæst. 51. vers. præterea; & bonus text. in c. 45, si eo tẽpore, de elect. in 6. & ibi gloss. in verb. effecta; & in Clem. vn. & ibi gloss. in verb. attentari, de concess. praben. alia cumulat Boccac. ad Constit. Picen. gloss. 8 num. 308.*

60 Puto tamen, præmissa habere locum, si Vniuersitas, in cuius fauorem emanasset hoc decretum, voluerit alienationem impugnare, & de eius nullitate dicere; vt est opinio *Rota apud Puteum decis. 8. num. 2. & decis. 36. num. 2. lib. 2. in nou. Gabr. cons. 20. n. 67. lib. 2.*

61 Quæritur secundò, an syndici, officiales, seu administratores Vniuersitatum, qui vendunt bona, & res Communitatum, finito officio teneantur de euictione? & videtur affirmatiuè respondendũ, *per text. in l. 67. procurator qui, ff. de procurat. & l. 4. §. in eum, ff. de administ. rerum ad Ciuit. spectan. vbi Vlpianus sic ait. [In eum,* qui administrationis tempore creditoribus Reipublicæ, nouatione facta pecuniam cauit, postdepositum officium actionem denegari non *oportet.*] Contraria tamen sententia est ve-

62 rior, quia syndici, & officiales potius tutoribus, quàm procuratoribus assimilãtur; differunt autem inter se procurator, & tutor, quia hic cogi potest ad acceptandum, & ideo eius officium dicitur necessarium, procurator verò non cogitur, & eius opera dicitur voluntaria; sed tutor finito officio non tenetur de euictione, cum eius officium sit ne-

63 cessarium, ergo nec syndicus, vel officialis; ita argumentatur *Losæus de iure Vniu. par. 3. cap. 5. num. 27. & seq.* cuius dictum licèt in se verum sit, ratio tamen non placet, & ideo melius (vt mea fert opinio) *Borgnin. de tutor. & cur. n. 172.* vbi hanc conclusionem satis latè discutit *vers. mihi tamen*; neminem, inquit, siue officium voluntarium, siue necessarium habeat, siue legitimus, siue illegitimus administrator, tutor, vel procurator sit; si alieno nomine vendat, nec seipsum obliget, teneri de euictione;

64 debet enim emptor in instrumento emptionis præcauere sibi, vt etiam nomine proprio se obliget procurator; vel syndicus, aliàs non poterit contra istos agere; *Lanfran. in c. quoniam contra, de expens. num. 4. vers. quia iste emptor, Bart. in l. post mortem, §. tutor, n. 2. ff. quand. ex fact. tutor.* vbi pulchrè hanc quæstionem examinat; quando scilicet tutor, vel alius gestor necessarius contrahens videatur nomine proprio, vel tutorio contrahere; *& in num. seq.* agit de procuratoribus, institoribus, quorum opera, vt diximus, est voluntaria, & de istis procuratoribus agit *idẽ Bart. in l. si procurator, ff. de iure fisci, num. 2.* an scilicet, & quando procurator promittens duplum in venditione domus obliget dominum, nec ne, quem vide, si placet. Ex quibus colligitur etiam responsio ad iura supra in contrarium adducta; ibi enim procurator, & syndicus etiam nomine proprio promiserant, & se obligauerant, & ideo tenebantur ex pacto, vt dicit *Bart. in d. l. 4. §. in eum, vers. nec obstat, ff. de adminis. rerũ ad Ciuit. spect.* sed post hæc vidi *Mangilium tract. de euict. quæst. 132.* vbi per totam agit, bona Ciuitatum qualitèr validè alienentur, & Ciuitas, vel venditores de euictione teneantur, quem vide, nam eius dicta referibere laboriosum, & superuacaneum puto.

65 Quæro tertiò, si ex aliquo contractu Vniuersitas sit læsa, & per 30. vel 40. annos ignorantèr tacuerit, an possit postea non obstante longissima præscriptione impetrare restitutionem in integrum ex ipso capite ignorantiæ? Et in terminis Vniuersitatis Sancti Ioannis affirmatiuam partem tuetur *Rolan. a Valle cõs. 68. si per Agentes, per tot. vol. 3.* vbi etiam respondet ad ea, quæ in contrarium adduci possent; *Caldas. de rest. in integr in verb.*

*verb.minor,num.*61.*Losæus de iur.vniu. part.3.cap.*18.*per tot.* vbi discurit, an, & quando Vniuersitas habeat in integrum restitutionem; *Menoch.cons.*447.*nu.*35. *&* 36.*post Rolan.d.cons.*68.*vide omnino Oddum de restit.in integr. par.*1.*quæst.*3 *art.*9. 10. *&* 11.vbi de Ciuitatibus, Castris,& Villis; & omnibus istis compete-
66 re restitutionem in integrum, reddentes rationem; quia Vniuersitates æquiparantur pupillis, & minoribus, & ideo illæ Vniuersitates, Corpora, seu Collegia licita, in quibus non adsunt minores,neque pupilli, hoc priuilegium non habent, vt docet *Odd. dict. tract.par.*1. *quæst.*3. *artic.*12. qui tamen distinguit, videndus. Quæ omnia in fortioribus terminis procederent, si in instrumento alienationis non fuissent adhibitę solemnitates necessariæ a nobis supra relatæ; vt pluribus probat *Boccac. ad dict. Const.Picen.de contract.min.gloss.*6.*nu.*74.*& gloss.*8.*num.*108. quæ tamen Boccac.sententia intelligenda erit, nisi lapsi sint anni 30. ante litem contestatam, & nunquam fuerit reclamatum; quo casu
67 præsumuntur omnes solemnitates a iure requisitæ; *Rota coram Seraph.dec.*742 *causa iterum proposita,num.*4.& per lapsum temporis præsumendas esse solemnitates etiam extrinsecas, *eadem Rota coram eod.Seraph. decis.*1080.*fuit dubitatum,num.*7.& vide etiam *Mascard.de probat. conclus.*1315. 1316. *&* 1317.*per totas*. Et quoniam dictum est, Vniuersitates restituendas esse ex capite ignorantiæ, *ex Rolan. cons.*68. *vol.*3. quæri-
68 tur, qualitèr probanda sit ignorantia ab Vniuersitatibus? & per iuramentũ probari posse,scribit *Seraph.de priuil.iuram. priuil.*4.*num.*14.*post gloss.in c.proposuisti, in verb. non probatur, circa fin. vers. sed quid,* vbi quærit, an omnes de Vniuersitate debeant iurare; & respondet sufficere in Capitulo, si Episcopus cum maioribus de Capitulo iurent; *per text. apertum in l.*96.*municipibus, ff. de cond. & demonstr.vbi Paulus I.C.* magis ad rē nostram respōdit. *Per eos iurabunt municipes,per quos municipij res geruntur;*
69 & sic videbuntur omnes iurare, vt supplet ibi *gloss.fin.*

70 Quæro quartò; impositio, seu venditio annui census cadit sub specie alienationis, nunquid Vniuersitates poterunt imponere census ad rationem octo, vel decem pro centenario,vt permissum est alijs personis, ad tradita *per Nauarr.in comm.de vsur.num.*104. *Surd.cons.*162.
71 *num.*34.*lib.*2. dicentes, in iure non esse determinatum certum pretium,seu fructum, sed esse attendendam consuetudinem Regionis, itaut etiam decem pro centenario nonnullis in locis percipiantur; & pro ista summa tolerare Senatum Parisiensem scribit *Tiraq. de retract.consang.* §.1.*gloss.*6.*num.*19. latè *Cencius de censib.par.*2.*cap.*1.*artic.*4.*per totum*.

Verùm quidquid sit de iure communi, & inter particulares contrahentes,
72 ac Vniuersitates extra Ditionem Ecclesiasticam, certum est, Communitates, quæ sub dispositione Bullæ Boni Regiminis gubernantur, non posse imponere census annuos,quorum fructus excedant septem pro centenario; ita enim sancitum est in *Bulla* 6.*Clem.VIII.Bullar.nou.tom.*3.

73 Et quàmuis nonnulli dixerint, hanc Bullam reducere quidem census iam impositos, non autem legem dicere in futurum imponendis; cōtrarium tamen determinat *Bart.Vgolin.tract. de vsur. cap.* 51. §.2. *vers. excipiuntur*; & fusius *Cenc.tract.de censib.in addit.par.*2.*cap.*1 *art.*4.*num.*2.*vers.numero vigesimoquarto in fin.vsque ad finem*, vbi concludit, fructus exactos in maiori quantitate, quàm septem,repeti posse,& qua actione; & ita etiam aliquando decisum vidi ab hac sacra Congregatione Boni Regiminis; & optimè facit *Gratian. discept. for.cap.*608.*per tot.*

Posse autem Papam, & Principes non recognoscentes superiorem huiusmodi
74 reductiones,& taxationes facere,obseruat *Cherub.iun.ad d.Bullā* 6.*Clem.VIII schol.*2.*post Nauarr.cons.*11.*nu.*2.*lib.*2. *de empt.& vendit.* & in Regno Neapolitano taxatos esse fructus ad septē pro centenario in fauorem Vniuersitatum, & fisci, *Sanfelic.decis.*121.*in princ.& per tot. par.*1. vbi etiam quærit, si vltra dictā summam septem pro centenario promittat Vniuersitas immunitatem, a collectis,an huiusmodi promissio teneat,& negatiuè respondet, tum quia Vniuersitates non possunt concedere huiusmodi immunitates, sed etiam quia ex hoc capite augeretur responsio vltra septem, & essent in fraudem legis.

Quæritur quintò, si Vniuersitas ex causa necessaria, puta redimēdi se ab in-
75 cursu hostium, vel subleuādi charitatem annonæ,ne ciues pereant,& Ciuitas desoletur, imponat censum, an in huiusmodi contractu obligationis bonorum

Vni-

Vniuersitatis requirantur solemnitates superius enarratæ? Et pro negatiua facit *l.1 & 3.& toto tit.C quan.decret.opus non est, vbi Doctor.* notant, in obligatione necessaria non esse adhibendas solemnitates; *Gabr.cons.20.num.43. & alij ab eo relati lib.2.* Contrarium tamen in terminis subleuandæ annonæ, ne quis fame pereat, quòd requirantur solemnitates, scribit *Simoncell.de decret.in præfat.n.67 vers.mihi verò;* & necessariam causam ad excludendas solemnitates debere esse præcisam ad illum actum, ad quem quis compelli potest, dixit *Rota inter recent. decis.177.domini steterunt,num.8.par.1* quæ loquitur in alimentis a filio patri præstandis, illoque excarcerando, quæ duo pari passu procedunt; itaut hæc nō dicatur causa necessaria, sed honesta, & laudabilis; quod etiam verificatur in Vniuersitatibus erga suos ciues, quia de iure quod Vniuersitati debetur, singulis non debetur, vulgatis iuribus. Et in re-
76 bus Vniuersitatum non solùm attendēdum esse, quod aliquid rectè fiat, sed etiam quod ritè fiat, *vt in d.decis.177.n.6 par.1.recent.*

SVMMARIVM.

De

39 *De modestia laus sumitur, de elatione odium concitatur.*
40 *In omni re gerenda, consilioque capiendo constantia seruanda est.*
41 *Legati non sunt eligendi habentes litem in Vrbe, vel Curia, & quare.*
42 *Legatus expediens negocia sua cum negocijs legationis, non debet habere sumptus pro tempore, quo distulit negocium publicum.*
43 *Affectantes Legationes, & aucupātes vota ciuium, ad hoc, vt eligantur Legati, non gaudent priuilegijs, & immunitatibus Legatorum.*
44 *Vniuersitas mittens Legatos debet illis literas testimoniales dare; & quid continere debeant hæ literæ.*
45 *Literæ testimoniales Legationis præsentandæ sunt, cui Legatus mittitur, aliàs non est recipiendus, nec illi credendum.*
Amplia hoc procedere etiam in Legatis a Latere S.R.E. Cardinalibus. num. 46.
47 *Literæ testimoniales si perdantur, an probari possit Legatio per testes, vel per assertionem Legati.*
48 *Vniuersitates debent cōstituere salarium Legatis, etiamsi sint ciues.*
49 *Literas alienas aperiens qua pœna puniatur.*
50 *Emolumentum assignatum Legatis quādoque viaticum, quandoque legatiuū, quandoque salarium appellatur.*
51 *Nemo cogitur suis sumptibus militare.*
52 *Legatus quàmuis salarium recipiat, non tamen amittit priuilegia Legationis; licèt contrarium sit in alijs Officialibus.*
53 *Legationis munus est personale, quia eum labore personæ, & sumptu publico perficitur.*
54 *Legatus reuersus in patriam hora tertiarum debet habere salarium totius diei. Amplia, etiamsi vno die fecit 40. milliaria, quòd debeat habere pro duobus diebus, & quare. num. 55.*
Declara hanc ampliationem, vt n. 56
57 *In itinere faciendo regularitèr 20. milliaria assignantur singulo die.*
58 *Salarium quando debeatur Legato pro rata temporis.*
59 *Legatus malitiosè producens tempus Legationis, vt maius consequatur salarium, frustra agit.*
60 *Legatus non perficiens Legationem, & pecunias hac de causa acceptas in aliū vsum conuertens, an teneatur de peculatu.*
61 *Legatus tenetur ad refectionem damni, quod Vniuersitas sua culpa patitur.*
62 *Vniuersitas mittens plures Legatos, si aliquis horum moriatur, quis lucretur partem salarij demortui.*
63 *Legatus si in munere infirmetur, salariū nihilominus consequetur.*
Amplia, si moriatur absque eo, quòd acceperit salarium, transmittit actionem petendi ad hæredes. num. 64.
65 *Aduocatus si moriatur, transmittit actionem salarij totius anni ad hæredes. Declara, hoc non procedere in Ambasciatore decedente in itinere. n. 66.*
67 *Legatus spontè deserens Legationem punitur; secus si ex necessitate; probanda tamen est necessitas desertionis.*
68 *Legati vltra salarium, donaria quoque recipere possunt ab eo, cui missi sunt.*
69 *Decuriones Legationis causa donare possunt res Ciuitatis.*
Declara hoc verum iuxta regulas iuris communis; secus ex dispositione Bullæ. num. 70.
71 *Legati ex speciali iuris dispositione recipiunt salarium a Ciuitate, a qua mittuntur; & redditur ratio.*
72 *Casus specialis extenditur, quando adest eadem ratio.*
73 *Vniuersitas an possit imponere collectam pro soluendo salario Legatis.*
74 *Publicæ vtilitati magis fauendum, quàm priuatæ.*
75 *Vniuersitas potest taxare ciues pro manutentione equi, & viri probi pro Legatione mittenda, quando opus fuerit.*
76 *Ciuitas non potest mittere Legatos, & Oratores ad Principes exteros sine licentia Principis naturalis.*
77 *Ciuitas an, & quando teneatur sarcire damnum passum Legatis, si in itinere spoliati fuerint.*
78 *Dominus non tenetur ad refectionē damni casu fortuito occursi.*
79 *Naufragium, & spoliatio a latronibus inter casus fortuitos numerantur.*
80 *Legati qualitèr probabunt damnum passum in Legatione.*
81 *Legatus, seu Officialis captus a piratis, & sua pecunia redemptus, an repetat ab Vniuersitate, quæ illum misit.*
82 *Ciuis an repetat damnum passum culpa suæ Vniuersitatis ab ipsa Vniuersitate.*
83 *Vniuersitates, per quas transeunt Legati, tenentur ex vrbanitate subministrare animalia, & currus pro vehendis rebus.*
84 *Hospes, & caupo non potest sine iusta causa aliquem expellere ab hospitio.*

Limi-

Limita, si superueniant Legati, & Oratores, qui cõmodè hospitari nequeant. num.85.

86 *Legatus Legatione durante non potest conueniri.*

An autem teneatur ad solutionem gabellæ in itinere; vide remissiuè.n.87.

88 *Datum, vel donatum occasione Legationis ad cuius commodum cedere debeat.*

89 *Ciuis finita Legatione an gaudeat immunitate per biennium.*

§.XIII.

Gloss.1.

Legatos, seu Oratores.

CAP. XXXIII.

1 LICET aliqua sit differentia inter Legatũ, & Oratorẽ, itaut Legati nomen magis latè pateat, vt ex *Anast. Germon.* cognosci potest in *eius tractat.de Legat.Princip.lib.1. cap.1. num.2. post Decian.tract.crim.lib.7.cap.5 nu.11.vers. attamen hac;* in textu tamen
2 nostro idem importare vidẽtur: is enim dicitur Legatus, vel Orator, qui lectu, missuque publico publicum negocium peregrè agit: cum enim *ex Varrone lib. 4.de ling.lat* verbum, *legare*, sonet etiam, *mittere*, Legatus verò a *legendo* dictus sit, vtrumque significabit, *lectus* scilicet, & *missus*.

3 Legatorum, & Oratorum origo antiquissima est, a iure gentium proueniens, & sancti dicuntur, *l.fin.ff. de legation. l. sanctum, ff.de rerum diuis.* & ideo intacti, & inuiolati ab omnibus seruandi sũt,
4 *teste Patritio de Regno, & Regnis institut.lib.1. tit.6.* & si quis offendat Legatum, vel Oratorem Principis, incidit in crimen læsæ maiestatis, quia Principem ipsum censetur offendere, *Bald.Felin.& alij in c.1.de off.Legat.* quos refert, & sequitur *Decian.d tract.crimin.lib.7.cap.5. num.11.* alia multa de Legatis petenda sunt *ab Alex. dierum genial. lib.5. cap.3. & ibi Tiraq.*

5 Verùm qui ab Vniuersitatibus mittuntur, non esse propriè Legatos, nec Oratores, contendit *Germon.d.tract.lib.1. cap.7.num.1. & 2.* reddens rationem, quia iustæ legationis numeros non implent; nam qui implent, Regum, Principum, & Rerumpublicarum sunt: consentit tamen permissum esse Vniuersitatibus mittere Legatos ad Principem,
6 & Dominum; & hi Legati municipales dicuntur *ab Vlpiano in l.1.& alibi, ff.de legationib.* & de his Legatis inquirendũ nobis nunc erit; ac præcipuè, cur *a Bulla Boni Regiminis hoc §.* illorum electio, & missio etiã proprijs sumptibus prohibeatur.

7 Et sanè quoad prohibitionẽ antiquitus etiam fuisse constat, siquidem inter politica præcepta a Caio Mecenate Cæsari data inuenies, *teste Dione lib.histor. 52.pag. apud me 339.* vbi hæc leguntur ex materno in latinum versa sermonem.

[*Communitatibus* non permittatur mittere Legatos ad Principem, nisi sit causa, quæ sine ipsius Principis oraculo perfici nequeat, eorum quippe Præsidibus, quod optant, quibusue rebus indigeant, insinuare debent; ipsi verò Præsides Principem certiorem reddent: Sic enim re sua haud malè vtuntur, sumptibus parcunt, & absque vllo labore, aut impensa Principis responsum *habent*.] Quò etiam respexisse videtur *Iustinianus Imperat.in Auth. de mand. Princip. §. sit tibi quoque*, vbi Tribuniano Quæstori scribens, hæc ait. [*Non permittere* ex negligentia alicuius Præsidis de Prouincia quemquam ad hanc fœlicissimam currere Ciuitatem, & nobis molestum esse; scito namque, quia si quis veniat, & aditionem nobis faciat, & a nobis interrogatus, si prius te adijt, deinde dicat adijsse, & quod iustum est non impetrasse, & hoc verum inueniamus, in te indignationem conuertemus. Si verò cum te non adierit, venire ad hanc regiam præsumpserit Ciuitatem, & remittemus eum cum omni correctione, & responsum non dabimus, *&c.*] & hoc idem contra eos, qui nulla cogente causa supremum Principem adeunt, *idem Iustinianus respondit in Auth. vt differentes iudices audire, &c.* §.1. *alias est nouell.86.cap.1.§ si quis verò existimans.* Cur autem hæc edixerit Imperator, rationem reddit ibid.in hæc verba. [*Hæc* autẽ omnia sancire perspeximus propter

ter vtilitatem eorum, qui habitant per Ciuitates, & vicos, ne priuati proprijs Prouincijs, & ipsi in peregrinis affligantur, & res eorum *ledantur.*] Nec dissimili quoque ratione Aegidius Card. Albornozius Episcopus Sabinen. S. Sedis Apostolicæ Legatus *in suis Constitutionibus hoc idem decreuit, lib.2. cap.38. & ibi* Caballin.*in gloss.*

Ex quibus satis clarè apparet, summa quidem prudentia, & optima quoque ratione sancitum esse *a Summis Pontificibus Sixto V. & Clemen. VIII.* ne Cōmunitates S. Sedi Apostolicæ subiectæ mittant Legatós, & Oratores ad Vrbem sine licentia in scriptis obtinenda, ne scilicet eædem Communitates sumptibus inanibus grauentur.

8 Sed cur etiam proprijs Legatorum, & Oratorum sumptibus hoc idem denegatum sit? non omnino apparet: nisi dicamus, ne detur occasio subditis paruifaciendi Officiales, qui ab ipso Principe mittuntur ad regendos populos; prout de facili euenire posset, si nimis facilis esset, & pateret aditus, & accessus ad Principem; multi enim ciues nomine publico priuatas exercerent contentiones, & negocia; quod esse non debet, *ad textum in l. fin. C. de off. vicar. ibi, ne Administratorū decrescere videatur auctoritas:* facit etiam *l.16. si quis decurio, C. de decurion lib.*10. *& l. quoties, C. de legation. eod. lib.*10. vbi Legati, & Oratores

9 ad Principem mittendi in generali Cōsilio sunt eligendi, nec iter arripere debent, antequam licentiam a Principe impetrauerint, & iudici residenti in loco causas legationis insinuauerint, ibi, *tuis virtutibus* (sunt verba textus) *suas petitiones intiment, & sub examine tuo*

10 *perpensa legatione res ordinetur*: hoc etiam colligitur ex *sac. Trident. Synodo sess.24. cap.20. causæ omnes;* vbi sancitum habes. *Causas omnes in prima instantia coram iudice ordinario in partibus esse cognoscendas, nec inde auocandas, nisi Episcopo prius requisito, eoque negligente.* videri etiā poterunt, quæ scribit *Franc. a Pōte de potest. Proreg. tit.2. §.7. in princ.*

11 *& alibi;* qui concludit, neque ex Imperatorum legibus, neque ex Summorum Pontificum sanctionibus, neque ex iuribus superius adductis penitus, & omnino prohibitum esse Vniuersitatibus mittere Legatos, & Oratores ad Principē; sed ambitiosas tantùm legationes, quæ ad extorquendas pecunias publicas, ad onerandas Vniuersitates sumptibus superuacaneis, quæ ad priuatorum magis, quàm ad publica negocia dirigantur; hæ quidem legationes prohibentur, *vt in d. Sixti V. Const.43. §.8.* ex qua desumpta est etiam hæc nostra Clem. VIII. Sed vbi necessitas vrgeat, Vniuersitatum vtilitas accedat, obtenta prius licentia in scriptis a Sacra Congregatione Boni Regiminis, Legati, & Oratores mittendi sūt, vt quotidie videmus in facti contingētia: imò *Franc. a Ponte loco cit. num.3.* sequutus *Ioannem de Plat. & Rebuff.* dicit, oportere quidem petere licentiam,

12 sed quando fuit petita, & impetrari non potuit, quod iustum erat, tunc accessum non esse prohibitum, vt probat *textus in §. sit tibi quoque cura, in Auth. de mand. Princip.* vbi si quis Imperatorem adiuerit, ex eo quòd a iudice impetrare nequiuerit, quod iustum erat, & hoc verum inueniatur, Imperatoris indignatio contra iudicem vertitur: verùm textus

13 hic loquitur de licentia petenda a iudice in partibus, nos autem loquimur de licentia obtinenda a sacra Congregatione Boni Regiminis, quæ causa cognita, non solet illam negare; & ideo opinioni *Franc. de Ponte, & aliorum* non acquiesco, quia textus non loquitur de re nostra; sed melius declarabitur infra.

Requiritur tamen, antequam petatur

14 licentia mittendi Legatos, vt illorum electio fiat in publico, & generali Consilio legitimè conuocato, in quo interuenire debent omnes de Vniuersitate, si non ægritudine, vel alia excusabili necessitate impediantur, vt est *textus ad literam in l. fin. C. de legation. lib.*10. ex quo etiam intelliges, decretum hac in re obtentum subscribendum esse, & propria curialium subsciptione firmādum: & Superiori illius loci insinuandum, qui sua relatione negocij pertractandi committetur Legatum: prout etiam obseruat ibi *Io. de Plat. & in l. praeced. num.3.* ait; quoties mittendi sunt Ambasciatores a Ciuitatibus, exigitur consensus maioris partis illorum de Consilio; & hoc etiam seruari in Ciuitate Neapolitana, testatur *Franc. a Ponte d. §.7. num.13. & seq.* vbi firmat etiam secundùm regulas iuris cōmunis esse, vt maior pars Decurionum sufficiat ad obtinendum in Consilijs; & *nos diximus supra in cap. praeced.*

15 In ipsa verò Legatorum electione duo potissimùm sunt obseruanda, numerus scilicet, & qualitas personarum; quod attinet ad numerum, quælibet Ciuitas non plus quàm ternos Legatos mittat;

ita

ita *Martianus I.C.in l.fciendum, in fin. ff.de legation.vbi gloss.in verb.ternos*, exponit, idest. *sex, per text. in l. 82. si quis testamento. ff. de legat.* 1. licèt statim se corrigendo dicat, verius, *tres*; prout etiã notat *Germon d cap.7. num.10.* & ita ab Atheniensib. statuatum, vt tres Oratores Romam miserint, teste *Patritio de Regno, lib.1.tit.6.*

Sed non vltra duos a Ciuitatibus Status Ecclesiastici mitti posse, decreuit *Aegid.Card. Albornozius in suis Constit. lib.2.cap.38.* atque hęc de numero.

De qualitate verò personarum eligẽdarum ad legationes explendas, multa sunt consideranda, vt benè obseruat, & docet *Lucas de Penna in rubr. C. de legation. lib. 11.* vbi viginti qualitates, seu perfectiones in Legatis requirit: quatum nonnullas pręcipuas, & magis ad tem. nostram referemus.

16 Prima igitur qualitas erit, vt eligatur, qui diligat eum, ad quem mittitur, & vicissim ab eo diligatur, vt notant *Scrib. in c.ad apostolica, de sent. & re iud. in 6.* naturale quippe est, vt iudices eis facilius credant, quos libentèr audiunt; ex *Quintil.lib.4.de instit.Orat.* eorum verò, qui odio habentur, sicuti prophanorum preces repellantur, *l. fin.in fin. C.de off. Vicar. & Demost.de falsa legat.* admonet eum, qui sit odiosus illi, apud quem Legati officio functurus designatur, prudentèr facturum, si pro virili missione retractari curet.

17 Secundò eligendi sunt Oratores fideles, & fide integri, notatur *in c. Nouatianus vers.vt per Vrbes,7.quaest.1.vnde Salustius in Iugurta.* [*Rex Bocchus*, inquit, ex omni copia terum quinque delegit, quorum fides cognita, & ingenia validissima erant, & Romanorum Legati, qui in Aegyptum ad Ptolomæum venerant, regia omnia munera respuerunt, ne quid regij muneris auettere velle *viderentur*.] vt notat *Patritius loco cit.videndus est Demosthenes in pręcitata oratione*, vbi de integritate Legatorum Thebanorum agit.

18 Tertiò, nedum eloquentes, sed etiam sapientes, & prudentes debent esse Legati, ac Oratores, 84. *dist.c.porro, & vt D.Bernard lib.4.de considerat. ad Eugenium* ait. [*Verbosum* adolescentem, & studentem eloquentiæ cum sapientiæ sit inanis, non alium quàm iustitiæ hostem reputes. *& D.August.n.4.de doctrina Christiana*. Quare in Legato nimium exigitur sapientia, ne dicatur aduersus eum, dum orat; quis est hic innoluens sententias suas sermonibus *imperitis?*]

19 Eloquentiam autem sine sapientia nimiùm obesse Ciuitatibus, nunquam verò prodesse, *ex Cicerone notat Luc. de Penna loco cit.num.5.& 19.* vbi multa de eloquentia in Legatis necessaria.

20 Quartò sint iusti, & iustitię sectatores Legati; nam, vt in *Prouerb. 12.* legitur. *In semita iustitia vita, iter autem deuiũ ducit ad mortem.* & alibi; *Iustum deduxit Dominus per vias rectas: & Cassiod. lib.6.variar.cap.9. Ille iustus potest dici, sub quo non probatur excedi.* tritumque est Principum oraculum. *Iusta petenti nõ est denegandus assensus.*

21 Quintò, veritas in Legatis, & Oratoribus est necessaria, vt legitur *Exod.cap. 18. Prouide viros sapientes, & timentes Deum, in quibus sit veritas*; speculum quippe cordis hominũ verba sunt; *Cassiodoro teste loco proximè cit. & supra lib.3. cap.3.* pessima consuetudo est despicere veritatem: *& Regius Propheta in psalm.5. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. & psalm.14. Quis habitabit in Tabernaculo Dei? aut qui stabit in loco sancto eius? Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua.* & vide quæ scribit *Germon.de legat. lib.2. cap.6. per tot.* vbi quærit, an Legatus pro bono Principis, & Reipublicæ salute possit impunè vti mendacio.

22 Sextò discreti, doctique sint Legati, & Oratores; nam ignorantia mater cunctorum errorum est, *c. 1.dist.38.& D. Ambros.in psalm.* 118. *Ordinis ignorantia conturbat negociorum naturam, formãque meritorum; & Lucas de Penna loco cit.num.1.* admonet Decuriones, vt pręcipuè iurisperitos ad officium Legati eligant; hi namque magis, quàm litera-

23 rum imperiti cognoscere possunt, quid sit discretio; *quæ ex D.Thom.3.sentent. dist.33.quaest.3. artic.5.* pertinet ad prudentiam, & est genitrix, custos, moderatrixque virtutum: fortè *ex D.Bernard. super Cantic.sermon.49.* desumpta, dum ait. *Discretio omni virtuti ordinem ponit, modum tribuit, decorem, & perpetuitatem.* Est ergo discretio non tam virtus, quàm quædam moderatrix, & auriga virtutum, ordinatrixque affectuũ, & morum ductrix; tolle hanc, & virtus vitium erit; ipsaque affectio naturalis in perturbationem magis conuertetur, exterminiumque naturæ.

24 Septimò, sobrietas requiritur in Legatis, & Oratoribus; hæc enim *ex Galeno*

memoriam seruat, acuit sensum, decorat mentem, dirigit vultum, integrat pudorem, mitigat vitia, vigorat faciem, elinit aures, exonerat cerebrum, explicat linguam, exprimit sermonem, nutrit medullas, confirmat sanguinem, purgat venas, constringit neruos, contemnit libidinem, retrahit somnum, purgat sanitatem, & hominem stabilem reddit.

Octauò, Legati debent esse ætate pro-
25 uecti; solet enim in senibus esse maturitas morum, & ideo in Legationibus præferendi, *ex Tiraq. de iure primog. in præfat. nu.* 122. vbi multa tum Romanorum, tum exterorum affert exempla, quibus hoc apud omnes populos, & gẽtes plerumque seruatum fuisse probatur; vt vi-
26 dere est apud ipsum *Tiraquell.* Verùm si virtus aliquem extollat, non ex eo, quia iuuenis, est abijciendus; legimus enim apud *Valer. Max. lib. 3. cap. 1.* Aemilium Lepidum, qui in aciem progressus hostem interemit, ciuem seruauit, Statuam in Capitolio meruit; iniquũ enim S.C. putauit eum honori nondum tem-
27 pestiuum videri, qui iam virtuti maturus fuisset. Et in re nostra, de Legatis inquã ab Vniuersitatibus mittendis, nisi necessarium, saltem valdè congruum existimo ex tribus mittendis, si vnus saltem sit iuuenis, vt ex ijs, quæ viderit, experientia doctus, si quãdo ætate iam prouectior redeundum sit, non omnino rudis, & inexpertus appareat: Nec etiam
28 etiam adeo senes esse debent, vt itineris, & peregrinationis incommoda perferre nequeant, iuxta ea, quæ scribit *Cornel. Gall. in eleg. 1.*

Iam pœna est totum, quod viuimus vrimur æstus.
Officiunt nebulæ, frigus, & aura nocet.
Ros lædit modicoque etiam corrumpitur imbre
Veris, & Autumni lædit amœna dies.
Hinc miserum scabies, hinc tussis anhela fatigat,
Continuos gemitus, ægra senectus habet.

29 Robusti quippe, & forti corde, animoque sint Legati, vt omnem, qui expediat, sustinere valeant laborem; *vt Luc. de Penn. loco cit. docet sub numeris 16. 17. & 18.* & alia multa de Legatorum ætate scribit *Germon. de Legat. lib. 1. cap. 13. per tot.*

Nonò, ex nobilibus eligendi sunt O-
30 ratores, & Legati, nam vt est apud *Aristotel. lib. 3. polit. cap. 8.* nobiles, & ingenui rationabilitèr sibi honorem arrogant: *& paulò infra*; nobilitatem apud omnes in honore habitam esse; & alia multa petenda sunt *a Tiraq. de nobilit. cap. 20. num. 51. in fin. & per tot.* vbi de prærogatiuis, & priuilegijs nobilitatis; sed quoniam hac in re non vltimum sibi
31 locum vindicat consuetudo, itaut quis in vno loco dicatur nobilis, in alio verò ignobilis, vt *post Bart. & Ioan. de Plat. scribit idem Tiraquell. d. tract. cap. 10. in princ. & ferè per tot.* & qui sunt de nu-
32 mero Decurionum, dicuntur nobiles, *ad text. & ibi Scriben. in l. spurij, in princ. & l. vlt. in fin. ff. de decurion. & diximus sup. in cap. proximo præced.* ideo Legati, & Oratores eligendi ab Vniuersitatibus debent esse Decuriones, non solùm ex hoc nobilitatis capite, sed etiam quia præsumuntur magis informati, & instructi de rebus ad patriam pertinentibus: & ex propria patria eligendos esse Legatos, ostendit *Germon. lib. 1 cap. 10. num. 4. de Legatis.*

33 Decimò, dignitas quoque requiritur in Legatis, & ideo Iurisperiti, & milites eligendi erunt; quàmuis *Iacobus Benius de priuileg. iurisconf. part. 3. priuileg. 54. num. 7.* in militibus nobilitatem inesse contendat; ex consuetudine tamen milites quoque nobiles dicuntur;
34 *Ruin. cons. 66. num. 23. lib. 3.* & in Ciuitate Perusina indubitatum *dicit Bart. in l. 1. num. 83. C. de dignit. lib. 12.* præsertim si sint graduati, & alijs militibus imperauerint: in doctore autem nulla potest esse difficultas, vt plenè probat idem *Beni. par. 3. priuil. 62. in princ. & per tot.* ideo si fieri possit, potius Doctores, & milites ab Vniuersitatibus eligantur Legati, prout seruatum fuisse Veronæ testatur *Capolla in cons. 23. quæro de vna quæst. in princ. lib. 2. ciuil.* vbi narrat, fuisse electos Oratores ad Rempub. Venetã mittendos spectabilem militem D. Iacobum Lauagnolum, & ipsum D. Bartholomæum Cæpollam I.V.D. nam, vt *Patritius ait loco citato; quales Oratores videris, tales eos, a quibus missi fuerint, expecta.*

35 Vndecimò, magis opulenti, & diuites, quàm pauperes eligendi sunt Oratores; hinc enim Princeps, ad cuius fastigium mittuntur, agnoscere poterit, non deesse in illa Ciuitate viros optimos, eruditos, in rebus agendis promptos, in congressu clarorum virorum non ignaros, nec adeo paupertate depressos,

vt

36 vt cõmissa negocia explicare nequeant; siquidem *Aristoteles ait lib. 3. polit. corruptio Ciuitatis est dominium pauperum; & Boetius de discipl. schol. cap. 4. O quam absurdum est Magistratuũ egestas, quippe quæ sit disciplinæ nouerca*: sunt enim in huiusmodi officijs pauperes, sicut & in militia debiles, qui magis officiunt, quã prosunt, vt est *text. in c. quod super his, de voto, & voti redemp. vnde Ouid. lib. 3. eleg. ait, eleg. 7.*

Curia pauperibus clausa est; dat census honores.

Duodecimò, magis ciues, quàm exte-
37 ri eligendi sunt Legati, & Oratores, *Germon. tract. de Legat. cap. 11. num.* 8. quod colligi potest *ex Vlpiano l. 2. & Scæuola l. 12. ff. de legationib. ibi, Legatus creatus a Patria sua: & ibi: vtrum quis deseruerit legationem, an ex necessaria causa moram passus sit, ordini patriæ suæ probare debet. & Martin. Lauden. tract. de legat. nu. 17. Ciuitas eligit ciuem*: neque ab hac conclusione recedẽdum nos admonet *Cicero lib. 1. officiorum circa fin.* vbi de Magistratuum, de priuatorum, de ciuium, de peregrinorum officijs loquitur in hæc verba. [*In Republica* ea velle, quæ tranquilla, & honesta sunt; talem enim & sentire, & bonum ciuem dicere solemus; peregrini autem, & incolæ officium est, nihil præter suum negocium agere, nihil de alieno inquirere, minimeque in aliena esse Repub. *curiosum.*]
38 Denique cordatus, constans, & intrepidus debet esse Legatus, & Orator; nam *ex Virgil. degeneres animo timor arguit*; & quàmuis non omnibus, nec semper, aut tẽpore, aut loco permissum sit imitari Cn. Pompilium Romanum ad Anthiocum Syriæ Regem a S.P.Q.R. Oratorem missum, qui vbi cognouit Regem verba dare, & expeditionem Legationis differre, indignatus, virga, quam de more Legatorum manu gerebat, circulum fecit, quo inclusum Regem nõ prius inde exire permisit, quàm Senatui responsum daret; pacemuè, an bellum cum Romanis vellet; quæ quidem asperitas adeo Regis animum fregit, vt se obsecuturum Senatui responderet; licèt inquam non omnibus id conueniat, permissumuè sit, & modestia, præsertim cũ Superioribus semper adhibita laudetur, *teste Cassiodor. lib. 10. variar. cap. 11.* dum
39 ait; *de modestia laus sumitur, de elatione odium concitatur*: attamen non debet Legatus esse adeo demissus animo, vt iuxta illud vulgatum adagium; *frigidè petens negare doceat*: nihil est autem, vt inquit *Cicero de off. loco supra citato,*
40 quod tam deceat, quàm in omni re gerenda, consilioque capiendo, seruare constãtiam; & sicut ex iure gentium Legatus offendi nequit, ex eodem iure nefas est, vt ipse alios offendere possit, vel iniuria afficere, vt notat *Germon. de legat. lib. 2. cap. 4. num. 7.*
41 Cauendum quoque Vniuersitatibus est, ne Legatos, aut Oratores ad Vrbem, seu Curiam mittant, qui lites in ipsa Vrbe, aut Curia habeant: ita enim sancitũ habes *a Card. Carpense in addit. ad Constit. Aegid. lib. 2. cap. 38. in fin. vbi Caball. ibi in gloss. notab. 5.* dicit, id optima ratione sancitum, ne expensis Communi-
42 tatis ille litiget, quod facilè contingere posset: & de iure Orator expediens negocia sua cum negocio publico, non debet habere sumptus pro tempore, quo plus retardauerit pro suo negocio: *gloss. in c. cum pro sua causa, verb. cum propter, de procur.* faciunt quæ scribit *Capoll. d. cons. 23. num.* 17. vbi notat contra procuratores, & aduocatos, qui aucupant
43 vota ciuiũ, ad hoc, vt eligantur Legati, & Oratores, itaut ista legatio illis non tribuat aliquam immunitatem, nec dicuntur tunc abesse causa Reipublicæ; & optimus *textus in l. 8. Paulus, ff. de legationib. ibi, eum qui legatione fungitur, neque alienis, neque proprijs negocijs se interponere debere*; & supplet ibi *Bart.* quòd Legatus non debet attendere ad aliud, quàm ad officium legationis.

Diximus quid obseruandum sit ab Vniuersitatibus in electione Legatorum, nunc videamus, quid agere debeant eædem Vniuersitates, postquam Legatos elegerunt, quibusuè priuilegijs gaudeãt Legati, dum absunt hac de causa ab ipsa patria.

44 Primò igitur Vniuersitas, quæ Legatos mittere vult, debet literas testimoniales illis dare, ex quibus semper appareat, fuisse legitimè electos, & missos ad publica negocia pertractanda, *l. quoties, C. de legation. lib. 10. l. probibitum, C. de iur. fisci, eodem lib. & ibi Io. de Plat. Lucas de Penna, & alij, l. vnic. C. de mand. Prin. Constit. Aegid. cap. 38. lib. 2. & ibi Caball. in gloss. vers. quarto quòd nõ mittatur absque literis credentialibus illius Communitatis, continentibus qualitatem negocij, nomen Nuncij, seu Legati cum sigillo publico*; *Corsett. singul. verb. Ambasciator il secondo, num.* 1. & hæ li-
45 teræ præsentandæ sunt illi, seu illis, quibus

bus mittuntur, aliàs non creditur, eos esse tales, quales se faciunt; *Bart. in l. Palatinus, C. de coll. fund. fiscal. lib 11. l. si quis, la prima, & ibi Bart. C. de decurion. lib. 10. & in l. fin. C. de legation. eodem lib. Luc. de Penn. in d. l. prohibitum, num. 5. Io. de Plat. num. 2. And. de Barul. num. 1. C. de iure fisci, eodem lib.*

Et hoc adeo verum est, vt etiam Le-
46 gati de latere in ingressu Prouinciæ sibi commissæ debeant præsentare literas Apostolicas, ad tradita per *Gamb. de off. & potest. Legat. lib. 1. cap. 4. num. 1.* Et si huiusmodi literæ perdantur, vtrum legatio commissa probari possit per testes, affirmatiuam amplectitur *Lucas de Pen.*
47 *in d. l. prohibitum, num. 6.* imò si sit persona illustris, nobilissima, authentica, honesta, & S.R.E. Cardinalis, attestationi illorum credendum esse voluit *Io. de Plat. loco cit.* & multa congerit *Gambar. d. cap. 4. num. 2. & ferè per tot. Laud. dicto tract. concl. 8.*

48 Secundo loco debet Vniuersitas salarium constituere Legatis; nam licèt ciues etiam inuiti teneantur acceptare munus legationis pro patria; *gloss. communitèr recepta in l. si quis decurio, in verb. cogatur, vers. & sic nota, C. de decur. rion. lib. 10. vbi etiam Bart. num. 2. Io. de Plat. num. 1. & est textus apertus in l. sciendum, §. ordine, ff. de legation. Corset. in sing. verb. Ambasciator, il 1. nu. 1. Mastrill. de Magist. lib. 1. cap. 30. num. 74.* Salarium tamen illis debetur, *gloss. in l. 2. in verba legatiuum, ff. de legation.* & colligitur *in l. Titio, 36. ff. ad municip. vers. quæro quis viaticum*; quem textum vi-
49 de; nam ponit casum, cum sua decisione in aperiente literas Superiori præsentandas cum mutatione nominis illius, cui commissa erat ab Vniuersitate præsentatio dictarum literarum; & ad rem vide etiam *Roman. cons. 365. quæritur primò, per tot. Gig. de crim. l. sæ maiest. sub tit. qualitèr, & a quib. quæst. 20. n. 14. Decian. tract. crim. lib. 7. cap. 17. num. 46. Menoch. de arbitr. casu 538. per tot.* & ex
50 eodem textu collige, emolumentum, quod datur Legatis, appellari quandoque salarium, quandoque legatiuum,
51 quandoque viaticum; & quoquo modo nominetur, certum est, hoc deberi Legatis, quia nemo cogitur suis sumptibus militare; *Gandis. Valladic. tract. de Legat.*
52 *part. 2. quæst. 4. num. 1.* qui addit, quòd Legatus quàmuis salarium recipiat, priuilegijs tamen legationis vtitur; quàmuis in alijs officijs secus sit, & reddit rationem differentiæ: *& Ioannes de Plat. in rub. C. de legation. lib. 10.* describens,
53 quale sit munus legationis ait, esse munus personale, quia cum labore personæ, & sumptu publico expediri debet: & notum sit etiam ex quæstione, quam Doctores nostri satis abundè pertractãt; an, & quando debeatur salarium Legatis, præcipuè *Bart. in l. de diuisione, n. fin. ff. solut. matrim.* dicens, Legato in patriã reuerso deberi salarium illius diei; in
54 quo reuersus est, etiamsi in medio die, vel hora tertiarum reuertatur; *& ibi etiã Alex. num. 5. & seq.* & ampliat etiam,
55 quando Ambasciator fecit vno die 40. milliaria, & tenebatur tantùm ad 20. vt nihilominus habere debeat salarium duorum dierum; quam tamen ampliationem declarat procedere, quando suis
56 expensis ibat, & in remuneratione dabatur ei singulo die tot; secus autem quando dabatur illi pecunia pro expensis necessarijs in itinere, quia tunc quicquid in suo regressu superest, reddere debet: & hanc esse opinionem *Imola, & aliorum ab eo relatorum*; & aliam distinctionem affert *Mart. Lauden. de legat. num. 15.* qui ait, si salarium sit constitutum in diem, & procedit opinio *Bart. & adducit text. in l. 3. itinere, ff. de verb. signif.* vbi in itinere faciendo 20. millia passus quolibet die assignantur;
57 secus autem est, si constitutum sit viaticum in mensem, & reuertatur in tribus hebdomadis, & ita decisum esse *a Bald. in l. Lucius, 90. §. a te peto, ff. de legat. 2.*
58 vbi firmat, salarium hoc casu deberi pro rata temporis.

Si verò Legatus, ad hoc vt maius con-
59 sequatur salarium, plus temporis impẽdat in legatione, quàm negociũ exigat, & longiorem quoque viam aggrediatur, non tamen plus consequi debet, quã si recta, & breuiori via vsus esset, & negocium non distulisset; ita *Bart. in l. qui fiscales, num. 2. C. de nauic. lib. 10. & in l. veteres, ff. de itin. act. priu. Alex. d. l. de diuisione, num. 7. ff. sol. matr. Corset. in sing. verb. Ambasciator, il 2. nu. 1. Lauden. d. tract. num. 26. & bonus textus in l. non solum, §. annus autem, ff. de excus. tutor.*

Quid si Legatus recepit pecuniam ab
60 Vniuersitate pro legatione facienda, quam tamen non perficiat, nec eat ad locum destinatum, sed pecunias sibi traditas in alium vsum consumpsit, vtrum teneatur crimine peculatus? & negatiuam partem tenet *Tiber. Decian. lib. 8. cap. 32. num. 8.* quia, vt ipse ait, translatum

tùm fuit dominium pecuniæ publicæ: verùm si Vniuersitas ex hoc aliquod
61 passa fuisset damnum, puto hunc Legatum teneri ad damna. & interesse ipsi Vniuersitati sarcienda, *l. fin. ff. de iniur. Rota Romana coram Seraph. decis.* 453. *domini constituerunt, num.* 1. *& seq.*

62 At si Vniuersitas mittat duos, vel tres Legatos, ex quibus vnus moriatur, quæritur, an alij duo, vel vnus, qui remansit, debeat habere totum, & integrum salarium designatum tribus? & negatiuè respondet *Bart. in l. cum vos, num.* 1. *C. de legat. lib.* 10. *vbi Angel. in addit.* putat hoc verum, si duo, vel tres essent deputati ad idem negocium, & officium; secus si ad diuersa, itaut vno decedente alter gereret vtrumque negocium, & officium de mandato Superioris, quia tunc cum officia sint diuersa, & distincta, ita debent habere salaria distincta, quia vnus dicitur supplere vicem duorum, & ideo duplex salarium habere poterit; *arg. l. binos, C. de aduoc. diuers. iudicior.* Si verò salarium solutum sit vni ex Legatis, qui officiũ deserat, & ideo ad illius restitutionem teneatur, quæritur, cui sit facienda restitutio, Ciuitati, vel alteri Legato? pro solutione vide *Io. de Plat. in l. cum vos, num.* 1. *C. de legation. Laud. d. tract. de legat. conclus.* 23. *Germon. de legat. lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 8. Et
63 si Legatus in munere infirmetur, salariũ tamen habebit durãte infirmitate; *Laud. d. trac. concl.* 36. *arg. text. in c.* 1. *de cler. ægrot.* vbi clericus infirmus integros fructus sui beneficij percipit, ne scilicet addatur afflictio afflicto: & si moriatur absq; eo, quòd fuerit integrè de salario satisfa-
64 ctus, actionem petendi illud transmittit ad hæredes, *l.* 10. *Legatus ante, ff. de legatio.* qui textus licèt disponat de sumptibus datis Legatis proficiscentibus, & in itinere mortuis, non esse inquam restituendos, *gloss. tamen fin.* ibi quærit, an peti possint, si non fuerint soluti dicti sumptus, & pro affirmatiua multa iura adducit, signantèr *l. post duos, §. his quoque, C. de aduoc. diuer. iud.* vbi sancitum habes, aduocatum transmittere salarium
65 totius anni, in quo moritur, ad eius hæredes, siue liberi, siue extranei fuerint; & hoc idem habes *in l. iubemus,* 3. *§. vt autem ijs, C. de aduoc. diuers. iud. Angel. tamen ad Bart. in l. cum vos,* 2. *C. de legat.* vult ex hac lege probari, quòd si Amba-
66 sciator decedat in itinere; salarium pro rata temporis, quo non seruiuit, restituatur Reipublicæ ab hærede; vt autem hæc Angeli opinio melius intelligatur videndi sunt *Doctores in l. diem functo, ff. de off. assess.*

67 Qui verò sponte Legationis officium deserit, sumptus reddit, & extra ordinẽ punitur; at si ex necessitate deserat, nedum non punitur, sed etiam sumptus lucratur, vt notat *And. de Barul. in d. l. cum vos, vers. nota qui, C. de legat. lib.* 10. addens, probandam esse necessitatem desertionis ab eo, qui illam allegat, *ad tex. in l.* 2. *§. vtrum, ff. eod. tit.* Alia de legatiuo, seu viatico, quod nostri salarium vocant, videnda sunt apud *Germon. de legat. Princip. & Vniuers. lib.* 3. *cap.* 10. *& per tot. Gundis. Villad. tract. de Legato, part.* 2. *quæst.* 4. *ferè per tot. & num.* 6. ad-
68 dit, Legatos, seu Ambasciatores vltra salarium donaria recipere posse ab his, ad quos mittuntur; & quòd Decuriones
69 legationis causa res Ciuitatis donare possunt, vt per iura ab eo adducta: verũ hoc potest esse verum de iure communi, sed contrarium procedit in Statu Ecclesiastico propter expressam prohibi-
70 tionem nostræ Bullæ super Bono Regimine; *pro opinione Gundisalui faciunt notata per Franc. a Ponte de potest. Proreg. tit.* 2. *§.* 7. *num* 11. *&* 12. *post Bart. in l ambitiosa, num.* 2. *&* 4. *ff. de decret. ab ord. faci.*

71 Et speciale esse in Legatis, vt salarium a Ciuitate, a qua mittuntur, recipiant, probat *text. in l.* 1. *C. de præben. salar. lib.* 10. vbi expressè sancitum est, nulli salarium tribui ex iuribus Reipublicæ, nisi ei, qui iubente Imperatore specialitèr fuerit consecutus; *Mũnoz. de escob. tract. de ratioc. cap.* 27. *num.* 1. cuius specialitatis rationem reddit *Gundisal. d. tract. de legat. part.* 2. *quæst.* 4. *num.* 1. quia munus legationis non expeditur sine sumptu, vnde non est iustum, quòd Legatus suis sumptibus militet Reipublicæ; ex qua ratione idem crederet seruandum in alijs, quæ sumptum desiderant in eo-
72 rum expeditione; nã casus specialis extenditur per identitatem rationis, *c. cum dilecta, de confir. vtil. & inutil. gloss. in l. illud, C. de sacros. Eccles. & in l.* 1. *C. de condict. indeb. l. ob æs, C. de præd. min.*

73 Quid si Vniuersitas spontè, vel coactè misit Legatos, quibus dandum est viaticum, vt firmatum est; sed tamen ipsa Vniuersitas non habet vnde soluat, num quid imponere poterit collectam inter ciues? Hanc quæstionem ponit *Thomat. tract. de muner. patrim. §. nescientes, n.* 1. *vers. eodem modo intelligo*, vbi ait, tunc per-

permissum esse imponere collectam, vt viaticum soluatur Legato, si præcedat legitima causa, ratione scilicet publicæ vtilitatis, seu necessitatis, quibus cessantibus non licere ait; & confert *l. ambitiosa, ff. de decret. ab ordin. facien.*

Et ideo optima ratione sancitum est *in l. fin. C. de legat. lib. 10. & ibi Scribentes*, vt soli Priores nequeant eligere Legatos, sed requiratur, vt in magno Consilio fiat electio: tunc enim cum omnes de Vniuersitate consenserint in electione, non debent moleste ferre, si ob defectum pecuniæ imponatur illis collecta, *c. damnum, de reg. iur. in 6. Ruin. cons. 116. num. fin. lib. 4.*

74 Verùm quia publicæ vtilitati semper fauendum est, amplia positam conclusionē, quòd permittatur Vniuersitatibus imponere collectā ciuibus, nō solū pro soluendo viatico Legatis, & Oratoribus
75 iam missis; sed etiam, vt subministrentur sumptus alicui probo viro apto ad legationes perfungendas, vt teneat equos promptos, & paratos ad hoc opus, quādo casus eueniat; *Bart. & Io. de Plat. in l. non videtur, in princ. C. de muner. patr. lib. 10.* reddentes rationem; quia hoc est munus patrimoniale.

Oritur etiam quæstio; Vniuersitas subiecta S. Sedi Apostolicæ posita circa fines alterius Principis non subiecti, ha-
76 bet litem cum alia Vniuersitate illius Principis, optat amicabilitèr componere controuersiam, vtrum possit altera ex dictis Vniuersitatibus, vel ambo eligere Legatos, & Oratores mittendos ad Papam, vel ad illum Principem, vt cogant Vniuersitates ad concordiam? Tu dicas, quòd sine licentia illius Principis, cui Vniuersitates subsunt, nō possunt huiusmodi Legatos eligere, nec mittere, ita firmat *Mart. Lauden. tract. de legat. conclus. 25. & adducit text. in l. fin. C. de legatio. lib. 10.* hoc probantem in illis verbis; *Præfectio Augustali insinuare; & ibi; sub examine tuo perpensa legatione res ordinetur.*

77 Quid si Legati in itinere a grassatoribus aggressi, ablatæ sint illis pecuniæ, vestes, & alia ornamenta ad legationem necessaria, vel alio quouis modo sine eorum culpa amiserint, siue a latronibus, siue a piratis capiantur, vtrum Cōmunitas, a qua missi sunt, teneatur ad emendationem damni? & teneri dixerunt *Mart. Lauden. d. tract. concl. 6. Bart. in l. 63. si seruus communis, §. quod verò, num. 5. ff. de furtis*, qui ait, hanc quæstionem euenisse de facto Bononiæ in persona D. Ioannis Andreæ Legati, qui missus ad Curiam, in reditu fuit captus, & derobatus, & concludit, quòd omnes Doctores affirmatiuè responderunt de curialitate, non tamen de iuris rigore, *per text. in l. 26. inter causas, §. non omnia ff. mandati*, vbi expressè legitur, domi-
78 num non teneri ad refectionem damni casu fortuito occursi, & inter hos casus enumerātur spoliatio a latronibus, nau-
79 fragium, & similia; sequitur *Gondisal. Velladie d. tract. de Legato, par. 2. quæst. 4. num. 10.* vbi pro vtraque parte adducit iura, & argumenta, & tandem residet in opinione, quòd emendatio sit facienda Legatis; *Germon. de legat. prin. & popul. lib. 3. cap. 10. num. 13.* qui addit modum
80 probandi damnum passum, quando nihil cunstet de illius valore, & qualitate, & dicit hoc casu standum esse ipsius Legati iuramento, ad latè tradita *per Mascard. de probat. concl. 472. in princ. & per tot.* & probari etiam per testes a iudice loci examinatos absque partis citatione, *idem Germon. ait, adducendo Alex in l. cum ij, §. transactiones, ff. de transact.* quem tamen in meo libro non inueni; facit autem *Roman. cons. 7. nu. 1. & cons. 373. num. 6. vers. postremò etiam; & ibi Mandos.* Sed magis ad rem in terminis de Legato, seu officiali misso ab Vniuer-
81 sitate Gaietæ ad emendum frumentum, & gerendum negocium publicum, & cū rediret, fuit captus a piratis, & se redemit prò certa summa, ad cuius refectionem fuit condemnata Vniuersitas, decisum fuit *in Senatu Neapolitano, teste Vinc. de Franch. decis. 146. magnif. Ioannes Gattula, per tot.* quem sequitur *Capiblan. de baron. pragm. 1. nu. 71.* qui extendit non solùm in misso ab Vniuersitate, sed etiam si propter lites inter V-
82 niuersitates, vel ex causa inimicitiæ vniuersalis aliquis ciuis patiatur damnum, tunc non posset illi dici, tibi imputetur, sed ab Vniuersali damnum est resarciēdum; & adducit *Mastrill. decis. 164.* Verùm si legatio fuerit procurata, & affectata, non esse reficienda damna, dicit *Bart. in l. si seruus, §. quod verò, num. 4. & 5. ff. de furt. Surd. cons. 42. nu. 24. lib. 1.*

83 Transeuntibus verò Legatis, & Ambasciatoribus per Ciuitates, & loca Principis, ad quem mittuntur, tenentur ipsæ Ciuitates, & Loca ex vrbanitate subministrare animalia pro vehendis rebus; ita *Io de Plat. in l. penult. vers. secūdo nota, C. de cursu pub. lib. 10.*

Et

84 Et si ad hospitium diuertant Ambasciatores, in quo commode hospitari nequeant, licet hospes non possit aliquem ab hospitio expellere sine iusta causa, poterit tamen propter aduentum
85 Ambasciatorum expellere personas viles, *ad tradita per Lauden.d.tract. de legat.concl.2.*

86 Nec posse Legatum missum a Ciuitate, vel Principe durante legatione conueniri, *probat text.in c.fin.iuncta gloss.in verb.compelli, de foro compet. & ibi Innoc.num.3. vers. item Legatus; Gundis. Villad.tract.de legat.par.2.quæst.5.nu.1. & 4.* Sed an teneatur ad solutionem ga-
87 bellæ pro rebus, quas secum defert, vide *text.in l.8.a Legatis, & ibi gloss. & Scriben.C.de vectig.& com. Lauden. d.tract. concl. 16.*

88 Si verò contemplatione legationis datum, vel donatum sit aliquid Legatis, an cedere debeat ad commodum ipsorum, vel Ciuitatis, a qua mittuntur? hanc quæstionem examinat *Caual practic. quæst.35.data Ambasciatoribus, per tot. Germon.tract.de legat.lib.3.cap.20. Bald. cons.194.num.2.lib.2.Gundis.d.quæst.4. nu.8. part.2.*

89 An autem ciuis functa legatione pro patria habere debeat biennij vacationē? tu vide *Capoll. in cons.23. num 5. & per tot.lib.2.* qui in causa propria affirmatiuè respondet. Alia multa priuilegia Legatorum videnda sunt apud prædictos auctores, *Lauden.scilicet, Gundisal. Germon.& alios.*

SVMMARIVM.

1 *Agentis nomen multa designat, & quæ.*
2 *Agentes in rebus scholam habebant.*
3 *Schola quid propriè significet.*
4 *Scholæ quot essent sub Iustiniano Imperatore, & cuius conditionis.*
5 *Militiæ nomen, & Sago, & Togæ conuenit.*
6 *Amantes quoque militare dicuntur.*
7 *Iurisperiti quoque militant.*
8 *Leges, & arma magnam inter se conuenientiam habent.*
9 *Iurisperiti, & milites æquiparantur in priuilegio peculij; quod magis procedit in Agentibus.*
10 *Agentes Vniuersitatum, & Prouinciarum stipendia capiunt a Republica.*
11 *Agentium Vniuersitatum munus licèt procuratorum officio proximè accedat, non tamen vile est; & quare.*
12 *Aduocatorum munus quandoque nobilitati derogat.*
13 *Procuratoris munus in Curia Regum, & Principum nobilitati non derogat, præcipuè in Curia Romana.*
14 *Agentes Vniuersitatum dicuntur illustres, & quare.*
15 *Agentium Vniuersitatum, & Prouinciarum electio non a priuatis viris, sed ab ipso Principe fit.*
16 *Dignitas est, quæ Principe iubente sustinetur.*
17 *Is, quem Princeps honorat, is ab omnibus est honorandus; contrafacientes quasi sacrilegij pœnam incurrunt.*
18 *Maior est exhibendus honor ijs, qui sunt a Principe electi ad aliquam dignitatē, quàm electis ab alijs.*
19 *Procuratores Curiæ Romanæ non sunt comparandi alijs exteris; imò præferendi Aduocatis in partibus.*

§.XIII.

Gloss.2.

Agentes.

CAP. XXXIV.

ARTICVLVS I.

De Nomine, & Dignitate Agentium.

1 AGENTIS nomen multa designat; quandoque Agens pro actore in iudicio sumitur, *l. ante omnia, & ibi gloss in verbo agentem ff.de probat.* & in vtroque Codice, Theodosiano scilicet, & Iustiniano habemus *tit. de Agentibus*
2 *in rebus*, qui quidem Agentes scholam habebant; schola autem non locum, in
3 quo literis operam damus (vt vulgus nunc accipit) sed corpora, seu congre-
4 gationes militum significat; has autem scholas vndecim sub Iustiniano Imper. fuisse constat *in l.vlt. C.de locat. & conduct.ibi; qui in 11.deuotissimis scholis ta-*

xati sunt: ex quibus duæ inermes erant, aliæ verò armatæ militiæ, *vt Guid. Pancirol.notat.in comm.notitiæ Imperij Orientalis,cap.63.quàmuis Iacob. Gutthier. in tract. de off. Dom.Aug. lib.3. cap.*10. videatur sentire, omnes scholas militares fuisse, dum ait; [*Agentes* in rebus non literarum præsidijs militant; nec eorum literatura militia dicitur, sed militant in rebus, *& in actu*;] & multa alia congerit, ex quibus colligi potest, huiusmodi scholas militares fuisse, quæ cum alijs multis sub dispositione Illustris Magistri officiorum erant, *Alciato teste in*

5 *notitia Imper. Occiden.* Et licèt militiæ nomen & sago, & togæ conueniat; in Sacra enim Pagina legimus, *Militia est vita hominis super terram*; & amantes

6 quoque militare dicuntur, vt apud *Ouid. lib.1.Eleg.*

Militat omnis amans, & habet sua castra Cupido,
Attice crede mihi, militat omnis amans.
Quis nisi, vel miles, vel amans, & frigora noctis,
Et denso missas perferet imbre niues?

7 Nec solùm amantes, sed Iurisperiti quoque militant, *Lucano ad Pisonem scribente*:

Non perijt virtus, licèt exercere togatæ
Munera militiæ, licèt & sine sanguinis haustu
Mitia legitimo sub iudice bella mouere,
Hinc quoque seruati contingit gloria ciuis,
Altaque victrices intexunt limina palmæ.

Et ne poetica hæc videatur inuentio, & ingenij versatilis ostentatio, hoc idem ab Imperatoria Maiestate prolatum habemus *in l.aduocati,C.de aduoc.diu.iud.* in hæc verba. [*Aduocati*, qui ambigua facta causarum dirimunt, suæque defensionis viribus in rebus sæpe publicis, & priuatis lapsa erigunt, fatigata reparant, non minus prouident humano generi, quàm si prælijs, ac vulneribus patriam, parentesque saluarent; milites ergo sūt, militant namque patroni causarum, qui gloriosæ vocis confisi munimine in laborantium spem vitam, & posteros *defendunt.*] Hæc Imperator.

8 Maximā quoque inter se conuenientiam habere leges, & arma Iustinianus demonstrat, dum *in proemio legalium institutionum* ita præfatur. [*Imperatoriam* Maiestatem non solùm armis decoratam, sed etiam legibus oportet esse

9 *armatam.*] hinc etiam Iurisperiti æquiparantur militibus in priuilegio peculij, *l.fin.C.de aduoc.diuer.iud.* ibi; [*quicquid* ex huiusmodi professione, vel ipsius occasione quæsierint, id post patris obitum præcipuum veluti peculium castrense, ad exemplum militum proprio dominio valeant *vendicare.*]

Et hoc in Agentibus Vniuersitatum, & Prouinciarum magis procedere dicēdum est, ponderando *gloss in d.l. fori, in verbo Castrense*, dum indicat, disposita in hac lege locum sibi præcipuè vendi-

10 care in Aduocatis pauperum, qui stipēdia recipiunt a Republica: pari namque ratione Agentes stipendia publica ab Vniuersitatibus capiunt, & pauperum, ex quibus Vniuersitates rectè constituūtur, causas agunt, & patrocinantur.

11 Neque tamen ex hoc vile Agentium Vniuersitatum officium esse, quis dicere audeat, quasi procuratorū munere funganturquia non officium procuratoris, sed qualitas causarum, modus exercendi, & personarum abiectio, indignitatē, ignobilitatemque pariunt: sic etiam Ad-

12 uocatorum munus nobilitati derogare, multa præstantissimorum virorum monumenta testantur apud *Tiraq.tract. de nobilit.cap.29.in princ.* Et si munus procuratoris in Curia Regum, & Principum

13 exerceatur, nihil nobilitati obesse, idem *Tiraq.affirmat d.tract.cap.30. num.4. & num.7.* auget, si tale munus demandetur a Principe. Quantò magis ergo in Romana Curia hoc locum habebit? vbi nedum Summus Pontifex præsidet, & imperat, quique tanquam Sol omnibus alijs Planetis, terrenis quippè Dignitatibus magis emicat, & illuminat, cui omnis humana creatura, & quælibet terrena sublimitas, & potestas subijcitur; *extrau.1.in fin.& alibi, de maior. & obed.* Sed etiam tot, tantique Purpurati Patres, Vaticani Senatores, Eminentissimi S.R.E.Cardinales Regibus æquiparati, & cœteris Ecclesiasticis Dignitatibus præstantiores dicti *ab Eugen.IV.in sua Cō-*

14 *stit.15.* quorum præsentia Congregationes, & Tribunalia, quibus intersunt, tanquam a fulgētissimis radijs illustrantur? qua ratione etiam Agentes Vniuersitatum dici possunt illustres, *per textum l.vnic.C.de Præposit.labor.lib.12.ibi, nam & immunitate digni sunt, quos nostri lateris comitatus illustrat.* Eòque magis, quia Agentium Vniuersitatum electio

non

15 non a priuatis viris, sed ab ipso Principe manat; quapropter nobilitatem tribuit, ad textum in *l.nemo præfectus*, C. *de di-*
16 *gnit.lib.*12.ibi, *fit namque dignitas, quæ nobis iubentibus sustinetur; & hoc notant ibi Scribentes, alijque multi varijs in locis; Roman. sing.*81.3.*tu habes, quòd officium; Ias.in rub. C.de procur. num.6. vers. limita nisi esset; Luc. de Penn.in l. vniuersos, num.4. & seq. C.de decurion. lib.*10.*Tiraq.d.tract.de nobil.cap.*30. *n.*7.
17 Is enim, quem Princeps honorat, ab omnibus est honorandus, *l.*1. *C.de domest. & protect.lib.*12. *vbi Valent. & Volum. Impp.ita sanxerunt. Pœna sacrilegij similis erit, si his honorificentia non deferatur, qui contingere nostram purpuram digni sunt existimati. & in l.restituendæ, in fin.& ibi gloss. vltima, C.de aduoc. diuers.iud.* habetur; maiorem honorem
18 exhibendum esse ijs, qui electi sunt a Principe ad aliquam Dignitatem, quàm ijs, qui eandem Dignitatem ab alijs consequuntur: Et procuratores Curiæ Ro-
19 manæ non esse comparandos aljs exteris, imò præponendos Aduocatis in partibus exercentibus, scribit *Gratian. post alios ab eo relatos in discept. forens. cap.*57.*num.*38. Vidimus de nomine, & Dignitate Agentium Vniuersitatum; inquiramus iã de munere, & eorũ officiũ quo melius fieri poterit, describamus.

SVMMARIVM.

1 *Agentes Vniuersitatum, & Prouinciarũ quinam propriè sint, & dicantur; examinaturque eorum descriptio.*

2 *Syndici, Procuratores, Oratores, & alij huiuscemodi viri a Decurionibus in publicis Consilijs eliguntur.*

3 *Agens in quo differat a procuratore.*

4 *Quædam communia sunt syndicis, seu procuratoribus Ciuitatum, cum Agentibus.*

5 *Procuratoris nomẽ tanquam generale ad quẽlibet administratorẽ referri potest.*

6 *Differentia est inter ipsos procuratores; & quæ sit.*

7 *Procuratoris officium vile est.*

8 *Agentes Vniuersitatum, & Prouinciarũ procuratori Cæsaris assimilantur; & quare: & num.*15.

9 *Communitates sunt certum, & tutum patrimonium Principis.*

10 *Sententia contra Ciuitatem indefensam lata est ipso iure nulla, quia pupillorũ priuilegio gaudet.*

11 *Debitores Ciuitatum non prius honores, & dignitates in Ciuitatibus obtinent, quàm debitum soluant.*

12 *Reipublicæ interest habere ciues idoneos debitores ad soluendum tributa.*

13 *Imperatoribus, & Principibus curæ cõmissi sunt maximi, mediocres, & paruuli.*

14 *Princeps sicut priuatos iniustitiam passos adiuuat, sic & publicum illæsum manere vult.*

16 *Agentes non ad stipendia percipienda tantùm deputati sunt, sed etiam ad negocia perficienda.*

17 *Qui mandatum susceptum non implet, vel intempestiuè renunciat, tenetur ad interesse.*

18 *Paria sunt non defendere, & minus legitimè defendere.*

19 *Negligentes negocia Vniuersitatum tenentur ad interesse.*

20 *Suscipiens in se onus administrandi negocia aliena, si in administratione minorem diligentiam adhibet, quàm in re propria, dicitur esse in lata culpa, quæ dolo æquiparatur.*

21 *Actio mandati ad damna, & interesse datur contra procuratorem negligentẽ. Ampliatur conclusio, & redditur ratio. num.*22.

ARTICVLVS II.

Quinam dicantur propriè Agentes Vniuersitatum, & Prouinciarum:

1 Agentes Vniuersitatũ, & Prouinciarum sunt, qui negocia Vniuersitatum de mandato Principis in Romana Curia agunt, & quantum in illis est, perficiunt. Dictio, *negocia agunt*, se habet vt genus, siquidem referri, & prædicari etiam potest de procuratoribus, syndicis, oratoribus, & similibus, qui negocia Vniuersitatum pertractant. Dictiones, *de mandato Principis, & in Romana Curia*, stãt loco dif-
2 ferentiæ, quia syndici, procuratores, oratores, & similes, in publicis Consilijs a Decurionibus legitimè congregatis eliguntur, & de mandato illorum agunt, & patrocinantur, *l.fin.C.de legation.lib.*10.*l.nulli, ff.quod cuiusque vniuers.nom. l.ante litem, cum seq. & ferè per tot.tit.ff. de procur.l. fin.§.defensores, ff.de muner. & honor.* additur, *in Romana Curia*,
3 ad differentiam illorum, qui extra eam

negocia gerunt: differt etiam agens a procuratore, quia hic esse debet maior vigintiquinque annis; agens verò potest esse, licèt annum decimumseptimum non excedat, *textus in c. qui generalitèr §. fin. de procur. in 6.* Aliam quoque differentiam constituit Sacra Congregatio Boni Regiminis; quia agens ad negocia, procurator verò, seu syndicus ad lites constituitur, vt in literis eiusdem Congregationis inferius registrandis; quæ quidem literæ iuris assistentiam habent, ad tradita *per Ruin. cons. 116. n. 19. vers. & non de illis, vol. 4.* dum ait; qui mittũtur ad agendũ, & defendendum causam in iudicio, propriè dicuntur syndici, & differunt ab ijs, qui defendunt causam Ciuitatis apud Principem, vel in eius Curia sine strepitu.

4 Non ibo tamen inficias, quædam cõmunia esse syndicis, seu procuratoribus Ciuitatum, cum agentibus, nam *vt Corrad. Brun. tract. de legat. lib. 1. cap. 3. & 4.* testatur, etiam qui specialitèr negocia
5 publica alieno nomine gerunt procuratores appellati solent; & procuratoris nomen vti generale ad quemlibet ad-
6 ministratorem referri, probat *textus in c. Saluator, §. nomine, 1. quæst. 3.* Et inter ipsos procuratores quoque assignatur differentia; nam dicitur procurator Cæsaris, procurator rei domesticæ, procurator fisci, quorum munera, & officia nobilitate quadam decorantur, *ex Alciato, Vestrio, & alijs relatis a Grauat. in addit. ad eundem Vestrium lib. 2. ca 9. de procurato. fisci,* & alij relati *a Gabriel. Berart. de visit. temp. cap. 12. de fisci Aduocat. & fiscalib. procurat. num. 3. & 5.* licèt aliàs
7 procuratoris officium vile sit; *l. 34. si quis procurationem, & ibi gloss. & Scriben. C. de decurion. lib. 10.* Agentes verò non ad
8 hos viles procuratores, sed ad procuratores Cæsaris redigendi sunt; quia quẽadmodum hi bona, & iura Cæsaris tuẽtur, *l. ad fiscum, & alibi, C. vbi caus. fiscal.* ita Agentes Vniuersitatum, & Prouin-
9 ciarum bona, & iura Vniuersitatum defendunt, Communitates verò esse certũ, & tutum patrimonium Principis, nemo sanæ mentis ignorat; hinc etenim tot Imperatorum, Summorum Pontificum, & aliorum Principum Sãctiones pro recta Vniuersitatum administratione in corpore iuris tam Cæsarei, quàm Pontificij leguntur, *l. 1. §. quod si nemo, & alibi, ff. quod cuiusque vniu. nom. & in primo lib. C. habemus, tit. 56. de defens. Ciuit. tit. 57. de magist. municip. etsi malè se gesserunt in offic. in lib. 5. C. tit. 75. de magist. conuenien. & tit. 29. lib. 11. C. de iur. Reip. in l. 1 sancitum est,* sententiam contra
10 Ciuitatem indefensam latam, esse ipso iure nullam; *& in l. 3* pupillorum priuilegio gaudere Rempublicam; *& in titulis seqq. habes, de administr. rerum public. de vendend. reb. Ciuit.* vbi assignatur forma in his venditionibus seruanda: item *de debit. Ciuit. vbi l. 1.* debitores Ciuitatũ,
11 non prius honores, & dignitates patriç obtinere, quàm debitum soluerint; & *Constantinus Imper. in l. 2. eodem tit.* do-
12 cet, simul & Reipublicæ vtile esse habere ciues idoneos debitores ad soluendũ tributa, & vectigalia, & quòd ipsis ciuibus sit commodum, cumulum debiti minime nutriri; *& in Auth. coll. 3. tit. 2 de defens. Ciuit. §. deinde nos, & in epilog.*
13 *Imperator* ait. [*Quatenus* cognoscant omnes, quia & maximorum, & mediocrium, & paruulorum nobis cura est, & nihil est tale, quod a nostra sollicitudine *remoueamus; & in ead. Auth. tit. 4. de*
14 *mand. Princip. §. oportet,* hæc habes. *Sicut* enim priuatos iniustitiam passos adiuuamus, sic & publicum illæsum manere *volumus.*] Quæ ferè omnia repetita leguntur *in Const. 10. fel. rec. Clem. VIII. super Bono Regimine, & administr. bonorum, & reddit. cuiusque Communitatis;* & alia multa adduci possent, quç cum notissima sint, omittuntur.

Et ad rem nostram redeuntes: cum officium, & munus Agentium Vniuersitatum, & Prouinciarum circa præmissa, defendendi scilicet iura, & bona Vni-
15 uersitatum versetur, apparet vtique magis procuratoribus Cæsaris (qui dignitatem habent, *Alciato teste in præfat. de magist. ciuilib. & militar. vers. hinc est quod maximè,* vbi varias potestates ab Imperat. Procuratori Cæsaris attributas, enumerat) quàm alijs vulgaribus procuratoribus, quorum officium vile est, cõparandos esse Agẽtes. Qui tamen ignorare non debent multa ad officium pro-
16 curatoris pertinentia ab ipsis quoque seruanda; non enim ad stipendia solùm percipienda, sed etiam ad negocia pertractanda, perficiendaque constituti sũt, *l. 22. si mandauero, §. sicut autem, ff. mandat.* vbi *Paulus I. C.* ait; *Si liberum est mandatum non suscipere, ita receptum consummari oportet. vbi Bart. not.* qui
17 mandatum susceptum non implet, vel intempestiuè renunciat, tenetur ad in-
18 teresse. Et sciant Agentes, paria esse non defendere, & minus legitimè defendere,

re, *l. qui absente, C. de procurat. l. diuus, in fin. & ibi gloss. in verb. in officio, ff. de off.*
19 *Præsid.* & magis ad rem, negligentes scilicet negocia Vniuersitatum teneri ad
interesse; *textus est in l. contra eos, C. de*
20 *admin. rer. pub. lib.* 11. suscipiens enim in se onus administrandi negocia aliena, si in ipsa administratione minorem diligentiam adhibet, quàm in re propria, dicitur esse in lata culpa: *Bart. in l. qui neruus, num. 17. ff. deposit. Afflict. decis. 13 num. 17. Menoch. cons. 1194. nu. 17. & seq.*
21 qui addit, latam culpam dolo æquiparari, & contra procuratorem negligentem dari actionem mandati ad damna, & interesse, pluribus probat *Magon. de rect. patroc. ration. pact. 2. cap. 31. & 32.*
22 Et hanc actionem competere nõ solùm ratione doli, sed etiam leuissimæ culpæ; & de omni culpa lata, leui, & leuissima teneri procuratores per tacitam assertionem industriæ, scribit *Gail. pract. obser. lib. 1. obser. 45. num. 4. & 5. Surd. decis. 304. num. 6. & 7.* & procuratores, & actores Vniuersitatum obligatos esse rationẽ reddere, probat *Berart. de visit. tempor. cap. 23. nu. 21. & 22.* quæ quidem vt melius intelligantur, & Domini Agentes suis conscientijs consulant, nõnulla breuitèr percurrenda, discutiendaque duxi in sequenti capitulo.

SVMMARIVM.

1 *Quatuor in Agentibus requiruntur, videlicet scientia, diligentia, veritas, iustitia.*
2 *Agens si propter eius imperitiam negociũ destituatur, seu lis perdatur, absque vlla exceptione tenetur ad restitutionem.*
3 *Medico non imputatur euentus mortalitatis, sed quod per imperitiam agit.*
4 *Imperitia dicitur culpa in eo, qui aliquid agendum assumit, cuius rei imperitus existat.*
Amplia *idem ius statuendum esse de imprudentia. num. 5.*
5 *Patronus siue per negligentiam, siue per imprudentiam causam perdat, semper erga partem tenetur.*
6 *Diligentia est mater omnium artium in opere suo, & reliquæ virtutes diligentia continentur.*
7 *Diligentia nedum laudanda, sed etiam præmijs cumulanda est.*
8 *Diligentia illa laudanda est, quæ domino, non quæ seruo vtilis fuit.*
9 *Negligentia est omissio eius, quod fieri debet, vel potest, & quæ moram non patitur.*
Alia multa de negligentia, vide remissiuè. num. 10.
11 *Negligentia non est præcisè probanda; & quando dicatur probata.*
12 *Veritatem requirit dominus, & nemini expedit veritatem negare, & mendacium dicere; & multis auctoritatibu comprobatur.*
13 *Pueri ad veritatem dicendam assuefaciẽdi sunt, cum mentiri seruile sit, & turpe vbique gentium.*
14 *Medicis an permissum sit mendacium dicere, vt ægrotantium animos consolentur.*
15 *Decipere non licet quempiam, nec artificioso mendacio, nec simplici verbo; & quare.*
16 *Veritatis impugnatio aliquando permittitur; & quando.*
17 *Inquirentes veritatem sine dubitatione, similes sunt nescientibus, quò ire debeant.*
18 *Veritatem tegere, & adumbrare quandoque permittitur ad bonum finem, & bonis artibus.*
19 *Veritatem tacere an, & quando liceat.*
20 *Mendax furi æquiparatur.*
21 *Legatus an possit pro bono sui Principis, & pro salute Reipublicæ vti mendacio.*
22 *Falsa negatio tollit priuilegium, quod aliàs quis haberet in eodem negocio; & vide quid in hoc senserit M. Tullius Cicero.*
23 *Agentes sectare debent iustitiam, & ab eo, quod iustum est, nunquam recedere; & quare. num. 25.*
24 *Iustitia sine prudentia multùm poterit, sine iustitia nihil valebit prudentia.*
26 *Iustum, non iniustum patrocinandum est; iustum autem quid sit.*
27 *Iustum ad hoc vt dici possit, tria concurrere debent, & quænam sint.*
28 *Eloquentia ad salutem hominum a natura concessa non est conuertenda ad bonorum perniciem.*
29 *Nocens, nefarius, & impius aliquando defendendi sunt, etiam apud nos Christianos; & quare.*
Declara hoc verum, dummodo bonis non inferatur damnum. num. 30.
31 *Vir bonus ita iustitiam, & æquitatem colat, vt in re aliena id agat, quod in re propria præstaret.*
32 *Dignus est operarius mercede sua, nec aliquis tenetur proprijs stipendijs militare.*
33 *Agentes debent esse contenti stipendijs sibi*

sibi in tabellis assignatis, nec aliud petere, aut quærere; & num.35.

34 *Stipendium, honorarium, palmarium Aduocatorum, nisi a lege, vel ab homine statutum, & assignatum sit, arbitrio iudicis decernitur.*

36 *Agentes ad negocia, non ad lites constituti sunt, vt in literis Sacræ Congregationis Boni Regiminis hic insertis.*

37 *Agentium munus, vel officium valde vtile, imò necessarium est.*

38 *Agentes tenentur assistere procuratoribus constitutis ad lites in Vrbe motas, & agitatas.*

39 *Agentes tenentur patrocinari lites, & causas in Congregatione Boni Regiminis introductas.*

40 *Dictio, maximè, explicat casum minus dubitabilem, & implicat magis dubitabilem.*

ARTICVLVS III.

De Officio Agentium; & quæ in illis requirantur.

DOctissimus Cardinalis *Toletus in sua instructione sacerdotali lib.5.cap.62.* (licèt loquatur de procuratore, ad omnes tamen negocia
1 aliena tractantes referri possunt;) vult quatuor in istis adesse, videlicet, scientiam, diligentiam, veritatem, & iustitiam.

2 Scientia quidem requiritur, quia si propter ignorantiam agentis negocium destituatur, seu lis perdatur, absque vlla excusatione tenetur ad restitutionem, *l.illicitas, §.si cui medico, ff.de off.*
3 *Præsid. vbi Vlpianus* exemplo medici, cui non imputatur euentus mortalitatis, sed imputari debet, quod per imperitiam agit, ad alios professores etiam
4 applicari potest; quia imperitia dicitur culpa in eo, qui aliquid agendum assumit, cuius rei imperitus existat; *est text. ad literam, & ibi Bart. in l. si quis fundum, §.Celsus, ff.locat. Magon. de rect.patroc.rat. part.2.cap.32.num.8.& nu. seq.* idem ius statuendum esse de imperitia, ait *l.sed etsi in fin.ff.ad l.Aquil.& §.præterea, vers.imperitia, instit. eod.tit.de leg. Aquil.ibi; imperitia quoque culpa adnu-*
5 *meratur*; & quòd patronus siue per negligentiam, siue per imprudentiam causam perdat, erga partem semper teneatur, affirmat *Speculat.lib.1.tit. de aduoc. §.fin.de cautelis, & offic.Aduoc. vtriusque partis, num.17.*

Diligentia secundo loco requiritur in agente; est enim diligentia mater om-
6 nium artium in opere suo, *c.fin.dist.83. Magon. d. tract.cap.33. num.5.* & quòd reliquæ virtutes diligentia contineantur, dixit *Tull.lib.1.de Orator.& Papin. in l. 21.labeo, ff.de stat.lib.* admonet diligen-
7 tiam nedum laudandam, sed præmijs quoque cumulandam esse; siquidem testator ibi disposuit; si Calenus seruus dispensator rationes diligenter tractasse videbitur, libertatem consequatur, & vltra hanc, omnia sua, & centum habebit; subdens, diligentiam illam desidera-
8 re debemus, quæ domino, non quæ seruo fuerit vtilis.

Et quoniam ex oppositis, & contrarijs voces omnes æquiuocæ explicantur, *Loter.de re benef. lib.2.quæst.20. nu.146.* & opposita iuxta se posita magis elucescunt; oppositum verò diligentiæ negligentia, est & hæc vitanda: dicitur enim omissio eius, quod fieri debet, vel potest, seu *vt Nauar. ait in compend. seu manuale in verb.negligentia*, est defectus
9 circa interiorem actum voluntatis, qui est electio, non quidem actus, sed circumstantiæ, largè verò est omissio alicuius rei, quæ fieri debet, & potest, & quæ moram non patitur, & qui absque impedimento ab eo facienda non perficit, negligere dicitur, *Bald. in l.emancipata, num.2.C.qui admitti*; & hęc dolo æquiparatur *a Speculat.§.1.vers.vt autē,*
10 *de restit.* quod tamen intellige, quando magna sit negligentia, quæ lata culpa dicitur, & dolo æquiparatur; *Guid. pap. quæst.473.nu.2.* alia multa de negligentia congerit *Gomes. in regul.Cancell.de trienn. possess.quæst.28.* vbi 214.casus negligentiæ præiudiciales enumerat, & 20.itidem casus recenset, in quibus negligentia non nocet; & subdit postmodū 31.effectus, quibus diligentia iuuamur, & commoda ex illa reportamus.

11 Sciendum quoque est, negligentiam non esse præcisè probandam; & tunc satis probatam dici, quando in obligatione quis tenetur ad factum certum tempore, & loco limitatum; tunc eo ipso quòd quis non facit, eius negligentia dicitur probata, nisi de impedimento legitimo doceatur; *Bart. in consil.102. charissime domine, num.1. lib.1. sequitur Felin.in c.fin autem, num.3. vers. negligentia probatur, de rescrip. Rota coram Verall.decis.266.dilgens exactor, num.3. & 4.*

*& 4. part. 1. Magon. de recta patroc. ratio. cap 9. nu. 24 & seq. p. r. 1. & cap. 34.
per tot. part. 2.* docet, quibus pęnis subij-
ciatur negligens.

Tertiò in agente requiritur veritas,
quia veritatem requirit Dominus *psalm.*
12 30. & nemini expedit veritatem nega-
re, & mendacium dicere; *l. sed etsi, in
princ. & ibi gloss. in verbo, propter men-
dacium, ff. quod cum eo: & in psalm. 5.
Perdes omnes, qui loquuntur mendaciũ:
& Paul. Apost. ad Ephesios 4. Deponentes
mendacium loquimini veritatem vnus-
quisque cum proximo suo, quoniam su-
mus inuicem membra: & D. August. in
Epist. ad Hieronymum, Incomparabili-
tèr est veritas Christianorum pulchrior,
quàm Helena Græcorum*: Quæ conclu-
sio ethnicorumque quoque testimonio cõ-
probatur; ait enim *Plaut. in Mustellaria*

*Nolo te assentari mihi,
Ego verum amo, verum volo dici mihi,*
13 *mendacium odi. & Plutarc. de liber. edu-
can.* sanctissimum esse ait pueros ad ve-
ritatem dicendam assuefieri, cum men-
tiri seruile sit, & turpe vbique gentium,
nec in mediocribus seruis tolerandum:
& licèt Plato lib. 3. de Repub. facetè di-
14 cat, medicis tantùm permissum esse mẽ-
dacium, vt ęgrotantium animos conso-
lentur, omnibus alijs vetitum esse, sed
neque medicis apud nos Christianos
mentiri fas est, dicente Domino: *Sit ser-
mo vester est, est, non, non; c. & si Chri-
stus, 26. de iur. iur.* & quoad medicos, ne
mendacia cum ægrotis componant, ha-
bes *Pij V. Constit. 3 in §. 1. & 2. Bullar.*
15 *nou. tom. 2. pag.* 178. imò nec artificioso
mendacio, nec simplici verbo oportet
decipere quempiam, quia quomodoli-
bet quis mentiatur, animam occidit; vt
*ex D. August. collegit Gratian. c. nec arti-
ficioso, 22. quæst. 3. & in c. primum est, ea-
dem caus. & quæst.* octo mendaciorum
genera referuntur, & omnia tanquam
animarum saluti perniciosa sunt fugien-
da.

16 Permittitur tamen aliquando impu-
gnatio veritatis, si aliquod emergat du-
bium; nam disputando veritas facilius
inuenitur, *l. munerum, §. mista munera,
ff. de muner. & bonor. vbi Herenn. Mo-
dest.* notando, & disputando, vera, &
optima ratione decreuit; *not. etiam Ias.
in l. cum quidam, in 6. notab. num. 8. ff. de
liber. & posthu. & Aristot. lib. 3. metaph.*
17 ait *inquirentes veritatem sine dubitatio-
ne, similes sunt nescientibus, quò ire de-
beant; Magon. de rect. patroc. rat. part. 2.
cap. 8. num.* 11. Et quandoque licitum
18 esse bonis artibus, & ad bonum finem
tegere, & adumbrare veritatem, scribit
*Bonacin. in 8 præcep. Decal disp. 10. quæst.
2. propos. 2. num. 7. & 8. & alibi,* ponens
exemplum in fœmina, quæ bonis arti-
bus, & modis aliàs licitis defectum vir-
ginitatis occultat, & tegit, & tanquam
virgo matrimonium contrahit, sequutus
*Sanch. de matrim. lib. 6. disp. 27. num. 7. &
seq.* qui benè hanc conclusionem decla-
rat, videndus.

19 An autem, & quando liceat tacere
veritatem, docet *Abb in c. 1. num. 2. &
illi adden. in verb. an sit peccatum, de te-*
20 *stib. cogen.* & indignum esse mendacem,
& furi æquiparandum, ait *Bald. in c. su-
per literis, num. 15. de rescrip. & probat
tex. in l. 68. hæreditatem, § fin. ff. ad l. fal-
cid. ibi, nihil intersit, subtraxerit, an hæ-
reditariam esse negauerit.*

Studeant igitur Agentes Prouincia-
les veritatem colere, & cum Regio Pro-
pheta dicant Domino. *Ne auferas de
ore meo verbum veritatis vsquequaque,
quia viam veritatis elegi, & iudicia tua
non sum oblitus.* videri etiam poterit
21 *Germon. de legatis Principum, & populo-
rum, lib. 2. cap. 6. per tot.* vbi quærit, an
Legatus pro bono Principis, & Reipu-
blicę salute possit impunè vti mendacio?
& negatiuè cõcludit: eoque fortius hoc
procedit, si negetur veritas fraudandi
intentione; negans enim hoc casu ma-
ximis afficitur pęnis, de quibus agit *Spe-
culat. lib. 2. tit. de positionib. §. nõnò tangẽ-
dum, nu. 7.* quem refert, & sequitur *Ma-
gon. de rect. patroc. ration. part. 2. cap. 8.*
22 *num. 9. &* 13. falsam negationem tollere
priuilegium, quod aliàs quis in eodem
negocio haberet; *post Speculat. eodem tit.
de position. §. octauo loco, nu. 2.* & probat
textus in l. 1. C. ad S. C. Macedon. vide
etiam *Rolan. a Vall cons. 88. quod Domi-
no Antonio, per tot. lib. 4.* vbi multa con-
gerit circa pœnas a iure inflictas contra
negantes veritatem, & conuictos de
mendacio. *Cicero tamen lib. 2. officiorum*
ait. [*Iudicis* est semper in causis verum
sequi, patroni nonnunquam verisimile,
etiamsi minus sit verum, *defendere.*]

23 Quartò requiritur in agente; vt iusti-
tiam colat, & ab eo, quod iustum est,
non recedat; nam vt *Cicero lib. 2 Offic.*
ait. [*Iustis*, & fidis hominibus ita fides
adhibeatur, vt nulla sit in his fraudis,
iniuriæque suspicio: itaque his salutem
nostram, his fortunas, his liberos rectis-
24 simè committi arbitramur; iustitia sine
pru-

prudentia multùm poterit; sine iustitia nihil valebit prudentia: *& paulò infra*..
25 Omni igitur ratione colenda,& retinenda est iustitia,tum ipsa propter sese,nam aliter iustitia nõ esset; tum propter amplificationem honoris, & *gloriæ*.]

Quod autem diximus,non esse agen-
26 tibus ab eo,quod iustum est, recedendũ; ideo diximus, quia iustum, & non iniustum patrocinandnm est. iustum autem dicimus, quod adaptatur iustitiæ, & iuris, aut statutorum ordini, vt colligitur *ex §.si quis autem nõ implens, vers.alius est, §. exhæredatos, & ibi gloss. in verbo*
27 *iustè, Authent.de hæred.& falcid.Ias. in l.lecta,num.16. ff. si cert.petat.* Ad hoc autem, vt aliquid iustum dicatur, tria concurrere debent; primò quòd sit licitum secundùm æquitatẽ; secundò,quòd sit decens secundùm honestatem; tertiò expediens secundùm vtilitatem,*ex Nauar. in compend.in verb. iustus*, quem refert *Magon.de rect. patroc. ration.par. 2.cap.35.in fin.* qui in capitibus seqq.latè hæc tria requisita examinat, apud ipsum videnda; quibus addo *Ciceron.lib.2 Offic.*dicentem: [*quid* est tam inhuma-
28 num,quàm eloquentiam a natura ad salutem hominum, & ad conseruationem datam,ad bonorum pestem, perniciemque *conuertere*?] qui tamen eodem loco subdit: [*nec tamen*,vt hoc fugiendum
29 est, ita habendum est religioni contrarium; nocentem aliquando,& nefarium, impiumque defendere, vult hoc multitudo,patitur consuetudo,fert etiam *humanitas*.] Nec videtur a christiana pietate alienum, etiam malos homines aliquando defendere; nam vt *D. August. ait ad psalm.54.vers.1.* [*Ne putetis* gratis esse malos in hoc mundo,& nihil boni de illis agere Deum. Omnis malus aut ideo viuit, vt corrigatur, aut ideo viuit, vt per illum boni *exerceantur*.].
30 Puto tamen, ita defendendos esse aliquando malos, ne scilicet bonis ex hoc damnum inferatur: ait enim *Cicero loco citato: Animaduertant, eum alios iuuare velint, ne quos offendant.* & paulò infra: *fundamentum enim perpetuæ commendationis, & famæ est iustitia, sine qua*
31 *nihil potest esse laudabile*: tanta enim in viro bono debet esse æquitas, & iustitia, vt in re aliena id agat, quod in re propria præstaret;colligitur *ex l.1.*& ibi notat *Roman. ff. de solution.* illud inquam esse æquum in alium arbitrium, quod quis in seipso arbitraretur:ideoque causam suscepturus, id, quod iustum est, & licitum secũdùm æquitatem, præuideat, ne de æquo iniquus appelletur;*ex Magon. loco cit. cap.36. in fin.* & cum Regio Propheta dicat; *Iustum deduxit Dominus per vias rectas, & ostendit illi Regnum Dei*.

Verùm quia hæc tarò contingunt in Agentibus, qui ad negocia, non ad lites, & controuersias constituti sunt; ad ea igitur, quæ frequentius illi accidere possunt, reuertamur: nempe ad iustitiã, quæ circa stipendia ab Vniuersitatibus constituta, & recipienda versatur. Nam
32 sicut dignus est operarius mercede sua, nec aliquis tenetur proprijs stipendijs militare, ita etiam in illa exigenda iustitia seruãda est;ne scilicet præter id,quod a Principe statutum,& assignatum, ac in
33 tabellis descriptum est,exigatur; *argum. tex.in Auth.vt differrent iudic.§. si verò refutauerit, in fine, ibi, nihil accipientes præter illa, quæ nostris constituta sunt*
34 *legibus*: Et nisi a lege, vel ab homine constitutum sit stipendium,quod in Aduocatis honorarium, & palmarium dicitur, iudicis arbitrio decernẽdum erit; *l.1.§. in honorarijs, ff. de var. & extraor. cognit.Magon.decis. Florent.12. num.1. & dicemus infra latius*: denegarum ta-
35 men est Agentibus præter constitutum stipendium, aliquid vltra ab Vniuersitatibus, etiam prætextu insoliti laboris, vel strenarum nomine petere, vel accipere, *ex Tolet. loco cit. num.4.* qui recedendo ab opinione Nauarri,permittentis,quid modicum a sponte dantibus recipere, contrarium apertè determinat ibi; qui licèt loquatur in procuratore, fortius puto eius opinionem consonam esse agentibus, ne scilicet a sancitis in *Bulla super Bono Regimine* recedamus, dum in §.14.expressè prohibet largitiones, munera, seu dona, quouis titulo facienda: *& Cicero lib.2.offic.* largitionem corruptelam dixit; fit enim deterior, qui accepit, atque ad idem semper expectandum paratior.
36 Sed quoniam supra dictum est, Agentem differre a procuratore, quia hic ad lites, ille verò ad negocia constituitur, vt in literis sequentibus apparet, ipsarũ tenorem recenseamus.

A Monsig. Gouernatore di Perugia.

PResuppone il Tani,che cotesti Priori voglino, che con l'Agentia debba fare ancora la procura di tutte le cause,che si agitano in Roma,spettanti alla Città;

Città; e perche il senso della Congregatione è stato sempre, che gli Agenti, conforme a quello, che ricerca l'offitio loro, attendano a i negotij, e che nelle cause, che si agitano giuditialmente, massime in altri Tribunali, habbino solo cura di sopraintendere, & operare, che li procuratori faccino il debito loro, e d'auuisare la Congregatione di quello si fa in dette cause: È parso dire a V.S. che si cōtenti d'auuisare il Magistrato di costì, acciò sodisfacendo nel resto dell'offitio suo l'Agente, sappian di non hauere raggione dolersi di lui per questo cō.to; & io me l'offero. Di Roma li 20. Luglio 1611.

Di V.S.

Come fratello

Il Card. Borghese.

37 Ex his literis tria mihi notanda vidētur: primum est, Agentes ad negocia, non ad lites constitutos esse; & horum officium, seu munus valde vtile, imò necessarium esse, *arg. eor. quæ habentur in l.1. ff. de negoc. gestis.*

38 Secundò colligo, Agentes teneri assistere procuratoribus constitutis ad lites in Vrbe motas, & Congregationi Boni Regiminis significare, quid in ipsis litibus agatur.

39 Tertiò inferri posse videtur, si lis introducta, & agitata sit in Tribunali sacræ Congregationis Boni Regiminis Agentes teneri ad illius patrocinium: pondero ad hoc illa verba, *massime in altri*

40 *tribunali*, quarum natura est explicare casum minus dubitabilem, & implicare magis dubium; *Dec. in l. qui se patri, nu. 10. C. vnde liber. per textum in l. & si maximè, ff. de seruit. legat. c. sponsam, de sponsal. c. cum contingat, de for. compet. Menoch. cons. 69. quæstionis propositæ, nu. 26. lib. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Agens potest esse minor, procurator verò debet esse maior 25. annis, & quare.*

2 *Vbi lex disponit, temerarium est aliud inquirere.*

3 *Agens ex conuenientia debet esse iurisperitus.*

4 *Turpe est causas oranti, ius, in quo versatur, ignorare.*

5 *Iudicium factum cum minore non valet, nec sententia contra ipsum lata sustinetur.*

6 *Minor cōparens pro alio, nisi ab aduersario repellatur, & admittatur de facto, valet iudicium, & sententia mero iure.*

7 *Minori pro alio litiganti denegatur restitutio in integrum.*

8 *Quod ab initio non valuit, tractu tēporis non conualescit.*

9 *Declaratur c. qui generalitèr, §. fin. de procurator. in 6.*

10 *Iudicium factum cum Agente minore quomodo possit substineri.*

11 *Restitutio in integrum nedum datur Vniuersitati, sed etiam Agenti minori, quàmuis sit Doctor.*

12 *Formula eligendi, & deputandi Agentes Vniuersitatum.*

13 *Mandatum in pleno Consilio factum an requiratur in Agente.*

14 *Sola Principis deputatio an sufficiat in Agente, qui causas Vniuersitatum patrocinatur.*

15 *Consuetudo est altera lex, & tribuit etiā iurisdictionem.*

16 *Principis deputatio pro lege habetur, cū ipse sit lex animata.*

17 *Pupilli ne remaneant indefensi, eorum tutela decernitur a iure, cessante testamentario, seu legitimo tutore.*

18 *Mandatum videtur necessarium etiam in Agente patrocinare volente causas Vniuersitatum; & quare.*

19 *Stylus introducendi causas in Romana Curia.*

20 *Vniuersitates quomodo citandæ sunt. Capitulum quomodo sit citandum, remissiuè. d. n. 20.*

22 *Præsides Vniuersitatum quomodo citentur, & quid si ciues claudant portas.*

23 *Citatio per proclama vbi permittitur, multò magis permittenda est per edictum.*

24 *Edictum quanto tempore debeat stare affixum in loco publico.*

25 *Forma citandi per edictum quænam sit.*

26 *Iudex an possit minuere terminum 30. dierum assignatum in edictis.*

27 *Solemnitates in citandis Vniuersitatibus quoad vsque sint necessariæ.*

28 *Citatio prima exequenda est contra principalem, deinde contra procuratorem:*

29 *Quilibet citatus in partibus tenetur constituere procuratorem in Curia, aliàs proceditur in contumacia.*

30 *Citationes in partibus quomodo exequātur de stylo Auditoris Cameræ.*

31 *Citatio, seu monitorium exequendum est contra Vniuersitates, ad hoc vt iudicium contra eas motum sustineatur.*

32 *Iudicium factum cum Agente absque oppositione de legitimo eius mandato, sustine-*

stinetur ad fauorem Vniuersitatum.

33 *Nullitas eum Ecclesia, & minore gesta habet locum ipsis volentibus.*

ARTICVLVS IV.

De iudicio facto cum Agente.

1 DIximus aliàs,satis esse, vt Agens in 17. suæ ætatis anno sit constitutus, procuratorem verò nõ esse idoneum ad iudicia, nisi 25.annum expleuerit, *per textum in c qui generaliter, §. fin. de procur. in 6. vbi addens ad gloss in verb. decimum septimum*, reddit rationem differentiæ; quia scilicet procurator ad lites tenetur actione mandati, & condemnatur,si autem est minor, obligatio non subsistit, & actio, & condemnatio redditur elusoria: quid ergo dicendum est in Agente, qui causas suæ Communitatis patrocinatur, & sit minor, erit ne iudicium validum? & videtur affirmatiuè respondendum; quia vbi

2 lex disponit,temerarium putamus aliud inquirere, *l. 2. & alibi, ff. de legib.* lex autem disponit, Agentem esse idoneum, licèt sit minor: ergo,&c.

3 Secundò, quia Agens Vniuersitatum ex conuenientia, & honestate saltem debet esse iurisperitus, *ad text. in l. 2. §.*

4 *quintum Mutium, ff. de orig. iur. ibi. turpe est causas oranti ius, in quo versatur, ignorare*; & facit etiam *textus in l. regula, §. sed iuris, ff. de iur. & facti ignor. ibi, vel sui prudentia instructus sit, vt cui facile sit scire, & detrimento sit iuris ignorantia.*

5 Tertiò, quia licèt non substineatur iudicium factum cum minore, quando comparet pro se sine curatore, nec valet sententia contra ipsum lata, *l. acta, §. fin. ff. de re iud.* & notatur *in l. cum & minores, C. si aduers. rem iud.* tamen si

6 comparear pro aliquo,& aduersarius eũ non repellat, & admittatur de facto, valet iudicium, & sententia mero iure; *Paul. de Castr. in l. minor 25. ann. num. 4. ff. de procurat.*

7 Quartò, quia minori pro alio litiganti denegatur restitutio in integrum, *gloss. in l. 12. exigendi, in verb. condemnatione, vers. vel melius, C. de procur.* quam sequuntur *Bald. Castren. Ias. & alij relati a Contard. de momen. possess. limit. 8. n. 21 Boer. decis. 350 num. 1. & 4. & alij multi,* quos referr *Odd. de restit. in integ. par. 1. quæst. 23. art. 7. num. 24. vers. contrarium tamen.*

8 Quibus tamen non obstantibus contrarium puto verius: primò, quia quod ab initio non valuit, tractu temporis nõ conualescit, *l. 211. quod ab initio, ff. de reg. iur. & ibi gloss. & Scriben.* sed ab initio fuit nullum iudicium factum cum minore; ergo, &c. Nec releuat, quòd ex dispositione *c. qui generalitèr, §. fin. de*

9 *procur. in 6.* habilitetur Agens in 17. anno; quia si benè considerentur illa verba, nobis fauent; dum viee versa excludit procuratorem, cuius officium proprium est patrocinari causas in iudicio, Agens verò ad negocia extra forum constituitur.

10 Secundò, quia licèt admittamus, validum esse iudicium cum Agente minore factum, hoc procedit, quando est fauorabile,& sententia emanauit ad fauorem Communitatis, & ipsa non reclamante, vt dixit *Rota coram Puteo decis. 151. n. 2. lib. 2.* si verò contra Communitatem lata fuerit, vel non valet, vt *in l. acta, §. fin. ff. de re iudic. & melius in l. 1. C. de iur. reipub. Losæus de iur. vniuer. part. 2. cap. fin. num. 87.* vel habet restitutionem in integrum, *ex d. l. cum & minores, l. Rempublicam, C. de iure Reipubl. lib. 11.* Imò

11 nedum Vniuersitati, sed etiam ipsi Agẽti, quãuis Doctori, datur restitutio in integrum; vt pluribus probat *Odd. de restit. in integr. part. 1. quæst. 34. artic. 7. num. 34.*

Vidimus de iudicio facto cum Agente minore, videamus nunc si fiat cum Agente adulto, & maiore, qui velit in se suscipere defensionem, & patrocinium suarum Communitatum, prout potest, & videtur obligatus, quando causa, vel iudicium intentatur in tribunali Sacræ Cõgregationis Boni Regiminis. Et quæritur primò, an sufficiat deputatio facta a Principe in ipsa electione, quę fieri solet per literas Eminentissimi Card. Præfecti ipsius Cõgregationis his, aut simi-

12 libus verbis. [*L'Agentia* delle Communità descritte nell' alligata nota è stata da N.S. conferita al Dottor N. al quale doueráno le medesime Communità inuiare li negotij, & à suo tempo rispondere della solita prouisione, sopra di che si cõpiacerà V.S. darne gli ordini opor-

13 tuni, *&c.*] An verò requiratur speciale mandatum in pleno Consilio celebratũ: & quòd sufficiat deputatio Principis,

14 absque alio speciali mandato, colligitur *ex Vlpiano in l. nulli, ff. quod cuiusque Vniuers.*

Vniuerſ. nom. ibi; nulli permittitur nomine Communitatis, vel Curiæ experiri, niſi ei, cui lex permittit, aut lege ceſſante,
15 *ordo dedit;vbi gloſſ in verb.lex*, exponit, ideſt, *conſuetudo*, quæ altera lex eſt,*l.32. diuturna,cum alijs ſeqq. ff.de legib.*& tribuit etiam iuriſdictionem, *l. 1. & l.fin. C.de emanc.liber.*Conſuetudo autem viget in Curia citandi Agentes in cauſis Vniuerſitatum;ergo nõ requiritur aliud mandatum procuræ.

16 Secũdò, quia deputatio Principis pro lege habetur, cum ipſe ſit lex animata; *Auth. de Conſulib circa fin. verſ. omnibus autem; & ibi gloſſ.in verb legem animatam*;vbi alia iura concordantia adducit.

Tertiò, notum eſt lippis, & tonſoribus, Vniuerſitates gaudere priuilegijs
17 pupillorum,quorũ tutela,ne remaneant indefenſi, decernitur a iure, deficiente ſcilicet tutore teſtamentario, vel legitimo, *l 1.& alibi, ff. de adminiſt. & peric. tutor.§.ſed hoc iure,Inſt.de attil.tut.*ergo Agentes cum ſint dati a Principe, veluti tutores Vniuerſitatum, iudicium cum illis factum erit validum;non ſecus ac valet, ſi agatur cum tutore dato pupillo.

18 Verùm neceſſarium eſſe mandatum procuræ legitimè factum exiſtimo, ſi Agens velit cauſas contentioſas in iudicio
19 patrocinari; eſt enim in quolibet iudicio etiam ſummario, & executiuo, neceſſaria legitimatio perſonarum;*Rota coram Litta poſt tract.de oblig.Cam..deciſ.76.num.6.*legitimatio autem perſonę procuratoris nõ fit, niſi per exhibitionem mandati procuræ: & iſta exceptio poteſt opponi vſque ad mille annos; *Bald. & alij relati a Vantio de nullit. ex defect.mandat.num.59.*

Secundò, quia de ſtylo Romanæ Cu-
20 riæ, vbi reſident Agẽtes Vniuerſitatum, in noua cauſa inſtruenda, committitur monitorium,vel citatio in partibus exequenda;& ſi citanda erit Vniuerſitas,citatio præſentanda eſt Magiſtratui in palatio publico ſolitæ reſidentiæ, vt docet *Cotta in memor.verb. Vniuerſitas, Loſæ. de iure vniuerſ.part.2.cap.1.num.63.Rot. coram Ludouiſ.deciſ.584.alias vltima, num.2.& ibi Beltram.nu.6.in verb.Collegium; poſt Bart.in l.1.num.3. C.de iur. Reipub.lib 10.per text.in l.96.municipiũ, ff.de condit.& demonſtr.c. ſi capitulo, de*
21 *conceſ.præben.in 6.ibi, præſentationem capitulo ipſi factam, vbi gloſſ.in verb. factam*, ſatis abundè docet,qualitèr ſit faciend a citatio contra Capitulum; *Hieron.de Monte tract. de finib. reg. cap.72. non ab re,num.23.24. & 25. Marant. in ſpecul.part.6.de citation.verb. rectè concipitur citatio, num. 94. qui firmat poſt Bald.loco ab eo relato*, non ſufficere,ſi ci-
22 tentur Præſides in eorum domibus; ſed debent citari in loco, vbi conſueuerunt congregari publicè: & ſi ciues claudant portas Ciuitatis, poteſt affigi edictum in porta ipſius Ciuitatis; ſi verò non eſt tutus acceſſus ad ipſam portam, tunc poterit affigi edictum in Ciuitate conuicina, in Eccleſia ipſius Ciuitatis vicinæ; & hic modus dicitur citatio facta domi dimiſſa copia: quando verò citantur Rectores congregati in loco ſolitæ reſidentiæ, tunc dicitur citatio perſonalis; *Loſæus loco cit. verſ. duplicitèr agitur.*

Et quàmuis poſſit etiam fieri per pro-
23 clama, quando ſcilicet præco publicus citat per plateam publicam alta, & intelligibili voce, *vt per Doctores ſupra relatos, Maranta tamen loco cit. num.95.* putat, in omnibus caſibus, in quibus a iure permittitur hæc citatio per proclama,à fortiori permiſſam eſſe per edictũ, quia vox præconis paucis innoteſcit; *Auth.qui ſemel, C.quom. & quand. iud. vbi gloſſ.in verb. paucis*, obſeruat, audientibus tantùm,& quibus hi dixerunt;
24 edictum verò per multos dies expoſitũ omnibus liquet. Quanto autem tempore debeat ſtare affixum edictum in loco publico, vel in ianua Ciuitatis, *Marant. ibi num.96.* dicit, hoc non reperiri a iure cautum; & cum eo tranſit *Menoch.de arbitr.caſu 463.num.2.* dicens, arbitrio iudicis relictum eſſe.

25 Forma autem ſeruanda in citationibus per edictum habetur *in Auth. qui ſemel,C.quom.& quand. iud.* vbi actore non proſequente iudicium intentatum, reus per interualla triginta dierum voce præconia illũ citare facit tribus edictis; & quærit *ibi gloſſ in verb.interualla*, an
26 iudex poſſit minuere huiuſmodi terminum 30. dierum; & de iure non poſſe ait; de conſuetudine autem permiſſum eſſe;*& hanc gloſſ. ſequitur Menoch dicto caſu 463.num.3.*

27 Sciẽdum tamen eſt, præmiſſas ſolemnitates requiſitas in citandis Vniuerſitatibus,eſſe tantùm neceſſarias in prima citatione, veniendi ſcilicet ad cauſam, ex doctrina *Bart. in l. 1. num.3. verſ. & prædicta intelligo*, C.*de iur.reipub.lib.11. & ibi etiam Io. de Plat. num.2. verſ. ſed*

quid citatis; quos sequitur addens *ad Marant. post num.* 100. concludentes,
28 primam citationem exequendam esse contra principalem, & dominum, *auctoritate gloss. notab. in c. causam quæ, verb. ad domum, de dolo, & contum.* quæ vult, post primam citationem factam contra principalem postea citandum esse procuratorem ab eo constitutum; *Bertazol.*
29 *cons.* 400. *num.* 15. *vbi latè in addit. lit. A.* prout quilibet citatus tenetur constituere, aliàs fiet processus tanquam contra contumacem; & ita seruat praxis Romanæ Curiæ, quando citatur aliquis in partibus, & fuit illi assignatus terminus congruens iuxta distantiam loci ad cõparendum, vel constituendum procuratorem reperibilem, & acceptantem in loco iudicij: Et hæc etiam praxis desumitur *ex Bart. in extrauag. ad reprimendum, §. edictum, num.* 6. *vers. sed satis est,* videri etiam poterit *Salust. Tib. a Corneto in prax. Aud. Cam. lib.* 1. *cap.* 55. *nu.* 14.
30 vbi agit de validitate citationis, quæ fit in partibus iuxta stylum illius Tribunalis, cuius formula legitur impressa, & nota est omnibus, quæuè vt plurimùm exequitur absque alio iudicis ordine, seu mandato præcedente, contra id, quod legitur *in l. neminem, C. de exhib. reis*; pro cuius intelligentia vide distinctionem *Baldi relatum a Roman. cons* 497. *diligētèr perscrutatis, num.* 8. quam quidem distinctionem licèt ipse *Romanus* non sequatur; *Mandos. tamen ibi in verb. requiri,* putat ab ea non esse recedendum, prout etiam voluit *Ripa in c.* 1. *num.* 86. *de iudic.* Ex quibus omnibus supra nar-
31 ratis videtur satis clara conclusio: si quis velit agere, & iudicium intentare contra Communitatem, exequi prius faciat citationem, seu monitorium in partibus & nisi Communitas constituat procuratorem certum, & reperibilem, & acceptantem, tunc procedetur contra ipsam tanquam contra contumacem, vt dictum est: & ita seruatum vidi in causa Vrbeuetana feudi inter Comites de Corbaria actores ex vna, & ipsam Ciuitatem Vrbis veteris ream conuentam ex altera; quod quidem iudicium adhuc indecisum pendet in sacro Cameræ Apostolicæ Auditorio: & hoc fortius procedit, si iudicium intentetur extra Tribunal sacræ Congregationis Boni Regiminis, puta in Rota, vel in d. Cameræ Apostolicæ Auditorio.

32 Verùm si iudicium sit factum cum Agente, nec fuit oppositum de eius mandato, exitusque litis benè cesserit ad fauorem Vniuersitatis, puto substinendum esse, per ea, quæ tradunt *Doctores relati a Borgnin. tract. de tut. & curat. num.* 170. *Virg. Boccac. ad Constit. Piceni, de contract. min. gloss.* 10. *num.* 18. *Rota post*
33 *tract. Cenc. de cens. decis.* 29. *num.* 4. dicentes, nullitates gestas cum Ecclesia, & minore habere locum, volente Ecclesia, vel minore; facit *Put. decis.* 151. *in nouis, lib.* 1. *num.* 2. *vers. sed in casu,* dum ait, gesta cum procuratore minore substinenda esse, quando obtinuit sententiã fauorabilem.

Quæ autem seruanda sint in constitutione procuratoris, & syndici ab Vniuersitate facienda, vide *Nicol. Losæum de iur. Vniuers. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 21. *& seq. & quæ diximus in hoc eod. comment. §.* 9. *gloss.* 2. *in verb. syndicus.*

SVMMARIVM.

1 *Electio Agentium Vniuersitatũ, & Prouinciarum quando cœpit, & originem habuit.*
2 *Agentes in Curia Romana prima vice electi; & quot essent.*
3 *Agentium numerus præfinitus, & determinatus fuit, & quare.*
4 *Prouinciæ S. Sedi Apostolicæ subiectæ sũt quinque, & quænam sint.*
5 *Ciuitates quædam, & loca in istis Prouincijs existentes, sunt quadam speciali nota dignæ, & Gubernia separata dicuntur.*
6 *Agentium Prouincialiũ numerus auctus sub Paulo V. Pont. Max. & quare.*
7 *Agentium suspicio ex quibus causis deducatur.*
8 *Non solùm patri, sed patriæ nascimur: nec est laudandus qui se, vel alios subtrahit vtilitatibus patriæ.*
9 *Pater aduersus filium, filius aduersus patrem pro patria animari debet.*
10 *Actor, & reus non potest esse vna, eademque persona.*
11 *Qualitates obseruandæ in electione Agentium Vniuersitatum.*
12 *Agentes electi a Paulo V. Pon. Max. quinam fuerint; & qualitates requisitæ examinantur.*
13 *In electione Agentium quæ sint requirenda. & quare.*
14 *Priuilegium præcipuum in corpore iuris concessum Aduocatis est indumentum.*
15 *Talis quis prima facie præsumitur, qualē eum indicant vestes.*
16 *Agentium vestis debet esse conformis, & conue-*

conueniens statui, ordini, & officio.

17 Signa personarum qualitatem indicant.

18 Aduocati dicuntur etiam Sacerdotes, & quare.

19 Agentium, & Aduocatorum condecens habitus est toga, & quare.

20 Vestis Romulea, siue Romana propriè est toga ab ipso Romulo ordinata.

21 Lingua impudica, aut dissoluta sicut coercenda est, ita verecundia quædam, & modestia in cultu corporis, vestituque laudanda.

22 Græci pallium, Romani togam habuerunt.

23 Christiani antiqui magis pallio, quàm toga vtebantur; & vnde deductum sit adagium, A toga ad pallium.

24 Aduocati, & Agentes in habitu ornato accedere debent ad iudicis conspectum.

25 Iustitia non est consequenda ex ornatu vestimentorum.

26 Sordes in vestibus affectare, laudabile non est.

27 Nimis absurdum est in sacris sordes negligere, quæ in prophanis etiam dedecerent.

28 Clerici debent incedere ornatis vestibus, non tamen ad iactantiam; sæpe enim inter ignotos vestis est causa honoris, quod Romæ præsertim accidit.

ARTICVLVS V.

De electione Agentium, eorumque habitu, seu ornamento.

PRæmissa sunt generalia quædam requisita in Agentibus, nunc autē magis præcisè videndum est de illorum electione, habitu, siue ornatu. Electio igitur Agentium Vni-
1 uersitatum antiquissima est; succedunt enim in locum, & officium Legatorum, & Oratorū; ad hoc etenim inuenti sunt Agentes, ne Vniuersitates sumptibus prægrauentur, mittendi scilicet ad regiā Principis, Legatos, & Oratores, vt diximus supra in his Commentarijs cap. 33. de Legatis, & Oratoribus, num. 7. & seq. & Sanctiss. D. N. Innocentius X. initio sui Pontificatus declarauit, dum Ciuitates, & Loca Ditioni Ecclesiasticæ subiecta, instabant mittere ciues in publicis Consilijs electos, vt ipsarum Vniuersitatum nomine debitum fidelitatis obsequium præstarent, suæ namque Sanctitatis nomine Sacra Consulta literas Gubernatoribus Locorum dedit, ne permitterent Oratores ad Vrbem accedere, & si quid negocij Vniuersitates haberent, suis Agentibus referendum imponerent; quorum tamen Agentium electio certa sub lege, ac numeri determinatione statim atque a fel. rec. Clem. VIII. Bulla super Bono Regimine rerum, & bonorum Vniuersitatum Ditionis Ecclesiasticę promulgata fuit, exordium habuit: Tunc etenim sex Agentes Prouinciales electi ab ipso Pontifice fuerunt, videlicet

2 1 Fabritius Paulutius Foroliuiensis, primus deinde Episcopus Ciuitatis Plebis.

2 Odoardus Sanctarellus Sentinas, siue de Saxo ferrato, postea Secretarius memorialium eiusdē Clem. VIII. Basilicæ S. Mariæ Maioris Canonicus, vtriusq; Signaturæ Referendarius, & Sacræ Congregationis Bonj Regiminis a Secretis.

3 Nicolaus Benignus Tuderrinus, apud S. Sedis Apostolicæ Nuncium in Hispania Procurator fiscalis, tandem Episcopus Ciuitatis Ducalis.

4 Vermigliolus de Vermigliolis Perusinus, Prolegati Bononiensis generalis Auditor, & in Romana Curia per annos fermè quinquaginta summa cum laude primarius Aduocatus, deinde ab Innocentio X. communi omnium plausu inter Sacræ Consistorialis Aulæ Aduocatus cooptatus.

5 Aurelius Rodolphus Spoletinus, postea Cursui publico, quem Poste appellant, generalis Præpositus, siue Magister.

6 Lancellottus de Lancellotris Asculanus in Romana Curia causarū criminalium, & reorum non obscuri nominis Aduocatus.

3 Præfinitus autem hic numerus erat, vt vnaquæque Prouincia Ditionis Ecclesiasticæ suum certum, & assignatum haberet Agentem; & quàmuis quinque tantùm numerentur Prouinciæ, videlicet.

4 1 Prouincia Patrimonij B. Petri in Tuscia.

2 Prouincia Vmbriæ.

3 Prouincia Marchiæ.

4 Prouincia Aemilię, & Romādiolę.

5 Prouincia Ernicorum, seu Campaniæ, Latij, Maritimæ, & Sabinæ insi-
5 mul: adsunt tamen intra Prouincias illas nonnullæ Ciuitates speciali nota dignæ, (quæ ideo Gubernia separata dicuntur) ne scilicet illis suis in iuribus & priuilegijs præiudicium inferatur, placuit Prin-

cipi

6 cipi sextum illis assignare, & constituere Agentem: sedente verò Paulo Papa V. fel. rec. auctus est numerus Dominorum Agentium, & duodecim electi, & deputati fuerunt, vt vnaquæque Prouincia, & Gubernia separata duos haberent Agentes, & ex istis duodecim vnus electus, qui Agens generalis appellatus fuit, & de quo particulariter infra tractandum erit.

Quod sano quidem consilio factum est; nam si aliqua Vniuersitas aliquem ex Agentibus suspectum habet, vel inter ipsas Vniuersitates vigeat lis (prout quâ sæpè contingit) haud conueniens est vt
7 vnus sit ambarum Agens ad tollendam suspicionis causam, suspicio namque pluribus modis oriri potest; primò si Agens sit ciuis alicuius loci, qui litem habeat, cū Vniuersitate vicina; nam patriæ affectus multùm operatur; multis enim sumus patriæ vinculis, obnoxij, *Vlpiano teste in l. 1. §, apparet itaque, vers. quia non tantū,*
8 *ff. de vent. in poss. mittend. ibi, non solùm patri, sed patriæ nascimur; & in l. 3. §. quod pater, ff. de mun. & honor. ibi, nec est laudandus, qui se, vel alios subtrahit vtilitatibus patriæ: & Cicero Tuscul. quæst. lib. 1. Tanta charitas patriæ est, vt eam non sensu nostro, sed salute ipsius metiamur. & Euripides,*

Conuenit omni ratione, & arte
Amantes patriam salutem ipsius moliri.

9 *& iuris Pontificis interpretes in c. 1. de conuers. infidel.* scripserunt, pro patria patrem aduersus filium, & filium aduersum patrem, solutis paternis legibus, animari debere: alia videnda sunt apud *Iacob. Gall. in cons. 2. num. 91.* Secundò reddi potest suspectus Agens ex post facto, si postquam electus est, oriatur lis inter duas Vniuersitates suæ curæ commissas; non enim fas est, vt vna, eademque
10 que persona in vno, eodemque iudicio actor, & reus appareat, & amborum munere fungatur; ad tradita *per Lancellott. Corrad. in templo iudic. part. 2. de procuratore, seu actore, concl. 21. n. 4.* his namque, & similibus casibus Sacra Congregatio solet loca inter Agentes eiusdem Prouinciæ permutare, & suspicionis causas amputare.

11 Qualitates verò in electione Agentū obseruandæ vt plurimùm sunt.

Iuris vtriusque Doctores sint.
Sedis Apostolicæ subditi.
In Romana Curia versati.
A Summo Pontifice electi.
Ab Eminentissimo Card. Sacræ Congregationis Præfecto recogniti.
Ab officio absque eiusdem Pontificis, Card. Præfecti licentia non amouendi.

12 Ita enim sub Paulo V. ab Eminentissimo Card. Perbenedicto de Camerino nuncupato, cui multùm in his rebus (nec immeritò quidem) ille Pontifex deferebat, seruatum vidi in electione xij. Agentium Vniuersitatum, & Prouinciarum: & hi fuerunt.

Pro Prouincia Patrimonij.
Lepidus Bussius Viterbiensis.
Dominicus Cohellius Vrbeuetanus.
Pro Prouincia Vmbriæ.
Petrus Iacobus Tanus de Perusio.
Sestius Butius de Triuio.
Pro Prouincia Marchiæ.
Angelus Pianus de Sancto Seuerino.
Archigenius Reccius Auximanus.
Pro Prouincia Romandiolæ.
Camillus Pompilius Rauennatensis.
Petrus Lancius Ariminensis.
Pro Prouincia Campaniæ, & adiacentiū.
Sestius Butius de Triuio.
Angelus Rouellius de Camerino.
Pro Gubernijs separatis.
Gregorius Amianus Fanensis.
Franciscus Sansonius.
Agens Generalis.
Sestius Butius.

in quibus quidem Agentibus omnes supradictæ qualitates aspiciebantur; & in ipso munere multi diem clauserunt extremum.

Quæret fortasse aliquis prædictarum
13 qualitatum rationem, & breuitèr respōdetur ad primam de Doctoratu. Quia in Doctore præsumitur peritia muneris, quo fungitur, cum turpe sit ius, in quo versamur, ignorare, *l. 2. §. quintum Mutium, ff. de orig. iur.* & vt sui prudentia instructus sit, & cui detrimento sit iuris ignorantia, *l. regula, §. sed iuris, ff. de iur. & facti ignor. & ideo Iodocus in praxi rerum ciuil. cap. 96. num. 3. relatus a Magon. de rect. patroc. ration. cap. 41. nu. 31.* scribit; nullus tam practicus quātumuis peritus in Parlamento admittitur, nec aduocare potest, nisi is fuerit Doctor, aut Licentiatus iuris vel ciuilis, vel canonici.

Secundò Sedis Apostolicæ subditus sit, quia in sacra Pagina habemus, Christum Dominū dixisse mulieri Cananeæ: *Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus*: vt adamussim obseruant ferè omnes Principes temporales, non admittentes exteros, & aduenas ad

regi-

regimina suarum Vrbium, & Locorum, ne scilicet multa, quæ tacenda, & occultanda sunt, omnibus innotescãt, contra rectum, & vtile politiæ præceptum.

In Romana Curia versatus: nemo enim nascitur artifex: *& comicus in Adelph.ait.*

Nunquam ita quisquam benè subducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, vsus, semper aliquid apportet noui,
Aliquid moneat, vt illa, quæ scire credas, nescias,
Et quæ tibi putaras prima, in experiũdo repudies.

Et Manilius Poeta.

Per varios vsus artem experientia fecit.
Exemplo mostrante viam.

& in Eccles.cap.34. Qui non est expertus, pauca recognoscit: benè facit *l.magistros, C.de Professor.lib.10.ibi, non repente, nec temerè prosiliat ad hoc munus, sed iudicio ordinis probatus, &c. & l.tyrones, C.de tyronib.lib.12.ibi, nec enim patimur, quenquam celsiorem gradum obtinere, nisi cui & laborum assiduitas, & stipendiorum prolixitas suffragantur, &c.*

A Summo Pontifice electi, *vt dictum est supra art.1.num.15. & seqq.*etenim si talis electio ab ipsis Vniuersitatibus fieret, & maioribus grauarentur impensis, & negocia rarò, vel nunquam bonum consequerentur finem; vt experientia docuit: sicut enim Vniuersitates ex multitudine ciuium cõstituuntur; itaut *Comicus ait, Quot capita, tot sententiæ,* quandocumque contingeret Magistratuum, & Officialium mutatio, statim quoque nouus Agens vel amicus, vel consanguineus, prout trahit sua quemque voluptas, eligeretur, atque ita negocium iam cœptum, & ad bonum exitum redactum destitueretur, cum amissione stipendij iam soluti, & onere altetius denuò soluendi; prout optimè obseruarunt Eminentissimi, & Reuerendissimi Cardinales Marianus Sanctorum Marcellini, & Petri de Cametino, Octauianus Sanctæ Sabinæ Bandinus, Dominicus S. Honuphrij Tuscus, Dominicus Gimnasius, Innocentius Bubalus S.Thomæ in Parione Presbyteri Cardinales, & Bartholomæus Cæsius Diaconus Sanctæ Mariæ in Porticu, dum initio Pontificatus fel.rec. Pauli V.huic Sancto Pontifici insinuarunt, certum numerum Agentium, & cum prædictis qualitatibus statuendum esse.

Ab Eminentissimo Cardinali Sacræ Congregationis Præfecto recogniti; nihil enim tam naturæ, & legibus consentaneum est, quàm vt dominus suos recognoscat famulos, bonos, & diligentes amet, foueat, & protegat; malos verò corrigat, expellat, & puniat.

Ab officio sine licentia eiusdem Eminentissimi Præfecti non amouendi: nemo etenim, nisi causa cognita, mulctandus est, dicente *Seneca illo Tragic.*

Qui aliquid statuit, parte inaudita altera,
Licèt æquum statuerit, haud æquus fuit.

Nec semper credẽdum est delatoribus, qui licèt pro recta Reipublicæ administratione sint necessarij, *ex Tholosan. in syntag.iur.vniu.lib.32.cap.4. num. 8. & ferè per tot.Alex.ab Alex.dier.genial.lib.4.cap.22.& ibi Tiraq.* tamen quia hoc genus hominum non rarò sibi concessa potestate abutitur, & sæpe vel ob leue, vel simulatum, vel confictum crimen, ira, vel odio, vel pretio proborum hominum mores, vitam, & patrimonium in discrimen adducit, non omnia, quæ ij deferunt, credenda sunt, nec omnes ad deferendum admittendi, vt docet *Martianus I.C.in l.deferre, 18.ff.de iur. fisci,* & execrabiles delatores appellat *Imperat.in l.ex varia, C.de delator.lib.10*

Verùm de his hactenus: iam de habitu, siue ornatu Dominorum Agentium
14 aliquid dicendum superest; per habitum verò indumenta corporis intelligo, quæ inter priuilegia Aduocatis concessa, & in corpore iuris clausa primum locum obtinent; *si Marco in Delphin.quæst.649* credendum est; & notant *Scribentes in l. nemo vel in foro, præcipuè gloss.in verbo Togatorum, C.de Episcop.audien.* quę est repetita *in l.fin.C.de postul.Lancell.Corrad.in Pratorio lib.1.cap.9.de allegat. & motiuis, num.7. post* Speculat.*lib.1. tit. de Aduocato, §. sequitur, in princ.& per tot.* vbi hæc carmina refert.

Ver benè vestitus, pro vestibus esse peritus
Creditur a mille, quàmuis idiota sit ille;
Si careat veste, nec sit vestitus honestè,
Nullius est laudis, quàmuis sciat omne, quod audit.

Et alios concordantes adducit *Magon.*

de

de recta patrocin. ration. part. 1. *cap.*3.
num. 33. *& seq.* Talis enim quis prima
15 facie præsumitur, qualem eum indicant vestes, *c. contingit*; 45. *de sent. excom. l. item apud, §. si quis virgines, ff. de*
16 *iniur. l.* 32. *sed si accepto, ff. de iur. fisci*; debet enim Agentium vestis esse conformis, & conueniens statui, ordini, & officio, *c. Deus*, 11. *de vita, & honestate cleric.* vbi Sūmus Pontifex præcipit Monachis, Canonicis Regularibus, & Religiosis cuiusuis ordinis, vt honestum, gradui & officio condecentem habitum deferant; *& Bald. in c. causam matrimonij*, quem sequitur ibi *num.* 5. *Dec. tit. de probat.* ait, ex signis personæ qualitates
17 argui; nam

Stigmata militem
Habitus Clericum
Stola Sacerdotem
Cucullа Monachum ostendunt.

Nec dicatur aliud statuendum esse in Agentibus, & in Aduocatis, qui laici sūt;
18 nam Aduocati quoque dicuntur Sacerdotes, *l.* 1. *ff. de iust. & iur. ibi, meritò quis nos sacerdotes appellet; vbi gloss. in verb. Sacerdotes, explicat; Vt Sacerdotes sacra ministrant, & conficiunt, ita qui leges tractant, cum hæ sacratissimæ sint; l. leges, C. de legib. Sacerdotes appellari possunt:* hoc etiam scribit *Speculat. loco cit. nu.* 2. *vers. præterea; Marc. d. quæst.* 649. *num.* 2 *Viui. comm. opin.* 197. *num.* 10. *par.* 1. vbi alia ad rem facientia refert.

Condecens autem vestimentum Ad-
19 uocatorum, & Agentium, cum sint Iurisconsulti, erit toga, quia hæc pacis insigne est, & otij; *vt Cicero in L. Pisonem,* scribit: *Pacis est insigne, & otij toga, contra autem arma tumultus, & belli*; quem refert *Lazar. Baif. tract. de re vestiar. cap.* 9. *Mastrill. de Magist. lib.* 5. *cap.* 2
20 *num.* 20. *& seq.* Et vestem Romuleam, siue Romanam præcipuè togam esse colligitur *ex l. sed si accepto,* 32. *ff. de iur. fisci; & Romulea lege sancitum erat. Quisque demissam ad talos togam in Vrbe habeat:* quā legem interpretatur *Balduin.*
21 vt quemadmodum lingua, aut impudica, aut dissoluta coercenda est, sic & verecundia quædam, & modestia in cultu corporis, vestituque laudari debet, ac doceri, vt in tota vita, omnibusque eius partibus teneamus aliquod decorum: iubet ergo Romulus suos esse togatos;
22 *hæc Balduin.* & quemadmodum Græcorum pallium, ita Romanorum toga semper propria fuit; qua in re videndus est *Lazar. Baif de re vestiar. cap.* 9. *Buleng. de triūpho, cap.* 18. *Macrob. lib.* 1. *Saturn.*
23 *cap.* 6. *Tertullian. de pallio, cap.* 5. vbi refert, veteres olim Christianos pallio magis (quod erat simplex, & frugale) quàm toga vsos fuisse: imò verò qui antea togati erant, cum Religioni Christianæ nomen darent, toga relicta, pallium induebant, & inde natum dicteriū, *a toga ad pallium*: alia videnda sunt *apud eundem Tertullianum, & Pamelium in additionib*: nos quoque hac de re scripsimus alia quædam *in tract. de Præfect. Vrbi, cap.* 2. vbi de ornatu Præfecti. Et quemadmodum aduocatus ad iudicis
24 conspectum in habitu ornato accedere debet, *c. penult. in fin.* 24. *dist. & c. sine ornatu,* 22. *quæst.* 4 *Specul. d. tit. de aduocat. rub. quales vestes debeant habere aduocati*; ita sanè Agentes Vniuersitatū, & Prouinciarum ad conspectum Eminentissimorum, ac Reuerendissimorum S.R.E. Cardinalium, & Reuerendissimorum Prælatorum, ex quibus Sacra Congregatio Boni Regiminis constituitur, & quæ Principem ipsum repræsentat, tanquam ad ipsorum peculiare tribunal accedere debent, ne officium, & grauitas vilescat, vt notat *Speculat. loco citat.* quem refert *Magon. de rect. patroc. ration. par.* 1. *cap.* 3. *num.* 36. & de habitu vtendo intra Vrbem habemus *tit. in*
25 *C. Theodos. lib.* 14. *tit.* 10. licèt enim ex ornatu vestimentorum non sit quis iustitiam habiturus, 30. *dist. c. si quis viro-*
26 *rum*; tamen affectare in vestibus sordes laudem non pariunt, *D. August. teste lib.* 3. *de doctr. Christiana, cap.* 12. *a Gratian. in c.* 1. *dist.* 41. *c.* 2. *in fin. de custod. SS. Euchar. relato, ibi, nimis enim videtur*
27 *absurdum in sacris sordes negligere, quæ dedecerent etiam in prophanis; vbi gloss. vltima* notat, quòd clerici debent in-
28 cedere ornati vestibus, non tamen ad iactantiā; sæpe enim, vt *Speculat. loco cit. scribit n.* 3. maximè inter ignotos, vestis est causa honoris; quod si in aliqua Mundi parte id accidere solet, vtique Romæ, vbi ex omni gente, & natione confluunt homines.

Atque hæc de electione, & ornatu Dominorum Agentium Vniuersitatum, & Prouinciarum dicta sufficiant.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Quibus ex causis excludatur quis a munere, & officio Agentis.*
2 *Contrariorum est eadem disciplina, & exceptio firmat regulam in contrarium.*
3 *Clerici an possint esse Agentes Vniuersitatum.*
4 *Clerici non debent esse ministri, & procuratores laicorum.*
5 *Clericus potest pro laico patrocinari in curia Ecclesiæ.*
6 *Clerici in Romana Curia patrocinantur in quocumque Tribunali; & quare.*
7 *Agentes Vniuersitatum possunt esse Clerici; & quare.*
8 *Clericis permissum est patrocinari coram iudice laico pro Ecclesia, pupillis, miserabilibus personis, & pro consanguineis.*
9 *Personæ miserabiles sunt pupilli; viduæ, & orphani.*
10 *Communitates gaudent priuilegio pupillorum, viduarum, & orphanorum.*
11 *Clerici possunt patrocinari pro Vniuersitatibus, quando hæ foueant bonum ius; si secus, debent dimittere patrocinium.*
12 *Agens clericus non potest deserere causam iam inceptam, & contrariam patrocinari.*
13 *Præuaricator duobus modis quis dici potest; & vide remissiuè.*

ARTICVLVS VI.

Quibus ex causis excludatur quis a munere, & officio Agentis.

EX Vlpiani responso *in l.1. ff.de postulan. & ex ijs, quæ reassumit, & pluribus exornat Speculat. tit. de aduocat. §.obijcitur;* *Magon. de rat. patrocin. ration. part. 1. cap.11.* colligi possunt causæ, ex quibus
1 quis a munere, & officio Agentis excludatur; & his carminibus continentur.

Non cuicumque datur, quod postulet, imo vetatur
Addictus pœna, seruus, puer, actor arena
Luminibus captus, mulier, muliebria passus.

Et hæc omnia impedimenta explicãt *Speculat. & Magon. locis citatis* quos vide si placet, & adde reiciendos quoque esse a munere patrocinandi, & agendi pro Vniuersitatibus

Excommunicatos Schismaticos
Paganos. Apostatas.
Hæreticos. Iudæos.
Saracænos.

vt latius apud præcitatos auctores videre est, & ad quos cupidum lectorẽ reijcimus; & excludendi quoque videntur a munere, & officio agentium Vniuersitatum, & Prouinciarum

Iuris prudentiæ imperiti.
Extra Statum Ecclesiasticum orti.
In Romana Curia minime versati.
A Summo Pontifice non electi.
Ab Eminentissimo Cardin. Præfecto non recogniti.

2 Non solùm quia contrariorum est eadẽ disciplina, *l. fin. §. vlt. in fin. ff. de leg.3. l. 3. in fin. ff. vbi pupill. educ. deb. Mayn. in reg. nihil tam naturale, num.3.* sed etiã quia exceptio firmat regulam in contrarium, *l. generali, §. vxori, ff. de vsufr. leg.* Cum autem supra relatæ sint qualitates in electione Agentium obseruandæ, sequitur, vt in quibus illæ desiderantur, haud idonei iudicentur, & excludantur, vt in simili argumentatur *Mayn. in l. regula, n.30. de reg. iur.*

3 Numquid autem clerici possint esse Agentes Vniuersitatum, & Prouinciarũ? videtur negatiuè respondendum, *ex generali Summorum Pontificum sanctione, ne cleric. vel monach. sæcularib. negoc. se*
4 *immisce. vbi in c.2. & alibi* expressis verbis habetur, quòd clerici non debent esse ministri, vel procuratores laicorum, & si contra fecerint, & deprehendantur in fraude, non subuenitur eis ab Ecclesia.

5 Contrarium tamen puto verius; primò quia clericus non prohibetur patrocinari pro laico in Curia Ecclesiæ, *c. per venerabilem, qui filij sint legit.* vbi Archiepiscopus Arelatensis instat coram Innoc. III. pro legitimatione filiorum cuiusdã viri nobilis Montis pessulani; & colligitur etiam *ex c. vnic. num.3. vers. quod autem dixi, de oblig. ad ratioc. Speculat. d. tit. de aduocat. §. obijcitur, num.5. vers. sed numquid, Fed. de Sen. consil.170*
6 *quod clericus, num.2.* Atque hinc (ni fallor) inducta est consuetudo in Curia Romana, vbi pro maiori parte iudices sunt Ecclesiastici, quòd clerici passim admittantur ad patrocinandum; & si permittitur in foro contentioso coram Auditore Cameræ, in ipsamet Camera,

& in Rota, quantò magis permittēdum
7 erit Agentibus Vniuersitatum, & Prouinciarum negocia promouere coram Eminentissimis, ac Reuerendissimis Dominis Cardinalibus, in Sacris Congregationibus, quibus præsunt, & Summum Pontificem repræsentant? Quid autem dicendum sit, si clericus patrocinari velit in Curia sæculari, & in Regno? vide *Sanfelic. decis. 12. per tot. par. 1.*

8 Secundò, quia etiam clericis permissum est patrocinari coram iudice laico pro Ecclesia, pupillis, miserabilibus personis, & pro consanguineis; *Innoc. d. c. vnic. num. 3. de oblig. ad ratioc. & repetit in c. 2. ne cler. vel monach.* & ibi etiam *Abb. num. 2. Specul. tit. de aduoc. §. obijcicitur, num. 4. vers. nisi pro se, & num. 7.*
9 declarat, quænam sint personæ miserabiles, videlicet pupilli, viduæ, & orphani; *c. fin. dist. 86. & c. 1. dist. 87. l. vnic. C. quand. imper. inter pupill. & vid.* Communiates autem gaudere priuilegio pu-
10 pillorum, viduarum, orphanorum, & aliarum miserabilium personarum, cum ex istis etiam personis constituantur Vniuersitates, pluries dictum, & legitur *in l. Rempublicam, & ibi Scribentes C. de iur. Reip. lib. 11. Lo̧seus de iur. vniu. par. 3. cap. 10. num. 5.*

11 Declara tamen prædicta, quando Vniuersitas foueat bonum ius, nam si secus, & ita pro sua conscientia credit Agens, dimittere debet patrocinium; *Hostien. in sum. tit. de postul. num. fin. vers. nam & video*, quem refert, & sequitur *Specul. loco cit. n. 23.* qui ampliat, etiamsi dubitet de bono iure; *arg. text. in c. 44. inquisitioni, §. in secundo, de sent. excom. c. literas, 13. §. porrò cum mulier, de rest. spoliat. c. 99. quid ergo, 11. quæst. 3.*

12 Declara secundò, quando causa ab Agente incœpta, quæ nondum fuit terminata, voluerit illam deserere, & in cōtrarium patrocinari postquam in meritis primæ causæ fuit instructus; tunc enim non potest, quia præuaricatoris notam incurreret; *Specul. loco cit. §. nunc transeamus, num. 11. vers. si autem fuit; & vide Menoch. de arbitr. casu 323. nu. 3 & 4.* vbi duobus modis præuaricatoris
13 nomen acquiritur; sequitur *Magon. de rect. patroc. ration. par. 2 cap. 47. num. 11. & seq.* vbi etiam habes, qua pœna mulctandus sit præuaricator; & vide etiam *Iacob. Gall. cons. 78. delict. grauitas, in princ. & per tot.* qui docet, quis dicatur præuaricator, qua pœna puniatur, & quid in Aduocato, qui interfuit vtriusque partis Consilio; & vide etiam *Flau. Cherub. in compend. Bull. ad Bull. 2. Benedicti XII. schol 1. & 2.*

SVMMARIVM.

1 *Agentes Vniuersitatum, & Prouinciarū quid agere debeant, postquam fuerint tali munere decorati.*

2 *Humani moris est illos vereri, quorum iudicio, & voluntate quis nunc erigitur, nunc deprimitur.*

3 *Magistratibus assurgendum esse, illosque honorandos iura præcipiunt.*

4 *Episcopalis Dignitas est excelsior Dignitate Cardinalatus; Cardinales tamen illis præferuntur, & quare.*

5 *Episcopi vbi primùm ad hanc Dignitatem promoti sunt, debent visitare Cardinales in Romana Curia existentes.*

6 *Congregatio Boni Regiminis, & aliæ Congregationes illustrantur per assistentiam Cardinalium.*

7 *Cardinales repræsentant Magistratum illum, qui ante oculos positus, veram reuerentiam, liberalemque pudorem gignit.*

8 *Ius Pontificium, & Cæsareum sanciuit, vt alter alteri præsit, & alter alteri subsit.*

9 *Prælatorum dignitatem seruare, & obseruare debent Agentes, & quare.*

10 *Qui publicis actionibus adhibetur, semper præstandi, & lædendi causas inuenit.*

11 *Agentes frequentèr accedere debent ad domum R.P.D. Secretarij Congregationis, & quare.*

12 *Secretarius Congregationis habet votum decisiuum sicut alij Prælati.*

13 *Agentibus inuigilandum est, vt Communitates quolibet anno mittant Tabellas ad Vrbem.*

14 *Tabellarum expeditio quolibet anno quid operetur.*

15 *Agentibus insistendum est, vt Tabellarum rescripta seruentur, & adimpleantur.*

16 *Redditus Communitatum, qui in Tabella supersunt, quomodo sint erogandi.*

17 *Agentes totis viribus incumbant, vt æs alienum conflatum ex causa Annonæ tempore conuento, & assignato extinguatur.*

18 *Maior pars æris alieni, quo Vniuersitates premuntur, ex mala administratione Annonæ prouenit.*

Agens

19 *Agens negotia sibi commissa non deserat, sed perficiat, quàmuis officiales, qui illa commiserunt, discedant ab officio.*
20 *Agens non hominibus placere debet, sed vtilia pro Communitate agere.*
21 *Hominum memoria labilis est, ideo diligentia est reparanda, & affertur exemplum.*
22 *Ioannes Pontifex huius nominis XXII. fuit diligentissimus.*
23 *Agentium diligentia pro negotiorum expeditione quaenam esse debeat, & quomodo adhibenda.*
Agentes respondere debent ad omnes literas sibi a Cõmunitatibus missas. d.n.23
24 *Agens quid agere debeat, quando Communitates pecunias ad Vrbem mittunt.*
25 *Agentes non transferant in crastinum, quod hodie expedire possunt, & quare.*

ARTICVLVS VII.

Quid agere debeat Agens Vniuersitatum, & Prouinciarum post eius electionem.

1 Agens Vniuersitatum, & Prouinciarum vbi primùm a Summo Pontifice, & ab Eminentissimo Card. Sacrae Congregationis Boni Regiminis Praefecto tali munere, & officio decoratus est, & Sanctitati suae deosculatus fuerit pedes, Eminentissimoque Cardinali gratias egerit, ad alios Eminentissimos Cardinales d. Sacrę Congregationi pręposítos accedere debet, & ea, qua decet reuerentia, & humilitate, illorum deosculetur vestes; iuxta notata *in l. 2. ibi, honorificentiam debitam esse praestandam; & in l. 3. ibi, aut reuerentia non fuerit in salutatione delata, C. de off. diuer. iud.* & plura ad rẽ congerit *Mastrill. de Magist. lib. 5. cap. 3. de magistrat. dignitat. num. 25. & seq. & ferè per tot.* Eosdemque Eminentissimos
2 Dominos supplicitèr exoret, vt in eorũ clientelam ipsum recipere dignentur: humani namque moris est, illos vereri, quorum iudicio, & voluntate quis nunc erigitur, nunc deprimitur, vt Ioannes Pontifex Episcopo Syracusano scripsit *in c. visis, § humani moris, 16. quaest. 2.* &
3 iura omnia Magistratibus assurgendum esse, illosque honorandos praecipere ait *Menoch. in cons. 126. num. 17.* vbi conclusionem hanc multis antiquorum exemplis, & doctorum virorum monumentis exornat; quae omnia multò ma-
4 gis in S.R.E. Cardinalibus locum habẽt; nam etsi Dignitas Episcopalis sit maior Dignitate Cardinalatus, attamẽ Cardinales ob maiorem iurisdictionem, & imperij administrationem (assistunt enim Põtifici Maximo in administratione vniuersalis Ecclesiae, & in partem sollicitudinis vocati sũt) Episcopis pręferuntur, *Cassan. in catbal. glor. mund. part. 4. consid. 9. & 10. Menoch. d. cons. 126 num. 15. vers. ita videmus, lib. 2. & adest Constitutio celebris Eugenij Papae IV. in ordine 1. Bullar. nou. tom. 1. pag. 269.* vbi de preeminentia, & dignitate Cardinalatus agit; *& in sacro Concilio La-*
5 *teranensi sub Leone X.* sancitum est, quòd Episcopi vbi primùm ad hanc Dignitatem promoti fuerint, debeant ad Eminentissimos Dominos Cardinales in Romana Curia commorantes acce-
6 dere; quantò magis ergo hoc genus obsequij, & reuerentiae praestandum erit ab Agentibus Vniuersitatum, & Prouinciarum? Siquidem haec Boni Regiminis, aliaeque Congregationes eorum praesẽria illustrentur, & sacrae, & eminentissimae dicantur: atque hic verè Magistra-
7 rus ille dicitur, cuius praesentia *ex Arist. 7. polit.* ante oculos posita, veram reuerentiam, liberalemque pudorem gignit.

Reueredissimis quoque Praelatis, seu Auditoribus (quos Ponentes appellant) sacrae Consultae, & Congregationis Boni Regiminis debitus honor exhibẽdus
8 erit; iura enim tam Caesarea, quam Pontificia statuunt, vt alter alteri praesit, & alter alteri subsit; *c. solitae, de maior. & obed. & adest tit. peculiaris, vt dignit. ordo seruet. lib. 12. C.* postulat igitur dignita-
9 tis ordo, vt horum Praelatorum dignitatem Agentes seruent, & obseruent, eorumque beneuolam propensionem inquirant, & aucupentur; etenim vt negocium bonum, seu malum sortiatur effectum, sub cura, & relatione Ponẽtium (sine tamen iustitiae laesione) manet; nã
10 vt *Cassiodor. lib. 7. variar. cap. 14. semper enim & praestandi, & laedendi causas inuenit, qui publicis actionibus adhibetur.* Curent igitur Agentes debito tempore ad hos Reuerendissimos Dominos Praelatos accedere, illosque in rebus, & negocijs suis diligentèr instruere, & informare, ne scilicet hoc neglecto, res malè cedat, negocium corruat, propriam conscientiam onerent.

11 Reuerẽdiſsimi Domini Secretarij domus, quemadmodum a Platonicis Academia, a Peripateticis Licæum frequentabatur, ita ſanè ab Agentibus hæc frequentanda erit; hic enim totius Congregationis Boni Regiminis cardo vertitur; hùc tota negociorum moles confluit; hinc cauſarum inter Reuerendiſſimos Dominos Prælatos Auditores, ſeu Ponentes partitio, & diſtributio certa lege procedit, & celebrandę Congregationis dies agnoſcitur. Nec minori cura, diligentiaque negociorum, & cauſarum qualitas inſinuanda eſt D. Secretario, quàm Auditoribus; ſiquidem eius opera indigent Agentes, nedum in de-
12 cidendis cauſis (nam & ipſe votum deciſiuum habet) ſed etiã in illis expediendis; ipſe enim D. Secretarius decreta, & reſolutiones extendit, ex quibus literas componit, & conſcribit, ab Eminentiſſimo D. Cardinali Præfecto firmandas, & pro lege, vti Principis reſponſa, ab officialibus S. Sedis Apoſtolicæ, & ab Vniuerſitatibus ſeruanda.

13 His ita peractis, & adamuſsim ſeruatis, inuigilandum eſt Agentibus, vt Vniuerſitates eorum curæ commiſſæ in principio cuiuslibet anni Tabellas ad Vrbem tranſmittant, quibus receptis, eatundem expeditionem apud Ratiocinatorem, apud Secretariũ, & vbicumque opus fuerit, procurent; ex hac enim Tabellarum
14 expeditione, & contentorum in illis adimplemento, Congregationis Boni Regiminis reuerentia, & obſequium, Bullæ adimplementum, rerum, & bonorum Vniuerſitatum recta adminiſtratio pendet.

Nec tamen in ſola Tabellarum expe-
15 ditione quieſcere debet Agens, ſed inſiſtere, vt reſcripta in calce illarum appoſita ſeruẽtur, & debitæ exequutioni demandentur; præſertim quando ſuperſũt redditus, & iniunctum eſt onus Depoſitario, ac Officialibus locorum tranſmittendi illos ad Vrbem, vt totum id, quod
16 ſupereſt, deductis expẽſis, in extinctionem æris alieni conuertatur; ſi verò tali onere ſint immunes, in emptionem locorum montium, bonorum ſtabilium, & redemptionem redditũum erogetur, vt ſancitum eſt *in Bulla ſuper Bono Regimine*, cui regularitèr reſcripta Tabellarum adaptantur.

Nec minor adhibenda erit diligentia, ſi concedatur Communitatibus licentia accipiendi pecunias ſub vſuris pro ſubleuanda annona, quæ quidem licentia a ſacta Congregatione Boni Regiminis ea, vt piurimùm, lege conceditur, vt Cõmunitates nudum nomen habeãt, onus verò extinguendi debitum, & ſoluendi vſuras, ſeu fructus cenſuum, & locorum montium ſit cõductoris clibani, ſeu furni, vel eorum ciuium, quibus a generali Conſilio commiſſum fuit; & ad hoc ſolent ſeipſos, bona præſentia, & futura in ampliori forma Cameræ obligare; itaut eiapſo anno teneantur oſtendere extinctionem æris alieni, & Communitatem ab omni prorſus onere, & obligatione liberaſſe. In hoc enim inuigilandum, & ſumma cura enitẽdum eſt Agentibus,
17 vt adueniente tempore, nulla interpoſita mora, reiectis quibuſcumque exceptionibus, ſoluatur debitum, & Commu-
18 nitas illæſa ſeruetur; nam, vt a ſenioribus audiui, & egomet ab vſu, & experiẽtia didici, maior pars æris alieni, quo nunc Vniuerſitates premuntur, ex negligentia, ne dicam dolo, ſeu malitia illorum, qui rem frumentariam, ſeu annonam adminiſtrarũt, originem habuit, *vt diximus aliàs in his Commentarijs*.

Negocia ſemel commiſſa, & Commu-
19 nitatibus vtilia, ad conſummationem, & perfectionem proſequatur Agens; quauis Officiales, & Magiſtratus, qui illa cõmiſerunt, officium, & munus dimittant, alijque ſuccedant: euenit enim aliquando, imò quàm ſæpiſſimè, vt mutatis perſonis, mutentur affectus, & hominum ſententiæ præſertim in ijs, quæ publici iuris ſunt; ait enim *Mantuanus Home-*
20 *rus. Trahit ſua quẽque voluptas.* Agens verò non hominibus placere, ſed muneri ſibi iniuncto ſatisfacere debet; vtilia quippe pro Communitatibus agere, & inutilia prætermittere.

21 Et quoniam labilis eſt hominum memoria, *l. hac conſultiſſima*, C. *qui teſt. fac. poſſ. §. præterea, diſt. in.* 23. & inter Poetas hoc elegantèr cecinit *Cornelius Gallus*,

En lethea meam ſoluunt obliuia mentem,
Nec confuſa ſui iam meminiſſe poteſt.

& Franciſcus Petrarca, tum carmine, tum ſoluta oratione lepidiſſimus auctor, in libello, de remed. vtriuſque Fortunæ, dialog. 101. [*memoria* fluxa eſt? diligentia, & artificio illam ſtringe; cunctis ingenij, & memoriæ defectibus occurrit induſtria; nil patitur induſtria perire, vel *minuit*] & hoc a Ioanne XXII. Pontif. Max. ſeruatum fuiſſe idem *Petrarca refert lib.* 2. *rerum memor. tract.* 3 *cap.* 5.

cap.51.& post eum Gomes in proœm.reg. Cancell.quæst.1.sub tit.Episcoporum dignitatis diminutio.[Ioannes XXII.(inquit) fuit adeo rerum omnium curiosus,
22 vt repertoria, seu indices sibi ordine alphabeti cõficeret, quibus facilè res omnes in promptu, & ad manus haberet; sic itaque Ecclesiæ Dei magnum præstitit adiumentum, & auctoritatis *prærogatiuam.]*

Studeant ergo Agentes, qui memo-
23 riæ tenuitate laborant, huius Pontificis diligentiam imitari, & negociorum inuentarium, seu repertorium conficiant, illudque præ manibus habeant, & reuoluant, ne scilicet ob lapsum memoriæ negocia quoque labantur, & pereant.

Domi verò armarium habere necesse est, capsulis distinctum, quibus sint suarum Communitatum nomina, singulis imposita, ibique scripturæ certo disponantur ordine; adsit etiam particularis locus, seu capsula, in qua deponãtur negocia expedienda, non tamen, vt illic quiescant, sed vt facilius inueniantur, & ad optatum exitum perducantur.

Si relinquendæ sunt scripturæ, præsertim publicæ, seu mauis in authenticam formam exaratæ vnà cũ memorialibus, seu libellis R.P D. Ponenti, haud inutile erit diem, & annum annotare, quibus relictæ, & traditæ fuerunt: Commendãda quoque diligentia est, si formulæ libellorum, seu memorialium in peculiari quaderno describantur, & vbi negocium fuerit expeditum, diem, mensem, & annum in margine vnà cum literarum expeditione ibidem annotare; id enim mihi sæpissimè iucundum, & vtile fuit: contingere namque aliquando solet, vt literæ deperdantur, & pereant, quapropter iteratò scribere necesse sit; maximũ propterea leuamen D.Secretario, & Agenti erit primæ expeditionis tempus in promptu habere. Literis ab Vniuersitatibus receptis respondere nequaquã omittat; & si nihil habeat, id vnum scribat, se literas accepisse; & vtile quoque erit, registrum, seu copias literarũ, quas eisdem Communitatibus scribit, habere.

24 Si verò pecuniæ ab Vniuersitatibus suę curę commendatis Romam mittantur, vt ex illis æs alienum in locis montium dissoluatur; hæ quippe pecuniæ penes Depositarium generalem Communitatum Ditionis Ecclesiasticæ deponendæ sunt, ea conditione, vt illa Communitas, quæ pecunias deponit, describatur creditrix ad effectum extinguendi tot loca montium, ex quibus extinguatur debitum pro rata extracta, vt dicemus infra latius: Recipienda est etiam fides depositæ pecuniæ, & hæc Agenti generali, seu Ratiocinatori consignanda, vt in iunctum illis onus quantò citius expleant.

25 Denique quia non omnia possumus sub certa lege collocare, & plura sunt negocia, quã vocabula, Dominos meos Coagentes, & Collegas monitos velim, ne in crastinum differant, quod hodie perfici potest; ait enim *Sulmonensis Poeta.*

Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

& Lucanus.

Tolle moras, semper nocuit differre paratis.

SVMMARIVM.

1 *Labores, & seruitia ex omni iure, vel pretio, vel premio compensanda sunt.*
2 *Nemo cogitur suis stipendijs militare.*
3 *Equus malè pasturatus, malè ambulat.*
4 *Salarium non conuentum, nec constitutum arbitrio iudicis statuendum est.*
5 *Salarium Agentibus constitutum quomodo sit soluendum, in principio scilicet, in fine, vel in medio anni.*
6 *Dum dolet infirmus, medicus sit pignore firmus.*
7 *Aduocati, & medici tres facies præferunt suis clientulis, & infirmis; & quænam sint.*
8 Stipendium *Agentibus soluendũ est iuxta distinctionem Speculatoris.*
9 *Exactio salarij Agentium, quandoque committitur Thesaurarijs prouincialibus; & quomodo.*
10 *Agens si moriatur in principio, vel in medio anni, integrum tamen habere debet stipendium, & quare.*
11 *Agens, qui in vita stipendium non exegit, transmittit actionem petendi, & recipiendi illud ad hæredes.*
Declara conclusionem in salario illius anni, in quo decessit, & non vltra. n.12
13 *Cautela pro* Agentibus *in exactione stipendij.*
14 *Agens recipere debet stipendium, si per ipsum non stetit, quominus negocia non promouerit, nec perfecerit.*
15 *Agens remotus, vel suspensus ab officio culpa Vniuersitatis, vel ciuium, habebit tamen stipendium, si postea absoluatur.*

AR-

ARTICVLVS VIII.

De stipendijs Agentibus soluendis.

1 QVoniam ex omni iure labores, seruitiaque recepta vel pretio, vel premio compensari debent, *c.charitatem, & c.Ecclesiasticis, 12.quæst.2.c.ad nostram, & ibi gloss. in*
2 *verb.sufficere, de reb.Ecclesi.non alien. in fin.ibi; & sic est argumentum, quòd nemo cogitur suis stipendijs militare, & de labore suo mercedem quis recipere debet: Natt.consil.376.* quem refert, & sequitur *conciuis meus Magon. decis. Floren. 12. num.4. & Io.de Plat.in l.animalia, C. de*
3 *cursu pub.lib.12.ait. Equus malè pastuatus, malè ambulat.*

Ideo Dominis Agentibus constituẽdum est stipendium, seu honorarium annuum, & in Tabellis exprimendum; eoque contenti esse debent, nec aliquid vltra petere, vel accipere, *vt dictum est supra artic.3.num.33.* & nisi sit constitu-
4 tum, & pacto conuentum, iudicis arbitrio statuendum erit; *Menoch.de arbitr. casu 513. num. 6. & 7. Morla in empor. iur.part.1.tit.2.quæst.28.per tot. Ioann. Bapt.Magon.de rect.patroc.ration.cap.8. n.28. & ferè per tot.* Cum autem Agentibus constitutum sit salarium, vt diximus, oportunè quæritur, quomodo sit
5 soluendum, in principio scilicet anni, vel in fine? & variæ sũt hac in re Doctorum opiniones, vt videre est apud *Mysinger. sing.obseru.cent.3.obser.7.an, & quando, in princ.* & soluendum esse in principio anni, scribit *Speculat.tit.de salarijs, §.sequitur, num.14. vers. Accursius dicit; Alex.in l.diem functo, nu.7.ff. de off.assess. Magon.dec.Floren.12. dominus Iacobus, num.5.& supra decis. 11.Iacobus de Melioratis, num 12.* ponit vulgare dictum in salario medici, videlicet,

6 *Dum dolet infirmus, medicus sit pignore firmus;*

& Ripa tract.de peste, tit.de remed. ad curan.pestem, num.125. ait: *Exige, dum dolor est: & addentes ad Afflict.in decis.*
7 *123.* scribunt, Aduocatos, & medicos præseferre tres facies suis clientulis, & infirmis, videlicet tempore necessitatis faciem Angeli; alio tempore, dum necessitas est remissa, faciem hominis; finita autem cura, vel causa, si petatur tunc salarium, faciem diaboli: quod tamen de ingratis dicendum est, vt notat idem *Magon.d.decis.11.in fin.*

Verùm distinctio *Speculatoris loco cit.*
8 *vers.& hoc in aduocato,* cum loquatur de stylo Romanæ Curiæ, magis placet, nẽpe fori consuetudinem spectandam esse, vt medietas initio soluatur, & in fine alia medietas; & ita seruant nonnulli ex Dominis meis Agentibus, vt eorum stipendia exigant initio cuiuslibet semestris, quia cum hæc sint descripta in Tabella, possunt ipsi Domini Agentes statuere diem, & tempus exactioni, *vt idẽ Speculat.* admonet aduocatos, vt diem statuant, qua, vel infra quam soluatur, &c. Et ideo exactio prædicti salarij Do-
9 minorum Agentium, quandoque committitur Thesaurarijs prouincialibus, ita tamen, vt absque dispendio Vniuersitatũ fiat; dum enim Thesaurarij exigunt onera Cameralia, eodem tempore ab Officialibus, seu Depositarijs Cõmunitatum recipiant stipendia Dominorum Agentium, Romamque transmittant.

Et integra totius anni stipendia soluẽ-
10 da esse, si Agentes initio, vel in medio anni moriantur, aut aliàs etiam viuentibus ipsis, si per ipsos non stetit, quominus operas suas præstiterint, voluit *Gail. pract.obser.lib.1.obser.44. num.12.& alij ab eo relati;* reddens rationem, quia salarium debetur ex dispositione legali, vel vel quę eius loco succedit, puta si per stipulationem promissum sit, prout euenit in salario Agentium, qui illud recipiunt ex determinatione Principis, *qui lex animata dicitur:* ac etiam per stipulationem, quia apponitur in Tabellis de consensu partium, & tot sunt obligationes, quot sunt anni, & ideo pro anno incœpto, totius anni salarium debetur, itaut si initio anni sit solutũ, ob impedimentum postea superueniens repeti non possit; ita *Gail.loco cit.* qui adducit *textum notab. in l.1.§.diuus Seuerus, ff. de var. & extraord.cognit. & ibi gloss. in verb. repeti, Bart.& alij ab ipso Gail.citati.*

11 Si autem Agens, ipso viuente, salariũ non exegerit, vtrum transmittat actionem petendi, & recuperãdi illud ad hęredes? affirmatiuè respondit *Bald. in l. post duos, num.2.& ibi adden. C.de ad.*
12 *uoc.diu.iud.Mysinger.cent.3.obser.8.* qui conclusionẽ declarat in salario illius anni, in quo decedit, non autem aliorum annorum, *post Speculat.tit. de salar. §. sequitur, num.21.vers.in summa nota; Io. Baptista Magon. de rect.patroc. ration. part.*

part. prima, cap 9. num. 28.

13 Bona tamen [illegible] erit, si Domini Agentes non differant ex[illegible]ciones suorum stipendiorum, quia semper nocuit differre paratis; *Afflict. decis. 123. & illi adden. Magon. d. dec. 11. in fin.* idē quoque

14 dicendum erit, si per ipsum Agentem non stetit, quominus negocia Vniuersitatum promouerit, vel prosequutus fuerit; vt consuluit *Dec. cons. 7. pro tenui, n. 1 vers. sed tamen praedictis.*

15 Adde, etiamsi Agens suspendatur, vel remoueatur ab officio culpa Vniuersitatis, seu ciuium, & postea absoluatur; nam hoc etiam casu debet habere integrum salarium totius anni completi, licèt non seruierit; *Mastrill. de Magist. & alij ab eo relati lib. 1. cap. 21. num. 89. vsque ad 95. viden.*

SVMMARIVM.

1 *Agens si procuratoris munere fungatur pro Vniuersitatibus, an habeat duplex stipendium.*

2 *Aduocatis, & Causidicis pro modo laboris statuendum est honorarium.*

3 *Agentes duobus officijs operam suam adhibere non possunt.*
Declara vt ibi.

4 *Orator, seu Legatus, qui solus adimpleuit totum negocium commissum duobus, habebit legatiuum tam suum, quàm socij.*

5 *Salarium debet esse proportionatum laboribus, & quando duo negocia gerūtur, duo debent esse salaria.*

6 *Agens melius faciet, si procurandi munus relinquat procuratoribus, quia pluribus intentus minor est ad singula sensus.*

7 *Agenti quid cauendum sit, dum procuratoris munere fungi voluerit.*

8 *Doctor recipiens salarium a Ciuitate non potest esse Aduocatus contra illam.*
Declaratur conclusio, vt num. 9.

10 *Aduocatus, & Agens non tenentur agere, vel patrocinari, si salarium non soluatur.*
Sed numquid possint adhaerere parti aduersae: negatiua magis tuta videtur. num. 11.

12 *Crimen non solùm vitandum est, sed etiā suspicio criminis.*

13 *Aduocatus fisci non potest deserere causas fiscales praetextu salarij non soluti.*

14 *Ciuis, qui soluere non potest stipendium aduocato, vel procuratori, de publico iuuandus erit.*

15 *Aduocatus, qui iur[illegible] defendere Ecclesiam, nisi defendat, incidit in periurium.*

16 *Aduocatus quando possit defendere causā contra patriam suam.*

17 *Obligatio naturalis semper remanet erga patriam.*

18 *Agens non assumat patrocinium contra Vniuersitates, nisi praecedat iussus Sacrae Congregationis Boni Regiminis.*

19 *Agens si propter imperitiam, negligentiam, vel malitiam, causas, vel negocia deserat, tenetur ad omnia damna, & interesse.*

20 *Aduocatus propter imperitiam facit causam suam.*
Extende etiam ad Consultorem, ob malum consilium. ibid.

21 *Non omne, quod licet, honestum est.*

22 *Clericus licet pro suis consanguineis possit contra Ecclesiam postulare, honestè tamen faciet, si abstineat.*

ARTICVLVS IX.

Agens, si sit etiam procurator, an habeat duplex salarium.

1 Agens si velit vltra munus Agentis officium quoque procuratoris in causis Vniuersitatum assumere, an debeat habere duplex stipendium, Agentis scilicet, & procuratoris? & affirmatiuè respondendum puto, per textum in *l. 1. §. in honorarijs, ff. de var. & extraord. cognit.* vbi *Vlpianus*

2 respondit, aduocatis, & causidicis pro modo laboris statuendum est honorarium, vbi *Doctores* extendunt, etiamsi partes cum fisco, seu inter se transigant, quia adhuc vicisse causam dicitur; *Pileus quaest. 54. Magon. & alij ab eo relati decis. Floren. 12. nu. 2. & 3. alter Magon. de recta patroc. ration. cap. 8. num. 6.*

Non obstat, si dicatur, Agentes contentos esse debere stipendijs sibi assignatis in Tabellis, nec aliud perere, vel recipere posse; *argum. l. vnica, §. prouincias, ff. de contract. iud. & in Authen. vt diff. iud. §. si verò reputauerint, in fin. &* bonus textus in *l. 1. agentes, C. de praepo-*

3 *sit. agent. in reb.* ibi, *& duobus officijs operam suam adhibere non possunt,* vbi *Bart. Io. de Plat. & alij* notant, non licere duobus officijs fungi. Quia responderur, hoc procedere, quando officia sunt inter se incompatibilia, seu quando procura-

curatoris officium exercendo, munus agentis negligeret, & detrectaret; sed quando vtrumque æque benè gerit, secus erit dicendum, per ea, quæ scribit *idem Bart.in l.Aquilius, in 3. opposition. vers,item hic, ff.de donat.Ias.in l. principalibus,nu.2.vers. sexto limita, ff. si cert. pet.* quos refert *Mantic. de tacit. & ambig.conuent.lib.13.tit.15.num.19. videatur etiam Angel.in addit.ad Bart. in l.cũ vos,C.de legation.lib.10 qui allegat textũ in l.binos,C.de aduoc.diuer. iud.* ad pro-
4 bandum totum salariũ deberi vni,quando hic fungitur munere duorum,& nos diximus aliàs de duobus Legatis,seu Oratoribus, quorum vnus si moriatur, & alter adimpleat totum negocium,vt hic consequi debeat legatiuum,tam suum, quàm socij præmortui: Et salarium pro-
5 portionatum esse debere laboribus, dixit *Rota decis.156.n.4.part.5. recent.* Et quando duo negocia geruntur,duo etiã salaria deberi, *eadem Rota decis 10.n.13. part.6.recent.Gail.pract.obseru.lib.1.ob-*
6 *ser.44.num.8.* Ego tamen melius puto,si Agens in suo munere permaneat sola negocia promouendo, & onus agitandi lites, & causas procuratoribus relinquat, quia pluribus intentus minor est ad singula sensus; *arg.text. in c.fin. de relig.domib.*

7 Cauendum est etiam Agentibus, qui procuratoris munere fungi voluerint, ne causas contra Vniuersitates, quarum sunt Agentes, defendendas accipiant, vel patrocinẽtur,iuxta doctrinam *Bart. in l.qui necessario, num.2. C.de aduocat. diu. iud.* vbi firmat conclusionem, Do-
8 ctores recipientes salarium a Ciuitate, non posse Aduocatos esse contra Communitatem; sequitur *Ioan.de Plat.in l.in filios,num.3.C.de decurion.lib.10. Specul. de aduocat.§.obijcitur,num.27.vers.item excipitur.*

9 Hanc tamen conclusionem declarant nõnulli ex nostris Doctoribus, tunc scilicet non posse,nec debere Aduocatum, vel Agentem contra Vniuersitates patrocinari, quando Vniuersitates soluunt stipendia conuenta, secus autem si non soluant; quia tunc nedum patrocinium deserere, sed etiam parti aduersæ adhærere possunt;quod notatu dignum dixit *Amanell. de Claris aquis, in sing. 253. post gloss.in l.1. verb. præstare, C. de aduoc.fisc.Io.Bapt.Magon.de rect.patrocin.*
10 *ratio. part.1.cap.8.num.31.*non enim tenetur aduocatus, patronus, vel agens patrocinium præstare, nisi soluatur sibi salarium; *Menoch.de arbitr.casu 494.n.8* vbi de aduocato loquitur, qui iurauit defendere Ecclesiam, itaut si Ecclesia non soluat salarium, aduocatus non erit periurus denegando patrocinium.

Verùmenimuerò licèt admittamus permissum esse aduocatis, patronis, & agentibus deserere patrocinium,nisi illis
11 soluatur salarium; non tamen placet, vt parti aduersæ adhæreant:ita enim *Marcus Mantua in sing. 286. mirum mihi,* vbi repræhendit *Bald.dicentem in l.quos probibet,in 2.lectura in fin. ff. de postul.* quòd qui consuluit alicui parti,possit esse aduocatus pro altera,quando illi fidẽ non dedisset de patrocinando; ait enim ibi *Mantua* ab his tanquam a scopulo
12 cauendum est, vt sic non solùm crimen, sed etiam suspicionem criminis euitemus, *arg.tex.in l.ciuile est,C.de furt. ibi, volenti euitare alienam a bono viro suspicionem*: Neque auctoritas *gloss.in d.l. 1.C.de aduoc.fisci,*& in qua se fundat *Amanell.*videtur attendenda, primò,quia ipsamet declarat hoc verum in patrono priuati, si salarium non soluat, secus in patrono, & aduocato fisci, vt dicit ibi *textus in hæc verba; eos enim,qui causam fisci egissent, probibitum est aduersus fiscum patrocinium præstare; vbi Bald.*no-
13 tat, fiscalem causam deserere non debet aduocatus fisci prætextu salarij non soluti: secundò, quia *gloss.*intelligenda est secundùm legem, quam allegat, quæ est *l. properandum,§.illo procul dubio, C. de iudic.*ex qua videtur potius colligi posse contrarium, ponderando illa verba, *bonorarijs scilicet a clientibus, qui dare possunt, disertissimis togatis omni modo præstandis; & si cessauerint, per executores negociorum exigendis:*vbi Imperator prohibet desertionem causarum, & si salarium non soluatur, dat modum illud exigendi, absque eo, quòd aduocatus adhæreat parti aduersæ: imò eademmet
14 *gloss.ibi in verb.præstandis,* ait, *si cliens soluere nequeat, de publico præstandum erit; Auth.de mandat. Princip.§. sit tibi quoque;*

Nec etiam obstat *Menoch. d. cas. 494.* nam loquitur, quando aduocatus iura-
15 uit defendere Ecclesiam,& firmat regulam, aduocatum incidere in periurium, nisi defendat, *per textum,& ibi Scribentes in c.breui, de iuretur.* & licèt *num.8. & seq.* afferat nonnullas declarationes ad positam regulam,nihil tamen faciunt contra ea, quæ supra diximus, vt eas legenti patebit. Nec aduersatur *Speculat.*

tit.

tit. de aduocato, §. *obijcitur, num.* 27. dum
16 ait, posse aduocatum defendere causam contra patriam pro extraneo, pro se, vel suis, & pro pupillis, quorum tutelam gerit; quia post assignatam differentiam inter decurionem, & aduocatum, subdit, *consulo tamen, quòd sibi* (aduocato scilicet) *faciat iniungi a loci Magistratu, clientulo procurante, arg. l. frater a fratre, ff. de condict. indeb. quia semper remanet na-*
17 *turalis obligatio erga patriam:* & ita sæpe se vidisse in Romana Curia dicit, vt Papa præciperet aduocatis, & procuratoribus patrocinari etiam contra Ecclesiã; quando non aderat, qui causam cum Ecclesia habentem defenderet, *arg. eorum, quæ habentur in c. ad Apostolica, de sent. & re iud. in* 6.

Ita ergo Agens non assumat patroci-
18 nium contra Vniuersitatem, nisi prius a sacra Congregatione Boni Regiminis fuerit sibi iniunctum, & commissum; & nisi velit negocia Vniuersitatum promouere, & agere, quia stipendia non soluũtur; sciat etiam vice versa, si hæc soluantur, & ipse propter imprudentiam, ne-
19 gligentiam, aut infidelitatem causam, vel negocium deserat, itaut culpa sua periclitetur, non solùm ad stipendij restitutionem teneri, sed etiam ad omnia damna sarcienda; ita *Zabbar. in Clemen. sæpe, num. fin. vers. tenetur enim, de verb. signif. Marc. decis. Delphin.* 647. *num.* 1. *&*
20 *seq.* vbi firmat, aduocatum propter imperitiam artis, quam profitetur, facere causam suam; & extendit etiam ad Cõsultorem ob malum consilium; *c. non est sine culpa, de reg. iur. in* 6. *Magon. de rect. patroc. ration. cap.* 9. *num.* 24. 25. *&* 26. Præterea etiamsi de rigore iuris admittatur opinio *gloss. in d. l.* 1. *C. de aduocat. fisc. & Amanell. d. singul.* 253. de hone-
21 state tamen tenetur agens a similibus abstinere; quia non omne, quod licet, honestum est; *l. non omne, ff. de regul. iur. c. aliud,* 11. *quæst.* 1. ibi, *oportet enim a multis licitis abstinere, dicente Apostolo, Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt*: & in terminis *Speculat. de aduoc.*
22 §. *obijcitur, num.* 21. vbi quærit, an clericus possit pro suis contra aliquem de Ecclesia postulare? & licèt de iure permissum sit, subdit, honestè tamen faciet, si abstineat. quod etiam fuit de mente *Hostien. in sum. tit. de postuland. n.* 8. *vers. licèt autem de iure liceat, ad minus* (inquit) *hoc non reputo curiale.*

SVMMARIVM.

1 *Agens an possit ex iusta causa alium substituere.*

2 *Testator si mandat Titio, vt opus per se ipsum faciat, non auditur Titius volens dare pecuniam pro tali opere faciendo.*

3 *Salarium ratione personæ constitutum personam egredi non debet.*

4 *Substitutio licèt a iure negetur, de consuetudine tamen permittitur.*

5 *Doctor propter infirmitatem potest legere per substitutum; & quare.*

6 *Faber debet cessare ab exercitio, si ex illo vexatur infirmus vicinus.*

7 *Subrogatio concedenda est tam causa infirmitatis, quàm causa absentiæ.*

8 *Subrogatio facienda est, vt subrogatus sit æquè idoneus, & eiusdem conditionis.*

9 *Substitutus debet esse moribus præditus, scientia, & peritia eruditus.*

10 *Substitutus substituendus est periculo substituentis.*

11 *Subrogatus debet habere salarium eius, pro quo reperitur subrogatus. Declara, vt ibi.*

12 *Subrogatus in officio debet habere sine diminutione, quod præstabatur subroganti, & in cuius locum fuit subrogatus.*

13 *Intellectus Auth. vt clerici, qui recedunt, &c. iuxta opinionem Angeli.*

14 *Clericus infirmus, quàmuis Ecclesiæ seruiat per substitutum, non tamen amittit redditus sui beneficij.*

15 *Agentes quando substituunt ex iusta causa absentiæ, & infirmitatis, Principe permittente, ideo stipendia non amittunt.*

ARTICVLVS X.

Agens an, quando, & quomodo possit substituere.

1 SVperest nunc videre, an Agens ex iusta causa possit aliquem substituere in locum suum? & videtur negatiuè respõdendum, quia cum sit electa industria personæ ab ipso Principe, vt diximus, non poterit ab ipsa electione, tanquam à lege animata facta discedere, *arg. textus in l.* 11. *fideicommissa,* §. *fin. vers. si quis opus, ff. de legat.* 3
2 vbi hæc leguntur. [*Si quis opus facere*

iustus, paratus sit pecuniam dare Reipublicæ, vt ipsa faciat, cum testator per ipsum id fieri voluerit, non audietur, & ita *Marcus rescripsit.*]

3 Et confirmatur, quia salarium ratione personæ constitutum personam egredi non debet; *Put. decis.* 1. *num.* 3. *lib.* 3. *Io. Bapt. Magon. de rect. patroc. ration. cap.* 9. *num.* 13.

Attamen licèt hoc de iure procedat, *ad notata per Bald. in Auth. sed nouo iure, in princ. C de seruis fugit. & in c.* 1. *§. si quis decesserit, in fin. si de feud. fuerit*
4 *controu. inter dom. & agnat.* de consuetudine tamen admittitur subrogatio, seu substitutio, vt post *Alber. & alios scribit Dec. in l. quæcumque, num.* 65. *ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd. vbi, & nu. seq.* ponit duos casus, in quibus permissa est substitutio, absentiæ scilicet, & infirmitatis; *& nu.* 7. affirmat, Doctorem pro-
5 pter infirmitatem legere posse per substitutum, quia ratione infirmitatis generalitèr receditur a regulis iuris communis; vnde faber debet a suo exercitio ces-
6 sare propter infirmum vicinum, qui vexatur; *Luc. de Penn. in l. vnic. col. fin. C. de stud. liber. Vrbis Romæ, lib.* 12. quem idē refert *loco cit. num.* 72. vbi etiam arguit
7 pro vtraque parte, an sit admittenda, vel ne subrogatio; & concludit, admittendam esse tam causa absentiæ, quàm infirmitatis; respondendo etiam ad contraria; & ita etiam videmus quotidie seruatum in praxi, vt Agentes seruiant per substitutos, quando ex iusta causa, vel absunt ab Vrbe, vel infirmantur.

8 Aduertendum tamen est, subrogationem ita faciendam esse, vt subrogatus sit æquè idoneus; *l.* 1. *§. quod si morbo, C. de præpos. agent. in reb. lib.* 12. *vbi Bart. num.* 3. *&* 4. notat; volens seruire per substitutum, semper debet seruire per hominem eiusdem conditionis. Si ergo Doctor vult seruire per substitutū, debet seruire per doctorem, non per scholarem, licèt sufficientem: item si miles vult seruire per substitutum alium militem, non domicellum substituere debet; & semper substitutus debet esse
9 præditus moribus, scientia, & peritia eruditus: *hæc Bart. & Io. de Plat. ibi, n.* 3. *vers. quintò nota*, qui addit, huiusmodi substitutionem faciendam esse periculo substituentis, *l.* 2. *C. de peric. nomin. lib.* 11 ex quo redditur dubia opinio, *Angel. in Auth. vt clerici, qui recedunt, &c.* dicentis, subrogato dādum esse salarium eius, pro quo fuit subrogatus, quem refert, & sequitur *Magon. de recta patroc. ratione, cap.* 9. *num.* 13. *vers. quo casu*; nam si substituens tenetur pro substituto, non videtur æquum, vt etiam perdat salarium, ne duplici prægrauetur onere, & addatur afflictio afflicto, *c.* 1. *de cleric. ægrot.* & contrarium de facto seruatur; nam substituens quid certum substituto persoluit, residuum autem stipendij pro se capit.

Puto tamen, quòd si articulus hic iuxta iuris regulas decidendus esset, ab o-
12 pinione Angeli recedendum non esset, substituto scilicet integrū salarium persoluendum esse ab eo, in cuius locum substituitur, *ad textum in Auth. vt iud. sine quoque suffrag. §. illud tamen decernimus*, vbi decisum habes, subrogato in officio deberi sine diminutione quicquid illi præstabatur, in cuius locum fuit suppositus; *Surd. cons.* 42. *num.* 11. *lib.* 1. quem refert, & alios adducit *Mastrill. de Magist. lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 81. *& seq.*

Quàmuis Angelo responderi posse videatur, eius opinionem intelligendam esse iuxta legem, quam allegat, nempe *Auth. vt cleric. qui reced.* vbi Imperator
13 sanciuit, substitutum recipere debere salarium illius, in cuius locum substituitur in pœnam ipsius clerici recedentis a seruitio Ecclesiæ sine iusta causa, vt legitur ibi, *vers. non enim volumus, & ibi gloss. in verb. per ipsos*; nam quando adest iusta causa, puta infirmitatis, tunc clericus licèt seruiat Ecclesiæ per substitutū,
14 non tamen amittit redditus sui beneficij; *vt est textus in c.* 1. *de cleric. ægrot. faciunt collecta per Lotterium de re benefic. lib.* 3. *quæst.* 27. *num.* 77. *& plurib. seqq.* apud ipsum videnda.

15 Agens verò Vniuersitatum in Romana Curia, si quando aliquem substituit, nedum ex iusta causa absentiæ, vel infirmitatis hoc agit; sed etiam ex voluntate, & permissione Principis, nominando personas eiusdē professionis æquè idoneas, & vt plurimùm aliquem ex Collegis; & ideo stipendijs priuandus non erit.

SVMMARIVM.

1 *Schola nobilior est Collegio. & quare.*
2 *Agens generalis assumitur ex Collegio, seu schola aliorum agentium.*
3 *Agens generalis quis dicatur.*
4 *Omnis diffinitio in iure periculosa est.*
5 *Negocia vniuersalia ab Agente generali promouenda quæ sint.*

Agen-

6 *Agentes omnes certa die cuiuslibet mensis insimul conueniunt pro negocijs Vniuersitatis.*
7 *Homo debet esse velox in percipiendo, sed tardus in deliberando.*
8 *Quod inconsultò, aut temerè dictum, factumuè est, id pulchrum esse nequit. Qui verò libenter consilium audiuerit, & fecerit, maiorem assequetur gloriam. ibid.*
9 *Agens generalis satagere debet, vt ministros Camerales beneuolos habeat; & quare.*
10 *Iacula Cameralium prius feriunt, quàm praeuideri valeant.*
11 *Agens generalis quid scire, & memoriae commendare praecipuè debeat.*
12 *Agens generalis notitiam habere debet locorum montium praesertim ad Vniuersitates spectantium.*
13 *Dictio,* Luogo di Monte, *quid importet in Romana Curia.*
14 *Quilibet mons in sua primaeua erectione debet habere certam, & determinatam dotem pro solutione fructuum.*
15 *Emptor locorum montium scit quid recipere debeat quolibet bimestre, & anno.*
16 *Loca montium dicuntur contractus bonae fidei, & quare.*
17 *Princeps solus instituit, & permittit erectiones montium ob Reipublicae necessitatem.*
18 *Diffinitio locorum montium tradita ab Vgolino, & vnde desumpta.*
19 *Contractus locorum montium sunt liciti, & quare.*
20 *Emptio annui redditus, seu responsionis, est licita; & soluuntur argumenta in contrarium adducta.*
21 *Locorum montium contractus, nedum Romae, sed alibi quoque celebrantur, licèt diuerso nomine nuncupentur.*
22 *Loca montium quare sic appellentur.*
23 *Princeps non debet loca mõtium erigere, nisi magna instet necessitas.*
24 *Loca montium Romanae Curiae quare diuerso nomine nuncupentur.*
25 *Loca montium alia sunt temporalia, & vacabilia; alia verò perpetua.*

ARTICVLVS XI.

De Agente generali.

QVoniam ex Collegio Dominorum Agentium Vniuersitatum, & Prouinciarum, seu (vt Imperatoris verbo loquar) ex schola Domi-
1 norum Agentium; schola enim nobilior erat, quia haec nobilium, Collegium verò plebeorum, & artis exercentium erat; vt fabrorũ, aromatariorũ, pistorum, & similium: patet hoc *ex tit.* 22. *ff. de collegijs, & corporib. tit.* 15. *lib.* 11. *C. de collegiat.* notar etiã *Alciat. lib.* 2. *dispunct. cap.* 14. Summus Pontifex, & Eminentissimus Dominus Card. Congregationis
2 Boni Regiminis Praefectus assumere cõsueuerunt Agentem generalem, qui negocijs Vniuersitatum totius Ditionis Ecclesiasticae incumbat, de eo quoque, cum tale munus per annos fermè viginti exercuerim, peculiare aliquid dicere necessarium duxi.

Est igitur Agens generalis, qui a
3 Principe constitutus, de ipsius Principis mandato negocia generalia Vniuersitatum Ditionis Ecclesiasticae pertractare, & quantum in se est, perficere debet; haec descriptio (non enim audeo diffi-
4 nitionem dicere, quia omnis diffinitio in iure periculosa est, *l.* 203. *omnis diffinitio, ff. de reg. iur.*) *desumitur ex l.* 1. *in princ. ff. de procurat.*

Nomen *Agentis, eiusque a Principe constitutio* conuenit etiam alijs Agentibus Vniuersitatum; & ideo loco generis assumi potest; adiectum verò *generalis*, aliquam indicat differentiam circa qualitatem negociorum, itaut agens prouincialis ad negocia suarum Communitatum solummodò teneatur; hic verò ad vniuersalia omnium Vniuersitatum dicatur assumptus.

Negocia verò vniuersalia in duplici
5 differentia posita sunt; alia enim in Vrbe nascuntur; alia verò in Prouincijs ortum habent, & haec ad Vrbem delata perfici non possunt sine ministerio, & auxilio Collegarum Agentium: hi namque a Communitatibus primo loco certiores facti, si negocium omnes tangat, cum Agente generali conferendum est; vt vna simul expeditioni illius incum-
6 bant; laudabilis propterea introducta est consuetudo, vt certis diebus cuiuslibet mensis omnes Agentes certo loco conueniant, & vt plurimũ in Domo Reuerendissimi D. Secretarij, vt si quid ad negociorum generalitatem pertinens occurrat, omnibus praesentibus proponatur, & in consultationem adductum, vel ab ipso Agente generali promouendum, vel si grauitas negocij postulet, addito vno, vel pluribus ex ipsis agentibus, quandoque etiam Domino Secretario Congregationis Boni Regiminis,

vt melius, citius, & facilius expediatur,
decerni solet.

Negocia verò, quę in Vrbe nascuntur,
ab ipsomet Agente generali, absque a-
lia consultatione aliorum Agentium vt
plurimùm expediri solent; non tamen
inutile, nec ab honestate alienum puto,
si quid nouum, vel arduum occurrat,
alios quoque Collegas alloqui, eosdem-
que participes efficere; plus enim (vt
7 vulgò fertur) vident oculi, quàm oculus;
*& Arist. in 6. etic. or. docet, Velox sit ho-
mo in percipiendo, tardus tamen in deli-
berando; & Plutarc. de liber. educ. quod
inconsultò, aut temerè dictum, factumuè*
8 *est, id pulchrum esse nequit*: qui verò li-
benter consiliū audierit, & fecerit, maio
rem assequetur gloriam; *D. August. teste
in sermon. 62. de tempore.*

Satagendum est etiam Agenti gene-
9 rali, vt beneuolos habeat Ministros Ca-
meræ Apostolicæ, præsertim Illustrissi-
mos, ac Reuerēdissimos Dominos The-
saurarium, & Commissarium ipsius Ca-
meræ; quia cum in dies nouæ nascatur
ipsi Cameræ indigentiæ, quibus vt plu-
rimùm, & ferè semper ab ipsis Vniuersi-
tatibus succurrendum est nouis vectiga-
libus, & collectis, vt quominus fieri pos-
sit lædantur; non inutile est, dictos Mi-
nistros habere beneuolos, ne scilicet
huiusmodi vectigalia, & collectæ publi-
centur, antequam vocatus, & certiora-
tus sit Agens generalis, & Secretarius
10 Congregationis Boni Regiminis, licèt
hoc in practica malè seruetur, ab ipsis
Cameralibus, quorum iacula prius fe-
riunt, quàm præuideri possint.

Nec etiam Agens generalis ignorare
11 debet, imò tota animi propēsione per-
currere, & memoriæ commendare Con-
stitutiones Summorum Pontificum, pri-
uilegia, indulta, bannimenta, edicta,
ordinationes in fauorem Vniuersitatum
emanatas, & quæ in dies emanant; one-
ra etiam fiscalia ab ipsis Vniuersitatibus
præstāda cognoscere, ne præter id, quod
statutum, & taxatum est, ab exactoribus
extorqueatur.

12 Notitiam quoque habeat locorum
Montium Romanæ Curiæ, & illorum
præsertim, quos secundæ, & tertiæ ere-
ctionis Communitatum vocant; quia
sæpe sæpius hanc materiam præ mani-
bus habere cogitur; & nisi illam optimè
calleat, non vulgare damnum Vniuersi-
tatibus resultare poterit: & cum a pau-
cis hanc rem pertractatam inuenerim,
quæ ab experientia didici, certa sub me-
thodo disponam, & qua potero breui-
tate, referam.

ARTICVLVS XII.

De locis Montium, & quid hæc dictio significet.

13 Hæc dictio, *Luogo di Monte*, quę
passim in ore hominum, præ-
sertim Romanę Curiæ versatur,
nil aliud importat, quàm ius
exigendi, & onus soluendi certam an-
nuam, seu menstruam responsionem in
pecunia consistentem, ex contractu bo-
næ fidei, a Principe instituto, & appro-
bato resultans.

Dicitur, *ius exigendi*, respectu em-
ptoris, & domini ipsius loci; *onus verò
soluendi*, venditorem, & debitorem re-
spicit: dicitur *certa responsio in pecunia*
14 *consistens*, quia quilibet mons in sua pri-
ma erectione, certam, & determinatam
dotem in pecunia pro solutione fructuū,
in obligatione promissorum, habere
debet, aliàs esset contractus vsurarius,
Vgolino teste in tract. de vsur. cap. 53. §. 4
dicitur *annua, seu menstrua*, quia scit
15 emptor, seu creditor, quid percipere
debet quolibet anno ex pecunijs in em-
ptionem locorum montium erogatis,
& hanc summam exigere potest quoli-
bet bimestre in fine, cum ad hoc oblige-
tur Depositarius montis.

Dicitur, *contractus bonæ fidei*, quia est
16 emptio, & venditio annui redditus in
pecunia conuenta; nam emptor soluen-
do scuta centum, plusuè minus, iuxta
conuentionem, obligat venditorem ad
præstandum redditum taxatum in ipsa
montis erectione, *Gail. pract. quæst. lib. 2
quæst. 7. nu. 5. vers. non obstant, Azor. in-
stit. moral. part. 3. lib. 5. cap. 10. & 11.* di-
17 citur denique *institutus, & approbatus
a Principe*; quia solus Princeps instituit,
& concedit erectiones montiū ob Rei-
publicæ necessitates, ad tradita per *To-
let. instruc. Sacerd. lib. 5. cap. 35. nu. 5. vers.
sexta est.*

Aliam locorum montium descriptio-
18 nem, tradit *Vgolin. tract. de vsur. cap. 53.
num. 1.* [*Montes* sunt redditus Princi-
pis, Ciuitatis, vel alicuius, qui habentur
ex prouentibus ipsius Principis, seu Ci-
uitatis, vt puta ex gabellis rei alicuius,
aliauè ratione ab eisdem venditi, obli-
gantibus se ad tantā pecuniam pro cen-
tena-

tenario in singulos annos emptoribus *tradendam.*]

Hanc descriptionem collegisse asserit *Vgolinus ex Bulla Pauli IV. edita anno* 1556. *Idibus Martij* in erectione montis Alumeriarum, & ex alijs Bullis Summorum Pontificum; quapropter, vt ipse ait, nihil aliud sunt hi montes, quàm quædam emptio census; emuntur enim redditus isti, seu ius percipiẽdi hos redditus Communitatum, seu Principum.

19 Et licèt aliqui dubitauerint de validitate, & honestate huius contractus, ne sit vsuraria labe inuolutus, vt videre est *apud Corrad. de contract. tract.* 2. *quæst.* 44. *vers. tertia suppositio, & Salycet. in Auth. ad hæc qui fructus, num.* 20. *vers. vltimo quæro, C. de vsur.* vbi quæstionem hanc latè, & benè discutit videndus, *in num. seqq.* hodie tamen, cum habeamus Summorum Pontificum Cõstitutiones, non est amplius in hoc hæsitandum; *Vgolin. d. cap.* 53. *num.* 1. *ad fin. Azor. instit. moral. part.* 3. *lib.* 3. *cap.* 10. *ad fin.*

20 Et emptionem annuæ responsionis, vt sunt fructus locorum montium, licitam esse, quamuis in pecunia, firmat *Gail. pract. obser. lib.* 2. *obser.* 7. vbi respondit ad argumentum desumptum *ex Arist. lib.* 1. *polit.* dicente, quòd pecunia sit medium emptionum, & venditionum, aliarumue cõmutationum, non extremum, hoc est res empta; quia cũ sterilis sit pecunia, cõtra naturã est fructum ab ea exigere: respondit, inquã, *Gail. ibi, n.* 5. *vers. nõ obst.* huiusmodi annui redditus, qui soluũtur singulis annis, nõ vt lucrum pecuniæ, sed vt merx, & res empta soluuntur, cum sit contractus emptionis, & venditionis.

Et cum articulus hic fuisset aliàs Bononiæ disputatus coram Card. Paleotto Archiepiscopo, pro validitate huius cõtractus emanauit decisio in Congregatione nona, habita fer. tertia, quæ fuit 26. Septembris in primo casu incipit, Andreas; *a Ludou. Beia recoll. pag. apud me*

21 107. Et ideo nedum Romæ, sed etiam alibi huiusmodi cõtractus inuenies quotidie celebratos; siquidem *Corrad. dicto tract.* 2. *quæst.* 43. *in* 3. *suppos.* ait. *Ementes Florentiæ hos annuos redditus vocantur Creditores Montis; Ianuæ Habentes loca: Venetijs Habentes imprestita: Romæ, Montisti;* qui Collegium habent, vt dicemus infra: & facit *decis. Rotæ Romanæ impressa post tract. Pacifici de saluian. Interd. decis.* 159. *in princ. & ferè per tot.*

22 Vocantur autem Montes, vt *Vgolino placet,* quia ex redditibus fit aggregatio quædam quasi mons pecuniæ, ijs demũ præstandæ, qui hos redditus emunt; admonet tamẽ *Tolet.* Principes, ne hos erigãt mõtes, nisi grauis necessitas immineat, in hæc verba *lib.* 5. *cap.* 39. *n.* 5. *instit. sacerdotal.* quæ rescribere placuit. [*Do-*

23 *mini* Principes non instituant tales mõtes absque graui necessitate, & communi, præsertim Pontifices: nam per montes destruuntur res successorum, & tot possunt multiplicari, vt ad inopiam redigantur: vt enim præsentes Domini congregent summam magnam pecuniarum, non curant redditus alienara futurorum, & multò maiori causa, & grauiori debent imponi, & institui montes irredimibiles, sunt enim Romæ montes aliqui, in quibus non cessat pensio, etiam mortuo *pensionario.*] *hæc Tolet.*

24 Varia autem sunt nomina Montium Romanæ Curiæ; alij namque Camerales, alij Communitatum, alij Baronales dicuntur, ea ratione, quia ex redditibus Cameralibus, Vniuersitatum, & Baronũ instituti sunt; & hæc est quædam generalis appellatio, quæ deinde specificatur, seu indiuiduatur, ab ipsa speciali, seu indiuiduali assignatione redditũum; puta ex appaltu, seu reddito alumeriorum, salis, & similium, dicuntur Montes alumeriorum, & salis: quandoque ab ipso institutore, vt mons Pius, mons Sixtus: interdũ a tempore, vt Nouennalis, quia per nouennium durare debebat: aliquãdo a causa, ob quam erigitur, vt Mons Fidei, qui fuit primus Mons non vacabilis a Clemente VII. ob Fidei Catholicæ defensionem annò salutis 1526. Pontif. 3. institutus.

Baronales verò Montes specificantur, vel ab ipsa familia, vt Mons Columnæ, Mons Vrsinus, Mons Sabellus, & similes; vel ab Oppidis, seu Locis, quorum redditus sũt obligati pro solutione fructuum, vt Mons Sermonetæ, Mons Zagarolæ, Mons Fiani, &c.

Communitatum denique dicti sunt Montes, quia ad eas pertinet subministrare fructus, & redditus locorum Mõtium pro earum indigentijs erectorum. Prima verò erectio fuit sub Clem. VIII. sub annua responsione sc. quinque b. 20. in singulo loco montis. Secunda erectio facta est ex concessione Pauli V. Tertia verò, Vrbano VIII. permittente, quorum redditus sunt sc. quatuor cum dimidio; & ea potissimùm de causa erecti, vt æs alienum maioris interusurij extingueretur cum pecunia redigenda ex venditio-

ditione horum locorum montium, vt in literis dictorum Pontificum videre est. Rursus diuiduntur Môtes quotquot
25 in Romana Curia repeŕiuntur, in temporales, quos vocant vacabiles, & perpetuos, & non vacabiles, de quibus loquitur *Toletus loco supra cit.* dum ait, nõ cessare pensionem, etiam mortuo pensionario, &c.

S V M M A R I V M.

1 *Montes temporales, seu vacabiles quinam sint.*

2 *Fructus montium vacabilium licèt pinguiores sint, licitè tamen percipiuntur.*

ARTICVLVS XIII.

De Montibus temporalibus.

1 Montes temporales, seu vacabiles sunt, qui per mortem emptoris, & nominati in literis expediri solitis (quas vocant patentes) vacant, nec transeunt ad successores, & hæredes ementis, vel nominati: exemplum erit; Titius emit locum vnum vacabilẽ, in literis se ipsum creditorem exprimit, si Titius moriatur, pretium solutum perdit vnà cum fructibus a die obitus in futurum decurrendis; si verò Titius declarat periculum vitę currere in personam Caij, prout fieri solet, & potest, nisi moriatur Caius, loca montium non vacant, licèt pretium fuerit solutum a Titio, & hic mortuus sit; vt notat *Vgolin. tract. de vsur. cap. 53. n. 3.*

2 Horum Montium vacabilium fructus, & redditus maiores, & pinguiores sunt, quàm perpetuorum, & licitè percipiuntur propter periculum vitæ; *Oldrad. cõs. 207. per tot. Gail. pract. obseru. lib. 2. obser. 8. per tot. & tenuit Rota coram Merlino decis. 9. impressa post tract.* Cenc. de *censib. num.* 12.

S V M M A R I V M.

1 *Montes perpetui, & non vacabiles quinã dicantur.*

2 *Quot modis erigantur, seu instituantur montes.*

3 *Contrariorum eadem est disciplina.*

4 *Quot modis destruantur montes.*

ARTICVLVS XIV.

De Montibus perpetuis.

1 Montes perpetui, seu non vacabiles sunt, qui etiam mortuo emptore non pereunt, nec vacant, sed transeunt ad hæredes, & successores, imò si contingat extinctio, siue suppressio horum montium (vt dicemus infra) pretium non amittitur, sed creditoribus restituitur, & ideo inter bona stabilia, & res immobiles collocantur, vt est *textus in Clem. exiui, §. cumque annui redditus, de verb. signific. Bart. Bald. Castren. & alij in l. iubemus nulli, C de sacros. Eccles. Mysing. cent. 1. obser. 69. num. 2. & 12. Gail. lib. 2. obser. 10 in princ.*

2 His ita præmissis, vt clarior sit hæc tractatio, & melius intelligatur, dicendum erit, quot modis instituantur, seu erigantur montes, & quot etiam modis destituantur, seu destruantur; & primo loco dicamus de institutione, quæ quatuor modis fieri solet, & potest, nempe,

Erectione.
Ampliatione.
Subrogatione.
Additione.

3 Et quoniam contrariorum eadem est disciplina *gloss. in l. si merces, §. vis maior in verb. cui, ff. locat. Mayn. in l. nihil tam*
4 *naturale, num. 3. ff. de reg. iur.* ideo quatuor etiam assignabimus modos in ipsa montium destructione, videlicet,

Extractionem.
Suppressionem.
Reductionem.
Resignationem.

S V M M A R I V M.

1 *Principis auctoritas requiritur in erectione montium.*

2 *Diploma, seu Bulla erectionis locorum montium quid continere soleat.*

3 *Locorum montium numerus, seu quantitas determinari solet in erectione, & quare.*

4 *Fructus locorum montium taxãdi sunt, aliàs contractus esset nullus, & vsurarius.*

5 *Facultas redimẽdi, seu extinguendi mõtes conceditur venditoribus.*

Quandoque tamen apponitur conditio, ne fiat extinctio, nisi sublato debito maio-

maioris interusurij; & quare apponatur hac conditio. num. 6.

7 *Portionarij, seu ementes loca montium habent multa priuilegia, & faciunt Collegium.*

8 *P.G. Tholosanus reprehenditur, tanquã malè loquutus de priuilegijs Montis Fidei.*

9 *Iudex, & Protector montium assignandus est, & quas facultates habeat, vel habere debeat.*

10 *Baro nisi obseruet promissa in erectione montium facta, potest cogi ad illorum extinctionem ante tempus assignatum.*

11 *Communitates si omnes tanquam vnum corpus admittantur in participationem alicuius montis, quid agere debeant. Quid si admittantur vti singula; & assignatur praxis in hoc seruanda. num. 12.*

13 *Ciuitas admissa in locis montium, nisi inueniat horum montium emptores, an possit cogere suos ciues ad emendum.*

14 *Ad Principem pertinet prouidere, & occurrere necessitatibus Republicæ, & subditi tenentur illi præsto esse.*

15 *Subditus recusans soluere tributa, & gabellas a Principe indictas incidit in pœnam læsæ maiestatis, & quare.*

16 *Stipendia illa, & tributa dolere debent, quæ studio cupiditatis videntur imposita, nam quæ pro rerum necessitate percipiuntur, inde prudentium animus non grauatur.*

ARTICVLVS XV.

Erectio Montium quid sit, & quomodo fiat:

1 PRincipis auctoritas requiritur in erectione montium, siue Camerales, siue Communitatum, siue Baronum, siue temporales, siue perpetui sint; præcedit enim in Vrbe Diploma, seu Bulla Summi Pontificis, in qua regulariter hæc habentur.

2 Primo loco enunciatur causa, & necessitas, ex qua Princeps cogitur hac de causa Cameræ redditus alienare, vt videre est *in Bulla Clem. VII.* super erectione Montis Fidei non vacabilis, vbi alienantur, & hipothecantur ad fauorẽ Montistarum redditus, & emolumenta percipienda ex Dohana mercium Sancti Eustachij de Vrbe: causa verò alienationis fuit defensio Fidei, vt plenius in *d. Bulla edita anno 1526. in Bullar. veteri 17. in ordine*; & fructus huius montis licèt perpetui, & non vacabilis fuerunt in ipsa erectione taxati ad rationem decem in singulo loco: In erectione verò montis Alumeriarum vacabilis, & temporalis a Paulo IV. facta taxãtur fructus ad rationem duodecim pro quolibet loco, & huic monti assignantur emolumẽta percipienda ex appaltu Alumeriarũ Tulphæ veteris; *edita est Bulla anno 1556. Bullar. veter. Bulla 46. in ordine, fol. apud me 634.*

Et hanc expressionem faciendam esse, & cum effectu debere adesse necessitatem alienandi redditus, & erigendi montes, volunt Scribentes, præcipue *Tolet. instit. Sacerd. lib. 5. cap. 39. num. 5. vt diximus supra artic. 11. num. 23.*

3 Secundo loco determinari solet numerus, seu quantitas locorum mõtium, ea quippe ratione, vt annui redditus assignandi correspondeant, & sufficiant pro solutione fructuum ipsius montis, aliàs contractus esset illicitus, & vsurarius. *Vgolino teste tract. de vsur. cap. 53. num. 4.* ita Pius IV. in erectione Montis Succursus Auenionis ab hæreticis obsessi expressit summam scutorum ducẽtorum triginta millium, *in eius Bulla 90. edita anno 1563. Bullar. veter. fol. 786* & Pius V. in erectione Montis Religionis anno 1571. *Bulla in ordine 130. eodẽ Bullar. veter. fol. 1121.*

4 Tertiò taxantur fructus locorum, seu portionum, itaut sciatur certa quantitas percipienda in singula portione, seu loco; & hanc taxationem esse necessariam scripserunt *Tolet. d. cap. 39. num. 3. Vgolin. loco proximè cit.* qui ait, adeo necessariam esse huiusmodi taxationem, & determinationem fructuum in singulo loco, vt sine ea mons euanesceret, & esset vsurarius: & ideo Gregorius XIII. in erectione montis Prouinciarum de anno 1576. post taxatam quantitatem, & numerum locorũ in locis tribus millibus; taxauit etiam eorum fructus ad rationem sex cum dimidio, vt in eius *Motu proprio 41. Bullar. veter. pag. 1145* Et Sixtus V. in erectione Montis Pacis non vacabilis taxauit fructus ad scuta quinque, & quarto vno in singulo loco, vt in eius *Bulla 8. edita anno 1585. Bullar. veter. pag. 1380.* Et in erectione Mõtis Cesarini taxauit fructus ad scuta quinque cum dimidio, *eodem Bullario fol. 1383.*

Quar-

5 Quartò conceditur facultas Cameræ Apostolicæ Communitatibus, & Baronibus redimẽdi annuos redditus hipothecatos pro dote, seu solutione fructuum locorum montium, non secus ac permittitur vẽditoribus census illos redimere, vt dicemus infra latius, vbi de extractione, seu redemptione montium agendum erit: ita Clemens VIII. in erectione montis Recuperationis Ferrariæ anno 1598. post determinatam quantitatem locorum, seu portionum octingentorum, & fructuum ad rationem scutorum sex cum dimidio, addidit hęc præcisa verba. [*Facultate* nobis, & Cameræ nostræ reseruata, montem prædictum eodem pretio scutorum centum pro quolibet loco, & portione redimendi, & *recuperandi.*]

Fateor tamen, quòd aliquando additur conditio, ne mons extinguatur, an-
6 tequam illius debitor extinxerit aliud æs alienũ, pro quo maiora soluat interusuria: ita Paulus V. in erectione montis Communitatum secundæ erectionis anno 1617. decreuit. [*Volumus*, inquit, quòd mons pręd ictus extingui non possit, nisi cœteris alijs earundem Communitatum debitis extinguibilibus, tam huc vsque contractis, quàm contrahendis in futurum quibuscumque, pro quibus maius interesse dictorum scutorum quatuor cum dimidio pro quolibet centenario, & anno persoluunt, penitus *extinctis.*] Et eandem quoque legem dedit Vrbanus VIII. in erectione montis Communitatum tertiæ erectionis, *vt in eius Cedula Motus proprij impressa in libro, q̃ue edidi materno sermone di Bolle, Risolutioni, e Decreti, &c. pag.* 134. §. 20. *Vogliamo ancora.*

Et hæ conditiones ideo apponuntur, vt emptores facilius inducantur ad emendum; retraherentur enim, si intra paucos menses cogerẽtur recipere pretium locorum ad rationem scutorum centum, si & quando in emptione erogassent scuta centum, & quinque, vel quid simile, vt de se patet, cum nemo præsumatur velle iactare suum.

7 Quintò portionarij, seu emptores locorum montium faciunt Collegium licitum cum permissione Principis, & inter se conueniunt, & nõnullorum emolumentorum, vltra solitos fructus, diuisionem, & partitionem præsentibus in Vrbe, & interuenientibus faciunt; habent etiam multa, & amplissima priuilegia, vt videre est in Bullis supra citatis, præsertim Clementis VII. in erectione Montis Fidei; contra quæ insurgit non minus acrè, quàm petulantèr *Petr. Gregor. Tholos.* (Scriptor alioqui doctissimus, & eruditissimus) *in tract. de Repub. lib.* 13. *cap.* 16. *num.* 11. præsertim in eo, quòd liceat etiam personis Ecclesiasticis erogare pecunias in emptionem illius montis, & postquam erogauerint posse in ipsis locis ita emptis instituere sibi hæredes spurios, & ex damnato, & illicito coitu procreatos.

8 Verùm o Tholosane, nonnè vidisti, nonnè perlegisti causas, ex quibus coactus fuit ille Pontifex montem prędictũ erigere, & quãta tunc esset pecuniæ deficientia, itaut agnoscendũ erat iniquissimæ illorum temporum qualitati; quibus nec sacrarum rerum venditio satis esse potuit ad explendam barbarorum auaritiam, & rapacitatem, vt seipsum in Arce Sancti Angeli obsessum ab eorum manibus eriperet, & liberaret? itaut cum *Cicerone exclamandum esset Philipp.* 11. *In tanta conuentione, & perturbatione omnium rerum temporibus potius parere, quàm moribus. & vt Phoulides Poeta cecinit,*

Temporibus semper cautus seruire memento,
Nec reflare velis aduersus flamina venti.

9 Sextò constituitur Protector, & Iudex monti erigendo; hic autem, vt plurimùm est Card. Camerarius, seu Thesaurarius generalis, cui, seu quibus datur etiam facultas eligendi, & deputandi Ministros, & Officiales pro recta administratione ipsius montis; præcipui autem Ministri sunt,

Secretarius.
Ratiocinator.
Depositarius.

quorum officium, & circa, quæ versetur dicemus infra.

Septimò, facta deputatione Protectoris, & iudicis, coram eo exhibetur Bulla, seu Cedula Motus proprij erectionis montis, illaque recepta, in vim suarum facultatum obligat, seu mauis ratificat obligationem factam ab ipso Principe in fauorem Montistarum, certorum scilicèt reddituum, & prouentuum Cameræ pro dote, & solutione fructũ ipsius montis debito tempore facienda Montistis, pro quibus licèt absentibus stipulatur notarius; & hoc verum, quando mons est Cameralis. Si verò sit Baronalis, tunc Baro, ad cuius instantiam, & fauo-

fauorem erigitur mons, obligat redditus, & prouentus in specie alicuius Castri, seu Tenuræ, & generalitèr omnia alia bona, non solùm pro dote, & solutione fructuum, vt diximus, sed etiam pro extinctione, & suppressione ipsius montis intra certum tempus; vt videre est in erectione Montis Cæsarini a Sixto V. anno 1575. facta, *Bullar. vete. fol.* 1383 vbi assignatur triennium ad extinguendum.

10 Et quámuis addita non sit ista conditio extinguendi intra certum tempus, si Baro non adimpleat alia contenta in instrumento suæ obligationis, tunc intrat dispositio Bullæ contra Barones a Clemente VIII. anno salutis 1596. septimo Kal. Iulij Pontif. 5. editæ, *in Bullar. nouo Constit.* 41. *tom.* 3. *pag.* 55. §. 8. ibi, & vlterius ad extinctionem dictorum montium, & censuum, ac satisfactionem dictorum fructuum, vsque ad diem dictæ extinctionis decursorum, ipsa Congregatio omnino deueniat; quæ quidē Bulla fuit etiam postea a fel. rec. Paulo V. & Vrbano VIII. confirmata, & pro illius executione adest specialis Congregatio egregiorum Virorum, & celebrari solet in Aedibus Illustrissimi Thesaurarij generalis die Iouis, vt aliàs diximus.

11 Communitates verò si omnes tanquā vnum corpus admittantur in aliquem montem, cum difficile sit haberi mandatum procuræ omnium Communitatum pro obligatione facienda ad fauorem Montistarum, vt prædiximus, tunc Papa tanquam Princeps, & Dominus per suum Chirographum Thesaurario generali, vel alteri sibi benè viso committit, quòd nomine earundem Cōmunitatum faciat huiusmodi obligationem ad fauorem Montistarum: ita sub Paulo V. anno 1620. Communitates ad effectum soluendi saccos 300. m. salis, qui superfuerunt in vltimo anno appaltus salinarum, Ceruiæ, Cæsenatici, & Comacli, admissæ fuerunt in montem Communitatis secundæ erectionis, in vim specialis Chirographi R. P. D. Constantio Patritio tunc Thesaurario generali directi, cum facultate obligandi Communitates Ditionis Ecclesiasticæ pro solutione fructuum dicti montis aucti in summa scut. 60. m.

12 Si verò fiat erectio, vel potius additio ad aliquem montem, aliqua Vniuersitate particulari instante, tunc requiritur speciale mādatum procuræ illius Communitatis, quæ (præcedente Chirographo Summi Pōtificis) obtinuit gratiam admissionis, in pleno Consilio, iuxta formam superius traditam in constitutione Syndici, stipularum, cum facultatibus obligandi redditus, & prouentus ipsius Vniuersitatis, qua obligatione facta apud notarium publicum, Illustrissimus Dominus Thesaurarius generalis mandat Secretario illius montis, quatenus ipsam Cōmunitatem describat creditricem pro ea locorū montium quantitate, pro qua obtinuit admitti; prædicti mandato forma talis est.

Petrus Donatus Cæsius Thesaurarius generalis.

[*Tibi Secretario* montis Communitatum secundę erectionis, ad quem spectat, &c. auctoritate nostri Thesaurariatus officij in executionē, ac in vim Chirographi S. D. N. nobis directi, de quo in actis nostris, & Cameræ Apostolicæ notarij infrascripti apparet; tenore præsentium committimus, & mandamus, quatenus visis pręsentibus, debeas Communitates Status Ecclesiastici dicti montis creditrices in locis, & portionibus tricentis, cum fructibus a die prima Ianuarij decursis, & in futurum decurrendis fecisse, & descripsisse, illorumque cessionem, & resignationem per D. Iacobum Couellium dictarum Communitatum Agentem generalem ad hoc specialitèr deputatum, in fauorem cuiusuis personæ faciendam recepisse, & admisisse, & in fauorem dictarum Communitatum literas patentes gratis expediuisse, & præsenti mandato paruisse. Nam stante erectione locorum prædictorū pro seruitio dictarum Cōmunitatum a S. D. N. facta, prout in Chirographo, ac promissionibus, & obligationibus ad eiusdem Montis fauorem factis pro vlteriori dicti Chirographi executione ita mandamus, &c. In quorum, &c. Datum, &c.

Petrus Donatus Cæsius Thesaurarius generalis.

Secretarius hoc recepto mādato, statim quæ in eo continentur, exequitur, describendo Communitates in suo libro creditrices, & admittendo cessiones, & resignationes locorum montium, iuxta nominationem ab ipso Agente, seu Procuratore Communitatis factam, de qua quidem cessione, & resignatione conficit instrumentum, adhibitis testibus, & deinde ad fauorē cessionarij, & resignatarij literas patentes componit, & extendit, in hanc formam.

[*Petrus* Donatus Cæsius,&c.Notum facimus, &c. quòd hodie D.N.Agens,& procurator Communitatum Status Ecclesiastici creditricum montis Communitatis secundæ erectionis in locis 300. nouitèr ad earundem instantiam erectis, prout in libro,&c.folio,&c. apparet,dictum creditum, & sic eadem loca cessit, & resignauit, vnà cum fructibus a Kal. Ianuarij ad fauorem Io.Baptistæ, & Alexandri de Siris. Quare nos cessionem,& resignationem huiusmodi admittentes, prædictos DD.Io.Baptistam, & Alexandrum legitimos prædicti montis creditores in dictis locis 300. facimus,& declaramus, ac de fructibus ad rationem scutorum quatuor cum dimidio monetæ pro quolibet loco, & anno de bimestre in bimestre in fine pro rata eis responderi mādamus. In quorū fidem,&c. Datū Romæ,&c.in Aedibus nostris,&c.

Loco sigilli pendenti †.

Petrus Donatus Cæsius Thesaur.gener.

Io.Baptista Bandinus Secretarius.

13 Sed hic oritur pulchra quæstio;posita prædicta montium erectione, & obligatione, Ciuitas, seu Communitas vult vendere dicta loca montium, sed non reperiuntur emptores, quęritur,an possit cogere suos ciues ad illa emendum, itaut ipsa Communitas habeat pro suis indigentijs pecunias promptas, cuius causa erigi solent huiusmodi montes?vt obseruat *Rota coram Seraph. decis. 679. fuit dubitatum,num.6.vers.cum enim isti montes*;& affirmatiuè respondet *Corrad.de contract.tract.2.quæst.44.in 1.cōclus.Abb.in c.in ciuitate,num.8. de vsur.* qui testatur de communi,& sequitur *Vgolin.tract.de vsur.cap.53.num.1.vers.imò aliquando*.

14 Quòd si permissum est hoc Communitatibus, multò magis permittendum erit Principi, cum ad ipsum pertineat prouidere, & occurrere necessitatibus Reipublicæ, & subditorum, qui ideo tenentur illi præsto esse, nedum in pecunia, & bonis, sed etiam in persona, vt in *c.1.de formul.fidelit.in vsib. feudd.& ibi Scriben.& in c.1.quib. mod. feud.amitt. c.1.§.illud.tamen,& ibi Mart.Laud.n.2.*
15 *& 8.qua fuit prima caus.benef. amitt.* Et si quis resistat soluere gabellas,& tributa, ab ipso Principe impositas, incidit in crimen læsæ maiestatis; *Gig.trac.de crim. læsæ maiest.part.2. cap.36.per tot.* reddens rationem,dum ait;quomodo enim poterit Princeps militum stipendia sine tributis soluere? ac suæ,suorumque subditorum securitati,& saluti consulere? & pulchrum quidem apologum ad rem faciens de stomacho, & membris totius corporis, itaut hæc membris, ille verò Principi comparetur, ab Hadriano IV. olim recitatum refert *Baron. in annal. tom. 12.* sub anno 1156.quem vide, si lubet.

16 Illa enim, *vt Cassiodor.*ait *lib.11.var. cap.16.in fin.* sola dolere debent stipendia,quæ studio cupiditatis videntur imposita: nam quod pro rerum necessitatibus præcipitur, inde prudentium animus non grauatur; *vide Tholos. de Repub.lib.3.cap.4.num.2. & seq.* Atque hæc de erectione montium.

SVMMARIVM.

1 *Ampliatio montium quomodo fiat, & quid sit; & multa habes exempla.*
2 *Praxis petendi ampliationem montium.*

ARTICVLVS XVI.

De Ampliatione montium,quid hæc hæc sit, & quomodo fiat.

1 AMpliationem quoque montium præcedere debet Bulla,seu Chirographus Principis: facta enim erectione,ac determinatis locis, seu portionibus montis, si noua Principi necessitas superueniat, ne fiat montium multiplicatio (satis enim,superque multiplicatos in nomine, sed in responsione, & difficultate exigēdi fructus diminutos videmus) alicui monti iam erecto noua adduntur loca,& portiones, quæ ampliatio dicitur; cuius multa videri possunt exempla *in Bullar. veteri* signantèr Pauli III. qui Montem Fidei a suo prædecessore erectum ampliauit, *in eius Bulla, seu Motu proprio 33.pag. 423.* Et magis ad rem nostram, Mons Communitatis secundę erectionis anno 1617.a fel.rec. Paulo V. in locis mille erectus, hodie ad decem, imò ad viginti millia auctus, & ampliatus apparet, ita publicis exposcentibus necessitatibus, dum multis ab hinc annis bella, fames, & pestes per totam ferè Italiam debaccantur.

2 Praxis verò petendi ampliationem talis est; Ciuitas Vrbis veteris pecunijs eget,vt victualia militibus pro sua, suorumque ciuium defensione suppetat, nec

nec illas in promptu habet;supplicationem in Congregatione Boni Regiminis porrigit, petens sibi licentiam impartiri, vt sub vsuris accipiat,vel si magis placet, admitti pro locis triginta in montem secundæ erectionis;sacra verò Congregatio attentis narratis, & cognita necessitate Illustrissimo D. Thesaurario generali rescribit,in hæc, vel similia verba. *Ciuitas Vrbis veteris admitti potest in montem Communitatis secundæ erectionis pro locis,seu portionibus triginta, vt ex illorum venditione imminentibus necessitatibus suis occurrat, & prouideat. Hac die 7.Decemb.1642.*

Iulius Donatus Secretarius de mandato, &c.

Hanc rescripti attestationem in calce eiusdem memorialis appositam accipit Agens, & præfato Illustrissimo Thesaurario defert, qui sui Tribunalis notario mandat, vt Chirographum in forma signandi componat, sibique cõsignet;eoque recepto,In die solitæ, & sibi assignatæ, Mercurij scilicet, & Sabbati, audientiæ,Summo Pontifici exhibet pro suprema suæ Sanctitatis manus appositione; qua recepta, ad eundem notarium remittit Chirographum, vt apud eius acta registretur: his ita peractis, Agens in vim specialis mandati in pleno, & publico Consilio legitimè obtenti, & stipulati, nedum bona, redditus, & prouentus Vniuersitatis obligat, sed etiam personas,& bona ciuium sub repræsalijs, more Camerali exequendis, si & quando a solutione fructuum debitis temporibus promissa, cessetur, aut differatur; vt quotidie videmus multas Communitates imò pauperrimos ciues, & mercatores simili depressione concussos, & ad extremum ferè exitium adductos: prædicta tandem obligatione sequuta, idem notarius mãdatũ admissionis extendit, ab eodem Illustrissimo Thesaurario signandum, & proprio roborandũ sigillo, in quo Secretario dicti montis præcipitur, vt statim eo recepto, & benè viso, ac perlecto, Ciuitatem ipsam Vrbeuetanam describat in dicto Monte creditricem pro locis in ipso mandato expressis, vt supra in erectione montiũ dictum est.

S V M M A R I V M.

1 *Aggregatio montium in quo differat ab ampliatione.*
2 *Quod Vniuersitati debetur, singulis non debetur.*
3 *In aggregatione montiũ requiritur Chirographus Principis.*

ARTICVLVS XVII.

De Aggregatione Montis.

1 Montis aggregatio licèt in ventre habeat ampliationem, ab ipsa tamen differt, quia ampliatio fit ex rebus, seu personis eiusdem speciei, & qualitatis, vt vidimus in monte erecto ad fauorem Cõmunitatum, qui ampliatur ab ipsis Cõmunitatibus;aggregatio autem fit ex rebus, seu personis extraneis, & diuersis. Exemplum erit,

Mons Communitatum erectus,& institutus fuit,vt diximus, ad fauorem ipsarum Communitatum;Summus autem Pontifex,vt rem gratam faciat Titio,qui differt ab Vniuersitate, nam quod Vni-
2 uersitati debetur, singulis non debetur, nec è contra, *l. si cum municipium, §. si quid,ff. quod cuiusc. Vniu. nom.* illum tamen pro certa quantitate locorum aggregat in hunc mõrem; prout factum vidimus sub Greg.XV.qui eius germanũ fratrem, & alios etiam aggregauit in montem Communitatum secundæ ere-
3 ctionis: Et hoc etiã casu requiritur Chirographus, seu literæ Principis, & seruatur forma, & adhibentur requisita superius enarrata.

S V M M A R I V M.

1 *Subrogatio, seu translatio montium ad fauorem Vniuersitatum quomodo fiat.*
2 *Ponitur Chirographus Papæ ad intelligendam materiam subrogationis.*
3 *Formula mandati Illustrissimi D.Thesaurarij generalis Depositario Cõmunitatum directi.*
4 *Formula alterius mandati Secretario montis.*
5 *Formula mandati Secretarij Ratiocinatori, seu Computistæ.*
6 *Assignatur species subrogationis, ex qua mons augetur.*

ARTICVLVS XVIII.

De subrogatione Montium, seu translatione.

1 Subrogatio, seu translatio montiũ ad fauorem Vniuersitatum modo infrascripto fieri solet. Ciuitas Viterbij est debitrix in monte Communitatum secundæ erectionis, vult extinguere debitum; verũ quia mons iste ex Principis rescripto extingui non potest, nisi fuerint antea extincti omnes alij montes, & omne aliud æs alienum maioris interusurij; ne tamen ipsa Ciuitas Viterbiensis detrimentum sentiat, soluẽdi scilicet fructus, dum promptam habet pecuniam ad extinguendum debitum, adinuentus est modus in sequenti Chirographo traditus.

2 [*Mo: signor* Laudiuio Zacchia nostro Protesoriero generale. Hauendo la fel. me. di Paolo V. e di Gregorio XV. nostri predecessori, & Noi ancora fatto gratie à diuerse Communità del nostro Stato Ecclesiastico d'ammetterle nel monte Communità secunda erectione da detto Paolo V. eretto à benefitio delle medesime Communità per estinguer censi, e debiti di maggiore interesse, e per altre loro occorrenze, con conditione, che non si possa estinguere, fin che ciascuna di esse Communità per la sua parte di tal debito, non hauesse estinto gl'altri di maggiore interesse: Et essendo hora alcune Cõmunità in pronto per estinguere, habbiamo considerato per benefitio delle medesime Cõmunità, e per altre giuste cause, che muouano l'animo nostro, che non sia bene, che non si venga si presto à tale estintione, con la quale discreditandosi il Monte, nè potrebbono poi le Communità nelle occasioni loro d'altri bisogni valersi più di esso monte, nè trouarlo così facilmente à vendere: Ma volendo dall'altro cãto prouedere, che quelle, le quali vogliono estinguere, possino liberarsi da'frutti, & interessi, che pagano a detto mõte; habbiamo deliberato, che in vece di quello estinguano l'altro monte Communità di prima erettione, fatto già estinguibile, & in gran parte estinto: massime che essendo questo di maggior frutto, si verrà à giouare alle Communità, liberandole dall'obligo di pagare i frutti à ragione di cinque, & vn quinto per cento, cõ pagarne solo quattro, e mezo, come si paga nel monte Communità seconda erettione. Però di nostro moto proprio, e certa scienza vi ordinamo, che sempre qualch'vna delle Communità obligate nel detto monte seconda erettione vorrà estinguere tutto, ò parte del suo debito, potrà farlo, per hauer di già estinti gli altri debiti di maggiore interesse, come dispone il Moto proprio sopra l'erettione di detto Monte: voi facciate depositare il denaro preparato per tale estintione, nel Bãco del Depositario generale delle Communità in credito di quella, che lo pagarà, e con dichiaratione, che si deposita per estinguer monti, e quello così depositato, con ordine vostro, & assenso degli Agenti, e Computista delle Communità suoltare in credito ad altre Communità, che à voi pareranno delle obligate nel monte prima erettione, ad effetto d'estinguerne luoghi de' monti. Successiuamente ordinarete, che si venga all' estintione, & estrattione di esso per la corrente quantità del denaro depositato, con dichiaratione espressa, si come noi fin'hora dichiariamo, che le Communità debitrici nel detto Monte seconda erettione, che sborseranno il denaro, con il quale si farà l'estintione del monte prima erettione nel modo sudetto restino per quella rata del debito liberate, assolute, e quietate per la sorte principale, e frutti, come se hauessero estinti altretanti luoghi del monte Communità seconda erettione. E vice versa le Communità debitrici al monte prima erettione, per le quali si farà l'estintione con li denari dell' altre Communità, subentrino in piede, e luogo di quelle per l'istessa rata di sorte principale, e frutti à fauore del monte Communità secõda erettione, come se per quello si fossero in modo tutti gli obligni, cautele, hipoteche, e sigurtà fatte per detto mõte prima erettione, & in qualsiuoglia modo ad esse acquistate (eccettuando solo la quantità de' frutti, che douerà essere à ragione di giulij 45. per luogo, come rende il detto monte Cõmunità seconda erettione, & non à ragione di giulij 52. come rende quello della prima) s'intendano in tutto, e per tutto cesse, e trasmesse, e pienamente trasferite à fauore del monte Communità seconda erettione; nello stesso modo, e con le stesse prerogatiue, e priui-

legij,

legij, come se da principio fossero state fatte, e stipulate á fauor suo. Perche Noi di nostro Moto proprio, e pienezza della nostra potestà Apostolica in virtù di questo, adesso, per quando seguiranno l'estrattioni, trasferimo ogni ragione, attione, e priuilegio, hipoteca, e sigurtà del monte Communità prima erettione à fauore del monte Communità seconda erettione, come se nell'atto di tale estintione ne fosse stata fatta vera, reale, & attual cessione dalli Montisti del monte, Collegio, ò Defensori di esso. Volendo, & ordinando parimente con l'istessa pienezza di potestà, che li Montisti del monte seconda erettione accettino questa mutatione di assegnamenti, & vna Communità per l'altra, come sopra: anzi fin d'hora le dichiaramo per accettate, ancorche essi Montisti, ò Collegio recusassero; poiche non potendo tal mutatione cedere in dãno, nè pericolo loro, per la notoria sicurezza di ciascuna Communità obligata in detto monte; nè si può dire, che si faccia peggiore la loro conditione, non deuano, nè possono di ragione ricusarlo. E così voi eseguirete, con dar'ordine al Segretario, che leuando le Communità, che haueranno estinto nel mõte prima erettione, li riporti in quello della seconda, e ne spedirete tutti gli ordini, e mandati, che saranno necessarij, & à voi pareranno, e piaceranno: & il tutto senza pregiuditio alcuno della nostra Camera, quale non vogliamo sia tenuta in cosa alcuna. Non ostante le cose predette, le cedole dell'erettioni di detti monti, la Bolla di Pio IV. de Registrandis, degli oblighi fatti, e qualsiuoglia altra cosa, che facesse in contrario, a'quali tutte, hauendo il tenor loro quì per espresso, per questa volta espressamente deroghiamo. Data nel nostro Palazzo Apostolico. Questo di 12. Giugno 1624.

Vrbanus PP. VIII.

Registrato in lib. A. de' Chirografi à c.43.

Et alium similem Chirographum de subrogatione montis secundæ erectionis in montem tertiæ habemus ab eodẽ Pontifice Vrbano VIII. die 29. Augusti 1637. signatum.

Cum autem in his Chirographis detur facultas Illustrissimo D. Thesaurario generali ordinandi, & præcipiendi Secretarijs, alijsque prædictorum montiũ Ministris quicquid pro executione, & expeditione cõtentorum in illis necessarium fuerit, & opportunum; si formulas quoque mandatorum (vt res melius intelligatur) hìc addamus, non erit forsitan iniucundum,

3 Formula del mandato da farsi al Depositario generale delle Communità.

Molto Illustre Sign. Marcello Sacchetti Depositario generale delle Communità dello Stato Ecclesiastico. Li denari, che tiene nel suo Banco à credito dell'infrascritte Communità, cioè,

Terracina scudi nouecento.	*sc.*900
Cesena scudi mille, e cento.	*sc.*1100
Ceruia scudi cento.	*sc.*100
Montegallo scudi cento.	*sc.*100
Narni scudi trecento.	*sc.*300
Communità dello Stato Ecclesiastico cinque mila.	*sc.*5000
Medeme per le Saline due mila.	*sc.*2000
Oruieto scudi cinquecento.	*sc.*500
In tutto scudi dieci mila.	*sc.*10000

Quali scudi diecimila sono stati depositati dalle sudette Communità nel suo Banco per estinguerne luoghi de' monti Communità seconda erettione, il quale non è ancora estinguibile, li metterete in credito alla Communitè di Rauenna per estinguerne luoghi cento di monte Communità prima erettione, e subintrare poi in detto debito per la rata estinta nel monte Communità seconda erettione in prede, e luogo delle sopranominate Communità, conforme al Chirografo di N.S. sotto la data delli 12. Giugno 1624. Che così eseguendo sarà ben fatto. Di Casa, questo di 25. Ottobre 1634.

P.D. Cæsis Tesoriero generale.

4 Formola del mandato per il Segretario delli Monti prima, e seconda erettione.

Segretario del mõte Communità prima, e seconda erettione la Santità di N. Signore in vn suo Chirografo delli 12 Giugno 1624. che resta negli atti di Rufino Plebano notario di Camera, ordina, che per non essere il monte Communità seconda erettione ancora estinguibile, nè volendo, che quelle Communità, che vi hanno debito, rimettendo denari ad effetto di liberarsene, restino per detta causa di posserlo fare; ma volendo in vno stesso tempo prouedere all'indennità di esse, e far cosa grata alle altre Communità; di

quì

qui è, che in d. Chirografo si dà facoltà, che tutti li denari, che si trouaranno depositati nel Banco del Depositario generale delle Communità dello Stato Ecclesiastico ad effetto d'estinguerne il monte Communità seconda erettione, possino farlo girare in credito d'vna, ò più Communità à nostro arbitrio, le quali habbiano debito nel monte della prima erettione ad effetto di farne estintione in detto mõte à suo fauore per douerne poi la rata estinta del monte prima erettione farla subintrare debitrice nel monte della secõda erettione in piede, e luogo di quelle Communità, che haueranno depositato il denaro. Però in esecutione, e vigore di detto Chirografo vi ordinamo, che facciate vna estrattione di luoghi cento con li sudetti scudi diece mila moneta del mõte Communità prima erettione à fauore della Communità di Rauenna, quale per detta somma trasportarete debitrice nel monte Communità seconda erettione, dal qual monte ne liberarete le Communità infrascritte, che hanno depositato il denaro nel Banco del Depositario generale ad effetto d'estinguerne parte del debito, che hanno in detto monte Communità seconda erettione, il quale, come si è detto, non è ancora estinguibile.

Terracina scudi nouecento.	*sc.*900
Cesena scudi mille.	*sc.*1000
Ceruia scudi cento.	*sc.*100
Montegallo scudi cento.	*sc.*100
Narni scudi trecento.	*sc.*300
Oruieto scudi cinquecento.	*sc.*500
Communità dello Stato Ecclesiastico per l'abbondanza di Roma scudi cinque mila.	*sc.*5000
Medeme per le Saline di Ceruia due mila.	*sc.*2000
In tutto scudi dieci mila.	*sc.*10000

Ordinarete però voi al Computista di detti monti, che ne passi scrittura necessaria, e che li frutti de' luoghi de' mõti estinti si paghino alli montisti estratti quindeci giorni doppo seguita detta estrattione: e cosi eseguirete. Di Casa li 25. Ottobre 1634.

P.D. Cæsius Thesoriero generale.

Formula dell'ordine solito à farsi dal Segretario al Computista de' Monti.

5 *Signor N.N. Computista, &c. le infrascritte Communità hanno estinto nel monte Communità prima erettione con la somma di scudi dieci mila luoghi cento per la Communità di Rauenna, la quale si deue far debitrice nel monte Cõmunità seconda erettione in luogo, & in vece delle quì sotto nominate Communità, Terracina, e Cesena.*

Et repetuntur aliæ supra nominatæ in alijs formulis.

Deuano però queste Communità pagare li frutti al monte Communità secõda erettione, doue erano debitrici, per tutti li 15. di Nouembre, nel qual giorno subintra Rauenna, & à lei toccarà pagarne li frutti per l'auuenire, conforme all'estrattione fatta il primo Nouembre 1634. V.S. dunque ne passi la scrittura necessaria nelle liste, e libri della sua Compotistaria, che così commanda Monsignor Illustrissimo Tesoriero generale per suo ordine presso di me. Di Casa li 10. Nouembre 1634.

Gio. Battista Bandino Segretario, &c.

6 At dices; hæc subrogatio vnius Communitatis in locum alterius, ex monte scilicèt primæ erectionis in montem secundæ nullum operatur augumentum in ipso monte, quia idem æs alienum, & eadem loca montium remanent in mõte secundæ erectionis, & solùm mutatur persona, & nomen debitoris; ideo vt promissa seruemus, assignãda est alia species subrogationis, quæ montẽ augeat. Habes ergo sequens exemplum sub fel. rec. Paulo V. in praxim deductum.

Mons Prouinciarum propter aggregationem priuatarum personarum, quæ soluendo non erant, pessimæ conditionis euaserat, itaut quámuis eius fructus essent scutorum sex pro quolibet loco, & centenario, portionarij tamen, seu montistæ nihil, aut parum percipere poterant: ideo idem Pontifex de duobus malis minus eligendo, præuia reductione fructuum ad iulios quinquaginta duo in singulo loco, montem hunc Prouinciarum transtulit in montem Communitatum primæ erectionis, ibique montistas, & portionarios describi creditores iussit, vt legitur in *edicto aliàs sub die 14. Iulij 1615. a Congregatione Montium, & Eminentissimo tunc Cardinali Iacobo Serra Prothesaurario generali, promulgato*, ex qua quidem translatione, & subrogatione mons Communitatis primæ erectionis in sũma satis ampla fuit auctus, & creditum montistarum in tuto positum, vt notum est.

Atque hæc de subrogatione, & translatione montium dicta sufficiant: Pergamus

gamus iam ad alia: quo pacto scilicet montes destruantur, & deficiant; & primo loco videamus de resignatione montium.

SVMMARIVM.

1 *Resignatio montis quid sit.*
2 *Resignationes montium quomodo facienda ex præscripto Clementis Octaui.*
3 *Pœna indignationis Principis quænam sit. remissiuè.*
4 *Resignatio montium facta per minorem an sit sustinenda.*

ARTICVLVS XIX.

Resignatio Montium quid sit, & quomodo fiat.

1 LIcèt resignatio montium, seu cessio propriam ipsius montis defectionem non operetur, sed potius quandam dominij translationem ex persona Caij in personam Titij; tamen quia si respiciamus resignantem, & cedentem, cum hic omnem actionem, & dominium locorum montium transferat in resignatarium, quoad ipsum resignantem mons euanescit, & perit.

Cum autem hæ resignationes, & cessiones frequentissimæ sint in Romana Curia, & non rarò contingat, vt errores (vel ob imperitiam, vel dolum ministrantium) detegantur, in graue contrahentium, & montistarum discrimen, & damnum, ideo fel. rec. Clemens VIII. vt huiusmodi malis occurreret, & remedia afferret opportuna, die 5. Maij 1600. super præmissis Constitutionem promulgauit, cuius tenor in summa est, qui sequitur.

2 Resignationes, seu cessiones montiũ vacabilium iam erectorum, & erigendorum coram Protectoribus eorũdem montium a secretarijs recipiendæ, & stipulandæ sunt.

Protectores præterquàm a veris creditoribus, seu procuratoribus, ab eis specialitèr deputatis, & sufficientia mãdata habentibus, resignationes, & cessiones non recipiant, nec admittant.

Reiciendi sunt a cessione, & resignatione montium vacabilium, qui mala valetudine detinentur; & redditur ibi ratio.

Creditores montium vacabiliũ præsentes in Curia non admittantur ad resignandum, seu cedendum per procuratores, nisi fuerint mulieres, pupilli, vel egregiæ personæ, qui habita licentia ab ipso Protectore (gratis in omnibus concedenda) in proprijs domibus per se ipsos, seu legitimos procuratores resignare valeant.

Creditores absentes tunc ad resignãdum admittantur, si Protectori constiterit de legitimo mandato procuræ, & in actu resignationis data fuerit cedula banearia alicuius idonei mercatoris in Vrbe, aut aliàs arbitrio ipsius D. Protectoris caueatur de exhibẽdo fidem superuiuentiæ constituentis, si citra montes infra quadraginta, si vltra montes infra sexaginta, quo termino elapso, ac dictæ superuiuentiæ non exhibita fide, mercator, seu fideiussor ad soluendum pretium montium resignatorum cogatur.

Cedulæ prædictæ penès Protectores custodiãtur, quemadmodum per secretarios, seu notarios montium recipiendæ sunt cautiones.

Montium verò non vacabilium resignationes aut coram Protectore, aut coram Secretario recipi possunt.

Creditores montium (vt fraudibus occurratur) per duos, vel saltem per vnum testem recognoscendi sunt, priusquam ad resignandum, seu cedendum admittantur.

3 In actu resignationis exhibendę sunt literæ patentes, quibus resignans, seu cedens doceat de suo credito.

Literæ patentes si fuerint deperditæ, dandus est fideiussor arbitrio Protectoris de restituendo pretium montis resignati ad omne mandatũ ipsius D. Protectoris, & cui, vel quibus ipse mandauerit.

Ad euitandas confusiones, & fraudes, Secretarius exprimat, & describat per extensum nomina, cognomina, patrias, parentes, & auos tam resignantis, quàm resignatarij.

Secretarij præter librum abbreuiaturarum (quem Brogliardum vocant) aliũ quoque librum habeant, in quo per extensum omnes resignationes, fideiussiones, & alia instrumenta hanc montium naturam concernentia describant, & sit per folia numeris obsignatus, & alium quoque librum habeant, in quo literæ patentes registrentur.

Listam, seu descriptionem eorum, qui

qui mense præcedenti aliqua loca emerint, iuxta literas patentes expeditas, teneantur Secretarij intra biduum post finem cuiuslibet mensis tradere Ratiocinatoribus, seu Computistis montium.

Ratiocinatores verò intra alios tres dies subsequentes aliam listam omnium creditorum Depositarijs montium, & Commissario Cameræ, sub pœna amissionis officij, tradant.

Depositarij montium in fine cuiuslibet bimestris aliam listam, in qua sint annotati omnes, qui fructus montium exegerunt, eidem Commissario Cameræ sub pœna dupli tradant, vt ex ea iuncta alia supradicta a Ratiocinatoribus tradita, sciatur, qui exegerint, vel non.

Secretarij, qui præmissa non obseruauerint, præter refectionem damnorum, expensarum, & interesse, pro prima vice 200. pro secunda 400. scutorum, & amissionis officiorum pœnis, alijsque corporis afflictiuis puniantur. Alia ad Secretarij munus spectantia dicemus infra.

Ordinationes, & decreta præmissa Protectores montium obseruent, & a Secretarijs, & Ratiocinatoribus, alijsque Ministris obseruari curent sub indignationis, alijsque pœnis.

3 Quæ verò sit pęna indignationis Principis, latè docet *Restaur.Castal.tract.de Imper.quæst.* 110. *priuileg.*38. *Franc. a Ponte de potest. Proreg.tit.de abund.Ciuit.tit.*2.*§.*7.*num.*5.*fol. apud me* 53. vbi ait, clausulam hanc appositam in literis Apostolicis importare, vt quis possit beneficijs priuari; *ex Bald.in c.*1.*§.porrò, num.*5. *tit. quæ fuit prima causa benef.amitten.in vsib. feud.*

4 An autem resignatio montium facta per minorem substinenda sit, attentis priuilegijs in erectione montium concessis? negatiuè respondet *Rota apud Seraph.decis.*679.*fuit dubitatum,num.*1 *& *2.*& per tot.* nisi interueniant solemnitates requisitæ in alienationibus rerũ minorum, vt ibi latius; & hæc conclusio poterit extendi ad Communitates, cum pari passu ambulent.

Alia quoque ad hanc resignationis montium materiam edidit fel. rec. Paulus V. anno 1615. dum pro recta eorundem montium administratione Congregationem erexit; quæ quidem cognoscere, & obseruare non erit Dominis meis Agentibus inutile; quod etiam ex infra dicendis apparebit.

SVMMARIVM.

1 *Montes destruuntur per suppressionem, & interuenire debet Chirographus Principis.*

2 *Exemplum suppressionis in totum.*

3 *Suppressio in quo differat a subrogatione.*

4 *Suppressio montis in particulari non eget Chirographo Principis, sed sufficit mandatum D.Thesaurarij generalis, & datur exemplum. & num.*7.

5 *Formula mandati D.Thesaurarij in suppressione particulari.*

6 *Suppressio particularis est aliquando valde vtilis Communitatibus; & datur exemplum.*

7 *Suppressio locum habet, tam in montibus perpetuis, quàm temporalibus.*

ARTICVLVS XX.

De suppressione Montium.

1 DEstruuntur secundo loco montes per suppresionem, quæ & ipsa Chirographum principis postulat, vt de subrogatione diximus; siquidem hi duo actus absolutè considerati idem esse videntur; differunt tamen, si amborum effectus, magis accuratè considerentur. Sicut enim suppresio priuationem, ita subrogatio nouum inducit habitum; exemplis res

2 clarior fiet. Erat in Vrbe ante annum 1609. Mons delle *Chiane*, aut *d'Oruieto* nuncupatus, a Sixto Papa *V.* anno 1587 erectus, sub annua respõsione scutorum sex in singula portione, seu loco: Paulus V. vt rem gratam faceret Vniuersitatibus Vrbis veteris, Ciuitatis plebis, Ficullis, & Montis Leonis, quorum causa mons fuerat erectus, nempè, vt ex venditione locorum, & portionũ retraheretur summa scutorum centum millium Cam. Apostolicæ soluendorum pro pretio Terrarum prope flumen Clanis existentium, & ab ipsa Camera prædictis Vniuersitatibus venditarum: præfatus, inquam Paulus V. fel. rec. suo Chirographo indulsit antedictis Communitatibus subrogationem, seu translationem ex ipso monte, *delle Chiane*, in montem Communitatis primæ erectionis nuncupatum, ex qua quidem subrogatione lucratæ sunt Vniuersitates iulios octo

pro

pro singulo loco in annua præstatione, cum antea senta sex, post subrogationem verò sc. quinque b. 10. soluebant. Sequuta verò suppressione dicti Montis
3 Clanarum, & subrogatione in montem Communitatis ex venditione locorum montium tantundem pecuniæ retraxerunt, quantum satisfuit pro restitutione pretij
1 portionum dicti montis Clanarum: qui vigore restitutionis d. pretij in totum suppressus remansit, itaut nulla illius ratio amplius habeatur. Et hæc dicitur totalis vnius montis suppressio.

Fit etiam aliquando non in totum, sed quoad partes montium suppressio, & hæc frequentior, & a Dominis Agentibus, vt Communitatibus profint, non ignoranda. Exemplum est

Ciuitas Viterbij est debitrix in mon-
4 te Communitatum tertiæ erectionis, qui non est, vt diximus nunc extinguibilis, quapropter, vt ab hoc onere subleuetur, nisi habeat promptam subrogationem, de qua dictũ est supra, recurrat ad suppressionis remedium hoc modo, videlicet; Pecuniæ, quæ inseruire debebãt pro extinctione, erogentur in emptionem tot locorum montium, itaut eadem Communitas Viterbij efficiatur creditrix tot portionum, seu locorum montium pro concurrenti quantitate pecuniæ solutæ, puta locorum decem. Vbi
5 verò effecta est creditrix, compensatur creditum cum debito, & obtento mandato Illustrissimi D. Thesaurarij generalis, quo præcipiatur Secretario montis, vt suppressionem faciat; tunc deletur ista Communitas ex libro debiti, & crediti, & remanet libera pro quantitate compensationis; & dicitur suppressio parti-
6 cularis. Qui quidem modus pluriès ame in praxim deductus fuit annis proximè elapsis, in quibus pretium locorum montium valdè imminutus erat ob pestis grassationem, & bellorum motus, per totam ferè Italiam excitatos, & conditionem Communitatum valdè meliorem feci, nam melius erat emere loca montium ad rationem scutor. 97. & quãdoque minus, quàm deponere scuta centum (prout tenebantur) in subrogatione, vel extinctione.

Hæc autem suppressio particularis ne-
7 dum in montibus perpetuis, sed etiam in temporalibus fieri solet: in temporalibus currit suo marte; si enim moriatur creditor, illa portio remanet suppressa, & cessant fructus, vt dictum est, neque in huiusmodi suppressionibus particularibus requiritur Chirographus, seu Motus proprius Principis.

SVMMARIVM.

1 *Reductio montium duobus modis fit, & quomodo in montibus temporalibus.*
2 *Reductio montium in perpetuis quomodo, & qua ratione fiat.*

ARTICVLVS XXI.

De reductione Montium.

1 MOntium reductio, quæ est tertia via destinctionis, duobus modis fieri solet; primò per omnimodam mutationem qualitatis vnius montis, puta si fiat de temporali, & vacabili perpetuus, & non vacabilis, prout Clemente VIII. sedente factum fuit in monte Sixto nuncupato, qui anno 1587. sub qualitate vacabili erectus sub annua responsione scutorum decem in anno singulo, ad perpetuum, & nòn vacabilem reductus fuit, & fructus etiã imminuti, & reducti ad sc. 6. & adsunt alia multa huius rei exempla.

2 Secundo modo fit etiam reductio in montibus perpetuis, quando mons in sua primæua erectione habet taxatos fructus in certa quantitate (prout necessarium esse diximus) sed postea imminuuntur; exemplum in Monte fidei a Clemente VII. erectus sub annua respõsione scutorum decem in singulo loco, qui postea a Paulo III. ad septem, a Sixto V. ad sex, a Paulo V. ad quinque redactus est; vt habetur *in literis horum Põtificum*, & legitur apud *Tholosan. in tract. de repub. lib. 13. cap. 16. n. 10.* Hodie verò, quia mirum in modum exuberat pecunia, ne remaneat inutilis, & otiosa, eius domini non curant, imò satagunt illam in portiones, seu loca montium erogare, licèt eorũ fructus vix quatuor cum dimidio in singulo loco, & anno excedant: & ratio fortè est, quia aliæ inuestituræ, nempe in bonis stabilibus, seu censibus sunt valdè periculosæ, ob varia fideicommissa, donationes, & similia, quæ quotidie deteguntur, nam Mundus in maligno positus est: & insuper si superueniat aliqua necessitas, facilior est venditio locorum montium, quàm bonorum stabilium, vt notum est possidentibus, & fructus etiam promptiori via exiguntur.

SVMMARIVM.

1 *Extractio montium quomodo fiat, & in quo differat a suppressione.*
2 *Solutione eius, quod debetur, tollitur omnis obligatio.*
3 *Praxis extinctionis montium, & quid agere debeat Agens pro illius perfectione.*
4 *Præsentia iudicis facit cessare omnem fraudis suspicionem.*
5 *Extractio montium est actus publicus & ideo debet omnibus innotescere, præsertim creditoribus; & quid requirat.*
6 *Extractio imprimenda, & affigenda est in locis publicis cum expressione nominum creditorum extractarum, & quare.*
7 *Formula extractionis.*
8 *Extractio montium fieri potest non solum ad instantiam vnius Vniuersitatis, sed etiam multarum insimul iunctarum.*
9 *Extractio montium fieri non solet pro minori summa, quam locorum decem; & quare.*

ARTICVLVS XXII.

De extractione, seu extinctione Montium.

1 SVperest quartus, & vltimus modus destruendi Montes, & hic dicitur extractio, seu extinctio; fit autem quandoque in totum, vt plurimùm tamen per partes, vt de suppressione dictum est. Differt autem a suppressione, quia hæc vt plurimùm transfert, & non extinguit debitum, itaut corruptio vnius sit generatio alterius, vt dictum est suo loco; sed extractio debitum omnino tollit, quia restituitur pretium loci extracti domino illius; & Communitates, alijque, ad cuius instantiam fiunt extractiones, ab omni penitus obligatione liberantur; solu-
2 tione enim eius, quod debetur, tollitur omnis obligatio, *l. Papinianus, ff. mandati, l. Modestinus, l. solutionem, ff. de solution. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præs. 143 num. 2.*

3 Vbi verò facienda est extractio, ita ad praxim deducitur; & pro faciliori intelligentia supponendum est, quòd omnia nomina creditorum cuiuslis môtis descripta sunt in paruis folijs, itaut si Petrus creditor sit decem, vel viginti locorum, totidem sint parua folia suo nomine inscripta, quæ postea complicata, in vrnam, seu saeculum reconduntur, & sigillo Illustrissimi D. Thesaurarij generalis obsignatur; & hæc vrna, siue sacculus vulgò dicitur *la Bossola*. Et quo niam montes, præsertim Communitatū in dies augentur, prout necessitas postulat, vbi mons ad certam, & rationabilem quantitatē est auctus, fit noua montistarum in prædictis paruis folijs descriptio, & in nouam Bossulam detruduntur; itaut in monte Communitatum primæ erectionis quinquies renouata fuerit; & hinc legimus in Edictis super extractione publicatis. *Estrattione cauata dalla 2. dalla 3. dalla 4. e dalla 5. Bossola.* His ita præmissis, si quis debitor in dictis montibus debitum extinguere velit, penes idoneum, & fide dignum mercatorem (Communitates verò penes eorum Depositarium generalem) pecunias deponunt, a quo depositi fide recepta, hanc Secretario montis consignat; Secretarius autem vrnam, siue sacculum supradictū accipit, & corā Illustrissimo Thesaurario, ostensa fide
4 depositi, instat, vt pro concurrenti quātitate pecuniarum ad rationem scutorū centum pro quolibet loco, tot montistarum nomina ex d. saeculo, sorte extrahuntur, & coram eodem met Thesaurario, cuius præsētia omnem fraudis suspicionem cessare facit, *Seraphin. decis. 1109. num. 2.* sigillatim vnum post alium quassato sacculo extrahuntur.
5 Et quoniam hic actus publicus est, & omnibus innotescere debet, adnotat propterea Secretarius locum, diem, mēsem, & annum, & quibus testibus præsentibus id actum fuerit; gestaque per eum manu ipsius Thesaurarij generalis firmantur; exinde creditorum nomina iam extracta typis mandantur, & publi-
6 cis in locis, vbi magis populi frequentia conuenit, per vnum D.N.Papæ Cursorē figuntur; quindecim dierum termino ad recipiendum pretium locorum mōtium assignato; quo elapso, & fructus cessant, & periculum amissionis pecuniarum transfertur in ipsos creditores, vt legitur in ipsius extractionis edicto, cuius formula, hæc erit.

Tri-

Trigesima Estrattione del Monte Communità prima erettione cauata dalla quinta Bossola.

7 *Estrattione di luoghi nouantasette del monte Communità prima erettione fatta ad instanza della Communità di Rauenna alla presenza dell' Illustrissimo, & Reuerendissimo Monsig. Pier Donato Cesis Tesoriero generale di N.S. cauati dalla quinta Bussola, nella quale sono stati estratti gl' infrascritti montisti, alli quali si fa intendere, come sarà loro restituito il prezzo de' luoghi estratti a ragione di scudi 100. moneta per luogo, mediante il Banco del Sig. Marcello Sacchetti Depositario generale delle dette Communità con li ordini però dell' infrascritto Segretario, & non altrimente: E passati quindeci giorni dalla data di questa, non solo non li correranno più li frutti, ma il denaro restarà in deposito appresso il d. Sig. Marcello à risico, e pericolo di essi montisti, volendo, che la presente affissa, e publicata che sarà nelli soliti luoghi di Roma, astringa ogn' vno, come se fosse personalmente intimata. Data in Roma il dì 27. Ottobre 1634.*

Post hæc descripta sunt singula nomina creditorum, cũ expressione quantitatis locorum extractorum, in calce verò adest subscriptio Illustrissimi Thesaurarij, & Secretarij.

P.D. Cesi Tesoriero generale.

Gio. Battista Bandini Segretario.

8 Nec omittendum puto, huiusmodi extractiones fieri posse ad commodum Vniuersitatum, non solùm si vna tantùm deponat pecunias, sed etiam si plures insimul, alia quippe centum, alia quingenta, alia quinquaginta, ex quibus quãtitatibus simul iunctis debet saltem cõstitui summa scutorum mille, quę loca decem efficiunt; non enim pro minori
9 summa fieri solet extractio, ne scilicet ob nimiam illius frequentationẽ etiam in parua summa mons ipse vilescat.

Sed hactenus de extractione, alijsque modis, quibus, vt diximus, erectiones, & destructiones montium fieri solent. Superest modò, vt quinam sint ministri in ipsa montium administratione necessarij, videamus, quibusuè qualitatibus pollere debeant, ne in horum electione peccetur.

SVMMARIVM.

1 *Publica fides in omnibus rebus seruanda est, & maximè in locis montium; & quare.*

2 *Principes multa promittunt in suis literis super erectione montium, & cum emptoribus illorum contrahunt.*

3 *Princeps tenetur ad obseruantiam contractus, cum in hoc consideretur vt priuatus.*

4 *Pro validitate contractus requiritur cõsensus partium, & ad hos consensus probandos adhibetur scriptura.*

5 *Scriptura ad probandum emptionem locorum montium quænam sit.*

6 *Eligentes malos ministros tenentur ad damna, & interesse parti læsæ sarcienda.*

7 *Colonus faciens colere arbores, vel vites, seu arare terram a rusticis imperitis, si prædia ex hoc fiant deteriora, tenetur ad damna.*

Extende, hoc etiam procedere in notarijs imperitis. num. 8

9 *Paulus V. vt materia Montium Romanæ Curiæ benè administretur, Congregationem egregiorũ virorum instituit.*

10 *Referuntur contenta in literis Pauli V. super recta administratione montium.*

ARTICVLVS XXIII.

De Ministris, & Officialibus necessarijs in administratione Montium.

1 Contingit aliquando ob negligẽtiam, ne dicam dolum, seu malitiam ministrantium, & officialium læsam fuisse publicam fidẽ, quæ in materia montium maximè venit adhibendã: non enim pupilli, viduæ, religiosi, Pia loca, viri denique cuiusuis generis pecunias in emptione mõtium erogarent, vt ex fructibus vitæ necessaria compararent, nisi crederent, & scirent huiusmodi contractus fuisse prius approbatos, & recognitos ab insignioribus S.R.E. Prælatis, & ab ipsomet Summo Pontifice; qui in cedulis, seu literis
2 Motus proprij super erectione montiũ multa promittit; & quodammodo contrahit cum ijs, qui loca, & portiones
3 montium emunt, & ideo nefas est ab illis recedere; quia etiam Princeps tene-

tur ad obseruantiam contractus; hoc enim casu consideratur vti priuatus; *Surd. & alij per eum adducti decis.1.num.5.*&
4 quamuis pro validitate contractuum requiratur consensus partium, ad hos tamen consensus probãdos adhiberi solet scriptura, quæ vulgò dicitur instrumentum: *Honded.cons.52.num.18.lib.1.*
5 Scripturæ verò, siue instrumenta hanc montium materiam concernentia a notarijs (quos Secretarios vocant) fieri solent; quòd si ad huiusmodi officia eligantur viri diligentia, fide, peritia minus ornati, quàm res ipsa postulet, electio dicitur culpabilis; & eligentes
6 tenentur ad interesse, & damna parti læsæ facienda, *l.1. & 2.C. de periculi nomin. lib.11. & l.vni.C.de peric.eorum, qui pro magist.interu.eodem lib.& ibi. Scribētes;*
7 vt in colono, qui faciat colere arbores, & vineas, vel arare terras ab hominibus inexpertis in cultura, si prædia ex hoc fiant deteriora, quòd teneatur domino ad refectionem damni, quia imputatur ei, qui adhibuit operarios imperitos ad colendum; *Bart.in l.1.num.fin. C. de mancip.& colon.lib.11. & in l. si merces, §.conductor, ff. locati.* Et magis ad rem
8 de electione notarij imperiti, & minus idonei videndus est *Anton. Tessar. de errorib.notar.cap.1. num. fin. & in num. præcedent.* refert qualitates, quæ requiruntur in notarijs.
9 His igitur malis, vt occurreret, fel.rec. Paulus V. vt opportuna, quantum in se fuit remedia afferret, spectabilium virorum Congregationem instituit, vt in eius literis die 13. Septembris 1608. editis, & in libris Cameræ (quos signaturarum vocant) apud acta D. Io. Iacobi Bulgarini, eiusdem Cameræ tunc notarij sub anno prædicto pag.149. registratis appatet, cuius tenor in summa talis est.
10 Præmittitur narratio causarum, quibus ad hæc sancienda fuit impulsus: videlicet,

Primò: Vt viduarum, pupillorum, & aliarum cuiusuis generis personarum, & piorũ locorum indemnitati consuleret.

Secundò: Vt fides publica, & S. Sedis Apostolicæ auctoritas, quibus fundamentis, montes, & officia Romanæ Curiæ sunt erecta, illibatæ permaneant.

Tertiò: Vt abusus, qui non pauci, in erectionibus, additionibus, aggregationibus, resignationibus, & extractionibus montium irrepserunt, omnino tollantur.

Quartò: Vt fructus, & annuæ responsiones in erectione montium a diuersis Principibus tam laicis, quàm Ecclesiasticis assignatæ, debito, & statuto tempore soluantur.

Quintò: Vt Depositariorum, Secretariorum, Ratiocinatorum, & aliorum in huiusmodi montium, & officiorum negocio inseruientium, negligentijs, & prauis vsibus occurratur, & remedijs opportunis consulatur.

Sextò: Clementis VIII. Constitutionem de non aggregandis Principibus, Baronibus, priuatisque viris in montes Cameræ Prouinciarum, Communitatũ, & Religiosorum, Motu proprio confirmat, illamque ad nouos montes extendit.

Septimò: Vt a similibus gratijs, & facultatibus erigendi, aggregandi, vel augendi montes in futurum penitus abstineatur

Aloysium Capponium Thesaurarium generalem

Hieronymum Serlupium, Lælium Biscium Cameræ Apostolicæ Clericos

Ioannem Baptistam Spadã sacri Consistorij, Fisci, & Cameræ Aduocatum

Iulium Monterentium eiusdem Cameræ Commissarium generalem: auctoritate Apostolica assumit, constituit, & deputat, cum libera, ampla, & omnimoda facultate, & iurisdictione, præmissa, & alia infra dicenda gerendi, & faciendi.

Octauò: Quicquid coniunctim omnes, seu Thesaurarius, & maior illorum pars gesserit, tatum, firmum, & ab omnibus inuiolabilitèr obseruandum decernit.

Nonò: Contra debitores cuiusuis generis, qualitatis, & preeminentiæ fuerint, etiam speciali nota dignos, tam pro fructuum solutione, quàm pro debita montium extinctione statuto tempore facienda, manu regia, & iuris ordine nõ seruato, nec eorum obligationibus exhibitis, nec inspectis, capta tamen extraiudiciali informatione ad instantiam Deputatorum, seu Defensorũ montium, siue ipsis negligentibus, ad Cameræ Apostolicæ Commissarij instãtiam, procedant.

Decimò: Sequestra, executiones, & mandata quæcumque necessaria, & opportuna decernant, relaxent, & exequi faciant.

Vndecimò: Bonorum tam secularium, quàm Ecclesiasticorum vbicumque existentium, & pro securitate montium hypo-

hypothecatorum etiam nomine Cameræ possessionem capiant.

Duodecimò: Ciuitates, Castra, Terras, pro securitate montium hypothecatas, quacumque solemnitate postposita, vnico tantùm edicto per dies quindecim locis solitis affixo, subhastari faciant, & plus offerenti concedant.

Decimotertiò: In emptionibus tamen seruandam esse Constitutionem super alienatione bonorum in Statu Ecclesiastico existentium aliàs editam, præcipit.

Decimoquartò: Pro euictione bonorum venditorum personas proprias, hæredes, & successores Principum, & dominorum Terrarum, Castrorum, & Ciuitatum, etiam in forma Cameræ Apostolicæ ab hac Congregatione obligari posse determinat.

Decimoquintò: Pretium ex ipsis venditionibus redactum, in solutione fructuum primo loco cedat; quod superest, in extinctionem partis, vel totius montis erogetur.

Decimosextò: Conductores, affictuarios, arrendatarios bonorum obligatorum, etiam Ecclesiasticorum, ad soluendum summas debitas, & debendas, & montes extinguendos, appellatione quacumque postposita, compellant, & quibusuis sublatis impedimentis cogant.

Decimoseptimò: Citandi, monendi, requirendi, lites, & causas qualcumque super montibus, & officijs Romanæ Curiæ a quibusuis iudicibus reassumendi, audiendi, & decidendi, etiam sub censuris, & pœnis Ecclesiasticis inhibendi, & alia quæcumque in præmissis necessaria faciendi facultatem habeant.

Decimo octauò: Tandem hæc omnia cum clausula sublata, decreto irritanti, derogatorijs derogatoriarum roborantur; quòd sola Signatura sufficiat, & fidè vbique faciat, transumptis etiam impressis, Thesaurarij generalis sigillo, & manu notarij ab ipso deputati subscriptis, in iudicio, & extra credatur, ac si esset originale exhibitum.

Atque hæc in ipso Pauli V. Motu proprio continentur, ex quibus satis constat, Ministros hac in re necessarios, & in quorum electione summo studio inuigilandum est ab hac montium Congregatione, & ab Illustrissimo D. Thesaurario generali, esse;

Secretarium.
Ratiocinatorem.
Depositarium.
Defensores.
Proxenetas.

De quibus aliquid sigillatim dicendum superest.

Et cum aliã, quoque eiusdem Pauli V. Constitutionem habeamus, qua confirmantur prouisiones, ordinationes, & taxæ in ipsa Congregatione super montibus factæ, & approbatæ die 4. Aprilis 1615. impressam, & in qua magis præcisè de prædictis Officialibus agitur, prout necessitas postulauerit, a nobis inferius suo loco adducentur.

SVMMARIVM.

1 *Secretariorum montium tabulis, non secus ac notariorum, fides adhibetur.*
2 *In electione secretariorum montium quæ sint consideranda.*
3 *Secretariorum montium munus, & officium quanti ponderis sit, & quæ requirat.*
4 *Ad munera publica admittendi non sunt, qui maturitatem ætatis non habeant.*
5 *Corporis incompositio mentis inæqualitatem indicat; & morum grauitas hominem commendat.*
6 *Omnia apertius, & perfectius quotidiano rerum vsu in ipsis rerum documentis apparent.*
7 *Scientia, & experientia simul iunctæ perfectum faciunt Officialem, & iudicem.*
8 *Praxis quid sit.*
9 *Præsentia iudicis facit cessare præsumptionem, & suspicionem fraudis. Declara. vt num. 11.*
10 *Secretarius montium est oculus Thesaurarij generalis, & Protectoris eorundem montium.*
11 *Resignatio montium non vacabilium quomodo fiat.*
12 *Secretarij, & ratiocinatoris officia inter se distincta sunt, nec possunt ab vna, eademque persona insimul exerceri.*

ARTICVLVS XXIV.

De Secretario Montium.

1 IN electione Secretariorum montiũ (qui etiam Notarij dicuntur) cum ipsorum tabulis tanquam publicis documentis fides vbique locorum adhibeatur, *l. 1. ff. de fide instrum.* tria
2 potissimùm consideranda videntur, videlicet

delicet ætatis maturitas, morum grauitas, rerum agendarum experientia, & peritia, argumento eorum, quæ leguntur *in c.cum in cunctis,de elect.* Tanti e-
3 nim ponderis est officium Secretarij, vt priuatorum vtilitas, & damnum, fides publica, Principis auctoritas,& decus in eo consistat; hominumque negocia capiant incrementum, *arg.l.legatis seruis,*
4 *63.§.ornatricibus, ff.de legat.3.* ætas matura requiritur; quia publicum munus exercet, & publica persona dicitur notarius, *l. 2.ff. Rempub.sal.fore;* ad munera autem publica non sunt admittendi, qui maturitatē ætatis non habeant, *l.ad rempub.8.ff.de muner.& honor.* morum quoque grauitatem inquirendam, diximus, quia corporis incompositio
5 mentis inæqualitatem indicat, *c.fin.41. distin.l.his qui, §.diuus, ff. de tutor. & curat.* & vetus est adagium,

Intima per mores apparent exteriores. Et ideo morum grauitas hominem cōmendat, *c.licet,8.quæst.1.l.nec ei,§.eorū, ff.de adopt.l.vnic.C.de emendat.propinq. Ant.Tesser.de excess.not.cap.1.per totum.* Rerum agendarum peritia tertio loco
6 requiritur in Secretarijs montium, nam vt *Iustinianus ait in §.penult. Instit.de satisdat. Omnia apertius, & perfectius quotidiano rerum vsu in ipsis rerum documentis apparent; & probat text. in l.*
7 *certi iuris,C.de iudic.* quamobrem scientia, & experientia simul iunctæ perfectū faciunt Officialem; & Iudicem; *Rolan. cons.2.num.7.lib.2.* & alia multa cumu-
8 lat *Mastrill.de Magist.lib.2.cap.3. n.39. & seq.* Et praxis *ex Baldo in l.amilius, ff. de minor.* est scientia digestiua; peritia autem appellatur plenitudo scientiæ, & prudentiæ, seu perfectio artis; & defectum scientiæ suppleri posse ab experientia, quia hæc probat, & docet,& rerum magistra dicitur; *d.l.certi iuris, C. de iudic.*

Diligentia quoque, & illibata fides requiritur in Secretarijs, præsertim circa montium resignationem, quæ licèt facienda sit coram Protectoribus, & Thesaurarijs generalibus, si montes temporales sint, quæ quidem præsentia cessare
9 facit præsumptionem, & suspicionem fraudis; *Menoch.& alij ab eo relati præsumpt.75.nu.55.lib.2.* Secretarius tamen
10 debet esse oculus, quo Protector, & Thesaurarius videant, quando, quomodo, & quibus conditionibus, & vinculis resignationes, seu cessiones montium faciendæ sunt, iuxta ea, quæ sancita leguntur *in suprà relatis literis Clementis VIII. & Decreta prænarrata Congre-*
11 *gationis cap. 11. & seq.* Neque est adeo certa conclusio, præsentiam iudicis tollere fraudis suspicionem, vt non admittat probationes in contrarium, *ex eod. Menoch.d. præsumpt.75.num.32. Od. de restit.in integr. par.1. quæst.22. artic.9. num.54.vers.ratio autem; & dixit etiam Rota coram Caualer. decis.612. num.40,*
12 *& seq.* Adde etiam; resignationes montium non vacabilium fieri vt plurimum inter priuatos parietes ipsiusmet Secretarij, ideo nisi sit diligens,& fidelis, quāta possint hinc exoriri scandala, nemo est, qui nesciat; & hinc grauissimas pœnas contra Tabellarios conficientes falsas,& simulatas scripturas a legibus impositas esse legimus; & scribit *Anton. Thessar.de notar. excess. & peccat. cap.8. num.2.3.& per tot.*

Quibus excessibus vt occurratur, Se-
13 cretarij, & Ratiocinatoris officia sunt penitus inter se incompatibilia, nec possunt ab vna, eademque persona exerceri, quamuis Apostolica interueniat dispensatio, vel alius quiuis titulus, prout sancitum habes *in præcitatis literis Clement.VIII.§.8.de resign.mont.*

SVMMARIVM.

1 *Calculator potest esse quilibet de Mūdo, etiam minor, & infamis.*
2 *Calculatores tribus modis eliguntur; & quæ sit inter hos differentia.*
3 *Calculator electus a iudice potest cogi, & carcerari, si recuset calculare.*
4 *Notarius quare dicatur publica persona.*
5 *Ratiocinatores montium ob publicam vtilitatem inuenti sunt.*
6 *Qualitates requisitæ in Secretarijs requiruntur etiam in Ratiocinatoribus. & num.8.*
7 *Secretarij, & Computistæ montium an, & quando possint alium sibi substituere.*
9 *Ratiocinatoris montium munus, & officium circa quæ versetur.*
10 *Lista montistarum a Ratiocinatoribus danda quid sit, quid significet, & ad quid seruiat.*
11 *Depositarius non tenetur soluere fructus montium, antequam recipiat listam, & quare.*
12 *Creditor montiū respectu Depositarij non dicitur, qui non est descriptus in lista cum alijs montistis.*

ARTICVLVS XXV.

De Ratiocinatoribus, seu Compotistis Montium.

1 AD officium Ratiocinatoris, seu Calculatoris licet eligi quilibet de Mundo possit, etiam in minori ætate constitutus, & infamis, teste *Munnoz. de Excob. de ratiocin.*
2 *cap.* 8. *num.* 1. attamen cum ipse quoque scribat, calculatores aliquando eligi a partibus, quandoque verò à iudice non rarò etiam de publico deputantur; itaut primo casu nō possit cogi calculator ad
3 acceptandum officium; secus autem si fuerit electus a iudice, tunc enim nedū recusare nequit, sed si calculare neget, capi potest, & carceribus mancipari, *ex eodem Excobar. d. cap.* 8. *nu.* 3. *&* 4. & de extimatoribus hoc idem videtur velle *Garzias tract. de expens. & melioramen. cap.* 24. *num.* 26. *post Bart. in l.* 1. *§ cura carnis, ff. de off. Præfect. Vrb. & in l.* 1. *§.* 1. *ff. naut. caup. stab. Bald. Alex. Salycet. in l. inuitus, ff. de procurat.* qui tamen loquuntur, quando huiusmodi personæ, seu ministri de publico electi essent; quia tunc dicuntur publicæ personæ, *l.* 2. *iunct. a gloss. in verb. publicum, ff. rem pupil.*
4 *sal. for. l.* 2. *C. de adept. vbi gloss. in verb. seruo publico,* exponit, idest notario, quia publicè seruit, non quia sit seruus; quæ omnia possunt ad Ratiocinatorem in
5 casu nostro adaptari; siquidem Ratiocinatores montium ob publicam vtilitatem inuenti sunt, nec possunt recusare
6 officium suum impartiri petentibus, ex supradictis: quapropter qualitates requirendas in Secretarijs, easdem quoque necessarias putamus in Ratiocinatoribus, cum eadem in ambobus ratio vigeat; *l. illud, in princ. ff. ad leg. Aquil. & ibi gloss. in verb. existimari, l. a Titio, ff. de verb. oblig.* & sub eadem dispositione, & verbotum structura sancitę sunt leges, a Secretarijs, & Ratiocinatoribus seruandæ, *vt in præcitatis ordinationibus cap.* 24. *in hæc verba.* [*Et à fin che* le Segretarie, e le Compotistarie di tutti li detti monti siano esercitate, e maneggiate, come si conuiene, e con ogni diligenza, integrità, e fedeltà dalli proprij Segretarij, e Compotisti, ò altre persone intelligenti, e pratiche, d'ordine espresso di N.S. si prohibisce, & espressamente ordina, e commanda, che per l'auuenire li Segretarij, e Compotisti di
7 ciascuno di essi monti non possino sustituire, nè deputare, ò sorrogare in luogo loro alcuno senza espressa licenza da ottenersi in scriptis, e spedirsi gratis da noi, e da Monsig. Tesoriero generale pro tempore, sotto pena della perdita della Compotistaria, e Segretaria da incorrersi ipso facto, senza decreto, ò atto alcuno giuditiale, ò stragiuditiale da farsegli, etiam che fossero state concesse da N.S. ò dalla S. Sede Apostolica, & à vita, etiam per titolo oneroso, ò in qualunque altro modo, *&c.*]

8 Patet igitur ex his, non ad imparia iudicari hæc duo officia, eandemque diligentiam, fidelitatem, integritatem, intelligentiam, & peritiam requirendas esse in Secretarijs, & in Ratiocinatoribus, eorumque personarum industriam electam esse, dum prohibentur substituere alium, vel alios, & si fiant, reno-
9 cantur expressè *in cap.* 25. *seq.* Ratiocinatoris verò officium, circa quæ versetur, *ex ijsdem ordinationibus cap.* 28. *apparet vt infra.* [*Quanto* poi à quello, che tocca alli Compotisti, si ordina, e comāda, che debbano esercitare l'offitio, e carico loro con ogni diligenza, fedeltà, integrità, e fare le liste, e portarle à Mōsig. Tesoriero generale pro tempore, ò altri, à chi tocca à sottoscriuerle à tempo debito, e secōdo la forma dell'editto publicato d'ordine della sudetta Cōgregatione de' monti sotto la data delli 31. Ottobre 1609. quale quanto al sudetto particolare s'innoua, e conferma in tutto, e per tutto: e nel far dette liste auuertino di leuar di lista quelli, che nel precedente bimestre haueranno vēdoto, ò risegnato, e metterui li compratori, ò altri, che doueranno, conforme la nota, che se gli darà sottoscritta dalli Segretarij, ò Prosegretarij secondo il solito, qual nota doueranno eseguire pūtualmente sotto pena d'esser tenuti del proprio à tutti gli errori, e danni, che per difetto loro, ò mancamento potessero succedere.

Et in oltre debbano ancora tenere vn libro cartulato, e distinto per alfabeto, nel quale sia descritto, e notato il nome di ciascun montista, & ogn'vno vi habbia la sua partita, acciò vendendosi si possa dar debito al venditore, e cōprandosi, credito al compratore, e così le scritture vadano raggnagliate per euitare tutti li disordini, che potrebbono occor-

occorrere, tenendosi le scritture confuse.

10 Lista autem, de qua fit mentio, est nomenclatura quædam, seu index, & repertorium omnium mõtistarum, & creditorum montium, quæ, seu quod diligenti cura, quolibet bimestri ab ipso Ratiocinatore conficienda est, & hæc vbi primùm subscripta fuerit a Thesaurario generali, seu alio ab eo deputato, tunc Depositario mõtis consignatur, vt sciat, quibus soluere debeat fructus, qui descriptis tantùm in dictis listis, & non alijs soluuntur.

11 Nec depositarius cogi potest ad soluendum; quia solutio facta alteri, quàm vero creditori, non liberat soluentem, etiamsi fiat personæ coniunctæ, *l.1.§.ante omnia, ff. de pact. l. si ego. ff. de negoc. gest. l. eius qui in prouincia, & ibi gloss. & Bart. ff. si cert. petat. & alij relati a Flamin. Carthar. decis. Ianuen. 30. nu. 7.*
12 *& seq. & per tot.* Nec dicitur creditor respectu ipsius Depositarij, nisi qui descriptus est in lista; *argum. text. in l. 12 & ibi Scriben. C. de exact. tribut. lib. 10. & benè facit Dec. in cons. 284. pro tenui, n. 5 vers. & iste Antonius, lib. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Depositarij montium qui sint, & a quo, seu quibus eligantur.*
2 *Depositarius quid agere debeat, antequã ad officium exercendum admittatur.*
3 *Depositarius condemnatus de deposito efficitur infamis.*
4 *Depositarij montium debent habere thelonium, seu mensam nummariam, quæ dicitur* Banco, *apertam, & publicam.*
5 *Mercatores cauere debent a subtilitatibus, & cauillationibus; & datur exẽplum.*
6 *Depositarij montium recusantes soluere, non sunt audiendi; & quare.*
7 *Inopia, & auaritia in mercatore, æquè malum est, & ideo vitanda.*
8 *Inopia est delictorum mater.*
9 *Depositarijs montium quidnam prohibitum, & denegatum sit.*

ARTICVLVS XXVI.

De Depositarijs Montium.

1 MOntium Depositarij dicuntur, qui pecunias a debitoribus receptas creditoribus, seu montistis in lista descriptis soluere debent; horum electio a Protectoribus Montium, seu a Thesaurario generali, quandoque ab ipsomet Principe in literis Motus proprij super erectione montis expeditis fieri solet, vt videre est in erectione montis Communitatis secũdæ erectionis a Paulo V. facta vbi D. Ascanius Costaguta; & in erectione montis tertiæ ab Vrbano VIII. D. Ioannes Franciscus Sacchettus nominantur, & constituuntur Depositarij.

2 Debet autem Depositarius priusquam ad officium exercendum admittatur, idoneam præstare cautionem, ad fauorem montistarum, soluendi fructus de bimestre in bimestre in fine, nulla mora, aut exceptione interposita, *l. si quis vel pecunias, 11. vbi Bart. & alij, C. deposit.*
3 *Asin. de execut. §. 1. cap. 3. nu. 1.* Et si Depositarius fuerit condemnatus de deposito, efficitur infamis; *vt est text. ad literam in l. qui depositum, 10. C. deposit. Asin. loco cit. num. 4.*

4 Debet etiam Depositarius habere thelonium, seu nummariam mensam (vulgò, *il Banco*) expositam, publicè apertam, & exercere mercaturam fide, probitate, & facultatibus idoneus; *ad tradita per Benuen. Strach. de mercator. par. 2. num. 10.* vbi docet, quòd merca-
5 tores cauere debent a subtilitatibus, & cauillationibus, ne scilicet imitentur Thraces, qui pactis cum hostibus per aliquot dies inducijs, nihilosecius noctu populabantur agros, & cum quærerentur aduersarij, tanquam inducias violassent, responderunt nihil præter pacta fecisse, dies enim pepigisse, noctu tantùm incursitasse dixerunt; vnde vetus adagium fluxit; *Thracium commentum*; aduersus eos, qui pacta eludunt callido commento, de quo meminit *Cicero lib. 1. offic. Tiraquel. de vtroque retract. §. 1. gloss. 11. num. 9.*

6 Nec audiendi sunt mercatores depositarij montium, si dicant, non exegisse a debitoribus, quia cum habeant facultatem exigendi more Camerali, & cum relaxatione represaliarum, vt in literis Apostolicis super erectione ipsorum montium cautum est, non sunt, inquam audiendi, si in officio sibi commisso, & in munere exercẽdo negligentes erunt; *Afflict. decis. 13. num. 16.* eoque magis, quia in acceptatione officij promittunt soluere fructus prædictos, siue exegerint, siue non; & vt vulgò dicitur, *Esatto, e non esatto, vt in præcitatis literis erectionis montis, §. Depositarium verò.*

Cuius

Cuius inopia quemadmodum vitanda est, ita etiam auaritia, ex ijs, quæ apud *Valer. Max. lib.6. cap.4.* legimus. Cum enim Seruius Sulpitius, Galba, & Aurelius Consules in Senatu contenderent, vter aduersus Venatum in Hispaniam mitteretur, ac magna inter Patres Conscriptos dissensio esset; cum Scipionis Aemilij sententia postularetur: *Neminem* (inquit) *mihi mitti placet, alter nihil habet, alteri nihil est satis;* æquè malum iudicans inopiam, & auaritiam; quam sen-
7 tentiam a M.Tullio comprobatam affirmat *Tiraquell. de nobil. cap.3. num.20. ad fin.* Duæ enim sunt res, quæ possunt homines ad turpe compendium commouere, inopia scilicet & auaritia; nam sicut hæc idolorum seruitus ab Apostolo
8 dicitur, ita delictorum matrem appellat inopiam *Cassiodor. lib.9. var. cap.13.* Præterea cum officia Secretarij, Ratiocinatoris, & Depositarij sint inter se incom-
9 patibilia, vetitum est Depositario, ne præter suum alia duo exerceat, *vt in dictis ordinationibus, cap. 26. his verbis.* [*E perche* la Depositaria, Segretaria, e Compotistaria d'vno stesso monte sono offitij incompatibili, e come tali (acciò le cose vadano con ogni buon' ordine) deuono esercitarsi, & ottenersi da persone differenti: però si rinouano tutti li decreti, e prouisioni altre volte fatte in qualunque modo circa il sudetto particolare: e si dichiara, e decreta, che li medesimi offitij come incompatibili nõ si possino per l'auuenire ottenere, nè
5 esercitare da vna stessa persona, nè per se, nè per altri, ò in alcun'altro modo; anzi d'adesso d'ordine, e commissione espressa di N.S. si reuocano, & annullano tutte le concessioni, & vnioni, che fossero state fatte dalli medesimi offitij, etiam che fossero per titolo oneroso, e per contratto, ò in qualsiuoglia altra maniera, e qualsiuoglia causa, *&c.*]

S V M M A R I V M.

1 *Proxenetæ in contractibus bonæ fidei, vt sunt emptiones, & venditiones montium, interueniunt.*

2 *Proxenetarum officium describitur. & num.5.*

3 *Negocia illicita reijcienda sunt ab huiusmodi commercio, nec permittenda.*

4 *Malæ consuetudines, neque ex longo tempore, neque ex longa consuetudine confirmantur.*

6 *Proxenetæ quandoque mercedem habent, quandoque non.*

7 *Proxenetæ montium habent mercedem qualem licitè percipiunt, & debetur, quæ nisi esset determinata, arbitrio iudicis taxanda esset.*

8 *Proxenetæ non conueniuntur actione mandati, nec etiam ex locato, & conducto, dolo tamen, & calliditate cessante.*

9 *Proxenetæ Riparum Vrbis quando teneantur emptoribus vini ex laudatione.*

10 *Proxenetarum libri concordantes cum libris mercatorum plenè probant, & paratam habent executionem.*
Fallit conclusio, si tales libri falsitatis suspicionem habeant. n.11.

12 *Proxenetarum officium exercere non possunt Secretarij montium.*
Nec etiam notarij, seu illorum iuuenes, qui instrumenta conficiunt sub prætextu, quòd fuerint mediatores.

14 *Pœnarum executio non solùm necessaria, vt mali puniantur, sed etiam vt alij a malo terreantur.*

15 *Secretarius potest exigere certam mercedem, seu taxam in venditione, seu resignatione montium; & quare.*

ARTICVLVS XXVII.

De Proxenetis.

1 DIximus supra negociationem, seu commercium locorum mõtium reducendum esse ad contractus bonæ fidei, emptionis scilicet, & venditionis; cum autem in huiusmodi contractibus ferè semper interneniant proxenetæ, quibus etiã certa merces assignata legitur in sæpè citatis ordinationibus *cap.32.* non inutile duxi etiam de proxenetis aliquid dicere, qui *a Benuenuto Stracca tract. de proxenet.*
2 *part.1. num.3.* ita *describuntur: Proxenetæ sunt, qui in negocijs licitis partium voluntates inquirendo, eorundem consensum, cum salario, vel sine ministerium accommodant, & operula ista defunguntur.*

Dictio, *negocijs*, ponitur a Benuenu-
3 to loco generis; addit verò *licitis*, quia de bono, non autem de malo proxeneta loquitur; & negocia illicita reijcienda sunt ab hominum commercio, nec pertractanda; *Auth. vt nulli iud. in princip. ibi, mala enim adinuenta, maleque*
4 *consuetudines neque ex longo tempore,*

neque ex longa consuetudine confirmantur: & magis ad rem habes *Vlpian. responsum in l. fi. in fin. ff. de proxenet.* qui ait: *Est enim proxenetarum modus, qui*
5 *emptoribus, venditionibus, commercijs, contractibus licitis vtiles non adeo improbabili more se exhibent. vbi gloss. in verb. licitis*, addit, *secus si illicitis*. Dixit etiam Stracca, *partium volũtates inquirendo, sequutus Accursium, qui in rub. de proxen.* ait, *proxeneta est, qui inquirit voluntates aliquorum, vel ad munera, vel ad contractus, vel ad amicitias facienda, vel similia*; & constituitur ei salarium extraordinarium, quandoque etiam sunt sine salario, *teste Bald. in cons. 459. tria dubia, vol. 2.* quem sequutus
6 *Stracca loco cit. num. 6. & 7. scribit: proxeneta dicitur duobus modis, qui scilicet accipit præmium, & qui gratis seruit*: sed in casu nostro emptionum, & venditionum locorum montium habent proxenetæ salarium constitutum *a prædictis ordinationibus cap. 32.* in hæc verba. [*Si*
7 *probibisce*, & ordina espressamente alli Sensali, & altri, che interuengano, ò s'ingeriranno in qualunque modo in compre, e vendite de' monti, e riscuoteranno la sensaria, che per l'auuenire non possino sotto qualsiuoglia pretesto, colore, ò causa, etiam di donatiuo, mancia, ò rimuneratione di fatighe, ò altra cosa pigliare, hauere, nè riscuotere, se non tre giulij per luogo dal venditore del monte, & vn giulio solamente dal compratore, il qual compratore douerà e sarà tenuto, & obligato di pagare gli altri giulij due, che anderanno al Sensale, ò Sensali, al Segretario del monte per douerne poi dar conto, e pagarli alli esattori dell'Archiconfraternità della Pietà de' Carcerati, & all'Abbondanza di Roma, secondo il solito, *&c.*]

Quòd quidem salarium, nedum quia hic taxatum habemus, licitè petitur, & debetur, sed etiam quia iure cautum est *in l. 1. ff. de proxenet.* & nisi esset determinatum, arbitrio iudicis declarandũ esset, habita ratione quantitatis, & negocij, in quo operula sua functi sunt proxenetæ, & ministerium quale quale accommodauerunt, *vt Vlp. verbis vtar in l. 3. ff. eodem tit.*
8 Nec conueniendum esse proxenetam actione mandati, quamuis nomen emptoris, seu venditoris laudauerit, nec etiã ex locato, & conducto, nisi dolo, & calliditate creditorem circumueniat, legitur expressè *in l. 2. ff. eodem*: quæ tamen conclusio licèt vera sit fortasse in emptionibus, & venditionibus locorũ montium, aliarumque mercium; fallit tamen
9 in proxenetis Ripæ almæ Vrbis, qui tenētur nautis, & mercatoribus vini, quod ipsorum laudatione, & operula venditum fuit, si ab emptoribus non fuerit solutum pretium, vt sancitum habes *a Pio IV. in Constit. 42. Bullar. nou. tom. 2. pag. 55.* & proxenetarum libros concordantes cum libris eiusdem Ripæ Vrbis
10 plenè probare, & paratam habere executionem contra quascumque personas, etiam mulieres coniugatas, ac si adesset obligatio Cameralis, sancitũ est *a Paulo III. Const. 45. §. 3. d. Bullar. tom. 1. pag. 685. a Gregorio XIII. in Constit. 88. per tot. d. Bullar. tom. 2. pag. 472.*
11 Verùm si proxenetarum, & mercatorum libri aliqua falsi suspicione laborarent, huiusmodi priuilegio carent, per ea, quæ scribit *Menoch. de arbitr. casu 91 num. 20. Ias. in l. admonendi, 31. ff. de iureiur. num. 123. & decis. Genu. 2. num 32* quos refert, & sequitur *Cherub. iun. ad præcit. Const. 45. Pauli III. schol. 2.*

Denique officium proxenetarũ exer-
12 cere non potest Secretarius montium, siue Prosecretarius, *vt in præcitatis ordination. cap. 23.* his verbis. [*Et essendosi* hauuta notitia, che vi siano alcuni Segretarij, e Presegretarij di detti monti, che fanno con l'offitio loro anche la professione di sensale, e che per non dar gl'emolumenti della sensaria, quando li montisti non vanno, ò fanno capo da loro, li trattengano in molti modi, auãti che piglino, & ammettano le risegne: E volendosi rimediare à tali inconuenienti, & introduttioni; si prohibisce, e commanda espressamente, che per l'auuenire li Segretarij, e Prosegretarij di detti monti non possino, nè per se stessi, nè per mezo de' loro ministri, seruitori, ò altra interposta persona ingerirsi, nè intromettersi direttamente, ò indirettamente nelle vendite, compre, trattati de' luoghi de' monti, etiam non sottoposti, nè soggetti alle loro segretarie, & ingerendosi forse sotto nome di parentela, pretesto d'amicitia, ò in qualsiuoglia altro modo, non possino pigliare, riscuotere, ò farsi pagare sensaria di sorte alcuna, nè meno fare a mezo, ò altra partecipatione con Sensali; a' quali parimente si prohibisce il fare à parte, ò intendersi in altro modo con detti Segretarij, ò Prosegretarij, sotto pena quãto a' detti Segretarij, ò Prosegretarij di

feudi

scudi 200. per la prima volta da applicarsi come si dirà più à basso, e di scudi 300. e priuatione della S. gretaria per la seconda volta; & altre pene più graui ad arbitrio di Monsig. Tesori ro generale pro tempore: e quanto alli Sensali, & altri, che facessero à parte, ò s'intendessero con detti Segretarij, e Prosegretarij, sotto pena di venticinque scudi, e di tre tratti di corda da darsegli in publico per la prima volta, e di sc. 200. e l'esilio da Roma per dieci anni per la seconda volta, & altre pene maggiori, etiam corporali ad arbitrio, *come sopra.*]

Et similem prohibitionem recipien-
13 di aliquid etiam a spontè dantibus, sub prætextu quòd fuerint mediatores, vel tractauerint contractus censuum, societatis officiorum, aut aliorum quorumcumque negociorum, factam esse notarijs, & illorum substitutis iuuenibus in Vrbe commorantibus, sub pœna triremium, habes *in Reformatione Tribunalium Vrbis, a fel. rec. Paulo V. edita in Bulla* 71. *aliàs* 44. §. 19. *tit. de notarijs trib. Vrbis Bullar. nou. tom.* 3. *pag.* 276.

Quæ quidem prohibitio licèt æquissima sit, nihilominus quia pauci sunt, qui faciant bonum, & Mundus in maligno positus est, adeo in desuetudinem abijt, vt nedum non erubescant hodie notarij, eorumque substituti a sponte dantibus recipere, sed etiam, *vt Diuus Bernardus* ait, frontosi ad petendum, prætendant, & exigant certam taxam ab ipsis inuentam pro quolibet centenario; quapropter, vt horum petulantia, & a-
14 uaritia reprimatur, necessaria esset executio pœnarum in dicta sanctione contentarum, ad hoc vt emendatio malorum hominum sequatur; iuxta doctrinā *Azonis in sūma, C. de pœn.* dum ait: *Expedit enim Reipub. corruptos homines a tramite deuios in viam trahere pœnis, & quando perditis illis nihil soluta pœna proderit, cedet tamen in aliorum commodum, qui illius pœnæ admonitione temperantius viuent. teste Soto lib.* 1. *de iustit. & iur. quæst.* 2. *art.* 2. *in fin. & in sacra Pagina Deuter cap.* 17. *Qui superbierit, nolens obedire imperio, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israele, cunctusque populus audiens timebit, & nullus deinceps intumescat superbia. & Iustin. Imper. in nouell.* 30. *tit.* 9. *cap.* 12. Ad Proconsulem Cappadociæ scribens: *Immoderatas* (inquit) *illicitasque augendæ rei causa comparatas circumscriptiones ita acerbè punito, vt paucorum hominum supplicio omnes reliquos continuò castiges, estoque secundùm leges exquisitus delinquentium castigator; neque enim inhumanitas hæc, sed potius summa quædam humanitas est, cum multi paucorum animaduersione saluentur.* & alia multa ad rem congerit *Mastrill. de Magistr. lib.* 3. *cap.* 7. *de gratijs, & remiss. delictor. per tot. viden.* Nos autem ad rem nostram redeundo, ad venditionem quippe locorum montium, dicimus vbi non interuenerit proxeneta, tunc Secretarius exigere debet ab emptori-
15 bus iulios duos debitos Archiconfraternitati Confalonis, & Annonæ, *vt cautū est in cap.* 33. *his verbis.* [*Et in euento,* che nelle vendite, e compre de' monti non v'interuenissero Sensali di sorte alcuna, si dichiara, che nō però cessi il pagamento di detti dui giulij; ma si debbano dalli Segretarij, e Prosegretarij riscuotere dal compratore, come si è costumato *sin hora,*] ad effectum scilicet illos exbursandi dictæ Archiconfraternitati Pietatis Carceratorū de Vrbe, & in subuentionem Annonæ eiusdem Vrbis.

SVMMARIVM.

1 *Defensores montium quomodo eligantur, & quid agere debeant.*
2 *Congregationes montistarū quando sunt faciendæ, & quinam in illis interueniant.*
3 *Defensores montium defensoribus Ciuitatum comparantur; & circa quæ eorū officium versetur.*
4 *Defensores montium inuigilare debent, vt fructus locorum montium soluantur in tempore.*
5 *Edicta pœnalia contra Depositarios montium morosos in soluēdo sæpe promulgantur, sed malè seruantur.*
6 *Defensores montium quinam sint eligendi.*
7 *Pretia montium iuxta temporum qualitates augentur, & minuuntur.*
8 *Petrus Gregorius Tholosanus cautè legendus est, in eo, quod scribit de locis montium Romanæ Curiæ. Sed excusatur num.* 13.
9 *Loca montiū videntur necessaria in Vrbe; & quare.*
10 *Pecunia est fideiussor in necessitatibus, & ideo hæc de causa seruanda, & custodienda.*
11 *Sola pecunia sine peculio fragilis est.*
12 *Loca montiū inter bona stabilia cōnumerātur, & fructus promptiores reddūt.*

14 *Actio Saluiani interdicti an, & quando exerceri possit in locis montium, & in fructibus officiorum Romanæ Curiæ.*
15 *Fructus locorum mōtium, & officiorum Romanæ Curiæ cadunt sub hipotheca vigore obligationis omnium bonorum præsentium, & futurorum.*

ARTICVLVS XXVIII.

De Defensoribus Montium.

1 DEfensores montium ex corpore montistarum eligũtur, quotum officium ad sex menses, & ad beneplacitum perseuerat; versatur autem in hoc.

Quolibet semestre transacto, calculũ cum Secretarijs montium inire debent; & emolumenta ab ipsis Secretarijs exacta, vel penes idoneum mercatorem, vel penes ipsos defensores deponantur. *cap.*18.

Vbi verò ex emolumentis prædictis ea sit pecuniarum summa comparata, vt facta rationabili diuisione, quilibet mōtistarum iulios sex, & quoad montistas Fidei scutum vnum recepturus sit, tunc defensores Congregationem pro certa die, & hora publicis edictis solitis in Vrbe locis affigendis insinuabunt: *vt in cap.*19.

2 Ad has autem Congregationes generales non sunt vocandi, neque interuenire possunt, nisi qui verè creditores fuerint, & literas patentes, ex quibus appareat de credito, expediuerint, qua in re Secretarij, & Prosecretarij inuigilare debent, sub pœna falsitatis, & priuationis officij, necnon corporis afflictiua, arbitrio Illustrissimi D. Thesaurarij generalis infligenda; *vt in cap.*20.

3 Et quemadmodum Imperatores decreuerunt, Defensores Ciuitatum nihil sibi insolentèr, nihil indebitum vindicantes, nominis sui tantùm officio fungi, plebem, vel Decuriones ab omni improborum insolentia, & temeritate tueri, vt id tantùm, quod esse dicuntur, esse non desinant, *l. defensores, 5. C. de defensor. Ciuit.* pari ratione montium defensores iura illius montis, cuius defensores sunt, tueri debent; ita tamen, vt Secretarij, Ratiocinatores, Depositarij, alijque montium ministri in officio si minus legalitèr se gesserint, aut deliquerint, horum emendationem ab ipso mōtis Protectore, seu Thesaurario generali, vel a Congregatione montium petãt, & obtinere procurent.

Redditus quoque montiũ si minuantur, vel diminutionis periculo subiacere cognouerint, illorum conseruationẽ, & restitutionem pro viribus curabunt; *arg. textus in l. iubemus, 19. C. de defens. Ciuit.*

4 Inuigilandum quoque erit dominis defensoribus, vt fructus debitis temporibus soluantur, nam vt experientia præteritorum docuit, cum depositarij in hoc essent morosi, pretium ipsorũ montium, & portionum valdè imminutum fuit in præiudicium nedum Principis, & Cameræ Apostolicæ, sed etiam omnium montistarum: Et ideo vidi aliquãdo per loca Vrbis solita affixa bannimẽ-
5 ta, & præcepta Illustrissimi D. Thesaurarij generalis contra dictos Depositarios, sub pœnis quingentorum aureorũ, alijsque, &c. quoties ab integra fructuũ solutione cessassent, vel ad extorquẽdas remunerationes, seu strenas, illam differrent.

6 Vt igitur hæc omnia, qua decet animaduersione, peragantur, eligendi sunt defensores montium, viri diligentes, curiales, & qui harum rerum peritiam habeant, per ea, quæ leguntur *in l. 2. C. de defens. Ciuit.*

Atque hæc de montium ministris dicta sufficiant: sed optabit fortasse aliquis cognoscere, quo tempore, a quo, seu quibus, & qua occasione montes Romanæ Curiæ fuerint erecti, & quo pretio vendantur? Sed quoniam quoad pri-
7 mam partem parum ad rem nostram conferre videtur; & quoad secundam de pretio non potest quid certum assignari, vt diximus supra; & vidi ego in Vrbe Roma montes, quos Camerales appellant, venditos pretio scutorum 120. pro singulo monte, & anno 1643. non inueniebantur emptores, qui emerent ad rationem sc. 100. vel 90. & montes Communitatum fuerunt aliàs a me venditi ad rationem scutorum 109. & deinde ob mala tempora, in quibus incidimus, bellorum quippe motus per totam Italiam, & Ditionem Ecclesiasticam debaccantes, neque ad scuta 90. plusuè minus illorum pretium ascendit; & ideo de his hactenus.

8 Illud tamen non omittendum puto; cautè scilicet legendum esse Petrũ Gregorium Tholosanum de hac montium Romanæ Curiæ qualitate scribentem; siqui-

siquidem, non vt ipse ait, vt voluptatibus vacetur, non vt vitæ tempus sine labore brutorum more transigatur, non vt scorta exerceantur, montes erecti sunt, neque ad hoc pecuniæ in illorum
9 emptionem erogantur, vt ipse Tholosanus obloquitur; sed vt Curiales, & forenses, qui ex omnibus Mundi partibus ad Vrbem, velut communem patriam, *l. Roma, ff. ad municipal.* confluunt, suis necessitatibus consulere valeant; ac etiã vt Sanctimoniales, qui Dei famulatu sunt addictæ, absque eo quòd litibus cum suis debitoribus inuoluantur, promptos habeant redditus: sunt enim horũ montium fructus soluendi de bimestri in bi-
10 mestre sine mora, vt diximus; est autem pecunia fideiussor in necessitatibus, & ideo seruanda, & custodienda, vt necessitatibus occurratur, vt scribit *Angel. de Perus. in l. debitor, num. 3. ff. de negoc. gest.* quod non contingit in alijs rebus, saltem ita de facili, sicut in locis montium, quę de mane vsque ad vesperas vendi possunt, & semper inueniuntur emptores, vt notum est in Curia commorantibus; &
11 sola pecunia sine peculio fragilis est; *l. si chorus, 77. §. 1. ff. de legat. 3.* ad cuius textus interpretationem vide *Corasium in miscellan. lib. 1. cap. 13. per tot.* neque omnes mercaturis, agrorum culturæ, & negocijs secularibus vacare possunt, aut omnibus hoc permissum est; & ideo vt pecuniam in peculium licitè, & honestè redigant, loca montium emunt, quę in-
12 ter stabilia numerantur, & ita redditus promptiores ad occurrendum necessitatibus habent; ex quibus etiam apparet, non rectè hanc montium materiam cognouisse, siquidem confundit, & miscet erectiones montiũ, qui nihil aliud sunt, quàm contractus emptionis, & venditionis a iure permissi, vt diximus supra, cum montibus Pietatis, in quibus purũ, & simplex mutuum interuenit, ad subleuandam pauperum inopiam, & vsurarũ prauitatem tollendam, *prout diximus supra* §. 8. *gloss.* 3.

Denique occurrit pulchra quæstio, an
14 possit contra loca montium experiri actio Saluiani interdicti? & pro solutione quæstionis distinguendum est: aut loquimur de montibus, & officijs vacabilibus per mortem obtinentis, & negatiuè respondeas, quia in istis nõ cadit hipotheca, quæ est fundamentum Saluiani; *Rota apud Ser* [illegible]*. decis.* 1294. *num.* 1. 3. *&* 7. *& ferè per* [illegible] redditur ratio: aut loquimur de loc[illegible]ntium non vacabilibus, sed transeuntibus ad hæredes, & successores, & in istis datur actio Saluiani; it[a] *Pacif. de Salu. inspec. 3. cap. 2. num. 647. vsque ad 653.* asserens, ita tenuisse *Rotam coram Ortember. in Romana salu.* 8. *Iulij 1601. quæ legitur impressa in fine dicti tract. decis. 29. nu. 1. Gratian. discept. foren. cap. 943. num.* 20. 21. *&* 22. extendens conclusionem ad fructus locorum montium vacabilium, & officiorum Romanæ Curiæ; quia cũ in huiusmodi fructibus cadat libera dispositio officialis, &
15 domini montis, si contingat alienari pretium, & fructus cadunt sub hipotheca vigore obligationis omnium bonorũ præsentium, & futurorum; *Seraph. d. decis. 1294. num. 3. cum seq. & supra decis. 100. Pacif. loco cit. num. 637. & seq.*

SVMMARIVM.

1 *Collecta quid sit, & quomodo diui datur.*

2 *Cedens bonis non tenetur amplius ad collectas; & quare; & quomodo procedat hæc conclusio.*

3 *Debitor fisci quando bonis cedere possit.*

4 *Dominus fundi perempti casmate, vel alia causa, releuandus est ab onere census, & collectæ.*

5 *Collectæ partiendæ sunt iuxta descriptionem bonorum factam in publicis tabulis, quas nos æstimum, seu catastum dicimus.*

6 *Collectæ quo ordine, & modo sint exigẽdæ, & imponendæ.*

7 *Vniuersitates non possunt imponere collectas, nisi conuocato Consilio, in quo præcedere debet licentia Principis.*

8 *Collectas imponentes sine licentia Papæ incidunt in Censuras Bullæ Cœnæ Domini.*

Limita conclusionem, & declara. vt num. 9.

10 *Collecta pro certa causa imposita non potest in aliam causam, vel vsum conuerti, & contrarium agentes qua pœna puniantur.*

11 *Vniuersitas coacta ad soluẽdum debitum Communitatum quid agere deabeat.*

12 *Clerici, & personæ Ecclesiasticæ quando, & quomodo teneantur ad collectas impositas ab Vniuersitatibus laicorum.*

13 *Clerici tunc collectandi sunt, quando laicorum facultates non suppetunt.*

Declara, vt ibi.

14 *Vniuersitas coacta ad soluendum onera conuenta cũ Camera Apostolica quid agere debeat, & quomodo hoc casu impona-*

ponatur, & exigatur collecta a ciuibus.

15 Onus an sit personale, reale, vel mixtum, quomodo cognoscatur.

16 Collecta imposita per capita quomodo exigenda erit.

17 Omnes habitantes in vna familia habentur pro vno.

18 Habitantes in Vrbe effugiebant capitationem, quemadmodum etiam virgines, viduæ, & pupilli vsque ad vigesimum annum.

19 In impositione collectarum tria sunt inspicienda.

20 Senectus morbus est, nec est addenda afflictio afflictis.

21 Personalia munera quæ dicantur, & qua ratione artifices collectentur.

22 Melior est pauper sanus, & fortis viribus, quàm diues imbecillis flagellatus malitia.

23 Aestimum, siue catastum quid sit, & quomodo, & qua auctoritate fiat.

24 Consuetudo locorum multùm operatur in impositione collectarum; & refertur diuersitas quorundam locorum.

25 Communitates non habentes æstimum quomodo soluant onera Cameralia, præsertim in Prouincia Patrimonij.

26 Ciues possunt statuere, vt eorum bona sint semper hipothecata pro collectis.

27 Communitates augentes pretium pascuorum in capita animalium, non videntur imponere nouam collectam, etiam si tangat clericos.
Declara, vt ibi.

28 Communitates possunt cogere suos ciues habentes animalia ad emēdum pascua; & hæc coactio, nedum æqua, sed iusta est.

29 Collecta imponenda per solidum, & librā quid requirat.

30 Collecta soluenda est, vbi bona sita sunt; & hæc conclusio in Ecclesiastica Ditione clara est.

31 Forenses an, & quando collectari possint pro bonis sitis in alieno territorio.

32 Collecta qua ratione dicatur munus patrimoniale.

33 Onus reale qua ratione fiat personale; & pro collectis conueniatur cohæres.

34 Subsidium triennale in Statu Ecclesiastico qua ratione dici possit onus reale.

35 Onera fiscalia quando soluenda non sunt in loco, vbi bona sita sunt.

36 Ciuis emens prædia rusticorum non tenetur ad collectas iuxta æstimum rusticorum.
Declara positam conclusionem procedere in oneribus Communitatiuis. nu. 37

38 Iurisdictioni loci quis subijcitur ratione rerum, quas in illo territorio possidet.

39 Conuentio, seu statutum conditum inter Castrum subditum, & ciues Ciuitatis dominantis seruandum est.

40 Immunitas concessa per modum contractus seruanda est etiam a Principe.

41 Forensis non tenetur ad collectam impositam ab Vniuersitate pro soluenda pœna commissa ab ipsa Vniuersitate, etiāsi collecta imponatur per æs, & libram.

42 Collecta imposita pro sustentanda lite Vniuersitatis, a quo sit soluenda.

43 Collecta imposita pro vtilitate, & necessitate publica ab omnibus soluenda est.

44 Clerici ad quas collectas, & quomodo teneantur ex decisis in Sacra Congregatione Immunitatis. & num. 45. & post num. 52.

46 Laici an possint præscribere consuetudinē collectandi clericos.

47 Clerici non tenentur ad onera imposita a laicis, postquam bona peruenerunt ad manus clericorum.

48 Constitutiones Summorum Pontificum in materia collectarum aliæ sunt vniuersales ad totum Statum Ecclesiasticum, aliæ ad Ciuitates, & loca particularia restricta.

49 Libertas non soluendi collectas quanto tempore præscribatur.

50 Subsidium triennale a quo impositum, a quo prorogatum; & denique effectum æternale, & perpetuum.

51 Clerici tenentur pro aliqua honesta portione ad subsidium triennale; & quomodo intelligenda est hæc conclusio.

52 Dictio, verò, est repetitiua qualitatum præcedentium.

53 Clerici an teneantur ad collectas pro bonis assignatis ad titulum patrimonij; & quomodo.

54 Datum, vel assignatum pro sacerdotio assumendo, est irreuocabile, tam respectu clerici, quàm Episcopi; & quare.

55 Ad Episcopos spectat declarare, an clerici habeant beneficia, seu pensiones sufficientes absque alijs bonis patrimonialibus.

56 Clericus non potest permutare bona sibi assignata ad titulum patrimonij sine licentia Episcopi, & quare.

57 Clericus faciens sibi fictè assignari patrimoniū, vt possit ad sacros Ordines promoueri, suspenditur, nec potest ad superiores Ordines ascendere.

Cleri-

58 *Clericus alienans patrimonium, cuius vigore ad sacros Ordines est promotus, peccat mortalitèr.*
Declara veram esse positam conclusionem in clerico promoto ad sacros Ordines, non autem si minores tantùm habeat. num.59.

60 *Clerico in minoribus non est necesse assignare patrimoniũ, & si assignetur, an præsumatur in fraudem collectarum.*

61 *Alienans bona sua in clericum, vel aliũ immunem, ad effectum euitandi collectas, perdit bona, fisco applicanda.*

62 *Assignatio patrimonij clerico videtur facta sub conditione, quatenus promoueatur.*

63 *Conditio nihil ponit in esse ante conditionis euentum.*

64 *Donatio ante nuptias habet in se tacitã conditionem, quatenus matrimonium sequatur.*

65 *Argumentum a matrimonio carnali ad spiritualẽ valet.*

66 *Differentia inter conditionẽ, & modum; & verba, quæ se habere possunt ad modum, & conditionem, potius ad modum sunt referenda.*

67 *Sũma est ratio, quæ pro Religione facit.*

68 *Ordinatus ad titulum patrimonij gaudet priuilegio clericali in persona, & in rebus.*
Amplia etiam in clericis primæ tonsuræ. num.69.

70 *Prima tonsura quibus sit conferenda.*

71 *Qui fraudolentèr initiatur ad clericatũ mortalitèr peccat.*

72 *Percutiens clericũ primæ tonsuræ scientèr incidit in excommunicationem.*

73 *Priuilegiũ clerico cõcessum per mortem ipsius extinguitur, vt in fundo dotali*

74 *Clericus primæ tonsuræ potest recedere a clericatu quoad priuilegia, non quoad charácterem.*

75 *Prima tonsura est ordo, & clericalis charactèr indelebilis.*

76 *Iura loquentia de clericis extenduntur etiam ad regulares cuiuscumque Ordinis, etiam militaris.*

77 *Bona Equitum Hierosolymitanorum non sunt collectanda. & num. seq.*

79 *Generalis cõcessio immunitatis cõprehẽdit munera personalia, nõ autẽ realia.*

80 *Immunitas realis concessa clericis ratione personæ concessa dicitur.*

81 *Bona clericorum dicuntur quadã spiritualis merces, vt præmiũ pro seruitijs ecclesiasticis exhibẽdis ab ipsis clericis.*

82 *Statutum laicorum non ligat clericos, nec Regulares. & num. seqq.*

84 *Cognitio causæ emphyteuticæ Ecclesiæ spectat ad iudicem ecclesiasticũ priuatiuè quoad iudicem laicum.*

85 *Emphyteuta an teneatur ad collectas; & quomodo. vide num.87.*

86 *Emphyteuta debet habere bona descripta in æstimo sub ipsius nomine.*
Limita, si emphyteusis sit nullitèr, & inualidè concessa, & quare. nu,88.

89 *Collecta, seu gabella non est soluenda de fructibus perceptis ex cõcessione nulla facta etiam ab Ecclesia, & quare.*

90 *Coloni Ecclesiarum an, & quando teneantur ad collectas.*

91 *Coloni sunt in triplici differẽtia, vt hic.*

92 *Colonorum fraudibus ad euitandas collectas qualitèr sit occurrendum, & quomodo illa probentur.*

93 *Fraus nemini patrocinatur, & si cõmittatur, qualitèr puniatur; & quomodo præsumatur in contractibus.*

94 *Ad detegendam fraudem defertur iuramentum, & quare.*

95 *Immunitas concessa clericis non transit in arrendatarios.*

96 *Emens sal a Camera seu fisco non gaudet immunitate, quam habet Camera, & fiscus; quia mutata persona, mutatur rei status.*

97 *Emens carnem extra Ciuitatem ab Ecclesia tenetur ad gabellam in introductione.*

98 *Gabellam, & collectam iustè impositam a Principe fraudare, peccatum est mortale.*

99 *Ecclesia, & personæ ecclesiasticæ possunt in contractibus cum emptoribus initis concedere immunitatem.*

100 *Collectæ, & onera soluũtur propter fructus, quos possessor ex prædijs capit.*

101 *Census iuxta formam Bullæ Pij V. quomodo sint imponendi.*

102 *Emptor census an, & quando teneatur ad collectas.*

103 *Possidentes annuos census dicuntur possidere bona immobilia.*

104 *Possidentes annuos redditus tenentur ad collectas, & quare.*

105 *Collecta pro censibus quo loco soluenda sit.*

106 *Census impositi super bonis in agro Vrbeuetano sitis, si contractus sint celebrati Romæ, & ibi conuenta solutio facienda, iudicandi sunt vti de bonis Romæ existentibus.*

107 *Ciues Perusini non possunt collectari a Fulginatensibus pro censibus, quos Perusini emunt a Fulginatensibus, & quare.*

Solu-

Instru-

150 *Instrumenta aratoria quænam sint; & contra executores volentes exequi super istis instrumentis resistere licet.*

151 *Arma, & instrumenta militaria, animalia, & equi militum capi non possunt ab exactoribus collectarum.*

152 *Prædia in exequutionem capta ob non solutionem collectarum quomodo distrahantur, & quæ requirantur.*

153 *Ciues possunt statuere, vt nemo a publicis muneribus excusetur, & quòd pro ipsis subeundis omnium ciuium possessiones sint obligatæ.*
Quæ opinio reprobatur. post nu.154.

154 *Testator legans prædium Ecclesiæ potest imponere onus, vt ipsa quoque soluat collectas. Reprobatur hæc opinio, ibid. in fin.*

155 *Laici recipientes collectas spontè a clericis solutas an incidant in Censuras.*

156 *Consanguinei clericorum si conueniant cum Vniuersitatibus super solutione collectarum pro ipsis clericis, vtrum ex hac conuentione lædatur immunitas Ecclesiastica.*

157 *Exactorum collectarum, & vectigalium temeritas quanta sit, nemo ignorat.*

158 *Exactores per annum, vel ad summum per biennium retinendi sunt; & quare.*

159 *Exactores si negligant recipere a soluere volentibus, debitores liberantur, & exactor in duplum condemnatur.*

160 *Exactorum castigatio non eò dirigenda est, vt contumacibus debitoribus securitas præparetur.*

161 *Collectarum exactio negligenda non est, ne Princeps negocia publica remorari cogatur.*

162 *Contra exactores concedentes dilationes ad soluendum collectas loquitur Cassiodorus, cuius verba referuntur.*

163 *Ad reprimendam exactorum audaciam adsunt Bandimenta Eminentissimi Card. Camerarij, quæ maiori parte desumpta sunt è corpore iuris.*

164 *Referuntur ea, quæ in Auth. de collat. in materia exactionum fiscalium sancita sunt ab Imperatore.*

165 *Praxis exigendi onera fiscalia desumenda est ex l.1. & l. apparitores, C. de exactor. trib. lib.10.*

166 *Exactores collectarum tenentur scribere nomen soluentis, mensem, diem, quantum, & ex qua causa soluitur.*

167 *Pœna amputationis manus hodie exequitur contra delinquentes, quibus aliquod membrum est amputandum.*

168 *Exactores concedentes dilationem Vniuersitati, non agunt via executiua, & cum repræsalijs pro ipsorum stipendijs ex decreto Sacræ Congregationis.*

169 *Exactores non exigentes integrum debitum, vel non capientes pignora æquiualentia, non debent habere stipendia ex decreto Sacræ Congregationis.*

170 *Grauamina illata ab exactoribus collectarum, & onerum Cameralium corrigenda sunt, nedum ab Eminentissimo Card. Camerario; sed etiam a Gubernatoribus Locorum, ex decreto Sacræ Congregationis, quod iuri communi concordat.*

171 *Exactor, vel executor contra legem, & præceptum exercens officium potest a Præside Prouinciæ capi, & corrigi; & si delicti grauitas requirat, ad Præfectum Prætorio dirigi.*

172 *Exactoribus prohibitum est, antequam susceptam exactionem impleuerint, aliam suscipere.*

§. XIV.

Gloss. 1.

Collectis.

C A P. XXXV.

1 COLLECTA nihil aliud est, quàm onus mixtũ impositum personis ratione rerũ, *Bald. in l. prædia, n. 3. verf. sed quare cum collecta, C. de fideicommiss. Thob. Non. cons.45. num.25. Rodob. l. Parrin. tract. de gabell. par.2. nu.193. Alciat. in l. munus, 18. in verb. alter onus, ff. de verb. signif. Thesaur. decis.116. coloni, num.3.* & ideo diuiditur, & exigitur, nulla facta differentia pauperum, & diuitum, habita solùm ratione bonorum possessorum, vt notat *gloss. in l.1. in verb. inopes, C. de apoc. pub. lib.10. & ibi Io. de Platea num.2. & alij relati a P. Gregor.*

Tholos. in syntag. iur. vniuer. lib. 3. par. 1
cap. 7. num. 2. qui in *vers. vnde cedendo*,
2 subdit: cedens bonis non poterit in po-
sterum cogi ad soluendũ collectas, quia
amplius non possidet, & re destructa,
ius, quod erat in ea, extinguitur *l. for-*
ma censuali, §. 1. ff. de censib. Matt. Brun.
tract. de cess. bonor. quæst. 9. in 4. quæst.
prin. num. 7. vers. quod cedens bonis: quæ
tamen conclusio procedit, quando ces-
sio bonorum fiat causa, vel contempla-
tione creditorum; nam si fiat ad effectũ
eximendi se a solutione collectarum,
tunc non valet cessio, & cedens nihilo-
minus cogendus est ad soluendum col-
lectas, *text. in l. propter honorem, & ibi*
Bald. Salic. & alij, C. qui bon. ced. poss.
Matth. Brun. d. tract. loco cit. num. 1. &
3 *seq.* qui etiam docet, quando debitor
fisci bonis cedere possit.

At si fundus, vel ager casmate, vel alia
4 causa pereat, tunc releuandus est domi-
nus a censu, seu collecta, *d. l. forma, §. 1.*
ff. de censib. ibi, & si agri portio casma-
te perierit, debebit per censitorem releua-
ri: ex quibus verbis colligimus, collectas
5 esse partiendas iuxta descriptionem
bonorum factã in publicis tabulis, quas
nos, *catastum* appellamus, seu, *æstimum*,
seu, *allibratum*, iuxta qualitatem, &
quantitatem patrimonij; *ad tex. in l. om-*
nes prouinciarum, 11. C. de oper. publ. ibi,
[*vt adscriptio* currat pro viribus singu-
lorum, deinde adscribantur pro æstima-
tione operis futuri territoria ciuium,
nec plus poscatur aliquid, quàm neces-
sitas imperauerit, neuè minus, ne instans
impediatur effectus, *&c.*] Et ne inferio-
res a potentioribus grauentur in hoc &
impressiones tollantur, habes *Impp. sã-*
ctionem in l. 1. in princ. C. de apoch. pub.
6 *lib. 10.* ne scilicet prius exigantur colle-
ctæ a Decurionibus Ciuitatum imposi-
tæ, quàm apud acta Prouinciarum Re-
ctoribus intimentur, & ex eorum fue-
rint receptæ sententijs; ad quem textum
videndi sunt *Io. de Plat. num. 2. in secun-*
do sensu, Luc. de Penn. in princ. vers. ideo
mandat Imp. & magis ad rem in Eccle-
siastica Ditione habemus *Aegidianam*
Constit. lib. 2. cap. 36. vers. nos præfatis, vbi
hæc leguntur, [*Quandocumque* in ali-
qua Ciuitate, vel Terra, seu Comitatu
aliqua tallea, collecta, vel præstantia ex
quacumque ratione, occasione, vel cau-
sa fuerit imponenda, vocetur Consilium
Terræ speciale, vel generale, secundùm
Terrarum statuta, prout a vigintiquin-
que annis vltra fuerat cõsuetum: in quo
Cõsilio onus, seu negocium, quod emi-
net, & verum etiam illud onus, seu ne-
gocium prosequi, & executioni mãdari
expediat, & quanta pecunia ad illius ex-
peditionem, seu executionem sufficiat,
exponatur: & si habito diligenti tracta-
tu duæ partes illorum, qui secundùm
prædicta statuta antiqua ad Consilium
vocabuntur, consenserint, & consensu
eorum cognito, & præstito iuramento
ad bussulas, & pallottas, quòd collectæ,
& præstantiæ vsque ad talem quantitatẽ
indici expediat, & imponi debeat: &
tunc vsque ad illam quãtitatem tantùm
& non vltra collectæ, vel præstantiæ in-
dici valeant, & imponi pro quantitate
fructuum, quos quisque perceperit *vn-*
decumque.] Ex quibus satis constat, non
7 posse ab Vniuersitatibus imponi, nec e-
xigi collectas, nisi conuocato Consilio,
& maioris partis accedente consensu:
sed numquid Cõsilium absque superio-
ris auctoritate possit collectas impone-
re? negatiuè respondeas, *vt in l. 1. & 2.*
& toto tit. C. vectig. nou. instit. non poss. &
ibi Scriben. & imponentes noua pe-
8 dagia, collectas, seu gabellas Censuris
Ecclesiasticis innodari, sancitum est in
Bulla Cœnæ Domini, & est Greg. XIII.
Const. 81. Bullar. nou. tom. 2. pag. 464. &
9 *Pauli V. const. 63. tom. 3. pag. 251.* Limi-
tatur tamen conclusio, si magna adesset
necessitas, quæ nullam pateretur dila-
tionem, itaut quælibet modica dilatio
maximum posset afferre præiudicium
rebus publicis; puta si palatium, pons,
molendinum, & similia minentur ruinã;
hoc enim casu sine alia licentia Superio-
ris indici, & exigi poterit collecta; *Bart.*
in l. vnic. num. 24. C. de mulier. & in quo
loc. lib. 10. & alij relati a Mastrill. de ma-
gist. lib. 3. cap. 4. num. 446. Felin. in c. qua-
relam, num. 11. de iureiur. Declaratur
tamen hæc limitatio, quòd Vniuersita-
tes teneantur nihilominus certiorare
Principem de vrgentia & necessitate,
qua fuerunt impulsæ ad imponendum
collectas, ad hoc vt ratum habeat, &
confirmet, quod gestum est, *l. placet, C.*
de excusat. muner. lib. 10. ibi, sed si quid
vrgere forsitan cœperit, referri ad celsi-
tudinem tuam statuimus, vt auctore te
fieri, & eo persoluto referri ad scientiam
nostram, vt nobis iubentibus roboretur:
And. de Barul. Io. de Plat. & alij in dicta
l. placet, Thomat. de collect. §. sanè si nego-
cium, num. 32. in fin. & num. 33. in princ.
Ripa in l. si se non obtulit, num. 28. ff. de
re iudic. & nos diximus supra §. 11.
gloss.

gloss. 1. *taxa* 1. *num.* 17. *& seq.*

10 Vbi verò collecta pro certa causa indicta, & exacta fuerit, non poterit in alium vsum prçter impetratum a Principe, vel Consilio conuerti, & erogari, *l.* 1.2.& 3.C.*de ijs,quæ ex pub.collat.lib.*10. *& signantèr l.*3 vbi habetur; [*sciant iudices* nihil sibi ex priuatæ rei canone,vel ex eo, quod ex iisdem titulis exegerint, ad necessitates alias transferre licere,nisi malint grauissima seueritate suam licentiam *coerceri*;] & idem ferè legitur *in Auth.de collator.§.Ciuitatum verò;& in Aegid.Constit.lib.*2.*cap.*37.hæc habes. [*Item quia* Reipublicæ interest locupletes habere subiectos, & sicut rationi cõgruit, vt quod omnes tangit, ab omnibus approbetur, ac a ratione, & æquitate multùm oberrat, quòd alij colligentes, quæ non messuerunt, de bonis esurientium sine eorum conscientia saturentur; quòd tamen euenire contingit, quando bona Vniuersitatum, vel etiam singularum personarum, quæ ex collectis, præstantijs, gabellis, & datijs, & alijs obuentionibus colliguntur, directè, vel indirectè veniunt ad alios, qui tanquam tauri inter vaccas, ex prærogatiua potentiæ, vel impressione tyrannidis existentes,bona huiusmodi suis vsibus vẽdicant, applicant, & vsurpant. Nos contra tales inconuenientias, & insolentias (quantum nobis est possibile) prouidere volẽtes,eadem auctoritate statuimus, & ordinamus, quòd nulli cuiuscumque cõditionis existant,bona aliqua mobilia, vel immobilia,vel pecunias, quæ ex datijs,collectis,prçstantijs,vel gabellis, seu quibusuis alijs obuẽtionibus,introitibus Vniuersitatum,vel Cõmunitatũ quarumcumq;habebuntur,recipientur,vel quomodolibet redigentur, accipere per se, vel alios directè, vel indirectè valeant, vel suis vsibus quomodolibet applicare, nisi a tota Communitatè, vel Vniuersitate, non tantùm per modum Consilij specialis, vel generalis, sed etiam per modũ Parlamenti generalis talibus concessum fuerit; quòd bona, vel pecunias huiusmodi possent suis vsibus applicari: alioquin accipientes, vel sibi appropriãtes prædicta bona contra huiusmodi cõstitutionis formã, continentiam, seu tenorem, vltra prædictam excommunicationis pœnam, eò ipso perdant omnia bona sua, Fisco S.Romanæ Ecclesiæ applicanda; & consentientes, & dantes huiusmodi occupationis operam,opem, consilium, vel fauorem,vltra prædictam pœnam excommunicationis ipso facto quingentis florenis auri applicãdis prçfatæ S.Ecclesiæ *feriantur, &c.*]

Pœna autem de iure ciuili cõtra præmissa delicta perpatrantes inflicta,colligitur *ex Io.de Plat. in d. l.placet, num.*1. *vers.secundo nota,*C.*de excus.muner. lib.* 10. *qui ait esse ciuilem, & criminalem*; & si quis perseueret in hac mala consuetudine, posse etiam capitalitèr puniri, *per text.*qui hoc dicit expressè *in l.vnic. C.de superexactor.lib.*10.

Quod autem dicitur *in d.Aegid.Constit.* nulli licere huiusmodi emolumenta collectarum sibi applicare,nisi fuerit hoc a generali Consilio concessum, &c. notandum est, hodie non posse huiusmodi concessiones, seu donationes fieri, per ea, quæ disponuntur *in hac Bulla Boni Regim.*§.14.*vt latius dicetur infr.suo loc.*

Et quoniam collectarum indictio, & exactio quandoque fit pro debitis proprijs Vniuersitatum,vt soluantur stipendia Officialium, & inseruientium, vt reficiantur publica ædificia, vel quid simile, quæ dici solent onera Communitatiua; quandoque verò pro soluendis oneribus fiscalibus, quæ pertinẽt ad singulos de Vniuersitate, & dicuntur munera patrimonialia, quia singularibus pro ratione bonorum a Principe sunt imposita, vt dictum est supra in princip. licèt hodie ex conuentione Camera Apostolica agat, & conueniat ipsas Vniuersitates,reseruata eisdem actione agẽdi contra suos ciues, & incolas, vt diximus *supra §.*3.*gloss.*1. *verbo Communitatum,n.*22.*& seq.Cherub.inn.ad Const.* 20.*Pauli IV. schol.*2.*Thob.Non.cons.*45 *num.*30.

11 Quæsitum est igitur,si Vniuersitas cogatur soluere debitum Communitatiuũ, quid agere debeat? pro solutione recurrendum videtur *ad Frã.Marc.quæst.* 489. *quæritur, an maior pars, num.* 5. *part.*1. *& quæst.* 803. *quæritur de modo faciendi executionem*; sed iuxta paruam impressionem est *quæst.*805.vbi dicitur; quando Vniuersitas non habet bursam communem, vnde possit satisfacere,tũc compelluntur Consules, seu Communitas ad imponendum collectam, *vt in d. quæst.num.*5.*& *6.*gloss. in l.*1.*§. quòd si nemo,in verb.Proconsul, ff. quod cuiusque Vniuer.nom. quam sequuntur Bart. Bald.Ang.Castren.& alij relati a Marco d.quæst.*489.*num.*5.*& quæst.*803.*n.*2. *Guid Pap.quæst.*87.*si Villa,num.*1.

12 An autem ad solutionem huiusmodi

collectæ cogi possint clerici, & personæ Ecclesiasticæ? dicas, quò si collecta imponatur pro re, seu negocio, ex quo Clerici commoditatem, & vtilitatem capiunt, vt est pro soluendo salario medici, ludimagistri, Concionatoris, & similium, affirmatiuè respondeas cum declarationibus, de quibus *supra cap.* 28. *num.*77. vt in terminis de medico scribit *Castren.cons.*425. *num.*2. *vers. breuitèr aduertendum, part.*2. *Natt.cons.*311.*n.*4. *vers.concludit etiam, Caualc.decis.*44.*nu.* 100.*vers.nisi hæc onera, lib.*1. *Bellett. disquis. cleric. tit. de imm.cler.*§.6. *num.*6. *Marchin.de bello Duin. part.*4.*cap.*4.*nu.* 23. *& alij relati a Crasso de effect. cleric. effect.*3 *num.*251.*limit.*6.

13 Non obstant *c.non minus, & c.aduersus, de immun. Eccles.* vbi legitur, tunc esse collectandos Clericos, quando laicorum facultates non suppetunt; quia hæc conclusio procedit, quando laici volunt grauare Clericos pro necessitatibus ipsorum laicorum tantùm, sed si pro communi vtilitate, & periculo euitando, non videtur necessaria talis discussio facultatum laicorum; ita *Anchar. in c.*1.*nu.*5.*vers.quia intelligo, de immun. Eccles.in* 6. *& repetit in d.c. non minus, num.*8.*vers.non obst.& in c.aduersus, n.* 2.*eodem tit.de immun.Eccles.vt diximus aliàs*, & modò repetimus, subijciendo hæc, & alia, quæ scripsimus in hac materia collectandi Clericos, *decisionib.& determinationibus Sacræ Congregationis Immunitatis, ac etiam decisionibus Sacræ Rotæ Romanæ, videlicet Brundusina gabellæ coram Penia, & Alben. coram Merlino.*

14 Si verò Vniuersitas soluere cogatur ex prædicta conuentione inita cum Camera onera fiscalia, seu Cameralia, quod est debitum singulorum, non autem Vniuersitatis, tunc non ex bursa communi, aut ex marsupio, seu ærario Vniuersitatis facienda erit solutio, sed imponenda, & exigenda erit collecta ab ipsis ciuibus, & personis singularibus; *Auendag. de exeq.mand. part.*2.*cap.*10.*nu.*22.*vers. secundò infero.*

Sed hic opportunè quæritur de modo, & forma imponendi, & exigendi talem collectam a ciuibus, & personis singularibus; & in hoc puto inspiciendam esse qualitatem oneris, quod in triplici differentia versatur; aliud enim est, quod solas personas respicit, & hoc dicitur personale; aliud solas res, & bona, & dicitur reale; tertium, quod imponitur personis propter bona, & hoc dicitur mixtum, *l.rescripto, §.sciendum, ff. de muner.& honor.Bart.in l.*1.*C.de mulier. & in quo loco: Thob.Non.cons.*45.*nu.*32. *Petr.de Vbald.de collect.nu.*65.*quæst.*25.

15 Ad cognoscendum autem, an onus dicatur reale, vel personale, vel mixtũ, recurrendum est ad primam causam, ex qua impositum fuit; quæ si respiciat patrimonium, reale, vel patrimoniale dicitur; si personas, personale; si rem, & personam simul, erit mixtum, prout notantèr declarat *Bald.in l.etiam, num.*17. *C.de execut.rei iud.Bart.in l.*1. *§. actor, num.*1.*& seq.ff. de re iud. Marc. quæst.* 803. *num.*4. *part.*1. Sed exemplis res fiet clarior. Si Princeps imponat talliam, quia vult a Ciuitatibus suæ ditionis certam annuam summam, tunc dicit *Bald. in d.l.etiam, num.*17.*vers.vel est ipsi Ciuitati*, quòd iusta descriptio est per æs, & libram, nam quidam sunt, qui habent res immobiles æstimatas in æstimo cõmunis, vt notatur *in l. incola, ff. ad municip* quidam sunt, qui habent æs, & non æstimum, vt fœneratores, nummularij, mercatores; & alij sunt, qui habent vtrumque, & ideo descriptio, seu taxatio facienda erit proportionabilitèr iuxta vires, & facultates vniuscuiusque; & hoc erit onus reale, quia tangit rem: vnde pauperes, qui nihil possident, & dietim laborant pro victu quærendo, nihil soluunt; vt dicit *Bald.ibi:* & pro rata istos tangente, quæ deficit, fit noua diuisio, seu æstimatio inter possidentes; *Petr.de Vbal.de collect.num.*15.*& seqq.*

Secundum exemplum erit, si Princeps mandat, quòd pro quolibet fumante mittatur homo ad bellum, hoc erit onus merè personale, & si pro redimendo ta-
16 li onere imponenda erit collecta, hæc partiẽda est per capita, quia origo huius oneris est capitalis; ita *Bald. loco citato, num.*18.*& supra num.*17. *vers.sed intelligitur*, docet, qualitèr exigenda erit talis collecta per capita, nempe a capite familiæ, vel fumantis, quia in vna domo non debent esse plura onera, & liberi congruentius exonerant patrem, quàm debeant aggrauare; ita *Bald.ibi;* cuius tamen dictum non est semper verum, nam si imponatur collecta super frumẽto, itaut pro quolibet rubro frumenti molendi soluatur scutum vnum pro qualibet libra carnis minutatim vendenda vltra pretiũ soluantur quatreni duo, pro libra salis bononeni duo, denique super qualibet re, quæ ad victum, & vestitum

ſitum hominis pertinet, hæc collecta, ſeu tabella dicitur per capita, ſeu per buccas, vt ſcribit *Anton. Rub. conſ. 21. col. 2. relatus a Bellon. conſ. 12. num. 9. Thob. Non. conſ. 45. num. 31.* & tamen filij non exonerant patrem, quia omnes, quotquot ſunt in familia, & comedunt, ſoluunt collectam, ſeu talleam: quamobrē exiſtimo, opinionem Baldi procedere, quando collecta eſſet impoſita per famillas, ſeu per fumantes, quia tunc conſideratur ſola perſona patris familiaa; vt declarat *Petr. de Vbald. in tit. de col-*
17 *lect. num. 20.* dicens, quòd omnes habitantes in vna familia habentur pro vno. Et capitationem eſſe nomen ordinarij tributi, quod pro vnoquoque animalis capite ſoluebatur, docet *Alciat. in l. ſacroſancta Theſſalon, C. de ſacroſanct. Eccl. ſ.* Sed & per capita hominum quoque fuiſſe hoc onus partitum, apparet *in l. vnic. C. de capitat. ciuium cenſib. eximen. lib. 11.* vbi plebs vrbana, idest ciues Ro-
18 mani, vt exponit *ibi Bart. & alij*, habitantes in Vrbe effugiunt capitationem; *& in C. Theodoſiano de cenſu, & adſcribition. l. 4.* eximuntur a capitatione virginea, viduę, & pupilli vſque ad vigeſimum annum.

Tertium exemplum de onere mixto (licèt multa adduci poſſent) vnū tamen *ex Petro de Vbald. tract. de collect. nu. 79. 32. & vlt. quæſt* referamus; ſi imponenda ſit collecta pro conſtruenda de nouo, vel reficienda campana, hæc dicitur mixta, quia reſpicit ſalutem animæ, ſicut eſt audire Diuina Officia, percipere Eccleſiaſtica Sacramenta, & mortuorum ſepultura, quæ omnia ad perſonas ſingulares referuntur, *c intereſt, de off. ordin. c. ſi ſententia, §. cum verò, de ſent. excom. in 6.* Sed congregare Vniuerſitatem per ſonum campanæ, item ſi pulſetur, ne Caſtrum occupetur ab hoſtibus, reſpicit Vniuerſitatem, & conſeruationem facultatum; & ideo dicitur onus mixtum, & quòd collecta ſit imponenda per ſolidum, & libram, perſonis ſcilicet pro rebus, vt ibi per *eundem D. Petr. de Vbal.* & quòd in dubio collecta dicatur onus mixtum; *l. reſcripto, §. ſciendum, ff. de muner. & honor.*

19 Sed ex ijs, quæ infra dicentur, melius hæc omnia patebunt; & primò notandū erit in impoſitione collectarum tria eſſe conſideranda, & attendenda, nempe vires corporum, animi, & facultatum; vt docet *Lucas de Penn. in l. hac prouidentiſſima, num. 15. & ſeq. C. de quib. muner. nem. lice. ſe excuſ. lib 10.*

Circa vires corporum cōſiderandum eſt, quòd opera vnius ſæpe quantum pecunia valet, *l. ſocietas contrahitur, 5. §. 1. l. ſi non fuerit, 29. l. ſi ſocietatem, 74. ff. pro ſocio*; & ideo ſi quis conſideratus abſolutè iuxta facultates, quas poſſidet, dici poſſit diues, attamen ſi ſit corpore infirmus, itaut omnes eius facultatea cogatur erogare in infirmitate pro ſui corporia ſubſtentatione, vel erit eximēdus in totum a collecta, vel ſaltem leuiandus, *arg. l. 1. C. qui morbo ſe excuſ.* & idem videtur dicendum in ſene ſeptuagenario, *l. vnic. C. qui ætate ſe excuſant*,
20 quia ſenectus morbus eſt, & non eſt addenda afflictio afflictis, *Auth. nauigia, C. de furt. c. 1. de cler. ægrot.* ita in terminis ſcribit *Petr. de Vbald. tract. de collect. num 32. in addit. vide Bald. Luc. de Penna loco cit. num. 16. & num. 17. verſ. ſed contra, bonus text. in c. quod ſuper, §. nos autem, de voto.*

Secundò conſiderandæ ſunt vires a-
21 nimi, ſi aliquid ex induſtria lucretur: perſonalia enim munera dicuntur, quæ animi prouiſione, & corporalia laboris intentione, ſine aliquo generis pecuniario detrimento perpetrantur, *l. fin. poſt princ. ff. de muner. & honor.* poteſt enim eſſe quis corpore debilis, & cōſilio pollens, puta ſi ſit bonus Architector, & ex viribus animi, & intellectua lucretur; collectandus erit, & æſtimandum, quod ex induſtria lucratur; quod procedit in alijs quoque artificibus nihil poſſidentibus, nam iſti non poſſunt propriè vocari pauperes; *vt in d. c. quod ſuper, §. nos autem, de voto, Luc. de Penn. d. l. hac prouidentiſſima, num. 18. & Eccleſ. cap. 30. verſ. melior eſt pauper ſanus, & fortis vi-*
22 *ribus, quàm diues imbecillis flagellatus malitia*; in deſcriptione tamen huiuſcemodi artificum, & pauperum penſandū eſt, vt eis neceſſaria pro congrua ſuſtentatione reſeruentur, *ita Petrus de Vbal. loco cit. verſ. idem procedit in artificibus; Lucas de Penn. d. l. hac prouidentiſſima, num. 17. & vide etiam Thomat. de collect. §. expoſuimus, n. 4.* vbi agit de pecunia, quæ non ſit redacta in peculium.

Tertiò conſiderandæ ſunt vires facul-
23 tatum, vt pro modo ipſarum, & ſubſtantiæ deſcriptio fiat, & collecta imponatur; & hæc deſcriptio facultatum apud Doctores noſtros dicitur æſtimum, vt notat *Feſtaſ. de collect. par. 1. cap. 1. nu. 2. & alibi*; apud Peruſinos, & Vrbeuetanos Cataſtrum; *Bald. in l. placet, nu. 16.*

C. de

C. *de sacrosf. Eccles.* quod iussu Principis ab æstimatoribus conficitur, quandoque etiam iussu Communitatum, & Vniuersitatum; *Crauett. consf.* 195. *num.* 2. *vers. itaque si pro necessitate*; vbi ait, posse etiã vrgere ciues, & subditos ad profitendum, seu denunciandum eorum bona, vt intelligatur, quantum sit ęs, & patrimonium cuiusque, *l.* 10. *susceptores præsentibus, vbi Bart. Lucas de Penn. & alij C. de susceptor. & arcbar. lib.* 10. *l. per Bithiniam*, C. *de immun. nem. conced. eodem lib.* 10. & hæc denunciatio, & descriptio facienda est, citando nomina, loca, quãtitatem, & fines, vt plenius habetur *in l. forma, ff. de censib. Fest. asf. de collect. dicta par.* 1. *c ip.* 1. *num.* 14. *Guid. pap. quæst.* 87. *si villa, num.* 5. qui tamen concludit, attendendã esse consuetudinem locorum, quia hæc vim legis obtinet; *Bart. in trac. de testib. in verb. œconomia, num.* 81. &
24 multùm operatur in collectis imponendis, itaut licèt forensis de iure non possit collectari, de consuetudine tamen totius Italiæ collectatur; *Alex. consil.* 7. *num.* 1. *lib.* 1. *& consf.* 68. *num.* 10. *lib.* 2. *& dicemus infra latius*. Ideo quibusdam in locis collecta partitur per æs, & librã iuxta tenorem æstimi, seu catasti, pro quantitate, & rata ipsius catasti, vt est Perusij, & in Vrbe veteri; *Petr. de Vbald. tract. de collect. num.* 15. in alijs locis, in quibus non est catastum, vt Florentiæ æstimantur facultates ciuium non solùm immobiles, sed etiam mobiles, vel etiam pecunia, quam mercatur fœnerator, *arg. l. libertorum, §. fin. ff. ad municip. Petr. de Vbald. loco cit. num.* 16. In alijs locis describuntur fructus, qui ex prædijs colliguntur, vt est Spoleti, & ad illorum ratã exigitur collecta, quæ videtur magis æqua, & euitatur incommodum detrahendi ab æstimo possessiones steriles, quæ non afferunt vtilitatẽ, seu fructum; *Bald. in l. ad instructionem*, C. *de sacrosan. Eccles. Felic. de Rubeis in addit. ad Petr. de Vbald. d. tract. de collect. num.* 17.

Quibusdam verò in locis neque adest
25 æstimum, seu catastum, nec describuntur fructus, nec collectatur pecunia mercatorum; sed quia ciues concesserunt suis Ciuitatibus ius pascendi in proprijs bonis, cum onere, vt ipsæ Ciuitates soluãt Principi, vel alijs Ministris, & Officialibus collectas, salaria, & stipendia, vt est in Ciuitate Viterbij, & ferè in omnibus locis Prouinciæ Patrimonij, tunc prædictę Communitates in vim conuentionis vendunt pascua, & ex pecunia inde retracta soluunt onera Cameralia, & Cõmunitatiua. Et hæc conuentio videtur multùm æqua, per ea, quæ scribit *D. Anchar. consf.* 303. *hoc statutum, num.* 3. *&*
26 *seq.* dum firmat, posse ciues per statutum disponere, vt eorum bona sint semper hipothecata pro collectis; sequitur *Thomat. tract. de munerib. §. subijciuntur, num.* 14.

Et cum in contingentia facti habuisse pro Ciuitate Viterbiensi, quæ pro suis indigentijs auxerat partitionem, seu talleam per capita animalium, quæ pascuis illius territorij vti volebant, recusabant propterea Clerici, & Ecclesiastici soluere huiusmodi augumentum, sub prætextu quòd esset noua collecta, seu impositio, quamobrem re in Congregatione Boni Regiminis discussa fuit dictum
27 Clericos, & Personas Ecclesiasticas teneri ad huiusmodi augumentum, quia hoc pretium est herbarum, non taxa, seu collecta, & res tanti valet, quanti vendi potest, *Bart. in l.* 3. C. *de præd. nauicul. lib.* 11. & ita fuit scriptum Vicario generali Curiæ Episcopalis in hæc verba. *[Essendo* cotesta Communità di Viterbo padrona del ius pascendi in tutto il suo territorio, non deuano gli Ecclesiastici ricusar di pagare l'aggiunta fatta nuouamente all'imposta del bestiame; perche questa non è gabella, ma prezzo del pascolo. Douerà però ella astringerli a concorrerui, che così è mente di N. S. con il quale si è partecipato questo negotio. E Dio la conserui. Li 11. Luglio 1635.

Al piacer suo

Il Card. Barberino.

Giulio Donati Segretario.

Hæc tamen superius dicta intelligendã sunt detracta rata prædiorum ad Ecclesiasticas personas spectantium, in quibus non poterat Communitas laicalis vendere ius pascendi, vt aliàs audio fuisse decisum ab eadem Sacra Congregatione pro Communitate Montis Falisci.

Et hoc magis procederet, quando ex huiusmodi augumento reportarent cõmodum etiam Ecclesiastici: per ea, quæ scribit *Castren in consf.* 423. *ex puncto, n.* 2. *vers. breuitèr aduertendum*; puta si conuerteretur pro salario Custodis vinearum, & possessionum communium clericorum, & laicorum simul; aut etiam animalium, & quid simile.

Et amplia dictum, posse scilicet Vni-
28 uersitates cogere suos ciues habentes animalia ad emẽdum huiusmodi pascua pro

pro iusto pretio, ad effectum soluendi onera Cameralia, prout ego obtinui ab eadem Sacra Congregatione Boni Regiminis pro Communitate Tuscanellæ, vt in sequentibus literis. [*Mentre non si troui persona, che pigli in affitto, ò comprì i pascoli di cotesta Communità, ordinarete, che se ne faccia ripartimento tra quelli, che hanno il bestiame, con tal proportione, che se ne caui il denaro solito: e poi secondo il repartimento fatto, astringerete ciascuno à pagar la sua rata, che così hà risoluto la Sacra Congregatione: e Dio vi guardi. Di Roma li 22. Giugno 1635.*

Vostro Amoreuole

Il Card. Barberino;

Giulio Donati Segretario.

Quæ quidem resolutio nedum iuridica, sed etiam satis æqua videtur: iuridica, quia, vt diximus supra *in gloss. prox. praeced.* Ciuitas potest cogere ciues suos ad emendum loca montium, vt ex pecunijs inde redactis suis necessitatibus occurrat, *ex doctrina Corradi tract. de contract. tract. 2. quæst. 44. in prima conc. Abb. in Ciuitate, nu. 8. de vsur. Vgolin. de vsur. cap. 53. nu. 1.* æqua verò est, quia sicut Vniuersitas tenetur in venditione pascuorum præferre suos ciues, & excludere extraneos, quando pascua non sufficiunt pro ciuibus, & terrigenis, vt decisum habes apud *Afflict. decis. 290. quidam Baro, num. 8. Surd. decis. 236. nu. 20. & in tract. de alim. tit. 7. quæst. 8. num. 6. Hieron. de Monte tract. de finib. cap. 6. nu. 13.* pari ratione suadet æquitas, vt Vniuersitas cogat ciues, & terrigenas ad emendum pascua, quando non habeat alios emptores, ad hoc vt possit suis necessitatibus, imò suorum ciuium consulere; & si in vno grauatur, nempe in prælatione ciuium, debet in alio releuari, *l. secundum naturam, ff. de reg. iur. §. de illa, vers. quod tamen, inst. de societ.*

29 In ipsa verò collectarum impositione per solidum, & libram inspicitur locus, vbi bona sita sunt, quàmuis dominus illius non sit ciuis, nec incola, *ad textum in l. fin. §. huiusmodi igitur, ff. de muner. & honor. ibi: huiusmodi igitur obsequia, & ij qui neque municipes, neque incolæ sunt, agnoscere coguntur.* Et si dicatur, hæc verba importare onus merè reale, quod exigitur a prædijs tributarijs, non autem collectas, quæ regulariter important onus impositum rebus contemplatione personæ, vt diximus supra, recurrendum est *ad Bart. & alios adductos a Purpurat. in cons. 489. num. 5. & 6.* qui ait, ex generali consuetudine

30 introductum esse, vt quis collectam soluat, vbi bona possidet, alias res, & fructus sibi auferentur: & facit *Festas. in tract. de collect. part. 1. num. 23. vers. contrarium videtur Bart.* licèt non figat pedem, sed referat opiniones pro vtraque parte: In Ecclesiastica tamen Ditione res caret omni difficultate; primò, quia ita sancitum habes *in Constit. Marchi. lib. 2. cap. 37 in fine*, ibi. [*Vlterius nos* R. Pius ad lites dirimendas statuimus, quòd quotiescunque contigerit dubitari in quo loco debeant solui datia, & collectæ pro bonis immobilibus, vel fieri alias solutiones ratione bonorum immobilium, quòd præfatæ solutiones fiant Terris, Ciuitatibus, Castris, Villis, & Locis, in quorum cõfinibus, territorijs, seu pertinentijs bona illa situata sunt, & non alibi, nec alio loco, *&c.*] *vbi Caballin. in verb. solutiones*, notat, ex hac Sanctione sublatam esse quæstionem, an forensis collectari possit, qua de re tetigimus *supra, & dicemus infra latius.* Et ne dubitetur, hanc scilicet Constitutionem Carpensem habere tantùm locum in Prouincia Piceni, seu Marchiæ, vbi Card. Pius de Carpo erat Legatus, quia vltra illam iurisdictionem non habet, neque potest contra iuris communis formam aliquid facere, *Hostien. & alij relati a Thob. Non. in cons. 88. consideratis ijs, nu. 18.* habemus in hoc Pontificiam quoque Cõstitutionem fel. rec. Pauli V. itaut nõ sit amplius hæsitandum: Constitutio autem edita fuit die 7. Octobris 1611. Pontif. 7. *& legitur materno sermone impressa in nostro libro pag. 12.* Quæ vt omnibus innotesceret, Sacra Congregatio Boni Regiminis sequentes literas Gubernatoribus & Officialibus Ciuitatum, & Locorum dedit. [*Riceuerà V. S. con questa vna copia del Breue, che hà spedito N. S. in cõformità del decreto, che hà fatto più volte la Congregatione de' Sgrauij circa il pagare i pesi reali nel luogo, doue sono situati li beni, e sarà contenta di farlo publicare, & eseguire per tutta cotesta giurisditione, con mandar quà fede della publicatione: e Dio la conserui. Roma li 27. Febraro 1613.*

Di V. S.

Come Fratello

Il Card. Borghese.

Et quàmuis contrarium videatur velle *Thob. Non. in cons. 45. in primo dubio*, dum nititur defendere homines Castri

Scia-

Sciagini possidentes in territorio Castri S. Antoliæ, ne scilicet cogantur soluere collectas dicto Castro S. Antoliæ; attamen vel hoc dixit, antequam emanaret hoc Pauli V. Breue, vel quia inter has duas Communitates aderat certa, & antiqua conuentio, seu transactio, de anno scilicet 1560. *vt ibi per eum num. 7. vers. secundò, & vltimò moueor*; neque contradicit, quòd forensis ex consuetudine totius Italiæ potest collectari in loco, vbi possidet bona; *vt num. 1. & alijs seqq.* licèt non figat pedem, *vt in num. 7.* dum refert opinionem Bertachini, & aliorũ, collectam esse onus impositum personę propter res, & cum personæ forensium non subijciantur iurisdictioni, & statutis locorum, vbi bona sita sunt, ideo collectari non possunt; subiectio namque aut est ratione domicilij, aut ratione originis, sed neutrum cadit in personam forensium, & ideo ex defectu iurisdictionis collectari non possunt, *Bart. in l. libertus, §. sola ratio, nu. 1. ff. ad municip. Alex. cons. 52. col. 3. num. 10. vers. nec obst. lib. 6.* & alia ratio assignatur a *Bald. in l. vnic. num. 44. vers. dicimus etiam, C. de eo quod interest,* dum ait; licèt causa finalis collectæ sint bona, seu ipsa res, tamen cum obligatio dirigatur in personã, quæ dignior est rebus, magis ideo persona, quàm res attenditur; *& post Bald. hoc idem scribit Natt. cons. 105. n. 8 lib. 1. & dixit Rota Roman. post tractat. Cenc. de censib. decis. 3. num. 1. & 2. Anton. Gabr. conclus. 2. de immunitate, per tot. lib. 6.*

Verùm pro affirmatiua, forenses sci-
31 licet collectari posse ab Vniuersitatibus habentibus in hoc speciale priuilegium, dicit *Bart. in d. §. sola ratio, num. 1. vers. prædicta vera, Alex. cons. 7. num. 1. lib. 1.* qui ait, hoc priuilegium acquiri etiam posse ex consuetudine; & repetit *cons. 68 vt viso, num. 10. lib. 2.* vbi quærit etiam, quanto tempore inducatur ista consuetudo; & refert *Bart. in l. 1. num. 31. C. de mulier. & in quo loco, lib. 10.* dicentem; omnes Ciuitates Italiæ habere, & seruare hanc consuetudinem imponendi collectas etiam forensibus, & inoleuit hic mos vniuersalis, *Vrsill. ad Afflict. decis. 400. num. 4. Nicol. Bellon. cons. 12. nu. 14. Thesaur. decis. 257: colleetas imponere, num. 1. Gregor. XV. in decis. 279. num. 15. & seq.* qui testatur de generali consuetudine, & solutionem onerum debitam ratione rei non minus spectare ad forẽses, quàm ad ciues, quia ratione rerum subijciuntur iurisdictioni loci, in cuius territorio bona sita sunt: *& eadem Rota Roman. d. decis. 3. post tract. Cenc. de censib. num. 4. & seq.* quæ infrascriptas conclusiones ad rem nostram facientes adducit.

Primò, forenses possunt collectari a Ciuitate, seu loco habente ad id particulare priuilegium, *Paris. cons. 25. nu. 94. & seq. lib. 1.*

Secundò, si adsit statutum conditum ab eo, in cuius territorio sita sunt bona forensium, dum tamen qui hoc statutum condidit, superiorem non recognoscat, *Ruin cons. 111. col. fin. vol. 5. Natta cons. 447. num. 6. vers. soluatur, vol. 2.*

Tertiò collectantur forenses, si adsit consuetudo immemorabilis, & est magis communis opinio, *d. decis. 3. num. 7. 8. & 9.*

Quartò posita consuetudine immemorabili, priuilegio, vel statuto, hæc erunt probanda in terminis, in quibus aderit quæstio, videlicet super collectis impositis forensibus, & consuetudinem collectandi forenses adesse in loco, de quo agitur, & in speciali casu, de quo agitur, *vt per Doctores in d. decis. 3. nu. 10. 11. & 12. relatos.* Sed hæc quarta conclusio cessat in Ditione Ecclesiastica propter suprad. Breue Pauli V. quod releuat ab onere probandi, & facit probationem probatam, cum sit lex a Principe supremo non recognoscẽte aliquem superiorem in terris, & ligat omnes etiã ignorantes; *c. licèt, c. per venerabilem, de elect. Thob. Non. cons. 72. num. 14 & 15 & diximus supra in verbo Constitutio, cap. 7. num. 12. & alibi.*

Quintò addimus *ex Paulo de Castro in l. inter debitorem, ff. de pact. Natta, cum alijs ab eo relatis in addit. ad Alex. cons. 68. in secundo notab. vers. notat Bart.* nempe tunc etiam collectari posse forenses, si dicat statutum, vel decretum Decurionum, *nisi soluatur collecta, tunc capiantur fructus*; hoc enim casu intentio imponentis colligitur esse magis rem, quàm personam subijcere, *Paris. cons. 25. num. 75. 76. & seq. lib. 1.*

Sextò collectantur forenses absque vlla hæsitatione, quando prædia sunt tributaria Vniuersitati, vt asserit esse in Ciuitate Perusina *Bart. in l. libertus, § sola, vers. item in hoc, ff. ad municipal.* quod hodie videtur extensum nedum per totam Prouinciam Marchiæ vigore *Constit. Carpensis cap. 37. ad fin.* sed etiam per totam Ecclesiasticam Ditionem *ex præ-*

prædicto Breui Pauli V. cum in dictis literis, seu Breui sancitum sit (vt diximus) onera realia soluenda esse, vbi bona sita sunt; ex quibus verbis colligimus, Prin-
32 cipis intentionem, & voluntatem esse, quòd onus soluendi collectas inhæreat rebus, & bonis, quo casu collecta dicitur munus patrimoniale, rebus, & non personis impositum, *l.1.C. de mulier. & in quo loco, lib.10.l. forma, §.si verò, ff. de censib. Bald. conf.407. ad euidentiam, per tot. lib.5. Surd. conf.262. num.5. Capyc. decis.20. num.26. qui loquitur in decimis prædialibus, Afflict. decis.95. num.2. vers. item quia, Gail. pract. obser. lib.2. obser.32 num.9. Io. de Plat. l.1. num.2. vers. secundò nota, C. de annon. & trib. lib.10. & n.5 in fin.* ait, idem iuris esse, quando solus cohæredum possidet fundum tributarium, si non est soluendo, recurritur cōtra cohæredes, quasi repræsentent de-
33 functum auctorem, & tenebuntur pro hæreditaria portione, & sic inopia vnius cohæredis debentis soluere rotum aggrauat cohæredem, & onus reale efficitur personale, vt ibi per eum.

34 Ex quibus etiam videtur inferendum, subsidium triēnale, & alia onera Cameralia, quæ soluuntur per libram, seu æstimum, & catastrum, esse realia; quamuis *Thob. Non. d. conf.45. num.30.* dicat, subsidium triennale esse onus mixtum impositum scilicet personis pro rebus, quia vtipsemet fatetur, quando collecta habet veram, & determinatam præstationem in perpetuum, tunc licèt verba, & impositio dirigātur ad personam, tamen onus merè reale censetur, *vt ibi per eum num.27. post Bald. in l. omne, vers. sed hic quæro, C. de censib. & censitor. lib.11. & in c.1. §. nos Romanorum, de Pace constan.* sed subsidium triennale habet certam, & determinatam præstationem in perpetuum, vt est notissimum, ergo onus merè reale dicitur: Et quàmuis ipse *Nonius in num. seqq.* contrarium determinet, ex eo quia subsidium triennale fuit subrogatum loco augumenti salis, quod est onus merè personale, vt diximus, hoc fundamentum non subsistit, vt apparet ex Bulla Pauli III. qui tale subsidiū imposuit, vbi legitur expreßè, fuisse scilicet subrogatum in locum aliorum etiā onerum, ibi; *& interim ab augumento salis, ac omnibus alijs extraordinarijs exactionibus abstinen. decernimus, &c. vt in Bulla huius Pontif.39. decens, Bullar. nouis tom.1. pag.678. §.1.*

Quod autem diximus, onera soluen-
35 da esse, vbi bona sita sunt, limitatur conclusio, quando ciuis alicuius Ciuitatis dominantis possidet bona in Comitatu, seu Oppido subdito Ciuitati, quia hoc casu ciuis non tenetur soluere collectas cum rusticis pro bonis, quæ possidet in oppido, sed soluet cum Communitate suæ Ciuitatis, & Patriæ; *Curt. iun. conf.42 habita, lib.1. Io. de Plat. in l. si quando, nu. 22. & alij apud ipsum, C. vnde vi, Peder. de Senis conf.151. & alij relati ab Vrsill. ad Afflict. decis.400. num.4. vers. circa quæ.* Et ciuem ementem prædia rustico-
36 rum non teneri ad collectas iuxta æstimum rusticorū, sed ciuium, scribit *Marsil. de bannit. in verb. Ciuitate, num.145. viden. est Bald. conf.139. vbi quis, per tot. lib 3.*

37 Hanc verò limitationem puto veram in oneribus Communitatiuis illius Oppidi, seu Castri, siquidem cum hæc imponantur ab Officialibus eiusdem loci, qui non habent iurisdictionem in ciues, imò absurdum esset, vt inferior subijceret superiorem, vt obseruant præcitati doctores, ideo soluenda non sunt ibi onera Communitatiua; verùm si essent onera Cameralia, existimo contrarium, & habere locum *literas in forma Breuis Pauli V.* in quibus hæc habentur verbis expressis, [*Itaut* si ciues possideant in comitatu, vel è contra comitatenses in districtu Ciuitatis, habita ratione loci bonorum, non autem possidentium dicta bona, collectæ prædictæ in Ciuitate, vel in Comitatu soluantur, *&c.*] & ad rem optimè facit *Rota apud Greg. XV. decis.279. conclusum fuit, num.16. & alibi.* multa colliges in materia præsumptionis ciuilitatis, & ciuium; *& num.17.* firmat, iurisdictioni loci quis subijcitur
38 ratione rerum; quas in illo territorio possidet, *l. pupillo, ff. de tutor. & curat. dat. ab his, l.2. C. vbi in rem actio.*

Attamen si inter ciues possidētes bona in Comitatu, seu Castro subdito Ciuitati adsit cōnentio, vel statutum, quòd ciues soluant collectas in Ciuitate, tunc
39 non erunt cogendi ciues ad soluendum in Comitatu, vel Castro; *l. fin. C. de iure reipub. lib.10. vbi Bart.* & alij notant, quòd factum a Ciuitate secundùm sua statuta non reuocatur per Præsulem, seu Præsidem; & facit *Bellon. conf.37. omisso, num.10.* dum firmat, immunitatem cō-
40 cessam per modum cōtractus non posse reuocari etiam a Principe, quia dicitur transactio; & alia multa ad rem congerit *Osasch. decis.39. exactis, num.14. vers. contra-*

contraria verò, vsque ad fin. qui loquitur in fortioribus terminis, de immunitate scilicet, & liberatione a collectis: in casu autem nostro non adest liberatio, sed determinatio loci, in quo facienda sit solutio. Et ita etiam habui ego, & gentiles mei in facti contingentia cum Oppido subiecto Ciuitati Vrbeuetanæ, in cuius territorio possidemus bona, pro quibus soluimus collectas in Ciuitate, & non in Oppido, tum quia habemus statutum particulare *lib. 1. rub. 58.* quo cautum est, ciues esse immunes a collectis pro bonis existentibus in Comitatu, tum etiam quia inter dictum Castrum, & gentiles meos adest antiqua conuentio, seu transactio in præmissis, & adamussim seruatur.

41 Limitatur secundò principalis cõclusio, vt non teneatur forensis ad collectã impositam ab Vniuersitate pro soluenda pœna, in quam ipsa Vniuersitas delinquendo incidit; quamuis collecta diuidatur per æs, & libram; ita *Surd. dec. 275 tanta fuit, num. 7.* Ex quo etiam cognosces illos tantùm teneri ad soluendum collectam, qui tenentur ad onus, pro quo imponitur collecta; itaut si ponatur pro custodia, soluenda erit ab illis, qui custodire tenentur, *vt ibi per eum nu 6. & 8.* & si imponatur pro substentanda

42 lite, soluatur ab ijs, qui suaserunt litigiũ, *Tholosan. in syntag. iur. lib. 3. cap. 7. nu. 10.* asserens ita vidisse pluriès iudicatum in Senatu Tholosano, dum ibi causas ageret, ne scilicet ambitiosa Decurionum decreta onerare debeant non consentientes, *l. ambitiosa, ff. de decret. ab ord. facien. Guid. pap. quæst. 424.* si autem nobilis prætendat immunitatem, & super hoc introducta sit lis, pro cuius substentatione imponenda sit collecta, debeat etiam hic nobilis concurrere pro rata sibi tangente, scribit *Berart. in specul. visitat. cap. 23. de erog. bonor. publ. Ciuit. nu. 65.*

43 Verùm si custodia respiciat vtilitatẽ, & necessitatem publicam, vt in re frumẽtaria, pestis, belli, vel quid simile, si propter hoc imponatur collecta, ad illam tenentur omnes, quocumque priuilegio, vel immunitate non obstante, *vt in d. Surdi decis. 275. per totam:* & ita seruatum vidimus annis retroactis 1630 1631. & sequen. in quibus atra lues debacchata est; collectæ enim hac de causa impositæ solutæ fuerunt ab omnibus.

Sed quoniam incidit sermo de Clericis, & Personis Ecclesiasticis, videamus, an ipsi quoque ad collectas teneantur; & quoniam hanc materiam pertractauimus etiam *supra §. 11. gloss. 2. in verbo taxa;* in ordine tamen ad ea, quæ munera extraordinaria dicuntur, vel superindicta, vt habetur *in l. vnic. C. de superindict. lib. 10. & Bart. in l. 1. num. 4. C. de mulier. & in quo loc. eodem lib. 10.* vocat onera, quæ per accidens indicuntur: hìc autem autem agimus de muneribus ordinarijs, & habentibus tractum successiuum.

44 Et ad hæc non teneri, nec collectandos esse Clericos, & Personas Ecclesiasticas, cum eorum immunitas deducatur a Iure Diuino: *c. quanquam, de censib. in 6. Hieron. Card. Alban. ad Bart. in l. hæres absens, num. 5. vers. cæterum, ff. de iudic. Lexius de iust. & iur. lib. 2. cap. 33. art. 3. in princ. l. sancimus secundo, C. de sacrosan. Eccles. D. Tessaur. decis. 234 n. 1. & 7. & alij multi relati in Alben. gabellæ, decis. 339. tom. 6. recent. ferè per tot. Verùm Lexius loco cit. num. 19. vers. dico a nouis,* concludit, huiusmodi immunitatem esse a nouis collectis, postquam bona deuenerũt ad manus Clericorum, & Ecclesiasticarum Personarum; nam si antequam ad illas deueniant, onus aliquod certum, & inuariabile annexum habeant, concedit, hoc etiam ab Ecclesiastica Persona præstandum esse, quia res quæque cum suo onere transit, *c. cum non sit, 33. & c. pastoralis, 28. de decim. Abb. in c. fin. num. 12. & 13. de vita, & honest. Cler.* vbi examinat *text. in l. 2. & l. fin. C. sine cens. vel reliq.* & reprehendit *Bart. in l. rescripto, §. fin. nu. 5. ff. de muner. & honor.* dantem cautelam efficiendi bona tributaria, vt sic affecta transeãt in quemcumque possessorem; licèt Bart. sequantur multi iuris Cæsarei Interpretes, *Afflict. super feud. quæ sint regalia plaustrorum, num. 17. & alij relati a Gail. pract. obseruat. lib. 2. obser. 32. num. 9.* vbi ait (sed malè indistinctè loquedo) valere statutum, quòd res subiecta iurisdictioni statuentium manere debeat tributaria, etiamsi ad Ecclesias, & Ecclesiasticas Personas deueniat, quia respicit quærenda, ne Ciuitas perdat tributum: sed ne vlterius hac in re vagari contingat, habemus *magistrales decisiones sacræ Rotæ Romanæ, nempe in Brundusina gabellæ, 13. Februarij 1604. coram Penia; & in præcitata Alben. gabellæ, siue onerum, 28. Iunij 1630. coram Merlino impressis in recentior. decis. 42. par. 4. & decis. 339. part. 6.* a quibus firmatur conclusio;

clusio; *Clericos, & Ecclesiasticas personas teneri ad collectas, quãdo onera sunt certa, realia, & inuariabilia.* Et hæ decisiones sunt etiam canonizatæ in Congregatione erecta a san. me. Vrbano VIII. super Controuersijs iurisdictionalibus immunit. Eccles. in hæc verba. [*Sacra Congregatio Eminentiss. Cardd.* controuersijs iurisdictionalibus præpositorũ alias censuit: Bona per Ecclesiasticos possessa gaudere exemptionibus a quibuscumque impositionibus, & oneribus, quæ non sunt copulatiuè certa, realia, & inuariabilia, iuxta decis. in Brundusina gabellæ coram b.m. Penia, & concordan. nec non ab impositionibus Cameralibus, etiam comprehensiuis ecclesiasticorum, quando Ecclesiastici libertatẽ non soluendi præscripserunt, iuxta decretum anno 1600. tempore san. mem. Clementis VIII. editum. Dat. hac die 21. Aprilis 1640.

I.B.Card.Pamphilius.

Loco † sigilli.

Franc.Paulutius S.Cong.Secret.

Romæ ex Typographia Reu. Cam. Apostolicæ 1640.

Ex his igitur decretis, & literis colli-
45 gimus, primò clericos, & alias Personas Ecclesiasticas non teneri ad collectas, quãuis certas, reales, & inuariabiles, quãdo in locis, vbi conueniuntur, præscripserunt omnes consuetudinem non sol-
46 uendi, quæ tamen consuetudo, & libertas tanquam fundamentum intentionis ab ipsis probanda erit: an autem laici possint è contra præscribere consuetudinem collectandi Clericos? vide *Castren. in cons.* 423. *num.* 2. *lib.* 2. *vers. in contrarium facit*, vbi in affirmatiuam flectitur; sed ego oppositum teneo.

47 Secundò colligimus Clericos non teneri ad onera, & collectas impositas, postquam bona peruenerunt ad ipsos Clericos, cum huiusmodi bona non amplius laicalia, sed Ecclesiastica dicenda sint, quod voluit *Lexius loco supra citato*, dum ait, Clericos esse immunes a nouis vectigalibus.

Quod autem dicitur, Clericos teneri
48 ad obseruãtiam Constitutionum, & Bullarum Summ. Pontif. disponentium de collectis, sciendum est, ex huiusmodi Constitutionibus alias esse particulares, & locales vnius Prouinciæ, seu Ciuitatis, alias verò generales ad totam Ecclesiasticam Ditionem extensas: localem, & particularem habemus in Vrbe veteri, & toto eius dominio, seu Comitatu Pij IV. quæ præcipit, Clericos, & Religiosos cuiusuis generis etiam Mendicantes teneri ad omnia onera Cameralia, & est in viridi obseruantia. In Prouinciæ Marchiæ adest Constit. Pij V. qua etiam subijciuntur Clerici ad collectas, quàmuis in Ciuitate Maceratensi non habere locum huiusmodi Cõstitutionem cogatur probare, *Marius Antonin. var. resol. lib.* 1. *resol.* 97. *num.* 2. *& per tot.* vbi resoluit, Clericos non teneri ad collectas, etiamsi adsit dicta Constitutio Pij V. quia Clerus Maceratensis præscripsit libertatem non soluendi; sed cum ipse scribat in causa propria, quia erat Clericus Maceratensis, posset obijci, quòd alium Ad-
49 uocatum quærat: quanto autem tempore præscribatur libertas non soluendi collectas, vide *Cranett. cons.* 111. *Natt. cons.* 627. *num.* 1. *lib.* 3. quos refert *Ioseph Ludou. decis. Perus.* 3. *num.* 1. *&* 2. *part.* 1. qui videntur velle spatium 30. annorum, & quòd aliquis fuerit requisitus, & non soluerit.

Generales verò Constitutiones ad vniuersam Ecclesiasticam Ditionem habemus multas, inter quas primum locũ
50 obtinet *Pauli III. Const.* 39. *Bullar. nou. tom.* 1. *pag.* 678. qua imponitur annuum subsidium tricentorum millium scutorũ subditis Status Ecclesiastici; quod quidem subsidium licèt ad triennium tãtùm duraturum fuisset impositum, incipien. anno 1544. fuit tamen ab eodem Pontifice ad aliud triennium prorogatum, ad annum scilicet 1551. quo tempore Iulius III. successor tertio loco prorogauit, quorum exemplo motus Paulus IV. aliam fecit prorogationem, sed hæc nõ ad triennium, vt prædecessores, sed ad beneplacitum S. Sedis Apostolicæ fuit; quod quidem beneplacitum adhuc durat.

Sed reuertamur in viam: cùm in prænarrata *Constit. Pauli III.* quę emanauit in declarationẽ primæ, *& incipit, ex debito*, §. 1. *circa fin.* dicitur, clericos tene-
51 ri ad hoc subsidium pro aliqua honesta portione: quæritur, an hæc verba referantur ad bona patrimonialia Clericorum, an verò ad alia bona mobilia, quæ per se stare possunt? Et esse referenda ad hæc bona mobilia, non autem patrimonialia (in Statu tamen Ecclesiæ, secus extra) itaut quoad hæc æqualiter cũ laicis concurrant, & soluant collectas, scribit *Cherub. iun. in compend.* ad hanc Bullam *schol.* 1. motus; quia causa imponendi hoc subsidium ex verbis Bullæ in

Tt 2 princ.

princ. vel æqualitèr Clericos, & laicos tangunt, vel potius Clericos, quàm laicos, quo casu interpretando Bullam iuxta terminos iuris communis Clerici vt laici contribuere debent, *ad tradita per Surd.cons.490.num.3.lib.4.Laderch.cons.145.num.3.* qui alios adducit; præsertim cum impositio facta sit a Principe Ecclesiastico, *Surd.cons.301. num.67. lib.3.* & suadent verba eiusdem Bullæ, *Clerici verò*; nam cum Papa statuisset, laicos totalitèr contribuere, addens postea illa verba, voluit etiam Clericos contribuere; quia dictio, *verò*, est repetitiua om-
52 nium qualitatum præcedentis casus, cui aduersatur, *vt dixit Rota in Romana census; seu saluiani interdicti, coram Bubalo, 21. May 1590. quæ legitur impressa post tract. Cenc. de censib. in addit. dec. 105. fuit resolutum, num.3. post Dec. cons. 561 num.3.*

Et hanc interpretationem sequutam fuisse Congregationem Boni Regiminis pro Communitate Perusij contra Clericum illius Ciuitatis die 28. Septembris 1613. proponente R.P.D. Iulio Benigno Sacræ Consistorialis Aulæ Aduocato, & eiusdem Congregationis Auditore, *idem Cherubin. iun. affirmat loco citato in seq. schol.2.* declarans illa verba, *pro aliqua honesta portione, &c.* dicit, per hæc verba restringi dispositionem ad contributionem faciendam de fructibus in bonis mobilibus Ecclesiasticorum, quæ per se stare possunt, & diuersa est ratio de bonis patrimonialibus, & Ecclesiasticis: & hanc intelligentiam magis consonam esse ait iure communi, ad tradita *per Deci. in c. secundo requiris, 41. de appellat. num.13. & seq. Rota in Romana deuolutionis, coram Penia, die 5. Iulij 1593.* & ita quoque declarauit in eadem causa Perusina Sacra Congregatio Boni Regiminis in terminis huius Bullæ. Verùm quia hæ Congregationis Boni Regiminis dissentiunt, vt audio, ab alijs factis in Sacra Congregatione Immunitatis, & Concilij, cum hæ magis conferant Religioni, & saluti animarum in honorem, & reuerentiam Clericis, & Ecclesiasticis personis debitam, his me subijcio, & subscribo, quæue ex ipsa Congregatione Boni Regiminis retuli, quatenus sint libertati Ecclesiasticæ, & Clericorum immunitati contraria penitus reijcio, & ab illis dissentio.

Verùm quia Clericis non habentibus
53 Beneficium, seu redditus ecclesiasticos, ad hoc vt promoueri possint ad sacros ordines, assignatur patrimonium in bonis stabilibus, per ea, quæ sancita leguntur *in sacrosancta Synodo Tridentina cap.2. sess.21. de reform.* quæritur, an pro dictis bonis teneantur ad collectas? & negatiuè respondetur a Sacra Congregatione Immunitatis.

Numquid autem bona prædicta donata, & assignata in titulum patrimonij gaudeant immunitate perpetua; an verò quoad Clericus sit prouisus de Benefi-cio, seu redditibus, qui sufficiant ad eius
54 congruam sustentationem? & quòd immunitas debeat esse perpetua probatur, quia quando aliquid datur pro Sacerdotio assumendo, donatio est irreuocabilis, non solùm respectu Clerici, qui ad ordines est promotus, sed etiam respectu Episcopi, qui non debet decipi per similem reuocationem, nec possunt talia bona alienari a clerico, vt pluribus probat *Gratian. discept. foren. cap.159 alienationem, nu.1. & seq. & per tot. viden. Tomat. decis.86. bona donata, num. 10. videndum sacrum Conc. Trid. sess.21. cap.2. in fin. de reform. ibi, donec beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant, vnde viuere possint. &c. Lottarium de re benef. lib.1. quæst. .. n.23. & pluribus seqq.* Et in hoc sequendā esse sententiam *Sacræ Rotæ Romanæ in Alben. gabellæ coram Merlino, quæ est decis. 339. Iudex Taurinensis, num.18. & seq.* vbi assignat tres bonorum species, & optimè declarat, quæ bona sint perpetuò libera, & immunia, & quæ aliquādo perdant immunitatem; tu vide hanc magistralem decisionem pluries approbatam a Sacra Congregatione Immunitatis, & a qua non est recedendum, atque ab ea sumi potest declaratio Sacri Cōcilij Tridentini: *Gratian. d. cap.159. num.2.* qui
55 addit, hanc remissionem, seu relaxationem bonorum vt supra assignatorum nō posse fieri sine licentia Episcopi; cuius declaratio erit necessaria, ad hoc vt Clericus dicatur habere Beneficia, seu Pensiones sufficientes, absque alijs bonis patrimonialibus; *Tomat. d. decis.86. num.9.* & ratio potest assignari, non solùm ob publicam honestatem Clericatus, ne scilicet talis Clericus cogatur mendicare; sed etiam quia pater, seu alius, qui talem bonorum assignationem fecit, obligatur Episcopo, qui eum non ordinasset, nisi sub spe irreuocabilis donationis; ita *Gratian. cap.159. num.29. & seq.* qui pluribus hanc conclusionem exornat; *& cap.924 conuentiones, num. 6.* vbi dicitur, quòd

Epi-

Episcopus,qui sub tali spe ordinauit Clericum, non debet decipi,quia aliàs esset obligatus de suo alimenta præstare taliter ordinato; itaut etiam detur contra istum reuocantem actio de dolo, cum refectione facienda per fraudantem de omnibus damnis, & interesse; *Diaz. in prax.crim.cap.*18.*num.*15.*& alij adducti per eundem Gratian.ibi,& num.seq.*

Et hæc conclusio adeo vera est,vt Cle-
56 ricus non possit permutare bona sibi assignata ad titulum patrimonij cum alijs bonis sine licentia Episcopi, quia posset dari casus, quòd bona recepta in permutatione essent minoris responsionis, seu redditus, ex quibus decentèr viuere non posset: prout declarauit Sacra Cógregatio Concilij die Iouis 18.Iul.1603 relata *ab eodem Gratian.d.cap.*159.*nu.*3. subdens, quòd permutans, tacendo ordinationem ad titulum,est tutus in conscientiæ foro,si illud,quod habuit ex causa permutationis,erat æquiualens,secus autem in foro fori.

Amplia secundò: si quis fictè, & non
57 realitèr a patre, vel extraneo faciat sibi assignari patrimonium, est ipso iure suspensus,nec ad superiores ordines ascédere potest;*Leon.in thes.fori Eccles.part.*3.*cap.*8.*num.*33.*& seq. de suspens. & interd.Nauar.cons.*23.*de temp. ordin. lib.*1. *part.*1.*& vide Gonzal. ad reg.*8. *Cancell.* §.10.*gloss.*5.*num.*34.35. *& alibi de mensib.altern.*

58 Amplia tertiò: si clericus post assignationem patrimonij, cuius vigore fuit ad sacros ordines promotus, illud alienet, antequam habeat vnde viuere posset; peccat enim mortalitèr, si hanc faciat alienationem; *Nauarr. cons.*22.*de temp. ord.lib.*1.*par.*1.*Lotter.de re benefic. lib.*1. *quæst.*2.*num.*35 *& alibi.*

Hæc tamen ampliatio procedit in
59 Clerico promoto ad sacros ordines, secus autem si habeat solos ordines minores, quia hic potest alienare bona, ad quæ fuit ordinatus, quamuis nihil habeat,ex quo viuere possit,cum in eo cesset ratio dedecoris clericatus, cum possit tacitè renunciare contrahendo matrimonium licitè,& sine peccato;*Couar. de sponsal* 2. *part.cap.*6.§.3. *num.*4. *vers. sed & is qui in minoribus*, *& alij relati ab eodem Gratian.dicto cap.*159. *num.*9. *&* 10.

Atque hinc oritur pulchra quæstio, an bona assignata in titulum patrimonij clerico, qui habet solos ordines minores, sint immunia a collectis? & pro negatiua, non esse scilicet immunia facit,
quia in prima tonsura,& in quatuor or-
60 dinibus minoribus non requiritur assignatio patrimonij; in illis enim existens potest recedere ab ordine clericali; *c.*1. *de cler coniug. & alij multi congesti a Barbos.de off.& potest.Episc.alleg.*19.*nu.*3 *part.* 2. *iuxta paruam impress. Lotter. de re benef. lib.*1. *quæst.*2. *num.* 22. *& seqq.* Quare si non requiritur talis assignatio, videtur præsumenda simulata,& in fraudem collectarum, & ideo nulla,& inualida;*Bart.cons.*180.*num.*3.*&* 4.*lib.*1.*Luc. de Penn.in l.fin.num.*8.*vers.& sic patet, & num.*9. *C. de ann.& trib. lib.* 10. sed contraria affirmatiua sustineri etiam potest,& validis nititur fundamentis.Tu cogita.

Et si quis fraudulentèr alienet bona
61 sua in clericum, vel alium immunem ad effectum euitandi collectas,& alia onera fiscalia, perdit bona, quæ alienauit fisco applicanda, & tantundem is, qui huius rei minister fuit, soluere debet ex bonis proprijs; *hæc Lucas de Penn. ibi per text. clarum in l. ordine,* §. *in fraudem. ff. ad municip.* Fraus autem quando, & quomodo præsumatur, & probetur in hac facti specie, docent *Squill. de priuil. cleric cap.*8.*num.*47.*vsque ad* 56.*Crass.de effect.cleric. effect.*3. *n.* 193. *Mar. Antonin.var.resol.lib.*1.*resol.*88.*nu.*9. *&* 10.

62 Secundò talis assignatio videtur facta sub conditione, si, & quando assignatarius promoueatur ad Sacros ordines, quia tunc ex præmissis,suum sortitur effectum; conditio autem nihil ponit in
63 esse ante conditionis euentum, *l. cedere diem, ff.de verb.signif.l.ex facto, ff. de hæred.instit.Surd.cons.*38.*num.*24.& in simili de donatione ante nuptias, quæ habet in se tacitam conditionem, si se-
64 quatur Matrimonium, §.*est & aliud, & ibi gloss. & Scribët. Inst.de donat.l.quod sponsa,& l.ea quæ, C.de donat.ante nupt. l.cum veterum,C eodem.* Sequitur ergo, quòd antequam sit promotus,& pendéte tempore promotionis, ista bona assignata, & donata, vt supra,non gaudeant
65 immunitate; valet enim argumentum a matrimonio carnali ad spirituale, & è cótra, *c.inter corporalia,de translat. prælator. c.tua, de sponsal. Euerard. in locis argument.*76.*&* 77. *Gratian. discept. forens.cap.* 924.*num.*9.

Verùm pro solutione huius quæstionis examinanda, & consideranda erunt verba donationis, & assignationis; nam si verba important conditionem, quæ,

vt

vt diximus, nihil ponit in esse ante conditionis euentum, immunitas non habebit locum, nisi post purificatam conditionem, per ea, quæ dicta sunt. Si verò
66 talia sint verba, quæ modum, & non conditionem importent, tunc non suspenditur actus, seu effectus, *l.1.C.de his quæ sub modo, Bart. conf.4. num.2. Iaf.in l.si quis cum debitore, num. 4. ff.de iureiur. Rota coram Caualer.decis.255.num.5. & seq.* & per cõsequens habebit locum immunitas; *Tomat.d.decis.Macerat.86.n.1. & per tot.Mar.Antonin.d.resolut.88.n.6. & 7.* qui addit etiam, verba, quæ se haberi possunt ad modum, & cõditionem, potius sunt interpretanda, vt modum significent, quàm conditionem; *Bart. & alij in l.cum mota, C.de transact.Thob. Non.conf.38.num.7.& seq.Menoch. de arbitr.lib.2.cent.5.cas.494.num.12. & de præsumpt.lib.4. præsump.175.num.15.* & hæc interpretatio præcipuè facienda erit in casu nostro, nempe immunitatis Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum, quia, vt *Papinianus ait in l.43.sunt personæ, ff.de*
67 *relig.& sump.funer.Summa est ratio, quæ pro Religione facit*; est enim tale patrimonium accessorium Personæ ipsius clerici, & ideo illius naturã sequitur, proin. de fori Ecclesiastici potestati subijcitur; & in fauorabilibus æquiparatur Beneficio Ecclesiastico, secus in odiosis; *Dec.in*
68 *c.Ecclesia Sanctæ Mariæ, num.70. & 71. de constit.* & quòd ordinatus ad titulum patrimonij gaudeat priuilegio clericali in persona, & in rebus, est *gloss.in c.Episcopus, in verbo subsidium, de præbend.* quam sequitur *Dec.d.num.70. vers.prædicta conclusio; Felin.d.c.Ecclesia Sanctæ Mariæ, num.8.vers.pro quibus allego, de const.Caualł.pract.quæst.com. cont.com. quæst.527.num.1.Lotter.de re benef.lib.1. quæst.2 num.28.Nauar.conf.5.num.1.de immunit. Eccles.* Et quàmuis præcitati Doctores ferè omnes loquantur in clericis iam promotis ad sacros ordines, qui est casus extra nostram quęstionem; attamen procedere etiam in clericis pri-
69 mæ tonsuræ, itaut eorum bona, quorum vigore tonsuram, & quatuor ordines sumpserunt, gaudeant immunitate, scribit *Couar.pract.quæst.cap.31.nu.9.vers. quod clerici primæ tõsuræ; Guttier.pract. quæst.lib.1. quæst.8. quæro an clerici primæ tonsuræ, num.1.* quàmuis in Regnis Hispan. haud hoc seruari dicant; *Lotter. de re benef.lib.3.quæst.36. quod passim num.58.* debent tamen huiusmodi clerici incedere in habitu, & tonsura, *ex Couar.loco citato*; & hoc etiam voluisse videtur *Sacrum Cõcilium Trident.sess.23*
70 *cap.4.& 5.*vbi hæc leguntur. *Prima tonsura non initientur, qui Sacramentum confirmationis non susceperint, & Fidei rudimenta edocti non fuerint, quique legere, & scribere nesciant, & de quibus probabilis coniectura non sit, eos non sæcularis iudicij fugiendi fraude, sed vt Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse*. Pondero hæc vltima verba, *de quibus probabilis coniectura, &c.* prout illa ponderat *Lotter. loc.prox. cit. nu.53. & seq.* dum ait; Episcopo nihil magis curæ debet esse, quàm vt ne eum clericali militiæ adscribat, de quo probabilis coniectura non sit eum elegisse hoc vitę genus, vt Deo fidelem cultum præstet, non vt fraudulentèr sæculare iudicium effugiat; qui enim fraudulẽtèr initiatur,
71 mortalitèr peccat, ob malum finem, vt concludit *Nauar.de orat. & hor. canon. cap.7.sub num.15.vers.tum quod non se ordinat; hæc Lotterius.* Et percutiens scientèr clericum primæ tonsuræ, incidit in excommunicationem a solo Papa, vel eius Delegato absoluendus; *Io. Bap. Costa de facti, & iuris scient.cent.2.dist. 13.num.1.& 12.*
72 Cum autem, vt dicit *Abb.in c.tuis, n.8 de præben.* hodie clerici pro maiori parte ordinentur ad titulum patrimonij, opportunè quæritur, an huiusmodi patrimonium sit perpetuò immune a collectis, an verò ad tempus, vide quæ diximus supra; hic autem adde *ex eodem*
73 *Ab.loco cit.vers.vnde voluit,* quòd mortuo clerico extinguitur causa priuilegij, quemadmodum in fundo dotali, quòd licèt matrimonio stante alienari non possit, *ff.de fund. dot. per tot.* soluto tamen matrimonio transit ad hæredes; & hoc idem scribit *Anchar.d.c.tuis, n.5.*
74 Quod autem diximus supra, clericum primæ tonsuræ, & in minoribus constitutũ posse sine peccato recedere a clericatu, dicas hoc verum quoad priuilegia clericalia, nõ autem vt amittat characterem indelebilem, & remanet clericus; vt dixit *Rota coram Card.Virili decis.50.num.6. & 7.part.5. recent.* vbi etiam habes, quòd prima tonsura sit or-
75 do, & clericalis character indelebilis, ex communi Canonistarum sententia, reprobata Theologorũ opinione: & ideo ad casum nostrum, si clericus primę tonsuræ, seu in minoribus recedat a clericatu, amittit priuilegia, & immunitates a collectis, salua tamen in hoc mente

sacri

sacri Concilij Tridentini sess. 23. de reformat. cap. 4. & 6.

Cum autem iura loquentia de clericis, & ecclesiasticis personis extendan-
76 tur etiam ad Regulares cuiuscumque Ordinis, siue Mendicantes sint, siue non, siue in Claustris, seu Cœnobijs viuant, siue non, vt sunt Milites Hierosolymitani, Sancti Stephani, Sanctorum Mauritij, & Lazari, & alij huius generis, quæritur, an isti teneantur ad collectas? Et teneri voluit pro bonis patrimonialibus Congregatio Boni Regiminis, dum instante Prouincia Marchiæ ita rescripsit die 4. Octobris 1614. quæ tamen decisio cum sit contraria decretis pluriès factis in sacra Congregatione Immunitatis ab ea cauendum, & recedendum erit.

77 Et cum Canonistæ velint, immunitatem omninò seruandam esse, nec vllo pacto collectanda esse bona assignata Equitibus Hierosolymitanis in commendas, & quæ irreuocabilitèr sunt acquisita
78 Religioni; videtur dicendum, hanc immunitatem comprehendere etiam bona, & munera realia, prout nititur probare *D. Fran. Corona in quodam eius voto impresso post casus militares Tullij Chrispolti ante medium, vers. nihilominus cõcurrentibus*, vbi multas Rotæ Romanæ decis. adducit: Cui opinioni repugnat conclusio desumpta *ex l. vacuatis, C. de decurion. lib. 10.* nempe, per gene-
79 ralem cõcessionem immunitatis munera personalia tantùm, non autem realia comprehendi, & ita post *gloss. in dicta l. vacuatis, scribunt etiam Io. de Plat. in l. qui immunitatem, num. 1. C. de muner. patrim. lib. 10. Ossasch. decis. 95. n. 50. Purpur. cons. 156. per tot.* & in specie de Fratribus, seu Equitibus Hierosolymitanis *Aegid. Thomat. tract. de muner. §. si quispiam, n. 3. vbi latè, Guid. pap. quæst. 207. per tot.* & colligitur hoc idem sentire Congregationem Boni Regiminis in quodam decreto, ibi, *soluant onera Cameralia pro bonis patrimonialibus, & pro personalibus seruentur eorum priuilegia.* Sed responderi poterit: quàmuis hæc
80 immunitas videatur realis, attamen cum principalitèr respiciat dignitatem, & merita Religionis, ex hoc dici poterit personalis, vt de rebus clericorum, & Ecclesiarum scribunt *Doctores vtriusque classis, Cæsarei scilicet, & Pontificij, Io. de Plat. in d. l. qui immunitatem, nu. 2. vers. sed an immunitas, C. de mun. patrim. lib. 10. Menoch. de arbitr. cas. 562. n. 46. Tambur. de iure Abb. tom. 1. disp. 15. quæst. 21. nu. 9. relat. a Dian. de immun. Eccles. trac. 1. resol. 19. part. 3. facit Rota decis. 42. nu. 19. & seq. part. 6. recent.* Quia ista bona dicuntur quasi quædam spiritualis merces, & præmium pro seruitijs ecclesijs exhibendis ab ipsis clericis, & Regu-
81 laribus, vt notant *Scriben. in l 2. C. de Episc. & Cler c. Episcopus, de præben. Menoch. de recup. possess. remed. 15. num. 21.* qui ait huiusmodi bona vti accessoria personæ gaudere priuilegio bonorum Ecclesiæ; *Tomat. decis. March. 86. ferè per tot. Mar. Antonin. var. resol. lib. 1. resol. 88. num. 1. & seq. resol. 97. num. 1. Dec. in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 96. & seq. de constit.* qui benè distinguit, quando bona patrimonialia clericorum gaudeãt immunitate; *Marcabr. ab Anguil. cons. 40. videtur prima facie, per tot.* & alia multa congerit *supra in cons. 18. super inquisitione, per tot. Cæpoll. cons. 4. nu. 33. 36. & 44. & ferè per tot. lib. 2.*

Sed hæc fortasse procedunt, quando onus collectæ imponitur bonis existen-
82 tibus, & possessis a clericis, & Regularibus, quia statutum, seu decretum laicorum non ligat clericos, & Regulares, vt est sententia ab omnibus communitèr recepta; *c. 1. de immun. Eccles. in 6. c. quantum, de censib. eod. lib. 6.* Quando verò onus est impositum, antequam bona deueniant ad manus clericorum, tunc dicuntur transire cum onere suo, & hic est
83 casus *cons. 4. d. B. Cæpollæ.* Tu tamen recurre semper ad sacram anchoram, vide licet *ad decisiones Rotæ Romanæ Brundusin. & Alben. Gabellæ pluriès allegatas; & in præcit. decis. 42.* quæ loquitur de
84 cognitione causæ emphiteuticæ Ecclesiæ, quæ omninò spectat ad iudicem ecclesiasticum priuatiuè quoad iudicem laicum, vt ibi; & ad rem etiam quædam scitu digna colliges.

Quid autem dicendum sit, si ab Eccle-
85 sia, vel ecclesiastica persona concedãtur bona in emphyteusim, numquid huiusmodi conductor teneatur ad collectas? & affirmatiuam partem tenuit *Bald. in cons. 31. num. 2. vol. 1. Alex. cons. 101. n. 11. lib. 1. & illi adden. in litera Q. Marcabr. cons. 18. num. 28. Iul. Ferret. tract. de gabel. num. 372.* qui extendit conclusionem ad vasallum pro agro feudali; *& vide Bart. in l. placet, num. 41. C. de sacrosanct. Eccles.* qui reddit rationem, quia scilicet
86 emphyteuta debet habere rem in ęstimo descriptam sub ipsius nomine, & sic meritò tenetur ad collectas, *Afflict. super feud. quæ sint regal. in verb. plaustro, n. 14*

Menoch.

*Menoch.de arbitr.cent.2.cas.*180.*num.*8. *& cas.*562.*num.* 31. *& alij multi relati a Grasso de effect.cleric.effect.*3.*nu.*78.*vers. sed quod imo,& num.*79. reddit rationẽ quia dominium vtile emphyteutæ est quid separatum a dominio directo ipsius clerici,& Ecclesiæ, & alias etiam rationes adducit *num* 80.Verùm quia hęc
87 quæstio est valde controuersa,idẽ *Grass. sub num.* 83. *& seq.* nonnullas affert declarationes, ex quibus dignosci potest, an, & quomodo emphyteuta teneatur ad collectas; & ad illas me remitto; & vide omnino *decis.* 42, *sententiam latam num.*17.*& seq. part. 6. recent.*

Sed quæritur, si concessio in emphytensim sit nulla, & inualida, quia non sint seruatæ forma, & solemnitates re-
88 quisitæ in alienationibus rerum Ecclesiarum, numquid hoc casu emphyteuta teneatur ad collectas? & negatiuam tenet *Marcabr.in d.cons.*18. *num.* 337. *& seq.* reddens rationem, quia ex contractu nullo,& illicito non debetur gabella, *l.*2.*& ibi Bald.C.de eunuch.& idem Bal. Fulgos.& Ias. in l.non dubium,* C. *de legib.Bart.in l.fin.§.fin autem,C.commun. de leg.Ias.in l.edita,C.de eden. & in l. pecuniam quam, ff. si cert.petat.Bertach.de gabell.*8.*part.*3.*membr.quæst.*15. *nu.*25. ita etiam non debet solui gabella, seu
89 collecta de fructibus perceptis ex conductione nulla facta ab Ecclesia; quia conductor non facit fructus suos, & tenetur restituere Ecclesiæ;& ex actu nullo actus nullus sequi debet, *l.non dubiũ, C.de legib. & alia adducta ab eod. Marcabr.d.cons.*18.*nu.*339.*& seq.* & quatuor Doctorũ opiniones,an scilicet,& quando emphyteuta Ecclesiæ,vel fisci teneatur ad collectas,refert *Menoch.de arbit. cent.*6.*casu* 562.*a num.*22.*vsque ad n.*35. *viden.* nam post absolutam hanc quæstionem, quærit, & rectè examinat more suo.

An, & quando Coloni Ecclesiarum
90 teneantur ad collectas?& pro opinione, quòd possint collectari pro portione sua fructuum, sex, & viginti Doctores enumerat, *ibi num.*37.

Contrariam verò sententiam, quòd imò coloni sint immunes pro sua portione fructuum, sequuntur sexdecim Doctores relati ab *eodem Menoch. ibi,n.* 46.quos vide apud ipsum, & quibus adde *Tambur.de iure Abb.tom.*1.*disput.* 15 *quæst.*21.*num.*9.quem refert *Diana de immun.Eccles. part.*3.*resolut.*19.*in princ.* ita dicentem:priuilegia hæc exemptionis a gabellis, datijs, &c.cum sint realia, transeunt ad colonos eorundem Regularium, quia eorum bona, & prędia priuilegiata sunt, & exempta ab onere soluendi gabellas, & similia; & hoc etiam voluisse videtur *Thesaur.decis.*116.dum concludit, colonos teneri ad collectas impositas super fructibus prędiorum,secus autem quando sunt impositæ super fundo, vel prædio, *vt ibi num.*4.*vers. in fauorem.*

Hanc denique conclusionẽ distinguit
91 *Squill.in.de priuileg.cleric.cap.*8.*num.*20. *& seq.*assignans triplicem speciem colonorum; alij enim sunt partiarij, qui pro rata fructuum illis tangentium tenentur, vt diximus;alij perpetui, & ascriptitij, & isti non tenentur, sed gaudent immunitate clericorum;tertij denique sũt coloni conductitij, & isti non gaudent aliqua immunitate, *vt ibi latius apud ipsum a d. nu.*20. *vsque ad num.*24.*viden.* habes etiam in hac materia, an coloni partiarij, & emphyteutæ Ecclesiarum collectari possint per Vniuersitatem laicorum pro fructibus dictorum bonorũ, integrum *cõs.M.Anton.Eugenij* 96.*præsupposito, part.*1.*sed vide Grass.de effect. cleric.effect.*3. *n.*5. *& pluribus alijs seqq. & num.*146.vbi multa refert;& licèt aliqui teneant affirmatiuam, ipse tamen quatuor modis limitat, & benè.

Sed euenit aliquando, vt dicti coloni Ecclesiarum ad effugiendas collectas, quæ ab Vniuersitatibus imponuntur super animalibus, per apochas priuatas, siue instrumenta declarant in fraudem ipsarum Vniuersitatum, animalia esse clericorum,ipsos verò colonos esse simplices custodes; ideo Sacta Congregatio Boni Regiminis sub ead.die 4. Octobris
92 1614.quarto loco respondit.*Donec prouinciales ostendant citata parte iniustitiam harum conuentionum,mandauit illas seruari; iurato per Ecclesiasticos esse veras, & non fictas in fraudem Communitatum, & onerum partem colonicam tangentium, &c.* quod iuramentum coram iudice ecclesiastico præstandum est.

Iniustitia autem harum conuentionũ satis probata videtur, si probetur fraus;
93 quia hæc nemini patrocinari debet, *l.ita demum, ff.de recept.arbit.Bart. Bald. & alij relati a Squill.d. cap.*8. *num.*47. *de priuil.cler.* Probata autem fraude,qui illam committunt, amissione rei puniuntur, *Corsett.singul.*1.*in verb.gabella, per text.in l.illud;* sed puto voluisse allegare

l.in

*l.in fraudem,C.de annon.& tribut lib.*10 sed melius, ni fallor, probat *l.qui in contractibus,C.de iure fisci,eodem lib.*10. vbi qui facit fraudem fisco,in quadruplū punitur; & quòd huiusmodi animalia sint publicanda, notat *Bart.in l.1.in princ.C.de nauib.non exoner.lib.*10. ponens casum in rusticis, qui faciunt, vel inducunt aliquem ciuem ad emendum pro eis, vt sub titulo ciuium non subijciantur oneribus impositis, & tales res publicandas esse ait;sequitur *Io.de Plat. ibi vers.& hic est casus*, mouetur, quia verba illius textus non diriguntur simplicitèr ad naues,sed generalitèr ad omnes res, quæ a publica vtilitate retrahūtur.

Fraus autem in conuentionibus præsumitur multis modis, relatis *a Squillāte d.quæst.*8.*de immun.& priuil. cleric. a num.*48 *vsque ad num.*55.

Quod autem in resolutione Congre-
94 gationis supra relata dicitur, *iurato per ecclesiasticos, esse veras, & non fictas in fraudem, &c.*scias, in similibus standum esse iuramento eorū, qui contraxerunt, vt voluit *gloss. in Clem. fin.vers. negotiādi,de censib.* quam refert *Surd. cons.*307. *pauperrimos,num.*3.*lib.*3.reddens rationem, quia ad quem finem quis emerit, vel contraxerit, consistit in animo emētium, & contrahentium; in his autem quæ animum alicuius concernunt,standum est illius dicto; ita *Surd. & alij per eum adducti loco cit.*

Et videtur necessarium huiusmodi iuramentum clericorum ad effectum pro-
95 bandi animalia esse propria, & non rusticorum, quia immunitas a gabellis, & collectis concessa clericis,& Ecclesiæ est personalis, & non transit in arrendatarios emptores fructuum prædiorum, & similium, vt dixit *Rota apud Seraph.decis.* 827. *Fratres Sancti Hieron. per tot. Alex.cons.*35.*num.*15.*&* 16.*lib.*4.qui ait per mutationem personæ mutatur etiā rei status in materia collectarum; vnde
96 emens sal a Camera, seu fisco, qui est exemptus, vel etiam ab Ecclesia, quæ paritèr est immunis, non gaudet immunitate, vel exemptione, *Bart.in l.licitatio. §.fin. ff.de public.Rolan.cons.*61. *num.*16 *& seq.lib.*4. *Bursatt. cons.*42.*num.*14.*& alij adducti a Surd.d.cons.*107.*num* 6. *&*
97 7. Et emens carnem ab Ecclesia extra Ciuitatem, si illam introducat intra Ciuitatem, tenetur ad gabellam; *Angel.de Perus.in l.vniuersi, nu.*2.*in fin.* C.*de vectig.& commiss.Villalob.comm. opin. in verb.gabellam,nu.*1. *& de communi testatur Tiraquell.de retract.lignag.* §.1. *gloss.*13. *num.*12. qui multos adducit, & vbique locorum id obseruari dicit, *Bald.in cons.*496.*per tot.lib.*4. Caueant igitur immiscere se in huiusmodi col-
98 lusionibus, quia si collectæ, & gabellæ sunt iustæ (prout præsumendæ sunt, quando cum auctoritate Papæ imponuntur)peccant mortalitèr fraudando, vel impediendo earum solutionem; *Lessius de iust.& iur lib.*2.*ca.*33.*dubit.* 8.*num.*56.*& alij per eum adducti,quibus adde Menoch.de arbitr.casu* 397.*n.* 2.*& per tot.*

99 Non ibo tamen inficias posse Ecclesias, & ecclesiasticas Personas concordare cum emptoribus rerum suarum, vt hæc transportentur de loco ad locū sumptibus ipsius Ecclesiæ, vel ecclesiasticorum, quo casu immunitas,& exēptio perseuerat,vt probant *Doctores relati ab eodem Surd.d.cons.*107.*nu.*9. *&* 10.*& alios etiam adducit Squill.d.cap.*8 *num.*26.*secundò dubitatur,Grass.effec.* 3.*num* 150.*limitatur* 3.

Præterea quæsitum est, an possidentes annuos redditus, vt sunt census,loca montium, societates officiorum, & quid simile, teneantur ad collectas? & pro affirmatiua facit, quia vsufructuarius, vel emptor fructuum tenetur ad collectas, *l.quæro, & ibi gloss. & Bart. ff.de vsufr.legat.Roman.cons.*230. *nu.*2. licèt ipse contrarium sentiat in illius facti specie;*Bellon.cons.*17.*num.*7.*& alij relati a Surdo cons.*162.*num.*25. *lib.*2. *Osasch.decis.*83.*num.*4.

Et ratio est; quia collectæ, & onera
100 soluuntur, & præstātur propter fructus, quos possessor ex prædijs capit, neque venditiones, neque pactiones in contrarium factæ sustinentur, aut valent, *l. fin.*C. *fine censu,vel reliq.l.*1.C.*de an-*
101 *non.& tribut.lib.*10. Census verò constituuntur super fructibus, seu re habita pro fructifera,& habita etiam ratione ad fructus; adeout si res censuata pereat, & reddatur infructifera in totum, vel in partem,census etiam perit, & extinguitur pro rata peremptionis fundi; vt sancitum habemus in Bulla Pij V.super forma creandi census; ibi, *Statuimus censum, seu annum redditū creari, vel constitui nullo modo posse, nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, & de sui natura fructifera, &c.* & paulò post: *Postremò census omnes in futurum creandos, non*

Vu *solùm*

solùm re in totum, vel pro parte perempta, aut infructifera in totum, vel pro parte effecta, volumus ad ratam perire, &c. Ex quibus colligimus, emptorem
102 census teneri ad collectas, prout etiam colligit, & argumentatur *Menoch.cons. 983. dubitatio est egregia, a nu. 2. vsque ad* 11. & in terminis huius quæstionis *Virgin. Boccacc. tract. de censib. parte* 1. *num.* 72. *prope med. qui alios adducit*.. licèt contrariam sententiam veriorem, & magis receptam dicat *Surd. cõs.* 162. *a num.* 26. *vsque ad* 36. qui multas adducit disparitates inter vsufructuariũ, & emptorem census; & voluit etiam *Menoch. d. cons.* 983. *ab ipso nu.* 11. *vsque ad fin. & modernus Perusinus in tract. de censib. part.* 1. *cap.* 1. *art.* 1. *num.* 26. *& seq.* licèt videatur assentiri Surdo, & Menochio, respondendo ad ea, quæ in contrarium affert *Virgin. Boccacc. loco cit. & Io. Bapt. Costa tract. de portione ratæ, quæst.* 170. *in fin.* vt has contrarias opiniones ad concordiam redigat, ita distinguit: aut imponitur collecta ratione, & contemplatione agri, super quo fundatus est census, & hoc casu emens censum nõ tenetur ad collectas, & ita procedit opinio Surdi, & Menochij; aut imponitur collecta generalitèr soluenda ratione quorumcumque bonorum immobilium, vel indefinitè ratione bonorum immobilium, tunc emptor census tenetur ad collectas; *Bart. in l. placet, num.* 40. C. *de sacros. Eccles.*

Sed pace tanti viri hæc distinctio nõ placet; quia ex forma prædictæ Bullæ Pij V. census imponendus est super re certa, & certis finibus designata; nam alitèr non posset dari casus, quòd ad ratam peremptionis fundi periret etiã census, vt legitur in ipsa Bulla: & ideo collecta imposita indefinitè ratione quorumcumque bonorum immobiliũ, non comprehendit emptorem census ex præmissis, & benè facit *Gratian. discept. foren. cap.* 29. *num.* 29. *vers. secundò mouebantur.* Quamobrem dicẽdum
103 puto, possidentes annuos census ideo teneri ad collectas, quia dicuntur possidere bona immobilia, vt benè probat *Hieron. Gabri. cons.* 141. *num.* 13. *&* 14. *lib.* 2. *& ante eum Luc. de Penn. in l. agros, num.* 10. *C. de fund. limitroph. lib.* 11
104 dum firmat possidentes annuos redditus teneri ad collectas, quia inter immobilia computantur; *Redoan. de reb. Eccles. non alien. rub. de constitut. annui census in reb. Eccles. n.* 26. dicens constitui posse census in rebus Ecclesiæ ad tempus, & ad vitam concedentis etiam sine solemnitatibus; census verò perpetuos iuxta formam Pij V. non posse, quia intelliguntur vt res immobilis, *ad text. in l. si quis inquilinos, ff. de legat.* 1 *l. hac editali, §. his illud, vbi gloss. in verbo ciuilium, & ibi etiam Cyn. & Bald. C. de secun. nupt. l. iubemus nulli, & ibi gloss. in verb. annonas, Bald. Castren. & alij, C. de sacros. Eccles. & text. in Auth. de nõ alienan. §. hæc ergo, ibi, ciuiles annonas*, nam hæc inter immobilia sunt numeranda; & hac ratione census annui collectantur, quicquid dicat *Guttier. de gabell. quæst.* 57. *a num.* 1. *vsque ad* 12. in ipso autem *num.* 12. fatetur, communem praxim esse pro cõclusione a nobis firmata.

Sed quæritur vlterius, quonam in loco soluenda erit hæc collecta, an in quam vbi situs est ager censuatus, an
105 verò vbi destinata est solutio ipsius cẽsus? Et soluendam esse collectam, vbi destinata est solutio census, dixit *Rota coram Lancellotto decis.* 3. *num.* 17. *impressa post tract. moder. Perus. de censib.* reddens rationem, quia annuæ præstationes dicuntur esse de loco, vbi est destinata solutio, & habitat persona creditoris, *vt eadem Rota voluit in causa Romana de Burdeserijs, anno* 1571. *coram Oradino*, vbi decisum habes, cen-
106 sus constitutos super certis tenutis, & alijs bonis mobilibus, & immobilibus, Vrbis veteris, & Vallis Montorij esse iudicandos vti de bonis existentibus Romæ, quia Romæ fuerant celebrati contractus dictorum censuum, & ibi fuerat destinata solutio; & respondet ad cõtraria; & hanc *decis.* alleegat *Gra-*
107 *tian. discept. forens. cap.* 29. *num.* 28. Et magis ad rem supra *num.* 3. *& seq.* vbi firmat, ciues Perusinos non posse collectari a Ciuitate Fulginei pro cẽsibus, seu annuis redditibus, quos ipsi Perusini emerunt a Fulginatẽsibus; reddens etiam aliam rationem, quia Perusini tanquam forenses non possunt collectari de iure, cum collecta sit munus, quod imponitur personæ pro rebus, & quando persona non est subdita collectantis, vel ratione domicilij, vel originis, non potest ei imponi ex defectu iurisdictionis; siquidem potestas imponendi collectas dependet a iurisdictione, & non imponuntur, nisi ratione
108 superioritatis, & solutio census, & col-

lectarum designat subiectionem;addu-
cit *aliam decis. in causa Auenionen. & Cauallicen. collectarum, die 16. Maij 1583.coram Lancellotto seniore*, quam
benè examinat per omnes eius partes,
apud ipsum Gratian.viden.

Verùm Sacra Congregatio Boni Re-
giminis sub die 5.Martij 1611. in causa
Communitatis Sancti Genesij contra-
rium decreuit. [*Si come* hà più volte
risoluto la Congregatione de' sgrauij,
109 che le collette sopra stabili si paghino
doua sono situati li beni; così sopra
l'inchiuso memoriale di cotesta Com-
munità, si è risoluto, che l'impositio-
ne sopra censi si paghi à quella Com-
munità, nel cui territorio sono fonda-
ti, e così voi eseguirete contro tutti,
facendo intendere à Gio.Battista Beui-
l'acqua,& ad altri, che pretendano ha-
uer pagato per li stessi censi altroue,
che ricorrẽdo,se gli prouederà di buo-
na giustitia: e state sano. Di Roma li 5
di Marzo 1611.

Vostro.

Il Card.Borghese.

Et hanc Congregationis resolutio-
nem tuentur *Boccac.de cens.par.2.n.49 Alcib.Lucarin. obser.pract. lib.1. accadem.5.obser.3.num.12. Io.Bapt.Costa de port.rata,quaest.170 in fin.& alij relati a Cencio de cens.part.1.cap.1.quaest. 1.artic.1.num.26. vers.nec refert; Morla in empor.part. 1. tit.9. de contrahen. empt.in 1. quaest.num.56.& de commu. testatur Guttierez de gabell. quaest.55. num 1.*

Verùm quia auctoritas Rotę Roma-
nae magna est apud omnes, itaut *Cencius loco cit. in fine d. artic.* putet recē-
dendum esse ab opinione Boccacc. &
aliorum proximè relatorum,& per cō-
sequens a resolutione Congregationis,
quae a nobis pro viribus sustinenda est
cum sit organum ipsius Principis,& ip-
sum immediatè repraesentat; & quae
Principi placent,legis habent vigorem.
ideo ad ipsas Rotae decisiones, Gratia-
num, & alios contrarium volentes re-
sponderi posse videtur; quòd illae ema-
narunt, antequam editum esset Breue
Pauli V.quo sancitum est, collectas, &
onera Cameralia soluenda esse,vbi bo-
na sita sunt.

Secundò, quòd potissimum illorum
fundamentum est, quia forenses non
possunt collectari extra locum domi-
cilij ob defectum iurisdictionis; quae
conclusio licèt de rigore iuris vera sit,
attamen de consuetudine totius Italiae
contrarium seruatur, vt diximus *supra hoc eodem cap. num.31. & seq.* Et ideo
saluatur decis. Rotae, vt procedat in pu-
ris terminis iuris communis; resolutio
verò Congregationis a consuetudine
roboretur, cum haec sit altera lex; *l. de quibus,& ibi Doct.ff. de legib.* eoque
magis, quando consensu Principis ro-
borata est,vt in casu nostro per suprad.
Breue Pauli V. *Azo.& Accurs.in l.2.C. quae sit long.consuet. Innoc. in rub. de consuet.num.4. & alij relati a Morla in empor.iur. part.1.tit.1.de legib. n 24.*

At dicamus etiã aliquid de alijs an-
nuis redditibus,qui nō percipiuntur ex
110 certis fundis, sed ex redditibus gene-
ralibus, vt sunt fructus locorum mon-
tium,qui non dicuntur propriè immo-
biles, neque mobiles, sed tertiam spe-
ciem constituunt,*vt in dec.3. post tract. de censib.num.13. & latius prosequitur idem Cenc. part.1.cap.3.quaest.1.artic.2. num.1.* si inquam quaeramus de fructi-
bus locorum montium, dicendum est,
non esse collectis obnoxios,non solùm
111 quia haec solutio destinata est in Vrbe,
sed etiam ob specialia, & amplissima
priuilegia in erectione ipsorum mon-
tium a Summis Pontificibus concessa;
vt legitur *in literis Apostolicis*,& faciunt
tradita *per Guttier.trac.de gabell.quaest. 57.a num.1.ad 12.*

Sicuti nec pensiones domorum sub-
iectas esse collectis scribit *Io.de Plat.in l.1.nu.5.C.de ann.& tribut.lib.10.*dum
ait; si collectae soluendae sunt pro fru-
112 ctibus, non soluuntur pro pensionibus
domorum, quia illae non sunt propriè
fructus, sed accessiones merè ciuiles,
quae non ex re, sed propter rem perci-
piuntur: aliam rationem adducit *Petr. de Vbald.seu alius Doctor in cons.1.inserto in tract.de collect.ipsius Petri,nu.7 vers.istud etiam*,quia domus etiam pre-
tiosa dicitur sterilis, & quatenus sol-
uenda sit collecta, tantum soluendum
est de domo pretiosa, quantum de vi-
li; nec plus describenda est in catastro,
quàm domus vilis; quia non respon-
dent redditus pretio domus: debent
tamen cēsitores aduertere, si in domo
aliquae fiant apothecae, vel tabernae me-
ritoriae, quia cum ex illis augeantur
redditus,debet etiam augeri aestimum:
vt ibi notat Petr.de Vbald.

Quid autem dicendum sit de socie-
113 tatibus officiorum, quę ad vitam expo-
nentis pecunias, vel alterius ab eo no-

minati constituuntur, & ideo temporales sunt, qua ratione non veniunt sub prohibitione alienationis, vt de impositione census per solum Rectorem, aut Beneficiatum super fructibus suæ Ecclesiæ, seu Beneficij, ad vitam ipsius concedentis, vel imponentis, quòd hęc non sit alienatio, quia temporalis est, scribit *Redoan. de reb. Eccles. non alien. rub. de constitut. annui census, num. 5.*

114 imò pro validitate societatis officij duo præcipue sunt necessaria; primū, quòd officium per mortem eius, in cuius periculo vitæ residet, vacare debeat; secundum, quòd societas non excedat verum valorem officij, *vt in Romana prætensæ societatis, 1. Iulij 1596. coram bo. me. Corduba, a Zacch. relat. tract. de societ. off. num. 30* Et nedum morte naturali, sed etiam ciuili societates solui, plenè probat *Felic. a Sole. de societ. cap. 33. per tot.*

Cum igitur pecuniæ, quæ exponuntur super officiorum societatibus, habeant ex necessitate annexum periculū vitæ certi, & determinati hominis; hæc autem vapor, & ad modicum apparens sit, *vt in epist. Iacobi Apost. cap. 4. ad fin.*

115 & mortalium nemo est, qui crastinum sibi audeat polliceri, *teste Euripide*; vtique talis pecunia fragilis dicenda erit; & ideo, vt diximus supra, collectari non debet.

Secundò, quia societates officiorum habent fundamentū super officijs Romanæ Curiæ; & hæc officia debent esse vacabilia, aliàs societas nō valet, *Zacch. d. tract. de societ. nu. 59.* & ideo ex vtroque capite non videntur subijciendæ esse collectis: ex eo enim quòd officia sint, & esse debeant vacabilia, faciunt cessare collectas, per ea, quæ scribit *Guttier. de gabell. quæst. 56. vers. cuius praxis.*

Et cum eadem officia sint in Romana Curia, eximuntur etiam ab onere collectarum, ob multa priuilegia illis concessa, vt dictum est de locis montium, quæ fortius procederent, quādo collectæ imponerentur extra Vrbē, puta si Ciuitas Viterbiensis vellet imponere collectas super societatibus officiorum contractis a suis ciuibus quia hoc agere nón posset ex defectu iurisdictionis, siquidem officia Romanæ Curiæ sunt extra dominium Ciuitatis Viterbij; *Bart. in l. libertus, §. sola ratio, num. 1. ff. ad municip. Alex. cons. 52 col. 3. num. 1. vers. non obst. lib. 6. & diximus supra.*

116 Quibus tamen non obstantibus, puto, etiam societates officiorum collectari posse; moueor, quia hæc non dicitur simplex pecunia, sed peculium, ex quo percipitur fœnus, & emolumētum; qua ratione *Bart. in l. munerum, §. patrimonium, num. 2. ff. de muner. & bonor.* vult, quòd forensibus fœnus exercentibus in aliquo loco possit pro pecunia, quam ibi habent, imponi collecta, & cogi etiam ad emendū equos pro seruitio Reipublicæ: & ita quoad casum nostrum fuisse resolutum, & decisum audio a recol. mem. Card. Falconerio, cum esset constitutus Commissarius generalis a san. me. Vrbano VIII. in Ciuitate Perusij, & alijs locis Ditionis Ecclesiasticæ, pro recta ipsarum Cōmunitatum directione.

Ad ea verò, quæ in contrarium dicta sunt, responderi posse videtur, &
117 quoad temporalitatem, etiam in censibus respectu vendentis, & imponentis adesse; hic enim semper, & quandocumque potest redimere censum, ex *Bulla Pij V. & Rota post tract. Cenc. de censib. decis. 152 num. 8. & decis. 153. n. 8.* imò maius priuilegium habet venditor census, quia potest intra breue tempus puta mensem, redimere, etiā pro medietate pretij recepti; *Guttier. pract. quæst. lib. 2. quæst. 174. per tot. Cenc. de censib. part. 3. cap. 1. quæst. 3. art. 8. n. 16. & seq.* contrahens verò societatem officij si recepit fructus anticipatæ solutionis, prout regulariter recipi solent, non potest a societate recedere, nisi elapso tempore, pro quo fructus fuerunt soluti, vt dixit *Rot. in Romana societ. 16 Februarij 1596. coram Iusto, quæ est post Zacch. de societatib. offic. decis. 41. n. 2. 3. & 12.*

Secundò videtur magis priuilegiatus contrahens societatem officij, quā emens censum, quia hic si pereat fundus, super quo impositus est census, in totum, vel in partem, ita etiam perit census in totum, vel in partem, vt legitur *in Bulla Pij V. & scripserunt Couar. variar. resolut. cap. 7. lib. 3. Surd. cons. 162. num. 1. vol. 2. Cenc. de censib. part. 3. cap. 1. quæst. 1. artic. 2. num. 1. 2. & per tot.* qui concludunt, quòd sequuta peremptione fundi censuati, alluuione, casmate, ruina, vel alio casu, nec etiam esse restituendum pretium: contrahens verò societatem officij, si moriatur officialis, qui accommodauit officium, super quo contracta fuit societas,

cietas, non tamen amittit pecuniam, quam posuit super illo officio, vt notũ est; & scribit *Felic. de societat. cap 9. nu. 64. vers. deinde si socius, & est decis. magistr. in causa Forolivien. societatis, coram Sacrato, quæ legitur post Zacchiam de societ. offic. decis.* 48. *dubitaui, num.* 11. *&* 12. *& in num seq.* habes, societates officiorum nõ posse contrahi super solo periculo vitæ, sed super fructibus dd. officiorum, quæ quidem officia consueuerunt reddere fructus aliquando plures, & aliquando minores, ideo ratione incertitudinis taxantur ad rationẽ 12. pro centenario, *Zacch. d. tract. nu.* 132. *& d. decis.* 48. *num.* 7. *&* 8. & propter hos fructus, qui percipiuntur ex peculio, imponitur, & exigitur collecta.

Ad secundum argumentum, nõ posse collectari societates, ex eo quia contrahuntur super officijs Romanæ Curiæ, quæ sunt valde priuilegiata ad instar locorum montium; & deficit facultas collectandi, quia non subijciunt iurisdictioni aliarum Ciuitatum extra Vrbem. Respondetur primò, quòd in hoc attenditur locus destinatę solutionis fructuum, vt dictum est supra in censibus, & in hoc cessat priuilegium locorum montium, quæ loca habent destinatam solutionem in Vrbe, & ideo extra eam nõ collectantur; & differunt etiam in multis alijs loca montium a societatibus officiorum, quas differentiás non est opus nunc recensere; & ideo ex diuersis non fit illatio. Resp. secundò, non esse semper verum, quòd societates contrahantur super officijs Romanæ Curiæ; nam possunt etiã contrahi super alijs officijs existentibus ex-
118 tra illam, dummodo sint vacabilia, vt dicitur *in d. decis.* 48. *post Zacchiam*, vbi declarantur valdę societates contractę super officio Cancellariæ ciuilis Foroliuiensis; & ideo cessat obiectum. Resp. tertiò, collectas imponi principalitèr personis ratione bonorum, vt sępius di-
119 ctum est; quare cum personæ subijciantur Ciuitati, in qua imponitur collecta, non est curandum de officijs, quia persona dignior est quauis alia re; omnia enim propter hominem creauit Deus, & dignius trahit ad se minus dignum.

Dicamus nunc aliquid de censibus
120 vitalitijs, qui licèt differant a societatibus officiorum, vt dixit *Rota in dicta decis.* 48. *num.* 14. 15. *&* 16. *coram Sacrato, seu Damasceno in Forolivien. societatis, & in alia coram Merlino decis.* 28 *num.* 19. *& seq. post Zacchiam*, nihilominus inter annuos redditus connumerantur, & gabellis subijciuntur, ad tradita *per Molin. tract. de contract. disput.* 384. *num.* 6. *vers. procul dubio, Io. Guttier. tract. de gabell. quæst.* 56. qui post relatam praxim Regalis Cancellariæ Vallisoletanæ, quæ non admittit huius gabellæ solutionem, tandem concludit *in vers. at vbi*, quòd si census ad vitam, seu perpetui imponantur super specialibus bonis designatis, tunc debeatur gabella; & fauent etiam, quæ *idem Guttier. scribit in seq. quæst.* 57.

Superest, vt singularia quædam de
121 collectis referamus. Quærunt igitur Doctores, an ille, qui tenetur restituere fundum, teneatur ad collectam impositam per æs, & libram? & negatiuè respondet *Guid. pap. quæst.* 384. *num.* 2. *per textũ in l. nemo, ff. de in integr. rest.* vbi *Bart.* rationem reddit, quia non videtur talem rem habere, *l.* 21. *Lucius, §. idem respondit, ff. ad municipal.*

Verùm conclusionem hanc non puto simplicitèr esse recipiendam, nam emphyteuta, censuarius, colonus, fideicommissarius tenentur restituere fundum, & prædia, & nihilominus soluunt collectas, vt dictum est supra; & ideo habere locum in depositario, vel sequestr. qui non faciunt fructus suos, neque commodum capiunt ex re, quam detinent, *arg. text. l.* 1. *C. de ann. & trib. lib.* 10. *l. hactenus, ff. de vsufruct. & quemad. quis vtatur*; aliàs neque maritus,
122 qui soluto matrimonio tenetur restituere dotem, teneretur ad collectas, & tamen certum est teneri, *vt est text. in l. neque stipendium,* 13. *ff. de impen. in reb. dotal. fact. Ferrett. tract. de gabell. num.* 427. & post addictas, quæ faciunt in contrarium, & data responsione, firmat *Aegid. Thomat. de mun. patrim. §. pauperes, num.* 25. declarat tamen hoc verum in muneribus patrimonialibus, non autem personalibus, vt ibi per eum latius; *Tholos. in syntag. iur. lib.* 9. *ca.* 23. *num.* 22. *Dec. conf.* 384. *num.* 1.

Grauatus soluere collectas potest
123 petere ab exactore, seu officiali, vt ostẽdat librum, seu quadernum, in quo descripti sunt debitores collectarum, ad hoc vt videat, an sit cum alijs descriptus, & nisi sit, non debet soluere, & iniustè grauatur, *l.* 1. *& ibi Bart. & Io. de Plat. num* 1. *vers. & ideo debitores, C. de*
124 *exact. tribut. lib.* 10. Et eò ipso quòd quis non reperitur descriptus in libro, pro-

probatur negatiua, non teneri scilicet
soluere, nec præsumitur soluisse, *idem*
Io.de Plat.ibi,Curt.iun.cons.105 nu.10.
lib.1. qui ait, negatiuam probari etiam
posse per electionem exploratorum,
qui diligentèr inquirant libros colle-
125 ctarum,& si in libris quis descriptus nõ
fuerit, non præsumitur soluisse,nec esse
compellendum soluere; nam ex hac
negatiua resultat probatio necessaria in
præscriptione libertatis non teneri ad
collectas: Scriti è contra per inspe-
ctionem libri collectarum probatur so-
lutio collectæ, *Gail.pract. obser.lib. 1.*
obser.134.num.15.vbi adducit text.in l.
2.C.de error.aduocat.Ant.Corset. in
singul.verb.collecta, l.a prima per tot. ad
rem facit Authen.de collat §.eos autem
qui, vbi Imperator mandat, vt qui in
126 Prouincias pro quibuscumque exactio-
nibus publicis diriguntur, non alitèr
inchoare debeant exactiones,nisi prius
iudici Prouinciali insinuauerint impo-
sitas in hoc iussiones, vt exoluentes fi-
scalia tributa nulli pro his periculo, seu
damno subijciantur; *& in l. probibitũ,*
C.de iure fisci, sancitum est, non posse
nuncios, siue exactores venire ad bo-
norum fisco debitorum exactionem,
nisi prius ab Imperatoribus firmam ac-
ceperint, *vbi gloss.& Scribentes* expo-
127 nunt *firma*, idest *literas*; & nisi osten-
datur, potest de facto resisti, vt post
gloss.ibi in verb. resistentibus, tradunt
Bart.And.de Barulo.Io.de Plat.& alij.

Si verò exactor ostendat librum, non
128 debet denegari solutio collectæ; nam
etiamsi talis exactor aufugiat, non ex
hoc imputatur soluenti, sed benè sol-
uit, *l. pro ijs, & ibi Bart C.de naufrag.*
lib. 10. & hoc idem notandum, dicit
ibi *Io.de Plat.Corset.in verb.collecta,*
*singul.3.num.*1. Et hæc conclusio adeo
vera est, quòd etiamsi soluens collectã
sciat remouendum esse exactorem ab
officio,nihilominus benè soluit,nec di-
citur esse in culpa, prout consultus re-
spondit *Petr.de Anchar. cons.*285. *tria*
principalitèr,nu.3.vers.venio ad secun-
dum, quem refert *Crauet.cons.6. n.94.*
lib.1.Flamin.Carthar.decis. Ianuen.30.
num.13.facit Abb. in cons. 35. num. 2.
vers.vbi patet, part. 1. dum ait, si quis
gociationi, non sufficit eum simpli-
129 citèr repræfecit publicè institorem ali-
cui reuocare ad impediendos con-
tractus cum eo gerendos,sed necessa
est, quòd publicè prohibeatur, vt sic
alij sint cauti ad desistendum a contra-
ctibus, cum tali institore gerendis, ne
sub illo prætextu,& indifferentèr faci è
decipi possint. Quod cum in facti con-
tingentia habuissemus bo. me. D. Le-
pidus Bussus Viterbiensis vir sanè inte-
gerrimus, morum suauitate præclarus,
collega meus in Prouincia Patrimo-
nij; & egò pro nonnullis Vniuersitati-
bus eiusdem Prouinciæ,quæ soluerunt
exactoribus ibidem existentibus,& qui
nedum solutiones iam maturatas, sed
etiam ante tempus exegerãt,& postea
decocti obierunt; Illustrissimus tunc
Thesaurarius generalis ita decreuit;
Communitates non esse molestandas
pro solutionibus iam maturatis intra
tempus, quo adhuc durabat officium
exactoris,quia benè soluerunt,& dam-
num cedere debere ipsi Cameræ Apo-
stolicæ, quæ illum exactorem deputa-
uit: Pro solutis verò antequam dies so-
lutionis cederet, & nondum matura-
tis, Vniuersitates teneri ad iteratam
solutionem; Quibus tamen succurren-
dum esse, cedendo actionem contra
Depositarios, & Administratores ea-
rundem Vniuersitatum: Qui si ignorã-
tèr soluerunt, condictione indebiti ab
hæredibus exactoris repeterent; si ve-
rò scientèr, cessaret repetitio, & sibi im-
putarent, *l.1.& ibi gloss. in verb.cessat,*
ff.de cond.indeb. quia hoc secundo ca-
su præsumitur donario; *Io. de Plat. In-*
stit.tit.de oblig. ex quasicontrac. nu.20.
lib.3.& vide Munnoz de excobar.tract.
de ratiocin.cap.23. a num.50. vsque ad
57. vbi hanc quæstionem benè exami-
nat.

130 Et dandam esse repetitionem ei,qui
soluit collectas pro vero debitore, e-
tiamsi solutio processerit ipso debitore
inuito,scribit *Aegid.Thomat.de muner.*
*patrim.§.retenta,num.*38. quem sequi-
tur *Menoch.cons.641.num.30.*

At collectam impositam pro soluẽ-
131 dis debitis antiquis non tenetur sol-
uere ciuis nouitèr factus, *l. 23. proui-*
dendum;& ibi Bart.Lucas de Penn.&
Io.de Plat.num.2.vers. item creatus,C.
*de decurion lib.*10. *Roman.singul.*490.
Corsett.in verb.collecta,sl secondo,n.4.

132 Collectarum solutio non tollitur, e-
tiamsi quis soluat Vniuersitati aliquam
pecuniarum summam, vel mutuet eo
pacto, vt pendente restitutione pecu-
niæ a muneribus publicis intelligatur
exemptus; *Osasch.decis.95. anno 1554.*
num.16. addens, qui ita pecuniam sol-
uit, illam amittit; *Thomat.de muner.S.*

sanè,

ſcnè,num.27.Ioſeph Ludou.deciſ.Peruſ. 3.num.7.par.1.

133 Collectarum exactio minuenda erit, ſi territorium alicuius Vniuerſitatis ſit diminutum, *Myſing. obſer. 34. cent. 3. Gail.pract.obſer.lib.1.obſer.21.licèt cau. ſæ,num.16.& faciunt tradita per Io. de Plat.in l.2.indictiones,num.2.C.de ann. & trib.lib.*10. dum ait, neminem eſſe

134 grauandum vltra modum ſuæ ſubſtantiæ. & hoc procedere, nedum in muneribus merè realibus, ſed etiam in collectis, quæ imponuntur perſonis pro rebus.

135 Collecta non debetur ab emptore, qui emit prædia a nobili, vel alio, qui illa poſſidebat immunia,ex conuentione, vt non participaret in redditibus Vniuerſitatis; *Purpur.conſ.582.per tot. lib.2.Surd.conſ.262.nu.30. lib.2. Guid. pap.quæſt.384.num.1.*

136 Limita, ſi talis emptor ſoluat, nulla præmiſſa proteſtatione; quia tūc amittit priuilegium, niſi ſit minor, vel par minori; *Ruin.conſ.125.num.7. lib.4. Alex.conſ.101.nu.10.lib.1. Anton. Gabr. de iur.immun. concluſ.1.per tot. lib.6. quàmuis Alex.ſibi contrarius alitèr dicat in conſ.193.ex themate,num.11.lib.2 Caſtren. conſ.423. num.1. lib.2.* qui loquitur in clericis ſponrè ſoluentibus.

Limita ſecundò:ſi nobilis exemptus, & immunis emat a ruſtico,vel alio,qui ante venditionem ſoluebat collectas, quia res tranſit cum onere ſuo, *vt diximus aliàs, & dicemus fuſius infra, §.19.gloſſ.1 in verb. exemptiones, vbi plura de Baronibus,in 7.declaratione*.

137 Dubitatum fuit, an Vniuerſitas, quæ cœpit exigere collectam a ſuis ciuibus aliquo certo modo, puta ſuper carne, vino, & ſimilibus minutatim vendendis, an poſſit poſtea variare modum exigendi eandem quantitatem per ſolidum, & libram; itaut omnes, qui primo modo ſoluebant, etiam ſecundo modo ſoluant, & ſoluere teneantur? Et pro affirmatiua habes *Rom.a. in cōſ. 198 per tot.* qui etiā videtur velle, permiſſum eſſe Cōmunitatibus relinquere ſecundam formam, ſeu modum, & ad primum redire,quia illa eadem dicuntur, in quibus non mutatur res, perſona, vel cauſa, licèt aliqua qualitas, vel accidentia alterentur; & ſi ſecūdo modo vſa fuerit Vniuerſitas, non tamen cenſetur præſcriptum contra primum modum; imò per vſum huius ſecundi retinetur ius primi; ita *Roman. dicto conſil.* 198. *num.* 1. & 3.

138 Quid ſi Communitas ſciens ſibi deberi a ſuo ciue decem quolibet anno, ſi exigat tantùm quinque, vtrum ille ciuis poſſit ex hoc actu frequentato per aliquot annos allegare præſcriptionem ſoluendi tantùm quinque etiam in futurum? Et negatiuè reſpondeas, quia per receptionem partis tota conſeruatur obligatio ad fauorem Cōmunitatis; ita *Mandoſ.in additionibus ad d.conſ.198.Roman.num.4.lit. E. per ea, quæ ſcribit Gig. de penſion. quæſt.84. in fin.* qui loquitur in penſionario,qui loco viginti recepit decem ſpatio 40.annorum: & nihilominus non intrat præſcriptio,ſi tamen ipſe penſionarius ſciebat ſibi deberi viginti, ſecus autem ſi ignorabat, quia tunc contra ignorantem currit præſcriptio, vt ipſe ait.

139 Sed an Communitas oſtendens ſolutionem collectarum per tres annos continuos proximos præcedentes dicatur præſcripſiſſe, ſeu induxiſſe præſcriptionem ſolutionis præteritorum? & affirmatiuè deciditur *in l. quicūque, C. de apoch.pub. lib.10. & ibi Bart. Io. de Plat.& alij.* Verùm ne ſuper huiuſmodi ſolutionibus oriatur dubitatio, & tollatur occaſio diſputandi inter ipſas Communitates, & exactores, ſacra Congregatio ſuper grauaminibus tollendis ſaluberrima quidem ordinamēta edidit, quæ videre poteris *in libro a me promulgato, di Bolle, Reſolut. e decreti,cap.3.fol.154.& ſeq.*

Sed quoniam exactoribus onerum Cameralium iniunctā eſt etiam exactio fructuum locorum montium, pro rata debiti cuiuſque Communitatis debitricis in montibus Romanæ Curiæ, & pro ipſa exactione fructuum dicti exactores recipiunt duo cum dimidio pro quolibet centenario pro eorum mercede, ſeu prouiſione, ac etiam pro onere tranſmittēdi pecunias ad Vrbem, vt legitur in literis, ſeu chirographis erectionum dictorum montium: & quoniam prætendebant huiuſmodi emolumentum, ſeu mercedem, etiamſi Cōmunitates ſumptibus proprijs abſque vllo exactorum miniſterio tranſmitterent pecunias ad Vrbē, & ſoluerent in manibus Depoſitariorum mōtium debito, & ſtatuto tempore; habito ſuper hoc maturo colloquio in ædibus Illuſtriſſimi tunc Petri Donati Cæſij Theſaurarij generalis,nunc Eminentiſſimi S.R.E. Cardinalis meritiſſi-

mi

mi, præsentibus etiam Illustrissimis Dominis Felice Centelorio sacræ Consultæ Secretario, Ioanne Ghino Cam. Apost. Commissario generali, Iulio Donato Congregationis Boni Regiminis Secretario: vocatis etiam infrascriptis Dominis Agentibus prouincialibus. D.Matthia Nardino, D.Francisco Antonio Battilana, D.Nicolao Læto, meque Iacobo Cohellio, Domini dixerũt. *Tuttauolta che le Communità pagaranno*
140 *no li frutti de' monti in Roma in mano del Depositario di detto monte, dentro il termine di quindeci giorni assegnatigli nell'intimatione da farsegli, come dispone il cap.3. degl'ordini del Sig. Cardinal Camerlengo, e che notificaranno il pagamento alli Tesorieri, & esattori prouinciali; non siano esse Communità tenute al pagamento delli dui, e mezo per cento di porto, e prouisione, In Congregatione tenuta li* 8. *Ottobre* 1635.

Quæsitum est, si in aliqua Ciuitate
141 adsit decretum, seu statutum, prout est Mantuæ *teste Surd. decis.19. in princ. & in Vrbe veteri lib.1. rub.*58. quibus sancitum est, quòd ciues cum suis famulis, & inseruientibus sint immunes a collectis, & functionibus rusticalibus, & quæ a rusticis imponuntur, an huiusmodi decretum, seu statutum comprehendat operarios, qui licèt non habeant panem, & vinum, menstruumque salarium, habeant tamen pactam mercedem, puta solidorum decem quolibet die non festiuo, etiam quibus ob pluuias, vel alia impedimenta non permitteretur eis laborare; ita tamen, vt nulli alteri seruire possent, vel operas suas locare? Et affirmatiuè decisum fuisse a Senatu Mãtuano affirmat *Surd. d. decis.*19. *per tot.* ex eo quia isti operarij nihil differunt a seruis, seu famulis, cùm faciant omnia, quæ fieri solent ab ipsis famulis; & vbi viget eadem ratio, eadem quoque iuris dispositio cõgruit, *l. illud, ff. ad l. Aquil.* & plus attẽdi debet ratio, quàm dispositio, *gloss. in c. consuetudo, dist.*1. *Rebuff. in l. vnic. num.*183. *C. de senten. quæ pro eo quod inter.* & ratio præfertur verbis, *c. solitæ, de maior. & obed. c. præcipimus*, 12. *quæst.*1.

Non obstat, quòd famulis detur re-
142 gulariter panis, vinum, & salarium menstruum, seu annale, quia quod fit gratia frequentioris vsus non restringit dispositionem, nec excludit alios casus; *Tiraquel. de retract. lignag. §.* 20, *gloss.*1. *n.*6. *Rebuff. tract. nominat. quæst.*5 *num* 12. & cum loco cibariorum, quæ dantur famulis, detur pecunia, iudicãdum est de pecunia subrogata idem, quod de ipsis cibarijs, *l. si eum, §. qui iniuriam, ff. si quis caut.* lex enim non
143 est imposita verbis, sed sensui, & rebus, *l.*2. *in fin. C. commun. de legat.* & iura ex ratione, & mente, non ex verbis intelligenda sunt, *gloss. in l. damni infecti, §. si is, qui vicinas, ff. de dam. infect. Bald. in l. commissoriæ, C. de pact. inter empt. & vend.* & non esse grauandum famu-
144 lum functionibus, & collectis, licèt a domino seorsim habitet, quando domino inseruit pacta mercede, & salario, consuluit *Iacob. Berrett. in consil. vlt.* quem refert *Surd. dicta decis.* 19. *in fin.*

Consuetudo collectandi bona ciuiũ,
145 vel forensium inducta ab vna Vniuersitate, licèt in vna tantũ specie collectæ vsa fuerit hoc iure, vel consuetudine, habebit tamen locũ in alijs causis occurrentibus, cum inducta fuerit animo acquirendi hanc facultatem, & potestatẽ generaliter, & vniuersaliter quoad omnia, non obstante quòd iuxta casus contingentes fuerit obseruata in vna specie tantùm, & quòd in alijs casibus appareat, quòd nunquam fuerit obseruata; *Cyn. in l.*1. *num.*4. *C. de emane. liber. Paris. & alij multi ab eo relati cons.* 25. *num.*86. *& num* 102. *lib.*1.

Sed contra hanc conclusionem vi-
146 detur sentire *Crauett. cum alijs ab eo relatis cons.*111. *num.*7. dum ait; vbi apparet per decennium aliquid certo modo solutum ratione collectarum, non esse aliud inquirendum, nec molestari quis amplius poterit pro collectis; *Dec. cons.*285. *& pro tenui, num.*2. *vers. & primò considerandum*, qui ait, in solutionibus collectarũ si per libros censuales appareat, quòd ita per decennium solutum sit, & consuetum esse, non est aliud inquirendum; & hanc esse opinionem *Bald. ait in l. fin. C. sine cens. vel reliq.*

Huius quæstionis solutio sumi potest *ex eodem Paris. d. cons.*25. *num.*87. *&* 102. dum ipsemet limitat positam conclusionem, quando consuetudo collectandi fuit obseruata animo quærendi eam in certis tantùm casibus limitatiuè, & restrictiuè, & hoc constaret, & probaretur; secus si vniuersaliter, vel essemus in dubio; tunc enim habebit locum in omnibus alijs casibus post-

postmodum de nouo occurrentibus, vt dictum est; & hanc esse verissimam, & communem conclus. affirmat *idē Paris.*

Sed quoniam diximus *supra hac eadem gloss.* contra debitores tributorum recusātes soluere procedi posse ad pignorum captionem, & illorum distractionem, alienationemque irreuocabilem, *l. 1. C. si propt. pub. pensit. l. 1. & 2. C. de capi. & distrab. pign. trib. lib. 10.* quæsitum fuit, quodnam temporis spa-
147 tium assignatum sit huiusmodi distractionibus, & alienationibus faciendis? Et varias in hoc articulo opiniones esse, & arbitrio iudicis relictum scribit *Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 1. casu 55. pensitationes, per tot. viden.*

148 An autem boues, aliaque instrumēta aratoria pignorari possint etiam in subsidium? post relatas pro vtraque parte opiniones, negatiuam tenuisse Senatum Siciliæ refert *Giurba decis. 40 Catharina, num. 13. 14. & 15. & supra*
149 *num. 3.* ampliat, etiamsi a colono spontè offeratur, reddens rationem, quia hoc in publicum agriculturæ beneficiū est introductum, cui colonus non potest renunciare, nec præiudicare; ad rē faciunt cōgesta *a Peguer. dec. 183. facti species, per tot. Menoch. de arbit. cas. 378. agricoltura, per tot. & alij ab istis relati:* & in Ditione Ecclesiastica, ne pro collectis, & oneribus Cameralibus expignorari possint boues, & instrumēta, aut homines destinati ad culturam agrorum, habes *Pij V. constit. 19. cupientes, §. 8. Bullar. nou. tom. 2. pag. 197.* vbi *Cherub. iun. schol. 1.* declarat, quænam sint instrumenta aratoria, *post Doct. in l. executores, C. quæ res pign. oblig. poss. Ferrett. de gabell. num. 125. & schol. 2.* ait;
150 si executoris temeritas tanta sit, vt in huiusmodi rebus exequatur, poterit illatum rerum dominus propria auctoritate de manu executoris recuperare, quia executori iniustè exequenti resistere licet; *Ias. cons. 20. lib. 3. Menoch. d. casu 378. num. 7. habes etiam Pauli V. Const. 70. d. Bullar. nou. tom. 3. fol. 263. & in bannimentis Card. Camerarij super exactionibus oner. Camer. sub n. 13.* Et hoc idem priuilegium habent arma,
151 & instrumenta militaria; necnon animalia, equi, militum cohortalium; vt vt legitur *in eorum priuilegijs ab Vrbano VIII. concessis dictis militibus, cap. 19. 20. 21. & 22.*

152 Si verò contingat, vt prædia ob non solutum tributum, seu vectigal vendēda sint, ad hoc vt talis venditio sit valida, quinque requiruntur; primum, quòd constet de debito, & quòd non fuerit solutum: secundum, quòd bona fide res vendatur: tertium, quòd iusto pretio fiat venditio: quartum, quòd res subhastetur: quintum, quòd Præsidis auctoritas interueniat; vt docet *gloss. in l. 1. in verb. vili pretio, C. de præscript. 30. vel 40. annor. latè hanc conclusionem examinat Trentacinq. var. resol. tit. de iur. fisci, resol. 6. lib. 1. & vide etiam Pereg. de iur. fisc. lib. 6. tit. 4. num. 4. & seq. & ferè per tot. tit.*

Sed posse ciues alicuius Vniuersita-
153 tis statuere, quòd nemo a publicis muneribus excusetur, & quòd pro ipsis subeūdis omnium ciuium possessiones sint obligatæ, & hipothecatæ Cōmunitati, quia tale statutum sit conforme dispositioni iuris communis, habes in hoc integrum *cons. 303. Petri de Anch. incipit hoc statutum; & vide Abb. in c. verum, de condit. appos. Felin. in c. Ecclesia S. Mariæ, num. 77. de constit.* qui ait, posse testatorem legando prædium
154 Ecclesiæ imponere onus, vt ipsa quoque Ecclesia soluat collectas: si ergo possunt hoc homines vti singuli, poterunt etiam vti vniuersi; ita argumentatur, & concludit *Anchar. d. cons. 303. n. 4 vers. quinimò laicus, sequitur Thomat. de muner. patrim. §. subijciunt, num. 14 vers. secundò pro opinione;* hæc tamen Anchar. sententia reprobatur a sacra Congregatione Immunitatis, & optimè facit *sæpe citata decis. Alben. gabellæ num. 42. & alibi.*

155 Numquid autem laici recipientes collectas, & datia a Clericis spontè soluentibus incurrant Censuras Ecclesiasticas? negatiuam partem, non incurrere scilicet tenuit *Castren. cons. 423. n. 1 lib. 2.* quia *c. quamquam, de censib. lib. 6. & alia iura canonica* imponentia censuras, & excommunicationes contra exigentes collectas, & datia a Clericis, intelliguntur de exigentibus ab inuitis, & in vexantibus Clericos.

Hæc tamen Castrensis opinio non procedit, quando Clericus ad euitandas moras, & contentiones, eligeret aliquid offerre, & præstare publicanis, & exactoribus, non valens alio modo se iuuare; quia tunc diceretur inuitus, & non spontè soluere, *Suard. disput. 4. sect. 2. n. 99. Bonaccin. de contract. disp. 2. quæst. 9. punct. 2. num. 13.* quos refert *Squillan. de priuil. Cleric. cap. 8. num. 5,*

vers. item sufficit. Hodie tamen habemus Bullam in Cœna Domini, in qua §.18. prohibetur exigere gabellas a clericis etiam spontè soluentibus.

156 Quid autem si consanguinei Clericorum conueniant eum Vniuersitatibus soluendi collectas, seu gabellas pro ipsismet Clericis; vtrum ex hac conuentione lædatur libertas, & immunitas Ecclesiæ, & Clericorum? negatiuam tenuit *Collegium Pisanum in decis. 232 per Martã collecta in suo compen. tom. 4. in verb. collecta, cap. 25.* tu tamen considera.

Sed quoniã pro exactione collectarum, & tributorum ex antiquissima consuetudine deputantur exactores, non solùm ex ijs, quæ leguntur *in sacra Pagina locis a nobis supra relatis; sed habemus etiam leges, & titulos claros in libris Digestorum, & Codicis:* ideo non inutile duxi de ipsis exactoribus aliquid dicere; quorum audacia, & temeritas quanta sit, nemo est qui nesciat,

157 *teste Vlpiano in l. quanta, ff. de publ. & vectig.* vt autem aliqua ex parte reprimatur, Imperatorum sanctiones habemus *in l. 2. C. de exact. tribut. lib. 10. l. fin. C. de suscept. eod. lib. l. cuncta, C. de execut. & exact. lib. 12.*

Sancitum est igitur, vt per annum,

158 vel ad summum per biennium exactores in officio retineantur, ne scilicet In continua vexandorum prouincialium potestate, vel concussionum dominatione permaneant, *l. 4. C. de suscept. vers. nam perpetui. l. 3. §. quod si, C. de execut. & exact.* Et si quis exactorum superexactionis crimine fuerit capitali periculo eius cupiditas amouenda erit, *l. vnic. §. si quis, C. de suprexact. lib. 10.* E

159 contra verò, si a soluere volentibus tributa, & collectas exactores ipsi, & susceptores neglexerint recipere, debitor ipse liberatur, & exactor in duplum fisco cogitur inferre, *l. 1. C. de susceptor. & ibi Lucas de Penn. & alij, & ad rem faciunt, quæ leguntur in Auth. de collation. ferè per tot.*

160 Verùm non eò dirigenda est exactorum castigatio, vt inde præparetur securitas contumacibus debitoribus tributorum; nam contra dictos contumaces, captis etiam pignoribus, eorumque distractione Reipublicæ prospiciẽdum est; *l. 1. & 2. C. de capien. & distrab.*

161 *pignor. trib. lib. 10.* ne scilicet ob non soluta tributa cogatur Princeps negocia publica remorari: quod optimè expressit *Cassiod. lib. 12. variar. ep. 10.* in hæc verba. *Rationum publicarum reliquia infaustæ sunt ægritudini comparandæ, quæ grauatum debilitant, nisi sub celeritate discedant: reatus quidem est esse sub debito, nec liber veracitèr dici, qui probatur obnoxius reperiri. Prudens seipse compellit, minus cautus est, qui vrgetur ab altero: nam quid egit totius anni suscepta compulsio? summa futura indictionis, & quantitas exigatur; parcendo non pareitis, exonerando prægrauatis, & dum venales moras quæritis, tributi onera dupplicatis: Relinquite tandem crudelem misericordiam, beneficia tota detestatione fellita, gratis percutit, qui blandiendo grassatur, & sub indulgentia lædit, qui consuetis temporibus exigere tributa distulerit; & ideo desinite aliquando posterorum damna mercari, qui totum constricti per incõmoda redditis, quod iniquis dilationibus abstulistis.*

162 Hæc, & alia ad rem scribit *Cassiod.* quæ ad exactores etiam nostri temporis referri possunt, præsertim dum ait, *parcendo non parcitis, exonerando prægrauatis, & dum venales moras quæritis, tributi onera dupplicatis, &c.* receptus est enim mos ab exactoribus nostri temporis (quos Commissarios, seu Caualcantes vocant) vt venalem moram Vniuersitatibus concedant: siquidem recepta mercede, seu viatico, collectarũ exactiones negligunt, vt illinc ad paucos dies nouis dispendijs, & oneribus debitores præmant; & ideo si huiusmodi exactores ad annum tantũ retinerentur in officio, vt ab Imperatoribus sancitum fuisse diximus, cessarent fortasse tot concussiones: licèt non desint bannimẽta, & ordinationes vtique iustissimæ, ac summa maturitate, & prudentia editæ ab Eminentissimo Card. Camerario, penes quem, & penes Illustrissimum Thesaurarium generalem horum exactorum correctio, & punitio maneat; & ad hoc etiam præcipuè erecta fuisset a fel. rec. Sixto V. Cõgregatio super Grauaminibus tollendis, quæ nunc ferè in desuetudinem, non sine magno Vniuersitatum detrimen-

163 to, abijt: ordinationes verò; & bannimenta Card. Camerarij habes in libro a nobis edito, vulgari sermone, *di Bolle, Risolutioni, e Decreti fol. 158.* quorũ maior pars desumpta videtur *ex Auth. de collator.* vbi hæc leguntur in summa

164 1. Collectę per mensem Iulium, & Augustum

gustum indicendæ sunt, cum expressione quantitatis soluendæ: exactio verò mensibus Septembris, & Octobris a canonicarijs, seu exactoribus facienda est; ita tamen, vt ipsi exactores, & canonicarij habeant exemplaria, in quibus contineantur, quæ ab Vniuersitatibus, & collatoribus soluenda sunt, aliàs puniuntur. *§.1.& §.pro fiscalibus.*

2 Quòd ab Vniuersitatibus, & collatoribus solutum fuerit ante insinuationem, in alios titulos excomputandum erit; & pro collectis solutum reputari; sicut è contra negligentes, & morosi in soluendo mulctandi sunt. *§.si verò.*

3 Vniuersitates, & collatores cogere possunt exactores ad ostendendum librum, seu quadernum, cuius vigore exigunt, vt ex hoc sciatur, an sint debitores, & quid soluendum sit. *§. hoc autem iubemus.*

4 Collectæ vbi solutæ fuerint, Vniuersitatum, & collatorum liberatio sequitur; periculum verò transfertur in ipsos exactores, qui propterea idonei sunt eligendi. *d.§.hoc autem iubemus, vers.& in hoc quoque.*

5 Exactores si minus idonei inueniantur, non sunt propterea mittendi impulsores, sed alius exactor eligendus: *vers.si verò non oportunus.*

Ex quo colligimus, non esse mittendos birruarios in exactione onerũ Cameralium (hoc enim videtur importare illud verbum, *impulsores*) vt hodie nonnulli Thesaurarij prouinciales malè faciunt; nam debent eligere ministros idoneos, & nisi benè officium, & munus adimpleant, alios inuenire, absque nouo Vniuersitatum grauamine: Et pari ratione abstinendum est a transmissione Commissariorum, qui nihil aliud curant, quàm propriam implere crumenam, vt aliàs diximus.

6 Exactores vbi peruenerunt ad aliquam Ciuitatem, seu Locum, Magistratui illius loci seipsos exhibere debent, & ostendere facultates, quas habent. *§.eos autem.*

7 Priuatorum debita exigere non possunt exactores onerum fiscalium, seu Cameralium, ne occasione publicarum functionum priuati homines lædantur. *§.hoc quoque iubemus.*

8 Debitor debitoris tributorum causa debit, veritate probata in subsidium conueniri potest. *§.si autem aliquis.*

9 Exactores si lædant debitores in exigendis fiscalibus oneribus non excusantur, quauis in loco sacro maneat. *§.nulli verò penitus:* quæ tamen cum grano salis exequenda sunt.

10 Non possidentes prædia, vel qui transtulerunt onus soluendi collectas in colonos, & personas idoneas, non sunt molestandi ab exactoribus tributorum. *§.eoges autem,in fin. Auth. de mand.Princip.* nisi fortè propria voluntate tali functioni se fecerint obnoxios. *§.nullus autem;* vel bona transtulerint in emptores, seu possessores minus idoneos. *d. §. eoges autem, vers.si verò pro veritate, in d.Auth.de mandat. Princip.*

11 Iustis ponderibus, & mensuris a superioribus receptis, & in sacris ædibus cuiusque Ciuitatis retentis, vti debent exactores tributorum. *§.eos autem qui publica:* Quæ tamen intelligenda sunt iuxta antiquum morem; quando scilicet tributa soluebantur ex ijsdemmet rebus in prædijs recollectis, vt legitur *in l.modios, C.de susceptor. lib.10.* qua in re vide *Tholosan.in syntag.iur. vniu.lib.3.cap.5.num.6.& alibi.*

Vtimur etiam hodie ponderibus, & mensuris iustis a Principe assignatis in emptione, & venditione frumenti, vini, olei, & aliarum rerum ad humanum victum, & vestitum necessariarum, & illas fraudantes grauitèr puniuntur; vt *in resolut.28.Hier. de Peder.post cons. Farin.tom.2. & plenius apud doctiss. Decian.tract crim.lib.7.cap.22. de fraudantib.& onerantib.annon.* & super mẽsura vini fuit impositũ vectigal a Sixto V. ac super mensura frumenti ab Vrbano VIII. *vt dicemus infra gloss.2. in verb.vectigalium.*

12 Pecuniæ fiscales cum marsupio communi Vniuersitatum, neque cum pecunijs, quæ in frumentis, aquæductibus, alijsque functionibus ipsarum Vniuersitatum erogari solent, miscendæ non sunt. *§.Ciuitatum verò.*

13 Vniuersitatum pecuniæ, quæ in re frumentaria, alijsque publicis functionibus erogandæ sunt, Episcopi, & quinque Primatorum cuiusque Ciuitatis regimini subijciũtur; qui anno quolibet ipsarum pecuniarum administratores ad rationem de gestis reddendã cogant, non idoneos amoueant; si quid damni ex tali administratione Vniuersitatibus emerserit, qui hos ministros elegerunt, rependant, & farciant. *§.si quis autem.*

14 Primates verò Ciuitatum id agere

 negli-

negligẽtes, supremo Principi sunt denunciandi, qui nedum ad restitutionẽ damni illati, sed etiam alijs pœnis illos mulctabit. *§. nulli verò liceat; hactenus Iustinianus Imp. in dd. Auth. de collator. & de mand. Princip.*

165 Praxim verò exigendi onera fiscalia desumendam esse *ex l. 1. & l. apparitores, C. de exactorib. trib. lib. 10. scribit Io. de Plat.* ibi in hęc verba [*Post imputationem*, & publicationem debet notarius ad hoc deputatus facere extractum per modum libri, vel breuis, illumque tradere exactoribus, alitèr enim non possunt exactores exigere, nisi habeant extractum eis traditum manu publici notarij ad scripturam talis impositionis deputati: & ideo debentes soluere, qui putarent se grauari, possunt petere ab exactore, vt ostendat eis librum, vel extractum, seu breue, in quibus sunt descripti, vt appareat, in quantum sunt *descripti*. Hæc Plateaus, *qui in l. apparitores, num. 3. C. de*

166 *exact. trib. lib. 10. addit:* [*Exactores tributorum* fiscalium tenentur scribere nomen soluentis, mensem, diem, quantum & ex qua causa *soluitur.*] *l. 1. C. de apoch. pub. lib. 10. & concordant supradicta bannimenta Card. Camerarij ca. 6* aliàs grauitèr dicti exactores puniuntur, vsque ad amputationem manus, vt est *textus ad literã in d. Auth. de mand. Princip. §. coges autem, vbi gloss. in*

167 *verb. manus*, ait, quòd hæc pœna hodie est generalis, vt cuiuis delinquenti, cui amputandum sit aliquod membrum, amputetur manus; *& hanc gloss. singularem appellat Io. de Plat. loco cit.* At si exactores concordauerint cum depositatijs, seu debitoribus Communitatum, quæritur, an pro viatieis, seu stipendijs sibi permissis in huiusmodi exactionibus possint eadem via executi-

168 na, & sub repræsalijs cogere omnes de Vniuersitate, prout fieri solet, quando proceditur directè contra ipsam Vniuersitatem? & negatiuè decisum inuenio *a sacra Congregatione Boni Regiminis die 14. Iuly 1614. pro Communitatibus Prouinciæ Marchiæ in hec verba.* [*Mentre* li Caualcanti concordano con li Camerlenghi, ò debitori particolari, non possino per le mercedi dounte loro in virtù di qualsiuoglia consuetudine, represagliare le Cõmunità, ò altri particolari; ma possino solamente eseguire contro li detti Camerlenghi, ò debitori particolari, con li quali haueranno concordato: e ciò s'intenda per le loro mercedi, e che di tale concordia n'apparisca scrittura. Data in Congregatione li 14. di Luglio 1614.]

Quæsitum quoque fuit, an dicti exactores, qui integram collectam non exegerunt, vel pignora debito æquiualentia non ceperunt, an inquam possint aliquod mercedis, seu viatici genus recipere? & negatiuè respondit *eadem Congregatio die 19. Nouembris*

169 1614. [*Gli esecutori* nõ possino pigliare alcuna sorte di mercede, se prima non hanno eseguito il mandato in tãti pegni *equiualenti.*] Quod etiam sancitum habes *in bannimentis Card. Camerarij cap. 8.*

Et quoniam dictum est aliàs, exactorum correctionem, si quando in officio deliquerint, penes Card. Camerarium, & Thesaurarium generalem esse; ne tamen Vniuersitates, priuatique viri quando senserint grauamen sibi inferri, pro quauis summa cogantur ad Vrbem accedere, vel magno sumptu transmittere pro repetitione indebitè ablati, *sacra Congregatio leuaminum re maturè discussa ita die vltima Au-*

170 *gusti 1596. rescripsit.* [*Nella* Congregatione, che fu tenuta vltimamente auanti N. S. fu risoluto, che li Gouernatori, & altri Officiali de'luoghi possino per via di ricorso, come delegati da Monsig. Camerlengo intender gli aggrauij, che li popoli pretendano di riceuer da qual si sia Ministro Camerale, fino alla somma di venti scudi, senza che le parti siano necessitate venire a richiamare in Camera: E perche Mõs. Tesoriero mi fa sapere, che questa risolutione s'interpreta diuersamente da quello, ch'è stata l'intentione di S. Santità di concedere; pretendendosi di poter prohibire per virtù di essa alli Tesorieri, & altri Ministri Camerali di valersi della facoltà loro, di procedere, e rilassate per qualsiuoglia somma ancorche minore di venti scudi contro li debitori Camerali, & altri, vengo con questa mia à dirle, che li Tesorieri, Appaltatori, e Ministri della Camera non ostante detta mia lettera possono come prima procedere per qualsiuoglia somma, etiam minore di 20. scudi senza che li Gouernatori, & altri Officiali de'luoghi gl'impediscano; ma doppo che detti Ministri Camerali hanetãno fatto quello, che per virtù de' loro capitoli,

pitoli, e facoltà pretendano le sia permesso, in tal caso vuole N. S. che sia lecito a quelli, che si pretenderanno grauati, in vece di ricorrere come prima in Camera, ricorrere hora alli Gouernatori de' luoghi nelle cause fino alla somma di venti scudi: e questo ricorso habbi, & operi il medesimo effetto, come se fossero veramente ricorsi in Camera, procedendo cō quell'istesse facoltà, che la Camera procede. In questo modo dunque douerà V.S. intendere l'ordine già dato da me, & eseguirlo: e N. S. la conserui. Roma l'vltimo Agosto 1596.

Di V.S.

Come Fratello

Il Card. Aldobrandino.

Et hæ quidē literæ videntur desumptæ ex *Anastasij Imperat. sanctione in l. contra nostra, C. de execut. & exactor.*
171 *lib.* 12. vbi exactor, vel executor contra legem, & præceptum exercens officium potest a Præside Prouinciæ capi, & corrigi, & si delicti grauitas requirat, ad Præfectum Prætorio (in cuius locum forte successit Card. Camerarius) dirigi; *facit etiam l.* 2. & 3. *C. de canon. largit. lib.* 10.
172 Prohibitum est etiā exactoribus tributorum, ante quam susceptam exactionem impleuerint, aliam suscipere, *vt a Iustin. sancitum habemus in l. fin. C. de execut. & exact. lib.* 12. ex qua desumptū est *cap.* 7. *bannimentorum Card. Camerarij*; ex quibus quidem bannimentis alia multa ad rem facientia cognoscere poteris, illaque conferre eum dispositis in iure communi, quorum maior pars a nobis supra relata est: & alia quædam contra Thesaurarios, & exactores tributorum, & onerum Cameralium, committentes fraudem, & dolum in ijs, quæ respiciunt officium susceptum, scribit *Gabr. Brrart. in specul. visit. cap.* 23. *de erogat. bonor. public. Ciuit. num.* 152. & *seq. ac etiam supra*, vbi agit de administratoribus rerum ad Vniuersitates spectantium, & qua pœna puniendi, si dolosè, & fraudulenter officium administrauerint, & pecunias sibi creditas in vsum proprium, vel alienum conuerterint; quem vide, & nos etiam aliàs diximus.

SVMMARIVM.

1 *Munus quot modis sumatur: aliquando donum, quandoque onus significat.*
2 *Munus quando onus importat, tribus modis accipitur.*
3 *Munus propriè est, quod necessariò subimus lege, more, imperio.*
4 *Munus diuiditur in sordidum, honorificum, & mixtum.*
5 *Munus aliquando officium denotat, vt militare munus.*
6 *Munus differt a dono tanquam genus a specie; & hæc declarantur.*
7 *Liberti ex antiqua consuetudine donabant patronis, dum nuptias contrahebant, & filij nascebantur: quod hodie retinetur etiam a multis Baronibus, & Domicellis eum eorum vasallis.*
8 *Bulla Boni Regiminis prohibet dona, & munera, aliasque quascumque largitiones.*
9 *Decuriones licèt imponere possint collectas pro Vniuersitatum necessitatibus, non tamen hoc permissum est illis, vt largiantur, & donent etiam Imperatori; sed contrariam opinionem nonnulli defendunt, dummodo eiues inter se concordent, nec collectentur renuentes.*
10 *Donare aliquando vtile est: sed in Ecclesiastica Ditione prohibitum est, nedum Vniuersitatibus, sed etiam priuatis viris, pro iustitia, vel gratia impetranda.*
11 *Dona multos malos pariant effectus, quorum ex sacra Pagina, & alijs locis afferuntur exempla.*
12 *Dona recipere an sit prohibitum Cōsiliarijs, & Ambasciatoribus Principum, & Vniuersitatum; & an teneantur restituere.*
13 *Iudex, seu Officialis recipiens dona, & munera an peccet mortalitèr cum obligatione restituendi.*
14 *Communitatibus nedum a iure communi, sed etiam a Summorum Pontificū Constitutionibus denegatum est donare.*
15 *Bulla Boni Regiminis restringit dispositionem iuris communis circa donationes a Communitatibus faciendas; tamen satis rationabilis est, vt hic annotatur.*
16 *In donationibus ab Vniuersitatibus faciendis maior pars ciuium repugnaret, nisi timor, vel erubescentia reprimeret eorum voluntates.*
17 *Medicus conductus ab Vniuersitatibus non debet recipere dona, nec munera, & quare.*
18 *Nuncijs bona nunciantibus vtrum possit ab Vniuersitatibus donari, ponderatis verbis Bullæ, quæ ius commune corrigere videntur.*

Indi-

19 *Iudices debent esse solliciti, nec turpi colludio quaratur ex miseris pretium gaudiorum,*

20 *Literæ continentes publicam lætitiam non sunt dirigendæ Ciuitatibus per homines cupidos, & voraces, & quare.*

21 *Bellum est perditio corporis, & animæ, & homines ad paupertatem perducit.*

22 *Pax omnino desideranda, & illam nunciantibus potest aliquid donari.*

23 *Vniuersitates non possunt aliquid impēdere in transitu Principum.*
Amplia, nec etiam in vestibus ad induendum eos, qui Principibus obuiam mittuntur: hæc tamen ampliatio a multis moderatur, & reijcitur. nu. 24

25 *Episcopis in primo ingressu Ciuitatum suæ curæ commissarum ex dispositione Bullæ nihil donari potest: sed malè hoc seruatur de consuetudine, & quare.*

26 *Homines non fiunt illustres èx Ciuitatibus, sed è contra per viros bonos, & artibus præstantes horum Patriæ nobilitantur.*

27 *Vniuersitates Baronibus, & Domicellis subiectæ an possint aliquid donare tempore nuptiarum, quando nascuntur filij, quando prima vice accedunt ad ipsas Vniuersitates, vel quid simile.*

28 *Vniuersitates ex dispositione iuris communis possunt aliquid donare Baronibus in casibus supra expressis: licèt contrarium videatur dispositum in Bulla Boni Regiminis.*

29 *Vasalli subditi Vniuersitatibus, & Collegijs non sunt vasalli singulorum de Vniuersitate, seu singulis ciuibus.*

30 *A Baronibus, & Domicellis non fit illatio ad Imperatorem, qui est omnium dominus, & legibus solutus.*

31 *Imperator in transitu per Prouincias potest recipere dona, & collectare subditos pro suis indigentijs; quæ tamen suo exercitui, seu Ministris non licent.*

32 *Vniuersitates quid respondere debeant Nuncijs, & Officialibus trāseuntibus, & aliquod petentibus.*

33 *Coloni, qui more solito aliquid pendebant, ipsi in pristina consuetudine maneant.*

34 *Bulla Boni Regiminis annullat omnes consuetudines, & statuta circa donationes, & munera, & corruptelas appellat.*

35 *Vniuersitates possunt aliquid donare ex causa remunerationis, & quare.*
Hæc tamen conclusio nō est semper vera, & declaranda, ne fraudibus aperiatur via. num. 36.

37 *Comites, & Barones vtrum possint cogere subditos, & vasallos ad illis subueniendum in necessitatibus, dotandi scilicet filias, & sorores.*

38 *Decurioni, seu Consiliario senio confecto, & in paupertatem lapso, ex redditibus publicis subministranda sunt alimenta.*

39 *Barones sunt primi ciues illius loci, in quo iurisdictionem exercent.*

40 *Consuetudo attendenda est, quando Vniuersitates conueniendæ sunt in subministrandis alimentis, & alijs indigentijs Baronibus, & quare.*

41 *Iudex, coram quo conueniuntur Vniuersitates ad subministrandum Baronibus alimenta, & alia necessaria, quid considerare debeat, cum in hoc habeat arbitrium.*

42 *Barones non possunt imponere collectas subditis, & vasallis sine licentia Principis absoluti, & quare.*

§. XIV.

Gloss. 2.

Munera, aut Dona.

C A P. XXXVI.

1 MVNVS tribus modis dicitur; quandoque donum significat, & hinc munera dare, & accipere dicimus: vnde carmen,

Munera qui mittit, sperat maiora remitti,
Nemo suas vellet perdere gratis opes;
Munera ne capias, vncus latet hamus in esca.
Nulla carent visco munera, virus habent.

2 Quandoque hæc dictio importat onus, & hoc sensu tripliciter accipitur; est enim munus patrimoniale, sic dictum, quia cum sumptu fit, patrimoniumque dimi-

diminuit, & hoc quandoque personæ imponitur, nulla habita ratione facultatum, vt est capitatio, quandoque iuxta facultates, & bona soluentis, & hæc dicitur collecta; aliquando nulla habita personarum consideratione, sed est onus ipsi rei inhærens, & hoc est tributum, & census; *vnde Marcianus in l. 214. munus, ff. de verbor. signific.* ait: *munus propriè*
3 *est, quod necessariò subimus, lege, more, imperioué eius, qui iubendi habet potestatem*; & hoc quandoque sordidum, vt calcem coquere, arenam fodere, vel quid
4 simile; quandoque honorificum, vt est officium a Principe, vel Republica alicui personæ collatum, cum aliqua dignitate permixtum; *ita Callistratus in l. bonor, ff. de muner. & bonor.* interdum nec honorificum, nec vile quid habet in se munus, vt est subire curam publicæ pecuniæ, & ad hoc aliquis compellatur: Sed & munus etiam mixtum dicitur onus, dum quis eligitur tributorum exactor, qui licèt aliqua emolumenta capiat, fiscalia tamen detrimenta resarcire tenetur, nec a publicanis multùm differt, *ex Alciat. in l. 18. munus tribus modis, ff. de verb. signif. viden. est etiam Bart. in l. 1. num. 1. ff. de muner. & honor.*

Munus quoque quandoque officium
5 denotare diximus, vt in *d. l. 18. ff. de verb. signif. vbi Alciatus* munera militaria dicit esse excubias, angarias, gestationes in vsum belli, decursionem campi, erectionem valli, & similia: & qui ab istis muneribus immunes erant, beneficiarij milites dicebantur, & qui subibant, munifices, *Festo auctore*; & hodie dicimus immunes ab oneribus, qui collectas, & tributa non soluunt.

6 At *Vlpianus in l. 194. inter donum, ff. de verb. signif.* vult, inter munus, & donum hoc interesse, quod inter genus, & speciem; nam genus esse donum *Labeo*, ait, vel a dando, vel a donando dictum; munus verò speciem; nam munus esse donum cum causa, puta natalium, nuptiarum, &c. quæ tamen differentia non videtur recepta *a Marciano I.C. in l. 214 ff. eodem*, dum ait munus donum comprehendere: hanc tamen differentiam conciliat *ibi Alciat.* scribens Vlpianum sermonis rationem, Marcianum verò vsum considerasse; vbi etiam Grammaticis respõdet, volentibus, donũ ad deos pertinere, munus ad homines, præmiũ ad viros fortes: quod indicasse videtur *Ouidius lib. 2. de arte amandi*, dum cecinit:

Munera (crede mihi) placant hominesque, deosque,
Placatur donis Iuppiter ipse datis.

Alciat. tamen in d. l. 194. in princ. existimat, veriorem esse Iurisconsultorum interpretationem, vt donum latiori significatione accipiatur, quàm munus: Est enim munus, quod ex necessitate offi-
7 cij, iusta aliqua causa præstatur; erat namque veterum consuetudo, vt liberti patronis donarent, dum nuptias contrahebant, & filij nascebantur; vt est illud *Terent. in Phormione act. 1. scen. 1.*

Nam herilem filium eius eius duxisse audio vxorem,
Ei credo munus hoc corraditur.

Et paulò infra:

Porrò autem ferietur alio munere vbi hera pepererit,
Porrò alio autem, vbi erit puero natalis dies.

Qui mos hodie apud nonnullos Barones cum subditis, & vasallis retinetur; & *ab eodem Terentio* improbatum legimus *in eadem Comœdia, actu, & scœna.*

Quàm iniquè comparatum est, qui minus habent
Vt semper aliquid addant diuitioribus.

Et Martialis lib. 5. Epigram.

Semper eris pauper, si pauper es Aemiliane,
Dantur opes nullis nunc nisi diuitibus.

Et ad hos quidem tollendos abusus e-
8 ditam esse credimus *Constitut. super Bono Regimine Communitatum*, dum in hoc §. expresè prohibet, munera, dona, & alias quascumque largitionis species; cui dispositioni plurimùm fauet *text. in l. ambitiosa, ff. de decret. ab ord. facien. vbi Vlpian. ait.* [*Irrita* esse Decurionum decreta, eaque rescindenda, si aliquem debitorem dimiserint, siue largiti *sint*;] & ponderandum est verbum, *largiti*, prout ponderat *Thomat. tract. de muner. patr. §. nescientes, in princip.* dum ait: [*Licèt* permissum sit Decurionibus
9 imponere collectas, vt necessitatibus Vniuersitatum occurratur, nequaquam tamen poterunt, vt largiatur, & donum detur alicui, etiã Imperatori, seu *Principi*; & hoc idem scripserunt *Bart. in l. 1 §. final. ff. quod cuius. Vniu. nom. & in l. vnic. C. de mulier. & in quo loco, lib. 10. Alex. in l. 4. in princ. ff. de re iud. Io. de Plat. in l. 1. nu. 3. C. de superindict. lib. 10. Ruin. cons. 107. viso processu, num. 8.* & correspondet *textui nostro, ibi.* [*Cuius*

Lega-

Legato, Vicelegato, Gubetnatori, Protectori, Viceprotectori, Præsidi, Officiali, aut Personæ etiam quauis tam Ecclesiastica etiã Pontificali, aut alia maiori etiam S.R.E. Cardinalatus, quàm mũdana dignitate *fulgenti.*]

Contrarium tamen videtur sentire *Bald. relatus ab eod. Thomat. in d. §. nescientes, in princ.* dum ait, posse ciues voluntariam collectam inter se distribuere, vt ex illa munificos se ostendant erga aliquem Cardinalem, vel nobilem, ad eorum patriam venientem, nam in rebus voluntarijs nemo necessarius existit vel grauatur, & huic liberalitati meta non imponitur: neque ex *eod. Thomato negat Bart.* si ciues sint inter se concordes, & velint dare de suis facultatibus, quin possint hoc agere; sed tantùm negat cogi posse renuentes, quia hoc esset decretum ambitiosum, & reprobatum *in d. l. ambitiosa, ff. de decret. ab ord. fac. & in l. 1. C. de decret. decurion. lib. 10.* & quandoque donare vtile esse testatur *Ouid. lib. 3. de Ponto,*

10 *Dignus es argento, fuluo quoque dignior auro,*
Sed te cum donas ista iuuare sole nt. *& in sacra pagina Prouerb. cap. 18. Donum hominis dilatat viam eius, & ante Principes spatium ei facit. & in cap. 21. Munus absconditum extinguit iras, & donum in sinu indignationem maximam. & cap. 22 Victoriam, & honorem acquiret, qui dat munera.*

Verùm apud nos, in Ecclesiastica quippe Ditione munera dare prohibitũ est, nedum Vniuersitatibus, sed etiam priuatis viris; quoad priuatos habes *Bullam Pauli II. in Bullar. nouo tom. 1. fol. 327. Bulla 3.* qua prohibitum est officialibus cuiusuis generis aliquid accipere, vel dare sub pœna excommunicationis, præterquam poculenta, & esculenta, quæ triduo consumi possunt; *& ibi §. 1.* rationibus nedum in proœmio d. Bullæ adductis, sed etiam alijs multis *in*
11 *sacra Pagina allatis, nempe Exod. ca. 23. Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum. & in Eccles. cap. 20. Xenia, & dona excæcant oculos iudicũ, & quasi mutus in ore auertit correctiones eorum. & Iob cap. 15. Ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libentèr accipiũt.* Et contra etiam Officiales minoris ordinis, vt Centuriones, Barisellos, Birruarios, & similes dantes munera, & dona ad effectum obtinendi, seu vt manuteneantur in Officijs, habes aliam *Sixti V. Constit. dat. apud S. Petrum die 15. Octobris Pontif. anno 1. inter Bullas a me recollectas, & materno sermone editas, fol. 109.* An autem huiusmodi Bullæ, seu sta-
12 tuta comprehendant Consiliarios alicuius Rgis, vel Principis? *vide Bald in cons. 194 num. 2. lib. 2.* qui consuluit super statuto Ianuensi prohibente Officialibus recipere dona, & munera, & extendit ad Ambasciatores Mediolani, qui receperunt xenia, seu dona ab Imperatore Constantinopolitano, an teneantur restituere Communitati, a qua missi fuerunt? & videtur in negatiuam partem inclinate, vt ibi latius.

13 Sed an Iudex, seu Officialis recipiens munera, & dona peccet mortalitèr, cum obligatione restituendi? hanc quæstionem examinat, & plenè exornat *Petrus Morla in empor. iur. part. 1. tom. 2. quæst. 10. per tot.*

14 Quo verò ad Communitates, hanc prohibitionem donandi habes nedum ex iure communi, vt dicemus, sed etiam ex dispositis *in Bulla Boni Regiminis hoc §. 14 ibi.* [*Ad hæc* prohibemus paritèr, ne prædictæ Communitates, Vniuersitates, earumque Collegia, Senatus, Adunantiæ, Congregationes, Magistratus, Officiales, aut singulares personæ, vllo modo præsumant ex fructibus, redditibus, & prouentibus, collectis, vel contributionibus certis, vel incertis, ordinarijs, seu extraordinarijs, eorum ærarij, seu massæ communis, siue ex pecunijs etiam priuatis, & particularibus singulorum ciuium per viam voluntariæ collectæ, seu contributionis in commune congestis etiam cuiusuis statuti, seu consuetudinis, aut verius corruptelæ prætextu, ex quauis causa etiam solita, & rationabili, munera, aut dona, quæcumque, &c. mittere, tradere, aut largiri, *&c.*]

Et sanè licèt negari non possit, hanc
15 Bullam valdè restringere regulas iuris communis, permittentes Vniuersitatibus certis de causis donare, vt videre est apud *Gabr. Berart. in suo spec. visitationis, cap. 23. de erogat. bonor. pub. Ciuit. num. 66. & seq. Nicol. Losæ. de iur. Vniu. par. 3. ca. 11. de donat. quæ fiũt ab Vniuer. nu. 5. & seq.* Attamen satis rationabilis est determinatio huius Bullæ, præsertim quando imponenda fit collecta pro muneribus, & donis alicui dandis; quia licet aliqua pars ciuium in hoc cõsentiat,
16 maior tamen pars illorum contradiceret,

ret, nisi timor, vel erubescentia reprimeret eorum voluntatem, per ea, quæ scribit *Antonius Tessera post* Bart.*Felin. & alios in tract. de notariorum errorib. cap.38. per tot.& præcipuè num.1.* dum ait, ex huiusmodi actibus donandi induci posse consuetudinem, a qua si ciues recedere vellent, erubescerent non soluere quod ab alijs soluitur: & facit etiam *Felin.in c.tua nos nu.primo col.2.vers.& adde quod medicus,extr.de homic.* dum ait, quòd medicus conductus ab Vniuer-
17 sitate cum certo salario, non debet etiã a sponte dantibus aliquid recipere, ne scilicet inducatur consuetudo, a qua recedere alij erubescerent.

Sed numquid hęc nostra Bulla prohibeat aliquid dare, vel donare nuncijs bona nunciantibus, vt bonum belli euentũ, Summi Pontificis creationem, & similia? & videtur negatiuè respondendum, ponderando verba amplissima, & effrœnata ipsius Bullæ iam supra relata, quibus adde etiã sequentia, videlicet: [*Aut* in alicuius etiam Legati, Vicelegati, Gubernatoris, Præsidis, Benefactoris, aut Protectoris honorem, etiam occasione hospitij, aut transitus, vel primi ingressus, aut ad beneficiorum acceptorum memoriam, gratique animi testificationem, pro construendis, ornandis, aut erigendis perpetuò, vel ad tempus Portis, Arcubus, Trophęis, Porticibus, Męnibus, aut alijs monumẽtis, seu pro prædictis personis quauis dignitate, vel auctoritate fungentibus honorificè, lautè, & opiparè excipiendis, seu pro quibuscumuis conuiuijs, aut hospitijs, etiam moderatis, eisdem, aut cuiuis alteri, quacumque occasione, vel causa exhibendis, aut pro personis, quę illos comitentur, aut illis ministrent, vel obuiam procedant, pretiosis vestibus induendis, vllas pecunias erogare, *&c.*]

Attamen quia non legitur expresśè
18 prohibitũ, aliquid moderatè huiusmodi nuncijs donare, cum simus in materia correctoria iuris communis, puto dispositionem Bullæ non esse extendendam; & quòd sit correctoria iuris communis apparet, quia *in l.1.C.publ.lætit. lib* 12. hoc permissum legimus: verba textus sunt hæc. [*Quicquid* nostrorum vnquã nunciari cœperit prosperorum, vt bella si desinunt, si oriuntur victoriæ fastus, si honor datus fuerit regalium, vel Consulum, vel trabearum, compositæuè pacis erit offereda tranquillitas; si sacros vultus inhiantibus fortè populis inferimus: hoc sine immodico pretio nunciari, excipique *sancimus*:] per quem textum Bart.*in l.ambitiosa,num.2. ff.de decret.ab ord.facien.* tenet, quòd nuncijs bona nunciantibus posśit aliquid ab Vniuersitatibus donari; & in hoc decretum Decurionum non esse ambitiosum; sequuntur *Io.de Plat.in l.penult. C. de cursu pub. Auend. de exeq. mand. par.2. cap.10.num.11.& alij relati a Gabr. Berart.in spec.Visit.cap.23.de erog.bon.ciu. num.*88.

Neque tamen in hoc excedendus est modus, vt scilicet ad effectum faciendi huiusmodi donationes imponatur collecta, & onerentur pauperes, hoc enim expresśè prohibetur etiam ab ipso Imperatore *in ead.l vnic.C.de pub.lætit.lib.* 12.*ibi.*[*Iudices* statuimus esse sollicitos, ne turpi colludio quæratur ex miseris
19 pretium gaudiorum: Quòd si id sacrilega fuerit dissimulatione violatum; & accipientem pudoris, fortunarumque manebit excidium, & cogentem par pęna multabit, & officium triginta librarũ auri vexatione quatietur, *&c.*] vbi *Lucas de Penn. in princ.* notat, literas continentes lætitiam publicam non esse Ciuitatibus dirigendas per homines diui-
20 tes, cupidos, & voraces, vt inde lucrum capiant, sed per pauperes cursores, quibus quid modicum dari poterit; quod non puto prohibitũ etiam ab ipsa Bulla: quis enim hilari fronte, promptoque animo non solueret aliquid nuncianti redditam esse pacem Italiæ cõcupiscenti animo desideratam? hoc enim (vt *Io.de Plat.scribit in d.l vnic. in princip.*
21 debet esse gaudium, & lætitia populorũ: nam bellum est perditio corporis, & animæ, & homines ad paupertatem perducit; quod *& Virgil.lib.1.Georg. pulchrè,& elegantèr cecinit.*

Quippe vbi fas versum, atque nefas;tot bella per orbem,
Tam multæ scelerum facies, non vllus aratro
Dignus bonos; squalent abductis arua colonis,
Et curuæ rigidum falces conflantur in ensem.

22 *Et Cassiodor. lib.1. var. cap.1.*[*Oportet* enim pacem quærere; omni quippe Regno desiderabilis debet esse trãquillitas, in qua & populi proficiunt, & vtilitas gentium custoditur; hæc est enim bonarum artiũ decora mater, hæc mortaliũ genus reparabili successione multiplicans, facultates protendit, mores

Y y extol-

extollit, & tantarum rerum ignarus agnoscitur, qui eam minimè quæsisse *sentitur.*] *& Fran.Guicciardin.hist.lib.16.* [*Nihil* sanctius, nihil magis necessariũ, nihil Deo gratius, communi inter Christianos Principes pace futurum video, sine hac enim, Religionem, pietatem, & hominum mores in apertissimam perniciem ruere, vel manibus tangi *potest*.] *& Io.Bapt.Mantuanus ad rem cecinit.*

Pax plenum virtutis opus, pax summa laborum,
Pax belli exacti pretium est; pretiumque pericli
Sydera pace vigent, consistunt terrea pace;
Nil placitum est sine pace Deo, nec munus ad aram.

Pacem igitur nuncianti poterit Ciuitas, illiusque Decuriones aliquid moderatum, & honestum donare poterunt.

23 Quod expresè in alijs casibus, vt in transitu Principis, in erectione armorũ, & insignium, & similium prohibetur, ex verbis ipsius Bullæ: & cum aliquãdo petita esset licentia a Prouincialibus Marchiæ in hæc verba. *Occorre, che per passaggio de' Prencipi, ò benemerito de' Superiori bisogna spendere qualche scudo per honorar l'entrata, ò passaggio di essi, ò inalzar armi per memoria del buon gouerno, se ne domanda licentia anche per somma limitata:* Fuit responsum. *Nihil omnino, quia obstat Bulla.* Quod quidẽ responsum propter identitatem rationis ad totàm Ecclesiasticã Ditionem extendendum, & seruandum erit.

24 Erogare etiam pecunias Vniuersitatũ in vestes pretiosas, ad induendum eos, qui Principi venienti obuiam procedãt, *nostra hac Bulla probibet, ibi. pretiosis vestibus induendis vllas personas erogare, &c.* licèt hoc a iure communi permissum videatur, ex ijs, quæ tradit *Petr. de Auendag.de exeq.mand.par.2.cap.10.nu. 13.vers. & ex eadem ratione, Gabr. Berart.in specul.visitat.cap.23.de erogat.bonorum pub.Ciuit.num.59. & seq.in* 8. *& 9.exemplo,* vbi affert præter Doctorum auctoritates exempla ex sacra Pagina desumpta, videlicet *lib.1.Reg.cap.17.* in ingressu Regis Saul; *& Matth.21.Marci 11. Lucæ 19. Ioann. 12.* in Christo Iesu, quando ingressus fuit Ciuitatem Hierusalem: vult tamen *Auendag. loco citato*; quòd finito ingressu huiusmodi vestes Vniuersitatibus restituantur, *per textum iuncta gloss.in l.26.id.vestimentum, ff.de peculio, vbi gloss.vltima* ait, hoc esse notandum in pedissequis, vulgò, Staffieri, quibus, quando repellantur, posit dominus retinere vestimentum, si dederat, vt in suo seruitio vteretur; *& hanc gloss. commendat Fran.a Ponte de potest.Proreg.tit.10.§.4. de donis, & expens. Vniu. num.11.* qui tamen affirmat, contrariam consuetudinem vigere in Regno circa vestes, quæ fiunt in ingressu Principum; nam vigore dictæ consuetudinis ipse *Auctor de Ponte* cum esset Protector Ciuitatis Capuæ, & Decanus Collateralis, noluit aures præbere petitionibus quorundam illius Ciuitatis aduersus Decuriones, qui sumptuosas vestes fecerunt in natiuitate filij Serenissimi Regis: In Hispania verò, quòd hæc vestimenta restituantur Ciuitatibus, testatur se vidisse *Auendag.in Ciuitate Matrid.* & cum eo sentit hoc idem *Garzias de expens. cap. 21.num.26.& 27.sed in num.28.* firmat plurimùm in hoc tribuendum esse consuetudini antiquæ; quàmuis enim id iuris rigor expostulet, contrarium tamen induci potest consuetudine, ad quam ipse confugeret, si casus occurreret; ex quo confirmatur opinio *Fran. a Ponte, & hoc idem voluisse Bobadill.lib.5.polit. cap.4.num.28.& 29.scribit Munnoz. de Escobar.tract. de ratiocin.cap.25.num.40* qui licèt dicat non esse in calculo recipiendum, quod expensum fuit in huiusmodi vestibus, nisi appareat fuisse restitutas Vniuersitatibus, quia censentur cõmodatæ, & non donatæ; tamen nec ipse a consuetudine recedendum putat: sed *Gabr.Berart.in spec. visit. cap.23. de erogat.bonor.publ.Comm.num.61.in 9.exemplo*, audactèr affirmat contra *Auendag. & alios*, quòd ex generosa, ac liberali munificentia ipsarum Ciuitatum huiusmodi vestes pertinent, & spectant ad ipsos Consules, siue Decuriones.

25 Sed numquid in primo ingressu Episcopi ad capiendam possessionem Episcopatus suæ curę commissi posit Ciuitas aliquid illi donare? & negatiuè videtur respondendum, ponderando verba *Bullæ, ibi, vel primi ingressus, iunctis alijs, tam Ecclesiastica etiam Pontificali. aut alia maiori etiam S.Romanæ Ecclesiæ Cardinalatus, quàm mundana dignitate fulgenti, &c.* & optimè facit *Innocen.Papa sanctio in c.1. §. procurationes, de censib.in 6.ibi. Caueat insuper* (quæ verba in Archiepiscopum, & Episcopum diriguntur) *ne ipse, vel quispiam suorum aliquod munus quodcumque sit, & qualiter-*

litercumque offeratur, præsumat recipere, vt non quæ sua sunt, videatur quærere, sed quæ Iesu Christi. & repetitum habes *in Trident. Synodo sess. 24. cap. 3.*

Verùm sicut in Regno Neapolitano solent Proreges dispensare, *teste Franc. a Ponte loco cit. in princ. Capiblan. de Baron. par. 2. pragm. 19. cap. 100. num. 16.* ita etiam Sacra Congregatio Boni Regiminis facto verbo cum S.D.N. Papa permittit aliquando, vt in primo ingressu aliquid Episcopis donent Vniuersitates, & ita permissum vidi Ciuitatibus Viterbiensi, & Tuscanensi in primo ingressu Card. Alexãdri Cæsarini harum Ciuitatum Episcopi. Nec solùm Episcopis, sed etiam Ciuibus ad honores, & gradus eminentissimos promotis, vt aliquid Vniuersitates donent, modo præmisso concedit Sacra Congregatio Boni Regiminis: ita enim Scipioni Cobellutio sacra Purpura a Paulo V. decorato eadẽ Ciuitas Viterbiensis obtinuit tanquam suo Ciui scuta sex mille dono dare: & ratio est, quia ex huiusmodi promotione non modicum ornamentũ ipsa quoque Ciuitas recipit; *Auth. habita, C. ne fil. pro patre;* & melius hoc expressit *Galen. in exhortatione ad bonas artes, relatus a Tiraqel. de nobilit. cap. 12. num. 10.*
26 *dum ait. Si fixius, & attentius contemplerts res hominum, comperies non homines factos illustres ex Ciuitatibus, sed cõtra per viros bonos, & artibus præstantes horum Patrias fuisse nobilitatas: etenim quod nomen, aut quam dignitatem habuisset Stagyra, nisi per Aristotelem contigisset? rursus quæ Solorum, nisi per Aratum, & Chrysippum?* Et hoc Ciuitatis Viterbiensis exemplum imitatę sunt aliæ Ciuitates, nempe Veliternum erga Cad. Martium Ginettum, Perusium erga Card. Vbaldum, habita, vt diximus, licẽtia ab Vrbano VIII. a quo fuerunt inter Vaticanos Senatores relati: & hæc Summi Pontificis licentia requiritur, quia nemo inferior potest prædictæ Constit. Boni Regiminis derogare.

Cum autem multæ Vniuersitates sub-
27 sint Baronibus, & Domicellis, quæ spontè sub tutela Congregationis Boni Regiminis manent, quęsitum est, an possint hæ Vniuersitates donare Baronibus, & Dominis tempore nuptiarum, & quãdo nascuntur filij, vel quando prima vice accedũt ad ipsas Vniuersitates, vel quid simile? pro affirmatiua optimè facit mos antiquissimus *ex Terentio* a nobis supra
28 relatus; qui mos etiam nunc multis in locis retinetur, præsertim in subalpinis, teste *Iacob. a S. Georg. tract. de homag. n. 33.* *nec omittenda est gloss. in l. placet, in verb. ab hinc, ibi, quia Principi natus sit filius, vnde collectam facit; & in verb. canonicam, ibi: quia nascitur filius Principis, vel facit filium militem, vel facit nuptias, C. de Sacrosanct. Eccles. vbi etiam Cyn. num. 3. vers. nisi in repentino, Ias. nu. 19. & alij ab eo relati, & facit Isern. in rub. quib. mod. feud. amit. nu. 5.* dum ait, vasallum teneri domino, sicut libertus patrono; libertus autem in multis patrono tenetur, vt *l. 1. & tot. tit. C. de oper. libert.*

Contrariam tamen sententiam puto veriorem ob generalem prohibitionem *Bullæ, ibi, mũdana dignitate fulgenti, &c.* quæ verba ad Barones, & Principes laicos diriguntur: & concordant tradita *a Fran. de Ponte in tract. de potest. Proreg. tit. 10. §. 4. nu. 12.* dum ait, non posse Vniuersitates aliquid donare Baronibus, nisi prius habito recursu, & obtenta dispensatione a D. Prorege; pari igitur ratione in Statu Ecclesiastico obtinenda erit licentia a Sacra Congregatione Boni Regiminis; & hoc fortius procedit in vasallis subditis, Vniuersitatibus, Collegijs, seu Capitulis, quia vt ait *Isern. super feud. tit. si de feud. defun. milit. contro. fuer. §. omnes filij, num. 6.* huiusmodi va-
29 salli non tenentur iuuare aliquem de Collegio, vel Vniuersitate, quia non sunt vasalli singulorum: quod nota pro Communitatibus habẽtibus iurisdictionem super Castra, & Terras, prout sunt Ciuitates Spoleti, Vrbis veteris, & aliæ si quæ sunt: nam huiusmodi vasalli subsunt Ciuitatibus, non autem ciuibus singularibus, ex vulgata regula; quod Vniuersitati debetur, singulis non debetur.

Et ad ea, quæ dicta sunt in contrarium *ex gloss. & Doctoribus in l. placet, & l. neminem, C. de Sacros. Eccles. ex eadem gloss. & Doctorib.* colligitur responsio, nõ esse scilicet faciendam illationem ex ijs, quæ licent Imperatori, qui est dominus
30 omnium, & non ligatur legibus, *l. digna vox, C. de legib. l. fin. §. quæ enim, C. de quadr. præscript. l. non alias, §. fin. ff. de iudic.* ad Barones, & Dominos inferiores, vt *post gloss. in d. l. neminem, in verb. perangarijs, vers. sed contra, scribit etiã Bart. ibi num. 2. vers. sed Imperat.* vbi
31 concludit notandam esse hanc glossam, dum firmat, quãmuis Imperatori transeunti per aliquam Prouinciam licitum

sit capere ab omnibus, quidquid sibi ne-
cessarium erit, & collectare personas, &
bona, quocumque priuilegio non obstã-
te; non tamen hoc permissum erit Gual-
danæ, idest exercitui ipsius Imperatoris,
quia illi de exercitu debent se premu-
nire; & si quid deest, a Communitatibus
Terrarũ, exigere: neque hoc grauamen
in vnam tantùm Prouinciam, vel Ciui-
tatem inferendum est, vt notat ibi *Cyn.*
vers. circa hanc quæst. sed communican-
dũ est inter omnes, nisi immineret ne-
cessitas, & promptum periculum, quo
casu poterit ab vna Ciuitate statim acci-
pere; sed vt postea fiat contributio inter
alias Ciuitates, *arg. l. 2. ff. ad l. Rhod. de*
iact. & nos diximus supra §. 12. *gloss.* 1.
verb. Consilijs.

32 Quid verò respondere debeant Vni-
uersitates Nuncijs, aut alijs personis ad
eas accedentibus, & petentibus aliquid
sibi donari, docet *Io. de Plat. in l. vnic. n.* 3
vers. facit etiam ista lex, C. ne quis liber.
inuit. lib. 11, nempe se facturas, quod a-
liàs fieri consueuit, & factum fuit: & ad
corroborandum huiusmodi responsionẽ
adducit *textum in l. litibus, §. nec de red-*
33 *ditibus, C. de agric. & censit. eodem lib.* 11.
vbi habes, si coloni more solito pende-
bant, ipsi maneant in pristina consuetu-
dine, &c. & hoc etiam scribit *Auendag.*
de exeq. mand. part. 2. cap. 10. in fin. Sed
cum Bulla Boni Regiminis tollat, & an-
nullet omnes cõsuetudines, & illas cor-
34 ruptelas appellet; ibi, *cuiusuis statuti,*
seu consuetudinis, aut verius corruptela
prætextu ex quauis causa, etiam solita,
& rationabili: melior fortasse responsio
erit si dicatur, *Obstat Bulla.*

Sed numquid Vniuersitates donare
aliquid possint in causam remuneratio-
nis ob accepta beneficia, videndi sunt
Nicol. Losæ. de iur. Vniuers. par. 3. cap. 11.
35 *num. 5. & seq. Gabr. Berart. in speculo vi-*
sit. cap. 23. num. 66. & in terminis Bullæ
Boni Regiminis *Gratian. discept. forens.*
lib. 2. cap. 202. qui sub num. 8. pro parte
affirmatiua dicit huiusmodi donationes
non esse propriè donationes, sed quasdã
debiti naturalis, solutiones, aut permu-
tationes; *Menoch. cons. 1. num. 448. Ma-*
gon. decis. Lucen. 87. venerabilis, num. 3.
nec ideo Vniuersitatibus damnosas, *vt*
ipse Gratian. autumat loco cit. qui tamen
re maturiùs considerata *sub num. 10.* ait,
etiam huiusmodi donationes remune-
36 ratorias esse prohibitas Vniuersitatibus;
quia si hæ permitterentur, multis frau-
dibus aperiretur via prætextu remune-
rationis: quibus quidem fraudibus oc-
currere, & obuiam ire præcipuè, & sum-
ma diligentia Sacra Congregatio Boni
Regiminis inuigilat: & ita seruatur in
facti contingentia, ne scilicet donatio-
nes remuneratoriæ fiant ab Vniuersita-
tibus; *teste Flauio Cherub. in Compend.*
huius Bullæ schol. 1. quædam ad rem cõ-
gerit *Franc. a Ponte de potest. Proreg. tit.*
10. §. 4. *de donis, & expens.*

37 At si quæratur, vtrum Vniuersitates
Comitibus, & Baronibus subiectæ te-
neantur donare, & munera conferre suis
Dominis pauperibus pro dotandis so-
roribus, & filiabus, & casu, quo Vniuer-
sitates recusarent, an liceat ipsis Domi-
nis, & Baronibus indicere, & exigere
hac de causa collectam? Et pro affirma-
tiua faciunt congesta *a Gabr. Berart. d.*
38 *cap. 23. nu. 90. in exemplo* 20. vbi firmat,
si aliquis Decurio, seu Consiliarius senio
confectus in paupertatem lapsus fuerit,
sunt illi ex redditibus publicis submini-
stranda alimenta, *per textum in l. decu-*
rionibus, ff. de decurion. ibi, decurionibus
facultatibus lapsis alimenta decerni per-
missum est; maximè si ob munificentiam
in patriam patrimonium exhauserint:
39 certum est autem, Barones esse primos
ciues illius loci, in quo iurisdictionem
habent; *Capibl. de Baron. pragm.* 12; *n.* 1.
& in terminis casus propositi *Afflict. de-*
cis. 265. de obligat. vasall. ad dominum, &
è contra, num. 54. & seq. Iacob. a S. Georg.
in tract. de homa. n. 33. Guid. pap. quæst. 57
Boer. quæst. 126. & alij multi relati a Me-
noch. de arbit. casu 181. *num.* 1. *& per tot.*
40 qui concludit, attendendam esse cõsue-
tudinem; nam licèt videatur hoc satis
æquum, non tamen reperitur a iure, seu
consuetudine generaliter, & in omnibus
casibus determinatum; & ideo iudicis
41 arbitrio relinquendum; qui iudex dili-
gentèr considerabit quantitatem dotis
promissæ, conditionem personarum,
quod auxilium, seu munus aliàs fuit præ-
stitum; ita *Menoch. d. casu* 181. *n.* 4. *&* 5.
42 Eoque magis, si Baro voluerit hac de
causa imponere collectam, quia hoc nõ
potest, sine literis Regijs in Regno; *Af-*
flict. d. decis. 265. nu. 56. Capibl. de Baron.
pragm. 8. part. 2. num. 49. & 50. & hoc e-
tiam dicendum in Ecclesiastica Ditione,
vbi præter alias pęnas contra imponen-
tes nouas collectas, & gabellas, adest ex-
communicatio expressa in Bulla Cœnæ
Domini, & ideo necessaria est expressa
licentia Summi Pontificis: & quòd Baro,
etiamsi habeat merum, & mixtum im-
perium,

perium, non possit imponere collectam vasallis, quia talis impositio est de regalibus, quæ soli Principi competunt, docet *Maripill. de Magistr. lib. 4. cap. 16. nu. 276. 277. & seq.* vbi nunnullas ponit limitationes, quas vide apud ipsum; *vide etiam Fran. a Ponte de potest. Proreg. tit. 10. de diuers. prouision. §. 4. de donis, & expensis Vniuers. num. 11. & 12. ac alibi.*

SVMMARIVM.

1 *Bulla Boni Regiminis probibet cibaria, & commessationes; non tamen ordinarias Magistratibus assignatas, sed extraordinarias.*

2 *Commessationes necessariò sunt assignandæ Magistratibus; & quare, & quo loco.*

3 *Commessationes Collegijs artificum in Gallia probibita, & quare.*
Amplia hoc magis probibendum in Collegijs, seu Cōgregationibus pro Religione institutis, si tamen modum excedant. num. 4.

5 *Vniuersitatibus non est permissum cibaria ministrare pauperibus in processionibus anno Iubilai, vel similibus casibus.*
Limita, quando adesset longa consuetudo in contrarium approbata. num. 6.

7 *Expensa, qua cibariorum causa fiunt, taxanda sunt, & in Tabella adnotanda.*

8 *Omnes liberales existunt, vbi sumptus ex publica pecunia fiunt.*

9 *Ex nimia ingurgitatione fetet os.*

10 *Episcopi, & alij Visitatores grauare non debent Vniuersitates, & Curatos nimio sumptu.*

11 *Parcitas pulcherrima virtus est, & in Episcopis pracisè laudanda.*

12 *Sobrietas quid sit ex Cicerone, & Aristotele.*

13 *Consuetudini multùm defertur in subministrando cibaria Episcopis visitantibus Diœceses.*

14 *Cibaria debentur Episcopis visitantibus etiam de iure Diuino; nisi adsit consuetudo contraria, & paupertas Parochi.*
Limita etiam quando Visitatores vellent cibaria in pecunia, & Vniuersitas negaret. num. 15.
Quod ex identitate rationis applicatur Visitatoribus laicis, vt sunt Collaterales militiarum, & similes. num 16.

17 *Visitatores missi ad reformandas Communitates a quo sint alendi.*

18 *Vniuersitates possunt ministrare sumptus Visitatoribus etiam in pecunia, si magis hoc expediat ipsis Vniuersitatibus.*
Amplia posse etiam variare ex cibarijs in pecuniam, & è contra.

20 *Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, & alij inferioris ordinis, quot equos, famulos, & inseruientes habere debeant in visitationibus.*

21 *Munera recipere nequeunt, vitantes a visitatis; & si contrarium agant, qua pœna puniantur.*

22 *Differentia forìatur inter Visitatores, et visitatos, a quo sit decidenda.*

23 *Legatum factum Vniuersitati pro epulo ministrando, vtrum valeat, & quando applicetur Fabrica S. Petri.*

24 *Clerici Regulares, & Sodalitates laicorum, an cogi possint ab Ordinarijs accedere ad Processiones publicas.*
Refertur decisio sacra Congregationis Episcoporum in hac facti specie Processionum; & excitantur nonnulla dubitationes. n. 25.

26 *Pracedentia inter Regulares, & alios interuenientes Processionibus qualitèr, & quomodo decidantur.*

27 *Fratres Ordinis S. Dominici pracedunt alijs Fratribus in Processionibus.*

28 *Pracedentia inter Sodalitates laicorum quomodo decidatur.*

29 *Consuetudini locorum valde defertur in materia pracedentiarum.*

§. XV.

Gloss. 1.

Epulis.

CAP. XXXVII.

1 PROHIBET etiam Bulla super Bono Regimine rerum, & bonorū ad Vniuersitates Ditionis Ecclesiast. spectantium cibaria, exulenta, & poculenta, epulas, commessationes, aut compotationes, *vt in §. 15. in*

in princ. Hæc autem cum sint in duplici differentia, ordinaria scilicet, & solita, alia verò extra ordinem, & insolita, sciendum est, prohibitionem non comprehendere ea, quæ sunt ordinaria de iure, vel ex laudabili consuetudine, vt sunt cibaria, quæ dantur Magistratibus, & Officialibus residentibus in Palatijs Communitatum, ad regimen illarum, & ad conuocandum Consilia, & alia gerendum, prout necessitas suadet; pro istis enim epulis habes ferè in omnibus Tabellis quid certum, & determinatum appositum, & taxatum; & dicitur, *per la mensa del Magistrato*; quod ad bonum Reipublicæ statum, & regimen *Aristot.* voluisse designat *lib.7.polit. cap.*10. dum ait, *De comessationibus videtur quoque omnibus vtile esse, vt adsint benè institutis Ciuitatibus. & cap.*12.*ibi. Cum verò multitudo ciuium diuisa sit in Sacerdotes, & Magistratus, decens est Sacerdotibus circa ædes sacras esse comessationes institutas: Magistratuum autem quicumque ius dicunt, &c. iuxa forum in loco celebri, communique sunt comessationes statuendæ*: Et sanè experientia docuit in multis Ciuitatibus, & Locis, vbi Magistratus non comedunt saltim de mane in domibus, & palatijs publicæ residentiæ, quòd nunquam, seu rarò cines, & decuriones conuocantur ad Consilia, & ad negocia publica pertractanda conueniunt.

3 Nec obstat *Tholosan. in tract. de Republ. lib.*13.*cap.*3. *num.*5. *& seq.* dum refert Sanctionem Francisci I. Regis Gallorum, qua prohibitæ, & expurgatæ fuerunt a Collegijs artificum, & aliorum comessationes, & conuiuia, quia in illis maximè excedebant operam, dum artifices solemnia conuiuia parabant magistris artis, vnde eueniebant mala; primò, vt inopes admitti difficilè possent quãuis periti, & diuites imperiti facilè in perniciem Reipublicæ in album redigerentur: dehinc, quòd inebriati magistri incõsideratè ad magisterium reciperent candidatos; *hac Tholosanus, qui addit ex Plinio*, comessationes causam fuisse dissoluendorum olim apud Romanos Col-

4 legiorum; quæ quidem si in prophanis prohibentur, multò magis in rebus sacris, & religiosis; vt pluribus probat idẽ *Tholosan. loco cit. & Garzias de expensis cap.*8.*num.*12.*&* 13. qui loquitur de comessationibus, & potationibus, quæ in mortuorum funere fiunt aliquibus in locis.

Siquidem hæc omnia intelligenda sunt, vbi exceditur modus, ebrietates ingurgitationes, immodesti, & immoderati risus, & saltationes fiunt, vt videre est apud eosdem auctores, & alios ab ipsis relatos; qui sanè permittunt conuiuia in pietatem pauperum, & conuocare etiam religiosos ad honorem Dei; *ex B. Gregorio lib.*2.*epist.*37.*ibi, conuiuia, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, rectè vestra fraternitas in suis epistolis laudat*, quę tamen in Ecclesijs peragenda non sunt, *ex D. Paulo ad Corin. cap.*11. *numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum?* Et sub eadem dispositione reducendum erit, si

5 Vniuersitas voueat processionalitèr ire ad aliquam Aedem Sacram, vel ad Vrbẽ anno Iubilæi, itaut necessarium fit prouidere cibaria pro refectione itinerantium, ne deficiant in via, & murmurent, nisi fuerint saturati; & quæsitum fuit, an istæ epulæ sint parandæ ex pecunia publica Vniuersitatis? & negatiuè respondet *Auendag. tract. de exeq. mand. part.*2 *cap.*16.*nu.*27.*vers. quintò infertur*; reddens rationem, quia licèt hoc cedat in honorem, & laudem Dei, & Sanctorum eius, non tamen est commodum publicum, sed particulare, & priuatum singulorum de ipsa Vniuersitate, & ideo faciẽdum erit sumptibus illorum, quos principalitèr tangit, *arg.* eorum, quæ notantur *in l. quoniam liberi, C. de testib. & in l. sed etsi hæreditas, §.*1.*ff. ad exhiben. sequitur Garz. de expens. cap.*21. *num.* 36. vbi de Processionibus, & Litanijs publi-

6 cis agit. Verùm si Consilium alicuius Vniuersitatis ex antiquissimo instituto, & longo tempore consueuit de bonis communibus dare alimenta, siue prandium clericis, cantoribus, capellanis, & similibus, qui populum regant, & associentur in Processionibus annuis vorijs siue de præcepto Ecclesiæ, vt sunt Rogationes ante Ascensionem D.N. Iesu Christi, de quibus loquitur *Lap. alleg.*90. *per tot.* siue ex aliqua laudabili consuetudine alicuius Vniuersitatis (quod erit onus ordinarium) tunc permissum erit, propter hanc antiquam consuetudinem, erogare publicam pecuniam; *vt idem Auendag. scribit cap.*10.*num.*18. quem sequitur *Munn. de Escob. trac. de ratioc. cap.*25.*num.*41. qui vult, huiusmodi expensam in calculo referendam esse Depositario Vniuersitatis; & in hoc seruandam esse consuetudinem locorum scribit *Garzias de expens. d. cap.*21. *num.*38.

in

in fin. Neque hæc aduersãtur Bullæ Boni Regiminis, quæ non tollit inueteratos vsus, & laudabiles consuetudines.

Sunt tamen huiusmodi sumptus ad
7 certam quantitatem redigendi, & in Tabellis describendi, & a sacra Congregatione Boni Regiminis approbandi: itaut si quid vltra fuerit expensum, in calculo non recipiatur; quod etiam aduertit *Escobar. loco cit.* cuius verba referre placet, vt innotescat, quòd omnes
8 homines, siue Hispani, siue Galli, siue Itali sint, vbi pecunia publica eroganda est, liberales existunt: ait enim *Escobar. In prædictis occasionibus* (comessationũ scilicet) *Decuriones populi regulariter opiperè, lautèque epulari solent, eo quòd ipsi Processiones istas comitare consueuerunt: hæc in re iudices rationales monitos esse velim, vt expensas deinceps faciendas in similibus Processionibus taxent, & limitent, itaut ne quid nimis in illis con-*
9 *sumetur*; ex nimia namque ingurgitatione feret os, *l. qui clauum, §. is cui os. ff. de ædil. edict.* quem textum induxit *gloss. in c. cum Apostolus, in verb. sumptuosas, de censib.* ne scilicet Episcopi, & alij Visitatores sumptuosas epulas quærant a Sacerdotibus, vel etiam ab Vniuersitati-
10 bus, dum Ecclesias rurales visitant, vel ad loca in earum Diœcesi consistentia accedant, vt confirmationis Sacramentum Christi fidelibus conferant; quo casu Vniuersitates prandium dare solent Episcopis, eorumque familiaribus; ipsi verò Episcopi, & Visitatores recipere debent cum gratiarum actione, quod honestè, & competentèr fuerit illis ministratum; eoque magis quia dum rebus Diuinis operam damus, a conuiuijs, & comessationibus abstinendum est, *c. nulli clerico, dist. 44. & D. Paulus ad Roman. cap. 13. ad fin. Honestè ambulemus non in comessationibus, & ebrietatibus, sed induimini Dominum Iesum Christum.* Et inter Episcoporum ornamenta pulcherrimam esse virtutem parcitatis pro-
11 bat *D. Thom. 2. 2. quæst. 149. art. 4. ibi, Episcopus in Ecclesia excellentissimum gradum habet, cui per Apost. indicitur sobrietas, secundùm illud 1. ad Thimot. cap. 3. Oportet Episcopum irreprehensibilem esse vnius vxoris virum, sobrium, prudentem, &c.* & laudabilem esse in omnibus Christi fidelibus, demonstrat Ecclesia, dum inter præcipuas Confessorum laudes canit:

Qui pius, prudens, humilis, pudicus
Sobriam duxit sine labe vitam,
Donec humanos animauit aura
Spiritus artus.

12 Quæ veritas etiam ethnicis innotuit; ait enim *Cicero de offic. Sobrietas est affectus moderationis contra incentiua crapulæ, & diluuium ebrietatis; & Arist. libel. de virtutib. Sobrietas virtus est, qua fit, vt in fruendis rebus sic versentur, prauas vt omnino voluptates ne appetãt; & paulò infra. Comes sobrietatis quædã ordinis conseruatio, & rerum munditia, & verecundia, & cautio est.* Et alia multa de sobrietate congerit *Barbos. de offic. Episcop. tit. 2. gloss. 5. in verb. sobrium, num. 1. viden.*

Quod autem diximus, Vniuersitates aliquando teneri, & obligatas esse subministrare Episcopis venientibus pro cõfirmationis Sacramento pueris conferẽdo, vel pro visitandis Ecclesijs per se ipsos, vel alios ab ipsis deputatos, epulas, & cibaria, scias, in hoc multùm deferendum esse consuetudini, *teste Frãc. Leon. in thesau. for. Eccles. part. 2. cap. 16. de*
13 *visitat. num. 34.* nam si Vniuersitates recusarent, non sunt cogendæ; prout idem *Leonius asserit decisum a sacra Congregatione Concil. Trident. super cap. 3. sess. 24. de reformat. in caus. Vintimillien. faciunt congesta per Dec. consil. 214. in causa vertente, num. 2. vers. nam quamplures, num. 4. & alibi.*

Licet huic decisioni videatur obstare *textus in c. si Episcopus, de off. ordin. in 6.* cuius verba sunt. *Hi tamen, qui visitantur, ministrare tenentur expensas victualium visitanti; eum secundùm Apostolum ad Corinth. 1. cap. 9. non sit magnum si ab eo metatur temporalia, per quem spiritualia seminantur. hæc Bonifacius ibi; sed in Epistola D. Pauli habes hoc amplius. Quis militat suis stipendijs vnquã? quis plantauit vineã, & de fructu eius nõ edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? numquid secundùm hominem hæc dico? an & lex hæc non*
14 *dicit? scriptum est enim in lege Moysi: non alligabis os boui trituranti. Hæc Paulus Apostolus*; ex cuius verbis videtur desumendum, quòd a Iure Diuino sancitum sit, vt hæc victualia subministrentur Episcopis, seu illorum Vicarijs Diœcesim visitantibus, & spiritualia ministrantibus; *& viden. est Cacher. decis. Pedem. 99. nu. 22. & per tot. Iacob Sbroz. de Vicar. Episc. lib. 2. cap. 122. certum est, per tot. Gratian. discept. foren. cap. 57. a n. 1. vsque ad n. 14. Barbos. de off. & potest. Episc. alleg. 73. multis in locis.*

Huius

Huius tamen quæstionis solutio colligitur *ex eod. Concilio Trident. d. cap. 3. prope fin.* dum ait: *Vbi consuetudo est, vt nec victualia, nec pecunia, nec quicquam aliud a Visitatoribus accipiatur, sed omnia gratis fiant, id obseruetur*. & ideo *Gratian. d. cap. 57. num. 15. vers. quo verò ad Episcopos, Barbos. d. allegat. 73. nu. 48.* firmant primam conclusionem, nec peti posse victualia, nec alias impensas pro Visitatione, nisi adsit consuetudo in cōtrarium; *Sbroz. de Vicar. Episc. quæst. 123 n. 3. lib. 2.* Et hoc magis procedit, quando Vniuersitas esset pauper, & non haberet vnde huiusmodi expensas subministraret, *arg.* eorum, quæ scribunt *gloss. in c. cum instantia, in verb. prægrauari, de censib. Surd. trac. de alimen. tit. 4. quæst. 22. num. 6. & alij ab istis relati*, de Rectore Ecclesiæ, qui sit pauper, itaut Episcopus visitando illam Ecclesiam, id agat de proprio, & de redditibus Episcopatus; quod fortius procedit, quando exit per Villas, & Oppida, vt Sacramentum Confirmationis tantùm conferat, teste *Barbos. & alijs ab eo relatis d. allegat. 73. num. 53.* dicente, ita fuisse decisum *a Sacra Congreg Eminentiss. Card. Concil. Triden. Interp.*

Alia solutio desumi poterit *ex c. felicis, de censib. in 6.* quando scilicet visitan-
15 tes vellent ab Vniuersitatibus pecunias loco victualium; tunc enim Vniuersitates recusare possunt, *ex Concil. Lugdunen. sub Gregor X. relato in d. c. felicis, in 6. in princ. & in c. 1. §. procurationes, eod. tit. de censib. in 6.*

Et hæc decisio potest applicari etiam ad alios Visitatores præsertim militiarū,
16 vt sunt Collaterales, & alij Officiales, qui nonnullis ab hinc annis in d. visitatione prætendunt ab Vniuersitatibus Status Ecclesiastici victualia in pecunia, licèt recipiant epulas, & alia necessaria ad cōmeatum ab ipsis Ducibus, & Centurionibus militum, commorantibus in loco, vbi fit visitatio; *Vital. in Clem. ad nostram, nu. 48. de censib. Franc. in d. c. felicis, n. 2. eod. tit. de censib. in 6. Gratian. discept. forens. cap. 57. num. 5. & alibi, Gabr. Berart. in specul. visitat secul. cap. 3. de visitatorū iurisdict. num. 79. & 80.* vbi declarat dictū *Bald. in c. cū ex officij, n. 2. de præscrip.* dicētis, quòd Visitatores dati a Principe ad aliquam Ciuitatem reformādam hoc facere debent expensis ipsius Ciuitatis; quod dictum sequitur *Boer. decis. 303.*
17 *nu. 9. Menoch. de arbitrar. casu 228. n. 19. ipse autem Berart. ibi num. 81.* declarat hoc verum, quando visitatio, & reformatio fieri petitur ab ipsa Ciuitate; nam quoties aliquid fieri petitur, id expensis petentis fieri debet, *l. quoniam liberi, C. de testib. Bart. in l. 3. §. defendi, in fin. ff. ex quib. caus. in poss. eat. Munn. de Escob. tract. de ratiocin. cap. 42. n. 6. & seq.*

Verùm si Vniuersitates cognoscant
18 magis proficuum illis esse pecunias, quā victualia dare, tunc Visitatores recipere possunt licitè pecuniam a volentibus illam dare, *vt in d. c. felicis, §. verùm quoniam, de censib. in 6. Barbos. d. alleg. 73 num. 56. Leon. thesaur. for. Eccles. part. 2. cap. 16. num. 33. vers. vbi autem est con-*
19 *suetudo*; addens, posse etiam Vniuersitates variare, vt vno anno præbeant victualia, alio verò anno pecunias; quæ tamen variatio non permittitur quoad partem, vt vna scilicet pars soluatur in victualibus, alia verò in pecunia, prout decisum refert *idem Leon. ab ead. Sacra Congreg. Concil. Trident. super eod. cap. 3 in causa Mediolanen. & Oxonien. in fin. die 13. Augusti 1595.*

Quot verò equos, & famulos pro ip-
20 sorum, & inseruientium vsu ducere possint Cardinales, Archiepiscopi, & Episcopi, & alij inferioris ordinis visitantes diœceses suas? decisum habes *in c. cum Apostolus, in princ. de censib.* vbi prohibitum inuenies ducere secum canes, aues venatorios, ne scilicet videantur quęrere quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi.

Munera etiā qualiacumque, & quomodocumque illi offerantur, recipere
21 non potest Episcopus a visitatis, ratione visitationis; vt innuit *Concil. Trident. in d. cap. 3.* nec etiam comestibilia, vt illa secum asportet; *Anchar. in Clem. 2. nu. 14. de censib. Gratian. discep. forens. cap. 57. n. 16. Barbos. d. alleg. 73. num. 54.*

Et si quid contra hanc prohibitionem ipsi receperint, maledictionem incurrunt, a qua nunquam, nisi duplum restituant, liberentur, *vt in d. cap. 1. §. procurationes, de censib. in 6. & ibi Anchar. num. 8. qui in vers. decimoseptimò nota*, subdit, hanc formam Episcopis præscriptam in visitatione, extendendam esse ad quoscumque, quibus competit ex officio visitare; & differentes vltra mensem dictum duplum restituere, qua pęna puniantur, vide *text. in c. exigit, & ibi Monach. & Ancharan. num. 2. de censib. in 6.*

Si tamen in præmissis oriatur contro-
22 uersia inter Visitatores, & visitatos, superioris arbitrio decidendam esse ait

gloss.

gloss. in c. cum Apostolus, §. prohibemus, in verb. rationalis, de censib. & idem scribit *Menoch. de arbitr. casu* 228. *n.* 27. *& alibi.*

23 Quid si Vniuersitati legatum sit aliquid ad epulas, vtrum illud petere, vel habere possit? & pro negatiua facit, quia Vniuersitas est corpus imaginarium, & non manducat, neque bibit: ergo inutile erit legatum. Attamen huiusmodi legatum deberi Vniuersitati respondet *Paulus I.C. in l.* 125. *Ciuitatibus, ff. de legat.* 1. siquidem ad singulorum ciuium diuisionem hoc relictum putatur; vt idē Paulus ibi declarat. Verùm si in huiusmodi legato additum sit, dandum esse prandium in aliqua celebritate in honorem Dei festiata, & in die festiuo, tunc omnes pecuniæ, quæ vigore huius legati erogandæ essent, ad fabricam S. Petri de Vrbe deuoluuntur, *ex Constit.* 9. §. 14 *Clem. VII. qua legitur in Bullar. nouo tom.* 1. *pag. apud me* 572.

Sub dispositione tamen huius Bullæ non erit comprehensum legatum factum alicui Sodalitati pro prandio die festiuo faciendo Sodalibus visitantibus septem Ecclesias; prout decisum habes *in Rota coram Caualerio, decis.* 212. *Thomas Porta, nu.* 4. *& notat Cherub. iun. ad d. Bul.* 9 *Clement. VII. schol.* 2.

Cum autem dictum sit supra de epulis, quæ a nonnullis Vniuersitatibus præstantur viris, & mulieribus interuenientibus Processionibus in diebus Rogatio-

24 num, & in alijs temporibus, si dubitare contingat, an scilicet cogi possint ad illas accedere omnes Sodalitates, necnō Clerici regulares, & seculares? affirmatiuam partem tuetur *Garz. de expens. cap.* 21. *num.* 38. præcipuè si fiat Processio ex magna causa, vt in festo Corporis Christi, & similibus, *ex dispositis in sacro Concil. Trident. sess.* 25. *cap.* 13. in alijs verò Processionibus non posse compelli, pluriès declarauit sacra Congregatio Episcoporum, *teste Quaranta in summa Bullar. verb. præcedentia,* vbi ponit Epistolam scriptam Episcopo Scalensi tenoris infrascripti. [*Reuerendissime* Domine vti frater. Quàmuis Thesaurarij, Magistri, & Confratres Sanctæ Mariæ

25 Annunciatæ magis conscientiæ suæ, ac pietati satisfecissent, si amplitudini tuę, eos ad publicas Processiones vocanti morem gessissent, cum tamen ad eas accedere detrectauerint, neque ab amplitudine tua compelli, neque vllis propterea censuris distringi, atque inno- dari debuerunt, quod sæpius aliàs consulti responderunt Illustrissimi Patres sacri Concilij Tridentini Interpretes; itaque interdictū hac da causa latum protinus tollas oportet, ac de cætero a similibus compulsionibus omnino abstineas. Deus amplitudinem tuam incolumem seruet. Romæ die 6. Maij 1597.

Amplitudinis tuæ vti frater

Card. Matthæius.

Et hanc eandem Epistolam videre poteris registratam apud *Barbos. de offic. & potest. Episcop. alleg.* 78. *num.* 24. *& alibi.* Verùm cum hæc Epistola videatur restringere dispositionem *Sacri Concilij Trident. d. sess.* 25. *cap.* 13. vbi expressè legitur, compellendos esse ad publicas Processiones clericos omnes tam secu-

26 lares, quàm regulares, etiam monachos, & exemptos; ijs tantùm exceptis, qui in strictiori clausura perpetuò viuunt, quomodo sit intelligenda d. Epistola, vide *Mar. Anton. var. resolut. lib.* 1. *resol.* 103. *num.* 14. *qui in num. præcedentibus* nititur probare, Episcopos posse etiam compellere Confraternitates laicorum, vt ibi per eum; licèt contrarium determinet *Barbos. d. alleg.* 78. *num.* 24. *vers. sed prima opinio.* Cum autem aliquando contingat exoriri differentias inter ipsos Regulares, & Confraternitates, quis eorum præcedere debeat in dictis Processionibus, ad tollendas huiusmodi controuersias, *fel. rec. Gregor. XIII. in sua Constit.* 84. *tom.* 2. *Bullar. nou. pag. apud me* 469. sanciuit; Religiosos illos præcedere, qui prius habuerunt locum, seu Conuentum in Ciuitate, in qua facienda est Processio: & iuxta hanc Sanctionem *sacra Rituum Congregatio sub die* 4. *Iunij* 1608. differentiam ortam inter Fratres Conuentuales Sancti Frācisci, & Fratres de Obseruantia nuncupatos in Ciuitate Tuscanēsi composuit, instante pro Commuunitate Dominico Cohellio fratre meo germano Prouinciæ Patrimonij tunc Agente.

Hæc tamen decisio non vindicat sibi locum in Fratribus S. Dominici, qui præ-

27 cedunt omnibus alijs Fratribus Mendicantibus, *Felin. in rub. de maior. & obed. num.* 5. *& habes Const.* 71. *Pij V. Bullar. nou. tom.* 2. *Clem. VIII. Constit.* 13. *tom.* 3. *& vide gloss. in c. quorundam, in vlt. notab. de elect. in* 6.

Quo verò ad Confratres, illi præce-

28 dere debent, qui prius saccis, seu vestibus specialibus vsi sunt in Processionibus tam publicis, quā priuatis; *vt in d.*

Zz *Const.*

Constit. 84. *Gregor. XIII.* §.3.*vers.inter Confratres verò*;& vide plenũ,& amplũque *cons.*343.*dum ordo,D. Franc. Bursatt. per tot.lib.*4.*Thob. Non.cons.*71. *visis,ac diligentèr, per tot.*

Verùm in hac materia præcedentiæ
29 multùm esse deferendum consuetudini locorum,dixit *Rota coram Card.Vbaldo in Colonien. præcedentiæ,impress.to.*5.*recent.decis.*85.*fuit hodie resolutum, nu.*5. *& 6.* vbi ampliat, etiãsi consuetudo iuri repugnet: *Menoch.cons.*51.*num.*51. *Seraph.decis.*964.*num.*1.*Gregor.XV. decis.* 124.*num.*2.*&* 4.

SVMMARIVM.

1 *Studiorum causa fauorabilis est in vtroque Iure Pontificio, & Cæsareo*
2 *Doctor, vel Scholasticus quando possit expellere fabrum, studia impedientem.*
3 *Scholares in studio morantes percipiunt fructus suorum beneficiorum licèt absentes.*
4 *Relictum causa studij dicitur pium.*
5 *Scholaris clericus an, & quando percipiat distributiones quotidianas, dum abest.*
6 *Legatum factum Ciuitati ad erudiendos pueros valet, & præstandum est; & quare.*
7 *Ad publicam vtilitatem pertinet, homines eruditos, & doctos habere.*
8 *Aduocati non minus prouident generi humano, quàm si patriam armis defenderent.*
9 *Ecclesiæ Cathedrales pro modo facultatũ erigere, & instituere debent Seminaria puerorum, vt bonis literis imbuantur.*
10 *Gregorius XIII. multa Collegia puerorum instituit, & dotauit in toto Orbe terrarum.*
11 *Pater ex dignitate filij nobilitatur.*
12 *Bulla Boni Regiminis prohibet Vniuersitatibus aliquid impendere studiorum causa.*
13 *Episcopi, & parochi tenentur docere pueros doctrinam christianam.*
14 *Vniuersitates habentes redditus opulentos, nec ære alieno grauatæ possunt aliquid erogare in puerorum eruditionem.*
15 *Electio iuuenum, quibus danda sunt alimenta studiorum causa, spectat ad eos, qui alimenta ministrant; & quare.*
16 *Electio procuratoris, aduocati, medici, & aliorum officialium huius generis spectat ad Communitates, quæ stipendia soluunt; & afferuntur exempla.*
17 *Iuuenes, quibus studiorum causa sunt assignata alimenta, an debeant illa habere tempore vacationis, & quando reuertuntur ad proprias ædes.*
18 *Scholaris, qui otiosè manet extra studiũ non gaudet priuilegijs.*
19 *Scholasticus si tempore vacationis assumat aliud exercitium, puta mercatoris, vel quid simile, amittit priuilegium.*
20 *Scholastici quanto tempore consequi stipendium, vel alimenta causa studij debeant, non est decisum, quia multiplex est.*
21 *Domicilium quanto tempore contrahatur in aliquo loco.*
22 *Scholasticus si per impossibile moraretur in aliquo loco causa studij, non tamen contraheret domicilium; & quare.*
23 *Scholaris per decennium permanens in aliquo loco, etiam studiorum causa præsumitur contraxisse domicilium, & quare.*
24 *Decennium assignatum studiorum causa nonnulli volunt.*
25 *Canonistæ septennium assignant, quia tanto tempore dispensantur clerici a residentia, studiorum causa.*
26 *Quinquennium videtur assignasse Iustinianus Imperator studentibus ius ciuile; & redditur ratio.*
27 *Sanctiones multorum Imperatorum, quas Iustinianus collegit, Codicem appellauit.*
28 *Quinquennium assignatum studiorum causa, nedum ad ius ciuile, sed etiam ad sacram Theologiam addiscendam a Summ.Pont.& Imperat. fuit.*
29 *Scholasticis volentibus lauream vtriusque iuris, canonici scilicet, ac ciuilis consequi, vt regularitèr hodie faciunt ferè omnes, spatium decem annorum assignatur*
30 *Prorogatio temporis quando facienda sit studiorum causa.*
31 *Aristoteles per annos viginti studuit apud Platonem.*
32 *Bartolus annis septem Iurisprudentiæ operam dedit.*
33 *Bartolus in decimoquarto suæ ætatis anno iura ciuilia sub Cyno Pistoriensi audire incœpit. In vigesimo ætatis anno Bononiæ publicè in iure respondit, repetendo, & disputando. In anno 21.Doctoratus gradum obtinuit.*
34 *Vniuersitates, quæ stipendia, seu alimenta studiorum causa suppetunt, debent habere*

habere tempus determinatum; & quare.

35 *Vniuersitatibus debentibus subministrare stipendia, seu aliminta studiorum causa, nisi sit assignatum tempus, recurrendum ad consuetudinem locorũ, in quibus vigent studia, & Collegia iuuenum, & puerorum.*

36 *Consuetudo locorum, in quibus studia vigent, seruanda est, nedum quoad prorogationem, & abbreuiationem temporis, sed etiam quoad stipendia.*

§.XV.

Gloss.2.

Studiorum causa.

CAP. XXXVIII.

1 STVDIORVM causa maximè fauorabilis est in vtroque iure tam Pontificio, quam Cæsareo: quoad ius Cæsareũ habemus *Authen. habita, & ibi Scriben. C. ne filius pro patre, Menoch. de arbitr. cent.3. c. su* 237. *nu.*1. *& per tot.* qui diligentèr, & egre-
2 giè explicat, quando Doctor, vel Scholasticus possit expellere fabrum, sua studia impedientem; & integrum *tractatũ de priuileg. scholar. scripsit Rebuff.* alia quoque videri poterunt apud Doctores nostros *in l.1. ff. soluto matrim. Surd. de alim. tit.6. quæst.19. num.9 & seq.*

3 Quo verò ad ius Pontificiũ, seu Canonicum, scholares dum sunt in studio, percipiunt fructus beneficiorum suorũ, ac si residerent, *c. super specula, & ibi Panormit. & alij Canonistæ, de magistr. & in c.2. in fin. ibi, ac recipiant integre prouentus suos ecclesiasticos, de priuileg. in 6. Panormit. in c. tuæ, c. relatum, de cleric. non residen. & alij relati a Petro Rebuff. tract. de priuil. scholar. priuil.31. in princ. & per tot. & in Conc. Trid. sess. 5. cap.1. in fin.* hæc habes [*Scholares*, qui in ipsis scholis student, priuilegijs omnibus de perceptione fructuum præbendarum, & beneficiorum suorum in absentia a iure communi concessis plenè gaudeant, & *fruantur.*] *Tiraq. de priuil. piæ caus. in præfat. num.26. vers. item re-*
4 *lictum causa studij*, vbi nititur probare, tale relictum esse pium, & æquiparari causæ dotis; *Moneta de distrib. quotid. quæst.10. an, & quando absens causa studij percipere queat distributiones quotidianas, per tot. par.2. Barbos. de canonic. & dignit. cap.27. sacrum Conc. num.33.*
5 *& seqq. & de offic. & potest. Episc. alleg.56 num.8. & alibi, Tiber. Decian con.43. a num.1. vsque ad 10. vol.1.* vbi comprobat quoad vtrumque ius tam canonicum, quàm ciuilem positam conclusionem; *Horat. Liu. tract. de priuileg. scholar. par. 1. priu.100. ampl.1. & alij multi ab istis relati, ac Lotter. de re benefic. lib.3. quæst. 27. num.151. & seq.*

6 Et magis ad rem nostram, legatum factum Ciuitati ad erudiendos pueros vtique præstandum est ex *Martian. I.C. responso in l.120. si quid, ff. de legat.1.* ita dicente. [*Si quid* relictum sit Ciuitatibus, omne valet, siue in distributionem relinquatur, siue in opus, siue in alimenta, siue in eruditionem puerorum, siue quid *aliud.*] hoc enim ad honorem ipsarum Ciuitatum respicit, vt *Paulus I.C. respondit in l 125. Ciuitatibus, vers. hoc amplius. ff. eod. tit. de legat.1.* in hæc verba. [*Hoc* amplius, quod in alimenta ætatis infirmæ, puta senioribus, vel pueris, puellisque relictum fuerit, ad honorem Ciuitatis pertinere *respondetur.*] ad publicam quippe vtilitatem pertinet
7 homines eruditos, & literatos habere, *c.34. cum ex eo, de elect. in 6. c. fin. de magistr.* & Doctorum scientia Mundus illustratur, *c. cum ex iniuncto, de hæretic. c. vnic. §. sanè, de relig. domib in 6. Zabar. in*
8 *Clem.2. num.7. de magistr.* & Aduocati non minus prouident generi humano, quàm si patriam armis defenderent: dicit *Imper. in l. aduocati, C. de aduoc. diu. iud. gloss. in d. c. cum ex eo, in verb. indigere, de elect. in 6.*

Quibus adstipulatur *sacra Tridentina Synodus sess.23. cap.18. cum adolescentiũ*, vbi statuitur, vt singulæ Cathedrales,
9 Metropolitanæ, atque his maiores Ecclesiæ pro modo facultatum, & diœcesis amplitudine, certum puerorum ipsius Ciuitatis, & diœcesis, vel eius Prouinciæ, si ibi non reperiantur, numerum in Collegio ad hoc prope ipsas Ecclesias, vel alio in loco conuenienti, ab ipso Episcopo eligendo, alere, ac religiosè e-

ducare, & ecclesiasticis disciplinis insti-
tuere teneantur.

Quod nedum summa illi pietate, &
religione suadente, sed vt successoribus
suis Summis Pontificibus, & fratribus
Coepiscopis sanctum præberet exem-
plum, recolen. & nunquã desituræ mem.
Gregorius XIII. Pont. Opt. Max. nedum
10 Romæ sex Collegia, nempe Societatis
Iesu, Germanorum, & Vngarorũ simul,
Anglicanum, Græcorum, Maronitarum,
Neophytorum; sed per diuersas Mundi
partes alia decem, & septem, itaut in
totum tria, & viginti Seminaria, seu Col-
legia Religioni, ac bonis artibus extru-
xerit, fundauerit, dotaueritque, vt ple-
nius apud illius vitæ Scriptores con-
tinetur: & delineata, quoque in aula
magna Collegij Romani conspiciun-
tur.

Ex quibus videtur dicendum posse
Vniuersitates, ac illis permittendam esse
erogationem pecuniarum publicarum
ad erudiendos iuuenes, & adolescentes,
bonisque artibus imbuendos; siquidem,
vt diximus supra §.14. *glos*. 2. non ho-
mines a Ciuitatibus, & Vrbibus, sed Vr-
bes ab hominibus decorantur, veluti pa-
11 ter ex dignitate filij nobilitatur, *teste
Luca de Penna in l. mulier, num*. 5. C. *de
dignit. lib*. 12.

12 Contrarium tamen sancitum habes in
Bulla Boni Regim hoc §. *ibi, seu pro præ-
standis pueris, vel adolescentibus studio-
rum causa alimentis, &c*. Huius contra-
rietatis solutionem nititur afferre *P. de
Auendag. de exeq. mand. part*. 2. *cap*. 10.
num. 21. quia, inquit, hoc est ad commo-
dum certarum personarum, non autem
vniuersale totius Ciuitatis, & dimoran-
tium in ea, & ideo non potest publica
pecunia in erudiendis pueris erogari; ex
vulgata regula, quod Vniuersitati debe-
tur singulis non debetur.

Secundò propter eandem rationem
idem Auendag. loco cit. scribit, Commu-
nitates non teneri præstare alimenta
13 pueris, vt erudiantur in doctrina Chri-
stiana; quia tale onus iniunctum est E-
piscopis, & Parochis curam animarum
habentibus, vt legitur *in Trident. Synod.
sess*. 24. *in decreto Reformat. cap*. 4. *vers.
idem etiam; & habemus etiam Pij V.
Constit*. 137. *ex debito, vbi Cherub. iun.
schol*. 2. *obseruat ex B. Dionys. Areopag. de
Eccles. Hierarch. cap*. 5. *& Dionys. Car-
thus. in elucidation. d. cap*. 5. *artic*. 9. hoc
munus in primitiua Ecclesia fuisse com-
missum Diaconis.

14 Si tamẽ Vniuersitates ære alieno gra-
uatæ non fuerint, & redditus habeant
exuberantes. sacra Congregatio Boni
Regiminis non adeo strictè verbis ipsius
Bullæ alligata est, quin aliquando per-
mittat, studiorum causa publicas pecu-
nias erogare; siquidem hoc permissum
scio Ciuitati Viterbiẽsi, cui quolibet an-
no scuta ducenta octuaginta octo in
calculo recipiuntur, & in Tabella descri-
pta apparent, vt quatuor adolescentibus
in publicis Vniuersitatibus studiorum
causa commorantibus alimenta suppe-
ditet.

Sed hic quæri potest; ad quem, seu ad
quos electio horum adolescentium per-
tineat? & cum hoc ex iam dictis sit o-
pus pium, ad Episcopum Ciuitatis spe-
ctare, videtur dicendum: *cum ex Tri-
dent. Synodo sess*. 22. *cap*. 8. omnium piarũ
dispositionum executores sunt Episco-
pi; & probat *textus in c*. 17. *tua nobis, de
testam. & facit c*. 1. *de off. iud. ord. & ibi
Scribent*.

15 Verùm ad ipsam Ciuitatem spectare
huiusmodi electionem adolescentium
probat *Zab. in Clem*. 1. §. *quibus, num*. 4.
de magistr. ea potissimum ratione mo-
tus, quia ad eos spectat electio, ad quos
pertinet stipendiorum subministratio;
arg. textus in c. 1. *& c. penult*. §. *verum
quoniam, extr. eod. tit. de magistr*. ad eos
enim deferendus est honor electionis,
ad quos datur onus soluendi salarium,
*l. secundum naturam, ff. de reg. iur. c. qui
sentit, de regul. iur. in* 6. & sicut patronus
eligit in beneficio, quod instituit, *c. quo-
niam in quibusdam, de iur. patron. c*. 1.
16 §. *verùm, eod. tit. in* 6. Sic etiam electio
procuratoris, aduocati, & medici perti-
net ad Ciuitates, quæ stipendia suppe-
ditare tenentur, *l. sed & reprobati, in
princ. ff. de excus. tutor. l. vt gradatim*,
§. *reprobari, ff. de muner. & honor. Zab.
loco cit. vers. dicit ergo*: & ita seruatur in
Ciuitate Viterbiẽsi, vbi Scholasticorum
electio fit in publico Consilio per secre-
ta suffragia, & qui maiorem illorum par-
tem tulerit, hic censetur electus.

Sicut etiam pari ratione videmus, E-
piscopum, & Canonicos non solùm Ec-
clesiæ Cathedralis Vrbis veteris, sed a-
liarum Ecclesiarum habere electionem
iuuenum studere volentium, in studio
Perusino, itaut habeant locum, & alimẽ-
ta in quodam Collegio, seu Sapientia,
quæ Vetus appellatur, ex eo quia in ip-
sa fundatione, seu institutione, ipsi Epi-
scopi, & Canonici, pro certa quantitate
reddi-

redditus, & pecunias dicto Collegio assignarunt, in executionem eorum, quæ disponuntur *in Clem.1.§.quibus,de magistris,& in Trident.Synodo sess.23.cap. 18.cum adolescentium*: & ratione huius oneris habent releuationem eligendi iuuenes,vt diximus, & legitur *in Clem.1 de censib.Vitalin in Clem.1. num.45.de magistr*. Et ita quoque seruatur in Vrbe veteri, in qua nonnullæ Sodalitates laicorum præbent alimenta scholaribus Collegij Capelletri, & ipsæ quoque Sodalitates habent electionem adolescentium.

Sed postquam electi sunt iuuenes, & assignatum est illis stipėdium menstruũ, vel annale,quæritur, an possint illud petere, & habere tempore vacationum, &
17 quando reuertuntur ad proprias ædes, quia in studijs non legitur? Super hac quæstione consultus *Io. Cephal. in consil.* 528. *testator iure legati. lib.*4. in affirmatiuam partem respondit, post *Ioan. de Plat.in l.quoties,n.4.C.de priuileg.scholar.lib.12.Flor.de S.Petr.in l.1.§. habitare,num.fin.ff. de his qui deiecer. Petr. Rebuff.de priuil.scholar.priuileg.33.n.1.*
18 *& alibi,& signantèr num.*7.limitat conclusionem,quando scholaris otiosè moraretur extra studium; quia tunc non gaudet priuilegijs, *l.si cui,§. tamdiu,ff. ex quib.caus.maior.l.3.§.si ad diem,ff.de re milit.Lucas de Penn.in l.hac lege, n.4. vers.hoc potest dici verum;C.de priuileg. schol.lib.* 12. Amitteret etiam priuilegiũ scholasticus, si tempore vacationis, vel
19 absentiæ a studio aliud assumeret exercitium, vt quia efficiatur mercator, vel quid simile; *ex Flor.a S.Petr.d l.1.§.habitare,num fin.ff.de his qui deiecer.*

Præterea quæritur, quanto tempore, quotuè annis consequi debeant adolescentes scholastici hoc menstruum, vel
20 annale stipendium? & videtur dicendum, quoad causa studij durabit, nam quod ex causa concessum est, durante causa semper intelligitur concessum:vt multis probat *Tiraq.in l.boues,§. hoc sermone, limit.5.per tot.ff.de verbor.signif.*Tempus autem studijs assignatum est multiplex; alij enim decennium esse volunt, *per text.in l.2.C.de incol.lib.10.vbi Ioan. de Plat. num.* 1. quærens, quanto tempore contrahatur domicilium in aliquo
21 loco, exemplificat in eo, qui studiorum causa commoratur, & dicit, etiamsi per decennium manserit, non præsumitur ex hoc contraxisse domicilium, quàmuis hoc tẽporis spatium studijs permissũ censeatur: & per totum hoc tempus dicitur scholaris esse in via redeundi domum, *l.cum filius familias viaticum, ff. si cert. petat.& Luc.de Penn.in eadem l.2*
22 *num.7.* extendit, etiamsi per impossibile daretur, vt scholaris per mille annos moraretur in aliqua Ciuitate studiorum causa, non tamen contraheret ibi domicilium, quia animus,quem scholaris habet redeundi ad locum, vnde venerat, repræsentat eũ semper in illo loco mansisse: & magis ad rem propositam videtur loqui *Menoch. de arbitrar. casu 86. num.22.* dum vult, opinionem *Lucæ de Penn.& aliorum* veram esse, quãdo certum esset, scholarem ibi esse studiorum causa tantùm, secus verò si essemus in dubio, nam tunc elapso decennio,quod studiorum causa concessum est, si habi-
23 tationem continuet, præsumitur velle domicilium ibi contrahere, & habere: nam tempus decennij *ab Alex. Seuero Imp.concessum incolis in d l.2.C.de incol.* facit etiam præsumere scholasticum intra illud tempus potuisse addiscere, & suorum studiorum metam absque omni dubitatione pertingere: hæc *Menoch.*ex cuius, & aliorũ supra relatis verbis col-
24 ligitur,tempus studiorum causa assignatum esse decem annorum. Alij verò septennium esse volunt, præsertim *Canonistæ, per textum in c.cum ex eo,de elect. in 6.ibi; quod vsque ad septennium literarũ*
25 *studio insistentes*; & ita respondet *Abb. in cons.88.num.fin.vers.venio ad sextum, lib.1.* & tanto tempore studiorum causa dispensantur clerici a residentia beneficiorum; *ex Rebuff.in pract.tit.de dispensat.de non residendo, num.25.*sed clarius *Lotter.de re benefic.lib.3.quæst.27.n.157. & 170.*

*Iustinianus verò Imp.*quinquennium
26 statuisse videtur in *procemio digestorum, §.& quod iam primis, in illis verbis, & quinti anni metas,&c. imò gloss. ibi in verbo quinti,*quatuor tantùm antiquitus fuisse dicit, quia liber Codicis non legebatur; & habemus etiam in hoc *eiusdem Imperatoris decisionem in eodem procemio,§. his igitur, ibi, & is erat in quartũ annum omnis antiquæ prudentiæ finis.*
27 Cum autem Iustinianus prædecessorum Imperatorum sanctiones in vnum collegisset, quam collectionem appellauit *Codicem*, vt harum quoque notitiam scholares haberent,quintus fuit additus annus; & hoc quinquennij spatium ad minus concedendum esse scribit *Card. Zab.in clem.2.num.14.de magistr.* quod qui-

28 quidem spatium nedum ad iuris prudẽtiam, seu ius ciuile; sed etiam ad sacram Theologiam addiscendam, assignatum habes *ab Honor.III. Pontifice in c. vltimo de magist.ibi, integrè per annos quinque percipiant, &c.*

Si quis verò iuri Pontificio, & Cæsareo operam dare voluerit, prout regulariter faciunt ferè omnes scholastici, qui vtriusque iuris lauream cõsequi volunt, tunc esse concedendum tempus annorũ
29 decem scribit *Cephal.consil.232. lib.2.* & facit *Abb.consil.88.in fin.lib.1. Menoch. d. casu.86.num.23.& num.seq.* docet, quãdo
30 do sit facienda prorogatio temporis studiorum causa; *Rebuff. de priuileg.schol. priuil. 23. in princ. Felin.in c. dilectus filius, il 2.num.12.vers. limita dupliciter,*
31 *de rescript.* & Aristotelem per annos viginti studuisse apud Platonem, scribit *Diogen.Laert.in eius vita.*: septem verò annos Iuris prudentiæ operam dedisse Bartolum sub Cyno Pistoriense, *idem*
32 *Bart.scribit in l.quidam eum filium,* 132 *sub num.8.ff.de verb.obligat.* in hæc verba. [*In decimoquarto* anno ætatis meæ in Ciuitate Perusij sub Domino Cyno de Pistorio iura ciuilia audire icepi, &
33 eius perseuerante gratia, totalitèr continuè studendo profeci, quòd in 20.anno Bononiæ repetẽdo, & disputãdo publicè de iure respondi, & demum in 21.anno doctoratus *fui.*] Sed quicquid sit de Bartolo, Aristotele, & alijs, qui longiori, seu breuiori tempore studuerunt, & suis stipendijs militabant, nec erat propterea illis constituendum, seu assignandum tempus; ad rem nostram, de Vniuersitatibus quippe loquamur; dicimus
34 regularitèr ab illis assignatam esse studiorum metam, quam nefas est excedere, vt scilicet bonum commune pluribus communicetur; & si daretur casus, quòd nullum esset præfinitum tempus, tunc
35 recurrendum erit ad ea, quę diximus de prorogatione, seu coarctatione, iuxta Doctorum supra relatorum sententiam, & consuetudinem locorum, in quibus studia vniuersalia florent; quæ seruanda
36 quoque erunt, nedum quoad tempus, quod ex iusta causa prorogari, & abbreuiari potest, *l.2. ff. de re iudic.* sed etiam quoad stipendia, quæ debentur scholaribus, siue in vna, siue in alia, siue in pluribus Vniuersitatibus studuerint, *ex Cephal.in d.consil.232.in fin. Menoch. d.cas. 86.num.23.& seq.& alijs ab istis relatis.*

SVMMARIVM.

1 *Bulla Boni Regiminis prohibet alimenta dare pauperibus ex pecunijs Vniuersitatum.*

2 *Vniuersitates an teneantur dare alimenta infantibus expositis.*

3 *Infantes expositi dicuntur filij illius populi, vbi exponuntur.*

4 *Pater naturali lege tenetur alere filium, & si illum exponit, & alimenta negat, amittit patriam potestatem.*

5 *Natus ex matre morti damnata debet expensis publicis ali.*

6 *Ecclesia, vel eius Rector tenetur alere infantes expositos, nisi in Ciuitate sit Hospitale ad hoc assignatum.*

7 *Hospitale nisi adsit in Ciuitate, aut loco infantibus expositis destinatum, dominus loci tenetur alere, & quare.*

8 *Ciuitates non habentes superiorem, & habentes regalia succedunt in bonis vacantibus.*

9 *Ciuitates non habentes Hospitalia pro expositis, Thebanorum legem seruare debent cum aliquo moderamine.*

10 *Infantes expositi apud nos Christianos habentur pro liberis, & ingenuis, & ad sacros Ordines absque vlla dispensatione promoueri possunt.*

11 *Filius expositus si patrem occidat, non incidit in pœnam parricidij, & quare.*

12 *Bruta animalia filios alunt, & pro illis pugnant vsque ad mortem.*

13 *Romæ sub Gentilium imperio aderat columna lactaria, vbi infantes lacte alẽdi deferebantur.*

14 *Traianus, & Hadrianus Imperatores pueris, & puellis expositis alimenta dabant.*

15 *Diuum Gregorium orasse pro anima Traiani Imperatoris somnium, & error est*

16 *Iudex potest cogere ciues diuites ad subministrãdum alimenta infantibus expositis.*

17 *Vniuersitates debent mutuare pecunias pro alendis expositis, dum in hanc piã causam quaeruntur eleemosynæ.*

18 *Noua Thesauri opinio in hac materia alendi infantes expositos.*

Apud Hispanos quid in hac re seruetur. num.19.

20 *Onus in multos partitum minus grauat, & tolerabilius est.*

21 *Minus onerosum est minutatim, quàm vno ictu conferre.*

22 *Carceratis alimenta dare christiana pietas*

tat impulit, siquidem quia non pauisti, occidisti, ex D. Augustino.

23 *Opinio Deciani circa alimenta carceratis danda.*

24 *Carcerati pauperes pro causa ciuili a suis creditoribus, ad quorum instantiam detinentur, alendi sunt.*

Amplia, teneri etiam ad medicamenta, & si recusent, relaxandi sunt a carceribus cum cautione de se repraesentantando. ibid.

Amplia secundò, etiam in carceratis non pauperibus, dummodo sint infirmi. ibid.

Amplia tertiò, si adsit pertinacia creditoris, recusantis dare alimenta. ibid.

Et quandocumque creditor voluerit dare alimenta, poterit cogere debitorem redire ad carcerem. ibid.

Considerandà tamen est in praemissis calumnia debitoris, paupertas creditoris, & an aliam dilationem habuerit ipse debitor, quae arbitrio iudicis relinquatur. ibid.

25 *Facultates dominorum Visitatorum carcerum in Vrbe extenduntur etiam ad totum Statum ecclesiasticum.*

26 *Carcerati, diebus Paschatis, & Natiuitatis Domini a carceribus sunt relaxandi.*

27 *Communitates an teneantur subministrare alimenta carceratis ad earum instantiam; & negatiuè videtur dicendum.*

28 *Alimenta non sunt praestanda debitori carcerato, quando ex delicto, vel alia culpa fuit illi denegata cessio bonorum.*

Extende etiam ad eos, quibus alimenta subministrantur a Confraternitatibus, & locis pijs. num. 29.

30 *Decurioni, seu ciui pauperi an, & quando Communitates alimenta ministrent.*

31 *Patronus, qui ex dotatione Capellae in paupertatem incidit, alendus est ex redditibus eiusdem Capellae, considerata tamen paupertate.*

32 *Ciuitas recipiens domum, vel fundum cum onere alendi donantem, tenetur alere etiam destructa domo, vel fundo.*

33 *Iudex car. erato ad instantiam Christiani ministranda sunt alimenta.*

34 *Vniuersitas, quae non consueuit transportare infantes expositos, non potest ad hanc transportationem compelli.*

§. XV.

Gloss. 3.

Alimentis.

C A P. XXXIX.

1 PROHIBET vlterius haec Constitutio Boni Regiminis erogare pecunias Vniuersitatum in causas alimentorum; sed quoniã euenit frequentèr, vt proijciantur, & exponantur per plateas, & vicos infantes, quorum parentes ignorantur, & quibus nisi subministrentur alimenta, ij miserè, & contra christianam pietatẽ pereunt; quaesitum propterea est, an deficiente priuatarum personarum chari-
2 tate, teneantur Vniuersitates ex publica pecunia subministrare alimenta, itaut quicquid fuerit in hanc causam erogatum, & expensum, recipiendum sit in calculo administratori, & quibus has fecerunt expensas?

Et pro affirmatiua dicimus, quòd isti
3 vulgò quaesiti, & expositi dicuntur filij illius populi, vbi exponuntur, *Munnoz de Escobar. de ratioc. cap. 25. num. 44.* qui ponit carmen,

Cui pater est populus, pater est sibi nullus, & omnis.

4 Cum autem pater teneatur naturali lege alere filium, *l. si quis a liberis, ff. de liber. agnosc. l. 1. C. de alend. liber.* itaut si illum exponat, & deneget alimenta, patriam potestatem amittat, *vt in c. 1. & ibi gloss. in verb. liberatus, Io. And. num. 6 & alij de infant. exposit. Paleott. de notis, & spur. cap. 63. num. 6.* Respublica verò, seu Vniuersitas dicitur horum expositorum quasi pater; ex praemissis ergo ad alimenta poterit compelli, argumento eorum, quae scribit *Bald. in l. Imperator, nu. 4. ff. de statu homin.* dum vult, quòd
5 natus ex matre morti damnata nutriri debeat expensis publicis; quem refert, & sequitur *Cepoll. in 2. cautel. Boer. quaest* 303.

303. *num.6 Surd. de aliment. tit.1. quæst.* 81. *num.3. Escobar. de ratiocin. cap.25. num.45.*

Alij verò scripserunt, horum infantiũ
6 expositorum nutritionem spectare ad Ecclesiam, vel eius Rectorem; ita *Iacob. a S.Georg. in l.hares absens, §. si quis tutelam, num.45. de iudic. Abb. in c.1. nu.3. vers. sed potest dici, de infant. & languid. expos. Surd. de alim. d. quæst.*81. *num.*1. *Sola in Constit. Pedem. super decret. de captura debit. in caus. ciuil. gloss.*3. *num.*8. qui ait, se ita obtinuisse pro Communitate Iauen. & Stiabini; *Munnoz. de Escobar. d. cap.*25. *num.*45 *vers. alij autem*, qui refert *Iacob. a S. Georg.* dicentem, hanc conclusionem esse veram, nisi in Ciuitate sit cõstitutum Hospitale ad hos infantes recipiendos, & alendos, vt in multis Italiæ Ciuitatibus adsunt.

7 Nonnulli sunt in tertia opinione, dicentes, si in Ciuitate non adest Hospitale ad hoc pium opus destinatum, tunc expensis domini ipsius Ciuitatis, & Loci alendos esse infantes expositos; ea quidem ratione; nam sicut dominus Ciuitatis succedit in hæreditatibus horum vulgò quæsitorum, & non habentium certos hæredes, exclusis ipsis Ciuitatibus, *vt in l.*1. *C. de bon. vacan. lib.*10. ita etiam tenetur ad onus alimentorum.

Quod autem dictum est, exclusis Ci-
8 uitatibus intellige verum in illis, quæ recognoscunt superiorem; nam illæ, quæ non recognoscunt, & habent regalia, succedunt in bonis vacantibus; *Io. de Plat. in d.l.*1. *num.*1. *C. de bon. vacant.* vbi verò in Ciuitatibus non adsit Hospitale ad præmissa specialitèr exequenda, vt in Patria D. Surdi, tunc, vt ipse testatur *d. tract. de alim. quæst*81. *num.*2. Communitates locorum, assolent recipere expo-
9 sitos, & nutricibus tradere, publica impensa nutriendos: quod etiam a Thebanis sancitũ fuisse testatur *Aelian. in varia hist. lib.*2. *ca.*7. his verbis. [*Lex hæc Thebanorum rectissimè, & humanissimè posita est, ne cui Thebano liceat infantẽ exponere, neque in solitudinem abijcere, capitis supplicio constituto: verùm si extrema mendicitate pater laboret, siue mas sit, siue fœmina infans, iubet lex, eũ statim a materno partu ad magistrum cum ipsis fascijs adferre; qui acceptum alicui tradit, leui pretio, cum quo pactum, & conditiones intercedunt, vt bona fide infantem alat, & adultum ser. ui, vel seruæ loco habeat, sic vt pro educationis mercede operas eius accipiat, &c.*] quæ quidem lex refertur etiam a nostris Doctoribus, præcipuè *Menoch. de arbitr. lib.*2. *cent.*4. *casu* 396. *num.*1.

In eo tamen, quod hic dicitur, adulti serui, vel seruæ loco habendum ab eo, qui alimenta in infantia subministrauit, vt pro educationis mercede operas eius
10 accipiat. hoc totum a christiana pietate repellitur, adeout huiusmodi expositi apud nos pro ingenuis, & liberis habeantur, & ad sacros Ordines absque alia dispensatione promoueri possunt; *Io. And. & alij Canon. in c.*1. *de infan. & languid. exposit. Paleott. de notis, & spur. cap.* 63. *Menoch. d. casu* 396. *n.*15. *&* 16. *& supra num.* 14. ait, si talis expositus occidat
11 patrem, parricidij reus non est; *Petr. Gerard. de Petrasanct. singul.*2. *num.*9. *Rebuff. de priuil. schol. priuil.*54. *num. fin. Lud. Rodulphin. quæst.*48 *lib.*2. *Bald. in l.*2. *&* 3. *C. de infant. exposit.*

Et satis æqua videtur hæc sententia,
12 nam magna quidem est parentum impietas exponere, & abijcere proprios filios a se progenitos, quod nec bruta animalia faciunt, imò ad mortem vsque pro illis pugnant, vt pluribus exornat *Card. Paleott. d. tract. de notis, & spurijs, cap.*63. & Romæ etiam, dum Gentilium
13 superstitio vigebat, Columnam lactariam in foro olitorio, sic dictam, quia ibi infantes lacte alendi deferebantur, fuisse ait *Festus Pompeius lib.* 10. quem refert *Alex. ab Alex. dier. genial. lib.*2. *cap.*12. *& ibi Tiraq. in verb. Pompeius*; & a Traiano, & Hadriano Impp. delata fuisse alimenta pueris, & puellis, testis est *Spar-*
14 *tianus in vita Hadriani*, dum ait. *Pueris, & puellis, quibus etiam Traianus alimenta detulerat, incrementum liberalitatis adiecit.* Domum verò amplissimã in Monte Cœlio fuisse, & multis possessionibus a Traiano Imperatore dotatã, vt expositi, & eorum nutrices alerentur per quadriẽnium, vt *ex Sabellico in eius vita hausisse scribit Munnoz. de Escob. tract. de ratiocin. cap.*25. *num.*46. *&* 47. vbi quorundam errore deceptus, som-
15 nium de ipso Traiano refert, nempe precibus, & orationibus D. Gregorij Magni animam dicti Traiani ab inferis reuocatam fuisse; quod expresse negat, & fabulosam narrationem appellat *Baron. in annal. tom.*2. *anno Christi* 100.

Sed ad rem nostram redeamus, nempe Vniuersitates teneri, & obligatas esse recipere, & alimenta decernere infantibus expositis, vbi non adsint Hospitalia

ad

ad hæc specialitèr deputata; prout docet *Surd.d.quæst.*81.*num.*2.cui quidem sententię contradicit expresse *Auendag. de exeq.mand.par.*2.*cap.*10.*num.*19.dum
16 ait, iudici permissum esse compellere ciues diuites ad præstandum eleemosynam in hanc causam, ne pauperes expositi fame pereant; *ex gloss. in c.sunt ij, in verb.esurientium,& alibi dist.*47.quā *gloss.ad hoc etiam allegat Couar.var. resol.lib.*3.*cap.*14.*num.*5. *Anton. de Burgos in c.quod hoc,n.*30.*&* 31.*d.empt.& vend.* Et interim dum exquiritur eleemosyna,
17 ex bonis communibus fiet mutuum, in tam laudabile opus, alendo scilicet eos, qui nequeunt se saluos facere;ita *Auendag.*

Nouam denique opinionem affert *Thesaur.decis.*118. *infans expositus,n.*4. dum ait, hoc onus spectare vniformitèr ad Ecclesiam, vasallum, & Communitatem, quia cum hoc fit ex pia causa,& pro
18 eleemosyna, ad quam Ecclesia, vasallus, & populus tenetur, ad hos etiam hoc onus spectare debet, & vnicuique pro rata suarum facultatum; ad quod probandum adducit textum nouum, & a se inuentum *in nouell.Iustin.const.*153. *de infant.exposit.vers.quin sancimus,*vbi Imperator mandat, istis infantibus esse subueniendum ab Archiepiscopo, & a tota illi suppofita Ecclesia (quæ fidelium cōgregationem, tam laicorum, quàm clericorum significat) ac etiam ab ipso Magistratu laico, cum etiam Præfecto præcipiat, vt illis opem ferat: *hac Thesaur.* qui tamen restatur, Senatum iudicasse pro maiori parte, quòd si extet in loco Hospitale, ad illius curam hoc opus pertineat, ex auctoritate *gloss.*1.*in c. fin.dist.* 87. sin minus Rector Ecclesiæ, si habeat redditus sufficientes, tenebitur, & si non habeat Rector, tunc omnes concurrent pro rata facultatum, videlicet Rector, Dominus loci, & Communitas, ex dispositis *in d.nouell.* licèt concludat, hoc esse iudicis arbitrio relinquēdum: cuius sententiam sequitur, & verissimam dicit *Munnoz.de Escobar.d. cap.*25. *num.*45.
19 *vers.ipse tamen.*afferens consuetudinem Hispaniarum, qua iudices arbitrari solent, vt isti expositi alantur expensis Fraternitatum, quæ huic ministerio fuerunt addictæ; quibus deficientibus, eleemosyna petatur a populo, vel ex condemnationibus huic ministerio applicatis detrahatur; si verò Consilia locorum ex bursa communi hoc egerint, nulli dubiū, quin in calculo decurionibus, & administratoribus rerum publicarum recipi debeat.

20 Præterea animaduertens idem *Escobar.*quòd onus in multos partitum minus grauat, & tolerabilius est, hortatur propterea Episcopos, vt licentias concedant exigendi per totum annum eleemosynas in hoc pium opus erogandas: siquidem minus onerosum est ciuibus
21 minutatim, quàm vno ictu conferre; & omnes prædictas opiniones, circa alimenta infantibus expositis præstanda, refert *Capiblanc.tract. de Baron. part.*2. *prag.*19.*cap.*100.*num.*13.*&* 14.*Gabr.Berart.in specul.visit.ca.*23.*de erogat.bonor. pub.num.*91.*exempl.*21.

Pari ratione ad christianam pietatem spectat alimenta præstare illis, qui car-
22 ceribus mancipati sunt, vbi ex deficientia alimentorum, periculum mortis occurreret; nam *ex Diuo Augustino; quia non pauisti, occidisti*. Et ideo ex bonis communibus alendos etiam esse carceratos scribit *Paris.de Put. de syndic. cap. expensæ,§. potestas,num.*3. quem refert, & sequitur *Auendag.de exeq.mand. part.* 2.*cap.*10.*num.*17.*vers.decimum septimum exemplum, per text.in l.*2. C. *de Episcop. audien.* qui quidem textus illud mihi probat, pœnas clericorum temerè litigantium non accedere fisco, sed paupe-
23 ribus erogandas esse:verùm *Decian.trac. criminal.lib.*5. *de carceratione, cap.*33. *si legitima, num.* 10. vult, quòd carceratis fiant expensæ de bonis ipsorum carceratorum, si habeant, sin autē, vel de eleemosynis, vel de pecunijs officij Inquisitionis, idest de prouentibus deputatis ipsi officio, *vt in Clem.*1.§.*porrò, de hæretic.*& hoc etiam tenet *Gudis.tract. de hæretic.quæst.*11.*nu.*13.*Aegid.Boss.tract. crim. tit. de alimen.præstan.sub num.*3. scribit, huiusmodi alimentorum onus spectare ad fiscum, quando in eum deuoluuntur bona carceratorum, *per text. in l.*2.*C.ad l.Iul.de vi publ.*

24 Verùm isti loquuntur de carceratis pro delictis, & criminibus; quid ergo dicendum erit, si debitor pro causa ciuili a suo creditore detineatur in carceribus? & in Ecclesiast. Ditione habemus *Pauli V.Const.*71.§.24.*de facult.visit. carcerat. num.*7.*&* 8.*Bullar.nou. tom.*3.*pag.* 285. vbi hæc leguntur. *[In casu* infirmitatis creditorum sumptibus pauperibus debitoribus alimenta, & medicamenta ministrent in carceribus;quibus creditoribus recusantibus, relaxentur, habita fide a medicis deputatis,& data cautio-

ne de se repræsentando, postquam conualuerint. Quod seruetur etiam in debitoribus non pauperibus infirmis, qui data pariter cautione de se repræsentando, vt supra, sub pœna debiti, relaxari possunt. Quintò relaxentur debitores, quando cognita eorum paupertate, & pertinacia creditoris (qui tamen non sit æquè pauper) ei mandatum fuit, vt debitori carcerato subministret alimenta, & ipse hoc facere recuset. Quandocumque autem debitori relaxato creditor paratus sit alimenta præstare, possint illũ cogere ad redeundum in carceres; *& infra sub num.* 15. Et in præmissis habeatur ratio paupertatis creditoris, & an debitor calumniosè diù litem sustinuit, fatigando creditorem expensis, & laboribus, & an aliam dilationem habuerit, & creditori non satisfecerit, non consito de legitimo impedimento; & in his omnibus Visitatores arbitrio vtantur; & pensatis qualitatibus, tam creditoris, quã debitoris, ac facultatibus, & natura debiti, decernant ea, quæ iuri, & æquitati, & vtilitati etiam creditorum conueniant, *&c.*]

Sed obijciet aliquis, huiusmodi Sanctionem habere locum in Vrbe tantùm, cum dirigatur Visitatoribus carcerum ipsius Vrbis, vt ex lectura apparet; & hoc idem sancitum quoque habes *a Paulo III. Const.* 44. *d. Bullar. tom.* 1. *pag.* 68. *a Pio IV. Const.* 58. §. 15. *tom.* 2. *pag.* 21. *a Greg. XIII. Const.* 25. §. 5. *pag.* 392.

Respondetur, Visitatores consueuisse
25 facultates in præmissis concessas cõmunicare alijs iudicibus in Ecclesiastica Ditione commorantibus; & ad hanc communicationem exequendam vtuntur literis Illustriss. D. Cam. Apostolicæ generalis Auditoris, qui præter literas particulares, quas ad priuatorum instantiam concedere solet quotidie, appropinquãte verò S. D. N. Iesu Christi Resurrectionis die, literas generale ad omnes iudices transmittit; quæ videntur desumptæ
26 *ex l. nemo deinceps, C. de Episc. aud.* cuius verba sunt. [*Vbi primus* dies Paschalis extiterit, nullum teneat carcer inclusũ, omnium vincula dissoluantur, *&c.*] videndus est *Farin. de carcer. & carcerat. quæst.* 33. *num.* 76. *vers. limita* 6. *Mauson. de caus. execut. limit.* 12. *per tot.*

Verùm hæc ad rem nostram parùm conferre videtur, quia de alimentis præstandis pauperibus in carcere detentis agitur, ad quæ Communitates regulariter non tenentur; attamen non ignorãdum putaui, quòd si eueniat casus, vt quis ad instãtiam Vniuersitatum detrudatur in carceres, & hic sit pauper, poterit ex dispositis in præcitatis Constitutionibus alimenta petere, prout petita fuerunt Communitati Ciuitatis Castel-
27 lanæ a quodam suo debitore, qui, probata paupertate, petebat aut alimẽta decerni, aut a carceribus relaxari, iuxta dispositionem Constitutionum supra relatarum, & iuris communis, vt probat *Mauson. d. limitat.* 12. *num.* 3. *& alibi.* Cui quidem petitioni responsum fuit ex dispositis in eadem Constitutione, videlicet non deberi, quando creditor est æquè pauper, cum autem Communitates gaudeant priuilegijs pupillorum, & miserabilium personarum, quia sine pauperibus non dicitur perfecta Vniuersitas, quia hæc debet constare ex summis, infimis, & medijs, *Tholos. de Repub. lib.* 1. *cap.* 1. *nu.* 8. *vers. vtque in fidibus*; ideo ab illorum præstatione fuit absoluta.

28 Nec etiam præstanda esse alimenta debitori in carceribus detento, quando ex delicto, vel alia culpa fuit per sententiam denegatum beneficium cessionis bonorum, testatur *Gamma decis. Lusitan.* 261. *num.* 3. *vers. limita.*

Pari ratione nõ tenetur creditor præ-
29 stare alimenta, quando carceratus eleemosynis alicuius Confraternitatis viuere potest, prout in pluribus Italiæ Ciuitatibus adest hoc pium, & christianũ opus; *Gamm. d. decis.* 261. *nu.* 2. *vers. quod si obijciatur, Coler. de process. execut. par.* 1. *cap.* 6. *num.* 98. *vers. quod tamen*, quos refert, & sequitur *Mauson. de caus. execut. d. limit.* 12. *num.* 10. 11. *&* 12.

An autem Vniuersitates, seu illarum Decuriones possint aliquid pro alimentis dare, vel donare de bonis communibus ciui seu decurioni pauperi? & si insistendum est verbis *Bullæ super Bono Regimine*, negatiuè respondendum est, ibi, *Seu pro præstandis pueris, vel adole-*
30 *scentibus studiorum causa alimentis, &c.* De iure tamen communi, concurrentibus nonnullis circumstantijs, in contrarium scribit *Munnoz. de Escobar. trac. de ratioc. cap.* 24. *num.* 34. *post Menoch. de arbitr. lib.* 1. *cap.* 46. *num.* 3. *& alios ab eo relatos per textum in l. decurionibus, ff. de decurion.* circunstantiæ verò, ex quibus præcipuè concedenda sunt alimenta ciui, & decurioni in paupertatem lapso, erunt, si facultates suas pro patria erogauerit, si pro patria laborando ad egestatem peruenit; sunt verba textus in

d. l.

d.l. decurionibus, ibi, Decurionibus facultatibus lapsis, alimenta decerni permissum est; maximè si ob munificentiam in patriam patrimonium exhauserint. Et optimè ad rem faciunt congesta *per Lãber. de iurepatron. lib. 3. quæst. 3. prin. art. 2. 3. & seq.* vbi firmat, patronum, qui suũ patrimonium erogauit in dotanda Ecclesia, si ad inopiam redactus fuerit, alẽdum esse ex redditibus illius Ecclesiæ;
31 & est textus expressus *in c. 30. quicumque fidelium, 16. quæst. 7.* cuius verba ex Concilio Toletano desumpta sunt hæc. *Quicumque fidelium deuotione propria de facultatibus suis Ecclesia aliquid contulerint, si fortè ipsi, aut filij eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Ecclesia suffragium vita pro temporis vsu percipiant.*

Paupertas autem qualis, & quanta esse debeat, ad hoc vt huiusmodi alimenta debeantur? *idẽ Lambert. d. lib. 3. quæst. 3. art. 3. num. 4. & 6.* dicit, arbitrio iudicis relictum esse; & fusius hoc scribit *Menoch. de arbitrar. lib. 2. cent. 1. casu 65. nu. 7. & alibi; Munnoz. de Escob. d. cap. 24. n. 36.* qui ait, crederem absque dubio, quòd concurrentibus qualitatibus a Lambertino relatis, quicquid pro alimentis tali decurioni donatum fuisset, in calculo recipiendum esset. *Gabr. Berart. de erogat. bon. pub. cap. 23. num. 90. exempl. 20. Marescot. var. resolut. lib. 2. cap. 83. quotidiana, num. 58. & seq.* Siquidem hæc dici potest remuneratio quædam; *Io. de Plat. in l. ordinis, num 1. vers. possunt tamen, C. de decr. decur. lib. 10.*

Et ego aliàs obtinui in sacra Congregatione Boni Regiminis, quòd cuidam famulo, qui toto suæ vitæ cursu iuuentutem scilicet, virilitatem, & bonam senectutis partem seruiendo Ciuitati Viterbiensi insumpserat, & iam ad seruiendum inutile reddito, alimenta, eius vita durante, darentur.

Si quis autẽ dederit Ciuitati, vel Oppido domum, vel fundum, ea conditione, & pacto, quòd eum alere teneatur, si domus, vel fundus casmate, vel incendio pereat, quòd Ciuitas, vel Oppidum ni-
32 hilominus teneatur ad alimenta præstãda, scribit *Cyn. in l. 1. num. 14. Ias. & alij ab eo relati sub eodem num. 14. C. de iur. emphyt.* qui licèt loquantur in Ecclesia, vel Hospitali, seu Monasterio, attamen idem videtur dicendum in Ciuitate, vel Oppido, propter rationis identitatem.

An autem vasallus teneatur præstare alimenta baroni, seu domino in egestate constituto? vide *Capiblan. de baron' prag. 1. n. 177. & seq. & nos diximus sup. in verb. munera, & dona.*

Quod autem dictum est de alimentis
33 præstandis pauperibus carceratis ab eorum creditoribus, amplia, hoc etiam habere locum, si iudæus sit carceratus ad instantiam creditoris Christiani; *ex noua Constit. san. me. Vrbani VIII. edita die 18. Octobris 1635. pontif. anno 13. sub annulo Piscatoris;* quod in alijs Constitutionibus Pauli V. & aliorum Pontificum supra relatis sancitum non fuerat.

Adde etiam ad ea, quæ diximus de infantibus expositis, quòd si exponan-
34 tur in loco, vbi non adsit hospitale pro eorum receptione destinatum, & ideo sint transportandi ad dictum hospitale, si locus, in quo fuerint expositi, non consueuerit concurrere in expensis pro tali exportatione faciendis, non poterit ad illas faciendas compelli; ita *Sacra Congregatio Boni Regiminis rescripsit Episcopo Nucerino* in hæc verba. *A Mõsig. Vescouo di Nocera.* [Non essendo stata solita per l'addietro la Communità di Gaisana concorrere alle spese della trasportatione degli esposti, N. Sig. nõ vuole ne anche sia grauata per l'auuenire. Però dissimulandosi per hora l'esecutione, che V.S. gli hà fatta fare per questa volta, non gli darà da qui auanti altra molestia: e Dio la contenti. Di Roma li 16. Gennaro 1636.

Di V.S.

Come fratello

Il Card. Barberino.

Giulio Donati Segretario.

SVMMARIVM.

1 *Spectaculorum ludis interesse vitio, & crimini adscribit Iustinianus Imperator; & quare.*

2 *Spectacula fieri etiam pia, & intra Ecclesias Bulla Boni Regiminis prohibet.*

3 *Clerici, qui in scœnis lusisse noscuntur, ad sacros Ordines promoueri non debent.*

4 *Pater potest excludere filium ab hæreditate, si ludicras artes exerceat.*

5 *Ioci, & ludi necessarij aliquando sunt ad expellendas malenconicas cogitationes.*

6 *Ludorum genera sex exerceri possunt, quæ ex Imperator. sanctionibus colliguntur.*

7 *Gimnica ars quanam sit, vnde traxit ori-*

riginem, & in quo differat a Gimnastica.
8 *Spectacula quædam possunt in Ecclesijs quoque exhiberi.*
9 *Pecunia publica fuit olim spectaculis assignata, & hodie quoque ab aliquibus* Ciuitatibus *ponitur in Tabellis; & quare.*
10 *Ludi vnde dicti sint; ab Hetruria Romã delati, & a Regibus editi.*
11 *Ludi Circenses omnia ludorum genera continebant; & quare.*
12 *Romani adeo spectaculorum voluptate capiebantur, vt insanire viderentur.*
13 *Qui ante alios in spectaculis assurgebant colaphis cædebantur.*
14 *Tertulliani sententia de spectaculis.*
15 *Officiales ludis præpositi quid agere deberent, & quas obseruare leges.*
16 *Lex prima de ludis Lucinia fuit appellata apud gẽtes; & aliæ quoque leges post Christi Domini Aduentum a Romanis inuentæ, & quænã sint; & cuius sumptu fiant.*
17 *Brauium cursui publico additum, Vrbano VIII. sedente, & Iulio* Cartbario *I.V.D. Vrbeuetano* Senatore, *aucta ad Metaurum Ditione.*
18 *Ludis, & spectaculis hodie in Vrbe diebus baccanalibus quinam præsint.*
19 *Decem ludorum Præfecti apud Græcos fuerunt, & quid agerent.*
20 *Actio iniuriarum datur contra eijcientes, vel frangentes statuas.*
21 Copiosissimus *statuarum populus in Vrbe aderat, & a Tuscis primùm inuentarum, atque ad illarum honorem ludi fuerunt instituti.*
22 *Ad Imperatorum statuas fugientes immunitatem habebant.*
23 *Ludorum cura quibus olim Romæ commissa, & quorum impensis.*
24 *Vectigal lenonum, & meretricum ludis, & spectaculis Alexander Seuerus assignauit.*
25 *Ludorum, & spectaculorum curam Præfectus Vrbi habebat.*
26 *Sacerdotibus, Pontificibus, priuatisque viris ludos edere ethnici permiserunt.*
27 *Legatum pro spectaculis, & ludis in testamento relictum, substinetur.*
28 *Ludi sine sacrificijs, sacrificia verò pars religionis erat apud ethnicos.*
29 *Deorum, Dearumuè simulachra in ludis vehebantur, a quibus nomen accipiebant, & quorum etiam nomina multa referuntur.*
30 *Nudorum hominum ludis Athletarũ scilicet, mulieres adesse Augustus vetuit.*
31 *Vmbratilis pugna hodie retinetur ab ijs, qui armis ludunt, vulgò,* Mastri di scherma.
32 *Athletæ ad corporis vires comparandas victu quodam peculiari vtebantur, qui victus a medicis laudatur.*
33 *Athletis multa priuilegia erant concessa.*
34 *Equi cursores alebantur ad ludos edendos in curuli certamine.*
34 *Aurigæ, qui curulos in certamine agitabant, in quatuor factiones erant diuisi, & certi coloris vestes induebant, & hi colores a Tertulliano, & alijs declaratur; qui tamen a prudentibus irridebantur.*
35 *Desultores, & Equi desultori quinam essent, etiam Iurisperiti docent.*
36 *Ludos nedum in honorem Deorum, Dearumquè, sed etiam funeris causa edebant ethnici.*
37 Gladiatorum *origo, & munus; & horum magistros, & instructores fuisse.*
38 *Gladiatorum munus magna fiebat impensa, & ideo a diuitibus dabatur.*
39 *Gladiatorum descriptio ex Tertulliano.*
40 *Gladiatorum munus quolibet anno Quæstorum impensa Romæ dabatur.*
41 *Gladiatorum genera quinque ex Budæo, qui erant infames; & quare.*
42 *Gladiatorum munus exercere etiam viros nobiles insania docuit.*
43 *Nero crudelissimus Imperator* 400. *Senatores, &* 600. *Equites ad Gladiatorum munus exercendum exhibuit.*
44 *Gladiatoris munus quinam primi in Vrbe dederint, & quare.*
45 *Gladiatorum, aliorumque spectaculorum sæuitia sub* Constantino *Imper. Christiano cessauit; vel saltem prohibita.*
46 *Gladiatorum munus, & Circi venationes immanitatem habebant.*
Ab hoc immani spectaculo nedũ Christiani, sed ethnici quoque abhorruerunt.
48 *Ludi a Vespasiano editi in Theatro, vt Vesuuij incendium cessaret.*
49 *Duellum, seu Monomachiam, diabolo fabricante, in locum* Gladiatorum, *& venationis ferarum successerunt.*
50 *Duellum a sacris Concilijs, & Summorum Pontificũ Constitutionibus probibitum, sub pœna excommunicationis.*
51 *Duellantes ad hoc, vt pœnas contra eos editas incurrant, quæ requirantur, nedum ex* Concilio *Tridentino, sed* Gregorij *XIII. &* Clementis *VIII. Constitutionibus.*
52 *Venationes ferarum, vt sunt Taurorũ,*

& alia-

& aliarum ferarũ agitationes prohibitæ, illasque exercentes infamia notantur.

53 *Venatio ferarum duplex, altera prohibita, altera permissa.*

54 *Clericis venatio omnis ferarum prohibita est.*

7 *Laruæ, vulgò,* le Maschere, *a quibus sic appellatæ. ibid.*

55 *Laruæ, seu Maschere, ab ethnicis quoque insanientibus, vsu receptæ in Saturnalibus ludis.*

56 *Vestimentorum mutatio tam viris, quàm fœminis Iure Diuino, & humano prohibita; & redditur ratio.*

57 *Baccanalium ludorum obscœnitas quæ apud ethnicos fuit in Fraticellorum hæresi a diabolo renouata.*

58 *Laruarum ludus apud omnes ferè nationes, præterquàm apud Anglos inualuit.*

59 *Laruæ, seu Maschere ad vsum scœnæ fuerunt inuentæ, & quare.*

60 *Thespis Poeta primus in scœna vsus fuit, fece in facie loco laruæ, seu maschara.*

61 *Aeschilus Poeta tragicus reiecta fece laruis, seu mascheris in scœna vsus fuit.*

62 *Thespis, & Aeschilus in plaustris edebãt tragœdias, & comœdias, qui mos hodie quoque quibusdam in locis retitur.*

63 *Bulla Boni Regiminis prohibet comœdiarum, & tragœdiarum editiones Vniuersitatibus.*

64 *Vniuersitatibus quandoque fuit a Principe indultum sumptu publico scœnas construere, & actiones edere.*

65 *Ludi voluptuosi omnino prohibiti; & quare.*

66 *Sacra Boni Regiminis Congregatio quibus conditionibus concedat Vniuersitatibus scœnicos ludos edere.*

67 *Sumptus ludi scœnicis assignati, in pios vsus conuersi aliquando fuerunt.*

68 *Vestes, & ornamenta fabricata ab Vniuersitatibus in editione ludorum scœnicorum cuinam sint applicanda.*

69 *Quod factũ est, dicitur regula eius, quod fieri debet.*

70 Signum *dabatur ante ludorum initium; & quid hodie seruetur Romæ in ludis Baccanalibus.*

71 *Brauium cui dandum sit, quando cognosci rectè nequeat, quis equorum ad metam peruenerit.*

72 *Nouus cursus dicitur, si aliquid addatur, vel minuatur in brauio.*

73 *Locus gratificationi esse non potest in cursu publico, & quare.*

74 *Legatum non est omnino nullum propter eius incertitudinem, sed impeditur eius præstatio*

75 *Brauium debetur illi, qui probat se primum peruenisse ad metam, & si nemo hoc probat, nemini debetur.*

76 *Cursus publicus iterandus propter incertitudinem, an omnes debeant iteratò currere, vel tantùm illi, inter quos orta est dubitatio, quis eorum fuerit primus.*

77 *Pluribus currentibus, si vnus cadat ex equo, equus tamen perueniat primus ad metam, an habere debeat brauium.*

78 *Qui dolosè præstat impedimentum cursui publico, puniendus est, imò etiam quandoque sine dolo, si contrafecerit bannimentis, & ordinationibus.*

§.XV.

Gloss.4.

Spectaculis.

CAP. XXXX.

1 SPECTACVLORVM ludis interesse vitio, & crimini adscribit *Iustinianus Imper. in Auth. interdicimus, C. de Episc. & cleric. & Vlpian.* ad corruptionem morum spectare docet, si quis nimius in spectaculis fuerit, *vt in l 1. §. fin. vers. vel vt in spectaculis, ff. de seruo corrup.* & tam viros, quàm fœminas in publicis spectaculis se exhibentes, malam conditionem elegisse, & infamia notari, idem *Iustin. edixit in l. Imperialis, §. 1. 2. & 3. C. de nupt. & in l. 1. ff. de his qui not. infam.* exprimuntur, qui artis ludicræ, pronunciandique causa in scœnam prodierint: *& in l. 2. §. ait prætor, eodem tit.* qui in scęnam prodierit, infamis est; scena est (*vt Labeo desinit*) quæ ludorum faciendorum causa, quolibet loco, vbi quis consistat, moueaturque spectaculum sui præbiturus, posita sit in publico, priuatoue, vel in vico, quo tamen loco passim homines spe-

spectaculi causa admittat: vnde *Virgil. Georgic.lib.3.*

Vel scena vt versis discedat frontibus, vtque

Purpurea intexti tollant aulaea Britanni.

Iure igitur merito ab hac Constitu-
2 tione prohibentur spectacula fieri sumptibus publicis, etiam pia, & intra Ecclesias, vel extra eas, in quibusuis publicis, aut priuatis, aut prophanis locis, etiam vbi Sanctorum, & Sanctarum vita, & res piè gestæ populis spectandæ proponerentur.

3 Cui dispositioni multùm fauent sacri Canones: Clerici enim, qui in scęna lusisse noscuntur, ad sacros Ordines promoueri non debent; *c.maritum,33. dist. Iul.Ferrett. de lud. publ. num.3. vers. & clerici,viden.* ac etiam de iure ciuili potest pater exhæredare filium, ludicras
4 artes exercentem, *l.in arenam, C.de inoffic.testam.Auth.vt cum,de appell.cogn. §.aliud quoque,aliàs est,§.sancimus, aliàs §. causas autem, vers. si præter voluntatem parentum* faciunt tradita *a Bonifac. Vannozio in sua Supellett. cap. 5048.& 5050.*

Verùm quia ex nimia ludicrarum ar-
5 tium restrictione tristitia in populos generatur, & ad malenconicas cogitationes expellendas, iocos, & ludos necessarios esse scribit *Ripa de remed. præser. contra pest.num.157.& seq.* & apud antiquos summo in pretio fuisse colligitur ex multis scriptoribus relatis *a Panuin. tract.de ludis Circensib.*& Augustus, qui (teste *Suetonio in eius vita,cap.43.*) spectaculorum & assiduitate, & varietate, atque magnificentia omnes antecessit, fecisse ludos se ait suo nomine quater, pro alijs Magistratibus, qui aut abessent, aut non sufficerent,ter & vicies;fecitque nonnunquam viratim,ac pluribus scęnis per omnium linguarum histriones,&c.& sex genera ludorum licitè posse exerceri norat *Iul. Ferrett. loco supra cit.* licèt
6 ipse non dicat, quinam sint isti ludi, qui licitè exercentur: verùm ex Imperatorum sanctionibus, & sacrorum Canonũ permissionibus colligi poterũt. *Archad. enim,Honor.& Theod.habemus l. vt propbanos,C.de pagan. & saracen.* qua permittuntur conuentus ciuium, communis omnium lætitia,& conuiuia, quando exigunt publica vota; *& Constantinus Imperat.in l.1.C.de spectacul.lib.11.* post reformata agonis spectacula cruenta; *vt l.vnic.C.de gladiat.cod.lib.* Gymnica studia permisit; quæ *teste Isidor.lib.18. cap. 17.etymolog.* sunt certamina velocitatis, ac virium gloria; *Panuinus verò de lud. circensib.part 2. cap.1.pag. apud me 169.*
7 scribit Gymnicam artem esse, qua homines cum disciplina exercentur, non sanitatis tantùm, & pugnæ,sed victoriarum gratia; imò ipsam pugnam, & decertationem esse, & originem habuisse a publica concertantium æmulatione, præmiorumque, quæ victoribus dabantur spe: differre autē a gymnastica,quia hac homines exercentur ad sanitatem tuendam,& corporis robur sustinendũ; quare *Aristot.lib.8.politic.*præcipit,adolescentes gymnasticæ, & pedotribæ esse tradendos,itaut fiant exercitatiores, firmioresque:sed *Plato lib.7.de legib.*gymnasticæ nomine exercitationes omnes bellicas contineri docet.

Sed & sacri quoque Canones specta-
8 cula quædam etiam in Ecclesijs permittunt, vt exhibere Præsepe Domini, Herodem, Magos, & qualitèr Rachel plorabat filios suos, in Pascha sepulchrum Domini; & alia huius generis, quæ potius ad compunctionem,quàm ad lasciuiam, & voluptatem pios homines, deuotumque fœmineum sexum inducunt; *scribit gloss. in c. cum decorem, in verb. monstra laruarum, de vita, & honestate cleric.*

Et ad præmissa peragenda, fuisse pe-
9 cunias publicas assignatas, colligitur ex *rub.& nigr.in l.vnic. C. de expens. publ. ludorum lib.11.* Quamobrem *Auendag. de exeq.mand. part.2.cap.10.nu.11.vers. nonum exemplum, Garzias de expens. cap.21.nu.24.& seq. Munnoz. de Escob. de ratiocin.cap.25.num.38.Gabr.Berart. in specul.visit.temp.cap.23. de erogat. bonor.pub.num.92. in 10. exemplo, & alij ab istis relati* scribunt,huiusmodi impensas in calculo ferendas esse Administratoribus rerum publicarum; & addit *Escobar.loco cit.*sanctissimè receptum esse, vt populus publica lętitia recreetur;nulla enim ætas, nulla inquam Respub.hoc genus expensarum repulit;ita sanè Gręci, Latini, Persæ, Aegyptij,Galli, Hispani,& aliç cuiusuis generis Nationes suos habuerunt, & habent ludos,& spectacula; neque sunt ab ipsa Constitutione Boni Regiminis penitus reprobata, sed quædam permissa, nempe quæ ex inueterato vsu permittuntur, & in prædicta Tabella, seu libello exprimuntur, quorũ expensa a Gubernatore, seu Præside,aut Potestate ipsius Prouinciæ,Ciuitatis,aut

Loci,

Loci, cui subsunt: (hodie tamen a sacra Congregatione Boni Regiminis) præfigenda erit, itaut in Tabella expressam non excedat; vt legitur *in textu ipsius Bullæ*.

Cum autem, dum hæc scribo, Saturnales, seu Baccanales dies recolantur, itaut homines hoc tempore insanire videantur, si quid vltra præscriptum mihi finem ludendo, de ludis antiquorum addam, ne quæso adscribatur insaniæ, sed animi oblectamento tribuatur, dum in ludo literario aliquantulum immoramur; cum & alij Iurisperiti, clarissimi etiam nominis hac de re scribere dedignati non fuerint, vt videbimus infra.

10 Ludos a lydis, qui ex Asia Tyrrheno Duce in Hetruriam concesserunt, appellatos esse putat *Timæus Siculus*; hi nãque inter cætera sacra, ludorum etiam spectacula, non voluptatis, sed religionis nomine instituerant; a quibus Romani, vt Romæ spectacula ederent, peritissimos ludorum artifices ludiones, & histriones ex Hetruria euocarunt, & ab auctoribus lydis, lydos primùm, deinde mutata more Romano litera y, in u, ludos appellauere; *Panuino teste de ludis Circens. cap. 2.*

Quo tempore in Italia, & Romæ præsertim ludi fuerint cœpti, non vtique satis compertum est, eos tamen a Romulo, & alijs Regibus editos fuisse, inficiari nequit; cũ innumeros habeamus auctores hoc attestantes. Post Romulum crescente superstitione, sub cæteris Regibus, deinde Reipublicæ tempore, demum sub Imperatoribus, ac etiam priuatis viris, vel deorum venerationi, vel hominum honori, vel publicarum victoriarum recordationi, vel mortuorum memoriæ celebrabantur.

Et quàmuis ludi Romani multi, & va-
11 rij ordinis, ac speciei essent, omnes tamen vno nomine Circenses scilicet, eò quia in Circo, qui postea maximus dictus fuit, celebrabantur, appellati sunt, vt *Panuinus existimat de lud. Circens. cap. 4.* vbi alias refert opiniones, cur ludi Circenses dicti fuerint.

12 Adeò autem spectaculorum, & ludorum voluptate capiebantur Romani, vt quodammodo insanire viderentur; tres enim interdum dies somni, ædiumque obliti, funalibus accensis, in spectaculo Circensi posuerunt: imò & solidum diẽ sine cibo frequentèr assedere: quapropter ab ipsis ludorum editoribus epulũ dati cœptum est, *Dione teste lib. 37.* dum ait *Populus etiam, qui ante hæc tempora ludos gladiatorios, nulla intercedente requie, totos spectauerat, tum primùm inter actionem surrexit, pransusque est: isque mos tum cœptus, hodieque quoties Imperator ludos exhibet, obseruatur, &c.* Quò etiam respexit *Martialis lib. 8. epigram. ad Cæsarem Domitianum scribens.*

Vescitur omnis eques tecum, populusque, patresque,
Et capit ambrosias cum Duce Roma dapes.

Quanta verò esset populi multitudo ex *Cicerone in oratione pro P. Sextio* collige, dum ita scribit: *Equidem existimo nullum tempus esse frequentioris populi, quàm illud gladiatorium, neque concio-*
13 *nis vllius, neque verò vllorum comitiorum, &c.* Et ita perdurabant spectaculis, vt qui ante alios exiret, aut surgeret, colaphis cæderetur; *vt Bulenger. de Circo Romano cap. 44.* refert. Verùm quia, vt *Tertullianus ait in lib. de spectacul. cap. 15.* Omne spectaculum sine con-
14 cussione spiritus non est, vbi enim voluptas, ibi & studium, per quod voluptas sapit; vbi studium, ibi & æmulatio, per quam studium sapit; vbi æmulatio, ibi furor, & bilis, & ira, & dolor, & nemo ad voluptatem venit, sine affectu, nemo affectum sine casibus suis patitur, ipsi casus incitamenta sunt affectus, & si cesset affectus, nulla est voluptas: ideo vt certa lege, & sine tumultu spectacula, & ludi fierent, certaminum Præfecti, brauiorum Constitutores, Institutores, præmiorum procuratores, Censores, Inspectores, Præsides, Speculatores constituebantur, *ex Iulio Polluce in suo Dictionario, cap. 30. de certaminum Præfecturis, &c. lib. 3.* Quorum munus erat,
15 quadrigas committere, certamina, & brauia, idest præmia victorum constituere, ijs, qui vicissent, distribuere, controuersias ortas dirimere, & similia facere: Sed & leges quoque de ludis editas olim fuisse scribit *Manut. de legib.* asserens, has leges apud antiquos ethnicos pari passu ambulasse cum alijs legibus, quæ ad falsam illorum religionem pertinebant; ideo M. Varro cum de rebus diuinis libros quinque composuisset, vnũ quoque de ludis edidit: & prima lex Licinia nominata fuit, de ludis Apolli-
16 naribus, qui cum in vnum annum vouerentur, incertoque die fierent, Senatus P. Licinium Varum prætorem Vrbis ferre ad populum iussit, vt in perpetuũ

in

in statum diem vouerentur: hæc, & alia *P. Manut. in lib. de legib. antiq. Rom.* vbi de lege Licinia.

Sed & postquam Roma veram Christi fidem amplexa est, leges etiam de ludis Agonalibus, & Montis Testacei edidisse apparet *lib. 3. cap. 87. & 88. statut.* vbi Vniuersitas iudæorum in Vrbe cõmorantium pro dictis ludis soluit Cameræ ipsius Vrbis florenos mille centum triginta, ad rationem quadraginta septem solidorum pro quolibet floreno; quum triginta pro eleemosyna Sacerdoti per Conseruatores deputando, qui Missam diebus dominicis, & festiuis, ac visitationis carceratorum, carceratis celebrare teneatur, singulis mensibus pro rata eroganda: reliqui verò mille, & centum floreni in rebus ad ludum, & ludis interuenientibus soluuntur, vt ibi latius: in ipsa verò ludorum celebratione deferẽdi sunt annuli argẽtei deaurati quatuor, duo in Agone, & duo in Testaceo, ad quorum vnum ciues, ad reliquum Scutiferi hastiludere teneantur: idem in campo Testaceo tria Brauia aurea, & sericea deferantur, ad quorum vnum currant equi barbari, ad secundum equi generosi, ad tertium equę more solito: Quibus quidem Brauijs ex gratia fel. recor. Pauli Papę II. alia sex addita sunt ex Cameræ pecunia soluenda; vnum pro iudæis currentibus die Lunæ Dominicã carnisprìuij præcedente; aliud pro pueris christianis die Martij; aliud pro iuuenibus die Mercurij sequenti; aliud pro sexagenarijs; aliud pro asinis die Lunæ carnis priuij; aliud pro bubalis die Martis, de quibus *Panuin. de lud. Circen. cap. 19.* loquitur, quibus addita sunt alia duo; videlicet sub fel rec. Clemen. VIII. ob Ferrariam recuperatam vnum; & au-

17 cta ad Metaurũ ditione, ob deuolutionem Ducatus Vrbini, Vrbano VIII. sedente aliud; quo tempore Senatoria Vrbis dignitate fungebatur, & in qua etiam decessit anno 1633. Dominus Iulius Cartharius Vrbeueranus, de cuius in administranda Republica, & regendis populis prudentia, iurisperitia, morum suauitate, & integritate alias diximus. Et simile Statutum de cursu Brauiorum adesse Rauennæ, & in multis alijs Italiæ Ciuitatibus scribit *Ferrett. in suo tract. de brauio, & cursu equorum*; vbi multa iuxta regulas iuris communis, & a Doctoribus nostris varijs in locis tradita in vnum collegit, apud ipsum videnda; & ante eum *similem tract. de Brauio scripsit Antonius Corsetus sicu lus inter trac. diuers. tom. 6. pag. 146. iuxta Venetam impressionem de anno 1550. in tomos 18. digestos.*

18 Præsunt verò hodie ludis, & spectaculis in Vrbe diebus Baccanalibus Gubernator, & Senator, Conseruatoresque eiusdem Vrbis, qui magno comitatu equitum, & peditum per viam latam nuncupatam, in qua brauiorum cursus fiunt, priusquam cursus incipiatur, perambulant; & deinde pro tribunali in loco eminentiori sedentes, ius dicunt, & controuersias, si quæ in præmissis occurrunt, dirimunt, & tollunt.

19 Decem verò Præfectos sorte ductos apud Græcos dijudicasse ludos Olympicos scribit *Alex. ab Alex. dierũ genial. lib. 5. cap. 8. sequutus Pausaniam in Eliacorum, siue lib. 5.* Hi autem Præfecti oleastro, vel callistephano oleæ genus victores, quorum virtus præcipua fuerat, coronabant, velut magnum virtutis præmium ferrent; & præter coronam victori olympiæ statuam aliquando dicari iubebant, *Plinio teste lib. 34. cap. 4. hist. natur.* multos verò, qui statuas meruere recenset *Cassan. in catalog. glor. mund. part. 1. conclus. 35.* addens in hoc consistere honorem, cum détur in præmium virtutis, itaut contra eijcientem,

20 vel frangentem statuas, detur actio iniuriarum, *l. si statua, & ibi Scriben. ff. de iniur.* Quæ quidem actio contra Neronem danda erat, qui ne cuiusuis alterius memoriæ vestigium extaret vnquam, statuas subuerti, & vnco trahi, abijcique in latrinas imperauit, *vt in eius vita cap. 24. Suetonius scribit.* Erat autem in Vrbe tãta statuarum multitudo, vt *Cassiodoro teste, lib. 7. form. 15.* alter populus esse videretur; & illarum inuentores in Italia Tuscos refert his verbis. *Has primum Tusci in Italiam inuenisse referũtur; quas amplexa posteritas penè parem populum Vrbi dedit, quàm natura pro-*

21 *creauit; & supra eodem lib. form. 13. nam (inquit) quidam populus copiosissimus statuarum, &c.* & alia multa congerit *Lipsius de magnit. Roman. lib. 3. cap. 9.* vbi de statuis, & earum custodia loquitur; sed ad rem nostram reuertamur.

Ad ipsarum quoque statuarum honorem ludos fieri consueuisse *in vita S. Io. Chrysost. legimus*, qui ad argenteam statuam Eudoxiæ Archadij Imperat. vxoris, in foro Sanctæ Sophiæ Constantinopoli erectam, ludos fieri prohibuit: Immunitatem quoque concessam fuisse, nec

2 nec molestari posse eos, qui ad statuas Imperatorum, & eorum simulachra confugiebant, *Valent. Theod. & Arcbad. Impp. sanxerunt in l. vnic. C. de ijs qui ad statu. confugiunt*, plura videri possunt apud *Gambacurt. de immunit. Eccl. lib. 1. cap. 6. per totum*.

3 Sed reuertamur in viam: ludorum cura per initia Romæ ab ipso Romulo quarto mense conditæ Vrbis, quo die Sabinos rapuit, habita est; *Valer. Max. lib. 2.* vbi de ludis agit; *& Cassiod. lib. 3. variar. cap. 51. testibus*.

Exactis verò Regibus, id munus Consulum fuit, vt de sæcularibus *Valer. Max. Censorin. & alij scripserunt*; Aedilibus verò creatis, hæc cura illis iniuncta fuit; *dicente Liuio lib. 35. ludi Romani ab Aedilibus in circo, scenaque editi*, suis tamen impensis, vt pluribus probat *Iacob. Gutthier. de off. domus Augustæ lib. 2. cap. 17*. Quæ quidem impensæ cum multæ, & quidem maximæ essent, ob hanc potissimùm causam a petitione ædilitatis abstinebant multi, *vt Cicero lib. 2. offic. & Boetius de Consulat. lib. 3. scripserunt*.

Cum autem Romanorum nomen, & Imperium augustius esse cœpisset, Imperatores, Consules, Proconsules, cœterique viri Principes, qui plebeculam emereri vellent, ludorum editores fuerunt, quandoque proprijs pecunijs, quandoque proprijs, quandoque etiam ex publico ærario sumebantur impensæ, vt est *Diocletiani, & Maximiani sanctio in l. vnic. C. de expens. pub. lud. lib. 11*. Pro-

24 prium autem vectigal huic rei assignauit, lenonum scilicet, meretricum, & exoletorum Alexander Seuerus, *vt Lampridius in eius vita testatur*.

Oppressa denique vnius dominatu Republica, si quando Imperatores huic rei vacare non poterant, Magistratus a se delectos præficiebant, vt de August. scribit *Suetonius in vita cap. 45.* inter hos autem Magistratus præcipuus erat

25 Præfectus Vrbi, vt habetur *in l. 1. §. quies quoque, ff. de off. Præfect. Vrb.* Præfectus verò hanc per multos annos prærogatiuam habuit, siquidem ad Theodoricum Gothorum Regem peruenisse scribit *Cassiod. lib. 6. var. form. 4. & supra lib. 1. epist. 32. ad Agapitum Præfectum*, Vrbi scribens; *Circumspicere te decet, ne qua in spectaculis seditionum causa nascatur, quia tuum præconium est populus quietus*. Prætores quoque præfestati ludos megalenses dedere, atque hinc purpura megalensis dicta est.

26 Sacerdotes etiam, & Pontifices ex eorum nomine, Sacerdotales, & Pontificales ludos curasse *Sueton. in vita Augusti cap. 41. Tertull. de spectac. cap. 12.* testantur. Imò priuatis etiam viris permissum fuisse ludos, & spectacula dare, *Constantini Imper. sanctio demonstrat in l. 1. C. de spectacul.* Quibus etiam si per seipsos assistere nequiessent, aut noluissent, Præfectum eligere fas erat, *ex Modestino in l. 10. ff. de pollicit.* vbi mulier quædam Septitia nomine ita pollicita est. [*Ex liberalitate* mea quadriennale certamen dedico triginta millium sortis, vt pecunia penes me retenta, idoneè apud decemprimos caueam me soluturam, quæ solent præstari triginta millium vsuras agonothetæ; & Præfecto ipsi certamini marito meo, deincepsque filijs, qui ex me gignentur, &c.] quærit autem *ibi Modestinus*, an electio mariti, & filiorum, vt spectaculis præsint, ser-

27 uanda sit, & affirmatiuè respondet: & legatum quoque certis conditionibus in spectaculis, & certaminibus seruandis, ipsiusque testatoris nomine edendis validum pronunciauit *Sceuola in l. 21. §. Lutius Titius, ff. de ann. legat* fortè quia coniunctionem, & affinitatem quamdam habebant spectacula, & ludi cum vesana, & superstitiosa illa gentiliū religione, vt obseruat *Manutius de legib. Roman. apud me 20.* ex eo quia nulli

28 sine sacrificijs ludi essent, & sacrificia religionis pars erat; quapropter *M. Varro* eum de rebus diuinis libros quinque componeret, vnum de ludis, tanquam de re diuina fecit, *Scaligero teste in poeticis, lib. 1. cap. 28.* Imò singulis quoque dijs, singulos etiam ludos dicatos esse, *Lactan. Firmian. lib. 6. cap. 20. de vero*

29 *cultu*, scribit, eorundemque deorum simulachra in pompa ludorum vehi solita testis est *Macrob. lib. 1. Satur. cap. 23. Hasitarn. lib. 7. ad finem*. Quamobrem licèt quatuor tantùm genera ludorum tam apud Græcos, quàm apud Latinos essēt; multi tamen ludi, vel ab ipsis dijs, vel a tempore, vel a loco, vel ab inuentore, aut editore denominati sunt apud Auctores, qui hac de re scripserunt, præcipuè *Panuinum de ludis Circensibus*, qui hos nominat.

Ludum Matutinum.
Ludum Gallicum.
Ludum Magnum.
Ludum Dacicum.
Ludum Mamertinum.
Ludum Equestrem.

Ludum Troiæ.
Ludum Apollinaris.
Et hos omnes vno nomine comprehē-sos Circenses appellat.

Budæus verò in suis annotationibus ad Pandect. in l. athletas, ff. de his qui not. infam. dum Theatrales ludos, Theatricorumque artificum genera in Gymnicum, & Scęnicum diuidit, sub Scęnicis hos refert:

Histriones.
Ludiones.
Mimos.
Pantomimos.
Archimimos.
Ethologos.
Thymelicos.
Citharœdos.
Citharistas.
Chironomos, seu
Gesticulatores, &
Saltatores.

& hos omnes vno nomine hypocritas, ideſt alienæ personæ simulatores appellat.

Cum autem in hos hypocritas nimis esset populus liberalis, M. Antoninus Philosophus scęnicas donationes temperauit, itaut quinos aureos scęnici acciperent,& nullus editor decem aureos egrederetur, *vt Capitolinus in vita scribit.* Verum hæc potius ad fabulas, quàm ad ludos pertinent, tametsi ludi sint tacitæ fabulæ; fabulæ verò ludi loquaces, ex quo ludorum pars fabula est; quare ipsi quoque ludiones actores dicti sunt; qui aut nudi, aut tecti ludebant.

Nudorũ ludus Gymnicus dictus est,
30 & ita ludebant, seu potius certabant Athletæ oleo vncti, & puluere, aut arena conspersi, quamobrem spectaculis istis fęminas interesse vetuit Augustus, *Suetonio teste in eius vita cap. 44. Iulius Pollux in dictionario cap. 30.* hos luctatores, cursores, pugiles, discoboles, qui discum in sublime iaculantur, haltrios, qui saltus pernicitate contendunt; appellat: Sed quoniam Athletæ per hyemem quoque sub tecto exercebantur, hi xijstici dicti sunt, *ex Vitruuio lib. 6. cap. cap. 10. xijstos,* inquit, *græca appellatione, Porticus ampla latitudine dicitur, in qua Athletæ per hyberna tempora exercentur, &c.* plenam verò huius dictionis *xijsti* habes apud *Villalpand. in apparatu Vrbis, ac Templi Hierosolymit. par. 1. lib. 2. cap. 6.*

31 Vmbratilis quoque pugna in vsu fuit, *ex Iulio Polluce loco cit.* quasi cum vmbra sua, ideſt nullo aduersario Athletæ depugnabant, vel quia huiusmodi pugnæ simulachra sub tecto fiebant, non vt vera pugna in sole, & puluere; hanc *Budæus eodem loco superius adducto* eorum lanistarum vocat, qui digladiandi artem profitentur (nos Itali Mastri di scherma dicimus) qui cum omnes neruos impetendi, cædendique, vulnera inferendi, vitandique egregiè tenere videantur, ac etiam vbi punctim, cæsimque feriendum, si quando in solem, pulueremque prodiendum sit, ideſt ex illa prolusione, ad verum, vulnificumque discrimen veniendum est, animo plerique concidere videntur, nec artis suæ præceptorum meminisse.

Ad vires corporis comparandas victu
32 quodam peculiari vtebantur Athletæ, & inter corporis medicamenta athleticus refertur victus, vt est apud *Cornel. Cels. lib. 4. cap. 6.* in hæc verba: *Si malum suueterauit, athletico victu corpus firmandum erit;* vnde athletica habitudo pro firma ponitur *a Plauto, & Plutarch. de instit. liberis:* ad corporis curam, artes inuenerunt homines duas, Medicā, & Gymnasticam, quarum altera sanitatem, altera bonum conciliat habitum.

33 Multis etiam priuilegijs decoratos fuisse Athletas, nedum *Suetonij testimonio in vita Augusti cap. 45.* dum ait: *Athletis & conseruauit priuilegia, & ampliauit; sed etiam Vlpiani. & Imperatorum sanctionibus innotescit, l. Athletis, ff. de excus. tutor. l. 1. C. de athlet. lib. 10.* Atque hæc de Athletis, & nudis certaminibus.

Iam de vestibus, earumque coloribus in ludis adhibitis aliquid dicamus. Obtinuit enim luxus *teste Scaligero in poeticis, lib. 1. cap. 22. ad fin.* vt etiam equi alerentur cursores, quique illos regebant, & agitabant in curuli certamine, & in ludis Circensibus, Aurigæ dicebantur, quorum notitia *ex Panuino de ludis Circensib. lib. 1. cap. 10.* sumenda est, ac etiam *ex Bulengerio de Circo Romano, cap. 47.* quò respexit etiam *Horat. ode 1.*

Sunt quos curriculo puluerẽ olimpicũ
Collegisse iuuat: metaque feruidis
Euitata rotis.

Aurigæ verò in quatuor factiones diuisi erant, & ex diuerso panni colore,
34 quo induebantur distincti; videlicet

Quidam Russati.	dicebantur.
Alij Albati.	
Tertij Praxini.	
Quarti Veneti.	

& ab his coloribus, & pannis quatuor anni tempestates designatas fuisse *Tertullianus antumat lib. de Theatro, cap. 9.* dum ait: [*Ab initio* duo soli colores fuerunt, albus, & russeus, albus hyemi ob niues candidus, russeus æstati ob Solis ruborem voti erant; sed postea tam voluptate, quàm superstitione prouecta, russeum alij Marti, alij album Zephiris consecrarunt; praxinum verò terræ matri, vel verno; venetum Cœlo, & mari, vel *autumno*:] hæc Tertullianus, a quo non dissentiunt *Cassiod. lib. 3. var. cap. 51. & Panuinus loco cit.* hic tamen addit *ex Ruso in lib. de region. Vrbis, regione 9.* haud longè a Circo Flaminio quatuor harum factionum stabula fuisse; quæque ex antiqua inscriptione C. Apuleij Diocleis ab ipso Panuino relata prope Cancellariæ Apostolicæ palatium fuere. Viri tamen prudentes (inter quos Plinium iuniorem referre lubet) hos panni colores, & ludos irridebant: ait enim *Plinius lib. 9. epist. 6. ad Clauisium.* [*Circenses* erant quo genere spectaculi, ne leuissimè quidem teneor, quò magis miror, tot millia virorum, tam pueriliter identidem currentes equos insistentes cursibus homines videre: si tamen aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla: nunc fauent panno, pannum amant, & si in ipso cursu, medioque certamine hic color illuc, ille huc transferatur, studiũ, fauorque transibit, & repentè agitatores illos, equos illos, quos procul noscitant, quorum clamitant nomina, relinquent, tanta gratia, tanta auctoritas in vna vilissima *tunica*.] hæc Plinius. alia verò multa de coloribus, & factionibus istis *ex Bulengerio de Circo Romano cap. 48.* innotescunt; vide etiam, si placet *Panuin. de lud. Circen. lib. 1. cap. 10. & de Vrbe Rom. region. 9.*

35 Aderant etiam inter hos equorum agitatores nonnulli, quos desultores appellabãt, quia duos equos sine ephippijs agitantes, ex altero in alterum subinde mira pernicitate desiliebant: horũ mentio frequens est apud scriptores, quippe qui nedum in ludis, sed in bellis quoque equi desultorij fuerunt in vsu: quod attinet ad ludos (omissis alijs) *Suetonij* testimonium satis nunc esse putamus, dum *in vita Cæsaris cap. 39.* ita scribit. *Quadrigas, Bigasque, & equos desultorios agitauerunt nobilissimi iuuenes.*

In bellis verò præcipuam laudem tulerunt Numidæ, & Massæsilij populi, qui effrænatis equis, & sine ephippijs mira celeritate inter pugnandum, ex fesso in recentem equum armati confestim transcendebant; vt post alios scribit *Alex. ab Alex. dierum genial. lib. 6. cap. 22. & ibi Tiraquell.*

Nec iurisperitis hoc desultoris nomen ignotum fuit, *Vlpianus enim in l. 22. ff. de præscrip. verb. sic ait.* [*Apud Labeonẽ* quæritur, si tibi equos venales expetiendos dedero, vt si in triduo displicuissent, redderes: tuque desultor in his cucurreris, & viceris, deinde emere nolueris, an sit aduersus te ex vendito *actio?*] Et equi publicis voluptatibus addicti, ad priuatum commodum, compendiumque adducendi non erant, mulcta vnius auri libræ condemnatione indicta *a Gratian. Valent. & Theodos. Imppp. vt videre est in l. 3. C. de spectac. & scen. lib. 11.*

36 Pluribus verò de causis horum ludorum editio fiebat, ad cultum quippe deorum, dearumque, vt diximus, & hęc primum obtinebat locum: huic autem proxima erat funerum, & exequiarum, cuius origo vetustissima est; Achilles enim ad Patrocli, Aeneas ad Pallantis rogum cum ludis mactarunt inferias, vt

37 *Homeri, Maronisque carmina demonstrant*: & hinc gladiatorum munus ortũ habuisse putat *Scaliger in poeticis, lib. 1. cap. 35.* quod quidem gladiatorum munus apud gentes adeo inualuit, vt magistros, & instructores, lanistas nuncupatos, haberent, qui non sine magno pretio conducti gladiatores instruebãt, eosdemque muneris editoribus vendebant.

Muneta verò hæc a publicis Magistratibus, & a priuatis quoque viris dabantur, *vt in l. 1. & 2. C. Theod. de expens. ludorum.* Priuatis tamen viris permissum non erat, si minus quadrigentis millibus in censu haberent, vt notat *Anton. August. ad l. Rosciam, pag. apud me 183. & ad l. Iuliam theatralem pag. 125.* Ratio fortè erat, quia emptis, & educatis gladiatoribus fiebat editio; in arenam verò producti, alij cadebant, alij petente po-

38 pulo manumittebantur; atque ita editor magna semper grauabatur impensa, quæ nisi a diuitibus fieri nequibat, & expedit Reipublicæ, ne ciues sui in paupertatem labantur, quia malè a pauperibus gubernatur Respublica, vt dictum

39 est aliàs. Cur autem hæ immanitates, munera scilicet gladiatoria fierent; audi

Tertullianũ lib. de spectac. cap. 12. [*Quoniam (inquit) animas defunctorum* humano sãguine propitiari creditum erat, captiuos, & malo ingenio seruos mercati in exequijs imolabant. Postea placuit impietatem voluptate adumbrare; itaque quos parauerant armis, quibus tunc, & qualiter poterant eruditos, tantum, vt occidi discerent, mox edicto die inferiarum apud tumulos erogabant, ita mortem homicidij *consolabantur.*] hæc *Tertull.* & alias tres causas affert *Buleng. de venat. Circi, lib. vnic. cap. 11. apud ipsũ videndas.*

Nec in solis parentationibus, & exequijs gladiatoria munera edita fuisse,
40 sed quolibet anno pecunia eorum, qui Quæsturam adepti erant, *Taciti verba lib. 11. annalium* demonstrant, dum ait: *P. Dolabella censuit spectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum pecunia eorum, qui quæsturam adipiscerentur:* videndus est etiam *Petrus Crinitus de honest. discipl. lib. 2. cap. 1.* qui gladiatoris, non Imperatoris nomen meruisse ait Antoninum Commodum, quia gladiatorijs pugnis, & sæuissimis cædibus Romanum Imperium attriuerat.

41 Quinque verò gladiatorum genera refert *Budæus loco citato,* videlicet
Retiarios.
Secutores.
Mirmillones.
Hoplomacos.
Thraces.
hi autem cum venalem sanguinem haberent, infames erant, *l. 1. §. item Senatusconsulto, cũ §. seq. ff. de postul. l. athletas, ff. de his qui not. infam. l. quas actiones, §. si quis in colluctatione, ff. ad l. Aquil. & vide Buleng. de theatr. lib. 1. cap. 51.*

Verũ immanitas hæc, seu mauis stul-
42 titia eousque progressa erat, vt nedum ex homuncionibus istis (seruis quippe) sed ex viris etiam non obscuri generis, imò claris, & illustribus in hoc gladiatorio munere sanguis, & anima daretur, *teste Liuio lib. 28. hist. Rom. & ab Vrbe condita anno 544.* dum Corbum, & Orsuam patrueles fratres de principatu Ciuitatis Ibem cõtendentes, & vt Scipioni Carthaginem teuerso, & gladiatorũ munus ad patris, patruique manes expiandas, dijsque vota soluenda exhibere volenti, rem gratam facerent, ferro se certaturos professos fuisse, narrat.

43 Et ab humanæ infelicitatis ludibrio Nerone, quatuor centum Senatores, & sexcentos Equites huic muneri exhibitos fuisse, & ab altero Orbis portento Domitiano etiam fœminarum pugnas noctu editas testatur *Scaliger in poeticis lib. 1. cap. 35. ad fin.*

Sed Augustum quoque priusquam S.C interdiceretur, ad scęnicas, & gladiatorias operas Romanis Equitibus vsum aliquando fuisse, *apud Suetonium in eius vita cap. 43.* legitur. Primi au-
44 tem in Vrbe, & in Foro Boario gladiatorij munus funebri memoria patris cineres honorando dederunt M. & Decius Bruti filij, App. Claudio, & Q. Fuluio Coss. *vt ex Valer. Max. de instit. antiq. cap. 1. lib. 2.* liquet.

Vbi verò Christiana fides, & pietas
45 Constantino Magno imperante eluxit, ab huiusmodi spectaculorũ sæuitia cessatum est, & certa lege vetitum, *vt in l. vnica, C. de gladiat. lib. 11.* Etenim *vt Iustinianus quoque Imp. ait in proœm. digestorum, §. illud verò. Quis ludos appellet eos, ex quibus crimina oriuntur?* videndi sunt *Bulenger. lib. vnico de venat. Circi, cap. 12. Petr. Gregor. Tholos. in syntag. iur. vniu. lib. 39. cap. 5. num. 31 Tertull. lib. de spectac. cap. 12. & ibi Pamel. in argum. & in notis.* Constantini tamen prohibitio, & lex vel antiquata fuit, vel in desuetudinem abijt, *vt Prudentij carmina demonstrant, dum lib. 2.* contra Simmacum ad finem, hortatur Honoriũ Imp. vt hanc immanitatem tollat: imperauit autem Honorius anno quinquagesimo, plusuè minus post Constantinum. Prudentij carmina sunt hæc.

Arripe dilatam tua Dux in tempora famam,
Quodque patri superest laudis successor habeto.
Ille Vrbem vetuit Taurorum sanguine tingi,
Tu mortem miserorum hominum prohibeto litari:
Nullus in Vrbe cadat, cuius sit pœna voluptas,
Nec sua virginitas oblectet cædibus ora:
Iã solis contenta feris infamis arena,
Nulla cruentatis homicidia ludat in armis;
Sit deuota Deo, sit tanto Principe digna,
Et virtute potens, & criminis inscia Roma,
Quemque Ducem belli sequitur, pietate sequatur.

Hæc

Hæc Prudētij carmina nedum gladiatorum munus, sed venationem quoque
45 Circi complectuntur; & ambo immani, tatem quidem maximam habebant, vt idem Auctor indicat.

Nam quid vesani sibi vult ars impia ludi?
Quid mortes iuuenum, quid sanguine parta voluptas?

Et cum ad Francisci Petrarcæ tempora huius immanitatis spectaculum exhiberetur Neapoli, vir prudens, & pius tantum nefas abhorrens, illud Virgilij carmen protulit.

Hæc fuge crudeles terras fuge littus auarum.

Et Christianos omnes ab hoc immani
47 spectaculo abhorruisse, multa eruditione probat *Bulenger. lib. de venat. Circi, cap.* 12. imò & ipsosmet ethnicos: ait enim *Cicero lib.* 8. *epist.* 1. *Quæ potest esse homini politico delectatio, cum aut homo imbecillus a valentissima bestia laniatur?* Et permissum esse vxoris repudium, si prohibente viro, hæc Circensibus, Theatralibus, vel arenarum spectaculis gaudeat, habemus *l. apertam in* C. *de repudijs, l.* 8. *consensu, §. vir quoque, vers. vel Circensibus.*

Verùm in Theatro non semper ferarum bestiarum agitatio fiebat, sed quandoque curtum animalium quoque, vt *ex Dione Cassio*, Vesuuij incendium sub Tito Vespas. referente, & ludos ab eodē Imperatore editos describente apparet, in hæc verba. [*Multa* quoque admiran-
48 da fecit; Grues inuicem, & quatuor Elephantes depugnarunt: aliæ præterea ad nouem millia feræ, & Cicures iugulatæ sunt, quas mulieres non admodum illustres interfecere: viri præterea tum singulari certamine, multi pedestri pugna, alij nauibus decertarunt: Theatrum verò, quod ipse confecerat, cum ex improuiso aqua repleuisset, induxit equos, & alia mansueta animalia, quæ omnia facere didicerāt, quæ in terra, & in aqua solita erant: induxit etiam homines in nauibus, quorū pugnas ita partitus fuerat, vt hi Corcyrei, hi Corinthij pugnā cōmitterent. Alij verò extra in nemore Caij, & Lucij, vbi Augustus ad hoc ipsum terram effoderat; etenim in eo loco prima die digladiati sunt homines, & feræ indefectæ lacu, & tubulis munito ad faciem similitudinis, qui item quaque circum vallum habebat: secunda verò die equorum cursus: Tertia tria millia hominum nauibus depugnarunt; deinde terrestris pugna facta, victores Atheniensium Syracusani (his enim nominibus vtebantur) naualique pugna depugnarunt, atque in paruam insulam insilientes è muro, qui circa monumentum confectus erat, illam cępere; hæc repręsentata sunt ad centum dies: exhibuit deinde quædam ad vtilitatem, & lucrū, Tesserulas ligneas supernè in Theatrum sparsit, in quibus signa erant, aut exculēti, aut vestis; argentei præterea vasis, & auri, equorum domitorum, pecorum, seruorum, quæ qui excepissent, oportebat ad distributores afferre, atque ab eis quod inscriptum erat *accipere.*] *hæc Dio Cassius*: ex cuius verbis, nedum varia ludorum, venationum, & spectaculorum genera, modum, & disciplinam in illis seruatam agnoscimus, sed etiam multas ob causas, in cultum quippe, & honorē deorum, dearumque gentium, in hominum, & demortuorum memoriam, in publicis bellorum, & pestis vexationibus, & angustijs editos fuisse ludos, venationes, & spectacula, innotescit: & vide etiam ad rem *Flau. Vopiscum in vita Probi Imperat. circa fin.*

49 Sed cum gladiatorij muneris, & venationis ferarum simulachrum quoddā, diabolo fabricante, apud nos etiam, qui Christianam fidem profitemur, remansisse videretur, huius quippe in taurorū, aliarumque ferarum agitationibus; illius verò in duellis, & monomachia, *Tholosano teste in syntag. iur. vniu. lib* 39. *cap.* 5. *num. fin.* & ex nostris integros de duellis scripserunt tractatus *Io. de Lignano Iacobus de Castillo, Andreas Alciatus, Mutius Iustinopolitanus, & alij*, quorū doctrina cum potius ad gehennam, quā ad salutem animarum conferret, meritò sacri Canones, & Summorum Pontificū
50 Constitutiones, & Conciliorum decreta illam damnarunt: & contra hos Doctores, eorum opiniones, & sententias reprobando satis elegantèr, & eruditè scribit *Francisc. de Petris Neapol. in festiuis lectionib. lib.* 1. *cap.* 3. Siquidem monomachiæ, seu duelli prohibitionem habemus *ex decreto Nicolai Papæ II. quæst.* 5. *cap.* 22. *D. August. lib.* 1. *de ciuit. Dei, cap.* 22. *&* 23. *& Concilij demum Trident. sess.* 25. *cap.* 19. *de reformat.* vbi Imperator, Reges, Duces, Principes, Comites, alijque quocumque nomine nuncupati domini temporales, qui locum ad monomachiam in Terris suis inter Christianos concesserint, eò ipso excommunicationis sententiæ, dominij, ac feudorum pri-

priuationi subijciuntur: qui verò pugnā commiserint, & qui eorum patrini fuerint, nedum excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, sed etiam perpetuæ infamiæ pœnam incurrunt, & vt homicidæ iuxta sacros Canones puniendi sunt, & si in ipso cōflictu decessetint, perpetuò carere debent ecclesiastica sepultura; consulentes, suadentes, & spectatores excommunicationis, & perpetuæ maledictionis vinculo tenentur: *hæc Sacrosancta Tridentina Synodus*: cuius pœnalis sanctio, cum
51 de duellis loquatur, intelligenda erat, de certaminibus illis, in quibus duelli forma seruata esset; loci quippe designatio, armorum præfinitio, patrinorum, & spectatorum constitutio, & iudicis electio; ad tradita *per Claud. Cotereum trac. de iur. & priuileg. milit. lib. 3. cap. 24. P. Greg. Tholos. in syntag. iur. vniu. part. 3. lib. 48. cap. 16. nu. 23. & seq. Nauarr. consf. 2. lib. 5. de purg. vulg. Farinac. consf. 9. lib. 1 a num. 10. ad* 21. qui, cum Romæ Gubernator ita iudicasset, Gregorium XIII. statim aliam edidisse Constitutionem, scribit, qua in Concilio Trident. sancita, ad priuata quoque duella, & ex condicto commissa, extenduntur, vt videre est *in ipsa Constit. quæ est* 88. *Bullar. nou. tom. 2. pag.* 461.

Vt autem in hac re omnis tolleretur occasio dubitandi, rec. mem. Clem. Papa VIII. reassumendo quicquid in d. Tridentina Synodo, & prædecessorum Pontificum Constitutionibus sancitum erat, ad loca vbique gentium, & Terrarum, & ad personas etiam in Castris, seu propugnaculis militantes, etiam vbi Christianæ fidei hostis furor grassatur, vel in dominijs per eum occupatis, id totum extendit. Scripta quoque (manifesta vulgus appellat) quoquo modo emananda prohibuit, pœnas innouauit, & Principes ad omnimodam duellorum exterminationem, delinquētum in præmissis punitionem hortatus est *in sua Constitut.* 11. *Bullar. nou. tom. 3. pag.* 13. Hactenus de duellis.

52 Venationes ferarum aggrediamur, quarum apud nos quoque simulachrum adhuc extare diximus, & retentum in agitatione taurorum, aliarumque ferarum, in hastiludijs (vulgò giostre) seu torneamentis, ex quibus cędes, & tragicus inspicitur non rarò finis; vt de Henrico II. Gallorum Rege, & de alijs plurimis testantur Historici; iure igitur merito Summorum Pontificum sāctionibus hæc improbata leguntur; habemus enim apud *Baronium in annal. sub anno* 1139. *tom.* 12. *ex Concilio Romæ sub Innocentio II. celebrato cap.* 14. detestatas nundinas, seu ferias illas (vt ipsius decreti verbis vtar) in quibus milites è cōdicto conuenire solent ad ostentationē virium suarū, & audaciæ temerariæ congrediuntur, vnde mortes hominum, & animarū pericula sæpe proueniunt. Hanc taurorum, & aliarum ferarum agitationem expressè prohibuit *Pius V. Const.* 48. §. 2. *Bullar. nou. tom.* 2. *pag.* 244. quam eruditis commentarijs exornauit *Ioan. Gutier. canon. quæst. lib.* 1. *cap.* 7. *videndus*.

53 Sed quoniam ferarum venatio duplex est, alia conclusarum, arenaria dicta, quę intra septa in arena fiebat, & hęc est omnino prohibita, nedum *ex prædictis Sūmor. Pontif. sanctionibus, & Conciliorū decretis, sed etiam ab humanis, Imperatorum scilicet legibus, & prudentum responsis*; infamia namque notantur ij, qui in arenam cum bestijs pugnaturi descēdunt, *l.* 1. *§. Senatusconsulto, ff. de postulan. l.* 2. *in fin. ff. de ijs qui notan. infam.* altera verò ferarum venatio, quæ in prosequendis feris in sua libertate positis fieri solet, non est omnino prohibita, præcipuè earum, quæ hominum saluti possunt inferre damnum, vt sunt leones; imò *ex l.* 1. *C. Theod. tit. de venat. ferar. permissa est: & Fridericus Imperat. quàmuis in lib. feud. tit. de pace tenen. & eorum violator. §. nemo retia*, prohibeat laqueos, & retia in venatione; vrsos tamen, apros, & lupos capere permittit, militibus præsertim, vt ad bellum indurentur, laboribus assuescant, & ad pericula vitanda, inferendaque cautiores reddantur: otia quoque sic vitant, vitant, quorum partus impijssimi sunt; cogitatio namque ferarum persequendarum quandiu occupat, & animum quodammodo replet, peregrinas alias pessimas cogitationes non admittit; vt vas, quod plenum est, superiniecta respuit: & hoc venandi studio mirum in modum captum fuisse Adrianum Imperat. testatur *Dio Cassius in eius vita; alia ad rem congerit Buleng. de venat. Circi.*

54 Sancti tamen Patres venationē cuiuscuis generis a Christianis, præsertim clericis, arcendam volunt, & venatoribus donare, & canes alere, scelus existimant *D. Augustinus, & D. Hieronym. a Gratian. relati in c.* 8. 9. 10. *&* 11. *dist.* 80. *licèt gloss. ibi in verb. qui venatoribus*, Augustini

itini sententiam intelligendam esse dicat de venatione arenaria, non autem de saltuosa, quæ fit in sylnis; nam hac permissa videtur, præterquam Quadragesimæ, & ieiuniorum tempore, *ex D. Ambrosio in hum. 33. de Quadrages. An putatis (inquit) illum ieiunare fratres, qui primo diluculo non ad Ecclesiam vigilat, non beatorum Martyrum loca sancta perquirit, sed surgens congregat seruulos, disponit retia, canes producit, saltus, syluasque perlustrat*, & de hac syluatica venatione agit *Bulenger. in lib. de venat. Circi, cap. 2.* In Concilio tamen Aurelianen. omni tempore interdictam esse venationem Episcopis, Presbyteris, & Diaconibus, imò omnibus seruis Dei venationes, & syluaticas vagationes cum canibus, accipitribus, & falconibus interdictas legimus *in cap. 1. & 2. de clerie. venat.* Nec solùm sacrosancta Concilia, sacri Canones, & Sanctorum Patrum monumenta hoc voluerunt, sed etiam qui sęcularia tantùm administrât, certis diebus, & temporibus abstinendū esse a venationibus edixerunt: *Theodos. enim, & Valent. Impp. in C. Theodos. lib. 15. tit. 5. de spectac. l. fin.* ita rescripserunt. [*Dominico*, qui septimanæ totius primus est dies, & Natale ad Epiphaniam Christi, Paschæ etiam, & Quinquagesimæ diebus, quamdiu cælestis lumen lauacri imitantia, nouam sancti baptismatis lucem vestimenta testantur; quo tempore & commemoratio Apostolicæ Passionis totius Christianitatis magistræ a cunctis iure celebratur; omni Theatrorum, adque Circensium voluptate per vniuersas Vrbes, earundem populis denegata, totæ Christianorum, ac fidelium mentes Dei cultibus occupentur: sic qui etiam nunc, vel iudæi impietatis amentia, vel stolidæ paganitatis errore adque insania detinentur, aliud esse supplicationum nouerint tēpus, aliud voluptatum, *&c.*]

Atque hæc de duplici venatione sufficiant; si quis plura desiderat, *Bulenger. legat de venat. Circi, cap. 2. & seqq.*

Superest, vt de laruis, & personatis aliquid dicamus; quandoquidem vsus inualuit, vt baccanalibus diebus homines cuiusuis ferè nationis, quodammodo insanientes, modò hanc, modò illam personam induant, nos Itali *far le maschere* appellamus; sed vnde nomen hoc deductum sit, non satis constat, nisi cum *Tholosan. in syntag. iur. Vniu. lib. 39. cap. 2. nu. 5. & 6.* dicamus, nomen barbarum esse, & a Longobardis inuentum; vocant enim Longobardi *Maschas cacodæmones* illos nocturnos ephialtes, striges, & lamias, quæ dicuntur deuotare, & necare infantes: & inter Longobardorum leges hanc a Rothario editam habes *sub tit. de homic. seruor. ministr. vel aldial. lib. 1. l. fin. Nullus præsumat aldiam alienam, vel ancillam quasi strigiam, quæ dicitur Mascha, occidere, &c.*

55 Sed antiquissimam fuisse hanc hominum insaniam *ex Macrob. lib. Saturnal. ex Cœlio Rhodig. antiq. lect. lib. 13. ca. 23. ad fin. ex Alex. ab Alex. dierum genial. lib. 2. cap. 22.* colligitur, dum Saturnalia referunt, quæ a seruis, sumpto Dominorum habitu, & pileis, itaut a liberis nihil differrent, dies Saturnalitij celebrabantur: seruos autem imitati, non dedignati sunt liberi, qui nedum corpus varijs indumentorm generibus obuolunt, & induunt, sed faciem quoque diuersam simulant, iraut vir mulierem, iuuenis senem, rusticus ciuem, & his similia effin-
56 gant: quod tamen *in Deuteron. cap. 22.* vetitum legimus his verbis. *Non induetur mulier veste virili, nec vir vtetur veste fœminea; abominabilis enim apud Deum est, qui facit hæc.* Quod etiam lege ciuili damnatum legimus *in l. 24. §. 1. ff. de aur. & arg. legat. ibi. Non fine vituperatione vir mulieribus vestimentis vti potest*: & hæc fortius in sacris vestibus, & ad Dei cultum dicatis procedunt, *vt in l. mima, C. de Episco. audien. Auth. de sanctis Episcop. §. fin. gloss. in c. cum decorē, in verb. monstra, de vita, & honest. clericorum*.

Verùm hæc tolerabiliora forent, si ludi fines non excederent, sed eō vsque producta est hominum malitia, vt *Tholosano teste in syntag. iur. Vniuers. lib. 39. cap. 1 t. num. 1.* ex istis laruis propè innumerabilia oriantur scelera, quæ magis cognita sunt, quàm explicari oporteat; etenim qui malè agit, lucem odit, & agnosci non vult, mentitur sæpe faciem, & sexum, vt solent fures, luxuriæque dediti.

Qui simulant Curios, & Baccanalia viuunt.

57 Quanta verò esset baccanalium obscęnitas, si quis adeo sensus rationi supposuisse, mentemque a carnalibus desiderijs ita seiunctam habere præsumat, vt inde nauseam, & spurcissimas colluctationes aduersus spiritum audire non dubitet, *Titum Liuium in Romana historia lib. 39. anno ab Vrbe cōdita 594. pag. apud me 324. sub litera B. vsque ad seq.* pagi-

paginam per totam literam A. percurrat: nam quæ Liuius refert, non longè distāt ab immundissima hæresi Fraticellorum, quam Asmodeus, vel alius perpetuus humani generis hostis anno 1298. excitauit; vt præter alios quamplurimos historiarum Scriptores *Frater Iacob Philip. Bergomen. in supplem. Cronic. lib. 13. pag. apud me 310.* recenset.

Sed ad laruarum ludos, & spectacula
58 redeamus, quæ adeo apud omnes ferè nationes inualuerunt, vt qui cum alijs insanire, certo anni tempore, renueret, insanissimus certè ab omnibus existimaretur. Vnam tamen omnium Regionem, Angliam scilicet ab huiusmodi dementia alienam vidisse testatur *Pollid. Virgil. de rerum inuent. lib. 5. cap. 2. ad fin.* dū ait: *apud Anglos in re hac præ alijs certè sapientiores, lex est, vt capitale sit, si quis personas induerit.*

59 Has autem laruas, personas, seu maschas ad vsum scęnæ inuentas fuisse, vt histriones in carpendis vitijs audaciores essent, & ab initio fęcata facie in scęnam prodijsse, testatur *Hetruscus Maro Torquatus Tassus in dialogo, il Giancola, ouero delle Maschere* inscripto, vbi quod omnium primus, qui nudis oribus fęcem pro persona addidit Thespis Poeta fuit;
60 de quo etiam *Horatius in Poetica lib. 1.* sic ait.

Dicitur & plaustris vexisse poemata Thespis,
Quæ canerent, agerentque peruncti fęcibus ora.

Aeschiles verò tragicus indecorum pu-
61 tans tragicas actiones non absimiles esse Comicis, detestata fęce, personas, seu laruas (a nobis maschere dictas) inuenit, eodem Horatio teste loco citato.

Post hunc personæ, pallæque reportor honestæ
Aeschilus, & modicis instrauit pulpita tignis,
Et docuit, magnumque loqui, nitique coturno.

Alia multa ad rem colligit, refertque *Scaliger in poeticis lib. 1. cap. 6. de Tragœdia*; quem vide, si placet.

Fabrinus verò in commentarijs ad prædicta Horatij carmina obseruat Thespis,
62 & Aeschili inuentionem recitandi tragędias, seu comędias in Plaustris, hucusque etiam retentam in Hetruria, & videmus etiam in Vrbe diebus baccanalibus, vulgò, *i Carri.* Cum autem hæ co-
63 mędiæ, & tragędiæ nō sine magno sūptu, in scęnarum constructione, & vestimentorum ornamentis multis in Ciuitatibus Ecclesiasticæ Ditionis fiant, & vt plurimùm sumptibus earundem Communitatum, ideo Bulla hoc illis prohibuit, *vt dictum est supra in princ. huius gloss.* vbi etiam adnotauimus, non esse omnino Communitatibus interdictum, & denegatum; sed certa lege, & methodo permissum, videlicet consulto Principe, obtenta a Sacra Congregatione Boni Regiminis licentia, & si sumptus in libello, seu Tabella fuerit descriptus, & taxatus, ibi. *In dicto libello, seu Tabella non contentis:* & infra. *Aut pro ijs tan-*
64 *tùm pijs ludis publicis, qui ex inueterato vsu permittuntur, & in prædicta Tabella, seu libello exprimentur, &c.* Et memini, me aliàs pro Communitatibus Vrbis veteris, & Viterbij obtinuisse licētias erogandi certam pecuniarum summam in constructione theatri, & scęnarum, in quibus iuuenes possint se aliquādo exercere in publicis actionibus, ad excitandum ingenia; tribus conditionibus interuenientibus; prima, ne verba inhonesta, & obscęna interserantur; secunda, ne fiant actus illiciti; tertia, ne temporibus prohibitis celebrentur: prout *ex Diuo Ambrosio, & Cicerone in libris de Officijs,* colligit, & obseruat *Bonifacius Vannozius in suis politicis annotat. cap. 5050. & probat textus a contrario sensu*
65 *in c. inter, §. nos tamen, & ibi Scribentes de exceß. prælat.* vbi Innocent. III. improbat, & omnino damnat ludos voluptuosos, occasione quorum, sub quadam curialitatis imagine ad dissolutionis materiam deuenitur: & scribit *Iulius Ferrett. in tract. de ludis publicis, nu. 5.* quòd fugiendus est lusus, vt pestis, cum per illum deueniatur ad materiā dissolutionis, & peccati; nulla enim pestis est capitalior, quàm voluptas dissolutiua corporis.

66 Verùm non solet Sacra Congregatio multū procliuis, & facilis esse in huiusmodi licentijs concedendis; sed pede, vt aiunt, plumbeo, & diligenti animaduersione ambulare an inquam Communitates sint ære alieno grauatæ, & an alijs necessitatibus præmantur, vt esset terminorum defensio, murorum refectio, sanitatis tuitio, vel curatio; *ad textum in l. 1. C. de expens. ludor. lib. 11. vbi Io. de Plat. multa ad rem congerit; videndi sunt Garzias de expens. cap. 21. num. 24. vers. vbi ita sunt, Aiend. de exeq. mand. part. 2. cap. 10. nu. 12. vers. nisi alia maior, Munnoz de Escob. de ratioc. cap. 21. num. 39.*

Gabr.

Gabr.B[illegible]art.in spec.visit.temp. cap.23. de erogat.bonor. publ.nu.63. qui ponit exé-
67 plum patriæ suæ Barchinonensis, quę de anno 1589. sumptus ludis publicis assignatos, in medendis pauperibus peste laborantibus, in hospitalibus publicis construendis, & alijs necessarijs subuentionibus erogauit: & nos hoc idem vidimus Romæ anno 1625. quo sumptus, & expensæ a Populo Romano fieri solitę diebus baccanalibus in cursu equorum, & brauiorum, fuerunt erogatæ in alēdis pauperibus, & cõstruendis hospitalibus, & locis, quos lazarettos vocant.

Pulchram excitant quæstionem Do-
68 ctores Hispani locis proximè citatis; an scilicet quod superest ex publicis spectaculis, concedendum sit illis, qui personam spectaculi induerunt, puta vestes, & alia ornamenta? & licet negatiuè respondeat *Auendaz.d.cap.*10.*nu.*13.*Garzias tamen num.28.& Escobar.num.40.* conueniunt, spectandam esse consuetu-
69 dinem locorum; nam quod factum est, dicitur regula eius, quod fieri debet: & hoc etiam voluit *Franc.a Pōte de potest. Proreg.tit.*10.*§.4.de bonis,& expens.Viuier.num.*11.

70 Antequam verò ludis, & spectaculis initium esset, signum ab ijs, qui illis pręerant, dabatur; ita Prætor in Magalensibus ludis Mappam candidam mittebat in eum, qui aurigaret; *Scaligerò,& alijs locis citatis id attestantibus; videndus est etiam Dionys.Halicarn.antiq.Rom.lib.*7. *ad fin.pag. apud me* 252.*sub litera D.& seq.*dum refert pompam dijs a Capitolio per forum in Circum maximum ductam a viris, quorum magna erat potestas, antequam ludi committerentur.

Et hinc fortasse deducitur, & seruatur ad hæc nostra tempora, quod diximus supra de Gubernatore Vrbis, Senatore, Conseruatoribus, alijsque Iudicibus a Capitolio discedentibus, & progredientibus, per viam latam in locum initiandi cursus, & demum ad subsellium præparatum in Palatio, di San Marco nuncupato, vbi iuridicundi subsistunt.

71 Quid si duo, vel plures insimul ad brauium currentes eodem tempore metam attingant, itaut dignosci nequeat, quis eorum fuerit primus, cuinam dandum erit brauium? nulli dandum esse scribit *Ferrett.tract.de brauio, sub nu.*3. Sed omnes admittendos ad reiterandū
72 cursum, absque alia renouatione hominum, vel equorum; quia si aliquid adderetur, vel mutaretur, non esset reiteratio, sed nouus cursus, *l.si ita fuerit, ff de reb.dubijs, Doctor.in §.discipuli, in* 1° *Constit. digestor. Alex. in l.eum qui nouissimus, num.4.& 5.ff.ad S.C. Trebell.* & videndus est etiam *Mutius Carthar. Conciuis meus, in suo tract.aliud de iure, aliud de consuetud.inscripto, propediem à Carolo eius ex Iulino fratre nepote, & sacri Consistorij Aduocatorum Decano in lucem edendo, cap.de brauio, vbi erudité, & legaliter:* [illegible]

73 Nec potest in hoc esse locus gratificationi, quia esset contra *text.& gloss.in l.si quis seruum, §.inter duos, & ibi Angel. ff.de legat.*2.*l.eum hic status, §. si ambo, ff.de donat.inter vir.& uxor.* Quamuis *text.in d.§. inter duos,* mihi videatur probare, locum esse gratificationi, cum positum sit in electione herodis, cui soluat; *gloss. tamen in verb. debere,* multa iura adducit, ad probandum, legatum non esse omnino nullum propter incer-
74 titudinem, sed impediri eius præstationem, & ei dandum, qui probauerit, dexisse testatorem sensisse; & si nemo probauerit, non debetur, quia non deficit ius, sed probatio, *l.*32.*cum ex pluribus, ff.de manumiss.testam.l.3.§.si duobus, ff.de adim.legat.l.30.duo, ff. de testam. tut.* ex quibus probatur opinio *Ferret.*dandum scilicet esse brauium ei; qui probauerit,
75 se primum tetigisse metam; & si nemo probauerit, nemo habebit propter incertitudinem, sed iterum currendum erit: an autem currere debeant omnes, qui in primo cursu cucurrerunt, an verò illi tantùm, qui priores fuerunt, & inter quos orta est dubitatio, & incertitudo? *Alex.in d.l.eum qui nouissimus, n.5. ff.ad S.C. Trebell.* scribit, eos tantùm
76 esse admittendos ad iteratò currēdum, qui priores fuerunt, & inter quos adest incertitudo, reiectis, & exclusis alijs, qui posteriores in cursu fuerunt; & hæc fuit opinio *Baldi contra Cynum in 1.Const. digestor.§.itaque, num.13.vers.item pone; & respondet iuribus a Cyno allegatis,* per quæ probare intendit, vt omnes debeant iteratò currere; quia cum nemo vicerit, nemo victus est; quæ ratio etiam placuit *Angelo in d.§.itaque,* dicen. ita determinatum fuisse, quòd omnes iterū currant; & ita etiam seruatur in Vrbe, quando huiusmodi casus eueniant: & in hanc etiam partem magis inclinare videtur *Alex.loco cit.vers.& quoad propositum; vide etiam Canonist. & signantèr Addent. ad Abbat. in c. Ioseph, in verb. brauium, de verborum significatione, &*

Marium Carrbarium ubi supra.

Aliam quæstionem ponit *Luc. de Pen.*
77 *in l. 1. num. 3. C. de cursu pub. lib. 12.* Si pluribus currentibus ad brauium, vnus eorum cadat ex equo, sed ipse equus ad brauium primus peruenit, quæritur, an qui cecidit, lucretur brauium? & distinguendo soluit quæstionem: aut brauium est appositum, vt sola virtus equorum currētium ostendatur, vt fit plerumque, & lucrabitur, quod etiam seruatur Romæ; vel apponitur brauium, vt militum, & equitantium virtus appareat, vt fit in Torneamentis, *Giostre*, nuncupatis; & in hoc subdistingue, si miles, vel eques propter suam imperitiam, & culpam cecidit, non habebit præmium; si verò culpa alterius, puta illius, qui posuit brauiū, vel cuiusuis de mandato ipsius, tunc nō imputabitur equiti, & præmium consequetur: at si culpa, vel facto extranei, tunc datur actio contra culposum, qui nisi sit soluendo, ex æquitate miles videtur admittendus ad brauium: ita *Luc.*
78 *de Penn. ibi;* addens, maximè puniendū esse illum, qui culposè, & dolo præstitit impedimentum; & faciunt tradita *a Tholosan. de Republ. lib. 9. cap. 18. num. 13* Tu verò adde, quandoque puniuntur etiam sine dolo, si contra formam bannimentorum, & ordinationum impediatur cursus: & ita vidi seruatum Romæ.

SVMMARIVM.

1 *Diebus quadragesimalibus quid agendū ex præcepto Ecclesiæ.*
2 *Eleemosyna danda est, vt omnia nobis sint munda, & sicut aqua extinguit ignē, ita eleemosyna peccatum.*
3 *Eleemosyna melior est ieiunio, & oratione, & nemo ab ea excusatur.*
4 *Bulla Boni Regiminis prohibet eleemosynas; quod neque Imperatores christiani, nec ethnici fecerunt.*
Declara. num. 11.
5 *Eleemosynas facere Dei præceptum est.*
6 *Ciuitates, & Vniuersitates sub tutela Dei, & Angelorum existunt; quod veritatem ethnici quoque cognouerunt.*
7 *Pro salute Ciuitatum, & Vniuersitatum orandum est, & dandæ sunt eleemosynæ.*
8 *Ex Charitate velut ex arbore multæ virtutes generantur, multique boni producuntur effectus.*
9 *Ciuitas solita dare eleemosynas Religiosis, si faciat statutum, per quod tollatur, vel minuatur eleemosyna, nō valet; & seruanda est consuetudo.*
Aplia, si Vniuersitas vno anno dedit vinū, alio anno frumentum; hac tamen variatione non obstante, tenetur. num. 10.
11 *Bulla Boni Regiminis non prohibet eleemosynas, sed ambitiosas largitiones.*
12 *Debitores debent potius satisfacere creditoribus, quàm facere eleemosynas: hoc enim est facere eleemosynam de alieno.*
13 *Vxor non potest facere eleemosynam de bonis viri, etiamsi bona sint dotalia.*
14 *Bulla Boni Regiminis quas eleemosynas permittat, & quibus in casibus.*
15 *Eleemosyna vt rectè fiat, quænam sint attendenda.*
16 *Mendicantibus validis, qui ex cupiditate habendi diuitias eleemosynas petunt, deneganda est, & quare.*
17 *Mendicitas, seu necessitas duplex, alia licita, alia illicita, hæc a legibus damnata, illa a Christo Domino imperata.*
18 *Mendicantes forenses possunt expelli a Ciuitatibus, quando eorum pœna damnosa appareat.*
19 *Mendicantes validi vulgò, vagabondi, vel exilio propellendi, vel ad laborandum cogendi, quandoque ad triremes, vel ad opus publicum damnandi.*
20 *Quæstuarij, seu bsātes sunt, qui alicuius Ecclesiæ, vel Sancti nomine eleemosynas extorquent.*
21 *Vniuersitates habentes ministros deputatos ad erogandas eleemosynas quid illis iniungendum sit; videlicet quòd*
1 *Ciuis pauper præferendus est forensi.*
2 *Nobiles pauperes præferendi ignobilibus.*
3 *Seni potius, quàm iuueni.*
4 *Ei, qui sine culpa in paupertatem incidit.*
Alia vide num. seqq.
22 *Inter omnes aduersitates fortunæ, infelicissimum genus infortunij est, fuisse fœlicem.*
23 *Nobilis dicitur pauper, etiamsi in bursa habeat scuta centum, & quare.*
24 *Eleemosyna non est facienda conciliandi amoris gratia, sed mensura tenenda, vt abundet in pluribus.*
25 *Iusti etiam aliquando, Deo permittente, vexantur.*
26 *Eleemosyna danda est illis, qui sine causa angustiantur in carceribus, vel alibi.*

Elee-

27 *Eleemosyna si danda est extraneis, multò magis parentibus, & consanguineis, etiam iniustis.*

28 *Melius est subuenire suis, quibus pudor est ab alijs sumptum deposcere, vel subsidium necessitati postulare.*

29 *Sacerdotibus, & Religiosis facienda est eleemosyna; dignum est enim, vt temporalia metat, qui spiritualia seminat.*

30 *De eleemosyna quædam scitu digna vide remissiue ad D. Thomam.*

31 *Concionatoribus a quibus præstanda sint alimenta, vel eleemosyna, ex Decreto sacræ Congregationis Concilij.*

Et Concilium Tridentin. in hac re non substulit consuetudinem immemorabilem, & ideo illi valdè tribuendum. num. 32.

33 *Puellis, & virginibus eleemosyna danda est, siue temporale, siue spirituale matrimonium contrahentibus.*

34 *Conditio, vt puella intra certum tempus nubat, an sit recipienda.*

35 *Tēporis præfinitio ad concludendas nuptias valida est.*

36 *Legatum factum puellæ, si nupserit, implendum est intra triennium post pubertatem: licèt aliqui contrarium sentiant.*

37 *Vniuersitates quando teneantur ad eleemosynas pro construendis, vel reparandis Ecclesijs Parochialibus.*

38 *Ius publicum consistit etiam in sacris, & Sacerdotibus.*

39 *Vniuersitates tenentur concurrere cum eleemosynis in reparatione Ecclesiarum, quando ipsius Ecclesiæ redditus sunt valdè tenues.*

40 *Declaratio sacræ Congregationis Concilij super concursu Vniuersitatis in reparatione Ecclesiæ.*

41 *Reparatio Ecclesiæ pertinet ad eos, qui redditus ipsius Ecclesiæ capiunt.*

42 *Vniuersitates tenentur ad reparationes Ecclesiarum, quando in hoc sit introducta consuetudo.*

43 *Collecta imponenda ab Vniuersitate pro construenda Ecclesia, Hospitale, seu loco pio, debet imponi de consensu omnium de Vniuersitate.*

44 *Vniuersitas pro eleemosynis antiquis faciendis non tenetur petere licentiam a Superioribus, sicut tenetur in nouis eleemosynis.*

§. XV.

Gloss. 5.

Eleemosynę.

CAP. XXXXI.

1 RECEDANT iam ludi, & spectacula, dũ hoc Quadragesimali tēpore Sancta Mater Ecclesia nos admonet, digitoque demonstrat, esse nunc tempus acceptabile, adesse nunc dies salutis, in quibus exhibere debemus nosmet ipsos, sicut Dei ministros in multa patientia, in ieiunijs, in vigilijs, in charitate non ficta, ad saluandas animas,
2 ad redimenda peccata: Cum autem *in Euang. Lucæ cap.* 11. habeamus dandam esse eleemosynam, vt omnia nobis munda sint; nam sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum: siquidem meliorem ieiunio, & oratione
3 esse eleemosynam, nec quemquam ab ea excusari posse, docet *Innocent. III. in libello de eleemos. cap.* 4. Ideo cũ in textu nostro de eleemosyna mentio fiat, de ea nonnihil dicendum putaui.

4 Cum autem ex verbis Bullę nec etiam permissum esse videatur Vniuersitatibus facere eleemosynas ex pecunia publica, durus hic sermo videtur; nũquid enim, *vt D. Gregor. ait homil.* 37. *Aliud iudex nunciat, & aliud præco clamat?* Christus enim Dominus, eiusque dilectissima Sponsa, & nostra Mater Ecclesia eleemosynas, & charitatem pręcipiunt; Summus verò Pontifex, qui est ipsius Christi Domini in Terris Vicarius, in hac Constit. illas prohibet, & tamen nec ipsi Imperatores, qui sæcularia tractant, id facere præsumpserunt, imò expresse sanxerunt, dandam esse eleemosynam, in *l. 2. C. de Episcop. aud.* ibi: *Hanc autem non fisco nostro volumus accedere, sed pauperibus fideliter erogari.* Et hoc esse Dei precep-
5 tum *ex Deuter. cap.* 15. apparet. *Non deerunt (inquit) pauperes in terra habi-*

 tationis

tationis tuæ, idcircò ego præcipio tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno, & pauperi, qui tecum versatur in terra: & in nouo Testamento *Matth.* 19. Iesus ab adolescente interrogatus respondit: *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in Cœlo*: & pauperes opibus iuuare, Episcopi gloriam esse legimus *in c. gloria, 12. quæst. 2.* Nec dicatur, eleemosynam ex præmissis, respicere salutem animarum singulorum; cum autem Vniuersitates animam non habeant, sed faciant quoddam corpus fantasticum, ex *Menoch. consf. 709. n. 1. & 8. Mysing. cent. 4. obser. 78. num. 7.* & ideo nihil ad eas pertinere eleemosynas, nec illis prodesse:

6 Quia respondetur, etiam Ciuitates, & loca, sub tutela, & custodia Omnipotentis Dei repositas esse, *vt Regius Propheta cecinit psalm. 126. ibi. Nisi Dominus custodierit Ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam*; & sub Angelorum custodia Ciuitates, Oppidaque esse scribit *Vittorell. in suo tract. de Angelorum custodia, lib. 2. pag. 134.* Et hanc veritatem agnouerunt, & fassi sunt etiam ethnici, vt legitur *in elegia Solonis a Demosthene in oratione de falsa legatione relata, & apud Stobæum tom. 2. in fin.* his verbis in latinum versa.

Non Vrbem superi cupiunt euertere nostram,
Et vobis, nisi sint Numina læsa, fauent:
At nostræ custos arcis Tritonia Pallas,
Perpetua cura, mœnia nostra tegit.

Et Virgilius lib. 1. æneid. Carthaginem sub cura, & tutela Iunonis fuisse dicit, ibi.

Quam Iuno fertur terris magis omnibus vnam
Posthabita coluisse Samo, hic illius arma
Hic currus fuit.

7 Pro salute igitur, & tutela Ciuitatum, & Oppidorum orandus est Deus, & bona sunt opera facienda, inter quæ charitas, & eleemosyna magis emicat, *ex B. Paul. Apost. ad Corinth. 1. cap. 13. Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem verò non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens; & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest, &c. & B. Gregor. homil. 27. in*

8 *Euang. Vt enim (inquit) multi arboris rami ex vna radice prodeunt; sic multæ virtutes ex vna charitate generantur, nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manserit in radice charitatis.*

Eleemosyna autem mundat, liberat, redimit, protegit, postulat, impetrat, perficit, benedicit, iustificat, resuscitat, saluat, *vt Innoc. III. scribit in lib. de eleemos. cap. 1.*; & vt magis ad rem nostram accedamus, *Bart. in l. priuilegia, num. 3. C. de sacros. Eccles.* ait, si Communitas,

9 quæ erat solita dare eleemosynas Religiosis, postea faciat statutum, per quod tollatur, vel minuatur talis eleemosyna, hoc statutum non valet, *c. ad apostolicā, de simon. Abb. in c. penult. in fin. de sepult. Decian. tract. crimin. lib. 2. cap. 34. num. 1. vers. ideo videmus*; quos sequutus est *Petrus de Auendag. de exeq. mand. part. 2. cap. 10. num. 18.* dum ait, seruandam esse consuetudinem, quam ab antiquo tempore habuit Consilium alicuius Vniuersitatis de bonis communibus expendere in eleemosynas aliquorum Monasteriorum, hospitalium; vel alterius rei in christianæ pietatis splendorem; nam huiusmodi bonorum communium erogatio iustissima est; & hoc idem scribit *Io. de Plat. in l. quicumque, in princ. vers. ex quo infertur, C. de fide instr. & iur. hast. fisc. lib. 10. Cyn. in d. l. priuilegia, vers. Imperator concedebat, C. de sacrosāct.*

10 *Eccles.* vbi ampliat conclusionem, si vno anno præstetur vinum, alio anno frumentum, licèt hæc sit incerta præstatio: Ecclesia tamen hoc præcipuum habebit, & valet; vt in simili de constitutione dotis habes *a Papiniano in l. 70. cum post diuortium, §. in domum, vers. gener a socero, ff. de iur. dot. facit Munnoz. de Escobar. tract. de ratioc. cap. 15. num. 41. & seq.*

11 Quibus ita præmissis, si benè considerentur verba, & dispositio nostri textus, vtique videbimus, non esse a piissimo, & religiosissimo Pontifice prohibitas veras, & sanctas eleemosynas, sed ambitiosas illas largitiones, & erogationes, quæ specie recti, & sub prætextu charitatis fiunt; vel si Vniuersitas sit magno ære alieno grauata, a quo vt eximatur, resecandæ sint expensæ: non enim rectè fa-

12 ciunt illi, qui creditores suos fatigant, & vexant, dum possunt illis satisfacere, sed proprias facultates erogant, & impendunt in eleemosynas, & in aliquod opus pium, quia hi dicuntur facere eleemosynas de alieno, quod est a iure prohibitum, *c. 2. ea te credimus, de iureiur. & ibi gloss. in verb. quod alij, Nauarr. in* com-

comment. ad 2. partem Decret. de orat. & bor. can. cap. 2. num. 22. verf. aliud enim
13 *est*; ex quo inferunt Doctores nostri, vt neque vxor possit facere eleemosynam de bonis viri, etiamsi illa sint bona dotalia, *vt post Hoff. in c quod Deo, in verb. hunc, 33. quæst. 5. scribit Abb. in quæst. 3. num. 10. Alex & alij in l. si constante, §. si maritus, num. 2. ff. solut. matrim.*
14 Permittit igitur hæc nostra Constitutio eleemosynas, vt illa verba textus indicant; *re ipsa pro Diuino cultu, & veris Christi pauperum indigentijs, de consilio, & consensu loci Ordinarij subleuandis, &c.* vrgente enim necessitate, de publico ærario subueniẽdum est pauperibus, *Munnoz. de Escob. & alij per eum adducti tract. de ratioc. cap. 25. num. 42.* qui ait, has expensas, seu eleemosynas in calculo recipiendas esse: & nos videmus in omnes ferme Tabellas certas pecuniarũ summas assignatas pro eleemosynis de publico ærario faciendis quolibet anno: Nec etiam nouis euenientibus indigentijs, sacra Congregatio Boni Regiminis assolet viscera christianæ pietatis claudere, sed eleemosynas a Communitatibus in publicis consilijs concessas confirmare, & licentia erogandi concedere, præsertim vbi Communitates non sint ære alieno grauatæ, & cesset quorundam ciuium ambitio, qui se patres patriæ profitendo, ex pecunijs publicis se liberales ostentant, cum tamen de proprijs facultatibus nec minimum quid impendunt, vel erogant.

Hac igitur conclusione firmata, non esse, inquam Vniuersitatibus omnino
15 prohibitum facere eleemosynas, præmittendum modò putaui, quæ requirantur, ad hoc vt eleemosyna rectè fiat? & decem attendenda esse, docet *Lucas de Penn. in l. vnic. C. de mendicant. valid. lib. 11. sub num 3. & seq.* videlicet,

Primò, vt animo voluntario demus.
Secundò, cum hilaritate vultus.
Tertiò, cum dulcedine sermonis.
Quartò, cum animi festiuitate.
Quintò, in vita, & sanitate demus.
Sextò, cum humilitate.
Septimò, manu propria.
Octauò, iuxta facultates nostras.
Nonò, vt ordinatè demus.
Decimò, de proprijs bonis.

Ita Lucas de Penna, qui has decem cõditiones examinat, & probat, alias quidem esse necessarias, alias verò ad bene esse.

Videndus est etiam *Lud. de Peguer. in*
16 *decis. 4. per tot.* qui docet, quibus sit danda, vel neganda eleemosyna; non esse, quippe audiẽdos mendicantes validos, illos, inquam, qui ex cupiditate habendi diuitias, & otiosè viuendi, a nobis petunt eleemosynas; & hoc duabus potissimùm rationibus probat: Prima est, ne prætextu eleemosynę otiosorum hominum foueatur inertia; secunda, ne ab his validis mendicantibus verè debilibus, & egenis auferatur panis: & ex eadem quoque decis. colligis duplicem esse necessitatem, licitam scilicet, & illici-
17 tam, & hæc ab Imperatore *in l. 1. C. de mendic. valid. lib. 11. & a Sanctis Patrib. & D. Thoma præsertim 2. 2. quæst. 185. art. 5.* reprobatur: illa verò, quæ licita est, recipienda, & fouenda tanquam Christi Domini præceptum, *Matth. cap. 25. ibi. Amen dico vobis, quod vni ex fratribus meis minimis fecistis, mihi fecistis, esuriui, & dedistis mihi manducare, &c.*

Mendicantes verò forenses inutiles
18 expelli possunt a Ciuitate, quando eorum mora potest esse damnosa, vt quia auferunt, vel minuunt victum infirmis, & inualidis, præsertim si rei frumentariæ penuria laboretur; *ita Ioan. de Plat. in d. l. vnica, num. 2 C. de mendic. valid. Menoch de arbitr. casu 352. per tot.* vbi de validis, & inualidis mendicantibus agit; *Tholos. in syntag. iur. Vniu. lib. 39.*
19 *cap. 6. num. 12. & seq.* qui vult, hos mendicantes validos, vagabundos appellatos, exilio propellendos esse, vel ad laborandum cogendos, recusantes verò puniendos, & asserit pluries in Gallia vidisse hos ad triremes damnatos; quod etiam seruatur in Italia, & in Vrbe præsertim quolibet anno, hos vagabundos carceribus includi, exinde ad Centumcellas transmitti, vt in te[...]aratione portus laborent, quandoque etiam ad fallinas da[...]antur; & vide *bonum text. in Auth. de quæstore, §. si verò huius, ibi; hos non frustra esse terræ onus permittere, sed tradere eius eos, vt operum publicorum attinet artibus, ad min[...] stratum, &c.* & sub hac specie m[...] [...]on-nulli, [...] Ca[...]ifiæ app[...]llant *quæstuar[...]s vulgo*, [...] hi namque a[...]
20 cuius [...] nomine, vel Sancti, eleemos[...]as a [...] ibus viris, & mulieribus ex[...] qu[...], vt otiosè viuant, de quibus loquit[...] *tex. in c. tuorum, de priuileg. c. cũ ex eo, de pœnit. & remiss. & ibi Scriben. videndus est Rip. de remed. præseru. contra pestem n. 165. usque ad 176*

Sed

21 Sed his omissis, ad eos, quibus licet petere, & accipere eleemosynas, reuertamur: Si aliqua igitur Vniuersitas habeat ministros deputatos ad eleemosynas erogandas, hi debent primo loco dare, & præferre eiues pauperes forensibus: *Peguer. decis. 4. num. 11. c. est probanda, dist. 86.*

Secūdo pauperes nobiles in eleemosyna præferendi sunt ignobilibus, *Tiraq. de nobilit. cap. 20. nu. 148. & 149. per tex. in c. considerandæ, & c. seq. dist. 86. Menoch. casu 532. num. 24.*

Tertio, si concurrat senex cum iuuene, potius danda est eleemosyna seni; & si facienda est diuisio, plus habeat in diuisione senex, quàm iuuenis: *d. c. considerandæ, ibi, vt senioribus plus largiaris; Archid. in c. domino sancto, num. 6. vers. in eleemosynis, dist. 50.*

Quarto promptius iuuandus est ille, qui ex diuite cecidit in egestatem, sine tamen sua culpa, aut vitio; sed aut latrocinijs, aut proscriptione, aut calumnijs, bona, quæ possidebat, amisit; *d. c. considerandæ, in fin. & ibi gloss. 3. & 4.* quæ refert
22 *Boetium dicentem: inter omnes aduersitates fortunæ infœlicissimum genus infortunij est fuisse fœlicem; Ripa de remed. præser. contra pest. n. 179. & seq.* addens,
23 nobilem dici pauperem, etiamsi in bursa habeat centum aureos, ex quibus viuere possit, sed tamen cum istis dignitatē, & statum suum seruare non valeat; & ante eum hoc dixit *Bald. in l. si quis ad declinandum, num. 5. vers. circa tertium, C. de Episcop. & cler.* vbi multa de erogatione eleemosynæ, & legati ad pias causas.

24 Quintò, non conciliandi fauoris gratia danda est eleemosyna ab Officialibus Ciuitatum, sed mensuram tenere debēt, vt abundent, & in plures diuidatur, ex *D. Ambros. lib. 2. off. cap. 21. a Gratian. relato in c. pulchra, dist. 86.* Dominus enim non vult simul effundi opes, sed dispensari, *c. Dominus, ead. dist. 86.*

Sextò, licèt Regius Propheta dicat; *non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem*; permittit tamen a-
25 liquando Deus, vt etiam iusti exerceantur, *ex eodem D. Ambros. lib. 1. off. cap. 30. & D. Aug. ideo Deus permittit malos esse in hoc mundo, vt boni ex illis exerceantur;* & alia multa adduci possent, quæ tamen superflua sunt, cum hæc veritas omnibus innotescat; quapropter si quis sine
26 iusta causa angustiatur, vel in carceribus detinetur, danda est huic eleemosyna; nam etsi omnibus debeatur misericordia, iusto tamen magis debetur; *c. non satis, vers. si sit in carcere, d. dist. 86. Gabr. Berart. de visitat. temp. cap. 23. num. 83.* Et in Ecclesiastica Ditione creditor, qui facit suum debitorem carcerare, si hic sit pauper, & non habeat aliunde, vnde viuat, tenetur illi eleemosynam, siue alimenta dare, vt dictum est *supra §. 15. gloss. 3. sub num. 25. & seq.* quàmuis carceratio sit iusta, & ex iusta causa procedat.

Quæ quidem conclusio, subueniendi scilicet viris iustis, sed ex Dei permissio-
27 ne vexatis, quàmuis vera sit in omnibus etiam extraneis, multò magis procedit in patre, filio, & alijs propinquis, & cōsanguineis, si cum extraneis cōcurrant, nam potius subueniendum est patri, filio, & consanguineis iniustis, & iniquis, quàm extraneo iusto; *Archid. in c. non satis, num. 1. dist. 86; gloss. in c. 1. in verb. fideles, dist. 30.* quæ respondet etiam ad contraria; *Goffred. in sum. tit. de temp. ordin. §. sed pone, quod pater tuus, S. Thom. 2. 2. quæst. 31. art. 3. vers. sed contra, & quæst. 32. art. 9. facit text. in c. est proban-*
28 *da, dist. 86. ibi, melius est enim, vt ipse subuenias tuis, quibus pudor est ab alijs sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitatis, & c. & vide Asynin. de execut. §. 6. cap. 6. num. 3. & seqq.*

29 Septimò, facienda est eleemosyna Sacerdotibus, & Religiosis viris; dignum enim, vt temporalia metant, qui spiritualia seminant, *ex Apost. ad Corinth. cap. 9. & ponitur in c. cum ex officijs in fin. de præscript. Surd. tract. de alim. tit. 1. quæst. 60. num. 6. & seq. & ferè per tot. facit D. Thom. 2. 2. quæst. 32. art. 3.* vbi quærit, vtrum eleemosynæ corporales sint potiores, quàm spirituales: & ita videmus in omnibus ferè Tabellis quid certum pro eleemosynis Sacerdotibus, & Religiosis viris erogandis, assignatum.

30 Alia scitu digna de eleemosynis videnda sunt apud *D. Thom. 2. 2. quæst. 32.* quam diuidit in decem articulos, in primo agit; vtrum eleemosynæ largitio sit actus charitatis; secundò de distinctione eleemosynarum; tertiò, quæ sint potiores eleemosynæ, vtrum spirituales, vel corporales; quartò, vtrum corporales eleemosynæ habeant effectum spiritualē; quintò, vtrum dare eleemosynas sit in præcepto; sextò, vtrum corporalis eleemosyna sit dāda de necessario; septimò, vtrum sit danda de iniustè acquisito; octauò, quorum sit dare eleemosynam; nonò,

nonò, quibus sit danda; decimò, de modo dandi eleemosynas.

31 Sed oritur quæstio, quæ non rarò disputatur inter Episcopos, & Communitates: eligunt enim Episcopi Concionatores, illosque mittunt ad prædicandum Christi Euangelium per loca suarũ Diœcesum, quæritur, quis debeat subministrare eleemosynas, & alimenta Concionatoribus? super hac facti specie consuluit *Surd. consil. 254. Præpositus Ecclesiæ*, & pro vtraque parte rationes adducens, in hoc tandem residet, vt ad Episcopos, & Parochos spectet hoc onus, eo quia illis iniunctum est onus prædicandi; qui autem est obligatus aliquid agere, hoc debet sua impensa præstare, *vt ibi per eũ num. 10. & 11.* in numeris tamen seqq. dicit, multum in hoc esse tribuendum consuetudini; & hoc idem repetit *in tract. de alim. tit. 1. quæst. 59. Prædicatores, num. 9. vers. an autem valeat, viden. per totam hanc quæst.* in qua denique cõcludit; at si Illustrissima Cardinalium Cõgregatio ad sacri Tridentini Concilij interpretationem deputata aliquid declarauerit, illud erit pro lege seruandum: sacra autem hæc Congregatio ita aliàs declarauit, & censuit, electionem, & deputationem Prædicatoris in eorum Ecclesijs Cathedralibus ad solos Episcopos pertinere, nulla habita ratione cuiuscumque consuetudinis etiam immemorabilis, qua talis electio, vel deputatio Capitulo, vel Episcopo vnà cum Capitulo, siue de eius concessione, siue cuiusuis alterius competeret; esse autem in optione Episcopi, vtrum ipse malit Prædicatorem in sua Cathedrali eligere, & deputare, quando populus, vel quiuis alius illum etiam ab immemorabili eligere, & nominare consueuisset, vel Prædicatoris nominationem alteri ex immemorabili competentem relinquere; ita tamen, vt si Episcopus huiusmodi electionem sibi assumat, populum, aliumuè ad solitas impensas, atque eleemosynas Prædicatori erogandas non compellat. Si verò populum, vel alium prædicta facultate nominandi Prædicatorem vti sinat, eundem cogere poterit ad impensas, & eleemosynas Prædicatori præstandas, quas in hanc causam præstare solitus erat. In alijs similitèer suæ Diœcesis Ecclesijs ad Episcopum pertinere electionem, & deputationem Prædicatorum impensis eorum, qui illas præstare vel
32 tenentur, vel solent; non tamen Concilium sublatulisse immemorabilem cõsuetudinem, qua facultas nominandi Prædicatorem in Ecclesijs non Cathedralibus alteri, quàm Episcopo competeret, &c. Ad cuius decreti pleniorem intelligentiam videndi sunt *Barbos. de offic. & potest. Episc. alleg. 76. Leonius in thesaur. fori Eccles. part. 1. de verbi Dei prædicatione, cap. 8. per tot. & alij ab istis indicati.*

Octauò, subueniẽdum est puellis, qui-
33 bus eleemosynæ, & subsidia dotalia largienda sunt, vt honestè nubant; expedit enim Reipublicæ liberis hominibus repleri, vt dictum est aliàs; & ideo laudabilis est consuetudo multis in locis, vt quolibet anno eligantur nonnullæ puellæ, quibus in prædictam causam dentur eleemosynæ. Verùm quia quandoque apponuntur conditiones, vt intra certum tempus nubant, aliàs amittãt eleemosynas, quæsitum est, an huiusmo-
34 di conditiones sint validæ, & intra quod tempus adimplendæ? & omisso multiloquio, dicimus has conditiones valere, prout in simili consuluit *Anchar. consil. 219. per tot.* quẽ refert, & sequitur *Mantica de coniect. lib. 11. ti. 18. num. 18.* quia habent motiuũ rationis, vt ibi per eos;
35 temporis etiam præfinitionem ad concludendas nuptias valere, scribunt *Bart. Io. de Plat. & alij in l. 2 §. ad filiorum, num. 1. C. quand. & quib. quar. pars deb. lib. 10.* qui firmant, legatum factum puel-
36 læ, si nupserit, implendum esse intra triennium post pubertatem; & hoc etiã voluit *Bald. in l. placet, in fin. de lib. & posthum.* dicens, hoc alibi non reperiri, quàm *in d. l. 2. §. ad filiorum*, & tradit etiã *Ias. viden. in l. 2. conditioni, num. 6. vers. non meminit Paulus, C. de instit. & subst.* vbi concludit, conditionem, si nupserit, habere tempus limitatum, itaut mulier post pubertatem debeat intra triennium nubere, & implere conditionem; *Mantic. loco cit. num. 23.* licèt ipse *in num. seq.* contrarium sentire videatur, rationibus per eum ibi adductis, quas vide, si lubet.

37 Faciendæ quoque sunt aliquando eleemosynæ ab Vniuersitatibus pro construendis, vel reparandis Ecclesijs Parochialibus, quando scilicet Ecclesia, vel Parochus, aut Beneficiati non habent redditus sufficientes, quia ius publicum consistit etiam in sacris, & Sacerdotibus,
38 *l. 1. ff. de iust. & iur.* & commodum spirituale, quod in Ecclesia percipitur, omnes tangit, & ideo tali existente necessitate, ex bonis communibus faciendæ sunt

sunt in hanc causam eleemosynæ, vt notant *Abb. & alij Canonistæ in c.1. de Eccles. ædific. vel repar. c.1. de reb. Eccles. non alien. Auendag. de exeq. mand. par.2. cap. 10. num.28. illat.7. Gasp. Parrin. de gabell. part.2. a num.209. vsque ad n.220. Gabr. Berart. de visit. temp. cap.23. num.85. exempl.19.*

39 Hæc tamen conclusio declaratur habere locũ, si redditus Ecclesiæ sint adeo tenues, vt vix sufficiant pro sustentatione Rectoris; *Abb in c. si quis, num.8. de reb. Eccl. non alen.* quapropter Parochiani, & Vniuersitas tenentur in subsidium, *idem Abb. in c.1. nu.4. de Eccles. ædif. &c.* Et cum in facti contingentia hanc habuissem quæstionem pro Vniuersitate Montis Leonis Comitatus Vrbis veteris, sub Diœcesi tamen Ciuitatis Plebis, sacra Concilij Tridentini Congregatio ita

40 declarauit. [*Die* 18. Maij 1628. In causa Ciuitatis Plebis. Sacra Congregatio Cõcilij censuit, ad supradictæ Ecclesiæ reparationem Archidiaconum, nec non Pensionarium proportionabiliter teneri; nisi tamen reseruatio pensionis probetur exempta: Populum verò, & Rectorem esse ab Episcopo cum charitate, & dexteritate hortandos, vt voluntariè

41 aliquid *contribuant*.] Ex qua quidem declaratione collige, reparationem Ecclesiæ spectare ad eos, qui redditus ipsius Ecclesiæ percipiunt; *ad text in d.c.1. c. de his, de Eccles. ædific. & ibi Scribentes, Parrinus de gabell. loco cit.*

42 Tenentur etiam Vniuersitates cõcurrere ad huiusmodi reparationes Ecclesiarum, quando hoc fuerit consuetudine introductum; *Abb. d.c.1. num.3. Butr. num. fin. vers. in his enim,* qui ait, omnes tam nobiles, quã ignobiles teneri, itaut nulla possit afferri legitima excusatio; videatur *Hostien. in summ. eod. tit. de Eccles. ædif. vel repar. in verb. quibus sit Ecclesia reparanda, vers. in quibusdam; Leon. in thesaur. for. Eccles. part.2. de visitation. cap.16. num.51. vsque ad fin.* qui satis luculenter hanc conclusionem examinat, *Capibl. de Baron. part.2. pragm.19. cap. 100. ferè per tot.*

Sed hic oritur pulchra quæstio. Vni-

43 uersitas vult construere Ecclesiam, Hospitale, vel alium locum pium, quæ tamen non habet pecuniam sufficientem, sed vult hac de causa imponere collectã; quæritur, an sufficiat, quòd ad hanc impositionem consentiat maior pars Decurionum, vel sit necesse, quòd omnium consensus accedat nemine discrepante? & dicas, necessarium esse cõsensum omnium; *ad tradita per Thesaur. decis.157. num.4. vers. & per alia iura.*

Quid autem dicendum, si Vniuersitas consueuit ab antiquo tempore dare eleemosynam alicui Monasterio, Fratribus Mendicantibus, vel Hospitalibus, numquid ab ista consuetudine possit re-

44 cedere? Negatiuam tenent *quamplurimi Doctores relati a Gabr. Berart. de visit. temp. cap.23. num.84. in exempl. 17.* qui hanc laudabilem consuetudinem plurimùm extollit, addens, in antiquis non esse necessariam Superioris licentiam: Si verò eroganda est eleemosyna de nouo, tunc esse petendam, & obtinendam licentiam: & ita etiam seruat sacra Congregatio Boni Regiminis.

SVMMARIVM.

1 *Impensa pro salario, & mensa officialis an sit facienda a Principe, aut ab Vniuersitate.*

2 *Collectæ, & tributa pertinent ad Principem.*

3 *Camera Apostolica recipit pœnas maleficiorum, & confiscationes; & ideo soluit stipendia Officialium, qui ab ipsa mittuntur.*

4 *Officiales Vniuersitatum varijs nominibus appellantur, & ab ipsis Vniuersitatibus alimenta recipiunt.*

5 *Pro alimentis Officialium si imponẽda sit collecta, hæc non per solidum, & librã, sed per capita imponenda est.*

6 *Alimenta Officialium ab Vniuersitatibus electorum quandoque minui, & ad tẽpus tolli possunt, sed cautè in hoc procedendum est.*

7 *Stipendium pro mensa Officialiũ aliquando ex causa augetur.*

8 *Vniuersitates constituunt stipendia medicorum, ludimagistrorum, & similiũ, & ad hæc tenentur.*

9 *Vniuersitates tenentur ædificare, seu reparare domos pro residentia Officialiũ, Am:lia etiã, vt teneantur ad construendum, & reparandum carceres, licèt custodia carceratorum ad Principem spectet. ibid.*

10 *Officialis tenetur habitare domum, quam Vniuersitas ædificauit, vel reparauit.*

11 *Delinquentes si transportandi sunt, vel puniendi, cuius expensis fiat.*

12 *Captura delinquentium in aliquo territorio cuius impensa sit facienda.*

13 *Vniuersitates tenentur custodire eorum terri-*

territoria a latronibus, & crassatoribus.

14 Vniuersitates tenentur ad impensas, quæ fiunt in prosequendis, & capiendis delinquentibus: & fit diuisio inter ipsas Vniuersitates.

15 Vtilitas publica non est reparanda expēsis quorundam de Vniuersitate, sed vniuersorum ciuium.

16 Princepi negligens expurgare suum principatum a malis hominibus, & latronibus, tenetur ad refectionē damnorm.

17 Fortalitia licèt fiant ad cutelam Ciuitatum, tamen quia cedunt vsibus proprijs dominorum, ab ipsis dominis sunt custodienda, & reparanda tempore pacis, & belli.

18 Qui habet fructus Castri tenetur soluere stipendia militibus, qui ibi pro custodia tenentur, licèt hoc malè seruetur in praxi.

19 Princeps sicut tenetur expurgare loca terrestria a crassatoribus, ita maritima a prædonibus, & pyratis, sumptibus proprijs.
Declara tamen vt ibi.

20 Impensæ in transitu, seu hospitatione militum a quibus sint faciendæ.

21 Statutū cuiusque Ciuitatis ita ligat suos ciues, sicut lex imperat totum Orbem.

22 Communi contributione faciendum est, quod omnibus datum est.

23 Onus hospitandi, & subministrandi victsalia birruarijs de Cāpania spectat ad Vniuersitates.

24 Transitus, seu incursio militum connumeratur inter casus fortuitos; hi verò casus illos grauant, qui patiūtur damnum.

25 Messium custodia, & fructuum recollectio facienda est expensis eorum, quorum sunt fructus.

26 Sacra Congregatio aliquando concedit cōtributiones inter Vniuersitates Status Ecclesiastici.

27 Impensæ, quæ fiunt in constructione, & reparatione domorum ad publicam vtilitatem inseruientium, a quibus sint faciendæ.

28 Artifex, qui publicum construxit ædificium, quāto tempore teneatur hoc manutenere, & conseruare.

29 Casus fortuiti quinā sint, vide remissiuè.

30 Salarium pro custodia vinearum, pascuorum, nemorum, & similium a quibus soluendum.

31 Ciues cogi possunt ad colendū agros, plantandum vineas, & oliueta; & quare.

32 Salarium soluendum custodibus agrorū, & vinearum, soluendum est ab Vniuersitatibus Status Ecclesiastici, quia ad eas pertinent emolumēta pœnarum damnum dantium.

33 Boues aratorij an teneātur ad pœnas pro damnis datis.

34 Decretum sacræ Cōgregationis Immunitatis in materia damnorum datorū: & quomodo cognoscendæ sunt huiusmodi causæ.

35 Informatio facti in materia damnorum datorum pro Communitatibus Status Ecclesiastici, D. Camilli Pompilij Agentis Prouincialis.

36 Pœna damnorum datorum priuatiuè quoad omnes Sixtus V. concessit Commissario super hoc erecto.

37 Horatius Burgius Maceratensis emit a Camera Apostolica Commissariatum damnorum datorum. & post n. 79.

38 Capitula, & pacta, cum quibus venditum fuit prædictum officium Commissariatus damnorum datorum.

39 Clemens VIII. in locum Burgij Comissarij, soluto pretio, subrogauit Communitates Status Ecclesiastici.

40 Communitates Status Ecclesiastici fuerunt per multos ānos in pacifica quasi possessione damnorum datorum officiū exercendo, pœnas exigendo, &c.
Episcopus Terracinen. non citatis Communitatibus, obtinuit a sacra Congregat. Immunitatis supra registratum Decretum circa damna data. nu. 41.
Communitatibus ab ipso decreto reclamantibus, sacra Congregatio rescripsit, exhibeatur Bulla Sixti V. num. 42.

43 Pœnas damnorum datorum hodie spectare ad Communitates priuatiuè quoad omnes, ex capitulis apparet.

44 Clausula, cuiuscūque status, gradus, &c. comprehendit etiam Cardinales.

45 Communitates exigere possunt pœnas damnorum datorum eo modo, quo exigebat Camera Apostolica.

46 Dictio, liberè, totalitatem importat.

47 Pœnas damnorum datorum, etiā in pios vsus destinatas Commissario ab ipso erecto concessit Sixtus V.

48 Statuta laicorum super damnis datis ligant etiam animalia Clericorum.

49 Officiales laicorum possunt detinere animalia clericorum damnum dantia.

50 Ecclesia, & Ecclesiastici semper cōueniēdi sunt coram iudice ecclesiastico; & quomodo intelligenda est hæc conclusio.

51 Iudex exercens iurisdictionē vigore Cōstitutionum Summorum Pont. dicitur exercere vti delegatus ab illis.

cādā;& hæ sumptu publ. sunt faciēda.

90 *Vniuersitates cogi possunt ad subministrandum cereos, & luminaria, ut Sanctissimum Christi Domini Corpus exponatur in necessitatibus publicis.*

91 *Prouincia Calabriæ anno 1638. quassationem, & terræ motus adeo vehementes sensit, vt quadraginta, & vltra loca muris circundata euersa fuerint.*

92 *In calculo publici ærarij referendum est, quod in vtilitatem tam nobilium, quā plebeiorum apparet impensum.*

93 *Pondera, & mensuræ adhibendæ in venditione frumenti, olei, & similium, ex publica pecunia sunt comparanda.*
Licèt aliqui contrarium dicant, nempe ad Principem spectare hanc impēsam, quando ipse ex huiusmodi instrumentis recipit emolumentum, & hæc ratio consideranda est etiam in Vniuersitatibus. num. 94.

95 *Commoda qui sentis, iungas onus emolumentis.*

§. XV.

Gloss. 6.

Sumptus, aut Impensas.

CAP. XXXXII.

LICET supra *§. 8. gloss. 1. in verb. expensis, cap. 20.* quædam dicta sint, quæ etiam hic referri possent; attamen quia hæc Constitut. Boni Regiminis nihil magis satagere videtur, quàm vt superfluę ab Vniuersitatibus resecentur impensæ, & sumptus; ideo hanc eandem materiam iterum aggredi non inutile duxi; omissis tamen ijs, quæ supra dixi, & nouos tantùm casus ad rem optimè facientes referam.

1 Primus igitur casus erit de impensa, quæ fit pro mensa, seu salario Officialiū cuiusuis Vniuersitatis; an inquam hæc facienda sit ab Vniuersitatibus, seu ab ipso Principe? & in hoc distinguendum puto: aut enim sunt Officiales missi a Principe ad regendas Vniuersitates, & ad has impensas videtur dicendum, quòd teneatur Princeps, quia ad ipsum pertinet custodia subditorum, a quibus propterea exigit collectas, & tributa;
2 *Gram. decis. 47. num. 2. Petr. de Auend. de exeq. mand. par. 2. cap. 10. num. 3. vers. alias autem, Lucas de Penn. in l. annonas, C. de erogat. milit. ann. lib. 12. Io. de Plat. in l. indictiones, num. 5. C. de ann. & trib. lib. 10. latè, & benè Mastrill. de magist. lib. 1. cap. 21. num. 17. 18. & seq. viden.* & in Ecclesiastica Ditione hoc idem seruatur; quia *ex Constit. Pij IV. Sixti V. & alio-*
3 *rum Successorum* Camera Apostolica recipit pœnas maleficiorum, & confiscationes bonorum, ideo soluit salaria, & stipendia officialibus ab ea deputatis, & missis ad regendas Vrbes, & gubernandos populos.

Aut verò sunt Officiales ipsarum Vni-
4 uersitatum, qui varijs nominibus appellantur, nempe

Defensores.
Conseruatores.
Confalonerij.
Priores.
Massarij.

& hi eliguntur ab ipsismet, & ex ipsis ciuibus, vt redditus, & prouētus ipsarum Vniuersitatum curent, & regant, de quibus magis præcisè a nobis agendum est, quia de istis propriè loquitur Constitutio Boni Regiminis, & istis quidem subministrantur impensæ, nedum pro eorū victu, sed etiam quandoq; etiam pro vestimentis, pro famulis, & inseruientibus, iuxta qualitatem, & dignitatem Ciuitatum, & locorum: & istæ impensæ desumūtur ex redditibus Vniuersitatum, qui nisi sufficiant, imponitur collecta, non per solidum, & libram, sed per capita;
5 *Io. de Plat. in l. indictiones, num. 5. C. de ann. & trib. lib. 10. Doctor. in l. 4. si se non obtulit, ff. de re iudic. Festas. de collect. part. 2. cap. 2. num. 16. & seq. Oldr. cons. 98. per tot. Bellon. cons. 12. num. 8. vers. primū est;* & istæ impensæ annotantur in tabel-
6 lis cuiusuis Communitatis, quas excedere minimè licet; possunt tamen aliquando minui, & quandoque omnino, ad tēpus tamen tolli, si Vniuersitates sint maximo ære alieno grauatæ, prout ego vidi sublatas fuisse Communitati Nepesinæ, & ad extinctionem partis debiti applicatas.

Verùm in hoc cautè procedendum puto, ne scilicet ciues tali oblectamento priuati, munera publica detrectent, & negligant: satis enim omnes procliues

sumnas ad negligendum, quod communitèr possidetur, & nisi aliquo honesto commodo alliciamur ad publica negocia capessenda, vtique res publicæ in præceps ruunt, & citò dilabuntur. Et ideo vidi etiam aliquando auctum stipendium pro mensa Magistratibus parranda, vt decentiùs viuere, & Vniuersitatum negocijs promptiùs vacare possint; ita Consalonerio, & Conseruatoribus Pacis Vrbeuetano populo præsidentibus die 18. Nouembris 1623. Eminentissimo, ac Reuerendissimo D. Cardinali Crescētio illius Ciuitatis Episcopo protegente, aucta est impensa pro illorum mensa.

7

Secundus casus est in impensa, quam faciunt Vniuersitates in conductione medicorum, ludimagistrorum, & similiū officialium, *de qua dictum est supra §. 12 gloss. 2. in verb. Consilijs, & alia quædam refert Auendag. de exeq. mand. par. 2. cap. 10. num. 8. vers. sextum exemplum, Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 46. num. 3. & 4 Mastrill. de magistr. lib. 1. cap. 21. ferè per tot. Gabr. Berart. de visit. temp. cap. 23. nu. 49. & seq.*

8

9 Tertius casus erit in Impensis, quæ fiūt in reparatione domorum, in quibus residere debent officiales ad ius reddendum, & ad ipsam Rempublicam administrandam, vel etiam ad construendos, vel farciēdos carceres pro custodia reorum; ad has enim impensas tenentur Vniuersitates, ex doctrina *Munnoz. de Escob. tract. de ratiocin. cap. 25. nu. 10. & 11. post Auendag. & alios ab eo relatos; quibus adde Gabr. Berart. de visit. temp. d. cap. 23. num. 42. & seq.* vbi de constructione carceris, quæ licèt videatur facienda impensis fisci, cum carcer sit inuentus ad custodiam delinquentium, & debitorum, *l. aut damnum, §. solent, ff. de pœn. l. fin. C. de custod. reor.* nihilominus contrarium seruatur, quòd scilicet carcer ædificetur, & construatur impensis Reipublicæ. Custodia verò carceratorum ad Principem, cuius est iurisdictio loci, pertinet, ad latè tradita per *Card. Zab. in Clement. 1. §. sanè, de heret.*
31 *Gabr. Berart. d. cap. 23. num. 44.* & ita vidi, Cameram Apostolicam proprijs impensis præparasse compedes, & catenas ad custodiendos delinquentes, & condemnatos, & detentos in carceribus Ciuitatis Castellanæ; quicquid in contrarium scribat *Munnoz. de Escobar. de ratioc. d. cap. 25. num. 11.*
10

Vbi verò domus pro officialibus fuerit constructa, vel reparata, tenentur officiales illam inhabitare, *vt diximus supra §. 7. gloss. 1. num. 35. per textum in l. 14. C. de off. Rect. Prou.*

Quartus casus erit in impensis, quæ fiunt pro capiendis, & transportandis delinquentibus; & in hoc videndi sunt *Lucas de Penn. in l. annonas, C. de ann. & trib. lib. 10. Foller. in pract. crim. in verb. notatos capiat, num. 22. post Bart. in l. lege Cornelia, ff. ad Syllan. Io. de Plat. in l. fin. C. de erog. milit. ann. lib. 12. Petr. de Auend. de exeq. mand. par. 2. cap. 10. nu. 14. Esco-*
11 *bar. de ratioc. cap. 25. num. 12. & seq.* qui hunc casum in alios plures distinguit: si enim delinquentes, aut malefactores habeant in bonis, impensæ ex bonis ipsorum faciendæ sunt: si verò non habeant, & adsit accusator, tunc sumptibus accusatoris; at si neque reus, neque accusator habeant; tunc dominus, qui commoda fiscalia percipit, subministrabit impē-
8 sas; *Gabr. Berart. de visit. tempor. cap. 23. num. 97. in exempl. 25. qui tamen num. 98* subdit, si captura facienda esset de pluribus ribaldis, vel famosis latronibus, qui apud stratas grassantur, & viatores spoliant, hoc casu impensa capturarum facienda erit de redditibus Ciuitatis, seu
12 loci, in cuius districtu, & iurisdictione tales crassatores delinquebant; & hoc maximè procedit in Ditione Ecclesiastica, in qua Vniuersitates tenentur custodire eorum territoria a furibus, & la-
13 tronibus, ex pluribus Constitutionibus Summorum Pontificum, videlicet *Iulij II. Constit. 2. Bullar. nou. tom. 1. pag. 403. Leonis X. Const. 28. eod. Bullar. & tom. pag. 521. Pij IV. Const. 27. eod. Bullar. to. 2. pag. 38. Pij V. Const. 10. eod. Bullar. & tom. pag. 188. Gregor. XIII. Const. 65. eod. Bullar. & tom. pag. 446. Sixti V. Const. 6 eod. Bullar. & tom. pag. 491.*

Sed accidit aliquando, vt pro inquirendis delictis, & delinquentibus, transmittantur a sacra Consulta, vel a Gubernatore Vrbis latrunculatores (quos vo-
14 cant Cōmissarios) per diuersa loca, qui suum viaticum neque ab accusatoribus, neque a delinquentibus habere valent, & tamen nemo tenetur suis stipendijs militare; quapropter isti latrunculatores cogunt Officiales Vniuersitatum ad soluendum stipendium, & viaticum (& hic erit quintus casus) quæritur, ex quibus bonis Vniuersitates ita coactæ soluere debeant? hanc quæstionem soluit *Munnoz. de Escob. d. cap. 25. num. 33. & 34.* dicens, imponendam esse collectam inter

cos,

eos, qui ex consuetudine talia soluere
consueuerunt; & benè aptātur, quæ scri-
bit *Berart.d.cap.23.num.99.in exemp.26*
Et ita seruatū vidi annis proximè elap-
sis, dum transmissi fuerunt Commissarij
cum birrnarijs, militibus Corsis, & alijs
cohortalibus ad insequendum, & capiē-
dum, quendam sicarium, crassatorem,
facinorosum hominem, *Fra Paolo* nun-
cupatum, qui assumptis secum alijs ne-
quioribus se, Prouinciam Campaniæ, &
loca Vrbi proxima latrocinijs, crassatio-
nibus, homicidijs, alijsque atrocioribus
delictis laniabat. Quicquid autem in
alimentis, & viaticis dictorum militum,
qui fuerunt insequuti facinorosos, im-
pensum fuit, inter Communitates illius
Prouinciæ proportionabili partitione
diuisum, & recollectum fuit; quod iuris
assistentiam habere videtur, per ea, quæ
scribit *Foller.in pract.in verb.notatos ca-
piat,num.12.vers. aut volunt conuocare
ciues,&c.& post eum Munnoz.de Escob.
d.cap.25.num.21. & 22.* reddens ratio-
15 nem, quia publica vtilitas non est repa-
randa expensis quorundam, sed vniuer-
sorum regnicolorum, vel ciuium; *Frāc.
a Ponte de potest.Proreg.tit.1.§.6. fere
per tot.Gabriel Berart.d.cap.23. num.99.
in exemp.26.licèt in num.seqq.* hanc cō-
clusionem declaret, habere locum, quā-
do Principis patrimonium non sufficे-
ret, quia sicuti Princeps recipit a subditis
collectas, & tributa, ita tenetur purgare
Regnum, & Statum, seu Ditionem suam
a malis hominibus, & subditos in pace
tueri; ita *And. de Isern. in vsib. feud. §.
quæ sint regalia,num.14.vers. hæc vectiga-*
16 *lia*, vbi ampliat dictum, si Princeps hoc
agere negligat, itaut subditi a latronibus
damnum patiantur, tenetur ad restitu-
tionem, & refectionem damnorum; *Ho-
stien.in sum.tit.de censib.§.ex quib.causis
num.10.vers.breuitèr puto, Luc. de Pen.
in l.annonas,num.2.C.de erogat.milit.ann.
lib.12.*
17 Et propter eandem rationem fortali-
tia licèt fiant ad tutelam Ciuitatum, ta-
men quia cedunt vsibus proprijs domi-
norum, sunt ab ipsis dominis custodien-
da, & reparanda tempore pacis, & belli;
non autem expensis Communitatum, &
subditorum; *Angel.in l. turres, C.de.ope-
ribus pub.Ias.in l.diuortio, §.vltimo im-
pendia,num.3.ff.solut. matrim.* quem se-
quuta est *Rota Rom.coram Seraph.decis.*
18 514.*num.3.* dicens, qui habet fructus Ca-
stri, tenetur soluere stipendia militum,
qui ibi pro custodia tenentur; *Berart.d.
cap.23.num.100. Catel. Cotta in memor
verb.fortalitium,& verb.Rex*, qui post
relatas quorundam opiniones in cōtra-
rium facientes, concludit, licèt ratio, &
ius ita dictent, contrarium tamen ser-
uatū vidisse ait in refectione Arcis Lau-
densis, ad cuius impensam ciues fuerunt
coacti: & nos quoque vidimus, & exper-
ti sumus non semel tantùm, sed bis in
Ciuitate Vrbeuetana, ab ipsa natura in
fortalitium effecta, & verba Summi Pon-
tificis Pij II. demonstrant *in Comment.
lib.4. fol.110.* [*Mons* lapideus in media
valle consurgit, sex circitèr stadijs altus,
in cacumine planities est, tria millia am-
bitus passuum complexa, præruptæ pro
muris sunt rupes, quarum altitudo nun-
quam minor est vlnis viginti. Hic ædes
Ciuium, *&c.*] Quàmuis enim tota ipsa
Ciuitas sit fortalitium, & ex ijs, quæ di-
cta sunt, reparatio spectet ad Principem,
nihilominus anno 1624. & iterum anno
1644. reparata est, impensa suorum Ci-
uium, & locorum per quindecim millia-
ria circū circa positorū, facta inter om-
nes proportionabili diuisione per capi-
ta, ac etiam per æs, & libram.
19 Pari quoque ratione, sicuti Princeps
tenetur suis sumptibus, & impensis ex-
purgare loca mediterranea, & terrestria
a crassatoribus, & prædonibus, ita quo-
que loca maritima, & mari adiacentia
a pyratis; *l.congruit, ff.de off. Præsid l.1.
C.de classic.lib.11.vbi Bart.Luc.de Penn.
Io.de Plat. & alij relati a Garzia tract.
de impens. & melioram. cap.21. num.35.
Gabr.Berart.tract.de visit. temp. cap.23.
num.104.& seq.* qui tamen declarat cō-
clusionem, quando portoria, seu gabel-
læ, quæ exiguntur in portubus, sufficiunt
ad huiusmodi impensas; si enim non
sufficiunt, tunc imponenda est collecta
subditis, vt ibi per eum: & ita seruatur in
Ditione Ecclesiastica, in qua vigore *Bul-
læ fel.rec.Sixti V.* exigitur collecta, nedū
a laicis, sed etiam ab Ecclesiasticis, cum
de vtilitate, & defensione omnes tan-
gente agatur; *vt aliàs diximus in noti-
tia Cardinalatus,* Congregation.18. *de
Classe paranda;* & hæc collecta dicitur,
Tassa delle Galere: & ad hanc rem con-
ferunt, quæ scribit *Munnoz.de Escobar.
in d.tract.de ratioc.cap.25.num.23.24.25.
26.& 27.viden.*
Huc etiam pertinere videntur impen-
20 sæ, quæ fiunt in transitu militum, vel in
illis hospitandis, quæ quidem impensæ
annis proximè elapsis fuerunt factæ ab
Vniuersitatibus, per quarum territoria
erat

erat militum transitus, vel illis assignata statio; & cũ istæ Vniuersitates instarent, & peterent, vt onus, & impensæ partirentur æqualitèr inter alias quoque Vniuersitates, fuit dictum, obstare *consilium Purpur. inter eius consf. 428. sub num. 21. & seq. lib. 2.* dum ait, in facti contingentia non potuisse Ciuitatem Saluiensem facere peræquationem, seu partitionem inter suos ciues pro expensis factis in hospitandis militibus, ex rationibus per eum adductis. Si ergo Ciuitas Saluiensis non potuit compellere suos ciues ad huiusmodi peræquationem, cum tamen
21 certum sit, Statutum cuiusque Ciuitatis ita ligare ciues suos, sicut lex Imperatoris totum Orbem; *Bald. in l. benè à Zenone, num. 1. C. de quad. præscript. Ias. consf. 71. lib. 3.* multò minus poterit vna Vniuersitas aliam, sibi non subditam, cōpellere, & collectare; vt latè probat *Pur. pur. loco cit.*

Verùm pro affirmatiua, quæ magis æqua videtur, Vniuersitates scilicet, quæ sentiunt incommoda, & faciunt impensas in hospitandis militibus, & birruarijs, esse ab alijs Vniuersitatibus iusta peræquatione, seu contributione subleuandas, facit *text. in l. 1. ff. ad l. Rhod. de*
22 *iact. ibi, communi contributione sarciatur, quod pro omnibus datum est*; & in terminis propositæ quæstionis, hoc idē seruari ait in Regno, *Franc. a Ponte in tract. de potest. Proreg. tit. 1. §. 6. num. 29. ibi, verùm mandatur, vt Terræ mediterraneæ contribuant, prout vnaquaque plus, & minus distat, & maius, vel minus commodum sensit*; pro qua re adest *decis. And. de Barulo in l. pro locis, & ibi etiam Io. de Plat num. 1. & 2. C. de annon. & tribut. lib. 10.* dicentis, plus soluat Ciuitas, quàm Castrum, plus Castrum, quā Villa, & quæ plus in vno grauatur, releuetur in alio, *l. eum qui, ff. de iureiur.*

23 Quæ quidem conclusio licèt satis æqua videatur, haud tamen benè seruatur in Ecclesiastica Ditione; siquidem Vniuersitates, quæ sustinent onus hospitandi birruarios, quos vocant, di Campagna, ab alijs non releuātur, sed totum onus sustinent; cuius rei ratio fortè erit, quia Communitates, quæ sunt in via publica, & quotidie ab iter facientibus frequentata, maiora etiam emolumenta percipiunt nō solùm ex gabellis, quas exigunt a viatoribus, sed etiam quia facilius, & maiori pretio vendunt eorum fructus, vt sunt panis, vinum, carnes, oleum, & similia, quod non cōtingit alijs Vniuersitatibus, quæ distant a via publica, & ideo si in vno grauantur, in alio releuantur, vt notat *Io de Plat. d. l. pro locis, num. 1. & 2.*

24 Alia quoque ratio desumi potest *ex Purpur. d. consf. 428. num. 31. & seq.* dum ait, transitus, seu incursiones militum connumerantur inter casus fortuitos, qui quidem casus illos tātùm respiciunt & grauant, qui patiuntur damnum, *l. qui fortuitis, C. de pignor. act. l. 1. C. deposit. l. cum duobus, 52. §. damna, ff. pro socio,* faciunt, quæ congerit *Aut end. de exeq.*
25 *mand. part. 2. cap. 10. num. 25. & seq.* vbi pro regula tradit, messium custodiam, & fructuum recollectionem faciendam esse expensis eorum, quorum sunt fructus; nam licet recollectio fructuum respiciat annonam, & sic publicam vtilitatem, tamen quia hæc est vtilitas secundaria; prima verò, & principalis, est illorum, qui sunt domini, ideo hæc, non illa attēditur, *vt ibi per eum n. 24. & seq.*

Quę quidem rationes licèt vim aliquā facere videantur, attamen vrget *dec. Vlpiani in d. l. 1. ff. ad l. Rhod. de iact.* præsertim quia consueuit aliquando sacra
26 Congregatio Boni Regiminis prędictas contributiones, & peræquationes cōcedere inter Vniuersitates eiusdē Prouinciæ, vt videre est in expensis, quæ fiunt in hospitādis militibus Corsis, quarum expēsarum restitutio datur illis Cōmunitatibus, quæ illas fecerunt, & adest in hoc taxa æqualitèr imposita, & partita inter Vniuersitates Ditionis Ecclesiasticæ, vt diximus alias. Quapropter videtur dicendum, huiusmodi contributiones esse arbitrarias, & arbitrio Principis aliquando fieri, aliquando verò non.

27 Sextus casus erit de sumptibus, & impēsis, quæ fiunt in constructione domorum, ad publicum vsum, & commoditatē inseruientium, vt est macellum, furnum, forum piscium, & similia, quia in his versatur communis totius populi vtilitas; qua in re videndus est *Innoc. in c. 69 significante, in princ. de appellat. Aut end. d. part. 2. cap. 10. num. 7. Gabr. Berart. d. cap. 23. num. 45. Escobar. de ratio. d. ca. 25. num. 36.* qui ait, has impensas ferendas esse in calculo; & idem iuris esse in impensis, quæ fiunt in constructione, & reparatione Ecclesiæ, quæ tamen vnica sit in aliquo loco, & hæc Parochialis, nec etiam sit de iurepatronatus alicuius familiæ particularis, vel ipsa Ecclesia habeat dotem, & redditus competentes, ex quibus sarta tecta esse possint, *ad tradita*

dita per Paul.Cittadi. tract. de iurepatr. art.5. num.5. & seq. videndus est Surd. consil.62. per tot. præcipuè nu. 14. qui ait, si Vniuersitas, vel populus aliquid impēdit in reparationē Ecclesiæ, cuius Rector habeat redditus sufficientes, poterit, quod impendit, repetere ab ipso Rectore actione negociorum gestorum, si men animo repetendi talem impensam fecit, vt ibi per eum; *& nos diximus supra gloss. proxima in verb. eleemosynæ.*

Et quòd Ecclesia parochialis aliquando construatur, vel reparetur sumptibus & impensis Vniuersitatum, vidi ego in facti contingētia Vniuersitatis Tulphæ, quæ hac de causa imposuit annuū perpetuum censum scutorum mille in sorte principali.

28 Sed hic oritur pulchra quæstio. Vniuersitas conuenit cum artifice de aliquo opere publico construendo, quæritur, quanto tempore teneatur hic artifex manutenere, & conseruare tale ædificiū publicum? dicas, spatio quindecim annorum; ita sancitum habes *in l. omnes, 7. C. de operib. pub. in hæc verba.* [*Omnes*, quibus vel cura mandata fuerit operum publicorum, vel pecunia ad extructionē solito more credita, vsq; ad annos quindecim ab opere perfecto cum suis hęredibus teneantur obnoxij: itaut si quid vitij in ædificatione intra præstitutum tempus peruenerit, de eorum patrimonio (exceptis tamen his casibus, qui sunt fortuiti) *reformetur, &c.*] Sed quinam

29 sint casus fortuiti, qui in hac sanctione excipiuntur, vide *Sebast. Medic. tract. de fortuit. cas. par.1. quæst.12. per tot.*

30 Septimus casus erit in impensa, seu salario, quod datur Custodibus segetum, vinearum, pascuorum, nemorum, syluarum, & similium, quos vocamus Guardianos, & quorum officium est, inuigilare, ne in agris, vineis, &c. damnum detur, & si inueniant homines, seu belluas damnum dantes, hos denunciare iudicibus ad hoc deputatis, & conducere etiam animalia ad carceres, vt præter emendationem damni, soluāt etiam pœnas statutarias: Quæritur inquam, an impensa, seu salarium horum Custodum subministrandum sit ab Vniuersitatibus, & ærario publico?

Et pro negatiua scribit *Auendag. de exeq. mand. par.2. cap.10. num. 23. vers. tertiò infero,* motus, quia commodum huius custodiæ resultat in vtilitatem priuatorum, & certarum personarum, illarum scilicet, quarum sunt fructus recolligendi, & ideo ad eos pertinet etiā custodia, *l. diuus, ff. de vsufr. & habit. l. quæsitum, §. saltuariū, ff. de fundo instr. l. si a patre, vel a domino, §. fructus, ff. de petit. hæred. notat Bald. in l.1. num.3. C. locat. Bart. in l. fin. num.1. ff. de impens. in reb. dotal. fact. & alij adducti ab Auend. loco cit.* qui addit, non esse attendendū, si ex recollectione fructuum resultet abundantia, & vtilitas Ciuitatum, & locorum, vt legitur, & notant etiam *Scribentes in l.1. §. cura carnis, ff. de off. Præfect. Vrb.* dicentes, quòd licèt cogi pos-

31 sint ciues ad colendum agros, plantandum vineas, oliueta, & similia, ad hoc, vt ipsa Communitas abundet pane, vino, oleo, & similibus; *& tradit etiam Bart. in l. quoties, in fin. ff. ad municip. Florian. in l. ait Prætor, §. sicut, ff. de his qui effud. & eiecer. Paris. de Put. de syndic. §. iudicis suprema potestas, cap.1. num.* 17. attamen quia Vniuersitates secundariò sentiunt huiusmodi commodum, & vtilitatem, primariò autem ciues, & qui colligunt fructus, quorum cōseruandorum gratia apponuntur Custodes, ideo ab ipsis, non autem ab Vniuersitatibus faciendæ sunt huiusmodi impensæ: sequitur, & eadem fermè verba repetit *Gabr. Berart. de visit. temp. cap. 23. nu.93. & 94. in exempl.23.* vbi firmat, ita practicari, & obseruari in Ciuitate Taraconæ eius patriæ, itaut Consules illius Ciuitatis eligant hos Custodes, ciues tamen soluunt salarium, & faciunt impensam.

Pro affirmatiua verò, vt huiusmodi Custodes retineantur sumptibus, & impensis Vniuersitatum, præsertim in Ecclesiastica Ditione, probatur, quia isti Custodes, & denunciatores prosunt, æquè principalitèr tam ciuibus, quàm Vniuersitatibus; ciues enim ex denunciationibus damnum dantium recipiunt emendationem, seu refectionem damni passi: Vniuersitates verò recipiunt emolumenta pœnarū, in quas incidunt damnum dantes, ex concessione titulo merè oneroso, emptionis scilicet officij dānorum datorum ab ipsa Camera Apostolica, vt constat *ex Bulla, seu Motu proprio fel. rec. Clem VIII. inscripto super extinctione recentiorum vectigalium.*

Et ideo videmus ferè in omnibus Tabellis adnotatum inter publicas impensas salarium Custodum, ea ratione, quia

32 emolumenta pęnarum cedunt omninò ad commodum Vniuersitatum, itaut Magistratus, & Officiales nullo modo possint

possint sibi ipsis illas applicare, nec de illis gratiam facere, seu remittere; vt pluriès rescripsit *sacra Cõgregatio Boni Regiminis* in hæc verba. [*L'alteratione* delle pene de'danni dati, che sogliono alle volte concedersi ad instanza de'padroni delle possessioni, non hanno a pregiudicare alle Communità, che hanno queste pene ex titulo oneroso: E però V.S. Illustrissima resterà seruita di far dichiarare, che tutte le pene alterate fin'hora sotto il suo gouerno, ò de' suoi predecessori, s'intendano applicate alle Communità, ancorche fosse detto nelle concessioni d'applicare alla Camera: & in auuenire potrà auuertire i suoi Giudici, che non le concedano, se non con le conditioni sudette: e le bacio le mani. Roma li 12. Nouembre 1594.

Di V.S.Illustriss.e Reuerendiss.

Affettionatiss.Seruitore

Bartolomeo Cesi Tesoriero.

Et quòd Magistratus, seu Officiales non possint huiusmodi pœnas remittere in præiudicium Vniuersitatum, habes etiā sequentes literas. [*Riceuendo* continui danni cotesta Communità dalle gratie, che fanno i suoi Priori, delle pene, che si douerebbono pagare dalli dannificanti, la sacra Congregatione volendo rimediarui, ha risoluto toglierli la facoltà di disporne in alcuna maniera. Però da qui auanti non permetterete, che da detti Priori sia fatta più alcuna gratia: e perche i successori loro ne habbiano notitia, farete registrar la presente in Cancellaria: e state sano. Di Roma li 2. Gennaro. 1636.

Vostro amoreuole

Il Card. Barberino.

Giulio Donati Segretario.

Sed numquid boues aratorij si damnum dederint, teneantur ad huismodi
33 pœnas? affirmatiuam tenuerunt *Ferret. tract. de gabell. num. 529. Petr. Pech. de iure sisten. cap. 4. num. 24. Giurba decis. 40. nu. 2. Mauson. de caus. execut. lib. 1. ampl. 15. num. 18. & seq. vide annotat. ad stat. agricult. Vrbis, cap. 61. de aratris montanis.*

Verùm annis proximè elapsis nõnulli Episcopi, quorum primus fuit Episcopus Terracinen. tentarunt inquietare, & perturbare Vniuersitates in eorum quieta, & pacifica possessione exigendi has damnorum datorum pœnas, nedum a clericis, & personis ecclesiasticis, sed etiam ab eorum colonis, & custodibus animalium, & nulla facta mentione, seu ostensis Bullis Sixti V. & Clement. VIII. in quibus etiam isti comprehenduntur, sequens decretum obtinuerunt *a sacra Congregatione super controuersijs iurisdictionalibus, seu de Immunitate Ecclesiastica.*

Die 6. Septembris 1617.

34 SAcra Congregatio Cardinalium cõtrouersijs iurisdictionalibus præpositorum censuit, causas damnorum datorum per clericos, & ecclesiasticos, seu per eorum animalia, necnon per familiares, ministros, & colonos Episcoporum, & Mensæ Episcopalis, etiam laicos, seu eorum animalia in bonis quibuscũque tam Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum, quàm etiam laicorum spectare ad Curiam Episcopalem priuatiuè.

Si verò laici, eorumuè ministri, & animalia damnificent bona Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum, Curiam Episcopalem procedere posse tanquam in causis mixti fori.

At quando coloni, & ministri Ecclesiarum, Clericorum, & Ecclesiasticorum cum animalibus proprijs bona laicorum damnificant, cognitionem, tam quoad bona, quàm quoad personas laicorum, & eorum animalia spectare ad iudicem laicum priuatiuè; sed si cum animalibus ecclesiasticorum, vel ecclesiasticarum, quoad personas spectare ad laicum, quo verò ad animalia ad curiam *ecclesiasticam.*]

Quod quidem Decretum licèt in puris terminis iuris communis substineri posset; attamen in casu nostro, propter prædictas *Sixti V. & Clem. VIII. Constitutiones* secus dicendum videtur, vt in sequentibus iuribus pro ipsis Communitatibus Ecclesiasticę Ditionis iā datis, apparet.

Status Ecclesiastici damnorum datorum Stantibus hinc inde deductis.

Dub. An sit inhibendum Episcopis in casu, &c.

35 ILlustrissime Domine fel. rec. Sixtus V. anno 1589. vt Apostolicæ Sedis, quæ tunc vrgebant, necessitatibus subueniret, abdicatis a Communitatibus Ciuitatum, & Terrarum totius Ditionis Ecclesiasticæ (Vrbe Romana, & Ciuitate Bononia exceptis) emolumentis omnibus

nibus ex iurisdictione, & pœnis damnorum datorum prouenientibus, ipsique Cameræ Apostolicę applicatis, inde officium Commissarij generalis damnorũ datorum ad instar aliorum Romanæ Curiæ officiorum erexit, & instituit, eidémque officio sic erecto omnes pœnas, quę pro damnis datis incurri, & exigi consueuerant, ex forma statutorum, consuetudinum, & bannimentorum publicatorum, & publicandorum in quibuscumque locis Sedi Apostolicæ mediatè,
36 vel immediatè subiectis assignauit, & appropriauit; itaut de prædictis pœnis nullus alius, quauis auctoritate, vel dignitate præfulgens præter dictum Cõmissarium illas exigere, aut super illis quouis prætextu procedere posit; sed illæ omnes nullatenus immutatæ, sed integralitèr, & absque vlla diminutione ad officium dicti Commissarij spectare deberent, vt latius in Bulla, cuius datur copia, *summ. num.* 1.

Quod officium die 24. Maij 1589. in
37 executione dictæ Bullæ, & Chirographi Sanctissimi emanati sub die 8. eiusdem Mensis, *summ. num.* 2. fuit per Reu. Cameram locatum Horatio Burgio laico Maceratensi ad nouem annos, sub annua responsione scut. 8000. & cum alijs pactis, & capitulis, in eadem Bulla comprehensis, & per viam edicti a Cardinali tunc Camerario publicatis, de qua locatione constat per publicum instrumẽtum rogatum in actis D. Tidei de Marchis hodie Seueri sub die 24. Maij dicti anni 1589.

38 In quorum primo habetur, quòd omnes pœnæ pro damnis datis imposite, & imponendæ a Legatis, Vicelegatis, vel quouis alio Magistratu censeantur integralitèr applicatæ Cameræ Apostolicæ, & pro ea dicto Commissario.

In tertio priuantur iurisdictione, & exercitio dicti officij damnorum datorũ quicũq; deputati a quauis Cõmunitate, Collegio, & a quacũmque alia persona, cuiuscumq; status, gradus, & cõditionis, tam seculari, quàm ecclesiastica, & a Legatis a latere, itaut non posint se ingerere in dicto officio sine licentia d. Commissarij sub pœna scutorum mille in casu; &c.

In quarto subijciuntur eidem officio, eiusq; pœnis omnes, & singulæ personæ similitèr cuiuscumque status, gradus, & cõditionis, tam seculares, quàm ecclesiasticæ, & camerales, exceptis tantùm Clericis eiusdẽ Cameræ, ac etiam Cardinalibus, non obstante quocumque priuilegio ex quocumque titulo concesso ab eadem Camera, aut a Summo Pontif. quę expresè intelligantur annullata, & reuocata.

In quinto, & sexto inhibetur tam Vniuersitatibus, quàm particularibus, & cuiuis personæ quantumuis priuilegiatæ, aut iurisdictionem exercenti, ne impedire audeant d. Commissarium, seù eius ministros in exercitio, & omnimoda iurisdictione dicti officij, sub pœnis in ijsdem Capitulis comprehensis.

In septimo datur facultas dicto Commissario deputandi, & ad eius nutum amouendi iudices, aut possessores super dicto officio cum potestate procedendi, & decidendi causas omnes circa dictum officium de plano sine figura iudicij, & appellatione remota.

Iñ duodecimo statuitur, quòd Camera quoad omnes etiam Legatos de latere sit iudex controuersiarum omnium, quæ oriri posint super intelligentia dictorum Capitulorum, & aliorum concernentium d. appaltum, cum facultate inhibendi quibuscumque etiam Legatis de latere.

Vix triennium d. appaltus compleuerat
39 Burgius, cum ex d. locatione, & sublocatione subsecutis, subiectos Status Ecclesiastici multiplicitèr grauatos fuisse constitit, præsertim ob exactorum iniurias, & extorsiones; ideo san. memor. Clemens VIII. subrogauit in omnibus, & per omnia in locum d. Burgij Cõmunitates Status Ecclesiastici cum ijsdem capitulis, & onere soluendi eandem responsionem Cameræ Apostolicæ præcipien. Episcopis, & Archiepiscopis omnimodam obseruantiam præmissorum capitulorum, vt in eius Bulla super extinctione recent. vectigalium, quæ datur impressa.

Tam a die subrogationis prædictæ vsque ad præsens, quàm etiam per longa temporum spatia ante erectionem dicti officij commissariatus super damnis da-
40 tis Communitates Status Ecclesiastici fuerunt in quasi possesione exercendi iurisdictionem, exigendi pœnas damnorum datorum a quibuscumque custodibus animaliũ, tam personarum secularium, quàm ecclesiasticarum, & etiã Episcoporum, & Archiepiscoporum etiam in bonis ecclesiasticis damnum dantium, vt constat tam ex prouisionibus a Cõmissario obtentis de anno 1604 *summ. num.* 3. tum eò magis ex instru-

mentis actorum, quorum numerus penè infinitus datur in publica forma in manibus Illustriss.D. ponentis, & aliquæ particulæ dantur in *summ. num.*4. Nec desunt fides publicæ quamplurimæ officialium damnorum datorum. *summ.n.*5 qui in diuersis locis,& temporibus exercuerunt huiusmodi officium contra ecclesiasticos, & in his ad eorum officium spectantibus non modica videtur adhibenda fides,

Nihilominus Episcopus Terracinen-
41 sis de anno 1627. sub die 6. Septembris, extorsit decretum a sacra Congregatione super Controuersijs iurisdictionalibus, siue Immunitate Ecclesiastica, quo declaratur, animalia,& ministros Ecclesiarum non esse sub dicto officio comprehensos, vt latius ex eodem decreto, cuius copia datur, *num.6.*

Quin etiam idem Episcopus in sua Diœcesi deputauit Officiales super damnis datis, auxit pœnas, & alia fecit contra formam dictorum capitulorum, in quorum pœnam scutor. mille ex huiusmodi contrauentione incidisse dicendum est.

Et quamuis Communitates recursum habuerint ad eandem S.Congregationē
42 pro reuocatione d.decreti, fuit a d.Episcopo datum de defectu potestatis Car. Camerarij in ecclesiasticos, cum Bulla Sixti V.tunc non reperiretur. Inclinabat tamen Congregatio ad reuocationem decreti, quatenus Bulla fuisset reperta; ac ideo partibus hinc, inde informantibus, rescripsit. Bullam exhibendam esse: qua Deo dante reperta, & per nos comperto, quòd Camera in ipsa Bulla deputatur iudex priuatiuè quoad omnes, in omnibus concernentibus huiusmodi officium damnorum datorum,cum promissione indemnitatis ad fauorem dd. Communitatum, necnon cum facultate inhibendi quibuscumque etiam Legatis de latere; ideo præuia propositione,& commissione huiusmodi causæ in hoc sacro Tribunali, emanauit supradict. dubium,affirmatiuè, vt creditur, resoluendum.

43 Etenim quòd iurisdictio, & pœnæ damnorum datorum spectent in casu nostro ad Communitates etiam priuatiuè quoad Episcopos satis superque constare credimus ex lectura dd.capitulorum, dum in eorum tertio Iudices omnes tam seculares, quàm ecclesiastici cuiuscumque gradus, & dignitatis sint, priuatur omni iurisdictione in causis damnorum datorum: nam cum non sit dare casum, in quo alij ecclesiastici, præter Episcopos exercere possint iurisdictionem huiusmodi super damnis datis,sequitur, vt d.generalis locutio de Ecclesiasticis pertnecesse referri debeat ad solos Episcopos, perinde ac si de illis fuisset facta specialis, & indiuidua mentio.

Accedente præsertim illa clausula,
44 *cuiuscumque status,gradus*, sub quo titulo R. Cameræ comprehenduntur etiā Cardinales, non secus ac si expresse nominati fuissent, *Ferret.consf.*358.*num.*8. multò magis comprehendi debent Episcopi, cum sint inferiores, vt arguit *Rota decis.*238.*num.*10.*par.*1. *diuers.*

Eadem ratione dum *in cap.*4. subijciuntur d.officio omnes personæ ecclesiasticæ cuiusuis status, cum prohibitione,quòd nullus se ingerere possit in causis damnorum datorum sine licentia dicti Commissarij, vtique excluduntur Episcopi, & dum subijciuntur istæ personæ ecclesiasticæ, multò magis & res earundem subiectæ esse censeri debent.

Vlterius hoc idem fatendum est, pōderando verba dictarum Cōstitutionum
45 Sixti V.& Clemen.VIII.quibus expressè cautum repetitur,posse Officiales Communitatum pœnas damnorum datorum nullatenus imminutas, sed integralitèr, & absque vlla diminutione exigere; atque eo modo, quo Camera, & eius appaltatores faciebant,& facere poterant: Cum autem indubitatum sit, quòd Camera exigeret pœnas pro damnis datis etiam in bonis ecclesiasticis, & cum eorum animalibus, consequens est,vt etiā Communitates in eius locum subrogatæ id facere possint, vsque adeo, quòd si Episcopi partem huiusmodi pœnarum exigerent, Communitates vtique non haberent eas integras, quod esset contra mentem concedentis,& aliàs declarauit R.Camera pro Communitate Ferentini. *summ.num.*3.

Necnon ponderando illa verba,quòd dictus Commissarius vti, frui, & gaudere possit dicto officio damnorum datorum liberè ex titulo verè oneroso; nam di-
46 ctio *liberè*, similitèr totalitatem importat,& quòd sine aliqua diminutione, & contradictione res omnino sortiatur effectum.

Vrget etiam illud, quòd Sixtus V.applicando pœnas omnes damnorum da-
47 torum,complexus est in specie eas quoque pœnas, in pios vsus quomodocum-

que

que fuissent distinctæ;ex quo rectè inferendum videtur ad pœnas ab Episcopis exigendas, quorum munus præcipuum est, eas omnes in vsus pios erogare, & ex sacro Concil.Trident.sess.25.cap.3.de reform.

Quin etiam statuta laicorum super damnis datis,seu illorum pœnis exigen-
48 dis de iure communi, comprehendunt, & ligant etiam animalia clericorum, vt ex veriori opinione *Gram.cōs.ciuil.102. num.10.& seq. Surd.consf.301. num.88.* vbi dicit, quòd quando quis damnum dat cum bestijs clericorum, tenetur, & cogitur ad emendam ex propria culpa, & ex proprio delicto, non minus quàm si puniretur pro homicidio patrato cum gladio, vel sica Ecclesiæ, non est in consideratione, quòd animal sit Ecclesiæ,sed custodem damnum dedisse,qui non benè custodiuit animal,& propterea tenetur ad emendam....

Et respectu executionis faciendæ ad
49 effectum exigendi pœnas, quòd possint officiales laicorum detinere animalia clericorum, in puncto tenent *Luc. de Penn.in l.iubemus,C.de nauib. nō.excus. lib.10.* vbi ait, quòd statuta huiusmodi in nullo respiciunt personas clericorum; nec sunt contra libertatem ecclesiasticā, cum libertas non consistat in crimine, vt scilicet possint clerici vti rebus alienis domino inuito, ne ambitio clericatus fiat rapinæ securitas.

50 Et licèt vbi contra ecclesiasticos agēdum sit, siue actione personali,siue reali semper agi debeat coram iudice ecclesiastico, id tamen procedit, vbi agatur contra clericos ad damna, & pœnas tela iudiciaria, non quando pœna ob id exigenda est de plano,absque aliqua tela iudiciaria,& controuersia iudiciali,vt in casu nostro, quia tunc contra bona,& animalia clericorum exequutio fieri potest, cum directè non fiat læsio personis ecclesiasticis, sed rebus subiectis huiusmodi oneri: latè *Gram.d.cons.ciuil.n.10. Salzed.in prax.crim.canon.c.56.fol.234. Calder.consf.15.tit.de for. compet.* & concordantes opiniones declarat *Rolan.cō. sil.23.num.18.*

Sed quicquid sit de iure cōmuni, nos
51 versamur extra omnem difficultatem, quia Communitates nituntur priuilegio Apostolico, *ex Constit.Sixti V. & Clement. VIII.* quo casu iudex laicus non exercet iurisdictionē nomine proprio, sed nomine delegantis; & sicut de potestate delegantis dubitare sacrilegij in-
52 star esset, cum & illa, quæ iurisdictionis sunt, licèt spiritualia essent,per Summos Pontifices laicis committi possint,vt est *text.in c.benè.96. distin.* ita de voluntate in casu nostro apertissimè constat ex Constitutionibus, & capitulis prædictis, iu quibus per amplissima, & geminata verba comprehenduntur omnes personæ tam seculares,quàm ecclesiasticæ,exceptis Cardinalibus, & Cameræ Apostolicæ Clericis;ex quibus omnibus omnino fatendum est, etiam Episcopos esse comprehensos; stante præsertim *dicta*
53 *Constit.Clem.VIII.*in qua mandat, prædicta omnia seruari in Ciuitatibus,& locis,tam mediatè, quàm immediatè Sedi Apostolicæ subiectis,etiam Cardinalibus in gubernium concessis: præcipitque Archiepiscopis, & Episcopis, vt prædictis omnibus obtemperent; ex quo satis declarasse videtur, quòd intendebat etiam comprehendere res, & animalia ecclesiasticorum; *Deci. consf.423. in fin. Curt.consf.3.num.3.Rota in Fauentina de Nicolusijs.19.Martij 1582.coram Seraphino.*

Hinc orta controuersia de anno 1594 inter Canonicos S.Seuerini ex vna, &
54 Communitatem, & homines dictæ Ciuitatis circa exactionem dictarum pœnarum, Cardinalis Camerarius declarauit, iurisdictionem omnimodam circa pœnas damnorum datorum spectare ad Communitatem, ac propter damnum dantes cum animalibus etiam in bonis ecclesiasticis conueniendos esse coram Gubernatore, & iudice illius Ciuitatis, *vt in literis summ.num.7.*

Quin & ipsa Episcoporum Congregatio sub die 14.Aprilis 1615.rectè sanxit, Clericos non esse impediendos,quominus denūciare possent, & ciuiliter querelare in officio damnorum datorū pro damnis in eorum bonis illatis, dummodo iuramentum præstarent in tribunali ecclesiastico, *vt in eius decreto summar. num.8.*

Non obstant, quæ objiciuntur *ex Cō. cil.Trid.sess.25.cap.11.de reformat.* cum declaratione ibidem Eminentissimorum Cardinalium illius Congregationis Interpretum, nempe sub iurisd.ecclesiasticis, quòd comprehendatur iurisdictione damnorum datorum, cui dubio non videtur derogatum in specie *per dd.Cōstit.Sixti V.& Clem.VIII.*

Quia cum Summi illi Pontifices pro-
55 cesserint motu proprio, ex certa sciētia, & de plenitudine potestatis, non requi-

 reba-

rebatur alia derogatio ; *Rota decis. 614. num.3. part.2.recent.* vel contrarium disponendo, satis derogasse censetur, maximè cum processerit per viam legis, &
56 Constitutionis, & accedente clausula, *Quorum tenores, &c.* per quam dicuntur virtualitèr expressa omnia contraria, & illis omnibus derogatum.

Nec etiam obstat, sub generali appellatione ecclesiasticorum non esse comprehensos Episcopos ; quia hoc nō pro-
57 cedit, quando ex materia subiecta, & legitimis circumstantijs, vt in casu nostro ex deductis supra apparet de mente contrarium disponentis, tunc enim appellatione clericorum comprehenduntur etiam Episcopi; *ex latè deductis in decis.633. par.1.diuers.*

Minus refragatur *decis. ex aduerso allegata Tudertina damnorum datorum,*
58 *23.Maij 1602.coram bo.me. Card. Lancellotto;* tum quia nil aliud in ea concluditur; nisi quòd Episcopus procedere possit pro damnis datis, sed pœna, quæ exigitur a iudice seculari nihil cōmune habet cum pœna salutari, quem Episcopi inferre solent: tum magis, quia decis. illa loquitur in puris terminis iuris communis, & in causa vertente inter Episcopum Tudertinum, & Baronem Baschi, qui non erat comprehēsus in huiusmodi appaltu, *vt declaratur in dicto Chirographo summ.num.2.* Nos autem versamur in priuilegio Apostolico per viam contractus, & titulo oneroso, pecunia interueniente, concesso: & ex Romani Pontificis verbo pro tali declarato, quòd scilicet tali priuilegio laicus sit capax iurisdictionis ecclesiasticæ, quia illam dicitur exercere nomine concedentis, *vt est text.in c.illud, 10.quæst.3.*

Prout nec ad rem facit alia *decis. Oscen. sub die 1.Decembris 1595. coram bo. me. Penia*, quia loquitur in terminis admodum diuersis, nimirum de recursu ad tribunal iudicis laici, sub prætextu violentiæ iudicis ecclesiastici, quod non contingit in casu nostro damnorum datorum, in quo simplicitèr fit retentio animalium vsque ad executionem, & solutionem damni, & pœnæ, & sic vt supra dicebamus, non fit læsio personis ecclesiasticis, sed tantùm oneri subiectis.

Tolliturque omnis difficultas ex inueterata obseruantia plusquàm triginta
59 annorum, nam etsi verba concessionis, & priuilegij essent dubia, quod negamus, obseruantia procedendi etiam contra animalia clericorum sustulit omnem disputationem; sicuti obseruantia Vrbis, a qua cętera exemplum sumere debent,
60 ad prædicta valdè confert, cum in tribunalibus tam Eminentissimi Vicarij, quàm A.C. & Gubernatoris iudicis laici exerceatur iurisdictio in ipsas personas ecclesiasticas; & quod proprium est ad casum nostrum, Consules Agriculturæ sine vlla controuersia procedunt in causis damnorum datorum contra clericos ; quippeque statutis Agriculturæ ligantur, vt *ex addit.bo.me.R.P.D.Benigni ad cap.4. litera B.*

Quare, &c.

Camillus Pompilius Agens Prouinciæ Romandiolę.

Iuris.

61 Illustrissime Domine. Est inhibendum Episcopis, & Archiepiscopis Status Ecclesiastici, ne se ingerant in causis damnorum datorum, in quibusuis bonis etiam clericorum, ab eorum animalibus, colonis, ministris, & custodibus; quia ex Motu proprio Sixti V. & Clementis VIII. earum cognitio, & exactio priuatiuè quoad omnes spectat ad Communitates Status Ecclesiastici.

Sixtus enim illas cunctis abdicatas in toto Statu Ecclesiastico tam mediatè, quàm immediatè subiecto perpetuò applicauit, & appropriauit Cameræ Apostolicæ, & sic applicatas pro dote concessit officio ab ipso desuper erecto, cum clausula, *ita & talitèr*, vt de prædictis pœnis nullus alius quauis auctoritate, potestate, & dignitate præfulgeat, præter Commissarium dicti officij pro tempore existentem illas exigere, & de illis disponere, aut super illis quomodocumque quouis prætextu, colore, & ingenio procedere possit, & valeat, sed illæ omnes, & singulæ integralitèr, & absque alia diminutione ad officium, vel cui officium huiusmodi concederetur, spectēt, & pertineant, nec super illis a quoquam possit *molestari*, quæ quidem includit etiam Episcopos, & Archiepiscopos pōderando dictam prohibitionem, quòd nullus alius in toto Statu Ecclesiastico quauis auctoritate, potestate, & dignitate præfulgens possit procedere super
62 damnis datis, eorum pœnas exigere, & de illis disponere, præter dictum Commissarium. Nam dictio, *nullus*, tanquam vniuersalis negatiua omnes excludit; *gloss.in c.statutum, verb. nullus, de rescript.in 6.Gemin.cons.35.num.4.* etiam illos, qui propter eminentiam sui gradus, & dignitatis non fuissent cōprehēsi sub

ſub generali ſermone, ob verba prædicta; quauis auctoritate, poteſtate, dignitate
præfulgeat; *ad textum c. quàmuis, de off.
ordin. in 6. cum. ibi not. per Archidiac. in
verb. conditionis; Io. andr. ante num. 1. Ge-
min. ſub num. 4. & Franc. num. 7. cum
alijs per Gonzal. ſuper regul. 8. gloſſ. 28.
num. 1. & ſeq.* Dictio verò, *præter*, magis
firmat dictam vniuerſalem negatiuam,
cui ſubijcitur, eſſe veram in omnibus,
præterquam in dicto Commiſſario, quē
ſolum includit, *iuxta theoricam Bart. in
l. ſi eum, §. qui iniuriarum, num. 6. verſ.
dictiones autem exceptiua, & num. 7. ff.
ſi quis cautionib.* quam ſequuntur relati
*per Sanch. de matrim. lib. 1. diſp. 19. nu. 9.
verſ. item quia dictio; & Coſm. in pragm.
Sāct. de elect. c. ſicut, §. quid ſi alitèr, verb.
præter, verſ. ſi verò procedit:* vnde liquet
dicto Cōmiſſario in omnibus locis Sta-
tus Eccleſiaſtici datam fuiſſe iuriſdictio-
nem procedendi in damnis datis, & eo-
rum pœnas exigendi priuatiuè quoad
omnes Epiſcopos, & Archiepiſcopos,
iuxta doctor. *Angel. in l. 1. num. 1. verſ. eſt
enim, C. vbi, & apud quem, relat. a Felin.
in c. paſtoralis, num. 2. verſ. limita tertio,
de off. iud. ord.* quòd ſi vni detur iuriſdi-
63 ctio cum clauſula, *vt ſolus cognoſcat*, illa
cęteris videtur adempta, & ratio eſt,
quia vni conceſſum videtur alijs dene-
gatum; *Bald. in l. certa ratione, num. 4.
verſ. & eſt ratio, C. quand. prouoc. non eſt
neceſ.* vnde inquit *Felin. loco citato*, rectè
conſultum fuiſſe pro Capitulo Ferrariē-
ſi, cui Papa conceſſerat iuriſdictionem
in certis cappellis, iuncta clauſula, *quòd*
ſuper illis non liceat alij iuriſdictionem
exercere, vt per iſta verba ſit adempta
iuriſdictio Epiſcopi in illis cappellis;
quod paritèr affirmant *Gemin. in c. cum
Epiſcopus, num. 7. in fin. verſ. quandoque
iuriſdictio ſuperioris, & Franc. num. 3.
poſt med. verſ. ſi verò iuriſdict. ſuperio-
rum, de off. ord. in 6* exemplificantes in
64 iuriſdictione ſuperiorum data inferiori
cum clauſula, *ita quod non alteri: Bero.
conſ. 22. num. 28. vol. 1. Ripa de peſt. tit. de
præſeruat. remed. contra peſt. nu. 62. verſ.
ſed ego, Menoch. præſ. 18 num. 13. & 14.
lib. 3. & Gratian. deciſ. Marcb. n. 27. verſ.
vnde Felin. cum ſeqq.*

Quod etiam clarius expreſsit *idem
Sixtus in 3. & 4.* ex capitulis firmatis pro
locatione, in quorum vno dicta iuriſdi-
ctione priuauit omnes, *di qualſiuoglia
ſtato, grado, e conditione ſi ſia, tanto ſe-
colare, quanto eccleſiaſtico:* In alio verò
ſtatuit, *che al detto offitio di danni dati, e
loro pene ſiano ſottopoſte tutte, e ſingole
perſone di qualſiuoglia ſtato, grado, e
conditione, tanto ſecolare, quanto eccle-
ſiaſtica, &c.*

Nam cum expreſsè meminerit de ec-
cleſiaſticis cuiuſuis ſtatus, gradus, & cō-
ditionis, non poteſt in dubium reuoca-
ri, quin etiam ab omnibus Epiſcopis, &
Archiepiſcopis ſtatus Eccleſiaſtici vo-
luerit adimere facultatem cognoſcendi
cauſas damnorum datorum ab animali-
bus, vel miniſtris, & colonis eccleſiaſti-
corum, & eorum pœnas exigendi, & illā
65 priuatiuè concedere eidem officio, cum
dicta clauſula, *di qualſiuoglia ſtato, gra-
do, e conditione*, &c. comprehendat etiā
Cardinales; *Gomes in proœmio reg. Cāc.
q. 4. col. 2. verſ. & ideo non ab re*, ſubdens
ita iudicatum fuiſſe *in verſ. quantū verò,
& Gonzal. ſuper reg. 8. d. gloſſ. 38. n. 3.*

Clemens autē dictum officium a Six-
to erectum titulo oneroſo conceſsit
66 Communitatibus Status Eccleſiaſtici, cū
onere annuatim ſoluendi Cameræ ſcu-
ta 26. m. eamque ſubſtituendo, & ſub-
rogando loco dicti Commiſſarij, vt
præcipuè legitur *in verſ. necnon eiſdem
Communitatibus, & Vniuerſitatibus
Status Eccleſiaſtici vniuerſi, &c. & in
verſ. arbitriorum etiam, & damnorum
datorum emolumenta, &c.* Vnde ſequi-
tur, eandem iuriſdictionem, & facultatē
prius conceſſam dicto officio, & eius
67 Commiſſario priuatiuè quoad Epiſco-
pos, & Archiepiſcopos ex dicta ſubro-
gatione translatam fuiſſe in Communi-
tates, quàmuis plures numero, *iuxta
conſ. Angel. 293. num. 3. verſ. item quia
officium, & alleg. Lapi. 88. num. 7. in fin.
verſ. item quia officium, cum ſeq.* Nota eſt
etiam regula, quòd ſubrogatum eius na-
turam induit, in cuius locum ſubroga-
tur, *l. 1. §. hæc verò, & ibi Bart. ff. ſi quis
teſtam. lib. eſſe ius fuer. d. l. ſi eum, §. qui
iniuriarum, vbi gloſſ. Bart. & alij, ff. ſi
qui caut. c. Eccleſiam, il quarto, vbi omnes
Canoniſtæ, vt lit. pend. cum ſimilib.*

Hinc ceſſant etiam ex aduerſo dedu-
cta, quòd laici non poſsint cognoſcere
de damnis datis per animalia, miniſtros,
& colonos eccleſiaſticorum, nec pœnas
pro illis imponere, vel exigere, nam
prætermiſſo quòd *Luc. de Penn. contra-
rium ſentit in l. iubemus, ſub nu. 1. verſ.
in contrarium, C. de nau. nō excuſ. lib. 10.
quem ſequuntur relati per Petr. Aug.
Morlam in empor. vtriuſque iuris, par. 1
68 tit. 1. quæſt. 16. num. 10.* & quòd etiam in
terminis iuris communis magis recep-
tum

tũ est, posse laicos exigere pœnas damnorum datorum cum animalibus clericorum, & Ecclesiarum ab eorum custodibus, iuxta declarationem *Vincent. in c. grauem,43.de sent.excom.* quam ibi sequuntur *Abb.antiq.in fin. vers.secus di-*
69 *cunt,& Anchar.num.5.* qui dicit, Senis consuluisse, quòd custos animalium Episcopi teneretur ad solutionem pœnæ pro damnis datis in sylua Communis; *Felin.in c. Ecclesia S. Mariæ, num. 104. exempl.5.vers.ex quibus, de constit. Paris pal.in l.placet,num.80. vers. item aduertatis,C.de Sacrosan.Eccles.Gram.consil.ciuil.102.num.8.vers.& sic cum famuli, 9. & infra; Marcab.cons.18.num.44. Viui. decis.280.num.1.& Carol. de Graff. de effect. cleric. effect.2. num. 449.* qui alios cumulat: adeout ipsa animalia possint accusari, & detineri, donec eorum custodes, vel coloni soluant pœnam damnorum datorum, *Vulpell.de liber.Eccles. par.3.num.15.& Carol.de Graff. d.effec. num.450.vers.& in isto vltimo casu.*

Respondetur nos versari extra omnẽ difficultatem, quia ex prædictis liquet, Sixtum V. voluisse dictam facultatem concedere eius Commissario super damnis datis, & a Clem. VIII. translatam fuisse in Communitates. Potestas verò est indubitata, cum Summi Pontifices possint laicis dare facultatem cognoscendi causas clericorum certi loci, *ex c.officium,32.distin.c.mœnia,2.quæst.7. c.illud,10.quæst.3. & alijs latè congestis a Carol.de Graff. de effect. cleric. effect.1. num.25.vsque ad 30.vers.& hæc amplia-*
70 *tio*: & Consules agriculturæ in Vrbe priuatiuè ad Card.Vicarium, & cæteros iudices ecclesiasticos, ex Apostolica permissione cognoscunt causas damnorum datorum, tam per animalia clericorum, & Ecclesiarum, quàm in eorum bonis.

Nec obstat replicatio, quòd Sixtus,& Clemens non derogant *Concil. Tridẽt. sess.25.cap.11.de reform.*prohibenti, ne locentur iurisdictiones Ecclesiasticæ, cuius dispositio comprehendit etiam iurisdictionem damnorum datorum; nam respondetur, primò vtrumq; disposuisse de re prius effecta Cameræ Apostolicæ, cui Sixtus illas in primis appli-
71 cauit, & appropriauit; secundò non requiri derogationem, vbi Papa disponit ex certa scientia in præiudicium tertij: *Alex.cons. 111. num.19. vol.6. Castren. cons.102.num.3, vers.3. viden.est, part.2. Io.de Anan. cons. 56. num.3. & cons.81. num.4.vers. præterea, Aymo. consil. 126. num.5.cum alijs per Rot.decis.614. nu.3. par.2. recent.* Tertiò satis fuisse hoc casu
72 derogationem generalem ad omnia contraria, quia processum fuit per viam legis vniuersalis; *Felin. in c. nonnulli, num.5.vers.fallit autem prædicta regula, de rescript.Castren. cons.3.sub num.5.ante fin.& cons.278.sub num.1.part.1.cum alijs per Rot.decis.606.num.3.& 5.par.1. recent.& Lotter.de re benef.lib.2.quæst.8. nu.64.* Quartò, etiam in terminis Concilij sufficere derogationem generalem, quoties apparet de intentione Papæ, vt hic, etiamsi specialis, & indiuidua eius mentio facta non sit; *Gonzal.super reg. 8. gloss.6.num.120.vers.sufficeret tamen.*

Nec paritèr obstant *decis.Lanell.in*
73 *Tudertina damnorum datorũ, 24. Maij 1602.& Peniæ in Oscen.1.Decemb.1595.* quia prima loquitur in terminis iuris communis, nec propterea potest obesse Communitatibus subrogatis loco dicti Commissarij, quæ ius suum educunt ex speciali concessione Sedis Apostolicæ. Secunda verò loquitur in casu diuerso, nempe de recursu ad Iudices laicos in casu de iure prohibito.

Nec demum controuerti potest, quin sub nomine ecclesiasticorum hoc casu comprehendantur etiam Episcopi, cum *Sixtus in 3.& 4. capitulo* de illis meminerit, cum clausula, *di qualsiuoglia stato, grado, e conditione*, apta comprehendere etiam illos, *ex Gomes.& Gonzal. superius allegatis, &c.*

Quare, &c.

P. Franciscus de Rubeis Aduoc.

Illustrissime Domine, licèt in terminis iuris communis causæ damnorũ
74 datorum cum applicatione pœnarum spectent ad Episcopum, qui de iure potest deputare custodes pro damnis datis in bonis Ecclesiarum, & clericorum, & super illis statuere; *Rota in Tudertina damnorum datorum, die 24. Maij. 1602. coram Card. Lanellotto*, & propterea pœnæ eorundem damnorum datorum spectent ad fiscum Episcopi; *Rota in eadem Tudertina, 9. Decembris eiusdem anni*; & Congregatio dixerit, prohibi-
75 tionem locandi iurisdictiones ecclesiasticas comprehãdere etiam iurisdictiones damnorum datorum, *super cap.11. sess.25.de reform.* ex quo sequitur, istam materiam esse de iurisdictione Ecclesiæ: nihilominus cum Sixtus V. applicauerit pœnas damnorum datorum officio ab ipso erecto, & quòd coram Commissario

rib eiusdem officij cognoscatur, & quod officium successiuè Clemens VIII. applicauit Communitatibus, *& in c.4.* idem Sixtus verbis rotundis determinauit sub istis verbis. *Itě, che al detto officio de' danni dati, e loro pene siano sottoposte tutte, e singule persone di qualsiuoglia stato, e conditione, tanto secolari, come ecclesiastici, & anco camerali, eccetto però li SS. Chierici di Camera, e chi hà luogo in essa, e tutti gl'Illustrissimi Cardinali, non ostãte qualsiuoglia priuilegio, sotto qualsiuoglia titolo concessogli dall'istessa Reuerenda Camera, e dalli Sommi Pontefici, quali s'intendano in questo nominatamente reuocati, & annullati*. Sequitur, quòd Episcopi hodie non possint prętẽdere nec iurisdictionem super damnis datis, neque applicationem pœnarum, cum vtrunque Papa dispositiuè applicanerit dicto officio, etiam quoad per-
76 sonas ecclesiasticas; & cum potestas Papæ sit indubitata, & verba sint clara, non est recedendum a verbis eiusdem Constitutionis, præsertim stante prægnantia verborum, *cuiuscumque status, gradus, & conditionis*; *Ferret.consf.* 358 *num.*8.

Vnde non est necessaria disputario in casu isto, quam ponunt Doctores super
77 simili statuto, an comprehendat personas ecclesiasticas, & illorum bona; *Gram. consf.*102. *cum alijs per Carol. de Graff. in tract. de effect. clerie cap.*2. *num.*448. quia sumus in dispositione Papali facta per viam legis, in quo Papa dispositiuè vult comprehendi personas ecclesiasticas, & concurrit obseruantia vltra triginta annos etiam per decreta cameralia, a qua minimè est recedendum pro interpretatione huius Constitutionis, *l. minimè, l. si de interpretatione, ff. de legib.* Cum etiã Constitutiones Apostolicæ recipiant interpretationem ex obseruantia subsecuta; *Gabr. conclus.*1. *num.*39. *de Constit. Put. decis.*65 *lib.*3. *Mantic. decis.*320. *n.*5. *&.*6. Cætera longo apparatu discutiuntur in facto.

Quare, &c.

H. Merenda.

Scripserunt etiam in hac causa pro Communitatibus Status Ecclesiastici D. Nicolaus Letus, & D. Guid. Antonius Battilana Agentes, ac etiam D. Camillus Mascambrunus, & Petrus Marionus in Romana Curia Aduocati; quas tamen informat. breuitatis amicus omitto.

Quæ verò scripsit pro Ecclesiasticis, & pro Episcopis D. Antonius Sperellus Aduocatus, sunt, quæ sequuntur.

Status Ecclesiastici pœnarum damnorum datorum.

Illustrissimi Domini Episcopi principales nostri habent intẽtionem fundatam de iure communi super iurisdictione in causis damnorum iuxta terminos decreti huius sacræ Congregationis a Sanctissimo approbati (pro cuius reuocatione agunt Communitates aduersariæ) quod clarè probatur non solũ *ex Rota in Tudertina damnorum datorum* 9. *Decembris* 1602. *coram bo. mem. Card. Lancellotto, sed etiam ex declaratione S. Congregationis Concilij inter impressas sess.* 25. *de reformat. ca.* 11. *in verb. Iurisdictio Ecclesiastica.*

Hoc fundamentum non controuertitur ex aduerso, sed tantùm prætenditur priuilegium derogatorium ecclesiasticæ iurisdictioni: verùm hoc nullo modo probatur, ac propterea standum in decisis.

Nam si fundant hoc priuilegium in Chirographo Sixti V. Cardinali Camerario directo, quo illi conceditur facultas arrendandi pro Camera officium damnorum datorum Status Ecclesiastici Horatio Burgio, & in hoc nunquam legitur facultas quoad ius spectans ad tribunalia ecclesiastica, quæ tamen semper intelliguntur excepta, & in generali dispositione facta laico nunquam veniunt, *ex allegatis latissimè per Graff. de effect. cler. effect.*2. *nu.*152. *& seq.* Esset enim absurdum, & scandalum manifestũ, quòd mediante pretio arrendarentur iurisdictiones Ecclesiasticę in laicum, qui omni iure illius iurisdictionis est incapax, vt etiã latissimè probat *idem Graff. effect.*1. *num.*2. *cum plurib. seqq.*

Non obst. quòd in d. Chirographo Papa se referat ad capitula cum Camera concordanda, apposita etiam clausula, *quorum tenores, &c.* nam hæc non habent vim specificæ, & indiuidualis expressionis illorum casuum, qui requirũt expressam, & indiuiduam mentionem, & ex verisimili Papæ intentione non conceduntur, prout est cognitio causarum ecclesiasticarum laico; *Gambar. in tract. de auctor. Legat. a later. lib.*8. *tit. de potest. legat. in leg. & statut. condendis, nu.* 41. *vers. quando ex tenore, Lanar. consf.*65 *nu.*33. qui dicit, hanc vocari expressionem fictam, quæ ad hunc effectum non sufficit; *Caputaq. decis.*131. *par.*1. *Cas. de Graff. decis.*167. *num.*1. *Rota decis.* 666. *num.*9. *in fine par.*1. *& decis.*18. *num.*1. &

& num.5. in fin. part. 2. recent.

Si verò fundant huiusmodi priuilegiũ in capitulis, & bannimentis Card.Camerarij, quicquid sit, an præcisè comprehẽdant causas huiusmodi ecclesiasticas, iuxta terminos decreti huius sacræ Congregationis, tamen hoc etiã admisso, illas concedere non erat in facultate Camerarij, nec statur illius assertioni, cũ hoc sit de reseruatis Papæ, *per regulam l.1.C.de Episc.& cler. Anchar. in Clem.1. num.3.vers.& certè, de probat. Felin. in c. quod super his, num.9. vers. quia secundum; & Imol. nu.3. vers. secus si assereret, de fide instr. Seraph. decis.14. num.1. cum alijs relatis in margine; Mascard. de probat. concl.268. num.15. Rota decis.133. n.1 par.1. diuers.*

Sublato igitur fundamento Apostolici priuilegij Bullæ fel.rec.Clemen.VIII. qua prætenditur, Communitates in locum Arrendatarij damnorum datorum fuisse subrogatas, nihil releuat, ex regula, quòd non potest plus dici concessum in subrogato, quàm ei, in cuius locum fuit facta subrogatio, iuribus vulgaribus. Sed quinimò quatenus etiam subrogatio facta esset cum omnibus qualitatibus, non propterea censeretur facta quoad ipsos ecclesiasticos, stante incapacitate subrogati, *ex trad. per Bart. in l.1.§. fin.C.de Præpos.agen.lib. 12. & per Crass.d.effect.1.num.1223.* Quod eò faciliùs videtur admittendum, & huiusmodi decretum substinendum, ex quo aliás in sacra Congregatione Boni Regiminis discussis Communitatum prætensionibus, ita similis causa composita fuit inter Episcopum Narnien. & illius Communitatem, mediante Illustrisimo Card.Bandino, cui per Cõgregationem fuerat causa demandata, prout Dominatio sua Illustrissima rectè meminit, & fuit desuper stipulatum instrumentum inter Agentes vtriusque partis cum insertione capitulorum ad formam d. decreti, prout ex rogitu Oliuelli A.C. Notarij die 14.Septembris 1617.& semper obseruatum.

Quare, &c.

Antonius Sperellus, &c.

Hæc causa disputationis dicta sunto: Cæterùm decisio expectanda erit a sacra Congregatione, quæ cum in huiusmodi casibus non solùm maturè procedat, sed ad Summum Pontificem referre rem soleat, non poterit, nisi iustum, æquumque statuere.

78 Quicquid autem in huiusmodi causa, quæ adhuc indecisa pendet, impendendum erit, sumptibus Communitatum Ditionis Ecclesiasticæ erogandum est, cum de earum defensione, & iurium conseruatione agatur.

Quemadmodum salarium illorum,
79 qui ab Vniuersitatibus eliguntur, & deputantur ad agrorum custodiam, ex pecunia publica soluendum est, saltem pro aliqua honesta portione, quia isti custodes æquè principalitèr gerunt negocium vtile singulorum, & Vniuersitatum, vt diximus. Accedit insuper, multas Vniuersitates habere pascua, seu ius pascendi herbas in toto eorum territorio, ex quorum pascuorum venditione soluunt
80 onera fiscalia, & communitatiua; ideo ne in dictis pascuis, & nemoribus damnum detur, custodes, & denunciatores eligunt cũ certo annuo, siue menstruali salario, quod vtique ex publico marsupio desumendum est; *Gabriel Berart. de visit.tempor.cap.23.num.82.in 14. exemplo, & alij per eum adducti.* Ex quibus colligitur responsio ad ea, quæ scribit *Auendag. loco supra cit.* & videnda sunt, quæ refert *Capiblan.tract.de Baron. par. 2. pragm.19.cap.100.num.7.& alibi.*

Si verò pulsandæ sunt campanę ad fu-
81 gandas nubes, quæ tempestates minantur, dum fructus in agris existunt, si sint occidendæ locustæ, & graculi nascentes in vineis, quos magnacoze, & grilli Romanenses vocant, hæc inquam, & his similia sumptibus, & impensis priuatorũ facienda erunt, *ex Auend.loco cit. num. 25.& 26.* addens, dominos vinearum, & agrorum cogi posse etiam de facto, vt suis impẽsis mundent, & occidant bruchus, ne inde procedant ad vineas vicinorum, & messes; *argum. eorum, quæ scribunt Doctores in l.nullus, C.de Sum.*
82 *Trin.& fide cathol.* expellendos quippe esse hęreticos a Ciuitatibus, nec permittendas esse illorum conuenticulas, ne alij ciues inficiantur; similitèr cogi po-
83 test vicinus ad expurgandam latrinam, ne malus odor noceat vicino; *l. si quando, §. fin. ff. si seruit. vend. l. seruitutes, la grande, ff. de seruit. vrban. præd. & ibi Doct.*

84 Incantatores etiam Magos, qui arte damnata vastant segetes, nedum expelli, sed etiam capite puniri posse, docet *Ripa in tract. de pest. tit. de remed. præseru. contra pestem, num.205. per text. in l.4.*
85 *C. de malef. & mathem.* & expelli quoque posse de Ciuitate habentem morbum, quo possint alij inficiari, scribit

Paris

Paris de Put. tract. de syndic. §. iudicis suprema potestas, sub num.26. qui etiam alios casus ponit, qui possunt exequi de facto ob publicam vtilitatem.

86 Quo verò ad vermes, & locustas, quæ in loco campestri, & agris nascuntur, vidi aliàs Paulo V. sedente ab Illustrissima Congregatione Annonæ missos Cōmissarios sumptibus ipsius Annonæ, cum amplissimis facultatibus cogendi rusticos ad illas occidendas, soluta tamen illis competenti mercede; quod iuris assistentiam habere scribit *Auend. de exeq.mand. part.2.cap.10. num.26. vers. nisi locustæ*; quæ si essent in fundis pu-
87 blicis, vel communibus, publicis etiam sumptibus expellendæ, & occidendæ essent, & deficiente pecunia publica, imponenda esset collecta, iuxta cuiusque patrimonium, *l.omnes, C. si sine censu, vel reliq. hæc Auendag.*

Verùm quia huiusmodi mala, vt plurimùm propter scelera nostra iram Dei prouocantia super nos cadunt, *Regio Propheta testante psalm.77. Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, & iram, & tribulationem, immissiones per Angelos malos; & dedit arugini fructus eorum, & labores eorum locustæ, & occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina, & tradit grandini iumenta eorum, & possessiones eorū igni, &c.* Ideo vt auertatur ira Dei, & preces nostras placatus admittat, publicæ quandoque fiunt deprecationes, & pœnitentiæ ab homine vsque ad pecus, vt de Niniuitis legitur in sacra Pagina, qui ob publicam pęnitentiam Ciuitatis,
88 & incolarū euersionē euitarunt, & peccatorum veniam obtinuerunt; siquidem *vt in eodem psalmo* 77. habetur: *Deus est misericors, & propitius fiet peccatis nostris, recordatur enim, quia caro sumus, spiritus vadens, & non rediens, &c.*

89 Ad hoc etiam Sancta Mater Ecclesia lustrationes, seu processiones publicas instituit, *vt dictum est supra hoc eod. §. gloss.1. & scribunt Auendag. d.cap.10. nu. 27. Garz. de expens. cap.21. num.36. & 37.* vbi multa de Litanijs in huiusmodi supplicationibus decantari solitis, de quibus etiam loquitur *Baron. in annal. tom. 1. sub anno Christi 58. Pontificatus B. Petri XIV. pag.534.* asserens, hunc precandi ritum antiquissimum, tam in Orientali, quàm in Occidentali Ecclesia fuisse, & benè faciunt, quæ congerit *Ripa tract. de peste, tit. de remed. ad curan. pest. in vlt. par. per tot.*

90 Quandoque etiam cogendas esse Vniuersitates ad subministrandum impēsas pro cereis, & luminibus necessarijs, quando sanctiss. Eucharistiæ Sacramentum publicè exponitur ad impetrādam veniam peccatorum, & imminet periculum euersionis Ciuitatum, & locorum, vt de Prouincia Apuliæ maximis terræ motibus die 30. Iulij 1627. concussa scri-
91 bit *Capiblanc. tract. de baron. part.2. prag. 19. cap.100. num.12.* & anno 1638. die 27 Martij eadem quassatio, & terræmotus Prouinciam Calabriæ concusserunt; siquidem, vt a fide dignis relatū est, quadraginta, & vltra loca muris circumdata penitus euersa fuerunt.

His enim, & similibus casibus si exponatur Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, impensis Vniuersitatum faciēdum erit, cum agatur de vtilitate, & cōmodo omnium, & totius populi in vniuersum; & hanc esse regulam generalē, asserit *Munnoz. de Escobar. tract. de ratioc. cap.25. num.51. vers. vt autem in hac*
92 *re*, dum ait; in rationibus publici patrimonij illud in calculo recipi debet, quod expensum apparuerit in vtilitatē vtriusque status, nobilium scilicet, & plebeorum; & sic totius populi in vniuersum; sequitur, & fermè eadem verba rescribit *Gabr. Berart. de visit. tempor. cap.23. n.109 vers. vnum tamen.*

Quid si Princeps præcipit, quòd in emptione, & venditione frumenti, vini, olei, & similium, vtatur certa mensura, vel pondere, quod vtique facere potest,
93 *l.2. & ibi And. de Barulo, Bart. Io. de Plat. & alij, C. de frume. Alex. lib.11.* vbi Bart. ait, hoc notandū pro eo, quod fit quotidie in Ciuitatibus, vbi mensuræ signis publicis obsignantur: quæritur inquam,
94 an impensa in huiusmodi mensuris facienda sit ab Vniuersitatibus ex pecunia publica, an verò ab ipso Principe? & quòd sit facienda a Principe, suadet *textus in l. modios, C. de suscepto. & archar. lib.10.* cum hoc sit meri, & mixti imperij, *ad latè tradita per Fran. Marc. quæst.279. num.2. & 3. lib.1. & in Auth. de collat. §. eos autem, vers. eos autem, qui publica tributa, coll. 9. titul. 14. & alia adducit Fulu. de Ful. Benignus*, qui fuit Aduocatus in Romana Curia, postea vtriusque Signaturæ Referendarius, Congregationis Boni Regiminis Secretarius; quo in munere hominem exuit, *in suis notis ad statutum Agriculturæ Vrbis, cap.63. de mensuratorib. frumenti, in ver. mensuram*, vbi multa ad rem congerit.

Verùm huiuſmodi impenſas faciēdas eſſe ab Vniuerſitatibus exiſtimo, pręſertim ab illis, quæ ex iſtis ponderibus, & menſuris emolumenta capiunt, vt eſt in Ciuitate Vrbeuetana, in qua inter gabellas, quæ ab ea exiguntur, adeſt gabella ſigni, & menſurarum, & ponderum, *vt in lib. ſtatut. 6. rub.* 38. ex vulgata regula,

Commoda qui ſentis, iungas onus emolumentis.

& vbi etiam non ſit huiuſmodi gabella,

95 idem videtur dicendum, cum talis obſignatio ponderum, & menſurarum reſpiciat vtilitatem, commodum, & quietem ſubditorum, & Ciuitatum, & bonum publicum, vt occurratur fraudibus, & dolis ſceleſtorum, quod expedit Reipublicæ.

SVMMARIVM.

1 *Homo ad malitiam ſemel deditus, quid non inueniat, vt minorum res proprias faciat?*

2 *Mali ciues bona Vniuerſitatum appetunt.*

3 *Debitores Vniuerſitatum, & litem cum illis habētes non poſſunt ad Magiſtratus promoueri.*

4 *Adminiſtratores rerum Vniuerſitatum tutoribus æquiparantur.*

5 *Litem habens cum pupillo non poteſt eſſe tutor illius.*

6 *Pupillorum curam habere non poſſunt neque creditores, neque debitores, neque litem habentes cum illis.*

7 *l. propter litem, correpta eſt per Auth. vt. ij, qui oblig. ſe hab. §. hæc omnia.*

8 *Intentio diſponentis ex proœmio cognoſcitur.*

9 *Vbi quis malus eſſe incipit, nullam adhibet diſtinctionem parui, vel magni, ſed in omnibus ſe talem prębet.*

10 *Malitioſus omne malum cogitare poteſt, & maximè Officialis.*

11 *Officiales plura mala ſciunt, & committunt, quàm alij, ideo quæ priuatis prohibentur, multò magis Officialibus prohibenda ſunt, quia ipſi habilius delinquunt ob velamen officij.*

12 *Lis quando intelligatur cœpta, & introducta per ſolam citationem.*

13 *Quæ requirantur in citatione, ad hoc vt per eam dicatur introducta litis pendentia.*

14 *Citatio incerta ratione loci eſt nulla.*

15 *Citatus non tenetur accedere ad locum non tutum, neque in diem feriatam.*

16 *Citatio exequuta die feriata de iure canonico transfertur in diem non feriatam.*

17 *Citatio licèt nullitèr executa, & inualida per comparitionem citati validatur.*

Limita, quando citatus ex alia cauſa eſſet in iudicio. num. 18.

19 *Actor non reportans citationem in actis tempore debito, cenſetur renunciare inſtantiæ.*

20 *Lis quando dicatur cœpta, ad hoc vt quis arceatur a muneribus publicis.*

21 *Lis quando dicatur conteſtata, ſi citatio ſit tantùm decreta, non autem executa.*

22 *Vniuerſitas ſi ex conſilio aliquorum litē moueat, & ſuccumbat, ex quo veniat imponenda collecta, quis teneatur eam ſoluere.*

23 *Non ſunt onerandi, qui non conſentiunt ambitioſis Decurionum decretis.*

24 *Valet argumentum de tutore ad adminiſtratorem Reipublicæ.*

25 *Tutor teſtamentarius quàmuis debitor, creditor, vel habēns litem cum pupillo, ſi teſtator hoc ſciebat, admittitur ad tutelam.*

26 *Litigans cum Vniuerſitate ſi patiatur ab ea eligi ad aliquod officium, & illud accipiat, puniendus eſt.*

27 *Litem habens cum Vniuerſitate, admittitur ad officium, ſi liti renunciet, quæ adhuc non eſt finita.*

§. XVI.

Gloſſ. 1.

Litem.

CAP. XXXXIII.

1 QVID enim homo ad malitiā deditus non adinueniet vt minorū res proprias faciat? vt *Iuſtinianus Imper. ait in Aut. vt ij, qui oblig. ſe haber. perhib. in princ. & repetit gloſ. in proœm. Clē. in ver. machinationes.*

Cum

2 Cum autem pluriès dictum sit, bona Vniuersitatum esse ad instar bonorum, & rerum minorum, ad quas mali ciues inhiant, & appetitu effrenato trahuntur; ideo Summus Pontifex, licèt detentores, vsurpatores, occupatores bonorũ Vniuersitatum ad Magistratus, & munera publica incapaces reddat, vlterius ad-
3 dit, & ad prædicta etiam inhabiles esse voluit, qui litem cum ipsis Vniuersitatibus habent.

Et hæc quidem prohibitio nedum maximam continet æquitatem, sed etiã
4 iuris assistentiam habet, siquidem administratores rerum, & bonorum Vniuersitatum tutoribus æquiparantur, *l. prior tamen, l. magistratus, & toto tit. ff. de admin. rerum ad Ciuit. pertin. l. si tu, C. de magistrat. conuenien.* tutor autem esse
5 non potest, neque ad curam, seu tutelã recipiendus, qui litem cum pupillo habet; *l. 24. propter litem, ff. de excus. tutor. l. 16. si vt allegas, C. eodem tit. Auth. vt ij, qui oblig. se hab. §. hæc omnia*, vbi Imperator hæc ait. [*Si quis* obligatum habuerit minorem, aut eius res, hunc non omnino ad curationem eius, vel si a legibus vocetur, accedere: Quid enim non agat pro se dominus eiusdẽ pupilli existens, & aduersarij rerum detentator nuper effectus? propter hoc enim & illud sancimus, vt si apertissimè manifestum est, quia is, qui sit administrator, ipse est iuri minoris obnoxius, neque ipse curator erit, necubi aut cautionem furetur, aut alias probationes, quæ erant minoris, corrumpat; & curatio fiat ei rerum interitus propriarum, *&c.*]
6 Quibus ex verbis colligimus, repellendos esse a cura tã debitores, quàm creditores pupilli, ac etiam litem cum illo habentes; imò per hanc Auth. correptã esse *l. propter litem*, quæ vult, tunc esse
7 a tutela excusandum, quando lis est de omnibus bonis, aut de plurima eorum parte; nam *Bart. in d. Auth. num. 7. relatus a Menoch. d. arbitr. lib. 2. cent. 2. casu 196. num. 1. & 2.* notat dispositionem d. Auth. habere locum etiam, quando lis sit tenuis, & modica; & obseruanda est
8 intentio Imperatoris, quæ ex proœmio ipsius Auth. colligitur, & hæc fuit, vt hominum malitijs occurratur; dum verò
9 quis malus esse incipit, nullam adhibet distinctionem parui, vel magni, sed in omnibus se talem præbet, & ostendit;
10 quod potissimùm in Officialibus militat, vt obseruat *gloss. in d. Auth. in verb. adniat, ibi, malitiosum omne malum cogitare posse, & maximè Officialem; & adducit tex. in l. defensionis, C. de iur. fisci, lib. 10. vbi eadem gloss. in verb. ad vsurpa-*
11 *tionem, in primo notab.* dicit, Officiales plura mala sciunt, & committunt, quàm alij, sequitur *Io. de Plat. in d. l. defensionis, §. sanè, n. 1.* addens, quę priuatis prohibentur, multò magis prohibenda sunt Officialibus, cum ipsi habilius delinquãt, ob velamen officij; *ad notata per scriben. in l. 56. tres tutores, ff. de administ. tutor. Bart. in l. si multi, num. 2. ff. de public. & vectigal.* Iure igitur arcendi sunt ab administratione rerum publicarum habentes litem cum Vniuersitatibus.

Vbi verò textus noster determinat litem cœptam, & inchoatam intelligi per solam vnicam citationem, puto hanc determinationem intelligendam esse, quando citatio habet in se requisita ad
12 inducendam litis pendentiam, quæ *ex Zab. & Vital. in Clem. 2. vt lite penden.* sunt sex; & hos refert, & sequitur *Mysinger. singul. obser. cent. 4. obser. 26. ferè per totam*, dum ait, primò requiri, vt ci-
13 tatio sit exequuta; secundò, vt a iudice competenti emanauerit; tertiò, vt ad citatum perueniat, aut per eum steterit, quominus peruenerit; quartò, vt ex tenore citationis cognoscere possit citatus, qua de re futura sit controuersia; quintò, citatio debet esse apta, itaut cõtineat locum iudicij, seu tribunalis, diẽ, & terminum ad comparendum; sextò, insinuanda est legitimè, & sufficientèr a nũcio; *hæc Mysinger.* sed fusius hanc rem prosequitur *And. Gail. pract. obseruat. lib. 1. obseru. 48. quoniam citatio, per totam; & in alijs etiam obseruat. seqq.*

Primò inquit, in citatione exprimendum est nomen iudicis, ad hoc vt citatus cognoscat, an iudex sit competens; *d. obser. 48. nu. 6. & seq. Mysinger. obser. 7. centur. 6.*

Secundò exprimendum est nomen, & cognomen illius, qui citandus est, ad hoc vt euitetur æquiuocatio, & fraudibus occurratur; *Gail. obser. 49. nu. 1. lib. 1. Mysing. obser. 50. cent. 5.*

Tertiò continere debet nomen, & cognomen actoris, ad cuius instantiam committitur citatio, & hoc duplici ratione, primò vt citatus sciat a quo pulsatur; secundò, vt deliberare possit, an velit contendere, vel cedere liti; *Gail. obser. 50. num. 1. lib. 1.*

Quartò exprimenda est in citatione petitio, seu causa, ad hoc vt citatus instruatur, & sciat, super quo conuenitur;

c.praeterea, de dilat. & ibi gloss. in verb. plenè; Gail.obser.51.num.1.lib.1. Mysing. obser.85.num.6.cent.5.

Quintò exprimendus est locus iudi-
14 cij, seu tribunalis; primò, quia citatio in certa ratione loci est nulla; *Vant.de nullit.sent.ex defect. citat. num.61. & 131.* Secundò, vt sciatur, vtrum iudex sit cõpetens, & excedat fines suæ iurisdictionis, quo casu citatio non arctat; *c.statutum, §.in nullo, de rescript.in 6.* tertiò, vt cognosci possit, an locus sit tutus; nam
15 citatus ad locum non tutum non tenetur accedere, *Clem. pastoralis, §.notoriũ, de sent.& re iud.Gail. obseru.52. num.1. 2.& 3.lib.1.*

Sextò requiritur expressio diei, & termini ad comparendum, vt sciat citatus, an dies sit iuridica; nam ad diem feriatam non tenetur comparere, nec valet citatio, *vt per Doct.in l.2.ff.si quis in ius vocat.non ier.& in l. fin.* C.*de ferijs, Ias.in l.1.§.nunciatio, nu.8.* qui testatur de cõmuni, *ff.de nou.oper.nunc.* sed hoc
16 procedit de iure ciuili; nam de iure canonico citatio exequuta die feriata trãsfertur in diem non feriatam; *Canon. in c.2.de ferijs, Felin.c.quoad consultationẽ, num.3.& 4. de re iudic.* & ita seruatum vidi in Curia Romana, vbi in citatione apponitur, *ad primam diem*, quæ intelligitur iuridica, & est *text.notab.in c.cum dilecti, de dolo, & contum.& ibi Panorm. num.4. Rota decis.1.num.1. de ferijs in nou. Put. decis. 207. per tot.lib.2.& alia congerit Gail.obser.53. num.5.& 6. lib.1.* & alia multa refert de validitate, & inualiditate citationis *in seqq.obser.signãtèr obser.58. videndus*; firmat enim ibi,
17 citationem licèt inualidam validari, & arctare citatum, si ipse compareat in iudicio, *per tex.in l.1.§.sed si, ff.de ferijs, & ibi Bald.num.4. Alex.num.3.& alij ab eod. Gail.relati obser.58.num.2.& 3. Mysing.obser.16.num.2.cent.6.* qui tamen *in obser.6.num.9.eiusdem cent.* putat, limitandam esse conclusionem, quando quis ex alia causa (vt quia fortè vocatus ab
18 aliquo ibi cumpareat) esset in iudicio, quia hoc casu citatio nulla non redditur valida, sed iterum est exequenda, vt ibi per eum.

Nec prætereundum puto, quemadmodum reus citatus comparendo in iu-
19 dicio validam reddit citationem; ita etiam actor, nisi reproducat in actis tempore debito citationem, censetur renũciasse instantiæ, & debet iterum citare reum; *Surd.decis.5. num.5.* & ita etiam seruat stylus Romanæ Curiæ.

Concludendum est igitur, sancita in hac nostra Constitutione, litem scilicet intelligi cœptam, & inchoatam per solã
20 vnicam citationem, intelligenda esse, quando citatio sit legitimè exequuta, & habeat requisita superius enarrata: quia Principis dispositio talis esse præsumitur, qualis de iure debet esse, ad notata *per Bald.& alios in l. ex facto, in princ. ff.de hæred.inst. Rota Romana apud Puteum decis.85.num.5.lib.1. & est text. in Clem.2.vt lite penden.& ibi gloss.vlt.*

21 Et licèt *Menoch.de arbitr.lib.2.cent.3. casu 202.num.8.* dicat, litem esse contestatam, quando citatio est decreta, nondum tamen executa, talis conclusio intelligi debet quoad actorem, qui citationem obtinuit; *Roman.cons.330.nu.2. vers. volens ad introducendam; Felin. in c.super literis, num.13.de rescript. Rota decis.17.nu.3.& 4. de dolo, & contumac. in nou. & decis.6. vt lite penden. in nou.* & ideo ad impetrandum rescriptum iustitię actor hoc debet exprimere in supplicatione, ne reddatur obreptitium; *idem Menoch.loco citato.*

22 At si Vniuersitas ex consilio aliquorũ moueat litem, & propter sumptus, vel condemnationem imponenda sit collecta, ad hanc soluendam cogi non poterunt, nisi qui suaserunt litigium, vel suadentibus consenserunt, & adhæserunt, & nõ alij ciues; & ita pluriès iudicatum vidisse in Senatu Tholosano, dum causas ageret, scribit *Petr.Tholos.in syntag. iur.Vniu.lib.3.cap.7.num.10.* non enim onerandi sunt, qui non consentiunt am-
23 bitiosis Decurionum decretis; *l. ambitiosa, ff.de decret.ab ord fac. Guid. Pap. quæst.424. Caput.de regim.Reipub.cap.7. num.38.* vbi alios allegat; subdens, quòd etiamsi ciues consentiant, nihilominus non erit imponenda collecta, nisi prius obtenta licentia a Principe; & in Regno hæc licentia non conceditur, nisi a Prorege, & in Ditione Ecclesiastica a sacra Congregatione Boni Regiminis. Præterea *idem Caput.in d.tract.cap.3.nu.98* ad rem nostram scribit; si Vniuersitas, debitor, & litigator velint inter se litem habere, non esse hoc casu litigatores ar-
24 cendos a muneribus publicis; valet enim argumentum de tutore ad administratorem Reipublicæ; tutor autem testamentarius potest admitti, & administrare tutelam, si testator sciebat illum esse
25 debitorem, vel creditorem; & allegat *Bart.cons.148.lib.1. Aretin.in §.actionem, instit.*

instit. de action. Verùm super hac conclusione cogita, quia non acquiesco.

26 Notandum quoque, quòd litigans cũ Vniuersitate, si ab ea ad aliquod officiũ eligatur, & ipse dissimulans suum impedimentum, suscipiat officium, hic puniendus est,& vt indignus consentiendo electioni de se factæ repellendus, *l. qui eum vno,§.insulam,ff. de re milit. Bald. in l.Cassius,num.8.vers.sed certè,ff. de Senator. Zappull.in pragmat.5.§.17.n.7. de administ. Vniuers. Caput. de reg. Reip. cap.3.num.fin.*

27 Admittitur etiam litem habens cum Vniuersitate, si electus renunciet liti, quæ adhuc non est finita, *gloss. in Auth. minoris debitor, vers. prohibetur, C. qui dar. tut. vel curat. post. Aug. Cap. de regim.Reipub.d.cap.3. num.100. vers. nota tamen.*

SVMMARIVM.

1 *Debitor Reipublicæ non prius ibi honorem subire potest, quàm debitum soluat.*

2 *Vlpianus fuit supremus Consiliarius Alexandri Imperatoris.*

3 *Debitores Vniuersitatum non prius ad honores inuitari possunt, quàm Reipublicæ satisfaciant.*

4 *Debitor Reipublicæ legatione fungi nequit.*

5 *Sancita in Bulla Boni Regiminis contra debitores Vniuersitatum, a responsis prudentum, & Imperatorum Sãctionibus desumpta sunt.*

6 *Pœna contra debitores electos, electores, & officiales a Bulla Boni Regiminis imposita.*

7 *Homo ad malitiam semel deditus, quid est, quod non adinueniat?*

8 *Debitor est quodammodo seruus, sui creditoris, & seruitus mortalitati comparatur.*

9 *Debitores ex quacumque causa etiam ex contractu arcentur a muneribus publicis.*

10 *Debitor non est admittendus ad honores publicos, licèt pignora, vel fideiussores offerat.*

11 *Vniuersitates recusare debent pignora, & fideiussores a debitoribus oblatos, imò & bona stabilia: & num.19. vbi redditur ratio.*

12 *Consanguinei, & affines cogendi sunt ad emendum bona debitorum Vniuersitatum.*

13 *Modus, & ordo seruandus in coactione consanguineorum in emptione bonorum.*

14 *Vniuersitates coguntur emere bona damnatorum in Ecclesiastica Ditione.*

15 *Vicini, & consanguinei sunt præferendi in emptione bonorum consanguineorũ, & vicinorum.*

16 *Officiales cõpellẽtes emere bona damnatorum quem debeant ordinem seruare. Item in transportanda annona de vno loco ad alium. num.17.*

18 *Nemo cogitur inuitus emere, vel vendere.*

20 *Ad ea, quæ frequentèr accidunt, iura adaptantur.*

21 *Modicum debitum non excludit a muneribus publicis, quid autem dicatur modicum? Fallit in Ecclesiastica Ditione, ex decisis in sacra Congregatione. num.22.*

23 *Debitores Vniuersitatum non prohibentur imbussulari, dummodo tempore extractionis debitum sit solutum. Redditur ratio. num.28. Limita. num.29.*

24 *Animal antequam nascatur, non dicitur esse.*

25 *Ad successionem admittitur ille, qui post ventrem proximus est, nulla habita ratione eius, qui est in vtero.*

26 *Qualitas excludens debet esse tempore actus.*

27 *Decurionum electio spectat ad Consiliarios, quæ si fiat de persona indigna, potest illam superior annullare.*

30 *Debitores ex causa vectigalium an excludantur a muneribus publicis.*

31 *Vectigalium conductores sunt viles personæ, & audaces.*

32 *Publicani, qui non soluunt pensiones conuentas, possunt expelli, licèt non sit finitum tempus conductionis.*

33 *Publicani quandoque compelli possunt ad iteratò conducendum vectigalia.*

34 *Debitores Vniuersitatum non possunt esse Legati, seu Ambasciatores.*

35 *Debita fiscalia nullam admittunt morã, appellationem suspensiuam non admittunt, & contra recusantes soluere potest incipi ab executione, & captura, quacumque inhibitione non obstante.*

36 *Clausulæ,* simpliciter, & de plano, sola facti veritate inspecta, *quid importent.*

37 *Clausula,* manu Regia, *tollit solemnia, non autem substantialia iudicij.*

38 *Communitates quomodo procedant contra suos debitores de fuga suspectos.*

Com-

39 *Communitates pro eorum credito possũt agere contra tertios possessores actione personali, & quomodo.*

40 *Debitor Vniuersitatis soluens, quomodo, & quando liberationem consequatur, & quando teneatur docere de versione.*

41 *Debitores Vniuersitatum an capi possint de nocte, & in proprijs domibus.*

42 *Fideiussores debitorum Vniuersitatum an repellantur ab honoribus, & muneribus publicis, sicut & ipsi debitores.*

43 *Fideiussorum obligatio quando sustineatur, etiam annullata obligatione principalis; & vide limitationes aliquas ad regulam contra debitores supra relatam.*

44 *Debitor nominatus ad aliquod officium publicum quando sit admittendus, si in illo consideretur affectatio: & ambitio ad illud exercendum.*

§. XIV.

Gloss. 2.

Debitores.

CAP. XXXXIV.

1 ANTONINVS Imperator legem dixit, nõ prius debitorem Reipublicæ honorẽ in Republica subire, quàm id, quod debere constiterit, conuẽtus exoluerit, *l.1.C.de debit.Ciuit.lib.*10 & hoc idem sancitum apparet *a Theod. & Valent.in l.2.C.de præd.Decur.lib* 10. *& Vlpianus*, qui Alexandri Imperatoris
2 supremus Consiliarius fuit, ita respõdit. *Debitores rerum publicarum ad honores inuitari non posse certum est, nisi*
3 *prius in id, quod debetur Reipublicæ satisfecerint. l.6.rescripto*, §.1. *ff.de mun.& hon. Martianus vero. I C. in l. sciẽdũ, ff. de*
4 *legation. ait. Sciendũ est, debitorem Reip. legatione fungi non posse:* & hoc etiam respondit *Paulus in l.9.locatio, §.debitores, ff.de public.& vectigal.*
5 Ex quibus satis apertè constat, sancita in hac nostra Bulla Boni Regiminis, ne scilicet debitores Vniuersitatum ad Magistratus, munera, vel officia publica eligantur, vel admittantur, ex prudentũ responsis, & Imperatorum sanctionibus esse desumpta.

6 Sed quoniam Summus Pontifex vlterius addit; si debitores de facto electi, vel admissi fuerint, electionem, & admissionem irritam, & nullam esse, & tam ipsos debitores, quàm eligentes, seu admittentes, necnon Gubernatores, Præsides, & Potestates id permittentes, vel exactã super his inquirendis, & prohibendis diligentium non adhibentes, pęnis in ipsa Constitutione contra illius transgressores inflictis, mulctandos, & plectendos esse, huius ampliationis ratio fortè erit, quia, vt *Iustinianus ait in Auth.vt ij, qui oblig. se habere, §.hæc omnia*, quid enim non agat pro se ille, qui dominus, & administrator euadat bonorum, & rerum sui creditoris? homo
7 enim ad malitiã semel deditus quid est, quod non adinueniat? vt etiam notat *gloss. in proœm. Clement. in verb. machinatores*; vel quia debitor est quodammodo seruus sui creditoris, *vt in l.3.C.de nouat.* serui autem a muneribus publicis arcentur, *gloss. fin. in fin. in l. cum prætor, ff. de iudic. l. non distinguemus, §. si seruus, ff. de recept. arbit. Mastrill. de magist.*
8 *lib.2.cap.5. num.*87. seruitus enim mortalitati comparatur, *l. seruitutem, ff. de reg. iur. Munnoz. de Escobar. de ratiocin. cap.14.num.40.in fin.*

Verùm quia *Vlpianus in d.l. rescripto*, §.1. declarat, illos tantùm debitores arceri ab honoribus Ciuitatum, qui ex administratione Reipublicæ reliquantur, idest debitores, qui ex reliquis fiunt, vt exponit ibi *gloss.* & contra quos etiam insurgit *Constantinus Imper. in l.2. C.de debit.Ciuit.lib.11.& in l.contra eos, C.de administ. rerum public. eodem lib.* 11. & alia cumulat *Nicol. Losæus de iure Vniu. part.1. cap.3. ferè per tot.* qui verò non ex causa administrationis sunt debitores, sed mutuam pecuniam a Republica acceperunt, non sunt in ea causa, vt ab honoribus publicis arceantur, *ex eodem Vlp.* & scribit etiam *Io. de Plat. in l.1. in fin. C. de debit. Ciuit lib.*11. qui apertè dicit, textum illum esse intelligendum de debitoribus ex reliquatione, idest quia remanserunt debitores ex administratione aliquorum officiorum, quæ gesserunt, vel ex pollicitatione, quam fecerunt Reipublicæ, vel ex vectigalium cõductio-

ductione, secus autem si sint debitores ex contractu, vel ex mutuo.

Quamobrem non erit inutile hic inquirere, an ex dispositione huius nostræ
9 Constitutionis arceantur ab honoribus, & magistratibus, etiam debitores ex cōtractu, vel mutuo? & affirmatiuè puto respondendum, propter generalitatem verborum, ibi, *debitores ex quacumque causa extiterint, &c.* Quapropter corrigitur in hoc sententia Vlpiani, & aliorū,
10 sicut etiam correpta apparet in eo, dum illi volunt, sufficere, si quis vice solutionis, pignoribus, aut fideiussoribus idoneis caueat; prout etiam scribunt *gloss. & Doctor. in d. l. responso, §. 1. in verb. idoneis, & in l. 1. in verb. exoluerit, C. de debitor. Ciuit. lib. 11.*

Sacra verò Congregatio super Bono Regimine pluriès rescripsit, nec pignora, nec fideiussores sufficere, vt in sequētibus literis.

A Monsig. Gouernatore della Marca.

Non può intendersi bene in Congregatione, che si sia ammesso di Magistrato al Monte di San Martino il Cap. Ranuccio Vrbano sotto pretesto, che per il debito, che hà con la Communità gli basti d'hauer dato il pegno; perche la Bolla vuole, e così si è praticato sempre, che habbiano sodisfatto attualmente; e però si dice à V.S. che non pagando subito in contanti, quanto deue, si contēti di farlo rimouer di Magistrato, e prouedere, che in auuenire si osserui così per tutto: & io me li offero. Roma li 17 Febraro 1610.

Come fratello

Il Card. Borghese.

Et ita etiam seruatur in Regno, *ex Pragmat. 5. de administr. Vniuers. §. 17. & ibi Paul. Montanus, nu. 1. & 2. Aug. Capus: de regim. Reipub. cap. 3. n. 96.* itaut debitor teneatur realitèr satisfacere, nec possit admitti ad honores ex datione fi-
11 deiussorum, vel pignorum; *Manson. de caus. exequutiu. ampliat. 30. nu. 20.* & hoc fortius procedit, si Vniuersitas recuset, prout debet, hos fideiussores, vel pignora.

Nec esse recipiendos ad honores, & munera publica debitores, quāmuis Vniuersitati cedant tot bona stabilia, in satisfactionem sui debiti, declarauit Congregatio vt infra.

A Monsig. Gouernatore della Marca.

Si è risoluto in Congregatione sopra l'incluso memoriale della Serra di San Chierico, che sia auuertita V.S. dell'errore, che fanno molte Communità pigliando da' debitori in pagamento beni stabili, mentre gl'è stato prohibito tante volte, affinche ella proueda, che nō tro-
12 uandosi à vendere detti beni ad altri, si astringano li parenti di essi debitori à ricompratli, come sarà contenuta di procurare, che segua: & io me li offero. Roma li 18. di Nouembre 1609.

Di V.S.

Come fratello

Il Card. Borghese, &c.

Cum autem in secunda parte harum literarum dicatur, cogendos esse cōsanguineos, & affines (id enim importat dictio, *Parenti*) ad emendum bona debitorum Vniuersitatum, quod quidem priuilegium neč fisco competere scribit *Natta cons. 500. num. 6. & per tot* quem refert, & sequitur *Peregr. de iur. fisci lib. 6. tit. 14. num. 44.* neque in Bulla, quam modò præ manibus habemus, hoc legitur; quærendum est, quo nitatur fundamento hæc Congregationis decisio? Responsio quoad fiscum, seu Cameram Apostolicam, ac etiam Communitates Ditionis Ecclesiasticæ apparet *ex Bulla Sixti IV. in ordine 24. Bullar. nou. tom. 1 pag. 371.* in qua sancitum habes, consanguineos, vel affines vsque ad quartum gradum ex iure canonico computandū, cogi posse ad emendum bona delinquētium confiscata, & pro illa quantitate, in qua fuerunt condemnati: & magis ad rem nostram, de bonis debitorum Vniuersitatum, habes *eiusdem Clem. VIII. decisionem in alia eius Bulla declaratoria Bullæ Boni Regiminis tom. 3. pag. 12. §. præterea.*

13 Vlterius quæsitum est; quinam primo loco cogēdi sunt ad emendum? & quoniam consanguineorum est prima causa succedendi, affines verò à successione repelluntur, *l. affines, C. comm. de success.* & consanguinei quoque admittuntur ad retractum bonorum, si in extraneos alienentur, non autem affines, vt docet *Tiraq. de retract. lignag. §. 14. gloss. 2. nu. 16. & seq.* ideo hæc sacra Congregatio seruat, vt primo loco cogantur consanguinei, quibus non repertis idoneis, descenditur ad affines.

14 Quò verò ad fiscum, & Cameram Apostolicam, si condemnatus non habeat con-

conſanguineos, & affines, cogi poſſunt
Vniuerſitates locorum, in quorum terri-
torijs bona condemnati ſunt ſita, *vt in Sixti IV. conſtit. §. 3.*

Sed priuſquam ad Vniuerſitatum coa-
ctiones veniatur, putarem excutien-
dos eſſe illos, qui bona poſſident vicina,
& confinantia cum bonis damnatorum,
nam ſicut iſti ex iure prothomiſeos, ſeu
congrui ſentiunt commodum prælatio-
15 nis in emptionibus, quando bona ſunt
vendenda, *ex Conſtit. Feder. Imper. & ibi
Bald. Afflict. & alij*, & in multis Ciuita-
tibus Italiæ adſunt ſtatuta particularia;
ita etiam videtur æquum, vt aliquod sẽ-
tiant incommodum; & ad rem facere
videntur quæ ſcribit *Io. de Plat. in l. qui-
cumque, la ſeconda, num. 2. verſ. & eſt etiã
lex, C. de omni agro. deſert. lib. 11.* dum
16 vult, officiales compellẽtes emere poſ-
ſeſſiones bannitorum, vt primo loco cõ-
pellant proximos conſortes, quàm alios,
& ſi non ſunt idonei, compellant alios
proximiores, vt ſeruatur in deferendis
tutelis, *l. diui, ff. de tutor. & curat. dat. ab
his*. Sicut etiam in tranſportanda anno-
17 na de vno loco ad alium, vt primo loco
grauentur illi, qui ſunt in loco, a quo e-
ducenda eſt, & tranſportanda annona,
ſecundo loco viciniores, tertiò alij, quã-
do qui sũt in loco; & viciniores ſunt im-
potentes, *ex textu in l. cum nauarcorũ,
C. de nauicular. lib. 11. Bartan d. l. quicũ-
que, la ſeconda, num. 3. C. de omn. agr. de-
ſer.* qui ponit exemplum in frumento
portando e Cluſio ad Ciuitatem Peru-
ſij, & ait, ſeruandum eſſe prædictum or-
dinem, cuius verba reſcribit *Io. de Plat.
loco cit.*

18 Cum autem poſita concluſio, cogen-
di ſcilicet conſanguineos, & affines ad
emendum, ſit contra ius, quia nemo in-
uitus cogitur emere, vel vendere, *l. nec
emere, C. de iur. debit. l. inuitum, l. dudum,
C. de contrah. empt. l. inuitus, C. locati*; ideo
ſtrictè eſt interpretanda, vt minus quàm
fieri poſſit, ius tertij lædat; quamuis re-
cedendum non ſit a lege in Bulla ſupe-
rius enunciata, & ſancita, ſicuti nec etiã
hæſitandum eſt, debitores Vniuerſitatũ
arcẽdos eſſe ab honoribus, & Magiſtra-
tibus, nec ſufficere, ſi ab eis dentur fide-
19 iuſſores, vel pignora, nec etiam recipiẽ-
da eſſe bona ſtabilia in ſolutum, ſed co-
gendos eſſe conſanguineos, & affines
ad illa emenda, vt ex pretio Vniuerſita-
tibus ſatisfiat.

Cuius deciſionis ratio forſè erit, quia
debitores vt plurimùm habent conſan-
guineos, & affines, qui amore, vel af-
fectione conſanguineorum inducti, non
erubeſcunt decipere Vniuerſitates, aſſi-
gnando, ſeu perſuadendo, vt aſſignentur
bona infructuoſa, & modici valoris, vbi
verò ab Vniuerſitatibus pro ſuarum ne-
ceſſitatibus vendenda ſunt, vel emptorẽ
non habent, vel ſi habent, valdè mino-
rem oblationem pretij proferũt; vt plu-
riès in facti contingentia vidi, & exper-
tus ſum, dum ſan. me. Vrbano VIII. per-
mittente, Vniuerſitatum Ditionis Ec-
cleſiaſticæ Agẽtis generalis munus exer
cui: quibus malis, & fraudibus vt occur-
20 ratur, prædicta lex, ſeu Conſtitutio pro-
mulgata fuit; nam ad ea, quæ frequentèr
accidunt, iura adaptantur.

Sed vlterius non inutilitèr quæritur,
ad quam ſummam, ſeu quantitatem a-
ſcendere debeat æs alienum, ad hoc vt
debitor excludatur ab honoribus, & mu-
neribus publicis? & licèt *Bart. in Auth.
vt ij, qui ſe oblig. haber.* videatur velle
21 modicum debitum non excludere; *gloſſ.
verò in d. Auth. §. 1. verb. ſed & ſi quis;
Tiraq. in l. ſi vnquam, in verb. omnia,
num. 32. C. de reuoc. donat. Franch. deciſ.
404. num. 6. & alij relati a Caput. de
regim. Reipub. cap. 3. num. 99. verſ. limita-
tionem non procedere; Menoch. de arbitr.
caſu. 196.* dicant hoc arbitrio iudicis re-
linquendum eſſe; attamen in Ditione
Eccleſiaſtica ſancitum habemus, quam-
cumque paruam ſummam repellere de-
bitorem, vt in ſequentibus literis Guber-
natori Amerino directis. *Il ſenſo* della
ſacra Congregatione è ſtato ſempre,
che nõ ſi ammettano à Magiſtrati li de-
bitori delle Communità, ancorche ſia-
no di pochiſſima ſomma, e ſe bene par-
ue alla medeſima Cõgregatione li gior-
ni paſſati d'aggratiare Antonio Traſeo,
con farlo ammettere all'offitio d'Auzia-
no, con tutto che debitore di quindeci
ſcudi, li quali però furono incontinente
pagati da vn ſuo parente; tuttauia acciò
non paſſi in eſempio, e li Camerlenghi
habbiano più facile ſodisfattione, ſi ordi-
na, che per l'auuenire non ſi debba am-
mettere alcuno all'offitio, che ſia debi-
tore di eſſa Communità, ſe non hauerà
pagato tempore electionis: perche la
Bolla annullando l'elettione dimoſtra
eſpreſſamente, che non baſta pagare in
continenti, ma che tempore electionis
deue eſſer fatto il pagamento. Et in
conformità di queſto V. Signoria farà
eſeguire, e publicare tale dichiaratio-
ne: e Dio la proſperi.

Roma

Roma li 30. Gennaro 1630.
Il Card. Barberino, &c.
Ex his literis duo notabilia colligun-
tur; primum est, quamcumque summam
debiti excludere debitorem ab honori-
bus, &c. secundum est, debitum esse
soluendum ante electionem, itaut tem-
pore electionis sit iam solutum, vt colli-
gitur *ex verbis ipsius Bullæ, ibi, vllo mò-
do eligantur, &c. & infra, si de facto ele-
cti, & admissi fuerint, electio, & admissio
irrita sit, & nulla*.
Sed quoniam multis in locis Ecclesia-
sticæ Ditionis seruatur, vt per tres, qua-
tuor, vel quinque annos futuros eligan-
tur ciues, qui successiuis temporibus ex-
trahantur ad honores, Magistratus, & ad
munera publica, quos Anzianos, Prio-
res, Conseruatores, vel alio nomine ap-
pellant, & hanc ciuium collectionem,
Bussulam vocant, & illorum nomina bi-
na, terna, quaterna, quina in ipsa Bussu-
la sigillis obsignata recluduntur, pallulis
distincta; quæ deinde singulo bimestri,
vel trimestri iuxta consuetudinem loco-
rum extrahuntur ad honores, & magi-
stratus; & valdè difficilè esset, inter tot
viros non adesse aliquem ipsius Vniuer-
sitatis debitorem; propterea sacra Con-
gregatio Boni Regiminis non improba-
23 uit, si aliquando in dictis Bussulis inclu-
dantur etiam debitores, quia verisimile
putatur, vt antequam veniat tempus ex-
tractionis, & admissionis, iam soluerint;
quod si neglexerint, & tempore extra-
ctionis adhuc reperiantur debitores, tūc
penitus excludantur: quod videtur sa-
tis rationi congruum; nam quæ fiunt an-
te extractionem, & admissionem, in
prædicta scilicet imbussulatione, potius
nominatio dici potest, quæ non dicitur
perfecta, nisi sequuto effectu, nempe
electione, *c. non præstat, de regul. iur. in 6
Dec. in c. in literis, num. 30. & seq. de offic.
deleg. & alios multos adducit Mastrill. de
magistr. lib. 1. cap. 28. num. 41. & 42. & ad
rem facit gloss. in l. qui in vtero, in verbo
prosit, ff. de stat. homin.* dum ait, animal
24 antequam nascatur, non esse; & allegat
*text. hoc benè probantem in l. 1. §. si quis
proximior, ff. vnde cognat. vbi Vlpian.*
nulla habita ratione illius, qui est in vte-
ro, nec adhuc natus est, vult ad succes-
25 sionem admitti, qui post vētrem proxi-
mus videbitur; faciunt etiam, quæ scri-
bunt *Auend. de exeq. mand. part. 2. ca. 12.
num. 13. vers. nam qualitas; Mastrill. de
26 magistrat. lib. 2. cap. 12. num. 88.* videlicet
vt qualitas excludens debeat esse tem-
pore actus; non dicitur autem adesse
actus, nisi tempore extractionis, & ad-
missionis, vt de se patet; *Io. de Plat. in l.
si quis spontaneos, in princ. vers. quod in-
telligo, C. de decurion. lib. 10.* vbi ait, ele-
ctionem decurionum spectare quidem
ad Consiliarios, verùm si electio fiat de
persona indigna, potest superior illam
27 improbare, & inquirere, an electus sit
idoneus; sequitur *Lancell. Corrad. in
tract. de decur. nu. 23. vers. verumtamen*;
ex quibus collige, quòd licèt eligatur, &
imbussuletur debitor, tamē superior po-
terit illum excludere ab honoribus tan-
quam incapacē: & in puncto hanc quæ-
stionem ponit, & determinat *Caput. de
regim. Reip. cap. 2. num. 18.* vbi hæc ait, *Id-
28 circò tempore bussulationis bussulandi
sunt habiles, & inhabiles, reseruata ex-
ceptione inhabilitatis ad tempus extra-
ctionis a bussula*: licèt hic auctor contra-
rium velit, si in aliquo loco adsit statu-
tum, quo prohibeatur bussulari inhabi-
29 lis, quia tunc requiritur habilitas tem-
pore bussulationis: Et hæc quidē prohi-
bitio adest in Ditione Ecclesiastica, vt ex
verbis Bullæ, & literis superius registra-
tis apparet. Quàmuis posset adhuc repli-
cari, quòd etiam ex verbis Bullæ non
videatur prohibita electio, sed extractio
ponderando copulam, &, positam in-
ter electionem, & administrationem,
itaut copulariuè requiratur electio, &
admissio, ad hoc, vt sit locus inhabilita-
tis, & expulsionis: siquidem natura co-
pulæ est, vt vtrumque copulatum con-
currat, *l. si hæredi plures, ff. de condit. in-
stit. Surd. decis. 272. num. 5.*
30 Insuper quæsitum est, an dispositio
Bullæ vindicet sibi locum in conducto-
ribus vectigaliū, qui nondum rationem
de gestis reddiderunt, itaut ex hoc ca-
pite excludantur a licitatione super no-
ua locatione eorundem vectigalium? &
non esse excludendos, rescripsit aliàs sa-
cra Congregatio ad petitionem Pro-
uinciæ Marchiæ. Petitio hæc est.
[*Si desidera* dichiaratione, se li gabel-
lieri, che hanno gabelle, de' quali non
habbiamo saldato il debito, possino of-
ferire all'istesse, renouandosene l'affitto,
ò ad altri prouenti publici: Responsum
Casus iste non comprehenditur sub
Constitutione, prohibente admitti ad
officia publica debitores Communitatū,
& habentes litem *cum ipsis*.]
Quod quidem responsū videtur om-
nino contrarium *textui in l. 9. locatio, a-
liàs licitatio, §. 1. ff. de publ. & vectig.* vbi

Paulus I.C. hæc ait. [*Reliquatores* vectigalium ad iterandam conductionem, antequam superiori conductioni satisfaciant, admittendi non sunt. Debitores fisci, itemque Reipublicæ, vectigalia conducere prohibentur, ne ex alia causa eorum debita onerentur: nisi fortè tales fideiussores obtulerint, qui debitis eorum satisfacere parati sint, *&c.*]

Sed poterit saluari responsum sacræ Congregationis, si dicamus, intellexisse per officia publica ea tantùm, quæ magis ad honorem, quàm ad munera, seu onera accedunt, vt sunt Magistratum gerere, Decurionis munere fungi, & simi-
31 lia. Vectigalium verò conductio, licèt munus publicum sit, *l.1.§.hic titulus, ff. de public. & vectig.* vile tamen est, *ex Vlpiano in l.12.quantæ, eodem tit.* dum ait; *Quantæ audaciæ, quantæ temeritatis sint publicanorum factiones, nemo est, qui nesciat.*

Secundò saluabitur, si dicamus, intellexisse, quoties publicani tales offerunt fideiussores, qui eorum debitis satisfacere parati sunt, quod etiam permittit *Paulus I.C. in d.§.debitores,*

32 Tertiò poterit saluari, quia statim atq; publicanus non soluit vectigaliũ pensiones, potest repelli, licèt tẽpus conductionis non sit completum; & vsuras ab eo ex mora exigere permissum est, *l. vectigalia, §.nondum solutis, ff.de publ. & vectig. & dicemus infra latius de vectigal. & gabell.*

33 Quartò potest saluari, quia quibusdam in casibus possunt publicani compelli ad iteratò conducendum gabellas, si alius non inueniatur conductor; *vt est textus in l.cotem ferro, §.maximos, & ibi Doct. ff.de public. & alij relati a Ferretto de gabell. sub nu.289.vers.quod fallit.* Quare si in hoc, & alijs supradictis grauantur, debent in alio releuari; *l.secundum naturam, ff.de reg.iur. cum alijs vulgatis iuribus.*

Prohibentur etiam debitores Ciuita-
34 tum Legationis, & Oratoris munere fungi, *l.sciendum, ff. de legation. Io.de Plat. & alij in l.1, C.de debitor. Ciuit. lib. 11. Germon. de legatis Princip. & popul. lib.3.cap.12.num.4.& num.5.addit;* quoties Princeps, aut Respublica debitori suo, & ob rem suã priuatam legationem dat, aut debitum illi condonare, aut debiti solutionem differre censetur, donec a legatione fuerit reuersus, cum alioquin debita fiscalia nullam patiantur moram;
35 imò habent priuilegium, vt non obstante appellatione interim exigi possint; *l. penes illum, & ibi Salicet. C.de vectig. & comm.* & contra recusantes soluere potest absque alia solemnitate processus incipi ab executione, & captura; *Bald.in cons.238.ad veritatem, lib.1. relatus a Card.Tusco in suis conclus.de gabell.conclus.22.gabella habet multa priuilegia;* & plenius hanc rem prosequitur *Fr. Mausonius de causis executiu.lib.1.ampl. 30.num.21.& per tot.viden.* Quod etiam apertè sancitum est *in Bulla nostra §.24.* vt nõ obstante quacumque inhibitione, appellatione, seu impedimento, a quocumque iudice illato, seu emanato, procedatur contra debitores Vniuersitatũ, donec ipsis Vniuersitatibus fuerit satisfactum; & quotidie super hoc a sacra Congregatione Boni Regiminis expediuntur literæ cum clausula, *dummodo inhibitiones, vel impedimenta non emanauerint in vim Commissionis manu Sãctissimi signatæ*: quia qui potest condere leges, potest etiam illarum executionem suspendere, declarare, & tollere; vulgatis iuribus, & faciunt tradita *a Ferrett.tract.de iusto bell. num.112. & seq.*

Quid autem dicendum, si debitor Ciuitatis efficiatur de fuga suspectus, numquid administratores Ciuitatis poterunt illum, non docto de credito arrestare, & capere? & affirmatiuè videtur respõdendum, per ea, quæ leguntur *in Bulla d.§. 24.* vbi datur facultas procedendi summariè, simpliciter, & de plano, sola facti veritate inspecta, sine strepitu, & figura iudicij, manu regia, &c. quę quidem clausulæ tollunt solemnitates iuris ciui-
36 lis, obseruantiam terminorum substantialium, vt pluribus probat *D. Marta de claus.71.& 180. per tot.lib.1. Rota decis.446.num.1. par.2. recent. & decis.36. num. 58. & 59. par. 5. recent.* vbi quòd habens facultatem procedendi sine strepitu, & figura iudicij, potest iubere, res capi, & distrahi, licèt hoc fit de natura magis exequutionis, quàm condemnationis, quia talia ante ius ciuile manu regia expediebantur.

Verùm *ead.Rota Romana in Foroliuien.nullitatis, die 20. Maij 1613. coram Sacrato*, videtur contrarium sensisse, dum ait, clausula, *manu regia, &c.* tolle-
37 re solemnia tantùm, non autem substantialia iudicij, vt est, docere de credito; nam ex hoc inspicitur veritas facti; &
38 tenetur etiam Communitas instare pro carceratione, iurare debitorem suspectum,

38 ctum, & docere de illius deterioratione, prout quilibet tenetur, volens agere contra suum debitorem de fuga suspectum; *Castrens.con.*374. *pro pleniori,n.*1 *lib.*1.*Caccialup.de debitor.suspect.quest.*6 *num.*1,9.11.*&* 29. qui dicunt, tria esse copulatiuè per creditorem probanda ad obtinendum capturam contra debitorem de fuga suspectum; primò se creditorem in certa summa; secundò debitorem esse suspectum; tertiò suspicionem superuenisse post contractum debitum; *Roman. verò in cons.* 320. *num.*3. *& ibi Mandos.in lit. b. verb. suspectus*, addit quartum, videlicet ne debitum sit modicum, quia ratione modici non dicitur quis suspectus; *Marsil.singul.*282. *in princ. & per tot. Menoch.de arbitr. casu* 87. *nu.*2. *& alia nos quoque adduximus in comment.ad statut.Vrbeuet.de suspect. fugit.cap.gloss.*3.*in princ.*

Sed & alia ratione consultum est Vniuersitatibus, si debitor capi nequeat, & fugam arripiat: siquidem eo recedente, eius bonorum possessores, & Vniuersitati obligatorum conueniri poterunt pro rata eius, quod possident, *condictione l.apud eos*, C.*de debitor. Ciuit. vbi Bart.*

39 *hoc notat in princ.& sub num.*2.*Io. de Plat.nu.*1.*vers.sequitur*, dicentes, hunc esse casum singularem, & specialem fauore Ciuitatum, vt scilicet actione personali agi possit, quæ intentari non potest contra tertium possessorem, nisi alienatio facta esset in fraudem; attamen fauore Reipublicæ, & Ciuitatum inductum est, vt recedente suo debitore, & bona sua alienante, possit Ciuitas, excusso prius debitore, agere contra emptores, & bonorum possessores, qui non erant obligati, nec contraxerunt cum Ciuitate, vt quilibet soluat Ciuitati sortem, & vsuras, ad quas erat debitor obligatus, pro rata eius, quam quilibet de bonis debitoris possidet; & hoc etiam vult *gloss.in d.l.apud eos,in verb.obnoxijs, & in verb.conueniantur; & concord.tu l fin. ibi,vel rerum eius possessores*,C.*quo quisque ord.conuen.lib.*11. *& notant etiam Bart.& Io.de Plat.in l.fin.* C. *de censib. lib.*11.

40 Quæ autem requirantur ad hoc, vt debitor Vniuersitatis soluens liberationem consequatur? docet *Io. de Plat. in l.cautiones,vers.& sic nota,C.de solution. lib.*11. dum ait, tria esse necessaria, nempe solutionem eius, quod debetur, authoritatem, & subscriptionem illius, ad quem spectat exactio, *vt in d. l. cautiones,& l.semel,*C.*de apoch. pub. lib.*10.

Quando autem debitor soluens teneatur docere de versione pecuniarum solutarũ exactori Vniuersitatum; *Idem Io.de Plat.in d.l.cautiones, vers.secundũ dictum,& nos diximus supra cap.*28.*nu.* 23.*& seq.*

Numquid autem debitores Vniuersi-
41 tatum capi possint de nocte? & negatiuè videtur respondendum, per ea, quæ congerit *Poll.Ripa in tract. de noct. tẽp. cap.*71.*de captura,nu.*1.*&* 2. vbi firmat, capturam in re ciuili faciendam esse cõgruo tempore, nec esse faciendam de nocte, licèt secus sit in re criminali, vt ibi per eum. Verùm sacra Congregatio Boni Regiminis, si debitor latitet, & difficilis reddatur eius captura de die, cõcedit etiam aliquando, vt de nocte capi posit, & ita rescripsit ad fauorem Communitatis Vulsiniensis, instante D.Gregorio Amiano tunc Agente, & Collega meo in Prouincia Patrimonij sub die . . Septembris 1637.

Et cum aliàs Prouincia Marchiæ institisset declarari, an licitum esset capere debitores Vniuersitatum in proprijs domibus, in nundinis, mercatis priuilegiatis, & de nocte? eadem sacra Congregatio Boni Regiminis die 4.Octobris 1614.in 23. petitione a P.Iacobo Cima illius Prouinciæ Cancellario recollectis, id totum arbitrio Gubernatoris eiusdem Prouinciæ, & pro prudentia ipsius, remisit, his verbis. *Prouideat Gubernator Prouinciæ iuxta casuum contingentiam, prout sibi videbitur rationi consonum.*

Cum autem supra dictum sit, debitores Vniuersitatum arcendos, esse ab officijs, muneribus, & honoribus ipsarum
42 Vniuersitatum, quæritur, an hæc prohibitio locum habeat in fideiussore ipsius debitoris? Hanc quæstionem pro vtraque parte disputat *Alberic. in tract. de statut.par.*1. *quæst.*178. *quæstio etiam pulchra:* & concludit, fideiussorem debitoris esse debitorem, & ideo excludendum ab officio, sequitur *Afflict.super feud. quæ sint regalia, in verb. vectigalia.num.*114.eòque magis, quando fideiussor se obligauit, vt regularitèr fieri solet, tanquam principalis, principalitèr, & insolidum in forma Cameræ, &c.
43 quia tali casu etiamsi obligatio principalis contrahentis corruat, sustinetur tamen obligatio fideiussoris, *vt apud Gallес.& illi adden. de obligat. Camer. decis.* 110.*num.*12. *&* 18. *Mobed. decis.*2. *de fideius.*

de ins.alias 144. per tot. declarans, maximè verum, quando, in contractu adest iuramentum, quia talis obligatio valet, vt melius valere potest; *Natta cons.345. Constantinus, num.3.* & ita ego obtinui pro Communitate Ciuitatis Castellanæ contra fideiussorem sui debitoris.

Nonnullas limitationes ad positam regulam contra debitores Vniuersitatū, vt non recipiātur ad officia publica, colligit *August. Caput. de regim. Reipub. cap. 3. num.98. & seq.* videlicet, vbi consuetudo adesset in contrarium; quando nō repeniantur alij idonei, qui negocia publica administrent; si condemnatus fuerit postea absolutus, vt ibi latius; & addit *nu.100. vers. & idem in debitorem,* quòd si debitor ante tempus administrationis soluat, eum admittendum esse ad officium; quæ tamen limitatio turbida est, per ea, quæ diximus supra, prout etiam ipse Caputus declarat, quando appareat

44 affectatio, quę faciat, vel inducat suspicionē, veluti si quis nominatus ad aliquod officium, & est debitor Reipublicæ, si in promptu offerat soluere, est in arbitrio iudicis admittere, vel non admittere, quia illa solutio promptuaria indicat affectationem, *vt ibi in verb. affectatio.*

SVMMARIVM.

1 *Administratores rerum publicarum necessariò sunt eligendi, & quis ordo, & modus in eorum electione seruandus.*

2 *Administratores vbi electi fuerint, exigenda est ab eis cautio, aliàs tenentur electores.*

3 *Administrator, qui tempore electionis dedit idoneas cautiones, si postea appareat non soluendo, quis teneatur, & quid agendum.*

4 *Exactor, qui minus diligentèr exegit, tenetur sarcire damnum Vniuersitati.*
Declara conclusionem vt num.5.

5 *Conductor rerum publicarum, seu illius fideiussores si minus idonei efficiātur, quid agendum, & quis ordo seruandus.*

7 *Constitutio nostra auget in hoc dispositionē iuris cōmunis, quando inter se tutores pupillorum, & administratores Vniuersitatum.*

8 *Fideiussor administratoris rerum Vniuersitatum non tenetur ad vsuras de iure communi; secus ex Bulla Boni Regiminis.*
Declara conclusionem, vt nu.9.

10 *Differentia int r fideiussores contractus, & officij in quo consistat.*

11 *Administratores rerum publicarum sunt in duplici differentia.*

12 *Administratores rerum publicarum minus auctoritatis habent in rebus publicis, quàm priuati in rebus priuatorum.*
Hæc tamen conclusio declaratur, quia nonnullas difficultates habere videtur, vt adnotatur nu.13. & seqq.

14 *Administratores possunt expedire ea, quæ requirunt speciale mandatum, quia dicuntur habere potestatem generalem cum liberà.*

15 *Administratores Vniuersitatum possunt transigere super re dubia ipsarum Vniuersitatum, si bona fide, non ambitiosè transigant.*
Amplia posse etiam remittere debitum vsurarium. nu.16.
Declara in remissione tacita, non autē expressa, nu.17.
Declara secundò, non posse remittere nec donare debitum liquidum, & puram; & quare. nu.18.
Declara tertiò, si confiteantur solutum: quid esse Vniuersitati, & hi sint personæ constitutæ ad recipiendum, tal confessio præiudicat Vniuersitati. n.19.
Limita nu.23.

20 *Decreta ambitiosa Decurionum, an, & quando sint ipso iure nulla, vel ope exceptionis rescindantur.*

21 *Vniuersitas potest petere restitutionem in integrum aduersus læsionem, & hæc restitutio peti potest a quolibet de populo, & a quo petenda erit.*

22 *Clausula, si,* & in quantum possunt, *posita a Decurionibus in decretis Vniuersitatum quid importet.*

23 *Administratores plures si sint ab Vniuersitate constituti, quilibet ipsorum habet mandatum in solidum, etiam in ijs, quæ requirunt speciale mandatum, licèt hoc non fuerit expressum.*

24 *Ordo seruandus in conueniendis administratoribus Vniuersitatum, & nu. seq.*

25 *Collega quando, & quomodo conueniri possit pro alio collega.*

26 *Ordo idem an seruetur in conueniendis tutoribus, & administratoribus Ciuitatum.*

27 *Tutores quàmuis diuidant tutelam inter se, nihilominus tenentur in solidum, & quare.*

28 *Administrator Reipublicæ non potest per alium gerere negotium sibi commissum.*

Sol-

29 *Soluens pro correo, an, & quando repetat solutum; & quid in pluribus fideiussoribus.*

30 *Nominator quando teneatur pro nominato.*

31 *Damnum contingens Vniuersitati post mortem vnius administratoris, dolo, & & culpa aliorum non nocet heredibus defuncti, & quare.*

32 *Hæres quando teneatur de dolo defuncti.*

33 *Hæres, qui non confecit inuentarium, tenetur etiam de iure canonico pro delictis, & contractibus defuncti.*

34 *Administratores duo ambo soluendo tẽpore depositi officij possunt petere diuisionem obligationis; & si vnus soluat totum, habet vtilem actionem contra collegam, etiam sine cessione.*

35 *Administrator, qui habuit pecuniam ad certum vsum Vniuersitatis, si in alium vsum conuertat, an, & quando detur compensatio.*

36 *Administrator, qui pecuniam publicam in proprios vsus conuertit, qua pœna mulctetur.*

37 *Administrator, qui suo periculo pecuniam publicam accipit, potest illa vti, vt in casibus hic expressis, ex doctrina Decij.*

38 *Administratores delinquentes ratione officij tenentur etiam post finitum officium; & quomodo conueniendi.*

39 *Officialis, qui nõ potest inducere Vniuersitatem ad sarciendum damna, debet deponere officium.*

40 *Administrator, qui commisit delictum, vsque ad quantum tempus conueniri possit.*

41 *Administrator quanto tempore teneatur pro re malè locata.*

42 *Obligatio Cameralis expirat finito tempore in instrumento apposito.*

43 *Ratio ab administratoribus Vniuersitatum quomodo sit exigenda; vide remissiuè.*

44 *Administratores omnes rerum alienarũ tenentur de iure humano, & Diuino reddere rationem.*

Amplia non solum reddere rationem, sed etiam soluere reliquatum, appellatione remota. nu. 45.

46 *Fideiussor administratoris ad certum tempus, an, & quando conueniri possit post tempus.*

47 *Actuarij, & familiares Baronum excludendi sunt ab officijs, & administrationibus rerum publicarum; & quare.*

XVI.

Gloss. 3.

Administrauerint.

C A P. XXXXV.

1 QVONIAM parum est Vniuersitates habere bona, res, & priuilegia, aliaque iura, nisi etiã adsint administratores, & officiales, qui ipsas Vniuersitates regant, earumque bona, & iura protegant, & defendant, vt obseruat *gloss. in rub. C. de admin. rerum public. lib. 11.* quam sequitur *Io. de Plat. ibi*, qui quidem administratores dicuntur etiam Capita Vniuersitatum; nam cum quælibet Vniuersitas repræsentet quoddam corpus, debet habere suũ caput, aliàs esset corpus monstruosum, & acephalum, vt ait *Caput. de regim Reipub. in rubr. num. 35.*

Eligendi sunt igitur administrarores rerum publicarum, quæ quidem electio ita facienda est, vt conuocato Consilio, ab ipsis Consiliarijs, seu Decurionibus fiat, *l. 2. C. de decurion. lib. 10. l. exactores, C. de susceptor. & arcar. eodem lib. 10. l. Lucius, ff ad municipal. & nos diximus supra § 9. gloss. 2. in verb. Syndicus, & in § 12. gloss. 2. in verb. Consilijs.*

2 Vbi verò facta est electio administratorum, exigenda est ab illis cautio, benè scilicèt, & fidelitèr administrandi iura, & bona Vniuersitatum, suæ administrationi commissa, aliàs tenentur electores ad omnia damna, quæ ex mala administratione proueniunt, vel prouenire possũt Reipublicæ, *vt in d. l. electores, vers. & animaduertant, C. de susceptor. l. 2. C. de administ. rerum publ. lib. 11. & ibi Bart. Io. de Plat. & alij*; prout etiam pluriès rescripsit sacra Congregatio Boni Regiminis in hæc verba. [*Priores*, & officiales locorum curent præstari idoneas fideiussiones perconductores prouentuũ publi-

publicorum, illasque per Consilium generale approbari, iuxta formam Constitutionis super Bono Regimine, antequam ad possessionē illorum admittantur, aliàs teneantur de proprio ad omnia damna, expensas, & interesse iuxta formam dictæ Constitutionis.

3 Sed posito, quòd Officiales inuigilauerint, quantum in ipsis est, vt idoneæ fideiussiones dentur, & hæ in generali Consilio sint approbatæ; postea verò tam conductor, quàm eius fideiussor appareat non soluendo, ex quo Vniuersitas damnum patiatur, numquid pro sua indemnitate aget contra Officiales, & Magistratus? Respondetur primò, si conductor tempore conductionis, ac etiam illa finita, & quando dies solutionis cessit, erat soluendo, neque Officialis, neque Magistratus, aut Decuriones tenentur, *ex l.1. §. si magistratus ab initio, ff. de magistr. conuen. Ioan. de Plat. in l. apud eos, num.5. C. de debitor. Ciuit. lib.11.* sed

4 ille cogendus erit ad sarciendum damna, cui demádata erat cura exigendi responsiones, & prouentus, & qui minus diligentèr negocium gessit, vt est *text. in l.1. C. de pericul. nom. lib.11. & ibi Bart. Ioann. de Plat. Luc. de Penn. & alij.*

5 Hæc tamen responsio non est simpliciter, & absolutè intelligenda; nam si è vestigio, idest immediatè post depositū, & finitum officium, seu conductionem efficiatur nō soluendo, tunc non est imputandum exactori, qui in continenti, in ipso momēto temporis finito officio, non exegit, nam debuit hoc agere cum aliquo temperamento arbitrio iudicis, *per tex. in l.37. diuortio, § non enim è vestigio, ff. de negoc. gest. & ibi gloss. in verb. si non protinus, & in d. l.1. C. de pericul. nomin. in verb. mutilatum, quam gloss. sequitur Ioan. de Plat. ibi, ver. nisi è vestigio.*

6 Secundò respondetur, si conductor, eiusque fideiussor appareant minus idonei, tunc erit seruanda dispositio *l. quoniam Augerio, C. de conuen. fisci debit. lib. 10.* vbi primo loco conueniatur conductor, secundo loco eius fideiussor, tertio loco, & in subsidium decuriones, qui fuerunt in culpa; videatur *gloss. in dicta l. quoniam, in verb. etiam vos. & probat tex. in l.1. in princ. vers sed si ordo, ff. de magistrat. conuen.*

Et ita seruatum vidi contra quosdam Consiliarios, & administratores Ciuitatis Fulginei, qui ministros annonæ minus idoneos elegerunt, nec ab eis cautionē exegerunt; transmisso enim illuc R.P.D. Saulio Congregationis Boni Regiminis tunc Auditore, seu Ponente, prædictos Consiliarios, & Deputatos condemnauit ad refectionem damnorū, quæ Ciuitas, & annona passæ fuerunt, & condemnatio, seu sententia fuit ab ipsa sacra Congregatione confirmata vti iuridica, ex respōso *Papiniani I.C. in l. Imperator, cum duabus seqq. ff. ad municip. & incol.* vbi datur ordo cōueniendi Magistratus, qui malè se gesserunt, aut illum seu illos, qui malos ministros, eorumque fideiussores nominarunt.

7 Notandum tamen puto, hanc nostram Constitutionem augere dispositionem iuris communis; hoc enim non semper, & per necesse requirit præstationem fideiussorum, quando illi, qui Rempublicam administrant, per se ipsos sunt idonei, vt probat *text. in l. quicumque, C. de fund. patrim. lib.11. l. prior, ff. de administ. rerum ad Ciuit. pertinen. quem tex. ad hoc allegat Io. de Plat. in l.1. in princip. vers. & tamen vna, C. de pericul. nomin. lib.11.* dum assignat differentiam inter administratores rerum publicarum, & eos, qui tutelam pupillorum gerunt; hi namque necessariò cauere tenentur, licèt idonei sint, *d. l.1. §. si magistratus ab initio, ff. de magist. conuen.* administratores verò rerum publicarum non semper ad hoc coguntur, vt diximus. Nostra verò Constitutio æquando inter se tutores pupillorum, & eos, qui rem publicam administrant, semper dandos esse idoneos fideiussores in pleno Consilio approbandos, ordinat, & præcipit.

Auget etiam nostra Cōstitutio dispositionem iuris communis, dum vult, Officiales, & Magistratus, qui non exigunt cautionem ab acceptantibus munera publica, teneri ad omnia damna, expensas, vsuras, & interesse: siquidem de

8 iure communi obligatus, vel qui fideiussit pro acceptante officium, seu administrationem publicam, non tenetur ad pœnas, & vsuras, quas ipse incurrit, *l.1. in princip. vers. vtilis ergo, ff. de magistr. conuen. & scribit Io. de Plat. in dicta l.1. num.1. vers. hoc est verum, C. de pericul. nomin. lib.11. & facit text. in l. vnic. C. de his qui ex off. quod admin. conuen. lib.11.*

Verùm Officiales negligentes exigere cautiones, & satisdationes teneri etiā de iure communi ad omnia damna, probatur *ex l. contra eos, C. de admin. rerum publ. lib.11. ibi, quanti Reipublicæ interest satis non esse acceptum, dirigendam esse actio-*

actionem prospicitis; vbi Lucas de Penn. interpretatur hæc verba, ad omne damnum, quod proinde Ciuitas incurrit; & idem scribit *Io. de Plat. ibi num.1. vers. nota ergo; & probat etiam text. in l. fin. C. vt in poss. legatur.*

Re tamen maturius considerata, nostra hæc Constitutio conformis est iuri communi; nec obstant citata *l.1. de Magistr. conuen.* nec alia iura in contrarium adducta; quia hæc loquuntur in fideiussoribus, & in ijs, qui se obligarunt pro acceptante officium publicum, vt notat *Io. de Plat. in d. l.1. num.1. vers. hoc est verum, C. de peric. nomin. per text. in l. Lucius, 21. §. Paulus, ff. ad municip. ibi, qui pro alijs non ex contractu, sed ex officio, quod administrauerint, conueniuntur, in damnum sortis substitui solere, non etiam in vsuras:* & ita sancitum fuisse *ab Antonino, & Vero A.A. respondit Sceuola in l.24. Constitutionibus, ff. ad municip. ibi, humanum est reliquorum vsuras, neque ab ipso, qui ex administratione honoris reliquatus est, neque a fideiussore eius exigi, &c. Nicol. Losæ. de iur. Vniu. par.3. cap. vlt. num.25.*

10 Sed in hoc etiam animaduertendum est, & consideranda est distinctio circa fideiussores, quæ colligitur *in dd. ll. Lucius, §. Paulus, & in l. constitutionibus, ff. ad municip.* Alij namque sunt fideiussores contractus, & hi tenentur ad vsuras, nisi alitèr conuentum sit, *l.2. §. conductorem, & §. qui fideiusserunt, ff. de administr. rerum ad Ciuit. pertin. Nicol. Losæus de iur. Vniu. par.3. cap.7. num.5.* imò si tales fideiussores iuramento promiserunt, & se obligauerunt vti principales, & in solidum, prout regularitèr, & de stylo obligari solent, tunc in duriorē causam, quam principalesmet tenentur; *Surd. cons.20. nu.23. & 24.* nam hoc casu desinunt esse fideiussores, & efficiuntur correi; *Natta cons.52. num.5. & per tot. idem Surd. d. cons.20. num.26. vsque & per tot. Rota post tract. Cenc. de censib. decis.21. num.7. & 10. & in decis.60 nu.1 decis.79. num.7. & decis.83. num.6. in eod. tract.* Alij autem sunt fideiussores pro administratione honoris, & officij, vt in *dd. ll.* & hi non tenentur ad vsuras, neque ad pœnas pro ipsis administratoribus, sed dumtaxat ad sortem, *vt in d. l. vnica, & ibi Io. de Plat. & alij, C. de peric. eorum, qui pro magis. interu. lib.11. l. fideiussores, 69. ff. de fideiuss. & mand. l. vnic. C. de his qui ex offic. quod admi. lib.11.*

11 Et ex his etiam collige, administratores rerum publicarum esse in duplici differentia; alij enim bona, & res publicas administrant, & qui pro istis fideiubent, dicuntur fideiussores contractus, & tenentur ad vsuras, vt dictum est: alij verò sunt administratores iustitiæ, & officiales dicuntur, & Magistratus, de quibus loqintur *l. probibere, 3. §. planè, ff. quod vi, aut clam. l.2. §. post originem, ff. de orig. iur. gloss. in rub. de admin. rerū pub. lib.11.* & horū fideiussores neque ad vsuras, neque ad pœnas tenentur; sed quoniam de istis agere ad rem nostram modò non attinet, de ijs tantùm tractabimus, qui bona Vniuersitatum administrant.

Qui igitur bona Vniuersitatum admi-
12 nistrant, minorem potestatem habent in rebus publicis, quàm priuati bona priuatorum administrantes; *Luc. de Penn. in rub. C. de admin. rerum pub. lib.11. per tex. in l.3. §. non tantum, & §. seq. cum ibi*
13 *not. ff quod vi, aut clam.* Quæ conclusio vt melius intelligatur, quædam subijciā, ex quibus sententia Lucæ de Penn. videtur habere difficultates.

Et primò administratores Vniuersitatum possunt intentare, & mouere actiones cōmpetentes ipsi Vniuersitati; *Castren. in l. vltima, ff. quod cuiusque Vniuers. nom. Bald. in l.30. vbi de hoc est text. C. de decurion lib.10.*

Secundò, dicti administratores pos-
14 sunt omnia alia negocia ipsius Vniuersitatis expedire, quàmuis speciale mandatum requirant, quia dicuntur habere mandatum, & potestatem generalem cum libera, &c. *gloss. fin. in l.60. mandato generali, ff. de procur. per tex. in l. præses, C. de transact. vbi Alex. num.2. & 3. Dec. cons.296. non patitur, num.2.* quos refert, & sequitur *Losæ. de iur. Vniuers. par.1. cap. vlt. num.109. & seq.* qui ex pluribus, concludit, licèt in mandato singularum personarū sit necessaria adiectio clausulæ, *cum libera, &c.* vel æquipollentis, ad hoc vt libera censeatur data potestas, & administratio; in mandatis tamen Vniuersitatum tacitè hoc videtur inesse ex legis dispositione; *Curt. iun. in d. l. Præses, num.2. C. de transact. vbi etiam Ias. num.7.8.9. & 10. & Bart. num.4.*

Tertiò, hac etiam ratione, quia ha-
15 bent administrationem cum libera, possunt super re dubia ipsius Vniuersitatis transigere, & tenet transactio; licèt in ipsa requiratur speciale mandatum, si

modò

modò bona fide, & non ambitiosè factum sit, *vt est textus in d. l.12. Præses, C.de transact. & ibi scribentes, Dec. dicto cons.296.num.4.5. & vlt.* & administratores Ciuitatum posse pacisci ad vtilitatem, & damnum ipsarum Ciuitatum, & Vniuersitatum, nisi huiusmodi pacta sint ambitiosa, dixerunt *Bald.in l.22.num.1. C.de pact.& in d.l.12. num.1.& seqq. C. de transact. Mascard. de probat. conclus. 1314. per tot.*

16 Quartò possunt administratores Vniuersitatum remittere debitum vsurariũ, tanquam otiosum, *arg. textus in l.aduersus, C.de vsur. vbi Bald.& Salyc. hoc notant:* verùm hanc remissionem tacitè, nō
17 autem expresè fieri posse dicit *ibi gloss. in verb. Ciuitatis, & adducit textum satis clarum in l.38. Imperatores, ff. de pactis, vbi Papirius I.C. ait, Impp. Verus, & Antoninus rescripserunt, debitori Reipublicæ a Curatore remitti pecunias non posse, & cum Philippensibus essent remissæ, reuocandas; vbi gloss. in verb. pecunias,* ad tollendas contrarietates, quæ in his iuribus videntur adesse, ait, hìc agi de remissione expresa, quæ fieri non potest: sed *in præcitata l. aduersus*, C. *de vsur.* de tacita remissione, & ideo valere; sicut etiam Ecclesia, & Ecclesiastici possunt tacitè, non autem expresè remittere; *Auth. vt cum, de appell. cogno. §. si verò liberi, & in Auth. de sanctis. Episc. §. si verò intra annum.*

Et ideo non possunt ius Reipublicæ,
18 & debitum liquidum remittere, nec donare, nec in præiudicium ipsius Vniuersitatis alicui gratificari, *l. ambitiosa, ff. de decret. ab ord. faci. l.2. C. de decret. decur. lib.10. vbi Io. de Plat.* declarat, ea esse decreta ambitiosa, quæ ex cupiditate ambitus, idest honoris, potius, quàm ex zelo iustitiæ facta sunt, vt quando Decuriones, vel Anziani, seu Administratores per decretum donant aliquid de publico, vel liberant gratis debitorem publicum, & sic dicuntur decreta ambitiosa, donationem scilicet continentia; hęc *Plateanus loco cit.*

Verùm si confiteantur, solutum esse
19 Vniuersitati, & sint personæ, quæ positę sint, & constitutæ ad recipiendum solutiones, hanc confessionem præiudicare Vniuersitati, & ei standum esse, scribit *Castren. in l.38. num.3. ff. de pact. quem refert Nicol. Losæus de iure Vniuers. par. 1. cap. vlt. num.116. Marc. Anton. Tomat. in decis. Macerat. 2. num.37. post Gratian. discept. foren. 365. num. 51.*

20 Sed ne huic conclusioni acquiescam; mouent me ea, quæ scribit *Io. de Plat. in d. l.2. C. de decret. decur. lib.10. sub num.2* vbi quærit, an decreta ambitiosa sint nulla ipso iure, vel ope exceptionis? & respondit, si decretum deficit respectu solemnitatis, vel quia continet donationem expresam super eo, quod est a iure prohibitum, & reprobatum, tunc est ipso iure nullum; si verò continet donationem velatè, & tacitè, vt quia administratores dicunt, rationem esse benè redditam, & calculatam, quæ verè non sit talis, vel fuerit facta locatio rerum Vniuersitatum minori pretio, seu mercede, quam debuerat, tunc quia nō expresè continet iuris errorem, valet ipso iure; sed ope exceptionis rescindi debet, *ex d. l. ambitiosa, & l. calculi, ff. de admin. rer. ad Ciuit. pertin* & Vniuersitas petere
21 potest restitutionem in integrum aduersus læsionē, & hæc restitutio peti potest a quolibet de populo condictione ex hac lege, vel officio iudicis, vt in simili notat *Innoc. in c. conquerente, de off. ordin.* & petenda erit corã superiori præside, vel corã iudice appellationis, quo deficiente, petetur coram maiori Consilio; & apud nos in Ecclesiastica Ditione a sacra Congregatione Boni Regiminis; *l. vbi absunt, ff. de tutor, & curat. dat. ab his, Bart. in d. l. ambitiosa, nũm.6. vers. item quæro hic dicitur; & num.29. vers. quæro quando decretum, ff. de decret. ab ord. fac. qui etiam docet in nu. seq.* quanto tempore duret instantia petendi restitutionem in integrum, & an ipsimet decuriones possint prædicta reuocare; & distingue, *vt ibi per eum num.33.*

Si verò decuriones in decreto appo-
22 nant clausulam, *si, & in quantum de iure possunt, & c. idem Bart. ibi nu.* 32. ait, si decretum venit rescindēdum propter ista verba, erit ipso iure nullum, quia dicta conditio, *si possunt*, est de præsenti, quæ deficit, si non posunt, & reddit dispositionem ipso iure nullam, ita *Bart. ibi per tex. in l. eũ ad præsens, ff. si cert. pet. l.100. cōditio in præteritũ, ff de verb. obligat.* Ex quibus videtur in dubium reuocata conclusio *Castren. & Losæi,* dum volunt, confessionem eorum, qui præpositi sunt, & constituti ad recipiendam solutionem, præiudicare Vniuersitati, itaut ista confessio ad hoc, vt præiudicet, intelligenda sit iuxta distinctionem *Bart. & Io. de Plat. locis citat. quibus adde Dec. cons.296. non patitur, num.4. vers. venio ad secundum.*

Quintò

23 Quintò nota, vbi plures administratores sunt constituti ab Vniuersitate, quilibet ipsorum habet potestatem, & mandatum in solidum, etiam in ijs, quę requirunt speciale mandatum, licèt hoc expressum nō fuerit, *l.11. 12.& 13.ff.ad*
24 *municipal.* Quibus ex iuribus clarè cognosces, quid seruandum, & quis ordo tenendus in conueniendis huiusmodi rerum publicarum administratoribus; ait enim *Papinianus ibi*, signâtèr *l.13.[Talis* ordo dabitur, vt in primis qui Reipublicæ negocia gesserit, & qui pro eo cauetunt, in solidum conueniantur: mox peractis omnibus periculum agnoscat, qui non idoneum nominauit; postremò alter ex Magistratibus, qui Reipublicæ negocijs se non immiscuit; nec iustè qui nominauit, vniuersum periculum recusauerit; cum scire debeat, eum, qui nominaretur, indiuiduum officium, & cōmune periculum suscepturum: nam & cum duo gesserunt, & ab altero seruari, quod debetur, non potest, qui collegam nominauit, in vniuersum conuenitur: *hæc Papinianus:* videndi sunt *Dec.* in *dicto consf.296.non patitur, per tot.Mascard.de probat.concl.1314. per tot. & bonus text. in l.fin.C.quo quis ordine conuen.lib.11. vbi And.de Bar.Bart.Io. de Plat. & alij colligunt*, diuisa administratione rerum publicarum inter Magistratus, vnus non
25 cōuenitur pro administratione alterius, nisi in subsidium, excusso scilicet collega, eiusque hæredibus, & possessoribus bonorum, & nominatore; itaut primo loco conueniatur Titius, qui administrauit, eoque mortuo, illius hæredes; secundò, possessor rerum suarum, in quem bona fuerunt alienata, pro rata, quam possidet; tertio nominator; quarto loco collega, si diuisio fuit facta a iudice.

Verùm siue diuisio facta sit a iudice, siue ab ipsis administratoribus, quando simul cura pecuniæ Ciuitatis commissa est singulis, non pro sutili portione, sed in solidum, si de indemnitate Ciuitatis postea quærendum sit, primo loco bona illius, qui administrauit, excutienda sunt, quæ nisi sufficiant; collega conuenitur; *vt in l.1.C.quo quisque ord.côuen. lib.11.& ibi Io.de Plat.num.1.& 2.& in l.quoniam Augerio,num.1. C. de conuen. fisci debit.lib.10.*

Si verò separatis portionibus cura pecuniæ mandetur, quilibet tenetur pro sua portione, quam administrauit, & si malè gessit, agendum est contra fideiussorem illius, & nominatorem, itaut collega in subsidium sit conueniendus; *l.2. §.si verò separatis, C. quo quisque ord. conuen.& ibi gloss. in verb. administrauerit;& ad rem faciunt, quæ dixit Rota in causa Firmana pecuniaria corā Panzirolo, 30. Maij 1636. quæ legitur impressa decis.592.in add.ad 5. part.recent.* vbi fuit conuentus, & coactus soluere fideiussor cuiusdam administratoris annonæ; & in isto casu hic ordo seruandus erit, siue diuisio facta sit a iudice, siue a seipsis, vt notantèr scribit *Io. de Plat. in d.l.1.nu.2. verf. si autem;* vbi etiam scribit, collegam in quatuor tantùm casibus esse conueniendum.

Primò, si collega susceptum non fecit remouere: Secundò, si tardè fecit: Tertiò, si Rempub.saluam fore non exegit, cum videret eum fieri non soluen. Quartò, si colludendo inter se iuta Reipublicæ prodiderunt. Et ad hoc vide *textum in l.2.iuncta gloss.& scrib.C.de diuid.tutela,& pro qua quisque tut.con-*
26 *uen.* nulla enim adest differentia quoad ordinem conueniendi tutores, & administratores Ciuitatum, nisi quando facta est diuisio a seipsis; nam hoc casu quoad administratores rerum publicarum siue diuisio fiat a iudice, siue a seipsis, nihil interest; vtroque enim casu primò conueniendus est gerens, eiusque fideiussor, & nominator, deinde & in subsidiū collega, *d.l.quoniam Augerio,C.de conuenien.fisci debit.lib.10.l. Imperator,ff. ad municip.*

27 Tutores verò inter se diuidentes tutelam nihil agunt, & perinde est, ac si nulla facta esset diuisio respectu pupilli; nam omnes tenentur in solidum ad electionem actoris, siue omnes gesserint, siue nullus, *l.2.C.de diuid.tutel. ubi Salycet.* diuersitatis rationem assignat, eāque refert, & sequitur *Io.de Plat. in d.l. quoniam Augerio,num.1. uers. item cur diuersum, C. de conuen. fisci deb. lib.10.* quia, inquit, tutor per alium contutorē gerere potest, & ita per ipsum gerere dicitur; *l.ita autem,§.gessisse,ff.de admin. tut.* & ideo adultus potest conuenire quem vult, tanquam si omnes gessisset;
28 sed administrator Reipublicæ non potest gerere per alium, *l.nullus qui nexu, C.de decur. lib.10. facit Auenda.de exeq. mand. part.2.cap.13. num.4.*

Sed hic opportunè quæritur, si alius
29 pro alio soluerit, an hic, qui soluit, possit a correo repetere ratam sibi tangentem? & videtur negatiuè respondendum per *text.in l.12. ff.ad municip.ubi Papinianus respondet: Ei, qui nominauerit*

Hh h *contra*

contra collegam nominati vtilem actionem dari non oportet.

Verùm contraria opinio videtur verior, solutum scilicet ab vno ob culpam alterius repetendum esse actione negociorum gestorum; *Castren.in l. cum alicui,num.4.& in l.31. num.1. & 2. ff. de negoc.gest.& est text.in l.1.§.si pupillus, in fin. ff.de tutel.& ratio.distrab.ibi, vtilem actionem tutori aduersus contutorem dandam; vbi gloss.in verb.vtilem, exponit idest negociorum gestorem, per text.in l. ex facto, in fin.de negoc.gest.Io. de Platea in d.l.1.in fin.C.quo quisque ord. conuen. lib.11. ait: Si vnus soluit totum, habet vtilem actionem, sine cessione contra collegam;* & ad rem facit *decis.612. in causa Firmana pecuniaria, coram Panzirolo, in addit.ad 5.par. recent.vbi num.1.*habetur, soluere si quis sit coactus id quod alius soluere tenetur, ei competit repetitio, tam contra soluere debentem, quã contra illum, qui ex solutione commodum sentit; qoud multò magis procedit, quãdo in actu solutionis soluens reportat facultatem retorquendi solutionem contra quos de iure, *vt num.2. & supra in alia decis.592. coram eodem in addit.ad 5.partem recent.num.3.& 4.*dicitur, quòd soluens id, pro quo aliquis erat obligatus, succedit in locum, cui fuit solutum; quod multò magis procedit, si adsit cessio ab eo reportata, nam soluens Ciuitati pro alio, actio repetitionis contra verum debitorem transit, etiam sine cessione; *vt ibi num. 5. & 6.* quæ tamen regula non procedit in pluribus fideiussoribus, contra quos non datur actio, nisi cedatur; *l.40.vt fideiussor,& ibi scriben.ff.de fideiuss.& ibi glos. in verb.non est; facit d.decis.612. num.2. in addit.ad par.5.recent.Ad textum verò in d.l.12.ff.ad municip.* responsio ex lectura colligitur, nominatorem scilicet nõ teneri pro eo, qui fuit ab alio nominatus, & idem decisum habes *in l.2. C. de pericul.nom.lib.11.vbi Bart.*notat, nominatorẽ teneri pro nominato officiali in quantum ipse conuenitur ex persona sua, non in eo, ad quod conuenitur ex persona alterius,&c. sequitur *Io.de Plat. in d.l.2.n.1.C.quo quisq;ord. cõuen.lib.*11.

30

Secundò principaliter nota, damnum
31 contingens post mortem administratoris, dolo, vel culpa aliorum, non nocere hæredibus defuncti, nimirum quia administratio officij publici non transit ad hæredem, vt de tutoribus,& curatoribus *est tex.in l.curatorum,C.de negoc. gest.*tenetur tamen hæres inchoata per defunctum complere, *l.1.ff.de fideiuss.& mand.& hæred.tuto.Io.de Plat.in l.1.n.3 notab.2.C.quo quis ord.con. lib.11. facit Osasch.dec.109.n.7.& 8.* Volũt enim DD.
32 tunc hæredem teneri de dolo defuncti, quãdo agitur ex cõtractu, vel quasi, puta depositi, commodati, mandati, tutelæ, negociorum gestorum, *per tex.in l.11.ex depositi, ff.de action.& oblig.l.si hominẽ, §.datur, ff.depositi; notatur in l. vnic. C. ex delict.defunct.Bart.in l.1.ff.de priuat. delict.* Si verò non agatur ex contractu, tunc hæres non tenetur de dolo, & lata culpa defuncti, nisi lis fuerit contestata cum defuncto, vel in quantum peruenit ad ipsum hæredem, vt *in d.l. vnic. C. ex delict. defunct. & in d.l.si hominem, §. datur, ff.deposit.*

An autem hæc procedant etiam de
33 iure canonico (quod in Terris Ecclesiæ præcipuè seruandum est) quando scilicet hæres non confecit inuentarium? affirmatiuè respondet *Io.de Plat.in l.1.n.4 vers.licèt de iure canonico,C.quo quisque ord.conuen. lib.11.per text. in c. Episcopus, il primo 12.quæst.2.& ibi gloss. in verb.ab hæredibus, in fin.* ait, secundùm canones in contractibus, & in delictis, siue aliquid peruenerit ad hæredem, siue non, siue lis sit contestata cum defuncto, siue non, hæres semper tenetur in solidum; *c.si Episcopum 16. quæst.6. in fin.ibi, ab hærede eius, quæ iniustè ab illo ablata sunt, sine executione reddantur;* & alia ad hoc probandum adducit *ibi gloss.in verb. reddantur.*

In contrarium tamen videtur *text. in c.5.in literis,§.quapropter, de raptor. vbi Alex.Papa III.* Episcopo Claramon. rescripsit, monendum, & compellendum esse hæredem defuncti, vt damna contra iustitiam ab ipso defuncto irrogata iuxta facultates suas condignè satisfaciat; *vbi glos.in ver.iuxta facultates,* exponit *defuncti*, itaut vltra vires hæreditatis nõ teneatur, si fecerit inuentarium, *vt in l. sancimus, §. sin autem verò, §.seq.C.de iur. delib.* vt autem conclusionem hanc melius intelligas, ad quæ scilicet teneatur hæres, qui non confecit inuentariũ, vide *decis. 72. Rota Romanæ, inter nouissimas, par.2.coram Cantuccio, & decis. 535.in addit. par.5 recent.*

Tertiò principaliter nota, si duo ad-
34 ministratores Vniuersitatum sint ambo soluendo tempore depositi officij, hi possunt petere diuisionem obligationis *ex epistola D.Hadriani*, vt quilibet conuenia-

ueniatur pro virili, ficut in tutoribus, & pluribus fideiussoribus, *l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & ration. distrab.* & si vnus soluat totum, habet vtilem actionē contra collegam, etiam sine cessione, *d. §. nunc tractemus, & probatur in l. 2. §. actio autem, & ibi gloss. in verb. ex aequitate; ff. de admin. rerum ad Ciuit. pertin. videndus est Boer. decis. 60. num. 1. & 2. & per tot.* qui etiam alia ad rem adducit; *& dictum est supra in proximo praeced. notab.*

Quartò notandum est principalitèr, si
35 administrator habuit pecuniam Ciuitatis pro certa re facienda, sed in aliā rem postea ad vtilitatem ipsius Ciuitatis erogauit illam, in redditione rationis poterit petere compensationem, *l. in ea, C. de compensat.* Fallit tamen conclusio, quando pecunia data sit in causam rei frumentariae, ad vbertatem comparandam, vel sit pecunia Montis Pietatis ad vsum pauperum destinata; tunc enim pecunia restitui, nec compensari, nec in alium vsum conuerti debet, *l. 2. §. ad frumenti, ff. de admin. rerum ad Ciuit. pertin.* & depositarius rei frumentariae recusans illam reddere, poterit capi, & in carcerem detrudi, *dixit Rota coram Ludouis. decis. 106. per totam; Munnoz. de Escob. de ratioc. cap. 14. num. 31.* qui ait; pœna publicationis bonorum plectendos esse illos, qui ex publicis annonis aliquid accipiunt, & in proprios vsus cōuertunt, *per tex. in l. fin. C. de his qui ex public. ratioē. pecun. mut. accip. Ripa in tract. de pest. tit. de remed. ad conseruan. vbert. n. 252. & 253. & nos diximus supra §. 8. gloss. 2. in verb. annonam, num. 27. &* 28. & quoad pecunias Montium Pietatis, qui eas in alium vsum conuertunt, incidunt in pœnam excommunicationis *ex Bulla fel. rec. Pauli V. Bullar. nou. tom. 3. Bulla* 82. *pag.* 316.

Nec etiam datur compensatio pecuniae publicae, quando haec prouenit ex calendario, idest ex libro, in quo descripti sunt debitores Ciuitatis, seu ex vectigalibus, seu ex tributis, seu quando sunt destinatae in causam alimentorum; *vt in d. l. in ea, C. de compens. & ibi gloss. l. 46. aufertur, §. vt debitoribus, ff. de iure fisci; diximus supra §. 8. gloss. 2. in verb. annonam, num.* 28.

36 At si administrator rerum publicarum in proprios vsus conuertat pecunias Ciuitatis, & Vniuersitatis, teneri in duplū, & posse puniri extraordinariè ad petionem fisci actione furti, quia dolum, & fraudem commisisse dicitur, voluerūt *Crauett. in cons. 286. Ludouicus, num. 1. vers. 2. respondeo, qui loquitur in tutore, Bobadilla in sua polit. praetor. lib. 5. cap. 4. num.* 81. qui extendit ad massarios, seu administratores Vniuersitatum, relatus *a Munnoz. de Escobar. de ratioc. cap. 14. num. 23. &* 24. dicentes, massarios Reipublicę non solùm in exilium mitti posse ex hac causa, sed etiam in duplum, & in restitutionem totius emolumenti, quod ex tali publica pecunia perceperunt, condemnandos esse, quia tuta conscientia pecuniae ex collectis, & tributis exactae nō possunt ab exactoribus, & ministris negociari, & in proprium vsum conuerti; & omne lucrum inde proueniens debet fisco, & Vniuersitatibus cedere; quod etiam obseruat *Bart. & post eum Io. de Plat. in l. vnica, C. de aur. pub. persec. lib. 10. Auendag. de exeq mand. part. 2. cap. 10. nu. 33. Deoian. tract crim. lib. 8 cap. 31. num. 3. 9. & alibi, Gabr. Berart. in specul. visit. cap. 22. de decurion num. 26. & seq.*

Praemissa verò declarat *Escobar. d. cap*
37 14. *num.* 30. vera esse, nisi administrator pecuniarum eas suo periculo recipiat, & sub hoc expresso pacto illi traditae sint, vt suo periculo custodiat; quia tali casu eis vtendo, & in proprios vsus conuertendo, praedictas pęnas non incurrit; *Io. Fab. in §. item lege peculatus, num. 3. Inst. de pub. iud.* & magistralitèr hanc cōclusionem examinat, & declarat *Dec. in cons. 6. & diligentèr, per tot.* in fine autem tres casus ponit. Primus casus est in eo, qui recipit pecuniam pro domino, vel Republica, quam statim habet restituere, & iste nihil potest lucrari, quia statim quòd non restituit, videtur esse in mora. Secundus casus est in eo, qui recipit pecuniam pro Republica, quam licèt non debeat in continenti restituere, tamen illam tenetur erogare, & exponere in rebus occurrentibus pro necessitate Reipublicae, & iste similitèr non debet, neque potest vti illis pecunijs, quia semper debent esse paratae ad vsum Reipublicae. Tertius est casus in illo, qui paulatim exigit pecunias, quas omnes postea simul tenetur intra certum tempus restituere, & isto casu videtur lucrari cum propria sua pecunia, vnde lucrum factum nomine proprio sibi acquirit, cū nec etiam ad interesse obligetur, durante illo termino sibi dato ad soluendum, *& ita Decius* concludit in casu, pro quo fuerat consultus administratorem non

posse molestari pro lucro, quia eius exactio, seu administratio reducebatur ad hanc tertiam speciem; quę quidem tertia species potest verificari in Thesaurarijs, seu Exactoribus Vniuersitatum, quibus datur exactio reddituum totius anni, cum onere reddendi rationem in fine officij, seu anni, itaut molestari non possint in lucro ex pecunia publica facto: Tu tamen cogita, quia qui aliena negocia gerit, tenetur ad vsuras ex pecunia aliena perceptas, & ad eas, quæ percipi potuerunt, *vt in l.20. at qui natura, §.non tantùm, & in l.34. qui aliena, ff. de negoc. gest.* & in terminis de ministris pecuniarijs, qui pecunias publicas exigunt, si de illis in quemlibet vsum disponunt, mutuando, vel fœnerando, in graues, & capitales incidunt pœnas, vltra quadruplum, *ex disposit. in l.1. 2. C. de his qui ex pub. rat. mut. pecun. accep. lib.10. notantèr scribit Bart. in l.1. C. de auri pub. persecutor. eodem lib.10. in hæc verba.* [*Ex quo* habes, quòd isti exactores publici si exigunt pecuniam, non possunt illam redigere in florenos, vel florenos in pecuniam sine licentia: & sic omne lucrum, quod perciperetur, deberet esse publicum, & sic qui tale lucrum retinet, contra conscientiam retinet, & fiscus potest repetere: quod nota pro istis exactoribus *publicis*.] *hæc Bart.* quem refert, & sequitur *Berart. in specul. visit. cap.24. de deputatis, num.38. & 39. post Io. de Plat. in l. minime diu, vers. & nota, & vers. quod nota contra Camerlingos Communis Florentiæ, qui vt sunt exacti, efficiuntur campsores, & mercatores de pecunia dicti Communis; nam debent puniri: & in terminis contra prad. consf.6. Decij scribit Franc. a Ponte de potest. Proregis, tit.4. de regalib. impos. §.3. num.6. & 7.* vbi ait, Decium loquũtum fuisse cõtra dispositionem iurium; & subdit ita fuisse decisum in causa Ferdinandi Montorij; *vt in sua decis.10.* vbi latissimè hæc materia pertractatur, & distinguitur.

Et si talis minister, vel exactor, qui pecuniam mutuam, vel sub vsuris dedit, efficiatur non soluendo, fiscus potest condicere pecunias etiam bona fide consumptas a suis creditoribus, & illis, qui illas receperunt, *per text. in l. pecunia, C. de priuileg. fisci, l. deferre, §. fin. ff. de iure fisci, ita D. a Ponte loco cit. nu.12. & 13.* qui tamen dicit, hoc esse remedium subsidiarium; *Capyc. decis.78. nu.6. Couar. pract. quæst. c.29. n.1. et per tot.*

38 Quintò principalitèr nota, administratores, & officiales Vniuersitatum delinquentes prætextu, & ratione officij, teneri ad restitutionem etiam finito officio, quàmuis commoditas ex delicto, non sibi, sed Vniuersitati cesserit; 39
& si non possunt inducere Vniuersitatem ad satisfaciendum, tenentur de proprio; *Abb. in c. aduersus, num.9. et 14 de immun. Eccles.* vbi distinguit, aliud quippe dicendum in obligatione delicti, & in maleficio commisso in officio, quo etiam finito, conueniri possunt; aliud verò in obligatione contractus, quæ finito officio expirat; *vt notat etiam gloss. ibi in verb. infra tempus*. Rationem verò diuersitatis, cur magis officiales teneantur ex delicto, quàm ex contractu post finitum officium; *idem Abbas reddit ibi sub num.14. vers. dices tu, & sub nu.18.* quærit, quid si officialis omnem operam adhibeat, vt Vniuersitas satisfaciat, reddendo indebitum, nec tamen illam inducere valeat: Respondit *Abb.* tenetur officialis deponere officium, seu administrationem, nec timere debet amissionem salarij; quia ad hoc ipsa Cõmunitas tenetur, eò quia est in culpa: tu vide plenius *apud ipsum Abbat. loco citato*,

40 An autem, quando, & vsque ad quantum tempus conueniri possit officialis ratione delicti, quod in officio commisit? docet *Bart. in l.1. num.6. ff. ad l. Iul. repet.* quem refert, & sequitur *Abb. d. c. aduersus, nu.14. vers. an autem, et quando*; si enim deliquit in patria sua, semper potest conueniri, secundùm materiam actionis, si verò in alio loco, vbi officiũ exercuit, non poterit conueniri, nisi in syndicatu, qui debet expediri intra quinquaginta dies, *l.1. C. vt omn. iud. tam ciuil. quàm milit.* hanc verò conclusionem pluribus modis declarat, & exornat *Sebast. Sapia in addit. ad Abb. loco citato sub litera B. vers. an autem*; quem vide.

Quid si administratori, vel officiali constitutum sit salarium annuum, siue menstruum, & pro parte temporis benè administrauit, pro alia verò parte malè se gesserit, an debeat saltem consequi salarium pro eo tempore, quo benè egit? vide *Honded. consf.82. num.4. et seq.* vbi argumentatur pro affirmatiua, *sub num. autem 24. vers. sed in casu*, contrarium determinat; facit *Petr. de Vbald. tract. de duob. fratrib. part.7. num.3.*

41 Sextò principalitèr nota, ad ea, quæ supra diximus, administratores Vniuersitatum

ſtatum teneri pro re malè locata, & adminiſtrata, hoc eſſe verum pro tempore expreſſo in locatione, & adminiſtratione; non autem,ſi fiat noua reconductio, ſeu locatio, *l.4.§.1. ff de admin. rer.ad Ciuit. pertin.*

Et hoc procedit,etiamſi in inſtrumento adſit obligatio Cameralis; nam hæc
42 expirat, finito tempore in inſtrumento appoſito, vt *dixit Rota coram Ludouiſ. deciſ.30. per tot.& ibi Beltram.in addit. alia ad rem congerit Zacch.ad Galleſ.de oblig.Cameral. quæſt.30.num.20. & 21.*

Quomodo autem exigenda ſit ratio ab officialibus, & adminiſtratoribus rerũ
43 publicarum? docet *Petr. de Auendag. tract.de exeq mand par.2.cap.10. nu.30. verſ. forma autem exigendæ,vſque ad fin. cap.& Munnoz.de Eſcobar.tract. de ratioc.cap.1.& ſeq.ad ſaturitatem.*

Et omnes rerum alienarum adminiſtratores teneri ad reddẽdam rationem
44 rerum geſtarum, nedum humano, ſed etiam Diuino iure,deducitur *ex Euang. Luca cap. 16.* dum Saluator noſter præcipit villico, vt reddat rationem ſuæ villicationis, cuius verba refert *Innocent. Papa III.in c.14. qualitèr, & quando, il ſecondo,de accuſat.Roland.in conſ.49.n.1 Menoch.de arbitr.caſu 209.num.1.Hondec. conſ.82. num.18. & ſeq.lib.2. Gabr. Berart.in ſpecul.viſit.cap. . .* Nec ſolùm reddere rationem, ſed etiam ſoluere re-
45 liquatũ appellatione remora,dixit *Rota Maceratcoram Thomat.deciſ.27.in Concilio Trident. per tot.*ad quam te reiicio.

Contingit etiam non raro,vt adminiſtratores rerum publicarum dent fide-
46 iuſſores (imò ex diſpoſitione Bullæ Boni Regiminis ad hoc tenentur)pro certo tempore,puta ad annũ,vel biennium; ſed ipſe adminiſtrator continuet etiam poſt tempus completum, nulla reddita ratione adminiſtrationis iam completę; quæritur, an quemadmodum obligatio dicitur renouata quoad ipſum principalem, ita etiam quoad fideiuſſorem, & negatiuã ex pluribus tuetur *Iacob. Gall. conſ.90. potuiſſem ſola, per tot.*& ampliat dictum, quàmuis fideiuſſores ſe obligaſſent vti principales, principalitèr, & in ſolidum, ex quo cẽſentur plures rei debendi, & tenentur in duriorem; *Surd. conſ.20.num.23.& 24 & alij ab eo adducti*; & ibi rationem reddit; concludit tandem *ipſe Gallus num.fin.*talem obligationem eſſe reſtrictam ad tempus cõuentum, nec vlterius extendendam; & ita etiam *dixit Rota in Firmana pecuniaria,coram Panzirolo, 30. Maij 1636 in princ. quæ legitur impreſſa deciſ. 592. in addit.ad 5.par.recent.* vbi habes quaſdam annotationes *D.Pauli Rubei viden.*

Sed ab hac vltima parte videtur diſsẽtire *Galleſ. de obligat. Camer. quæſt. 31. num.23.* quando fideiuſſor eſt ſimplicitèr obligatus; quia per prorogationem etiam ipſo ignorante factam non liberatur; ſed vide *Theſaur.deciſ.125.fideiuſſor*, qui benè hanc quæſtionem pro vtraque parte examinat, & concludit in casu illius deciſ.cum diſtinctione *Iacobin. in l. ſi vnus,§ ſi cùm eo,in ſecunda lectura,num.2. ff.de pact.& melius in l.1.n.16 & 17. C.de iudic.* aut prorogatio facta eſt ſine noua ſtipulatione, & tunc fideiuſſor non liberatur, aut noua facta eſt ſtipulatio, & noua promiſſio, & tunc liberatur; & ita cenſuit *Senatus Pedemontanus, quàmuis Theſaurus aliud ſentire videatur,vt in d.deciſ.num. fin.circa fin. & vide etiam deciſ. Rota Romanæ in prædicta cauſa Firmana pecuniaria, 29. Nouembris,1639.coram R.P.D. Merlino*,in qua receditur ab alijs deciſionibus in hac cauſa factis, vt ibi videre eſt; & notat *D. Paulus de Rubeis,in annot. ad d.deciſ.592.*

Denique nota, quòd actuarij, & fa-
47 miliares Baronum vti illi adhærentes excludendi ſunt ab officijs, & adminiſtrationibus rerum publicarum; quia regularitèr inter Vniuerſitates,& Barones ſolent eſſe lites, & diſcordiæ, & prædicti familiares ſunt difficilis exactionis,& cauilloſi; *Amendola ad deciſ. D.Franchi 210.num.16,*quem refert,& ſequitur *Caput.de regim.Reipub.cap.3. nu.100. verſ. actuarij etiam.*

SVMMARIVM.

1 *Vtilius eſt bona Vniuerſitatum locare, quàm proprijs ſumptibus colere,& aſſignatur ratio.*

2 *Summus Pontifex in Bulla ſuper Bono Regimine præcipit, bona Vniuerſitatũ locari,ſeruatis ſolemnitatibus.*

3 *Quæ ſolemnitates de iure requirantur in locationibus rerum Vniuerſitatum.*

4 *In alienatione rerum fiſcalium,& Eccleſiarum requiruntur viginti dies,prius quàm ſubhaſtentur, ſed hoc tempus in rebus Vniuerſitatum arbitrio iudicis relinquitur.*

5 *Notificatio rerum locandarum quomodo ſit facienda.*

6 *Edicta præconis voce æquipollent, & vox præ-*

praconis paucis innotescit.

7 *Pacta cum emptoribus, & cōductoribus rerum Vniuersitatum si fiant contra solitum modum, sunt nulla.*

8 *Locatio rerum Vniuersitatum legitime facta non debet reuocari, quàmuis adsit maior oblatio.*

9 *Sermo effusus, & incertus vitandus est.*

10 *Locationes rerum Vniuersitatum vt plurimùm ad extinctionem candelæ faciēdæ, de mente* Congregationis *Boni Regiminis.*

Sed consuetudo locorum seruanda est. ibid.

11 *Vniuersitates condere possunt statuta super locationibus, & venditionibus rerum suarum.*

12 *Dies termini non computatur in termino assignato ad licitandum.*

13 *Terminus assignatus ad licitandum licèt minui nequeat, prorogari tamen potest; & hæc conclusio declaratur.*

14 *Oblationes faciendæ sunt coram iudice, quando locationes fiunt ad extinctionē candelæ: sed declara, & vide literas S.C. & alia iura adducta.*

15 *Præfectus Prætorio primum locum obtinebat post Imperatorem.*

16 *Vtilitas, & commodum Vniuersitatum in locationibus quomodo consideretur.*

17 *Vltimus, & plus offerens est admittendus, quando idoneos præstet fideiussores.*

18 *Officialis negligens in recipiendo fideiussores, & cautiones ad fauorem Vniuersitatum, tenetur de proprio.*

19 *Licitator, qui fideiussores, & cautiones non inuenit, an sit liberatus.*

20 *Locationes rerum Vniuersitatum non sunt faciendæ personis probibitis; & quæ sint hæ personæ.*

21 *Thesaurarius generalis, alijque* Clerici *Cameræ Apostolicæ non possunt habere partem in locationibus rerum* Cameralium, *sub pœna excommunicationis.*

22 *Officiales, qui ius dicunt in loco, non possunt emere, nec licitare.*

23 *Iudæi non possunt conducere gabellas Christianorum, & quare.*

24 *Homines duræ, & difficilis exactionis nō admittuntur in conductionibus rerū Vniuersitatum.*

25 *Idoneitas personarum duplex est; & quomodo intelligatur.*

26 *In locationibus Vniuersitatum non semper plus offerenti, sed iustum pretium obseruandum est, ne a iustitia discedamus.*

27 *Vtrum liceat allicere oblatores, sub promissione certi lucri, prout regularitèr fit in locandis rerum Vniuersitatum.*

28 *Ex licitatione regularitèr designatur iustum rei pretium.*

29 *Allicere oblatores sub certa spe lucri, licèt in foro conscientiæ habeat aliquam difficultatem, tamen de consuetudine Hispaniarum, & Italiæ permissum est.*

30 *Certum lucrum promissum oblatoribus, an debeatur pro vna vice tantùm, seu pro pluribus vicibus; & vitanda est fraus.*

31 *Titius obtulit* 600. *Seius verò* 700. *hic verò repertus est non soluendo, vtrum Titius sit liberatus.*

32 *Officialis debet esse cautus, ne recipiat oblatores minus idoneos, & non soluendo.*

33 *Penultimus oblator non liberatur ab vltimo oblatore non idoneo.*

34 *Primus conductor, qui alteri sublocauit, & fugam arripuit, Vniuersitas an possit agere contra subconductorem actione non cessa.*

35 *Clausula,* quorum interest, *quid importet, in instrumento apposita.*

36 *Iudex an possit vni gratificari, quando duo vltimi oblatores eandem summam offerant; & quid in hoc casu iudex agere debeat.*

37 *Lis si sit orta super qualitate, & quantitate oblationum, quid agendum sit.*

38 *Minores* 25. *admittendi non sunt ad licitandum, & quare.*

39 *Vniuersitas, quæ factis diligentijs locandi vectigalia, non inuenit conductorem, an possit cogere, qui anno antecedenti conduxerat, & quomodo.*

40 *Conductor vectigalium anni præcedentis an sit præferendus in pari gradu.*

41 *Inquilinus præferendus est in locatione domus, & in quibus casibus.*

42 *Conductor prouētus salis, vel quid simile vtrum possit in vltimo anno vendere maiorem quantitatem salis in præiudicium successoris in appaltu.*

43 *Vniuersitas locans suos prouentus cum promissione mutuandi conductori certā pecuniæ quantitatem, si non mutuat in tempore, vtrum conductor possit agere ad damna, & an detur Vniuersitati purgatio moræ.*

44 *Obligatio non porrigitur ad casus fortuitos, & parua mora excusatur.*

45 *Filij familias an sint admittendi ad licitandum.*

46 *Fiscus non ligatur statutis* Ciuitatum.

47 *Filius familias conducens vectigalia, si in dicta conductione lucretur, vtrum tale*

tale lucrum ſit filij fam. vel patris.

48 *Conducentes Cancellarias ciuiles, ſeu criminales ab Vniuerſitatibus, quas habere debeant qualitates.*

49 *Cedula oblationis ſi concipiatur ſub iſtis verbis,* offeriſco venticinque ſcudi più di qualſiuoglia offerta, *vtrum hac oblatio dicatur licita.*

50 *In licitationibus, quæ fiunt ad extinctionem candelæ, cognoſcitur vltimus oblator, ſecus in iis, quæ fiunt per cedulas.*

51 *In oblationibus per ſchedulas attenditur tempus aperitionis, non exhibitionis.*

52 *Per declarationem partium vtrum poſſit derogari iuri quæſito maiori oblatori.*

53 *In contractu perfecto inter offerentem, & ſubbaſtantem non eſt locus pœnitentiæ.*

54 *Offerens in appaltu gabellæ pro perſona nominanda, vtrum facta nominatione, ſit liberatus.*

55 *Mulieres ſunt incapaces exercitij, & exactionis gabellarum, nec poſſunt ſuccedere parentibus in huiuſmodi muneribus publicis, & quare.*

56 *Officiales caueant, ne in ſubbaſtationibus rerum ad Vniuerſitates ſpectantiũ omittant ſolemnitates.*

57 *Locantes prædia publica ſuo periculo locant.*

58 *Locationes gabellarum ſemper fieri ſolent cum iiſdem conditionibus, quibus antea fuerant locata.*

59 *Pactum per Officiales cum emptoribus gabellarum initum contra ſolitum vendendi modum, eſt nullum, & quare.*

60 *Nemo præſumitur velle, niſi quod conſuetum eſt.*

§.XVII.

Gloſſ. 1.

Locationes.

CAP. XXXXVI.

LICET non ſit sẽper neceſſarium locare, bona, redditus, & prouentus Vniuerſitatum, cum poſſit etiam Reſpublica per ſuos miniſtros colere agros, redditus percipere, vectigalia exigere, & his ſimilia agere, vt pluribus ex locis in iure noſtro colligi poteſt; & obſeruat *Auendaг. de exeq. mand. part. 2. cap. 12. nu. 1.* tamen, vt ipſe ait, vtilius,

1 & conuenientius eſt ad euitandas fraudes priuatorum (qui magis proprium, quàm Reipublicæ commodum inquirunt) vt prædia, & cætera, quæ in reditu Vniuerſitatũ ſunt, locentur; ſegnius enim bona communia gubernantur, quã propria, *l. 2. C. quand. & quomod. quart. par. lib. 10. Nicol. Loſaus de iure Vniuer. part. 3. cap. 7. num. 1.*

Et quoniam Summ. Pontifex in Bulla

2 Boni Regiminis præcipit, locationes rerum ad Vniuerſitates ſpectãtium faciendas eſſe ſeruatis ſolemnitatibus, de iure ſtatutis, ſeu conſuetudinibus ſeruari ſolitis; videndum erit, quænam de iure ſolemnitates requirantur: etenim, ſi aliquibus in locis ſtatuta, vel conſuetudines deficiant, ius commune ſeruandum erit.

3 Octo igitur conditiones de iure requiruntur in locationibus rerum Vniuerſitatũ, quibus omiſſis, alienatio nulla erit; *l. 2. verſ. ſint autem,* C. *ſi propter pub. penſitat.*

Prima conditio, ſeu ſolemnitas eſt, vt res per Vniuerſitates locandæ in generali Conſilio proponantur, & de cõſenſu maioris partis decurionum eligantur & conſtituantur officiales, quibus facultates neceſſariæ, & opportunæ dentur, & coram ipſis fiant oblationes, *l. 2. & ibi Bald. & alij, C. de præd. decur. ſine decret. non alien. lib. 10. Oſaſch. deciſ. 109. num. 5. verſ. in contrarium.*

Secunda conditio eſt, vt res locanda notificetur a præcone per aliquot dies, arbitrio eorum, quibus negocium commiſſum eſt, puta, octo, vel decem dies: nam licèt in rebus fiſcalibus, & Eccleſiæ ſint a iure ſtatuti viginti dies ad ſubhaſtandum, vt in *Authen. hoc ius porrectũ, C. de ſacroſanct. Eccleſ. Iul. Ferret. de gabell. num. 273.* in rebus tamen Vniuerſi-

tatum

tatum hoc iure cantum non reperitur,
& ideo iudicis arbitrio relictum est: *Io.
de Plat. in l. si tempora, num. 1. vers. & no-
ta, C. de iur. inst. & hast. fiscal. lib. 10.*
5 Notificatio autem facienda erit de re, &
qualitate rei vendendæ, seu locandæ, ad
hoc vt emere, vel conducere volentes
compareant instructi in loco, & die sta-
tuto ad licitandum, *ex gloss. & Doct. in
d. l. si tempora*.

Quandoque etiam fit notificatio per
præconem, quandoque etiam per edicta
in locis publicis affixa, & hic est stylus
Romanæ Curiæ, tam in bonis Vniuersi-
tatis, quàm Cameræ Apostolicæ, Popu-
lique Romani, & in multis etiam Ciui-
6 tatibus, vt in Vrbe vereri; hæc enim e-
dicta, voce præconis æquipollunt, *Auen-
dag. d. part. 2. cap. 12. num. 2. vers. & ad-
uerte*.

Qui quidem stylus in illis locis præci-
puè seruandus erit, vbi non adsint ido-
nei licitatores, & adsit suspicio collusio-
nis inter publicanos, & oblatores in
præiudicium Vniuersitatum; & viam af-
fixionis edicti tutiorem esse puto, quia
vox præconis paucis innotescit; *l. diuus,
ff. de in integ. rest. Io. de Plat. in l. quàm-
uis prouisum, num. 4. vers. quia hæc vox,
C. de decur. lib. 10. l. fern. in comm. Constit.
Regni Siciliæ, tit. 74. de ord. iud. n. 60.*

Fit etiam aliquando hæc notificatio
per sonum cāpanæ, *Polyd. Ripa de noct.
tempor. cap. 5. nu. 25.* & alijs quoque mo-
dis iuxta consuetudinem locorum, &
semper hæc solemnitas notificationis
seruanda erit; *Bart. in l. 1. C. de pascuis pu-
blic. lib. 11. & ibi etiam Io. de Plat. vers. &
nota optimum*; qui ait, officiales deputa-
7 ti ad vendendum gabellas alicuius Cō-
munis, si faciant aliqua pacta cum emp-
toribus, quòd omne pactum contra so-
litum modum vendendi est nullum; quia
intelligitur illis concessa licentia, & po-
testas, vt vendant more solito, & non
alitèr; & hoc etiam voluisse *Angel. de
Perus. dicit Afflict. super feud. quæ sint
regalia, in verb. vectigalia, num. 98.*

Sicut è cōtra vbi facta sit locatio cum
8 solemnitatibus requisitis, etiamsi magnū
lucrum obueniat, non debet rescindi,
quia sicut si conductores essent in dam-
no, ipsi sufferrent; ita si sint in lucro in-
uidere non debemus; *Bald. & alij rela-
ti ab Auendag. d. cap. 12. num. 3. & habe-
mus text. in l. 1. & 2. C. de vend. reb. Ciu.
lib. 11.* in quibus sancitum est, locatio-
nes perfectas non esse rescindendas,
quàmuis alius maiorem pensionem of-
ferat; viden. est *Pinell. de rescind. vend. in
2. par. l. 2. cap. 1. a num. 29. vsque ad 31. &
Iod. Dahumer. de subhast. cap. 3. nu. 26.*

Tertiò principalitèr requiritur, vt præ-
co, vel edictum assignet diem, & horam
certam, in qua facienda sit licitatio, præ-
sertim vbi viget stylus, vt huiusmodi
venditiones, seu locationes fiant vltimo
oblatori plus offerenti ad extinctionem
candelæ, *arg. l. aut qui alitèr, vers. si quis
se denunciauerit, ff. quod vi, aut clam, ibi,
& diem, & horam denunciatione comple-
cti*; vitandus est enim sermo effusus, &
9 incertus, *l. fin. in fin. C. de dotis promiss.*
& locationes reddituum, & prouentuū
Vniuersitatum faciendas esse ad extin-
10 ctionem candelæ plus offerenti, coram
Superiore loci, decisum habes a sacra
Congregatione Boni Regiminis instante
Prouincia Marchiæ die 4. Octobris 1614
in hæc verba. [*Prouentus* quicumque
Communitatum locentur ad extinctio-
nem candelæ, præsente semper Superio-
re loci, vt quantum fieri poterit, cesset
occasio *litium*.

Verùm si cōsuetudo alicuius loci ob-
tineat, huiusmodi locationes fieri cum
assignatione certi diei ad licitandum, cū
cedulis sigillatis, & coram Magistratu il-
lius loci, vt est in Vrbe Roma, & in Ciui-
tate Vrbeuetana, vbi oblationes, seu li-
citationes fiunt in schedulis sigillatis,
nec aperiuntur, nisi post elapsum tempus
assignatum coram Confalonerio, & Cō-
seruatoribus Pacis, & duobus saltem ci-
uibus, hæc consuetudo seruanda erit; *Io.
de Plat. in l. si tempora, num. 1. vers. & no-
ta hic modum, C. de fide instrum. & iure
hast. fiscal. lib. 10.* quo casu etiam non
est necesse, vt oblatores accedant coram
iudice; sed sufficit, vt tempore assignato
ponant cedulam in capsula, & Cancella-
rio consignent, vt tempore statuto ape-
riantur: & hoc adeo verum est, vt si in-
tra tempus assignatum (quod a iudice
minui non potest) nec dum elapsum fiat
venditio, seu locatio Caio, & compareat
Titius, qui plus offerat, rescinditur pri-
ma, & Titio plus offerenti conceditur,
d. l. si tempora, C. de fid. Instr. lib. 10. &
quàmuis *gloss. & nonnulli Scribentes* ibi
dicant, hoc esse speciale in rebus fiscali-
bus, nec habere locum in rebus Vniuer-
sitatum, quæ loco priuatarum habentur,
*l. eum qui vectigal, 16. ff. de verb. signific.
Bart.* tamen ibi videtur sentire, hoc idē
seruandum esse in locationibus priuata-
rum, & Vniuersitatum; *& hanc Bartoli
sententiam sequitur, veramque dicit Io.
de*

de Plat. in num. 2. vers. licet Bart. quando scilicet Ciuitas, & loca habēt in hoc
11 statutum, consuetudinem, seu priuilegium particulare; addens, posse Ciuitates super hoc statuta condere, *per text. in l. Lucius, §. fin. & ibi gloss. in verb. legem, iuncta etiam gloss. seq. ff. ad municip. l. Antiochensium, & ibi gloss. in verb. sua, ff. de priuileg. credit. & alia ad rem ponit Auendag. de exeq. mand. part. 2. cap. 12. num. 11. vers. & idem esset, si Ciuitas.*

Quarta conditio principalis erit, vt
12 dies termini non computetur in termino; puta, assignati sunt in edicto, vel à præcone nouem dies, vltima dies, in qua fit adiectio, seu deliberatio licitanti, non debet esse ex dictis nouem diebus; nàm isti, debent decurrere præconijs, & licitationibus, vt obseruat *Auendag. d. cap. 12. num. 5.* qui tandem concludit, standum esse consuetudini.

At si intra tempus nemo licitator accedat, ad aliud prorogandum erit, licèt
13 restringi nó possit, quia in augendo vertitur fauor Communitatum; possunt enim venire interim alij oblatores; *Io. de Plat. d. l. si tempora, num. 1. vers. & istud tempus.*

Fallit autem conclusio, quando intra tempus adesset aliqua oblatio, licèt vnica, quia hoc casu non poterit prorogari tempus in præiudicium illius, qui obtulit, & iuris ab eo quæsiti; ita *Auendag. d. cap. 12. num 4. vers. & postquam, gloss. Bart. in d. l. si tempora, num. 5. C. de fide instr. lib. 10.* Verùm *Bart. in l. licitatio, n. 5. ff. de public. & vectig.* limitat regulam, si oblator sit minor; & idem puto dicendum, si ipse oblator patiatur aliquem alium defectum, quod iudicis arbitrio relinquitur; *vt dicemus infra in octauo requisito; ac etiam sub num. 24. vers. cauendum est.*

14 Quintò principalitèr requiritur, vt licitationes fiant coram iudice, si locationes faciendæ sint ad extinctionem candelæ, plus offerenti; & si alitèr fiant, non substinentur; *Bald. in l. fin. C. vectig. nou. instit. non poss. Alex: ad Bart. in l. 1. C. de fide instrum. &c. lib. 10.* quos refert *Auendag. d. cap. 12. num. 6.* licèt ipse dicat, sufficere, si deliberatio, seu subhastatio fiat coram notario, etiamsi iudex absit; *post Io. de Platea in d. l. si tempora, sub num. 2. vers. imò plus, C. de fide instr. lib. 10. in hæc uerba. Sufficit, quòd quis uadat ad locum subhastationis, & offerat notario ad hoc deputato, licèt officiali non sit præsens*; & hoc idem vult, & alios adducit *Caroc. de locat. & cond. tit. de locat. uectigal. quæst. 3. num. 4* Sed hoc intellige, quando oblatio fit in schedulis sigillatis, quæ postea aperiendæ sunt coram iudice, *ut dictum est supra in tertio requisito, uers. uerùm si consuetudo.*

Veramenimuerò quia Congregatio Boni Regiminis precisè decreuit, subhastationes, & oblationes fieri coram officiali, & superiore loci, vt in superius adducto decreto, sub die 4. Octobris 1614 & in literis, quarum tenor talis est, omissis alijs. [*Ha risoluto* ancora la medesima Congregatione, per leuare ogni dubio, che hauesse la Bolla in questa parte; che tutte l'entrate, e prouenti di qualsiuoglia sorte, che spettino al publico, si affittino à chi offerirà miglior conditione, con essersi prima publicati gli editti per vn giorno, & hora certa, e con accendersi la candela sopra l'offerte fatte, per sentire chi volesse vātaggiare il publico di qualche cosa, seruandosi nel resto la dispositione della Bolla, &c. Di Roma li 28. Ottobre 1609.

Il Card. Borghese.

Et ita etiam sancitum, ac decisum fuisse *a Senatu Pedemontano* refert *Osasch. dec. 109. num. 9. ibi, requirebatur enim, quòd ipsis subbastationibus præsens esset officialis, per tex. in l. fin. in fin. C. uectig. nou. instit. non poss. ubi hæc leguntur. Sub conspectibus autem tuis, uel eorum, qui tuæ grauitati succedunt, licitationis cura seruetur, &c.* neque illa verba, *tuæ grauitati*, adaptari non possunt notario, cuius officium vile est, *l. uniuersos, & l. si quis procuratorem, & ibi Doctor. C. de decurion. Tiraq. de nobilit. cap. 29. nu. 14.* 15
Nam Præfectus Prætorio, cui lex illa dirigitur, primum locum post Imperatorem obtinebat, *l. 2. C. de off. Præfect. Prætor. Fenestel. de magist. Roman. lib. 2. cap. 22.* & multa congerit *Paneirol. in notitia Imper. Orient. cap. 5. per tot.* Attamen has sacræ Congregationis resolutiones ad consuetudines locorum referendas esse puto; siquidem vt diximus, licèt oblationes fiant coram notario, vel illi consignentur schedulæ; cum tamen subhastationes, & deliberationes fiant coram officialibus, & iudicibus, legi satisfactum esse credo, præsertim quia in Bulla (ad quam se referunt literæ superius adductæ) sancitum est, adhibendas esse solemnitates, quæ de iure, aut cuiuslibet loci statuto, vel cōsuetudine requirūtur.

Sexta conditio erit, vt transacto termino assignato, & completo tempore oblationum, & auctionum, res locanda concedatur, & adiudicetur illi, qui plus obtulit, & in pretio, ac Reipublicæ commodo alios vicit, *l. 1. ff. de in diem adiect. l. locatio, alitèr licitatio, ff. de publ. & vectigal.* Commodum verò, & vtilitas in
16 huiusmodi locationibus pro Vniuersitatibus consideratur, nedum in quantitate pretij, sed etiam in alijs multis, nempe si solutio facilior offeratur per bonos campsores, vt dicitur, *Cedola Bancaria*; si locus opportunior solutioni constituatur, plus enim soluere dicitur, qui aptiori loco soluit, *§. plus autem, instit. de action.* si contrahatur cum persona, quæ sit magis idonea; non enim ex fide magis, quàm ex facultatibus quis dicitur idoneus, *l. si quis stipulatus, §. fin. ff. de verb. oblig. & hac Iulianus I.C. nos docet in l. eum qui, §. melior autem, vbi gloss. alia scitu digna refert, ff. de in diem adiect. videndus est Lucas de Penna in l. congruit, vers. item nota quòd augumenta, C. de locat. præd. ciuil. vel fiscal. lib. 11. Caroc. tract. de locato, tit. de location. vectig. quæst. 3. num. 10.*

Septimò requiritur, vt ille, qui in lici-
17 tatione alios vicit, ita demum eius oblatio admittatur, si fideiussores idoneos habeat, & cautiones dederit; *text. notab. in l. locatio, aliàs licitatio, ff. de public. & vectig. l. 2. in fin. C. de præd. decur. sine decret. non alien. lib. 10.* Et si officiales his locationibus præpositi hos fideiussores,
18 & cautiones recipere neglexerint, ex proprijs facultatibus damna Vniuersitatibus sarcire tenentur, *l. prior, & l. fin. §. Imperator, ff. de admin. rerum ad Ciuit. pertin. Nicolaus Losa. de iure Vniu. part. 3, cap. 7. num. 3. & 4.* qui addit, hoc esse verum pro tempore expresso in locatione, non autem si fiat tacita reconductio, & adducit *text. in d. l. prior. §. 1.* qui apud me nō plenè probat hanc limitationem, & ideo magis placet *ibi gloss. in verb. videtur*, dum distinguendo sic ait; aut enim officialis sua sponte locat, aut ratione officij, hoc secundo casu finito officio nō tenetur, nec etiam si fiat tacita reconductio: primo autem casu remanet obligatus, vt benè probat *text. in l. 50. qui hæres erat, §. cæterùm, ff. famil. ercis̄cun.*

Et cum aliquando in Ciuitate Nepesina Priores, & Officiales Communitatis neglexissent has cautiones recipere, sacra Congregatio Boni Regiminis iuridicè in hanc formam rescripsit.

Al Gouernatore di Nepe.

LA sacra Congregatione è di senso, che li Priori, li quali risederono nel Mese d'Ottobre passato, siano tenuti a' danni incorsi da cotesta Cōmunità nella seconda vendita della sua bandita, perche doueuano astringere Martino del q. Marsilio, à cui essi l'haueuano venduta, à darne la sicurtà idonea, secondo la dispositione della Bolla de bono Regimine. Però voi li forzarete à ristorarne la medesima Communità. E Dio vi guardi. Roma li 8. Aprile 1637.

Vostro,

Il Card. Barberino.

Giulio Donati Segretario.

Quæ quidem literæ iuris auctoritate nituntur; siquidem hoc habetur *in l. 1. in fin. C. de locat. præd. ciuil. lib. 11. vbi Io. de Plat. in princ.* notat, locantes prædia publica suo periculo locare, itaut si aliquod damnum Reipublicæ occurrat ex eorum mala locatione, ab ipsis sarciendum sit; & probat etiam *text. in l. 7. quicumque, C. de fund. patrim. lib. 11. ibi, scientibus ijs, quos talium rerum cura sollicitat, in se negligentiæ damna, si huiusmodi cautio defuerit, esse vertenda.*

Quid autem dicendum erit, si licitator has cautiones, & fideiussiones non inueniat, an ex hoc censeatur liberatus ab oblatione facta? Pro solutione huius difficultatis optima videtur respōsio sacræ Congregationis Boni Regiminis die 4. Octobris 1614. quæ talis est. [*Antequā*
19 publicentur edicta, & recipiantur oblationes super locationibus quorumcumque prouentuum, declaretur, quòd si quis non dederit cautionem, vel datam, vel oblatam non obtinuerit approbari in Conlilijs iuxta formam Bullæ, remaneat obligatus, & cogatur ad soluendum totum id, quod Communitates amiserunt locando alijs pro minori summa, & pretio dictos *prouentus.*]

Octauò requiritur, ne locatio fiat per-
20 sonis prohibitis; quæ autem sint hæ personæ *Vlpianus in l. 2. §. & ideo, ff. de admin. rerum ad Ciuit. spect.* inter hos decuriones numerat; *gloss. tamen in verb. non licet*, vult, si decurio, seu curialis succedat ei, qui habebat ea conducta, quòd remaneat in conductione, *vt in l. decurio, ff. de decurion. l. curialis, C. locati.* Prohibentur etiam Palatini milites, nedum per seipsos, sed etiam per interpositam personam conducere, & licitare, *l. vnic. C. quib. ad conduct. præd. fiscal. accedere*

ced.

*ced.non licet,lib.*11.& quoniam Barones, & nobiles similitudinem habent Palatinorum militum, ipsi quoque prohibentur intromittere se in administratione rerum ad Vniuersitates spectantium, nec possunt conducere gabellas, vel alios introitus suæ Vniuersitatis, & locorum, quibus dominantur, *Capiblan. de baron. prag.*10.*num.*100.*&* 101.

Et hinc,ni fallor, desumpta est prohi-
21 bitio facta Thesaurario generali,alijsque Cameræ Apostolicæ Clericis,& ministris partem habendi in locationibus, seu (vt dicitur) affictibus Cameræ sub pœna excommunicationis, alijsque pœnis, vt in *Bulla 9.§.1.& 2.Iul. II.Bullar.nou.tom.* 1.*pag.*411. *& nos diximus supra cap.16. num.68. gloss. tamen in d. l.vnic. repetit, quod dixit in l.2.§.& ideo, in verb. non licet*, si inquam miles, & curialis succedat ei, qui iam conduxerat, non esse prohibitum continuare.

22 Prohibitum quoque est Officialibus in loco, vbi administrationem gerunt, emere, vel licitare, *l.46.non licet, & l.62. qui officij, ff.de contrah.empt. vbi Modestinus limitat*, præterquam si paterna bona ipsius officialis a fisco distrahantur; *l.*1. *C.de contract. iud.* & hæc prohibitio magis procedet in illis officialibus, qui fuerint præpositi subhastationibus,& ad quos pertinet vendere, vel locare vectigalia,& redditus Vniuersitatum plus offerentibus; *Auth. de alienat. & emph. §. œconomis; & hoc etiam notat Angel.* quē refert,& sequitur *Ferrett.de gabel.n.266* & alia multa congerit *Ossasc.decis.Pedem.* 109.*num.*6.11.*& per tot.viden.*

Iudæis quoque denegatum est cōdu-
23 cere gabellas, & vectigalia Christianorum, *vt est text.expressus in c.ex speciali,de iudæis; quod in Cōcilio generali Lateranensi sub Innocentio III. cap.4.sancitum fuit:* absurdum siquidem nimis est,vt blasphemus Christi in Christianos vim potestatis exerceat, *c.cum sit,eodem tit.de iud.Caroc.de locat. vectig. quæst.7. per tot.Doctores tamen in d.c. ex speciali*, limitant conclusionem, posse scilicet iudæos conducere vectigalia, sed negatur illis exactiones facere, nec posse ad illas exercendas deputare ministros, siue iudæi, siue Christiani sint; sed Officialis, siue Superior, qui locauit, exactorē Christianum deputabit,vt fraudibus occurratur; *ita Ferrett.de gabell.num.*268. *& legitur etiam in d.c. penult.de iudæis,ibi,et si fortè redditus suos iudæis dederit, vel paganis, Christianum tunc deputent de grauaminibus inferendis Clericis, & Ecclesijs non suspectū;vbi Abb.& alij Scriben.hoc notandum dicunt.*

Cauendum est etiam Officialibus, ne
24 recipiant oblationes, neuè ad emptionem vectigalium Vniuersitatum admittant homines duræ, & difficilis exactionis, *ad tradita per Ias. in l.si quis stipulatus, §.si quis ita, num. 5.ff.de verb.*
25 *oblig.*qui ait,duplicem esse idoneitatem, vnam diuitiarum,alteram fidei, ita tamē vt cum diuitijs concurrat facilitas conueniendi, ne se recipiat in tutum, cum tempus solutionis aduenerit, puta in Ecclesias, vel domos magnatorum,& similium, vel si sit cauillosus homo, & rixosus, qui sine litigio, non soluit, vel si habeat bona in loco periculoso, vel ruinoso, itaut verisimilitèr euadere possit pauper, pro quo optimus *textus in l. 2. in princ.& ibi Bart. & alij, ff.qui satisd. cogan.Vinc.Caroc. de loc. & cond.tit. de locat.vectig.quæst.3.num.*10. qui ait,hanc duram exactionem esse admodum considerandam in fauorem pauperum;conducunt enim (vt ipse ait) gabellas, & datia Ciuitatum homines iniqui, qui funditùs euertunt pauperum facultates, subhastando boues, pecudes, frumenta, vestes, instrumenta rusticalia, & tandem viuum sanguinem eliciunt, nec aliud operantur, nisi birruariorum bursam implere, & Comitatus, Ciuitatum, & Oppidorum depopulationes; quodque peius est, dum venit tempus solutionis ab istis nequissimis viris faciendæ, per mille subterfugia differunt, & debitam solutionem retardant, in maximum ipsarum Vniuersitatum prejudicium: quid enim prodest Vniuersitati plus offerenti concedere vectigalia,& prouentus, si tamen tardius, & difficilius exigendo patitur repræsalias, & ciues suos in discrimen adducit? hæc,& alia scribit *Caroc.loco cit.videndus.*

Neque adeo strictè interpretanda est illa lex, quæ mandat, res Vniuersitatum plus offerenti concedendas esse, vt a iustitia discedamus; non enim plus offerenti, sed iustum pretium offerenti cōcedenda erunt,& contenta debet esse Vniuersitas iustum, & commune pretium accipere, nec superfluum quærere; *Roman.singul.762.tu scis, Auend. de exeq. mand. part.2.cap.12.num.8.vers.& nota, Caroc.in suis decision.decis.89.*vbi refert, aliquos iudices ardentèr inclinasse ad fauorem eius, qui plus iusto pretio obtulit,ipse verò ex multis cumulatis con-

trarium sentit, & sequitur *Quarant. in sum. Bullar. in verb. alienatio, n. 12. vers. sed quid si in emptione, Nauar. in cõment. de vsur. notab. 12. num. 27. & seq. viden.*
27 ponit enim quæstionem, an sit licitum allicere oblatores sub promissione certi lucri, prout quotidie fit in huiusmodi locationibus rerum publicarum, vt qui supra pretium ab officialibus statutum offerat, lucretur quinque, vel quid simile pro centenario, qua in re vide *Bald. in cons. 327. modus, & forma, num. 1. vol. 2 relat. ab Asin. de execut. §. 6 cap. 9. per tot. viden.* & hoc minimè licere ait ipse *Nauar.* in hæc verba prorumpens. [*Orandum* item est Deus, vt parcat illis, qui redditus suos quã maximo possunt pretio locant in auctionibus publicis, allicientes ad augenda pretia pollicitationibus, & donarijs, & adigentes conductores facere renunciationes casuum fortuitorum, *&c.*]

Verùm quia in dubio ex licitatione
28 designatur iustum pretium, *l. pretia rerũ ff. ad l. falcid. & l. si seruus communis, ff. de condict. furtiu. ideo Petrus de Auend. d. cap. 12. num. 12. vers. circa quod,* apertè dicit, administratores reddituum publi-
29 corum posse allicere conductores, dando eis, vel promittendo certam quantitatem pecuniarum, vel aliarum rerũ, obid, quod conducunt in certa quantitate, vel in euentum alicuius conductionis, & apud Hispanos dicitur, *dãdo promittidos*, nos Itali dicimus, *guadagnar le vece, ò salte d'vn tanto per scudo*, & hoc idem scribit *Munnoz. de Escobar. de ratiocin. cap. 24. nu. 18. & seqq. Iul. Ferrett. de gabell. num. 276. Flamin. Chartar. decis. Ianuen. 103. per tot. Gabr. Berart. de visit. tempor. cap. 23. num. 74. exempl. 13. Caput. de reg. Reip. cap. 7. num. 16. vers. vltimo est aduertendum, subdit Auendag.* hanc non esse puram donationem, quæ prohibetur administratoribus, *l. contra iuris ciuilis, ff. de pact. l. præses, C. de transact. l. ambitiosa, ff. de decret. ab ordin. fac.* sed esse donationem ob causam, veluti in remunerationem, mercedem, seu periculum, quod subit conductor, conducendo hos Reipublicæ redditus, quo casu licita est promissio, & sponsio dedando, vel donando; *l. 1. §. ideo, ibi, sed magis operam beneficij, ff. si mensor fals. mod. dixer.*

Et ita seruatur ex inueterato stylo totius Ecclesiasticæ Ditionis, neque a sacra Cõgregatione Boni Regiminis vllo vnquam tempore reprobatum fuisse inuenio: quo etiam argumento vtitur *Auendag. loco citato,* ad corroborandam huius facti validitatem.

Et cum aliquando dubitatum fuisset, an huiusmodi donatio, seu augumentũ deberetur oblatoribus pro vna vice, & pro vno anno tantùm, an verò pro sin-
30 gulo anno, quibus locatum fuisset vectigal, puta ad triennium, &c.

Et in hoc animaduertendum erit; an oblatio fiat pro toto triennio sub vnica tantùm responsione, seu solutione, videlicet pro sc. 900. an verò sub tribus solutionibus, correspondentibus quolibet anno, nempe 300. in singulo anno; nam primo casu cum sit vnica solutio, habebitur respectus ad illam; in secundo verò casu, quia solutiones sunt distinctæ, lucrabitur oblator pro primo tãtùm anno, & pro prima solutione, prout sacra Congregatio Boni Regiminis rescripsit in vna Anagnina appaltus, instante admodum Illustri, & Excellenti D. Nicolao Læto I. V. D. Spoletino, & illius Cõmunitatis, Prouinciæque Campaniæ Agente meritissimo, vt in sequentibus literis.

Al Commissario Accursij in Anagni.

Hauendo risoluto la sagra Congregatione, che all'Appollonij non si facciano buone le salte, se non per vna sol volta, V. S. lo forzarà à stipular con cotesto Publico per scudi 2200. conforme alli Capitoli dati da lui, l'instrumento dell'affitto generale, che gl'è rimasto à candela, con astringerlo ancora à dare oltre la sicurtà secondo la dispositione della Bolla, la cedola Bancaria in quella forma, chę egli si è obligato in detti suoi Capitoli: e Dio la guardi. Roma li 24. Nouembre 1632.

Vostro.

Il Card. Barberino.

Verumenimuerò cauendum erit, ne in huiusmodi locationibus fraus aliqua, vel simulatio interueniat; nam si quid simile commissum appareat, vices, seu donationes non lucrabitur oblator, sed etiã debita mulctabitur pęna; prout decisum habes *apud Osasch. in decis. Pedemõt. 109. scribit Auendag. loco citato, num. 7. & 8. & August. Caput. de regim. Reipub. cap. 7. num. 12. & seq.*

Vulgatis etiam, & valde agitata est il-
31 la quæstio; si in licitatione vectigalium Titius obtulit 600. Seius verò postea 700 verùm Seius repertus est non soluendo; numquid Titius, qui obtulit 600. sit libera-

beratus, ex eo quia victus, & superatus fuit in licitatione? Hanc quæstionem benè discussam inuenies apud *Boer. dec. 248. per totam, Benuent. Strac. tract. de doctor. in 5. part. num.* 8. qui post relatas multorum sententias concludunt; si ille, qui licitando vicit, & superauit, intra tempus a lege, statuto, vel consuetudine assignatum obtulit, nec fuit ab officialibus repulsus, quàmuis sit pauper, & non soluendo, nihilominus primum oblatorem liberat, & ideo debet esse cautus
32 officialis, ne recipiat vltimum oblatorē, si cognoscat illum non esse soluendo, vel difficilem in exigendo, quia per talē receptionem expressam, & lapsum temporis præfixi in licitando, primus oblator erit de iure liberatus.

Sed attendendam esse in hoc consuetudinem, & stylum cuiusque loci, *ijdem Boer. & Strac. dixerunt*; in Frācia enim, *vt Boer. ait*, seruatur, si intra tempus licitationis vltimus licitator renunciet, aut non potest dare fideiussores, liberatur soluendo summam per eum superadditam, & qui primus obtulit, remanet obligatus, quousque alius plus offerat intra terminum præfixum, *vt in d. decis. 248. nu.* 3. & ita etiam seruat sacra Congregatio Boni Regiminis, *vt in decreto supra relato sub num.* 18. *vers. antequam publicentur edicta*; & hoc esse etiam de mente *Baldi, & Scribent. in l. Sabinus, ff. de in diem adiect. prout refert Ferrett. de gabell. sub num.* 277. *Fab. de Mont. de empt. & vend. in 5. quæst. principali, n.* 93 *Carocc. de locato, tit. de locat. vectig. quæst. 3. num. 9. vers. quid si vltimus; sed vide omnino Bald. in cons.* 327. *modus, & forma. num. 1. & per tot. par.* 2. vbi concludit, penultimum oblatorem non esse li-
33 beratum ab vltimo licitatore non bono, & non idoneo; *vt ibi per eum*, quem sequitur, & ferè eius verba rescribit *Afin. de execut. § 6. cap. 11. per tot.*

At si primus conductor, cui delibera-
34 tum fit vectigal, seu quid simile, locauit alteri, & postea fugam arripuit, numquid Vniuersitas possit agere contra eum, cui facta est sublocatio, actione non cessat? & videtur negatiuè respondendum, per *tex. in l. 1. ff. de in stit. action.* Verùm posse Vniuersitatem in subsidium contra subconductorem agere, scribit *Ferrett. de gabell. num. 261. post Bart. in d. l. 1. num. 1.* dicentem, vbi non reperiatur ille, qui mihi tenetur cedere actionem, quia fortè longè abest, vel latitat, vel est morosus sine herede, lex dat mihi actionem vtilem sine cessione, & hoc sine difficultate procedit, si primus conductor obligatus existat per instrumentum iuratum in forma quarantigiæ, seu vt est frequentius apud nos, in forma Cameræ Apostolicæ; *Roman. cons. 76. in causa nobilis, in princ. & ibi Mandos. in litera A. Gallesf. de obl. g. cam. quæst. 2. n. 18 & ibid. Zaccb. num. 31. post Bart. & alios in l. possessio, §. & si possessio, ff. de acquir. poss. & idem Bart. in cons. 71. Gellius fuit confessus; Carocc. de locat. tit. de locat. ve-*
35 *ctigal. quæst. 10. per tot.* præsertim quia in huiusmodi instrumentis regulariter apponitur clausula, *quorū interest*, cuius clausulæ virtus quanta sit, docet *Marta de clauf. part. 4. in append. conclus. 33. & vltima*.

Quid autem dicendum, si licitando
36 Titius, & Seius, sint vltimi oblatores, & ambo offerant eandem summam, numquid officialis tali negocio præpositus possit gratificari plus vni, quàm alteri, itaut posthabito Seio, concedat Titio? & affirmatiuè respondeas, ad tradita per *Caroc. de locat. tit. de locat. vectig. quæst. 3. n. 12. vers. ampliatur tertiò*, vbi acritèr insurgit contra officiales, & iudices nimiū propensos, & faciles in huiusmodi gratificationibus; siquidem considerare debent qualitates, & mores personæ, cui gratificandum est, itaut præferatur ille, qui magis idoneus, & gratus sit Ciuitati, & ciuibus, excludendo auarum, & aurum sitientem.

Verùm si oriatur lis super qualitate, & quantitate oblationum, nec sit locus
37 gratificationi, seu alio iuris remedio, cō sueuit aliquando sacra Cōgregatio Boni Regiminis rescribere, quòd sine præiudicio oblationum factarum accendatur denuò candela, & aliæ recipiantur oblationes.

Inuigilandum tamen est Officialibus,
38 ne ad licitandum admittant minores 25 annis, quia possunt illi semper implorare beneficium ætatis, & restitutionis in integrum, & eludere Vniuersitates, ad *text. in l. 45. in fraudem, §. fin. ff. de iur. fisci; Pereg. in suo tract. de iur. fisci, lib. 6. tit. 5. num.* 8.

Quæsitum est etiam, si Vniuersitas factis diligentijs locādi vectigalia, & pro-
39 uentus, nec inueniat conductorem, an possit cogere publicanum, qui anno antecedenti conduxerat eadem vectigalia, ad iterum conducendum? Et quàmuis regularitèr in partem negatiuam sit inclinandum, *per tex. in l. locatio, aliàs li-*

cita-

citatio, & ibi Scribentes, ff. de publ. & vectig. & in l. 3. §. cum quinquennium, ff. de iure fisci, ibi, [valdè inhumanus est mos iste, quo retinentur conductores vectigalium publicorum, & agrorum, si tantidem locari non *possint*.]

Receditur tamen ab ista regula, si tria concurrant; primum est, si tempore præterito conduxerat, secundò si maximos fructus percepit, & locuplex factus sit, tertiò si non reperiatur alius conductor in futurum; *ad textum in l. cotem ferro, §. fin. & ibi notat Bart. ff. de publ. Castrensis in l. si minores, §. vis maior, ff. locati; Ant. Burgos. in c. quod hoc, num. 25 de emptione, & vend. Ferrett. de gabell. num. 289.*

Et iuxta hanc iuris decisionem, cum ciues, & incolæ Tuscanenses consueuissent cum eorum animalibus pascere, & per multos annos emere pascua Communitatis, & deinde recusarent, allegando non habere tot animalia, quę possēt herbas depascere, & solitam responsionem dare Vniuersitati; factis propterea diligentijs, nec repertis oblatoribus, facta Congregatio Boni Regiminis rescripsit, cogendos esse eosdem ciues, & incolas habentes animalia, quatenus facta debita herbarum partitione, ad soluendum solitam responsionem in hæc verba.

Al Commissario di Toscanella.

MEntre non si troui persona, che pigli in affitto i pascoli di cotesta Communità, ordinarete, che se ne faccia ripartimento tra quelli, che hanno le bestie, con tal misura, che se ne caui il denaro solito; e poi secondo l'aggiustamento fatto, astringerete ciascuno a pagar la sua rata: che cosi hà risoluto la sacra Congregatione: e Dio vi guardi. Roma li 22. Giugno 1633.

Vostro amoreuole.

Il Card. Barberino.

E conuerso si plures concurrant in li-
40 citationibus, quæritur, an ille, qui anno præterito conduxit vectigalia, & in præsenti offerat id, quod reperitur ab alijs, an inquam sit præferendus? & affirmatiuè respondit *Ferrett. de gabell. nu. 282. per tex. satis clarum in l. congruit, C. de locat. præd. ciuil. lib. 11. vbi Io. de Platea* declarat, hoc esse verum, si soluit antiquam pensionem, aliàs non admittitur, *l. licitatio, alias locatio, §. reliquatore, ff. de publ. & vectig.* & infert ad scholarem inhabitantem domum, vt non possit expelli, si voluerit soluere, quod ab alio
41 reperitur, vt *in d. l. congruit, & in c. 1. de locat. & cond.* Et hoc procedere in quocumque inquilino, qui non possit expelli, nisi propter necessitatem domini, vel propter necessariam refectionem rei, vel ob culpam ipsius inquilini abutētis, probat *text. in l. æde, & ibi Bald. C. locat. Couar. var. resolut. lib. 2. cap. 15. num. 4.* & hoc magis procedit in Vrbe, propter decretum Camerale ad fauorem inquilinorum, de quo loquitur *Rota apud Ludouis. decis. 115. num. 7. & alibi, Mandos. in tract. annal. cas. sub num. 166. casu 369.*

Sed oritur pulchra quæstio. Condu-
42 ctor prouentuum, seu redditum Vniuersitatis, puta molendini, salis, vel quid simile, in vltimo anno sue conductionis vendidit magnam quantitatem salis, seu frumenti, ex qua venditione non modicum præiudicium illatum est secundo conductori, quæritur, an iste secundus conductor agere possit contra primum ad interesse pro molitionibus anticipatè factis, & venditione salis in præiudicium secundi appaltus? & affirmatiuè decisum inuenies apud *Vinc. de Franc. decis. 96. Ciuitas Salerni, per tot.* quam refert, & sequitur *Io. Bapt. Hodier. in addit. ad Surd. decis. 131. nu. fin.* vbi alios casus similes refert: & iuxta hanc decis. pronunciatum fuisse audio in Tribunali Cameræ Apostolicæ contra D Flaminiū Razantem Thesaurariū Prouinciæ Marchiæ, ex eo quia magnam salis quantitatem distribuerat in d. Prouincia in pręiudicium DD Iacobi, & Thomæ de Bettis, qui successerunt illi in d. Thesauraria, & appaltu salis anno 1636. & hoc locum habere in quocumque conductore vectigalium, & prouentuum Vniuersitatum, vt non possit aliquid agere in præiudicium futuri conductoris, dixit *Rota Perusina coram Ludouico in decis. 62. ser Bonannus, num. 3. & seq. part. 2.*

Euenit aliquando, vt Communitates
43 locent eorum prouentus sub promissione mutuandi conductoribus certam pecuniæ quantitatem intra certum tempus, ad hoc vt ipse conductor sibi præcaueat in ijs, quæ sibi faciliorem, & magis vtilem reddat conductionem; sed quoniam Communitas non habet pecuniam promissam in promptu, vult illam accipere mutuam, vel sub vsuris, & dum hoc negociatur, labitur tempus pro-

promissionis, & exbursationis pecuniæ; quæritur, an ex hoc possit conductor recedere a promissis, & agere ad rescissionem contractus, itant Communitas non sit admittenda ad purgationem moræ? Et omissis, quæ pro affirmatiua possent adduci, negatiuam partem amplectendam puto; quia Communitates gaudent priuilegio pupillorum, vt pluriès dictum fuit; pupilli autem ratione moræ nunquam damnantur; *Bald. cons. 86. vol. 6. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 48 num. 32.*

Et cum similis quæstio orta esset inter Communitatem Otricoli, & conductorem illius furni, cui promissa fuerat certa pecuniarum summa ad frumenti comparationem, seu emptionem, nec tamen statuto tēpore numerata fuisset, non tamen ex hoc fuit rescissus contractus, nec denegata purgatio moræ; licèt hæc verè, & realiter non ex culpa Vni-
44 uersitatis prouenisset, sed ex quodam accidenti extrinseco & casu fortuito, ad quæ non porrigitur obligatio, *l. sed etsi, §. quæsitum, ff. si quis caution. l. 1. C. commod. l. damni infecti, ff. de damn. infect. Natta cons. 156. num. 6. vol. 2. Sebast. Medic. de fort. casib. par. 2. quæst. 10. nu. 139. & alibi;* & paruam moram excusandam esse, probat *text. in l. videamus, §. penul. & l. si merces, §. qui colonum, ff. locati, Medic. loco cit. num. 18. & num. 41.*

45 Cum autem supra dictum sit, arcendos esse a licitationibus minores 25. quæritur, an filijfam. sint admittendi? & affirmatiuè respondeas, quando sunt maiores 25. qui efficacitèr obligantur, *l. 3. §. vnde Iulianus, ff. ad Macedon.* & hoc esse secundùm regulas iuris comunis, *ad tex. in l. filius fam. ff. de action. & obligat. & l. tam ex contractibus, ff. de iudic. scribit Peregr. de iur. fisci lib. 6. tit. 5. num. 9.*

Et licèt quibusdam in locis adsit statutum disponens, filiosfam. non obligari in contractibus, nisi adsit consensus patris, tale statutum habere locum in contractibus priuatorum, non autem
46 quando contrahitur cum fisco, qui non ligatur statutis Ciuitatum, scribit *Peregr. de iure fisci, loco cit. & melius supra hoc eodem lib. 6. tit. 1. num. 38. Zab. cons. 2. n. 3. vers. respondeo quòd Marchio. Marcab. ab Anguil. cons. 74. num. 15. Tiraquell. de legib. connub. gloss. 8. quæst. 19. num. 175. & de retract. lignag. §. 4. gloss. 13. n. 38.*

47 An autem lucrum proueniens ex conductione vectigalium, sit ipsius filijfam. an verò patris? *Bald. in l. cum oportet, n. 16. quæst. 13. C. de bonis quæ liber.* dicit esse patris tanquam aduentitium; refert & sequitur *Caroc. de locat. tit. de locat. vectig. quæst. 17. num. 2.* subdens, in multis locis, & Ciuitatibus filijsfamilias se industriosè exercent in exigendis gabellis, collectis, & similibus; nam patri quæruntur vsumfructum.

Locant etiam Vniuersitates Archiuia, & Cācellarias ciuiles, & criminales plus offerentibus, & ad extinctionem candelæ, vt dictum est supra; Quod attinet ad Archiuia, *dictum est supra cap. 17. n. 38. & alibi,* Cancellarias verò criminales locare non omnibus Vniuersitatibus permissum est, sed illis tantùm, quæ tale ius habent à Camera Apostolica titulo oneroso, & cum obligatione soluendi certam summam quolibet quinquennio, vel alio certo tempore: sed ciuiles Cancellarias locant Vniuersitates, & ex illis emolumenta percipiunt, vigore *Bullæ Clem. VIII. super extinctione recent. vectigal. §. 20. 27. & alibi, sub datum Romæ sexto idus Maij, 1592. Pontif. anno 1.*

Quas autē qualitates habere debeant conductores harum Cancellariarum, ex literis Sacræ Consultæ hic insertis collige. [*Essendosi* visto per esperienza,
48 quanto poco cōnto, e stima sia stata fatta per il passato, e tuttauia si faccia in molte Città, Terre, e Luoghi dello Stato Ecclesiastico, dell'instrumenti, libri, e scritture concernenti le attioni, e ragioni delle dette Città, Terre, e Luoghi del medesimo Stato Ecclesiastico, e loro Territorio, e confini; che però molti luoghi di detto Stato vengano alle volte controuersi per la perdita, e mancamenti di dette scritture, che in alcuni luoghi si trouano da' libri loro stracciate, e lacerate, & in altri leuate, e portate via insieme con i libri, doue erano descritte, e registrate, con molto danno, e pregiuditio di dette Città, Terre, e Luoghi; à che volendo la sacra Consulta, con partecipatione ancora di N. S. Paolo V. prouedere, hà statuito, & ordinato, che nessuna Communità qualunque ella si sia dello Stato Ecclesiastico, ò loro Magistrati, Officiali, e Deputati, ardiscano, ò presumano, sotto qualsiuoglia causa, ò pretesto, locare, arrendare, ò in qualsiuoglia modo concedere, e dare le Cancellarie, doue si conseruano le sopradette scritture, ò l'esercitio, ò custodia di esse con titolo di Cancelliero, ò Segretario, ò in altro modo a qualsiuoglia

uoglia persona di qualunque stato, grado, dignità, ò conditione, che non sia dello Stato Ecclesiastico, & à quello immediatamente soggetto, senza espresso ordine della sacra Consulta, sotto pena, tanto à chi darà dette Cancellarie, quãto à chi pigliarà, di priuatione de'gradi, offitij, e dignità, & anco pene pecuniarie, e corporali; e d'inhabilità, ad arbitrio della medesima sacra Consulta: nè possi detta persona, alla quale sarà fatta la locatione, o deputatione, come sopra, hauere in mano le scritture, nè il maneggio, ò essercitio, ò possesso di esse, nè in alcun modo ingerirsi nelle Cancellarie cõcesseli, se prima non gli saranno consegnate tutte le scritture, libri, instrumenti, e memorie, che sono in dette Cancellarie, per inuentario, da farsi da Notaro publico di detto Stato, con interuento, e presenza del Sindico di essa Communità con l'approuatione del Gouernatore, ouero Officiale, che vi sarà pro tempore, e del Fiscale ancora di quel luogo, le quali haueranno pẽsiero, e cura, che si descriua ogni cosa diligentemente; e di fare obligare detto Cancelliero, ò Segretario, di conseruarle, custodirle, e restituirle senza difetto, mancamento, ò diminutione alcuna alle dette Communità, e per esse di suo ordine al Cancelliero, ò Segretario successore in detta Cancellaria, sotto le medesime pene dette di sopra, e sempre si debba così osseruare in ogni mutatione di detti Cancellieri, li quali siano obligati, sotto le medesime pene di fare fra vn mese copia autentica di detto inuentario, per consegnarla, occorrendo, à chi ordinarà la sacra Consulta. E perche non è conueniente, che nelle Cancellarie criminali de' luoghi dello Stato Ecclesiastico siano ammesse persone del medesimo luogo, doue sia commesso il delitto, e si faccia la causa; perciò detta sacra Consulta hà ordinato, che per l'auuenire non si ammetta alcuno per Cancelliero, & à scriuere in dette cause criminali, che sia della stessa Città, Terra, e luogo del suo Territorio, ò che habbi in essi luoghi parenti fino al secondo grado, sotto le pene dette di sopra à chi contrauerrà. Data nel Palazzo Apostolico li 19. Gennaro 1610.

Il Card. Borghese.

Gio. Antonio Puccioli Segret.

Cum autem supra dictum sit, locatio-
49 nes rerum ad Vniuersitates spectãtium
per cedulas quoque sigillatas fieri consueuisse, & Romæ, & in Vrbeueteri præsertim, quæsitum est, si cedula concipiatur in hanc formam, *offerisco venticinque scudi più di qualsiuoglia offerta*, vtrum hæc oblatio dicatur licita, aut capriosa, & reijcienda? Et cùm in facti contingẽtia hoc Romæ in appaltu alearum accidisset, & articulus *in Rota corã R.P.D. Pirouano discussum sub die 13. Ianuarij* 1617. decisum fuit, validam esse oblationem, & recipiendam; ex eo quia nõ agitur hic de licitatione palàm, & alternis vocibus repetita, vt fit ad extinctionem candelæ, in qua cognoscitur
50 quis vltimus fuerit in offerendo, sed de ea, quæ facta fuit per schedulas sigillatas, & administratoribus consignatas, in qua similis distinctio haberi non potest; ideo inter ipsas non datur prius, aut posterius, sed omnes referri debent ad tẽpus aperitionis sigillorum, quo tempore omnes schedulæ in actis esse debent exhibitæ; ideo tanquam ab actu indiuiduo aperitionis dependentes non recipiunt inter se prioritatem, aut posterioritatẽ; *Bart. in l. contractus, num. 5. C. de fide instrum. Alber. cons. 295. num. 6. & cons. 136 num.* 10. sed attenditur tantùm, quæ sit maior oblatio: Quod etiam procedit, quàmuis appareat, vnã schedulam fuisse prius, quàm aliam in actis exhibitam,
51 quia, vt dictum est, attenditur tempus aperitionis, non exhibitionis: ita dixit *Rota in d. decis. Romana appaltus alearũ, quæ legitur impressa part. 4. recent. decis. 376. censuerunt Domini, nu. 4. & per tot. vbi etiam num.* 5. habes, per declaratio-
52 nes partium emanatas post publicationem oblationum, & aperitionem schedularũ, quòd scilicet vnus intelligat suã oblationẽ supra summã certam, alter verò supra vtramq; tàm certam, quàm incertam, non posse derogari iuri quæsito maiori oblatori; quia etiam altero contradicente non est locus pœnitentiæ, dũ
53 contractus est perfectus inter offerentẽ, & subhastantem; *Bart. in l. si tempora, num. 5. C. de fide instr. & iur. hast. fiscal. lib. 10. & in l. licitatio, num. 4. ff. de publ. & vectig.* aliàs multiplicarentur absurda, & nunquam finis esset subhastationi; & per declarationes partes possent tollere ius quæsitum alteri, & subuertere deliberationes; quod de iure fieri prohibetur, *Rolan. cons. 46. n. 37. lib. 2. Surd. cons. 117. num. 6. lib. 1.*

Et cum hæc eadem quæstio euenisset in Ciuitate Vrbeuetana super appaltu

Can-

Cancellariæ ciuilis, requisitus super solutione quæstionis, proposui, videndam esse *prædictam Rota Romanæ decisionem*, cui partes acquieuerunt.

54 Sed numquid offerens gabellis pro persona nominanda, vtrum facta nominatione sit liberatus? affirmatiuam tenuerunt *Magon.decis.Floren.37.num.16. Gratian.discept. forens. cap.132.num.32. & alij multi relati a Io.Bapt.Hodier. in addit.ad Surd.decis.226.num.1.& 2. qui tamen in num.seq.* multis modis hanc conclusionem declarat, vt videre est apud ipsum.

An autem mulieres possint licitare, &

55 offerre in appaltu gabellarum, & appaltationis munus exercere? vide, quæ dixit *Rota in Romana mensa nummularia, decis.663. Leo.X. per totam, part.1. recent. vbi sub num.5.* decisum habes, mulieres esse incapaces exercitij, & exactionis gabellarum, nec posse succedere parentibus in huiusmodi muneribus publicis, *vt ibi num.6.& 7.* & redditur ratio, quia gabellas exigere est munus merè personale, quod fœminis non conceditur; & faciũt, quæ diximus supra de oblationibus minorum non recipiendis, quia minores, & mulieres sine solemnitatibus non obligantur.

56 Inuigilãdum est denique officialibus, & administratoribus, ne solemnitates a iure, vel consuetudine, aut statuto requisitas in subhastatione rerum ad Vniuersitates spectantium omittant, vel negligant, quia si ex negligentia, vel omissione damnum aliquod Vniuersitatibus inferatur, ab ipsis officialibus, & administratoribus sarciendum erit, & contra illos dabitur actio; *l.1.in fin.ibi, quæ ex hoc titulo pensitatio canonica desideratur, ex officiorũ facultatibus seruetur, C.de locat. præd.ciuil.lib.11.vbi Io.de Plat. in princ.* notat, locãtes prædia publica, suo pericu

57 lo locare, itaut si aliquod damnũ Reipublicæ occurrat ex eorum mala locatione, ab ipsis sarciendum esse; quod etiam habetur *in l.quicumq; C.de fund.patrim. lib.11. ibi, scientibus ijs, quos talium rerum cura sollicitat, in se negligentiæ damna, si huiusmodi cautio defuerit, esse vertenda, &c.*

Denique sciendum est, locationes ga-

58 bellarum semper fieri cum iisdem conditionibus, quibus antea fuerant locatę; *Rota coram Caualerio, decis.60. in elitus populus, num.9. & videatur Afflict. super feud. quæ sint regalia, in verb. vectigalia, num.98. vbi ex sententia Bart.in*

59 *l.1.C.de pascuis pub.lib.11.* dicit, omne pactum initum per officiales cum emptoribus gabellarum contra solitum vendendi modum esse nullum, quia intelligitur concessa facultas officialibus, vt vendant more sòlito, & non alitèr. Caueant ergo emptores gabellarum, ne

60 faciant pacta insolita, quia non præsumitur, quòd quis velit nisi id, quood consuetum est eri; *ita Afflict.ibi.*

SVMMARIVM.

1 *Vectigal quid sit, & a quibus indici, vel imponi possit.*

2 *Differentia inter vectigal, gabellam, pedagium, guidagium, tributum, & alia huiusmodi.*

Et onera prædicta si in præiudicium Ecclesiarum, & Ecclesiasticarum personarum imponantur, excommunicationis pœna incurritur. num.3.

4 *Ciuitas agnoscens superiorem si gabellam imponat, soluenda non est.*

Sed hanc conclusionem declara pluribus modis, vt num.5.

6 *Vectigalia qua de causa fuerunt a principio inuenta.*

7 *Quod a iure reprobatur, non potest fieri licitum per consuetudinem.*

8 *Gabella non est soluenda pro èquo, super quo quis equitat.*

9 *Consuetudo inducta contra ius diuinum, & naturale, etiam longissima non est seruanda.*

10 *Consuetudo induci non potest, nisi vbi deficit ius.*

11 *Gabella non est soluenda pro rebus, quæ sui vsus causa deferuntur.*

12 *Communitates Status Ecclesiastici non possunt acquirere ius exigendi gabellas a conducentibus grasciam ad Vrbẽ etiam per longam consuetudinem.*

13 *Bulla Cœnæ Domini interrumpit quamcumque præscriptionem; & quare.*

14 *Diuturnitas temporis non tollit peccatum.*

Limitatur posita conclusio, vt Communitates exigere possint gabellam a conducentibus grasciam ad Vrbem, quando habent titulum ex concessione Papæ. num.15.

Declaratur hæc conclusio, vt non procedat in rebus pro vsu Ecclesiarum, & Ecclesiasticarum personarum: Sed hoc etiam declaratur. num.

17 *Statutum de retractu licèt aliquando liget clericos, nunquam tamen ligat Ecclesias.*

18 *Gabella soluenda est, quando bona exeunt de manu priuilegiati.*

19 *Res empta ab Ecclesia si transportetur sumptibus ipsius Ecclesiæ, est immunis.*
Declara tamen vt ibi.

20 *Factum emptoris non differt a facto venditoris exempti, & quare.*

21 *Res quò magis onere caret, eò maiori pretio distrahi solet.*

22 *Episcopus vendens frumentum suæ mensæ, quod est exemptum, an possit etiam vendere exemptionem a gabella, & quomodo hæc conclusio intelligatur.*

23 *Vendens equum cum pacto cōducendi illū ad domum emptoris, quis eorum teneatur ad solutionem gabellæ.*

24 *Mulio tenetur soluere gabellam pro mulo, pro sarcina verò tenetur dominus sarcinæ, & quare.*

25 *Gabella non soluit ille, qui coactus est portare rem gabellæ onustam, & quare.*

26 *Gabellā non est soluenda pro naui, quæ vi ventorum, vel piratarum appulsa est in portum.*

27 *Emens rem a clericis, & alijs priuilegiatis extra Ciuitatem, an soluat gabellā in ingressu Ciuitatis.*

28 *Exemptus a solutione gabellæ alios excusare non potest, aliàs perdit priuilegium.*

29 *Exemptio concessa Ecclesiæ, & ecclesiasticis personis numquid extendatur ad earum colonos, & familiares. & num. 30.*

31 *Princeps concedens immunitatem alicui in præiudicium Vniuersitatis, vel alterius, an teneatur sarcire damnum.*

32 *Habens immunitatem a Principe, si soluat gabellam, vtrum amittat priuilegium.*

33 *Gabella soluenda in transitu pontis, an sit soluenda, si quis transeat per vadum.*

34 *Itinerantes non debent recedere a recta via, & publica, & quare; quæ tamen conclusio declaratur.*

35 *Vniuersitates habentes priuilegium exigendi gabellas a transeuntibus tenentur cōseruare iter tutum a latronibus, manutenere pontes, & vias.*

36 *Gabella an sit exigenda cum augumento, quando moneta est aucta.*

37 *Gabella vendita sub certa quantitate, & forma, si postea augeatur, cuius sit augumentum.*

38 *Communitas an possit post venditam exactionem gabellæ illam augere.*

39 *Conductori gabellæ facienda est remissio, licèt promiserit non petere, quando res non manet in statu, in quo erat tempore contractus.*

40 *Publicanus an cogi possit ad soluendum responsiones anticipatas.*

41 *Publicanus non soluens responsiones tempore conuento, an teneatur ad vsuras, & damna.*

42 *Gabellarius non soluens in tempore conuento, an possit expelli, & alteri locari vectigal.*

43 *Immunis a solutione gabellæ an teneatur denunciare gabellario, & concordantur opiniones inter se contrariæ.*

44 *Nemo debet sibi ius dicere, & instruendus est gabellarius, ne fiat fraus gabellæ.*

45 *Transiens per locum, in quo soluenda est gabella, sed non adest qui illā recipiat, an cadat in commissum, si non soluit.*

46 *Gabellarij non possunt cogere viatores ad soluendum fasciculos, seu fardellos: redditur ratio, & declaratur conclusio.*

47 *Gabellā fraudare voluisse, quomodo probetur, & quanto tempore præscribatur hæc actio: vide remissiuè.*

48 *Verbum, seu dictio,* cadere in commissū, *quid importet.*

49 *Bona forensium, si ignorant, vbi soluatur gabella, non cadunt in commissum.*

50 *Bona, quæ cadunt in commissum, an sint applicanda gabellario, vel Vniuersitati vendenti gabellam.*

51 *Gabellarius agens pro recuperatione rerum, quæ ceciderunt in commissum, quid probare debeat, & quanto tempore duret hæc actio.*

52 *Ponitur casus statuti loquentis de rebus, quæ cadunt in commissum.*

53 *Emere animo negociandi quando quis præsumatur.*

54 *Hospites, & caupones præsumuntur emere vinum animo negociandi, & ideo tenentur ad gabellam.*

55 *Gabellam vini soluunt Vniuersitates Status Ecclesiastici ex conuentione inita cum Camera Apostolica, & in qua summa; quam summam recuperare debent ab hospitibus, & cauponis, & etiam ab ijs, qui minutatim vendunt in domibus proprijs.*
Hæc tamen conclusio maximas habet difficultates in puncto iuris, præsertim quoad clericos, num. 56.

Vendens

95 *Quod Vniuersitati debetur, singulis non debetur.*

96 *Gabella imposita super extractione frumenti, non comprehendit, quod extrahitur causa seminandi.*

97 *Gabellam fraudare vtrum liceat, itaut fraudans sit tutus in conscientia.*

98 *Gabella imposita a Principe habente potestatem fauore publico, dicitur fauorabilis.*

99 *Recusans soluere gabellam legitimè impositam incidit in crimen lesæ maiestatis.*

100 *Quot modis quis dicatur fraudare gabellam, itaut incidat in commissum.*

101 *Probatio exactionis gabellæ an fieri possit ex libris publicanorum.*

102 *Actus vnicus solutionis sufficit ad acquirendam quasi possessionem in incorporalibus, quando non agitur de nouo iure acquirendo.*

103 *Solutum gabellarijs potius præsumitur extortum, quàm legitimè solutum, & exactum.*

104 *Gabellarius requisitus ad exhibendum suos libros, nisi exhibeat, qua pœna teneatur.*

105 *Gabella soluenda pro instrumento, vtrũ soluenda sit pro scriptura priuata.*

106 *Artifex obligatus soluere gabellam quolibet anno, si vno anno non soluat, sed in secundo, in quo non faciat mentionem de debito primi anni, an incidat in pœnam.*

107 *Gabella imposita super animalibus non extenditur ad aues, & pisces.*

108 *Statutum disponens gabellam esse soluendam in venditione bestiarum, non comprehendit macellarios; & quare.*

109 *Mortuo boue a testatore legato, neque caro, neque corium debetur.*

110 *Gabella soluta pro animali vendito, si redhibeatur, restituenda est gabella.*

111 *Gabella non est pro lardo, quia lardum non est caro, nec è contra.*

112 *Gabella soluenda est de auibus, quando aues sunt in fructu.*

113 *Gabella super animali nascenti, si animal prægnans ducatur in loco immuni, donec pariat, nihilominus debetur gabella.*

114 *Mercator non excusatur a solutione gabellæ, si faciat emere merces a ciue immuni.*

115 *Mulio introducens rem meam intra Ciuitatem, & non soluat gabellam, vtrum res mea cadat in commissum.*

116 *Statutum disponens mercatorem panni teneri ad solutionem decimi, mercator verò lanæ ad quinque, si mercator panni efficiatur mercator lanæ, an teneatur ad decem, vel quinque.*

117 *Gabella imposita super lana vtrum extendatur ad pelles lanatas, & quid in pellibus bouum, & porcorum.*

118 *Gabella soluenda de pomis an extendatur ad glandes, neque statutum imponens pœnam super damno pomorũ, extenditur ad glandes.*

119 *Statutum, quòd coloni soluant gabellã pro dominis, tanquam iniquum non valet.*

120 *Gabellæ solutio præscribi potest, & induci potest liberatio.*
Limita non habere locum quoad Vniuersitates, quando gabellarius fuit negligens, quia eius negligentia non nocet Vniuersitati. num. 121.

§. XVII.

Gloss. 2.

Vectigalium.

CAP. XXXXVII.

1 VECTIGAL est id, quod pro rebus Ciuitati inuectis, vel euectis publico soluitur, *ex Alciat. in l. eũ qui vectigal, ff. de verb. signif.* apud nos communitèr appellatur, *gabella*, & hac voce vsus est Summus Pont. Clem. VIII. in hac Constitutione super Bono Regimine, sic etiam *Bertac. Ferrett Gutier. Parrinus in eorum tract. de gabellis* nuncuparunt; videatur etiam *Galgan de iure pub. lib. 4 tit. 11.*

Has autem gabellas, seu vectigalia solus Princeps supremus indicere potest, *c. super quibusdam, & ibi gloss. in verb. pedagia, de verb. signif. l. vectigalia, ff. de vect gal. vbi Hermogenianus hæc ait.* [*Vectigalia* sine imperatorum præcepto, neque Præsidi, neque Curatori,

tori, neque Curiæ constituere, neque præcedentia reformare, & his vel addere, vel diminuere *licet.*]

Quandoque tamen ex antiqua consuetudine, a tempore, cuius non extet memoria, indici potest; probat *text. in c.26. super quibusdam, vers. vel ex antiqua, de verb. signif.*

2 Differentiā verò inter vectigal, gabellam, pedagium, guidagium, tributum, angariam, ansarium, portorium, censū, collectam, taxam, imbottatum, & alia huiusmodi, collige *ex gloss. & Doct. in d. c. super quibusdā, §. pedagia, ex Tomat. de muner. patrimon. §. exactio, num. 15. & seq. Redobal. Parrin. de gabellis, par. 2. num. 107. & plurib. seqq.*

3 Sciendum est autem, si prædicta onera in præiudicium, vel odium Ecclesiarum, seu ecclesiasticarum personarum imponantur, vel quis ausus fuerit sine expressa Summi Pontificis licentia imponere, excommunicationem in Bulla Cœnæ Domini incurrit, vt videre est in *Bulla 63. Pauli V. Bullar. nou. to. 3. §. 5. & 18. pag. 251. Nauar. consil. 6. per tot. lib. 3. tit. de censib. Rolan. cons. 71. per tot. lib. 4. & alij multi.*

4 Si verò Ciuitas, quæ superiorē agnoscit, gabellam imponat, solui non debet, & soluta vi, aut simplicitate, restituenda est; *Bald. in l. vectigalia, C. vectig. nou. inst. non poss. vbi Salyc. num. 4. & alibi* declarat, & limitat conclusionem, quan-
5 do Ciuitas haberet consuetudinem imponendi gabellas, cuius memoria in cōtrarium non extaret, *per tex. in d. c. super quibusdam, de verb. signif.* Sed hæc quoque limitatio aliam recipit declarationem; vt quàmuis Vniuersitas ex antiqua consuetudine præscripserit ius indicendi gabellam inter suos ciues, non poterit tamen illam exigere a domino ipsius Vniuersitatis; *Surd. cons. 262. num. 29. lib. 2.* addens hoc esse verum, nedum in bonis, quæ dominus possidet tempore impositionis gabellæ; sed etiam in alijs bonis postea quæsitis; quia mutatione personæ mutatur rei conditio; *vt ibi nu. 30. vide Guid. Pap. in quæst. 384.*

Declara secundò non esse soluendam gabellam a fisco, neque pro rebus ad vsum ipsius proprium destinatis, nec etiā pro instrumentis ruralibus; *l. vniuersi, & ibi Bald. C. de vectig. & com. Surd. cōs. 239 n. 8. & alibi lib. 2.* nec pro rebus ad vsum propriū, cuius personę, & ad probandum rē esse pro vsu proprio sufficere iuramentū, *id* *Surd. cons. 205. n. 15. lib. 2. cons. 307 num. 3. vol. 3. Parrin. de gabel. in prima par. per tot.* & idem dicendum, quàmuis mutetur propositum, & res pro vsu portata postea vendatur, scribit etiam *Surd. cons. 18. num. 293. Clar. in quæst. crimin. 82. statut. 8. vers. sed pone, & alij multi relati a Parrino de gabell. part. 1. n. 300. Rol. a Vall. cons. 71. num. 19. lib. 4.* Verùm licèt hęc conclusio vera sit de iure, de consuetudine tamen soluendam esse dicit, *Ruin. cons. 112. nu. 8. lib. 5. Menoch. cons. 312. num. 2. lib. 4. & cons. 744. num. 2 vol. 8. Azor. inst. moral. tom. 3. lib. 5. de delictis, ex quibus oritur restitutio, cap. 21. per tot. & vide Lexium de iustit. & iur. lib. 2. cap. 33. de trib. & vectig. dubit. 7 per tot. & alios multos congerit Parrin. de gabell. a num. 27. vsque ad 45. vbi in vers. his tamen non attentis*, ex pluribus probat, huiusmodi consuetudinem contra expressam iuris dispositionem non esse attendendam.

6 Primò, quia vectigalia ea tantùm de causa fuerunt inuenta, & a principio introducta, vt soluantur ab ijs, qui negociationis causa, seu transferendarum mercium occasione mercantur, *l. omnium, C. de vectig. Marc. decis. 41. num. 7. vol. 2.*

7 Secundò, quia non potest fieri licitū consuetudine, quod a iure reprobatur, *c. 1. de const. in 6. Anchar. cons. 264. pramittendum est, vers. tamen quia hæc consuetudo, & per tot.* vbi probat, non esse
8 soluendam gabellam pro equo, super quo quis equitat; quàmuis adsit cōsuetudo, quia hæc est contra ius; *Rolan. cons. 71. num. 21. lib. 4. & Doctores relati a Surd. cons. 333. num. 6. lib. 6. & a Fontanell. de pact. nupt. claus. 3. gloss. 2. n. 27.* volentes, consuetudinem facere licitū, quod aliàs est illicitum, intelligendi sūt, modò id, quod a consuetudine inducitur, non sit contra ius Diuinum, aut naturale, quia tunc consuetudo etiam lon-
9 gissima, & ab omnibus seruata non potest dare titulum, nec excusare, & irrationabilis dicenda est; *Hieron. Boic. c. innouamus, num. 4. de censib. Rota Romana in Vrbeuetana census coram Gipsio, 6. Iunij 1594. impressa post tract. Cenc. de censib. decis. 11. num. 2. & 3.* & mala consuetudo corruptela dicitur, & ad officium iudicis pertinet celerrimè obuiare ne radices faciat, *c. mala consuetudo dist. 8.* vbi assignatur ratio, quia in priuilegiorū ius ab improbis assumitur; *Rocch. de Curt. in c. cum tanto, sect. 1. num. 34. & 35 de consuetud.*

Expres-

Expressam verò sanctionem iuris (non esse scilicet soluendam gabellam pro rebus vsualibus) habemus *in l. vniuersi*, *C. de vectigal. & comm. vbi hæc legũtur.* [*Vniuersi* prouinciales pro his rebus, quas ad vsum proprium, vel ad fiscum fiunt, vel exercendi ruris gratia reuehũt, nullũ vectigal a stationarijs exigatur, &c. capitali pœna proposita stationarijs, & vrbanis militibus, & cæteris personis, quarum auaritia id tentari *firmatur*.] Hæc Imper. Nec consuetudinem induci posse, nisi vbi deficit ius, habetur *in c. consuetudo autem, distin. 1. & ibi gloss. in verb. cum deficit*, quæ ait, tunc recurrendum esse ad cõsuetudinem, cum lex deficit; & idẽ quoque dicendum in statutis, docet *Feder. de Senis cons. 17. nu. 5 Salycet. in l. a legatis, C. de vectig.* ait. Legatos, seu Ambasciatores non teneri ad solutionem gabellæ pro ijs, quæ portant de loco, vnde reuertuntur, dummodo sint sui vsus gratia; nam si sunt ad alium vsum, tenentur, vt ibi per eum; *Ferrett. de gabell. num. 211.* & ità (vt audio) seruatur in Vrbe cum Oratoribus, & Legatis Principum: & de hac etiam consuetudine testatur *Afflict. super feud. quæ sint regalia, in verb. vectigalia, num. 101. in fin.*

10

11

12 Declara tertiò, consuetudinem introductam ab Vniuersitatibus, cuius memoria non existat in contrarium, exigẽdi gabellas, quæ quidem consuetudo vbi cesset, repugnantia iuris tribuit titulum, ex supradictis, & scribunt *Decius cons. 649. num. 1. part 5. Marcab. ab Anguill. cons. 9. num. 19.* non habere locum in rebus, quæ ad victum, vulgò, grascia, Romam asportantur; quia hoc per interdictum negatiuum prohibetur generalitèr omnibus, tam priuatis viris, quã Vniuersitatibus, propter Bullã, quæ dicitur, *in Cœna Domini, §. 8.* & quotidie videmus ad huius Bullæ executionem edicta promulgata ab Eminentiss. Card. Camerario, & Illustriss. D. Grasciæ Præside, & ita in facti contingentia vidi in causa Viterbien. quæ Ciuitas in locatione gabellæ, quæ dicitur, *del Passaggio*, inter alia specificè locauerat exactionem gabellę ab ijs, qui conducunt boues pingues, vulgò, *Cameroni*, ad Vrbem, & cũ quidam conductor fuisset requisitus pro solutione gabellæ, exhibuit inhibitionẽ emanatam a Card. Camerario in vim d. Bullæ, & suarum facultatum: & licèt Ciuitas multùm institisset pro illius moderatione, nihil tamen obtinuit; quamobrem gabellarius petijt pro hac parte remissionem gabellæ, & introducta in prima instantia lite in partibus coram Gubernatore, fuit contra Communitatem pronunciatum; sed causa in Congregatione Boni Regiminis reassumpta, quàmuis multi ex Eminentiss. Dominis Cardd. & Reuerendiss. Prælatis inclinarent pro confirmatione primæ sententię per ea, quæ dicunt *Doctores, præcipuè Boss. tract. de remiss. merced. publican. per tot.* alij tamen ponderando verba Bullæ Boni Regiminis in hoc §. 17. vbi sancitũ est, nullam esse faciendam remissionem, & in quocumque instrumento locationis per administratores Vniuersitatum faciendo, semper apponendam esse renunciationem cuiuis remissioni, seu defalco, *vt dicemus infra latius, gloss. seq. cap. 48. de remissione mercedis, &c.* ideo placuit Dominis huius articuli diffinitionem, seu determinationem pro nunc differre. Quod autem diximus, Vniuersitates non posse præscribere ius exigẽdi gabellam contra conducentes grasciã ad Vrbem, ratio est, quia dicta Bulla in Cœna Domini legitur quolibet anno in

13 Parasceue, publicè, & palàm, Summo Põtifice, S.R.E. Cardinalibus, & tota Curia præsentibus, & est inserta in volumine aliarum Bullarum, & affigitur etiam in locis publicis; & ideo cum omnibus innotescat, & innotescere debeat, quamcumque præscriptionem, seu titulum, quem Vniuersitates ex tacita Principis acquiescentia possent acquirere, interrumpit, & tollit, malamque fidem in ipsos possessores inducit propter scientiam, saltem præsumptam actus prohibiti, *Surd. cons. 115. num. 21. lib. 1. Crauett. cons. 134 nu. 16.* Accedit etiam decretum irritans appositum in d. Bulla, quod inficit non solum titulum, sed possessionem; *Anton. Gabr. concl. 3. de claus. num. 1. & seq. Put. decis. 94. num 2. & 4. lib. 1. in nou.* adest etiam peccatum, & excommunicatio illorum, qui contrafaciunt, quapropter sine interpellatione

14 interrumpitur, nec potest adesse præscriptio, quia diuturnitas temporis non tollit peccatum; *Mar. Socin. c. cum in Ecclesiæ, num. 12. de simon. Bonacoss. comm. opin. crim. part. 2. litera P. Lal. Zecchius de priuileg. Eccles. priuil. 34. num. 4. & alij relati a Parrin. de gabell. part. prima num. 228.*

15 Limitatur tamen hæc tertia declaratio, quando Vniuersitas habeat titulum ex concessione Papę exigendi gabellam,

etiam

etiam a conducentibus grasciam ad Vrbem; quia non obstante d. Bulla Cœnæ Domini, & Bandimento Card. Camerarij poterit illam exigere; & ita obtinui ego pro Ciuitate Vrbeuetana, primò coram R.P.D. Garzadoro Card. Camerarij Auditore die prima Septembris 1622. per acta D. Petri Antonij Seueri Cameræ Apostolicæ notarij, deinde in ipsamet Camera die 19. Iunij 1623. contradicente R. P. D. Antonio Cicalotto tunc ipsius Cameræ Commissario generali, viro quidem integerrimo, in rebus Cameralibus, & forensibus Romanæ Curiè apprimè erudito; per multos enim annos in illa versatus est; quamobrem licèt ætate grauis, & septuagenario maior, eandem ingenuitatem, & animi constantiam retinens, Eminentiss. Card. Hippolyti Aldobrandini Camerarij in rebus ad eius tribunal concernentibus Auditoris generalis munere functus est. Ciuitas ergo Vrbeuetana Patria mea obtinuit manutenerì in quasi possessione exigendi gabellam a conducentibus grasciam ad Vrbem, quia docuit de titulo per Chirographum fel. rec. Pauli V. concedentis hanc facultatem ad angustias ipsius Ciuitatis subleuandas, cum reperiretur grauissimo ære alieno grauata, nempe sc. 72. m. & pro maiori parte, vt dignum ipsi Principi obsequium, & in necessitatibus grati animi, & fidelitatis signum ostenderet, contracto; & ideo non solùm æqua, sed etiam iuridica fuit ista concessio, & manutentio, *ad text. in l. 10. vectigalis quacumque, & l. penes illum, C. de vectig. & comm.*

Ex ijsdem quoque rationibus obtinui pro Communitate Ciuitatis Castellanæ; quia & ipsa ad subleuãdas eius angustias obtinuit a fel. rec. Cleméte VIII. amplissimum priuilegium exigẽdi pedagium, seu gabellam a quibusuis per suum territorium transeuntibus, etiamsi grasciam, & annonam conducant ad Vrbem, vt in literis in forma Breuis sub annulo Piscatoris die 31. Octobris 1601. Pontific. 10. expeditis plenius continetur. Et cum aliquando nonnulli muliones, & datianarij vigore inhibitionis Card. Camerarij huius Breuis executionem, & exactionem impedire tentassent, sacra Cõgregatio Boni Regiminis ita rescripsit.

Al Gouernatore di Ciuita Castellana.

Hauendo facoltà cotesto Publico, per Breue concessogli dalla san. mem. di Clemente VIII di riscuotere la gabella del passo anche da quelli, che conducano grascia per Roma; voi permetterete al suo Appaltatore, che l'esiga, non ostante qualsiuoglia inhibitione, che così hanno risoluto questi Signori miei Eminentissimi in conformità ancora della Bolla di Bono Regimine. E Dio vi guardi. Roma li 10. Nouembre 1632.

Vostro amoreuole

Il Card. Barberino.

Giulio Donati Segretario.

16 Sed numquid Vniuersitates habentes huiusmodi priuilegia a Papa possint etiã exigere gabellas, & pedagia a pro rebus, quæ ad vsum Ecclesiarum, & ecclesiasticarum personarum vehũtur, & per eorũ territoria transeunt? negatiuè decisum habes *in c. quamquam, de censib. in 6. & ibi Scribent. Gram. decis. 100. in causa Vniuersitatis, num. 19. Rol. a Valle cons. 71. duo sunt, num. 4. & per tot. lib. 4. latè Carol. de Grass. de effect. cleric. effect. 3. per tot.*

Hæc tamen conclusio suas etiam habet limitationes; & prima est, si clerici, & ecclesiasticæ personæ vehant, & reuehant bona, & merces negociandi causa, *vt in d. c. quamquam, & in Clem. vlt. eodem tit. de censib. & plura congerit Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 13. nu. 12 Carol. de Grass. in d. effect. 3. num. 175. & seq. vsque ad tot. nu. 185. viden. in n. 177.* vbi dicit, & ampliat dictum, quando clericus propter negociationem fuit ter monitus, & non cessauit; & adducit alias ampliationes, & declarationes apud ipsum videndas; & hæc quidem trina monitio facienda est a iudice ecclesiastico, *c. fin. de vit. & honest. cleric.* & quando oriatur cõtrouersia, an res deferatur causa negociandi, vel non quo casu stãdum esse iuramento clerici, dicit *Grass. ibi num. 185.* hæc etiam controuersia, & iuramentum decidenda, & deferendum coram iudice ecclesiastico, vt dixit *Rota in Barchinonen. exemptionis, corã nunc Eminentiss. Car. Corrado, 13. Iunij 1641. in §. quia fraudibus quidẽ obuiandum, & c. vers. addentes quod in casu.*

Sed hãc limitationem habere locum in clericis, & in rebus clericorum, non autem in rebus ipsiusmet Ecclesiæ, voluit *Feder. de Senis cons. 207. in Christi nomine, quem refert, sed malè citat in meo libro Afflict. in 3. par. feud. tit. quæ sint regalia, in verb. vectigalia, num. 93.* & quamuis nonnulli videantur sentire cõtrarium,

trarium, ipse tamen Afflict. dicit, non esse recedendum a communi opinione Federici: & quòd Statutum de retractu licèt aliquando liget etiam clericos, & personas ecclesiasticas, nunquam tamen ligat Ecclesias; *Carol. de Graff. de effect. cleric. effect. 2. num. 398.* quia Ecclesia nec actiuè, nec passiuè habet ius congrui; vt ibi per eum.

Limita secundò; quando bona ex-
18 eunt de manu priuilegiati, quia tunc soluenda est gabella; *Alex. cons. 35. viso processu inter Communitatem, num. 15. lib. 4 & num. 16.* reddit rationem, quia mutata persona, mutatur status rei in hac materia gabellarum, & collectarum; & hæc limitatio procedit etiã in ipsis conductoribus vectigalium, itaut priuilegia illis a fisco concessa non transmittant ad subconductores eorundem vectigalium; *ad text. in l. vnica, C. quib. mun. excus. ij, qui post implet. lib. 10. vbi Io. de Platea* nonnulla ad rem nostram colligit apud ipsum videnda; *Guid. Pap. quæst. 208. in princ.*

Verùm quando res empta ab Ecclesia transportatur expensis ipsius Ecclesiæ,
19 gaudere priuilegijs, scribit *Surd. cons. 307 n. 9. & 10. vol. 3.* & hoc idem statuendum esse, quando Ecclesia propter solutionem gabellæ damnum sentiret, quia vilius venderet, *idem Surd. cons. 301. n. 80. Hier. Gabr. cons. 156. cum Reu. D. Episcopus, num. 4. vol. 2. & num. 5.* firmat, exemptum a solutione gabellæ posse granum vendere, & pacisci, quòd extrahatur sine solutione gabellæ; & idem scribit *Menoch. cons. 136. ferè per tot. & nu. 19. & 21.* declarat conclusionem supra a nobis positam, priuilegia scilicet fisco concessa, vt sit immunis a solutione gabellarum, nòn transire ad successores, & ad ementes ab eo; quem vide.

In cõtrarium tamen videtur esse decisio *Rotæ Romanæ apud Seraph. 817. Fratres S. Hieronymi, per totam;* quæ dicit, exemptionem concessam a solutione decimarum pratorum, herbarum, syluarum, & similium, intelligendã esse pro vsu exempti, & eius animalium, nõ autem si alijs talia vendantur, & arrendentur, vt ibi; quod etiam vult in decimis *Gutier. tract. de gabell. quæst. 44. nu. 3 & seq.*

Sed hoc fortè procedit, vbi nullum interueniat pactum inter emptorem, &
20 venditorem super exemptione gabellæ, vt est casus *cons. 156. Gabriel.* quia stãte pacto, factum emptoris non differt a facto vẽditoris exempti, quia ipsemet exemptus extrahere videtur. & si emptor solueret gabellam, venditor teneretur illi restituere solutũ, & ideo exemptio euanesceret, & per indirectum læderetur immunitas; *Dec. cons. 48. maturè num. 5. Menoch. d. cons. 136. num. 16. & 19.* Vbi respondendo ad ea, quæ supra adduxerat, ita distinguit, duos casus adducens.

Primus est, quando onus gabellæ est annexum contractui, vt si Statutum dicat, soluantur duo solidi pro libra, quæ emitur, & venditur; tunc si alter contrahentium est immunis a solutione gabellæ, vterque ipsorum gaudebit immu-
21 nitate, siquidem lædi vnus non potest, quin lædatur alter, & quò magis res aliqua onere caret, eò maiori pretio distrahi solet; *Gabr. cons. 161. nu. 3. 9. & per tot. lib. 2.*

Secundus casus est, quando onus gabellæ adijcitur actui separato a contractu; exemplum: Emi frumentum ab Ecclesia, vel alio priuilegiato, volo illud extrahere è Ciuitate, vbi emi, & propter hanc extractionem soluenda est gabella; hæc solutio non respicit immediatè contractum emptionis frumenti, sed extractionem; & ideo quàmuis Ecclesia, si ipsamet extraheret, esset immunis, attamen emptor ab ea tenetur, quia hic actus extractionis (*vt Menoch. ait post Bald. loco ab eo cit.*) nihil commune habet cum Ecclesia, & cum origine contractus celebrati cum ipsa Ecclesia, *Rol. a Valle cons. 61. magnificus, nu. 18. & 19. lib. 4. Peregr. de iur. fisci, lib. 6. tit. 5.*
22 *num. 26. Gabr. d. cons. 161. nu. 7.* Qui quidem *Gabriel* contrarium consuluit pro Episc. Aesino *in d. cons. 156.* dicens, potuisse prædictum Episcopum vendere suum frumentum exemptum a gabella; & quàmuis hoc onus gabellæ non sit annexum contractui, sed veniat ex actu separato extractionis, tamen quia Episcopus pepigit, vt sine solutione gabellę extraheretur, perinde est, ac si ipsemet extraheret, & ad hoc probãdum allegat *Bald. cons. 31. in fin. vol. 1. Io. de Amicis cons. 18. num. 3. Rol. a Valle dicto cons. 61. num. 20.*

Sed concordari posse videtur hæc controuersia, si inter emptorem, & venditorem deducatur in pactum, & contrahatur, vt venditio fiat cum exẽptione, quam ipse venditor habet a solutione gabellæ; & hic est casus *D. Gabriel in dicto cons. 156. & facit Castren. in l. 1. num. 5.*

num.5.& 7. C.de Episcop. & cler. si verò venditio fiat simplicitèr absque d.pacto, neque in instrumẽto, seu contractu promittatur immunitas, tunc vera erit opinio *Menochij,& aliorum, quos ipse allegat*: locum etiam potest habere opinio Menochij, quando ageretur de solutione gabellæ in itinere, vel extra locum contractus, & quando emptor suo nomine frumentum, vel merces exportaret; quia mutata est persona, & cum ea conditio rei; *Gutier.de gabell. quæst.44. num.4. & in his terminis loquitur text. in l.licitatio, §.fin.ff.de publ. & vectig. Rolan.d.cons.61.nu.16.lib.4. Gabr. dicto cons. 156. num.3. Leon. in thesaur. fori Eccles.par.1.cap.14.num.14. Bald.in l.acceptam,quæst.15 de vsur.& sequitur Salycet.in d.l.acceptam, num.15. C.de vsur. Surd.cons.239.num.3.lib.2. & cons. 307. num.8.lib.3.* dicentes; si fiat venditio e-
23 qui, vel alterius rei ea conditione,& pacto, vt venditor teneatur conducere rẽ venditam ad domum emptoris, si in itinere soluenda sit gabella, hanc venditor non emptor soluet. Et cum multæ Vniuersitates essent coactæ portare vuas, blada, vinum intra Ciuitatem, vbi soluẽdum erat pretium illarum rerum, & in transitu, dum iter faciebant, soluenda esset gabella, quæsitum est, quis tenebatur illam soluere, & cum dominium illarum rerum adhuc esset penes ipsas Vniuersitates, ad eas videbatur pertinere onus gabellæ; *Bart.in l.1. §.hic titulus, num.6.ff. de public.* dicit, mulionem te-
24 neri soluere gabellam pro mulo, pro sarcina verò, quam fert mulus, soluenda erit a domino rerum in sarcina contentarum; sequuntur *Bertacch.de gabell.par. 7.quæst.3.qui post Bald.in l.fin. C.commod.inquit: si mulio soluit gabellam pro mercibus,eam repetit a domino rerum; Thomat.decis.Maceraten.93.n.30. Marc. decis. 41.num.1. & 2.part.2.* vbi quòd mercatores, non autem mercium conductores tenentur soluere gabellam; *Surd.cons.239.num.1.& seq.* licèt contrarium teneat in casu illius consilij; nam ibi conductio fiebat ab Vniuersitatibus de rebus ad fiscum deferendis, & consignandis; fiscus autem non soluit gabellã etiam pro rebus, quas mercimonij causa habet, vt benè probat *Surd.dict.cons. 239.a num.4.vsque ad finem*.

25 Accedit præmissis, quòd quando quis est coactus portare rem, vt erat casus dicti cons. non tenetur soluere gabellam; probat *text.in l.licitatio, §. res exercitui, ff. de public. Bald. cons.496. vol.4. Boss. vectigalia pro quib.rebus soluantur, n.3. Ferret.de gabell.num.127* Non enim iustum videtur, quòd teneatur quis soluere gabellam pro rebus, quas inuitus portat; ita *Surd.d.cons.239.* quæ sententia notanda est pro Vniuersitatibus, quæ aliquando coguntur asportare victualia, vel quid simile ad Ciuitatem dominantem, vt vidimus tempore caritatis annonæ coactas fuisse Vniuersitates Prouinciarum Marchiæ, & Vmbriæ asportare frumentum ad Vrbem pro subleuanda annona; sicuti nec soluenda est gabella pro naui, quæ vi ventorum, vel pira-
26 tarum appulsa est in portum: sicut nec tenetur ille, qui coactus est portare res ad exercitum; *Surd.d.cons.239. num.9. & 10. Thomat.d. decis.93. num.28.* licèt ille, qui spontè defert, teneatur, vt in dictis iuribus, quia volenti non fit iniuria.

Quid autem dicendum erit, si clericus, vel persona ecclesiastica, aut alius
27 priuilegiatus vendat rem extra Ciuitatem, puta carnem, sal, vel quid simile, pro quibus rebus soluitur gabella intra Ciuitatem, vtrum ille, qui emit, & introducit, si sit laicus, an teneatur ad onus gabellæ? & teneri voluerunt *Angel. de Perus.in l.vniuersi,num 2.in fin. C.de vectig.& comm. Bald. cons.496.punctus quæstionis, per tot.lib.4.Tiraq.de retract. lignag.§.1 gloss.13.nu.11.Villalob.com. opin.in verb. gabella*; & ratio videtur es-
28 se, quia immunes a solutione gabellæ, vt clerici, scholares, & similes, alios excusare non debent, si secus priuilegium amittunt; *Corsett.singul.1. in verb. gabella;Surd.cons.307.num.6.vol.3.* Et cum hanc controuersiam in facto habuissem inter Ciuitatem Vrbeuetanam, & eius publicanos ex vna,& conductorem redditaum Abbatiæ SS. Seueri, & Martyrij in suburbio ipsius Ciuitatis existentis ex altera, & cuius Abbatiæ tunc Commendatarius erat Eminentissimus Cardinalis Scipio Burghesius, fel rec Pauli V. nepos; conductor inquam d. Abbatiæ macellũ extra, & prope Ciuitatem aperierat, & illuc ciues ad emendum carnem accedebant, quia minori pretio vendebatur, & a solutione gabellæ in ingressu Ciuitatis immunes esse prætẽdebant; quamobrem introducta super hoc articulo, causa in sacra Congregatione Boni Regiminis, licèt decisum fuisset, non esse locum immunitati, & soluendam esse gabellam in ingressu Ciuitatis, ex iuri-

uoglia persona di qualunque stato, grado, dignità, ò conditione, che non sia dello Stato Ecclesiastico, & à quello immediatamente soggetto, senza espresso ordine della sacra Consulta, sotto pena, tanto à chi darà dette Cancellarie, quãto à chi pigliarà, di priuatione de' gradi, offitij, e dignità, & anco pene pecuniarie, e corporali; e d'inhabilità, ad arbitrio della medesima sacra Consulta: nè possi detta persona, alla quale sarà fatta la locatione, o deputatione, come sopra, hauere in mano le scritture, nè il maneggio, ò esercitio, ò possesso di esse, nè in alcun modo ingerirsi nelle Cancellarie cõcesseli, se prima non gli saranno consegnate tutte le scritture, libri, instrumenti, e memorie, che sono in dette Cancellarie, per inuentario, da farsi da Notaro publico di detto Stato, con interuento, e presenza del Sindico di essa Communità con l'approuatione del Gouernatore, ouero Officiale, che vi sarà pro tempore, e del Fiscale ancora di quel luogo, le quali haueranno pẽsiero, e cura, che si descriua ogni cosa diligentemente; e di fare obligare detto Cancelliero, ò Segretario, di conseruarle, custodirle, e restituirle senza difetto, mancamento, ò diminutione alcuna alle dette Communità, e per esse di suo ordine al Cancelliero, ò Segretario successore in detta Cancellaria, sotto le medesime pene dette di sopra, e sempre si debba così osseruare in ogni mutatione di detti Cancellieri, li quali siano obligati, sotto le medesime pene di fare fra vn mese copia autentica di detto inuentario, per consegnarla, occorrendo, à chi ordinarà la sacra Consulta. E perche non è conueniente, che nelle Cancellarie criminali de' luoghi dello Stato Ecclesiastico siano ammesse persone del medesimo luogo, doue sia commesso il delitto, e si faccia la causa; perciò detta sacra Consulta hà ordinato, che per l'auuenire non si ammetta alcuno per Cancelliero, & à scriuere in dette cause criminali, che sia della stessa Città, Terra, e luogo del suo Territorio, ò che habbi in essi luoghi parenti fino al secondo grado, sotto le pene dette di sopra à chi contrauerrà. Data nel Palazzo Apostolico li 19. Gennaro 1610.

Il Card. Borghese.

Gio. Antonio Puccioli Segret.

Cum autem supra dictum sit, locatio-
49 nes rerum ad Vniuersitates spectãtium per cedulas quoque sigillatas fieri consueuisse, & Romæ, & in Vrbeueteri præsertim, quæsitum est, si cedula concipiatur in hanc formam, *offerisco venticinque scudi più di qualsiuoglia offerta*, vtrum hæc oblatio dicatur licita, aut captiosa, & reijcienda? Et cùm in facti contingẽtia hoc Romæ in appaltu alearum accidisset, & articulus *in Rota corã R.P.D. Pirouano discussum sub die 23. Ianuarij* 1617. decisum fuit, validam esse oblationem, & recipiendam; ex eo quia nõ agitur hic de licitatione palàm, & alternis vocibus repetita, vt fit ad extinctionem candelæ, in qua cognoscitur
50 quis vltimus fuerit in offerendo, sed de ea, quæ facta fuit per schedulas sigillatas, & administratoribus consignatas, in qua similis distinctio haberi non potest; ideo inter ipsas non datur prius, aut posterius, sed omnes referri debent ad tẽpus aperitionis illarum, quo tempore omnes schedulæ in actis esse debent exhibitæ; ideo tanquam ab actu indiuiduo aperitionis dependentes non recipiunt inter se prioritatem, aut posterioritatẽ; *Bart. in l. contractus, num.* 5. *C. de fide instrum. Alber. cons.* 295. *num.* 6. *& cons.* 136 *num.* 10. sed attenditur tantùm, quæ sit maior oblatio: Quod etiam procedit, quàmuis appareat, vnã schedulam fuisse prius, quàm aliam in actis exhibitam,
51 quia, vt dictum est, attenditur tempus aperitionis, non exhibitionis: ita dixit *Rota in d. decis. Romana appaltus alearũ, quæ legitur impressa part.* 4. *recent. decis.* 376. *censuerunt Domini, nu.* 4. *& per tot. vbi etiam num.* 5. habes, per declaratio-
52 nes partium emanatas post publicationem oblationum, & aperitionem schedularũ, quòd scilicet vnus intelligat suã oblationẽ supra summã certam, alter verò supra vtramq; tàm certam, quàm incertam, non posse derogari iuri quæsito maiori oblatori; quia etiam altero contradicente non est locus pœnitentiæ, dũ
53 contractus est perfectus inter offerentẽ, & subhastantem; *Bart. in l. si tempora, num.* 5. *C. de fide instr. & iur. hast. fiscal. lib.* 10. *& in l. licitatio, num.* 4. *ff. de publ. & vectig.* aliàs multiplicarentur absurda, & nunquam finis esset subhastationi; & per declarationes partes possent tollere ius quæsitum alteri, & subuertere deliberationes; quod de iure fieri prohibetur, *Rolan. cons.* 46. *n.* 37. *lib.* 2. *Surd. cons.* 117. *num.* 6. *lib.* 1.

Et cum hæc eadem quæstio euenisset in Ciuitate Vrbeuetana super appaltu

Can-

Cancellariæ ciuilis, requisitus super solutione quæstionis, proposui, videndam esse *prædictam Rotæ Romanæ decisionem*, cui partes acquieuerunt.

54 Sed numquid offerens gabellis pro persona nominanda, vtrum facta nominatione sit liberatus? affirmatiuam tenuerunt *Magon.decis.Floren.37.num.16. Gratian.discept. forens. cap.132.num.32. & alij multi relati a Io.Bapt. Hodier. in addit.ad Surd.decis.226.num.1.& 2. qui tamen in num.seq.* multis modis hanc conclusionem declarat, vt videre est apud ipsum.

An autem mulieres possint licitare, &
55 offerre in appaltu gabellarum, & appaltationis munus exercere? vide, quæ dixit *Rota in Romana mensa nummularia, decis.663. Leo.X. per totam, part.1. recent. vbi sub num.5.* decisum habes, mulieres esse incapaces exercitij, & exactionis gabellarum, nec posse succedere parentibus in huiusmodi muneribus publicis, *vt ibi num.6.& 7.* & redditur ratio, quia gabellas exigere est munus merè personale, quod fœminis non conceditur; & faciũt, quæ diximus supra de oblationibus minorum non recipiendis, quia minores, & mulieres sine solemnitatibus non obligantur.

56 Inuigilãdum est denique officialibus, & administratoribus, ne solemnitates a iure, vel consuetudine, aut statuto requisitas in subhastatione rerum ad Vniuersitates spectantium omittant, vel negligant, quia si ex negligentia, vel omissione damnum aliquod Vniuersitatibus inferatur, ab ipsis officialibus, & administratoribus sarciendum erit, & contra illos dabitur actio; *l.1.in fin.ibi; quæ ex hoc titulo pensitatio canonica desideratur, ex officiorũ facultatibus seruetur, C.de locat. præd.ciuil.lib.11. vbi Io.de Plat. in princ.* notat, locãtes prædia publica, suo pericu
57 lo locare, ita ut si aliquod damnũ Reipublicæ occurrat ex eorum mala locatione, ab ipsis sarciendum esse; quod etiam habetur *in l.quicumq; C.de fund.patrim. lib.11. ibi, scientibus ijs, quos talium rerum cura sollicitat, in se negligentiæ damna, si huiusmodi cautio defuerit, esse vertenda, &c.*

Denique sciendũ est, locationes ga-
58 bellarum semper fieri cum ijsdem conditionibus, quibus antea fuerant locatę; *Rota coram Caualerio, decis.60. inclitus populus, num.9. & videatur Afflict. super feud. quæ sint regalia, in verb. vectigalia, num.98. vbi ex sententia Bart. in*
59 *l.1.C.de pascuis pub.lib.11.* dicit, omne pactum initum per officiales cum emptoribus gabellarum contra solitum vendendi modum esse nullum, quia intelligitur concessa facultas officialibus, vt vendant more solito, & non alitèr. Caueant ergo emptores gabellarum, ne
60 faciant pacta insolita, quia non præsumitur, quòd quis velit nisi id, quood consuetum est eri; *ita Afflict.ibi.*

SVMMARIVM.

1 *Vectigal quid sit, & a quibus indici, vel imponi possit.*
2 *Differentia inter vectigal, gabellam, pedagium, guidagium, tributum, & alia huiusmodi.*
Et onera prædicta si in præiudicium Ecclesiarum, & Ecclesiasticarum personarum imponantur, excommunicationis pœna incurritur. num.3.
4 *Ciuitas agnoscens superiorem si gabellam imponat, soluenda non est.*
Sed hanc conclusionem declara pluribus modis, vt num.5.
6 *Vectigalia qua de causa fuerunt a principio inuenta.*
7 *Quod a iure reprobatur, non potest fieri licitum per consuetudinem.*
8 *Gabella non est soluenda pro equo, super quo quis equitat.*
9 *Consuetudo inducta contra ius diuinum, & naturale, etiam longissima non est seruanda.*
10 *Consuetudo induci non potest, nisi vbi deficit ius.*
11 *Gabella non est soluenda pro rebus, quæ sui vsus causa deferuntur.*
12 *Communitates Status Ecclesiastici non possunt acquirere ius exigendi gabellas a conducentibus grasciam ad Vrbẽ etiam per longam consuetudinem.*
13 *Bulla Cœnæ Domini interrumpit quamcumque præscriptionem; & quare.*
14 *Diuturnitas temporis non tollit peccatum.*
Limitatur posita conclusio, vt Communitates exigere possint gabellam a conducentibus grasciam ad Vrbem, quando habent titulum ex concessione Papæ. num.15.
Declaratur hæc conclusio, vt non procedat in rebus pro vsu Ecclesiarum, & Ecclesiasticarum personarum: Sed hoc etiam declaratur. num.
17 *Statutum de retractu licèt aliquando liget clericos, nunquam tamen ligat Ecclesias.*

Vendens

95 *Quod Vniuersitati debetur, singulis non debetur.*

96 *Gabella imposita super extractione frumenti, non comprehendit, quod extrahitur causa seminandi.*

97 *Gabellam fraudare vtrum liceat, itaut fraudans sit tutus in conscientia.*

98 *Gabella imposita a Principe habente potestatem fauore publico, dicitur fauorabilis.*

99 *Recusans soluere gabellam legitimè impositam incidit in crimen læsæ maiestatis.*

100 *Quot modis quis dicatur fraudare gabellam, itaut incidat in commissum.*

101 *Probatio exactionis gabellæ an fieri possit ex libris publicanorum.*

102 *Actus vnicus solutionis sufficit ad acquirendam quasi possessionem in incorporalibus, quando non agitur de nouo iure acquirendo.*

103 *Solutum gabellarijs potius præsumitur extortum, quàm legitimè solutum, & exactum.*

104 *Gabellarius requisitus ad exhibendum suos libros, nisi exhibeat, qua pœna teneatur.*

105 *Gabella soluenda pro instrumento, vtrũ soluenda sit pro scriptura priuata.*

106 *Artifex obligatus soluere gabellam quolibet anno, si vno anno non soluat, sed in secundo, in quo non faciat mentionem de debito primi anni, an incidat in pœnam.*

107 *Gabella imposita super animalibus non extenditur ad aues, & pisces.*

108 *Statutum disponens gabellam esse soluendam in venditione bestiarum, non comprehendit macellarios; & quare.*

109 *Mortuo boue a testatore legato, neque caro, neque corium debetur.*

110 *Gabella soluta pro animali vendito, si redhibeatur, restituenda est gabella.*

111 *Gabella non est pro lardo, quia lardum non est caro, nec è contra.*

112 *Gabella soluenda est de auibus, quando aues sunt in fructu.*

113 *Gabella super animali nascenti, si animal prægnans ducatur in loco immuni, donec pariat, nihilominus debetur gabella.*

114 *Mercator non excusatur a solutione gabella, si faciat emere merces a ciue immuni.*

115 *Mulio introducens rem meam intra Ciuitatem, & non soluat gabellam, vtrum res mea cadat in commissum.*

116 *Statutum disponens mercatorem panni teneri ad solutionem decimi, mercator verò lanæ ad quinque, si mercator panni efficiatur mercator lanæ, an teneatur ad decem, vel quinque.*

117 *Gabella imposita super lana vtrum extendatur ad pelles lanatas, & quid in pellibus bouum, & porcorum.*

118 *Gabella soluenda de pomis an extendatur ad glandes, neque statutum imponens pœnam super damno pomorũ, extenditur ad glandes.*

119 *Statutum, quòd coloni soluant gabellã pro dominis, tanquam iniquum non valet.*

120 *Gabellæ solutio præscribi potest, & induci potest liberatio.*
Limita non habere locum quoad Vniuersitates, quando gabellarius fuit negligens, quia eius negligentia non nocet Vniuersitati. num. 121.

§. XVII.

Gloss. 2.

Vectigalium.

CAP. XXXXVII.

1 VECTIGAL est id, quod pro rebus Ciuitati inuectis, vel euectis publico soluitur, *ex Alciat. in l. eũ qui vectigal, ff. de verb. signif.* apud nos communitèr appellatur, *gabella*, & hac voce vsus est Summus Pont. Clem. VIII. in hac Constitutione super Bono Regimine, sic etiam *Bertac. Ferrett Gutier. Parrinus in eorum tract. de gabellis* nuncuparunt; videatur etiam *Galgan de iure pub. lib. 4 tit. 11.*

Has autem gabellas, seu vectigalia solus Princeps supremus indicere potest, *c. super quibusdam, & ibi gloss. in verb. pedagia. de verb. signif. l. vectigalia, ff. de vectig. ubi Hermogenianus hæc ait.* [*Vectigalia* sine imperatorum præcepto, neque Præsidi, neque Curatori,

tori,

tori, neque Curiæ constituere, neque præcedentia reformare, & his vel addere, vel diminuere *licet.*]

Quandoque tamen ex antiqua consuetudine, a tempore, cuius non extet memoria, indici potest; probat *text. in c.26. super quibusdam, vers. vel ex antiqua, de verb. signif.*

Differentiã verò inter vectigal, gabellam, pedagium, guidagium, tributum,
2 angariam, ansarium, portorium, censũ,
collectam, taxam, imbottatum, & alia huiusmodi, collige *ex gloss. & Doct. in d. c. super quibusdã, S. pedagia, ex Tomat. de muner. patrimon. §. exactio, num. 15. & seq. Redobal. Parrin. de gabellis, par. 2. num. 107. & plurib. seqq.*

Sciendum est autem, si prædicta one-
3 ra in præiudicium, vel odium Ecclesiarum, seu ecclesiasticarum personarum imponantur, vel quis ausus fuerit sine expressa Summi Pontificis licentia imponere, excommunicationem in Bulla Cœnæ Domini incurrit, vt videre est in *Bulla 63. Pauli V. Bullar. nou. to 3. S. 5. & 18. pag. 251. Nauar. consil. 6. per tot. lib. 3. tit. de censib. Rolan. cons. 71. per tot. lib. 4. & alij multi.*

Si verò Ciuitas, quæ superiorẽ agno-
4 scit, gabellam imponat, solui non debet,
& soluta vi, aut simplicitate, restituenda est; *Bald. in l. vectigalia, C. vectig. nou. inst. non poss. vbi* Salyc. *num. 4. & alibi* declarat. & limitat conclusionem, quan-
5 do Ciuitas haberet consuetudinem imponendi gabellas, cuius memoria in cõtrarium non extaret, *per tex. in d. c. super quibusdam, de verb. signif.* Sed hæc quoque limitatio aliam recipit declarationem; vt quàmuis Vniuersitas ex antiqua consuetudine præscripserit ius indicendi gabellam inter suos ciues, non poterit tamen illam exigere a domino ipsius Vniuersitatis; *Surd. cons. 262. num. 29. lib. 2.* addens hoc esse verum, nedum in bonis, quæ dominus possidet tempore impositionis gabellæ; sed etiam in alijs bonis postea quæsitis; quia mutatione personæ mutatur rei conditio; *vt ibi nu. 30. vide Guid. Pap. in quæst. 384.*

Declara secundò non esse soluendam gabellam a fisco, neque pro rebus ad vsum ipsius proprium destinatis, nec etiã pro instrumentis rutalibus; *l. vniuersi, & ibi Bald. C. de vectig. & com. Surd. cõs. 239 n. 8. & alibi lib. 2.* nec pro rebus ad vsum propriũ, cuius personę, & ad probandum rẽ esse pro vsu proprio sufficere iuramentũ, *idẽ Surd. cons. 205. n. 15. lib. 2. cons. 307 num. 3. vol. 3. Parrin. de gabel. in prima par. per tot.* & idem dicendum, quàmuis mutetur propositum, & res pro vsu portata postea vendatur, scribit etiam *Surd. cons. 18. num 293. Clar. in quæst. crimin. 82. statut. 8. vers. sed pone, & alij multi relati a Parrino de gabell. part. 1. n. 300. Rol. a Vall. cons. 71. num. 19. lib. 4.* Verùm licèt hęc conclusio vera sit de iure, de consuetudine tamen soluendam esse dicit, *Ruin. cons. 112. nu. 8. lib. 5. Menoch. cons. 312. num. 2. lib. 4. & cons. 744. num. 2 vol. 8. Azor. inst. moral. tom. 3. lib. 5. de delictis, ex quibus oritur restitutio, cap. 21. per tot. & vide Lexium de iustit. & iur. lib. 2. cap. 33. de trib. & vectig dubit. 7 per tot. & alios multos congerit Parrin. de gabell. a num. 27. vsque ad 45. vbi in vers. his tamen non attentis*, ex pluribus probat, huiusmodi consuetudinem contra expressam iuris dispositionem non esse attendendam.

6 Primò, quia vectigalia ea tantùm de
causa fuerunt inuenta, & a principio introducta, vt soluantur ab ijs, qui negociationis causa, seu transferendarum mercium occasione mercantur, *l. omnium, C. de vectig. Marc. decis. 41. num. 7. vol. 2.*

7 Secundò, quia non potest fieri licitã
consuetudine, quod a iure reprobatur, *c. 1. de const. in 6. Anchar. cons. 264. præmittendum est, vers. tamen quia hæc consuetudo, & per tot.* vbi probat, non esse
8 soluendam gabellam pro equo, super
quo quis equitat; quàmuis adsit cõsuetudo, quia hæc est contra ius; *Rolan. cons. 71. num. 21. lib. 4. & Doctores relati a Surd. cons. 333. num. 6. lib. 6. & a Fontanell. de pact. nupt. claus. 3. gloss. 2. n. 27.* volentes, consuetudinem facere licitũ, quod aliàs est illicitum, intelligendi sũt, modò id, quod a consuetudine inducitur, non sit contra ius Diuinum, aut naturale, quia tunc consuetudo etiam lon-
9 gissima, & ab omnibus seruata non po-
test dare titulum, nec excusare, & irrationabilis dicenda est; *Hieron. Boic. c. innouamus, num. 4 de censib. Rota Romana in Vrbeuetana census coram Gipsio, 6. Iunij 1594. impressa post tract. Cenc. de censib. decis. 11. num. 2. & 3.* & mala consuetudo corruptela dicitur, & ad officium iudicis pertinet celerrimè obuiare ne radices faciat, *c. mala consuetudo. dist. 8.* vbi assignatur ratio, quia in priuilegiorũ ius ab improbis assumitur; *Roceb. de Curt. in c. cum tanto, sect. 1. num. 34. & 35 de consuetud.*

Expres-

Expressam verò sanctionem iuris (non esse scilicet soluendam gabellam pro rebus vsualibus) habemus *in l. vniuersi*, C. *de vectigal. & comm. vbi hæc legũtur.* [*Vniuersi* prouinciales pro his rebus quas ad vsum proprium, vel ad fiscum fiunt, vel exercendi ruris gratia reuehũt, nullũ vectigal a stationarijs exigatur, &c. capitali pœna proposita stationarijs, & vrbanis militibus, & cęteris personis, quarum auaritia id tentari *firmatur*.]
10 Hæc Imper. Nec consuetudinem induci posse, nisi vbi deficit ius, habetur *in c. consuetudo autem, dist. n. 1. & ibi gloss. in verb. cum deficit*, quæ ait, tunc recurrendum esse ad cõsuetudinem, cum lex deficit; & idẽ quoque dicendum in statutis, docet *Feder. de Senis cons. 17. nu. 5 Salycet. in l. a legatis, C. de vectig.* ait. Legatos, seu Ambasciatores non teneri ad
11 solutionem gabellæ pro ijs, quæ portant de loco, vnde reuertuntur, dummodo sint sui vsus gratia; nam si sunt ad alium vsum, tenentur, vt ibi per eum; *Ferrett. de gabell. num. 211.* & ità (vt audio) seruatur in Vrbe cum Oratoribus, & Legatis Principum: & de hac etiam consuetudine testatur *Afflict. super feud. quæ sint regalia, in verb. vectigalia, num. 101. in fin.*
12 Declara tertiò, consuetudinem introductam ab Vniuersitatibus, cuius memoria non existat in contrarium, exigẽdi gabellas, quæ quidem consuetudo vbi cesset, repugnantia iuris tribuit titulum, ex supradictis, & scribunt *Decius cons. 649. num. 1. part 5. Marcab. ab Anguill. cons. 9. num. 19.* non habere locum in rebus, quæ ad victum, vulgò, grascia, Romam asportantur; quia hoc per interdictum negatiuum prohibetur generalitèr omnibus, tam priuatis viris, quã Vniuersitatibus, propter Bullã, quæ dicitur, *in Cœna Domini*, §. 8. & quotidie videmus ad huius Bullæ executionem edicta promulgata ab Eminentiss. Card. Camerario, & Illustriss. D. Grasciæ Præside, & ita in facti contingentia vidi in causa Viterbien. quæ Ciuitas in locatione gabellæ, quæ dicitur, *del Passaggio*, inter alia specificè locauerat exactionem gabellę ab ijs, qui conducunt boues pingues, vulgò, *Cameroni*, ad Vrbem, & cũ quidam conductor fuisset requisitus pro solutione gabellæ, exhibuit inhibitionẽ emanatam a Card. Camerario in vim d. Bullæ, & suarum facultatum: & licèt Ciuitas multùm institisset pro illius moderatione, nihil tamen obtinuit; quamobrem gabellarius petijt pro hac parte remissionem gabellæ, & introducta in prima instantia lite in partibus coram Gubernatore, fuit contra Communitatem pronunciatum; sed causa in Congregatione Boni Regiminis reassumpta, quamuis multi ex Eminentiss. Dominis Cardd. & Reuerendiss. Prælatis inclinarent pro confirmatione primæ sententię per ea, quæ dicunt *Doctores, præcipue Boss. tract. de remiss. merced. publican. per tot.* alij tamen ponderando verba Bullæ Boni Regiminis in hoc §. 17. vbi sancitũ est, nullam esse faciendam remissionem, & in quocumque instrumento locationis per administratores Vniuersitatum faciendo, semper apponendam esse renunciationem cuiuis remissioni, seu defalco, *vt dicemus infra latius, gloss. seq. cap. 48. de remissione mercedis, &c.* ideo placuit Dominis huius articuli diffinitionem, seu determinationem pro nunc differre. Quod autem diximus, Vniuersitates non posse præscribere ius exigẽdi gabellam contra conducentes grasciã ad Vrbem, ratio est, quia dicta Bulla in Cœna Domini legitur quolibet anno in
13 Parasceue, publicè, & palàm, Summo Põtifice, S. R. E. Cardinalibus, & tota Curia præsentibus, & est inserta in volumine aliarum Bullarum, & affigitur etiam in locis publicis; & ideo cum omnibus innotescat, & innotescere debeat, quamcumque præscriptionem, seu titulum, quem Vniuersitates ex tacita Principis acquiescentia possent acquirere, interrumpit, & tollit, malamque fidem in ipsos possessores inducit propter scientiam, saltem præsumptam actus prohibiti, *Surd. cons. 115. num. 21. lib. 1. Crauett. cons. 134 nu. 16.* Accedit etiam decretum irritans appositum in d. Bulla, quod inficit non solum titulum, sed possessionem; *Anton. Gabr. concl. 3. de claus. num. 1. & seq. Put. decis. 94. num. 2. & 4. lib. 1. in nou.* adest etiam peccatum, & excommunicatio illorum, qui contrafaciunt, quapropter sine interpellatione
14 interrumpitur, nec potest adesse præscriptio, quia diuturnitas temporis non tollit peccatum; *Mar. Socin. c. cum in Ecclesia, num. 12. de simon. Bonacoss. comm. opin. crim. part. 2. litera P. Lel. Zecchius de priuileg. Eccles. priuil. 34. num. 4. & alij relati a Parrin. de gabell. part. prima num. 228.*
15 Limitatur tamen hæc tertia declaratio, quando Vniuersitas habeat titulum ex concessione Papę exigendi gabellam, etiam

etiam a conducentibus grasciam ad Vrbem; quia non obstante d. Bulla Cœnæ Domini, & Bandimento Card. Camerarij poterit illam exigere; & ita obtinui ego pro Ciuitate Vrbeuetana, primò coram R.P.D. Garzadoro Card. Camerarij Auditore die prima Septembris 1622. per acta D. Petri Antonij Seueri Cameræ Apostolicæ notarij, deinde in ipsamet Camera die 19. Iunij 1623. contradicente R. P. D. Antonio Cicalotto tunc ipsius Cameræ Commissario generali, viro quidem integerrimo, in rebus Cameralibus, & forensibus Romanæ Curiè apprimè erudito; per multos enim annos in illa versatus est; quamobrem licèt ætate grauis, & septuagenario maior, eandem Ingenuitatem, & animi constantiam retinens, Eminentiss. Card. Hippolyti Aldobrandini Camerarij in rebus ad eius tribunal concernentibus Auditoris generalis munere functus est. Ciuitas ergo Vrbeuetana Patria mea obtinuit manuteneri in quasi possessione exigendi gabellam a conducentibus grasciam ad Vrbem, quia docuit de titulo per Chirographum fel. rec. Pauli V. concedentis hanc facultatem ad angustias ipsius Ciuitatis subleuandas, cum reperiretur grauissimo ære alieno grauata, nempe sc. 72. m. & pro maiori parte, vt dignum ipsi Principi obsequium, & in necessitatibus grati animi, & fidelitatis signum ostenderet, contracto; & ideo non solùm æqua, sed etiam iuridica fuit ista concessio, & manutentio, *ad text. in l. 10. vectigalia quæcumque, & l. penes illum, C. de vectig. & comm.*

Ex iisdem quoque rationibus obtinui pro Communitate Ciuitatis Castellanæ; quia & ipsa ad subleuãdas eius angustias obtinuit a fel. rec. Clemẽte VIII. amplissimum priuilegium exigẽdi pedagium, seu gabellam a quibusuis per suum territorium transeuntibus, etiamsi grasciam, & annonam conducant ad Vrbem, vt in literis in forma Breuis sub annulo Piscatoris die 31. Octobris 1601. Pontific. 10. expeditis plenius continetur. Et cum aliquando nonnulli maliones, & dardanarij vigore inhibitionis Card. Camerarij huius Breuis executionem, & exactionem impedire tentassent, sacra Cõgregatio Boni Regiminis ita rescripsit.

Al Gouernatore di Ciuita Castellana.

Hauendo facoltà cotesto Publico, per Breue concessogli dalla san. mem. di Clemente VIII di riscuotere la gabella del passo anche da quelli, che conducano grascia per Roma; voi permetterete al suo Appaltatore, che l'esiga, non ostante qualsiuoglia inhibitione, che così hanno risoluto questi Signori miei Eminentissimi in conformità ancora della Bolla di Bono Regimine. E Dio vi guardi. Roma li 10. Nouembre 1632.

Vostro amoreuole

Il Card. Barberino.

Giulio Donati Segretario.

16 Sed numquid Vniuersitates habentes huiusmodi priuilegia a Papa possint etiã exigere gabellas, & pedagia pro rebus, quæ ad vsum Ecclesiarum, & ecclesiasticarum personarum vehũtur, & per eorũ territoria transeunt? negatiuè decisum habes *in c. quamquam, de censib. in 6. & ibi Scribent. Gram. decis. 100. in causa Vniuersitatis, num. 19. Rol. a Valle cons. 71. duo sunt, num. 4. & per tot. lib. 4. latè Carol. de Grass. de effect. cleric. effect. 3. per tot.*

Hæc tamen conclusio suas etiam habet limitationes; & prima est, si clerici, & ecclesiasticæ personæ vehant, & reuehant bona, & merces negociandi causa, *vt in d. c. quamquam, & in Clem. vlt. eodem tit. de censib. & plura congerit Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 13. nu. 12 Carol. de Grass. in d. effect. 3. num. 175. & seq. vsque ad tot. nu. 185. viden. in n. 177.* vbi dicit, & ampliat dictum, quando clericus propter negociationem fuit ter monitus, & non cessauit; & adducit alias ampliationes, & declarationes apud ipsum videndas; & hæc quidem trina monitio facienda est a iudice ecclesiastico, *c. fin. de vit. & honest. cleric.* & quando oriatur cõtrouersia, an res deferatur causa negociandi, vel non quo casu stãdum esse iuramento clerici, dicit *Grass. ibi num. 185.* hæc etiam controuersia, & iuramentum decidenda, & deferendum coram iudice ecclesiastico, vt dixit *Rota in Barchinonen. exemptionis, corã nunc Eminentiss. Car. Corrado, 13. Iunij 1641. in §. quia fraudibus quidẽ obuiando, & c. vers. addentes quod in casu.*

Sed hãc limitationem habere locum in clericis, & in rebus clericorum, non autem in rebus ipsiusmet Ecclesiæ, voluit *Feder. de Senis cons. 207. in Christi nomine, quem refert, sed malè citat in meo libro Afflict. in 3. par. feud. tit. quæ sint regalia, in verb. vectigalia, num. 93.* & quãmuis nonnulli videantur sentire cõtrarium,

trarium, ipse tamen Afflict. dicit, non esse recedendum a communi opinione Federici: & quòd Statutum de retractu licèt aliquando liget etiam clericos, & personas ecclesiasticas, nunquam tamen ligat Ecclesias; *Carol. de Graff. de effect. cleric. effect. 2. num.* 398. quia Ecclesia nec actiuè, nec passiuè habet ius cogrui; vt ibi per eum.

Limita secundò; quando bona ex-
18 eunt de manu priuilegiati, quia tunc soluenda est gabella; *Alex. cons.* 35. *viso processu inter Communitatem, num.* 15. *lib.* 4 *& num.* 16. reddit rationem, quia mutata persona, mutatur status rei in hac materia gabellarum, & collectarum; & hæc limitatio procedit etiā in ipsis conductoribus vectigalium, itaut priuilegia illis a fisco concessa non transmittant ad subconductores eorundem vectigalium; *ad text. in l. vnica, C. quib. mun. excus. ij, qui post implet. lib.* 10. *vbi Io. de Platea* nonnulla ad rem nostram colligit apud ipsum videnda; *Guid. Pap. quæst.* 208. *in princ.*

Verùm quando res empta ab Ecclesia transportatur expensis ipsius Ecclesiæ,
19 gaudere priuilegijs, scribit *Surd. cons.* 307 *n.* 9. *&* 10. *vol.* 3. & hoc idem statuendum esse, quando Ecclesia propter solutionem gabellæ damnum sentiret, quia vilius venderet, *idem Surd. cons.* 301. *n.* 80. *Hier Gabr. cons.* 156. *cum Reu. D. Episcopus, num.* 4. *vol.* 2. *& num.* 5. firmat, exemptum a solutione gabellæ posse granum vendere, & pacisci, quòd extrahatur sine solutione gabellæ; & idem scribit *Menoch. cons.* 136. *ferè per tot. & nu.* 19. *&* 21. declarat conclusionem supra a nobis positam, priuilegia scilicet fisco concessa, vt sit immunis a solutione gabellarum, nòn transire ad successores, & ad ementes ab eo; quem vide.

In cōtrarium tamen videtur esse decisio *Rotæ Romanæ apud Seraph.* 817. *Fratres S. Hieronymi, per totam*; quæ dicit, exemptionem concessam a solutione decimarum pratorum, herbarum, syluarum, & similium, intelligendā esse pro vsu exempti, & eius animalium, nō autem si alijs talia vendantur, & arrendentur, vt ibi; quod etiam vult in decimis *Gutier. tract. de gabell. quæst.* 44. *nu.* 3 *& seq.*

Sed hoc fortè procedit, vbi nullum interueniat pactum inter emptorem, &
20 venditorem super exemptione gabellæ, vt est casus *cons.* 156. *Gabriel.* quia stā te pacto, factum emptoris non differt a facto vēditoris exempti, quia ipsemet exemptus extrahere videtur. & si emptor solueret gabellam, venditor teneretur illi restituere solutū, & ideo exemptio euanesceret, & per indirectum læderetur immunitas; *Dec. cons.* 48. *maturè num.* 5. *Menoch. d. cons.* 136. *num.* 16. *&* 19. Vbi respondendo ad ea, quæ supra adduxerat, ita distinguit, duos casus adducens.

Primus est, quando onus gabellæ est annexum contractui, vt si Statutum dicat, soluantur duo solidi pro libra, quæ emitur, & venditur; tunc si alter contrahentium est immunis a solutione gabellæ, vterque ipsorum gaudebit immu-
21 nitate, siquidem lædi vnus non potest, quin lædatur alter, & quò magis res aliqua onere caret, eò maiori pretio distrahi solet; *Gabr. cons.* 161. *nu.* 3. 9. *& per tot. lib.* 2.

Secundus casus est, quando onus gabellæ adijcitur actui separato a contractu; exemplum: Emi frumentum ab Ecclesia, vel alio priuilegiato, volo illud extrahere è Ciuitate, vbi emi, & propter hanc extractionem soluenda est gabella; hæc solutio non respicit immediatè contractum emptionis frumenti, sed extractionem; & ideo quàmuis Ecclesia, si ipsamet extraheret, esset immunis, attamen emptor ab ea tenetur, quia hic actus extractionis (*vt Menoch. ait post Bald. loco ab eo cit.*) nihil commune habet cum Ecclesia, & cum origine contractus celebrati cum ipsa Ecclesia, *Rol. a Valle cons.* 61. *magnificus, nu.* 18. *et* 19. *lib.* 4. *Peregr. de iur. fisci, lib.* 6. *tit.* 5.
22 *num.* 26. *Gabr. d. cons.* 161. *nu.* 7. Qui quidem *Gabriel* contrarium consuluit pro Episc. Aesino *in d. cons.* 156. dicens, potuisse prædictum Episcopum vendere suum frumentum exemptum a gabella; & quàmuis hoc onus gabellæ non sit annexum contractui, sed veniat ex actu separato extractionis, tamen quia Episcopus pepigit, vt sine solutione gabellę extraheretur, perinde est, ac si ipsemet extraheret, & ad hoc probādum allegat *Bald. cons.* 31. *in fin. vol.* 1. *Io. de Amicis cons.* 18. *num.* 3. *Rol. a Valle dicto cons.* 61. *num.* 20.

Sed concordari posse videtur hæc controuersia, si inter emptorem, & venditorem deducatur in pactum, & contrahatur, vt venditio fiat cum exceptione, quam ipse venditor habet a solutione gabellæ; & hic est casus *D. Gabriel in dicto cons.* 156. *& facit Castren. in l* 1. *num.* 5.

num.5. & 7. Cod. Episcop. & cler. si verò
venditio fiat simpliciter absque d. pacto,
neque in instrumento, seu contractu pro-
mittatur immunitas, tunc vera erit opi-
nio *Menochij, & aliorum, quos ipse alle-
gat*: locum etiam potest habere opinio
Menochij, quando ageretur de solutio-
ne gabellæ in itinere, vel extra locum
contractus, & quando emptor suo no-
mine frumentum, vel merces exporta-
ret; quia mutata est persona, & cum ea
conditio rei; *Gutier. de gabell. quæst. 44.
num. 4. & in his terminis loquitur text.
in l. licitatio, §. fin. ff. de publ. & vectig.
Rolan. d. cons. 61. nu. 16. lib. 4. Gabr. dicto
cons. 156. num. 3. Leon. in thesaur. fori
Eccles. par. 1. cap. 14. num. 14. Bald. in l. ac-
ceptam, quæst. 15 de vsur. & sequitur Sa-
lycet. in d. l. acceptam, num. 15. C. de vsur.
Surd. cons. 239. num. 3. lib. 2. & cons. 307.
num. 8. lib. 3.* dicentes; si fiat venditio e-
23 qui, vel alterius rei ea conditione, & pa-
cto, vt venditor teneatur conducere rē
venditam ad domum emptoris, si in iti-
nere soluenda sit gabella, hanc venditor
non emptor soluet. *Et cum multæ* Vni-
uersitates essent coactæ portare vuas,
blada, vinum intra Ciuitatem, vbi soluē-
dum erat pretium illarum rerum, & in
transitu, dum iter faciebant, soluenda
esset gabella, quæsitum est, quis teneba-
tur illam soluere, & cum dominium il-
larum rerum adhuc esset penes ipsas V-
niuersitates, ad eas videbatur pertinere
onus gabellæ; *Bart. in l. 1. §. hic titulus,
num. 6. ff. de public.* dicit, mulionem te-
24 neri soluere gabellam pro mulo, pro sar-
cina verò, quam fert mulus, soluenda
erit a domino rerum in sarcina conten-
tarum; sequuntur *Bertacch. de gabell. par.
7. quæst. 3. qui post Bald. in l. fin.* C. *com-
mod. inquit: si mulio soluit gabellam pro
mercibus, eam repetit a domino rerum*;
*Thomat. decis. Maceraten. 93. n. 30. Marc.
decis. 41. num. 1. & 2. part. 2.* vbi quòd
mercatores, non autem mercium con-
ductores tenentur soluere gabellam;
Surd. cons. 239. num. 1. & seq. licèt contra-
rium teneat in casu illius consilij; nam
ibi conductio fiebat ab Vniuersitatibus
de rebus ad fiscum deferendis, & consi-
gnandis; fiscus autem non soluit gabellā
etiam pro rebus, quas mercimonij cau-
sa habet, vt benè probat *Surd. dict. cons.
239. a num. 4. vsque ad finem*.
25 Accedit præmissis, quòd quando quis
est coactus portare rem, vt erat casus di-
cti cons. non tenetur soluere gabellam;
probat *text. in l. licitatio, §. res exercitui,
ff. de public. Bald. cons. 496. vol. 4. Boss.
vectigalia pro quib. rebus soluantur, n. 3.
Ferret. de gabell. num.* 127 Non enim iu-
stum videtur, quòd teneatur quis solue-
re gabellam pro rebus, quas inuitus por-
tat; ita *Surd. d. cons. 239.* quæ sententia
notanda est pro Vniuersitatibus, quæ a-
liquando coguntur asportare victualia,
vel quid simile ad Ciuitatem dominan-
tem, vt vidimus tempore caritatis an-
nonæ coactas fuisse Vniuersitates Pro-
uinciarum Marchiæ, & Vmbriæ asporta-
re frumentum ad Vrbem pro sublenan-
da annona; sicuti nec soluenda est gabel-
la pro naui, quæ vi ventorum, vel pira-
26 tarum appulsa est in portum: sicut nec
tenetur ille, qui coactus est portare res
ad exercitum; *Surd. d. cons. 239. num 9.
& 10. Thomat. d. decis. 93. num. 28.* licèt
ille, qui spontè defert, teneatur, vt in
dictis iuribus, quia volenti non fit in-
iuria.

Quid autem dicendum erit, si cleri-
cus, vel persona ecclesiastica, aut alius
27 priuilegiatus vendat rem extra Ciuita-
tem, puta carnem, sal, vel quid simile,
pro quibus rebus soluitur gabella intra
Ciuitatem, vtrum ille, qui emit, & in-
troducit, si sit laicus, an teneatur ad o-
nus gabellæ? & teneri voluerunt *Angel.
de Perus. in l. vniuersi, num. 2. in fin. C. de
vectig. & comm. Bald. cons. 496. punctus
quæstionis, per tot. lib. 4. Tiraq. de retract.
lignag. §. 1. gloss. 13. nu. 11. Villalob. com.
opin. in verb. gabella*; & ratio videtur es-
28 se, quia immunes a solutione gabellæ, vt
clerici, scholares, & similes, alios excu-
sare non debent, si secus priuilegium
amittunt; *Corsett. singul. 1. in verb. ga-
bella; Surd. cons. 307. num. 6. vol. 3.* Et cum
hanc controuersiam in facto habuissem
inter Ciuitatem Vrbeuetanam, & eius
publicanos ex vna, & conductorem red-
dituum Abbatiæ SS. Seueri, & Martyrij
in suburbio ipsius Ciuitatis existentis ex
altera, & cuius Abbatiæ tunc Commen-
datarius erat Eminentissimus Cardinalis
Scipio Burghesius, fel. rec. Pauli V. nepos;
conductor inquam d. Abbatiæ macellū
extra, & prope Ciuitatem aperierat, &
illuc ciues ad emendum carnem acce-
debant, quia minori pretio vendebatur,
& a solutione gabellæ in ingressu Ciui-
tatis immunes esse prætēdebant; quam-
obrem introducta super hoc articulo,
causa in sacra Congregatione Boni Re-
giminis, licèt decisum fuisset, non esse
locum immunitati, & soluendam esse
gabellam in ingressu Ciuitatis, ex iuri-

bus superius additis, & ex ijs, quæ post *Innoc. & Abbat. in c. significante, in princip. de appellat. scribit Ferrett. de gabellis, num.* 293. in puncto de venditione carnis, & de gabella eius causa soluenda; attamen huius decreti executio cum difficultate fuit in vsum adducta; quia ciues (vt mos est) magis proprium, quàm Reipublicæ vtilitatem affectant, & sequuntur.

29 Sed posito, quòd Ecclesia, & ecclesiasticæ personæ gaudeant immunitate a solutione gabellæ, nunquid hæc immunitas extendatur ad eorum colonos, & familiares? & affirmatiuam tenent *Eugen. cons. 96. per tot. lib. 1. & alij relati à Mar. Antoni. var. resolut. lib. 1. resolut. 3. per tot. Franc. Leon. in thesaur. for. Eccl. part. 1. cap. 14. de immunit. bonor. Eccles. num. 31. & seq.*

Verùm colonos proportione colonica, & familiares pro bonis proprijs nullam habere immunitatẽ, dixerunt *Surd. cons. 301. num. 89. lib. 3. Marcab. ab Anguill. cons. 18. n. 17. & seq. Roderiq. quæst. regul. quæst. 74. tom. 3. art. 14. relatus à Cherub. iun. in compend. Bullar. ad Bullã 11. Pij V. schol.* 2. qui loquitur de laico habente rem communem cum regulari; verùm in hac controuersia non est recedendum a resolutionibus sacræ Cõgregationis Immunitatis, sed in illis persistendum, vt dictum est *sup. cap.* 35.

Sed quoniam dictum est de immunitatibus, & exemptionibus in corpore iuris clausis, vt sunt concessæ clericis, & ecclesiasticis personis, & alijs supra relatis; dicamus nunc aliquid de immunitatibus, quæ conceduntur a Principe, licèt de hac eadem re fusius dicendum sit, *§. 19. gloss. 1. in verb. exemptiones, & immunitates.*

Si quis igitur exhibeat priuilegium

31 Principis, eximens a solutione gabellæ, quæritur, an ipse Princeps teneatur sarcire damnum ex ipsa exemptione, seu immunitate resultans? Hanc quæstionẽ discussam inuenies apud *Socin. senior. cons. 72. num. 4. lib. 4. Specul. tit. de censib. §. nunc dicendum, num 4. lib. 4. part. 3. Boer. decis. 213. num. 3. Ruin. cons. 125. n. 4 lib. 4.* quos refert *Surd. cons. 278. num. 5.* & pro resolutione ita distinguunt: aut Princeps recognoscit superiorem, & tenetur, aut non recognoscit, sed est supremus cum omnimoda potestate, & hic non tenetur, sed onus accrescit alijs; *Ruin. d. cons. 125. num. 6. Natta cons. 160. num. 37 lib. 1. Boer. dicta decis. 213. nu. 4. Surd. dicto consil. 278. num. 11.*

32 Verùm si habens huiusmodi priuilegium immunitatis a Principe soluat gabellam, nulla facta protestatione, quòd priuilegium amittat, nisi sit minor, seu par minori, voluit *Angel. in l. 1. §. si quis, num. 2. ff. quand. appell. sit*, quem refert *Ruin. d. cons. 125. num. 7. Alex. cons. 101. num. 10. lib. 2 Anton. Gabr. de iur. immun. conclus. 1. lib. 6. per tot.* Contrarium tamen, melius cogitans, scribit *idem Alex. cons. 193. ex themate, num. 11. lib. 2* cum hac tamen declaratione, quando solutio facta esset per longum tempus, puta triginta annorum, quia tunc amittatur priuilegium; *& Dec. cons. 638. num. 14.* vult sufficere spatium decem annorum; sed melius hæc quæstio discutietur infra *d. §. 19. gloss. 1. in verb. exemptiones, & immunitates.*

33 Quid autem dicendum erit, si soluenda sit gabella pro transitu pontis, Titius autem non vult transire per pontem, sed per vadum, an teneatur ad solutionem gabellæ? & affirmatiuè respondit *Bald. in l. 9. num. 4. C. de priuileg. fisci*, reddens rationem, quia transeuntes debent seruare consuetudinem, & tenere viam rectam, non autem distortam; *Io. de Plat. in l. Præsidibus, nu* 2. *C. de cursu publ. lib.* 12. qui ait, itinerantes non debere recedere a recta via publica, & cõ-

34 sueta, aliàs est præsumptio contra eos; & affert exemplum eorum, qui portant bladum, oleum, & aliud prohibitum a Statuto vendere vltra districtum, si reperiantur ire per deuia, & extra viam publicam, præsumuntur voluisse contra Statutum facere, & ideo possunt arrestari, donec excutiatur veritas; & hoc idẽ repetit *in l. si quis per publicũ, C. eod. tit.* vbi declarat, & limitat, quando subesset iusta causa eundi per viam obliquam, & tortuosam, quia recta via non est tuta propter bellum, incursiones militum, vel quid simile; *not. gloss. in l. 12. non solum, §. annus, in verb. ex circuitibus, ff. de excus. tutor.* At si quis conducat animalia, & hęc aufugiant, & inuito conductore transeant per pontem, in quo sit soluenda gabella; non esse tamen hoc casu soluendam, dicit *Marsil. cons. 99. num. 6. Rol. a Vall. cons. 60. num. 13. lib. 2. qui num.* 14. hoc idem esse affirmat in naui vi ventorum præter intentionem conducentis ad portum appulsa; vt est casus *in l. 1. C. de naufrag. lib. 11. vbi Lucas de Penna, & alij* notant, non esse addendam afflictionem afflicto; & diximus

ximus supra, quibus addo *Laurent. decis. Auenion.* 150. *num.* 5. ponentem casum in mulione, qui audiens in itinere recto adesse latrones, & propterea in alium territorium intrauit, non debet tamen hac de causa soluere gabellam, nec mulos, nec merces perdere, ex eo quia incideriat in commissum, quia succurrendum est ei, qui ex necessitate aliquid agit; *l. si fideiussor*, §. *si necessaria, ff. qui satisd. cogant.* & idem quoque statuendum esse in confugientibus ad Ciuitatem timore hostium, vt non teneātur ad solutionem gabellæ, dicit *Laur. in d. decis. Auenion.* 150. *num.* 5. *& per tot. faciunt Thomat. decis. Macerat.* 93. *n.* 28. *Surd. decis.* 305. *nobilis quid, num.* 32. vbi non esse soluendam gabellā ab eo, cuius nauis ventorum vi in portum præter vi

35 itineris rationem est appulsa. Et Vniuersitates habentes facultates exigendi gabellas a transeuntibus, tenentur conseruare iter tutum a latronibus, manutenere pontes, & vias; *Dec. cons.* 534. *procedendo breuitèr, num.* 6. *Corne. cons.* 181. *visa copia, nu.* 15. *vers. quia gabella, lib.* 3. *Menoch. cons.* 21. *est mea quidem, num.* 28 *Thesaur. decis. Pedem.* 214. *pecunia, nu.* 2 *Capoll. de seruit. rust. præd. cap.* 3. *num.* 50 *vers. hoc tamen fallit*; & in Statu Ecclesiastico adsunt multæ Summorum Pontificum Constitutiones, imponentes onus Vniuersitatibus, expurgandi scilicet eorum Territoria a latronibus, & erassatoribus sub pęna refectionis damnorum, vt diximus aliās fusius; & vide *Cherub. iun. ad Const.* 27. *Pij IV. schol.* 1. *&* 2.

Quid autem dicendum erit, si anti-

36 quitūs gabella soluebatur in moneta, quæ postea tractu temporis fuit aucta, vt in Statu Ecclesiastico, moneta, quæ dicitur, *il baiocco*, quod tempore Clem. VIII. fuit auctū ex quatuor ad quinque quatrenos; & aliud exemplum ponit *Thesaur. d. decis.* 214. *num.* 1. *&* 3. & locatio gabellę facta sit publicano cum expressione, his verbis videlicet (prout regulariter fieri solet) *vt pro salma, seu salma muli, vel equi exigat, &c. quinque*, numquid exactio faciēda erit cum augumento vnius quatreni pro quolibet obolo, seu baiocco? & affirmatiue decisum fuisse ait *Thesaur. d. decis.* 214. nisi alitèr longo tempore obseruatum fit, *per tex. in c. olim cautum*, 20. *de censib. & ibi Abb. num.* 1.

37 Sed si vendita sit gabellæ exactio certa sub forma, & modo exactionis, postea augumentum aliquod gabellæ accedit, quæritur, an huiusmodi augumentum cedat commodo conductoris, seu locatoris? & quòd cedere debeat ad commodum locatoris, non autem conductoris, quando est vendita exactio sub certa forma, & modo, *Boer. quæst.* 180. *num.* 8. *Peregr. de iure fisci, lib.* 6. *tit.* 5. *nu.* 34. *Menoch. cons.* 34. *num.* 15. *& cons.* 201 *nu.* 150. secus autem erit, quando venditio, seu locatio facta est simplicitèr, sine expressione, quòd gabellarij recipiāt pro qualibet salma ducatum vnum, vel quid simile: & hæc est distinctio *Angeli in l. si. vbi, ff. de petit. hæredit. quem sequuntur supracitati auctores; quibus adde Menoch. cons.* 101. *num.* 150. *Deciā cons.* 4. *num.* 2. *vers. quinto hoc in emptoribus, quem vide ferè per tot.* & faciunt, quę scribit *Iacob. Gallus cons.* 21. *ferè per tot.*

Hinc autē insurgit alia quæstio, an Ci-

38 uitates possint post venditā gabellę exactionem illam augere? & nō posse, dixerunt *Alberic. & alij relati a Menoch. d. cons.* 34. *num.* 12. 13. *&* 14. vbi reddit rationem, quia ob augumentum gabellæ non pertranseunt tot mercatores, & viatores, vt transire consueuerunt, & si fiat huiusmodi augumentum, ex quo conductor recipiat damnum, tenetur Vniuersitas ad refectionem, vt consuluit *Io. de Anan. cons.* 74. *per tot. Crauett. cons.* 95. *num.* 3. vbi ait, remissionem faciendā

39 esse conductori gabellæ, licèt promiserit eam non petere, quando res non manet in eo statu, in quo erat de tempore contractus, & quando superuenit casus verisimilitèr non cogitatus ex verisimili vulgi opinione; & ad hoc probandum allegat *Anchar. cons.* 402. *pluribus rationibus, viden.*

An autem publicanus, seu conductor

40 gabellæ cogi possit ad soluendum respōsiones promissas, ante tempus? affirmatiuam tuetur *Caroc. de locat. & cond. tit. de locat. vectig. quæst.* 9 si tamen duo principalitèr concurrant; primum est, si aliqua necessitas Principis adsit, vel Vniuersitatis; secundum est, si fiat remissio interusurij, idest damni emergentis medij temporis; *text. est in l.* 1. *& ibi gloss. fin. in verb. exoluantur*, C. *de condit. ex lege*; *vbi Bald.* hoc notandum dicit; & eius dictum refert *adden. ad d. gloss. vlt. & Salycet. ibi* refert, passim Bononiæ practicatum contra gabellarios, & datiarios; & verum esse dictum Salycet. confirmat *Marsil. in suo singul.* 355. *debitor in diem, vers. & dicit ibi Ias. in l. in diem, num.* 4. *ff. de condict. indeb. Peregr.* de

de iure fisci, lib.6. tit. 7. num. 21.

Siverò publicanus è contra non soluat
41 tempore conuento, an teneatur ad interesse, vsuras, & damna, quæ Vniuersitatibus ob retardatam solutionem contingere possunt? affirmatiuè responde, *ex l.cum quidam,§. fiscus, ff.de vsur.vbi gloss.in verb.inserunt*, notat, quòd ad fauorem fisci debitor constituitur in mora sine interpellatione; videatur *Pereg. de iure fisci, lib.6.tit.7.de debit.fiscal.in prin. & alibi*; Numquid autem gabellarius non soluens in tempore, possit expelli, & alteri locari vectigal? affirmatiuam
42 tenet Caroc.*loco cit. quæst.13.per tot.signantèr num.2. & seq.* secus autem erit, si soluat in tempore; *Afflict. & alij ab ipso relati super feud. quæ sint regalia, in verb.vectigalia, nu.102.*

43 An autem habens immunitatem teneatur denunciare gabellario bona, quę defert, ne cadant in commissum? non teneri respondet *Ruin.cons.112. num.8. lib.5.* & ita fuisse decisum in Rota Marchiæ, refert *Mar. Anton. de Amatis decis.35.in causa vertente, per tot.* Contrarium videtur velle *Parrinus de gabell. par.1.num.283.& seq.* ybi multa congerit. Possunt tamen hæ duæ contrariæ opiniones conciliari, ponderando, quæ scribit *Bart. in l.fin.§. diuus quoque, sub num.2.ff.de public.& vectig.*

Aut enim liquet gabellario, rem, quæ vehitur, non esse obnoxiam gabellæ, vt sunt libri scholarium, & res Ecclesiæ, & hoc casu non requiritur denunciatio; *Parrin.loco cit.num.288.Pereg.de iure fisci, lib.6.tit.5.num.31.vers.nisi talis.* Aut gabellario non liquet qualitas rei, quæ vehitur, & tunc facienda est denunciatio, nec clerici eximuntur; *Rolan. cons. 71.num.22. lib.4.* qui rationem reddit *a Baldo desumptam in cons.79.col.2. vol.2.* quia nemo debet sua auctoritate sibi ius
44 dicere, sed instruendus datiarius, ne colludatur, & fiat fraus gabellæ.

Si verò quis transeat per locum, in
45 quo soluenda sit gabella, nec inueniat gabellarium, nec qui eius nomine recipiat gabellam, an inquam hic non denuncians, nec soluens faciat res in commissum cadere? negatiuè respondet *Alex.cons.172.visis,& optimè discussis,n.2 lib.2.Purpur.in l. vinum, num. 24.ff. si cert. pet.Guazzin.de confisc.bonor.concl. 13.ampl.82.num.3.vers.si extaret gabellarius*, quem refert *Parrin. loco cit. sub num.285.* Sed numquid iste viator teneatur facere oblationem, & protestando dicere, *soluere gabellam, si adesset, qui reciperet*, iuxta cautelam *Bart. in l. item illa,n.9.vers.& per hoc,ff. de const.pecun.* Videatur *Alex.in cons.92.prospectis bis, num. 10.lib.1.* qui ad rem affert distinctionem; aut est facienda solutio ad impediendum cursum vsurarum, & pœnas, aut facienda est simplicitèr; primo casu requiritur depositio, & consignatio, quæ sine creditore fieri potest; in secundo verò sufficit simplex oblatio; ita *Alex.post Hostien.& alios ab eo relatos.*

Neque possunt gabellarij cogere via-
46 tores, vt soluant fasciculos, seu, vt Doctores nostri dicunt, fardellos, & fagottos; *Ripa in l.nemo potest, num.81. ff. de legat.1. Guttier. in repet. eiusdem l. nemo potest, num.409.Io.de Plat.in l.2.num.3 vers.item facit, C.quand. & quib. quarta pars, lib.10.* reddentes rationem, ne pompa, aut vilitas viatorum detegatur: Attamen si viator est suspectus, quòd secum deferat bona gabellæ obnoxia, & præsumatur, quòd velit fraudare gabellam, tunc potest cogi ad soluendum fardellum, & fagottum, & præstare patientiam, vt perquiratur, aliàs potest capi, & si resistat, ex tali resistentia puniri, *Ant. Corset.in verb.gabella, sing.2, Io.de Plat. in l. Præsidibus, num.2. C. de cursu pub. lib.12.Parrin. de gabell.par.1. num.287.* Et ita seruatur in Dohana Vrbis, ad quā res omnes, quæ introducuntur, postquā in regressu portarum sigillantur, & relinquitur pignus, deferuntur, nec ante aperitionem cassarum, & fardellorum vnà cum solutione illius, quod arbitrantur ministri ad hoc deputati, restituuntur; contra quos ministros, & publicanos insurgunt *Ferrett.de gabell. nu.215. & Io.de Plat.in l.euectiones, in princ. C. de cursu pub.lib.12.*

Quomodo autem probetur, quem
47 voluisse fraudare gabellam, docet *Mascard.de probat. concl.473. & concl. 834. viden.in conclus.verò 836.num.3. & per tot.* docet, quanto tempore præscribatur actio contra fraudantem gabellam, & concludit, *per quinquennium.*

Diximus quoque, ob non solutionem gabellæ rem siue mobilem, siue immobilem cadere in commissum, *l. commissa, ff. de public. l.euectiones, & ibi Bart. Io.de Plat.& alij, C.de cursu pub.lib.12.*

Quæritur ergo, quid sibi velint hæc
48 verba, *cadere in commissum?* & Doctores nostri explicant, vt res delatæ desinant esse deferentis, & applicentur fisco: colligitur *ex l.commissa, ff. de public. ibi,*

nam

nam quod commissum est, statim desinit eius esse, qui crimen contraxit, dominiũque rei vectigalis acquiritur; vbi gloss. in verb. acquiritur, addit, *fisco, & ordini Ciuitatis*; & fusius hanc rem pertractat *Pereg. de iure fisci, lib 6. tit. 5. num. 27. & seq. Hugo Donel. de pign. & hip. cap. 11. de iure dominij impetrandi, circa med. vers. & commissa quæcumque.*

49 Bona tamen forensium, si ignorant vbi soluatur gabella, excusationem habẽt, nec in commissum cadunt; *Gail. pract. obser. lib. 2. obser. 48. num. 26.* & ad probãdum eorum ignorantiam sufficere iuramentum affirmat; & super hoc cõsuluisse *Abbat. in cons. 35. num. 2. vers. nec potest in casu nostro, part. 1.* & quàmuis *Pereg. de iure fisci d. lib. 6. tit. 5. num. 31. vers. amplia etiam*, quædam in contrarium adducat; attamen *sub num. 35. in prima limit.* nobiscum est.

50 Sed an istæ res, quæ incidunt in commissum, applicandæ sint gabellario, an Communitati, quæ vendit gabellam? *Castren. in d. l commissa, num. 3. ff. de public.* vult, applicandas esse gabellario; & cum eo transit *Boer. quæst. 180. vidi pluriès num. 1.* reddens rationem, quia gabellarius habetur in hoc loco fisci; & ampliat dictum, etiamsi in locatione de hoc nihil dictũ sit; *Guid. Pap. quæst. 413. Pereg. de iur. fisci, loco cit. num. 32. & 33.* sed vt plurimùm ex dispositione Statutorum, vel ex conuentione inita inter Communitates, & gabellarios res istæ, quæ incidunt in commissum, & pœnæ impositæ contrauenientibus diuidũtur, itaut quandoque vna pars sit Vniuersitatis, seu officialium, alia gabellarij, alia accusatoris, alia interdum applicatur locis pijs: & hæ conuentiones seruandæ sunt, quia contractus ex conuentione legem accipiunt, *c. contractus, de reg. iur. in 6. & colligitur ex præcitatis Doctoribus.*

51 At si gabellario agendum sit rei vendicatione pro rebus, & bonis, quæ ceciderunt in commissum, quid probare debeat? vide *Mascard. de probat. concl. 835 gabellarius agens, per tot. tom. 2.* actio verò competens ad hanc rei vendicationem quinquennium durat; *Niger ad Const. Reg. cap. 2. de portularijs, num. 16. & 19. Galgan. de iure pub. lib. 4. tit. 11. num. 40.*

52 An autem res dicatur cadere in commissum, si statuto caueatur, vt pro negociatione frugum soluatur gabella; Titius autem recollegit fruges in bonis proprijs, & cum illis negociatur, vendendo, aut permutando, quæritur, an Titius teneatur soluere gabellam, & si non soluat, cadat in commissum? & negatiuè respõdeas, quia tale Statutum intelligendum est, quando quis principalitèr emit, & postea alteri vendit lucrandi causa; *c. eÿciens, dist. 88. Abb. cons. 6. prope fin. vers. nec est verum, part. 1. Crauett. cons. 6. num. 115. & 116. Marcab. ab Anguil. cõs. 18. num. 290. & seq. & num. 295.* ampliat conclusionem, nedum in bonis recollectis in fundis proprijs, sed etiam emptis, dummodo non sint empta negociandi causa; *Parrin. de gabel. par. 1. n. 300.*

53 Quando autem quis dicatur emere animo negociandi, docet *Vitalin. in Clem. præsenti, num. 58. & seq. de censib.* facit *Gram. decis. 100. nu. 26. Card. Tusc. in suis conclus. in verb. gabella, conclus. 3 num. 33. Parrin. loco cit. num. 297. vers.*
54 *& dicitur.* Et huc respexisse videtur *Sixtus V. in sua Constit. edita die* 24. *Septembris* 1588. super gabella vini minutatim vendendi, & ad hanc gabellam teneri voluit hospites, & caupones, quia isti propriè emunt animo negociandi, & lucrandi, & licèt Camera Apostolica hodie cogat Vniuersitates ad solutionem huius gabellæ, hoc prouenit ex conuentione inita cum ipsis Vniuersitatibus; itaut.

55 Prouincia Campaniæ, Latij, Maritimæ, & Sabinæ.	sc. 2100
Patrimonij, & Comitatus Vrbis veteris.	sc. 5200
Prouincia Vmbriæ.	sc. 7500
Ducatus Camerini.	sc. 1000
Marchiæ, cum Ciuitate Anconæ, & Laureti.	sc. 1700
Romandiolæ.	sc. 7500
In totum sunt	sc. 34000

Et hanc summam recuperare, & repepetere debent Vniuersitates a cauponis & hospitibus, & tabernarijs, & quandoque etiam ab ijs, qui in proprijs domibus vinum minutatim vendunt, & commoditatem præbent comedendi, prout quoad hos decisum fuit a sacra Congregatione Boni Regiminis die 4. Octobris 1614.

56 Hæ tamen resolutiones si discutiendæ sint iuxta regulas iuris communis, & circumscripta in hoc auctoritate Summi Pontificis, maximas mihi difficultates videntur habere, per ea, quæ post multos, quos allegat, scribit *Marcab. ab Anguill. cons. 18. num. 290. & seq.* vbi ponit casum de clericis, & ecclesiasticis personis

ſonis vendentibus vinum minutatìm,& non teneri ad ſolutionem gabellæ reſpondit,ſequutus *Hieronymum Zannet.* Doctorem, vt ipſe ait, inſignem Bononienſem, qui ſcripſit,clericos poſſe vendere vinum ſuum, nedum ad groſſum, ſed etiam ad minutum ſine ſolutione gabellæ; *Grammat.quoque deciſ.*100.*nu.* 16.*& alibi* ad rem facit, dum ponit argumentum, vt ipſe dicit, a fortiori, videlicet Statutũ Ciuitatis Salerni prohibens intromiſſionem vini nati extra territoria nõ includit clericos, ergo,inquit *Gramm.*a fortiori in caſu, de quo quæritur,vbi tractatur de vino proprio Eccleſiæ, quæ habet maiora priuilegia in patrimonialibus, non includetur.

Nec dicatur, quòd clerici vendentes vinum ad minutum dicantur negociari, & quodammodo exercere tabernas,quo caſu amittitur priuilegium clericale, vt
57 diximus aliàs; quia contrarium conſuluit *Abb.in conſ.6.num.2.verſ. nec eſt verum*, vbi hæc leguntur: *nec eſt verum, quòd vendendo vinum, bladum, oleum, & ſimilia ex rebus ſuis, dicatur negocia-*
58 *ri, vt ſit locus c. fin.de vita, & honeſtate cler.cum ſimilib. nam ille propriè dicitur negociari, qui emit rem, vt eam integrã lucri cauſa vendat, non ille, qui emit rẽ, vt eam reducat ad aliquam formam, vel ſi vẽdat vinum,ſeu bladum de rebus ſuis recollectum, &c.* & notant *Canoniſtæ in Clem.præſenti,de cenſib.& facit tex. in c.eijciens, diſt.*88. *Iul. Ferrett. de gabell. num.*447. conferunt,quæ ſcribit *Nauar. conſ.9.de cenſib.lib.3.* de Communit.Tiburtina vendente ius hoſpitandi; & alia
59 congerit *Parrin.de gabell.part.*1.*n.*298. *& ſeq.* Et quoniam hanc opinionem ſequuta eſt *Rota deciſ.* 159.*part.*7. *recent.* ab ea non eſt recedendum.

Quid ſi minor deferens res gabellæ
60 obnoxias, & illas publicano non denunciet,vtrum cadant in commiſſum? affirmatiuè reſpondeas, ſed habet beneficiũ reſtitutionis in integrum, vt eſt *text., in l.ſi ex cauſa,*10.§. *ſi in commiſſum, ff.de minor. Oddus de reſtit. in integr. part.*2. *quæſt.*82.*num.*38. *& ſeq. Ferrett. de gabell.num.*335. *& ſeq. Caroc. de minor. in delict.excuſ.q.*33.*n.*4.*&* 5. qui ponit caſum in minore accedente ad molendinum ſine bullettino, quo caſu impoſita ſit a Statuto pœna incidendi in commiſſum; dicit tamen *Caroc.* huiuſmodi ſtatutum,ſeu bandimenta non cõprehẽdere minores, & ad hoc probandum, multos allegat.

61 Adſunt etiam quandoque Statuta prohibentia extractionem frumenti de loco ad locum ſub certa pœna,quæritur, an hoc Statutum comprehendat etiam extractionem farinæ? hanc quæſtionem ponit *Ripa de peſte,tit. de remed.ad conſer.vbertat. num.*42. *verſ. quæro igitur*, vbi per plures numeros ſeqq. pro vtraque parte diſputat hanc quæſtionem, & poſt relatas hinc inde opiniones, concludit, extractionem farinæ cõprehenſam eſſe ſub prohibitione ſtatutorum,ſeu bandimentorum,non quidem ex vi verbi, ſed propter identitatem rationis: nam intentio ſtatuentium fuit conſeruare vbertatem, & ne ſit penuria in Ciuitate, hæc autem ratio militat tam in frumento, quàm in farina, vt *in num.* 48. *Bart. in l. quæſitum, §. illud, num.*1. *& ibi addentes in lit.c.ff. de legat.*3.*& in l.nulli,C.de frum.Vrb. conſtan.lib.*11.*vbi etiam Io. de Plat. num.*1. *& facit Surd.deciſ.*139.*num.*6. *& fere per tot.* vbi deciſum habes, dominum
62 frumenti habere prælationem in concurſu creditorum ſuper farina redacta ex frumento.

Et extẽditur etiam prohibitio ad extractionem panis propter identitatem
63 rationis, vt ſcribit *Ripa loco cit.num.*50. *&* 51.*Bertach. de gabell.*8.*part.princ. in ſecundo membro,num.*14.*& ſeq. quem ſequutus eſt Io.Bapt. Hodiern. in addit. ad Surd.deciſ* 139. *num.*2. Contrarium tamen videtur velle *Io.de Platea in dicta l.nulli,num.*1.*C.de frum.Vrbis Conſtant. lib.*11. dum ſcribit, ſi cui prohibitum eſt portare frumentum extra diſtrictum alicuius Ciuitatis, non illi denegabitur portare panem, niſi fiat in fraudem, *& num.*2.addit; piſtor, vel alius, qui debet dare panem coctum, non poteſt dare frumentum,quia materia pro materiato dari non poteſt;& hinc collige differentiam inter panem, & frumentum, & ſi gabella fuit impoſita ſuper frumento,& farina, non extenditur ad panem, quia in odioſis, vt eſt gabella, non fit extenſio; *Oſaſcb.deciſ.*4.*nu.*7.*Ferrett.de gabell. num.*79.*Surd.deciſ.*96.*num.*7.

Nec dicatur, quòd eadem ratio viget in frumento, vt non extendatur ad farinam, quia frumenti potentia per mutationem in farinam adeo victa eſt, vt ad ſuas vires, ſuaque iura amplius reuerti non poſſit, *l.quæſitum,*76.*§. illud, ff. de legat.*3.*l Iulianus,§. ſi quis rem,verſ.ſed hoc, ff. ad exhiben.*

Ad hoc autem argumentum reſpondet

det *Bart.in d.l.quæsitum, §.illud, ff.de legat.* 3. frumentum ad hoc inuentum esse, vt ex eo fiat panis, & cum farina sit præparatoria ad panem, quousque non sit peruentum ad finem, hæc non dicitur differre a prima materia frumenti, vt in simili de lana, quæ siue neta sit, vel non, quousque fuerit redacta in telam, (& vt I.C. loquuntur) in tomentum semper dicitur lana, *l. si cui lana, 68. in princip. ff. de legat. 3. ita Bart. ibi, quem sequitur Ripa loco cit. num. 45 licèt postea sub num. 50. & 51 contrarium dicat.*

Sed ista contrarietas videtur posse saluari, per ea, quæ dicit *Io. de Platea*, nempe, si extractio panis fieret in fraudem statuti, & contra mentem statuentium, qui ea scilicet ratione moti sunt, ne fiat penuria in Ciuitate; nam charitas benè ordinata a se incipit, itaut primo loco prouidendum sit ciuibus, & postea exteris, *vt dictum est supra cap. 21. de annona.*

64 Et ex hac quoque ratione motos fuisse *Summos Pontifices Pium IV. Constit. 99. Bullar. nou. tom. 2. pag. 153. vbi Cherub. iun. schol.* 1. notat, sub prohibitione frumenti esse comprehensam farinam ex identitate rationis, euitandi scilicet penuriam; *& Paulus V. in sua Const. 12. alias 10. inter grauissimas, Bullar. nou. tom. 3. pag.* 190. vbi sub pœna excommunicationis prohibetur extractio frumenti, farinæ, panis, & aliarum rerum ad annonam spectantium; & hoc casu habemus legem certam, exprimentem panem, & alia supradicta; & ideo non est hæsitandum: licèt non percutiat nostram quęstionem de solutione gabellæ; siquidem casus noster non prohibet extractionem, sed statuit, vt soluatur gabella, quæ cum sit odiosa, non debet extendi de frumento ad panem, *c. odia, de reg. iur. in 6.* & in dubio contra gabellam esse pronunciandum dicit *Surd. cōs. 307. num. fin. lib. 3.* nec esse faciendam extensionem ad farinam, voluit *Afflict. super feud. quæ sint regal. tit. vectigalia, num.* 115.

65 Sed contrarium fuisse seruatū contra Regem Portugalliæ, qui fuit condemnatus ad solutionem gabellæ pro pane biscotto, scibit *Hodier. ad Surd. dec. 139 num. 4. post Camill. de Medic. cons. 97.* qui
66 ampliat, & extendit in gabella imposita super oleo, quòd extendatur ad saponem: & in gabella soluenda de serico, quòd sit soluenda etiam in conuerso, & implicato, vulgò dicuntur trinetti, passamani, & similia; & si statutum puniat exportantem vinum, extendatur etiam ad exportantem vuas, ne fiat fraus statuto; *Ripa de remed. ad conseruan. vbert. num. 60.*

Contrarium verò decreuit sacra Con-
67 gregatio Boni Regiminis die 8. Nouēbris 1636. me instante pro Ciuitate Viterbij, cui concessum est exigere iulium vnum pro quolibet cado vini forensis, quod intra Ciuitatem inducitur, nempe hanc gabellæ exactionem non esse extendendam, si introducatur Vua; quemadmodum nec erit soluenda, si introducatur posca (quam nonnulli ex Doctoribus nostris aquaticcium vocāt) & cōficitur apud nos ex aqua superiniecta racemis, & corticibus vuæ, extracto iam musto; posca verò quid esset apud Romanos, docet *Lipsius de militia Romana, lib. 5. dial. 16. pag. apud me 325. videatur Ripa loco proximè cit. num. 61. post Bertacch. de gabell. quæst. 7. 2. membr. 8. part. prin. num. 21. licèt ipse Ripa* velit inspiciendum esse, an præualeat vinum aquæ, vel è contra, itaut si præualeat vinum, fiat extensio Statuti, *arg. text. in l. 10. quæritur, ff. de statu homin.* & ne fiat fraus statuto, *l. 29. fraus, ff. de legib.* nec etiam extendendum esse ad acetū, voluit *Bertacch. loco cit.* quia acetum est vinum corruptum, nec dicitur propriè vinum, quamobrem non est materia ap-
68 ta ad conficiendum Sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ, vt est vinum, & Sacerdos conficiens Sacramentum ex vino acescente, peccat mortalitèr; *Bonaccin. de Sacram Eucharist. disp. 2. quæst. 2. punct. 2. proposit. vnica, num. 5.*

Nec etiam gabella imposita super fru-
69 mento extenditur ad hordeum, speltā, auenam, & legumina, quia appellatione frumenti non venit ordeum, nec alia supradicta, *Io. de Plat. in l. modios, num. 1 C. de suscept. & archar. lib. 10.* quem refert, & sequitur *Ripa loco cit. nu. 57.* qui tamen contrarium tenet, si Statutum v-
70 tatur verbo, *triticum*, quia hoc magis latè patet, quàm frumentum: triticum enim dicitur omne, quod area teritur, & ex ea colligitur, & ideo sub ista ditione continentur nedum frumentum, & hordeum, auena, & spelta, sed etiam legumina, & milica; ad tradita *per gloss. in l. 94. triticum, in verb. triticum, & ibi etiā Scribentes, ff. de verb. oblig. signātèr Ias.*
71 *nu. 5.* Numquid autem soluenda sit gabella de frumēto per transitum alicuius loci, vbi talis gabella soluatur; exemplū,

Titius

Titius emit frumentum in Ciuitate Viterbij, vt illud ducat ad Vrbem veterẽ, in itinere transire debet per territorium Montis flasconis, & Balneoregij, vbi talis gabella exigitur, numquid soluenda erit? negatiuè respondet *Hodiern. ad Surd. decis.139. n. fin.* Sed contrarium seruatur de facto, nam Ciuitas Vrbeuetana, quæ anno 1638. emit frumentum in Ciuitate Tuscanensi ad conseruandã vbertatem, transeundo per territoria Montis flasconis, & Balneoregij soluit gabellam, quicquid sit de iure.

72 Nec erit omittenda quæstio, annis proximè elapsis agitata, & orta ex nouo vectigali iulij soluendi pro quolibet rubro frumenti molendi: contingit, quòd molendinarius pro sua mercede recipit frumentum, pro quo iam fuit soluta gabella, vult molendinarius molere frumentum pro mercede receptum, vtrum teneatur denuò soluere gabellam? Et

73 negatiuè videtur respondendum; quia gabella semel soluta pro vna re non debet iteratò solui, cum sit onus reale; *Bart. in l. vnica, num.38. C. de mulier. & in quo loco*; ne scilicet eadem res duplici onere prægrauetur; non enim bona fides patitur, vt semel exactum iterum exigatur; *c. bona fides, de reg. iur. in 6. l. bona fides, & ibi Cãgn. num.4. ff. eodem; Osasch. decis.4. num. fin* qui ait, vnicam

74 esse soluendam gabellam, & quãdo plures causæ deducuntur, attenditur causa, quæ minuit gabellam; *Ferrett. de gabell. num.307. Franch. decis.22. num.3. Ioseph Ludouic. decis. Perusin.114. num.1.* Sed contrarium fuit decisum ab Illustrissimo D. Thesaurario generali, & ab ipsa Camera Apostolica ad fauorem appaltatorum eiusdem Cameræ de dicta gabella iulij, vt mihi relatum est, quæ decisio fortasse processit, quia molendinarius frumentum vendidit, & ideo in commercium denuò venit, transferendo dominium in emptorem, qui tenetur ad solutionem gabellæ.

75 Alia oritur quæstio: Titius immunis a solutione gabellæ macinatus, quia in loco, vbi ipse commoratur, talis gabella non soluitur, exorta autem siccitate cogitur ire ad molendinum, in quo dicta gabella soluitur, numquid teneatur Titius ad hanc solutionem? & non teneri dixit *Ripa de priuil. contract. causa pestis, nu.161. post Io. de Platea in l.1. circa fin. vers. facit etiam, C. de naufrag. lib.11. Io. Ant. de Nigr. in comment. cap. Regni, tit. de portular. & exact. vectig. cap. 2. Caroli I. vt illorum, num.25. vers. & idem si tempore æstatis*; faciunt, quæ diximus supra de naui a ventis impulsa in portum, & de animalibus, quæ inuito domino transeunt per pontem, quæ ad solutionem gabellæ non tenentur; & est ratio, quia Titius fuit coactus propter necessitatem famis; sed etiam hæc conclusio malè seruatur in facto, vt mihi relatum est.

Soluitur etiam quandoque gabella de contractibus vigore Statuti, vel consuetudinis, quæritur, a quo sit soluenda

76 gabella, a venditore, aut ab emptore, seu ab vtraque parte contrahentium? & licèt *Abb. in c. quoniam frequentèr, nu.12 vt lite non contest.* dicat, ex æquitate soluendã esse ab vtraque parte contrahẽtium, cõtrarium tamen dixit *Cap. Tholosan. decis.451.* nempe soluendam esse ab emptore, nisi statuto, vel consuetudine alitèr caueatur, *per text. in l. debet, ff de edilit. edict. sequitur Ioseph Lud. decis. Perus. 113. n.3. par.2.* qui testatur de communi. Et *Menoch. post multos, quos allegat in consil.109. num.20.* ampliat conclusionem, si vigore statuti soluenda est gabella ab vtraque parte, & in vendi-

77 tione conuentum sit, vt ab vno tantùm soluatur gabella, talis contractus præsumitur fœneratitius; *Lupus de vsur. comm. 2. §.1, num. 45. Gutier. de gabell. quæst.46. per tot.* At si vnus contrahentium soluat partem suam gabellæ, alter verò non, vtrum contractus sustineatur

78 pro parte soluentis tantùm, an verò in totum corruat tanquam actus indiuiduus? & sustineri in totum dicit *Abb. d.c. quoniam frequentèr*, non obstante statuto disponente, ob non solutionem gabellæ ruere contractum, *vt ibi per eũ, & illi addentes in lit. c. vide Ferrett. de gabell. num.325. & seq.* qui latè discutit hanc materiam solutionis gabellæ pro contractibus; *facit Pileus quæst. 17.* vbi quærit, an soluens pro parte sua canonẽ, altero non soluente, incidat in pœnam caducitatis; & positis pro vtraque parte argumentis, concludit non incidere; verùm in hoc inspicienda esse verba statuti, vult *Ferrett. d. tract. de gabell. n.329 videndus*.

Fit aliquando vẽditio rei in loco immuni a solutione gabellæ, traditio autẽ

79 eiusdem rei in loco, vbi soluitur gabella, quæritur, quid iuris? & gabellam esse soluendam volit *Bald. in l. multum, col. vlt. vers. pone ergo; & sequitur ibi Salycet. in fin. C. si quis alteri, vel sibi*; rationẽ assi-

assignant, quia contractus præsumitur celebratus in loco, vbi fit traditio, non vbi facta est negociatio; *Petr. Pecchius de iure sisten. cap. 11. num. 2. Ferrett. dicto tract. de gabell. num. 326. & latius n. 328. Qui quidem Ferrett.* contrariam sequitur sententiam, iuxta doctrinam *gloss. in l. eum qui, §. Iulianus, & l. si duo, §. sed & certo, ff. de constit. pecun. & magis præcisè Gabr. cons. 20. num. 3. vol. 1.* qui ait, opinionem *Baldi in d. l. multum*, C. *si quis alteri*, esse ab omnibus reprobatam; quia est sibimet contrarius *in l. 1. C. vbi conuen. qui certo loco*; & hæc secunda opinio est communiter recepta; *Felin. c. licet ratione delicti, num. 18. vers. sed ipsum, de foro compet. Anton. Gabr. lib. 6. tit. de consuet. concl. 2. num. 12. & seq.* facit *Corn. cons. 106. quamquam in hac, num. 1. vers. his tamen, & per tot. lib. 4.* vbi consuluit, gabellam pro dote soluen-

80 dam esse in loco, vbi celebratæ sunt solemnitates nuptiarum, & consumatum fuit matrimonium, non autem in loco, ad quem ducenda est vxor.

Quid autem dicendum, si gabella so-

81 luta fit in contractu venditionis cum pacto de retrouendendo, seu legis commissoriæ, si fiat retrouenditio, vtrum denuo soluenda sit gabella? negatiuè respondet *Anton. Gomez in com. var. resolut. rom. 2. de contract. cap. 2. num. 31. de empt. & vend.* vbi satis claré examinat hanc quæstionem; & ratio est, quia retrouenditio dicitur sequela præcedentis contractus. *Tiraq. de retrac. conu. §. 6. gloss. 1. num. 4. & seq. & ferè per tot. Surd. & alij multi, quos allegat in decis. 321. extat in hac Ciuitate, num. 1. & 2. & per tot. & addit post Bart. Io. de Plat. & alios ab eo relatos:* si soluta sit gabella in promis-

82 sione de vendendo, non erit amplius soluenda in ipsa venditione; *idem Surd. decis. 305. per tot. Io. de Plat. in l. sancimus, num. 1. vers. & similitèr si res, C. de consulib. lib. 12.*

83 At si contractus factus cum minore rescindatur, & minor restituatur in integrum, erit ne soluenda gabella? & negatiuè respondit *Rimin. sen. cons. 306. per tot. lib. 2. Caldas de restit. in integr. in verb. infra legitimum tempus, n. 14.*

84 Titius vendidit equum habita fide de pretio, & donec sibi soluatur pretium, reseruauit dominium super ipsa ex emptor equi effectus est non soluendo in totum, vel in partem, restituit equum, quæritur, an in ista restitutione soluenda sit gabella? & negatiuè decisum in Senatu Mantuano refert *Surd. decis. 305 nobilis quidam, num. 13. vers. contra videbatur, & in num. seqq.* alia ad rem facientia congerit viden.

85 Nec etiam soluendam esse gabellam de renunciatione, & refutatione, quam faciunt filij, seu filiæ ingredientes monasteria, tam de bonis maternis, quàm paternis, ac etiam de omnibus alijs bonis, *Marcab. ab Anguil. cons. 103. n. 43. & 45.* qui hanc conclusionem probat ex communi obseruantia, & consuetudine, quæ in gabellis attenditur, *l. licitatio, §. earũ, ff. de public.* & corroboratur per ea, quæ docet *Surd. in decis. 96. quàmuis Mantuano, num. 1. vsque ad 7.* vbi nititur probare, dominia rerum inter patres, & filios potius continuari, quàm de nouo acquiri, & ideo non habet locum Statutum disponens soluendam esse gabellam de contractibus translatiuis dominij; *Rimin. sen. cons. 307. visis subtilissimis, nu. 17. & 18. lib. 2.* quæ fuit opinio originalis *Angeli in l. in suis, ff. de liber. & posth. vbi Alex.* contrarium dicit apertè, ob rationes, quas addneit *Ias. in d. l. in suis, num. 12.* Verùm *Dec. in l. fin. nu. 12. C. de edict. D. Adrian. toll.* putat non esse recedendum ab opinione Angeli; & ita videtur velle *gloss. in c. pastoralis, in verb. quasi de lucro, vers. super hoc, de decim. Afflict. in feudis, quæ sint regalia, in verb. vectigalia, num. 100. benè facit Corn. cons. 268. in hac consultatione, num. 3. & per tot. lib. 3.* Facit etiam ad rem, quod

86 seruatur in Vrbe in materia locorum montium; siquidem filius succedens patri, & quicumque alius per lineam rectam, vt nepos, & pronepos succedens auo, vel proauo nihil soluit in expeditione, & renouatione literarum patentium, vt sancitum est *in Ordinationibus montium de mandato fel. rec. Pauli V. editis anno 1615. cap. 2.* Quàmuis Senatus Mantuanus apud *Surd. in casu prædicta*

87 *decis. 96. a num. 8. vsque ad fin.* contrariã amplexus sit sententiam; quia ibi agebatur de filio emancipato, in quo cessat ratio continuationis dominij, vt ibi latius.

88 An autem in contractu venditionis annui census debeatur gabella? affirmatiuam tenuit partem *Surd. decis. 204. si pro venditione, per tot. Cenc. de censib. part. 2. cap. 1. quæst. 1. art. 2. num. 6. qui alios refert Lud. Molin. de contract. tract. 2. disput. 384. per tot. & num. 3.* vult, non esse soluendam gabellam denuò in retrouenditione, quando in primo con-

tractu venditionis fuit appositum pactũ, licere silicet venditori redimere quandocumque, prout communitèr fit ex dispositione Bullæ Pij V.

Si verò tale pactum non fuit appositum, & postea ex conuertione partium redimatur, soluendam esse ait denuò gabellam, quia hæc non est resolutio primi cōtractus per pactum in eo appositum, sed nouus contractus emptionis, & venditionis; ideo, &c. simili modo si loco restitutionis pretij in pecunia numerata a principio in venditione recepta non reddatur pecunia, sed bona immobilia æquiualentia, soluenda erit gabella, quia hic est nouus contractus permutationis non resolutionis primi contractus; ita *Lud. Molin. loco cit.* vbi etiam aliam pulchram excitat quæstionem; si census imponatur super diuersis fundis existentibus in diuersis locis, in quibus sunt diuersi gabellarij, an tota gabella debeatur vni tantùm gabellario, nempe illi, qui habitat in loco celebrati contractus, an verò omnibus illis gabellarijs pro rata valoris rei, & deberi omnibus pro rata valoris rei, quæ est in vnoquoque illorũ locorum, scribit *Molina*: quæ sententia licèt reddatur dubia ex ijs, quæ diximus supra, gabellam scilicet esse soluendam in loco, vbi celebratur contractus, & cōficiuntur solemnia, poterit tamen sustineri *ex Bulla Pauli V.* quę, vt diximus alias, habet assistentiam iuris communis, vt bona soluant onera, vbi sita sunt.

89

Verùm si huiusmodi cēsus impositus super diuersis fundis, fuerit de eo celebratus contractus in loco immuni, & in quo non soluitur gabella, gaudere immunitate in totum, itaut nullibi soluenda sit gabella, quamuis aliqui ex dictis fundis siti sint in loco obnoxio, & in quo vigeat statutum, vel consuetudo soluendi, suadetur ex cautela, quam assignat *Ferrett. de gabell. num. 327.* vbi hæc ait. *Qui vult vitare gabellas contractuum in loco, vbi degunt statuta hoc disponentia, vadat aliò ad contrahendum, vbi gabellæ non soluuntur, quia ibi sortietur forum ratione contractus; l. si fundus, ff. de euict. Abb. in c. 30. vers. nam quoad subijciendum, de foro competen. Bart. in l. cunctos populos, num. 16. C. de Sum. Trin. & fid. cathol. Alex. cons. 37. num. 9. lib. 2. Afflict. decis. 226. Serenissimus, num. 2. facit Innoc. in c. cum iamdudum, 18. n. 2. vers. sed tu dic, de præben. quem refert Abb. d. c. fin. num. 22. de foro compet.* videlicet, clericum habentem plura beneficia in

90

91

diuersis territorijs, concurrentibus contrarijs mandatis eodem tempore, teneri primò obedire, cui primò se obligauit, quia secundus, qui eum elegit, censetur elegisse, saluo iure primi; vide *Firmanum (relatum a Ferrett. d. n. 327.) in tract. de gabell. in 8. part. col. 16. vers. 39. quæro pro contr..ctu facto extra territorium.*

92 Statutum imponit gabellam exercentibus artem, Meuius exercet coquinam, quæritur an hæc dicatur ars, itaut Meuius teneatur soluere gabellam? hanc quæstionem ponit *Boer. quæst. 222. Secretarij, num. 10.* qui pro faciliori intelligentia tres coquorum species assignat; prima est, quæ coquit, vt ipse ait, cibos grossos, vt sunt coqui Scholariorum, Fratrum, seu Religiosorum; secunda species est eorum, qui seruiunt Principibus, & Magnatibus, vt Papæ, & Imperatori, & hi coqui dicuntur habere dignitatem; tertia species est, quæ locat operas suas in commessationibus, & conuiuijs priuatorum; & hæc sola *tertia species* tenetur ad gabellam, *vt ibi per eum*; & sub hac specie reduci possunt popinarij, vulgò, pasticcerij, qui, vt *Peguera dicit decis. 44. num. 6.* retinent carnes, & publicè vēdunt obsonia; & de quibus meminit *Sueton. in Caligola cap. 40.* dum inter noua vectigalia ab hoc, scelestissimo Imperatore inuenta, sic ait: *Pro edulijs, quæ tota Vrbe venirent, certum, st..tumque exigebatur*: ab his verò popinarijs, & ganeas exercentibus, qui vitium ciuibus, & oppidanis parant, gulæ, & luxuriæ inquinamenta nutriunt, potius vitę ratio exigēda esset, & a Ciuitatibus expellendi, quàm vectigalia exigenda essent; nā ex ista exactione videtur quodammodo Princeps, & Respublica probare illorum perniciosam artem: loquor autem de illis, qui vitiorum nutrimenta parant, non autem, qui necessarij sunt peregrinis, & viatoribus, iuxta leges a Platone traditas, quas refert *Peguera d. decis. 44 num. 10.* & Lacedæmones, ne coqui essent alij, quàm carnis dumtaxat, sanxerunt; qui verò præter hanc artem nouissent, eijciebantur è Ciuitate perinde ac ægrotantium purgamenta: Et Nero Claudius Cæsar vt modū sumptibus adhiberet, publicas cęnas ad sportulas redegit, & ne quid in popinis cocti præter legumina, & olera venirent, interdixit, *teste Suetonio in eius vita cap. 16.*

93

94 Euenit aliquando, vt Communitates vendant

vendant vectigalia, & gabellas exigendas ab introducentibus, & exportantibus frumentum, vinum, oleum, carnem, vel quid simile, eadem Vniuersitas vult introducere, seu extrahere supradicta: quæritur, an teneatur soluere gabellam, sicuti tenentur sui ciues? Et non teneri dicit *Ferrett.de gabell.n. 292. Boer. quæst. 213. num. 1. & 2. per text. in l. licitatio, §. fiscus, ff. de public. vbi Alberic.* ait, hanc quæstionem vidisse agitatam in Ciuitate Pergami, & fuisse resolutum, Ciuitatem non teneri, & quamuis aliqui contrarium dixerint, & hoc priuilegium competere fisco tantùm, & non Ciuitatibus; *Boer. tamen d. quæst. 213. num. 2. in fin. dicit*, præcedentem opinionem esse magis veram, & communem; & idem vult *Ferrett. loco cit. vers. tu amplia; Menoc. præsumpt. 44. num. 11. lib. 3.* reddens rationem, quia Vniuersitas non præsumitur voluisse vendere suam immunitatem, & ius exigendi gabellam contra seipsam; *Afflict. decis. 319. num. 8. Amad. a Ponte de laudem. quæst. 21. sed quid si dominus, num. 3. & 4.* vbi hanc conclusionem declarat, nisi aliter consuetudine introductum fuerit. Declara etiam procedere in ipsa Vniuersitate tantùm, non autem in suis ciuibus, qui de communi consensu locauerunt gabellam, quia non possunt illam licitè fraudare; *Abbas in annouamus, num. 5. vers. sed ipsi ciues, de censib. Niger ad cap. Regn. cap. 2. vt illorum, num. 18. vers. sed ipsi ciues, de portular.* & suadetur ex
95 regula sæpius repetita, quod Vniuersitati debetur, singulis non debetur; *Ant. Gabr. de cuiusque vniuer. nom. conclus. 1. Amad. a Ponte loco cit. nu. 4. ver. & multò minus.* Et ad ea, quæ diximus
96 supra de solutione gabellæ in extractio. ne frumenti a Ciuitate, declara, non habere locum in extrahente causa seminandi: ita *Salycet. in l. vniuersi, C. de vect. & comm.* quem refert *Niger ad cap. Reg. in cap. 3. de portular. num. 7. & cap. 4. eod. tit. num. 4.*
97 An autem licitum sit fraudare gabellam, itaut fraudans sit tutus in conscientia? dicas, aut gabella est licitè imposita ab habente facultatem, & ob publicam vtilitatem, & necessitatem, non licere dicas, nec fraudantem esse tutum in conscientia; ita *communitèr omnes relati a Nigr. loco prox. cit. Surd. decis. 305. num. 13. Lexius de iust. & iur. lib. 2. cap. 33. de trib. dub. 8. per totum*;
98 & quando gabella est imposita a Principe habente potestatem, fauore publico, non dicitur odiosa, sed fauorabilis, *Zuccard. in l fin. nu. 3. C. de edict. diu. Hadr. toll.* quem refert *Surd. decis. 96. num. fin. Lexius de iust. & iur. lib. 2 cap. 33. de tribut. & vectig. dubit. 7. nu 5.* Imò recusans soluere gabellam iustam,
99 & ex iusta causa impositam a Principe incidit in pœnam læsæ maiestatis, vt diximus aliàs de Ciuitate Perusina, quæ recusauit soluere gabellam salis impositam a Paulo III. & refert *Gig. tract. de crimin. læsæ maiest. lib. 1. quæst. 36. an denegans soluere tributũ Principi incidat in pœnam læsæ maiestatis; vide supra cap. 14. de pœnis, num. 40.*

100 Quot autẽ modis quis dicatur fraudare gabellam, itaut res cadat in commissum? quatuor assignat modos *Sfortia Oddus de rest. in integ. part. 2. quæst. 82. art. 4. nu. 34. & seq. videndus Afflict. super feud. quæ sint regalia, in verb. vectigalia, num. 96.* qui ponit casum in mercatore faciente emere merces a ciue immuni, vt non soluat gabellam, quod est in fraudẽ, & ideo debet perdere merces; *vide supra num. 55. & infra.*

101 Quid si oriatur lis super validitate exactionis gabellæ, vtrum Ciuitas, vel alius exactor possit probare ius suum ex libris publicanorum, in quibus annotantur solutiones? Hanc quæstionẽ examinat *Mascard. de probat. concl. 837 per tot. Redobal. Parrin. tract. de gabell. part. 1. num. 71. Surd. decis. 336. sequuta sententia, num. 1. & seq. lib. 2.* qui licèt affirmatiuam teneat, quando gabellarij constituũtur publica auctoritate, prout etiam dixit *Rota coram Seraph. decis. 1088. num. 4. decis. 1390. nu. 2. & supra decis. 431. num. 5. & 6. Mantica decis. 179 num. 1.* vbi requirit etiam, vt deputatus iurer ab initiò fidelitèr exercere officium; *Parrin. tamen loco cit. vers. quia respondetur*, putat, conclusionem esse distinguendam hoc modo. Aut enim agitur de conseruãdo iure competenti ex dispositione iuris, & procedit affirmatiua; aut agitur de iure nouo acquirendo, & tũc libri publicanorum non probant, & adducit dictum *Rotæ Romanæ diuers. part. 1. decis. 391. nu. 3. vers. maximè cum, & decis. 196. num. 2 d. par. 1.* vbi decisum habes, quòd vni-
102 cus actus solutionis sufficit ad acquirendam quasi possessionem in incorporalibus, quando non agatur de iure

nouo acquirendo: reddit enim rationem *Parrin.loco cit.vers. ratio est*, & addit, nec tantam fidem adhibendam esse libris publicanorum, quando isti
103 non constituuntur publica auctoritate, siquidem solutum gabellarijs potius præsumitur extortum, quàm licitè exactum; *Claud.Bertazol.ad consf. paternū 191.in criminal.lib.1. per l.quantæ audaciæ, quantæque temeritatis, 12.ff.de publ.& vectig.* Et ideo gabellarius conuentus super negocio gabellæ ad exhi-
104 bendos libros suos, si aliquos tantùm exhibeat, alios dicat lacerasse, & combussisse, nonnulli putant, gabellarium incidere in crimen *falsi*; quæ tamen opinio declaratur *à Thesaur.decis.171 gabellarius*, vbi ita distinguit: aut liber est publicus, aut priuatus, & quatenus priuatus, si ex tali laceratione resultat præiudicium tertij, tenetur gabellarius ad interesse a priuato passum; quatenus verò publicus, si oriatur damnum Vniuersitati, vel Principi, tunc stante dolo arbitrio iudicis extraordinariè vltra interesse tenetur, & puniendus pœna pecuniaria, non autem de falso; *vt ibi nu.6.vers.non nego tamen*.

Diximus supra, quòd aliquando sol-
105 uitur gabella pro contractibus, qui vt plurimùm rediguntur in publica instrumenta, aliquando tamen conueniunt inter se contrahentes, vt fiat tantùm scriptura priuata, quæritur, an ex hac scriptura priuata soluenda sit gabella? & affirmatiuè respondit *Castren. cons. 22.visa quadā scriptura,in primo vers. breuiter ego teneo, lib.1.*

Est quidam artifex ex forma Statuti
106 obligatus soluere gabellam quolibet anno, sub certa pœna, pro vno anno omisit soluere, deinde in sequenti anno soluit, nulla facta mentione, quòd erat etiam debitor anni præcedentis, numquid iste artifex dicatur incidisse in pœnam statuti, itaut publicanus possit illum cogere ad pœnam? consultus super hoc *Abb. in suo cons. 68 videtur primò, lib.1.* negatiuè respondit, quem vide.

107 Imponitur gabella super animalibus, numquid extendatur ad aues, & pisces? & non extendi dixit *Bartholom. de Capua singul. 5.* quem refert, & sequitur *Capiblan. de baron.prag. 1.num. 130.* quia volatilia, & pisces non cōprehenduntur sub nomine animalium; & ita seruatur in Ditione Ecclesiastica, in qua exigitur gabella carnis, a Summis Pontificibus Iulio III. Pio IV. Vrbano VIII. imposita, vt in eorum Constitutionibus a nobis pro faciliori omnium intelligentia in maternam linguam translatis, & in libro a nobis edito pag. 83. & seq. leguntur: imò ibi excipitur caro hedina, & leporina; & licèt *Afflict. super feud.quæ sint regalia, in verb.vectigalia, num.124.vers.sed in contrariū*
108 dicat, si statuto caueatur, vt quilibet vendens bestias teneatur soluere gabellam, hoc statutum non comprehēdere laniones, seu macellarios, qui vēdunt bestias per frustra; attamen in statu Ecclesiastico comprehenduntur etiam macellarij, vt notum est: mouetur autem *Afflict.* per ea, quæ habentur *in l.mortuo boue, 50 ff. de leg.1. vbi*
109 *Paulus I.C* respondit, mortuo boue, qui legatus est, neque caro, neque corium debetur; nam hic non dicitur amplius bos, neque bestia, sed cadauer; *& Bertach.de gabell.in primo memb. 8. par.t.princip.num.9.* ait, gabellam solu-
110 tam pro animali vendito, *vel empto*, si hoc animal redhibeatur, restituendam esse gabellam illi, qui soluit; sequutus *Angel. in l. debet, in fin. ff.de ædilit.edict.& Bald.in l.fin.C.eod.tit.*

111 Nec etiam soluendam esse gabellam pro lardo, quia lardum non est caro; nec è contra. *Bart. in l.1. C. de erogat. milit.annon.lib.11.* quem refert, & sequitur *Afflict.super feud. loco citato, num.105.*

At si ex fundo vectigali non percipiantur, nisi aues, & feræ, vt in Regno Neapolitano adest quidam portus vbi non capiantur, nisi quædam animalia volatilia, quæ vulgo, quaglie, appellantur, ex dictis auibus soluenda est gabella; *Bertach. de gab.bell. 8. par. prin.2.*
112 *memb. num. 26.* prout in dicto portu soluitur, & in hac responsione, seu portorio fundati sunt redditus Mensæ Episcopalis, sub cuius diœcesi est d. portus.

113 Statuto cauetur, quòd pro animali nascenti in territorio d. Statuti soluatur gabella, dominus animalis prægnātis ducit illud extra territorium, quousque pariat, ad effugiendum solutionem gabellæ; quæritur, an hic dominus excusetur? & negatiuè respondit *Bart in l.cum satis,num.12. C.de agric. & censit. lib. 10.* reddens rationem, quia in fraudem fecisse videtur; sequitur *Afflict.loco cit.num. 104.Gutier. de gabell.quæst.107.num.7.*

Sicut

114 Sicut etiam non excusatur mercator, si faciat emere merces a ciue immuni, ad euitandam solutionem gabellæ; imò cadit in pœnam amissionis mercium, quia committit fraudem; *idem Bart. in l. 1. num. 1. C. de nauib. non excusand. lib. 10. & ibi Io. de Plat. vers. & hic casus, Afflict. loco cit. num. 96.* excusabitur autem mercator, nec gabellã soluet pro rebus emptis in nundinis, *Bertach. de gabell. 8. par. prin. memb. 2. num. 19.*

115 Quid si mulio introducat rem meam intra Ciuitatem, nec solitam gabellam soluat, vtrum res mea cadat in cõmissum? negatiuè respondit *Angel. in l. iubemus, C. de nauib. non excusan. lib. 10.* sed mulio præstabit publicano, quãtum res mea in mulo onerato valebat; quod etiam vult *gloss. in d. l. iubemus, in verb. attentatum; & Afflict. in d. verb. vectigal. 2, nu. 97.* Et si Statutum dicat, mercator panni soluat quinque, & mercator lanæ soluat decem pro gabella; qui-

116 dam mercator panni est etiam effectus mercator lanæ, numquid iste teneatur soluere quinque, aut decem? *Alber. in tract. statut. lib. 2. quæst. 185. ponitur etiam quæstio* determinat, quòd soluere debeat duas gabellas, alteram vt mercator panni, & sic quinque, alteram verò vt mercator lanæ, & sic decem, in totum quindecim; sequitur *Afflict. loco cit. num. 120. facit text. in l. debet, §. sed siquis, & ibi gloss. in verb. debebit, ff. nautæ caup. stab.*

Et si imposita sit gabella super lana,

117 vtrum soluenda sit pro pellibus lanatis? affirmatiuè respondit *Alber. de statut. part. 2. quæst. 212. quid si statuto prohibeatur, per text. in l. si eni lana, 68. §. sed & si pellis, ff. de legat. 3. & ibi gloss. in verb. lanata, Bart. & alij, sequitur Afflict. loco cit. num. 122.* Declara tamen non habere locũ in pellibus bouũ, & porcorum, quia ex istis non extrahitur lana, sed extrahuntur pili; notant *gloss. Alber. Bart. & Afflict. locis citatis.*

Quibusdam in locis soluitur gabella

118 de pomis, quæritur, an sit soluenda de glandibus? & negatiuè respondeas, quia glandes non dicuntur poma; vt apud *Plinium de natural histor. lib. 15. cap. 24 de silliquis. ibi, glandes inter poma numerari non possunt, &c.* quem locum ad rem nostram adducit *Bertach. de gabell. 8. par. prin. 2. memb. num. 27.* dicens, auctoritatem Plinij sufficere ad decisionem huius quæstionis; *arg. l. in tantum, ff. de rer. diuis. & ibi gloss. in verb. rescripserunt, l. si pater, 36. vers. nã & Aristoteles, ff. de solut.* & dicit hoc esse notandum ad statuta disponentia super damnis datis in pomis, vt non extendatur ad glandes.

119 Nec etiam valere statutum, quòd coloni soluant gabellam pro dominis, tãquam iniquum, docet *Bart. in l. colonos, 15. nu. 1. C. de agric. & censit. lib. 10. Afflict. loco cit. num. 103.* & si colonus soluat gabellam pro fructibus, dominus non tenetur pro pensione fundi, *Bart. & alij relati a Bertach. d. par. 8. prin. in 2. memb. num. 18.*

120 Denique sciendum est, gabellam præscribi posse, & tolli præscriptione, itaut inducatur liberatio ab eius solutione; *Castren. cons. 313. num. 3. & alibi, lib. 1.* vbi ita respondit pro Vniuersitate Castellionis contra Rempub. Florentinam.

Fallit tamen conclusio, si gabellarius

121 fuit negligens in exactione gabellæ, quia eius negligentia, seu indulgentia non nocet Vniuersitati locanti ius suũ, *Boss. de Princip. num. 162. & 163.* sed fusius hanc quæstionẽ examinat *Fran. Balb. de præscript. in 2. part. 5. part. principalis quæst. 5. 6. & 7. per totas videndus.*

SVMMARIVM.

1 *Remissio quando facienda sit tam de iure ciuili, quàm canonico. & num. 10.*
2 *Pacta inita cum Vniuersitatibus super remissione ob sterilitatem seruanda sunt.*
3 *Remissio non solùm ob sterilitatem, sed etiam quando fundus occupatur ab hostibus, vel à flumine.*
4 *Remissio facienda est in locationibus, non autem in venditionibus.*
5 *Emphyteutæ regularitèr non fit remissio, aliquando tamen fallit.*
6 *Incrementum factum fundo emphyteutico per alluuionem non auget pensionem.*
7 *Remissio mercedis arbitrio iudicis fit.*
8 *Remissio ex dispositione Bullæ Boni Regiminis ex pluribus denegata.*
9 *Clausula, sublata, quid operetur.*
11 *Remissio an sit facienda in locatione vectigalium, quando continet plura capita.*
12 *Ignorans quod scire potuit, non excusatur, & habes exempla.*

Gabellæ

quendi remissionem quando prosit, & quando non.

53 *Quantitas damni ad effectum consequendi remissionem quanta esse debeat.*

54 *Publicano, cui deputatus sit œconomus ob sui culpam, an sit facienda remissio.*

55 *Qui promittit indemnitatem ab omni lite, non tenetur pro ea, quæ prouenit culpa stipulatoris.*

56 *Conductor vectigalium si non soluat pensiones tempore conuento, potest expelli a locatione.*

57 *Publicanus, cui ablatum est vectigal, an teneatur præstare id, quod promisit, vltra pensionem.*

58 *Publicano facienda est remissio, quando post conductum vectigal fiat augumentum, ex quo res vectigali obnoxia, minus vendatur.*

Amplia, etiamsi tale augumentum fiat auctoritate Principis. num. 59.

Limita, si Princeps faciat hoc augumētum ratione publicæ vtilitatis, & quare. num. 60.

61 *Refertur lis orta inter Cōmunitates Prouinciæ Vmbriæ, & Thesaurarios eiusdē Prouinciæ super re proposita, de remissione, quando fiat separatio vnius partis vectigalis ab alia.*

62 *Princeps tenetur ad obseruantiam contractus.*

Contractus cum sit indiuiduus, non potest pro vna parte sustineri, pro alia non. d. num. 62.

63 *Contractus licèt ab initio sint voluntatis, ex post facto tamen sunt necessitatis.*

64 *Princeps subditorum curam quantam habere debeat.*

65 *Procemium causam finalem. & intentionem agentis ostendit.*

66 *Princeps pro bono publico potest auferre dominium rerum priuatarum.*

Et si Princeps hoc faciat per viam legis generalis, non tenetur ad refectionem damni, seu pretij. ibid.

67 *Clausulæ, motu proprio, ex certa scientia, & de plenitudine potestatis, tollunt subreptionem.*

68 *Ad probandam diuisionem, & separationem rei, seu corporum, admittuntur præsumptiones, & coniectura.*

69 *Probatio ex publico instrumento dicitur probatio probata, ita ut non admittat aliam probationem in contrarium.*

70 *Correctum quod non est, stare non prohibetur.*

Statuto nunquam censetur derogatum, nisi quatenus reperiatur expressum, d. num. 70.

71 *Augere vectigalia est prohibitum de iure canonico, & ciuili.*

72 *Facta non præsumuntur.*

73 *Promissio, seu obligatio facta contra dictum, seu legem Principis, quàmuis iurata non valet.*

74 *Conditio debet haberi pro impleta, quando impedimentum prouenit facto Principis.*

§. XVII.

Gloss. 3.

Remissione.

CAP. XXXXVIII.

QVANDO sterilitas a-
1 gri, & rei conductæ compēsari non potest cum vbertate annonatū præcedētium, tunc faciēdam esse remissionem, ciuili, & canonico iure sancitum habemus *in l. licet, C. locati*, & *c. propter sterilitatem, eodem tit.* & hanc conclusionem latè discutit *Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 1. casu 76. per tot.*

2 Et pacta in locationibus rerum ad Vniuersitates spectantium super remissione pensionis ob sterilitatem inita, seruanda esse, scribit *Nicol. Losæus de iure Vniuers. par. 3. cap. 7. num. 10. per text. in l. 2. §. fin. ff. de admin. rer. ad Ciuit. pertinent. Boss. de remiss. merced. publ. nu. 36. & alibi.*

Nec solùm ob sterilitatem faciendam
3 esse remissionem, sed etiam quando fundus in bello occupatur ab hostibus, consuluit *Natta cons. 284. consideratis, nu. 10* Quando corruit terræ motu, *l. ex conducto, §. 1. ff. locati, gloss. in c. potuit, in verb. clade, & ibi Scribentes, de locat.* Quando res ita vi fluminis occupatur, vt coli non possit, *d. l. ex conducto, §. 1.* Quando domus fuit exusta; *l. si quis domum, §. fin. l. qui insulam, §. ædilis, ff. eod. tit. de locat.* Denique in quacūque locatione facien-
4 dam esse remissionem mercedis, quando est

de iure fisci, lib.6. tit. 7. num. 21.
Siverò publicanus è contra non soluat
41 tempore conuento, an teneatur ad in-
teresse, vsuras, & damna, quæ Vniuersi-
tatibus ob retardatam solutionem con-
tingere possunt? affirmatiuè responde,
*ex l.cum quidam,§. fiscus, ff.de vsur.vbi
gloss.in verb.inferunt*, notat, quòd ad fa-
uorem fisci debitor constituitur in mora
sine interpellatione; videatur *Pereg. de
iure fisci, lib.6.tit.7.de debit.fiscal.in prin.
& alibi*; Numquid autem gabellarius
non soluens in tempore, possit expelli,
& alteri locari vectigal? affirmatiuam
42 tenet *Caroc.loco cit. quæst.*13.*per tot. si-
gnantèr num.*2.*& seq.* secus autem erit,
si soluat in tempore; *Afflict. & alij ab
ipso relati super feud. quæ sint regalia, in
verb.vectigalia, nu.*102.
43 An autem habens immunitatem te-
neatur denunciare gabellario bona, quę
defert, ne cadant in commissum? non
teneri respondet *Ruin.cons.*112. *num.*8.
*lib.*5. & ita fuisse decisum in Rota Mar-
chiæ, refert *Mar. Anton. de Amatis de-
cis.*35.*in causa vertente, per tot.* Contra-
rium videtur velle *Parrinus de gabell.
par.*1.*num.*283.*& seq.* vbi multa conge-
rit. Possunt tamen hæ duæ contrariæ
opiniones conciliari, ponderando, quæ
scribit *Bart. in l. fin.§. diuus quoque,
sub num.*2.*ff.de public.& vectig.*
Aut enim liquet gabellario, rem, quæ
vehitur, non esse obnoxiam gabellæ, vt
sunt libri scholarium, & res Ecclesiæ, &
hoc casu non requiritur denunciatio;
*Parrin.loco cit.num.*288.*Pereg.de iure
fisci, lib.6.tit.5.num.*31.*vers.nisi talis.* Aut
gabellario non liquet qualitas rei, quæ
vehitur, & tunc facienda est denuncia-
tio, nec clerici eximuntur; *Rolan. cons.*
71.*num.*22. *lib.*4. qui rationem reddit *a
Baldo desumptam in cons.*79.*col.*2. *vol.*2.
quia nemo debet sua auctoritate sibi ius
44 dicere, sed instruendus datiarius, ne
colludatur, & fiat fraus gabellæ.
Si verò quis transeat per locum, in
45 quo soluenda sit gabella, nec inueniat
gabellarium, nec qui eius nomine reci-
piat gabellam, an inquam hic non de-
nuncians, nec soluens faciat res in com-
missum cadere? negatiuè respondet *A-
lex.cons.*172.*visis, & optimè discussis, n.*2
*lib.*2.*Purpur.in l. vinum, num.* 24.*ff. si
cert. pet. Guazzin.de confisc.bonor.concl.*
13.*ampl.*82.*num.*3.*vers. si extaret gabel-
larius*, quem refert *Parrin. loco cit. sub
num.*285. Sed numquid iste viator te-
neatur facere oblationem, & protestan-
do dicere, *soluerẽ gabellam, si adesset, qui
reciperet*, iuxta cautelam *Bart. in l. item
illa, n.*9.*vers.& per hoc, ff. de const.pecun.*
Videatur *Alex.in cons.*92.*prospectis his,
num.* 10. *lib.*1. qui ad rem affert distin-
ctionem; aut est facienda solutio ad im-
pediendum cursum vsurarum, & pœnas,
aut facienda est simplicitèr; primo casu
requiritur depositio, & consignatio,
quæ sine creditore fieri potest; in secun-
do verò sufficit simplex oblatio; ita *A-
lex. post Hostien. & alios ab eo relatos*,
Neque possunt gabellarij cogere via-
46 tores, vt soluant fasciculos, seu, vt Do-
ctores nostri dicunt, sardellos, & fagot-
tos; *Ripa in l.nemo potest, num.*81. *ff. de
legat.*1.*Guttier. in repet. eiusdem l. nemo
potest, num.*409.*Io.de Plat.in l.*2,*num.*3
*vers.item facit, C.quand. & quib. quarta
pars, lib.*10. reddentes rationem, ne
pompa, aut vilitas viatorum detegatur:
Attamen si viator est suspectus, quòd se-
cum deferat bona gabellæ obnoxia, &
præsumatur, quòd velit fraudare gabel-
lam, tunc potest cogi ad soluendum far-
dellum, & fagottum, & præstare patien-
tiam, vt perquiratur, aliàs potest capi, &
si resistat, ex tali resistentia puniri, *Ant.
Corset.in verb. gabella, sing.*2.*Io.de Plat.
in l. Præsidibus, num.*2. *C. de cursu pub.
lib.*12.*Parrin. de gabell. par.*1. *num.*287.
Et ita seruatur in Dohana Vrbis, ad quã
res omnes, quæ introducuntur, postquã
in regressu portarum sigillantur, & re-
linquitur pignus, deferuntur, nec ante
aperitionem cassarum, & fardellorum
vnà cum solutione illius, quod arbitran-
tur ministri ad hoc deputati, restituun-
tur; contra quos ministros, & publica-
nos insurgunt *Ferrett.de gabell. nu.*215.
*& Io.de Plat.in l.euectiones, in princ. C.
de cursu pub.lib.*12.
Quomodo autem probetur, quem
47 voluisse fraudare gabellam, docet *Ma-
scard.de probat. concl.*473. *& concl.* 834.
viden.in conclus.verò 836.*num.*3. *& per
tot.* docet, quanto tempore præscriba-
tur actio contra fraudantem gabellam,
& concludit, *per quinquennium*.
Diximus quoque, ob non solutionem
gabellæ rem siue mobilem, siue immo-
bilem cadere in commissum, *l. commis-
sa, ff. de public. l.euectiones, & ibi Bart.
Io.de Plat.& alij, C.de cursu pub.lib.*12.
Quæritur ergo, quid sibi velint hæc
48 verba, *cadere in commissum?* & Docto-
res nostri explicant, vt res delatæ desi-
nant esse deferentis, & applicentur fisco:
colligitur *ex l.commissa, ff. de public. ibi*,
nam

nam quod commissum est, statim desinit eius esse, qui crimen contraxit, dominiũque rei vectigalis acquiritur; vbi gloss. in verb. acquiritur, addit, *fisco, & ordini Ciuitatis*; & fusius hanc rem pertractat *Pereg. de iure fisci, lib 6. tit. 5. num. 27. & seq. Hugo Donel. de pign. & hip. cap. 11. de iure dominij impetrandi, circa med. vers. & commissa quæcumque.*

Bona tamen forensium, si ignorant v-
49 bi soluatur gabella, excusationem habẽt, nec in commissum cadunt; *Gail. pract. obser. lib. 2. obser. 48. num. 26.* & ad probãdum eorum ignorantiam sufficere iuramentum affirmat; & super hoc cõsuluisse *Abbat. in cons. 35. num. 2. vers. nec potest in casu nostro, part. 1.* & quamuis *Pereg. de iure fisci d. lib. 6. tit. 5. num. 31. vers. amplia etiam*, quædam in contrarium adducat; attamen *sub num. 35. in prima limit.* nobiscum est.

Sed an istæ res, quæ incidunt in commissum, applicandæ sint gabellario, an
50 Communitati, quæ vendit gabellam? *Castren. in d. l. commissa, num. 3. ff. de public.* vult, applicandas esse gabellario; & cum eo transit *Boer. quæst. 180. vidi pluriès num. 1.* reddens rationem, quia gabellarius habetur in hoc loco fisci; & ampliat dictum, etiamsi in locatione de hoc nihil dictũ sit; *Guid. Pap. quæst. 413. Pereg. de iur. fisci, loco cit. num. 32. & 33.* sed vt plurimùm ex dispositione Statutorum, vel ex conuentione inita inter Communitates, & gabellarios res istæ, quæ incidunt in commissum, & pœnæ impositæ contrauenientibus diuidũtur, itaut quandoque vna pars sit Vniuersitatis, seu officialium, alia gabellarij, alia accusatoris, alia interdum applicatur locis pijs: & hæ conuentiones seruandæ sunt, quia contractus ex conuentione legem accipiunt, *c. contractus, de reg. iur. in 6. & colligitur ex præcitatis Doctoribus.*

At si gabellario agendum sit rei ven-
51 dicatione pro rebus, & bonis, quæ ceciderunt in commissum, quid probare debeat? vide *Mascard. de probat. concl. 835 gabellarius agens, per tot. tom. 2.* actio verò competens ad hanc rei vendicationem quinquennium durat; *Niger ad Const. Reg. cap. 2. de portularijs, num. 16. & 19. Galgan. de iure pub. lib. 4. tit. 11. num. 40.*

52 An autem res dicatur cadere in commissum, si statuto caueatur, vt pro negociatione frugum soluatur gabella; Titius autem recollegit fruges in bonis proprijs, & cum illis negociatur, vendendo, aut permutando, quæritur, an Titius teneatur soluere gabellam, & si non soluat, cadat in commissum? & negatiuè respõdeas, quia tale Statutum intelligendum est, quando quis principalitèr emit, & postea alteri vendit lucrandi causa; *c. eijciens, dist. 88. Abb. cons. 6. prope fin. vers. nec est verum, part. 1. Crauett. cons. 6. num. 115. & 116. Marcab. ab Anguil. cõs. 18. num. 290. & seq. & num. 295.* ampliat conclusionem, nedum in bonis recollectis in fundis proprijs, sed etiam emptis, dummodo non sint empta negociandi causa; *Parrin. de gabel. par. 1. n. 300.*

Quando autem quis dicatur emere
53 animo negociandi, docet *Vitalin. in Clem. præsenti, num. 58. & seq. de censib.* facit *Gram. decis. 100. nu. 26. Card. Tusc. in suis conclus. in verb. gabella, conclus. 3 num. 33. Parrin. loco cit. num. 297. vers.*
54 *& dicitur.* Et huc respexisse videtur *Sixtus V. in sua Constit. edita die 24. Septembris 1588.* super gabella vini minutatim vendendi, & ad hanc gabellam teneri voluit hospites, & caupones, quia isti propriè emunt animo negociandi, & lucrandi, & licèt Camera Apostolica hodie cogat Vniuersitates ad solutionem huius gabellæ, hoc prouenit ex conuentione inita cum ipsis Vniuersitatibus; itaut.

55 Prouincia Campaniæ, Latij, Maritimæ, & Sabinæ.	sc. 2100
Patrimonij, & Comitatus Vrbis veteris.	sc. 5200
Prouincia Vmbriæ.	sc. 7500
Ducatus Camerini.	sc. 1000
Marchiæ, cum Ciuitate Anconæ, & Laureti.	sc. 1700
Romandiolæ.	sc. 7500
In totum sunt	sc. 34000

Et hanc summam recuperare, & repepetere debent Vniuersitates a cauponis & hospitibus, & tabernarijs, & quandoque etiam ab ijs, qui in proprijs domibus vinum minutatim vendunt, & commoditatem præbent comedendi, prout quoad hos decisum fuit a sacra Congregatione Boni Regiminis die 4. Octobris 1614.

Hæ tamen resolutiones si discutiendæ sint iuxta regulas iuris communis, & cir-
56 cumscripta in hoc auctoritate Summi Pontificis, maximas mihi difficultates videntur habere, per ea, quæ post multos, quos allegat, scribit *Marcab. ab Anguill. cons. 18. num. 290. & seq.* vbi ponit casum in clericis, & ecclesiasticis personis

sonis vendentibus vinum minutatim,& non teneri ad solutionem gabellæ respondit,sequutus *Hieronymum Zannet.* Doctorem, vt ipse ait, insignem Bononiensem, qui scripsit,clericos posse vendere vinum suum, nedum ad grossum, sed etiam ad minutum sine solutione gabellæ; *Grammat.quoque decis.*100.*nu.*16.*& alibi* ad rem facit, dum ponit argumentum, vt ipse dicit, a fortiori, videlicet Statutũ Ciuitatis Salerni prohibens intromissionem vini nati extra territoria nõ includit clericos, ergo,inquit *Gramm* a fortiori in casu, de quo quæritur,vbi tractatur de vino proprio Ecclesiæ, quæ habet maiora priuilegia in patrimonialibus, non includetur.

Nec dicatur, quòd clerici vendentes vinum ad minutum dicantur negociari, & quodammodo exercere tabernas,quo casu amittitur priuilegium clericale, vt
57 diximus alias; quia contrarium consuluit *Abb.in cons.6.num.2.vers. nec est verum*, vbi hæc leguntur: *nec est verum, quòd vendendo vinum, bladum, oleum, & similia ex rebus suis, dicatur negocia-*
58 *ri, vt sit locus c. fin.de vita, & honestate cler.cum similib. nam ille propriè dicitur negociari, qui emit rem, vt eam integrã lucri causa vendat, non ille, qui emit rẽ, vt eam reducat ad aliquam formam, vel si vẽdat vinum,seu bladum de rebus suis recollectum, &c.* & notant *Canonistæ in Clem.præsenti,de censib.& facit tex. in c.eijciens, dist.*88.*Iul. Ferrett. de gabell. num.*447. conferunt,quæ scribit *Nauar. cons.9.de censib.lib.3.* de Communit.Tiburtina vendente ius hospitandi; & alia
59 congerit *Parrin.de gabell.part.*1.*n.*298. *& seq.* Et quoniam hanc opinionem sequuta est *Rota decis.* 159.*part.*7. *recent.* ab ea non est recedendum.

Quid si minor deferens res gabellæ
60 obnoxias, & illas publicano non denunciet,vtrum cadant in commissum? affirmatiuè respondeas, sed habet beneficiũ restitutionis in integrum, vt est *text. in l.si ex causa,*10.§. *si in commissum, ff.de minor. Oddus de restit. in integr. part.*2. *quæst.*82.*num.*38. *& seq. Ferrett. de gabell.num.*335. *& seq. Caroc. de minor. in delict.excus.q.*33.*n.*4.*&* 5. qui ponit casum in minore accedente ad molendinum sine bullettino, quo casu imposita sit a Statuto pœna incidendi in commissum; dicit tamen *Caroc.* huiusmodi statutum,seu bandimenta non cõprehẽdere minores, & ad hoc probandum multos allegat.

61 Adsunt etiam quandoque Statuta prohibentia extractionem frumenti de loco ad locum sub certa pœna,quæritur, an hoc Statutum comprehendat etiam extractionem farinæ? hanc quæstionem ponit *Ripa de peste,tit. de remed.ad conser.vbertat. num.*42. *vers. quæro igitur*, vbi per plures numeros seqq. pro vtraque parte disputat hanc quæstionem, & post relatas hinc inde opiniones, concludit, extractionem farinæ cõprehensam esse sub prohibitione statutorum,seu bandimentorum,non quidem ex vi verbi, sed propter identitatem rationis; nam intentio statuentium fuit conseruare vbertatem, & ne sit penuria in Ciuitate, hæc autem ratio militat tam in frumento, quàm in farina, vt *in num.* 48. *Bart. in l. quæsitum, §. illud, num.*1. *& ibi addentes in lit.c.ff. de legat.*3.*& in l.nulli,C.de frum.Vrb. constan.lib.*11.*vbi etiam Io. de Plat. num.*1. *& facit Surd.decis.*139.*num.*6. *& fere per tot.* vbi decisum habes, dominum
62 frumenti habere prælationem in concursu creditorum super farina redacta ex frumento.

Et extẽditur etiam prohibitio ad extractionem panis propter identitatem
63 rationis, vt scribit *Ripa loco cit.num.*50. *&* 51.*Bertach. de gabell.*8.*part.princ. in secundo membro,num.*14.*& seq.* quem sequutus est *Io.Bapt. Hodiern. in addit. ad Surd.decis*139. *num.*2. Contrarium tamen videtur velle *Io.de Platea in dicta l.nulli,num.*1.*C.de frum.Vrbis Constant. lib.*11. dum scribit, si cui prohibitum est portare frumentum extra districtum alicuius Ciuitatis, non illi denegabitur portare panem, nisi fiat in fraudem, *& num.*2.addit; pistor, vel alius, qui debet dare panem coctum, non potest dare frumentum,quia materia pro materiato dari non potest;& hinc collige differentiam inter panem, & frumentum, & si gabella fuit imposita super frumento,& farina, non extenditur ad panem, quia in odiosis, vt est gabella, non fit extensio; *Osasch.decis.*4.*nu.*7.*Ferrett.de gabell. num.*79.*Surd.decis.*96.*num.*7.

Nec dicatur, quòd eadem ratio viget in frumento, vt non extendatur ad farinam, quia frumenti potentia per mutationem in farinam adeo victa est, vt ad suas vires, suaque iura amplius reuerti non possit, *l.quæsitum,*76.*§. illud, ff. de legat.*3.*l Iulianus,§. si quis rem,vers.sed hoc,ff. ad exhiben.*

Ad hoc autem argumentum respondet

det *Bart.in d.l.quæsitum, §.illud, ff.de legat.* 3. frumentum ad hoc inuentum esse, vt ex eo fiat panis, & cum farina sit præparatoria ad panem, quousque non sit peruentum ad finem, hæc non dicitur differre a prima materia frumenti, vt in simili de lana, quæ siue neta sit, vel non, quousque fuerit redacta in telam, (& vt I.C.loquuntur) in tomentum semper dicitur lana, *l.si cui lana,68.in princip. ff.de legat.3.ita Bart.ibi, quem sequitur Ripa loco cit.num.45 licèt postea sub num.50.& 51 contrarium dicat*.

Sed ista contrarietas videtur posse saluari, per ea, quæ dicit *Io.de Platea*, nempe, si extractio panis fieret in fraudem statuti, & contra mentem statuentium, qui ea scilicet ratione moti sunt, ne fiat penuria in Ciuitate; nam charitas benè ordinata a se incipit, itaut primo loco prouidendum sit ciuibus, & postea exteris, *vt dictum est supra cap.21. de annona*.

Et ex hac quoque ratione motos fuisse
64 se *Summos Pontifices Pium IV.Constit. 99. Bullar. nou. tom.2.pag. 153. vbi Cherub.iun.schol.*1. notat, sub prohibitione frumenti esse comprehensam farinam ex identitate rationis, euitandi scilicet penuriam; *& Paulus V. in sua Const.12.alias 10.inter grauissimas, Bullar.nou.tom. 3.pag.* 190. vbi sub pœna excommunicationis prohibetur extractio frumenti, farinæ, panis, & aliarum rerum ad annonam spectantium; & hoc casu habemus legem certam, exprimentem panem, & alia supradicta; & ideo non est hæsitandum: licèt non percutiat nostram quæstionem de solutione gabellæ; siquidem casus noster non prohibet extractionem, sed statuit, vt soluatur gabella, quæ cum sit odiosa, non debet extendi de frumento ad panem, *c.odia, de reg.iur.in 6.*& in dubio contra gabellam esse pronunciandum dicit *Surd.cōs.* 307. *num.fin. lib.*3. nec esse faciendam extensionem ad farinam, voluit *Afflict. super feud. quæ sint regal.tit. vectigalia, num.*115.

65 Sed contrarium fuisse seruatū contra Regem Portugalliæ, qui fuit condemnatus ad solutionem gabellæ pro pane biscotto, scibit *Hodier.ad Surd.dec.*139 *num.4.post Camill.de Medic.cons.*97.qui
66 ampliat, & extendit in gabella imposita super oleo, quòd extendatur ad saponem: & in gabella soluenda de serico, quòd sit soluenda etiam in conuerso, & implicato, vulgò dicuntur trinetti, passamani, & similia; & si statutum puniat exportantem vinum, extendatur etiam ad exportantem vuas, ne fiat fraus statuto; *Ripa de remed.ad conseruan. vbert. num.*60.

Contrarium verò decreuit sacra Con-
67 gregatio Boni Regiminis die 8. Nouēbris 1636. me instante pro Ciuitate Viterbij, cui concessum est exigere iulium vnum pro quolibet cado vini forensis, quod intra Ciuitatem inducitur, nempe hanc gabellæ exactionem non esse extendendam, si introducatur Vua; quemadmodum nec erit soluenda, si introducatur posca (quam nonnulli ex Doctoribus nostris aquaticcium vocāt) & cōficitur apud nos ex aqua superiniecta racemis, & corticibus vuæ, extracto iam musto; posca verò quid esset apud Romanos, docet *Lipsius de militia Romana, lib.5.dial.16. pag.apud me* 325.*videatur Ripa loco proximè cit. num.* 61. *post Bertacch.de gabell.quæst.7.2.membr.* 8.*part. prin. num.*21. *licèt ipse Ripa* velit inspiciendum esse, an præualeat vinum aquæ, vel è contra, itaut si præualeat vinum, fiat extensio Statuti, *arg.text.in l.*10. *quæritur, ff. de statu homin.* & ne fiat fraus statuto, *l.*29. *fraus, ff. de legib.* nec etiam extendendum esse ad acetū, voluit *Bertacch.loco cit.* quia acetum est vinum corruptum, nec dicitur propriè vinum, quamobrem non est materia ap-
68 ta ad conficiendum Sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ, vt est vinum, & Sacerdos conficiens Sacramentum ex vino acescente, peccat mortalitèr; *Bonaccin.de Sacram Eucharist.disp.2.quæst.2. punct.2. proposit.vnica, num.*5.

Nec etiam gabella imposita super fru-
69 mento extenditur ad hordeum, speltā, auenam, & legumina, quia appellatione frumenti non venit ordeum, nec alia supradicta, *Io.de Plat.in l.modios, num.*1 *C.de suscept. & arcbar. lib.*10. quem refert, & sequitur *Ripa loco cit. nu.*57. qui tamen contrarium tenet, si Statutum v-
70 tatur verbo, *triticum*, quia hoc magis latè patet, quàm frumentum; triticum enim dicitur omne, quod area teritur, & ex ea colligitur, & ideo sub ista ditione continentur nedum frumentum, & hordeum, auena, & spelta, sed etiam legumina, & milica; ad tradita *per gloss.in l.94.triticum, in verb.triticum, & ibi etiā Scribentes, ff.de verb. oblig signātèr Ias.*
71 *nu.*5. Numquid autem soluenda sit gabella de frumēto per transitum alicuius loci, vbi talis gabella soluatur; exemplū,

Titius

Titius emit frumentum in Ciuitate Viterbij, vt illud ducat ad Vrbem veterē, in itinere transire debet per territorium Montis flasconis, & Balneoregij, vbi talis gabella exigitur, numquid soluenda erit? negatiuè respondet *Hodiern. ad Surd. decis.139. n.fin.* Sed contrarium seruatur de facto, nam Ciuitas Vrbeuetana, quæ anno 1638. emit frumentum in Ciuitate Tuscanensi ad conseruandā vbertatem, transeundo per territoria Montis flasconis, & Balneoregij soluit gabellam, quicquid sit de iure.

72 Nec erit omittenda quæstio, annis proximè elapsis agitata, & orta ex nouo vectigali iulij soluendi pro quolibet rubro frumenti molendi: contingit, quòd molendinarius pro sua mercede recipit frumentum, pro quo iam fuit soluta gabella, vult molendinarius molere frumentum pro mercede receptum, vtrum teneatur denuò soluere gabellam? Et
73 negatiuè videtur respondendum; quia gabella semel soluta pro vna re non debet iteratò solui, cum sit onus reale; *Bart. in l vnica, num.38. C. de mulier. & in quo loco*; ne scilicet eadem res duplici onere prægrauetur; non enim bona fides patitur, vt semel exactum iterum exigatur; *c. bona fides, de reg. iur. in 6. l. bona fides, & ibi Cagn. num.4. ff. eodem, Osasch. decis.4. num. fin* qui ait, vnicam
74 esse soluendam gabellam, & quādo plures causæ deducuntur, attenditur causa, quæ minuit gabellam; *Ferrett. de gabell. num.307. Franch. decis.22. num.3. Ioseph Ludouic. decis. Perusin.114. num.1.* Sed contrarium fuit decisum ab Illustrissimo D. Thesaurario generali, & ab ipsa Camera Apostolica ad fauorem appaltatorum eiusdem Cameræ de dicta gabella iulij, vt mihi relatum est, quæ decisio fortasse processit, quia molendinarius frumentum vendidit, & ideo in commercium denuò venit, transferendo dominium in emptorem, qui tenetur ad solutionem gabellæ.

75 Alia oritur quæstio: Titius immunis a solutione gabellæ macinatus, quia in loco, vbi ipse commoratur, talis gabella non soluitur, exorta autem siccitate cogitur ire ad molendinum, in quo dicta gabella soluitur, numquid teneatur Titius ad hanc solutionem? & non teneri dixit *Ripa de priuil. contract. causa pestis, nu.161. post Io. de Platea in l.1. circa fin. vers. facit etiam, C. de naufrag. lib.11. Io. Ant. de Nigr. in comment. cap. Regni, tit. de portular. & exact. vectig. cap. 2. Caroli I. vt illorum, num.25. vers. & idem si tempore æstatis*; faciunt, quæ diximus supra de naui a ventis impulsa in portum, & de animalibus, quæ inuito domino transeunt per pontem, quæ ad solutionem gabellæ non tenentur; & est ratio, quia Titius fuit coactus propter necessitatem famis; sed etiam hæc conclusio malè seruatur in facto, vt mihi relatum est.

Soluitur etiam quandoque gabella de contractibus vigore Statuti, vel con-
76 suetudinis, quæritur, a quo sit soluenda gabella, a venditore, aut ab emptore, seu ab vtraque parte contrahentium? & licèt *Abb. in c. quoniam frequentèr, nu.12 vt lite non contest.* dicat, ex æquitate soluendā esse ab vtraque parte contrahētium, cōtrarium tamen dixit *Cap. Tholosan. decis.451.* nempe soluendam esse ab emptore, nisi statuto, vel consuetudine alitèr caueatur, *per text. in l. debet, ff de edilit. edict. sequitur Ioseph Lud. decis. Perus. 113. n.3. par.2.* qui testatur de communi. Et *Menoch. post multos, quos allegat in consil.109. num.20.* ampliat conclusionem, si vigore statuti soluenda est gabella ab vtraque parte, & in vendi-
77 tione conuentum sit, vt ab vno tantùm soluatur gabella, talis contractus præsumitur fœneratitius; *Lupus de vsur. comm. 2. §.1, num. 45. Gutier. de gabell. quæst.46. per tot.* At si vnus contrahentium soluat partem suam gabellæ, alter verò non, vtrum contractus sustineatur
78 pro parte soluentis tantùm, an verò in totum corruat tanquam actus indiuiduus? & substineri in totum dicit *Abb. d.c. quoniam frequentèr,* non obstante statuto disponente, ob non solutionem gabellæ ruere contractum, *vt ibi per eū, & illi addentes in lit. c. vide Ferrett. de gabell. num.325. & seq.* qui latè discutit hanc materiam solutionis gabellæ pro contractibus; *facit Pileus quæst. 17.* vbi quærit, an soluens pro parte sua canonē, altero non soluente, incidat in pœnam caducitatis; & positis pro vtraque parte argumentis, concludit non incidere; verùm in hoc inspicienda esse verba statuti, vult *Ferrett. d. tract. de gabell. n.329 videndus.*

Fit aliquando vēditio rei in loco immuni a solutione gabellæ, traditio autē
79 eiusdem rei in loco, vbi soluitur gabella, quæritur, quid iuris? & gabellam esse soluendam volit *Bald. in l. multum, col. vlt. vers. pone ergo; & sequitur ibi Salycet. in fin. C. si quis alteri, vel sibi;* rationē assi-

assignant, quia contractus præsumitur celebratus in loco, vbi fit traditio, non vbi facta est negociatio; *Petr. Pecchius de iure sisten.cap.11.num.2.Ferrett.dicto tract.de gabell.num.326.& latius n.328. Qui quidem Ferrett.* contrariam sequitur sententiam, iuxta doctrinam *gloss.in l.cum qui,§.Iulianus,& l.si duo, §. sed & certo, ff. de constit. pecun. & magis præcisè Gabr. cons.20. num.3. vol.1.* qui ait, opinionem *Baldi in d.l. multum,* C. *si quis alteri*, esse ab omnibus reprobatam; quia est sibimet contrarius *in l. 1. C.vbi conuen. qui certo loco*; & hæc secunda opinio est communitèr recepta; *Folin.s.licet ratione delicti,num.18.vers. sed ipsum,de foro compet.Anton.Gabr.lib. 6.tit.de consuet. concl.2. num.12. & seq. facit Corn. cons. 106. quamquam in hac, num.1.vers. his tamen, & per tot. lib.4.* vbi consuluit, gabellam pro dote soluē-
80 dam esse in loco, vbi celebratæ sunt solemnitates nuptiarum, & consumatum fuit matrimonium, non autem in loco, ad quem ducenda est vxor.

Quid autem dicendum, si gabella so-
81 luta sit in contractu venditionis cum pacto de retrouendendo,seu legis com. missoriæ, si fiat retrouenditio, vtrum denuo soluenda sit gabella? negatiue respondet *Anton.Gomez in com.var.resolut.tom.2.de contract.cap.2. num.31. de empt. & vend.* vbi satis clarè examinat hanc quæstionem; & ratio est, quia retrouenditio dicitur sequela præcedentis contractus, *Tiraq.de retrac. conu. §. 6. gloss.1.num.4.& seq & ferè per tot.Surd. & alij multi,quos allegat in decis.321.extat in hac Ciuitate,num.1.& 2 & per tot. & addit post Bart.Io.de Plat.& alios ab eo relatos:* si soluta sit gabella in promis-
82 sione de vendendo, non erit amplius soluenda in ipsa venditione;*idem Surd. decis.305.per tot. Io. de Plat. in l.sancimus,num.1.vers.& similitèr si res,* C. *de consulib.lib.12.*

83 At si contractus factus cum minore rescindatur,& minor restituatur in integrum, eritne soluenda gabella? & negatiuè respondit *Rimin.sen. cons. 306. per tot.lib.2.Caldas de restit.in integr.in verb.infra legitimum tempus,n.14.*

84 Titius vendidit equum habita fide de pretio, & donec sibi soluatur pretium, reseruauit domi..ium super ipsa re;emptor equi effectus est non soluendo in totum, vel in partem, restituit equum, quæritur, an in ista restitutione soluenda sit gabella? & negatiuè decisum in Senatu Mantuano refert *Surd.decis.305 nobilis quidam,num.13. vers. contra videbatur,& in num.seqq.* alia ad rem facientia congerit viden.

85 Nec etiam soluendam esse gabellam de renunciatione, & refutatione, quam faciunt filij,seu filiæ ingredientes monasteria, tam de bonis maternis,quàm paternis, ac etiam de omnibus alijs bonis, *Marcab.ab Anguil.cons.103.n.43.& 45.* qui hanc conclusionem probat ex communi obseruantia, & consuetudine,quæ in gabellis attenditur, *l.licitatio, §.earū, ff.de public.* & corroboratur per ea, quæ docet *Surd. in decis.96. quàmuis Mantuano,num.1.vsque ad 7.*vbi nititur probare, dominia rerum inter patres, & filios potius continuari, quàm de nouo acquiri,& ideo non habet locum Statutum disponens soluendam esse gabellam de contractibus translatiuis dominij; *Rimin. sen. cons. 307. visis subtilissimis, nu.17. & 18. lib.2.* quæ fuit opinio originalis *Angeli in l.in suis,ff. de liber. & post.vbi Alex.* contrarium dicit apertè, ob rationes, quas adducit *Ias. in d.l. in suis,num.12.* Verùm *Dec.in l. fin. nu.12. C.de edict.D.Adrian.toll.* putat non esse recedendum ab opinione Angeli; & ita videtur velle *gloss.in c.pastoralis,in verb. quasi de lucro, vers. super hoc, de decim. Afflict.in feudis, quæ sint regalia, in verb.vectigalia,num.100.benè facit Corn.cons.268.in hac consultatione, num.3. & per tot.lib.3.*Facit etiam ad rem,quod
86 seruatur in Vrbe in materia locorum montium;siquidem filius succedens patri, & quicumqne alius per lineam rectam, vt nepos, & pronepos succedens auo, vel proauo nihil soluit in expeditione, & renouatione literarum patentium, vt sancitum est *in Ordinationibus montium de mandato fel.rec.Pauli V. editis anno 1615.cap.2.* Quàmuis Senatus Mantuanus apud *Surd.in casu prædictæ*
87 *decis.96.a num.8.vsque ad fin.* contrariā amplexus sit sententiam; quia ibi agebatur de filio emancipato,in quo cessat ratio continuationis dominij, vt ibi latius.

88 An autem in contractu venditionis annui census debeatur gabella? affirmatiuam tenuit partem *Surd. decis.204. si pro venditione, per tot. Cenc. de censib. part.2 cap.1.quæst.1.art.2.num.6. qui alios refert Lud.Molin.de contract. tract. 2.disput.384.per tot.& num.3.* vult,non esse soluendam gabellam denuò in retrouenditione, quando in primo con-

tractu venditionis fuit appositum pactũ, licere scilicet venditori redimere quandocumque, prout communitèr fit ex dispositione Bullæ Pij V.

Si verò tale pactum non fuit appositum, & postea ex conuentione partium redimatur, soluendam esse ait denuò gabellam, quia hæc non est resolutio primi cõtractus per pactum in eo appositum, sed nouus contractus emptionis, & venditionis; ideo, &c. simili modo si loco restitutionis pretij in pecunia numerata a principio in venditione recepta non reddatur pecunia, sed bona immobilia æquiualentia, soluenda erit gabella, quia hic est nouus contractus permutationis non resolutionis primi contractus; ita *Lud. Molin. loco cit.* vbi etiam aliam pulchram excitat quæstionem; si census
89 imponatur super diuersis fundis existentibus in diuersis locis, in quibus sunt diuersi gabellarij, an tota gabella debeatur vni tantùm gabellario, nempe illi, qui habitat in loco celebrati contractus, an verò omnibus illis gabellarijs pro rata valoris rei, & deberi omnibus pro rata valoris rei, quæ est in vnoquoque illorũ locorum, scribit *Molina*: quæ sententia licèt reddatur dubia ex ijs, quæ diximus supra, gabellam scilicet esse soluendam in loco, vbi celebratur contractus, & cõficiuntur solemnia, poterit tamen sustineri *ex Bulla Pauli V.* quæ, vt diximus aliàs, habet assistentiam iuris communis, vt bona soluant onera, vbi sita sunt.

Verùm si huiusmodi cẽsus impositus super diuersis fundis, fuerit de eo cele-
90 bratus contractus in loco immuni, & in quo non soluitur gabella, gaudere immunitate in totum, itaut nullibi soluenda sit gabella, quàmuis aliqui ex dictis fundis siti sint in loco obnoxio, & in quo vigeat statutum, vel consuetudo soluendi, suadetur ex cautela, quam assignat *Ferrett. de gabell. num.* 327. vbi hæc ait. *Qui vult vitare gabellas contractuum in loco, vbi degunt statuta hoc disponentia, vadat aliò ad contrahendum, vbi gabellæ non soluuntur, quia ibi sortietur forum ratione contractus; l. si fundus, ff. de euict. Abb. in c.* 30. *vers. nam quoad subijciendum, de foro competen. Bart. in l. cunctos populos, num.* 16. C. de Sum. Trin. & *fid. cathol. Alex. cons.* 37. *num.* 9. *lib.* 2. *Afflict. decis.* 226. *Serenissimus, num.* 2. *facit Innoc. in c. cum iamdudum,* 18. *n.* 2. *vers. sed tu dic, de præben. quem refert Abb. d.*
91 *c. fin. num.* 22. *de foro compet.* videlicet, clericum habentem plura beneficia in diuersis territorijs, concurrentibus contrarijs mandatis eodem tempore, teneri primò obedire, cui primò se obligauit, quia secundus, qui eum elegit, censetur elegisse, saluo iure primi; vide *Firmanum (relatum a Ferrett. d. n.* 327.) *in tract. de gabell. in* 8. *part. col.* 16. *vers.* 39. *quæro pro contractu facto extra territorium.*

92 Statutum imponit gabellam exercentibus artem, Meuius exercet coquinam, quæritur an hæc dicatur ars, itaut Meuius teneatur soluere gabellam? hanc quæstionem ponit *Boer. quæst.* 222. *Secretarij, num.* 10. qui pro faciliori intelligentia tres coquorum species assignat; prima est, quæ coquit, vt ipse ait, cibos grossos, vt sunt coqui Scholariorum, Fratrum, seu Religiosorum; secunda species est eorum, qui seruiunt Principibus, & Magnatibus, vt Papæ, & Imperatori, & hi coqui dicuntur habere dignitatem; tertia species est, quæ locat operas suas in commessationibus, & conuiuijs priuatorum; & hæc sola tertia species tenetur ad gabellam, *vt ibi per eum*; & sub hac specie reduci possunt popinarij, vulgò, pasticcerij, qui, vt *Peguera dicit decis.* 44. *num.* 6. retinent carnes, & pu-
93 blicè vẽdunt obsonia; & de quibus meminit *Sueton. in Caligola cap.* 40. dum inter noua vectigalia ab hoc, scelestissimo Imperatore inuenta, sic ait: *Pro edulijs, quæ tota Vrbe venirent, certum, statumque exigebatur*: ab his verò popinarijs, & ganeas exercentibus, qui vitium ciuibus, & oppidanis parant, gulæ, & luxuriæ inquinamenta nutriunt, potius vitę ratio exigẽda esset, & a Ciuitatibus expellendi, quàm vectigalia exigenda essent; nã ex ista exactione videtur quodammodo Princeps, & Respublica probare illorum perniciosam artem: loquor autem de illis, qui vitiorum nutrimenta parant, non autem, qui necessarij sunt peregrinis, & viatoribus, iuxta leges a Platone traditas, quas refert *Peguera d. decis.* 44 *num.* 10. & Lacedæmones, ne coqui essent alij, quàm carnis dumtaxat, sanxerunt; qui verò præter hanc artem nouissent, eijciebantur è Ciuitate perinde ac ægrotantium purgamenta: Et Nero Claudius Cæsar vt modũ sumptibus adhiberet, publicas cęnas ad sportulas redegit, & ne quid in popinis cocti præter legumina, & olera venirent, interdixit, *teste Suetonio in eius vita cap.* 16.

94 Euenit aliquando, vt Communitates

vendant

vendant vectigalia, & gabellas exigen-
das ab introducentibus, & exportan-
tibus frumentum, vinum, oleum, car-
nem, vel quid simile, eadem Vniuersi-
tas vult introducere, seu extrahere su-
pradicta: quæritur, an teneatur solue-
re gabellam, sicuti tenentur sui ciues?
Et non teneri dicit *Ferrett. de gabell. n. 292. Boer. quæst. 213. num. 1. & 2. per text. in l. licitatio, §. fiscus, ff. de public. vbi Alberic.* ait, hanc quæstionem vi-
disse agitatam in Ciuitate Pergami, &
fuisse resolutum, Ciuitatem non tene-
ri, & quamuis aliqui contrarium dixe-
rint, & hoc priuilegium competere
fisco tantùm, & non Ciuitatibus; *Boer. tamen d. quæst. 213. num. 2. in fin. dicit*,
præcedentem opinionem esse magis
veram, & communem; & idem vult
Ferrett. loco cit. vers. tu amplia; Menoc. præsumpt. 44. num. 11. lib. 3. reddens ra-
tionem, quia Vniuersitas non præsumi-
tur voluisse vendere suam immunita-
tem, & ius exigendi gabellam contra
seipsam; *Afflict. decis. 319. num. 8. Amad. a Ponte de laudem. quæst. 21. sed quid si dominus, num. 3. & 4.* vbi hanc con-
clusionem declarat, nisi alitèr consue-
tudine introductum fuerit. Declara
etiam procedere in ipsa Vniuersitate
tantùm, non autem in suis ciuibus, qui
de communi consensu locauerunt ga-
bellam, quia non possunt illam licitè
fraudare; *Abb. in c. innouamus, num. 5. vers. sed ipsi ciues, de censib. Niger ad cap. Regn. cap. 2. vt illorum, num. 18. vers. sed ipsi ciues, de portular.* & suadetur ex
95 regula sæpius repetita, quod Vniuer-
sitati debetur, singulis non debetur;
*Ant. Gabr. de cuiusque vniuer. nom. con-
clus. 1. Amad. a Ponte loco cit. nu. 4. ver. & multò minus.* Et ad ea, quæ diximus
96 supra de solutione gabellæ in extractio-
ne frumenti a Ciuitate, declara, non
habere locum in extrahente causa se-
minandi: ita *Salycet. in l. vniuersi, C. de vect. & comm.* quem refert *Niger ad cap. Reg. in cap. 3. de portular. num. 7. & cap. 4. eod. tit. num. 4.*
97 An autem licitum sit fraudare gabel-
lam, itaut fraudans sit tutus in con-
scientia? dicas, aut gabella est licitè
imposita ab habente facultatem, & ob
publicam vtilitatem, & necessitatem,
non licere dicas, nec fraudantem esse
tutum in conscientia; ita *communitèr omnes relati a Nigr. loco prox. cit. Surd. decis. 305. num. 13. Lexius de iust. & iur. lib. 2. cap. 33. de trib. dub. 8. per totum*;
& quando gabella est imposita a Prin-
98 cipe habente potestatem, fauore pu-
blico, non dicitur odiosa, sed fauora-
bilis, *Zuccard. in l. fin. nu. 3. C. de edict. diu. Hadr. toll.* quem refert *Surd. decis. 96. num. fin. Lexius de iust. & iur. lib. 2. cap. 33. de tribut. & vectig. dubit. 7. nu. 5.*
Imò recusans soluere gabellam iustam,
99 & ex iusta causa impositam a Principe
incidit in pœnam læsæ maiestatis, vt
diximus aliàs de Ciuitate Perusina, quæ
recusauit soluere gabellam salis impo-
sitam a Paulo III. & refert *Gig. tract. de crimin. læsæ maiest. lib. 1. quæst. 36. an denegans soluere tributũ Principi inci-
dat in pœnam læsæ maiestatis; vide su-
pra cap. 14. de pœnis, num. 40.*
Quot autẽ modis quis dicatur frau-
100 dare gabellam, itaut res cadat in com-
missum? quatuor assignat modos *Sfor-
tia Oddus de rest. in integ. part. 2. quæst. 82. art. 4. nu. 34. & seq. videndus Afflict. super feud. quæ sint regalia, in verb. ve-
ctigalia, num. 96.* qui ponit casum in
mercatore faciente emere merces a ci-
ue immuni, vt non soluat gabellam,
quod est in fraudẽ, & ideo debet per-
dere merces; *vide supra num. 55. & infra.*
Quid si oriatur lis super validitate
101 exactionis gabellæ, vtrum Ciuitas, vel
alius exactor possit probare ius suum
ex libris publicanorum, in quibus an-
notantur solutiones? Hanc quæstionẽ
examinat *Mascard. de probat. concl. 837 per tot. Redobal. Parrin. tract. de gabell. part. 1. num. 71. Surd. decis. 336. sequuta sententia, num. 1. & seq. lib. 2.* qui licèt
affirmatiuam teneat, quando gabellarij
constituũtur publica auctoritate, prout
etiam dixit *Rota coram Seraph. decis. 1088. num. 4. decis. 1390. nu. 2. & supra decis. 431. num. 5. & 6. Mantica decis. 179 num. 1.* vbi requirit etiam, vt deputa-
tus iuret ab initiò fidelitèr exercere
officium; *Parrin. tamen loco cit. vers. quia respondetur*, putat, conclusionem
esse distinguendam hoc modo. Aut
enim agitur de conseruãdo iure com-
petenti ex dispositione iuris, & proce-
dit affirmatiua; aut agitur de iure nouo
acquirendo, & tũc libri publicanorum
non probant, & adducit dictum *Rotæ Romanæ diuers. part. 1. decis. 391. nu. 3. vers. maximè cum, & decis. 196. num. 2 d. par. 1.* vbi decisum habes, quòd vni-
102 cus actus solutionis sufficit ad acqui-
rendam quasi possessionem in incor-
poralibus, quando non agatur de iure

nouo acquirendo: reddit enim rationem *Parrin. loco cit. vers. ratio est*, & addit, nec tantam fidem adhibendam esse libris publicanorum, quando isti
103 non constituuntur publica auctoritate, siquidem solutum gabellarijs potius præsumitur extortum, quàm licitè exactum; *Claud. Bertazol. ad cons. paternũ 191. in criminal. lib. 1. per l. quantæ audaciæ, quantæque temeritatis, 12. ff. de publ. & vectig.* Et ideo gabellarius conuentus super negocio gabellæ ad exhi-
104 bendos libros suos, si aliquos tantùm exhibeat, alios dicat lacerasse, & combussisse, nonnulli putant, gabellarium incidere in crimen falsi; quæ tamen opinio declaratur *à Thesaur. decis. 171 gabellarius*, vbi ita distinguit: aut liber est publicus, aut priuatus, & quatenus priuatus, si ex tali laceratione resultat præiudicium tertij, tenetur gabellarius ad interesse a priuato passum; quatenus verò publicus, si oriatur damnum Vniuersitati, vel Principi, tunc stante dolo arbitrio iudicis extraordinariè vltra interesse tenetur, & puniendus pœna pecuniaria, non autem de falso; *vt ibi nu. 6. vers. non nego tamen.*

Diximus supra, quòd aliquando sol-
105 uitur gabella pro contractibus, qui vt plurimùm redigũtur in publica instrumenta, aliquando tamen conueniunt inter se contrahentes, vt fiat tantùm scriptura priuata, quæritur, an ex hac scriptura priuata soluenda sit gabella? & affirmatiuè respondit *Castren. cons. 22. visa quadã scriptura, in primo vers. breuitèr ego tenco, lib. 1.*

Est quidam artifex ex forma Statuti
106 obligatus soluere gabellam quolibet anno, sub certa pœna, pro vno anno omisit soluere, deinde in sequenti anno soluit, nulla facta mentione, quòd erat etiam debitor anni præcedentis, numquid iste artifex dicatur incidisse in pœnam statuti, itaut publicanus possit illum cogere ad pœnam? consultus super hoc *Abb. in suo cons. 68 videtur primò, lib. 1.* negatiuè respondit, quem vide.

107 Imponitur gabella super animalibus, numquid extendatur ad aues, & pisces? & non extendi dixit *Bartholom. de Capua singul. 5.* quem refert, & sequitur *Capiblan. de baron. prag. 1. num. 130.* quia volatilia, & pisces non cõprehenduntur sub nomine animalium; & ita seruatur in Ditione Ecclesiastica, in qua exigitur gabella carnis, a Summis Pontificibus Iulio III. Pio IV. Vrbano VIII. imposita, vt in eorum Constitutionibus a nobis pro faciliori omnium intelligentia in maternam linguam translatis, & in libro a nobis edito pag. 13. & seq. leguntur; imò ibi excipitur caro hedina, & porcina; & licèt *Afflict. super feud. quæ sint regalia, in verb. vectigalia, num. 124. vers. sed in contrariũ*
108 dicat, si statuto caueatur, vt quilibet vendens bestias teneatur soluere gabellam, hoc statutum non comprehẽdere laniones, seu macellarios, qui vẽdunt bestias per frustra; attamen in statu Ecclesiastico comprehenduntur etiam macellarij, vt notum est: mouetur autem *Afflict.* per ea, quæ habentur *in l. mortuo boue, 50. ff. de legat. 2. vbi*
109 *Paulus I.C.* respondit, mortuo boue, qui legatus est, neque caro, neque corium debetur; nam hic non dicitur amplius bos, neque bestia, sed cadauer; *& Bertach. de gabell. in primo memb. 8. par. 1. princip. num. 9.* ait, gabellam solu-
110 tam pro animali vendito, vel empto, si hoc animal redhibeatur, restituendam esse gabellam illi, qui soluit; sequutus *Angel. in l. debet, in fin. ff. de ædilit. edict. & Bald. in l. fin. C. eod. tit.*

111 Nec etiam soluendam esse gabellam pro lardo, quia lardum non est caro; nec è contra. *Bart. in l. 1. C. de erogat. milit. annon. lib. 11.* quem refert, & sequitur *Afflict. super feud. loco citato, num. 105.*

At si ex fundo vectigali non percipiantur, nisi aues, & feræ, vt in Regno Neapolitano adest quidam portus vbi non capiantur, nisi quædam animalia volatilia, quæ vulgo, quaglie, appellãtur, ex dictis auibus soluenda est gabella; *Bertach. de gabell. 8. par. prin. 2.*
112 *memb. num. 26.* prout in dicto portu soluitur, & in hac responsione, seu portorio fundati sunt redditus Mensæ Episcopalis, sub cuius diœcesi est d. portus.

113 Statuto cauetur, quòd pro animali nascenti in territorio d. Statuti soluatur gabella, dominus animalis prægnãtis ducit illud extra territorium, quousque pariat, ad effugiendum solutionem gabellæ; quæritur, an hic dominus excusetur? & negatiuè respondit *Bart in l. cum satis, num. 12. C. de agric. & censit. lib. 10.* reddens rationem, quia in fraudem fecisse videtur; sequitur *Afflict. loco cit. num. 104. Gutier. de gabell. quæst. 107. num. 7.*

114 Sicut etiam non excusatur mercator, si faciat emere merces a ciue immuni, ad euitandam solutionem gabellæ; imò cadit in pœnam amissionis mercium, quia committit fraudem; *idem Bart. in l. 1. num. 1. C. de nauib. non excusand. lib. 10. & ibi Io. de Plat. vers. & hic casus, Afflict. loco cit. num. 96.* excusabitur autem mercator, nec gabellā soluet pro rebus emptis in nundinis, *Bertach. de gabell.* 8. *par. prin. memb.* 2. *num.* 19.

115 Quid si mulio introducat rem meam intra Ciuitatem, nec solitam gabellam soluat, vtrum res mea cadat in cōmissum? negatiuè respondit *Angel. in l. iubemus, C. de nauib. non excusan. lib.* 10. sed mulio præstabit publicano, quātum res mea in mulo onerato valebat; quod etiam vult *gloss. in d. l. iubemus, in verb. attentatum; & Afflict. in d. verb. vectigalia, nu. 97.* Et si Statutum dicat, mercator panni soluat quinque, & merca-
116 tor lanæ soluat decem pro gabella; quidam mercator panni est etiam effectus mercator lanæ, numquid iste teneatur soluere quinque, aut decem? *Alber. in tract. statut. lib. 2. quæst. 185. ponitur etiam quæstio* determinat, quòd soluere debeat duas gabellas, alteram vt mercator panni, & sic quinque, alteram verò vt mercator lanæ, & sic decem, in totum quindecim; sequitur *Afflict loco cit. num. 120. facit text. in l. debet, §. sed siquis, & ibi gloss. in verb. debebit, ff. naut. caup. stab.*

Et si imposita sit gabella super lana,
117 vtrum soluenda sit pro pellibus lanatis? affirmatiuè respondit *Alber. de statut. part. 2. quæst. 212. quid si statuto prohibeatur, per text. in l. si cui lana, 68. §. sed & si pellis, ff. de legat. 3. & ibi gloss. in verb. lanatæ, Bart. & alij, sequitur Afflict. loco cit. num.* 122. Declara tamen non habere locū in pellibus bouū, & porcorum, quia ex istis non extrahitur lana, sed extrahuntur pili; notant *gloss. Alber. Bart. & Afflict. locis citatis.*

Quibusdam in locis soluitur gabella
118 de pomis, quæritur, an sit soluenda de glandibus? & negatiuè respondeas, quia glandes non dicuntur poma; vt apud *Plinium de natural histor. lib. 15. cap. 24 de silliquis. ibi, glandes inter poma numerari non possunt, &c.* quem locum ad rem nostram adducit *Bertach. de gabell.* 8. *par. prin. 2. memb. num.* 27. dicens, auctoritatem Plinij sufficere ad decisionem huius quæstionis; *arg. l. in tantum, ff. de rer. diuis. & ibi gloss. in verb. rescripserunt, l. si pater, 36. vers. nā & Aristoteles, ff. de solut.* & dicit hoc esse notandum ad statuta disponentia super damnis datis in pomis, vt non extendatur ad glandes.

119 Nec etiam valere statutum, quòd coloni soluant gabellam pro dominis, tāquam iniquum, docet *Bart. in l. colonos, 15. nu. 1. C. de agric. & censit. lib.* 10. *Afflict. loco cit. num.* 103. & si colonus soluat gabellam pro fructibus, dominus non tenetur pro pensione fundi, *Bart. & alij relati a Bertach. d. par. 8. prin. in 2. memb. num. 18.*

120 Denique sciendum est, gabellam præscribi posse, & tolli præscriptione, itaut inducatur liberatio ab eius solutione; *Castren. cons. 313. num. 3. & alibi, lib. 1.* vbi ita respondit pro Vniuersitate Castellionis contra Rempub. Florentinam.

Fallit tamen conclusio, si gabellarius
121 fuit negligens in exactione gabellæ, quia eius negligentia, seu indulgentia non nocet Vniuersitati locanti ius suū, *Boss. de Princip. num. 162. & 163.* sed fusius hanc quæstionē examinat *Fran. Balb. de præscript. in 2. part. 5. part. principalis quæst. 5. 6. & 7. per totas videndus.*

SVMMARIVM.

1 *Remissio quando facienda sit tam de iure ciuili, quàm canonico. & num. 10.*
2 *Pacta inita cum Vniuersitatibus super remissione ob sterilitatem seruanda sunt.*
3 *Remissio non solùm ob sterilitatem, sed etiam quando fundus occupatur ab hostibus, vel a flumine.*
4 *Remissio facienda est in locationibus, non autem in venditionibus.*
5 *Emphyteutæ regularitèr non fit remissio, aliquando tamen fallit.*
6 *Incrementum factum fundo emphyteutico per alluuionem non auget pensionem.*
7 *Remissio mercedis arbitrio iudicis fit.*
8 *Remissio ex dispositione Bullæ Boni Regiminis ex pluribus denegata.*
9 *Clausula, sublata, quid operetur.*
11 *Remissio an sit facienda in locatione vectigalium, quando continet plura capita.*
12 *Ignorans quod scire potuit, non excusatur, & habes exempla.*

Gabellæ

13 *Gabellæ semper conceduntur cum pactis, & capitulis præcedentibus.*

14 *Vitium extrinsecum in locatione per qua verba, & per quas clausulas purgetur.*

15 *Vitium intrinsecum, quod conductor verisimiliter ignorare potuit, remissioně parit.*

16 *Datium cenciariorum a quo institutum, & a quo postea sublatum.*

17 *Conductor, qui non potuit uti re locata, nedum habet retentionem in pensionibus non solutis, sed agit ad interesse, &c.*

18 *Factum Principis dicitur casus fortuitus.*

19 *Casus fortuitus nunquam cadit damno conductoris, nisi expressè sit dictum, nec sufficit, si facta sit illius mentio.*

20 *Suscipiens in se casus fortuitos non tenetur, quando sunt valdè insoliti.*
Amplia, etiamsi in instrumento interueniat iuramentum. num.21.

22 Clausula, non obstantibus quibuscumque exceptionibus, &c. *non excludit casus valde insolitos, & inopinatos.*

23 *Conductor, qui non potuit uti re locata, agit ad interesse lucri cessantis, & damni emergentis, licèt instrumentum declaretur nullum.*
Amplia, si fructus sint pendentes, vel separati a solo, dummodo conductor non conduxerit in domum suam, & habes aliam ampliationem, & declarationem. num.24.

25 *Vendens rem per motum licèt recipiat pretium, non tamen censetur approbasse contractum; & quare.*
Limita, si conductor sciebat imminere periculum rei conductæ, & quare. num.26.

27 *Casus contingens nomini cesso non pertinet ad cedentem, quando cessionarius sciebat qualitatem ipsius nominis.*

28 *Vendens nomen debitoris non obligatur, quòd sit soluendo, sed quòd sit debitor, & quid in datione in solutum, cum promissione generali euictionis, & defensionis.*

29 *Remissio fit conductori, licèt impediatur ab extraneo uti re locata, absque culpa locatoris; & enumerantur alij casus.*

30 *Remissio quando facienda, vel non, in casibus fortuitis, & colonis certa mercede conductis.*

31 *Conductor molendini, qui uti non potest re conducta, quia deuastatum sit molendinum, an habeat remissionem.*

32 *Emphyteuta, qui non potest uti molendino, non habet remissionem, & quare.*

33 *Castro diruto, non debetur amplius census, licèt remaneat territorium ipsius Castri.*

34 *Conductor molendini cum quatuor rotis, sub responsione pro qualibet rota, virũ aucta quinta rota, augenda quoque sit pensio.*

35 *Remissio an sit facienda publicanis ex eo quòd pauci viatores transeant.*

36 *Remissio facienda est venditori census, quando fundus in totum, vel in parte pereat.*

37 *Periculum, & damnum in re empta pertinet ad emptorem.*
Amplia hoc verum, etiam stante hipotheca omnium bonorum, & obligatione personali. num.38.

39 *Census non potest constitui super vniuersitate bonorum, sed est constituendus super re certa, & determinata.*

40 *Remissio facienda est venditori censũs, non obstante pacto de illa non petenda.*

41 *Fundo censuato reddito infrugifero, si postea redeat frugiferus, non tamen reuiuiscit census.*

42 *Census impositus super molendino, quod pereat, si readificetur, non reuiuiscit.*

43 *Fundus census si pro parte reddatur infrugiferus, pro parte etiam fit remissio.*
Declara, nisi pars, quæ remanet, sit capax impositi oneris. num 44.
Declara secundò, si census sit impositus super duobus fundis, quorum alter pereat, sed qui remanet, sit capax, vt nõ fiat remissio. num.45.

46 *Societas contracta super duobus officijs per resignationem vnius non dissoluitur, si officium remanens sit capax onerit.*

47 *Conductor agrorum, & vincarum finibil frumenti, sed tantùm vini, & vuæ colligit, quod sufficit pro medietate pensionis, non habet remissionem.*

48 *Remissiones faciendæ ad tria capita redux it Redoanus, videnda.*

49 *Remissio cur potius fiat conductori, quàm emphyteutæ.*

50 *Sterilitas veniens ex casu, cui resisti non possit, remissionem parit.*

51 *Specificatio certorum casuum inter locatorem, & conductorem facit cessare remissionem in casibus non specificatis, quia limitatus consensus limitatum parit effectum.*

52 *Denunciatio damni ad effectum consequendi*

quendi remissionem quando prosit, & quando non.

53 *Quantitas damni ad effectum consequendi remissionem quanta esse debeat.*

54 *Publicano, cui deputatus sit œconomus ob sui culpam, an sit facienda remissio.*

55 *Qui promittit indemnitatem ab omni lite, non tenetur pro ea, quæ prouenit culpa stipulatoris.*

56 *Conductor vectigalium si non soluat pensiones tempore conuento, potest expelli a locatione.*

57 *Publicanus, cui ablatum est vectigal, an teneatur præstare id, quod promisit, vltra pensionem.*

58 *Publicano facienda est remissio, quando post conductum vectigal fiat augumentum, ex quo res vectigali obnoxia, minus vendatur.*

Amplia, etiamsi tale augumentum fiat auctoritate Principis. num.59.

Limita, si Princeps faciat hoc augumētum ratione publicæ vtilitatis, & quare. num.60.

61 *Refertur lis orta inter Cōmunitates Prouinciæ Vmbriæ, & Thesaurarios eiusdē Prouinciæ super re proposita, de remissione, quando fiat separatio vnius partis vectigalis ab alia.*

62 *Princeps tenetur ad obseruantiam contractus.*

Contractus cum sit indiuiduus, non potest pro vna parte sustineri, pro alia non. d.num.62.

63 *Contractus licèt ab initio sint voluntatis, ex post facto tamen sunt necessitatis.*

64 *Princeps subditorum curam quantam habere debeat.*

65 *Proœmium causam finalem. & intentionem agentis ostendit.*

66 *Princeps pro bono publico potest auferre dominium rerum priuatarum.*

Et si Princeps hoc faciat per viam legis generalis, non tenetur ad refectionem damni, seu pretij. ibid.

67 *Clausula, motu proprio, ex certa scientia, & de plenitudine potestatis, tollunt subreptionem.*

68 *Ad probandam diuisionem, & separationem rei, seu corporum, admittuntur præsumptiones, & coniecturæ.*

69 *Probatio ex publico instrumento dicitur probatio probata, itaut non admittat aliam probationem in contrarium.*

70 *Correctum quod non est, stare non prohibetur.*

Statuto nunquam censetur derogatum, nisi quatenus reperiatur expressum, d.num.70.

71 *Augere vectigalia est prohibitum de iure canonico, & ciuili.*

72 *Facta non præsumuntur.*

73 *Promissio, seu obligatio facta contra edictum, seu legem Principis, quàmuis iurata non valet.*

74 *Conditio debet haberi pro impleta, quando impedimentum prouenit facto Principis.*

§. XVII.

Gloss. 3.

Remissione.

CAP. XXXXVIII.

1 QVANDO sterilitas agri, & rei conductæ compēsari non potest cum vbertate annonatū præcedētium, tunc faciēdam esse remissionem, ciuili, & canonico iure sancitum habemus *in l.licet, C.locati, c. propter sterilitatem, eodem tit.* & hanc conclusionem latè discutit *Menoch.de arbit.lib.2.cent.1.casu 76. per tot.*

2 Et pacta in locationibus rerum ad Vniuersitates spectantium super remissione pensionis ob sterilitatem inita, seruanda esse, scribit *Nicol. Losæus de iure Vniuers. par.3.cap.7.num.10. per text.in l.2.§.fin.ff.de admin.rer.ad Ciuit.pertinent.Boss.de remiss. merced. publ. nu.36. & alibi.*

Nec solùm ob sterilitatem faciendam
3 esse remissionem, sed etiam quando fundus in bello occupatur ab hostibus, consuluit *Natta cons.284.consideratis, nu.10* Quando corruit terræ motu, *l.ex conducto, §.1. ff.locati, gloss in c.potuit, in verb. clade, & ibi Scribentes, de locat,* Quando res ita vi fluminis occupatur, vt coli non possit, *d. l.ex conducto, §.1.* Quando domus fuit exusta; *l. si quis domum, §.fin. l.qui insulam, §.ædilis, ff.eod.tit.de locat.* Denique in quacūque locatione facien-
4 dam esse remissionem mercedis, quando est

est locatio, & non venditio; *Boss. post Bart. & alios in suo tract. de remiss. merced. publi. num.* 1. *Caroc. de locat. part.* 4. *tit. de remiss. merced.* qui per plures quęstiones hunc articulum examinat. Imò non solùm in locatione, sed etiam in emphyteusi, quando bellum impedit culturam, dicit *Surd. & communem appellat opinionem in decis.* 326. *nu.* 64. *Boss. de remiss. merced. conduct. num.* 106. *latè Ias. qui pro vtraque parte hanc quæstionem examinat in l.* 1. *a num.* 81. *vsque ad* 99. *C. de iur. emphyt.*

Et tamen regularitèr emphyteutæ nō
5 fit remissio, cum in contractu diminuatur pensio in sexta parte, *Auth. præterea & ibi gloss. in verb. sextam partem quam sequitur. Castren. ibi, num.* 3. *C. de sacrosan. Eccles.* & si in fundo emphyteutico
6 fiat augumentum per alluuionem, non tamen augetur pensio, seu canon, *Corn. cons.* 15. *num.* 8. *vol.* 4 *Redoan. de reb. Eccl. non alien. quæst.* 18. §. *dicta verò, num.* 4. *&* 5.

7 Qualis autem, & quanta facienda sit remissio in prædictis casibus, docet *Menoch. de arbitr. casu* 77. *per tot. Sebast. Medices de fort. casib. par.* 2. *quæst.* 3 *per tot.* qui concludunt, iudicis arbitrio relinquendum esse, *Caroc. de locat. part.* 4. *tit. de remiss. merced. quæst.* 8. *Bursat. cons.* 81. *lib.* 1. *per tot. Syluan. cons.* 35. *per tot.*

Prædicta verò locum habent, & pro-
8 cedunt iuxta regulas iuris communis; sed si attendatur dispositio Bullæ Boni Regiminis, quæ vtique attendenda, & seruanda est in Statu Ecclesiastico, quia est lex, & Constitutio Papalis, secus dicendum erit, per ea, quæ sancita sunt in §. quem modò præ manibus habemus, vbi hæc leguntur. In quocumque contractu locationis rerum Vniuersitatum apponendum esse pactum, & conditionem, ne Communitates teneantur ad aliquam remissionem, seu defalcum, ex quocumque capite, etiam insolitissimo, belli, incursus militum, depopulationis agrorum, direptionis, siccitatis, alluuionis, grandinis, tempestatis, incendij, aut alterius cuiusuis maximè fortuiti casus, ex quouis capite, ac etiam legitima, & vrgenti amissionis, aut diminutionis fructuum, etiam omnium, vel maioris partis, aut sterilitatis, vel alia quauis causa cogitata, vel incogitata, cogitabili, vel incogitabili, etiamsi de iure tenerentur: sed integrè semper responsiones, & præstationes, seu pensiones annuæ absque vlla diminutione per ipsos conductores eis solui debeant: & quàmuis pactum huiusmodi in contractibus forsan omissum fuerit, nihilominus vigore præsentium literarum tacitè inesse, & subintelligi debere, perinde ac si id ipsum inter contrahentes expresè cautum, & conuentum fuisset, sublata omnibus iudicibus etiam S.R.E. Cardinalibus, ac S.P.A. Auditoribus alitèr iudicandi, & interpretandi facultate.

Quibus ex verbis apparet, sublatam esse contrahentibus cum Vniuersitatibus
9 omnem spem cōsequendi remissionem, ex quocumque capite petatur. non solùm ex ipso verborum contextu, qui enixam Principis voluntatem demonstrat, sed etiam ex appositione clausulæ *sublata, &c.* quæ operatur, vt iudices alitèr iudicare non possint, *Pute. dec.* 48. *num.* 6. *lib.* 1. *in nouis*, imò nec interpretari, *Mantic. dec.* 309. *n.* 3. *iuncto n.* 1. *in fi & alia multa congerit Mart. de clausu. par.* 1. *claus.* 176. *sublata, &c.*

Et vt melius intelligantur verba huius Constitutionis placet afferre distinctionem *Bossij tract. de remiss. merced. public.*
10 *num* 6. *& seq.* quæ talis est. Aut locantur fructus vectigalis pro annuo pretio, aut venditur spes percipiendi ipsos fructus: primo casu fit remissio, secundo verò non; quia licèt iudicanda sit locatio ex pluribus pretijs, tamen omne periculum spectat ad conductorem, velut emptor spei, & ideo sola spe contentus esse debet; *l. nec emptio, ff. de contrah. empt. l. si iactum, ff. de actio. empt. Bart in* 4. *q. publicanus, num* 3. *& in l. cotem, §. qui maximos, n.* 4. *vers. ideo dico, ff. de publican.*

Itaque dum Summus Pōtifex in prędicta Constitutione omnino prohibet, & negat quàmuis remissionem, seu defalcum, dicendum videtur, præscripsisse formam, & legem dedisse Communitatibus locandi tantummodò spem percipiendi fructus, & emolumenta, quæ percipi possunt ex re locata, non autem ipsos fructus: & ideo ex præcitata doctrina Bart. *& Boss. locis citatis* nulla danda erit remissio conductori, tanquam emptori spei: faciunt *Ferrett. de gabell. n.* 301 *Syluan. cons.* 35. *num.* 20 *& seq.*

11 Denegatur etiam remissio conductori, si fiat locatio vectigalium consistentium in pluribus membris, ex quibus aliquod membrum fiat inexigibile, quāuis locator promiserit manutenere conductorem in exactione omnium contētorum in instrumento; vt colligitur *ex Rota coram Caualerio decis.* 60. in qua

Popu-

Populus Romanus locauerat gabellam Studij Romani ad nouennium, quæ imposita est super vino, & exigitur ab omnibus cauponis vendentibus vinum in Vrbe, conductor verò non potuit exigere a caupona quinque lunarum, existente in monte Quirinali, quia hic fuit exemptus a solutione huius gabellę per priuilegium Sixti V.& ideo petebat remissionem ex hac parte; sed Rota decreuit, non esse faciēdam remissionem, eò quia tempore locationis aderat priuilegium prædictum Sixti V.quod conductor sciebat, vel saltem scire rationa-
12 biliter poterat ex tempore decurso, vel ex alijs locationibus antea factis; ignorans autem, quod scire poterat, non excusatur; *Bald.in l.in testamento, num.*1. *C.ad l.falcid.Alex.cons.*112.*num.*4 *lib.*1 *Rol.a Vall. cons.*52. *num.*28. *&* 29. *lib.*2. qui loquitur in conducente rem sterilē, cui non est danda remissio ob sterilitatē, sicuti nec datur illi, qui conduxit tempore belli, quia talis conductio, & locatio non potest intelligi facta pro alio tēpore, & sibi imputet.

Redditur etiam alia ratio *in d.deci.*60
13 *num.*4.quia scilicet gabellæ semper conceduntur cum ijsdem cōditionibus, quibus antea fuerant locatæ; *Bertach. de gabell in* 2.*part.quæst.*31.*Ruin. cons.*74. *num* 1.*vol.*1.*Bursat.cons.*190.*num.*26.*&* 37 *lib.*2. & si locatio, seu venditio gabellæ fiat vltra solitum, & modum nulla erit, *Corset.in singul. verb. consuetudo, num.*1.cum autem in præcedentibus locationibus adessent eædem cōditiones, & tamen remissio facta non esset, ita nec in ista.

Et cùm hęc eadem causa Romana defalchi iterum proposita esset die 21.Iunij 1610 per R.P.D.Coccinum Decanū, Domini steterunt in decisis, videlicet, Populum Romanum non teneri ad aliquam remissionem;& hic additur tertia ratio, quia scilicet priuilegium prędictū concessum hospitio quinque lunarum a Sixto V. fuit reputatum vitium extrinsecum; & hoc fuerat purgatum a Populo
14 Romano per clausulam appositam in instrumento, nempe, *locare omnes, & singulos gabellæ fructus, redditus, & prouentus, obuentiones, & emolumenta quæcumque tot, quot, tales, quales, & talia, qualia erant, &c.*

15 Ex qua quidem ratione videtur colligendum argumentum a contrario sensu, videlicet, si vitium fuisset intrinsecū, quod sciri non potuisset a conductore, vtique concedendam esse remissionem; quod quidem argumētum colligitur ex alia *decis.in Romana appaltus coram Iusto* 15.*Ianuarij* 1596. *& legitur impressa post tract. Pacif.de salui.interd.decis.*285. *Sixtus V.num.*2.*& ferè per tot.* in qua agitur de locatione facta per Cam.Apostolicam Bartholomæo Bonamico ga-
16 bellæ, seu datij cenciariorū ab ipso Sixto V.erecti,& ab Innocentio IX.confirmati, sed a Clemente VIII.sublati: ex qua sublatione non potuit conductor vti re locata; & ideo Rota censuit illi faciendam esse remissionem, & licuisse eidem conductori retinere certam summam, in qua remanserat debitor pro pensionibus decursis: imò addit *Rota sub nu.*4.
17 non solùm dandam esse retentionem,& compensationem, sed etiam potuisse cōductorem agere ad interesse lucri cessantis, & damni emergentis, quia facto Cameræ, seu Principis non potuit vti re locata, *l. si in lege,§ si colonus, ff. locati,* & vitium erat intrinsecum, nec cogitabile.

Nec placuit Rotæ attendere casum
18 hunc potuisse dici fortuitum, quia mero Principis facto contingit; *l.Lucius, ff. de euict.Surd.decis.*326.*num.*15. quia casus fortuitus nunquam cadit damno cōdu-
19 ctoris, nisi expressè sit dictum; nec sufficit, quòd sit facta mentio de periculo, vel damno; *Ripa de priuileg.contra caus. pestis, num.*75.*& alij relati ab eod.Surd. d.decis.*326.*num.*51. imò suscipiens in se casus fortuitos, non tamen tenetur, si
20 casus admodum insolitus, & rarissime contingens superueniat, *l.fistulas,*78.*§. frumenta, ff. de contrahen.empt.Bart. in l sed & si quis, §. quæsitum, in fin. vers. vbicumque dixi, ff. si quis caution.& ibi etiam Ias.num.*33. qui ait, licèt alij ab eo relati contrarium senserint, ipse tamen sequitur *Bart.& explicat textum in d.§. frumenta, Afflict.decis.*150. *nu.*22. *vers. item dicit, Menoch.verò cons.*27.*num.*18. *& seq.* ampliat, etiamsi adhibitum sit iu-
21 ramentum, *Neuiz.cons.*91.*nu.*5. *Alciat. resp.*157.*num.*7.*Bursat.cons.*81. *num.*11. *lib.*1.

Amplia secundò, etiamsi apposita sint verba generalissima comprehendentia casus maiores expressis, nō tamen comprehendunt casum valdè insolitum, & incogitatum, *Barbat.cons.*21.*col.*5. *lib.*2. *Bald.cons.* 247.*si propter guerras, in fin. lib.* 3. addens, etiamsi apposita sit clausula, *non obstantibus quibuscumque*
22 *exceptionibus, occasionibus, & impedimē-*

tis,&c. non tamen censeri reiectam exceptionem casus insoliti, & inegitati; *Fran.Marc.quæst.62.vers. licèt talis renunciatio, par.1.* & quamuis ipse doceat cautelam, vt conductores renuncient cum iuramento specificato casibus fortuitis, enumerando specialitèr aliquos casus fortuitos, cum clausula generali, iuxta notata *per gloss.& Doct.in l sed & si quis, §.quæsitum, ff. si quis caution.& l.si Titius, ff.de lib.& posth.& in l.1. C. qui se oblig. possint, Sebast. Med. de cas. fortu.quæst.15.nu.11.& 18. par.1.* concludit nihilominus *ipse Marcus*, huiusmodi renunciationes non comprehendere casus fortuitos, qui de raro contingunt;sequitur *Menoch.d.cons.27.n.21 & alij multi relati a Surd. cons.61. iusta videtur, num.65.& in d.decis.326.nu.52 Purpur.cons.466.nu.4.30. & 31.* vbi refert, quis sit, & dicatur casus insolitus: alia multa congerit *Sebast.Med.de fort. cas.quæst.15.per tot. & alibi lib.1.*

Quod autem dictum est supra, con-
23 ductorem, qui non potuit vti re locata culpa locatoris, posse non solùm petere remissionem mercedis, sed etiam agere ad damna, & interesse lucri cessantis, *l.ex conducto, in princ.l.si fundus, l.& hæc distinctio, l.si in lege. §. colonus, ff locati, Surd.d.decis.326.nu.25.& decis.94. n.8.* Et hæc conclusio

Ampliatur primò, etiamsi contractus declaretur nullus, quando inter partes ita conuentum, & stipulatum fuit; *Alex. cons.109.num.3.lib.4.Surd.cons.442.n.10. & seq. Rota coram Caualerio decis. 618. num.7.vers.& licèt.*

Amplia secundò, quando fructus rei
24 locatæ sunt pendentes, licèt separati a solo, sed conductor non potuit illos cõducere in domum suam; *Natta.cons.284 num.2.& alibi*; secus si recollecti essent, *Redoan.de reb.Eccl.non alien.quæst.18.de remiss.merced.num.13.*

Amplia tertiò, etiamsi conductor videns imminentiam periculi, ac impedimenti, non declarauerit velle discedere a locatione, sed in ipsa conductione perstiterit; *Boss de remiss mereed. n.47. vers. sed pone quod sumus; quē refert Hodier. ad Surd.decis.94.num.3.sed num.6.*

Declarat, si conductor protestatus fuerit nolle amplius in locatione continuare, ac etiam de omnibus damnis, & interesse, licèt postea cõtinuauerit, quia per talem continuationem non censetur protestationi renunciasse, prout latè tuetur post multos *Manent. in decis. Mantuan.38.num.28.& seq.quem refert Hodier.d.nu.6.* adducens exemplum il-
25 lius, qui post venditionem rei per metū factam recepit pretium, quòd non censetur ex hoc facta approbatio cõtractus, & metus purgatus, cum præsumatur pretium recepisse, ne in tanto damno remaneret venditor, nempe in amissione rei, & pretij; vt *per Doct. in l. si per vim, C.quod metus caus.*

Declara secundò, si conductor sciebat
26 imminere periculum rei conductæ, *Aymo.cons.77.num.18. Rimin.iun. cons.49. num.5, Rolan.cons.52.num.29 lib.2. Afflict.decis.365.num 8.Rota coram Caualerio d.decis.618 num.7.* reddens rationem; quia eum sciente non committitur dolus, neque fraus, ex quo agi possit ad interesse, *l cum donationis, C.de transac. Surd.cons.15.num.15.vers.verùm si emp-*
27 *tor*; sicuti etiam casus contingens nomini cesso non pertinet ad cedentem, quãdo cessionarius sciebat qualitatem ipsius nominis cessi; *Sebast. Med. de casu fort. par.1.quæst.16.num.11. Hodier. in addit.ad Surd. decis.326. num.2. & seq.* vbi quòd venditor nominis debitoris
28 non obligatur vt sit soluendo, sed vt sit debitor; quemadmodum in datione in solutum, quãmuis fuisset promissa euictio generalis, ac legitima defensio in ampla forma, non tamen censetur promissum, vt creditum sit exigibile, sed tãtùm realitas ipsius crediti; *Thesaur.iun. in lib.3.quæst. foren.quæst.73.*

29 Quid verò dicendum, si conductor nõ ab ipso locatore, sed ab extraneo sit impeditus vti re locata, itaut ipse conductor resistere non possit? & faciendam esse remissionem dixerunt *Alex.in l.cū mulier, num.3. ff solut.matrim. Natta cons.610.num.8.& cons.284 num.10.* vbi ampliat, etiamsi nulla interueniat culpa locatoris, qui non erit audiendus, si dicat, per me non stetit; *Surd.d. decis.326. num.57.& seq Hodier.in addit.ad eund. Surd.decis.94.num 1.& alibi*: qui etiam ampliat, quãmuis omnes casus fortuitos etiam incognitos in se susceperit; *& n.4.* extendit, locatorem teneri ad omnia damna, & interesse, quãdo impedimentum esset iniustum, licèt non proueniens facto locatoris; in quo etiam habetur ratio lucri, si tale impedimentum locator remouere poterat; & ait ita consuluisse *D.Camill de Medic. in suo cons.23. & alios casus refert Redoan.de reb. Eccl. non alien. quæst.18. de remiss.merced. §. multi autem, num.1.* videlicet tempe-

stas,

ftas, casus graculorum, sturnorum, incursus hostium, pestis, glacies, niues immoderatæ, locustæ edaces, ventus vrens, terræmotus, incendium, denique omnis vis, cui resisti non potest. Quæ omnia licet ab extraneo, sine culpa locatoris eueniant, casum remissionis petendæ, & faciendæ pariunt, vt ibi per eum: si autem plura cupis, *Aegid. Boss. consule in suis tract. de remiss. merced. conduct. & publican.* qui magistralitèr procedendo per conclusiones, ampliationes, limitationes, & fallentias satis claré, & luculentèr hanc materiam pertractat; vide etiam, si placet *Io. Bapt. Hodier. in addit. ad Surd. dec. 326.* qui alios adducit de
30 hac re tractantes, & *num. 1.* docet remissionem mercedis faciendam non esse conductori ex causa fortuiti casus, nisi læsio sit vltra dimidium consuetæ mercedis, confusis omnium annorum fructibus, & pensionibus, si in plures annos locatio sit facta. Et quibus casibus deneganda sit remissio colonis partiarijs, certaque mercede, & pecunia conductis, vide *Redoan. loco cit. §. sed multi sūt casus, per tot.*

At si Communitas locauit molendinum, quod aquarum vi, vel alia causa
31 deuastatum sit, vtrum conductor possit petere remissionem pro eo tempore, quo vti non potuit re locata? hanc quæstionem post *Ias. & alios ab eo relatos excitauit* Boer. *quæst. 213. num. 16.* dicens, aliud statuendum esse in conductore simplici, seu ad tempus, & aliud in emphyteuta, si enim loquimur in conductore, & molendinum egeat magna impensa in ipsa reparatione, tunc facienda est remissio, itaut ipse conductor non teneatur ad pensiones, nec ad impensas, quas si faciat, illas a locatore repetet, *l. colonus, in princ. & ibi gloss. & Bart. ff. locat.* & ita plurìes decisum vidi a Sacra Cōgregatione Boni Regiminis concedendo licentiam Vniuersitatibus impēdendi, quod a peritis iudicabitur necessarium pro reparatione; vide *Natt. cons. 256. in facto, per tot. & facit Rota in Anagnina molendini, coram Penia 18. Iunij 1599. impressa inter nouissim. diuersorum decis. 829. & 830. par. 4.* Si verò
32 loquamur in emphyteuta, qui habeat molendinum in emphyteusim: quia habet vtile dominium, vtique tenetur ad reparationem, & ad impensam, licèt magnam, nec debet habere remissionem, dummodo molendinum non sit penitus destructum, nam hoc casu res haberet difficultatem, an teneatur emphyteuta, aut dominus directus; vt ipse Boer. *notat d. decis. 213. num. 16. vers. aut loquimur in emphyteuta:* Sed hanc difficultatem reijcit, & tollit *Mantic. de tacit. & ambig. lib. 12. tit. 24. num. 15. vers. sed pro contraria*, dicens; si molendinum emphyteuticum sit totalitèr destructum, & sublatū, & nihil de area remaneat, quod emphyteuta non sit liberatus, sed teneatur ad solutionem, & ad refectionē, ex eo quia adhuc superest ius fluminis, in quo nouum construi possit; refert, & sequitur *Io. Bapt. Hodier. ad Surd. decis. 198. num. 10. & seqq.* vbi alios adducit, ex quibus nonnullas refert limitationes & declarationes; attamen *num. 12.* ait opinionem Manticæ esse veriorem, & communiorem, sed *in num. seq.* alia quędam refert apud ipsum videnda; *Roman. tamen in cons. 417. ferè per tot.* videtur
33 contrarium sentire, dum ait, quòd diruto Castro non debetur amplius census, seu feudum, licet remaneat territorium dicti Castri, *vt ibi num. 6. vers. quoniam respondeo;* conferunt, quæ dicentur infra de censibus, vbi dirutus sit, vel perierit, seu immutatus sit fundus, & vide *Hipp. Rimin. consil. 40. annus, per tot. lib. 1.*

34 Si verò quis conducat molendinum, in quo sint quatuor rotæ, & promittat certam pensionem pro qualibet rota, ipse verò conductor augeat quintam rotam, quæritur, vtrum teneatur augere pensionem? & *Alberic. in l. Rutilia Polla, ff. de contrahen. empt.* negatiuè respōdet, *Ias. verò in l. quominus, quæst. 23. ff. de flumin.* affirmatiuam tuetur: quapropter Boer. *d. quæst. 213. num. 10.* nititur conciliare has inter se discrepantes sententias, & ait, opinionem Alberici procedere in conductore perpetuo, vt est emphyteuta, qui dicitur dominus vtilis; Iasonis verò in conductore ad tempus, qui si cogatur ad augumenta pensionis, poterit repetere impēsas factas in quinta rota; ita *Boer. loco cit.*

Conqueruntur aliquando publicani,
35 quia pauci transeunt viatores, & mercatores, quęritur, an ex hoc capite danda sit remissio? & *Iul. Ferrett.* super hoc consultus, negatiuè respondet *in suo tract. de gabell. num. 298.* sequutus Bald. *in l. si ea, num. 5. C. de vsur.* reddens rationem, quia præcogitare debuerunt publicani, paucos potuisse transire viatores, & mercatores, & si plures solito transiuissent, non tamen fisco, vel Vni-

uersitati responsionem augere voluissent;& hanc opinionem sequitur *Caror. de locat.tit.de remiss.merced.quæst.*8.*n*.79 *concl*.18.*par*.4.Verùm si damnum sit notabile, insolitum, & quod regularitèr præuideri non potuit, & læsio sit enormis vltra dimidiam,itaut cōductor tale damnum excogitare non potuerit, faciendam esse remissionem, scribit *Bursatt. consf*.81. *num*.16. & 17.*lib*.1.& loquitur in casu belli, subdens, hoc conueniens censeri, cum homines propter bellum, ex causa legitima, non sunt tuti ad iter agendum, & negociandum; verùm si tempore conductionis gabellæ aderat rumor, vel suspectus futuri belli, vel pestis,quia in locis vicinis grassabantur, & ita præuideri potuit, vt ignis accensus in domo vicini, extenderet etiã flammas ad comburendum domum suã; tunc faciendam non esse remissionem putarem: sicuti dicimus de illo,qui mutuat equum militi eunti ad bellum,si ibi moriatur,miles non tenetur ad pretium, quia mutuans potuit prævidere, quòd equus ibi moreretur, & occisus fuisset; prout docet *Bonacoss. in tract.de equo*.

An autem facienda sit remissio ven-
36 ditori census, si fundus, super quo impositus est, pereat in totum, vel in parte? affirmatiuè, & latè respondit *Cenc. de censib. part*.3.*cap*.1.*quæst*.1.*art*.1.& 2 & tollitur omnino difficultas, si totus fundus censuatus pereat, quia periculũ, & damnum in re empta contingens spe-
37 ctat ad emptorem; *l*.1.*C. de peric.& cōmod.rei vend. Redoan.de reb. Eccles. non alien.quæst*.18.*§.dicta verò,num*.7.

Neque suffragatur stylus notariorum, qui in instrumentis obligant, & hypote-
38 cant, nedum fructus illius rei, super qua imponitur census, sed etieam omnium aliorum bonorum mobilium, & immobilium, præsentium, & futurorum ipsius venditoris, addentes etiam obligationem personalem;itaut si remaneant alia bona, debeatur census; nam si pereant omnia bona, remanet saltem obligatio personalis,propter quam venditor conueniri possit, vt voluit *Couar.var.resol. lib*.3.*ca*.7.*num*.3.*vers.quod item dicimus, quem sequitur Felic.a Sole in suis comm. de censib.tom*.1.*lib*.1.*cap*.8.*nu*.19.& *tom*.2.*eodem lib.cap*.8.*num*.17. quia respōdet *Cenc.loco cit. art*.1. *num*.2 census non
39 potest constitui, nec licitè creari super vniuersitate bonorum simplicitèr, & indiffinitè, nec super persona constituentis, sed debet esse super re certa, determinata, certis finibus designata, & frugifera, iuxta formam præscriptam *in Bull. fel.rec. Pij V. super forma creandi census*, & ideo si pereat res ita designata, perire etiam debet quæcumque obligatio soluendi census, quæ est realis; aliàs esset obligatio personalis, quæ expressè prohibetur in d.Bulla, *Rota apud Seraph.decis*.1418.*in instrumento, nu*.3. & *decis*.757.*quàmuis verba,num*.2.& 3 *par. prima diuers.* vbi ampliat, etiamsi
40 fuisset appositum pactum de nō petendo reductionem.seu defalcationem pro quouis casu etiam inexcogitato;quia tale pactum intelligendum est super fructibus,non autem super re censuali,aliàs esset illicitum, & iniquum. *vt ibi num*.3 & 5.& *coram Manzanedo post d.tract.de censib.decis*.88. *Domini dixerunt, num*.3 & 4.

Et hæc conclusio adeo vera est, vt si
41 fundus, super quo est impositus census, reddatur inutilis, & infrugiferus, & post aliquod temporis spatium reddatur frugiferus, & vtilis, nihilominus si census erat iam extinctus, amplius non reuiuiscit; ita dixit *Rota coram Manzanedo in Rauennaten.censuũ*,24.*Maij* 1621. cuius casus est in fundo reddito infructifero propter inundationem aquarum, qui fundus licèt postea, remotis aquis, efficiatur frugiferus, non tamen census reuiuiscit; & in molendino penitus de-
42 structo, si postea reædificetur, non tamen reuiuiscere censum antea impositũ, *eadem Rota coram Seraph. d.decis*. 1418, *num*.4. quia est aliud, & diuersum a priore, & fundus antiquus perijt, & nouus creatur, *l.repeti,ibi, res mutatione interire vsumfructum placet l. quid tamen,vers.agri, vel loci, l. si ager, ff. quib. mod.vsufr.amit.* & alia multa adduntur *in d.decis.Rauennaten.censuum coram Manzanedo*. Ex quibus satis constat, ex peremptione fundi censuati perire etiã censum, & faciendam esse remissionem;

Si verò non totus fundus, sed pars
43 tantùm illius pereat,vtrum sit etiam pro parte facienda remissio? & affirmatiuè respondeas, quia eadem est proportio de toto quoad totum, quæ est de parte quoad partem, *l.quæ de tota,& ibi notãt Scribentes; ff.de rei vendicat.* Hęc tamen conclusio procedit, nisi pars fundi suppositi, quæ remanet, tot ferat fructus,& redditus, qui sufficiant ad integram so-
44 lutionem census; eo enim casu debitor illius, nedum vigore d.Bullæ Pij V. sed

etiam

etiam iuris communis, nullam consequi debet remissionem; *Rota in Romana census coram Mellino, quæ legitur impress. post tract. Statil. Pacif. de s. lu. interd. decis. 187. fuit impositus, num. 9. & post tract. Cenc. de censib. decis. 1.*

45 Imò si census fuit impositus super duobus fundis, quorum vnus omnino pereat, sed alter remanet capax totius census, nō datur remissio; quemadmodum societas cōtracta super duobus of-
46 ficijs, non extinguitur per venditionem vnius officij, si alter sit capax totius summæ; *Rota coram Sacrato decis. 90. num. 8 & 9. & corā Mellin. dec. 91. impressæ post trac. Cenc. de censib. & videatur etiā ipse Cenc. d. tract. par. 3. c. 3. 1 quæst. 1. art. 2. per tot.* & ad rem facit, si conductor agrorū,
47 & vinearum nihil frumenti, sed tantum vuæ, & vini colligat, quod sufficiat pro medietate pensionis, nō habet remissionem; *Surd decis. 155. num. 5. & 11.*

Denique licèt multæ sint Doctorum opiniones super remissione facienda, vel non, tres tamen communitèr approbari dicit *Redoan. de reb. Eccles. non alien. quæst. 18. in princ. & num. 1. & seq.*

48 Prima est, tunc faciendam esse remissionem conductori, quando est in illo anno sterilitas iuxta vulgi opinionem, cui standum est; *gloss. in l. si vno, in verb. etiam eius, ff. locat. Alex. cons. 107. nu. 18 vers. item in alio casu, lib. 3.* vbi consultus pro conductore Portorij, qui contraxerat super redditibus Ciuitatis Parmæ, non sub forma locationis, sed emptionis, & cum renunciatione casibus fortuitis in genere, respondit *Alex.* nihilominus faciendam esse remissionem, rationibus, & iuribus per eum adductis.

Secundo loco facienda est remissio, quando deductis impensis, quod fuit collectum, non ascendit ad dimidium pensionis, nec ad dimidium pretij promissi pro vnaquaque locatione; *Alex. cons. 3. viso instrumento, nu. 6. vol. 1. Cyn. in l. licet, circa fin. vers. dicunt quidam, C. locati, Surd. decis. 155. nu. 5. Corn. cons. 128. videtur primo aspectu, num. 26. vers. tertia est opinio, vol 2. viden.* nam ibi magistralitèr docet, varias Doctorum opiniones referendo, qualitèr, & quando probetur sterilitas, ad hoc, vt facienda sit remissio; quem refert, & sequitur etiam *Redoan. loco cit. num. 8. Purpur. cons. 273. num. 7.*

Tertio loco facienda est remissio, quā- [illegible] damnum est adeo magnum, vt con- [illegible] non percipiat dimidium illius, quod erat solitum percipi, quia tunc illa læsio est talis, quæ sufficit ad inducendam remissionem; *Corn. loco cit. vers. & propterea aliàs consulendo. Al[illegible] in c. propter, num 12. vt s. tertia opinio, de locat. & cond. Alex. d. cons. [illegible] nu. 6. lib. 1. & cons. 112. videtur, num. 2. & 5. eodem lib. 1.* vbi loquitur de cōductore ad longum tempus obligato singulis annis ad pensionē soluendam, qui dicitur esse emphyteuta, seu ad instar eius, *§. adeo, Inst. locat. l. prædia, & ibi gloss. 1. C. de locat. præd. Ciuit. lib. 11.* & consuluit *Alex.* dandam esse remissionem tali conductori ad longum tempus, quāmuis emphyteutæ nō detur, *§. quia verò leonis, sl primo, & ibi gloss. in verb. accipiat, Auth. de non alien. reb. Eccles.* & reddit ibi rationem diuer-
49 sitatis *Angelus*, quare emphyteutæ non fiat remissio, sicut facienda est colono ad longum tempus; quia emphyteuta præstat pensionem in recognitionem dominij, & ideo cum dominium, vel ipsius rei, substantia duret, durare etiam debet pensio; conductor verò, siue colonus soluit pensionem pro vsu rei, *l. in lege, §. colonus, ff. locati,* ideo fit ei remissio propter sterilitatem; & hanc distinctionem sequitur, ut est *Alex. d. cons. 112. num. 3. vers. nam dicit;* & quocumque casu sequatur sterilitas, dummodo ve-
50 niat per vim, cui resisti non possit, siue potētia Diuina, siue humana proueniat, dandam esse remissionem concludit *Redoan. d. quæst. 18 in princ. nu. 12.* seruatis tamen conditionibus, & requisitis a Doctoribus assignatis in tribus casibus proximè relatis: & vide *Iacob. Gall. cons. 26.* qui consuluit in causa affictus, seu locationis factæ a D. Marchione Bonello Dominis de Saccherijs Castri Salicis Comitatus Vrbis veteris, & Diœcesis Ciuitatis Plebis: & *nu. 4.* dicit, remissionem mercedis faciendam esse, quando damnum emergens fuisset intollerabile, vt vix dimidium soliti sit receptum; &
51 si inter conductores in cōtractu fuerint specificati particulares casus, in quibus sit facienda remissio, cæteris renunciasse videntur, *vt ibi num. 11.* & ratio est, quia limitatus consensus alios casus non recipit, & limitatū parit effectum, præsertim si generalis clausula specialem nō
52 sequatur, *num. 13.* & si inter locatorem, & conductorem conueniatur, vt damnū denuncietur, & a die denunciationis debeatur remissio, si non fiat denunciatio, ad illam locator non tenetur, etiāsi aliunde sciat, *vt in d. cons. 26. num. 14. & 16. &*

16.& idem Gall.in conf.74. inter cæteras,
multa ad rem congerit, quãtum debeat
esse damnum locatoris, & conductoris,
vt propter sterilitatem facienda sit mer-
53 cedis remissio; & duas affert opiniones;
& prima est, tunc esse faciendam remis-
sionem, cum tertia pars fructuum de-
perdita est, iuxta opinionem *Abbatis in*
c. propter sterilitatem, num.23. de locat.
*post Io.And.& Host.*quos refert:secun-
da verò opinio, tunc locum esse remis-
sioni, quando damnum patitur condu-
ctor vltra dimidiam fructuum,qui com-
munitèr percipi consueuerunt; & hanc
veriorem esse opinionem,& communi-
tèr receptam; *vt ibi per eum nu.2. Me-*
noch.verò de arbitr.iud.lib.2.cent.1.casu
76. prædiorum conductores, sex affert
opiniones circa sterilitatem,quę grauis,
& digna remissione pensionis sit;*& n.3.*
ait, iudicis arbitrio relinquendum; qui
quidem iudex animaduertere debet, an
fundus eo anno rectè cultus fuerit, & ea
acta fierint, quæ necessaria sunt. *Salyc.*
in l. si vno, num.1. vers.& multa habet
considerare iudex,ff.locati,Menoch.dicto
casu 76.n.6. & ideo Gallus d. cons.74.n.7
dicit, non esse secundùm vulgi opinio-
nem (vt plerique voluerunt) iudican-
dum, vtrum damnum vltra dimidiam
fructuum passus sit conductor, sed ex
fide testium, & alijs probationibus, &
coniecturis hoc legitimè arbitrabitur;
nec solù vulgi inhærebit assertioni, præ-
sertim in fauorem Ecclesiæ,vt ibi per eũ:
& vide etiam *Menoch. loco cit. & in cas.*
seqq.76.& 77.

An autem facienda sit remissio con-
54 ductori vectigalis, vel alterius rei, cui
deputandus sit assistens,vel œconomus,
ex eo quia vergat ad inopiam,& sit mo-
rosus in soluendis pensionibus, itaut
stante dicto œconomo ipse conductor
non possit vti re locata? & negatiuè de-
cisum fuisse dicit *Surd.decis.94.maxima*
contentione, per tot.& signantèr num.5.
vbi reddit rationem, quia hoc impedi-
mentum est causatum ab ipso cõducto-
re moroso in soluendo, ideo sibi impu-
tare debet damnum, *c. damnum, de reg.*
iur.in 6. sicut qui promisit indemnitatẽ
ab omni lite non obligatur pro ea, quæ
55 prouenit culpa stipulatoris, *Socin. conf.*
70.vol.3.Bald.Ancbar.Rom.Alex.Areti.
& alij adducti ab ipso Surd.d.decis.nu.7.
& 8.

Imò si conductor vectigalis non sol-
56 uat pensiones debitis temporibus, & in
terminis conuentis, quòd possit expel-
li, & reuocari locatio sibi facta, scribit
Redoan.de reb.Eccl.non alien.quæst.24.de
caducitate,§.sed colonus,num.17.

At si publicano auferatur gabella ex
57 causa proximè dicta, vel alia, & vltra
pensionem promissam promiserit etiam
soluere aliquid vltra pro regali, puta
craterem argenteum, vt multis in Ci-
uitatibus fieri solet, numquid post abla-
tam gabellã teneatur nihilominus præ-
stare craterem, vel quid simile? & *Ca-*
stren.in l.cum mulier,num.3.& 4.ff.sol.
matrim. affirmatiuè respondet contra
Guliel. de Cuneo, qui vult, huiusmodi
publicanum conueniendum esse, in
quantum habuit de emolumento ga-
bellæ: videndi sunt *Addentes ad ipsum*
Castr.ibi in lit.a.

Si verò super vectigali iam imposito,
58 & locato,seu vendito fiat augumentum,
puta Titius conduxit gabellam carnis,
vel salis,super qua additur quadrans pro
qualibet libra, ex quo quidem augumẽ-
to minor quantitas salis,vel carnis ven-
ditur, numquid facienda sit conductori
remissio? & affirmatiuè respondit *Eu-*
gen.in cõs.50.n 6 & per tot. lib.1. quẽ re-
fert,& sequitur *Caro.de loca.tit.de remis.*
*merced.q.8. n.83. concl.21.*Et amplia hoc
59 verum, etiamsi tale augumentum fieret
de licentia Principis,vt in simili cõsuluit
Eugen.in d.cons. 50. contra Ciuitatem
Spoleti, quæ locauerat venditionem
carnis minutatìm faciendam per trien-
nium, & intra hoc tempus ex permis-
sione Papæ volebat augere quadrantem
super vnaquaque libra, quod fieri non
posse dicit Eugenius in præiudicium
conductorum; & si fieret, dandam esse
remissionem, rationibus per eum ibi
adductis.

Si verò tale augumentum fiat ab ipso
60 Principe ob publicam totius sui Status
necessitatem, prout factum fuisse à fel.
rec. Vrbano VIII. super gabella carnis
constat ex eius Chirographo die 16.Iu-
lij 1642. vtrum facienda sit remissio? &
nullam faciendam esse censuit Came-
ra Apostolica;fortasse quia factum Prin-
cipis inter casus fortuitos numeratur,
vel etiam quia hoc actum est per viam
legis generalis ad totum Statum Eccle-
siasticum, quo casu nulla fit remissio, vt
diximus alias: & cum hoc augumentũ
fuisset etiã factum super tale anno 1643
nulla etiam fuit facta remissio condu-
ctoribus huius gabellæ,*vt infra latius in*
casu seq. in quo Camera Apostolica lo-
cauit Thesaurariam Prouinciæ Vmbriæ,
& Mar-

61 & Marchiæ,& inter alios redditus dictæ Thesaurariæ adest vnitum vectigal quatreni carnis,qood vectigal Summus Põtifex separauit, & disiunxit ab ipsa Thesauraria, & Communitatibus Status Ecclesiastici concessit, vt in eius Pontificis Motu proprio die prima Iunij 1641. signato apparet, & in actis Rufini Plebani eiusdem Cameræ Apostolicę notarij exhibito: Ex qua separatione conductores d.Thesaurariæ reclamarunt,& remissionem mercedis postularunt; & ideo quæsitum est, an sit facienda dicta remissio?

62 Et pro affirmatiua ad fauorem Thesaurariorum dicebatur primò, quòd etiã Princeps tenetur ad obseruantiam contractus, itaut nec etiam de plenitudine potestatis possit illos rescindere; *Lud. Rodolph.de suprema,& absol.Princip.potest.cap.6.num.*170.*& seq.vbi alios multos adducit: Menoch.cons.*27.*num.*25. *&* 26. Sed si concedatur Communitatibus exactio subsidij quatreni carnis,cum hęc sit vnita, vt diximus, cum alijs redditibus Thesaurariæ; necessariò erit rescindendus contractus, quia cum sit indiuiduus, non potest pro vna parte sustineri, pro alia non, sed vno sublato, alter extinguitur; *l. cum emptor, ff. de rescin. vendit.l.vlt.ff.de acceptil. Menoch. & alij ab eo relati cons.*92.*num.*41. *&* 42. *lib.*1. & hæc fortius procedunt, quia cum hic prouentus quatreni carnis sit lucrosus, alij verò damnosi,cessaret æqualitas cõtractus, quod esse non debet; *l.Iulianus* §. *si a pupillo, ff. de action. Ancbar. cons.* 120. *Crauett.cons.*239. *num* 6.& sine isto prouentu DD. Thesaurarij non contraxissent.

Secundò,quia contractus licèt ab ini-
63 tio sint voluntatis,ex post facto tamen sunt necessitatis, *l. sicut, C. de action. & oblig.*& quod semel placuit, amplius displicere non debet, *c.quod semel, de reg.iur.in 6.*Eoque magis in casu nostro, in quo contractus est iam perfectus, & DD.Thesaurarij sunt in possessione, vel quasi exercendi contenta in instrumento, & soluerunt, & soluunt pensionem conuentam, & sic dicitur ius ille quæsitum; quod quidem ius quæsitum cum proueniat ex contractu celebrato cum Principe, & in vim Chirographi specialis Papæ,tolli non potest; quia hoc esset venire contra factum proprium;*Cagnol. in procem. digestorum sub num.*45. vbi quòd Princeps non potest tollere ius quæsitum ex contractu, etiam cũ clausula, *de plenitudine potestatis;* & secundũ veriorem opinionem non potest reuocare contractum per eum factum, seu tollere ius ex suo contractu quæsitum, etiam subdito,cum quibuscumque clausulis, etiam ex causa necessitatis;*Borgn. decis.*41. *alias* 12. *de contract. part.*1. *sub num.*53.*& decis.*14.*alias* 4.*de iud. nu.*9. *& alij relati a Rodolph.de potest. Princ. absol.num.*171.*&* 172.

Pro validitate verò dictę separationis ad fauorem Vniuersitatum Status Ecclesiastici dicebatur.

Primò, quia in concessionibus,& gratijs a Principe factis inspicienda est intẽtio, & ratio, quibus ipse Princeps mouetur,& cum in casu nostro, mens,& ratio Papæ fuerit occurrere fraudibus, cõsulere subditorum indemnitatibus, &
64 tollere grauamina, quarum curam magis habere debet Princeps, quàm Fisci, & Cameræ, *l.*1 *C.de secund.nupt. Bonif. Vital.in quæst. procem.Clemen. num.*18. *&* 19. quia thesaurus Principis non est Fiscus,sed subditi benè se habentes;*Mastrill.de magistr. lib.*3. *cap.*1. *num.*66. & hanc fuisse intentionem mentem, & rationem, quibus Papa motus fuit ad hanc separationem faciendam;ex proœmio Motus proprij colligitur; siquidem proœmium causam finalem, & intentio-
65 nem agentis ostendit; *Auth.de consang. & fratr.vter.in princip.Abb. in c.aduersus,sub num.*11.*vers. tum quia,de immu. Eccles.& alij relati a Caballin.in proœm. Const. Aegidian. lib.*1.*gloss.*1. *& legitur expressis verbis in ipso Motu proprio,ibi, Nos qui ab ipsius Pontificatus nostri initio in id præcipuè aciem nostræ considerationis direximus, vt subditos nostros ab indebitis oppressionibus liberos redderemus, &c.*

66 Secundò dicebatur, quòd vtilitas publica præfertur priuatæ, & Princeps pro bono publico potest auferre dominium rerum priuatarum; *l.Lucius, ff. de euict. Afflict.& alij per eum adducti decis.*361 *nu.* 4. Et si Princeps hoc faciat per viam legis generalis,non tenetur ad refectionem damni, seu pretij; *Boss.tractat. de Principe,num.*201.*Alex.cons.*190.*nu.*16 *vers.ad tertium argumentum,lib.*2.*Rola. cons.*69.*num.*44.*lib.*2.*Peregr.de iur.fisci, lib.*5.*tit.*2.*num* 52. quem refert,& sequitur *Mangil.de euict. quæst* 167. *bannitus num.*16.*Surd.cons.*313. *num.*99. *&* 100.

67 Tertiò fuit dictum, subrogationem Cõmunitatum in exactione huius subsidij esse factam Motu proprio, ex certa scien-

ſcientia, & de plenitudine poteſtatis, quæ clauſulæ tollunt ſubreptionem, *Gabr.concluſ.2.de clauſ.* & Motum proprium confirmare actum nullum, etiam in præiudicium tertij, *Alex.conſ.1.n.35. & 37.lib.5.latè Gabr. de clauſul. concl.1. ex certa ſcientia, Lud.Rodolfin.tract. de ſuprema Principis poteſt.cap.5.num.1. & per tot.* vbi quòd clauſula, *de plenitudine poteſtatis* operatur, vt nihil opponi poſſit, quod annullet gratiam, ſeu conceſſionem Principis: & quòd hæc clauſula ſi iuncta ſit cum alijs, *ex certa ſcientia, & Motu proprio*, vt eſt in caſu noſtro, ſupplet omnes ſolemnitates iuris poſitiui; *Curt.ſen.conſ.48.num.26. Anchar. Regien. quæſt 57.num.4. & 5.* vbi quòd gratia, ſeu conceſſio Principis per iſtas clauſulas latè ſit interpretanda, & ſimul iunctę plus operantur, & maiorem producunt effectum; *Iacob.Gall.conſ.89 num.12.Pariſ.conſ.46.nu.43. & ſeq.lib.3* vbi quòd habeat etiam vim clauſulæ derogatoriæ ad omnem legem contrariã, etiam habentem clauſulam derogatoriam.

Quod fortius procedit in caſu noſtro, vbi præter vim virtualem, & tacitam inſitam in dictis clauſulis, habemus etiam expreſſas clauſulas derogatorias derogatoriarum, & iuris alteri quæſiti; *Abb. in c.1.num.7. de confirm. vtil. vel inutil. Fed.de Sen.conſ.47.num.2.circa fin.* dum ait, cõmunitèr teneri, quòd literæ conceſſæ Legatis de latere, ſuper exigendis, & leuandis procurationibus ſuis habentes ſufficientia derogatoria derogãt omnibus priuilegijs Religionum, quantumcumque ſpeciales clauſulas derogatorias habentibus, aliàs oporteret Papã infinitorum priuilegiorum per Orbem conceſſorum, per ſe, & ſuos prædeceſſores tenores inſerere, quod eſt abſurdum dicere: *hæc Federicus*, cuius verba magis conferunt caſui noſtro, in quo Summus Pontifex ſpecificè derogauit, & annullauit inſtrumenta celebrata cum ſubappaltatoribus, propter bonum publicum, & per modum legis generalis, vt diximus.

Quartò additur, quòd Summus Pontifex non annullat, nec tollit vires contractibus initis cum Camera, imò illos cõfirmat, & vim maiorem illis attribuit, *vt in §.4. ibi, firmis, & in ſuo robore permanentibus, &c.* ergo fruſtra conqueruntur Theſaurarij.

Sed tota difficultas conſiſtit circa modum ſubrogandi Communitates in locũ ſubappaltatorum, *vt in §.6. & 7.* & præcipuè quoad illa verba. [*Itaut* vnaquæque ex dictis Ciuitatibus, Oppidis, Caſtris, Villis, & locis in toto Eccleſiaſtico Statu ſitis, & comprehenſis illammet annuam reſponſionem, modis, formis, temporibus, pactis, capitulis & conuentionibus, inter conductores, & appaltatores generales, & eorum ſubappaltatores conuentis, & ſtipulatis, eiſdem conductoribus, & appaltatoribus generalibus, nunc, & quouſque durauerint locationes, & conductiones reſpectiuè, inter Cameram, & principales, ſeu generales appaltatores, & conductores initæ, & celebratæ perſoluant, *&c.*] Cum autem DD.Io.Baptiſta, & Alexander de Siris principales conductores, & appaltatores ſublocauerint hoc ſubſidium quatreni carnis, vnà cum alijs membris, & exactionibus contentis in toto negocio Theſaurariæ Prouincię Vmbriæ, DD. Ciccis, & Ondedeis; ſequitur, quòd Cõmunitates aut ſubintrare debent in toto dicto negocio Theſaurariæ in locum ipſorum de Ciccis, & Ondedeis, aut ſubintrare in locum illorum, qui tertio conduxerunt, & quibus ipſi Cicci, & Ondedei ſublocarunt rantùm exactionẽ huius ſubſidij quatreni carnis, quod non legitur diſpoſitum in Motu proprio, & Cõmunitatibus non expedit.

Sed hæc quoque difficultas tollitur, quia hoc ſubſidium quatreni carnis non eſt adeo vnitum, & incorporatum cum alijs redditibus, & exactionibus Theſaurariæ, quin poſſit commodè diuidi, & ſeparari ab alijs.

68 Primò, quia ad probandam diuiſionem, & ſeparationem rei, ſeu corporum, admittuntur præſumptiones, & coniecturæ; *gloſſ.in l. penult.C.comm.de legat. Menoch.de præſumpt.60 nu.2.& 5.lib.3 Rota coram Caualer deciſ.651.num.2.& deciſ.127.num.17.& ſeq.tom.7.recent.* vbi dicitur, notulas ſimplices partium, iunctis adminiculis, ſatis probare diuiſionem; in caſu autem noſtro adſunt huiuſmodi notulæ nedum ſimplices, ſed etiã publicæ *in inſtrumento inter Cameram, & Dominos de Siris celebrato, vt in cap. 25.& 26.* in quibus particularitèr, & ſpecificè agitur de prouentu quatreni carnis tanquam de membro ab alijs diſtincto, & ſeparato; aſſignando certum modum procedendi in exactione, & ſolutione illius, *vt in ſumm.num.1.*

Secundò colligi etiam poteſt diuiſio, & ſeparatio huius ſubſidij ex libris anteceſſo-

cessorum, videlicet Dominorum Lancę, & sociorum, qui hanc Thesaurariam Prouinciæ Vmbriæ paritèr vnitam conduxerunt a R. Camera; cum autem hæc desumatur ex libris mercatorum, & Thesaurarij publici plenè probat; *Mascard. de prob. concl. 976. nu. 41. quem sequitur Nicol. Genua de script. priuat. lib. 4. tit. de libris ration. gabell. num. 16.*

Tertiò hæc separatio, & diuisio apparet ex publico instrumento inito inter d. Cameram, & Fabium Borgianum de anno 1596. sub die 25. Septembris, in actis nunc Bartholomæi Brunori, eiusdem Cameræ notarij, in quo specificatur summa huius subsidij in scutis quindecim millibus, & ducentis, *sum. nu. 2.* & hæc dicitur probatio probata, itaut
69 non admittat aliam probationem in contrarium; *Dec. cons. 36. num. 2. Rota coram Penia post tract. Zacch. de obligat. Cam. decis. 59. num. 1.*

Stante igitur diuisione, & separatione aliàs facta de huiusmodi subsidio carnis ab alijs, poterit nunc etiam separari, & diuidi ab ipsa Thesauraria.

Nec dicatur, quòd postquam de anno 1605. hoc subsidium carnis fuit vnitum, & incorporatum Thesaurariæ Vmbriæ, nec postea reperitur separatum, & diuisum, sed in ipsa vnione nulla fuit facta specificatio, seu expressio certæ summæ, *& in cap. 26.* solùm dicatur, [*Che la R. Camera, durante il presente appalto, nō possa moderare, nè diminuire il numero delle Terre sottoposte à questa gabella, nè ridurre à minor tassa, che fin'hora hanno pagata, & facendo, &c.*] Quia cum non appareat facta aliqua reductio, seu mutatio, attendenda erit taxa temporè vnionis factæ; nam quod non est
70 correctum stare non prohibetur, *l. præcipimus, C. de appellat.* & priori Statuto nunquam censetur derogatum, nisi quatenus reperiatur expressum; *Dec. cons. 358. num. 3. vers. & in hoc,* qui loquitur in materia gabellarum; *Surd. decis. 195. num. 6.*

Neque videtur facienda vis in verbis d. capituli, ibi, *ridurre à minor tassa, che fin'hora hanno pagato,* itaut dictio, *fin'hora,* designet conditionem præcedentem, & importet tempus præteritū vsque ad illum diem noui contractus, vt de dictione *hactenus,* quæ idem latinè significat, probat *l. 1. in princ. & ibi Doct. ff. de oper. nou. nunc. §. hactenus, Inst. de grad. cognat. Rota coram Caualerio decis. 380. num. 1. & coram Seraph. decis. 454. num. 5.* Atque ita quantitas huius prouentus quatreni carnis reducenda sit, & intelligenda de tempore, quo fuerunt Thesaurarij DD. Lancæ, & socij, qui immediatè ante Dominos de Siris hanc eandem Thesaurariam, & prouentum carnis exercuerunt; & suadent etiam hoc illa verba capituli 25. *Mantenere detti appaltatori in pacifico possesso dell'esigenza di questa gabella, & augumento;* ponderando hoc verbum, *augumento,* & in eo facienda est animaduersio, videlicet; aut hoc augumentum prouenit ex facto Thesaurariorum, & in hoc casu nullo modo potest subsistere, quia augere vectigalia est prohibitum de iure
71 ciuili, *l. vectigalia, & toto tit. C. vectig. noua instit. non poss.* & de iure canonico, *c. prohibemus, de censib.* adest etiam pœna excommunicationis in Bulla Cęnę Domini. Aut hoc augumentum prouenit de licentia Principis habentis potestatem, & cum sit quid facti, probandum
72 erit; quia facta non præsumuntur, *l. denique, ff. ex quib. caus. maior. l. qui a quolibet, ff. de contrahen. empt. Menoch. cons. 1 n. 177.* quod fortius procedit in odiosis, vt sunt gabellæ.

Quibus sic stantibus, ad ea, quæ in contrarium adducta sunt respondetur. Ad primum, quòd Princeps teneatur ad obseruantiam contractus, hoc non negatur, quia in casu nostro legitur obseruantia in illis verbis, *firmis, & in suo robore permansuris, &c.* Quòd autem prouentus quatreni carnis sit lucratiuus, iam diximus, aut huiusmodi lucrum prouenit ex facto appaltatorum, qui auxerunt gabellam, & cum sit prohibitum, non est attendendum; aut prouenit ex concessione Principis, & erit probandum.

Ad secundum, quòd ex contractu iam perfecto, & in suo esse deducto, sit ius quæsitum Dominis Thesaurarijs, itaut non possit infringi, & inualidari, etiam de plenitudine potestatis; Respondetur, multos ex Doctoribus contrarium dicere, quos non refero, quia ad rem nostrā non faciunt: sed repeto, non esse sublatum contractum, nec ius quæsitum aduers. vt diximus. Ideo, &c.

Nec etiam obstabit, si dicatur, vulneratum esse instrumentum initum inter Cameram, & principales conductores contra formam Motus proprij; quia ibi permittuntur sublocationes, & nominationes in appaltibus, & in toto negocio: ergo si rescindantur subappaltus, & sublocationes, receditur a conuentis in in-

 stru-

strumento. Respondetur enim, quòd licèt hoc admittatur, nullum tamen ex hoc infertur præiudicium principalibus conductoribus; imò illis prodest, quia agnoscendo Communitates debitrices, magis cauti redduntur in responsionibus, effugiendo periculum decoctionis, & quòd efficiantur non soluendo, prout quotidie videmus contingere in debitoribus singularibus.

Nec etiam potest dari casus, in quo ipsi principales appaltatores molestentur, & cogantur ad obseruantiam subappaltuum, & sublocationum, ab ipsis cum priuatis personis factorum; quia cum huiusmodi subappaltus rescindantur ex rescripto Principis propter bonum publicum, & per viam legis generalis, nulla oritur actio contra ipsos principales appaltatores; neque in hoc molestari possunt, *l. Lucius, ff. de euict. l. 38. si fundus, in fin. ff. locat. Bald. cons. 395. pro D. Dinaldo, num. 3. lib. 2.* vbi quòd promissio, seu obligatio facta contra edictum,
73 seu legem Principis quàmuis iurata, nõ
valet, *l. quemadmodum, §. malæ fidei, C. de agric. & cens. lib. 11. l. si quis inquilinus, 115. §. fin. ff. de legat. 1.* tale enim iuramentum transgressionis notam, non vinculum religionis continet; *Authen. quod eis, in princ. C. de nupt. Caroc. de locat. part. 4. rub. de casib. quæst. 12. num. 1. & seq. Surd. decis. 326. num. 15. Menoch. cons. 27. num. 29. & 30. lib. 1. Afflict. dec. 54. num. 2. Purpur. cons. 443. num. 5.* vbi,
74 quòd conditio debet haberi pro imple-
ta, quando impedimentum prouenit facto Principis; *Costa de fact. scient. & ignor. inspect. 38. factum Principis, nu. 3. & 4.*

Et in hac controuersia, nulla habita ratione defalcationis, seu remissionis faciendæ appaltatoribus generalibus, fuit decisum, Communitates esse præferendas subappaltatoribus, soluendo scilicet appaltatoribus generalibus, qui cum Camera Apostolica contraxerunt sc. 20960. monetæ, quæ decisio fuit postea confirmata per Chirographum san. me. Vrbani VIII. sub die 11. Aprilis 1643.

SVMMARIVM.

1 *Quæ sit differentia inter depositarium, & sequestrem.*

2 *Depositarius, qui rem depositam statim reddere negat, dicitur esse in dolo, & fur, nisi iusta causa subsit.*

3 *Depositum habet executionem paratam, & contra depositarium iuratur in litem.*

4 *Depositarius non potest opponere compensationem, iusta causa cessante.*

5 *Depositarius quibus ex causis excusetur a restitutione depositi.*

6 *Deponente defuncto relictis pluribus hæredibus, an sit restituendum depositum omnibus, seu maiori illorum parti.*

7 *Depositum rei furtiuæ an sit restituendũ furi, vel vero domino.*

8 *Depositum factum a capitalitèr condemnato cui sit restituendum.*

9 *Punitio delictorum necessaria est, & quare.*

10 *Depositarius pecuniarum publicarum, & rei frumentariæ, & alimentorum non potest opponere compensationem.*

11 *Compensatio de æquitate admittitur in quocumque iudicio, & contractu etiã iurato.*

12 *Depositarius Vniuersitatum habere debet salarium ex crumena publica, & quare.*

13 *Depositarij Vniuersitatũ obligantur soluere onera Cameralia, exactis, vel non exactis assignationibus.*

Amplia, nedum teneri pro non exactis in tempore, sed etiam pro expensis vltra descripta in tabellis, etiamsi hoc egerint de mandato Magistratuum, num. 14.

15 *Depositarius, qui in principio sui officij dedit idoneum fideiussorem, qui pendente officio est effectus non soluendo, an teneatur alium fideiussorem dare.*

16 *Obligatio, quæ fuit semel adimpleta, non est iterum adimplenda.*

17 *Quando per actum primum non est satisfactum menti disponentis, tunc actus est iterandus.*

18 *Compromissum factum inter consanguineos vigore statuti, si ante latum laudum expirauit, renouandum est.*

19 *Differunt fideiussores dati vigore contractus, & obligationis, ab ijs, qui dantur officio iudicis, & quomodo.*

20 *Prætoriæ stipulationes sæpius interponũtur, quando sine culpa stipulantis desinit esse cautum.*

21 *Depositarius an dicatur idoneè cauisse, si dedit pignora, seu argentum, vel aurũ deposuit loco cautionis.*

22 *Obligans se ipsum cum hipotheca omnium bonorum, an dicatur idoneè cauisse.*

23 *Arbitrio iudicis relictum est, quãdo quis dicatur idoneè cauisse.*

Depo-

24 *Depositarius quas debeat primo loco solutiones facere de pecunijs exactis.*

25 *Solutio facienda est in duriorem causam; & solutio onerum cameralium dicitur durior.*

26 *Onera cameralia imposita sunt subditis, non autem* Communitatibus.

27 *Depositarius, qui pecunias Vniuersitatum in proprium, vel alium vsum conuertit, an incidat in crimen peculatus.*

28 *Peculatus iudicium in eos datur, qui pecuniam publicã interuertunt, & fraudem faciunt ærario.*

29 *Peculatus a pecunia dicitur, & qui pecuniam publicam in aliquem vsum acceptam retinet, & non erogat, hac lege tenetur.*

30 *Peculatus crimen non incurrit ille, cuius periculo pecunia perire potest.*

31 *Lex Iulia peculatus habet locum in eo tantùm, qui pecunias Vrbis Romæ subtraxit, non autem aliarum Ciuitatum recognoscentium superiorem.*
Limita in illis Ciuitatibus, quæ habent in hoc particulare statutum. num. 32.
Declara hoc verum, quando interueniat dolus, nam hoc cessante, excusatur. num. 33.

34 *Depositarius Vniuersitatis tenetur ciuiliter de custodia pecuniæ sibi creditæ, non autem criminaliter.*

35 *Lege Iulia de residuis tenetur ille, qui publicam pecuniam delegatam in vsum aliquem retinuit, neque in eum consumpsit.*

36 *Pœna legis Iuliæ de residuis est quadrupli.*

37 *Depositum penes campsorem, vel alium factum in pecunia numerata sapit naturam mutui.*

38 *Depositarius, qui pecuniam numeratam penes ipsum depositam negociatur, an restituere teneatur lucrum inde perceptum.*

39 *Tutor tenetur dare pecunias pupilli ad honestum lucrum, nec illas in abscondito retinere.*

40 *Tutor potest cum pecunijs pupillaribus contrahere societates officij, sub periculo tamen vitæ ipsius pupilli.*

41 *Tutor de iure canonico quid agere debeat in pecunijs pupillaribus, & ad quid teneatur, si otiosas retineat.*

42 *Administratoribus rerum publicarum omni iure prohibitum est conuertere in vsum proprium pecunias publicas, & ideo puniendi, quia semper dicuntur in dolo.*

43 *Administrator conuertens pecuniam domini in suum vsum, tenetur in duplum; & qua actione conueniendus sit; & quid in administratoribus Vniuersitatum.*

44 *Depositarius, qui vsus est pecunijs sibi creditis, non tenetur ad vsuras de iure canonico.*

45 *Pœna quadrupli nedum contra depositarium conuertentem pecuniam publicam in vsum proprium danda est, sed etiam contra suos fideiussores, & hæredes.*

46 *Bulla Pauli III. contra fraudantes, & non reddentes fidele computum Cameræ Apostolicæ, est in vsu. & in vim illius lata fuit sententia in ipsa Camera.*

47 *Maior fraus est in duplicatione, quàm in omissione partitarum.*

48 *Clausula*, sublata, *operatur, vt iudices inferiores non possint a se ipsis tollere legem superioris.*

49 *Depositarius Vniuersitatum debet conficere librum suæ administrationis, & quomodo, ad hoc vt fides illi adhibeatur.*

50 *Depositarij Vniuersitatum tenentur in fine anni ostendere quietantias sibi factas a Thesaurarijs prouincialibus vigore legis a sacra Congregatione Boni Regiminis præscripta.*

51 *Depositarij delinquunt, quando sciunt se esse debitores in administrationibus præcedentibus, & ne remoueantur, nouos præstant fideiussores.*

52 *Baro an possit cogere Vniuersitatem sibi subditam ad constituendum depositarium, seu Camerarium pro rebus suis.*

§. XVIII.

Gloss. I.

Depositarios.

CAP. XXXXIX.

QVAMVIS in iure nostro nõ rarò depositarius dicatur etiã sequester, *l. sequester, 109. ff. de verb. signi. l. propriè, ff. depositi;*
1 differunt tamen inter se, quia sequester
plurium partium se medius gerit; depositarius verò etiam ab vno eligi potest, vt obseruat *Alciat. in d. l. sequester, vers. in hoc autem*; alia etiam assignari potest differentia inter depositarium, & sequestrem, vt hic non possit, nisi de voluntate eorum, qui deposuerunt, & præuio iudicis ordine conueniri ad rem depositam tradendam, *l. licet deponere, ff. depositi;* depositarius verò ab vno electus statim potest conueniri actione depositi, *l. 1. §. est autem apud Iulianum. ff.*
2 *eod.* Imò depositarius, qui rem deposi-
tam tradere recusat, illamque celeriter non restituit, in dolo dicitur esse, & vt sup. habetur, *c. 1. de deposit. Mannoz de Escob. tract. de ratioc. cap. 35. num. 18. & in num. seq. sequutus Plot. de in lit. iurand. n. 394.* hæc ait. Depositarius, qui non vult reddere depositum (iusta causa non interueniente) vel litigare, quominus restituat, dicitur esse in dolo, & fidem non seruare, & si patiatur se condemnari, efficitur infamis; *l. 1. ff. de his, qui not. infam.* eò quia depositum habet
3 executionem paratam; *l. penult. & ibi*
Doct. C. depositi. & contra huiusmodi depositarios in litem iurari potest, *l. in actionibus, ff. de in lit. iur. gloss. in l. ei, apud quem, in verb. non iuratur, ff. depositi.*

Imò nec compensationem opponere potest depositarius, quominus (iusta
4 causa cessante) depositum reddat, *c. 2. §.*
sanè, extra de deposit. quæ autem dici possit iusta causa denegandi restitutionem rei depositæ, docet *Vlpianus in l. 1 § est autem, vers. quid enim, ff. depositi;* veluti si in Prouincia res sit, vel in horreis, quorum aperiendorum condemnationis tempore non sit facultas, vel conditio depositionis non extiterit, *l. si in Asia, ff. eod. & in l. seq. §. competit.* Excusatur etiã depositarius, si sine dolo ma-
5 lo rem depositam amisit, *l. si sine dolo, ff.*
eod. Item si res deposita eo modo perit, quo esset peritura apud deponentem, depositarius liberatur, *l. si plures, §. sine autem, eodem tit.* Excusabitur etiam depositarius, cui gladius commodatus sit cum obligatione restituendi, &c. si ille, qui deposuit, efficiatur furiosus, vel manifestum sit, posse cum illo vel se ipsum, vel alium occidere, *c. ne quis arbitretur, §. illud verò, 22. quæst. 2. Guttier. canon. quæst. lib. 1. cap. 39. num. 11.*

Quid autem si deponens moriatur,
6 relictis pluribus heredibus, vtrum re-
stitutio facienda sit omnibus simul, seu maiori illorum parti? & maiori parti respondit *Caius d. l. si plures,* ita tamen, vt maior pars nõ ex numero personarum, sed ex magnitudine portionum hæreditariarum intelligenda sit. Verùm si hæredes inter se contendant, nec sint concordes ad recipiendum depositum; tunc consilium datur depositario, vt penes se retineat, donec iudex mandet, cui, vel quibus sit facienda consignatio, per ea, quæ scribit *Costa de port. rata, quæst. 190. quem refert Hodier. ad Surd. decis. 155. ad hanc. num. 1. & per tot. & vide etiam Surd. ibi.*

Si verò deponatur res furto subtracta,
7 vtrum depositarius teneatur illam resti-
tuere vero domino, an verò prædoni, & furi? dicas prædoni, *vt in l. 1. §. si prædo, ff. depos. vbi gloss. in verbo depositi,* opponit, & durum putat ex improbitate dari actionem; sed statim soluit, non ex improbitate sua, id est ex furto, quod fecit, sed ex contractu, quem iniuit, agit depositi, &c. & hoc etiam vult *gloss. in d. c. 2. in verb. contra quod, ibi, quia prædoni restitui debet depositum:* verùm si dominus simul cum fure petat, domino debet de æquitate restitui, *l. bona fides, ff.*
8 *eod.* vbi Trifonius quærit, si reus capita-
lis iudicij rem deposuit, qui postea deportatus est, & bona eius publicata sunt, cuinam restituendum erit depositum? & respondit, si ius naturale, & gentium inspiciatur, ei, qui deposuit; si ciuile ius, & legum ordo, fisco debetur; nam malemeritus publicè, vt alijs exemplo sit, etiam egestate laborare debet, ita *Trifonius, ibi; & concordat Aul. Gell. lib. 6. noct. actic. cap. 14. dum ait. Tertia ra-*
9 *tio vindicta est, cum punitio propter ex-*
emplum est necessaria, vt cæteri a similibus peccatis, quæ prohiberi publicitùs interest, metu cognita pœna deterreantur; videantur Nauar. cons. 5. num. 2. lib. 5. de iniur. & damno dat. Caball. resol. crimin. casu 99. num. 60. & alibi centur. 1.

Sed magis ad rem nostram accedentes

tes in eo, quod diximus, depositarium non posse opponere compensationem, *l. si quis vel pecunias, C. depositi*, sciendũ est, hanc conclusionem potissimùm veram esse in depositarijs rerum, & pecuniarum ad Vniuersitates spectantium; & in depositario rei frumentariæ, quòd nõ possit opponere compensationem; *text. est in l. 2. §. ad frumentum, ff. de administ. rerum ad Ciuit. pertin. Ripa in tract. de peste, tit. de remed. ad conser. vbert. num. 33 & 34.* quem refert, & sequitur *Munnoz. de Escob. tract. de ratiocin. cap. 36. num. 5. & diximus supra in verb. annona, nu. 28.* neque possunt depositarij Vniuersitatũ retardare solutiones onerum cameralium, & stipendia officialium in tabella descripta, sub prætextu compensationis, *l. 46. aufertur, § vt debitoribus, ff. de iure fisci; & notat Escobar. loco cit. & legitur apertè in l. in ea, C. de compensat. ibi, si neque ex vectigalibus, neque frumenti, vel olei, publici pecunia, neque tributariam, neque alimentorum, neque eius, qui statutis sumptibus seruit, neque fideicõmissi Ciuitatis fit, & hoc etiam obseruat Peregrin. de iure fisci lib. 6. tit. 7. num. 15. vers. cessat etiam.*

11 Cum autem depositarijs Vniuersitatũ denegata sit oppositio compensationis, quæ de æquitate saltem admittitur in quocumque iudicio, & contractu etiam iurato, vt pluribus probat *Zacch. ad Gal. lib. de oblig. Camer. quæst. 18. à n. 13. vsque ad 18.* quæritur, an ex eo quòd in hoc grauentur, debeant in alio releuari, vt

12 habeant annuum stipendium, seu salariũ, à iure, vel a consilijs Vniuersitatum cõstitutum? & affirmatiuè respondet *Aud. dag. de exeq. mand. part. 2. cap. 10. num. 17 argumento eorum, quæ leguntur in Clement. 1. de sequest. poss. & prop. notat Angel. in l. interesse, ff. de acquir. poss.* & ita etiam seruat Congregatio Boni Regiminis cõfirmando quolibet anno huiusmodi salaria in tabellis Vniuersitatum; imò si in aliquo loco non adest talis consuetudo soluẽdi salaria depositarijs, eadem sacra Congregatio considerando, quòd omnis labor optat præmium, assignare solet, prout ab Octauiano Imperatore suadente Mecenate, factum fuisse scribit *Dio Cassius lib. 52.* asserens, primùm eo Imperatore Magistratus stipendia recepisse, cum antea proprijs stipẽdiis Reipub. munera obirent; *Tholos. in syntag. iur. Vniuer. lib. 27. cap. 2. n. 7.* vbi plura de mercede laborum. Et ego hoc habui in contingentia facti pro Cõmunitate Ciuitatis Castellanæ, cuius depositarius erat antea vnus ex Conseruatoribus ad tres menses tantùm sine salario, itaut non benè redditus Communitatis administrarentur, neque exactiones, & solutiones debito tempore fiebant, quia nulla aderat retributio; ideo sacra Congregatio Boni Regiminis decreuit, in futurum eligendos esse depositarios ad annũ cum annuo salario sc. septuaginta, facta tamen obligatione de

13 soluendis oneribus cameralibus, alijsque contentis in tabella debitis temporibus, etiam non exactis assignationibus, vt in literis, cuius tenor talis est. [*Affinche* cotesta Communità possa con maggior commodo pagare li pesi camerali, commandano questi Eminentissimi Signori, che la Depositaria non sia più esercitata à trimestre da vno de' Conseruatori pro tempore, come si è fatto per l'addietro, ma si appoggi per vn'anno ad vna persona idonea, con obligarla à pagare i pesi camerali, etiam non esatti, con la figurtà da approuarsi dal Conseglio: però voi ordinarete, che così si eseguisca. Roma li 31. Luglio 1630.

Il Card. Barberino.

Fuluio Benigni Segretario.

Et hæ literæ fuerunt confirmatæ ab eadẽ Congregatione Boni Regiminis pro eadem Communitate die 11. Septembris 1638. cum iuris assistentiam habeant *in l. 1. in princ. ff. de muner. & honor. ibi, ab istis enim periculo ipsorum exactiones solemnium celebrantur*; & hoc expressè docet *Io. de Pla. in l. missi opinatores, in 4 notab. in verb. qui si vltra, num. 6. C. de exact. tribut. lib. 10* dum ita scribit. [*Qui* tenetur facere exactionem intra certum tempus, si non facit, cogitur soluere de suo, quod nota contra Syndicos Communitatum, & Massarios Villarum, qui tenentur exigere collectam impositam, quam si infra tempus nõ exegerint, possunt capi, & compelli de suo soluere pro non exactis, ius tamen exigendi ab his, qui non soluerunt, *reseruatur*,] *Hæc Plateanus*.

14 Nec solùm in ijs, quæ non exegerunt in tempore, tenentur depositarij, sed etiam ad ea, quæ vltra descripta in tabella impenderunt, licèt hoc egerint de mãdato Decurionum, seu Massariorum, & Priorum illius loci, in quo sunt depositarij: ita enim sacra Congregatio Boni Regiminis decreuit die 4. Octobris 1614 in hæc verba. [*Denique* sacra Congregatio prohibuit, ne sũma in tabella cuiuslibet

libet Communitatis, pro occurrentijs extraordinarijs assignata expendatur, absque vrgenti necessitate, per generale Consilium, & per Gubernatorem, seu officialem loci *approbanda*.] prout etiam retulimus supra *cap. 20. de expensis num.* 14. vbi totum hoc decretum habetur extensum.

Tenentur etiam depositarij ad idoneã cautionem præstandam, priusquam ad officium exercendum admittantur; nedum quia ita sancitum est in hac Bulla; sed etiam quia hoc idem docent *Doctores in l. 69 fideiussores magistratuum, ff. de fideiuss. in l. vnic. C. de peric. eorum, qui pro magist. interu. lib. 11. & scribit Nicol. Losæ. de iur. vniuers. part. 3. cap. vlt n. 24. & 25.*

Oritur hic pulchra quæstio. Depositarius ab initio idoneè cauit, dando fi-
15 deiussorem, qui tractu temporis effectus est non soluendo; quæritur, an teneatur alium fideiussorem idoneum dare? & pro negatiua facit, quia periculum inopiæ subsequutæ pertinet ad creditorem; *l. 96. pupilli, §. foror. ff. de solut. facit Afflict. decis. 172 num 2. Felin. c. innouamus*
16 *num. 5. de tregua, & pace*, dum ait, satis esse, si semel fuit adimpleta obligatio, nec esse iteratò implendam.

Pro affirmatiua, quæ mihi magis placet, est doctrina *Baldi in l. fideicommissa, §. si quis decem, ff. de leg. 3.* dum ait, quando per actum primum non est sa-
17 tisfactum menti disponentis, tunc danda est iteratio actus; ponit exemplum in compromisso vigore statuti facto inter consanguineos, si antequam feratur laudum, expirat tempus, iterum erit cō-
18 promittendum, quia adhuc vindicat sibi locum statuti ratio; *Roman. cons. 504. num. 1. 2. & 3. Pelin. loco proximè citato, vers fallit quintò. Iaf. in l. qui per salutem ff. de iureiuran. Tiraq. in l. boues, §. hoc sermone, lim. 6. in princ. & alij relati à Mandos. in addit. ad Rom. dicto cons. 504. lit. A.*

Secundò valdè fauet huic opinioni
19 distinctio *Bart. in l. 3. num. fi. ff. de fideiuss. & in l. persona, ff. de prætor. stipul,* dum ait; aut loquimur de fideiussione præstita vigore obligationis, & promissionis per aliquem factæ, & procedit negatiua opinio, itaut non teneatur quis iterum dare alium fideiussorem; aut loquimur de fideiussione, quæ datur officio iudicis, & tunc si primus fideiussor deficit, dandus est alius, quia desinit esse cautum Vniuersitatibus, & superuenit æquitas, ex qua oritur officium iudicis; ita *Bart loco cit. & est textus in d. l. 4. ff.*
20 *de prætor. stipul. vbi Paulus l. Cuit. Prætoriæ stipulationes sæpius interponuntur, cum sine culpa stipulantis cautum esse desijt.*

Insuper cum in Bulla nostra dicatur, præstandam esse idoneam cautionem, &c. quæsitum est, an dicatur idoneè cautum, si depositarius dederit pignora, argentum, vel aurum deposuerit loco cau-
21 tionis? & negatiuè videtur respondendum, per ea, quæ leguntur *in l prætoriæ satisdationes, ff. de prætor. stipulation. ibi. prætoriæ satisdationes personas desiderāt pro se interuenientium, neque pignoribus quis, neque pecunia, vel auri, vel argenti depositione in vicem satisdationis fungitur*; cuius decisionis rationem assignat *ibi Bart. num 1. vers. & qui tenet hoc*, quia prætoriæ stipulationes sunt ita limitatæ, & ita certa forma eis data est, a qua non est recedendum; & alia ratio posset adduci, quia pignora, argentum, scilicet, & aurum possunt esse alteri antea obligata, & ita a primo creditore, euinci in præiudicium Vniuersitatum: Verùm satis esse, si dentur pignora, dicit *idem Bart. ibi. vers. hæc opinio non est vera, per textum expressum in l. 1. §. iubet autem prætor, ff. de coll. t. bonor. l fin. §. quod ait, vers. idem ditendum, ff quorum legat.* quæ leges, vt notat Bart expressè loquuntur in prætorijs stipulationibus.

22 An autē dicatur quis cauisse idoneè, si seipsum obliget cùm hypotheca omnium bonorum? *Bart. in d. l. prætoriæ satisdationes, num. 4. vers. sed non puto*, negatiuè respondet, quia promissio cum hypotheca dicitur nuda promissio, & qui tenetur ad nudam promissionem, tenetur ad hypothecariam; debet ergo verbum *idoneè* aliquid operari: verùm an, & quando quis dicatur idoneè cauisse, iudicis arbitrio relictum esse dicit *Bart. loco citato, & pluribus exornat Menoch. de arbitr. casu 142 lege municipali num. 1. & per tot. & num. 5. & 6.* ait ita declarari posse statutum Brixiæ 80. in
23 ciuilibus, sub rub. quòd ministrales debeant idoneè cauere, itaut intelligatur hæc dictio, *idoneè*, arbitrio iudicis, & ita etiam intelligendæ sunt nouæ Constitutiones Mediolanenses de officio, & iurisdictione diuers. iudic. in princip. vbi sancitum est, ad Magistratus assumptos idoneè satisdare debere, se rectè Magistratum administraturos, itaut idonea satisdatio arbitrio iudicis sit declaranda,

hæc

hac Menoch.& ita etiam legitur in Bulla nostra §.18.ibi,idoneam arbitrio Gubernatoris,Prasidis, aut Potestatis cautionem prastet.

Cum autem in capitulis cum depositarijs faciendis apponi debeat, vt ipsi depositarij teneantur exigere, & soluere respectiuè redditus, & prouentus V. niuersitatum,quæsitum est, quas debeat primo loco solutiones facere? & dicas
24 onera cameralia, prout sæpe sæpius sacra Cõgregatio Boni Regiminis decreuit, & signantèr die 4. Octobris 1614. Prouincia Marchiæ instante, in hæc verba. [*Collecta*, & gabellæ quæcumque debita cum licentia impositæ primo loco oneribus cameralibus,& deinde pro alijs necessitatibus publicis cuiusque loci applicatæ censeantur: itaut ad eas teneantur concurrere pro rata onerum cameralium quicumque priuilegiati, & exempti, *&c.*] Et hæc decisio iuridica est, quia solutio semper facienda est in
25 duriorem causam, *l. si quid ex famosa ff. de solution.* durissima verò est causa onerum cameralium, cum pro illis relaxentur repræsaliæ, in quibus sæpissimè innocentes pro nocentibus grauantur, vt dictum est supra *§.3.gloss.1. verb.Cõmunitatum,cap.12.num.47.*

26 Secundò,quia onera cameralia imposita sunt subditis, non autem Communitatibus, vt dictum est sæpius, sed ipsæ Communitates conueniũtur ab exactoribus tanquam expromissores, & fideiussores singulorum,& ex hoc etiam dicitur causa durior, in quam cedere debet primo loco solutio; *Carn. cons. 295. num... tom.3.Castren. cons.332. num.4. lib.1.Rota post tract.Cenc.de censib.decis. 83.num.1. eadem Rota diuers. decis. 113. num.5.par.1.*

Tertiò, debet depositarius soluere primo loco onera cameralia, vt magis suę indemnitati cõsulat; siquidem in acceptatione officij obligatur soluere,siue exegerit, siue non, & assumit in se periculum, & damnum, quod ex repræsalijs resultare potest; & ideo si in officio sibi commisso negligens erit, sibimet imputandum est; *Afflict.decis.13.num.16. & dictum est supra §.3.gloss.1.in verb.Cõmunitatum,num.47.& alibi,Fran.Mar. quæst.443.quæritur an hæres,n.2. Guid. Pap.quæst.87.num.3.& 4.*

27 An autem depositarius, qui pecunias exactas, & assignatas pro solutione onerum cameralium,& aliarum indigentiarum Vniuersitatis, in alium, seu proprium vsum conuertit in pœnam l. Iuliæ peculatus incidat? pro affirmatiua facit, quæ scribit *Isidor.lib.5.ethimolog. cap. de criminibus in lege constitutis, in verb. peculatus*, dum ait; *peculatus*
28 *iudicium in eos datur, qui fraudem arario faciunt, pecuniamque publicam interuertunt, nam a pecunia peculatus est*
29 *dictus;& Martianus I.C.in l.4.§.sed & qui, ff.ad l.iul.pecul.ait, qui pecuniam publicam in vsum aliquem acceptam retinuerit,nec erogauerit, hac lege tenetur.* Contraria tamen opinio videtur verior, ponderando *text. in l.9. sacrilegij capite,§.Labeo,ff.eod.* vbi Paulus I.C.refert, Labeonem lib.38.definiuisse peculatum pecuniæ publicæ, aut sacræ furtum,non
30 ab eo factum, cuius periculo fuit; eum autem pecuniæ, quæ sunt penes depositarios, sint eorum periculo,ideo hac lege non tenentur; *Caball.resol.crim.casu 99.num.30.cent.1.videndus*, quia multa ad rem cumulat; quibus adde, pœnam in ea lege indictam habere locum in eo tantùm, qui pecunias Vrbis Romæ sub-
31 traxit, vt est hodie Camera Apostolica, in alijs autem Ciuitatibus recognoscentibus superiorem non extenditur; *Paul. de Castr.cons.141,visa quadam, num.4. in princip. Cepol. cons. 39. num.35.& alij relati a Decian.lib.8.cap.28. num. 11.* qui tamen limitat, si in aliqua Ciuitate
32 etiam recognoscente superiorem adsit particulare statutum huiusmodi pœnam imponens, quia tunc seruandum est statutum, & erit interpretandum, habere locum nedum in tota pecunia publica, sed etiam in residuis,vt ipse *Decian.scribit d.lib.8.cap.31.per tot.*

Dicas tamen, ad hoc vt prædictis lo-
33 cus sit, necessarium esse, vt adsit dolus, nam cessante dolo excusabitur depositarius, *l.1.in fin.ff.ad l.iul.pecul.ibi, faciat sciens dolo malo,latè Decian.loco cit. cap. 32.* vbi alios affert casus, ex quibus excusatio desumi potest; *& num. 4.* in termino casus nostri de depositario,quẽ ipse Quæstorem,& Thesaurarium vocat, teneri ciuilitèr tantùm de custodia,non
34 autem criminalitèr de peculatu,*per tex. in d.l.9.§.Labeo, ff.ad l.iul.pecul.vbi gloss. in verb. non committit*, vult, non teneri quidem peculatu, sed lege de residuis, *vt in l.2.& 4.§.lege iulia de residuis, ff.*
35 *eod.* vbi expressè sancitum habes, lege iulia de residuis teneri, qui publicam pecuniam delegatã in vsum aliquem retinuit,neq;in eum consumpsit;& quãuis *Decian.ibi num.5.sentiat contra d. gloss.* atta-

attamen ipse quoq; fatetur, hac lege de
residuis teneri eos, quibus data erat cu-
ra expendendi pecuniā publicam in ali-
quos vsus, & tamen in suos conuertit;
& vide *Bellon.cons.32.resoluendo,nu.13.*
& 14. vbi concludit teneri de residuis,
36 & in hoc crimine adesse pœnam qua-
drupli; *Caball.loco cit.n.32.& seq.*

Quid si depositarius cum pecunia pu
blica negocietur, an hoc sibi permissum
videatur? & affirmatiuè respondendum
videtur, quando pecuniæ non sacculis
clausis, & obsignatis, sed apertis, & pe-
cunia fuit illi numerata; *vt in l.die*, §.1.
*l. si sacculum, ff. deposit.gloss. in l. si de-
positi, in verb.obnoxium,C.eodem*, quia
hoc casu videtur concessa licentia vten-
37 di, & tale depositum sapit naturam mu-
tui; *Nauar cons.2. num.1. vers. & quod
fit gratia,tit.de deposit.lib.3, Cyn.in l. in-
cendium,nu.2. vers. vltimo quæritur, C.
si certum petatur.*

38 An autem iste depositarius teneatur
restituere lucrum, & interesse perceptū
ex negociatione? affirmatiuè respondē-
dum videtur; quia quod ex re mea pro-
uenit meum est; *l. solum,ff. de rei vendic.*
& si tutor dederit ad honestum lucrum
pecuniam pupillarem, quod facere po-
test, *Auth. nouissimè, C de admin. tut.*
quicquid ex ipsa pecunia lucratur, non
tutoris, sed pupilli erit, *l. si negocia, ff.
de negoc.gest.gloss.in d. Auth.nouissimè,
in verb.periculo;Franc.Marc.quæst.*443
*quæritur an lucrum,nu.*4.*& alibi; Bor-
gnin.de tutor.num.*113. vbi addit, tene-
39 ri inquam tutorem dare ad honestum
lucrum pecunias pupilli, & non illas te-
neri in abscondito, maximè in locis, vbi
mercatura exercetur, vt est Florentiæ,
Lucæ, Ianuæ, & Lugduni; alias tenetur
reddere tantundem; *Roman.singul.*179.
iure hodierno, qui ait, ita se habuisse de
facto Florentiæ; & ita etiam consultum
respondisse, vt videre est in suo *cons.*139
propositæ quæstionis, vbi magistralitèr
hanc rem pertractat: sed posse etiam tu-
torem cum pecunijs pupillaribus con-
40 trahere societates officij, probat *Pelic.
de societ.cap.*4.*num.*30.*& num.*48. subdit
posse contrahi societates tam super vita
pupilli, quàm alterius; sed hoc nō placet
*Zacchiæ de societ.off. num.*185. dicenti,
cum negari non possit, vtilius esse cur-
rere periculum propriæ vitæ, quàm al-
terius, vt in proposito dixit *Rota in
Foroliuien.societatis,*13.*Ianuarij* 1612.
coram Damasceno; vbi quòd ob maiorem
negociantium commoditatem, quos
magis interest currere periculum pro-
priæ vitæ, quā alterius, &c. putat propte-
rea *Zacch.* quòd pecuniæ debeant poni
super periculo vitæ ipsius pupilli; & ad-
ducit *Castracan.hoc idē scribentem ca.*12
*num.*10.*de societ.offic.*

41 Sed ista procedere de iure ciuili, non
autē de iure ciuili canonico, quo prohi-
bentur vsuræ etiam ex causa pietatis, *c.
super eo, de vsur. scripserunt, Couar. var.
resol.lib.3.cap.2.nu.1.Io.Bapt.Lup.comm.
3.super c.nauiganti,nu.*40. *de vsur.* qui
volunt, tutorem teneri ad erogandum
42 pecunias pupillares in emptionem re-
rum stabilium, vt sunt loca montium
in Vrbe, & alibi prædia fructifera; & si
illas otiosas retinuerit, vel in proprios
vsus conuerterit, teneri inquam in id,
quod pupilli intersit & ad interesse lucri
cessantis, & damni emergentis, cuius
quidem taxationem arbitrio boni viri
relinquendam esse dicit *Couar. loco cit.*
& successisse loco vsurarum ciuilium, de
quibus dictum est supra, *Lup.d.num.*40.
in fin. facit Rota decis. 285. *num.*4. *post
tract. de salu.interd.[illegible] Pacif.*

Sed magis strictè (relictis tutoribus)
videndum est de administratoribus, qui-
43 bus magis assimilantur depositarij, seu
camerarij Vniuersitatum, & omni iure
prohibitum esse administratoribus con-
uertere in eorum vsum pecunias domi-
norum, & ideo puniendos, quia neces-
sariò sunt in dolo, aut culpa, scripserunt
*Angel.& Socin.relati a Crauet.cons.*286.
*Ludouicus,nu.*1.*vers.tradit Angel.Deci.
cons.*191.*in casu proposito,num.*5.*vers.&
applicando*; & administratorem conuer-
tētem pecunias domini sui in vsus pro-
prios, teneri in duplū actione de ratio-
nibus distrahendis, *Corn cons.*1.*n.*4.*vers.
quod & iuuatur,lib.*1.*Crauet. dict cons.*
228.*num.*1.*vers.imò talis administrator,
Io.de Plat.in §. item lex Iulia peculatus,
num.*121.*& in §. sunt præterea,nu.*168.
Inst.de pub.iud. qui loquitur in officiali-
bus, & administratoribus Vniuersitatū,
qui suo periculo exigunt pecunias pu-
blicas, in certos vsus erogandas, eas ta-
men in vtilitatem propriam conuertūt,
hos inquam teneri dicit *l. iulia de resi-
duis*, in restitutionem scilicet simpli, &
tertiæ partis pluris, quod est quadru-
plum, vt explicat *Bellon.d.cons.*32.*resol-
uendo plura dubia,num.*13.*&* 14. *Losæus
de iur.Vniuers. part.*3.*cap.vlt.num.*36.*&
seq.* qui vltra pœnam quadrupli, ad vsu-
ras vsurarum, & ad vsuras centesimas
teneri scribit; & ad hoc probandum ad-
ducit

ducit *Castren. in l. 40. num. 1. & 3. ff de neg. gest. Borgnin. decis. 26. num. 64. viden.*

Verùm quoad vsuras hæc opinio locū
44 fortè habet de iure ciuili, non autem canonico, vt diximus *ex Couar. Io. Bapt. Lupo, & alijs, quibus adde Rotam coram Caualerio decis. 331. Domini noluerunt, num. 7.* vbi decisum habes, depositariū, qui vsus est pecunia sibi credita, non teneri ad vsuras de iure canonico, quod seruandum est in materia vsurarum.

Quo verò ad pœnam quadrupli puto
45 non esse recedendum ab ijs, quæ dicta sunt; cum etiam in Bullis Summorum Pontificum videamus irrogatas esse similes, & maiores pœnas contra vsurpātes, & retinentes, nec fidele computum reddentes in rebus ad Cameram Apostolicam pertinentibus; vt signantèr habetur *in Bulla 40. Pauli III. §. 2. & per tot. Bullar. nouo tom. 1. pag. 679.* & huiusmodi actionem nedum contra ipsos administratores, & depositarios, sed etiam contra eorum fideiussores dandam esse dicit *Nicol. Losæus loco cit. num. 38. vers. si igitur administratores;* sed etiam contra hæredes, quia in eos transeunt actiones actiuæ, & passiuæ; *Marc. quæst. 440. in princ. par. 1.* Hæres enim obligatur ex conductione defuncti, siue perpetua, siue temporali, *l. viā veritatis, & ibi gloss. in figuratione casus, C. de locat. & conduct.*

46 Et prædictam Bullam Pauli III. esse
vsu receptam; & iuxta illius dispositionē fuisse latam sententiam in Camera Apostolica die 5. Ianuarij 1606. contra D. Tiberium Cenium eiusdem Cameræ depositarium, affirmat *Cherub. iun. in cōpend. d. Bulla schol. 1.* vbi firmat, dictam Bullā procedere nedum in partitis omissis, sed etiam, & multò magis in duplicatis, quia
47 maior est fraus duplicare, quàm omittere; nec potuit dicti Tiberio suffragari probatio contrarij vsus d. Cameræ contra duplicationem partitarum, quia debebat etiam probare, Papam de contrario vsu scientiam habuisse; nam stante clausula, *sublata*, non potuerunt inferio-
48 res a se ipsis tollere legem supremi Principis; *Rota coram Puteo decis. 1. part. 1. in nouis, & coram Caualerio decis. 77. nu. 5. & decis. 85. num. 2.*

Debet etiam Depositarius, seu Came-
49 rarius Vniuersitatum, conficere librum, in quo sint descripta credita; & è contra annotare debita, idest nomina, & summas eorum, qui soluunt; quæ in re si quid difficultatis aliquando occurrat vel circa exhibitionem illorum, & quomodo sint conficiendi, vt illis fides adhibeatur, & de parcellis in illis descriptis, recurre ad ea, quæ liberalitèr, nec minori diligentia, & eruditione scripsit *Munnoz. de Escob. tract. de ratioc. cap. 10. per tot.* & alia quoque cognoscere poteris *a Nicolao Losæo de iur. vniuers. par. 3. cap. vltimo.*

50 Apocas quoque liberationis, & solutionis ab ipsis depositarijs factas thesaurarijs, & exactoribus prouincialibus, ac etiam Magistratibus Ciuitatum, eorum officio durante, quolibet anno in fine illius exhibendas esse, sacra Congregatio Boni Regiminis decreuit, vt in sequentibus literis Gubernatori Marchiæ missis. [*Non può* sentirsi senza marauiglia in Congregatione, che con tutti gli ordini dati, e replicati più volte à gl'officiali, e Magistrati di ciascun luogo, di procurare, che li Camerlenghi, Depositarij, e Tesorieri delle Communità mostrino le riceuute de' pagamenti camerali, maturati nel Magistrato loro, e la quietanza finale ogn'anno, per assicurarsi da Caualcanti, e ripresaglie, si lassi totalmente questa diligenza, che oltre la confusione, con la quale si tengano questi conti, in molti luoghi si sentano rumori, chè li Caualcanti andādo attorno per non esser pagata la Camera in tempo, habbiano trasgredito anch'essi la forma prescrittagli nell'vltimo editto, stampato li 27. Agosto 1606. al che tutto volendosi rimediare, si è risoluto di rinouarsi per tutto la regola sudetta: Che ogni Magistrato faccia con effetto produrre in Cancellaria il riceuuto delli termini decorsi sino, e per tutto il tempo loro: e quel Magistrato, che si trouarà di Marzo, e d'Aprile la quietanza finale di tutto l'anno precedente, con ordine alli Sindicatori di condennarli nel sindicato loro à pagare di proprio per pena quanto doueua pagarsi à tempo loro, senza liberare detti Depositarij, in caso che non mostrino d'hauer fatte almeno le loro diligenze, fino alla carceratione; e sotto pena al Cancelliero, che non lo ricordarà, & al fiscale, e Sindicatori, che mancaranno di procederui, di scudi cento per ciascuno, e per ogni volta, e d'altre pene ancora corporali ad arbitrio della medesima Cōgregatione. Sarà però contenta V. S. per quello che tocca à lei, di fare eseguire tutto ciò, e far consegnare copia della

presente al Cãcelliero per rogito di notaro, con farlo obligare di consegnarla al successore, in caso che egli partisse, e di mandar quà fede della consegna, & dell'obligo: e quando queste diligenze non bastino à diuertire la trasmissione de'Caualcanti, farà osseruar da tutti la norma prescrittali nell'editto, che se li manda. Et io me li offero. Di Roma li 27. Nouembre 1610.

Di V.S.

Come fratello

Il Card. Borghese.

51 Delinquere etiam depositarij dicuntur, quando scientes se remanere debitores Vniuersitatum in administrationibus præcedentibus, itaut eorum facultates non sufficiant ad satisfaciendum, nihilominus, ne ab ipsa administratione remoueantur, præstant nouos fideiussores in solidum obligatos; per ea, quæ scribit *Petrus Cabal. resolut. crim. casu 99 num. 86. & 87. centur. 1.* videndus, qui multa cumulat contra tales depositarios pecuniæ publicæ, & malè, ac dolosè se gerentes in illius administratione; & latè agit, quando, qualitèr, & qua pœna sint puniendi per totum d. casum.

Numquid autem Baro possit cogere Vniuersitatem sibi subditam ad constituendum depositarium, seu camerariũ, qui exigat suos redditus? vide *Capyc. decis. 118. per tot.* qui concludit, de iure non posse; sed si adsit consuetudo probata, tunc poterit; sequitur *Carauit. super ritib. mag. Curiæ, ritu 45. n 6.* Verùm etiam de iure posse Barones cogere subditos ad huiusmodi seruitium, pluribus probat *Capiblan. de baronib. pag. 16. num. 13. & seq. Vinc. de Fran. decis. 128. quotidie videmus, per tot.* Hoc autem intellige, soluto per Baronem salario, ita *Capiblan. & alij loco cit. sub num. 20.* addens, huiusmodi salarium taxandum esse iuxta quantitatem, & qualitatem laboris.

52

SVMMARIVM.

1 *Immunitas quid sit; & regularitèr eam non esse concedendam; notarius fraudolentèr, seu ambitiosè illam scribens qua pœna puniatur.*

2 *Aequalitas seruanda est in solutione tributorum, & rescriptum in contrariũ obtentum non valet.*

3 *Conuentiones, & pacta Ciuitatum, per quæ conceduntur immunitates in totũ, vel in partem, non valent, & quare.*

4 *Rescripta superioris concedentiá immunitatem, etiam de consensu Ciuitatum, vel Curiæ non valent.*

5 *Decuriones quando, & quomodo concedere possint immunitates medicis, & professoribus.*

6 *Immunitas concessa Magistro non extenditur ad eius repetitorem, licèt eiusdẽ professionis, & quare.*

7 *Imperium potius ampliandum est hominibus, quàm pecunia.*

8 *Princeps non recognoscens superiorem potest concedere immunitatem ex causa.*

9 *Immunitas ad hoc vt sustineatur, tria requiruntur, & quæ sint.*

10 *Immunitas non censetur concessa in perpetuum, nisi Princeps apponat clausulam, non obstante, de certa scientia, & de plenitudine potestatis, & quid importent hæc verba.*

11 *Principes qui nullum habent superiorem in terra, vt Papa, & Imperator, habent tamen in aliquibus limitatam potestatem, de qua licitum est disputare.*

12 *Princeps in quibus casibus neguat, nec præsumuntur velle vti plenitudine potestatis, 20. conclusionibus explicatur.*

13 *Princeps quando possit priuare vasallum feudo.*

14 *Princeps quando præsumatur aliquid iustis de causis concessisse.*

15 *Immunitate concessa a Principe non recognoscente superiorem, onus, quod ferre debebat impetrans, accrescit alijs non habentibus immunitatem.*

16 *Reguli, & Barones non habentes iura imperij non possunt talem immunitatem concedere, ex qua onus accrescat alijs.*

17 *Onus impositum Vniuersitati, si vni ex Vniuersitate concedatur immunitas, accrescit alijs.*

18 *Statutum imponens onus comitatensibus soluendi salarium Potestati, si vna Villa postea eximatur, cæteri soluunt integrum salarium.*

19 *Onera fiscalia in Ditione Ecclesiastica imposita sunt subditis, vti singulis, & ideo immunitas vni concessa non debet alijs accrescere.*

Hæc tamen conclusio declaratur rationibus, & exemplis. num. 20.

21 *Iulius Carbarius, & Petrus Paulus Phœbeus II. CC. & patritij Vrbeuetani, quia ambo sub Vrbano VIII. Pont. Max. tanquam fisci procuratores generales locum in Camera Apostolica habuerunt, immunitatem ab oneribus came-*

cameralibus impetrarunt, & onus eorum vita durante, additum est alijs; licèt Carthartus Senatoria Vrbis Dignitate (in qua fato cessit) potitus, & Phœbeus Balneoregij Episcopus postea creatus ab eodem Pontifice.

22 *Princeps supremus, vt est Papa, potest concedere immunitatem in præiudiciū aliorum.*

23 *Immunitatis priuilegium concessum ab inferiore non præiudicat Vniuersitati, sed concedenti.*

24 *Principes supremi quinam dicantur.*

25 *Iura imperij, & Sedis Apostolicæ obtinēt in Italia Dux Sabaudiæ, Magnus Aetruriæ Dux, Dux Parmæ, & Placentiæ, Dux Mutinæ, Respublica Veneta, Ianuensis, & Lucensis, Dux Mantuæ, annis retroactis Dux Ferrariæ, & Dux Vrbini, qui Ducatus hodie sunt sub immediata potestate Sedis Apostolicæ; Rex quoque Hispaniæ tanquam feudatarius Papæ, ob Regnum Neapolitanum; Ducatum verò Mediolanensem ab Imperatore obtinet.*

26 *Immunitas etiam a supremo Principe concessa non habet locum, si publica necessitas premat.*
Amplia, si priuilegium transeat in contractum. ibid.

27 *Immunis ab onere custodiæ tenetur tamen ad collectam impositam pro custodia, ne frumentum extrahatur.*

28 *Immunitas quocumque titulo concessa nihil prodest, si imponatur collecta ob superueniens bellum.*

29 *Necessitas ab omni lege soluta est, & propter necessitatem iuris dispositio ad tempus suspenditur, licèt non in totum relaxetur.*

30 *Macellarij, piscium venditores, pistores, & alij huiuscemodi, licèt habeant præscriptam quantitatem victualium exponendorum pro vsu corporis humani; crescente tamen populo, & necessitate superueniente cogi possunt augere quantitatem conuentam.*

31 *Propter belli, pestis, & famis necessitatem vrgentem omnes in vrbe, quantumuis priuilegiati, etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, & intimi Summi Pontificis familiares, voluntariam, & spontaneam contributionem fecerunt sub Vrbano Papa Octauo.*

32 *Immunitate digni sunt, quos Papæ, & Imperatoris latus illustrat.*

33 *Immunitas concessa a Principe bello vrgente, non est reuocanda, quia videtur cogitatum de tali causa.*

34 Commodans equum eunti ad bellum, *si equus moriatur in bello, non potest agere ad pretium, & quare.*

35 *Immunitas concessa a lege, qualis est ob numerum 12. filiorum, non reuocatur ob necessitatem belli.*
Amplia, etiamsi concessa sit ab homine, dummodo fuerit cogitatum de bello; quæ tamen ampliatio declaratur. num. 36.

37 Clerici, *& Ecclesiastici licèt de iure Diuino, & humano sint immunes, quando teneantur tempore belli, & quomodo.*

38 *Princeps potest ex causa a contractu, & conuentione recedere.*

39 *Papa, qui fecit pacem cum Ciuitate sibi subiecta sub certis promissionibus, an possit ab illis recedere.*

40 *Princeps non potest sibi imponere legem, a qua non possit recedere, præsertim si adsit publica vtilitas, quæ regularitèr præsumitur.*

41 *Promittens, seu dans pecuniam alicui, vt rem suam recuperet, ea recuperata, potest pecuniam repetere.*

42 *Princeps an teneatur obseruare promissionē Ciuit. subiectæ cū qua bellū habebat.*

43 *Fidem datam in saluo conductu an, & quando liceat rumpere.*

44 *Dictio, dolus, licèt regularitèr sonet in malū, quādoq; tamen datur dolus bonus*

45 *Dicens Saracenis, volo sequi vestram legem, vt eam cognoscat, & postea impugnet, an peccet.*

46 *Immunitas concessa intelligitur ab oneribus extraordinarijs, non ordinarijs.*

47 *Onera patrimonialia dicuntur ordinaria.*

48 *Collecta imposita a lege municipali, & a toto populo dicitur onus ordinarium.*
Amplia, si fuerit imposita a Papa, vel ab Imperatore, secus si a minori Magistratu. num. 49.

50 *Priuilegiū concessum de non soluendis decimis, intelligitur de extraordinarijs.*

51 *Immunitas, quæ competit Ecclesiæ, vel fisco, non extenditur ad ementes ab illis.*

52 *Emens sal ab Ecclesia in suis salinis, si exportet ad alia loca, non gaudet immunitate.*

53 Priuilegium *cohærens rei transit ad emptorem, secus si cohæreat personæ.*

54 *Immunitas non datur pro vectigali ordinario, sed pro extraordinario.*

55 Prædia *ad fiscum pertinentia non habent immunitatem ab oneribus ordinarijs.*

56 *Immunitas concessa conductori rerum fiscalium non extenditur ad subconductorem.*

57 *Subconductor rerum fiscalium remanet obligatus ad fauorem fisci, & quare.*

58 *Exemptio quædam competit cedenti, quæ non competit cessionario.*

59 *Immunitas clericorum non extenditur, quominus soluant pascua pro suis animalibus; cum declaratione vt ibi. & quare num.56. Vide num.66. in fin.*

60 *Ciues præferendi sunt forensibus, in emptione pascuorum; & quid agere debeant Vniuersitates in his casibus ex charitate.*

61 *Frumenti extractiones, quas vocant tractas, non sunt concedendæ, quando ciues, & subditi egent.*

62 *Pater licèt regularitèr teneatur alere filiũ, soluitur ob obligatione, si ipse egeat.*

63 *Ciues si velint præferri in emptione pascuorum, quid agere soleant Vniuersitates.*

64 *Pretium rei emptæ quilibet tenetur soluere.*

65 *Augumẽtum sequitur naturam rei principalis, cui augetur.*

66 *Vendita vacca, venit etiam vitulus, qui est in ventre, imò etiam natus; dummodo non pascat herbas.*

67 *Immunitas concessa patri ob numerum filiorum, prouenit ex dispositione iuris.*

68 *Pater quot filios habere debet, ad hoc vt gaudeat immunitate, variæ sunt opiniones, quæ referuntur.*

69 *Immunitas ob numerum filiorum debetur, siue filij sint masculi, siue fœminæ.*

Amplia 2. etiamsi filia sit nupta, & maneat extra domum patris. num.70.

Amplia 3. siue filij sint in potestate patris, siue emancipati. num.71.

Amplia 4. in filijs datis in adoptionem; sed declara hanc ampliationem. num. 72.

Amplia 5. nomine filiorum venire etiã nepotes ex filio. num.73.

Amplia 6. in filijs legitimatis tam ex matrimonio subsequuto, quàm ex rescripto Principis. nu.74.

Amplia 7. etiamsi filij moriantur, postquam pater consequutus est immunitatem, & si moriatur in bello, vel fiat religiosus. num.75.

Amplia 8. etiamsi pater, eiusque filij essent diuites; quæ tamen ampliatio declaratur. num.76.

77 *Leges non sunt ad iniquitatem, & duritiem reducendæ.*

78 *Immunitas 12. filiorum est adeo priuilegiata, vt a Communitatibus tolli nequeat, nec etiam per statutum.*

79 *Princeps nõ censetur derogasse immunitati ob num.12. filiorum, nisi faciat expressam mentionem, l. si quis decurio, C. de decurionib.*

80 *Immunitas ob num. 12. filiorum excusat etiam a collectis bellicis, & quare. Vide num.101.*

81 *Superindictum quid sit.*

82 *Immunitas ob num. 12. filiorum non habet locum in oneribus, & pensitationibus feudorum, vel emphyteusis; & quare.*

Limitatur 2. in filijs legitimis tantum & naturalibus tantùm, & quare. num.83.

Limitatur 3. in filio existente in ventre, & quare, secus est de proximo nascituro. num.84.

Limita 4. secundùm aliquos expirare immunitatem mortuo patre. Contraria tamen sententia magis placet. num.85. & 92.

86 *Immunitas ob num.12. filiorum non solùm conceditur patri, vt melius possit vacare educationi illorum, sed etiam fauore Reipublicæ, vt liberis hominibus repleatur.*

87 *Procreationi filiorum multa concessa sunt priuilegia.*

88 *Pater habens filios præfertur in prærogatiuis non habenti, & qui plures habet, paucis habenti præfertur.*

89 *Celibes in Republica Romana esse prohibebãtur ex lege Romuli, & vtilis fuit.*

90 *Secundo bello punico post multas legiones occidioni datas, tamen supra centum millia ciuium Romanorum in armis fuit Romana Respublica.*

91 *Legatum factum vxori, ne nubat, relicta conditione debetur legatum, & quare.*

92 *Lex vtilis Reipublicæ sobolis procreandæ causa, adiuuanda est interpretatione.*

93 *Immunitas concessa medicis, & professoribus contemplatione scientiæ, vel doctrinæ, expirat per mortem ipsorum.*

94 *Immunitas ob num.12. filiorum non extenditur ad onera ordinaria, sed extraordinaria tantùm.*

Hæc conclus. licèt habeat suos cõtradictores, attamen in Ecclesiastica Ditione nullã habet difficultatem propter Bullã Pij IV. & declarationes sacræ Cõgregationis Boni Regiminis. nu.95. & 96.

96 *Onera cameralia dicuntur propriè onera ordinaria.*

Immu-

97 *Immunitas prædicta non habet locum quoad solutionem dohanarum, pedagiorum, &c. Declara tamen hanc conclusionem vt hic.*

98 *Immunitas prædict. nõ suffragatur quo. ad solutionem pœnarum, damnorum datorum, & pascuorum.*

99 *Animalia pascētia in pascuis Vniuersita tum sunt tacitè obligata pro solutione pascuorum eũ priuilegio prælationis.*

100 *Immunitas prædicta non suffragatur, nisi exhibeantur publicanis literæ, & bona deferantur in dohanam, vel aliũ locum ad hoc deputatum, & ita seruatur in Vrbe.*

101 *Immunitas prædicta non excusat ab oneribus, quæ belli causa, & publicæ vtilitatis imponuntur.*

102 *Immunitas prædicta cessat, si filius ingrediatur Religionē; quæ tamen conclusio suos habet contradictores.*

103 *Filius per ingressum Religionis eximitur a patria potestate.*

104 *Filius per ingressum Religionis efficitur incapax ad subeunda munera publica in locum patris. & ideo cessat immunitas concessa patri, ex ista causa.*

105 *Filij gaudent immunitate concessa patri ob num. 12. filiorum, quousque in communione viuunt.*
Quid in filijs viuente patre, qui sit adhuc sub patria potestate, itaut viuat adhuc auus filiorum suorum. ibid.

106 *Immunitas ob num. 12. filiorum extenditur etiam ad matrem, quæ tot filios habeat.*

107 *Mater maiora sustinet onera in educandis filijs, saltem vsque ad triennium, quàm pater.*

108 *Mater ante partum est onerosa, in partu dolorosa, post partum laboriosa.*

109 *Immunitas concessa ciuibus habitantibus in aliqua Ciuitate eousque durat, quousque ipsam Ciuitatem inhabitent, & cessante habitatione, cessat immunitas.*
Declara num. seqq.

110 *Piscis extra aquam, Monachus extra claustrum, colonus extra glebem, curialis extra Ciuitatem vita carent.*

111 *Remittendi sunt ad suas prouincias, & Ciuitates, qui nullo negocio extra eas otiosi manent.*

112 *Immunitas concessa ab Vniuersitate suis ciuibus, licèt aliqui dicant sustineri posse in præiudiciũ ipsius Vniuersitat. alij tamen contrariũ volũt, & verius.*

113 *Vniuersitates Ecclesiasticæ Ditionis non possunt concedere immunitates, nec constituere salaria medicis, & professoribus sine licentia Congregationis Boni Regiminis. & num. 115.*

114 *Vniuersitas, quæ non potest concedere immunitatem suis ciuibus, poterit tamen concedere illam venientibus ad habitandum in ea.*

116 *Immunitas concessa patri non extenditur ad filios, nisi sit ob remunerationē meritorum. & num. 117.*

118 *Immunitas concessa ciui non habet locũ, si talis ciuis negocietur.*
Extende, etiam si imponatur taxa pro refectione viarum, pontium, & similium, maximè si eum calce, & lapidibus refectio fiat. num. 119.

120 *Immunitas, quam prætendunt Barones, & Domicelli, non extenditur ab bona quæsita post impositionem collectarum, & onerum.*

121 *Domini prædiorum tenentur ad tributa, non autem coloni.*

122 *Dominicus Cobellius, & Petrus Iacobus Tanus Agentes prouinciales fuerunt deputati ad prosequendam litem, & causam in Camera Apostolica contra Barones; & ponitur informatio.*

123 *Paulus III. imposuit subsidiũ triennale sc. 300.m. anno 1543. & misit per Ciuitates, & loca suæ Ditionis Cõmissarios ad concordandum eum Communitatibus super solutione.*

124 *Communitates in concordia inita eum ministris cameralibus obtinuerũt collectare suos ciues, & incolas pro bonis possessis, per æs, & libram.*

125 *Paulus III. voluit, omnes, & quascũque personas priuilegiatas teneri ad solutionem onerũ cameraliũ, cum derogatione quorumcumque priuilegiorumẽ.*

126 *Bulla Pauli III. super solutione subsidij triennalis fuit ab ipso, & alijs Successoribus prorogata, & confirmata.*

127 *Onera cameralia, quæ post subsidium triennale fuerunt imposita, eodem modo soluenda, & exigenda sunt, & quare.*

128 *Decretum irritans appositum in Bullis impositionis, & prorogationis subsidij triennalis, quid operetur.*

129 *Sublata possessione rei præscriptibilis, nõ datur præscriptio.*

130 *Decretum irritans tollit præscriptionē.*

131 *Præscriptio super solutione collectarum quatuor copulatiuè requirit, & quæ sint.*

132 *Decretum irritans tollit consuetudinem tam*

tam in præteritum, quàm in futurũ.

133 Decretum irritans iunctum clausulæ, sublata, quid operatur.

134 Allegantes immunitatem a solutione onerum cameralium, non sunt audiendi neque in petitorio, neque in possessorio.

135 Onera cameralia non sunt imposita Cõmunitatibus, sed subditis, vt subditi, & quare Camera hodie exigat a Cõmunitatibus.

136 Camera Apostolica tenetur defendere, & manutenere Cõmunitates in exactiane onerum cameralium ex iure cesso.

137 Aequalitas seruãda est in omnibus, præsertim in collectis.

138 Communitates non possunt disponere de rebus singulorum, neque concedere immunitates a solutione collectarum, præsertim in Statu Ecclesiastico.

139 Barones, & Domicelli possidentes Castra, & habentes iurisdictionem in Territorio, & Comitatu Vrbis veteris, recensentur.

140 Registrantur literæ S. Caroli Borromæi in causa, & lite vertente inter Ciuitatem Vrbis veteris, & Dominos Castri Triuinani, super confectione catasti.

141 Barones impedientes subditos suos recurrere ad supremum Principem, quã pœnam incurrant.

142 Immunitas concessa oblatis quomodo sit intelligenda iuxta Decretum sacræ Congregationis Concilij Tridentini.

143 Oblati alicui Religioni an sint verè Monachi, & Religiosi.

144 Tertiarij quam immunitatem habeant ex Concilio Lateranensi, & decretis sacræ Congregationis Concilij.

145 De Tertiarijs Sancti Dominici, & Sancti Francisci quis loquatur, & qua priuilegia habeant.

146 Facultas permissa Ecclesiasticis aperiẽdi furnos quomodo intelligatur.

147 Clerici negociatores, assumentes habitũ clericalem sine intentione clericandi, coniugati, recipientes donationes in fraudem collectarum videntur non gaudere immunitate.

148 Alienans bona in clericum, vel alium priuilegiatum ad effugiendum collectas quas pœnas incurrat.

149 Fraus in huiusmodi donationibus, & alienationibus quomodo præsumatur, & excludatur.

150 Immunitas non habet locum in vectigali imposito pro vtilitate communi, & in qua omnes recipiunt commodum.

151 Lis orta inter publicanum, & eum, qui se clericum dicit, & neget negociari, quomodo sit decidenda.

152 Clericus conducens prædia aliena ad colendum, an gaudeat immunitate.

153 Clericus potest exercere agriculturam in terris, & bonis proprijs.

154 Clericus emens equos, boues, iuuencos, oues, vt agros alienos colat, non habet immunitatem.

155 Clericus actualitèr depositus perdit omnia priuilegia.

156 Clericus ioculator, goliardus, & buffonem faciens per annum, perdit priuilegium.

157 Clericus exercens carnificium, vel tabernam publicè, & personalitèr, si tertiò monitus non desistit, perdit priuilegium. Declaratur, & ampliatur conclusio. ibid.

158 Sententia lata contra clericum super correctione morum non suspenditur per appellationem.

159 Immunitas concessa Eminentissimis, & Reu. Dominis S.R.E. Cardinalibus a solutione collectarum quomodo sit intelligenda. & num. 162.

160 Cardinales S.R.E. sunt partes corporis Papæ, & ideo multa debent habere priuilegia.

161 Offendens Cardinalem incidit in pœnã lesæ maiestatis.

163 Legatum factum a testatore, de re præsẽti, & non futura intelligitur, quia verba præsentis temporis non porriguntur ad futura.

164 Verba contractus ad tempus ipsius contractus sunt referenda, nõ ad futurã.

165 Immunitas concessa ab oneribus extenditur etiam ad futura, quando verba hoc indicant.

166 Verbum, hæres, non est aptum comprehendere successorem singularem.

167 Immunitas concessa contẽplatione dignitatis, cessante dignitate, cessat immunitas.

168 Immunitas concessa Cardinal. b. nõ extẽditur ad eorum familiares; & multò minus ad alios inferioris dignitatis. Limita de generali consuetudine, nam emens pro suo, & sua familia vsu est immunis. num. 169.

Declara hanc limitationem, dũmodo cesset fraus, vt in casu proposito. n. 170

171 Immunitas concessa assidatis a solutione pœnæ in transitu per aliena territoria durat per tres dies tantùm.

Assef-

172 *Assessor Dohanerioru̅ Patrimonij tenetur obseruare taxas Card. Farnesij olim Legati.*

173 *Immunitas concessa a publicis muneribus non extenditur, ne quis fiat de Magistratu, & quare.*
Amplia nec etiam excusare a muneribus personalibus extraordinarijs cohærentibus honoribus, & Magistratibus. num. 174.

175 *Milites nihil commune habent cum ciuialibus, & curijs, & declaratur conclusio.*

176 *Milites propter angustiam loci, & paucitatem hominum coguntur acceptare Magistratus.*

177 *Milites cohortales habent multa priuilegia, & immunitates, quæ limitantur, & declarantur.*

178 *Milites nostri temporis nõ gaudent priuilegijs concessis militibus antiquis.*

179 *Milites tenentur ad mercedem artificii, & emptionem materiæ pro reparatione viarum; vide alias limitationes. num. seqq.*

180 *Militis priuilegium non extenditur ad suos fratres, & alios habitantes in eadem familia.*

181 *Immunitas concessa Doctoribus extenditur ad fratres viuentes in communione, & quid in clerico.*

182 *Clericus deferens res alienas tenetur ad gabellas.*

183 *Milites tenentur ad taxas pro salario medici, ludimagistri, concionatoris, & similium.*

184 *Milites licèt eximãtur a muneribus publicis etiam annonæ, fallit tamen, vbi necessitas vrget.*

185 *Miles ignominiosè dimissus a militia perdit priuilegia, sicut & clericus depositus.*

186 *Milites cohortales qui sint, quid sit cohors, quot cohortes in vna legione sint.*

187 *Priuilegium militare ne pro delictis soluatur, nisi dimidium pœna, quomodo intelligatur.*

188 *Miles appellans patrem, & matrem maleficos perdit priuilegium, & quare.*

189 *Miles, qui causa litis fugiendæ nomen militiæ dedit perdit priuilegium.*
Extende ad militem equestris militiæ debitorem causa mercedis, alimentorum, Montis pietatis, annonæ, viduarum, & pupillorum. nu. 190.

191 *Miles negociator, & ministerijs vilibus se immiscens quibus militiæ dignitas deturpatur, perdit priuilegium.*

192 *Miles, qui missionem a militia petit, & obtinet ante impletum tempus, non gaudet priuilegijs.*

193 *Miles equestris militiæ non habens equũ proprium, & literas testimoniales D. Generalis non est immunis.*

194 *Describuntur priuilegia militaria concessa a fel. rec. Gregorio XIII. quæ ab alijs Pontificibus confirmata, & ampliata fuerunt.*

195 *Summus Pontifex in Ditione Ecclesiastica habet in matricula descriptos octuaginta millia pedites, & tria millia, & quingentos equites.*

196 *Quælibet res regulariter præsumitur libera.*

197 *Coloni non possunt in præiudiciũ dominorũ mutare modũ colendi agros, vel vti prædijs ad vsum non destinatum.*

198 *Ciues, & incolæ possidentes bona, in quibus earum Vniuersitates habent ius pascendi, non possunt impedire tale ius mutando modum colendi prædia.*

199 *Statutum, ne ciues retineant vltra certum numerum ouium, boum, porcorum, caprarum, & similium, valet, & ligat etiam forenses tanquã æquissimum.*

200 *Barones, & domini non possunt retinere in pascuis tantam animalium quantitatem, vt alijs non sufficiant.*

201 *Statutum, vt pascua certo anni tempore reseruentur, est validum; & ligat etiam priuilegiatos.*

202 *Prædia destinata ad ius pascendi non possunt claudi, vt in illis plantentur vineæ, olineta, & similia; & si stant propria auctoritate tolli possunt. & num. 207.*

203 *Conuentio inter duas Vniuersitates, vt pascua sint communia, ab ea recedere licet, quando pascua non sufficiunt proprijs ciuibus.*

204 *Filius ratione paternæ originis dicitur ciuis illius loci, in quo natus est pater, licèt ipse filius alibi moretur.*

205 *Religiosi veniunt appellatione populi illius loci, in quo morantur, & possunt mittere eorum animalia in pascua communia.*

206 *Homines de Vniuersitate an, & quando possint esse testes pro Vniuersitate in causis pascuorum.*

208 *Concessio iuris pascendi in vno fundo non extenditur ad vineas.*

209 *Dominus prædij seruientis si illud reducat ad culturã, an sit conueniẽdus ad interesse, seu ad tollendũ impedimẽta.*

Vendi-

210 *Venditio iuris pascendi concessa Communitatibus super bonis ciuium non extenditur ad glandes.*

211 *Priuilegium conficiendi nundinas liberas perditur per decennium.*
Amplia ad priuilegium studij. n. 212
Limita, quando per priuilegiatum non stetit, quominus non fuerit vsus priuilegio. num. 213.

214 *Seruitus deducendi aquam in fundum non perditur, quando fons exiccatur, & quare.*

215 *Priuilegium nō perditur per non vsum etiam per mille annos, quando non adfuit occasio illo vtendi; & datur exemplum.*

216 *Priuilegium facilius perditur cōtrauениendo, quàm non vtendo.*

217 *Sciens se descriptum in libro collectarū, & non appellans intra decem dies perdit priuilegium immunitatis.*

218 *Soluens spontè collectam sine protestatione, sibi praeiudicat in futurum; secus in eo, qui habet priuilegium generale.*

219 *Acceptans decurionatum assumitur etiam ad alia officia Ciuitatis, & quare.*

220 *Decurio si eodem tempore eligatur officialis in loco originis, & in loco domicilij, potior erit causa domicilij.*

221 *Immunitas concessa a Principe regulariter non porrigitur ad munera ordinaria; & hoc priuilegium magis extortum, quàm concessum praesumendum est.*

222 *Nulla immunitas excusat à publicis muneribus realibus, etiam in ijs, qui sunt de domo Principis.*

223 *Immunitas nihil valet, nisi in concessione tria concurrant, vt hic.*
Amplia, quòd etiā alia quatuor sunt exprimenda in ipsa concessione ad sui validitatem, quæ vide nu. 224.

225 *Concessio Principis potius praesumitur ad petitionem partis, quàm motu proprio.*

226 *Immunitas concessa ab Vniuersitate an, & quando valeat.*

227 *Castra, Villae, praedia licèt per aliquod tempus non soluerint collectas, & decimas, nihilominus cogi possunt ad soluendum, & quare.*

228 *Regula, res inter alios acta tertio nocere non debet, declaratur.*

229 *Exactio collectarum facta ab aliquibus acquirit, & conseruat exactionem in alios, & quare.*

230 *Immunitas obseruata per 40. annos tribuit ius in futurum; sed declara, vt hic.*

231 *Consuetudo in quo differat a praescriptione, & quae requirantur ad inducendam consuetudinem.*

232 *Immunitas causa remunerationis concessa valet, & quare.*

233 *Immunitas concessa Vniuersitati non extenditur ad foeminas nuptas extra illam Vniuersitatem.*

234 *Immunitas concessa pro se, & filijs masculis, & foeminis quanto tempore duret quoad foeminas.*

235 *Mulier, quae non spontè, sed ex voluntate parentum nupsit extra territorium, vtrum perdat priuilegium originis.*

236 *Maritus, qui habet dotem vxoris in loco originis ipsius vxoris, an gaudeat immunitate a gabellis.*

237 *Maritus tenetur ad tributa pro bonis dotalibus suae vxoris.*

238 *Immunitatis priuilegium an sit reale, vel personale, vide remissiuè.*

239 *Mulier nupta extra locum originis, cui relicta sint bona in ipso loco originis, non gaudet immunitate.*
In contrarium videtur decis. Rotae Romanae hic adducta. num. 240.

241 *Iniuria facta filiae etiam nuptae vendicanda est a patre, & quare.*

242 *Puellae ob sexus imbecillitatem, & aetatis infirmitatem, ac paternam reuerentiam facilè inducuntur ad ea, quae nesciunt, & ignorant.*

243 *Domicilij mutatio requiritur animum mutandi.*

244 *Domicilij mutādi animus quando praesumatur in muliere nupta extra locū originis.*

245 *Mulier in dubio praesumitur nupta a patre.*

246 *Maritus quando teneatur soluere duas gabellas pro fructibus dotis.*

247 *Immunitas concessa domino praedij non extenditur ad colonos, & quare.*
Declara vt num. 249. in fin.

248 *Conductores decimarum ecclesiasticarū tenentur ad gabellas.*

249 *Immunitas concessa fundis, quae dicitur realis, extenditur ad colonos.*

250 *Vsufructuarius licèt non sit dominus, tenetur ad collectas.*

251 *Colonus, qui nummis colit, tenetur ad collectas, & quare.*

252 *Consuetudo seruanda est in exigendis collectis.*

253 *Coloni priuilegiatorum damnum dantes in bonis alienis tenentur ad poenas.*

Colo-

293 *Affidati, qui non h[illegible] pauca, licèt de[illegible] non gauden[illegible] abent animalia, vel [illegible]cripti in matricula, [illegible]*

294 *Priuileg[illegible] grastie[illegible] fit int[illegible] Pr[illegible] in[illegible] ge[illegible] priuilegijs. extrahendi annonam, vel [illegible]m de loco ad locum, quomodo [illegible]elligendum. [illegible]uilegia huiusmodi semper habent [illegible]ventre, dummodo subditi non e[illegible]sint.num.295.*

296 *Pri[illegible]uilegium alicui concessum non extenditur ad ea, quæ publicam vtilitatem lædere possunt.*
Amplia, etiamsi priuilegium sit concessum Motu proprio,&c.n.297.
Amplia 2. etiamsi concessio Principis sit iurata. nu.298.
Amplia 3. nec etiam ligare successorē in Principatu, quin possit illam reuocare. nu.299.

300 *Tractæ victualium sunt de regalibus Principis.*

301 *Princeps ad sui libitum potest reuocare, & cōcedere, quæ sūt iurisdictionalia. Amplia, in Principe, seu Rege successore in Regno, & Principatu. n.302.*

303 *Priuilegia concessa subditis in quo differant à concessis non subditis.*

304 *Immunitas cum sit stricti iuris, propter publicam vtilitatem reuocari potest.*

305 *Clausulæ, ex certa scientia, &c. & non obstantibus,&c. quid importent.*

306 *Immunitas concessa pecunia interueniēte, si reuocetur, restituenda est pecunia; declara tamen vt hic.*

307 *Reuocationes tractarum à Sūmis Pontificibus factæ seruādæ sunt, & quare.*

308 *Reuocationes, & prohibitiones, ne frumentum, & alia victualia extrahantur de Statu Ecclesiastico, cōprehendunt omnes indistinctè, Duces, Marchiones, Comites, &c.*

309 *Pœna rebellionis, amissionis feudorum, & excōmunicationis mulctandi sunt qui extra Statum Ecclesiasticum extrahunt annonam, & grasciam.*
Limita, si adsit causa verè onerosa, videlicet congruæ solutionis, & exbursationis pecuniarum, & appaltuū Cameræ: ipsa tamen causa onerosa iustificanda est in plena Camera. num.310.

311 *Prohibentes, ne grascia, vel annona cōducantur ad Vrbem, an incidant in pœnam Bullæ Cœnæ Domini; negatiuè respondet Nauarrus, quando huiusmodi prohibitio fiat propter necessitatem loci, à quo facienda est extractio.*

§. XIX.

Gloss. 1.

Exemptiones, & Immunitates.

C A P. L.

IMMVNITAS est priuilegium, seu remissio facta à iure, vel à Principe, de non soluendo onera, seu munera publica; vt legitur *in rub. & nig. ff. de iur. immunit.* quæ tamen regulariter concedi non debet, *l. 1. C. de immunit. nem. conced. lib. 10.* & notarius scribens instrumenta super immunitate alicui fraudolentèr, vel ambitiosè, flamma comburendus est, vt legitur *ibi in text.* & ratio est, quia in solutione 2
tributorum est seruanda æqualitas, & æqua debet esse omnium cōditio; & ideo rescriptum in contrarium obtentum nō valet, *l. in fraudem, C. de annon. & trib. lib. 10. vbi And. de Barul. num. 3. & Luc. de Penn. num. 2.* dicunt, non valere pacta, quæ faciunt Ciuitates concedentes alicui immunitatem, vel vt certum quid 3
soluant; *l. vacuatis, C. de decur.* reddentes rationem; quia alij onerarentur ex hac immunitate, quod lex abhorret; *l. 1. C. de cens. lib. 11. l. actores, C. de exactor. tribut. lib. 10. vbi Bart.* notat, officiales teneri ad solutionem tributorum, ne ipsis cessantibus, cęteri onerentur; *Osasc. decis. 95. num. 18. & 19.* addens, rescripta 4
superioris concedentia immunitates etiam de consensu ciuium, siue curiæ nō valere, *per tex in d. l. vacuatis, C de decurion. lib. 10. vbi gloss. in verb. consensu,* dicit, textum facere contra rusticos cōcedentes quandoque immunitates alicui fabro, vel alijs similibus personis, pro eis soluentes, non esse validas; quam *gloss. sequuti sunt ibi Bart. Angel. in 2. notab. & Lucas de Penna, & probat text. in l. 1. C. de decret. decur. lib. 10.* vbi à Diocletiano, & Maximiano Impp. sancitum 5
habes, exceptis, qui liberalium studio-

rum

rum antistites sunt, & qui medendi cura funguntur, decurionum decreto immunitatem nemini tribui posse: & hanc legem declarat *Io. de Plat.* habere locum, quando medici, & alij professores sunt intra numerum designatum, non autem supernumerarij; *l. 1. & l. medicos, C. de profess. & med. cod. lib.* 10. & priuilegium
6 concessum magistro non extenditur ad eius repetitorem, quamuis eiusdem facultatis, quia repetitores non continentur appellatione magistrorum, vt ibi per eum.

Venientibus etiam de nouo ad habitandum in aliquo loco concedi potest immunitas a ciuibus; *Ossasch. d. decis. 95. num. 19. vers. exceptis personis; & voluit etiam Bart. relatus a Luca de Penn. in l. vacuatis, num. 2. vers. sed et qui vult, C. de decurion. lib.* 10. reddens rationem, vt sic Respublica huiusmodi adiectione potius quàm pecunia amplietur, *ad tex. in l. fin. §. si plures, ibi; cum ampliori im-*
7 *perium hominum adiectione potius, quàm pecuniarum copia malim, ff. de bon. damnat. Alex. cons.* 101. *num.* 3. *lib.* 1. qui hanc conclusionem declarat videndus; hanc autem concessionem immunitatis non fisco, sed ipsis ciuibus præiudicare dicit *Lucas de Penn. l. in fraudem, num. 2. C. de annon. & trib. lib.* 10.

Imò nec in præiudicium Vniuersitatũ Ditionis Ecclesiasticæ has immunitates resultare posse cautum est in *Bulla hoc* §. 19. *& seq.* vbi illarum concessio nedũ in futurum prohibetur, sed si concessæ sint, reuocantur, vt dicemus infra latius; & vide quæ congerit *Ossasch. decis. 95. n. 21 & seq. Anch. cons. 260. per tot.*

8 Principem verò non recognoscentem superiorem posse ex causa has immunitates concedere, nemo est qui dubitet; *l. immunitates, & ibi gloss. in verb. facta, quam sequitur Bart. Io. de Plat. & alij, C. de agric. & cens. lib.* 11. *& legitur in l. vn. C. de his qui a Princip. vacation. acceper. vbi gloss.* tria necessaria esse dicit, ad hoc
9 vt immunitas concessa sustineatur, Prima est, vt a Principe fiat, quia alius a Principe id concedere nequit, *l. a muneribus, & l. nemo, C. de decurion. lib.* 10. Secunda, vt concessio sit temporanea: nam etiam gratia temporanea a Principe expetenda est, *d. l. nemo. in fin.* neque cen-
10 setur perpetuam immunitatem concessisse, nisi apponat clausulam, *non obstan. de certa scientia, & plenitudine potestatis*, ex quibus verbis colligitur, Principem voluisse etiam in præiudiciũ tertij concedere, prout notantèr scribit *Alex. cons. 101. num. 5. & 9. lib. 1. Io. de Plat. d. l. vnic. num. 2. vers. nisi dicas, C. de his, qui a Prin. vacat. accep. lib.* 10. Tertiò requiritur, vt concessio fiat ex iusta causa, & rationabili, ex qua Princeps fuerit motus; nam omnis excusatio, & immunitas nititur æquitati mitiganti rigorē vocantem omnes paritèr ad munera; *l. 1. ff. de vacat muner. & ibi Bart. &*
11 *alij; Io de Plat. loc. prox. cit. n. 1. vers. secũdò quòd assignetur, Ossasch. decis. 95. nu.* 21

Et Principes quoque nullum habentes superiorem in terris, vt Papa, & Imperator, habent nihilominus in aliquibus limitatam potestatem, de qua licitum est disputare; *Alex. cons. 216. nec arguendi, in princ. lib.* 2. & magis latè hanc rem prosequitur *Lud. Rodulph. in tract. de suprema seu absol. Princip. potest. cap. 6. qui a num. 24. vsque ad num.* 151. *& per tot.* decem & octo conclus. cum suis am-
12 pliat. & limitat. ponit, & examinat dilligentèr, in quibus Princeps non præsumitur velle, nec posse vti plenitudine potestatis ad tollendum ius commune, vel alteri quæsitum, seu læsiuum.

Prima conclusio est, Principem non posse statuere, vt vni testi credatur, quia de iure Diuino in ore duorum, vel triũ stat omne verbum; Quam tamen conclusionem crederem intelligendam secundùm notata *a Panormit. & alijs c. licèt, de testib.*

Secunda, non posse statuere, vt testamentum valeat cum minori numero duorum testium, propter eandem rationem. Quod intellige cum immediata declaratione.

Tertia, non potest facere statutum, vel decretum, quo credatur ipsi Principi, dicenti aliquem esse rebellem, quia agitur de interesse ipsius propter bonorum confiscationem.

Quartò, non posse disponere etiam de plenitudine potestatis, vt testi non iurato credatur, quia iuramentum est de iure Diuino. De qua conclusione cogita.

Quintò, non posse actum facere in præiudicium non citati, sub pęna nullitatis, quia etiã citatio est de iure Diuino

Sexta, non posse facere gratiam de homicidio facto animo deliberato, quia hoc est contra ius Diuinum, *Genes. ca. 9. num. 6.* dicente Domino, *Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.* Quod crederem intelligendum, nisi cõstet de correctione.

Septima, non posse remittere, quin officialis stet ad syndicatum, quia etiam de iure Diuino est, vt vnusquisque reddat rationem villicationis suæ.

Octauò, non posse gratiam facere blasphemantibus Deum, aut SS. Virginẽ Mariam, vel Sanctos; nam ius Diuinum vult, blasphematores acritèr puniri; dixit enim Deus Moysi: *Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur, lapidibus opprimet eum omnis multitudo populi, siue ille ciuis, siue peregrinus sit. Leuit.cap.24.num.16.*

Nonò, non posse Principem de plenitudine potestatis tollere actiones naturali æquitati nitentes, quia tam ex parte imperantis, quàm concedentis induceretur peccatum; *Bald.in l.rescripta,n.13 vers.item potest,C.de precib.imper.offer.*

Decimò, non posse condere statutum, vt quis puniatur pro delicto alterius, quia hæc est dispositio odiosa, irrationabilis, iniusta, dura, & contra ius naturale, ac Diuinum, & æquitati resistens; ait enim Deus; *Filius non portabit iniquitatem patris, Cacher. decis.88. num.2. & 4.* Quę tamen conclusio multas habet limitationes, quas refert *D.Mutius Carthar.Vrbeuetanus tract. de puniendo innocentem pro delicto nocentis*, nunc primùm in lucem edito a Domino Carolo Carthario Sacrę Consistorialis Aulę Aduocato, & Decano, Archiui Apostolici Arcis S.Angeli Præfecto, ipsius Mutij ex Iuliuo germano fratre nepote, & Ciuitatis Vrbis veteris patritio.

Vndecimò, non posse statuere pęnam contra comedentes vuas in vineis alienis, dummodo abstineant ab asportatione: quod tamen verum opinor tempore necessitatis pro alimentis; quia *Deuter. cap.14.num.29.& cap.23.num.24.& 25,* habetur: *Ingressus vineam vicini tui comede vuas, quantum tibi placuerit, foras autem ne efferas tecum; si intraueris segetem amici tui, franges spicas, & manu conteres, falce autem non metes*; & sic Christus Dominus patiebatur Discipulos ingredi fundum alienum, & in eo comedere spicas, nec eos increpabat, quia non asportabant foras; *Matth. cap.12.in princ.Marc. cap.2. num.23. & seq. Lucas cap.6. in princ.* & est conclusio recepta tam iure Diuino, quàm humano, *Rodulph.loco citato concl.11.num.82.83.84* licèt in practica malè seruetur.

Duodecimò, non posse Principem in criminalibus tollere defensionem reis, etiam de plenitudine potestatis; *Clar. in §.fin.quæst.39.vers.& hoc adeo verum est, Farin.lib.2.quæst.& com.opin.quæst. 39.num.18.vers.amplia 7.* qui testatur de communi; licèt aliquando Principes nõ recognoscẽtes superiorem iustis de causis, & iuxta delictorum qualitates, mandent iudicibus, vt denegatis defensionibus procedant, quod etiam admittit *Rodulph.in loco cit.num.90.91.& 92.* quando scilicet delicta sunt atrocissima, & concludentèr probata.

Decimotertiò, non posse Principem disponere, quòd vxor non sequatur virum suum; nam ex vtraque lege tam Mosayca, quàm Euangelica prohibita est separatio vxoris a marito; legitur enim *Genesi cap.2. num.24 Erunt duo in carne vna, & quos Deus coniunxit, homo non separet.* Conceditur tamen ex iusta causa diuortium quoad thorum tãtùm, *Thesaur.fori eccles.part.2.de sponsal.& matrim.cap.24.num.111.*

Decimoquartò, non posse Principem sine rationabili causa expellere iudæos pacificè viuentes, de terris suis, & a domibus ad habitandum concessis, quia ex præcepto charitatis tenemur facere eleemosynas etiam iudæis in necessitate positis; *c.non satis, dist.86.* sed fusius hanc conclusionem vide apud *Marquard. tract.de iudæis, cap.7.* potest tamen Princeps illis assignare certas Ciuitates, & certum locum in ipsis Ciuitatibus, vt fecit fel.record.Pius V.Summus Pontifex, *in sua Constitut. 80. Bullar. nou.tom.2. pag.278.*

Decimoquintò, non posse Principem præcipere subditis originarijs alibi habitantibus, vt redeant ad patriam, vel ab initio prohibere, ne vadant ad habitandum alibi extra iurisdictionem sine eius licentia, quia agitur de coarctatiua hominis voluntate, & libertas est de iure naturali: Contrarium tamen seruatum videtur contra subditos Ecclesiasticę Ditionis, publica hoc suadente vtilitate, vt legitur *in Constit.fel.rec.Vrbani VIII. edita die 3.Nouembris 1637.incipit, olim fel.rec.Sixtus V.* & ad hoc etiam videndi sunt *Roman.cons.59.ad discutiendum, per totum, Iacob.Gall.cons.2. num.95. & alibi.*

Decimosextò, non posse Principem prohibere subditis venationem, quia venatio est de iure naturali, & gentium, & deducitur etiam a iure Diuino; *Gen. cap.1.num.26. ibi, Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, volatilibus Cœli, & be-*

& bestijs vniuersis terræ: & paulò infra num.28. Dominamini piscibus maris, & volatilibus Cœli, & vniuersis animātibus, quæ mouentur super terram: Verùm ex iusta causa posse Principē prohibere venationem, *idem Rodulph.* admittit, qui etiam assignat, quæ sit iusta causa, *loco citato a num. 126. vsque ad num. 134.*

Decimoseptimò, nō posse Principem tollere testamentum, nec voluntati testatoris derogare, quia testamentorum inuentio est de iure gentium, solemnitates verò in eo requisitæ sunt de iure ciuili, & prætorio; *Clar. in §. testamentum, quæst.2. Didac. Couar. lib.3. var. resol. cap.6. num.8. vers. primum ex his, & num.9. vers. secundò infertur, Surd. consf. 202. dona omnia, num.25. & alibi lib.2.* Contrarium tamen videmus quotidie seruari de facto, & ideo concludunt Doctores nostri, posse Principem de plenitudine potestatis iusta causa subsistente derogare testamentis; *Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit.12. num.32. & alij relati ab ipso Rodulph. num. 145. & in num. seqq.* assignat quæ sint iustæ causæ.

Decimo octauò, non posse Principem de plenitudine potestatis auferre ius quæsitum de iure gentium, vt sunt dominia, possessio, contractus, pacta, promissiones, obligationes, & alia huiusmodi; *Pereg. de fideicom. art.52. nu.127.* Verùm ex iusta causa posse auferre dominium, tam de iure ciuili, quàm de iure gentium acquisitum; *idem Peregr. scribit loco cit. num.128. & alij multi relati a Rodulph. nu.160. & num. seqq.* vbi satis clarè hanc conclusionem examinat.

Decimonono, non posse Principem de plenitudine potestatis reuocare, seu rescindere, & annullare proprium contractum, nedū quia Princeps contrahendo consideratur vt priuatus, & vtitur iure communi; *Zabar. in consf.147. num.2. vers. hoc tamen procedit; Pereg. de iure fisci lib.6. tit.1. num.11. & ferè per tot. Rota coram Iusto in Romana appaltus, die 15. Ianuarij 1596. quæ habetur impressa post tract. Pacif. de salu. interd. decis.285. num.1. Surd. decis.2. num.20. & 21.* sed etiam, quia de iure gentium, & Diuino pacta seruanda sunt; *vt in lib. Prouerb. cap.5. in princ.* & conclusio illa communis, *pacta seruabo*, processit de ore Dei, *Bald. in l.1. ff. de pact. & ibi Ias. num.1. Peregr. de iure fisci loco citato num.9. & alij relati a Rodulphin. loco citato, a num.176. vsque ad num. 187.*

13 Vigesimò, non posse Principem de plenitudine potestatis contrauenire primæ inuestituræ, nec priuare vasallum feudo sine iusta causa; *Clar. §. feudum, quæst.59 in princ. Peregrin. de fideicomm. artic.52. num.131.* qui distinguendo sic ait; aut enim concessio feudi facta est ex causa cōtractus vicissim obligatorij, & procedit conclusio, aut est concessio gratiosa ex benignitate Principis, quæ non transiuit in contractum, & tunc potest etiam de potestate ordinaria auocare feudum, vt ibi per eum latius; sed ex iusta causa posse Principem priuare vasallum feudo, dicit *Clar. §. feudum, a quæst.48. vsque ad quæst. 59.* vbi ponit duodecim causas, ex quibus vasallus priuari potest feudo.

14 Quando autem præsumatur princeps aliquid fecisse, vel concessisse iustis de causis; *Menoch. de præsump. lib. 2. præsump.10. per tot.* vbi diligentissimè hanc rem pertractat, & multa etiam congerit *Roduldhin. loco cit. num.202. vers. cæterū eum superius, & plurib. etiam num. vsq; ad fin. tractatus.*

Ex his igitur satis constare putamus, principes posse, si iusta causa subsit, concedere, vel auferre immunitates, & ex-
15 emptiones: vbi verò concessa est immunitas a principe non recognoscente superiorem, onus, quod ferre debebat impetrans immunitatem, accrescit alijs nō habentibus immunitatem; *Abb. in c. antecedentes, num.8. vers. tertio casu, de præscript.* vbi ait, solum Imperatorem, & Pa-
16 pam posse eximere aliquem, itaut onus accrescat alijs: cæteri verò Reguli, & Barones non habentes iura imperij id agere nequeunt; sequitur *Felin. ibi n.7. vers. si enim concederetur, Castr. consf. 187. notandum est, num.10. vers. sed & tertiò, lib.2. Natta consf.160. in causa, qua agitur Vercellis, num.37. & consf.397. perspectis, num.12. vers. attamen quando, & alij relati a Surdo consf. 278. recepta, num. 13. lib.2.* qui supra num. 10. huius conclu-
17 sionis reddere rationem videtur, dum ait, quia onera a principe imponuntur non singulis, sed Vniuersitati, ideo si vnus eximitur, ab alijs integrè soluitur, quia vno dempto, non desinit esse Vniuersitas; & ait hanc esse doctrinā *Bald. in c. secundò requiris, in fin. de appellat. Zabar. in Clem. præsenti, num.15. de censib.* qui loquitur de Vniuersitate Tiburrina obligata Romanis quolibet anno soluere certam quantitatem pecuniæ; si aliqui

aliqui Tiburtini eximantur, tenetur tamen Vniuersitas integrum soluere, quãdo onus est impositum Vniuersitati; *Felin. in c. accedentes, num.* 8 *vers. secunda conclusio, de praescript.* qui ait, quando onus imponitur simpliciter, quod vnus non soluit, cęteri soluunt, secus si imponatur cuilibet, & singulis: & hæc est doctrina *Bart. in l. 2. num. 3. vers. primo casu*, C. *de apoc. publ. lib. 10. & sequitur ibi Io. de Plat. num. 4. vers. secundo casu; & repetit Bart. in l. ab omnibus*, 107. *nu.* 1
18 *ff. de legat.* 1. qui ait, statutum imponens onus Communitatibus soluẽdi salarium Potestati, si postea aliqua Villa eximatur, cęteri tenentur ad salarium integrũ, *Marc. quaest.* 457. *nu.* 26. *vers. & pariter, Alex. cons.* 178. *num.* 19 *lib.* 2.

Ex quibus satis dubia redditur supradicta conclusio in Statu Ecclesiastico, onus scilicet illius, qui cõsequitur immunitatem a Principe, soluendum esse ab ijs, qui immunitatem non habent, quia
19 onera cameralia; præcipuè subsidium triennale non est impositum Vniuersitatibus, sed subditis, & vnicuique ipsorum vti singulis, *vt dictum est supra* §. 3. *glos.* 1. *Communitatum, cap.* 12. *num.* 19. *& alibi*.

Sed videtur, quòd tolli possit hæc dif-
20 ficultas, si dicamus ex noua conuentione inita inter Cameram Apostolicam, & Vniuersitates onus esse impositum Vniuersitatibus, quia ipsæ hodie conueniũtur, non autem singulares personæ, nisi in quantum sunt homines illius Vniuersitatis, & contra quos cessa fuit actio ab ipsa Camera Apostolica.

Secundò tollitur difficultas, quia illa procedit in Principe habente superiorẽ, non autem in Papa, & Imperatore, qui possunt de plenitudine potestatis, condendo vni immunitatem, alios grauate, vt diximus, & hoc fortius procedit, quãdo cum potestate apparet coniunctam esse voluntatem ipsius Papæ, vel Imperatoris, vt notat *Surd. d. cons.* 278. *num. fin. vers. sublata autem, & in decis.* 2. *num.* 18.

Et ita etiam seruat consuetudo optima rerum interpres, siquidem cum Fabritius Verallus Domicellus Vrbeuetanus a fel. rec. Paulo V. die 24. Nouembris 1608. inter Vaticanos Senatores, & purpuratos Patres assumptus fuisset, & ex hoc capite, quia scilicet S.R.E. Cardinales eximuntur a solutione collectarum; onus, quod ante Cardinalatum soluebat pro bonis ab ipso possessis in agro Vrbeuetano, quoad ipse vixit, inter alios ciues diuisum fuit, ita facta Congregatione Boni Regiminis mandante die 14. Octobris 1609.

21 Insuper cum Excellentissimi Il. VV. DD. Domini Iulius Cartharius, & Petrus Paulus Phœbeus, ambo ciues, & patritij Vrbeuetani a fel. rec. Vrbano VIII. procuratoris fisci decorati essent dignitate, postea ille Senator Vrbis, in quo munere diem obijt, Phœbeus verò sacrę Inquisitionis Assessor, & postea Episcopus Balneoregiensis creati, cum ratione fiscalatus officij in Camera Apostolica sedissent, immunitatem a collectis consequuti fuerunt, & onus ad illos tangens ad alios ciues translatum fuit; quia, vt
22 diximus, supremus princeps, vt est Papa, & Imperator, possunt cõcedere immunitates in præiudicium aliorum, vt multis probat *Mar. Antonin. var. resol. lib.* 2. *resol. fin. casu* 27. *per tot. Paris. cons.* 68. *num.* 17. *& alibi lib.* 1.

Licèt contrariũ sentire videatur *Host. in c. peruenit, prope fin. vers. dicendum est, de immun. Eccles. Lucas de Penna in l. actores, num.* 1. *vers. in contrarium, cum num. seq. vsque ad fin. C. de exact. tribut. lib.* 10. horum tamen opinionem militare in Comite, Barone, & similibus recognoscẽtibus superiorem, scribit *Botr. quaest.* 213. *num.* 4. *vers. secus si ab alio, Abb. in c. peruenit, num.* 9. *&* 13. *vers. primò quòd solus, & in num.* 16. *&* 17. *de*
23 *immun. Eccles. & num.* 18. ait, priuilegiũ immunitatis concessum ab inferiore nõ præiudicare Vniuersitati, sed ipsi concedenti; secus autem si fuerit concessum a supremo principe; & se remittit ad ea, quæ latius scribit *in c. accedentes, num.* 8. *de praescript.*
24 Supremi autem Principes dicuntur etiam illi, qui licèt habeant inuestituram, & recognoscant in superiorem Papam, & Imperatorem, tamen habent iura imperij, & possunt ea facere in suis dominijs, & feudis, quæ possunt Imperator, &
25 Papa in toto Imperio, & iurisdictione; vt sunt Dux Sabaudiæ; *Cacher. decis.* 154. *num.* 1. Magnus Dux Florentiæ, *Menoch. cons.* 2. *num.* 65. *&* 66. *& alibi, Asin. tract. de execut. cap.* 4. *nu.* 4. reddens rationem, quia præest Reipub. Florentinæ, quæ anno 1273. suam libertatem emit a Rodulpho Imperatore; Respublicæ quoque Veneta, Ianuensis, & Lucensis in Italia habent huiusmodi iura imperij; *idem Menoch. d. cons.* 2. *num.* 64. 68. *&* 69. De Duce autem Mantuæ, & Montisferrati loqui-

loquitur *Surd.conf.*278.*n.*14.*& in dec.*1
num. 2, & de Duce Ferrariæ *idem Surd.*
*decis.*288.*num.*1. *Menoch.consil.*92. *nu.*32,
qui loquitur etiam de Duce Vrbini, qui
duo Ducatus hodie deuoluti sunt ad A-
postolicam Sedem, hic Vrbano VIII ille
Clemente VIII.regnantibus, Parmæ ve-
rò, & Placentiæ Ducem recenset *Odd. de*
restit.in integr.part. 2. *quæst.*93. *artic.*9.
num. 95. & hi omnes possunt suos sub-
ditos ad famam restituere, quia isti sub-
diti non Imperium, aut Papam imme-
diatè recognoscunt, sed ipsos Duces, &
principes, qui immediatè exercent iura
regalia, & merum, & mixtum imperium,
cum omnimoda gladij potestate. Alij
verò, qui in suis Castris, Oppidis, aut
Ciuitatibus talia iura regalia exercere
nequeunt, sine licentia supremi princi-
pis, immunitates concedere non pos-
sunt, & si concedant, onus non accre-
scit alijs, vt supra firmatum est.
Sed etiam in supremo principe non
recognoscente superiorem posita con-
26 clusio multas habet declarationes. Pri-
mò declaratur, non habere locum in ijs,
quæ respiciunt publicam vtilitatem, vel
necessitatem; *Alex.conf.*101.*num.*7.*lib.*1
vbi ampliat, quamuis priuilegium im-
munitatis transierit in contractum;
exemplum erit in emptione, & vendi-
tione frumenti publica vrgente necessi-
tate, quo casu immunitas concessa a
supremo principe nihil prodest; *textus*
*in l.*1.*C.vt nem liceat in empt.spec.se lib.*
*lib.*10.*& ibi Bart.Io.de Plat.& alij rela-*
*ti a Surd decis.*275.*tanta fuit*, vbi decisū
27 habes, immunem ab onere custodiæ te-
neri tamen ad collectam impositam pro
custodia, ne frumentum extrahatur de
loco ad locum; & hæc fuit doctrina *Di-*
ni in l. si ex toto, in princ. ff. de legat. 1.
quem refert Angel.in addit.ad Bart. in
d.l.vnic. lit.A. C. vt nemin. liceat in emp.
spec. de qua re etiam diximus *supra §.*8.
*gloss.*2.*cap.*21. *de annona*, & videri potest
*Ias.in l. si ex toto, num.*9. *ff.de leg.*1. Sicuti
in alijs quoque Reipublicæ indigentijs
non suffragari immunitates, apertè scri-
bit *Alex.conf.*217.*alias est in meo lib.*216
28 *num.*27.*&* 28.*lib.*2. qui loquitur in bello
superueniente, propter quod imponen-
da sit collecta, vel aliud onus, quo casu
non prodest immunitas, quouis titulo
concessa, quia vtilitas publica cuilibet
priuilegio præferenda est; *Petr. Gerard.*
*sing.*100. *necessitas non habet legem, n.*15
& 22. vbi ait, necessitatem solutam esse
29 ab omni lege; & propter necessitatem
iuris dispositio ad tempus suspenditur,
licèt ex toto non relaxetur; *bonus text.*
iuncta gloss. in l. quoad præsens, C. de mu-
*nileg.lib.*11. vbi Imperator statuit, pro re-
30 paratione instantis necessitatis addendū
esse bastagiarijs quintū animal, *vbi gloss.*
addit, pro reparatione corporis huma-
ni dandum esse macellarijs animalia vl-
tra numerum præfinitum; & eam sequi-
tur *Bart.in repetit. huius l.num.* 3. *vers.*
secundo modo, & num. 4. inducit hujus
textus decisionem ad statutum Perusi-
num, quo sancitum est, vt illi, qui tenent
lacum Perusinum, debeant certam quā-
titatem piscium omni die portare in
platea, si ex casu multitudo gentium su-
perueniat, possunt cogi ad portandum
plus tantum, quod sufficiat pro repara-
tione corporis humani; sequitur *Io. de*
*Platea ibi num.*2. *vers. & ex hoc*, qui ad-
dit, quòd statuta, & conuentiones ma-
cellariorum, vt teneantur dietim macel-
lare solummodò tantam quantitatem
carnium, possunt violari, nec sunt ser-
uanda, superueniente publica necessi-
tate in populo, & indigentia maioris
quantitatis, ad quam tunc cogi potest;
*Alex. d. conf.*217.*num.*29. & potest hæc
conclusio extendi ad pistores, & alios
quoscumque artifices, qui victualia ven-
dunt, propter identitatem rationis; *Ro-*
*man. sing.*198.*tu legis, num.*6. *Abb. in c.*
*peruenit, num.*6.7.*&* 8. *de immun. eccles.*
*Mysing.cent.*4. *obser.*70. *per tot.* qui de
magis communi testatur.
31 Et ita seruatum vidimus in Ecclesia-
stica Ditione, & in ipsamet Vrbe annis
proximè elapsis, quibus Italia bellorum
incendijs, & pestis debaccatione acritèr
vexata fuit; siquidem S.R.E.Cardinales,
Cameræ Apostolicæ Clerici præsiden-
tes, ipsiusmet Summi pontificis intimi
familiares, qui aliàs ab omni onere rea-
li, personali, & mixto solent esse immu-
nes, *l.*1. *C. de præposit.labor.lib.*12. *ibi, nā*
immunitate digni sunt, quos nostri late-
32 *ris comitatus illustrat*; spōtaneam tamen
contributionem pro modo facultatum,
& dignitatum subierunt; qua in re vidē-
dus est *Marc.quæst* 457. *quæritur an of-*
*ficiarij, nu.*28. vbi casum valdè similem
adducit, & ait, hos priuilegiatos soluis-
se cum decreto facto per modum pro-
uisionis, & citra præiudicium iuris par-
tium, & cum promissione de reddendo
in casu succumbentiæ, vt ibi per eum
latius: sed in casu huius quæstionis offi-
ciarij fuerunt coacti ad contributionem
faciendam, & ideo protestati fuerunt;
sed

sed in casu nostro, quia contributio fuit voluntaria, nulla intercessit protestatio, quia volenti non fit iniuria; videndus est etiam *Bald.in cons.405.lata fuit sententia, per tot. lib.5.* qui benè examinat intellectum *legis unicæ, C. vt nemini liceat in emp. speci. & num.5.* habes, quando dicatur bellum vrgere, & quando Princeps, & Ciuitas vrgeantur bellis; licèt *Roland.a Vall.cons.52.nu.27.& 28. lib.2.* videatur limitare positam conclusionem, quando immunitas fuisset con-
33 cessa ab Imperatore, & Papa tempore belli, quia tunc præsumitur fuisse cogitatum de huiusmodi necessitate; & nihilominus voluisse concedere immunitatem, quam non intelligit esse reuocandam, etiam belli necessitate instante; & affert exemplum in eo, qui conducit rē, quæ tempore conductionis erat sterilis, seu tempore belli, vt hic non debeat habere remissionem, quia sibi imputari debet, nam talis conductio non potest intelligi, nisi de eo loco sterili, & de tempore belli; neque bellum, & sterilitas hoc casu potest numerari inter casus fortuitos; *Alex.cons.112.num.4.lib.1. Afflict. decis.365. per instrumentum, nu.8. Marsil.in l.1. §. si seruus, num.14. ff. de quæstion. & nu.18.* ait; si commodasti equum tuum, vt irem ad bellum, si equus mo-
34 riatur in bello, non teneor ad restitutionem equi, neque ad pretium, quia sciebas, vel scire debebas aliter non posse regulariter euenire, quia communiter equi interficiuntur in bello, *vt est textus in l.5. si vt certo, §. planè si sit, ff. cōmod. & alios concordantes adducit ibi Marsil pag.apud me 18.a tergo; Osasch. decis.39. num.21.*

Limitat secūdò *Rolan.d.cons.52.n.30.*
35 quando immunitas est concessa per priuilegium hominis, secus autem si concedatur a lege, vt est casus illius consilij: de immunitate cōcessa patri ob numerum 12. filiorum, quæ est in corpore iuris, vt dicemus infra latius, vt hæc extendatur etiam; vt ipse ait, ad onera bellica; quia cessat ratio Dini, & aliorū, non fuisse scilicet cogitatum de tali onere; absurdum est enim dicere; legem, quæ immunitatem concessit ob numerū 12. filiorum, non cogitasse de futuris bellis, cum lex sit dogma commune prudentum virorum, *l.1. ff. de legib.* cuius proprium est dare formam futuris negocijs, *l leges, C. de legib. l.1. in fin. C. de caduc.toll. facit Osasch decis.91. num.18.*
36 qui hanc limitationem extendit ad cōcessionem hominis, quando ex verbis ipsius concessionis, & priuilegij apparet fuisse cogitatum etiam de bello, *vt d.decis.91.nu.12.& 13. quem sequitur Mysing.d.obser.70.num.9. vers. sed & hunc, cent.4.*

Verùm si daretur casus veræ necessitatis, & indigentiæ publicæ, puto huiusmodi limitationes malè seruandas esse, quia, vt notantèr Dicit *Iass.* sequendo opinionem dini, & respondendo ad ea, quæ in contrarium adducuntur *in dicta l. si ex certo, num.12. vers. ego teneo*, vbi etiam affert iura, & exempla probantia tam in priuilegio hominis, quàm legis, *& num.18.* concludit; quòd necessitas non subiacet legibus, & facit licitū, quod aliàs erat illicitum, *l. quòd non est licitū,*
37 *de reg.iur.* & clerici, qui priuilegium immunitatis habent tam iure Diuino, quā humano; tempore belli tenentur ad onera Reipublicæ iuxta dispositionem *c. peruenit, & ibi Canon. de immun. Eccles. Fran.Marc.quæst.457. quæritur, an officiarij, num.18. vers. sed contrariam partem; & prosequitur num seqq. vsque ad fin. part.1.*
38 Et principem posse a conuentione, & contractu inito cum subditis ex iusta causa recedere, dicit *gloss.in l.1. cotem ferro, §.1. ver. non possunt, ff. de publican. Felin.in c.1. num.6. de probat. Andr. ab Exea de pact. num.456. vers. secundò sublimitatur, & alij multi relati a Rodulph. de suprema Princip. potest. cap.6. num.199.* vide tamen *Peregr. de iure fisci lib.1. tit.3. num.67.* qui iura pro vtraque parte, & Doctorum auctoritates
39 adducit; vide etiam *Gomes.in repet. c.1. num.141. de constit.* qui fingit casum in Papa, qui fecit pacem cum Ciuitate sibi subiecta sub certis promissionibus, quas tenetur obseruare, nec potest ab illis recedere etiam de plenitudine potestatis; & post allatam distinctionem, quam affert etiam *Pereg. vers. pro concordia, sequutus Campeg. & Alberic. locis ab eo*
40 *relatis*, tenet principem posse a contractu, & conuentione recedere, nec ad immunitatem seruandam teneri; quia non potest sibi imponere legem, a qua recedere non liceat, *l. Princeps, ff. de legib.* & affert textum, quem notandum putat *in l. vacuatis, C. de decurion. lib.10. & l. qui fundos, C. de omn. agr. deser. lib.11.* & hoc sine difficultate, vt ipse ait, locum habet, si princeps id pro publica vtilitate faciat, quæ in dubio præsumitur; *Bart.in l. quicumque, in fin. C. de fid. instrum.*

ſtrum. & iur. baſt. fiſc. lib 10. *l. certa forma,C.de iur. fiſci, eodem lib.* 10. *& ad textum in l.digna vox,C.de legib.reſpondet Gomes cum alio textu in l.fin. ff.de*
41 *condict.ob turp.cauſ.* vbi ſi promitto,vel do pecuniam, vt rem meam, quam tibi commodaui,recuperém, ea recuperata,
42 poſſum nihilominus pecuniam repetere:pari ratione ſi Princeps facit promiſſiones Ciuitati ſubiectæ, cum qua bellũ habebat, ex quo illud facit, vt eam ad ſuam obedientiam reducat, facta reductione, poterit promiſſiones infringere, & ab illis recedere; *per d.l.fin.& ſub nu.* 143. affert notabile dictum *Archid. in c.vtilem,*22.*quæſt.*2. *num.*2. & hanc *Archid.*relationem refert etiam *Felin. in c. afferte, in princ. de præſumpt. verſ. poſt Vgonem,& Archid.& in c.accedens, il* 2. *num.*3.*verſ.ſed ad hoc vltimum,vt lite non conteſt.* vbi reperit formalia verba
43 Archidiac. & ponit quæſtionem, an liceat aliquo caſu rumpere fidem datam in ſaluo conductu;& pro faciliori intelligentia huius materiæ ſecuritatis, ponit decem cõcluſiones, quas vide apud ipſum, & fuſius apud *Gregorium Magalottum*, quem nonnulli Vrbeuetanum dicunt, *tractat. de ſecurit. & ſaluo cond. part.*2.*& alibi, Iaſ.in l.ſi mora, nu.*4.*ff. ſolut.matrim.*vbi ait; licèt dictio, *dolus*, regularitèr ſonet in malum, quandoque
44 tamen datur dolus bonus; & affert exẽplum Alexandri Pontif.IIII.qui fuit laudatus de dolo adhibito cõtra ſimoniacum: ſicut etiam non peccat, ſed meretur ille, qui diceret ſaracenis, volo ſequi
45 veſtram ſectam, vt eam ſcilicet cognoſcat, & poſtea cognitam confunderet;& alia multa adducit *Gomes loco citato,qui tandem ſub num.*145.ait;vtramque opinionem magno ſe iudice tueri, & ideo cogitandum putat: vide *Eugen. in conſ.* 50. *in cauſa vertente,n.* 21.*& ſeq.lib.*1.

Declara ſecundò, immunitatem generalitèr conceſſam a muneribus intel-
46 ligendam eſſe de extraordinarijs, non autem de ordinarijs,vt probat *text.iuncta gloſſ.in l.vnic. C.de vacat pub. mun. lib.*10.vbi Gordianus Imperator ita ſanciuit. [*Muneris* publici vacationem ea continere, quæ non lege, non Senatus conſult. non Conſtitutionibus principũ *iniunguntur.*] *& gloſſ.*1.*hoc verb iniurguntur.verſ.cum ergo*,explicat,[*extraordinarias* dumtaxat euitat collationes, ideſt ex improuiſo a Magiſtratibus indictas: ordinarias verò, ideſt quæ a legibus, vel Senatusconſulto, vel Conſtitutionibus, vel aliqua lege imponuntur, recuſare non poteſt, qualia ſunt omnia
47 patrimonialia *ordinaria*.] concordat textus *in l.hi qui,& l.ſeq.* §. *qui muneris, ff.de vacat.muner.* idem confirmant *Bart.& Io.de Plat.in d.l.vnic.& in l.vacuatis,num.*1.*verſ.item iſta immunitas, C.de decur. eodem lib.* 10. *& Bart.in l.*2. *num.*5.*ff.de iure immunit.* vbi ait,colle-
48 ctam impoſitam a lege municipali lata in Ciuitate a toto populo, eſſe munus ordinarium, & idem dicendum putat,ſi
49 imponatur a Papa clericis, vel ab Imperatore laicis: at ſi imponatur ab aliquibus Magiſtratibus, vt a Prioribus, vel a Maioribus gabellarijs,qui habeant ſuper hoc auctoritatem, dicitur munus ex-
50 traordinarium; & priuilegium conceſſum de non ſoluendis decimis, intelligendum eſſe de extraordinarijs, non autem de ordinarijs, dixit etiam *Rota coram Puteo deciſ.*93.*num.*5.*lib.*3. *in nouis;vide Roman.conſ.*198.*in prin. Natt. conſ.*139.*num.*11.*&* 13.*Dec.conſ.*48.*poſt princ. Ferrett.de gabell. num.*22. *Capoll. caut.*63.*Gall.conſ.*89.*num.*22.

Declara tertiò, immunitatem, quæ competit Eccleſiæ, & fiſco, non eſſe
51 extendendam ad eos, qui ab Eccleſia, & fiſco rem aliquam emunt, *Boer.quæſt.* 213.*n.*19. qui ponit exemplum in Eccleſia Romana habente ſalinas in Romandiola, itaut ementes ſal ab ipſa Ec-
52 cleſia ſi illud per alia loca vendendi gratia exportent, non gaudeant immunitate, ſed tenentur ad ſolutionem gabellæ, vt ibi per eum latius; & ita deciſum habes *in textu l.licitatio, aliàs locatio,* §. *fiſcus, ff.de publican.vbi Paulus I.C.* ita reſpondet. [*Fiſcus* ab omnium vectigalium prçſtationibus immunis eſt:mercatores autem, qui de fundis fiſcalibus mercari conſueuerunt, nullam immunitatem ſoluendi publici vectigalis vſurpare *poſſunt.*] vbi *Bart. in verb. mercatores*, affert exemplum a nobis proximè relatum de ſale empto ab Eccleſia apud ſalinas Romandiolæ, & ait, opinionem *Dini* in hoc fuiſse; ſi priuilegium cohęret rei, tranſire etiam ad emptorem, ſi
53 verò ſit perſonale,non tranſire:ipſe verò *Bart.*alitèr diſtinguendum putat,dicens, aut eſt vectigal ordinarium, & nõ datur
54 immunitas, vt diximus ſupra in ſecunda declaratione, aut eſt extraordinarium, & tranſit immunitas in emptorem;& adducit textum,qui hanc ſecundam partem benè probat, *in l.* 1. *C.de priuileg. domus Auguſ. lib.*11. vbi Conſtanti-

stantinus Imper. mandat, possessiones
55 domus Augustæ esse immunes, neque eorum conductores, neque colonos ad extraordinaria munera, vel superindictiones aliquas conueniri; vbi *gloss.* postquam nonnulla iura concordantia adduxit, opponit *textum in l. fin. C. de collat. fund. fiscal. eodem lib.* quæ lex determinat (vt notat ibi *Bart.*) prædia ex quacumque causa ad fiscum pertinentia, immunitatem a transuectione publicarũ specierum non habere; sed hic agitur de oneribus ordinarijs, non autẽ extraordinarijs: Verùm quod attinet ad emptores rerum ecclesiasticarũ, & clericorum, vide quæ diximus sup. *ca.* 47. *de vectig. & adde Pereg. de iure fisci, lib. 6. tit. 5. n. 25. in fin.*

Sed posito, quòd principalis condu-
56 ctor vectigalium a fisco habeat immunitatem, vt innuit *text. in l. vnic. C. quib. muner. excusent. ij, qui post impl. milit. lib.* 10. quæritur, numquid subconductores eadem immunitate gaudeant? & negatiuè decisum habes *in eodem text. vers. quare eos, ibi, qui a principalibus cõductoribus quædam exercenda accipiunt nullis priuilegijs esse munitos; vbi Io. de Platea num.* 2. notat, licèt subconductor remaneat obligatus ad fauorem fisci,
57 quia tacita obligatio, qua tenetur principalis conductor, transit ad secundum conductorem, itaut teneatur vsque ad quantitatem suæ conductionis, *l. solutum, §. solutam, ff. de pignor. actio.* priuilegium tamen immunitatis competens primo conductori vectigalium, nõ transit ad conductorem conductoris, & sic, vt *Plateanus* ait, aliquod priuilegium
58 & aliqua exemptio competit cedenti, quæ non competit cessionario. Quod est notandum in sublocationibus, quę quotidie fiunt a cõductoribus prouentuum, seu vectigalium cameralium, vt est gabella macinatus, vini, quatreni carnis, & similium in Ditione Ecclesiastica; hi enim subconductores non habent immunitatem; *Boer. d. quæst.* 213. *dominus de flissaco, num.* 19. *Pereg. de iur. fisci, lib. 6. tit. 4. num. 45. & tit. 5. num. 25. & 26.* qui tamen concludit, formulam priuilegiorum intuendam esse; *Rolan. cons. 61. n. 16 & ferè per tot. lib.* 4. qui sequitur distinctionem *Bart. in d. l. licitatio, §. fiscus, & §. mercatores, ff. de public.* supra a nobis relatam; *And. de* Barulo *in d. l. vnic.* C. *quib. muner. excus. hij qui, lib.* 10. Nõnulla etiam ad rem facientia ego congessi *in Auximana prætensa immunitatis pro Communitate Appignani contra* Capitulum, *& Canonicos Lateranenses, & illis adhæren.*

Declara quartò, immunitatem, quam
59 habent clerici, & personæ ecclesiasticæ ex dispositione iuris Diuini, & humani, *c. quamquam, de censib. in 6. & ibi gloss. in verb. diuino,* & pluriès dictum est supra, non esse extendendam, quominus soluant diuisiones, seu partitiones, quas faciunt Vniuersitates super animalibus depascentibus in eorum territorijs detracta tamen rata, de qua *sup. cap.* 35. *n.* 27. habent enim multę Vniuersitates ius vendendi pascua per totum, seu partem Territorij, *ex Crauetta cons.* 154. *num.* 1 *M. Anton. var. resol. lib. 3. resolut. 42. &*
60 *dictum est supra cap. 35. de collectis*; sed quando ciues volunt præferri forensibus in emptione pascuorum, non debet, nec potest illis denegari; *Afflict. dec.* 290 *quidam baro, num.* 8. quæ decisio fundatur in charitate benè ordinata; incipit enim charitas a se ipso, & postea descendit ad proximum, *Matth. cap. 25. ne fortè non sufficiant vobis, & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis*: ex quo
61 infert etiam *Afflict. ibi num.* 9. non esse vendendas, neque concedendas frumẽtorum extractiones extra statum, seu territorium, quando incolæ indigere possunt; & vide *infra fusius declarat.* 30.
62 *num. 294. & seqq.* sicut etiam pater, qui tenetur alere filium, si tamen ipse pater egeat, solutus est ab obligatione; *Surd. de alimen. tit. 7. quæst* 8. *nu. 6. & decis.* 236 *num. 20. vers. confirmatur.*
63 Quando ergo ciues gaudere volunt hoc priuilegio prælationis in pascuis, assolent Vniuersitates habere numeratores animalium, & facta numeratione, singula eorum capita taxant, itaut magna, vt boues, equi, & similia soluant iulios tres in singula animalia; parua autem, vt oues, capræ, sues, & alia huiusmodi iulium vnum. At si inter hæc animalia magna, aut parua describantur etiam, vt taxentur ea, quæ sunt clericorum, & regularium, non videntur ipsi clerici, & regulares immunes a solutione partitionis, & taxæ; quia hæc non dicitur gabella, seu taxa imposita cleri-
64 cis, & personis ecclesiasticis, sed est pretium pascuorum, & herbarum; pretium verò rei emptę quilibet tenetur soluere, *l. empti fides, C. de contrah. empt. l. Iulianus, §. ex vendito, ff. de action. empt. benè Castrens. cons.* 423. *ex puncto transmisso, num. 2. vers. ipsa verò Communitas, lib.* 2. & ita sacra Congregatio Boni Regiminis

nis rescripsit die 11.Iulij 1635. pro Cõmunitate Viterbij R.P. Domino Vicario generali illius Eminentissimi D Card. Episcopi, quarum literarum copiam habes *supra cap.35.de collectis*.

Et ex his literis cõllige, non solùm clericos teneri pro certo pretio, puta si Vniuersitas vno ãno taxet in iulios tres, quia isti sufficiunt pro solutione onerum cameralium illius anni, sed etiam si pre-
65 tium, seu taxam augeat pro indigentijs ipsius Vniuersitatis, quia augumentum sequitur naturam principalis velut accessorium; *Menoch. consf.201. num.143. & seq. Marsil. in l.1.§.diuus, num.8. ff.de*
66 *quaestion.* qui ait, si vendatur vacca, venit vitulus, qui est in ventre, imò etiam si sit natus, dummodo non pascat herbas; & facit *Marcab ab Anguill.consf.40. num.44. viden.* & ita etiam ad fauorem eiusdem Ciuitatis Viterbij inhærendo prædictis literis factæ Congregationis decreuit fel.rec. Card. Alexander Cæsarinus Episcopus illius Ciuitatis anno 1636. quæ tamen declaratio intelligenda est, nisi tale augumentum fiat ex mala laicorum administratione, quo casu clerici non debent sustinere pœnam alienæ culpæ.

Declara quintò, immunitatem con-
67 cessam patri habenti duodecim filios, quæ est in corpore iuris, *l. si quis decurio, 24. C. de decurion. lib.10.* cuius verba sunt hæc. *Si quis decurio pater sit duodecim liberorum, honestissima munerum*
68 *quiete donetur*: licèt ex alijs iuribus colligi possit, maiorem numerum liberorum requirendum esse ad hanc immunitatem consequendam; siquidem *in l. semper, §. demonstratur, ff. de iure immunit.* legimus, ob numerum sexdecim natorum cõcessam fuisse immunitatem; *& in l. qui pater, SS. in C.Theodos. de decurion.* Iulianus Imper. hæc ait. *Qui pater est tresdecim liberorum, non modò ad curiam non vocetur, verùm etiamsi sit decurio, honestissima quiete donetur.* & Constantinus Imp. parentes quinque filiorum numero præcintos immunes esse voluit, *in l. eos qui, C. de his qui num. liber. se excus. lib.10.* ex qua iurium diuersitate circa numerum filiorum variæ etiã Interpretum, & Doctorum opiniones exortæ sunt, vt videre est apud *Purpur. consf.371. nu.6.8. & 9.* vbi ait, numerum quinque filiorum excusare a muneribus personalibus, numerum duodecim, si pater sit decurio, nedum a personalibus, sed etiam patrimonialibus; numerum verò sexdecim excusare omnes, licèt nõ sint decuriones; sed *Ang. Aret. in §.1. n.2. Instit. de excusat. tutor.* post relatam prædictam opinionem concludit *cum gloss. & Bart. in d. l. si quis decurio*, sufficere numerum duodecim filiorum ad cõsequendam immunitatem munerum personalium, & patrimonialium; & subdit, hoc esse notandum, & ita etiã fuisse obtentum Bononiæ, & Florentiæ, ipso Aretino existente Consultore: idem scribit *Alex. consf.123. circa primum, nu.4 lib.5.* & hanc opinionem tanquam magis communem amplexus est Senatus Pedemontanus, teste *Thesauro dec.267. numerum liberorum, num.4. & seq.* vbi
69 ampliat conclusionem tam in filijs masculis, quàm fœminis, quia in fauorabilibus masculinum concipit fœmininum; *l. filij, 84. l. iusta, 201. l. liberorum, 220. §. fin. ff. de verb. signif. & bonus textus in l. eos qui, C. de ijs qui num. lib. se excus. lib.10. ibi, parentibus, qui filios, vel filias quinque habuerint, promissis legibus immunitate seruanda; Rolan. consf 52. nu.4. & 5. & per tot. lib.2.*

Ampliat secundò *Rolan. d. consf.52. n.4.*
70 etiamsi filia sit nupta, & viuat extra domum patris; *Boss. de princip. & priuileg. eius, num.155.*

71 Amplia tertiò, siue filij sint in potestate patris, siue emancipati; *Io. de Plat. in l. nepotes, num.1. vers. item etiam emancipati, C. de his qui num. liber. se excus. lib.10.*

72 Amplia quartò, etiamsi filij dati sint in adoptionem, qui excusant patrem naturalem, non adoptiuum, nisi sint dati alicui de ascendentibus, in quo ciuilia, & naturalia iura conseruant, *§.1. vers. sed adoptiui, & ibi gloss. in verb. naturali, Instit. de excusat. tutor.*

73 Amplia quintò, sub nomine liberorum venire etiam nepotes ex filio masculo, *l.2. §. remittit, vers. non solùm autem, ff. de excus. tut.* licèt *Io. de Imola consf.77. num.3.* contrarium sentiat, dum quærit, an sufficiat habere octo filios, & quatuor nepotes ex filio; & negatiuè respondet: & hoc idem tenet *Franc. decis.259. n.14. vsque ad fin.* Verùm *Thesaur. d. dec.267. num.6.* affirmat, Senatum bis iudicasse pro hac ampliatione, & motum fuisse ex æquitate, eò quia militet eadem ratio educationis, & potestatis in auo paterno tam circa filios, quàm circa nepotes, *l.2. & ibi Io. de Plat. in princ. vers. item ibi prodesse, C. de his qui num. lib. se excus. lib.10.*

74 Amplia sextò, in filijs legitimatis tam per subsequens matrimonium, quàm per rescriptum principis; *Rolan.d.cōs.52. num.5. per tex.in c.tanta, qui filij sint legit.* & ita iudicasse Senatum Pedemontanum testatur *Thesaur. d.decis.267.n.7.*

Amplia septimò, etiamsi filij moriantur, postquam pater consequutus est libertatem; sufficit enim semel extitisse conditionem; *Io.de Plat.d.l.nepotes,n.1. vers.item debent esse filij viui,C.de his qui num.liber.se excus. Rol.d.cons.52. nu.47. vers.ergo idem dicendum, & confirmat num.48.& 49.& alij multi relati a Thesaur.d.decis.267.num.8.* qui testatur de communi; & addit etiam idem esse, si filius moriatur in bello pro Republica, & Principe, antequam pater consequutus sit libertatem, & immunitatem; adde etiam si moriatur ciuiliter per ingressum Religionis; *Ripa in l.ex facto, n.19. ff.de vulg.& pupill.*

75

76 Amplia octauò, etiamsi pater, eiusque filij essent diuites; *Rolan. d.cons.52. num.38 Natt.cons.63.num.21.Thesaur. d.decis.267.num.9.* qui tamen declarat, hanc ampliationem non procedere, quando adesset publica necessitas, & Cōmunitas, cum qua contribuere deberet, esset exilis, & pauper, *iuxta gloss.in l.sēper,§.demonstratur,in verb.sexdecim, ff.de iur. immunit.* quia leges non sunt ad iniquitatem, & duritiem reducendæ;

77 & hanc distinctionem amplexus est Senatus Pedem. anno 1589. mense Iunij, referente *D.Thesaur.d.decis.num.9.*

78 Amplia nonò, immunitatem ob num. duodecim filiorum adeo esse priuilegiatam, vt Communitates illam tollere nequeant; *Purpur.cons.371.num.9.* vbi ampliat, neque per statutum municipale

79 tanquam proueniens a iure communi, neque Princeps censetur illi derogasse, nisi in rescripto faciat expressam mentionem, *l.si quis decurio, C.de decurion.* adde, nec posse Communitates hanc immunitatem concedere, quia *obst.Bull. hoc eod.§.ibi, ob numerum duodecim filiorum, &c.*

80 Amplia decimò, huiusmodi immunitatem excusare etiam a muneribus, & collectis bellicis, quia num. duodecim filiorum excusat patrem a superindicto;

81 est autem superindictum, quando supra munera ordinaria tam realia, quàm mixta additur aliquid soluendum secundùm emergentes necessitates, & propriè est quando Princeps ex aliquo bello imminenti imponit subsidium: ita argumentatur *Rol.d.cons.52. num.35.& 36.* contrarium scribit *Thesaur.d.decis.267.n.15. & dicemus infra latius limit.9.*

Verùm quia veritas disputando magis elucescit, post allatas supradictas ampliationes, non ab re duxi quasdam etiam limitationes afferre.

82 Limitatur igitur primò conclusio posita, vt non procedat immunitas ob nu. duodecim filiorum in oneribus, & præstationibus feudorum, vel emphyteusis, quia hæc non sunt munera publica, sed priuata; ita *Alex.cons.123.circa primum per tot.lib. 5. sequitur Natta cons.508. num.15.Menoch.cons.297.num.19. lib.3.*

Limita secundò in filijs legitimis tā-

83 tùm, & naturalibus tantùm, *l.2.§.adoptiui, ff.de vacat.mun.Rol.d.cons.52.nu.3. Clementin.de patria potest.cap.5.num.27 Tiraq.in l.si vnquam,in verb susceperit liberos, num.61.* & redditur ratio, quia ad immunitatem consequendam requiritur, vt filij sint in potestate patris, naturales verò, & spurij non sunt in potestate. *§.1.Inst.de patr. potest.§.si aduersus,Inst. de nupt.Paleot.de notis,& spur. cap.32.num.4.& alij relati a Cherub.iun. in compend.Bullar.ad Bull.11. Pauli V. schol.1.*

Limita tertiò, filium in ventre existē-

84 tem non tribuere immunitatem patri; *Io.de Plat.in d.l.nepotes,num.2 vers.item debent esse nati;* & reddit rationem, quia omnes excusationes a muneribus ciuilibus sunt odiosæ, ideo restringendæ; sequitur *Rolan.d.cons.52.num.6.Bossius tamen tract. de princip. num. 155. in fin.* contrarium sentit, quando filius sit prope natiuitatem; nam quæ de proximo sunt accingenda habentur pro accinctis.

85 Limita quartò, secundùm aliquos nō habere locum, sed expirare immunitatem hanc mortuo patre, etiamsi remaneant duodecim filij; *Thesaur.dicta dec. 267.num.11.post Socin.cons.84. in prin. vers.& vltra, Festas.de æstimo,& collect. part.4.cap.3.num.74.* reddentes rationē, quia tale priuilegium concessum est parentibus tantùm propter educationem liberorum.

Sed hęc limitatio impugnatur a multis; *Guidop.q.389.n.2.vers multò magis,* vbi firmat, priuilegium immunitatis cōcessum patri transire ad filium; & in terminis de immunitate ob numerum duodecim filiorum durare eam in filios, etiā mortuo patre; est *Surdi decis.123. ex priuilegio, per tot.* qui respondet ad cōtraria;

traria; & hanc immunitatem habere iuris assistentiam dicit *Gabr.consf.161.nu.2 lib.2.* & dicitur beneficium, non priuilegium; *Io.de Anan.cons.105.in princ.Barbat.cons.44.num.13.lib.2.probat Menoch. cons.486. num.2. & 3.* beneficium verò latè debet interpretari, *l. fin. ff. de con-*
86 *stit. Princip.* neque sola ratione, vt patres vacare possint educationi liberorum concessa est hæc immunitas, vt *Thesaur. & alij ab eo relati d. decis. 267. num. 11.* sed etiam fauore Reipublicæ, vt liberis hominibus repleatur, *ex Vlpiano dicunt in l fin.§.sed & diuus, ff.de bonis damnat. ibi, fauorabilem apud me causam liberorum Alboni filiorum numerus facit, cum ampliari imperium hominum adiectione potius quàm pecuniarum copia malim; hæc Vlpianus.* & procreatio-
87 ni quoque filiorum concessa fuisse multa priuilegia respondit *Iustin. Imp. in l. fin.§.quis enim, C.qui potior. in pign. habean.ibi; Propter partus periculum, & ipsam liberorum procreationem, pro qua multa nostris legibus inuenta sunt priuilegia, &c.* & adeo lex desiderat Imperio
88 adiectionem hominum, vt patri habenti filios tribuat prærogatiuam in honoribus præcedendi non habenti filium, *l.albo, C. de decurion. lib.10. vbi Io. de Plat.Lucas de Penna, & alij hoc notant.* Et quòd pater habens plures filios præferatur habenti paucos, probat *text.in l. spurij,§. fin. ff. de decurion.* alia congerit *Rolan.d.cons.52.num.9.10.11.12.lib.2* & huc respexisse videtur lex Romuli, dū
89 prohibet celibes in sua Ciuitate, idest in Vrbe esse; quam licèt seneram appellet *Paulus Manutius in lib.de legib. pag. apud me 78.a tergo, vers.legem etiam*, vtilissimam tamen dicit ad augendam viribus Ciuitatem, vt quicumque per ætatē vxorem ducere posset, omnes ducerent, quæ genita essent, educarent, qua lege factum est, vt maximis cladibus Ciuitas
90 affecta, præsortim secundo Punico bello, nunquam tamen penitus exhauriretur, sed nouos semper exercitus summitteret, adeout extremis illius belli temporibus post multas legiones occidione cæsas, tamen supra centum millia ciuium Romanorum in armis fuerit: *hæc Manutius.*

Leges enim adeo fauent procreationi
91 liberorum, vt si fiat legatum vxori, ne post mortem viri legantis nubat, neglecta conditione nubere potest, & legatū habebit, *l.61.§.fin. ff.de cond.& demon-*
92 *strat.* & legem vtilem Reipublicæ sobolis scilicet procreandæ causæ latam, adiuuandam esse interpretatione respondet *Terentius I.C.in l.63.hoc modo, in fin. ff.eod.tit.de condit.& demonstr.* & hāc commendat *Balduin.super Instit.lib.3. tit.19.Inst.de inutilib. stipulat. §. non dubitamus, in verb. conditiones iurisiurandi, vers.non ordina.& Anton.de August.in l.Iulia, de matrim. ordinan. vers. eodem pacto*; conferunt etiam quæ cecinit *Horatius in carmine seculari ad deos pro Imperio Romano;*

Diua producas sobolem, patrumque
Prosperes decreta super iugandis
Fœminis, prolisque nouæ feraci
Lege marita.

Sed omnium latissimè hanc rem prosequutus est *Alex.ab Alex.dierum genial. lib.4. cap.8. & ibi Tiraquel. in annotat. videndi.*

Sed hæc quæstio in Ecclesiastica Ditione nullā habet dubitationem, si verba *Pij IV.in sua Const. 72.* perpendantur, quæ est *in Bullar. nouo tom. 2. pag. 103. §.2. ibi; Subscripta per patremfamilias, si viuat, aut illo defuncto, per illum ex ipsis duodecim filijs, qui erit maior natu, aut qui domus regimen habebit, &c.* siquidem ex istis verbis clarè constat, immunitatem hanc habere locum, tam viuente patre, quàm ipso defuncto, dum vult, admittendam esse fidem subscriptam a filio, si pater sit mortuus.

Neque obstant in contrarium adducta
93 quia loquuntur de immunitate concessa medicis, & professoribus contemplatione scientiæ, & doctrinæ, quæ illis morientibus expirat, *Io. de Plat. l.in filijs, num.5.C.de decurion.lib.10.*
94 Limita quintò, hanc immunitatem non habere locum quoad onera ordinaria, sed extraordinaria tantùm; *Alber. in rubr.ff.de muner.& bonor.num.88.& in l.2.ff.de vacat.muner.Rolan.d.cons.52. num. 15. lib. 2. & alij relati a Thesauro d.decis.267.num.13.* licèt ipse dicat, mul-
95 tum dubitare de huiusmodi limitatione propter generalitatem iurium, *vt in l. si quis decurio, & in d.§.demonstratur:* & si esset constituenda differentia, magis dicendum esset ab ordinarijs, quàm ab extraordinarijs, & contra hanc limitationem se vidisse semper iudicatum, & obseruatum ait.

Sed in Ecclesiastica Ditione limitatio procedit absque vlla difficultate in vim Constitutionum Summ. Pontific. nempe *Pauli III.Const.45.Bulla.veter. pag.449. Pij IV. constit. 72. Bullar. nou. tom.2. pag.*

*pag.*103.*Pauli V.Const.*11.*aliàs* 9. §. 13. *d.Bullar.tom.*3.*pag.* 189. quibus constitutionibus inhærens sacra Congregatio Boni Regiminis declarauit, hanc immu-
96 nitatem non esse extendendam ad onera cameralia, quæ propriè dicuntur ordinaria, vt obseruat *Marcab. ab Anguil.consf.*40.*num.* 184.*& seq. & ferè per tot*

Sed quoniã *Constitutiones Pauli III. & Pij IV.* videntur restrictæ ad dohanam Vrbis, examinanda igitur erit *Constitutio Pauli V.* quæ propriè loquitur de reuocatione exemptionum a solutione onerum cameralium, cuius verba sunt hæc. [*Ac demum* illas ob numerũ duodecim filiorum concessas, quas tamen ad terminos Constitutionum Pauli III. & Pij IV. & aliorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum super similium exemptionum declaratione editarum, & ad illas tantùm, & pro eo tempore, & personis, ac eo modo, & formis, quibus de iure communi illis competit, ac aliàs iuxta ipsius iuris cõmunis, ac supradictarum, & aliarum Apostolicarum Constitutionum dispositionem reducimus, neque alitèr, quàm vt præfertur illis, siue in petitorio, siue in possessorio suffragari volumus, & *decernimus.*]

Ex quibus quidem verbis colligimus, Paulum V. nihil addidisse de nouo, nisi extensionem Constitutionum suorum prædecessorum (quæ tantùm in Vrbe vigebant) ad totam Ecclesiasticam Ditionem; in reliquis verò præseruasse ius commune, & quæ sancita erant a prædecessóribus suis. De iure autem communi res non caret difficultate, vt vidimus *ex Thesauro, & alijs*: ideo existimo, recurrendum esse ad resolutiones, & rescripta sacræ Congregationis Boni Regiminis, & primo loco se offerunt literæ Gubernatori Ciuitatis Aesinæ in hæc verba exaratæ.

A Monsig. Gouernatore di Iesi.

LA Constitutione di N.S. sopra la reuocatine dell' esentioni è tanto chiara, anco quanto all'interesse delle Communità per le impositioni, e collette, che si mettano da loro per supplire alli pesi camerali, che senza altro sprone se ne douerà in ciascun luogo hauer l'effetto, e farsi pagare da ogn'vno *indifferentemente.*] omissis alijs, quæ ad rem præsentem non faciunt. additur in ijsdem literis. [*E pretendendo* alcuno esentione ò per il numero di dodici figli, ò per titolo oneroso, che sono dui casi eccettuati in detta Bolla, si debba quanto al primo osseruar la forma prescritta vltimamente dalla Congregatione de'Sgrauij, cioè di lassarli esenti (mẽtre viuano in commune) de gl'altri pesi, fuorche da' Camerali, *&c.* omissis alijs. Di Roma il 1. di Decembre 1610.

Di V.S.

Come fratello

Il Card. Borghese.

Et melius hoc idem declaratur in alijs literis Ratiocinatori Prouinciæ Marchiæ scriptis, videlicet,

Al Computista Cima.

OLtre la dichiaratione significata à cotesta Prouincia con lettere di Monsignor mio Illustrissimo Aldobrandino sotto li 20. Decembre 1596. in materia degli esenti per il numero di dodici figli, della quale se ne manda copia, hauendo N.S. ridotto questo priuilegio al termine della ragion commune con la sua Bolla reuocatoria dell'esentioni; è stato dichiarato in Congregatione, che detti esenti debbano cõcorrere non solo al sussidio triennale, come canta la lor patente, ma ancora à gl'altri pesi camerali, e così vi si dice, che voi esseguiate, non solo in Recanati, ma altroue ancora. Roma li 22. Decembre 1610.

Vostro

Il Card. Borghese.

Et quoniam in præmissis literis enunciatur resolutio capta in Congregatione leuaminum in hac materia immunitatis ob numerum duodecim filiorum, placuit etiam hic addere prædictam resolutionem, & est, quæ sequitur.

[*Hà risoluto* la Congregatione de' Sgrauij, che li esenti per il numero di dodici figli paghino tutti le impositioni camerali, e nelle altre, che si ripartiscano per estintione de'debiti, concorrano solo per la metà; essendosi hauuto riguardo, che parte di detti debiti è fatta per seruitio della Camera. Nel resto così de'pesi reali, come personali, e delle gabelle, per quello, che concerne l'vso loro, e della fameglia solo, vuole, che si mantenghino esenti, *&c. Roma li* 11. *Nouembre* 1606.]

97 Limita sextò, *ex eod. Thesau. d. dec.* 267 *num.* 14. hanc immunitatem non habere locum quoad solutionem vectigaliũ, peda-

pedagiorum, & gabellarum, quæ a supremo Principe imponuntur, & testatur *Thesaur.* de simili obseruantia in Camera Ducali, itaut quando præsentantur huiusmodi literæ immunitatis, admittantur cum clausula, *exceptis tamen datijs, & gabellis ad Principem spectantibus:* licèt ipse Thesaur. dicat, huiusmodi obseruantiam sib minime placere, cum reducere possit hanc immunitatem frustratoriam.

Ideo apud nos, præsertim in Vrbe hæc limitatio quasdam recipit declarationes contentas in *d.Constit.Pij IV.* §.1.& 2. sunt autem, quæ sequuntur: [*Quousque* duodecim filij superstites in communi viuent, in ipsaque Vrbe cum eorum familijs continuò degent, & pro rebus dumtaxat, quas aliunde (excepto vino, quod pro eorum vsu in Ripa almæ Vrbis nostræ in barca existente) cõparauerint, in Vrbem ipsimet suo sumptu conuehi facerent, pro suo proprio vsu tantùm, non autem pro mercimonijs, & alijs rebus, quæ ad Vrbem, vt vendantur, per eos, seu per alios conuehentur, seu quas ipsi alitèr quàm pro vsu proprio conuehi, & portari facient; in cœteris autem rebus, & pro alijs personis, nullis prorsus exceptis, præsentium tenore cassamus, & annullamus, &c. *hæc* §.1.

In §.autem 2. Insuper super eo quod res, & bona præfata, etiam victualia, quas, & quæ immunitates præfatas habentes pro vsu velle, & esse dicent, debeant fieri mandata in scriptis subscripta per patremfamilias, si viuet, aut illo defuncto, per illum ex ipsis duodecim filijs, qui erit maior natu, aut qui domus regimen habebit; etiam cum iuramento attestari, res, bona, & victualia huiusmodi esse pro eorum vsu proprio, & ad eorum instantiam esse aducta. Et quòd etiam facchini, gestatores, & barilarij, quorum opera in illis deferendis vsi fuerint, fiat solita fides. quomodo res, bona, & victualia præfata, in ipsorum immunitatem habentium domum delata, & recondita fuerint: aliàs dohanerij non debeant immunitates ipsas admittere, sed consuetam ab alijs nõ immunibus solutionem exigant. Et insuper quòd si contingat, aliquem ex ipsis filijs ob prælaturam fortasse adeptam, vel ob aliam quamcumque causam propriæ suæ familiæ, & sibi inseruientium numerum augere, non debeat immunitas præfata suffragari pro numero personarum, vt præfertur, seu aliàs quomodolibet accrescentium, sed suffragetur, admittaturque dumtaxat pro numero, & habita ratione personarum, quæ erant tempore impetratæ immunitatis, &c.] *Hæc Pius IV.*

Et quoad hanc vltimam partem, immunitatem scilicet non suffragari pro familia aucta, vide *Boer.quæst.*213.*n.*9. 11.12. & 17. qui loquitur de immunitate, seu potius conuentione inita inter patremfamilias, & molendinarium, seu furnarium, & concludit, restringẽdam esse officio iudicis ad tempus, & personas, quæ erant tempore conuentionis, seu concessionis; & *supra nu.* 5. 6.7.& 8. quærit, an immunitas concessa domino extendatur ad familiam; sed nos aliàs de hoc dicemus.

98 Limita septimò, immunitatem hanc non suffragari quoad solutionem pœnarum damnorum datorum, & pretij pascuorum; ita enim sacra Congregatio Boni Regiminis rescripsit.

A Monsig.Gouernatore della Marca.

Sopra l'incluso memoriale dato per parte di Ciano de Micone, e fratelli, bastarà di replicare à V. S. che il priuilegio concesso per il numero de dodici figli non è stato riuocato, ma moderato per la Bolla di N. S. reuocatoria delle esentioni; e si come hà da suffragare à chi l'hà per tutti li pesi, e grauezze, che s'impongano dalle Cõmunità: così le pene de'danni dati, & il prezzo de'pascoli è stato dichiarato, che non siano pesi, ò gabelle, e che consequentemente ciascuno li debba pagare, non ostante qualsiuoglia priuilegio, ò esentione; e di tanto sarà V.S. contenta di dar'ordine: e Dio la contenti. Roma li 16. Ottobre 1613.

Di V.S.

Come fratello

Il Card.Borghese.

Pro hac limitatione faciunt, quæ diximus *supra declarat.* 4. in clericis, qui tenentur ad partitiones, quas faciunt Communitates per capita animalium depascentium in agris ipsarum Communitatum, quæ ex venditione pascuorum soluunt onera cameralia, &
99 communitatiua: & quòd hæc animalia sint tacitè hipothecata, cum priuilegio prælationis aduersus anteriores creditores, scribit *Giurb.in dec.*40.*n.*1.5.& 6

Limita

Limita octauò, immunitatem non
100 suffragari, nisi exhibeantur publicanis, & officialibus literæ, seu priuilegium, & res deferatur in dohanam, vel in alium locum destinatum ab ipsis publicanis; *l. fin. §. diuus quoque, & ibi Scriben. ff. de public. Zabar. in Clem. 3. num. 8. de censib. Sed contrarium dicit Cherub. iun. in Const. 11. Pauli V. schol. 2. & allegat Amat. in decis. 35. num. 4. & 10. testantem de communi.*

Ferrett. verò tract. de gabell. num. 172 refert se ad consuetudinem, & affert exemplum in dohana Neapolitana, in qua omnes res, quãuis immunes præsentantur, licèt postea docto de immunitate, fiat bulletta gratis, &c. & ita etiam seruatur in dohana Vrbis, vt notum est: Imò ne hoc euitari possit, res, & bona quæcumque denunciantur in ingressu portarum ipsius Vrbis, & relinquitur pignus ianitoribus, sub promissione eundi recto tramite in dohanam, vbi ministri facta exhibitione rerum, faciunt bullectam pro restitutione pignoris, & hoc videtur voluisse *Pius IV. in d. eius Constitut. §. 2. ibi, debeant fieri mandata in scriptis, &c. aliàs dohanerij non debeant, &c.*

101 Limita nonò in oneribus, quæ belli causa imponuntur, *vt diximus supra hoc eodem cap. vide Thesaur. d. dec. 267. numi 15.* qui Doctorum auctoritates, & iura pro vtraque parte cumulat; & tandem concludit in hæc verba. *Ego tamen non recederem a priori opinione (idest ab hac limitatione) pro qua consului, & cum illa opinione, quòd in tali casu numerus liberorum non excuset iudicauit Senatus, &c.* & in omnibus alijs necessitatibus publicis, nempe pestis, & famis, quas Deus auertat, procedere hanc limitationem existimo, ob paritatem rationis, ex ijs, quæ diximus in præcitata declaratione prima, & videatur *Afflict. super feud. quæ sint regalia, verb. vectigalia, num. 118.*

102 Limita decimò, si aliquis ex filijs mortuo patre Monasterium ingrediatur; *Aegid. Thom. de collect. §. medici, nu. 19. vers. in contrarium facit,* qui loquitur in fortioribus terminis, viuente scilicet patre, quod nos supra re probauimus ampl. 7. mouetur *Thom.* 1. quia filius per ingressum Religionis eximi-
103 tur a patria potestate, ergo patri non prodest. Secundò, quia licèt pater ob numerum duodecim filiorum incolumum a muneribus ciuilibus excusetur, filij tamen eius, quæ suo nomine competunt munera agnoscere debent. Tertiò, immunitas concessa patri propter liberos est respectu personæ; si ergo datum est, vt filij ipsa munera subeant,
104 filius ingressus Monasterium non potest dici capax ad subeunda munera in locum patris, cum a Religione discedere non possit, nisi ea violata, *l. 13. Prætor. ff. de vacat. mun. l. 37. non distinguimus, §. sacerdotio, ff. de recept. arbit.* & licèt filius adoptiuus prosit patri, vt dictum est ampliat. 4. illud est, quia est capax munerum in locum patris, quod secus est in filio ingresso Religionem, quia est incapax; *hæc Thomas.* cui aduersantur nedum ea, quæ diximus ampliat. 7. sed etiam quæ scribit *Ripa in l. ex facto, num. 13. vers. contrarium tenent, & seq. signantèr num. 19. ff. de vulg. & pupil. Franc. a Ponte cons. 16. n. 21. Cherub. iun. ad Pij IV. Constit. 72. schol. 2.* ponderans illa verba, *quousque*
105 *in communi viuant,* quæ quidem verba adaptari nõ possunt filio Monasterium ingresso.

Limita vndecimò in filijs viuente patre, qui sit adhuc sub patria potestate, itaut viuat adhuc auus filiorum suorum; nam isti non tribuunt immunitatem auo; quia hoc casu non censentur plures filij, sed vnus tantùm respectu patris, & viuentibus filijs nepotes non prosunt auo; *Salycet. in l. si pater, in fin. C. quando procur. non est neces. Franc. decis. Neapol. 259. num. 14. & 15. licèt Senatus Pedemontanus* contrarium sẽsisse videatur, vt dictum est *supra ampliat. 5. vers. verùm Thesaurus.*

106 Numquid autem hæc immunitas ob numerum duodecim filiorum prosit etiam matri, itaut ipsa quoque habeat immunitatem pro bonis, quæ possidet, vti propria, & patrimonialia vltra dotem assignatam viro, fuit hæc quæstio discussa in Senatu Neapolitano, & ad fauorem matris capta resolutio, vt testatur *Vincent. de Franch. decis. 259. pater duodecim liberorum, num. 5. & seq. vsque ad num. 14.* & multis rationibus probat, nullam in hoc constituendam esse differentiam inter patrem, & matrem, cum sint correlatiui; & maiora
107 sustinet onera mulier in educandis filijs, saltem vsque ad triennium, quàm pater, ex quo dicitur, matrem ante
108 partum esse onerosam, cum partus sit pars viscerum, *l. 1. §. ex hoc, ff. de ventre inspicien.* in partu dolorosam, nam ex

ore

ore Dei prolata fuit sententia; *in dolo-
re paries filios,Genes.cap.3.* & aliquando
ex secto ventre editur partus, *l.quod
dicitur, ff. de lib. & posth. l. posthu-
mus,vers.simili modo,ff.de inoff testam.*
post partum laboriosam, & faticosam,
cum triennio filium nutrire teneatur,
*l.nec filium,C.de patria potest. iuncta
gloss.in verb.trimo.hac Franch. d. decis.
259.num.9.*

Declara sextò, immunitatem cōces-
109 sam ciuibus habitantibus in aliqua Ci-
uitate, de qua loquitur *Osasch.decis 95.
num.12.& 19. Natta cons.160. ferè per
tot.* qui loquitur in ciuibus Astensibus
habentibus immunitatem soluēdi col-
lectas pro bonis possessis in Castris, &
Villis existentibus in territorio Ciuita-
tis, quam etiam immunitatem habent
Ciues Vrbeuetani vigore *Statuti Ciui-
tatis lib.1.rub.58.* & hanc extendendā
esse ad futuros ciues dicit idem *Natta
d.cons.160 num.26.Alex.cons.178.n.14.
& alibi lib.2. Paris.cons.71.consultatio,
per tot.lib.1 Rimin.sen.cons.307.num.1.
& per tot.lib.2.*

Declara inquam,immuniratem hanc
habere locum, & durare, quatenus ci-
ues habitent in Ciuitate, a qua conce-
ditur immunitas,itaut cessante habita-
tione cesset immunitas; ita enim sacra
Congregatio Boni Regiminis decreuit
his verbis. [*Sacra* Congregatio super
grauaminibus tollendis Vniuersitatibus
Status Ecclesiastici respondit. Ciues tā
originarios, quàm Ciuitate aliqua do-
natos eatenus gaudere posse priuilegijs
dictæ Ciuitatis(quæ tamen per Consti-
tutionem super Bono Regimine,& per
aliā Const.super reuocatione exemp-
tionum a S.D.N.nuper editam non sint
reuocata)quatenus loca illa, in quibus
talia priuilegia prætendunt, inhabitēt,
itaut cessante eorundem habitatione;
cesset etiam vsus talium priuilegiorū,
& ita seruati mandauit: in quotum fi-
dem,&c. Dat hac die 26.Aprilis 1608.
Scipio Card.Burghesius.

Et hoc decretum iuridicum esse pa-
tet ex eo, quod *Constantinus Imperat.
sanciuit in l.vnic.C.si curialis relicta
110 Ciuitat.rus habit.mal.lib.10.vbi Io de
Plat.n.1.vers.similitèr, ait, sicut piscis
extra aquā, Monachus extra Claustrū,
colonus extra glebam, sic & Curialis
extra Ciuitatem vita carebit, in qua
Ciuitate debet munera scribere, &c.* fa-
ciunt etiam sancita *a Iustiniano Imp.
111 in Auth. de quæstore*; cui quidem quæ-
stori præter alia multa iniunctum est
ad suas Prouincias, & Ciuitates remit-
tere eos, qui nullo negocio detenti in
Ciuitate Constantinopolitana otiosi
manebant; & vide *Natt.in cons.139. n.
14.Ioseph.Lud.decis.Perus.3.num.18.*

112 Hæc tamen immunitas concessa ab
Vniuersitatibus suis ciuibus quāmuis
multi Scribentes velint sustineri posse,
saltem in præiudiciū Vniuersitatis con-
cedentis; *Aufrer.in addit. Cap. Tholos.
quæst.348.circa fin. vers. an autem Ci-
uitas,Luc.de Penn.l.in fraudem,C. de
annon.& trib.lib.10.Osasch.decis.95.nu.
25. & 26.* Et de muneribus personali-
bus cōcessis a Ciuitate Spoleti quibus-
dam rusticis de Villa Egij, loquitur *Io-
seph Lud.decis.Perus.3 magnifica Com-
munitas,par. 1. Bellon.cons.37. num.4.
Surd.cons.278.num.16. lib.2. Pestas. de
collect. part.4.cap.4. num.54 & 58. &
fuit opinio gloss.magna in l.vacuatis,in
fin.C.de decurion. lib.10.*

113 Multi verò contrariū sentiunt,*Ruin.
cons.105.nu.1. & alibi lib.5.* qui loqui-
tur de quadam concessione facta ab V-
niuersitate emendi sal, vbicumque re-
perlatur; & de simili concessione facta
ab Vniuersitate Ciuitatis Plebis condu-
ctori, seu appaltatori salariæ ipsius V-
niuersitatis emendi, & vendendi sal
exterum, scribit *Eugen.in cons. 86. per
tot. lib.1.* ex quo colligitur, prædictam
Vniuersitatem non solùm non potuisse
id concedere, & hoc priuilegium ap-
paltatori dare, sed incidisse in pœnam,
cum sit in fraudem fisci, & Cameræ A-
postolicæ; vide *Decium cons.138.Com-
munitas Spedia,num.10.*

Et in Ecclesiastica Ditione conclusio
hæc sine difficultate procedit, ob plu-
res,& iteratas Constitutiones Summo-
rum Pontificum, reuocantes omnes,&
quascumque immunitates; quæ quidē
Constitutiones in aliqua illarum parte
auctæ sunt *a Paulo V.Constit.11. alias
9. Bullar.nou. tom.3.pag.188. & 189.*
quam etiam reassumpsit, & innouauit
Vrbanus VIII. & magis præcisè ad V-
niuersitates Status Ecclesiastici audia-
mus *Clementem VIII.in hac Bulla su-
per Bono Regimine hoc eod.§.19. & 20.*
[*Præterea* auctoritate Apostolica te-
nore earundem præsentiū reuocamus,
irritamus, & annullamus omnes, &
quascumque exemptiones,immunita-
tes, remissiones, condonationes iuriū,
atque onerum realium,& personalium,
aut mixtorum Cameræ Apostolicæ,seu

eorum communi ærario debitorum, aut vectigalium, gabellarum, datiorũ, portoriorum, dohanarum, collectarũ, subsidiorum, contributionum, cuiuis particulari personæ, pro rata illos quomodolibet tangenti, siue prædijs, aut bonis per eas possessis, per quascumque Communitates, seu Vniuersitates, ex quauis causa, etiam legitima, & de iure debita, seu permissa, qualis est ob numerum duodecim filiorum, & quacumque occasione, etiam sub prætextu tituli onerosi, & contractus vltro, citroque obligatorij; etiam publico consilio, & communi omnium consensu perpetuò, vel ad tempus concessas, etiamsi id sine vllo Cameræ Apostolicæ damno, aut præiudicio factum fuerit, ratamque ipsam eædem Communitates, & Vniuersitates in se susceperint; Districtius inhibentes, ne quid tale in posterum concedere, aut attentare præsumant, ac reuocantes ex nunc in irritum quicquid circa omnia, & singula præmissa præter, aut contra hæc nostra interdicta, prohibitiones, statuta, ordinationes, iussa, voluntates, decreta, mandata, aut præcepta, scientèr, vel ignorantèr cõtigerit *attentari, &c.*

Ex quibus verbis satis apertè cõstat, immunitates ab Vniuersitatibus concessas, inutiles, & inualidas esse, nedum quoad fiscum, & Principem, sed etiam quoad ipsas Vniuersitates concedentes; & adde, multos ex præcitatis Do-
114 ctoribus, volentes, quòd Vniuersitates possint concedere immunitates, afferre distinctionem, videlicet; aut Ciuitas, vel Decuriones concedunt immunitates ciuibus, seu incolis suis, & hæc nõ valet, etiam in sui præiudicium; aut cõcedunt alicui venienti de nouo ad habitandum, & tunc valet concessio; ita *Bart. in l. 19. vacuatis, num. 6. vers. venio ad secundum, C. de decurion. lib. 10.* quem sequuti sunt alij scribentes vtriusque clasis, tam Cæsarei, quàm pontificij iuris, vt videre est apud *Ossach. decis. 95. num. 25. & 26. Aufrer. ad Cap. Tholos. quæst. 348. circa fin. vers. an autem ciuitas; Roman. cons. 252. nu. 1 Alex. cons. 101. num. 3. lib. 1. Pelin. c. accedentes, num. 8. vers. octaua conclusio, de præscript. Ferrett. de gabell. num. 30.* qui de immunitate concessa rustico loquitur, & ait; si est oriundus in Villa Ciuitati subiecta, concessio non valet; si verò est forensis, substinetur, & est seruanda fides; *l. 2. ff. de iur. immu. Abb. in c. peruenit, num. 24. de immunit. Eccles.* qui ait, hoc priuilegium immunitatis transire in cõtractum, & ideo seruandum; & melius ad rem nostram hoc dixit *supra num. 21. videatur etiam Alban. ad Bart. in l. omnes populi, nu. 50. ff. de iust. & iur. & alij ab eo relati.*

Addunt etiam præfati Doctores, posse Vniuersitates concedere aliquam immunitatem Professoribus, Medicis, Aduocatis, & similibus, quemadmodũ possunt; ijsdem constituere stipendia, vt dictum est supra,

115 Verùm in Ecclesiastica Ditione neque hoc permissum esse Vniuersitatibus sine licentia, & confirmatione Congregationis super Bono Regimine notissimum est; & legitur *in Bulla hoc eodem §. 19.* & quatenus adsit licentia, & confirmatio dictæ Congregationis, quomodo intelligenda, & seruanda sit talis immunitas, vide *Eugen. consil. 92. supponitur in facti specie, per tot. lib. 1. & cons. 24. quæ supra, num. 12. & ferè per tot. lib. 2. Paris. cons. 68. quæritur primò, cons. 69. potest concedi, per tot. lib. 1. & cons. 70. inhærendo, per tot. eod. lib. 1. Guid. pap. quæst. 387. 388. & 389. Marc.*
116 *quæst. 102. part. 2.* Et si concessa sit patri, non esse extendendam ad filium, præter multos iam relatos scribit *Petr. de Auend. tractat. de exeq. mand. cap. 14. num. 26. vers. item, part. 2.* Verùm si cõ-
117 cessa sit immunitas patri ob remunerationem meritorum, hanc esse extendendam ad filios, cõsuluit *Eugen. dicto*
118 *cons. 24. num. 16. lib. 2.* secus autem dicendum si concessa sit ciuibus, qui negocientur; hoc enim casu non valet immunitas; *Natta cons. 139. Andreas num. 5. & alibi,* qui benè hoc explicat, & declarat, quid sit negociatio, videndus.

119 Nec etiam extendendam, quominus teneantur ciues, & incolæ ad refectionem viarum, & pontium, præcipuè si refectio fiat ex calce, & lapidibus, quæ requirit magnas impensas, vel si sint custodienda mœnia Ciuitatis ab hostibus; *Marc. quæst. 101. quæritur, an nobiles, per tot. part. 2. & nos diximus supra fusius cap. 28. num. 38. & pluribus seqq.*

Quod autem diximus supra *nu. 109.* ciues, qui deserunt Ciuitatem, amittere priuilegia illius Ciuitatis, hanc conclusionem limitatam inuenies *a Capiblan. de baron. lib. 2. prag. 8. cap. 48. inter casus, num. 4. & ferè per tot.* qui in causa propria dicit, nobilitatem quæsitam in

vna

vna Ciuitate non amitti, si nobilis in alio loco habitauerit, quia nobilis de vna familia præsens in Ciuitate censetur quasi possidere pro absentibus eiusdem familiæ: tu vide plura apud ipsum benè discutientem hanc materiam, & articulum; & vide etiam *Afflict. decis. 384. non ponam, per tot.* vbi agit de priuilegijs, & immunitatibus ciuilitatis, & originis.

120 Declara septimò, immunitatem, quã prætendunt Barones, & Domicelli a solutione collectarum pro bonis emptis ab eorum subditis, & de qua immunitate loquitur *Guid. pap. decis. 384. num. 1.* dicens, quòd ex mutatione personæ mutatur conditio rei; *& supra decis. 381. num. 1. Curt. iun. cons. 42. nu. 3. & seq. lib. 1. post Bart. in l. Paulus, aliàs est, per procuratorem, num. 3. ff. de acquir. hered.* qui ait, si res Ecclesiæ, vel Reipublicæ transit ad priuatum, perdit priuilegium, quia per mutationem personæ, mutatur conditio rei. Declara, inquam, immunitatem hanc non habere locum in bonis per ipsos Barones, & Domicellos quæsitis post indictionem, & impositionem collectarum factam a Principe, & quando bona facta sunt tributaria, & descripta in æstimo, seu catastro, quia bona transeunt cum onere in quemcumque possessorem, etiam priuilegiatum, & ita decisum habes a sacra Congregatione Boni Regiminis.

[*Sacra* Congregatio super grauaminibus tollendis, &c. in causa vertente inter Vniuersitates subiectas Domicellis, & Baronibus super solutione onerũ cameralium, censuit discutiendum esse in plena Camera, an dicti Domicelli, & Barones teneantur concurrere ad onera prædicta pro bonis, quæ possidebãt tempore, quo dicta onera fuerunt imposita: & quòd interim soluant pro bonis per eos quomodocũque acquisitis post dictas impositiones, eò quia bona transeunt cum omnibus oneribus quibus ante translationem erant affecta. In quorum fidem, &c. Datum hac die 13. Ianuarij 1607.

Odoardus Sanctarellus Secretarius.

Et hanc decisionem quoad secundã partem, quòd bona transeunt cum suo onere, &c. præter ea, quæ pluriès dicta sunt supra, adduntur *Mareab. ab Anguil. cons. 40, num. 29. vers. bis tamen non obstan. Petr. de Auendag. de exeq. mand. cap. 14. num. 30. vers. item alij volunt se eximere, part. 2. & mihi videtur bonus textus in l. bi penes quos, C. de agric. & censit. lib. 10.* 121 *vbi Io. de Plat. & alij* notant, dominos prædiorum tributariorum, in quibus sunt coloni ascriptitij originarii, vel censiti, teneri ad solutionem tributorum pro ipsis prædiis, nõ autem teneri colonos, nisi habeant alia prædia propria descripta in libris exactorum; & idem scribit *And. de Barul. ibi in princ.*

Et hoc fortius procedit in decimis prædialibus, quia decima sequitur quẽlibet possessorem, siue iustum, siue iniustum; vt latè probat, & declarat *Moneta de decim. cap. 4. de quibus reb. soluat decima, quæst. 2. num. 39. & 40. & fusius cap. 5. quæst. 1. quinam teneantur ad solutionem decimarum, & num. 26. in 8. conclus.* firmat, nedum Barones, & Domicellos teneri, sed etiam Reges, & Principes teneri ad decimarum solutionem prædialium illi Ecclesiæ, in qua prædia sita sunt; vt ibi latius.

Quo verò ad primam partem decis. sacræ Congregationis, videndum scilicet esse in plena Camera, an Domicelli, & Barones teneantur pro bonis, quæ possidebãt tempore impositionis collectarum, & subsidiorum; sciendum est, huiusmodi causam iam fuisse commissam R. P. D. Malnasiæ eiusdem Ca-

122 meræ Clerico Præsidenti, a quo instantibus Petro Iacobo Tano, & Dominico Cohellio fratre meo germano (cui tanquam patri me debere fateor) Agentibus Prouincialibus, & Communitatum Status Ecclesiastici, & ab ipso Collegio Dominorum Agentium electis, & deputatis, infrascriptum dubium subscriptum fuit, aduersatijsque transmissum.

[*Stantibus* hinc inde deductis, &c. An domini Barones Status Ecclesiastici, & præsertim Io. Paulus Baleonus, & Marcus Antonius, & filij de Marescottis teneantur ad contributionem subsidij triennalis; & aliorum onerum Cameralium pro bonis allodialibus per eos, seu eorum auctores de tempore impositionis subsidij, & aliorum onerum possessis, in casu, & ad effectum, de quo *agitur.*] Ipsi verò Petrus Iacobus, & Dominicus vt supra deputati, pro Communitatibus Status Ecclesiastici contra dictos Barones ita scripserunt.

[*Illustrissime Domine* Sacra Congregatio super grauaminibus tollendis censuit

censuit sub die 13. Ianuarij 1607. Domicellos, seu Barones Status Ecclesiastici teneri ad contributionem onerum cameralium pro bonis per eos acquisitis post illorum impositioně: Sed quia remansit dubium respectu bonorum allodialium per dictos Domicellos, seu eorum auctores possessorum de tempore dictarum impositionum, eadem Congregatio voluit hoc discuti in plena Camera, vt in decreto, cuius copia datur *summ.num.* 1. & ideo citatis Dominis Io. Paulo Bagliono, & Marco Antonio Marescotto emanauit ab Illustrissimo Domino Decano suprascriptū dubium affirmatiuè resoluendum.

123 Pro cuius dubij facili resolutione sciendum est primò, quòd imposito per Paulum III. subsidio triennali scutor. 300.m. anno 1543. fuerunt ab eodem Pontifice transmissi per totam Ditionem Ecclesiasticam nonnulli Commissarij cum facultate concordandi cum Communitatibus etiam mediatè subiectis super solutione dicti subsidij: ad prouinciam Vmbriæ fuit transmissus Reuerendiss. D. Saulus Archiepiscopus Barensis, & Cam. Apostolicæ Clericus, qui cum Communitatibus dictæ Prouinciæ, & Ciuitate Vrbeuetana cōcordauit, & conuenit pro certa summa, & quantitate pecuniarum quolibet anno ipsi Cameræ, vel eius Ministris soluenda, *summ.num.* 2.

124 Secundò sciendum est, post factas has conuentiones inter Cameram, & Communitates, fuit ipsis Communitatibus concessum, & data facultas diuidendi, & partiendi onus conuentum in suos ciues, & incolas modis, & formis magis sibi benè visis, *summ.num.* 2

Tertiò, Cōmunitates prædictæ partitæ fuerunt, & diuiserunt onus soluendi hoc subsidium super fundis, & bonis stabilibus, & vt dicitur per æs, & libram.

125 His ita præmissis, sciendum quoque est, præfatum Pontificem Paulum III. voluisse, & mandasse, omnes, & singulos quantumuis priuilegiatos, & immunes teneri, & obligatos esse ad solutionem, & cōtributionem dicti subsidij, cum derogatione quorumcumque priuilegiorum, etiam in corpore iuris clausorum, motu proprio, certa scientia, de plenitudine potestatis, decreto irritāti, clausula sublata, quorum tenores, & alijs amplissimis clausulis, vt *latius in sua Constit.* 39. *in Bullar. nouo tom.* 1. *pag.* 678. *vbi* §. 2. expressè legitur, ad huius subsidij solutionem teneri Barones, Feudatarios, personas, officiales, & quoscumque alios, quacumque dignitate, & excellentia præditos, & quantumuis exemptos, & priuilegiatos.

126 Hæc autem Constitutio vnà cum alia ab eodem Pontifice edita anno sequēti 1544. quæ pariter in eodem loco citato legitur, cum omnibus in illis contentis fuerūt ab eodem Paulo bis prorogatæ, & ad triennium semper, ex quo nomen triennale deducitur; & quia secunda prorogatio durabat etiam tempore sui obitus, ne de validitate huius prorogationis dubitari contingeret, Iulius Papa III. eius successor illam cōfirmauit, & ad aliud triennium anno 1551. extendit *in Bullar. veteri Const.* 22. *pag.* 521. *& hoc idem fecisse Marcellum Papam II. eius Constitutio* 1. *in eodem Bullar. veteri pag.* 567. demōstrat: Quorum exemplo inhærens Paulus IV. non amplius ad triennium, sed ad beneplacitum Sedis Apostolicę hoc subsidium exigendum indixit *in sua Constitut.* 20. *Bullar. nouo tom.* 1. *pag.* 741.

Et cum iste Pontifex cognouisset, ob varias, & diuersas exemptiones a solutione dictæ impositionis concessas, d. subsidium vix ad dimidium dictę summæ scut. 300.m. ascendere, vnde Camera exinde onera sibi incumbentia sufferre nequibat, omnes, & quascumque exemptiones, immunitates, & priuilegia reuocauit, subsidium ab omnibus soluendum, & ab exactoribus exigendum esse iussit, quibuscumq; contrarijs non obstantibus: & hanc quoque reuocationem immunitatum renouasse Pium V. *ex ipsius Constit.* 9. *Bullar. veter. fol.* 932. cum expressa declaratione quoad Barones, non solum pro præteritis collectis, & oneribus, sed etiam futuris, apparet.

Quo fit, vt Constitutiones prædictæ cum sint claræ tam respectu temporis præteriti, quàm futuri, nullus sit dubitandi locus, præsertim quia in executionem literarum Pauli III. Executores, & Commissarij in prouincias missi, vt dictum est supra, dederunt facultatem Cōmunitatibus imponendi quod. uis onus, ad quod omnes, quantumuis priuilegiati, & exempti concurrere deberent, & ne dubitari posset de validitate concessionum factarum a dictis Com-

Cōmissarijs,fuerunt omnes cōfirmatæ ab eodem Paulo III. *per aliam suam Constitut.* 55. *dicto Bullar. veter. pag.* 466.& hæc quoad subsidium triennale.

127 Quo verò ad alia onera postea indicta, vt sunt taxa equorum, portus Anchonæ,triremium,& extinctionis quatrenorum veterum,quæ paritèr per æs, & libram exiguntur, & a Communitatibus tam immediatè, quàm mediatè subiectis Cameræ Apostolicæ soluuntur;idem quoque dicendum putamus, quod de subsidio triēnali diximus,quia a Summis Pontificibus successoribus,& eandem potestatem habentibus indicta, & imposita fuerunt, cum ijsdem clausulis amplissimis, quæ in subsidio triennali leguntur;vt de taxa equorum adest Bulla Pauli IV. quam in Bullario nono,& veteri inuenire nō potuimus, sed enunciatur a suo successore Pio IV. *Const.9.Bullar.veter. fol* 653. *edita die* 15.*Maij* 1560. *Pontif. sui anno primo:* & nedum pro ista taxa equorum, sed etiam pro alijs vsque tunc impositis habemus *in eod. Bullario veter. Pij V. Const.9. fol.*932.*sub die* 8. *Iunij* 1566. *incipit*, *Et si ea*, in qua expresse sancitum est, ad huiusmodi taxas soluendas teneri Barones,Marchiones, Duces,& alios quauis dignitate fulgentes.

De triremium verò, & extinctionis quatrenorum taxis, hac a Clem. VIII. illa a Sixto V. impositis, habemus etiā horum pontificum Bullas, non dissimili modo prærogatiuis, exemptionibus, & priuilegijs quibuscumque derogantes, vt eas legentibus innotescere potest.

Quibus ita positis, cum de potestate Papæ, qui hæc onera imposuit,nedum temerarium, sed fatuum sit dubitare; de voluntate autem,voluisse scilicet ad illorum solutionem comprehendere etiam Barones, & Domicellos, ex lectura Bullarum appareat, nihil propterea videtur obstare, quominus dubium suprascriptum affirmatiuè sit resoluendum ad fauorem Vniuersitatum Status Ecclesiastici.

Nec dicatur, dominos, barones, & domicellos nunquam hucusque soluisse huiusmodi onera: Quia, aut volunt ex hoc inducere præscriptionem inria non soluendi, & non possunt, quia decretum irritans appositū in dictis Bullis duos operatur effectus, alter scili-

128 licet, vt tam Barones nunc viuentes, quàm etiam eorum auctores constituti fuerint in mala fide;siquidem decretum irritans ligat ignorantes, ac si essent scientes; *Put. decis.*94.*nu.*4.*lib.*1. *& latè Ant.Gabr.lib.*6.*de clausul.*3.*num.*1.*& alibi*, alter effectus huius decreti est, vt inficiat titulum, & possessionem, itaut nemo possit in eis se fundare; *Prob. in c.tibi qui,nu.*18.*de rescript.lib.*6. *Gabr.*

129 *d.concl.*3.*num.*50.*effectu* 7.sublata verò possessione, nulla datur præscriptio, *c. sine possessione,de regul.iur.in* 6.*Balb.de præscript.in* 2. *par.*3.*prin.quæst.*6.*nu.*2 imò solum decretum irritans sufficere

130 ad tollendam præscriptionem, dixerunt *Felin.in c.cum accessissent, num.*30 *vers.quartò limita,de constit.& alij relati a Gabr. d.concl.*3. *num.*44. *quartus effectus*.

131 Præterea ad inducendam præscriptionem super solutione collectarum requiruntur quatuor copulatiuè: primò,quòd volens præscribere fuerit requisitus soluere, & recusanerit. Secundò,quòd habeat, & alleget bonam fidem. Tertiò, debet allegare titulum. Quartò, probanda est scientia, & patientia Communitatum, contra quas allegatur præscriptio,& hæc debet esse 40.annorum; *Alex. cons.*136. *num.* 19. *lib.* 2. quem sequuntur alii relati a *Bertaz.de clausul. claus.*22. *num.*5. *Balb. de præscription.* 2. *part.* 5. *part. prin. quæst.*5.*&* 7.*& ferè per tot.& signantèr nu.*4. qui licèt velint, hanc opinionem *Alex.* intelligendā esse cum distinctione; aut interuenit titulus coloratus, & sufficiunt 40.anni absque dictis quatuor requisitis; aut non adest titulus coloratus, & tunc necessaria sunt,quæ dicit *Alex.* tamen quia in casu nostro nullus assignatur titulus, neque talis distinctio Communitatibus nocet,

Aut volunt domini barones ex ipsa non solutione elicere contrariam con-

132 suetudinem, & inobseruantiam Bullarum, & neque hoc possunt, quia prædictum decretum irritans tollit consuetudinem, nedum in præteritum, sed etiam in futurum; *Archid. in c.cum de beneficio, num.*2. *vers. sed pone quòd Papa,de preben.in* 6.*Felin. d. c.cum accessissent,num.*30.*vers. quartò limita, de constit.Gabr.de claus.d.conclus.*3.*n.*40 *vers.tertius principalis effect. Rota coram Caualerio decis.* 126. *num.* 2. Et hæc fortius procedunt, quando cum decreto irritanti adest clausula,

133 *sublata*, &c. prout in casu nostro, quia tunc iudex non potest alitèr iudicare;

Put.

*Put.decis.*48.*num.6.lib.* 1.*in nouis, Caualer. decis.*404. *num.*2. nec etiam in summarijssimo possessorio manotentionis, nisi prius discusso, an sit locus dispositioni, in qua est appositum tale decretum irritans; *Seraph. decis.* 1278. *nu.*4. quem refert, & sequitur *Beltram. ad Gregor. XV. decis.*283. *num.*8. & habemus legem claram, & expressam in *Constit.* 11. *aliàs* 9. *§.* 13. *Pauli V. Bullar. nouo tom.*3. *pag.* 188. qua sancitum
134 est, neque in petitorio, neque in possessorio audiendos esse allegantes immunitatem a solutione onerum cameralium.

135 Nec obstat, si dicatur, hoc decretum fuisse appositum ad fauorem Cameræ, quæ nihil petit; quia respondetur primò, quòd licèt hodie Camera non petat a subditis prout singulis, quibus est impositum onus soluendi collectas, vt notat *Cherub. iun. ad Bullam* 20. *Pauli IV. schol.* 1. hoc prouenit ex conuentione inita inter ipsam Cameram, & Cõmunitates, quæ nomine ipsius Cameræ exigunt, & ipsam Camerã quoad hoc repræsentant, prout *idem Cherub. iun. obseruat loco cit. schol.* 2. *& patet ex lectura dictarum conuentionum summ. num.* 2. & subrogatus assumit in se naturam, & qualitatem subrogantis, *c. is*
136 *qui in ius, de reg. iur. in* 6. & Camera Apostolica tenetur defendere, & manutenere Communitates in iuribus cessis exigendi collectas eo modo, & forma, quibus ipsa exigere poterat. Accedit etiam, quia dum Pontifex dicit, barones teneri ad huiusmodi onera, ne scilicet alter alterius onera subire cogatur, quod æquum non est, vt præcipuè legitur in dicta Bulla *Pij* V. dicendum est, prædictum decretum irritans, &
137 clausulam *sublata*, &c. fuisse apposita nedum ad fauorem Cameræ, sed etiam subditorum, vt seruetur æqualitas, quæ potissimùm in collectis seruanda est, *l.* 11. *omnes prouinciarum*, *C. de operib. pub.* & ne inferiores a potentioribus grauentur, & impressiones tollantur, *l.* 1 *in prin. C. de apoch. publ. lib.* 10.

Aut demum volunt ex hoc inferre consensum Communitatum saltem tacitum, quia ipsæ soluunt integrã summam conuentam Cameræ, absque eo, quòd soluant barones, & neque hoc illis suffragatur.

Primò, quia Communitates non possunt disponere de rebus singulorum,
138 ex vulgata regula, quod Vniuersitati debetur, singulis non debetur, & è contra, *l.* 1. *& toto tit. ff. quod cuiusque vniu nom. Ant. Gabr. lib.*6. *de cuiusque vniuers. nom. concl.* 1 *num.* 1. *& per tot.*

Secundò, Communitates non possunt concedere immunitates a solutione collectarum, etiam in præiudicium ipsarum; *Ossasch. decis.*95. *num.*25. *&* 26. *Aufrer. ad Capel. Tholos. quæst.* 348. *circa fin. vers. an autem Ciuitas*; *Alex. cons.* 101. *num.*3. *lib.* 1. *Ferrett. de gabel. n.*30.

Et in Ecclesiastica Ditione res caret omni difficultate, stante Bulla Clem. VIII. super Bono Regimine *§.* 19. vbi declaratur irritum, & inane, ac nullius roboris, vel momenti quicquid in contrarium fuerit attentatum scientèr, vel ignorantèr, etiamsi sine vllo Cameræ Apostolicæ præiudicio, vel damno factum sit, ratamque ipsæ Communitates in se suscepissent, vt est casus a dominis Aduersarijs allegatus; & cum sit in præiudicium aliorum, nihil operatur, quia dicitur decretum ambitiosum, nec substinetur, *l. ambitiosa, & ibi Bart. & alij, ff. de decret. ab ord. facien.*

Quare, &c.

Dominicus Cobellius) Agentes.
Petrus Iacobus Tanus)

139 Sed quoniam in Ecclesiastica Ditione non est forsitan alia Ciuitas, quæ in suo Comitatu habeat maiorem quantitatem, & numerum Baronum, Comitum, ac Regulorum, quàm Ciuitas Vrbeuetana, & plures etiam habuit retroactis temporibus, vt ex Annalibus, scripturisque in Archiuio secreto existentibus constat, eos referam; sunt enim modò fermè triginta, videlicet,

Eminentissimus, & Reuerendissimus Card. Faustus Polus, vti Episcopus, est Dominus, & Baro Castri Georgij, & Meanæ.

Eminentiss. & Reuerendiss. D. Card. Antonius Barberinus, vti Abbas Sanctorum Martirij, & Seueri, est Dominus, & Baro Castri Turris S. Seueri, & Villæ Canalis,

Sereniss. Dux Parmæ, & Placentiæ, est Baro Castri Castiglionis in Tiberina.

Illustriss. pro tempore Gubernatores ipsius Ciuitatis præsunt decem Castris, in Comitatu eiusdem Ciuitatis existentibus.

Illustriss. DD. Confalonerius, & Conseruatores Pacis, sunt Barones, & Domicelli decem Castrorum cum mero, & mixto imperio, & omnimoda gladij potestate.

Reue-

Reu. Fabrica Sanctæ Mariæ, sub cuius inuocatione est Ecclesia Cathedralis, Prodi, & Salæ Castris dominatur, & ius reddit.

Illustriss. D. Marchio Bonellus est Dominus, & Baro Castri Salicis.

Illustriss. D. Marchio Gregorius Spada Eminentiss. Card. Spadæ nepos, est Dominus Castri Viscardi.

Illustriss. D. Carolus Maria Lancia, Marchio Castri Fabri.

Præterea adsunt

Comites de Marsciano possidentes, & iurisdictionem exercentes in

Castro Floris.

Castro Parrani, vna cum Familia de Marescottis.

Montis Iouis.

Ciuitellæ Comitum.

Carnaiolæ.

Cerreti.

Comites de Monte Martis possident

Castrum Titignani.

Castrum Corbariæ.

Castrum Ripæ; sed hoc mensibus elapsis vendiderunt Illustriss. D. Andreæ Maidalchino Viterbiensi.

Sunt præterea

Comites Castri Petijè familia Simōcella.

Comites Baschij è familia de Baschis.

Comites Purnelii è familia Pollidora.

Barones, & Domicelli.

Castri Triuinani è familia Simoncella.

Veceti, quod nouissimè emit Eminentiss. & Reuerendiss. Card. Bernardinus Spada.

Turris Alfinæ.

Montis Rubiagli.

Castri Rubelli è familia Auneduta, seu de Valentibus.

Castri Botti.

Contra quos Barones, & Domicellos nedum ab initio impositionis subsidij triennalis, & aliorum onerum Ciuitas Vrbeuetana lites, & controuersias habuit, sed successiuis quoque temporibus, vt patet ex literis Apostolicis, quas Breuia appellant, necnon DD. Cardinalium a Summis Pontificibus in præmissis deputatorum, quæ quidem literæ in Archiuio secreto Ciuitatis asseruantur; inter quas amplissimum Pij IV. legitur Breue, quo cōmissum est Gubernatori Vrbeuetano, vt librum æstimi, seu catastri cōficiendum omni cum diligentia curet; cum autem in executionem d. Breuis describere vellet plebeium Castri Triuinani, illius Domini recusarunt, & recursum ad Eminentissimum tunc S.R.E. Card. nunc in albo Sanctorum relatum Carolum Borromæum præfati Pij IV. nepotem habuerunt, a quo infrascriptæ literæ emanarunt, quarum tenorem in memoriam huius Sancti viri rescribendum duxi.

Al Gouernatore d'Oruieto.

LI Signori dei Castel di Triuinano si grauano, che V.S. voglia far mi-
140 surare il territorio di quel luogo, come territorio, & iurisditione d'Oruieto, allegando, che il detto luogo di Triuinano non è nè territorio, nè iuridisditione di quella Città: E perche N.S. non hà inteso per il Breue fatto sopra l'estimo di detta Città, e suo territotio, far pregiuditio à questi Gentilhuomini, e dall'altra banda non vuole anco pregiudicare alla Città; per nuouo ordine vi commettiamo, acciò in tanto non s'impedisca il misurare opera sì necessaria, & vtile in quel paese, che voi come Commissario particolare di N. S. facciate misurare il territorio di Triuinano, senza pregiuditio delle parti: e così vi gouernarete nelle altre controuersie. Di Roma li 17. Decembre 1561.

Il Card. Borromeo.

Adsunt & aliæ literę Dominorū Card. Farnesij, Sfortiæ, & aliorum S.R.E. Cardinalium Ditioni Ecclesiasticæ præsidentium, quibus apertè declaratur, eā fuisse, & esse Summorum Pontificum voluntatem, vt omnes Barones, Domicelli, & alia quauis dignitate, & preeminentia præfulgentes onera Cameralia soluant, non solùm pro bonis acquisitis post impositionem dictorum onerum, sed etiam pro bonis possesis tempore ipsiusmet impositionis, prout necessitas Cameræ Apostolicæ postulauerit; cum hoc etiam in iure cōmuni fundamentū habeat, *ex Luca de Penna in l. fin. num 27. vers. decimononò quæritur, C. de quib. muner. nem. liceat se excus. lib.* 10. vbi etiam sentit, hoc idem dicendum esse quoad refectionem murorum, pontium, fontium, & viarum.

Sed quoniam audiui, nonnullos ex dictis Baronibus, vt se ipsos eximant a

solus

solutione collectarum, nō minus iniustè, quàm indebitè subditos, & vasallos
141 cogere ad illas soluendas, & ne ad supremum Principem recurrant, vt ab huiusmodi grauaminibus liberentur, de facto prohibent, silere cogunt, & minis terrent, sciant isti barones, qui talia perpetrāt, se in crimen læsæ maiestatis incurrere, *arg. textus in l.4. ibi, cuiusue dolo malo opera factum est, quo Rex exteræ nationis Populo Romano minus obtēperet, &c. ff. ad l. Iul. maiest. Lucas de Penna in l.1. num.38. & 39. C. vt nemo ad suum patroc. recip. lib.11. Ferrett. de milit. iust. num.69.*

Declata VIII. immunitatem competentem oblatis alicui Religioni, esse intelligendam iuxta decretum Cōgregationis sacri Cōcilij Tridentini, cuius decreti tenor talis est.

142 *Dubium. An oblati alicuius Religionis iudicandi sint personæ ecclesiasticæ, adeout fori priuilegio, & immunitate a vectigalibus gaudeant.*

[*Resolutio*. Sacra Congregatio semel, atque iterum proposito, & examinato hoc dubio, censuit, huiusmodi oblatos priuilegio, & exemptione ita demum debere potiri, si in forma iuris valida perpetuò, & irreuocabilitèr, plenè, & cū effectu seipsos, & bona sua omnia præsentia, & futura, nulla prorsus quauis minima eorum portione, neque in proprietatem, neque in vsumfructū sibi reseruata, Religioni obtulerint, & habitum aliqualitèr mutauerint. Quòd si omnia prædicta simul non concurrāt neque frui priuilegio, nec immunitate a secularibus exactionibus frui posse, vt in sequentibus casibus.

Primò, cum qui obtulit personam, cum reseruatione bonorum.

Secundò, cum obtulit personam, nulla bonorum facta mentione, quippeque non includuntur personæ in simplici oblatione.

Tertiò cum obtulit personām, & aliquam tantùm partem bonorum, quāuis maiorem.

Quartò cum obtulit bona omnia præsentia, & personam, reseruato vsufructu.

Quintò cum obtulit personam, & bona omnia præsentia tantùm.

Sextò cum obtulit personam, & bona omnia præsētia, & futura, sed postea a superiore Religionis aliquam eorum partem quāmuis minimam in emphyteusim recepit,

Septimò cum obtulit bona, vel omnia, vel partem eorum, absque persona, quo casu personam offerentis fori priuilegio non gaudere, sed bona in Religionem cum effectu translata esse immunia a vectigalibus, dummodo offerens vsufructum eorum sibi non reseruauerit, eo namque casu bona immunia non esse etiam quoad proprietatem.

His tamen omnibus casibus, quibus oblati a priuilegio, & exemptione ex iure communi excluduntur, seruandam esse cuiuscumque Religionis consuetudinem, cuius vigore ipsi tale ius priuilegij, vel exemptionis acquisiuerunt.

His positis, propositæ deinde fuerunt aliæ difficultates.

Primò, an oblati, qui omnia supradicta adimpleuerint, fori priuilegio, & supradicta exemptione gaudeant, quāuis matrimonio copulati sint, siue ante, siue post oblationem contraxerint.

Secundò, an tales oblati fori priuilegio gaudeant, etiam quoad delictum ante huiusmodi oblationem commissum, cuius ratione a iudice laico erant puniendi.

Tertiò, an iurisdictio, quæ vigore Concilij Tridentini *sess.24. cap.11.* competit Ordinario in oblatos carentes qualitatibus expressis ibid. in vers. exceptis, intelligatur tributa Ordinario in oblatos cumulatiuè, vel priuatiuè ad superiores regulares.

Quartò, an iurisdictio ex eodem Concilij decreto tributa fuerit Ordinario in criminalibus tantùm, an verò in ciuilibus.

Ad has posteriores dubitationes sacra Cōgregatio sigillatim in hunc modum respondit.

Ad primam gaudere, siue ante, siue post de licentia superioris Religionis matrimonium contraxerint.

Ad secundam gaudere priuilegio fori, & iurisdictione iudicis laici liberatos esse, punirique debere a iudice ecclesiastico; si modo absque fraude, idest non animo effugiendi secularis iudicis punitionem, se, & sua obtulerit; quòd si fraus subsit, posit a iudice laico puniri pœna confiscationis bonorū, & alia pecuniaria, sed non corporali, illique remanere subiectos quoad causam, & bona, sed non quoad personam: debere tamen iudicem ecclesiasticum, si delicti qualitas id exposcat, tradere tales in fraudem oblatos iudici secu-

lari

culari corporaliter puniendos.

Ad tertiam respondit, in oblatos carentes qualitatibus expressis *in vers. exceptis, &c* tributam esse Ordinario iurisdictionem cumulatiuè, non priuatiuè ad Superiores Regulares.

Ad quartam huiusmodi iurisdictionem Ordinario tributam esse in criminalibus tantùm, non autem in ciuilibus.

Hieronimus Card. Pamphilius.

143 An autem isti Oblati sint verè Monachi, & Religiosi, negatiuè respondit *Nauarr.* cōsultus pro Monialibus Turris speculorum de Vrbe, vt *in eius consil. 6. num.* 10. *& per tot. lib. 3. de statu Monach. viden.* nam alia ad hanc rem enumerat.

Declara nonò, immunitatem competentem Tertiarijs intelligendam esse iuxta decretum sacræ Congregationis Concilij Tridentini, cuius tenor est, qui sequitur.

Sacra Congregatio Cardinalium Cōcilij Tridentini Interpretum consulta
144 *respondit, fratres tertiarios, mantellatos, corrigiatos, aliosque similes, ita demum ordinis, cuius tertia regula habitum assumpserunt, priuilegijs potiri, & ab Ordinarij iurisdictione exemptos esse, si verè collegialitèr viuant, seu cum claustralibus habitent, & mulieres virginalem, seu cœlibem, aut castam vidualem expresso voto, & sub dicto habitu vitam traduxerint, quemadmodū cauetur Constitutione Concilij Lateranensis sub Leone X. quæ habetur sess. 11. in fine.*

Hoc autem voto mulierum, alia duo scilicet paupertatis, & obedientiæ nequaquam includi: Quinimò huiusmodi mulieres, si vitam virginalem, aut cœlibem simplicitèr, expressèque vouerint, etiam in consanguineorum, & affinium suorum, aut proprijs domibus, vel seorsum habitantes, supradictis priuilegijs ordinis, cuius tertiæ regulæ habitum deferunt, exemptione, ab Ordinarij iurisdictione frui debere: quemadmodum idem Leo X. postea declarauit, Constitutione edita die 1. Martij 1518. Quòd si Fratres, Sororesue tertij ordinis quid amplius prætendunt vigore consuetudinis, posse ius suum prosequi in iudicio ordinario.

Hieronymus Card. Pamphilius.
Io. Franciscus Fagnanus sacræ Congregationis Concilij Secretarius.

145 De Tertiarijs ordinis Sancti Dominici, quos vocant Fratres de pœnitentia, eorumque regulæ approbatione, habes *Constit. primam Innocentij Papæ VII. quæ est in Bullar. nouo tom. 1. pag. 237. vbi Cherub. iun. schol.* 1. notat, hunc Ordinem fuisse a Sancto Dominico institutum ad imitationem Sancti Francisci.

Et huiusmodi Tertiarios viuentes secundum modum approbatum a Sede Apostolica, etiamsi sint coniugati, gaudere priuilegio, *can. si quis suadente diabolo, 17. quæst. 4. notant collect. priuileg. mendicant. in §. Tertiarij, & sequitur Roderiq. in quæst. regul. tom. 1. quæst. 55. art. 14.*

Quoad Tertiarios S. Francisci, videnda est *Constit. 2. Nicolai IV. Bullar. nou. to. 1. pag. 126.* sed huiusmodi Tertiarios in proprijs domibus degentes vti laicos reputandos esse, Confessariū tamen, & sepulturam eligere posse, sancitum est *in Bulla 22. §. 19. Leonis X.* Nec esse inter Religiosos computandos, *Roderiq. quæst. regul. tom. 3. quæst. 72. art 1. vers. prima conclusio; Nauarr. cons. 6. num. 10. & alibi lib. 3. de stat. Monach.* secus autē est in iijs, qui viuunt in Congregatione approbata, in qua tria vota emittuntur; *Nauarr. cons. 54. an religiosus tertiæ regulæ, num. 1. lib. 3. de regularib & colligitur ex Constit. 42 Leonis X. Bullar. nou. tom. 1. pag. 541.* & ad hos etiam extendenda esse priuilegia Fratrum mendicantium, colligitur *ex supra posito Decreto sacræ Congregationis Concilij, & notat Cherub. iun. ad Bull. 22. Leonij X. schol. 2.* vbi habes etiam Decretum.

Et cum aliquando dubitatum esset, an huiusmodi Tertiarij sint immunes a solutione onerum cameralium Congregatio Boni Regiminis, & leuaminum ita Gubernatori Prouinciæ Marchiæ respondit

[*Ha risoluto* la Congregatione de sgrauij sopra l'incluso memoriale della Communità di Tolentino, che si faccia osseruare per tutto il decreto della Congregatione del Concilio in materia delli Tertiarij; doue però gl'Ecclesiastici non pagano impositioni camerali: ma doue sia solito, che la Bolla di Paolo Terzo, e di Pio Quinto sopra l'esentione, e reuocatione del pagamento de' pesi camerali, siano in viridi osseruanza, douerà osseruarsi il

 solito,

solito, e di tanto darà V. S. ordine. E Dio la feliciti. Roma li 7. Settembre 1613.

Di V.S.

Come fratello

Il Card. Borghese.

Et has literas intelligendas esse puto de Tertiarijs viuentibus in Congregationibus, non autem de ijs, qui viuunt in proprijs domibus, qui sunt merè laici, vt dictum est.

146 Declara decimò, facultatem, seu priuilegium, quod habent ecclesiastici seculares, & regulares aperiendi furnos, & vendendi panem, seu tabernas, vt vinum vendant, ex vua, ex frumento in eorum prædijs recollecto, ad tradita per *Scribentes in c. quanquam, de censib. in 6. Gemin. & Franc. in c. vnic. de vita, & honest. cleric. in 6. Lambert. de iure patron. lib. 2. par. 1. quæst. 6. art. 62. n. 4. Durand. in c. quicumque, num. 20. de*

147 *senten. excomm. in 6.* non habere locum, quando hoc negociādi causa facerent; tunc enim tenerentur ad solutionem gabellæ in concernentibus negociationem, *Fed. de Sen. cons.* 111. *nu.* 10. *vers. imo si clericus, Arch. id. in c. decet, num. 6. de immun. Eccles. lib. 6.* vbi ait, clericos talia exercentes eijciendos esse ab Ecclesia, *1. quæst. 3. c. ex multis, & c. eijciens, dist. 88. Zabarel. in Clem. præsenti, num. 9. & Vitalin. super ead. Clem. nu.* 8 dicentes, personas ecclesiasticas teneri ad pedagia, & ed alia onera pro rebus, quas emunt, & vendunt, seu alitèr cum eis negocientur; nec obstare *c. fin. de vit. & honest. cler.* vbi non perditur priuilegium immunitatis, nisi post trinam monitionem, quia ibi agitur de amissione priuilegij quoad omnes res suas, hic autem perditur solùm priuilegium pro istis rebus negociationis; *hac Vitalinus; & diximus supra latius cap. 21 de annona, num. 62. 68. & seq.* videndus est *Quaranta in summa Bullar. in verb. vectigal, vers. limita, Grassus effect. 3. num. 177. & seqq.* denique qui benè, diligentèrque dilucidat, quando clericus dicatur negociator, quibus in rebus dicatur consistere negocium, & quinam clerici dici possint negociatores, nempe qui sunt iu ordine sacro constituti, & qui beneficia possident, alij verò in minoribus constituti quoad hoc habētur vt laici; vt ibi per eum latius; & vide *Petr. August. Morla in empor. iuris, part. 1. tit. 9. de contrah. empt. cap. 10. vbi num. 5.* tenet, no esse dicendum clericum negociatorem per vnius, vel alterius rei venditionem, seu emptionem, & mercator dicitur, qui quæstuariam negociationem exercet; & alia videnda sunt apud *Bellet. in disquis. clericalib. de exempt. cleric. & eorum bon. §. 4. part. 1.*

Secundò, nec etiam habebit locum, si in fraudem collectarum, & gabellarū assumerent habitum clericalem, sine vlla intentione clericandi; *argum. text. in l. qui sub prætextu, C. de sacrosan. Eccles. & facit tex. in c. ex parte, de cleric. coniugat.* sed hoc puto intelligendum quoad forum internum, seu conscientiæ, non autem externum, si clerici huiusmodi conueniantur in foro fori.

Tertiò, non habebit locum in clerico latino coniugato, quia hic tenetur ad gabellas; *gloss. notab. in c. vnic. verbo in cæteris, de cler. coniug. in 6. quam sequitur Guid. pap. decis. 383. sed quid de clericis, num. 2. Abb. in c. ex parte, num. 2. de cleric. coniugat. Couar. pract. quæst. cap. 31. num. 9. vers. præsertim clericis,* qui testatur de communi; *Rota in antiq. de sponsal. decis. 1. nu. 1.* quæ ampliat dictum, etiamsi matrimonium non sit corporalitèr consumatum, quia consensus facit matrimonium, non concubitus; probat conclusionem, & respondet ad contraria: Dixi autem in clerico latino, quia clerici græci quāmuis coniugati gaudent immunitate, quia sunt verè, & quoad omnia personæ ecclesiasticæ; *Steph. Quarant. in sum. Bullar. in verb. vectigal, vers. secundò amplia;* benè facit *Abb. in c. cum olim, nu. 3. & ferè per tot. de cler. coniug. qui num. 5* quærit, an Papa possit dispensare cum clerico latino, vt ducat vxorem, & affirmatiuam tenet. Quod autem dixi de clerico coniugato latino teneri scilicet ad gabellas, declara non teneri ad onera personalia, neque ad capitationem.

Quartò non habebit locum, quando clericis esset aliquid fraudolentèr donatum a patre, fratre, vel quouis alio ad gabellas obligato, ad effectum fraudandi gabellam; *Bart. cons. 180. num. 3. & 4 lib. 1. Lucas de Penna in l. fin. nu. 8 vers. & sic patet, & num. 9. C. de ann. & trib. lib. 10.* vbi ait, clericum non posse defendere bona fratrum, quæ vna possidet diuisa, vel indiuisa prætextu sui

148 priuilegij, & si quis fraudolentèr alienet

aet bona sua in clericum, vel alium immunem vt propterea possit collectas, & gabellas, aliaque ciuilia munera euitare, perdit bona, quæ alienauit fisco applicanda, & tãtundem is, qui huiusmodi rei minister fuit, soluere debet ex bonis suis; *hæc Lucas per tex. in l. ordine, §. in fraudem, ff. ad municip.* Fraus
149 autem in istis alienationibus, & donationibus quomodo præsumatur, & probetur, & qualitér etiam excludatur, docet *Marius Antonin. var. resol. lib. 1. resol. 88. faciunt a Scipione, nu. 9. vsque ad 13. & fusius Cæsar de Graff. de effect. cleric. 3. num. 188. & seq. vers. limitatur quartò, Squill. de priuileg. cler. cap. 8. nu. 47.* Et hæc probatio quoad clericum facienda est coram iudice ecclesiastico.

Quintò non haberet locum immu-
150 nitas, quando vectigal, seu gabella soluenda esset pro communi damno, seu periculo euitando, vt puta cum agitur de reparandis ageribus iuxta mare, & flumina ad euitandas inundationes, quæ facilè prædia absorbere possent, itẽ ad euitandas rapinas, incendia, captiuitates, & huiusmodi alia pericula, quę non minus clericis, quàm laicis esse possunt nocumento; *Anchar. cons. 96. super dicto dubio, num. 4. & per totum*, qui ita respondet pro Communitate Senensi coacta soluere pecuniæ quantitatem militibus Ciuitatem inuadentibus, & cuncta incendijs, & rapinis diripientibus, & deuastantibus; Communitas verò post solutionem factam voluit diuidere onus in Ciues, vt vnusquisque pro rata grauaretur; quæsitum est, an sub ipso onere venirent etiam ecclesiastici, & affirmatiuè respondit rationibus per eũ adductis, quas reassumit *Anastas. Germon. de sacror. immũ. lib. 3. cap. 17. num. 28. & seq. & nos diximus supra cap. 28. de taxa facienda, num. 64. & seq. & sæpe alibi*, vbi magis latè hanc quæstionem inuenies pertractatam; & vide *Barbat. cons. 29 num. 16 & seq. lib. 4. Graff. de effect. cleric. effect. 3. num. 200. & seq. vers. limitatur ab aliquibus.* Et hæc quoque conclusio intelligenda est, vt prius constare debeat Summo Pontifici facultates laicorum non sufficere.

151 At si oriatur quæstio inter leuatorẽ pedagij, & delatorem rei, quia publicanus negat esse clericum, & dicit rem deferre negociandi causa, vel ipsam rem ad clericum non pertinere, vel quid simile, quomodo decidenda erit ista quæstio? *gloss. in d. c. præsenti, in verb. non negociandi, vers. si autem, Clem. de censib.* dicit, quoad res, & bona committendum esse iuramẽto personæ ecclesiasticæ a iudice ecclesiastico deferendo, vel suorum nunciorum, si personarum qualitas non dissuadeat, vel nisi de contrario fides habeatur in promptu; quo verò ad personam sufficere, si sit in habitu, & tonsura clericali; & hanc *gloss.* sequitur, eiusque verba rescribit *Card. Zabar. d. c. præsenti, nu. 9 vers. quartò quæro, Nauar. cons. 4. nu. 4. de immun. Eccles. lib. 3.*

Sextò, non habet locum immuni-
152 tas, si clericus conducat aliena prædia ad colendum cum alienis animalibus, non autem proprijs; nam ex venditione fructuum in dictis prædijs cõductis collectorum modo prædicto tenetur ad gabellas; *Molin. de contract. disp. 342 sub num. 7. quem refert Steph Quaran. in summ. Bull. in verb. vectigal. vers. quæritur an inter negociationes*; qui tamen hanc conclusionem duobus modis li-
153 mitat, vt ibi per eum, & nos addimus tertiam, si clericus agriculturam exerceat in terris proprijs; hoc enim permissum est illi, nedum a iure communi, *vt post Canonistas scribit Tiraquel. de nobilit. cap. 32. num. 3. sed etiam per Const. 72. Clem. VIII. in Bullar. nou. tom. 3. pag. 102. vbi Cherub. iun. schol. 1* notat, per hanc Constitutionem innouatum esse iuris communis priuilegiũ, ne spolia ob eam rem prætendi possint ex capite illicitæ negociationis; *Franc. Leo in thes. fori eccles. part. 3. cap. 4. de probib. & pœn. num. 20. vers. cum autẽ*: ita tamen vt iudicium fiat, & intentetur coram iudice ecclesiastico, & non laico.

154 Septimò non habet locum immunitas, si clericus emat equos, boues, iuuencos, oues, &c. vt agros alienos colat, vel ad vsum pascuorum pro dictis animalibus vtatur, vt ibi pinguescant, & carius vendat, vel vt eadem animalia locet, vel ad incrementum concedat, *Molin. d. disp. 342. sub nu. 14 ab eodem Quaran. relatus loco cit. vers. similitèr ad illicitæ.* Qui tamen vult, hęc non procedere, si talia animalia retineantur in proprijs prædijs, ibique alãtur, vt postea illarum fœtus, & fructus, dum creuerit, & suo labore, & industria meliorata fuerint, carius vendat; & faciunt tradita *per Vital. in Clem. præsenti, num. 58. & seq. de censib. post Ar-*

chid.in c.quamquam, eodem tit.in 6.
Octauò non habet locum in clerico
actualitèr deposito, quia hic perdit
155 omnia priuilegia; *c.degradatio, de pœn.
in 6.Stephan. Aufrer.de potest.iud secul.
super eccl. pers.re.1.nu.12.fall.4. Abb.
in c.ex parte,num.3.de cler. coniug.* qui
tamen limitat in clerico, qui verbalitèr
tantùm fuerit depositus, & sit corrigi-
bilis; nam incorrigibilis etiam verbali-
tèr depositus statim perdit priuilegiũ;
*c.cum non ab homine, de iudic. Aufrer.
loco cit. c. degradatio, de pœnis in 6.* &
frustra legis implorat auxilium, qui
peccat in legem, *Gambacurt.de immun.
Eccles.lib.5.cap.16.num.7.vers. tertia
ratio*,
156 Nonò non habet locum in clerico,
qui se ioculatorem, goliardum, & buf-
fonem fecerit, & hanc artem per annũ
exercuerit; nam ipso iure perdit priui-
legium, sicut etiam breuiori tempore,
si tertiò monitus non resipuerit; *textus
apertus in c.vnico, de vita, & honestate
cler.lib.6.Aufrer. loco cit. num.14. Ar-
chid.in d.c.vnico, qui num.6.in vers.cle-
ricali*, dicit, si quis verberet talem cle-
ricum post annum, siue sit in sacris, siue
non, canonem non incurrit; *glos.tamen
ibi in verb. ioculatores*, declarat hoc
procedere in ijs, qui publicè ioculan-
tur, & sui corporis spectaculum faciunt,
secus in occulto, vel infirmitatis, vel
alterius honestæ rei causæ; & sequitur
*Archid.ibi in princ.vide Diaz in sua
pract.canon.crim.cap.62.Graff.de effect.
cler.effect.3.num.278. limitatur 18.*
Decimò non habet locum in clerico
157 exercente carnificium, seu macellario-
rum, aut tabernariorum officium pu-
blicè, & personalitèr, qui tertiò moni-
tus non desierit, vel si desierit, iterum
reassumpserit, siue iste clericus sit con-
iugatus, siue non, *vt in Clem.1. de vi-
ta, & honest.cler. Diaz in pract. crim.
canon.cap.63.qui num.1.*ampliat etiam
in clerico, qui talia exerceret pro vtili-
tate domini, cui seruiret, quia in hoc
non habetur respectus ad eum, cuius
interest, sed solùm ad eum, qui talia
officia exercet per se publicè; *Bonif.
Vitalin.in d.Clem.1.num.67. qui num.
praced.66* ampliat 2, etiamsi talia non
exerceat continuè, sed per interualla;
dum tamen quando desistit, ex alia
causa, quàm honestatis desistat, quia
ex tali desistentia nõ colligitur animus
abijciendi vilissimum hoc officium;
*Diaz loco citato, Aufrer. de potest. iud.
secul.reg.1.fall 9. num.17.* optimè facit
Concilium Trident.sess.22.de reformat.
158 *cap.1.* vbi sententia lata contra clericũ
super correctione morum, non suspen-
ditur per appellationem; *vide Fran.
Leon.in thesau. for.Eccles. part.3.cap.4.
de probib.& pœn.nu.18. & n.22.* enu-
merat officia, & commercia, a quibus
clerici abstinere debent, ne pœnas a sa-
cris Canonibus indictas incurrãt. Alia
quædam ad hanc rem facientia con-
gerit *August.Barbos.de off.& potestate
Epis.alleg.12.& 13.ferè per totas* apud
ipsum videnda, *Graff.de effect.cleric.ef-
fect.3.num.256.limitatur 8.*
159 Declaratur vndecimò, immunitatem
concessam Eminentiss.ac Reuerendiss.
Dominis S.R.E.Cardinalibus a solutio-
ne collectarum, & onerum fiscalium,
prout sæpe decisum est, & rescriptum
fuisse scimus a sacra Congregatione
Boni Regiminis signantèr anno 1611.
in hæc verba. [*Sacra Congregatio* su-
per grauaminibus tollendis, &c. In
causa exemptionum Illustrissimorum,
ac Reuerendissimorum S.R.E.Cardina-
lium possidentium bona quibuscumque
oneribus publicis obnoxia, & affecta,
declarauit, eosdem Illustrissimos, ac
Reuerẽdissimos Dominos Cardinales,
& bona, tam ratione patrimonij, quàm
Ecclesiarum, beneficiorum quorumcũ-
que per eos possessa, fuisse, & esse ex-
emptos, & exempta; immunes, & im-
munia a quibuscumque publicis graua-
minibus, datijs, & gabellis; nec posse
quamcumque Vniuersitatem, seu illius
Officiales, & Ministros ad aliquid ex d.
causa soluendum Dominos Cardinales
cogere, seu molestare, aut molestiam
aliquam inferre: prout nos vigore qua-
rumcumque nostrarum facultatum sub
indignationis nostræ, alijsque grauissi-
mis pœnis secus fieri prohibemus. In
quorum fidem, &c. Datum hac die
prima Octobris 1611.
S.Card. Burghesius.
Loco † sigilli.
Odoardus Sanctarellus Secret.
Quæ quidem decisio satis iuridica vi-
160 detur, siquidem S.R.E. Card. sunt pars
corporis Summi Pontificis; *Abb. in c.
ex gestis, num.3. vers.sunt enim, de cler.
non residen.Martin.Lauden.de* Cardin.
*il secondo, num.5.Roman.in sermone,
seu cons.vlt.num.15.16.& 17.*& ideo si
161 quis offendat personam Cardinalis, in-
cidit in pœnam læsæ maiestatis, ac si of-
fendisset personam *Papæ; c.felicis, de
pœn.*

pœn.in 6.Menoch.de arbitr.lib.2.cent.6. casu 550.per tot. quia Cardinales, & Papa vnum corpus constituunt; *Cassan. in cathal. glor. mund. consid. 10. & 11. part. 4. Eugenius Papa in Constit. 15. Bullar.nou.tom.* 1. *pag.*282. qui addit, tantò ampliorem censeri Dignitatem, quantò plures, seueriores que illam offendentibus infliguntur pœnæ; & faciunt quæ ibi cumulat *Cherub.iun.in schol* 1. dum refert verba Henrici VII. ab eo prolata in laudem huius sacri Collegij pro gratiarum actione post acceptam Imperij coronam à Clemente V. Pont. anno 1313. & nos quoque alia retulimus *in 1.par.notitiæ Cardinalatus,ca.*8
162 *& priuil.*23. Declara, inquam, immunitatem hanc durare, quoad ipsi Cardinales vixerint, & non vltra; ita decisum reperio ab eadem sacra Congregatione his verbis. [*Sacra* Congregatio Boni Regiminis habita die 3. Septembris 1613. visa declaratione facta per bon.mem.Martinum Pallottam Illustrissimi Domini Cardin. huius cognominis fratrem germanum, quòd terræ, & possessiones per eum emptæ in territorio dictæ Ciuitatis spectabant ad ipsum Illustrissimum D. Cardinalē, qui pretium illarum exposuerat, & quòd propterea recognoscēdo illius bonam fidē, dictas terras, & possessiones omnes eidem D.Cardinali retrocessit: Visa etiam relatione Prætoris dicti loci, & quòd Communitas nullam controuersiam intendit facere, prout ex memoriale, sigillo d. Communitatis firmato, apparet, & citato Domino Archigenio Riccio Agente ipsius Communitatis Tolentini, referente R. P. D. Corneo, censuit dicta bona, & possessiones a die prædictæ emptionis factæ per D. Martinum, durante vita ipsius D. Cardinalis, immunia, & exempta esse ab omnibus collectis, & grauaminibus impositis, & imponendis, prout sunt, & declaratur immunia omnia alia bona spectantia ad dictum D.Cardinalem. Nec vllo vnquam tempore prædict.D. Cardinalem, seu illius hæredis molestari debere pro collectis decursis in vita ipsius D.Cardinalis tantùm. Et ita nos vigore quarumcumque nostrarum facultatū tenore præsentium mandamus. Dat.Romæ 10.Decembris 1613

S.Card.Burghesius.

Loco † sigilli

Odoardus Santarellus Secret.

Et in hoc decreto notanda sunt primò illa verba, quæ important immunitatem ab omnibus nedum impositis, sed etiam imponendis, quæ videntur contra *textum in l. si ita legatum, ff. de aur. & argen.legat.* vbi legatum factum
163 à testatore de re præsenti, non autem futura intelligitur, *l. si stipulatus, 76. §. cum stipulamur, ff. de verb. oblig. vbi Bart.* notat, verba præsentis temporis non porrigi ad futura; & hoc etiam notat *Castren. in l.89. si à colono, ff. eod. & in l 19. Rutilia Polla, ff. de contrab. empt.vbi Bart.& alij notant,* verba cōtractus ad tempus ipsius contractus esse
164 se referenda, non ad futura.

Sed prædicta verba, *pro oneribus imponendis,* respicientia etiam futura, esse iuridicè apposita, patet; quia immunitas concessa prò oneribus extenditur
165 etiam ad futura, vt dicunt *Alex. cons. 193. ex themate, nu.8. lib.2. Natta cons. 160. num.27 lib.1.* qui loquitur in fortioribus terminis; quando scilicet immunitatis verba indiffinitè fuerūt prolata, prout in casu nostro.

Neque obstant text. in contrarium adducti, quia si benè considerentur, adiuuant hanc partem; nám ibi dicitur, si ex verbis colligatur intentio porrigēdi ad futura, vtique facienda est extensio.

Secundò nota verbum, *hæredes*, quod
166 non est aptum comprehendere successorem singularem, vt notat *Alex. d.cōs. 193. num.1. vers. nam posito;* in casibus enim dubiis à proprietate verborum non est recedendum, *l.67.non aliter, ff. de legat.3. Alciat. in l.219. in conuentionibus, vers. quid ergo, ff. de verb. signific.* licèt contrarium dicat *Alex. d.cons.193 num.2, vers. & quod veniat; & in cons. 22. viso titulo, num.6. lib.5. & benè probat textus in l.219. de verb. signif. & in l.112. si quando, §.1. ff. de legat.1.*
167 Tertiò nota illa verba, *in vita ipsius D.Cardinalis tantùm*, quia immunitas hæc concessa est contemplatione Dignitatis, qua extincta, extinguitur immunitas, & priuilegium concessum rebus propter personas, mutatione personæ extinguitur priuilegium, *l. licitatio, §. fin. ff. de public. l. ætatem, §. 1. ff. de censib. c. priuilegium, de reg. iur. in 6. Natt.cons.218 licèt de iure, num.7. qui num.9.* addit, priuilegium immunitatis in dubio præsumi personale; *Petrus de Auendag.de exeq.mand. part.2. cap.14. num.26 vers. item nonnulli,* qui ait, immunitatem concessam Officialibus absolu-

ſolutione collectarũ durare quoad vixerint ipſi Officiales, & non vltra; & ita ſeruatum vidi in Patria mea ſuper immunitate, quam habuerunt Emin. Card. Fabritius Verallus, D. Iulius Carcharius, & D. Petr. Paulus Phęb eus, ex eo quia hi duo in Camera Apoſtolica tanquam Procuratores fiſcales ipſius Cameræ, & Sedis Apoſtolicæ locũ habuerunt, vt dictum eſt aliàs, quorum morte ſequuta, ceſſauit immunitas.

168 Sed quæritur, an viuente D. Cardinali eius immunitas extẽdatur ad eius familiares? & negatiuè reſpondet *Alberic. de Ro. in tract. ſtat. lib. 2. quæſt.* 210 *quid ſi ſtatuto, &c. Natta conſ.* 139. *n.* 10. qui ait, Statutum diſponens, Poteſtatẽ non teneri ſoluere datium de his, quæ pertinent ad vſum ſuum, teneri tamen de his, quæ pertinent ad vſum familiæ.

Verùm *gloſſ. in l. vniuerſi, in verb. proprium, C. de vectig. & in l. ſi publicanus, §. 1. in verb. munificum, verſ. item ad vſum, ff. de publ. & vect.* contrarium

169 dicit; & iuxta hanc opinionem gloſſæ iudicatum fuiſſe ad fauorem Cardinalis de Alibretto, tanquam magis æquã, vt ſcilicet emens pro vſu ſuo, & totius familiæ ſit immunis, ſcribit *Boer. quæſt.*

170 213 *num.* 6. 7. 8. *& ſeq.* affirmans ita ſeruari de generali conſuetudine; neque diſſentire videtur *Alberic.* ab hac ſententia, quoties ceſſet fraus eorum, qui Dominorum Cardinalium negocia gerunt; ipſe enim loco citato ait; *Cardinales mittunt familiares ſuos ad faciendum prouiſiones, & emendum bladum, vinum, & alia neceſſaria pro eorum vſu, & ob eorum reuerentiam communitèr nullus dominus exigit de talibus vectigal; vnde familiares volentes lucrari, non ſolùm neceſſaria pro vſu Cardinalium, & eorum familiæ ſed multò plus emunt, & exportãt: quòd ſi de tali fraude appareat, locus erit pœnæ d. l. vniuerſi, quæ capitalis eſt, ibi capitali pœna propoſita ſtationarijs, & vrbanis militibus, & cæteris perſonis, quarum auaritia id tentari firmatur.* & ideo idem *Alberic.* ſubdit, honorificum fore, Dominos Cardinales ſcribere epiſtolas, in quibus quantitas ſibi neceſſaria exprimatur; quod & *Paulus I. C. in d. l. ſi publicanus, §. 1. ff. de publican.* dixit in hęc verba: *De rebus, quas in vſus ad vehendos ſibi mandant Præſides, D. Hadrianus Præſidibus reſcripſit, vt quoties quis in vſus, aut eorum, qui Prouincijs, exercitibuſque præſunt, aut procuratorum ſuorum vſui cauſa mittet quendã emptorem, ſignificet libello manu ſua ſubſcripto, eumque ad publicanum mittat, vt ſi quid amplius, quàm mandatũ eſt, transferat, id munificium ſit. Hæc Paulus I. C.*

Declara duodecimò, immunitates, & priuilegia conceſſa dohanerijs Prouinciç Patrimonij, & cõducentibus animalia ad paſcendum in paſcuis Cameræ Apoſtolicæ, quos vocant affidaros, vt videre eſt in Conſtitutionibus Summorum Pontif. præcipuè *Gregor. XIII. die* 18. *Februarij* 1577. & a ſucceſſoribus confirmatis, nouiſſimè *a fel. rec. Vrbano VIII.* quarum Conſtitutionum vigore multa iam emanarunt, & quotidie emanant, & promulgantur bannimenta ſuper eorundem priuilegiorum

171 obſeruantia; declara, inquam, huiuſmodi priuilegia, & immunitates non ſuffragari, niſi per tres dies, in tranſitu ſcilicet de loco ad locum paſcuorum, prout a ſacra Congregatione Boni Regiminis deciſum habes in hæc verba. [*E ſtato* più volte riſoluto in Cõgregatione de'ſgrauij, che il priuilegio degl'Affidati non ſuffraghi à chi ſi ferma più di tre giorni nelle caſe proprie cõ il beſtiame, douendo ſeruir loro per l'andare, e tornare à i paſcoli delle doane: e però ſopra l'inſtanza, che fa coteſta Communità di poterli aſtringere indiſtintamente per le pene ſtatutarie, ſarà contenta V.S. di prouedere, che ſi eſeguiſca detta riſolutione, e che paſſato detto termine ſiano aſtretti a pagare le pene come gl'altri, non oſtãte qualſiuoglia priuilegio, ò inhibitione; e me li offero. Di Roma li 28. Ottobre 1606.

Di V.S.

Come fratello

Il Card. Borgheſe.

Et hoc idem ſcriptum fuit ab Eminentiſs. D. Card. Camerario pro Ciuitate Viterbij.

A Monſig. Gouernatore di Viterbo.

Mi è ſtato dato memoriale in nome di coteſta Città, e dell'arte del campo in materia de' danni dati dagl'affidati, nella quale V.S. potrà eſeguire l'ordine dato dalla b. m. del Signor Card. Gaetano all'hora Camerlẽgo, & altre volte da me replicato, cioè che le fide nõ ſuffraghino à quelli, che ſtanno fermi nelle loro caſe, oltre tre giot-

giorni; essendosi risoluto, che ciò sia ragioneuole, e più espediente per ouiare à molti inconuenienti. Onde a questi tali, passati li tre giorni, si doueranno far pagare le pene de' danni dati, non ostante qualsiuoglia pretesa inhibitione. Con che à V. S. m'offero con tutto l'animo, e prego da Dio ogni contento. Di Roma li 24. Luglio 1610.

Di V.S.

Come fratello

Il Card. Aldobrandino.

Insuper quia ijdem dohanerij habent iudicem proprium, quem Assessorem vocant, cum facultatibus cognoscendi causas affidationum priuatiuè quoad omnes alios iudices; qui quidem Assessor in Ciuitate Viterbij
172 residens cum aliquando prætenderet, non esse obligatum ad obseruantiam taxatum, quæ iam matura deliberatione a Card. Farnesio, dum erat d. Ciuitatis, & Prouinciæ Patrimonij Legatus a latere, editæ fuerant, ideo sacra Consulta mandauit, huiusmodi taxas etiam ab ipso Assessore seruandas esse; ita rescribendo.

[*V. S. si compiaccia* d'ordinare alli esecutori, e ministri di coteste doane, che osseruino le tasse generali della Città fatte già dal Sig. Card. Farnese, non ostante l'abuso, che hanno poi introdotto, tanto circa le propine, quanto circa l'esecutioni: e Dio la feliciti. Roma li 13. Ottobre 1619.

Di V.S.

Come fratello

Il Card. Barberino.

Gio. Battista Spada Segretario.

Quas autē facultates habeat prædictus Assessor, vide *cap.* 16. inter alia concessa in instrumento inito inter Cameram Apostolicam, & ipsos Dohanerios die prima Iunij 1617.

De affidatis, & affidatione in pascuis loquuntur *Afflict. in decis.* 290. iuxta consuetudinem Regni Neapolitani; *Capiblanc. de Baronib. pragm.* 8. *part.* 2. *num.* 167. vbi firmat, priuilegium fidæ non suffragari pro paruo numero animalium.

Declara decimotertiò, immunitatē
173 concessam alicui a publicis muneribus non referri ad hoc ne fiat de Magistratu; id enim magis ad honorem, quàm ad munera pertinet; *Abb. in c. aduersus num.* 10. *de immun. Eccles. Io. de Plat. in l. vacuatis, num.* 2. *vers. item hec immunitas, C. de decurio. lib.* 10. *per textum in l. cui munus, ff. de muner. & honor.* reddens rationem, quia adest differentia inter munus, & honorem; hic enim cum dignitate est, illud autem sine; *l. honor, in princ. & §. seq. ff. de muner. & honor.*

174 Amplia, nec etiam huiusmodi immunitatem excusare a muneribus personalibus extraordinarijs, cohærentibus honoribus, & Magistratibus, *ad tex. in l.* 2. *§. numerus, ff. de vacat. muner. ibi; ab honoribus, vel muneribus his cohærentibus excusationem non præstat.* Et notanda est hæc declaratio pro militibus armatæ militiæ, quibus a Summis Pontificibus concessa sunt multa priuilegia, & inter cætera a muneribus publicis, vt videre est *in eorum priuilegijs cap.* 1. 2. *&* 3. *& melius cap.* 13. *cui fauet textus in l.* 42. *C. de decurion. lib.* 10. vbi
175 Imper. sanxerunt, milites nihil cōmune habere cum curialibus, & curijs; sed iste textus intelligendus est de muneribus, quæ nullam dignitatem, seu honorem adiunctum habeat, hoc autem non procedit, in Magistratu gerendo; vt diximus, qui honorem annexum habet; videatur *text. in l.* 46. *ad subeunda, iuncta gloss.* C. *de decurion. lib.* 10.
176 Qua ratione, iuncta etiam angustia loci, & paucitate hominum, qui rebus publicis vacare possint, sacra Consulta decreuit, in Castris existentibus in territorio Vrbeuetano cogendos esse milites ad acceptandos rPioratus locorū, in quibus nati sunt; & ita scriptum Gubernatori Vrbis veteris die 21. Martij 1626. & hoc idem antea scriptum Cardinali Legato Prouinciæ Marchiæ, instante Communitate Sancti Iusti; his verbis.

[*In Consulta*, doue è stata letta l'instanza fatta dalla Communità di San Giusto nel particolare di coloro, che per esser arrolati nelle militie, ricusano d'accettar gl'officij publici, si è preso espediente, per il danno, che ne segue a quella Communità, che si debbano senz'altro astringere à pigliare, & esercitare tali carichi, quādo riescano nelle persone loro: Così però restarà V.S. Illustriss. seruita di procedere, che venga eseguito, e li bacio humilmente le mani. Roma alli 9. di Giugno 1607.

Di V.S. Illustriss. e Reuerendiss.

Humilissimo seruitore

Il Card. Borghese.

Videndus est bonus *textus ad rem proposi-*

positam in l.vt gradatim,§.quoties, ff.de
muner. & honor. vbi Modestinus hæc
ait. Quoties penuria est eorum, qui Ma-
gistratum suscipiant, immunitas ad a-
liquid infringitur; vbi gloss.in verb. in-
fringitur;alia ad rem adducit videnda;
& facit Claud.Coter.de iure milit lib.1.
cap.8.ad fin. ibi, nihil agant milites,nisi
in publicam vtilitatem.

Declara decimoquartò, immunitatẽ
177 concessam dictis militibus, quos vocãt
cohortales, seu del battaglione, ne te-
neantur ad onera communitatiua, siue
personalia, siue realia, seu mixta, vt le-
gitur in eorum priuilegijs cap.1. 2.& 3.
& iuris communis assistentiam habere
videatur in l.omnibus, C. de vectig. &
comm.Ferrett.de gabell.nu.187.& con-
ferunt tradita per Doctores de militi-
bus cœlestis militiæ,& certam regulam
profitentibus, vt Hierosolymitanis,Sã-
cti Stephani, SS.Mauritij, & Lazari, de
quibus dictum est supra, gaudere im-
munitate a collectis, & vectigalibus; &
dixit etiam Rota in Leodien. collecta,
19.Martij 1604.coram Astrebaten.con-
firmata die 19.Aprilis 1619.coram Bu-
ratto, & die 10. Aprilis 1628. coram
Decano, & in alia Meliten. collecta, 7.
Maij 1627.coram deinde Eminentissi.
Card Vbaldo, quas decis.& alias etiam
auctoritates adducit Franciscus Co-
rona in quodam eius voto impresso post
casus militares Tullij Crispolti, vers.at-
tamen in casu nostro. Declara, inquam,
immunitatem non habere locum, quin
teneantur ad collectas impositas pro
solutione subsidij triennalis, carnis sui-
næ cum suo augumento, triremium,&
aliorum onerum Cameralium imposi-
torũm, & imponendorum, & quæ ab
exactoribus tributorum Cameræ Apo-
stolicæ, siue a Communitatibus Status
Ecclesiastici causa dictorum onerum
Cameralium exiguntur, vt in d.cap.3.
vers.eccetto però; & bonus textus in
l.11.sunt munera, ff.de vacat.& excus.
mun.Ferrett.de gabell.num.188.Festas.
de collect.lib.2.cap.4.num.36. & 37. di-
178 cens, quòd milites nostri temporis non
gaudent priuilegijs concessis militibus
antiquis, reddens rationem, quia mi-
lites antiqui gratis militabant, nostri
verò temporis stipẽdia recipiunt; Bart.
in l.miles, ff.ex quibus caus.maior.Curt.
iun.cons.60.n.6.& alibi, Cassan.cons.64
num.5.

179 Secundò non habet locum, quomi-
nus teneantur ad mercedem artificum,
& emptionem materiæ pro reparatio-
ne viarum, vt in d.cap.1.in fin.& bonus
text.in l.viæ, ff de priuileg.veteran.l ad
instructiones, C.de sacrosan Eccles.

Tertiò non extenditur ad immuni-
tatem pro rebus, quas itinerando de-
ferunt; ita Tull.Crispolt.in annotat. ad
priu.milit.post suos casus militares, pri-
uileg.1.vers.non sunt exempti, per text.
in l.3.C.de vectig.& com.l.ex præstatio-
ne, in fin.C.eodem tit. Ruitus ad pragm.
Regni, tit.de militib.pragm 1. nu.8. M.
Lauden.de milit. num.16. Ferrett. de
gabell.num.188.& seq. licèt hæc decisio
dura sit pro rebus, quæ ad vsum pro-
prium deferuntur, vt diximus aliàs; &
videatur gloss.in Clem.3. verb.proprijs
de censib.

180 Quartò, non extenditur priuilegium
militare, si ex pluribus habitantibus in
vna familia in communione, etiamsi
sint fratres, & vnus tantùm sit miles, vt
huius militis priuilegium comprehen-
dat etiam alios de familia; quia sola
pars ipsius militis gaudebit priuilegio,
vt cap.1.Ferrett.de gabell.num.436. &
vide text.l.3.§.his qui castris, ff.de mu-
ner. & bonor. vbi immunitas concessa
militibus, qui in castris militant. non
extenditur ad eorum consanguineos:
& licèt contrarium dicat Natta cons.1.
nu.10.& cons.65.num.2 Sur.decis.301.
num.8. vbi ait, immunitatem concessã
181 Doctoribus, extendendam esse ad eo-
rum fratres viuentes in communione,
non puto tamen recedendum esse ab
opinione Ferrett.d.n.436.qui loquitur
in fortioribus terminis, nempe de
clerico habente bona communia cum
fratre laico, qui non potest prætextu
suæ immunitatis a iure Diuino, & hu-
mano concessæ, c.quamquam de censib.
in 6. eximere bona fratris laici; Felin.
in c. Ecclesia Sancta Maria, num. 106.
vers.secundus, de consuet. vbi ait, cle-
ricum teneri ad gabellas, si deferat res
182 alienas, per text.a contrario sensu in
Clem. præsenti, de censib. ponderando
verbum, proprijs: facit Petrus Bellus
de re milit. cap.8. quando miles vtatur
iure communi cum cæteris, num.5. &
6. part.7.

183 Quintò, non extenditur priuile[illegible]
militare, quin ipsi milites tene[illegible]
ad onera imposita ab Vniuersi[illegible]
pro soluenda mercede medi[illegible]
dimagistro, & similibus, p[illegible]
decretum conductis; qui[illegible]
ductio, nedum publica

nem vtilitatem respicit, sed etiam priuatam, & distinctam cuiusuis personæ, vt in fortioribus terminis ponit exemplum *Bero.conf.*152.*num.*13.*lib.*3. *relatus a Franc.*Corona *in d. voto verf. in proposito*, vbi satis luculentèr examinat hanc conclusionem, videndus; nam respondet etiam ad contraria, & affert decisionem sacræ Consultæ pro Communitate Cæsarum, dicens; [*Mentre* fosse solito auanti la publicatione de' priuilegij militari, che fu l'anno 1607. di pagare il medico per colletta, farete, che à quella concorrano ancora i soldati, non ne venendo in tal caso esenti dalli sudetti priuilegij. E state sano. Di Roma li 24.Gennaro 1634.

Vostro amoreuole.

Il Card. Barberino.

Quod etiam legitur *in Motu proprio Gregorij XIII.* Iacobo Boncompagno militum cohortalium Capitaneo generali directo, impresso Romæ anno 1575. §. 1. quem Motum proprium memini me aliàs legisse inter Bullas huius Pontif. in Bullario antiquo, sed in nouo anno 1617. iterum impresso nō inuenire potui; prout etiam aliæ multæ Bullæ, & Constitutiones desunt.

184 Sextò, licèt milites eximātur a muneribus publicis, etiam ex causa annonæ, *vt in cap.*13. *& correspondet textui l. fin. §. fin. ff. de muner. & hon. Claud. Cotber. de iure milit. lib.* 1. *cap.* 8. *verf. negociatores quoque, Thomat. de collect. §. ne scientèr, num. fin. verf. non intelligitur*; Hoc tamen priuilegium cessabit, vbi adsit necessitas annonæ; ita *Crispol. in annot. ad priuileg.* 13. *motus ex decis.* 275. *D. Surdi, & faciunt, quæ diximus supra cap.* 21. *de annona.*

185 Septimò cessat priuilegium militare, si a militia quis fuerit ignominiose
missus, vt in clerico deposito d[illegible]
quia tunc ad mu[illegible]gent[illegible]
nores habere n[illegible] *l.* [illegible]
qui non imple[illegible] 10[illegible]
rator ita resc[illegible]
sacramento [illegible] *e*
[illegible]*nt, a m*[illegible] *x.*
[illegible]*di*[illegible] *n l.*
[illegible] *tu-*
[illegible] *nissi*
[illegible] *lita-*
[illegible] *r hoc*
[illegible] *que*
[illegible] *de mi-*
[illegible] *. & pr*
[illegible] *to sol*

verf. ignominiosa causa solutionis.

186 Octauò, licèt milites, qui in legione, & vexillatione militauerunt, & iusta causa absfuerunt, habeant nihilominus immunitatem; hęc tamen cessat in militibns cohortalibus, quibus nostri magis assimilantur; *text. in l. fin. iuncta gloss. in verb. coborte, C. de his qui non imple. stipend. lib.* 10. *vbi Lucas de Pen. n.* 1. *& per tot. & num.* 2. *verf. sed certè*, ait super hac materia multas veritates, & diuersitates inuenisse; *& num.* 3. exponens verbum, *cohorte*, idest particulari militia, & adducit *text. in l.* 2. *§. exercitium, ff. de his qui not infam.* vbi Vlpianus ait: *Exercitum non vnam cohortem, neque vnam aliam dicimus, sed numeros multos militum.* Quot milites verò essent in vna cohorte, quot cohortes in vna legione, docet *Veget. de re milit. lib.* 2. *cap.* 1. *&* 6. *& post eum gloss. in d. l.* 2. *in verb. cohortes*, affirmans legionem constare ex decem cohortibus: videndus est *Lipsius de milit. Rom. lib.* 2. *dialog.* 4. vbi cohortes alias ad legiones explendas, alias ad custodiam Prætoris, & Principis fuisse docet: sed *Petr. Bell. tract. de re milit. part.* 2. *tit.* 10 *num.* 45. scribit, cohortales omni alia militia arcebantur, & ideo cohortales dicti, quia magis suntcoharctati, quàm curiales, & cohortales non soluuntur a militia, nisi post emerita 30. stipendia, & eorum filij eiusdem fortunæ erant, vnde parùm ab ascriptitijs differebant.

187 Nonò, quàmuis militibus indultum sit, vt pœnarum occasione soluant dimidium eius, quod soluitur ab alijs nō militibus, *vt in cap.* 14: hoc tamen priuilegium nō habet locum, si adsit pręiudicium Cācellariarum Status Ecclesiastici, a Camera Apostolica locari solitarum, & quarum prouentus assignati sunt pro dote Montis delle Cancellarie nuncupati; ita petente D. Paulo Spada tunc conductore dictarum Cācellariarum sacra Consulta scripsit.

[*Il*[illegible] Paolo Spada, che ha cōdo[illegible] anno 1604. dalla R. Ca-
m[illegible]ica le Cancellarie dello
S[illegible]astico con gl'emolumenti
[illegible]eti, sublocandoli à diuersi
[illegible], ha hauuto ricorso à N. S.
[illegible]pere, che li sudetti allegano
[illegible]ere esigere da' soldati delle
[illegible] di esso Stato nelle cause loro, se
[illegible] metà di quello, che erano soli-
[illegible]pagare, per causa de' priuilegij con
[illegible] alli detti soldati, li quali se bene

non s'intendano delle Cancellarie di detta Camera, e loro frutti già appaltati, & applicati alli montisti delle Cãcellarie; nè detti priuilegii quanto a quello, che spetta alli detti notari, parlano d'altro emolumento, che delle note, decreti, e cassature, sportole, & esecutioni; riguardando li giudici, & esecutori, in modo che poco potria importare la metà di detto emolumento: Nondimeno hauendo fatto instanza a Sua Santità, che in questo si compiaccia far dichiaratione per leuar le occasioni delle liti, che ne potriano succedere; sua Beatitudine si è contentata ordinare, che si scriua à V. S. Illustris. & à gl'altri Illustris. Legati, e Gouernatori dello Stato Ecclesiastico, che per il pagamento delle note, decreti, e cassature de'processi, e querele nelle cause de'soldati, così a piedi, come à cauallo, faccia far pagare quello, che è stato solito per il passato; e quanto alle cassature de'processi, e querele, che non essendo cosa, per la quale si possino astringere le parti à farlo contro lor volontà, che non debbano i notari costringerli à far le dette cassature. In tal conformità dunque si degnarà V. S. Illustrissima prouedere, che venga eseguito, e le bacio riuerente le mani. Di Roma li 7. Aprile 1607.

Di V.S.Illustris.e Reuerendiss.

Humiliss.Seruitore

Il Card. Borghese.

Hæ autem literæ videntur contra id, quod disponitur in *Motu proprio Gregorij XIII.* §.10. inferius registrandi, quo milites absoluuntur a pœnis maleficiorum Cameræ Apostolicæ debibitis: sed sciendum est, licèt Pius IV. has pęnas Cameræ applicauerit, eius tamen applicatio turbida erat, vt colligitur *ex Constit.93.§.8.Sixti V.tom. 2. pag.* 655. & ideo Gregorius, quod dubium erat, donauit.

188 Decimò, cessat priuilegium militare, & indignus militia iudicatur, qui patrem, & matrem, a quibus educatus fuit, maleficos appellauerit, nam etiam in militibus pietatis ratio in parentes constare debet, vt est *Vlpiani responsũ in l.1.ff.de obseq.a liber.& libert.præst. parent. Petrus Bell. de re milit. part.*8. *num.*74. *Mart.Laud.de milite,num.*21. *& gloss.in d.l.1.in verb. indignus militia,* exponit, idest priuilegio militiæ, & est degradandus: & Præfectus Vrbi delictum ad publicam pietatem pertinẽs pro modo eius vindicabit; *l.1. § cum patronus, ff. de off. præfect. Vrbi; & l. nec quicquam, §. de plano, ff. de offic. Proconsul.*

189 Vndecimò cessat militare priuilegiũ in eo, qui efficitur miles causa litis fugiendæ; & non soluendi æs alienum; hic enim instante creditore, a sacramento militiæ soluendus est, *l.1.& ibi gloss.& Bart.C. qui milit. possunt, vel non, lib.*12.*& in l.4.qui cum vno, §.non omnis, ff. de re milit.* vbi declaratur in eo, qui sub obtemptu militiæ pretiosiorem se aduersario facere voluerit; *Mart.Lauden.de milite,num.9.*

190 Amplia, etiam cessare priuilegium, si miles equestri militię sit debitor causa mercedis alimentorum, montis pietatis, Vniuersitatũ, ãnonæ, viduarum, & pupillorũ, vel sit de fuga suspectus, vt legitur in *priuil militiæ equestri cap.*11

191 Duodecimò militare priuilegium amittunt milites negociando, mercãdo, vsuras committendo, placitando, luxuriando, procurando, & se ingerendo, miscendoque vilissimis ministerijs, quibus militiæ dignitas deturpatur, & gloria; *c.ius militare, dist.1.l.militem,C. de procurat.l.filius, §.veterani, ff.eodem tit.c.bonæ, iunctâ gloss. de post. Prælat.* & semper excedunt milites, quando non vtuntur militia ad id, ad quod est instituta; *Ferrett.de milit.iustit. num.*74. *Petrus Bell.de re milit.part.7.tit.7.quæ sint militibus a iure probibita.*

192 Decimotertiò cessat immunitas militaris, si miles ante tempus completæ militiæ, quod est viginti annorum de iure communi, vigore autem priuilegiorum hodie peditis vigintiquatuor annos seruire debent, nisi sint in quinquagesimoquinto suæ ætatis anno cõstituti, quo casu quindecim sufficiunt ad impetrandam missionem, & sacramenti solutionem cum immunitate perpetua, perinde ac si esset miles: si inquam ante hoc tempus missionem, & solutionem consequatur, nullam habebit immunitatem; præsertim si intra quintum annum militia soluatur, si verò quintum annum impleuerit, vnius anni immunitatem consequitur, qui octauum annum biennij, qui duodecimum triennij, qui quintumdecimum quadriennij; qui vero vigesimum perpetuam de iure communi; ita *Claud. Coter. de iur. milit. cap.26. sacramento soluti, in princ. & est sancitũ in l.2.& 3.*

C. de his qui nõimpl. stip. lib. 10. Sed hodie milites nostri tẽporis, *delle militie, ò battaglione*, nuncupati, si ante 24. annũ missionem impetrauerint (vulgò dicitur il benseruito) nihil illis prodest, nec priuilegijs gaudent.

193 Decimoquartò, miles equestris militiæ priuilegium, & immunitatem amittit, nisi proprium equum, & literas testimoniales D. Generalis, eiusque sigillo munitas habeat, prout *in priuileg. milit. cap.* 16. vbi etiam conceditur licentia Gubernatoribus, alijsque locorum officialibus cogẽdi huiusmodi milites ad emendum equos, si in matricula militum reperiantur descripti; *arg. textus in l.* 3. *§. miles qui in bello, ff. de re milit. & facit etiam prædictus Gregorij XIII. Motus proprius*, §. 4. dum in eo disponitur, eatenus milites gaudere priuilegijs, & immunitatibus, quatenus cum thorace militent, eumque domi proprium habeant: & quoniam diximus, huiusmodi Motum proprium non reperiri in Bullario nouo, & de illo mentionem fecimus, quia ad id, de quo agitur, valdè confert, placuit hic illum rescribere, ex Bullario veteri desumptum anno 1579. in Camerali Typographia impressum.

Gregorius Papa XIII. dilecto filio nobili viro Iacobo Boncompagno totius nostra, & S.R.E. militia tam equestris, quàm pedestris Gubernatori generali.

194 DIlecte fili nobilis vir salutem, & Apostolicam benedictionem. Volentes dilectos filios milites legionarios battaliarum, seu ordinantiarum nuncupatos specialibus fauoribus, & gratijs prosequi, Motu proprio, & ex certa nostra scientia milites præfatos, qui pro tempore descripti, & matriculati reperiuntur, ab omnibus, & singulis oneribus, & exactionibus, tam realibus, quàm personalibus, & mixtis, qualescumque sint, & quocumque nomine nuncupentur, per Nos, & Sedem Apostolicam, & eius Legatos, Vicelegatos, Gubernatores, & alios Officiales in posterum quomodolibet imponendos, exceptis dumtaxat subsidijs 300. m. sc. quatreni pro libra carnis, etiam porcinæ, & datijs, quæ per Communitates Ciuitatum, ac Vniuersitates Terrarum pro soluendis eorum debiti antiquis, salario medici, & magistri scholarum pro tempore impositis pro portione personas ipsorum militum tantùm, & non eorum familiam contingente; eos videlicet, qui cum torace, corsaletto nuncupato, militabunt, aut ipsarum battalliarum, & ordinantiarum officiales erunt in totum; cæteros verò pro medietate tantùm penitus, & omnino Apostolica auctoritate per præsentes eximimus, & liberamus, immunes, & exemptos fore, & esse volumus, & decernimus.

§. 2. Ac insuper quibusuis Status Ecclesiastici incolis, & habitatoribus cuiuscumque sortis existãt, sub pœna 200. scutorum auri Cameræ Apostolicæ eò ipso applicandorum, nec etiã prætextu quorumuis priuilegiorum, & indultorum Apostolicorum eis quouis tempore, & ex quacũque causa in genere, vel in specie cõcessorum, quibus quoad hoc specialitèr, & expresè derogamus, aliquod genus armorum tam offensiuorum, quàm defensiuorum gestare præsumant.

§. 3. Districtius inhibentes eisdem militibus, quòd eorum Colonnelli, Cẽturiones, & alij Officiales, qui matriculati fuerint, dummodo (nisi sint seruientes, aut Cancellarij, vel Depositarij, vel pulsatores timpanorum, aliàs tamburorum, aut piferorum) eum torace prædicto militent; & eum domi proprium habeant.

§. 4. Nec non quicumque alij milites, vt præfertur descripti, & matriculati, qui toracem habebunt, & cum eo militabunt per Terras, & loca eorum domiciliorum, ac totum Statum Ecclesiasticum ensem, cum verò iter facient, quodlibet genus armorum prælio aptorum, archibusium videlicet, alabardam, lanceam pedestrem, piccam nuncupatam, & toracem gestare possint.

§. 5. Cæteri verò non Officiales, aut toracem non habentes, aliquod genus armorum in loco eorũ domicilij, prætérquam in die eorum lustrationis, tesignæ, aliàs monstræ nuncupatæ gestare nequeant.

§. 6. Possint tamen in quibusuis Status Ecclesiastici Terris, etiam si in tali bannimenta in contrarium emanauerint, ensem solum deferre, & extra Terras eorum domicilij tam ad eorum recreationem, & voluptatem, quàm pro eorum securitate quoduis genus armorum, prælio, vt præfertur, aptorum deferre (archibusettis a rota, qui sub

pœna quingentorum scutorum similium, & exilij a toto Statu Ecclesiastico gestari, aut domi haberi, seu teneri non possint, dumtaxat exceptis.)

§.7. Et quòd cōtra eos super armis, seu instrumentis, aut vestibus militaribus pro quouis debito executio fieri, aut tempore, quo in nostris, & dictę Sedis seruitijs extra Terras eorum domicilij extiterint, & per quindecim dies post, in quauis tam ciuili, quàm (dummodo non sit criminis læsæ maiestatis) criminali causa procedi nequeat,

§.8. Quodque omnes rixæ inter ipsos milites etiam tam sāguinis effusione pro tempore factæ (dummodo mors, aut membri mutilatio sequuta non sit) infra tres dies per Capitaneum eorundem militum componi, & decidi possit,

§.9. Nec interim iudices maleficiorum, aut alij Officiales in præmissis alijs quàm in cogendis eorum consanguineis, & affinibus ad prębādam cautionem de se non offendendo, intromittere valeant.

§.10. Et si rixæ huiusmodi infra dictum triduum cōpositæ, & decisæ fuerint, illi, qui eas commiserint, ab omni eo, quod ratione maleficij ad d. Cameram spectaret, non autem a pœnis Cōmunitatibus, seu Vniuersitatibus prædictis debitis, quas eis omnino persolui volumus, liberi penitus sint, & exempti.

§.11. Si verò eædem rixæ infra dictum triduum non compositæ, & decisæ, aut inter militem non matriculatum factæ fuerint, iudices ordinarij cōtra eos, qui rixas commiserint, inquirere, & procedere possint in omnibus, & per omnia, proinde ac si alter ipsorū rixantium miles legionarius matriculatus non esset.

§.12. Et quòd durante dicta militia milites legionarij matriculati prædicti in Terris, & Ciuitatibus eorum domicilij quoscumque Magistratus, honores, munera, officia, quæ eorum antecessores habere consueuerint, assequi, & tempore solito gerere, & exercere valeant,

§.13. Et eo tempore, quo Magistratum gesserint, a munere militiæ sint immunes, & exempti.

§.14. Et si contingat, Officiales barraliarum, seu ordinantiarum huiusmodi aliquos milites legionarios pro eo quòd eorum ordinationes militares non adimpleant, castigare, iudices ordinarijnon contra eosdem solùm, sed etiam eorum affines, & consanguineos super prestatione cautionum de se non offendendo procedere possint.

§.15. Tuque, vel a te pro tempore deputatus eos omnes punire, corrigere, & absoluere, & ordines, & capitula pœnalia per eos inuiolabilitèr obseruanda eis assignare, & contra eorum transgressores pœnas in eis contentas aggrauare, minuere, & annullare, ac in quos volueris vsus pro ipsius militiæ conseruatione, prout tibi melius visum fuerit, conuertere liberè, & licitè valeas, dicta auctoritate per præsentes concedimus, & indulgemus.

§.16. Mandantes omnibus, & singulis Prouinciarum, Ciuitatum, Terrarum, Oppidorum, ac Locorum prædictæ Legatis, etiamsi eiusdem S. R. E. Cardinales fuerint, & Vicelegatis, Gubernatoribus, Potestatibus, Communitatibus, Vniuersitatibus, Barisellis, & Capitaneis pro tempore existentibus, & alijs, ad quos quomodolibet spectabit, quatenus ipsi, & eorum singuli, sub nostræ indignationis, & eorum amotionis ab officijs suis per eos, & eorum quemlibet eo ipso irremissibilitèr incurrendis pœnis, præmissis omnibus intendant, & ea firmitèr, & inuiolabilitèr obseruent, & ab omnibus alijs obseruari mandent, & faciant: Nec præmissis contrauenire, aut contra pręsentium tenorem condemnare, aut absoluere præsumant.

Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque. Datū apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 23. Martij 1575. Pontif. ann. 3.

Cæsar Glorerius.

Et has Gregorii Pontificis literas ab alijs quoque in Apostolica Sede sibi Successoribus, nedum seruatas, sed etiā auctas esse constat; illarumque executiones proximis, & consanguineis, sub annuo stipendio scutorum mille quolibet mense tempore pacis, si verò bellū superueniat, & premat, trium millium, demandari, & committi solent; & præstito in manibus ipsius Pontificis fidelitatis iuramento Capitanei generalis nuncupati, maximam, & amplam iurisdictionem exercent: siquidem quingentos officiales ad militaria munera explenda eligunt, & creant, quorum pars menstruum habet stipendium, alij

verò

verò gratis militant, priuilegiis tantùm, de quibus dictum est, decorati.

Milites in matricula descripti octuaginta millia pedites, & tria millia, &
195 quingenti equites numerantur in Ditione Ecclesiastica.

Qua ratione autem fuerint introductæ militum cohortes, del battaglione, ò delle militie nuncupatæ, scribit *Capiblanc.tract.de baron. super pragm.* 14. *cap.*89.*num.*13. qui licèt ad vsum Regni Neapolitani loquatur, multa tamen Ditioni Ecclesiasticæ adaptantur.

Declata decimoquintò, exemptio-
196 nem, seu libertatem, quam habent omnes vti suis re sua, *l.in re mandati*, *C. mandat.* cum regularitèr qualibet res præsumatur libera, *l.altius*, *C.de seruit. & aqua*, *l.rum eo*, *ff.de seruit. vrb.prad.* nec seruitus sine certa lege imponi possit, *l.4.seruitutes*, *ff. de seruitut. l.de pupillo*, *§.imposititiam*, *ff.oper.nou. nū-*
197 *ciat.* Declara, inquam, libertatem hanc non habere locum in colonis, qui vellent in præiudiciū domini directi mutare modum colendi, vel vti prædijs ad vsum non destinatum; puta prędium est destinatum ad vsum grani, non potest colonus in eo plantare vineam; ita decisum habes *in Rota coram Mantica in causa verten.inter Communitatem Clusij, & Ciuitatem Perusij decis.* 97. *interp.conclusum fuit*, *num.*1. *& per tot.*

Et hanc decisionem notandam puto pro illis Communitatibus, quæ habent ius pascendi in prædijs suorum ciuiū, ex cuius iuris pascendi venditione soluunt onera cameralia pro ipsis ciuibus; de qua re videri poterit *Vincen.de Franch. decis.*197. *Vniuersitat*, *num.*2. *& ferè per tot.* qui non possunt mutare
198 culturam prædiorum, claudendo scilicet illa, plantādo vites, olluas, vel quid simile, ex quo prohibeatur, & impediatur tale ius pascendi, *vt in d. Clusina coram Mantica decis*97. *per tot. Surd. cons.*65.*num.*13.*lib.*1.*Petrus de Auend. tract.de exeq.mandat. part.*1.*cap.*13.*nu.* 9.*& alibi*, *qui num.seq.* ampliat, posse
199 etiam fieri statutum, ne quis vltra certum numerum ouium, bobum, porcorum, & similium habeat intra territorium, ne ipse solus consumet, & denastet pasturam, quæ debet singulorum commodis deseruire, & cum hoc sit æquissimum statutum, ligabit nō solùm ciues, & subditos, sed etiam forenses ius habētes pascendi in illo territorio: *Hieronym. de Monte tractat. de finib.* *cap.* 6. *num.* 13. qui etiam

Ampliat secundò in domino, vt non
200 possit tantam animalium quantitatem tenere in pascuis, vt aliis non sufficiant; quia licèt territorium sit dominorum quoad iurisdictionem, quoad pascua tamen, & onera est ciuium, & ideo non debet dominus locare pascua extraneis, quandò ciuibus non sufficiunt; *Afflict. decis.*290.*num.*8.*Surd.decis.*236 *num.*20.*&* 21.*& cons.*65.*num.*5.

Amplia tertiò, posse etiam statuto caueri, vt pascua certo anni tempore
201 sint reseruata, & prohibita; *Marc.quæst.* 323.*num.*4.*par.*1. Quod fieri quotidie videmus ab Vniuersitatibus, ad hoc, vt melius, & facilius vendant; & huiusmodi statutum ligare tam laicos, quàm clericos, & religiosos propter conseruationem boni publici, scribit, sed malè *Auendag. d.cap.*13.*num.*7. licèt contrarium, & benè sentire videatur *Surd.d.cons.*65. *nu.*11. *vers.secundò d. statutum*, *& alibi lib.*1.

Amplia quartò, si quis vltra tempus
202 a statuto præfinitum, vellet impedire ius pascendi per clausuram, eò quia vellet reddere ad culturam pascua; tūc, & eo casu licitū esse propria auctoritate tollere talia impedimenta; ita consuluit Crauetta *pro Vniuersitate Gonfellini cons.*4.*per tot.Couar.var.resolut. lib.*1.*cap.*16.*num.*11.*vers.sed & quoties Surd d.cons.*65.*n.*13.*vers.dicit Cra.*

Amplia quintò, si inter duas, vel
203 plures Vniuersitates adsit communicatio pascuorum, & contingat, vt pascua vnius Vniuersitatis non sufficiant suis ciuibus; tunc non obstante quacūque præscriptione, poterunt homines aliarum Vniuersitatum excludi; *Surd. cons.*236 *num.*21.*Couar.loco proxime cit.vers.bis verò quæ dr iure*, *Paris cōs.* 27.*num.*134 *lib.*1. *Afflict. d. decis.*290. *num.*7.*& seq.* Cessante verò necessitate ciuium continuò inhabitantium, tunc
204 posse filium ciuis etiam alibi morantē pascuis publicis vti, quia ratione paternæ originis iste filius dicitur ciuis illius loci, in quo natus est pater, *l.ciues*, *C.de municip.& orig. lib.*10. *Bertrand. cons.*293.*per tot*, *relat. a Surdo d. cons.* 65. *num.*6. vbi extendit etiam ad reli-
205 giosos degentes in aliquo loco, quia incolæ sunt, & appellatione populi veniunt, & possunt eorum animalia mittere in pascua communia, vt in monachis Carthusianis respondit *Bertran*, *cons.*92.*per tot.lib.*3.*Surd.d.cons.*65.*n.*8

qui

qui concludit, pascua non solùm pertinere ad incolas ratione incolatus, sed etiā ad ciues ratione ciuilitatis quoad vsum, licèt quoad proprietatem, & dominium sint Vniuersitatum; ex quo colligunt Doctores, & communem opinionem esse affirmat ibi *Surd. num.* 7 homines de Vniuersitate non posse
206 esse testes pro ipsa Vniuersitate, quādo tractatur de pascuis; quia tunc dicuntur testimoniū dicere in propria causa, ex quo vtilitas pascuorum ad eos singularitèr spectat vti singulos, & non vti vniuersos, ideo sicut in causa propria nō recipiuntur, ita nec in causa Vniuersitatis, cuius cōmodum est ipsorum testium proprium; *Salicet. in l. parentes, num. 7. C. de testib. Alex. consl.* 68. *nu.* 13. *lib.* 2. *Rom. consl.* 508. *in fin. vers. & breuis conclusio est, & ibi Mandos. lit.* C. *late Farinac. de testib. quæst.* 60. *n.* 1. *& seq.* qui constituit regulam affirmatiuam, cum ampliat, & limitat.

Licèt *Rota coram Ludouisio dec.* 340 *nu.* 12. distinguendo in hac conclusione procedat: Quando scilicet ius pascendi ab Vniuersitatibus venditur, cessare interesse singulorum, & hoc casu testes de Vniuersitate etiam in iure pascendi probare, & eorum dictum valere; *Iacob. de S. Georg. in l. nullus, num.* 8. *vers. deinde si esset quæstio, ff. de testib. Bald. in c. tertio loco, num.* 4. *Felin. num.* 3. *in fin. vers. & idē si esset quæstio, de probat. Cæpoll. de seruit. rust. præd. cap.* 9. *de seruit. iur. pascen. num.* 28. *vers. sed si singuli non sentiunt*; Quàmuis *Beltram. in d. decis.* 340. *num.* 14. *in fin.* dicat, huiusmodi testes de Vniuersitate, etiāsi non agatur de interesse singulorum, vti singulorū, nihilominus propter præsumptā affectionem, quam erga patriā habere præsumuntur, sunt aliquantulū diminutæ fidei, & ideo in cōcursu cum alijs testibus hanc exceptionem non patientibus succumbere debent, vt fuit dictum *in Sabinen. Villettarū* 18. *Maij* 1607. *coram R. P. D. Coccino Decano, Senogallien. iuris pascendi*, 17. *Nouemb.* 1619. *coram Remboldo Honded. consl.* 17 *num.* 88. *lib.* 1.

Quod autem diximus, non posse
207 dominum fundi mutare formam prædii seruientis in præiudicium iuris pascendi, & posse de facto tolli impedimenta, declara, hoc non habere locum, quando scientibus, & patientibus illis, qui tale ius pascendi prætendunt, esset mutata forma prædii, itaut ex inculto, & zerbido redactum sit ad vineas; hac enim rei mutatione sublatum esset ius pascendi; *l. Labeo ait, cum l. seq. ff. de aqua pluu. arcen. per quas ll. ita determinat Capoll. in rub. de iure pascen. aliàs est cap.* 9. *de seruit. iur. pascen. num.* 44.
208 *vers. si verò eo sciente, de ser. rust. præd.* quem refert, & sequitur *Ripa resp.* 18. *num.* 18. *de interdict.* addens, si concessum fuit ius pascendi in aliquo fundo, talis concessio ciuilitèr intelligenda est, vt scilicet non intelligatur etiam in vineis; *l. si cui*, 9. *ff. de seruitut. ibi, non tamen per medias vineas.* Et idem dicendum erit, quando in aliquo loco adesset consuetudo reducēdi ad culturam prædia, & fundos, vt scilicet non sit attendenda seruitus iuris pascendi, *ex Corneo consl.* 188. *quia petitio, num.* 9. *&* 10. *lib.* 4.

209 Quid autem dicendum, si dominus prædii seruiētis reduxit pascua ad culturam, puta ad segetes, vites, & similia, ex quo impediatur ius pascendi, an iste dominus cogi possit ad restituendum, & reddendum prædium in pristinum statum, sicut erat antea, an verò agendum sit ad interesse tantùm? Hanc quæstionem ponit, & benè examinat distinguendo *Cæpol. de seruit. rust. præd. cap.* 9. *de seruit. iuris pascen. num.* 42. *& seq. vers. tertio casu, & n.* 44. quem vide; & dixit etiam *supra sub num.* 28. *vers. communis tamen opinio.*

Et cum similis quæstio orta esset inter Communitatem Terræ Vetrallæ, eiusque homines ex vna, & D. Petrum Brosciottum ex altera, qui suum prædium muro cinxit, & pascua aliis interdixit, sacra Congregatio Boni Regiminis censuit, agi posse ad interesse, & causam commisit Eminentissimo D. Cardinali Alexandro Cæsarino Episcopo Viterbiensi, qui deputauit peritos pro liquidatione talis interesse, qua liquidatione sequuta, eundem D. Petrū Brosciottum condemnauit in scutis duobus millibus, erogandis in erectionem, & fundationem cuiusdam Monasterii Puellarum Christo Domino tanquā earum sponso inseruire volentium.

Sciendum quoque est, quòd licèt aliqua Vniuersitas habeat facultatem vendēdi ius pascendi in bonis suorum ciuium, vt ex tali pretio soluat onera cameralia, per ea, quæ scribit *Franch. decis.* 197. *Vniuersitas Lapigij, num.* 2. *& ferè per tot. quem sequitur Regens a Ponte de potest. Proregis, tit.* 10. *de diuers.*

210 *uerſ. prouiſ. §. 6. item per collateralem num. 4. & 5.* iſta tamen facultas non extenditur, vt Communitas vendere poſſit ius paſcendi glandes, quæ ſunt in fructu ciuium; ita *Capoblan. de baron. pragmat. 11. nu. 121. & 122.* & ita etiã ſeruatum vidi in Ciuitate, & Territorio Nepeſino inter ipſam Communitatem, habentem ius paſcendi in ſuo territorio, & dominos de Celſis habẽtes ſyluas, & quercus producentes glandes.

Declara decimòſextò, priuilegium
211 immunitatis conficiendi nundinas liberas abſque ſolutione vectigalium, & gabellarum conceſſum alicui Vniuerſitati, ſi per decennium hæc Vniuerſitas hoc priuilegio vſa non fuerit, priuilegium amiſit, *l. 1. & ibi Bart. ff. de nun. din.* vbi extendit etiam ad priuilegium
212 Studii, quo niſi Ciuitas vſa fuerit per decennium, illud amittit, prout contingit Ciuitati Vrbeuetanæ, quæ cum haberet hoc priuilegium Studii conceſſum a Benedicto VIII. Pont. Max. & ab Honor. I. Imper. anno 1014. vt ſcribit *Cyprianus Manentes in ſuis annal. lib. 2. anno 1193. & lib. 3. anno 1362. Monald. Monalden. in comment. hiſtor. lib. 5 & colligitur ex ſtatuto antiquo eiuſdẽ Ciuitatis* lib. 1. *rub. 53.* vbi conceditur immunitas à ſolutione gabellarum Doctoribus venientibus ad legendum, & ſcholaribus venientibus ad ſtudendum in ipſa Ciuitate; ſed melius, & clarius hæc apparent ex lectura *Bullæ Vrbani VI. in fine operis forſitan regiſtrandæ*; quia tali priuilegio vſa non fuit, illud amiſit; & *præd. Bart.* ſententiam ſequuti ſunt *Ab. conſ. 61. num 8. lib. 2. Felin. c. cum acceſſiſſet, num. 25. de conſtit.*
213 qui multas affert limitationes: & primò, quando per priuilegiatum non ſtetit, quominus non fuerit vſus, quia non potuit, *l. vnus ex ſocijs, §. fin. cum l. ſeq. ff. de ſeruit. ruſt. præd.* vbi non
214 perditur ſeruitus mihi debita deducẽdi aquam in fundum meum, ſi ideo nõ vtor, quia fons exaruit; non enim dicitur quis in culpa, vel mora, qui nequit vti; & non vſus voluntarius priuilegii hic tollit priuilegium, ſecus autẽ in non vſu neceſſario; *Abb. in c. abbate, num. 18. & illi adden. in lit. c. de verbor.*
215 *ſignif.* Sicut etiam non tollitur priuilegium per non vſum, quando etiam per mille annos non venit occaſio vtendi; *Bart. in l. in filijs, num. 2. C. de decur. lib. 10.* vbi notat, ſi aliqua Ciuitas tenetur facere exercitum, quando Princeps vult bellum gerere, ſi per centum annos ſtetit, quia non adfuit occaſio, nec fuit neceſſarium, non tamen Princeps perdit priuilegium; refert, & ſequitur *Felin. in d. c. cum acceſſiſſet, n. 26 verſ. ad idem, de conſtit. Abb. conſ. 61. n.*
216 *8. lib. 2.* vbi ampliat, hoc fortius procedere, ſi quis fecerit actum contra priuilegium, nam fortius perditur contraueniendo, quàm non vtendo; & ſe remittit ad notata per ipſum *in dicto c. cum acceſſiſſet, de conſtit. vbi num. 6.* hãc concluſionem magiſtralitèr diſtinguendo benè declarat: tu vide apud ipſum *& Decium conſ. 638. n. 11. & 13. Alex. conſ. 193. num. 11. lib. 2. Iaſ. in l. falſo aſſeritur, ferè per tot. C. de diuerſ. reſcrip. Guid. pap. quæſt. 406. num. 2. Boer. deciſ. 386. circa fin. Rot. apud Seraph. dec. 1410 num. 27. & deciſ. 1043. num. 3.*

217 Declara decimoſeptimò, immunitatẽ cõceſsã alicui, ne ſubeat munera publica, & quòd nõ teneatur ad ſolutionem collectarũ, ceſſare, quando ſciret ſe deſcriptum in libro vectigalium, vel in æſtimo, & intra decem dies non appellauit; *Angel. in l. 1. §. ſi quis tutor, ff. quand. appell. ſit, Iaſ. in l. falſo, num. 3. C. de diuerſ. reſcrip. Alban. ad Bart. in l. omnes populi, num. 54. ff. de iuſt. & iur. Alex. conſ. 101. num. 10. lib. 1. Gozad. conſ. 23. Dec. conſ. 638. Communitas, n. 9. verſ. non obſtat, Abb. in c. cum acceſſiſ-*
218 *ſet, num. 7. & ſeq. de conſtitut.* qui loquitur in eo, qui ſpontè ſoluit collectã abſque proteſtatione, vt ſibi præiudicet in futurum. In eo verò, qui habeat priuilegium generale, ne ſubeat aliqua munera publica, licèt ſpontè vnum acceptauit, non præiudicat ſibi in alijs, nec etiam in illo, ſi denuò ad illud eligatur; *per text. in l. voluntariæ, vbi etiã hoc notant Bart. & Salycet. C. de excuſ.*
219 *tutor. Gratian. in addit. ad ſuas deciſ. Marchiæ, deciſ. 146. num. 3.* Quæ tamen concluſio fallit in acceptante Decurionatum, quia ex tali acceptatione prouenit, vt quis aſſumatur ad alia officia, *arg. textus in c. translato, de conſtit.* vbi quod de vno connexorum ſtatuitur, ad alium connexum extenditur, & qui vult antecedens, cenſetur etiam velle omne neceſſarium conſequens, & id, quod ex eo ſequitur, *l. 2. ff. de iuriſd. omn. iud. Caroc. in c. cum quid, in prima par. in prin. n. 1. de reg. iur. in 6. quẽ citat Surd. deciſ. 215. n. 5. & deciſ. 239. nu. 12. & deciſ. 278. num. 17.*

Et

solutione collectarũ durare quoad vixerint ipsi Officiales, & non vltra; & ita seruatum vidi in Patria mea super immunitate, quam habuerunt Emin. Card. Fabritius Verallus, D. Iulius Cartharius, & D. Petr. Paulus Phębeus, ex eo quia hi duo in Camera Apostolica tanquam Procuratores fiscales ipsius Cameræ, & Sedis Apostolicæ locũ habuerunt, vt dictum est aliàs, quorum morte sequuta, cessauit immunitas.

168 Sed quæritur, an viuente D. Cardinali eius immunitas extẽdatur ad eius familiares? & negatiuè respond. *Alberic. de Ro. in tract. stat. lib. 2. quæst 210 quid si statuto, &c. Natta cons* 139. *n.* 10. qui ait, Statutum disponens, Potestatẽ non teneri soluere datium de his, quæ pertinent ad vsum suum, teneri tamen de his, quæ pertinent ad vsum familiæ.

Verùm *gloss. in l. vniuersi, in verb. proprium, C. de vectig. & in l. si publicanus, §. 1. in verb. munificum, vers. item ad vsum, ff. de publ. & vect.* contrarium

169 dicit; & iuxta hanc opinionem glossæ iudicatum fuisse ad fauorem Cardinalis de Albretto, tanquam magis æquã, vt scilicet emens pro vsu suo, & totius familiæ sit immunis, scribit *Boer. quæst.*

170 213 *num.* 6. 7. 8. *& seq.* affirmans ita seruari de generali consuetudine; neque dissentire videtur *Alberic.* ab hac sententia, quoties cesset fraus eorum, qui Dominorum Cardinalium negocia gerunt; ipse enim loco citato ait; *Cardinales mittunt familiares suos ad faciendum prouisiones, & emendum bladum, vinum, & alia necessaria pro eorum vsu, & ob eorum reuerentiam communitèr nullus dominus exigit de talibus vectigal; vnde familiares volentes lucrari, non solùm necessaria pro vsu Cardinalium, & eorum familiæ sed multò plus emunt, & exportãt: quòd si de tali fraude appareat, locus erit pœnæ d. l. vniuersi, quæ capitalis est, ibi capitali pœna proposita stationarijs, & vrbanis militibus, & cæteris personis, quarum auaritia id tentari firmatur.* & ideo idem *Alberic.* subdit, honorificum fore, Dominos Cardinales scribere epistolas, in quibus quantitas sibi necessaria exprimatur; quod & *Paulus I. C. in d. l. si publicanus, §. 1. ff. de publican.* dixit in hęc verba: *De rebus, quas in vsus ad vehendos sibi mandant Præsides, D. Hadrianus Præsidibus rescripsit, vt quoties quis in vsus, aut eorum, qui Prouincijs, exercitibusque præsunt, aut procuratorum suorum vsui causa mittet quendã emptorem, significet libello manu sua subscripto, eumque ad publicanum mittat, vt si quid amplius, quàm mandatũ est, transferat, id munificium sit. Hæc Paulus I. C.*

Declara duodecimò, immunitates, & priuilegia concessa dohanerijs Prouincię Patrimonij, & cõducentibus animalia ad pascendum in pascuis Cameræ Apostolicæ, quos vocant affidatos, vt videre est in Constitutionibus Summorum Pontif. præcipuè *Gregor. XIII. die* 18. *Februarij* 1577. & a successoribus confirmatis, nouissimè *a fel. rec. Vrbano VIII.* quarum Constitutionum vigore multa iam emanarunt, & quotidie emanant, & promulgantur bannimenta super eorundem priuilegiorum

171 obseruantia; declara, inquam, huiusmodi priuilegia, & immunitates non suffragari, nisi per tres dies, in transitu scilicet de loco ad locum pascuorum, prout a sacra Congregatione Boni Regiminis decisum habes in hæc verba. [*E stato* più volte risoluto in Cõgregatione de' sgrauij, che il priuilegio degl' Affidati non suffraghi à chi si ferma più di tre giorni nelle case proprie cõ il bestiame, douendo seruir loro per l'andare, e tornare à i pascoli delle doane: e però sopra l'instanza, che fa cotesta Communità di poterli astringere indistintamente per le pene statutarie, sarà contenta V. S. di prouedere, che si eseguisca detta risolutione, e che passato detto termine siano astretti a pagare le pene come gl'altri, non ostãte qualsiuoglia priuilegio, ò inhibitione: e me li offero. Di Roma li 28. Ottobre 1606.

Di V. S.

Come fratello

Il Card. Borghese.

Et hoc idem scriptum fuit ab Eminentiss. D. Card. Camerario pro Ciuitate Viterbij.

A Monsig. Gouernatore di Viterbo.

MI è stato dato memoriale in nome di cotesta Città, e dell'arte del campo in materia de' danni dati dagl'affidati, nella quale V. S. potrà eseguire l'ordine dato dalla b. m. del Signor Card. Gaetano all'hora Camerlẽgo, & altre volte da me replicato, cioè che le fide nõ suffraghino à quelli, che stanno fermi nelle loro case, oltre tre gior-

giorni; essendosi risoluto, che ciò sia ragioneuole, e più espediente per ouuiare à molti inconuenienti. Onde a questi tali, passati li tre giorni, si doueranno far pagare le pene de' danni dati, non ostante qualsiuoglia pretesa inhibitione. Con che à V. S. m'offero con tutto l'animo, e prego da Dio ogni contento. Di Roma li 24. Luglio 1610.

Di V.S.

Come fratello

Il Card. Aldobrandino.

Insuper quia ijdem dohanerij habent iudicem proprium, quem Assessorem vocant, cum facultatibus cognoscendi causas affidationum priuatiuè quoad omnes alios iudices; qui quidem Assessor in Ciuitate Viterbij
172 residens cum aliquando prætenderet, non esse obligatum ad obseruantiam taxarum, quæ iam matura deliberatione a Card. Farnesio, dum erat d. Ciuitatis, & Prouinciæ Patrimonij Legatus a latere, editæ fuerant, ideo sacra Consulta mandauit, huiusmodi taxas etiam ab ipso Assessore seruandas esse; ita rescribendo.

[*V. S. si compiaccia* d'ordinare alli esecutori, e ministri di coteste doane, che osseruino le tasse generali della Città fatte già dal Sig. Card. Farnese, non ostante l'abuso, che hanno poi introdotto, tanto circa le propine, quanto circa l'esecutioni: e Dio la feliciti. Roma li 13. Ottobre 1629.

Di V.S.

Come fratello

Il Card. Barberino.

Gio. Battista Spada Segretario.

Quas autē facultates habeat prędictus Assessor, vide *cap.* 16. inter alia concessa in instrumento inito inter Cameram Apostolicam, & ipsos Dohanerios die prima Iunij 1617.

De affidatis, & affidatione in pascuis loquuntur *Afflict. in decis.* 290. iuxta consuetudinem Regni Neapolitani; *Capiblanc. de Baronib. pragm.* 8. *part.* 2. *num.* 167. vbi firmat, priuilegium fidæ non suffragari pro paruo numero animalium.

Declara decimotertiò, immunitatē
173 concessam alicui a publicis muneribus non referri ad hoc ne fiat de Magistratu; id enim magis ad honorem, quàm ad munera pertinet; *Abb. in c. aduersus num.* 10. *de immun. Eccles. Io. de Plat. in l. vacuatis, num.* 2. *vers. item hæc immunitas, C. de decurio. lib.* 10. *per textum in l. cui munus, ff. de muner. & honor.* reddens rationem, quia adest differentia inter munus, & honorem; hic enim cum dignitate est, illud autem sine; *l. honor, in princ. & §. seq. ff. de muner. & honor.*

174 Amplia, nec etiam huiusmodi immunitatem excusare a muneribus personalibus extraordinarijs, cohærentibus honoribus, & Magistratibus, *ad tex. in l.* 2. *§. numerus, ff. de vacat. muner. ibi, ab honoribus, vel muneribus his cohærentibus excusationem non præstat.* Et notanda est hæc declaratio pro militibus armatæ militiæ, quibus a Summis Pontificibus concessa sunt multa priuilegia, & inter cætera a muneribus publicis, vt videre est *in eorum priuilegijs cap.* 1. 2. *&* 3. *& melius cap.* 13. *cui fauet textus in l.* 42. *C. de decurion. lib.* 10. vbi
175 Imper. sanxerunt, milites nihil cōmune habere cum curialibus, & curijs; sed iste textus intelligendus est de muneribus, quæ nullam dignitatem, seu honorem adiunctum habent, hoc autem non procedit, in Magistratu gerendo; vt diximus, qui honorem annexum habet; videatur *text. in l.* 46. *ad subeunda, iuncta gloss. C. de decurion. lib.* 10.
176 Qua ratione, iuncta etiam angustia loci, & paucitate hominum, qui rebus publicis vacare possint, sacra Consulta decreuit, in Castris existentibus in territorio Vrbeuetano cogendos esse milites ad acceptandos rPioratus locorū, in quibus nati sunt; & ita scriptum Gubernatori Vrbis veteris die 21. Martij 1626. & hoc idem antea scriptum Cardinali Legato Prouinciæ Marchiæ, instante Communitate Sancti Iusti; his verbis.

[*In Consulta*, doue è stata letta l'instanza fatta dalla Communità di San Giusto nel particolare di coloro, che per esser arrolati nelle militie, ricusano d'accettar gl'offitij publici, si è preso espediente, per il danno, che ne segue a quella Communità, che si debbano senz'altro astringere á pigliare, & esercitare tali carichi, quādo riescano nelle persone loro: Così però restarà V.S. Illustriss. seruita di procedere, che venga eseguito, e li bacio humilmente le mani. Roma alli 9. di Giugno 1607.

Di V.S. Illustriss. e Reuerendiss.

Humilissimo seruitore

Il Card. Borghese.

Videndus est bonus *textus ad rem proposi-*

positam in l.vt gradatim,§.quoties,ff.de muner. & bonor. vbi Modestinus hæc ait. *Quoties penuria est eorum, qui Magistratum suscipiant, immunitas ad aliquid infringitur; vbi gloss.in verb. infringitur;*alia ad rem adducit videnda; & facit *Claud.Coter.de iure milit lib.*1. *cap.*8.*ad fin.* ibi, nihil agant milites,nisi in publicam vtilitatem.

Declara decimoquattò, immunitatē
177 concessam dictis militibus, quos vocāt cohortales, seu del battaglione, ne teneantur ad onera communitatiua, siue personalia, siue realia, seu mixta, vt legitur *in eorum priuilegijs cap.*1. 2.& 3. & iuris communis assistentiam habere videatur *in l.omnibus*, *C. de vectig. & comm.Ferrett.de gabell.nu.*187.& conferunt tradita per Doctores de militibus cœlestis militiæ,& certam regulam profitentibus, vt Hierosolymitanis,Sācti Stephani, SS.Mauritij, & Lazari, de quibus dictum est supra, gaudere immunitate a collectis, & vectigalibus; & dixit etiam *Rota in Leodien. collecta*, 19.*Martij* 1604.*coram Attrebaten.confirmata die* 19.*Aprilis* 1619.*coram Buratto, & die* 10. *Aprilis* 1628. *coram Decano, & in alia Meliten. collecta*, 7. *Maij* 1627.*coram deinde Eminentiss. Card Vbaldo*, quas decis.& alias etiam auctoritates adducit *Franciscus Corona in quodam eius voto impresso post casus militares Tullij Crispolti, vers.attamen in casu nostro.* Declara, inquam, immunitatem non habere locum, quin teneantur ad collectas impositas pro solutione subsidij triennalis, carnis suinæ cum suo augumento, triremium,& aliorum onerum Cameralium impositorum, & impouendorum, & quæ ab exactoribus tributorum Cameræ Apostolicæ, siue a Communitatibus Status Ecclesiastici causa dictorum onerum Cameralium exiguntur, *vt in d.cap.*3. *vers.eccetto però ; & bonus textus in l.*11.*sunt munera,ff.de vacat.& excus. mun.Ferrett.de gabell.num.*188.*Fest.de collect.lib.*2.*cap.*4.*num.*36.& 37. di-
178 cens,quòd milites nostri temporis non gaudent priuilegijs concessis militibus antiquis, reddens rationem, quia milites antiqui gratis militabant, nostri verò temporis stipēdia recipiunt;*Bart. in l.miles,ff.ex quibus caus.maior.Curt. iun.consi.*60.*n.*6.*& alibi,Cassan.cons.*64 *num.*5.

179 Secundò non habet locum, quominus teneantur ad mercedem artificum, & emptionem materiæ pro reparatione viarum, *vt in d.cap.*1.*in fin.& bonus text.in l. via, ff.de priuileg.veteran.l ad instructiones,C.de sacrosan. Eccles.*

Tertiò non extenditur ad immunitatem pro rebus, quas itinerando deferunt; *ita Tull.Crispolt.in annotat. ad priu.milit.post suos casus militares,priuileg.*1.*vers.non sunt exempti, per text. in l.*3.*C.de vectig.& com.l.ex præstatione, in fin.C.eodem tit. Rouitus ad prāgm. Regni,tit.de militib. pragm* 1. *nu.*8. *M. Lauden.de milit. num.*16. *Ferrett. de gabell.num.*188.*& seq.* licèt hæc decisio dura sit pro rebus, quæ ad vsum proprium deferuntur, vt diximus alias; & videatur *gloss.in Clem.*3. *verb.proprijs de censib.*

180 Quartò,non extenditur priuilegium militare, si ex pluribus habitantibus in vna familia in communione, etiamsi sint fratres, & vnus tantùm sit miles,vt huius militis priuilegium comprehendat etiam alios de familia; quia sola pars ipsius militis gaudebit priuilegio, *vt cap.*2.*Ferrett.de gabell.num.*436. *& vide text.l.*3.*§.his qui castris,ff.de muner. & bonor.* vbi immunitas concessa militibus, qui in castris militant, non extenditur ad eorum consanguineos; & licèt contrarium dicat *Natta cons.*1. *nu.*10.*& cons.*65.*num.*2 *Sur.decis.*301. *num.*8. vbi ait, immunitatem concessā
181 Doctoribus, extendendam esse ad eorum fratres viuentes in communione, non puto tamen recedendum esse ab opinione *Ferrett.d.n.*436.qui loquitur in fortioribus terminis, nempe de clerico habente bona communia cum fratre laico, qui non potest prætextu suæ immunitatis a iure Diuino, & humano concessæ, *c.quamquam de censib. in* 6. eximere bona fratris laici; *Pelin. in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num.* 106. *vers.secundus, de consuet.* vbi ait, clericum teneri ad gabellas, si deferat res
182 alienas,*per text.a contrario sensu in Clem. præsenti, de censib.* ponderando verbum,*proprijs: facit Petrus Bellus de re milit. cap.*8. *quando miles vtatur iure communi cum cœteris, num.*5. *& 6. part.*7.

183 Quintò,non extenditur priuilegium militare, quin ipsi milites teneantur ad onera imposita ab Vniuersitatibus pro soluenda mercede medico, & ludimagistro, & similibus, per publicum decretum conductis;quia horum conductio, nedum publicam, & commu-

nem

nem vtilitatem respicit, sed etiam priuatam, & distinctam cuiusuis personæ, vt in fortioribus terminis ponit exemplum *Bero.consf.152.num.13.lib.3. relatus a Franc.Corona in d. voto vers. in proposito*, vbi satis luculentèr examinat hanc conclusionem, videndus; nam respondet etiam ad contraria, & affert decisionem sacræ Consultæ pro Communitate Cæsarum, dicens; [*Mentre* fosse solito auanti la publicatione de' priuilegij militari, che fu l'anno 1607. di pagare il medico per colletta, farete, che à quella concorrano ancora i soldati, non ne venendo in tal caso esenti dalli sudetti priuilegij. E state sano. Di Roma li 24. Gennaro 1634.

Vostro amoreuole.

Il Card. Barberino.

Quod etiam legitur *in Motu proprio Gregorij XIII.* Iacobo Boncompagno militum cohortalium Capitaneo generali directo, impresso Romæ anno 1575. §. 1. quem Motum proprium memini me aliàs legisse inter Bullas huius Pontif.in Bullario antiquo, sed in nouo anno 1617. iterum impresso nõ inuenire potui; prout etiam aliæ multæ Bullæ, & Constitutiones desunt.

Sextò, licèt milites eximãtur a mu-
184 neribus publicis, etiam ex causa annonæ, *vt in cap.13. & correspondet textui l.fin.§.fin. ff. de muner. & bon.* Claud. *Cother.de iure milit.lib.1.cap.8. vers.negociatores quoque, Thomat.de collect.§. ne scientèr, num.fin.vers. non intelligitur*; Hoc tamen priuilegium cessabit, vbi adsit necessitas annonæ; ita *Crispol. in annot. ad priuileg. 13. motus ex decis. 275. D.Surdi, & faciunt, quæ diximus supra cap.21. de annona.*

185 Septimò cessat priuilegium militare, si a militia quis fuerit ignominiose missus, vt in clerico deposito diximus, quia tunc ad munera cogentur, & honores habere non valent, *l. 1. C. de his qui non implet stipen. lib.10.* vbi Imperator ita rescripsit, *Ignominiæ causa sacramento liberati honoribus abstinere debent, a muneribus autem ciuilibus ex. cludendi non sunt. & Modestinus in l. sed & milites, §. qui verò, ff. de excus. tutor.* sic ait. *Qui verò ignominiosè missi sunt, similes ijs, qui nunquam militauerunt, existimantur, & propter hoc neque ipsi habent priuilegium, neque filij eorum; Mart. Lauden. tract. de milite num.38. Claud Coter. de iur. & priuil. milit. lib.1. cap.26. sacramento soluti vers. ignominiosa causa solutionis.*

Octauò, licèt milites, qui in legio-
186 ne, & vexillatione militauerunt, & iusta causa absuerunt, habeant nihilominus immunitatem; hęc tamen cessat in militibus cohortalibus, quibus nostri magis assimilantur; *text. in l. fin. iuncta gloss. in verb. cohorte, C. de his qui non imple. stipend. lib.10. vbi Lucas de Pen. n.1. & per tot. & num.2. vers. sed certè*, ait super hac materia multas veritates, & diuersitates inuenisse; *& num.3.* exponens verbum, *cohorte*, idest particulari militia, & adducit *text. in l. 2. §. exercitium, ff. de his qui not infam.* vbi Vlpianus ait: *Exercitum non vnam cohortem, neque vnam aliam dicimus, sed numeros multos militum.* Quot milites verò essent in vna cohorte, quot cohortes in vna legione, docet *Veget. de re milit. lib.2. cap.1. & 6. & post eum gloss. in d.l.2. in verb. cohortes*, affirmans legionem constare ex decem cohortibus: videndus est *Lipsius de milit. Rom. lib.2. dialog.4.* vbi cohortes alias ad legiones explendas, alias ad custodiam Prætoris, & Principis fuisse docet: sed *Petr. Bell. tract. de re milit. part.1. tit.1. num.45.* scribit, cohortales omni alia militia arcebantur, & ideo cohortales dicti, quia magis sunt cohar&ati, quàm curiales, & cohortales non soluntur a militia, nisi post emerita 30. stipendia, & eorum filij eiusdem fortunæ erant, vnde parùm ab ascriptitijs differebant.

Nonò, quãmuis militibus indultum
187 sit, vt pœnarum occasione soluant dimidium eius, quod soluitur ab alijs nõ militibus, *vt in cap.14.* hoc tamen priuilegium nõ habet locum, si adsit pręiudicium Cãcellariarum Status Ecclesiastici, a Camera Apostolica locari solitarum, & quarum prouentus assignati sunt pro dote Montis delle Cancellarie nuncupati; ita petente D. Paulo Spada tunc conductore dictarum Cãcellariarum sacra Consulta scripsit.

[*Il Signor* Paolo Spada, che ha cõdotte fin dall' anno 1604. dalla R. Camera Apostolica le Cancellarie dello Stato Ecclesiastico con gl'emolumenti soliti, e consueti, sublocandoli à diuersi particolari, ha hauuto ricorso à N. S. facendo sapere, che li sudetti allegano non potere esigere da' soldati delle militie di esso Stato nelle cause loro, se non la metà di quello, che erano soliti di pagare, per causa de' priuilegij concessi alli detti soldati, li quali se bene

Vuu non

non s'intendano delle Cancellarie di detta Camera, e loro frutti già appaltati, & applicati alli montisti delle Cancellarie; nè detti priuilegii quanto a quello, che spetta alli detti notari, parlano d'altro emolumento, che delle note, decreti, e cassature, sportole, & esecutioni, riguardando li giudiei, & esecutori, in modo che poco potria importare la metà di detto emolumento: Nondimeno hauendo fatto instanza a Sua Santità, che in questo si compiaccia far dichiaratione per leuar le occasioni delle liti, che ne potriano succedere; sua Beatitudine si è contentata ordinare, che si scriua à V. S. Illustriss. & à gl'altri Illustriss. Legati, e Gouernatori dello Stato Ecclesiastico, che per il pagamento delle note, decreti, e cassature de' processi, e querele nelle cause de' soldati, così a piedi, come à cauallo, faccia far pagare quello, che è stato solito per il passato; e quanto alle cassature de' processi, e querele, che non essendo cosa, per la quale si possino astringere le parti à farlo contro lor volontà, che non debbano i notari costringerli à far le dette cassature. In tal conformità dunque si degnarà V. S. Illustrissima prouedere, che venga eseguito, e le bacio riuerente le mani. Di Roma li 7. Aprile 1607.

Di V. S. Illustriss. e Reuerendiss.
Humiliss. Seruitore
Il Card. Borghese.

Hæ autem literæ videntur contra id, quod disponitur in *Motu proprio Gregorij XIII.* §. 10. inferius registrandi, quo milites absoluuntur a pœnis maleficiorum Cameræ Apostolicæ debitis: sed sciendum est, licèt Pius IV. has pęnas Cameræ applicauerit, eius tamen applicatio turbida erat, vt colligitur *ex Constit. 93. §. 8. Sixti V. tom. 2. pag. 655.* & ideo Gregorius, quod dubium erat, donauit.

188 Decimò, cessat priuilegium militare, & indignus militia iudicatur, qui patrem, & matrem, a quibus educatus fuit, maleficos appellauerit, nam etiam in militibus pietatis ratio in parentes constare debet, vt est *Vlpiani responsũ in l. 1. ff. de obseq. a liber. & libert. præst. parent. Petrus Bell. de re milit. part. 8. num. 74. Mart. Laud. de milite, num. 21. & gloss. in d. l. 1. in verb. indignus militia*, exponit, idest priuilegio militiæ, & est degradandus: & Præfectus Vrbi delictum ad publicam pietatem pertinẽs pro modo eius vindicabit, *l. 1. §. cum patronus, ff. de off. præfect. Vrbi; & l. nec quicquam, §. de plano, ff. de offic. Proconsul.*

189 Vndecimò cessat militare priuilegiũ in eo, qui efficitur miles causa litis fugiendæ; & non soluendi æs alienum; hic enim instante creditore, a sacramento militiæ soluendus est, *l. 1. & ibi gloss. & Bart. C. qui milit. possunt, vel non, lib. 12. & in l. 4. qui cum vno, §. non omnis, ff. de re milit.* vbi declaratur in eo, qui sub obtemptu militiæ pretiosiorem se aduersario facere voluerit; *Mart. Lauden. de milite, num. 9.*

190 Amplia, etiam cessare priuilegium, si miles equestri militię sit debitor eausa mercedis alimentorum, montis pictatis, Vniuersitatũ, annonæ, viduarum, & pupillorũ, vel sit de fuga suspectus, vt legitur in *priuil. militiæ equestris cap. 11*

191 Duodecimò militare priuilegium amittunt milites negociando, mercãdo, vsuras committendo, placitando, Iniuriando, procurando, & se ingerendo, miscendoque vilissimis ministerijs, quibus militiæ dignitas deturpatur, & gloria; *c. ius militare, dist. 1. l. militem, C. de procurat. l. filius, §. veterani, ff. eodem tit. c. bone, iunctã gloss. de post. Prælat.* & semper excedunt milites, quando non vtuntur militia ad id, ad quod est instituta; *Ferrett. de milit. iustit. num. 74. Petrus Bell. de re milit. part. 7. tit. 7. quæ sint militibus a iure prohibita.*

192 Decimotertiò cessat immunitas militaris, si miles ante tempus completæ militiæ, quod est viginti annorum de iure communi, vigore autem priuilegiorum hodie peditis vigintiquatuor annos seruire debent, nisi sint in quinquagesimoquinto suæ ætatis anno cõstituti, quo casu quindecim sufficiunt ad impetrandam missionem, & sacramenti solutionem eum immunitate perpetua, perinde ac si esset miles: si inquam ante hoc tempus missionem, & solutionem consequatur, nullam habebit immunitatem; præsertim si intra quintum annum militia soluatur, si verò quintum annum impleuerit, vnius anni immunitatem consequitur, qui octauum annum biennij, qui duodecimum triennij, qui quintumdecimum quadriennij; qui vero vigesimum perpetuam de iure communi; ita *Claud. Coter. de iur. milit. cap. 26. sacramento soluti, in princ. & est sancitũ in l. 2. & 3. C. de*

*C.de his qui nõimpl.stip.lib.*10. Sed hodie milites nostri tẽporis,*delle militie,ò battaglione*,nuncupati, si ante 24. annũ missionem impetrauerint (vulgò dicitur il benseruito) nihil illis prodest, nec priuilegijs gaudent.

193 Decimoquartò, miles equestris militiæ priuilegium, & immunitatem amittit, nisi proprium equum, & literas testimoniales D.Generalis, eiusque sigillo munitas habeat,prout *in priuileg. milit. cap.* 16. vbi etiam conceditur licentia Gubernatoribus, alijsque locorum officialibus cogẽdi huiusmodi milites ad emendum equos,si in matricula militum reperiantur descripti; *arg. textus in l.3.§.miles qui in bello, ff.de re milit. & facit etiam prædictus Gregorij XIII. Motus proprius*, §.4. dum in eo disponitur, eatenus milites gaudere priuilegijs, & immunitatibus, quatenus cum thorace militent, eumque domi proprium habeant: & quoniam diximus,huiusmodi Motum proprium non reperiri in Bullario nouo, & de illo mentionem fecimus,quia ad id,de quo agitur, valdè confert, placuit hic illum rescribere, ex Bullario veteri desumptum anno 1579. in Camerali Typographia impressum.

Gregorius Papa XIII.dilecto filio nobili viro Iacobo Boncompagno totius nostræ,& S.R.E.militiæ tam equestris, quàm pedestris Gubernatori generali.

194 Dilecte fili nobilis vir salutem, & Apostolicam benedictionem. Volentes dilectos filios milites legionarios battaliarum, seu ordinantiarum nuncupatos specialibus fauoribus, & gratijs prosequi, Motu proprio, & ex certa nostra scientia milites præfatos, qui pro tempore descripti, & matriculati reperiuntur,ab omnibus,& singulis oneribus,& exactionibus,tam realibus, quàm personalibus, & mixtis, qualescumque sint, & quocumque nomine nuncupentur, per Nos, & Sedem Apostolicam, & eius Legatos,Vicelegatos, Gubernatores, & alios Officiales in posterum quomodolibet imponendos, exceptis dumtaxat subsidijs 300. m. sc. quatreni pro libra carnis, etiam porcinæ, & datijs, quæ per Communitates Ciuitatum, ac Vniuersitates Terrarum pro soluendis eorum debiti antiquis, salario medici, & magistri scholarum pro tempore impositis pro portione personas ipsorum militum tantùm, & non eorum familiam contingentе; eos videlicet, qui cum torace, corsaletto nuncupato, militabunt, aut ipsarum battalliarum, & ordinantiarum officiales erunt in totum; cæteros verò pro medietate tantùm penitus, & omnino Apostolica auctoritate per præsentes eximimus, & liberamus, immunes, & exemptos fore, & esse volumus,& decernimus.

§.2. Ac insuper quibusuis Status Ecclesiastici incolis, & habitatoribus cuiuscumque sortis existãt,sub pœna 200. scutorum auri Cameræ Apostolicæ eò ipso applicandorum,nec etiã prætextu quorumuis priuilegiorum, & indultorum Apostolicorum eis quouis tempore, & ex quacũque causa in genere, vel in specie cõcessorum,quibus quoad hoc specialitèr,& expresse derogamus, aliquod genus armorum tam offensiuorum, quàm defensiuorum gestare præsumant.

§.3. Districtius inhibentes eisdem militibus,quòd eorum Colonnelli,Cẽturiones,& alij Officiales, qui matriculati fuerint, dummodo (nisi sint seruientes, aut Cancellarij, vel Depositarij, vel pulsatores timpanorum, aliàs tamburorum, aut piferorum) cum torace prædicto militent; & eum domi proprium habeant.

§.4. Nec non quicumque alij milites, vt præfertur descripti, & matriculati, qui toracem habebunt, & cum eo militabunt per Terras, & loca eorum domiciliorum,ac totum Statum Ecclesiasticum ensem, cum verò iter facient, quodlibet genus armorum prælio aptorum, archibusium videlicet, alabardam, lanceam pedestrem, piccam nuncupatam, & toracem gestare possint.

§.5. Cæteri verò non Officiales, aut toracem non habentes, aliquod genus armorum in loco eorũ domicilij, præterquam in die eorùm lustrationis, resignæ, aliàs monstræ nuncupatæ gestare nequeant.

§.6. Possint tamen in quibusuis Status Ecclesiastici Terris, etiam si in tali bannimenta in contrarium emanauerint,ensem solum deferre, & extra Terras eorum domicilij tam ad eorum recreationem, & voluptatem, quàm pro eorum securitate quoduis genus armorum, prælio, vt præfertur, aptorum deferre (archibusettis a rota, qui sub

pœna quingentorum scutorum similium, & exilij a toto Statu Ecclesiastico gestari, aut domi haberi, seu teneri non possint, dumtaxat exceptis.)

§.7. Et quòd cõtra eos super armis, seu instrumentis, aut vestibus militaribus pro quouis debito executio fieri, aut tempore, quo in nostris, & dictę Sedis seruitijs extra Terras eorum domicilij extiterint, & per quindecim dies post, in quauis tam ciuili, quàm (dummodo non sit criminis lęsę maiestatis) criminali causa procedi nequeat,

§.8. Quodque omnes rixæ inter ipsos milites etiam tam sãguinis effusione pro tempore factæ (dummodo mors, aut membri mutilatio sequuta non sit) infra tres dies per Capitaneum eorundem militum componi, & decidi possit.

§.9. Nec interim iudices maleficiorum, aut alij Officiales in præmissis àliàs quàm in cogendis eorum consanguineis, & affinibus ad prǽstãdam cautionem de se non offendendo, intromittere valeant.

§.10. Et si rixæ huiusmodi infra dictum triduum cõpositæ, & decisæ fuerint, illi, qui eas commiserint, ab omni eo, quod ratione maleficij ad d. Cameram spectaret, non autem a pœnis Cõmunitatibus, seu Vniuersitatibus prædictis debitis, quas eis omnino persolui volumus, liberi penitus sint, & exempti.

§.11. Si verò eædem rixæ infra dictum triduum non compositæ, & decisæ, aut inter militem non matriculatum factæ fuerint, iudices ordinarij cõtra eos, qui rixas commiserint, inquirere, & procedere possint in omnibus, & per omnia, proinde ac si alter ipsorũ rixantium miles legionarius matriculatus non esset.

§.12. Et quòd durante dicta militia milites legionarij matriculati prædicti in Terris, & Ciuitatibus eorum domicilij quoscumque Magistratus, honores, munera, officia, quæ eorum antecessores habere consueuerint, assequi, & tempore solito gerere, & exercere valeant.

§.13. Et eo tempore, quo Magistratum gesserint, a munere militiæ sint immunes, & exempti.

§.14 Et si contingat, Officiales bargaliarum, seu ordinantiarum huiusmodi aliquos milites legionarios pro eo quòd eorum ordinationes militares non adimpleant, castigare, iudices ordinarijnon contra eosdem solùm, sed etiam eorum affines, & consanguineos super prǽstatione cautionum de se non offendendo procedere possint.

§.15. Tuque, vel a te pro tempore deputatus eos omnes punire, corrigere, & absoluere, & ordines, & capitula pœnalia per eos inuiolabilitèr obseruanda eis assignare, & contra eorum transgressores pœnas in eis contentas aggrauare, minuere, & annullare, ac in quos volueris vsus pro ipsius militiæ conseruatione, prout tibi melius visum fuerit, conuertere liberè, & licitè valeas, dicta auctoritate per præsentes concedimus, & indulgemus.

§.16. Mandantes omnibus, & singulis Prouinciarum, Ciuitatum, Terrarum, Oppidorum, ac Locorum prædictæ Legatis, etiamsi eiusdem S. R. E. Cardinales fuerint, & Vicelegatis, Gubernatoribus, Potestatibus, Communitatibus, Vniuersitatibus, Barisellis, & Capitaneis pro tempore existentibus, & alijs, ad quos quomodolibet spectabit, quatenus ipsi, & eorum singuli, sub nostræ indignationis, & eorum amotionis ab officijs suis per eos, & eorum quemlibet eo ipso irremissibilitèr incurrendis pœnis, præmissis omnibus intendant, & ea firmitèr, & inuiolabilitèr obseruent, & ab omnibus aliis obseruari mandent, & faciant: Nec præmissis contrauenire, aut contra prǽsentium tenorem condemnare, aut absoluere præsumant.

Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrarius quibuscumque. Datũ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 23. Martij 1575. Pontif. ann. 3.

Cæsar Glorerius.

Et has Gregorij Pontificis literas ab alijs quoque in Apostolica Sede sibi Successoribus, nedum seruatas, sed etiã auctas esse constat; illarumque executiones proximis, & consanguineis, sub annuo stipendio scutorum mille quolibet mense tempore pacis, si verò bellũ superueniat, & premat, trium millium, demandari, & committi solent; & præstito in manibus ipsius Pontificis fidelitatis iuramento Capitanei generalis nuncupati, maximam, & amplam iurisdictionem exercent: siquidem quingentos officiales ad militaria munera explenda eligunt, & creant, quorum pars menstruum habet stipendium, alij verò

verò gratis militant, priuilegiis tantùm de quibus dictum est, decorati.

195 Milites in matricula descripti octuaginta millia pedites, & tria millia, & quingenti equites numerantur in Ditione Ecclesiastica.

Qua ratione autem fuerint introductæ militum cohortes, del battaglione, ò delle militie nuncupatæ, scribit *Capiblanc, tract. de baron. super pragm. 14. cap. 89. num. 13.* qui licèt ad vsum Regni Neapolitani loquatur, multa tamen Ditioni Ecclesiasticæ adaptantur.

196 Declara decimoquintò, exemptionem, seu libertatem, quam habent omnes vti frui re sua, *l. in re mandati, C. mandat.* cum regulariter quælibet res præsumatur libera, *l. altius, C. de seruit. & aqua, l. cum eo, ff. de seruit. vrb. præd.* nec seruitus sine certa lege imponi possit, *l. 4. seruitutes, ff. de seruitut. l. de pupillo, §. impositiam, ff. oper. nou. nū-*
197 *ciat.* Declara, inquam, libertatem hanc non habere locum in colonis, qui vellent in præiudiciū domini directi mutare modum colendi, vel vti prædijs ad vsum non destinatum; puta prędium est destinatum ad vsum grani, non potest colonus in eo plantare vineam; ita decisum habes *in Rota coram Mantica in causa verten. inter Communitatem Clusij, & Ciuitatem Perusij decis. 97. incip. conclusum fuit, num. 1. & per tot.*

Et hanc decisionem notandam puto pro illis Communitatibus, quæ habent ius pascendi in prædijs suorum ciuiū, ex cuius iuris pascendi venditione soluunt onera cameralia pro ipsis ciuibus; de qua re videri poterit *Vincen. de Franch. decis. 197. Vniuersitas, num. 2.*
198 *& ferè per tot.* qui non possunt mutare culturam prædiorum, claudendo scilicet illa, plantādo vites, oliuas, vel quid simile, ex quo prohibeatur, & impediatur tale ius pascendi, *vt in d. Clusina coram Mantica decis. 97. per tot. Surd. cons. 65. num. 13. lib. 1. Petrus de Auend. tract. de exeq. mandat. part. 1. cap. 13. nu. 9. & alibi, qui num. seq.* ampliat, posse
199 etiam fieri statutum, ne quis vltra certum numerum ouium, bobum, porcorum, & similium habeat intra territorium, ne ipse solus consumet, & deuastet pasturam, quæ debet singulorum commodis deseruire, & cum hoc sit æquissimum statutum, ligabit nō solùm ciues, & subditos, sed etiam forenses ius habētes pascendi in illo territorio: *Hieronym. de Monte tractat. de finib. cap. 6. num. 13.* qui etiam.

200 Ampliat secundò in domino, vt non possit tantam animalium quantitatem tenere in pascuis, vt aliis non sufficiant; quia licèt territorium sit dominorum quoad iurisdictionem, quoad pascua tamen, & onera est ciuium, & ideo non debet dominus locare pascua extraneis, quandò ciuibus non sufficiunt; *Afflict. decis. 290. num. 8. Surd. decis. 236 num. 20. & 21. & cons. 65. num. 5.*

Amplia tertiò, posse etiam statuto
201 caueri, vt pascua certo anni tempore sint reseruata, & prohibita; *Marc. quæst. 223. num. 4. par. 1.* Quod fieri quotidie videmus ab Vniuersitatibus, ad hoc, vt melius, & facilius vendant; & huiusmodi statutum ligare tam laicos, quàm clericos, & religiosos propter conseruationem boni publici, scribit, sed malè *Auendag. d. cap. 13. num. 7.* licèt contrarium, & benè sentire videatur *Surd. d. cons. 65. nu. 11. vers. secundò d. statutum, & alibi lib. 1.*

202 Amplia quartò, si quis vltra tempus a statuto præfinitum, vellet impedire ius pascendi per clausuram, eò quia vellet reddere ad culturam pascua; tūc, & eo casu licitū esse propria auctoritate tollere talia impedimenta; ita consuluit *Crauetta pro Vniuersitate Gonfellini cons. 4. per tot. Couar. var. resolut. lib. 1. cap. 16. num. 11. vers. sed & quoties Surd. d. cons. 65. n. 13. vers. dicit Cra.*

Amplia quintò, si inter duas, vel
203 plures Vniuersitates adsit communicatio pascuorum, & contingat, vt pascua vnius Vniuersitatis non sufficiant suis ciuibus; tunc non obstante quacūque præscriptione, poterunt homines aliarum Vniuersitatum excludi; *Surd. cons. 236 num. 21. Couar. loco proxime cit. vers. his verò quæ dr iure, Paris. cōs. 27. num. 134. lib. 1. Afflict. d. decis. 290. num. 7. & seq.* Cessante verò necessitate ciuium continuò inhabitantium, tunc
204 posse filium ciuis etiam alibi morantē pascuis publicis vti, quia ratione paternæ originis iste filius dicitur ciuis illius loci, in quo natus est pater, *l. ciues, C. de municip. & orig. lib. 10. Bertrand. cons. 293. per tot. relat. a Surdo d. cons. 65. num. 6.* vbi extendit etiam ad reli-
205 giosos degentes in aliquo loco, quia incolæ sunt, & appellatione populi veniunt, & possunt eorum animalia mittere in pascua communia, vt in monachis Carthusianis respondit *Bertran. cons. 91. per tot. lib. 3. Surd. d. cons. 65. n. 6*

qui

qui concludit, pascua non solùm pertinere ad incolas ratione incolatus, sed etiã ad ciues ratione ciuilitatis quoad vsum, licèt quoad proprietatem, & dominium sint Vniuersitatum; ex quo colligunt Doctores, & communem opinionem esse affirmat ibi Surd. num. 7 homines de Vniuersitate non posse
206 esse testes pro ipsa Vniuersitate, quãdo tractatur de pascuis; quia tunc dicuntur testimoniũ dicere in propria causa, ex quo vtilitas pascuorum ad eos singularitèr spectat vti singulos, & non vti vniuersos, ideo sicut in causa propria nõ recipiuntur, ita nec in causa Vniuersitatis, cuius cõmodum est ipsorum testium proprium; *Salicet. in l. parentes, num. 7. C. de testib. Alex. cons. 68. nu. 13. lib. 2. Rom. cons. 508. in fin. vers. & breuis conclusio est, & ibi Mandos. lit. C. late Farinac. de testib. quaest. 60. n. 1. & seq.* qui constituit regulam affirmatiuam, cum ampliat, & limitat.

Licèt *Rota coram Ludouisio dec. 340 nu. 12.* distinguendo in hac conclusione procedat: Quando scilicet ius pascendi ab Vniuersitatibus venditur, cessare interesse singulorum, & hoc casu testes de Vniuersitate etiam in iure pascendi probare, & eorum dictum valere; *Iacob. de S. Georg. in l. nullus, num. 8. vers. deinde si esset quaestio, ff. de testib. Bald. in c. tertio loco, num. 4. Felin. num. 3. in fin. vers. & idẽ si esset quaestio, de probat. Cepoll. de seruit. rust. praed. cap. 9. de seruit. iur. pascen. num. 28. vers. sed si singuli non sentiunt;* Quàmuis *Beltram. in d. decis. 340. num. 14. in fin.* dicat, huiusmodi testes de Vniuersitate, etiãsi non agatur de interesse singulorum, vti singulorũ, nihilominus propter prę sumptã affectionem, quam erga patriã habere praesumuntur, sunt aliquantulũ diminutae fidei, & ideo in cõcursu cum alijs testibus hanc exceptionem non patientibus succumbere debent, vt fuit dictum *in Sabinen. Villettarũ 18. Maij 1607. coram R. P. D. Coccino Decano, Senogallien. iuris pascendi, 17. Nouemb. 1619. coram Remboldo Honded. cons. 17 num. 88. lib. 1.*

207 Quod autem diximus, non posse dominum fundi mutare formam praedii seruientis in praeiudicium iuris pascendi, & posse de facto tolli impedimenta, declara, hoc non habere locum, quando scientibus, & patientibus illis, qui tale ius pascendi praetendunt, esset mutata forma praedii, itaut ex inculto, & herbido redactum sit ad vineas; hac enim rei mutatione sublatum esset ius pascendi; *l. Labeo ait, cum l. seq. ff. de aqua pluu. arcen. per quas ll. ita determinat Capoll. in rub. de iure pascen. aliàs est cap 9. de seruit. iur. pascen. num. 44. vers. si verò eo sciente, de ser. rust. praed.*
208 quem refert, & sequitur *Ripa resp. 18. num. 18. de interdict.* addens, si concessum fuit ius pascendi in aliquo fundo, talis concessio ciuilitèr intelligenda est, vt scilicet non intelligatur etiam in vineis; *l. si cui, 9. ff. de seruitut. ibi, non tamen per medias vineas.* Et idem dicendum erit, quando in aliquo loco adesset consuetudo redacẽdi ad culturam praedia, & fundos, vt scilicet non sit attendenda seruitus iuris pascendi, *ex Corneo cons. 188. quia petitio, num. 9. & 10. lib. 4.*

209 Quid autem dicendum, si dominus praedii seruiẽtis reduxit pascua ad culturam, puta ad segetes, vites, & similia, ex quo impediatur ius pascendi, an ille dominus cogi possit ad restituendum, & reddendum praedium in pristinum statum, sicut erat antea, an verò agendum sit ad interesse tantùm? Hanc quaestionem ponit, & benè examinat distinguendo *Capol. de seruit. rust. praed. cap. 9. de seruit. iuris pascen. num. 42. & seq. vers. tertio casu, & n. 44.* quam vide; & dixit etiam *supra sub num. 28. vers. communis tamen opinio.*

Et cum similis quaestio orta esset inter Communitatem Terrae Vetrallae, eiusque homines ex vna, & D. Petrum Brosciottum ex altera, qui suum praedium muro cinxit, & pascua aliis interdixit, sacra Congregatio Boni Regiminis censuit, agi posse ad interesse, & causam commisit Eminentissimo D. Cardinali Alexandro Caesarino Episcopo Viterbiensi, qui deputauit peritos pro liquidatione talis interesse, qua liquidatione sequuta, eundem D. Petrũ Brosciottum condemnauit in scutis duobus millibus, erogandis in erectionem, & fundationem cuiusdam Monasterii Puellarum Christo Domino tanquã earum sponso inseruire volentium.

Sciendum quoque est, quòd licèt aliqua Vniuersitas habeat facultatem vendẽdi ius pascendi in bonis suorum ciuium, vt ex tali pretio soluat onera cameralia, per ea, quae scribit *Franch. decis. 197. Vniuersitas Lapigij, num. 2. & ferè per tot. quem sequitur Regens à Ponte de potest. Proregis, tit. 10. de di. uers.*

210 *verf. prouif. §. 6. item per collateralem, num. 4. & 5.* ista tamen facultas non extenditur, vt Communitas vendere possit ius pascendi glandes, quæ sunt in fructu ciuium; ita *Capoblan. de baron. pragmat. 11. nu. 121. & 122.* & ita etiã seruatum vidi in Ciuitate, & Territorio Nepesino inter ipsam Communitatem, habentem ius pascendi in suo territorio, & dominos de Celsis habẽtes syluas, & quercus producentes glandes.

Declara decimòsextò, priuilegium
211 immunitatis conficiendi nundinas liberas absque solutione vectigalium, & gabellarum concessum alicui Vniuersitati, si per decennium hæc Vniuersitas hoc priuilegio vsa non fuerit, priuilegium amisit, *l. 1. & ibi Bart. ff. de nun. din.* vbi extendit etiam ad priuilegium
212 Studii, quo nisi Ciuitas vsa fuerit per decennium, illud amittit, prout contingit Ciuitati Vrbeuetanæ, quæ cum haberet hoc priuilegium Studii concessum a Benedicto VIII. Pont. Max. & ab Honor. I. Imper. anno 1014. vt scribit *Cyprianus Manentes in suis annal. lib. 2. anno 1193. & lib. 3. anno 1362. Monald. Monaldensis in comment. histor. lib. 5 & colligitur ex statuto antiquo eiusdẽ Ciuitatis lib. 1. rub. 53.* vbi conceditur immunitas a solutione gabellarum Doctoribus venientibus ad legendum, & scholaribus venientibus ad studendum in ipsa Ciuitate; sed melius, & clarius hæc apparent ex lecturæ *Bullæ Vrbani VI. in fine operis forsitan registrandæ*; quia tali priuilegio vsa non fuit, illud amisit; & *præd. Bart.* sententiam sequuti sunt *Ab. cons. 61. num 8. lib. 2. Felin. c. cum accessisset, num. 25. de constit.*
213 qui multas affert limitationes: & primò, quando per priuilegiatum non stetit, quominus non fuerit vsus, quia non potuit, *l. onus ex fossijs, §. fin. cum l. seq. ff. de seruit. rust. præd.* vbi non
214 perditur seruitus mihi debita deducẽdi aquam in fundum meum, si ideo nõ vtor, quia fons exaruit; non enim dicitur quis in culpa, vel mora, qui nequit vti; & non vsus voluntarius priuilegii hic tollit priuilegium, secus autẽ in non vsu necessario; *Abb. in c. abbate, num. 18. & ibi addens. in lit. c. de verbor.*
215 *signif.* Sicut etiam non tollitur priuilegium per non vsum, quando etiam per mille annos non venit occasio vtendi; *Bart. in l. in filijs, num. 2. C. de decur. lib. 10.* vbi notat, si aliqua Ciuitas tenetur facere exercitum, quando Princeps vult bellum gerere, si per centum annos stetit, quia non adfuit occasio, nec fuit necessarium, non tamen Princeps perdit priuilegium; refert, & sequitur *Felin. in d. c. cum accessisset, n. 26 vers. ad idem, de constit. Abb. cons. 61. n.*
216 *8. lib. 2.* vbi ampliat, hoc fortius procedere, si quis fecerit actum contra priuilegium, nam fortius perditur contrauenicndo, quàm non vtendo; & se remittit ad notata per ipsum *in dicto c. cum accessisset, de constit. vbi num. 6.* hãc conclusionem magistralitèr distinguendo benè declarat; tu vide apud ipsum, & *Decium cons. 638. n. 11. & 13. Alex. cons. 193. num. 11. lib. 2. Ias. in l. falso asseritur, ferè per tot. C. de diuers. rescrip. Guid. pap. quæst. 406. num. 2. Boer. decis. 386. circa fin. Rot. apud Seraph. dec. 1410 num. 27. & decis. 1043. num. 3.*
217 Declara decimoseptimò, immunitatẽ cõcessã alicui, ne subeat munera publica, & quòd nõ teneatur ad solutionem collectarũ, cessare, quando sciret se descriptum in libro vectigalium, vel in æstimo, & intra decem dies non appellauit; *Angel. in l. 1. §. si quis tutor, ff. quand. appell. sit, Ias. in l. falso, num. 3. C. de diuers. rescrip. Alban. ad Bart. in l. omnes populi, num. 54. ff. de iust. & iur. Alex. cons. 101. num. 10. lib. 1. Gozad. cons. 23. Dec. cons. 638. Communitas, n. 9. vers. non obstat, Abb. in c. cum accessis-*
218 *set, num. 7. & seq. de constitut.* qui loquitur in eo, qui spontè soluit collectã absque protestatione, vt sibi præiudicet in futurum. In eo verò, qui habeat priuilegium generale, ne subeat aliqua munera publica, licèt spontè vnum acceptauit, non præiudicat sibi in alijs, nec etiam in illo, si denuò ad illud eligatur; *per text. in l. voluntaria, vbi etiã hoc notant Bart. & Salycet. C. de excus.*
219 *tutor. Gratian. in addit. ad suas decis. Marchiæ, decis. 146. num. 3.* Quæ tamen conclusio fallit in acceptante Decurionatum, quia ex tali acceptatione prouenit, vt quis assumatur ad alia officia, *arg. textus in c. translato, de constit.* vbi quod de vno connexorum statuitur, ad alium connexum extenditur, & qui vult antecedens, censetur etiam velle omne necessarium consequens, & id, quod ex eo sequitur, *l. 2. ff. de iurisd. omn. iud. Carot. in c. cum quid, in prima par. in prin. n. 1. de reg. iur. in 6. quẽ citat Surd. decis. 215. n. 5. & decis. 239. nu. 12. & decis. 278. num. 17.*

Et

Et quod attinet ad id, quod diximus de eo, qui non appellat, vbi sciuerit, se descriptum in libro æstimi; vide quæ cumulat *Anton.Gabr.in suis conclus.lib. 6.de iure immunit. concl.1. per tot.* vbi verò decurio cogendus sit acceptare
220 munera publica in aliquo loco, & eodē tempore vocetur in loco originis, & in loco domicilij; potior erit causa domicilij, quàm originis; *Io.de Plat.in l.exemplo,num.4.post gloss.ibi,C.de decurion.lib.*10.

221 Declara decimooctauo, immunitatem concessam a Principe regularitèr non esse porrigendam ad munera ordinaria; *l.vnic.& ibi Bart. & Scribentes,C.de vacat. publ.mun.lib.*10.

Amplia, hanc immunitatem potius præsumendam esse extortam ob petētis importunitatem, quàm ex mera ipsius Principis voluntate; *l.vacuatis*, C.*de decur.lib.*10.*Anchar.cons.*389. *visis diligentèr, num.*3. *vers. de iure namque communi*, quem refert, & sequitur *Alban.in annot.ad Bart. in l.omnes populi,num.*52.*ff.de iust.& iur.*

Amplia secundò, nullam immunita-
222 tē excusare a publicis muneribus realibus, etiamsi quis sit de domo Principis; notat *Io.de Plat.in l.nullus,& in l. curiales qui sese*,C. *de decurion.lib.*10.

Amplia tertiò, immunitatem non
223 valere, nisi tria in sua concessione concurrant; primum est, vt concessio fiat a Principe, nam alius quàm Princeps nō potest concedere immunitatē gratiosam; *l.a muneribus,l.nemo*, C. *de decur. lib.*10. Secundum est, vt assignetur aliqua iusta, & rationabilis causa, quę Principem moueat ad concedendum; omnis enim excusatio, seu immunitas nititur æquitati mitiganti rigorem, quo vocantur omnes ad munera, *l.*1.*ff. de vacat.muner.& ibi Bart. l. qui æquitate,ff.de dol.except.* Tertium requisitum est, vt concessio sit temporanea; nam etiam hæc si sit gratiosa, a solo Principe conceditur, *d.l.nemo, in fin. Io.de Plat.post gloss.in l.*1.*num.*1.*&* 2.C.*de his qui a princip.vacat.impetr.lib.*10.

224 Amplia quartò, necessarium esse in concessione immunitatis a Principe facta, vt dicatur primò, Princeps concedit immunitatem ab omnibus muneribus, & oneribus etiam personalibus; Secundò ab ordinarijs, & extraordinarijs, aliàs solùm extraordinariæ censentur remissa; *Cæpoll.in cautel.* 63.*quia priuilegium,num.*1. Tertiò requiritur, vt fiat motu proprio, quia ista clausula regularitèr non præsumitur, nisi exprimatur, imò potius præsumitur contrarium, nempe concessionem esse factam ob importunitatem partis petentis; *Bart in l.*1.*num.*10. *&* 11.*C. de petit. bon.subl. lib.*10. & habemus *textum in c. motu proprio, de præben.in 6.& ibi Canonistæ*, qui alia cumulāt de virtute huius clausulæ. Quartò requiritur, vt in rescripto Principis apponatur clausula, *non obstante,l.vacuatis*,C.*de decur.lib.*10.*vel alia lege; ita Bart.loco cit.Cæpoll.cautel.*116.*nonnulli, num.* 2. *& ferè per tot.* quem sequitur *Alban.ad Bart.in l.omnes populi,num.*52.*ff.de iust.& iur. Io. de Plat. in d.l.*1.*n.*7. *vers. & sic patet, C.de petit. bon.sublat.lib.*10. vbi satis benè differit
225 de his clausulis, *non obstan. & motu proprio;* & quærit, an concessio Principis præsumatur potius ad petitionem partis, seu motu proprio, & ait, præsumendam potius ad petitionem partis, vt ibi per eum, *vers.sed quæro*, & si maior notitia huius clausulæ, *motu proprio*, quæratur, videndus est *Ant.Gabr. de clausul.concl.*2.

Amplia quintò, multò magis inua-
226 lidam esse immunitatem concessam ab aliqua Vniuersitate, *vt diximus supra hoc eodem cap.declarat.*6. & quando Vniuersitas concedere possit immunitatem, vide *Ioseph.Ludouic.dec. Perus.* 3.*num.*8.

Amplia sextò, quòd licèt aliquod
227 Castrum, Villa, seu prædium existens intra territorium, comitatum, seu parochiam alicuius Ciuitatis, vel parochiæ, quæ per aliquod tempus non soluerunt collectas, seu decimas, quòd nihilominus Ciuitas, seu parochus habent intentionem fundatam in iure, vt possint cogere d. Castra, Villas, & dominos prædiorum ad soluendum decimas, collectas, & tributa: *Rota coram Seraphin.decis.*1047 *nu.*1.*&* 2. vbi redditur ratio, quia magis attenditur causa possessionis, quàm exercitium; *& coram Ludouis.decis.*449.*nu.*2.*Beltram. in addit.ad eundem Ludouis.decis.*312. *num.*4. *Marescott.var.resolut.lib.*1.*cap.* 12.*num* 13. qui loquuntur in decimis. De collectis autem, & tributis, *Oldrad. cons.* 254. *num.*17. *vers.sed ad istud respondetur*; quē refert, & sequitur *Surd. cons.* 429. *num.* 41. *&* 42. vbi declarat,
228 regulam, res inter alios acta tertio nocere non debet, vt non habeat locum

cum in exactione tributorum, & collectarum, quia eò ipso quod hæc sint exacta, probant exactionem, & quòd res sic est acta, etiam quoad tertios: & per
229 exactionem, quæ fit ab aliquibus, acquiritur, & conseruatur possessio exigendi ab omnibus; quia iurisdictio est vnum totum, ad cuius possessionem acquirendam non est necesse singulos actus iurisdictionis exercere contra singulas personas, sed sufficit aliquos actus exerceri in aliquas personas, & per eos ius acquiritur in omnes alios; sicuti ad vnius prædij possessionem acquirendam nō est necesse singulas glebas circumambulare, *vt ait ibi Surd.* qui alia quoque ad rem facientia adducit.

230 Limita primò positas ampliationes, quando quis spatio quadraginta annorum gauisus fuit immunitate; tūc enim perpetuò seruanda erit, nec reuocabitur; *M.Soccin.iun.cons.76.nu.*58.quem refert, & sequitur *Alban.ad Bart. in l.omnes populi num.*53.*ff.de iust.& iur.* quæ tamen limitatio procedit, quando quis requisitus soluere recusauit, & deinde per triginta annos onera non subijt; *Ioseph Ludou decis.Perus.*3. *n.*3. *part.*1. sed non esse necessariam requisitionem, seu interpellationem, sed sufficere cessationem a solutione per quadraginta annos concludit *Eugen. cons.* 91. *supponitur in facti specie, num.*31. *& alibi lib.* 1. qui tamen loquitur in collectis personalibus; sicut etiam hoc voluit in decimis personalibus *Rebuff. de decim. quæst.*13.*num.*44.& quòd immunitas a solutione decimarum consuetudine, quæ per quadraginta annos obseruata fuerit, induci possit, idem *Rebuff. scribit d. quæst.*13. *num.*46. *& alibi, & latius Moneta vod.tract.de decim.cap.*5 *quæst.*4. vbi quærit, an consuetudo aliquam vim habeat in eximēdo aliquos a decimarum solutione, quem vide; nam eius verba rescribere longum esset; non omittam tamen differentiam, quam ipse *num.*85. assignat
231 inter consuetudinem, & præscriptionem, itaut per consuetudinem ius quodammodo acquiratur in communi, & publico: per præscriptionem verò acquiritur ius priuato, & particulari; itaut ad prescribendum ius decimandi, seu non soluendi decimas, acquiratur tempus immemorabile, ad inducendā verò consuetudinem sufficiant quadraginta anni, *vt ibi num.* 104. *Rebuff. d. quæst.*13.*num.*53. vbi declarat, tunc esse necessarium tempus quadraginta annorum, quando consuetudo est cōtra ius; *c. fin.de consuet.in 6.* sed quando est præter ius, decem anni sufficiūt, *per textum in c.ad Apostolicæ,de decim.* ponderando verba, *diu obtenta*; nam, *diu*, dicitur tempus decem annorum, seu diuturna consuetudo; *l.de quibus,& l.diuturna, ff.de legib.*

232 Limita secundò, in concessione immunitatis facta causa remunerationis; *Eugen.cons.*24.*num.*11.*& alibi,& n.*16 ait immunitatem causa remunerationis concessam potius contractum, quam gratiam censeri, *lib.*2. *Natta cons.* 242. *sub num.*3.*vers. quia ex hoc, & alij ab eodem Eugen.relatis; qui num* 18.extendit, immunitatem concessam per viam contractus, sine dubio trāsire ad filios; & faciunt, quæ *idem Eugen. scribit in præcit.cons.*92.*lib.*1.

233 Declara decimononò, immunitatē, seu exemptionem concessam alicui Vniuersitati non extendi ad fœminas nuptas extra illam Vniuersitatem, quæ proprio foro, & domicilio relicto, sequuntur forum, & domicilium viri; *l.origine,C.de municip.& origin. lib.*10. *l.exigere, ff. de iudic. l.cum quadam puella, ff.de iurisd. omnium iud.l.fin.C. de bon.mater.* quæ iura ad hanc conclusionē probandam adducit *Natta cons.* 139 *num. fin.& vide Bart.in l.quoties, num.*2.*l o.de Plat.num.*1. *C.de priuileg.*
234 *scholar.lib.*12. qui scribunt, immunitatem concessam alicui pro se, & descendentibus suis masculis, & fœminis, tūc, & eo casu extendendam esse ad descēdentes per lineam fœmininam, quousque fœminæ sunt viduæ, & innuptæ, vbi verò copulatæ sunt marito, amissam esse immunitatem, & priuilegium, quia, vt dictum est, mulieres transeunt in familiā viri, eiusque forum sortiuntur, & statutum, vt est *textus in l. mulieres, C.de dignit. lib.*12. *& vide Felin. in c.nouit ille, num.*2.*de iudic.*

235 Quid autem, si mulier non sponte, sed ex voluntate parentum nubat extra territorium, vtrum perdat priuilegia originis, & beneficia statutorum? vide *Rotam apud Seraph. decis.*8c *6. fuit dubitatum, num.*4. quæ negatiuè respondit. Et quid, si mulier excludatur, an talis exclusio porrigatur etiam ad eius filios natos extra territorium? negatiuam tenuit etiam *Rota coram eodem Seraphino decis*, 822. *num.*1. *& per tot.*

quæ loquitur in terminis statuti Parmensis excludentis fœminas nuptas extra illius territorium, a successione sibi delata intra territorium; & vide etiam *aliam dec. coram eod. Seraph.*843. *in eadem causa factam.*

An verò vir, qui duxit vxorem fore-
236 sem, & habuit dotem in bonis existentibus intra fines loci originis suæ vxoris, gaudeat immunitate a vectigalibus, & gabellis in extractione fructuum dotalium, prout gaudent originarii? hanc quæstionem posuit *Natta consil,* 139.*num.*17.*vers.circa tert num,& in num.sequ.* & negatiuè respondet, præcipuè quando verba exemptionis in personam diriguntur, itaut priuilegium sit personale, & ad alienigenas non extendatur, *c. fané, de priuileg. l.licitatio, §. fin. ff. de publ. c.* fructus enim dotalium prædiorum sunt mariti forensis; & sic personæ non priuilegiatæ; *l. pro oneribus, C. de iur. dot. l. dotis fructus, ff. eod.* imo maritus dicitur possidere prædia dotalia, *l. Pomponius, §. in dotem, vbi gloss. & Bart. ff. de acquir. poss. & l. vnica, C. de vsucap. pro dote*;
237 adde fortius, tributorum præstationem pro fundis dotalibus ad maritos, non ad vxores spectare, *l. neque, ff. de impens. in reb. dot. factis. Natta d. conf.*139 *num* 19. *&* 20. si verò dubitetur, an priuilegium immunitatis sit personale, vel reale, vide pulchrum *consil. An-*
238 *char.*357. *per tot. Abb. in c. quoniam, n.*8.*vers. sed conclude, de off. & potest. iud. deleg.*

Quid autem si mulier nupta extra
239 locum originis habeat alia bona vltra dotem ex aliqua successione sibi delata in loco originis, numquid pro illis bonis gaudere debeat immunitate? negatiuam partem videtur defendere *Natta d. consil.*139. *num.*21. In contra-
240 rium facit, quod dixit *Rota coram Seraphino decis.*843. *fuit dubitatum, n.*3. vbi quòd decretum excludens forenses a successione non comprehendit successionem in bonis paternis, vel maternis, maximè si decretum non contineat dictionem aliquam vniuersalem negatiuam; & licèt mulier ratione originis sit habenda subdita statuto loci, a quo trahit originem, nec propterea dicatur propriè forensis, attamen nec propriè dicitur subdita statuto, quia non sustinet onera personalia, *vt dicta*
241 *decis. num.*1. Faciunt etiam tradita per *Felin. in c. super eo, nu.*2. *de testib.* dum ait, iniuriam illatam filiæ etiam nuptæ, vindicandam esse per eius patrem, & illi dandam actionem iniuriarum, quia adhuc dicitur esse in potestate patris, & retinere domicilium originis; sed hæc opinio Felini filiam scilicet nuptã non amittere domicilium originis, videtur intelligenda iuxta distinctionem *Rota apud Seraph. in decis.*806. *num.*4.
242 quando filia nupta est a patre extra territorium, nam plerumque puellæ ob ætatis infirmitatem, & sexus imbecillitatem ignorant quid agant parentes, vnde non est æquum eis præiudicium inferre, cum ob paternam reuerentiam facilè inducantur ad id, quod nesciunt, & ignorant, *Rimin. Sen. consil.*427 *nu.*24. *vers. secundum funda-*
243 *mentum, & num.*25. nec potuisse dici mutasse domicilium originis, quia ad hoc requiritur animus perpetuò habitandi in loco, & iste animus debet esse firmus, & non vagus; *Rota coram Ludouis. decis.*279 *num.*11.12. *&* 26. vbi habetur adeo necessarium esse animum permanendi in loco, vt etiamsi per centum annos, quis habitet cum animo recedendi, non cõtrahat domicilium;
244 *Rolan. consil.*79. *num.*51. *lib.*3. in puellis autem a parentibus extra territorium nuptis non potest considerari talis animus firmus, & non vagus; & ideo in isto casu videtur procedere dictum opinio Felini, non autem quando mulier sponte se ipsam nubat extra territoriũ, vt obseruat *Rimin. Sen. d. consil.*427. *n.*25 *Rota coram Seraph. d. decis.*806. *loco cit.* siquidem in ista muliere benè colligitur animus contrahendi domicilium in loco viri, quia spontè nupsit, & fortius procedit, si per decennium continuò in domo viri forensis habitauerit; *Rol. d. consil.*79. *nu.*51. *&* 52. *lib.*3. *Surd. consil.*371. *num.*47. *& alibi, quos refert Beltram. ad d. decis.*279. *num.* 26. *Ludouisij.*

Verùm si non appareat, a quo nup-
245 ta fuerit mulier, a patre nupta in fuisse præsumendum, & alleganti cõtrarium probandum esse, dixit *Rota coram Seraph. decis.*831. *fuit iterum proposita, num. fin.*
246 Quod autem diximus, maritum forensem teneri ad vectigalia, & gabellas pro bonis, quæ possidet ratione dotis in loco originis suæ vxoris, an si ipse maritus deferat fructus dictorum bonorum ad locum sui domicilij, teneatur etiam ibi soluere gabellas? & licèt

licèt regularitèr dicatur, gabellam semel solutam non esse amplius soluendam, attamen *Lucas de Penn.in l. fin. num.27.vers.vigesimo quaeritur,C.de quib.mun.nemin.liceat se excus. lib.10.* dicit, soluendam esse in vtroque loco; in Ciuitate quidem, vbi bona sita sunt, & fructus fuerunt percepti ratione possessionis, in alia verò, in quam delati sunt fructus ratione quaestus, & negociationis, si quid ex illis lucratus est: ita *Lucas* reddens rationem, quia fructus in alium locum iam translati desinunt esse prioris Ciuitatis, in qua nati sunt, 21.*quaest.2.c si quis iam translatus; & dixit etiam supra idem Lucas num.25.vers. dec.mosextò quaeritur*.

247 Declara vigesimò, immunitatem concessam domino predij nõ esse porrigendam ad colonos; *Federic. de Sen. cons.*111.*num.*10. *vers. item quaeritur*, vbi concludit, colonos partiarios colentes praedia Ecclesiarum teneri ad partem onerum impositorum per dominum temporalem, quàmuis Ecclesia non teneatur; *l.2.C.de Epis.& cleric.c. quantum,de censib.* haec tamen immunitas non extenditur ad colonos, quorum separata est conditio, & ratio; *Eugen.cons.96.nu.1.& 2 lib.1. Bald. cons. 31. Statuto Ciuitatis Astensis, ad fin. lib.1. Parpal.in l.placet,num.73. C.de sacros.Eccles.& alij relati a Festas. de collect. part.4. cap 2. num.50. Gutierez de gabell.quaest.44.num.3 & seq.* qui firmat, conductores decimarum Eccle-
248 siarum teneri ad gabellas; & vide *Luc. de Penna in l. fin.num 26.vers. decimo septimò quaeritur,C.de quib.mun. nem. liceat se excus. lib.*10. praemissa tamen procedunt, quando immunitas fuit
249 concessa contemplatione personae, nõ autem fundi, quae dicitur realis, & extenditur ad colonos; *Rota decis.4.n.1. & 2.de priuil.in antiquis*. Sed quoniã haec cõclusio de Colonis Ecclesiarum, & personarum differitur a *Carolo de Graff.de effect.clericat.effect.3.num.50. ampliatur octauò, & pluribus sequent.* hic te lectorem reijcio, meque subscribo, cum sit magis consona libertati Ecclesiasticae, & resolutionibus in sacra Congregatione Immunitatis prudentèr factis; & vide etiam *eundem Graff. loco cit.num.146.ampliat.30.& in num. sequentibus vsque ad num.152.ampl.31* vbi quatuor affert limitationes videndas.

Secundò, procedere possunt in datijs, & gabellis, quae soluuntur ratione bonorum, & fructuum, non autem in collectis, quae indicuntur per aes, & libram, seu per catastum ratione bonorum immobilium, quę domino praedij, non colonis sunt descripta; & ita intelligendam esse opinionem *Fed. de Sen. in d.cons.111.num.10.dicit Festas. de collect.d. part.4. cap.2. num. 56. Eugen. d.cons.96. num.13.* haec tamen ratio nõ omnino placet *Osasch.dec.83.refricatur in dubium, num.3. vers. sed haec ratio;*
250 siquidem vsufructuarius (vt ipse ait) licèt non sit dominus, tenetur tamen ad collectas; *l. si pendentes, §. si quid cloacarij, ff.de vsufr.leg. sub num. aut 6. sequutus Alex. cons.35.num.1. vol.4.* ait, munus collectarum imponendum esse illis, qui possident pro suo, & iure suo faciunt fructus suos; *Bellon.cons.27 num.9.vers.est tamen,& num.seq.* respondet, seu potius declarat *Bart. in l.1.C.de annon.& tribut lib.10.* dicentem, colonum, qui nummis colit, te-
251 neri ad collectas, cum percipiat omnes fructus, & collecta sequitur fructus; siquidem *Bart.* hic loquitur de tributis, & oneribus realibus, secus autem in collectis, quae imponuntur personae pro rebus, vnde concludit, colonum non teneri ad collectas, & si soluat pro domino, potest illas repetere; *Ias.in l. 1.num 30.C. de iur.emphit. haec Bellon. d.cons.27. num.10.* & de iure, & aequitate tenuisse *Senatum Pedem. scribit Osasch.decis.83.num 9. Leon.in thes. fori Eccles. par.1. de immunit.Eccles.ca.14 num. 6. vers. & quod attinet*; Verùm quia in agro Vercellẽsi aderat vniuersalis consuetudo collectandi colonos pro parte colonica; ideo idem Senatus censuit, non esse ab ipsa consuetudine recedendum, motus ex communi cõclusione, qua disponitur in collectis
252 exigendis seruandam esse consuetudinem; *Ias. d.l.1. num.32. C. de iur.emphit. Paris.cons.25.num.54. 97. & 98. lib.1.*

253 Tertiò procedit declaratio in colonis, & ministris priuilegiatorum, qui cum animalibus damnum dederint in praedijs alienis, itaut teneantur non solum ad emendationem damni, sed etiam ad poenas statutarias; ita decisum inuenio a sacra Congregatione Boni Regiminis in haec verba. [*A Monsig. Gouernatore della Marca.* Hà esposto qud l'Agente di cotesta Prouincia, che li lauoratori, ministri, e garzoni di per-

sone priuilegiate pretendano poter dannificare con il bestiame loro le possessioni, senza essere obligati ad altro, che all'emenda del danno, e la Congregatione hà risoluto, che si astringano à pagare non solo il danno, ma anche la pena, come lei vedrà, che segua. Roma li 10. Febraro 1596.

Come fratello

Il Card. Aldobrandino.

Verùm si pro personis priuilegiatis intelligantur etiam personæ ecclesiasticæ? recurrendum erit ad ea, quæ diximus supra *cap.42. de sumptib. & expensis*, vbi posuimus decretum sacræ Congregationis super controuersijs iurisdictionalibus die 6. Decembris 1627 editum, iura, & allegationes quasdam pro Vniuersitatibus Status Ecclesiastici.

254 Quartò procedit declaratio in colono, qui conduxit fundum sub responsione facienda in pecunia, iraut omnes fructus ex re conducta colligendi remaneant penes ipsum colonum, ita singulariter notandum scribit *Ias. in l.1. num.32. C. de iur. emphit.* dicens, hoc etiam adnotasse *Bart. in l.1. C. de annon. & trib. lib.10.* reddens rationem, quia onus collectarũ respicit ipsos fructus, & consequentèr ad eum, ad quem spectant ipsi fructus.

Hæc tamen Iasonis opinio non est omninò tuta, vt notat *Bellon. in cons. 17. n.10.* quia non benè percipit *Bart. qui in d.l.1. C. de annon. & trib.* loquitur in tributis, quæ ex dispositione legis soluebantur in frumento nato in agro, non autem in collectis, quæ imponuntur personis pro rebus; & ita declarat *Alex. in cons.4. videretur stantibus, num.4. lib.5.* quem refert, & sequitur *Bellon. d. cons.27. num.10, Osasch. decis.83, num.9. Adden. ad d. cons.4. Alex. in verb realibus, vers. cæterũ multũ errant, Luc. de Penn. in d.l.1. vers. quod intellige, C. de annon. & tribut.* qui licèt videatur velle, hoc esse verum in locationibus ad breue tempus; tamen idem dicendum volunt alij in locatione ad longum tempus, quando apud ipsum remanet nedum directum dominium, sed etiam percipit pensionem correspondentem fructibus; *gloss. in l. hi penes, in verb. recipi, C. de agric. & cens. lib.11. & ibi Andr. de Barul. in princ. Io. de Plat. num.2. vers. est etiam argumentum, & alij relati a Pes ās. de collect. part.4. cap.2. num.52. & 54.* vbi ait, hanc conclusionem esse veram indifferentèr, siue sint coloni Ecclesiæ, siue priuatorum; *& supra part.2. cap. fin. num.38.*

255 Nec obstat, quòd emphyteuta, & feudatarius, qui etiam dicuntur conductores ad longum tempus, teneantur ad collectas; eo tamen modo, quo diximus supra *ex Graff. de effect. cleric. cap.3. num.78. & seq.* & scribit *Luc. de Penna in d.l.1 C. de annon. & trib. lib. 10. Bald. cons.31. num.2. vol.1. Alex. cons.101. num.11. lib.1. Iul. Perrett. de gabell. num.372. Bart. in l. placet, nu.41. C. de sacros. Eccles. Pesas. de collect. par. 4. cap.2. num.43.* qui ait, licèt directum dominium sit Ecclesiæ, quæ est immunis a collectis, tamen quia emphyteuta facit fructus suos, hac ratione renetur ad collectas; & *num.47.* respondendo ad contraria dicit, quando bona emphyteutica allibrantur in æstimo, minus estimantur propter onus censuum, quod soluunt domino directo, & hoc considerant peræquatores, quia minus fructus percipiunt ob censum, quàm si libera essent; *l. pro locis, & ibi Bart. notat*, qui plus fructus colligit, plus soluit, qui minus, minus; *C. de annon. & tribut. lib.10.* Non obstat, inquam, si dicatur, quòd sicut emphyteuta, & feudatarius tenentur ad collectas, ita etiam teneantur conductores ad longum tempus, quia hic etiam faciat fructus suos, maximè quando soluit pensionem in pecunia, & tam in emphyteuta, quàm in conductore ad longum tempus transit vtile dominiũ, vt dicit *Alex. cons.112. videtur in præsenti, num.3. lib.1.* Nam ipse declarat conclusionem dicens; licèt in conductore ad longum tempus transeat vtile dominium, sicut in emphyteuta, differunt tamen inter se; quia emphyteuta soluit canonem in recognitionem directi dominij; conductor verò ad longum tempus soluit pro vsu rei, & emphyteuta soluit quid modicum, vt declarat *Graffius de effect. cler. effect.3. num.81. & seq.* conductor verò pẽsionem correspondentem fructibus, aliàs esset contractus læsiuus, & deberet rescindi; & hoc etiam scripserunt alij multi relati a *Thesaur. decis.80. num.5.* & tam conductorem, quàm emphyteutam habere ius in re dicit *Redoan. de reb. Eccl. non alien. quæst.24. de caducit. §. sed colonus, num.15. & 16.* addens, differre tamen in multis; nam colo-

256

257

colonus ex natura contractus non tenetur meliorare, quemadmodum tenetur emphyteuta; colonus repetit, quòd necessariò, & vtilitèr in re conducta impendit; *vt idem Redoan. scribit eodem tract. quæst. 17. de melioramentorum refectione, §.colonus, & in-*
258 *quilinus, num. 2. & 3.* Et si dubitetur, an contractus sit emphyteuticus, seu locationis, habendam esse responsionis annuæ rationem, & an sit correspondens fructibus, qui in fundo colliguntur, *Rol. a Vall. consl. 96. nu. 43. 44 lib. 1 Lud. Bologn. consl. 54. num. 4. And. Barbat. consl. 14. num. 35. & seq. lib. 2. vers. itē probo subtilius, Alex. consl. 112. videtur in præsenti, num. 3. lib. 1. Magon. decis. Lucen. 12. num. 20. & illi adden. in lit. F.*

Et hanc quæstionem, an contractus sit censendus emphyteuticus, siue locationis ad longum tempus, quando in ipso contractu sit apposita conditio meliorandi fundum, habui aliàs in facto inter Illustriss. D. Philibertū a Burdesia Dominum, & Baronem Castri Filacciani ex vna, & homines eiusdem Castri partibus ex altera; & ex hac quæstione insurrexit alia, quisnam ex ipsis collitigantibus teneatur ad collectas, & onera Cameralia, an inquam Dominus, & Baro, an verò subditi, & vasalli? quæ tamen quæstio vel dexteritate Domini, vel timore subditorum nondum decisa fuit, vt mihi relatum est.

Verùm ne aliqua amaritudo remaneat in hac quæstione, an possint, vel ne collectari emphyteutæ Ecclesiarum, subijcio me ad ea, quæ sancita sunt in sacra Congregatione Immunitatis.

Declara vigesimoprimò. Mutatio
259 facta ab Vniuersitate super modo exigendi collectas a suis ciuibus, puta si antea exigebatur per capita, & fumantes, postea confecto libro æstimi, seu catastri, exigitur per æs, & libram, seu ex venditione herbarum, & pascuorū super prædijs ciuium, qui tale ius vendendi pascua cesserunt Vniuersitatibus; hæc inquam mutatio non eximit, seu immunitatem tribuit ipsis ciuibus ab onere collectarum. Primò, quia ille, qui rei pretio vtitur, re ipsa vti videtur, cuius loco pretium subrogatur; *l. 45. quia qui pretio, ff. de vsufruct. Roman.*
260 *consl. 198. non est dubium. num. 3.* Secundò, quia eadem onera dicuntur, in quibus non mutatur res, persona, vel causa, licèt aliqua qualitas, vel accidentia alterentur; *l. proponebatur, ff. de iudic. l. cum quæritur, l. cum de hoc, l. an eadem, §. idem corpus, ff. de re iudic. Roman. d. consl. 198. num. 1.* qui ponit exēplum in gabella, quæ prius soluebatur in farina, postea fuit indicta, vt solueretur in frumento, vt nihilominus sit eadem gabella, quia eadem est res, & quòd appellatur onus gabellæ farinæ, & grani, eadē est persona, quia eædem personæ soluunt, ergo licèt varietur qualitas, aut alteretur circa modum soluendi, nihilominus eadem onera censentur; ita *Roman.* qui pluribus hanc conclusionem exornat; vide etiam quę diximus *supra cap. 35. de collectis, num.*
261 *164. & seq.* & quæ tradit *Rebuff. de decim. quæst. 6. num. 34. & 35.* dum firmat, decimā solitam solui pro domo, si hæc destruatur, & fiat vinea, adhuc eodem modo soluendam esse; & idem iuris erit, si ex vinea fiat ager arabilis, & è contra, vt semper eadem decima soluatur, quia mutatio qualitatis non alterat obligationem, nec perdit suam decimam ille, qui eam habebat antea.

Declara vigesimosecundò, immuni-
262 tatem concessam vni Vniuersitati, seu illius hominibus non soluendi gabellā vnius iulij pro quolibet rubro frumēti molēdo, quam quidem immunitatem habebat Vniuersitas Centumcellarum, non esse extendendam ad aliam Vniuersitatem vicinam, in qua ista gabella soluitur, etiamsi homines illius portēt frumentum ad molendum in loco immuni; nam tenetur soluere gabellam, vbi comeditur panis ex farina, quæ fuit confecta in loco immuni. Primò, quia attenditur locus, ex quo extrahitur frumentum, quod remanet eodem onere grauatum; secundò, quia publicanus dicere posset, hoc factum esse in fraudem gabellæ, & sui præiudiciū, quod esse non debet; tertiò, quia res non dicitur esse in loco medio, per quem transit, etiamsi per plures dies ibi quiescat, quia non est ea destinatione animi ibi locata, vt maneat, sed vt perueniat ad terminum motus; *l. ex facto proponebatur, 35. ibi, res italicarū significatione eas contineri, quas perpetuò qui ibi habuit, atque ita disposuit, vt perpetuò haberet, ff. de hæred. instit. l. debitor, 32. in fin. ibi, vt ibi perpetuò essent, non temporis causa, ff. de pignor. & hipothec. l. quæsitum, 76. ff. de legat. 3.*

Et ista declaratio aptari poterit, vt pro-

procedat etiam a contrario; nempe si
ex loco immuni portetur frumentum
molendum ad locum, in quo soluitur
gabella, vt nihilominus gaudeat im-
munitate, quia onus nõ est impositum
huic frumento, prout est illud, de quo
supra dictum est; & hæc quæstio agita-
ta fuit inter Vniuersitatem Centum-
cellarum, vt diximus, immunem, &
Communitatem, seu publicanum Cor-
neti, vbi soluitur gabella, & pro immu-
nitate cõtra publicanum decisum fuit.

263 Primò, quia vna Ciuitas non potest
imponere legem rebus alterius Ciui-
tatis, *Alberic. de statut. lib.2. quæst.3.
quidam Reginus*, qui dat exemplum
in Regiense, qui volebat portare mer-
ces, vel arma ad Ciuitatem Cremonę,
& transire debebat per Ciuitatem Par-
mæ, vbi adest statutum prohibens harũ
rerum asportationem; & ideo quæsitũ
fuit, an Regiensis incidisset in pœnam
statuti, & negatiuè respondet *per text.
in l. si quis post hanc*, C. *de ædific. pri-
uat.*

Secundò, quia statutum vnius Ciui-
264 tatis disponens soluendam esse gabellã
pro extractione animalis ex ipsa Ciui-
tate facienda, hoc statutum intelligen-
dum erit de animalibus ipsius Ciuita-
tis, & Territorij, non autem de foren-
sibus, quæ per transitum extrahuntur,
ita *Ferrett. de gabell. num.43. per tex. in
l. Cæsar, ff. de public. & in l. si quis post
hanc, vbi gloss. in verb. solũmodo, Natta
cons.139. Andreas Siculus, nu.8. & seq.*
qui ait, statutum prohibens extrahi fru-
mentum, vel victualia de aliquo loco,
nisi soluatur gabella, habebit locum
in frumento, & victualibus natis in lo-
co statuti.

265 Tertiò magis præcisè ad rem, de qua
loquimur; gabella non est soluenda ab
eo, qui propter siccitatem fuit coactus
ire ad molendum in loco gabellæ ob-
noxio, ita *Io. de Plat. in l.1. ad fin. vers.
facit etiam, C. de naufrag. lib.11. Ripa de
priuileg. contract. tempore pestis, nu.161.
& diximus supra cap. 47. de vectigal.
num.98.*

266 Declara vigesimotertiò, immunita-
tem præscriptam ab aliquibus ciuibus
non soluendi collectas, a sua Ciuitate
impositas, non esse intelligendam, vt
267 propterea dicatur sublata consuetudo,
& ius collectandi, quia per non vsum
non tollitur lex, seu consuetudo, *Cyn.
in l.11. C. quæ sit long. consuet. Bart. in
proœm. digestorũ, §. & antea notant*,
Canon. in c. Ioannes, de cler. coniug. liqui-
dem ex non actibus non inducitur cõ-
suetudo; *Petr. Rauen. in tit. de consuet.
section.4. ex sententijs, num.40.* qui sub-
dit; oportet igitur, vt probetur de cõ-
temptu legis, vel iuris; v.g. si probetur
ciues fuisse per longum tempus requi-
sitos, & grauatos ad soluendum colle-
ctas; ipsi verò per idem tempus sem-
per contradixerint, & præcepta con-
tempserint, aliàs non diceture inducta
consuetudo non soluendi, neque im-
munitas; & refert *Baldum ita scriben-
tem in l. de quibus, vers. sed numquid
ex actibus, ff. de legib.* Et hanc declara-
tionem pluribus exornat *Aegid. Tho-
mat. de collect. § exactis ecclesiasticis, nu.
26. 27. & 28.* vbi concludit, nobiles nõ
posse vti aliqua præscriptione, vt effu-
giant solutionem munerum, cum sit
contra ius publicum, & respondet ad
ea, quæ in contrarium adducuntur.
*Alex. verò in cons.136. in causa, & lite,
col. pen. num.19. vers. item ad hoc vol.2.
quem sequitur Balb. de præscript. 2. par.
4 principalis, quæst.7. num.4. pag. apud*
268 *me* 424. non negant absolutè præscrip-
tionem, sed dicunt, ad hoc vt præscri-
batur libertas, & immunitas ab onere
collectarum, plura requiruntur, quæ in
processu probanda sunt; & hoc quoque
vult *Purpurat. cons.489. num.13. & fe-
rè per tot.*

Primò, vt prætendens huiusmodi
præscriptionem probet se fuisse aliquo
tempore requisitum ad soluendum
collectas, aliàs nunquam præscribit li-
bertatem, seu immunitatem non sol-
uendi, *l. cum scimus, cum ibi notatis per
Bart. C. de agric. & cens. lib.11.*

Secundò requiritur aliquod factum
ipsius præscribere volentis, idest con-
tradictio, & recusatio soluendi, *l. hæc
autem iura, ff. de seruit. vrb. præd. & fa-
ciunt notata per gloss. & Doctor. in l. qui
luminibus, ff. eodem, & l.1. C. de seruit.
& aqua*, dicentes, in præscribendis iu-
ribus negatiuis nunquam currit præ-
scriptio, nisi a tempore contradictio-
nis.

Tertiò requiritur, ad hoc vt præscri-
batur talis libertas, & immunitas, vt
adsit bona fides; *Bart. in l. eos, ff. de ser-
uit. vrb. præd. & in l. qui fundum, nu.2.
ff. quib. mod. ser. amitt. quem refert Alex.
d. cons.136. num.19. vers. item ad hoc, vt
præscriberetur, & num.20.* addit, huius-
modi bonam fidem allegandam esse.

Quartò requiritur probatio scientię,
& pa-

& patientia Vniuersitatis, contra quam
allegatur præscriptio; *idem Alex. dicto*
conf. 136. num 20. verf. item requireba-
tur alleg. iuri; & hanc conclusionem de-
clarat *Balb. loco cit.* distinguendo sic; aut
interuenit titulus coloratus concessio-
nis immunitatis licèt inualidæ, & suffi-
cit tempus quadraginta annorum, cô-
currente eo, quòd dicto tempore fue-
rit aliquando collectis generalitèr im-
posita, & nunquam soluta, licèt requi-
sitio, seu interpellatio non interuene-
rit; *Purpur. dicto consil. 489. num 12.*
& seq. aut non interuenit aliquis ti-
tulus coloratus, & tunc ad præscriben-
dam libertatem, seu immunitatem non
soluendi collectas requiruntur prædi-
cta quatuor *ab Alex. adducta dict. conf.*
136. Purpur. d. conf. 489 num. 13. vbi de-
269 clarat *Alex.* loquentem de consuetudi-
ne, non autē de præscriptione, dicens,
quòd consuetudo propriè dicitur, per
quam acquiritur vniuersis de populo;
præscriptio autem tribuit ius particu-
laribus personis; *Rebuff. de decim. quæst.*
13. num. 45. & addit Alex. d. conf. 136.
num. 20. huiusmodi consuetudinem
non soluendi probandam esse quòd
fuerit obtenta in iudicio contradicto-
rio, *l. cum de consuetudine, ff. de legib.*
ff. mat gloss. in § ex non scripto, Instit. de
iur. nat. gent. & ciuil. & in rub. C. quæ
sit long consuet.

Aliud quoque notandum scribit *Ias.*
in l. falso, num 2. verf quintò facit, C. de
270 *diuerf. rescrip.* Si Ciuitas, vel Vniuersi-
tas habuit occasionem collectandi ci-
ues, & distulit, nec illis tale onus im-
posuit, tunc videtur renunciasse priui-
legio. Secus verò si Vniuersitas non
habuit occasionem collectandi; nam
hoc casu etiamsi per centum annos ste-
tisset, non tamen amittit priuilegium,
& facultatem collectandi; ita *Ias. loco*
cit. post Bart. in l. in filijs, num. 2. in fin.
C. de decur. lib. 10.

Declara vigesimoquartò, immuni-
271 tatem præscriptam non soluendi col-
lectas super vno fundo, non esse exten-
dendam ad alios fundos postea quæsi-
tos, & pro quibus antea soluebatur col-
lecta; quia, vt pluriès dictum est, bona
transeunt cum onere suo in quemcum-
que possessorem, præsertim quando o-
nus est certum, inuariabile, & perpetuū
super re; *Barthol. Capoll. conf. ciuil. 3.*
num. 38. & seq. & ferè per tot.

272 Secundò, quia præscriptio, vt multis
placet, est odiosa, & ideo non extendi-
tur; sed tantùm dicitur præscriptum,
quantum possessum, ex latè deductis
per Anto. Gabriel. conclus. 2. de præscrip.
Put. decis 102. num. 2. lib. 1. in nouis; &
magis ad rem Rom. conf. 368. num. 8. &
seq. vbi quærit, an ex eo quòd frater
senior solus quæsiuit ius præsentandi in
aliquibus Ecclesijs ex præscriptione
censeatur etiam præscripsisse in alia
Ecclesia hoc idem ius præsentandi, &
negatiuè respondet, probatque dictum
ex pluribus.

Ea primò mouetur ratione, quia
præscriptio velut odiosa ad suos ter-
minos restringitur; itaut non extenda-
tur vltra quàm quis reperiatur posside-
re animo præscribendi; *l. 1. §. si quis, ff.*
de itin. actuque priuat. & ideo præscrip-
tio non extenditur de re ad rem, ne-
que de persona ad personam, neque
de loco ad locum; *Rota coram Seraph.*
decis 908. num 1. & 2. & decis. 802. &
ratio esse potest, quia immunitas a so-
lutione collectarum habet resistentiam
iuris, *l. 1. C. de imm. nem. conced. lib. 10. et*
diximus supra latius in princip. huius
gloss. vbi etiam retulimus Bullas Sum.
Pontif. reuocantes omnes exemptio-
nes, *& quascumque immunitates;* vbi
verò ius resistit, non fit extensio præ-
scriptionis, *c. dilectus, de cappel. monach.*

Secundò præscribens decimas anti-
274 quas in aliqua parochia non intelligi-
tur præscripsisse nouales, *c. cum contin-*
gat, 29. de decim. latè Moneta cap. 5. q. 5.
ferè per tot. de decim. & qui præscripsit
decimas vnius prædij, non dicitur præ-
scripsisse alterius prædij, *c. cum in tua,*
30. eodem tit. Innoc. c. tua, & infra verf.
verbi gratia si præscripsit, eodem tit. ait
præscriptionem adeo esse stricti iuris,
vt licèt quis præscripserit ius decimādi
per totam parochiam vno prædio ex-
cepto, in hoc nō intelligitur præscrip-
sisse, & si præscripta sit decima vini, si
vinea mutetur in fundum, debetur e-
tiam decima frumenti, quemadmodū
si destruatur domus, & fiat vinea, in re-
gra tamen decima soluenda erit, *Re-*
buff. de decim. quæst. 6, num. 34. & 35.

275 Tertiò, Episcopus præscribens ali-
quem actum Episcopalem in aliquo
hospitali, quod constat non esse reli-
giosum, non intelligitur præscripsisse
exercitium aliorum iurium Episcopa-
lium; *Feder. de Sen. conf. 125 aliàs 130.*
factum est tale quadam domus, num. 2.
verf. illud habet locum, relatus a Rom.
conf. 368. num. 12. a Felin. in c. auditis,
sub

sub num.19.verſ.Federic. pulchrè, de praeſcrip. quem vide, multa enim ad rem congerit *num.10.vſque ad nu.23.*

Quartò, Praelatus praeſcribens viſita-
276 tionem in vno loco, non tamen praeſcripſit procurationem, quàmuis regulariter ſibi annexa ſit; cum haec praeſcriptio ſit ſtricti iuris, & viſitatio ſine procuratione poſſit acquiri, *gloſſ. in c.odia, de reg.iur. in 6. Hoſtien. in c.cum officij, de praeſcrip.*

277 Quintò, Archidiaconus, qui iuriſdictionem exercuit in omnibus Monaſterijs, non poterit tamen hanc exercere in Monaſterijs denuò aedificatis; *Innoc. in c. dilecto filio, num.8. de offic. Archid.*

Sextò, praeſcriptio iuriſdictionis per ſuperiorem completa ſuper vna perſona, non extenditur ad aliam perſonam, eò quia ſtrictiſſimi iuris ſit, & odioſa, *Innoc. c. dilectus, num.3. verſ. & hoc eſt verum, de capell. monach.* quem refert, & ſequitur *Rom. d. conſ.368. num.14. & in ſeq.* reſpondet ad contraria.

Et haec declaratio, cum ſupra relatis concluſionibus, & illationibus notanda erit pro deciſione caſuum, qui frequentèr accidunt inter Communitates, & perſonas priuilegiatas, allegantes praeſcripſiſſe conſuetudinem non ſoluendi onera cameralia, & praetendentes extendere hanc conſuetudinem ad bona etiam poſtea quaeſita, quae vt dictum eſt, tranſeunt cum onere ſuo; & facit *deciſ. Rotae coram Seraph. 705. num. 2.* dum firmat, taxam impoſitam a Clem.
278 VII. ad fauorem Secretariorum Apoſtolicorum dominis, & poſſeſſoribus Oppidorum, & Caſtrorum, ſoluendam eſſe, quàmuis Oppida, & Caſtra veniāt ad perſonas priuilegiatas, non ſolùm quia res tranſit cum onere ſuo, ſed etiam quia eſt ius quaeſitum dominis Secretarijs ſuper illis Oppidis, & Caſtris, cui non cenſetur derogatum, niſi expreſsè ſit dictum, vt ibi fuſius.

Nec videntur ſuffragari, quae ſcribunt *Menoch conſ.160. n.15. & conſ.119. nu. 11. Surd. conſ. 262. num. 30. & alibi*
279 volentes ob mutationem perſonae mutari conditionem rei; quia Doctores iſti, & alij ab ipſis relati loquuntur, quando onera sūt perſonalia, vel mixta, incerta, & variabilia, non autem quando ſunt realia, certa, & inuariabilia, *vt idem Surd. fatetur d. conſ. 262. num. 31. & ſeq. verſ. Alciat. in conſ. & dixit Rota in Brunduſina gabella, corā Penia 13 Februarij 1604. & in Alben. gabellae, ſeu onerum, 28. Iunij 1620. coram Merlino, impreſſa tom. 6. recent. deciſ.339. Theſaur. fori eccleſ. de immunit. eccleſ. cap.14. num.28.*

280 Declara vigeſimoquintò, immunitatem conceſſam venientibus ad habitandum in aliquo loco, non tranſire ad haeredes, & filios, *Ripa reſp.3. n.14. de iur. emphit.* reddens rationem, quia filij, & haeredes nati in loco, vbi venerunt eorum auctores, dicuntur originarij illius loci, in quo nati ſunt, *l.1. l. aſſumptio. ff. ad municip.* & priuilegium conceſſum forenſibus venientibus ad habitandum non extenditur ad originarios, vt ipſe ait poſt *Bald & Panormit locis ab eo relatis.*

Declara vigeſimoſextò, immunitatē
281 conceſſam ab Vniuerſitate, quae recognoſcit ſuperiorem, non liberare impetrantem, etiamſi per ſeptuaginta annos fuerit in poſſeſſione, vel quaſi, nemine contradicente, aut requirente; *Ioſeph. Lud deciſ. Peruſin.3. num.5. & ſeq.* qui loquitur de quadam immuni-
282 tate conceſſa a Ciuitate Spoleti quibuſdam ruſticis de comitatu; & ampliat dictum, etiamſi pro impetratione talis immunitatis fuerit aliquid ſolutū; quia hoc amittitur vnà cum immunitate, *vt ibi per eum, num.7. poſt Bart. in l. in priuatis, §.1. ff. de pollicit. Oſaſch. deciſ. Pedem.95. num 16. verſ. in contrarium facit.*

283 Limita, ſi talis impetrans fuerit requiſitus ad ſoluendum, & recuſauerit, & contradixerit, & poſt huiuſmodi cōtradictionem, & recuſationem gauiſus fuerit immunitate per triginta, vel quadraginta annos; *Pariſ. conſ.25. nu.109. lib.1. & diximus ſup. declarat.23. verſ. 2 requiritur.*

284 Declara vigeſimoſeptimò, immunitatem conceſſam a ſolutione taxarum, licèt a ſupremo Principe, niſi in ea adſit derogatio de iure quaeſito non tollendo, non impedire eum, qui eſt in quaſi poſſeſſione exigendi, quin poſſit continuare etiam lite pendente; *Rota coram Seraph. deciſ.705. nu.2. & 4.* qui loquitur de ſolutione taxae dominorū Secretariorum Apoſtolicorum, & de quadam immunitate conceſſa a Paulo III. Excellentiſs. Dominis Ducibus Caſtri.

285 Declara vigeſimo octauò, immunitatem, quam praetendunt Conclauiſtę in vim quorundam priuilegiorum a Sum-

mis

mis Pontificibus statim atque ad apicē
Sanctæ Sedis sunt euecti, sibi conces-
sorum, non soluendi gabellas, & colle-
ctas, immunitatem hanc non esse ex-
tendendam, quominus teneantur ad
taxas, & collectas, quas imponunt V-
niuersitates pro soluendis oneribus ca-
meralibus, seu fiscalibus; quia cum
huiusmodi onera sint specialiter addi-
cta, & applicata fisco, etiamsi ostenda-
tur immunitas, vel priuilegium, potius
præsumitur extortum ob importunita-
tem petentium, quàm ex liberalitate
concedentis. *l. vectigalia*, 10. *l. quidquid*,
12. C. *de vectig. & commiss. l. vacuatis, &*
ibi Io. de Plat. C. de decurion. lib. 10. *Pe-*
trus de Anchar. cons. 389. *visis diligen-*
tèr, n. 3. *vers. his nō obstant. & in n. seqq.*
vsq; ad fin. quē refert, & sequitur *Card.*
Alban ad Bart. in l. omnes populi, nu. 52
ff. de iust. & iur. & habemus Constitu-
tiones Summorum Pontificum reuo-
catorias quarumcumque cōcessionum
immunitatis, & exemptionis a mune-
ribus cameralibus, nedum ab ipso fisco,
& Camera impositis, sed etiam ab Vni-
uersitatibus, vt fisco, & Cameræ satis-
faciant; & derogationes in his Consti-
tutionibus contentas sufficere ad in-
ualidanda priuilegia Conclauistarum,
quoad hanc scilicet partem prætensæ
immunitatis ab oneribus cameralibus,
286 optimè facit *decis.* 87. *num.* 9. *coram*
Gregor. XV. dum firmat, Conclauistas
venire sub generali derogatione, nec
287 opus esse speciali expressione. Adde
immunitates Conclauistarum esse gra-
tiosas, & ex Principis liberalitate con-
cessas, & ideo expressè derogatum le-
gimus in Constitutionibus Pauli V. &
Vrbani VIII. dum volunt, attendendas
esse tantummodò immunitates, quæ
titulo verè oneroso, & præuia pecu-
288 niarum solutione fuerint concessę Nec
faciunt illa verba Priuilegij, *a quocum-*
que subsidij onere, &c. quia hæc refe-
runtur ad illa subsidia, seu onera, quæ
imponuntur ab Ordinarijs locorum, &
inferioribus a Papa, vt in simili ob-
seruat *Cherub. iun. ad const.* 77. *Pij V.*
289 *schol.* 2. Imò teneri etiam ad onera
Communitatiua imposita ab Vniuersi-
tatibus pro soluendis salarijs medicis,
ludimagistris, concionatoribus, & si-
milibus, quando ipsi Conclauistæ horū
opera vtuntur, commodum, & vtilita-
tem ex istis professoribus percipiunt,
sicut dictum est supra de alijs priuile-
giatis, & militibus, *Castren. cons.* 423.
num. 2. *vers. breuitèr aduertendum, &*
vers. si volunt vti, lib. 2. quem refert, &
sequitur *Festas. de collect. part.* 4. *cap.* 2.
num. 37. *vers. quod aduerte.* Ex quorum
tamen dictis, præcipuè *Castren. dicto*
vers. si volunt vti, colligitur, necessariā
esse interpellationem faciendam istis
priuilegiatis, an velint vti opera dicto-
rum professorum, sicut etiam prouisio-
ne ab Vniuersitatibus facta de carni-
bus, piscibus, & similibus, vt soluant
gabellam super huiusmodi victualibus
impositam, & conuertendam in causas
communes tam ipsis priuilegiatis, quā
alijs, & ex quibus omnes vtilitatem
capiunt.
290 Declara vigesimononò, immunitatē
concessam aliquibus descriptis in ali-
qua matricula, vt fieri solet de affida-
tis, & quibusdam alijs ministris came-
ralibus, qui describūtur in libris doha-
narum aluminum, puluetis, & salnitri,
& similium, ad effectum consequendi
priuilegia, immunitates, quas habent
conductores horum prouentuum ab
ipsa Camera: declara, inquam, huius-
modi immunitates, & priuilegia non
suffragari, nisi actu exerceant officium,
& exequantur qualitates illius officij,
seu artis; *Vinc. de Franch. decis.* 175. *per*
tot. & decis. 481. *in hac Ciuitate*, vbi fir-
291 mat, non suffragari solam matriculam
sine exercitio, neque solum exercitiū
sine matricula, sed vtrumque requiri;
Capiblan. de baronib. pragm. 8. *part.* 2.
num. 165. *& seq.* qui ait, literas familia-
292 ritatis non suffragari, nisi actu seruien-
tibus: & si quis ob longam infirmitatē,
& imbecillitatem reddatur inhabilis,
cessabit etiam priuilegium, nec seruire
poterit per substitutum; *Franc. a Pon-*
te de potest. Proreg. tit. 10. *de diuers. pro-*
uis. §. 1. *de portu, num.* 10. 11. 12. *& seq.*
& num 14. ad casum nostrum contra
fidatos dohanæ, qui in fraudem se ad-
293 scribunt inter affidatos, qui tamen non
habent animalia, vel pauca, & in paruo
numero, & ideo gaudere non debent
priuilegijs, & immunitatibus; quem
sequitur *Capiblanc. d. prag.* 8. *part.* 2. *n.*
166. *&* 167. & quod attinet ad priui-
legia affidatorum, videri poterunt de-
clarationes factæ ab Eminentiss. Card.
Antonio Barberino Camerario editæ
in plena Camera die 30. Septemb. 1638
in actis D. Bartholomæi Brunori nota-
rij cameralis registratæ; ac etiā impres-
sæ apud Impressores Camerales.
Declara trigesimò, facultatem, seu

294 priuilegium cōceſſum alicui Commu-
nitati, ſeu priuatæ perſonæ extrahendi
ſrumentum,vinum,oleum,& quæcum-
que alia ab vno territorio ad aliud, &
vulgò dicuntur, *le tratte*, ita intelligen-
dum eſſe hoc priuilegium, vt habeat
locum tantummodo, ſi frumentum, vi-
num, oleū, & alia huiuſmodi ſuperſint
Ciuitati, & hominibus illius Commu-
nitatis, & loci, è cuius territorio talis
extractio facienda eſt; *Afflict. dec. 290.
num. 9. Bart. in l. ſi quis, num. 5. C. de
aqued. lib. 10. & ibi quoque Luc. de Pen.*
295 *num. 3 verſ. & nota*, qui ait, huiuſmodi
conceſſiones, priuilegia, ſeu facultates
habere ſemper in ventre clauſulam,
*dummodo ſubditi, & inhabitantes non
egeant, Ripa de præſer. contra peſtem, nu.*
29. vbi ait, tractas conceſſas a Rege Hi-
ſpaniarum Ianuenſibus extrahendi a
territorio Mediolanenſi certam quan-
titatem frumenti, intelligendam eſſe
de frumento, quod ſupereſt habitanti-
296 bus, & ſic recipit conditionem, ſi Reſ-
publica non indigeat; & meritò, quia
priuilegium alicui conceſſum non ex-
tenditur ad ea, per quę publica læditur
vtilitas; *l. fin. C. de offic. mag. milit. l. hu-
milioribus. C. de ſuſcept. & archa. lib. 10.
l. 3. C. de priuileg. ſchol. lib. 12.* Nam pri-
uilegia publicæ vtilitati damnoſa non
ſunt recipienda; *l. nec damnoſa, C. de
precib. Imper. offer. & idem Ripa in l.
quàmuis publico, num. 12. ff. de flum.*
297 vbi ampliat concluſionem, licèt priui-
legium ſit conceſſum motu proprio
Principis, quem ſequitur *Maſtrill. de
magiſ. lib. 5. cap. 9. num. 60. vſque ad 65.
Franc. a Ponte de poteſt. Proreg. tit. 5. de*
298 *tractis, num. 30. 41. & alibi*, qui ampliat
2. etiamſi conceſſio Principis ſit iurata,
quia nihilominus licet ab ea recedere
ex diſpoſitis *in c. intellecto, de iureiur.
& ibi Canoniſ. Bart. in l. prohibere, §.
planè, num. 4. & 5. ff. quod vi, aut clam.
vbi Ale. in addit. in verb. Ciuitas Came-
rini, refert Baldum in extrauag. de pa-*
299 *ce conſtant. in gloſſ. in verb. amplius*, di-
centem, ſucceſſorem in Principatu nō
teneri ſtare conceſſioni factæ a præde-
ceſſore; quia cum hic nō poſſit ſubuer-
300 tere iura dominii, ita etiam non poteſt
minuere, præſertim ea, quæ ſunt de re-
galibus Principis, vt ſunt tractæ; per ea,
quæ ſcribit *Franc. a Ponte loco ſupra
cit. & per alios multos adductos a Pere-*
301 *grin. de iure fiſci, lib. 1. tit. 3. n. 2.* vbi fir-
mat, Principem ad ſui libitum conce-
dere, & reuocare, quæ ſunt iuriſdictio-
nalia, tam ſingularibus perſonis, quàm
Vniuerſitatibus conceſſa; & *n. 4.* reddit
rationem, quia iuriſdictionalia fluunt a
Rege, & refluunt ad Regem; & *num. 5*
302 ampliat, hoc fortius procedere in Re-
ge, ſeu Principe ſucceſſore in Regno;
qui ad ſui libitum reuocat priuilegium
gratiæ factum a prædeceſſore Rege;
*c. is cui, de præben. in 6. Bald. in d. tit. de
pace Conſt. in verb. amplius, nu. 2. verſ.
nec alio modo, & Gram. d. deciſ. 46 nu. 6.*
vult, quòd non ſolùm ſucceſſor poteſt
reuocare gratiam, & priuilegium præ-
deceſſoris, ſed etiam cōceſſionem pro-
priam, auferendo id, quod conceſſe-
rat, & alteri conferendo, & conceden-
do, etiam ſine cauſa; *arg. textus in l. qui
fundo, C. de omn. agro. deſer. lib. 11. quem
citat Bald. in l. nupta, in princ. ff. de ſe-
nator. Abb. in c. nouit, num. 22. verſ. &
nota ſingularitèr, & in num. ſeqq. de*
303 *iudic.* vbi diſtinguit, in priuilegijs con-
ceſſis ſubditis, vt hæc reuocari poſſint;
ſi verò fuerint conceſſa non ſubditis,
reuocari non poſſunt, vt ibi per eum
latius. *Sed Alex. in conſ. 101. viſis inſtru-
mentis, num. 7. lib. 1.* dicit, immunitatē,
& priuilegium conceſſum etiam non
non ſubdito poſſe ex cauſa propter vti-
litatem publicam reuocari; *& in conſ.
125. viſo titulo, num. 10. & 11. lib. 2.* ait,
304 immunitatem eſſe ſtricti iuris, tanquā
contra vtilitatem publicam: & quòd
iuſta cauſa reuocationis immunitatis
præſumenda ſit in Principe reuocante,
*Gramm. d. deciſ. 46. num. 8. & 9. Alex. d.
conſ. 101. num. 8. verſ. quinimò*; & hoc
305 fortius procedere, quando in reuoca-
tione fuit appoſita clauſula, *ex certa
ſcientia, & de plenitudine poteſtatis*, ex
quibus verbis colligitur, Principem vo-
luiſſe etiam auferre ius tertij quoquo
modo quæſitum, ſicut etiam ſi appo-
natur clauſula, *non obſtantibus, &c.* vt
notant *Doctores in c. ſtatutū, vbi gloſſ.
in verb. literarum, de reſcrip. in 6. Alex.
d. conſ. 101. nu. 9. Pariſ. tamen in conſ. 11.
num. 116. & ſeq. lib. 1.* vult, quòd ſi con-
306 ceſſio immunitatis ſit facta pecunia in-
teruenientę, ſi Princeps voluerit illam
de plenitudine poteſtatis reuocare, te-
neatur ad reſtitutionem pecuniæ re-
ceptæ, ſeu pretium rei, quæ auſertur;
*ad tradita per Archid. 9. quæſt. 3. c. per
principalem, in prin. Deci. in c. quæ in
Eccleſiarum, num. 90. & ſeq. de conſtit.*
vbi pluribus modis hanc cōcluſionem
limitat, non eſſe ſcilicet faciendam re-
ſtitutionem pretij; primò ſi res aufera-
tur

tur per delictum possidentis; secundò,
si auferatur per legem generalem tan-
gentem omnes; tertiò, si cessauit causa
concessionis, vt ibi per eum latius; &
vide quæ diximus supra *hoc eodem cap.
num. 26. & seq.*

Ex quibus omnibus ad rem nostram
307 redeundo concluditur, reuocationes
tractarum frumenti, & aliorum victua-
lium, factas a Summis Pontificibus, vi-
delicet Pio IV. Pio V. Gregorio XIII.
Sixto V. Clem. VIII. quas omnes reas-
sumpserunt, & innouarunt *Paulus V.
Const. 10. seu 12. Bullar. nou. tom. 3. fol.
190. & Vrbanus VIII. Bulla 28. §. 16.
Bullar. nou. tom. 4. fol.* 280. tanquam
editas propter publicam vtilitatem, &
bonum publicum ad conseruandam
vbertatem in Statu Ecclesiastico, esse
308 validas, & omnino seruandas, & com-
prehendere omnes indistinctè, ex quo-
cumque titulo habētes priuilegia im-
munitatis, & concessiones extrahendi
extra Statum Ecclesiasticum frumen-
tum, & alia victualia, quàmuis Duces,
Marchiones, Comites, Barones, Do-
micellos, & feudatarios quoscumque,
etiam Ducem Castri, vt habetur in
edicto Eminentiss. & Reuerēdiss. Card.
Antonij Barberini Camerarij die 20.
Martij 1641. Tantò magis, quia in di-
ctis Constitutionibus appositæ sunt
clausulæ, *ex certa scientia, motu proprio,
de plenitudine potestatis, quibuscumque
non obstantibus*, de quarum clausula-
rum efficacia, & validitate dictum est
supra. & videri poterunt *Bertazol. An-
ton. Gabr. & Marta in tractat. de
clausul.*

309 Et si quis ausus fuerit cōtrafacere, pę-
nis rebellionis, amissionis feudorum,
excommunicationis, alijsque pœnis
mulctatur, vt in §. 3. *&* 6. adest etiam
clausula, sublata, & decretum irritans,
in §. 11. de quibus etiā dictum est sup.
Excipitur tamen causa verè onerosa
310 videlicet congruæ solutionis, & exbur-
sationis pecuniarum, aut ratione ap-
paltuum, & locationum, introituum,
& bonorum Sedis, & Cameræ Aposto-
licæ, ita tamen, vt hæc causa onerosa
iustificetur in plena Camera, citato
eius Commissario generali, *vt in* §. 7.
d. Bullæ Pauli V.

311 An autem prohibentes, ne condu-
catur ad Vrbem annona, vel grascia,
incidant *in Bullam Cœnæ Domini*, si
talis prohibitio fiat ob necessitatem
annonæ, & grasciæ illius loci, a quo ex-
trahenda sit annona, vel grascia, vt ad
Vrbem conducatur? negatiuè respon-
det *Nauarrus relatus a Francisco de
Ponte de potest. Proregis, tit. 5. de tractis,
num. 8. & seq.*

Laus Deo, ac Deiparæ semper Virgini Mariæ.

INDEX
RERVM NOTABILIVM
IN HISCE COMMENTARIIS
CONTENTARVM.

Primus numerus caput; secundus autem numerũ marginalẽ indicat: Capitis verò trigesimi quarti in Articulos subdiuisi, addita litera a. expressio habetur.

Aduocatus.

Aedificium.

Aequalitas.

Aequitas.

Aerarium.

subie-

Alimenta.

Patro-

procedat etiam a contrario; nempe si ex loco immuni portetur frumentum molendum ad locum, in quo soluitur gabella, vt nihilominus gaudeat immunitate, quia onus nõ est impositum huic frumento, prout est illud, de quo supra dictum est; & hæc quæstio agitata fuit inter Vniuersitatem Centumcellarum, vt diximus, immunem, & Communitatem, seu publicanum Corneti, vbi soluitur gabella, & pro immunitate cõtra publicanum decisum fuit.

263 Primò, quia vna Ciuitas non potest imponere legem rebus alterius Ciuitatis, *Alberic. de statut. lib. 2. quæst. 3. quidam Reginus*, qui dat exemplum in Regiense, qui volebat portare merces, vel arma ad Ciuitatem Cremonę, & transire debebat per Ciuitatem Parmæ, vbi adest statutum prohibens harũ rerum asportationem; & ideo quæsitũ fuit, an Regiensis incidisset in pœnam statuti, & negatiuè respondet *per text. in l. si quis post banc, C. de ædific. priuat.*

Secundò, quia statutum vnius Ciui-
264 tatis disponens soluendam esse gabellã pro extractione animalis ex ipsa Ciuitate facienda, hoc statutum intelligendum erit de animalibus ipsius Ciuitatis, & Territorij, non autem de forensibus, quæ per transitum extrahuntur, ita *Ferrett. de gabell. num. 43. per tex. in l. Cæsar, ff. de public. & in l. si quis post banc, vbi gloss. in verb. solũmodo, Natta cons. 139. Andreas Siculus, nu. 8. & seq.* qui ait, statutum prohibens extrahi frumentum, vel victualia de aliquo loco, nisi soluatur gabella, habebit locum in frumento, & victualibus natis in loco statuti.

265 Tertiò magis præcisè ad rem, de qua loquimur; gabella non est soluenda ab eo, qui propter siccitatem fuit coactus ire ad molendum in loco gabellæ obnoxio, ita *Io. de Plat. in l. 1. ad fin. vers. facit etiam, C. de naufrag. lib. 11. Ripa de priuileg. contract. tempore pestis, nu. 161. & diximus supra cap. 47. de vectigal. num. 98.*

266 Declara vigesimotertiò, immunitatem præscriptam ab aliquibus ciuibus non soluendi collectas, a sua Ciuitate impositas, non esse intelligendam, vt
267 propterea dicatur sublata consuetudo, & ius collectandi, quia per non vsum non tollitur lex, seu consuetudo, *Cyn. in l. 1. C. quæ sit long. consuet. Bart. in procem. digestorũ, §. & antea notant, Canon. in c. Ioannes, de cler. coniug.* siquidem ex non actibus non inducitur cõsuetudo; *Petr. Rauen. in tit. de consuet. section. 4. ex sententijs, num. 40.* qui subdit; oportet igitur, vt probetur de cõtemptu legis, vel iuris; v. g. si probetur ciues fuisse per longum tempus requisitos, & grauatos ad soluendum collectas; ipsi verò per idem tempus semper contradixerint, & præcepta contempserint, aliàs non dicetur inducta consuetudo non soluendi, neque immunitas; & refert *Baldum ita scribentem in l. de quibus, vers. sed numquid ex actibus, ff. de legib.* Et hanc declarationem pluribus exornat *Aegid. Thomat. de collect. §. exactis ecclesiasticis, nu. 26. 27. & 28.* vbi concludit, nobiles nõ posse vti aliqua præscriptione, vt effugiant solutionem munerum, cum sit contra ius publicum, & respondet ad ea, quæ in contrarium adducuntur. *Alex. verò in cons. 136. in causa, & lite, col. pen. num. 19. vers. item ad boc vol. 2. quem sequitur Balb. de præscript. 2. par. 4 principalis, quæst. 7. num. 4. pag. apud*
268 *me 424.* non negant absolutè præscriptionem, sed dicunt, ad hoc vt præscribatur libertas, & immunitas ab onere collectarum, plura requiruntur, quæ in processu probanda sunt; & hoc quoque vult *Purpurat. cons. 489. num. 13. & ferè per tot.*

Primò, vt prætendens huiusmodi præscriptionem probet se fuisse aliquo tempore requisitum ad soluendum collectas, aliàs nunquam præscribit libertatem, seu immunitatem non soluendi, *l. cum scimus, cum ibi notatis per Bart. C. de agric. & cens. lib. 11.*

Secundò requiritur aliquod factum ipsius præscribere volentis, idest contradictio, & recusatio soluendi, *l. hæc autem iura, ff. de seruit. vrb. præd. & faciunt notata per gloss. & Doctor. in l. qui luminibus, ff. eodem, & l. 1. C. de seruit. & aqua;* dicentes, in præscribendis iuribus negatiuis nunquàm currit præscriptio, nisi a tempore contradictionis.

Tertiò requiritur, ad hoc vt præscribatur talis libertas, & immunitas, vt adsit bona fides; *Bart. in l. eos, ff. de seruit. vrb. præd. & in l. qui fundum, nu. 2. ff. quib. mod. ser. amitt. quem refert Alex. d. cons. 136. num. 19. vers. item ad boc, vt præscriberetur, & num. 20.* addit, huiusmodi bonam fidem allegandam esse.

Quartò requiritur probatio scientię, & pa-

& patientiæ Vniuerſitatis,contra quam allegatur præſcriptio ; *idem Alex. dicto conſ.136.num 20.verſ. item requirebatur allegari*; & hanc concluſionem declarat *Balb.loco cit.*diſtinguendo ſic;aut interuenit titulus coloratus conceſſionis immunitatis licèt inualidæ, & ſufficit tempus quadraginta annorum, cócurrente eo, quòd dicto tempore fuerit aliquando collecta generalitèr impoſita, & nunquam ſoluta, licèt requiſitio, ſeu interpellatio non interuenerit; *Purpur. dicto conſil.489. num 12. & ſeq.* aut non interuenit aliquis titulus coloratus, & tunc ad præſcribendam libertatem,ſeu immunitatem non ſoluendi collectas requiruntur prædicta quatuor *ab Alex.adducta dict. conſ. 136.Purpur.d.conſ.489 num.13.*vbi de-
269 clarat *Alex.*loquentem de conſuetudine, non autẽ de præſcriptione,dicens, quòd conſuetudo propriè dicitur, per quam acquiritur vniuerſis de populo ; præſcriptio autem ſibi ius particularibus perſonis; *Rebuff.de decim.quæſt. 13.num.45.& addit Alex. d. conſ. 136. num. 20.* huiuſmodi conſuetudinem non ſoluendi probandam eſſe quòd fuerit obtenta in iudicio contradictorio , *l.cum de conſuetudine,ff. de legib. firmat gloſſ.in § ex non ſcripto,Inſtit.de iur.nat.gent.& ciuil. & in rub. C. quæ ſit long conſuet.*

Aliud quoque notandum ſcribit *Iaſ. in l.falſo,num 2.verſ quintò facit,C.de*
270 *diuerſ.reſcrip.* Si Ciuitas, vel Vniuerſitas habuit occaſionem collectandi ciues , & diſtulit , nec illis tale onus impoſuit, tunc videtur renunciaſſe priuilegio . Secus verò ſi Vniuerſitas non habuit occaſionem collectandi ; nam hoc caſu etiamſi per centum annos ſteriſſet, non tamen amittit priuilegium , & facultatem collectandi; ita *Iaſ. loco cit. poſt Bart.in l.in filijs,num.2.in fin. C.de decur.lib.10.*

Declara vigeſimoquartò , immuni-
271 tatem præſcriptam non ſoluendi collectas ſuper vno fundo,non eſſe extendendam ad alios fundos poſtea quæſitos,& pro quibus antea ſoluebatur collecta; quia, vt pluriès dictum eſt, bona tranſeunt cum onere ſuo in quemcumque poſſeſſorem, præſertim quando onus eſt certum,inuariabile,& perpetuũ ſuper re ; *Barthol. Cæpoll. conſ. ciuil.3. num.38.& ſeq.& ferè per tot.*

272 Secundò, quia præſcriptio,vt multis placet, eſt odioſa,& ideo non extenditur ; ſed tantùm dicitur præſcriptum , quantum poſſeſſum , ex latè deductis *per Anto.Gabriel.concluſ.2.de præſcrip. Put.deciſ 102.num.2.lib.1. in nouis: & magis ad rem Rom.conſ.368. num.8. & ſeq.* vbi quærit., an ex eo quòd frater ſenior ſolus quęſiuit ius pręſentandi in aliquibus Eccleſijs ex præſcriptione cenſeatur etiam præſcripſiſſe in alia Eccleſia hoc idem ius præſentandi , & negatiuè reſpondet,probatque dictum ex pluribus .

Ea primò mouetur ratione , quia præſcriptio velut odioſa ad ſuos terminos reſtringitur;itaut non extendatur vltra quàm quis reperiatur poſſidere animo præſcribendi; *l.1.§. ſi quis,ff. de itin.actuque priuat,*& ideo pręſcriptio non extenditur de re ad rem , neque de perſona ad perſonam , neque de loco ad locum; *Rota coram Seraph. deciſ 908. num.1. & 2. & deciſ. 802.* & ratio eſſe poteſt,quia immunitas a ſolutione collectarum habet reſiſtentiam iuris, *l.1.C.de imm.nem.conced.lib.10.et diximus ſupra latius in princip. huius gloſſ.* vbi etiam retulimus Bullas Sum. Pontif. reuocantes omnes exemptiones, & quaſcumque immunitates ; vbi verò ius reſiſtit , non fit extenſio præſcriptionis, *c.dilectus,de cappel.monach.*

Secundò præſcribens decimas anti-
274 quas in aliqua parochia non intelligitur præſcripſiſſe nouales, *c.cum contingat,29.de decim. latè Moneta cap.5. q.5. ferè per tot. de decim.* & qui præſcripſit decimas vnius prædij,non dicitur pręſcripſiſſe alterius prædij , *c.cum in tua , 30.eodem tit. Innoc.c.tua, & infra verſ. verbi gratia ſi præſcripſit, eodem tit.* ait præſcriptionem adeo eſſe ſtricti iuris , vt licèt quis præſcripſerit ius decimãdi per totam parochiam vno prædio excepto, in hoc nõ intelligitur præſcripſiſſe , & ſi præſcripta ſit decima vini , ſi vinea mutetur in fundum , debetur etiam decima frumenti , quemadmodũ ſi deſtruatur domus, & fiat vinea, integra tamen decima ſoluenda erit, *Rebuff.de decim.quæſt.6.num.34.& 35.*

275 Tertiò , Epiſcopus præſcribens aliquem actum Epiſcopalem in aliquo hoſpitali , quod conſtat non eſſe religioſum, non intelligitur præſcripſiſſe exercitium aliorum iurium Epiſcopalium; *Feder. de Sen.conſ.125 aliàs 130. factum eſt tale quadam domus, num.2. verſ. illud habet locum , relatus a Rom. conſ.368.num.11.a Felin. in c.auditis, ſub*

sub num.19.vers.Federic. pulchrè, de praescrip. quem vide, multa enim ad rem congerit *num.10.usque ad nu.23.*

Quartò, Praelatus praescribens visita-
276 tionem in vno loco, non tamen praescripsit procurationem, quàmuis regulariter sibi annexa sit; cum haec praescriptio sit stricti iuris, & visitatio sine procuratione possit acquiri. *gloss. in c.odia,de reg.iur. in 6.Hostien. in c.cum officij.de praescrip.*

277 Quintò, Archidiaconus,qui iurisdictionem exercuit in omnibus Monasterijs, non poterit tamen hanc exercere in Monasterijs denuò aedificatis; *Innoc in c. dilecto filio, num.8. de offic. Archid.*

Sextò, praescriptio iurisdictionis per superiorem completa super vna persona,non extenditur ad aliam personam, eò quia strictissimi iuris sit, & odiosa, *Innoc.c.dilectus,num.3.vers. & hoc est verum,de capell monach.* quem refert, & sequitur *Rom.d.cons.368.num.14. & in seq.* respondet ad contraria.

Et haec declaratio, cum supra relatis conclusionibus,& illationibus notanda erit pro decisione casuum,qui frequentèr accidunt inter Communitates, & personas priuilegiatas, allegantes praescripsisse consuetudinem non soluendi onera cameralia, & praetendentes extendere hanc consuetudinem ad bona etiam postea quaesita, quae vt dictum est, transeunt cum onere suo; & facit *decis. Rotae coram Seraph. 705. num. 2.* dum firmat,taxam impositam a Clem.
278 VII. ad fauorem Secretariorum Apostolicorum dominis, & possessoribus Oppidorum,& Castrorum, soluendam esse, quàmuis Oppida, & Castra veniant ad personas priuilegiatas, non solùm quia res transit cum onere suo,sed etiam quia est ius quaesitum dominis Secretarijs super illis Oppidis,& Castris,cui non censetur derogatum, nisi expressè sit dictum, vt ibi fusius.

Nec videntur suffragari, quae scribunt *Menoch cons.160.n.15.& cons.119.nu. 11. Surd. cons. 262. num. 30. & alibi*
279 volentes ob mutationem personae mutari conditionem rei; quia Doctores isti, & alij ab ipsis relati loquuntur, quando onera sũt personalia,vel mixta, incerta, & variabilia, non autem quando sunt realia, certa, & inuariabilia, *vt idem Surd.fatetur d. cons. 262. num. 31. & seq. vers. Alciat. in cons. & dixit Rota in Brundusina gabellae,corã Penia 13 Februarij 1604. & in Alben. gabellae,seu onerum,28. Iunij 1630. coram Merlino, impressa tom. 6. recent. decis.339.Thesaur.fori eccles.de immunit.eccles.cap.14.num.28.*

280 Declara vigesimoquintò, immunitatem concessam venientibus ad habitandum in aliquo loco, non transire ad haeredes, & filios, *Ripa resp.3. n.14. de iur emphit.* reddens rationem, quia filij, & haeredes nati in loco, vbi venerunt eorum auctores, dicuntur originarij illius loci, in quo nati sunt, *l.1. l. assumptio. ff.ad municip.*& priuilegium concessum forensibus vel incolis ad habitandum non extenditur ad originarios, vt ipse ait post *Bald & Panorm. locis ab eo relatis.*

Declara vigesimosextò, immunitatẽ
281 concessam ab Vniuersitate, quae recognoscit superiorem, non liberare impetrantem,etiamsi per septuaginta annos fuerit in possessione, vel quasi, nemine contradicente, aut requirente; *Ioseph.Lud decis. Perusin.3. num.5. & seq.* qui loquitur de quadam immuni-
282 tate concessa a Ciuitate Spoleti quibusdam rusticis de comitatu; & ampliat dictum, etiamsi pro impetratione talis immunitatis fuerit aliquid solutũ; quia hoc amittitur vnà cum immunitate, *vt ibi per eum, num.7. post Bart. in l.in priuatis.§.1. ff.de pollicit.Ossasch. decis.Pedem.95.num 18.vers.in contrarium facit.*

283 Limita, si talis impetrans fuerit requisitus ad soluendum, & recusauerit, & contradixerit,& post huiusmodi cõtradictionem, & recusationem gauisus fuerit immunitate per triginta,vel quadraginta annos; *Paris.cons.25.nu.109. lib.1.& diximus sup. declarat.23.vers.2 requiritur.*

284 Declara vigesimoseptimò, immunitatem concessam a solutione taxarum, licèt a supremo Principe, nisi in ea adsit derogatio de iure quaesito non tollendo, non impedire eum, qui est in quasi possessione exigendi, quin possit continuare etiam lite pendente; *Rota coram Seraph.decis.705.nu.2.& 4.* qui loquitur de solutione taxae dominorũ Secretariorum Apostolicorum, & de quadam immunitate concessa a Paulo III. Excellentiss.Dominis Docibus Castri.

285 Declara vigesimo octauò,immunitatem, quam praetendunt Conclauistę in vim quorundam priuilegiorum a Sum-

mis

mis Pontificibus statim atque ad apicē Sanctæ Sedis sunt euecti, sibi concessorum, non soluendi gabellas, & collectas, immunitatem hanc non esse extendendam, quominus teneantur ad taxas, & collectas, quas imponunt Vniuersitates pro soluendis oneribus cameralibus, seu fiscalibus; quia cum huiusmodi onera sint specialiter addicta, & applicata fisco, etiamsi ostendatur immunitas, vel priuilegium, potius præsumitur extortum ob importunitatem petentium, quàm ex liberalitate concedentis, *l. vectigalia*, 10. *l. quidquid*, 12. C. *de vectig. & commiss. l. vacuatis, & ibi Io. de Plat. C. de decurion. lib.* 10. *Petrus de Anchar. cons.* 389. *visis diligentèr, n.* 3. *vers. his nō obstant. & in n. seqq. vsq; ad fin.* quē refert, & sequitur *Card. Alban ad Bart. in l. omnes populi, nu.* 52 *ff. de iust. & iur.* & habemus Constitutiones Summorum Pontificum reuocatorias quarumcumque cōcessionum immunitatis, & exemptionis a muneribus cameralibus, nedum ab ipso fisco, & Cameræ impositis, sed etiam ab Vniuersitatibus, vt fisco, & Cameræ satisfaciant; & derogationes in his Constitutionibus contentas sufficere ad inualidanda priuilegia Conclauistarum, quoad hanc scilicet partem prætensæ immunitatis ab oneribus cameralibus,
286 optimè facit *decis.* 87. *num.* 9. *coram Gregor. XV.* dum firmat, Conclauistas venire sub generali derogatione, nec
287 opus esse speciali expressione. Adde immunitates Conclauistarum esse gratiosas, & ex Principis liberalitate concessas, & ideo expresse derogatum legimus in Constitutionibus Pauli V. & Vrbani VIII. dum volunt, attendendas esse tantummodò immunitates, quæ titulo verè oneroso, & præuia pecu-
288 niarum solutione fuerint concessę Nec faciunt illa verba Priuilegij, *a quocumque subsidij onere, &c.* quia hæc referuntur ad illa subsidia, seu onera, quæ imponuntur ab Ordinarijs locorum, & inferioribus a Papa, vt in simili obseruat *Cherub. iun. ad const.* 77. *Pij V.*
289 *schol.* 2. Imò teneri etiam ad onera Communitariua imposita ab Vniuersitatibus pro soluendis salarijs medicis, ludimagistris, concionatoribus, & similibus, quando ipsi Conclauistæ horū opera vtuntur, commodum, & vtilitatem ex istis professoribus percipiunt, sicut dictum est supra de alijs priuilegiatis, & militibus, *Castren. cons.* 423. *num.* 2. *vers. breuitèr aduertendum, & vers. si volunt vti, lib.* 2. quem refert, & sequitur *Festas. de collect. part.* 4. *cap.* 2. *num.* 37. *vers. quod aduerte.* Ex quorum tamen dictis, præcipuè *Castren. dicto vers. si volunt vti,* colligitur, necessariā esse interpellationem faciendam istis priuilegiatis, an velint vti opera dictorum professorum, sicut etiam prouisione ab Vniuersitatibus facta de carnibus, piscibus, & similibus, vt soluant gabellam super huiusmodi victualibus impositam, & conuertendam in causas communes tam ipsis priuilegiaris, quā alijs, & ex quibus omnes vtilitatem capiunt.

290 Declara vigesimonono, immunitatē concessam aliquibus descriptis in aliqua matricula, vt fieri solet de affidatis, & quibusdam alijs ministris cameralibus, qui describūtur in libris dohanarum aluminum, pulueris, & salnitri, & similium, ad effectum consequendi priuilegia, immunitates, quas habent conductores horum prouentuum ab ipsa Camera: declara, inquam, huiusmodi immunitates, & priuilegia non suffragari, nisi actu exerceant officium, & exequantur qualitates illius officij, seu artis; *Vinc. de Franch. decis.* 175. *per tot. & decis.* 481. *in hac Ciuitate,* vbi fir-
291 mat, non suffragari solam matriculam sine exercitio, neque solum exercitiū sine matricula, sed vtrumque requiri; *Capiblan. de baronib. pragm.* 8. *part.* 2. *num.* 165. *& seq.* qui ait, literas familia-
292 ritatis non suffragari, nisi actu seruientibus: & si quis ob longam infirmitatē, & imbecillitatem reddatur inhabilis, cessabit etiam priuilegium, nec seruire poterit per substitutum; *Franc. a Ponte de potest. Proreg. tit.* 10. *de diuers. prouis.* §. 1. *de portu, num.* 10. 11. 12. *& seq. & num* 14. ad casum nostrum contra fidatos dohanæ, qui in fraudem se ad-
293 scribunt inter affidatos, qui tamen non habent animalia, vel pauca, & in paruo numero, & ideo gaudere non debent priuilegijs, & immunitatibus; quem sequitur *Capiblanc. d. prag.* 8. *part.* 2. *n.* 166. *&* 167. & quod attinet ad priuilegia affidatorum, videri poterunt declarationes factæ ab Eminentiss. Card. Antonio Barberino Camerario editæ in plena Camera die 30. Septemb. 1638 in actis D. Bartholomæi Brunori notarij cameralis registratæ; ac etiā impressæ apud Impressores Camerales.

Declara trigesimò, facultatem, seu

294 priuilegium cōcessum alicui Communitati, seu priuatæ personæ extrahendi frumentum,vinum,oleum,& quæcum. que alia ab vno territorio ad aliud, & vulgò dicuntur,*le tratte*,ita intelligendum esse hoc priuilegium, vt habeat locum tantummodo,si frumentum,vinum, oleū, & alia huiusmodi superfint Ciuitati, & hominibus illius Communitatis, & loci, è cuius territorio talis extractio facienda est; *Afflict. dec.290. num.9.Bart.in l. si quis, num.5. C.de aquad.lib.10.& ibi quoque Luc.de Pen.*
295 *num.3 vers.& nota*,qui ait, huiusmodi concessiones, priuilegia, seu facultates habere semper in ventre clausulam, dummodo subditi, & inhabitantes non egeant,*Ripa de præser.contra pestem,nu. 29.*vbi ait,tractas concessas a Rege Hispaniarum Ianuensibus extrahendi a territorio Mediolanensi certam quantitatem frumenti, intelligendam esse de frumento, quod supeteſt habitanti-
296 bus, & sic recipit conditionem,si Respublica non indigeat;& meritò, quia priuilegium alicui concessum non extenditur ad ea,per quę publica læditur vtilitas; *l. fin C.de offic.mag.milit.l.humilioribus.C.de suscept.& archa.lib.10. l.3.C.de priuileg.schol.lib.12.*Nam priuilegia publicæ vtilitati damnosa non sunt recipienda; *l. nec damnosa, C. de precib. Imper. offer. & idem Ripa in l. quāmuis publico, num.12. ff. de flum.* vbi ampliat conclusionem, licèt priui-
297 legium sit concessum motu proprio Principis, quem sequitur *Mastrill.de magis.lib.5.cap.9. num.60. vsque ad 65. Franc.a Ponte de potest.Proreg.tit.5.de*
298 *tractis,num.30.41.& alibi*, qui ampliat a.etiamsi concessio Principis sit iurata, quia nihilominus licet ab ea recedere ex dispositis *in c. intellecto, de iureiur. & ibi Canonist, Bart. in l. prohibere, §. planè,num.4.& 5. ff.quod vi, aut clam. vbi Ale.in addit.in verb.Ciuitas Camerini, refert Baldum in extrauag.de pace constant.in gloss.in verb.amplius*,di-
299 centem, successorem in Principatu nō teneri stare concessioni factæ a prædecessore; quia cum hic nō possit subuertere iura dominii,ita etiam non poteſt
300 minuere, præsertim ea,quæ sunt de regalibus Principis,vt sunt tractæ;per ea, quæ scribit *Franc. a Ponte loco supra cit.& per alios multos adductos a Pere-*
301 *grin.de iure fisci,lib.1.tit.3. n.2.* vbi firmat, Principem ad sui libitum concedere, & reuocare, quæ sunt iurisdictio-

natia, tam [illegible] laribus personis, quām Vniuersitatibus [illegible]; & n.4.reddit rationem, quia iurisdictionalia fluunt a Rege, & r[e]fluunt ad Regem; & num.5
302 ampliat, hoc fortius procedere in Rege, seu Principe successore in Regno; qui ad sui libitum reuocat priuilegium gratiæ factum a prædecessore Rege; *c.si cui,de preben.in 6. Bald. in d.tit. de pace Const in verb.amplius,nu.2. vers. nec alio modo,& Gram.d.decis.46.nu.6.* vult, quòd non solùm successor poteſt reuocare gratiam, & priuilegium prædecessoris,sed etiam cōcessum propriam, aut rendo id, quod concesserat,& alteri conferendo, & concedendo,etiam sine causa *arg.textus in l.qui fundo,C.de omn.agro.deser.lib.11. quem citat Bald.in l.nupta,in princ. ff de senator. Abb.in c.nouit, num.22. vers. & nota singulariter, & in num. seqq. de*
303 *iudic.*vbi distinguit, in priuilegijs concessis subditis, vt hæc reuocari possint; si verò fuerint concessa non subditis, reuocari non possint, vt ibi per eum latius.*Sed Alex.in cons.101.vis. instrumentis,num.7.lib.1.* dicit, immunitatē, & priuilegium concessum etiam non non subdito posse ex causa propter vtilitatem publicam reuocari; *& in cons. 125.viso titulo,num.10.& 11.lib.2.*ait;
304 immunitatem esse stricti iuris, tanquā contra vtilitatem publicam: & quòd iusta causa reuocationis immunitatis præsumenda sit in Principe reuocante, *Gramm.d.decis.46.num.8.& [illegible]. Alex.d. cons. 101. num.8. vers. quinimò*; & hoc
305 fortius procedere,quando in reuocatione fuit apposita clausula, *ex certa scientia, & de plenitudine potestatis*, ex quibus verbis colligitur, Principem voluisse etiam auferre ius tertij quoquo modo quæsitum, sicut etiam si apponatur clausula, *non obstantibus, &c.* vt notant *Doctores in c.statutū, vbi gloss. in verb.literarum,de rescrip.in 6. Alex. d.cons.101.nu.9. Paris.tamen in cons. 11. num.116.& seq.lib.1.* vult,quòd si concessio immunitatis sit facta pecunia in-
306 teruenientе, si Princeps voluerit illam de plenitudine potestatis reuocare, teneatur ad restitutionem pecuniæ receptæ, seu pretium rei, quæ aufertur; *ad tradita per Archid. 9. quæst.3. c.per principalem,in prin. Deci.in c. quæ in Ecclesiarum,num.90. & seq. de const.* Et vbi pluribus modis hanc cōclusionem limitat, non esse scilicet faciendam restitutionem pretij; primò si res auferatur

tur per delictum possidentis; secundò, si auferatur per legem generalem tangentem omnes; tertiò, si cessauit causa concessionis, vt ibi per eum latius; & vide quæ diximus supra *hoc eodem cap. num. 26. & seq.*

Ex quibus omnibus ad rem nostram
307 redeundo concluditur, reuocationes tractarum frumenti, & aliorum victualium, factas a Summis Pontificibus, videlicet Pio IV. Pio V. Gregorio XIII. Sixto V. Clem. VIII. quas omnes reassumpserunt, & innouarunt *Paulus V. Const.* 10. *seu* 12. *Bullar. nou. tom. 3. fol.* 190. *& Vrbanus VIII. Bulla* 28. §. 16. *Bullar. nou. tom. 4. fol.* 280. tanquam editas propter publicam vtilitatem, & bonum publicum ad conseruandam vbertatem in Statu Ecclesiastico, esse
308 validas, & omnino seruandas, & comprehendere omnes indistinctè, ex quocumque titulo habētes priuilegia immunitatis, & concessiones extrahendi extra Statum Ecclesiasticum frumentum, & alia victualia, quàmuis Duces, Marchiones, Comites, Barones, Domicellos, & feudatarios quoscumque, etiam Ducem Castri, vt habetur in edicto Eminentiss. & Reuerēdiss. Card. Antonij Barberini Camerarij die 20. Martij 1641. Tantò magis, quia in dictis Constitutionibus appositæ sunt clausulæ, *ex certa scientia, motu proprio, de plenitudine potestatis, quibuscumque non obstantibus*, de quarum clausularum efficacia, & validitate dictum est supra. & videri poterunt *Bertazol. Anton. Gabr. & Marta in tractat. de clausul.*

309 Et si quis ausus fuerit cōtrafacere, pœnis rebellionis, amissionis feudorum, excommunicationis, alijsque pœnis mulctatur, vt in §. 3. *&* 6. adest etiam clausula, sublata, & decretum irritans, in §. 11. de quibus etiā dictum est sup. Excipitur tamen causa verè onerosa
310 videlicet congruæ solutionis, & exbursationis pecuniarum, aut ratione apaltuum, & locationum, introituum, & bonorum Sedis, & Cameræ Apostolicæ, ita tamen, vt hæc causa onerosa iustificetur in plena Camera, citato eius Commissario generali, *vt in* §. 7. *d. Bullæ Pauli V.*

311 An autem prohibentes, ne conducatur ad Vrbem annona, vel grascia, incidant *in Bullam Cœnæ Domini*, si talis prohibitio fiat ob necessitatem annonæ, & grasciæ illius loci, a quo extrahenda sit annona, vel grascia, vt ad Vrbem conducatur? negatiuè respondet *Nauarrus relatus a Francisco de Ponte de potest. Proregis, tit. 5. de tractis, num. 8. & seq.*

Laus Deo, ac Deiparæ semper Virgini Mariæ.

INDEX
RERVM NOTABILIVM
IN HISCE COMMENTARIIS
CONTENTARVM.

Primus numerus caput; secundus autem numerũ marginalẽ indicat: Capitis verò trigesimi quarti in Articulos subdiuisi, addita litera a. expressio habetur.

A

subie-

Tio-

Patro-

Domi-

Cardinales.

Cardinalis Vicecancellarius.

Cardinalis Camerarius.

Cardi-

Ciues,

Clausula.

Clericus.

Collecta.

For-

Collegium.

Colonus.

Constantia.

Constitutiones.

Consuetudo.

Extende

Qui

Dataria.

Debitor. Debitum.

Modus,

danda

Bbb 2 Iuris-

Edi-

Emptio

Excommunicatio.

Executio.

Exemptio.

Expensæ.

Declara

Inten-

Leproſi.

Lex.

Com-

P.C.

Men-

Eee Exten-

Onera.

Onus

Pau-

quoties

Reipu-

Scriptu-

Socie-

Statuta

Studium.

Subditi.

Subhastatio.

citur

Studium.

Subditi.

Subhastatio.

Thesaurarius.

Titulus.

Toga.

cis

Laus Deo, ac semper Virgini Mariæ.

REGESTVM.

a b c d.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii KK Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii KKK Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sss Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz.

Omnes ſunt duerniones, exceptis a, & d, quæ ſunt folia ſimplicia.
Index autem per errorem, iterum ſignatus literis, videlicet,

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg; & ſunt duerniones; litera autem Ggg eſt ternio.

ROMAE,

Typis Angeli Bernabo dal Verme. MDCLVI.

SVPERIORVM PERMISSV.

Andr.a Lucianus